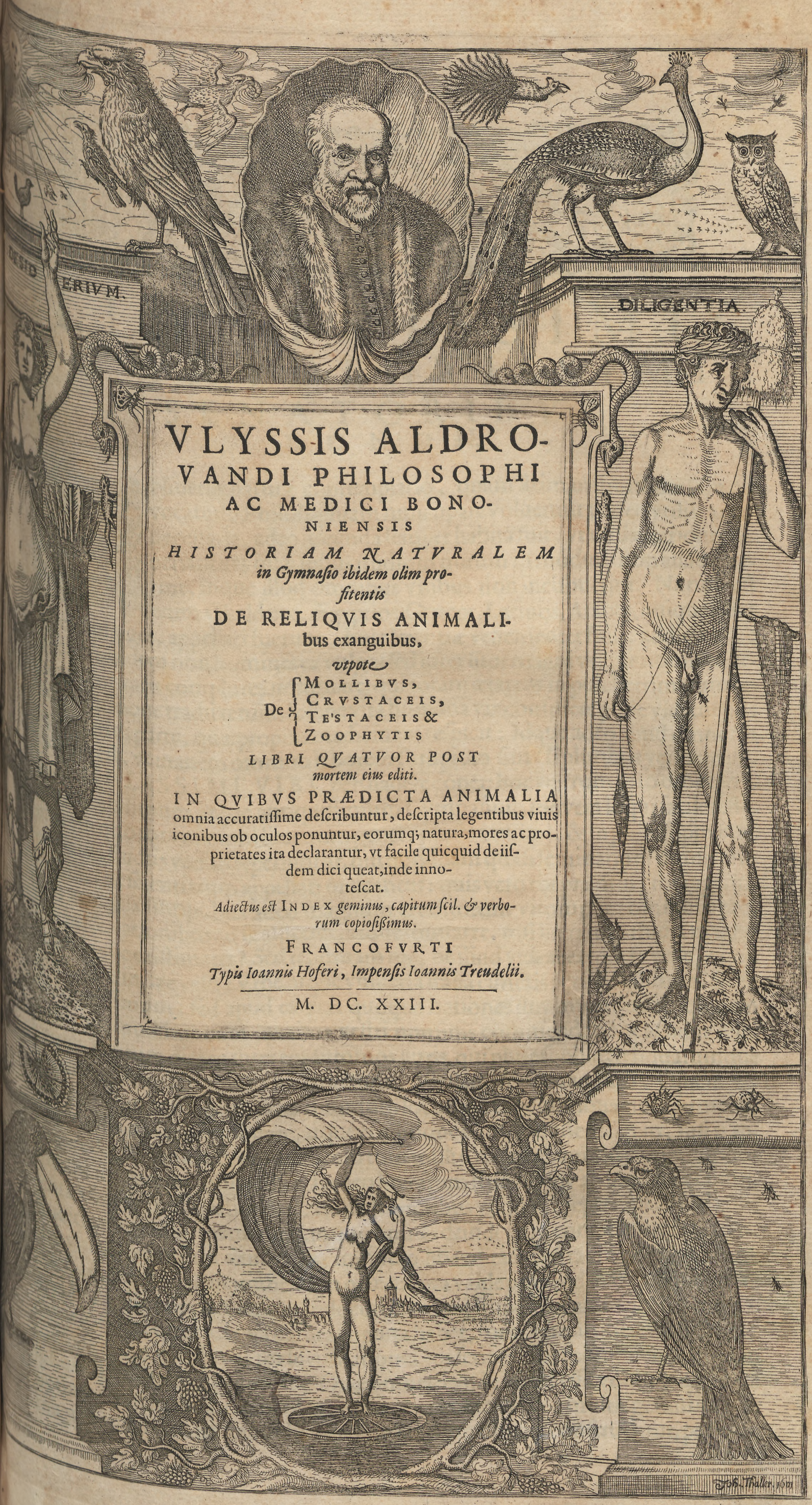

VLYSSIS ALDRO-VANDI PHILOSOPHI AC MEDICI BONO-NIENSIS

HISTORIAM NATVRALEM in Gymnaſio ibidem olim pro-fitentis

DE RELIQVIS ANIMALI-bus exanguibus,

vtpote

De { MOLLIBVS, CRVSTACEIS, TE'STACEIS & ZOOPHYTIS

LIBRI QVATVOR POST mortem eius editi.

IN QVIBVS PRÆDICTA ANIMALIA omnia accuratiſſime deſcribuntur, deſcripta legentibus viuis iconibus ob oculos ponuntur, eorumq; natura, mores ac pro-prietates ita declarantur, vt facile quicquid de iiſ-dem dici queat, inde inno-teſcat.

Adiectus eſt INDEX *geminus, capitum ſcil. & verbo-rum copioſiſſimus.*

FRANCOFVRTI

Typis Ioannis Hoferi, Impenſis Ioannis Treudelii.

M. DC. XXIII.

ILLVSTRISSIMIS, AC PRVDENTISSIMIS SENATORIBVS BONON.

VNiuerſæ naturæ contemplatio, quam Romani homines Græco vocabulo Philoſophiam nuncupare voluerunt; adeo vtilis, adeo neceſſaria, adeo iucunda ſemper habita fuit, vt nullæ nationes reperiantur; quæ ipſius ſtudium mirum in modum non adamauerint, inque illud omnibus viribus non incubuerint. Notum eſt enim Chaldæos, Ægyptios, Græcos, Latinos, Arabes, quique inter Gallos Eubages, appellati fuerunt, huic ſcientiæ vehementer fuiſſe addictos: ac poſſem equidem non homines ex vulgo; ſed inter ſuos magni vtique nominis, atque auctoritatis complures nominare, qui totam ætatem in pulcherrimarum rerum cognitione traduxerunt, & ſane vita humana vix conſiſtere poſſe videtur ſine ea præſertim parte, quæ propius medicinam reſpicit: Idque adeo apud omnes in confeſſo eſt, vt inanem omnino laborem ſumptura ſim; ſi pluribus verbis id vobis, AMPLISSIMI VIRI, perſuadere coner: hoc veſtrum toto orbe terrarum nobiliſſimum atque antiquiſſimum Gymnaſium me vera loqui facile teſtabitur: in quo tot viri omni literarum genere præſtantiſſimi, & in philoſophiæ, ac medicinę ſtudiis verſati reperiuntur, qui quoddam quaſi ſeminarium omnis eruditionis, ac ſcientiarum appellari mereantur: quis vero tot præmiis, tot ingentibus; ac regiis ſumptibus adeo magnum eruditorum virorum ex omnibus prouinciis, & nationibus ad ſe alliceret, atque inuitaret, niſi literarum ſtudia magnifacienda eſſe exiſtimaret? Sed reprimam me, ne illud videar extollere velle, quod non ſolum in hac veſtra Vrbe, atque vniuerſa Italia cunctis perſpectiſſimum eſt, & exploratiſſimum; ſed apud exteras quoque nationes ſummis atque his quidem veriſsimis laudibus cum maxima veſtri nominis commendatione aſsidue celebratur. Tantum dicam inter eos ſummos viros, qui philoſophiæ, reliquarumque bonarum literarum ſtudiis inclaruerunt, Vlyſſem Aldrouandum, Ciuem veſtrum, meum coniugem, haud infimum locum abhinc quinquaginta ferme annis tenuiſſe, de cuius probitate, atque eruditione plura fortaſſe dicerem, niſi is apprime eſſet cognitus, & cum aliorum tum multo magis etiam ſuis ſcriptionibus famam ingentem comparaſſet. Is adeo literarum ſtudiis vſq; ab ineunte ætate incenſus fuit, vt nullis laboribus, nullis ſumptibus vnquam pepercerit, vt ad eum eruditionis gradum perueniret, in quo omnes deinde eum conſpexerunt: nec vos eius virtuti præmium denegaſtis, imo vero liberalitate veſtra effeciſtis, vt multa alacrius ad ea ſtudia incumberet, in quæ natura valde propendebat. Itaque veſtra ope, & auxilio potuit hinc atq; inde corrogare tot ſtirpes, tot animalia, tot meteora, tot foſsilia, quot vix ipſa natura cognita habet, tot ac tam artificioſas picturas, tot ſculpturas, tot libros, tot lucubrationes, tot ſcripta, tot monumenta, quot in ipſius bibliotheca reperiuntur: Quæ omnia deinde veſtra eſſe voluit, quod ita optime conſeruanda iri certo cognoſceret, præuideret, & à multis grauiſsimis ac magni iudicii viris ita fore didiciſſet. Omnia enim niſi rite conſeruentur, pereunt,

omnia temporis iniuriis, vt de tineis, blattis, carieq; nihil dicam, obnoxia, omnia conſumit inuidioſa vetuſtas. Periere Principis philoſophorum Ariſtotelis, Socratis, Platonis, Theophraſti, plurimorumq; aliorum doctiſsimorum virorum præſtantiſsimæ, atq; vtiliſsimæ lucubrationes, peribuntque deinceps aliæ, niſi Principum fauore, ac beneficentia æternitati commendentur: Vobis igitur VIRI AMPLISSIMI omnia contribuit meus maritus, non tantum quod in publicum vſum conſeruari ea cuperet, ſed etiam quia veſtra viuente adhuc illo viderentur. Vos enim, cum vires eius tot impenſis, ac ſumptibus plane eſſent impares illum præ cæteris ciuibus omni ſemper fauore, honoribus atq; ſuppetiis pro veſtra ſingulari beneuolentia fouiſtis, adeo vt plura etiam quam quæ reliquit, debere vobis videretur: Cæterum cum totam ætatem ſuam ſub vmbra Muſarum, imo ſub vmbra alarum veſtrarum ab ipſis (vt ſic dicam) incunabulis, ſummis cum laboribus tranſegerit, ſolos quoq; literarum, & laborum ſuorum fætus offerre tantummodo potuit. Et laudabitur fortaſſis ille, quod ea patriæ ſuæ defenſoribus, protectoribuſque commiſerit: magis tamen laudabimini vos, qui honoris illius, ac publicæ vtilitatis gratia poſteris communia eſtis facturi. Eſtque ſane ingens, & generoſus vtriuſque, veſter, inquam, atque illius animus, ſed veſter, vt rerum capax maximarum, ſic & in humanitate ampliſſimus, & in amplitudine humaniſſimus: atque omnia ita in vobis heroica effloreſcunt, tripliciq; funiculo, quod difficillime rumpitur, prudentia ſcilicet, probitate, ac vnanimitate vſque adeo perpolletis, vt natura tanquam cæterorum hominum immemor, vos ſolos hiſce floſculis perornaſſe videatur. Quid enim in vobis non eſt decorum? quid non ſumma admiratione dignum? quid non ab aliis imitandum? Singula profecto ſufficerent quemuis alium honeſtare, quæ in vobis omnia ſunt conſerta. Et reuera beata eſt Reſpublica veſtra, felices Ciues veſtri, quorum gratia in vobis tantum ſagaciſſima rerum parens natura poſuerit virtutum vbertatem, qua cuncti dirigantur. Ego autem ſatis feliciter mecum actum intelligam, ſi veſtris auſpiciis præſens opus, aliiq; mariti mei labores in manus hominum prodierint. Veſter enim viuificus ſplendor, ea omnia maxime potis eſt illuſtrare, quando & cæterorum ciuium languentes animos ita recreet, vt pœne demortuos auris vitalibus reddat, vti non tantum meus maritus viuis exemplis didicit, verum etiam erga innumeros alios in longe grauioribus cauſis demonſtraſtis. Hoc ergo quicquid muneris eſt, VIRI AMPLISSIMI, religionis, atque obſeruantiæ erga vos meæ haud dubium pignus benigne ſuſcipite, atque ita ſuſcipite, vt gratum id vobis eſſe cognoſcam. Pulchre noui maximis maxima etiam deberi, meque vobis, & generis claritate, virtutibus, prudentia, & fortitudine proculdubio maximis, maximo etiam munere donare debuiſſe: donaſſe tamen minimo, quippe quæ minima præſtare, imo vero nulla, nata ſim. Nihilominus minimum illud dicendum non fuerit, ſi cum maxima illa deuotione, qua vos maxime proſequor, conferatur. Precor itaque vos, quos velut vnum ex pluribus particulis conflatum corpus appello, vt eodem fauore, quo pœne labentem Rempublic. literariam ſumma hæc ſæculi calamitate ſuſtinetis, omnes mariti mei lucubrationes, labores, & vigilias adiuuetis, & vt pulchritudine veſtra videri pulchriores poſſint, veſtręq; vnitatis imagine contra maleuolorum (vt ſunt hodie plurimi) peſtilens virus, & vires, & robur accipiant, & veſtra deniq; prudentia, & virtutum circulis abſolutis, ſeſe ab interitu vindicent, æternitatiſq; ſpeciem conſequantur: quorum tantorum beneficiorum hocce quod vobis dico, ac nuncupo opus fuerit monumentum. Me vero veſtro patrocinio pluribus commendarem, niſi mihi quotidie promiſſa veſtræ beneuolentiæ fides inconcuſſa, vobis viciſſim pro me res ipſa ærumnis pluribus iactata hactenus, loqueretur. Valete, ac me, meaq; in veſtram clientelam adſcribere dignemini. Bonon. Calend. Maii. Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo ſexto.

Amplitudinibus VV. omni officiorum genere addictiſsima.

Franciſca Aldrouanda.

Frater Daniel Mallonius, pro Curia Archiepiſc. Reuiſor.

Ego Fr. Aloyſius Feſta Vrceanus M. Sacræ Theologiæ, Ord. Prædicat. Vicarius Sanctiſſimæ Inquiſitionis Bononiæ, perlegi hoc opus præclarum, cuius Titulus eſt Vlyſsis Aldrouandi Philoſophi, & Medici Bonon. de animalibus exanguibus reliquis quatuor, &c. nihilque inueni repugnans regulis noui Indicis. Vt poſsit igitur typis mandari, facultatem concedo.

Ita eſt Frater Aloyſius qui ſupra.

Angeb. 2

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

Nempe

MOLLIBVS, CRVSTACEIS, Teſtaceis, Zoophytis,

ET PRIMVM

DE MOLLIBVS IN GENERE.

Cap. I.

PROOEMIVM.

a Hiſt. l. c. 1. & lib. 4. c. 1.

b Lib. 9. c. 48.

ANIMALIVM exanguium quatuor genera conſtituit a Ariſtoteles: Molle, Cruſtatum, Teſtatum & Inſectum. De hoc autem poſtremo, conſcripto à nobis volumine, nuperque in lucem edito, abunde, ni fallor, dictum eſt: de reliquis tribus, quæ piſces improprie à b Plinio nuncupantur, nunc agemus. Nec erit præter rationem hoc eodem in tractatu, quæ de Zoophytis (hoc eſt iis, quæ inter plantam & animal natura ambigunt) auctores ſcripſere & obſeruauimus nos ipſi, proprio etiam libro docere: Quamuis enim proprie animalia dici non mereantur; tamen cum multa habeant cum exanguibus communia, ſane omnino hoc volumine complectenda veniunt. Ariſtot. in libris ſuis de Animalibus eorum naturam perſcrutatus eſt, ſicut multi quoque recentiores; Theophraſtus vero fideliſſimus Ariſtotelis imitator nullibi, quod ſciam, in libris plantarum meminit. Vnde affirmem, Zoophyta rectius Animalibus, q̃ plantis eſſe annumerãda. A Mollibus exordior, quod hæc primum inter omnia exanguia locum ſibi vindicent, ſi ordini à nobilitate, quo in omnibus fere noſtris hiſtoriis vſi ſumus, inhærere velimus. Eam autem, non ab vſu atque vtilitate (ita enim conchylia & cruſtata præcederent) ſed à corporis partibus dimetimur, quarum ſane numero & robore longe præcellunt Mollia. Sed & Philoſophorum princeps & communis præceptor Ariſtoteles hunc ordinem ſecutus fuit, Mollia primo loco nominans, vti ex his c eius verbis videre eſt: Nunc, inquit, ordinem animalium, quæ ſanguine carent, perſequemur. Genera in hoc ordine plura ſunt, primum quæ mollia appellauimus, hoc eſt, quæ ſanguine carent, & foris carne molli obducta, ſolidum intus modo ſanguinei generis continent, quale Sepia. Secundum quæ cruſtis tenuibus operiuntur, hoc eſt, partem ſolidam foris, mollem carnoſamq; intus continent. Durum illud eorũ tegmen, non fragile, ſed colliſile eſt: quale Cancrorum genus & Locuſtarum. Tertium quæ ſilicea teſta concluſa muniuntur, hoc eſt, quibus pars carnea intus, ſolida foris, fragilis atq; ruptilis, non colliſilis: quod genus Concharum & Oſtrearum eſt. Hæc ille. Neq; ab hoc ordine deflexit, quin Ariſtotelem imitatus Plinius, Piſcium, inquit, quidam ſanguine carent, de quibus dicemus; ſunt autem tria: in primis quæ Mollia appellantur; deinde contecta cruſtis tenuibus, poſtremo teſtis concluſa duris.

c Hiſt. 4. c. 1.

A

B

QVID MOLLE. SYNONYMA. Etymum.

MOlle dicitur omne, quod eſt tenerum tactuque cedens, cuũ contrarium, quod durum eſt, Cæterum quæ Græci μαλάκια, Latini Mollia appellant; ſunt ὅσα ἄναιμα ὄντα, ἐκτὸς ἔχει τὸ σαρκῶδες, ἐντὸς δὲ τὸ στερεόν, καθάπερ καὶ τὰ ἔναιμα, οἷον τὸ τῶν σηπιῶν γένος id eſt, ſanguine carentia, & foris carne obducta, ſolidum intus veluti ſanguinea continent, vt Sepia (quemadmodum ſuperius quoque a Philoſopho dictum eſt.) Dici etiam μαλακόδερμα id eſt, Molli cute contecta, quidam volunt, præſertim Theodorus Gaza, & eum ſecutus Rondeletius, nominis affinitate decepti. Nam Hippolytus Saluianus, optimus ſane Ariſtotelis interpres, & diligentiſſimus animalium aquatilium naturæ indagator, hoſce nõ ſine ratione reprehendit in ſua de Aquatilibus hiſtoria. ait enim μαλακόδερμα, hoc eſt, mollem cutem habentia ab Ariſtotele vocari cartilagineorum piſcium oua. Cum enim dixiſſet a Philoſophus, Cartilaginea vero & Viperæ cum intra ſe oua generent, mox animal foras pariunt, perfectum autem generant ouum, ita enim ex ouo animal gignitur, ex imperfecto nullum, extra non pariunt oua, quia natura frigida ſunt, & non quia calida, vt quidam volunt, ſtatim ſubiungit μαλακόδερμα γεννῶσι· διὰ γὰρ τὸ εἶναι ὀλιγόθερμα, οὐ ξηραίνει αὐτῶν ἡ φύσις τὸ ἔσχατον· διὰ μὲν οὖν τὸ ψυχρὰ εἶναι, μαλακόδερμα γεννῶσι· διὰ δὲ τὸ εἶναι μαλακόδερμα, οὐ θύραζε, διεφθείρετο γὰρ ἄν. Quæ quidem verba (inquit Saluianus) neque à ſuperioribus diſtinctione capitis vndecimi ſeparare debebat Theodorus; cum eorum, quæ in illis dicuntur, cauſam reddant, neque ſic vertere, cute molli intecta generant oua; quod enim caloris exigui ſunt, vltimum ſiccare natura eorum non poteſt: quia igitur frigida ſunt, molle generãt: quia molle non extra, periret enim propter ſuam mollitiem: ſed ſic potius, Molli igitur cute tecta generant oua: quia enim pauci ſunt caloris, nõ exſiccat eorum natura admodum. Quoniam ergo frigida ſunt, cute molli tecta generant: quoniam vero molli tecta ſunt cute, non extra, perirẽt enim vtiq;. Athenæus etiam τευθώδη, hoc eſt, Loligini ſimilia vocat Mollia. Μαλάκια autem cur vocẽtur, nobis manifeſtau t b Galenus, dum inquit: Μαλάκια, id eſt, Mollia vocantur neq; ſquamam, neq; aſperam, neq; teſtaceam cutem habentia, ſed mollem, perinde ac in hominibus eſt: Vt Polypodes, Sepiæ, Loligines, quæ tangenti quidem mollia videntur: quia neq; ſquamas, neq; aſperum, neq; teſtaceum tegumentum habeãt, duræ. a. ſunt carnis. Apud Ariſtotelem citante c Athenæo Mollia ſunt Πολύποδε, ὀσμύλη, ἑλεδώνη, σηπία, τευθὶς hoc eſt Po-

Μαλακόδερμα Ariſtoteli non eſſe Zoophyta. Gazæ & Rondelet. error.

a 1. de Gen. c. 10.

Μαλάκια.

b Li. 3. de aliment. facul.

Quot ſunt Mollia.

c Lib. 7.

d Hiſt.5.c.6 *e Li.9.c.28.* *Zoophyta quæ.*

eſt Polypi. Ozæna, Heledone, Sepia, Loligo. *d* Alibi Mollia ſcribit eſſe Polypos, Sepias, Loligines. *e* Plinius Mollia, inquit, ſunt Loligo, Sepia, Polypus, & cætera eius generis. His ab aliis annumerari video Leporem marinum & Vrticam, quam poſtremam nos inter Zoophyta & his ſimilia recenſebimus, quamuis perfectum Zoophytum non ſit. Mollia autem non eſſe clarum eſt: nam neq; ſolidam intus habent ſubſtantiam, quæ oſſi proportionetur, vt pleraq; Mollia (licet alioqui oſſa, teſte Philoſopho, minime ſint, vt mox patebit) nec octo pedes, nec mutim, nec atramentũ, nec caput intra alueum, nec quaſuis fere alias partes, quibus Mollia prædita eſſe deinceps probabimus. Quocirca qui Vrticam & Leporem marinum inter Mollia retulerunt, nimis late vocem eam vſurpauere, & quæuis animalia ad tactum cedentia, molliqué carne prædita, Mollia nuncuparunt. Nos autem conciſius propriuſq;, Philoſophum imitati, ſumimus hanc vocem, & de omnibus, quæ Mollibus proprie dictis conueniunt, hæc in genere ſcribimus.

DESCRIPTIO, ET PARTIVM *anatome.*

Oſſibus & viſceribus carere. *a 2. de part. cap.8.*

MOllia oſſibus & viſceribus carere, qualemq; habeant carnem, his verbis docet *a* Ariſtoteles: Videntur, inquit, nihil oſſis, nihil terreni diſcretum habere, quod dignum effatu: ſed mollia fere tota, carnoſa & tactui cedentia. Ne tamen corpus eorũ facile pereat, modo illorum, quæ carne laſſiuiunt, naturam inter carnem & neruum obtinent. Mollis enim vt caro eſt, ſed intendi poteſt, vt neruus. Fiſſilis autẽ caro eorum non indirectum, ſed in anfractum: ita enim ad vires commodior eſſe poteſt. Sed loco oſſium habent, quod piſcium ſpinis proportionetur omnia, excepto Polypo. Nam Sepiæ habent quod ſepium vocant, & Loligines quod gladiolum, vt poſtea probabimus, quamuis quidam partem hanc duram ac ſolidam os appellare voluerint. Exteriores partes omnibus ſunt tres præcipue, caput (κεφαλὴ) pedes (οἱ πόδες) ſiue brachia, quæ quandoque Ariſtoteles πλεκτάνας vocauit, Gaza crura, barbas, cirros interpretatur, tum etiam τὸ κύτος ἀδιόριστον, id eſt, alueus indiſcretus, ſeu ſinus eodem interprete. Non laudat Zographus, quibus cirrhus cum aſpiratione ſcribitur, quod huius vocabuli origo Græca non videatur, niſi quis forte à verbo κείρειν deducat, ſiue quod capillamentum huiuſmodi tonderi idoneum ſit, vtpote prominens vel pendulum: ſiue contrario ſenſu, quod minime tondeatur. Vnde cirim vel cerrhidem auem aliqui notam volunt. Κίῤῥος quidem Græcis color eſt, quem Latine giluum dicimus. Idem Zographus recte putat κύτος apud Ariſtotelem non bene penancti, quanquam & in aliis locis ſæpius, tum Ariſtotelis, tum in aliorum libris, modo penanflexum, modo paroxytonum inueniat. Sed quoniam penultima breuis omnino peracuẽdum cenſet. Caput vero omnibus contra quam cæteris animalibus inter crura continetur & ventrem, teſte Philoſopho: Vnde *b* Plinius de Mollibus loquens ſummatim: His, inquit, caput inter pedes & ventrẽ in capite os eſt & in hoc bini dẽtes. Vt ex hiſce *c* Philoſophi verbis patet. Μετὰ δὲ τοὺς πόδας ἡ κεφαλή ἐστι, ἁπάντων ἐν μέσῳ τῶν ποδῶν τῶν καλουμένων πλεκτανῶν. ταύτης δὲ τὸ μὲν ἐστὶ στόμα, ἐν ᾧ ἠστὶ δύο ὀδόντες. Caput omnib. inter brachia: eius pars oris habitus eſt, in quo dentes duo. Quæ Ariſtotelis verba Athenæus ſic tranſcripſit. Τὴν σηπίαν, inquit, Ἀριστοτέλης φησὶ πόδας ἔχειν ὀκτὼ ὧν τοὺς ὑποκάτω δύο μεγίστους, προβοσκίδας δύο, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ στόμα, ἔχει δὲ καὶ ὀδόντας δύο, τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω. Sepiæ ſcripſit Ariſtoteles octo pedes eſſe, ſub his duos maximos, ſcilicet promuſcides duas, inter hos vero oculos & os, atque dentes duos, alterum ſuperiorem, alterum inferiorem. Cæterum roſtrum rectius, os denteſque appellanda ſunt, vti doctiſſime Rondeletius diſſeruit. Eſt enim hæc pars (os nimirum & dentes) adunco carniuorarum roſtro per quam ſimilis ex partibus duabus compoſito, ſuperiore & inferiore commiſſura pyxidata, vt loquitur Rondeletius, ita vt inferior intret in ſuperiorem. Partes itaque huius roſtri, ſuperiorem ſcilicet & inferiorem dentes videtur appellaſſe Philoſophus. Sed cum immobiles ſint, neque firme innitantur ad laniandam & retinendam prædam, non ſatis proprie dentes dicentur, ſed potius ῥύγχος. Carent lingua Mollia, ſed vice eius carnoſam quiddam in ore gerunt, quo voluptatem diſcernant eſculentorum, vti apud *d* Philoſophum ſcriptum reperio. Inſuper habẽt in capite oculos binos grandiuſculos, quibus diſcrimẽ exigua quædam præſtat cartilago, continens cerebrum paruulum. Pedes quoq;
„ omnia obtinent in parte priore, cuius cauſam hiſce verbis tradi-
„ dit Ariſtoteles: Pedes (habent) parti priori vinctos circum caput,
„ infra oculos circa os, & dentes. Sed cum cætera animalia, quib. pe-
„ des, aut parte priore poſteriore ve eos habeãt, aut latere, vt ea quæ
„ multis pedibus innituntur, & ſanguine carent, hoc vnum genus
„ (Molle nimirum) parte, quam priorem in eo capimus, omne con-
„ tinet. Cuius rei cauſa eſt, quod pars eius poſterior, ad priorem ad-
„ ducta eſt, extremaque coeunt & confunduntur, quomodo Turbi-
„ natis inter teſtata accidit. genus enim teſtatũ omnino partim Cru-
„ ſtatis, partim Mollibus ſimile eſt. Qua enim foris terrenam por-
„ tionem, intus carneam habent, Cruſtatis aſſimilantur: qua autem
„ forma eiuſmodi corporis conſtat, cum Mollibus conuenit omne
„ quodãmodo, ſed præcipue, quæ ex Turbinatis cuniculo in anfra-
„ ctum contorquentur. Natura enim horum vtrorumq; perinde ſe
„ habet, quaſi quis eirecta linea (vt in quadrupedum & hominũ ge-
„ nere eſt) primũ extrema linea parte os ſitum intelligat: qua a: mox
„ ſtomachum, qua b: tum ventrem, qua c: deinde inteſtinum vſque
„ in oſtium excremẽti, qua d: hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita
„ ſunt, & caput, pectuſque locum obtinent primum, Reliqua eorum
„ ipſorum gratia, aut motus cauſa à natura adiecta ſunt, vt priora
poſterioraque crura. In cruſtatis etiam inſectiſque ordo interiorum
„ eodem modo conſtare vult, ſed officiis exteriorum motionum
„ differt à ſanguineo genere. At vero Mollia & Turbinata inter ſe
„ quidem proxime conſtant, ſed ijs è conuerſo: finis enim ad princi-
„ pium flectitur, quaſi quis lineam efflectendo ducat d ad a. Cum
„ enim ita partes interiores iis collocentur, ambit alueus, qui in Po-
„ lypis tum caput vocatur, qualis in teſtato genere Turbo eſt. Nec
„ intereſt, niſi quod alterius molle, quod ambit eſt: alterius duro
„ tegmine carnem natura complexa eſt, vt ſeruentur cum difficulter
„ moueantur. Hinc fit, vt excrementa tam Mollibus, quam Turbi-
„ natis meatu ori vicino emittatur: quãquam Mollibus infra, Tur-
„ binatis à latere. Hac de cauſa pedes Mollium ita poſiti ſunt & con-
„ tra quam cæterorum. Hactenus ille. Pedes quoque ſunt omnibus octoni, ſed ſingulis eorum generibus diuerſi. Quibuſdam enim pedibus acetabula, cirramentaq; ſunt, quæ vim cõtextumq; talem habent, qualem implicamẽta illa, quibus digitos antiqui medici indere ſolebant. Ita enim fibris implexa ſunt, quibus carunculas cæteraq; cedentia trahant. quippe quæ laxa prændant, intenta premant, & retineant, cum pars interior tota contingat, atq; amplectatur. Sunt etiam quibus pedes breues, & inutiles, binæq; promuſcides prælongæ, quibus veluti anchoris innitantur, ſeq; ſtabiliant modo nauigij, ne æſtu maris, aut tempeſtate vrgente de ſaxis deturbentur, venentur etiam procul, oriq; è longinquo admoueant. Itaq; non aliud habent, quo capere admouereq; poſſint, niſi aut pedes, aut promuſcides, aut acetabula, ſiue cirramenta, quæ (vt dixi) pro manibus obtinent ad vim tum inferendam, tum propulſandam, atq; etiam ad cætera vitæ munera neceſſaria obeunda. Fiſtulam ante alueum ſupra caput & brachia gerunt cauam, quam modo in dextrã partem, modo in ſiniſtram transferunt; hac mare tranſmittunt, & quantum ſuo admiſerint alueo, quoties ore aliquid capiunt, vt teſtatum reliquerunt *e* Ariſtoteles & *f* Plinius. Sed Theodorus Gaza in hoc Ariſtotelis loco, fiſtulam hanc Polypo tantum tribuere videtur. Wottonus ait perobſcure hæc pronunciaſſe Ariſtotelem, ſed longe apertius eadem in libro de reſpiratione explicaſſe, vbi aperte Mollibus fiſtulam ineſſe cerebro oſtendit. Et rurſus *g* alibi cauſam reddens, cur fiſtulam habeant, inquit: Quibus autem per cibum humor illabitur,
„ iis fiſtula in ſanguineo genere data eſt. Mollibus etiam & cruſta-
„ ceis hoc idem adhibitum eſt: Nam & ea quoq; humorem propter
„ cibum accipere cogũtur. Fiſtula hæc modo ab *h* Ariſtotele dicitur modo αὐλὸς modo μυκτὴρ, Gaza narẽ transfert. Dubitant quidã num pro hoc vocabulo legendum ſit apud eundem φυσητὴρ, quo vocabulo ſæpe vtitur, cum balænarum & cætacei generis animalium mentionem facit. Sanè vbi apud Ariſtotelem de Loliginũ coitu loquentẽ in Græcis legitur μυκτῆρα aut φυτῆρα, Zographus legendũ putat φυσητῆρα. Plinius tñ hunc Ariſtotelis locum tranſcribẽs nares tranſtuliſſe videtur, & perconſequens μυκτῆρα in codice Græco Ariſtotelis legiſſe, cum inquit: Crine vno fœminæ naribus adnexo. Ælianus etiam de cetis Gedroſiis eandem partem μυκτῆρας, id eſt, nares appellare videtur, quapropter nihil videtur eo loco mutãdum. Pinnulam habẽt omnia circumdantẽ alueum, cauſam cur eam habeãt, dat *i* Philoſophus: vt, inquit, natent, & ſe dirigant, vt volucres cauda pennis condita, & piſces ſua penna cartilaginata. Alueus à capite amplioris capacitatis propenſus: eius caro fiſſilis eſt, non per directum, ſed in orbem, cuteq; intecta eſt. Verum quamuis cutem Ariſtoteles & Plinius tribuant; tamen reipſa inquit Saluianus cute carere videntur. Quod *k* Plinius etiam (cuius in hac re admiranda diligentia) comprobat inquiens: Aquatiliũ tegmẽta plura ſunt: alia corio tantũ, vt delphini: cortice vt teſtudines: ſilicum duritia, vt Oſtræ, & Conchæ:
„ cruſtis vt locuſtæ: cruſtis & ſpinis, vt Echini: ſquamis, vt piſces: a-
„ ſpera cute, vt ſquatinę; qua lignũ & robora poliũtur: molli, vt mu-
„ rænæ: alia nulla, vt Polyp. In corpore quoq; omnium, quædã capillamenta habentur; quæ quidẽ in toto eorum latere conſpici ſolent: τριχώδη, ὡς λίγγας vocat Scholiaſtes Nicandri Ariſtoteles. Eorum vſus iudicio Rondeletij eſt, qui branchiarum in reliquis piſcib. Huiuſmodi branchię ſunt in Cancris & alijs Cruſtatis. Quantũ vero ad interiora attinet, omnibus Mollib. cerebrum datum: Sic. n. *l* Ariſto-
„ teles. Cerebrum autem iis omnib. eſt, quæ ſanguinem obtinent, &
„ ob eam rem ſanguinea appellantur, atq; etiam quæ Mollia nomi-
„ ne ſpeciali vocãtur. Quod Plinius quoq; confirmat, dicens: Cere-
„ brum omnia habent animalia, quæ ſanguinem etiam in mari quæ Mollia appellauimus, quamuis careant ſanguine, vt Polypi. Id tamẽ minime cerebrum cenſendum erit, ſed quid ꝓportione reſpondens cerebro, à quo ſentiendi mouendiq; facultas dimanat in omnes corporis partes. Sed non tacebo ꝙ *m* Ariſtoteles, cum ſentiendi vim à corde, nõ à cerebro proficiſci putet, partem in Mollib. μύτιν dictam principatũ ſentiẽdi obtinere dicat, ac ſi hæc eſſet ἀνάλογος cordi; ſic
„ enim ſcribit: Sed habent illud quoque, inquit, oportet, ꝙ ei parti
„ proportionetur, cui ſentiẽdi principatus in ſanguineo genere mã-
„ datus eſt: hoc n. in omnibus animalibus ineſſe neceſſe eſt. Ergo
„ Mollibus id membrana continetur humidum, per ꝙ gula in ven-
„ trem pertẽdit, admota prius tergo (ſic Gaza, ego vero adnata ma-
„ gis tergo, προσπέφυκε πρὸς τὰ πτερύγια μᾶλλον) mutis id à nonnullis di-
„ citur. Hactenus ille, qui & humidam corpulentamq; partem eam
„ eſſe ſubdit, tendereque per eam mediam ſtomachum ſiue gulam.
„ Nam, inquit, ſi inter eam & tergum poſitus eſſet, diſtendi æq; non
„ poſſet cibo ingrediente, propter dorſi duritiam. Inteſtinũ à mute
„ natura ſemouit, extraq; poſuit, & atramẽtum inteſtino annexuit,
„ vt quamplurimũ diſtaret ab aditu, & pars ſordida à nobili & prin-
„ cipe procul haberetur. Partem hãc cordi ꝓportionari, & ſitus ipſe
„ oſtendit, cum idem ſit & dulcedo humoris, tanquam concocta & ſanguinea quædam. Et *n* alio rurſus in loco, Molliũ nullis ineſſe viſcera ſcribit, ſed tantũ partem eam, quam mutẽ appellant, & atrum quendam humorem, quem atramentum nominant, τὸν θολὸν, alii vt Athenæus & Dioſcorides τὸ μέλαν. Hoc ſcribit *o* Plinius pro ſanguine ijs ineſſe, de Sepia mare ac fœmina ſic loquens. Ambo autem vbi ſenſere ſe apprehendi, effuſo atramento, quod pro ſanguine his eſt, infuſcata aqua abſconduntur. Rodeletius bili potius reſpondere putat. Natura enim, inquit, vel quod pro ſanguine eſt nutrimenti cauſa, veluti theſaurum diligenter ſeruat, minime autem in quolibet metu effundit. Præterea meatus nullus eſt venæ proportione reſpondens, quo alendi corporis cauſa in vniuerſum corpus diſtribuatur. Quare ſatius eſſe duxerim excrementum appellare, quod ab alimento ſecretum in veſica reponitur, quoque natura imminente periculo, tuendi huiuſmodi piſcium generis cauſa abutitur. Nam quoties metu perterrentur, hoc atro humore aquam infuſcant, ſibique nigrorem ſeptum proponunt & turbulentiam quaſi, quo ſe abſcondant. Quocirca excrementum eſſe cenſet quoque ante Rondeletium *p* Ariſtoteles, & non aliter, quam in auibus ſedimentum album in terreo earum excremento innaſci. Non enim ſecus quam aues veſica carent hæc Mollia, quantumque terrenum maxime ſit, in atramentum ſecernitur: Tunica autem id continetur membranea (quam μήκωνα appellauit Ariſtoteles, Gaza papauer vertit) exitum, finemque habens, qua alui excrementa emittunt, parteque fiſtula vocatur, quæ in ſupinis poſita eſt. Sed & aliarum partium interiorum meminit Philoſophus, de quibus ſic ſcriptum reli-
„ quit: Os autem, inquit, gula eorum excipit anguſta, quam ſequitur
„ guttur (πρόλοβος, ingluuies) ampliuſculum neque (non) abſimile aui-
„ bus: cui iungitur venter tanquam omaſum (abomaſum Wottonus ἤνυστρον) facile clauiculæ buccinorum. Inteſtinum ab eo tenue, partem re-
„ pens ſuperiorem ad os fertur, quod laxius (παχύτερον) quam gula eſt. &
„ Paulo poſt dat rationem, cur haſce partes habeãt, nimirum ingluuiem
„ & abomaſum. Habent, inquit, hæc (Mollia) ita eas partes eadem de
„ cauſa, qua aues. Neq; enim eorum vllum poteſt commolere cibum:
„ itaque ingluuies ventri præiacet. Sepiæ quoq; Loliginique tum maiori, tum minori partes duræ ac ſolidæ intus per corporis prona continentur, quas non eodem appellant nomine: Sed quod inſertum Sepijs eſt, ſepium vocant, quod loliginibus ξίφος, id eſt, gladiolum, vti poſtea planius explicabitur.

Pedes quot omnibus. *e Hiſt.4.c.1* *f Li.9.c.12.* *Fiſtula.* *g Hiſt.8. c.2.* *h De gener. animal.1. c.15.* *Pinnula.* *i De par. ani.4.c.10.* *Alueus.* *Cutis.* *k Li.9.c.* *Capillamenta & eorum vſus.* *Cerebrum.* *l 1.Hi.c.16.* *m 4. de part. c.5.* *Mutis.* *n Hiſt.4. c.1.*

SENSVS.

SOmniare quoque omnes hoſce Molles piſces ſcribit *a* Ariſtoteles, vt cætera aquatilis, dormireque vt piſces proprie dictos. Vnde veriſimile eſt, ſenſibus externis, vt viſu, olfactu, ac guſtu valere. Viſum quoque eis ineſſe manifeſtum faciunt oculi, quos magnos eſſe ſupra ex Philoſopho dixi, quamuis num acute cernant, nullibi ſcripſerit. Olfactu admodum ac guſtu valere ex his *b* eius verbis colligimus: Nam & Sepiæ, inquit, & Polypi odore eſcarum afficiuntur: & Polypi ita adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, ſed truncari potius patiantur. At vero pulicaria herba (κονύζα) admota protinus ab odore eius reſilire dicũtur. Guſtus etiam ſimilis eſt ratio: interdum enim cibum perſequuntur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur, &c. Tactu vero ſentire omnibus datum eſt animantibus. De auditu nihil certi manifeſtique habetur.

SEXVS.

ARiſtoteles *a* agens de animalium exanguium ſexu, Mollibus quoque vtrumque ineſſe tradit: *b* Alibique vuluas bifidas, ac teſtes geminos iuxta genitale in cunctis reperiri ait. Differunt autem fœminæ à maribus *c* eodem teſte, quod mas prona ſui corporis nigriora ſupinis potius, parteſq; omnes aſperiores habeat, quam fœmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorem. In mare quoq; meatus quidam ſubditus gulæ à cerebro in ima aluei pertendit, idque ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur: in fœmina duplex illud idem ſupraque poſitum habetur. Vtroque tamen in ſexu corpuſcula quædam ſubrubra parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur.

LOCVS. VICTVS.

CVm ſanguine carentia natura ſint frigida, in lacu aut dulcibus aquis naſci non poſſunt, vnde & Mollia in ſalſis aquis gignuntur: non tamen omnia eodem in loco, etenim quædam in alto mari, quædam prope littus degunt. Omnia autem reſpuunt aquam ſalſam potulentiorem. Quo circa in Ponto Mollia non ſunt, vti prodidit *a* Ariſtoteles. Idem omnia carniuora eſſe ſcripſit, ſolaque carne veſci. Loligines namque & Sepias piſces maiores euincere, Conchulis delectari Polypos.

NATVRA. MORES.

MOllium omne genus auctore *a* Plutarcho, frigus difficulter fert ob carnis nuditatem & tenuitatem. Nulla enim cute aut ſquama integuntur, intuſque duras habent oſſeaq; partes. Pauida autem ſunt, ob ſanguinis inopiam & naturam frigidam, vnde etiam parum viuunt: bienium enim non ſuperant, aut raro, vt docet Ariſtoteles. Quod autem meticuloſa admodum ſint Mollia, declarat atramenti effuſio, quemadmodum placuit *b* Philoſopho his verbis: Sed cum exanguia ſunt (Mollia) ob eam rem refrigerata & pauida, hinc vt hominum non-
„ nullis per metum funditur aluus, aut excrementum veſicæ profluit,
„ ſicijs accidit neceſſario, vt metu perculſa effundantur, ſed na-
„ tura hoc excremento ad præſidium & tutelam eorum abutitur. Nullam ijs eſſe vocem aut ſonum, idem auctor eſt.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

a 3. de gen. c.8.

PArtus quoque eorum ſimilis Cartilagineorum partui, teſte *a* Ariſtotele, qui ea coire diuque in venere morari his verbis teſtatur. pariunt enim, ea (Mollia) quoque per coitum: & quidem ſæpe mas coniunctus cum fœmina viſus eſt. Quamobrem hinc etiam hiſtorici ne-
„ quaquam illi dicere videntur, qui piſces omnes fœminas eſſe autu-
„ mant, nec per coitum parere. Hæc enim oriri per coitum arbitrari,
„ illa vero non, mirum eſt. Aut ſi hæc ita parere illos latuit, indicium imperitiæ eſt. Diutius hæc quam cætera coeunt, more inſectorum, ratione. Sunt enim exanguia, & ob eam rem frigidà natura. At quomodo coeant, *b* alibi ſic ſcribit: Mollia ore coeunt, renixu complexuque
„ mutuo brachiorum. ſic enim coniungi neceſſe eſt: quoniam natura
„ exitum excrementi in os inflectendo adduxerit, vt antea dictum eſt,
„ cum de partibus ageremus. Habere fœminas omnes in hoc genere
„ membrum vuluale, apertum eſt. Continet enim primo ouum indiſ-
„ cretum, mox diſcretum in plura, & pariunt omnia imperfecta, mo-
„ do ouiparorum piſcium. Meatus ille interior excrementi & vuluæ
„ eſt, tum in ijs, tum etiam in Cruſtatis. Eſt enim qua ſemen genitale
„ per meatum emittant, idque parte corporis ſupina, qua putamen di-
„ ſtat, & mare illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum fœ-
„ mina copulatur. Nam ſi mas ſiue ſemen, ſiue membrum, aut aliquam
„ virtutem, ſiue vim aliam mittat, admoueri ad meatum vuluałem
„ neceſſe eſt. Et paulo poſt: Interdum, inquit, tergis quoque Mollia
„ copulantur. Sed generationiſne gratia, an alia cauſa, nondum exploratum. Oua autem eorum cum imperfecta ſint f[oras] excluſa, augentur more Vermium, vt idem *c* auctor tradit: Sed vim vitalem à maris aſperſo ſemine habere eſt neceſſe more piſcium, *d* eodem teſte. Fœminis
„ inquit, huius generis mares aſpergunt, quomodo ouis mares genere
„ piſcium: redduntque oua eorum glutino cohærentia, ad ſpeciem vuæ. Cæterum quod dicat oua, cum eduntur, glutino eſſe coniuncta & oblita, id ad eorum tutelam à natura factum. Sed alibi clarius non niſi in Sepiis viſum eſſe ſcribit, *e* quod mas oua, quæ fœmina ediderit, perſequatur. Sed tamen in reliquis eiuſdem generis (intelligit autem reliqua Mollia) fieri, rationem eſſe. Quæcunque autem oua vitale virus attigerunt, ex iis animalcula naſcuntur, vt in Piſcium hiſtoria clarius explicabitur. Pariunt verno tempore, & Sepia in primis: ouaq; habent candida, quæ tempore arenida (ψαθυρά) euadunt, veluti & illa, quæ Cruſtata edunt.

Quomodo coeant. *b 1. de gen. c.15.* *Oua vt augeantur.* *c Hiſtor.5. c.17.* *d 3. de gen. cap.8.* *e Hiſt.6. c.13.*

VSVS IN CIBIS.

MOllia eſui fuere omnia olim, & nunc etiam in culinam recepta ſunt, exceptis paucis Polyporum generibus. Quæ autem cibis idonea ſunt, præſtant cum ſunt grauida, vt prodit Athenæus. Et *a* Ariſtoteles diſputans probanſque ſemen non eſſe in muliere, quod habeant menſtrua, ſubiungit: Generis etiam exanguis Mollia & cruſtata
„ optima ſunt, cum vtero gerunt. Quod enim ſanguine carent, nec
„ pinguedo in iis conſiſtit, hinc proportionale pinguedinis ſecernitur in ſeminale excrementum. Et iterum *b* alibi: Mollia etiam præſtant, cum grauida ſunt, vt Loligines, Sepię, Polypi. Durę ſunt carnis, vt ſcribunt Ægineta, Galenus, Athenæus, cuius rei rationẽ his verbis *c* Car-
„ danus reddere conatur. Quæ igitur, inquit, Mollia ſunt, quoniam
„ cute ſola teguntur, ideo duriſſimam carnem ſortita ſunt: fluctibus
„ enim aliter obtunderentur, & cuiuſcunque minimi piſcis iniuriæ ex-
„ poſiti eſſent, ob id duriſſima ſunt carne & difficillimæ concoctionis.
„ Et poſt. Ergo, inquit, quæ Mollia ſunt, adeo concoctu difficilia ſunt,
„ vt oculos grauent, inquit Hippocrates. Vt teſtatur *d* Galenus, craſſo glutinoſoque ſucco conſtant, ſicuti cetacei piſces. *e* Alibi exiguum etiam in ſe ſuccum ſalſum continere ſcribit, crudumque ſuccum copioſe ſuppeditare, ſi tamen coquantur plurimum corpori alimentum exhibere. Diphilus apud Athenæum flatus inſuper addit parere, quocirca Venerem proritare, elixataque probiora effici & vtiliora, quoniam humores, quos iniquiores obtinent, eluantur; Vnde caro ipſorum durior efficitur. Oua quoque Mollium in cibum olim videntur recepta, cum dicat Ariſtoteles partem quandam in iis nullius eſſe ſaporis, ac ſi reliqua ouorum eſui eſſent ac guſtui grata. Nam ait. In molliũ genere
„ oua quiddam habere proportione reſpondes ei, quod nigricat in ouis
„ Echinorum, & parti creditum eſt ſuperiori, ex origine pendens, a-
„ marum nec eſculentum: & quanquam, inquit, in his id colore diffe-
„ rat, inguſtabile tamen & eſui ineptum eſt.

a 1. de gen. c.19. *b Hiſt. 8. c. vlt.* *c In Aphor. Hipp. lib. 2.18.* *d Lib. de bo. & vti. ſuc.* *e 3. de alim. fac.* *Oua num edantur.*

CAPVT II.

DE POLYPO. ORDINIS *Ratio.*

EX recentioribus, qui de Malachiis ſiue Mollibus vocatis animalibus ſcripſerunt, alii à Sepia, alii à Polypo exordium ſumpſere. Sed qui à Polypo inceperunt, ij meo iudicio rectius fecere, ob præſtantiam & dignitatem, qua longe hic cæteris Mollibus præcellit. Tanto in primis corporis robore valet, vt ne fortiſſimo quadrupedum leoni (ſi daretur occaſio) cederet. Hominem ſane vehementi brachiorum amplexu è nauis medio in altum mare detrahere, quin conficere cernitur, & quod amplius eſt, ingentem hominum multitudinem ſolus ſuſtinere, adeo vt ægre confici poſſit. Quod ſi Leoni faciendum foret, nil quidquam fortius præſtare poſſet. Vt iam aquilam omnium reginam & fortiſſimam quis non meretur amplius ab eo pertinacibus circumplexam cirris in altum protractam pelagus, & minimo negotio interfectam. Cæterum longe in eo admirabilior erit ingenij calliditas, quam robur illud quod prædicauimus, ſi quanta verſutia victum ſibi vene-

Polypi fortitudo. *Hominem interficit.* *Aquilam vincit.* *Ingenium vafrum.*

tur, præfari velimus. Nec minus etiam in eo laudabile dicemus, quod terram petat, & aſpera perambulet loca, quod profecto nulli ex Mollium genere à natura datum eſt. Sic enim duplicis (vt ita dicam) naturæ videtur particeps, vt cum Piſcibus, & terreſtribus quadrupedibus conuenire poſſit. Haſce igitur nos ob rationes de Polypo primum dicemus, eo quem in omnibus noſtris hiſtoriis ſeruamus, ordine.

Polypi ambigua natura.

ÆQVIVOCA.

a Lib. 6. de med. c. 8. *Morbus narium dictus Polypus & vnde dictus.*

APud Hippocratem & *a* Cornelium Celſum Polypus eſt caruncula modo alba, modo ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, & modo ad labra pendens narem implet, modo retro per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, tantum ſumit incrementum, vt poſt vuam conſpici poſſit: ſtrangulatque hominem, maxime auſtro aut euro flante, fereque mollis eſt & raro dura, eaque vero magis ſpiritum impedit, & nares dilatat, qua ferè καρκινώδης eſt. Paulus Ægineta, Po-„lypus, inquit, tumor eſt præter naturam in naribus conſiſtens à ſimi-„litudine marini Polypi nominatus, quod eius carni ſimilis ſit. At Ga-„lenus Polypum à multitudine pedum dici ait: vt enim, inquit, illi „multas habent inciſuras ſeu inciſiones, contumeſcuntque & increſcunt: ſic morbus iſte eodem modo. In hac ſignificatione & Horatius quoque vtitur.

Polypus quid.

Polypus an grauis hirſutis cubet hircus in vndis.

Vnde polypoſus apud Martialem:

Naſutum volo, nolo Polypoſum.

Πολύπους quoque apud Græcos dicitur, multos habens pedes, multipes: hinc πολύποδα ζῶα apud Platonem dicuntur animalia multos habentia pedes, vt ἄποδα nullos. Item πολύποδες dicuntur beſtiolæ quædam multipedes: Cutiones nonnulli, alij porcelliones appellant: nos ὀνίσκους nominauimus in noſtro de Inſectis volumine. Πολύποδις εἶδος ἰχθύων, ἢ εἶδος φθειρῶν. Heſychius.

Cutiones.

SYNONYMA. ETYMON.

Polyp. vnde dictus.

POlypi vocabulum Latini à Græcis mutuarunt teſte Varrone: ſoletque in maſculino genere efferri: Lucilius tamen apud Nonium in fœminino vſus fuit; vti ex eius hiſce verbis corruptis liquet:

Pauliſper cui medentia medem hac ſe vt Polypus ipſa.

Syllabam primam producit Horatius, Martialis, & Ouidius, qui inquit:

——deprehenſum Polypus hoſtem
Continet.

Vnde nonnulli male adagiorum auctorem ex Theognide tranſtuliſſe cenſent hunc verſum.

Πουλύπου ὀργὴν ἴσχε πολυπλόκου.
Mentem habeas vafri Polypi.

Quod primam ſyllabam corripuerit. Ego vero apud Latinos & produci & corripi poſſe Græcorum imitatione exiſtimo. Nam prima ſyllaba apud eos natura breuis. Πούλυπους enim Attice dicitur apud *a* Athenæum: Item πόλυπος proparoxytonum. Iones, Dores & Æoles per ω ipſum enunciant Πώλυπον dicentes: πωλύπιων dixit Epicharmus Πωλύπουν διζήμενος Polypum inueſtigans. Huic quoque reſpondet Πώλυψ ex Diphylo apud Athenæum: ὁ πώλυψ, inquit, σπουδαῖος τοῖς ἀφροδισίοις. *b* Euſtathius alibi Doricum tantum & Æolicum eſſe dicit nomen πώλυπος. Ionicum ſane videtur. Quippe Iones o paruum, non in ω magnum mutare ſolent, ſed o paruo adijce υ. Vnde apud Hippocratem Ionica dialecto vtentem πουλύποδας legimus. Et quanquam Attici cum Ionibus quædam communia habent: Attice tamen πολύπους dicitur, vt & Ariſtoteles vſurpat. Quod ſi horum vtrumque Atticum eſſe aliquis malit cum Euſtathio: Ionicum faciemus πουλύπους paroxytonum, à quo genitiuus πουλύποδος fieri poteſt, à πουλύπος proparaxytono non poteſt: non enim aliter flecti poteſt, quam vt λόγος. Πόλυπον dicere Aeoles ſcribit Athenæus, ſed ſcribendum per ω Ex Euſtathio. Ariſtophanes τὸν πολύπουν μοὶ ἔθηκεν. Et rurſus: Πηγαὶ λέγονται πουλύπου πλεκμένον. Et Plato Comicus: ὥσπερ τοὺς πολύποδας ἀφροντίσαι. Itaque pro diuerſis dialectis hæc omnia erunt vſitata: Πολύπους. Πουλύπους, Πούλυπος. Πώλυπος, Πολύπους, Πώλυψ. Antiphilus Bizantius in quodam epigrammate πουλυπόδην dixit, à recto πουλυπόδης. Inuenio & apud Oppianũ caſu recto Πουλύποδος legi quorundam ſententia, ego potius genitiui caſus eſſe exiſtimo, & à πλεκτὴ regi, quod πλεκτάνας, hoc eſt, cirros ſignificat. Dicitur autem πολύπους à multitudine pedum teſte Galeno. Πούς enim apud Græcos pedem ſignificat, quod in caſu accuſatiuo πόδα facit. Animaduertendum tamen eſt accuſandi caſum compoſita ab hoc diuerſa habere, ſcilicet πολύπουν, οἰδίπουν, τρίπουν, quod Euſtathius ex Athenæo obſeruauit. Ἀνόστεος, id eſt, exos pro Polypo accipitur, epitheton ſcilicet loco ſubſtantiui apud Heſiodum. Lacedemonij tamen Polypum ſubſtantiue & ſimpliciter ἀνόστεον vocant, auctoribus Elitarcho in gloſſis, & Proclo in Heſiodum. Onos, id eſt, aſinus marinus, quem quidam Pulpum (Polypum) dicunt, alij octapodem. *c* Kiranides. Pulpum enim aliqui recentiores indocti nominant, voce vulgari in Latinam terminationem deflexa, vt Syluaticus, & Gerardus Cremonenſis, qui Kiranidem tranſtulit. Albertus Magnus Maltipedem nominat, Græco nomine ſimpliciter tranſlato, eodemque ſenſu compoſito. Octapodia pro Polypis apud Pſellum leguntur, diminutiuo nomine. Hodie enim in Græcia Octapodi dicuntur, & à quibuſdam ibi ineptius Catapodi. Polpo Italis: ſed Venetis Folpo, & Genuenſibus Porpo, Hetruſcis peſce Malattia. Hiſpanis Pulpo. Gallis vt Narbonenſibus Poulpe, alibi Poupe, & Purpe. Nortmanis Bougre. Maſilienſibus Seechepoupe. Quare Gillius recte ſcripſit Polypum, vbique fere gentium nomen retinere. Illyrijs Hobotnizaza. Angli qui Vectam inſulam incolunt vocant a Pourcuuel, vt à quodam Anglo accepit Zoographus: alij quidam à [illegible] vt à Ioanne Fauconero [illegible] accepit. Videntur, inquit idem Zoographus Malacia omnia ſiue Mollia Germanice recte poſſe vocari Kuttelfiſch: vt ſi Polypum interpreteris ein [illegible] iam vocaueris [illegible] nomine compoſito à Polypo, & Cuttel, quod eſt Sepia. Vel circumſcribetur, [illegible] id eſt, Malacium pedibus longis, aluo modico.

a Lib. 7. *b Odyſ. 6.* *Etymum.* *Ἀνόστεος.* *Onus ſiue Aſinus marinus.* *c Lib. 4.* *Pulpus.* *Multipes.* *Octapodia.* *Catapodi.*

GENVS. DIFFERENTIA.
Deſcriptio.

ANtequam Polyporum tradamus genera, operæpretium eſt, quantum à cæteris differant Mollibus, recenſere; [illegible] *a* Ariſtotele, Polypi à cæteris Mollibus [illegible] Et *b* alibi Sepias [illegible] & Lolligines non ſimiliter, vt Polypi, [illegible]

[illegible]

a Hiſt. 4. cap. 1. *A Mollibus quid differat Polypi.* *b De part. 4. c. 9.* *Pedum conſtitutio & vſus.* *c Hiſt. 4. c. 1. de Par. 4. c. 5.* *d De Part. lib. 2. c. 8.* *Sepiæ quid.* *Gladiolus.* *e De Par. 4. c. 5.* *Cerebrum.* *f Lib. 7.* *Atramenti color.* *g De Par. 4. c. 5.* *h Hiſt. 9. c. 37.* *Caput.* *Oculi.* *i Lib. 7.* *Pedes.* *k Hiſt. 4. c. 1.* *Gill. lapſus.*

ſtatur Ariſtoteles brachiis Polypi membranam interiectam eſſe, vt cum dixiſſet Sepias quaſdam in bina augeri cubita: Polyporum, *l* inquit, brachia tantundem, atque etiam plus magnitudinis capiunt. Theodorus Gaza pro pediculis brachia interpretatur; quæ & crura, & cirros vocat, itemque barbas, Plinium forte ſecutus, qui de Polypo maximo, Barbas, inquit, quas vix vtroque brachio complecti eſſet, in quem locum hæc Maſſarius: ſic nos quoque, inquit, barbas in antiquis exemplaribus legimus. hoc diximus, quia in cæteris omni-„bus impreſſis codicibus branchias pro barbas deprauate legitur, & „intelligit per barbas brachia, nec dixit brachia, quoniam ſtatim „ſubſequitur; Quas vix vtroque brachio complecti eſſet. Πλεκτά-„νας, Theodorus brachia tranſtulit, κοτυληδόνας acetabula. Plinium, „vbi inquit, Anguinum ouum vidi, mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum Polypi crebris, putat Zoographus acetabula (quæ ab accipiendo deriuant Grammatici) à brachiis diſtinguere. Hæc enim ſunt veluti vaſcula quædam exigua rotunda, quibus brachia exaſperantur. Synechdochice tamen pro ipſis brachiis ſumi poſſe. Acetabula, inquit *m* Cœlius Rhodiginus, apud Plinium Trebius Niger in Polyporum ratione accepiſſe videtur pro caliculis vrnalibus peluium modo: vnde apud Senecam ſunt præſtigiatorum acetabula; hoc eſt vaſcula, ſeu caliculi, quibus aſtantium oculos fallendo præſtingunt, & cæt. Sunt qui apud Plinium pro caliculis legant calicibus, quippe cum vrnalis magnitudinis fuiſſe à Plinio referatur teſte Maſſario, qui etiam tradit acetabula eſſe caliculos illos in brachiis Polyporum, qui rei cuique admoti veluti cucurbitulæ ſuo hauſtu adeo tenent, vt auelli nequeant. Eruditiores, inquit Cœlius, κοτυληδόνας exponunt τοῦ πολύποδος πλεκτάνας, id eſt, Polypi acetabula, ſiue cirrhos, aut vt Ouidius flagella, à cotyles ſimilitudine, vt inquit Euſtathius. id genus vaſis eſt, & manus cauitas. Inuenio apud Antiphilum Bizantium ἕλικας appellari: & apud Antipatrum Thettalum in ſuo epigrammate, quod de Polypo aquilam occidente fecit πλοχμοῖς hoc verſu:

Πλοχμοῖς δ' εἱλιχθεὶς, πέσεν εἰς ἅλα δύσμορος.

Id eſt.

Cirris circumuoluta, cecidit in mare miſera.

Pedum autem ſub brachiorum vſus eſt, ad capiendum & venandum cibos, eoſdemque ori admouendum, cum careant promuſcide. Polypus, inquit Ariſtoteles, ſuis brachiis vt pedibus ac manibus vtitur: quippe quibus duobus ſupra os poſitis cibum admoueat. Quæ ſic tranſtulit Plinius. Polyporum multa genera. omnes brachiis, vt pedibus ac manibus vtuntur. iiſdem quoque ad natandum vti, auctor eſt Philoſophus. *n* Paulus Iouius iiſdem obuia quæque comprehendere, ligare, inuoluere, ac flagellare tradit. Acetabulis autem vtuntur ad ſugendum & firmiter tenendum rem quamlibet, cui adhæreſcunt, ſed grandibus minorem ineſſe tenacitatem tradunt auctores. Πρῆθμα quibuſdam dicitur cirrus apud Heſychium & Varrinum, quibuſdam vero caput Polypi. Verbum autem πρήθειν inflare & diſtendere ſignificat: & caput quidem eius quamdiu viuit, duriuſculum eſt, & quaſi inflatum, & in cibo quoque inflat; nam ad caput vapores mouet, & venerem ſtimulat. Μελίνη apud Heſychium & Varrinum dicitur ſemen milio ſimile, quod panicum putat Zoographus, item pars quædam in Polypo. Dorſum ſcribit Plinius partem læuem appellari, à qua acetabulorum ordo inchoatur. Collum etiam ei attribuit Ariſtoteles, idque „imbecille cum premitur. Vnde *o* Athenæus: In Polypis, inquit, „aliæ partes corporis validæ ſunt, imbecilla ceruix. Pinnullam quoque anguſtam habet, deque medio orſam, cauſam reddit *p* Ariſtoteles: nimirum quoniam paruum habeant alueum, quem ſatis ſuis pedibus dirigere poſſunt. Vnde Plinius; Non habent pinnas, quæ Mollia appellantur, vt Polypi: quoniam pedes vicem pinnarum illis præſtant. Fallitur tamen Plinius, quod omnibus Mollibus pinnam denegarit, cum omnia habeant, quamuis in Polypis tam ſit exigua, vt minime aut vix conſpici poſſit. Theodorus Gaza in quodam Ariſtotelis loco fiſtulam tantum Polypo tribue-„re videtur, vbi inquit Philoſophus: Fiſtulam ante alueum poſi-„tam ſupra caput & brachia gerit cauam, qua mare tranſmittit: „quantum ſuo admiſerit alueo, quoties aliquid ore capit, eamque „modo in dextram partem transfert modo in ſiniſtram, hac eadem fiſtula ſuum quoque atramentum effundere ſolet. Et *q* Plinius; eſt Polypus, inquit, fiſtula in dorſo, qua tranſmittunt mare: eamque modo in dextram partem, modo in ſiniſtram transferunt. Roſtrum quoque ei tribuit *r* Iulius Scaliger: itemque *s* Bellonius Pſittaci roſtrum. Nulla tegi cute *t* Plinius auctor eſt: tamen Bellonius pedes ſeu cirros pelle contegi varia ſcripſit; carnem albam *u* Galenus & *x* Plutarchus cauernoſam eſſe meatuumque plenam ex aſpectu probat. Formam Polyporum ſcribit *y* Cardanus eſſe ſimilem araneorum, ſi maxima minimis comparare licet: corpus enim, inquit, marinæ cucurbitæ non multum abſimile, octonis pedibus, vt mollibus pleriſque, quibus tamen nullus ſenſus deeſſe videtur: os cor-„neum non abſimile pſittaci roſtro, in quo & magnum robur, & ex-„crementi locus prope os ipſum. Polyporum varia reperiri genera „teſtes ſunt veteres, & in primis *z* Ariſtoteles, qui de eis ſic ſcri-„pſit: Polyporum genera plura ſunt, eſt enim quod & conſpectius „& maximum eſt, cuius terreni maiores quam pelagij ſunt: & „quod corpore exiguo varioque eſt, cibo ineptum: & quod Ele-„donam vocant, crurum prolixitate diuerſum: & quod vnum ex „mollium numero ſimplicem acetabulorum ordinem agat: cæte-„ra namque omnia duplici caliculantur. Ad hæc, quod alij Boli-„tænam, alij Oſſolem appellant. Duo item viſuntur genera con-„chis indita, quorum alterum Nautam aliqui vocant, alterum „Pompilum, ſiue ouum Polypi: Teſta iis vt Pectunculis concaua,

Hiſt. 4. c. 1. *Brachia.* *Acetabula quid.* *m Lib. 13. c. 11.* *Cotyledones.* *n De piſc. Rom.* *Dorſum.* *Collum.* *o Lib. 7.* *p Hiſt. 4. c.* *Plinij error.* *Pinnula.* *q Lib. 9. c. 29.*

„ſimplex tamen, nec ita deſtinata, vt ei inhæreant. Sæpius iuxta „terram paſcuntur: vnde euenit, vt fluctibus iactati in aridam eli-„datur, & teſta dilapſa nudi capiantur, aut in terra anima extin-„guantur. Conſtant exiguo corpore, facile ſimiles Bolitænis: Eſt „etiam, qui Cochlearum more ſiliceo tegmine ita muniatur, vt „nunquam egredi ſoleat, ſuaque interdum brachia exerat. Verum cum Theodorus in hac ſua huius loci verſione, obſcure certe & parum recte ipſius Ariſtotelis dicta interpretetur, ad Græcam lectionem confugere oportet: quam, cum in Græcis peruulgatis codicibus corrupta ſit, ex vetuſtiſſimo atque egregio, Vaticanæ Bibliothecæ exemplari caſtigatam apud Saluianum quis legere poterit, qui ſic eam latine reddit. Sunt autem plura Polyporum genera, vnum quidem valde notum, & ipſorum maximum; ſunt vero multo maiores littorales, quam pelagici. Ad huc autem alij parui, varij qui non comeduntur. Aliud etiam Eledone vocatum; pedum prolixitate diuerſum, & quia ſolum ex Mollibus ſimplicem acetabulorum ordinem habeat; alia namque omnia duplicem acetabulorum habent ordinem, & hoc vocant alij quidem Bolitænam, alij vero ozolim. Inſuper alij duo in Conchis, vnus vocatus à quibuſdam Nautilus & Nauticus, à quibuſdam vero ouum Polypi. Eſt autem teſta eius, velut pectunculis concaua & non innata: paſcitur autem hic ſæpius iuxta terram, vnde à fluctibus in aridam truditur, & teſta exutus capitur, & in terra moritur. Sunt autem hi parui, & forma ſimiles Bolitænis. Et alius in teſta, velut Cochlea, qui non exit è teſta, ſed Cochleæ inſtar ſubeſt, & interdum foras brachia porrigit. Ita fere etiam corrigit Rondeletius, cuius lectionem ſuo loco ſectabimur. Sunt itaque apud Ariſtotelem quinque Polyporum genera, duo teſtis indita, tria nuda, quorum primum omnium maximum, valdeque notum, ſecundum paruum, varium, non eſculentum, cuius generis nullus præter Ariſtotelem, quod ſciam, meminit, tertium Eledone vocatum, quod aliqui Bolitænam, aliqui ozolim vocant. Apud *a* Athenæum ex Ariſtotele & Speuſippo ſpecies Polyporum recenſentur, Heledone, Polypodine, Bolbotyne, Oſmylus. Et Ariſtoteles mollia eſſe ſcribit Polypos, Oſmylem, Heledonem, Sepiam, Lolliginem. Hic notandum eſt in Ariſtotele, dum ait, Littorales maiores eſſe pelagiis, non noua Polyporum explicaſſe genera vti Saluiano *b* Plinius opinari videtur, hunc Ariſtotelis locum ſic tranſcribens: Polyporum multa genera, terreni maiores quam pelagij. Sola namque loci atque magnitudinis varietas generum varietatem non facit. Sed ſolum eiuſdem primi generis differentias quaſdam edocet: eius namque littorales Polypi maiores ſunt pelagij. Atque huius ſententiæ Rondeletius fuiſſe videtur, cum ſcribit: Polypum hic depinximus, qui omnium maximus eſt & notiſſimus, cuius differentias duas eſſe „diximus: alter enim littoralis eſt, alter pelagicus, vita ſolum, „ſpecie nullo modo diſſidentes. Apud Athenæum inuenio Ari-„ſtotelem in libro de Animalibus Polypum diuidere in Nautilum & Tripſichrotem, quaſi colore mutabilem dixeris. Forte tres illæ ſpecies, quas modo enumerauit primum, colorem omnes variant, & per Nautilum eas, quæ conchis præditæ ſunt, intelligit. Sunt qui in Ariſtotele legant τρεψίχρως, quod attritu colorem inducat. malo tamen ex Athenæo τρεψίχρως legere, quod colorem mutet. Diphilus apud *c* Athenæum Polypo ſimilem χελιδόνα ait, hoc eſt, Hirundinem, ac volucri hirundini ſimilem perquam volutare ſcribit Plinius. Vnde Edouardus Wottonus Hirundinem ſiue Chelidonem cum Polypis coniunxit, præſertim cum Ariſtoteles Hirundinem à piſcibus ſeparare videatur, maxime eam quæ ſublimis volat, & volatu ſtridorem emittit. Sunt qui exiſtiment Chelidonem Ariſtoteli & Plinio piſcem ſignificare, Athenæi vero Chelidonem alterius eſſe generis, quod & Wottonus veteris tamen nullius ſcriptoris auctoritate fretus credidit, nos inter piſces ponemus. *d* Cardanus monſtroſum quendam piſcem inter Polypos ponit: Alij, „inquit, piſces ſunt informes, velut quod corio eſt quaſi ſuillo, „magnitudine ferme elephantis, ſuillo etiam capite, pedibus „loraceis, ſine dentibus, paruis oculis, ſub ventre duo foramina „habet iuxta caudam. Cauda prælonga; brachij menſura latio-„re, quam menſuram longitudine & latitudine implent ſingulæ „auriculæ, corio craſſiore quam digitus ſit: forſam è Polyporum „genere eſt. Contra quæ verba ſic ſe *e* Iulius Scaliger exercuit. „Cete, inquit, vaſtiſſimum, quod elephantis deſcriptum magni-„tudine, ais, eſſe forſan de genere Polyporum, manifeſte leuita-„tem prodit ingenij tui. Cui ſuillum caput aſſignabas, ſuem „potius faceres. Nam Polypo ſi neſcis, non vt ſuibus roſtrum, „ſed vt Sepiæ cuidam generi, vt pſittaco beccum eſt. Vti libet o-„pulentia Gallica ad differentiarum intellectionem. Et in anti-„quis Romanorum monumentis eſt. Tum ſi non fuiſſet, noſtra „opera fuerit. Nam ſi palliatis Græculis licuit, coruos, ſerpentes, „vrſas, eaſque, ſi diis eorum placet, caudatas in Cœlo collocare: „quare non liceat togato viro, atque etiam ſagato, voculam v-„nam è nobiliſſima omnium prouincia citare ad comitia litte-„rariæ dictaturæ? Ridiculus vero cum Sepiaceo generi coriaceos „pedes, atque etiam caudam, etiamque longam deſignabas. Sed „& auriculas, cum appingis brachij longitudine, ac latitudine: „probe te nouiſſime Polypum intelligo: qui eum auriculatum congenerem, piſcem fingas. Nam quod ſub ventre duo ſint ei foramina, quid mirum tandem? Fœmina enim illa fuerit. Totidem habet & balæna. Item mas delphin alterum ad excrementa: alterum vnde veretrum euaginet. Hæc Scaliger. Ego vero Polyporum ſummatim genera facio vnum conchis inditum, quod in duas ſpecies diuiditur, de quibus inter Teſtata dicemus: alterum ſine conchis, quod & alias tres ſub ſe ſpecies habet. Prima enim maxima & notiſſima, ore, oculis, parietibus internis Sepiæ ac Lolligini

Gaza notatus. *Ariſt. correctus.* *Polyporum quot genera apud Ariſt.* *a Lib. 7.* *b Lib. 9. c. 29.* *τρεψίχρως. Polypus. Ariſt. correctus.* *c Lib. 7.* *d De Subtil. lib. 10.* *Monſtroſus piſcis.* *e Exercit. 218.*

 ſimilis,

f De piſc. lib. 17. c. 7.

A ſimilis, vt ſcribit f Rondeletius, brachia vero longiora habet, promuſcidibus caret: aluo eſt rotundiore. Sepia latiore, Lolligo vero longiore. Acetabulorum in brachiis continuus eſt, & duplex ordo: quæ initio maiora, deinceps minora fiunt. Sunt etiam quatuor pedum acetabula omnium maxima. his omnibus mira vis ineſt, vnde Trebius Niger apud g Plinium, negat vllum eſſe atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua. Luctatur enim amplexu, & ſorbet acetabulis, ac numeroſo ſuctu detrahit, cum in naufragos vrinanteſque impetum capit. Sed ſi inuertatur, elangueſcit vis, exporrigunt enim ſe ſupinati. Hunc eundem Polypum ſic deſcripſit Bellonius: Acetabula in cirris pluſquam octingenta habet, atque in quolibet cirro pluſquam centum, quæ in imo quidem maiora, deinceps vero minora fiunt, & quadam pellicula conteguntur, quæ horum dilationis & contractionis eſt cauſa. In interna cirrorum ſerie ad radices roſtrum illi eſt nigrum, in medio corneum ac durum, pſittaci roſtro ſimillimum, quo cuncta etiam duriſſima comminuit. Oculos habet (vt Teſtacea) extrorſum ſitos in ea colli parte, ad quam alligantur cirri, qui beneficio naturæ palpebra integi poſſunt: quo fit, vt parui admodum appareant, nec quidquam eorum, præter id quod in iis eſt pullum, conſpiciatur. Quod autem Vulgus in Polypo caput vocat, id vero B interna parte turgidum eſt, multiſque loculamentis concauum, eius nimirum alueo ac fiſtula. Quodque Polypus in varios colores ſe commutare dicitur: id quidem a molli eius pede prouenit, quæ facile glubi poteſt: cuius colorem nunc album, mox rufum, poſtea liuidum, mox variis coloribus diſtinctum videas. Pronus Polypus oculos oſtendit: ſupinus vero ſua loculamenta: qua parte commode diſſectus, magis cartilagineus ſentitur, atque in eius interaneis neſcio quid turbinatum videas, quod cordis vel hepatis naturam habere dixeris. Verum id quidem protinus effluit, & diſſoluitur. Quod autem illi veluti cerebrum eſt, id quidem proportione magis, quam natura tale eſſe crediderim. Ab ore gula ei patet oblonga & anguſta, in quandam ingluuiem ampliſſimam producta, cui adhæret ventriculus: à quo inteſtinum tenue (craſſius tamen quam gula) partem repetit ſuperiorem, & iuxta os ſurſum tendit. Corneum quiddam vtrinque habet Polypus, in quo eius oua recluduntur: lucida quidem ea & tranſparentia. Flagella autem oſtendit quina, atque interdum ſena. Hæc Bellonius. Nos quidem huius generis iconem damus. Captus is eſt prope Iluam maris mediterranei inſulam. longus erat pedes duos: cirris duplici acetabulorum ordine inferna parte inſignitis, albis: ſuperna maculis ferrugineis C aſperſis capite vario, coloribus præſertim, rubro, cæruleo & nigro. oculis magnis aurea iride, pupilla nigra. Huius iconem ita expreſſimus, vt vnica tantum acetabulorum ſeries conſpici poſſit. In ea quam ponit Rondeletius vtraque conſpici poteſt: ſimilem deinceps ſubiecimus, vti etiam eam quam ponit Zoographus, partem pronam illius, quam Rondeletius ponit, repræſentans. Huius autem generis cum littorales ſint & pelagij, littoralem tantum depinximus: alterius enim pictura non eſt opus, cum ſatis ex præmiſſa cognoſci queat: pelagium enim minorem eſſe ait Ariſtoteles, & varium ac cibo ineptum. Notandum autem eſt littorales hoſce Polypos certam non habere magnitudinem; nam pro ratione ætatis ac loci, magnitudine variant: vt ſcribit h Ælianus, inquiẽs; temporis longinquitate Polypi adeo magni euadunt, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceique generis eſſe dicantur. Sane monſtrum videtur, non Polypus, de quo Carteiæ capto ſic apud Plinium ſcribit Trebius Niger. Oſtendere, inquit, Locullo capus eius dolij magnitudine, amphorarum quindecim capax, atque (vt ipſius Trebij verbis vtar) barbas, quas vix vtroque brachio complecti eſſet, clauarum modo toroſas: longas pedum triginta: aceta- D bulis ſiue caliculis vrnalibus peluium modo, dentes magnitudini reſpondentes. Reliquiæ aſſeruatæ miraculo pependere pondo DCC. Hæc Plinius, quem i Fulgoſus quoque ſecutus videtur, qui narrans de ſimili bellua hiſtoriam, quam poſtea referemus, eius caput immenſum fuiſſe tradit, horrendumq; quod Lucius, inquit, Lucullus, qui illud inſpexit, putauit quindecim amphorarnm quæ in nauticis rebus bottæ dicuntur, menſuram continere, Brachia autem ingentia adeo, vt vix hominis complexu cingi poſſent, internodiaque crutum magnæ ollæ amplitudinem complere. Eius autem reliquiæ in miraculi teſtimonium ſepoſitæ fuere, ſeptingentarumque librarum pondus exceſſerunt. Strabo quoque circa Carteiam talenti pondo reperiri auctor eſt. Non prætermittendum cenſeo, quod de Polypo ſeptentrionali narrat k Olaus Magnus, tanquam à noſtris multum diſcrepante corpore, quamuis natura ac moribus conueniat: In littoribus, inquit, Noruegiæ Polypus ſiue multipes animal eſt, fiſtulam in dorſo habens, qua mare tranſmittit, eamque modo in dextram partem, modo in ſiniſtram transfert. Cæterum per brachia (veluti acetabulis diſperſis) ac denticulatas forcipes, omne quod ſibi appropin- E quat, inuoluit: animal carens ſanguine. Quidquid comedit, aggregat in cauernis, vbi manet: deinde putamina eroſa carne egerit, adnatanteſque piſciculos ad ea venatur: reſtas etiam & cruſtas cancrorum reſiduas eijcit. Mutatur color eius ex lapidis colore, cui adhæret, maxime accedente timore ob aſpectum congri inimici ſui. Habet quatuor pedes medios magnos, & in totum octo. paruum corpus, quod pedum magnitudine compenſatur: alioſque adumbratos pedes, ſtrictos, qui vix percipi queunt, his ſe ſuſtentat, mouetur, & tuetur, tum etiam apprehendit, quicquid à ſe fuerit remotum: ſupinuſque adhæret ſaxis, vt vix amoueri poſſit, niſi re aliqua fœtida admota. Hoc Olaus Magnus, ſeu mauis auctor, qui eum in epitomen redegit.

g. Lib. 9. c. 30. — *Vt in varios colores mutetur.* — *h Lib. 13. cap. 6.* — *i Lib. 11.* — *k Lib. 21. c. 21. in epitome.*

SENSVS.

Odoratus. *a Hiſt. 4. c. 8.* *Guſtus.*

ODorandi facultas ſumma in Polypis viget, cum odore eſcarum allectati capiantur, & maxime olearum, quas in littore proſequuntur, adeo vt cani ſagaci ab Oppiano comparentur. Adhæreſcunt autem ita teſte a Ariſtotele rei quam apperunt, vt inde auelli non poſſint, niſi pulicaria herba admota, cuius odore protinus reſilire dicuntur. Guſtus quoque membrum habent molle, carnoſumque, vt idem ſcribit Philoſophus. Et ſane exquiſito præditos guſtu deprehendo ex aqua dulci, quam ſimulatque piſcator prope petram effuderit, ſtatim fugiunt, petramque relinquunt.

LOCVS.

a Hiſtor. 9. cap. 37. *b Lib. 7.* *c Halieut. 1* *Cur nõ ſint in mari Euxino.*

PRimum Polypi genus omni fere in mari frequens eſt; reliqua vero non item: a Ariſtotele auctore in Euripo Pyrrhæo, neque Polypi, neque Bolitænæ, neque alia quædam genera gignuntur. Citat b Athenæus Theophraſtum in libr. de locorum differentiis, circa Heleſpontum non generari Polypos, quia frigidius illud mare ſit, ac minus falſum: quod vtrumque Polypo noxium. Teſtatur c Oppianus magnos in ponto Euxino haud reperiri hiſce verſibus.

Noxia non ponto monſtra educantur in iſto,
Et parui piſces non quidquam hoſtile timentes
Securi viuunt vndis, procul Aſtacus ingens,
Polypodes deſunt magni, deſuntq; Paguri.

d Lib. 9. cap. 29. *e Lib. 3.* *f Lib. 7.*

Sunt, qui hoc mare à Polypo vitari putant, quia ſit animal ob imbecillitatem ſuam frigoris impatiens, & mare ad boream vergens aſſiduis imbribus fere ſit obnoxium. Saxorum cauernas incolunt teſte Bellonio, nec vada apprehendunt, vt ſcribit d Plin. Littoralis potius quam pelagus videtur Polypus, vt ex Ariſtotele conijcere licet, quando inquit: Lolligo ſola ex Mollibus gaudet alto, vitamque pelagicam agit. In Mari Adriatico frequentiſſimos eſſe, teſtis eſt auctor de natura rerum, & reuera ego eos Venetijs ſæpe proſtrare in foro vidi. In exterioribus Carteiæ locis Polypum ad talenti pondus accedere e Strabo ſcribit. Et Archeſtratus apud f Athenæum inquit:

Πόλυποι ἔν τε Θάσῳ ϗ Καρίᾳ εἰσὶν ἄριστοι
Καὶ Κέρκυρα τρέφει πολλὺς, μεγάλυς τε τὸ πλῆθος,

Id eſt.

In Thaſo, & Caria Polypi ſunt optimi,
Corcyra magnos etiam alit, numeroq; multos.

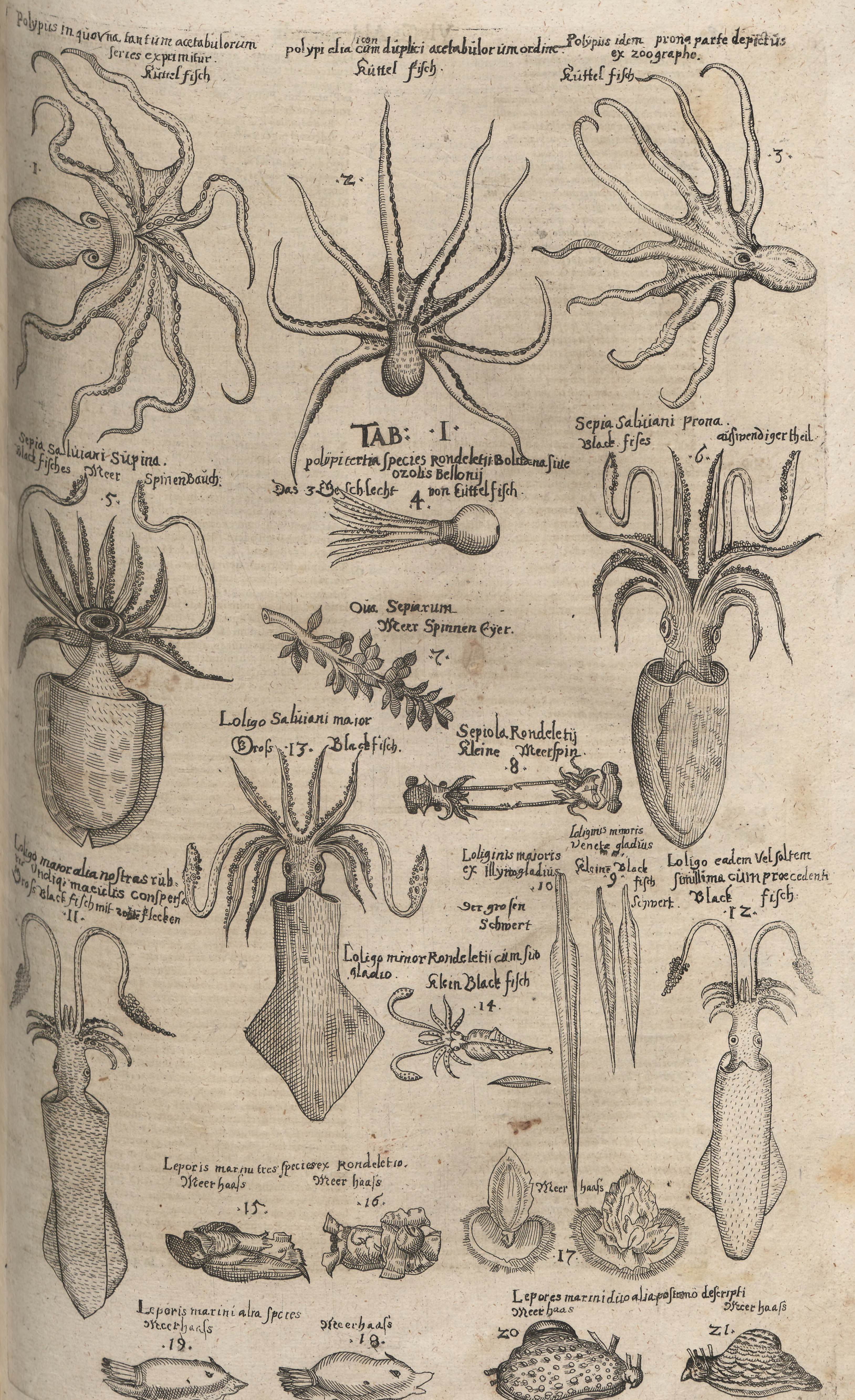
VICTVS.

a Lib. 1. var. lect. 1. *b Hiſtor. 8. cap. 2.* *c Lib. 9. c. 29.* *† c. 2. Halieut.* *Cancris vitant, & Paguris.* *d De anim. 1. c. 32.* *e Lib. 1. c. 37.* *De Animal.* *f Lib. 9. animal. c. 45.* *Olea delectantur.* *g Lib. 7.* *Ficis veſci.* *h 4. Alcu.*

VOraciſſimum animal eſt Polypus, & magnum in ventre habet robur, vt quiduis obuium ſine negotio, vt ſcribit a Ælianus, deuoret & conficiat. Iulius Scaliger inter animalia omniuora enumerat, nec immerito. Non ſolum enim carnes animalium fere quorumuis, ſed & fructus arborum depaſcitur: Humanaſque imprimis appetit, vt vult auctor de natura rerum. Et Trebius Niger apud Plinium tradit ad conficiendum hominem in aqua nullum hoc atrocius eſſe animal, luctari complexu atque ſorbere, & numeroſo ſuctu detrahere, ac in naufragos, vrinanteſque impetum facere. Frequentiſſimum ei cibum eſſe refert b Ariſtoteles Conchularum carnem, horum autem Conchas complexu crinium frangit. Itaque præiacentibus teſtis cubile eius deprehenditur, vt ſcribit c Plinius. Omnia in domum comportat: dein putamina eroſa carne egerit, adnataneſque piſciculos ad ea venatur. Iulides non edit, vti canit † Oppianus, ſed Carabos, quos quo aſtu capiat, vbi de ingenio, & induſtria eius diſceptabitur, agemus. Cancris quoque, & Paguris victitare obſeruauit Bellonius. Viſus eſt, inquit, nobis Polypus in portu Cocyræ nigræ, integram horam cum Cancro decertaſſe. d Ælianus auctor eſt carnes quoque Locuſtarum quandoque exugere, & ſuccum earum exhaurire. e Idem ſcribit teſtimonio piſcatorum eum in terram progredi ad oliuæ germen in littore poſitum. Et f alibi Polypos, inquit, & Oſmylos in ſiccum egreſſos æſtiuo tempore, ex maritimis arboribus fructiferis fructus ſubripientes, (ſcandunt enim per truncos, & ramis ſe implicant) ſæpe agricolæ & deprehendunt, & pro commiſſo direptis fructibus pœnas ex comprehenſis ſumunt: & pro commiſſo ab eis furto, fructuum dominis ipſos ad epulas adferunt. Ex plantis, inquit g Athenæus, olea delectantur. Eius truncum flagellis amplexos ſæpe offendunt. Ficis quoque ad mare natis affixi, & fructum mandentes nonnunquam deprehenduntur, vt Clearchus ſcribit, in ijs quæ in humore degunt. Idem quoque ait eo argumento cognoſci Polypos, oleæ amantiſſimos eſſe, quod ſi oleæ ramum in mare demiſerit, vbi Polypi ſint, ac aliquantulum detineat, quot voluerit, modico negotio extrahet circa ramos implicitos. h Oppianus quoque, quam ſint oleæ amantiſſimi hiſce verſibus declarat Lippio interprete.

Palladiis gaudet ramis fœlicis oliua
Polypus, & glaucis foliis (mirabile dictu)
Corripitur, gliſcitq; comas, frondeſque virentes:
Eſt totus lætus ramis, & fronte benigna,
Cum iuxta pontum nigris ſtat ſplendida baccis
Arbor, & expanſis conſurgit littore ramis,
Polypus ad frondes trahitur: ceu per iuga montis
Sæpe canes quærunt veſtigia tecta ferarum,
Atq; feras prendunt, dominos ad luſtra trahentes.
Sic virides ramos gliſcit frondentis oliua

Polypus,

Polypus, & ſubito ſalſis emergit ab vndis,
Per terram repit ramos vbi nactus oliuæ,
Applaudit trunco latus, radice ſub ima
Flectitur implicitus, veluti complectitur vlnis
Nutricem nuper venientem paruus alumnus,
Inq; ſinus primum puerilia brachia iactat,
Atque cupit niueo connectere brachia collo,
Sic eſt Palladia ramis connexus oliuæ
Polypus, & totus lætatur fronde virenti,
Nunc pedibus tentis ramum complectitur illum.
Nunc iſtum, veluti peregrina ex vrbe reuerſus,
Collectos vna dulces offendit amicos,
Extenſus manibus cupide complectitur omnes.
Celſa non aliter obrepunt abiete fontes
Nexu hederæ, & ſurgunt primum radicibus imis,
Et multis nodis longe lateque per omnes
Tolluntur ramos ad ſumma cacumina tenſæ.
Sic lætus glaucæ ſua brachia nectit oliuæ
Polypus, hunc ſimilem dulci quis dicet amanti.
Poſtquam Palladijs ramis exempta cupido,
Expleuitq; animum folijs, ſeu fronde virenti:
Protinus æquoreas obrepit lætus ad vndas
Talis amor frondis, vel tam furioſa cupido
Hunc capit, & tali piſcator fraude peritus
In medium iactat plumbum quod fronde reuincit.
Palladiæ: & piſcis ramos non temnit oliuæ,
Sed ſociam prendit frondem, nec deſerit vnquam;
In nauem tractus rami non vincla relaxat,
Non odit viridem iam iam moriturus oliuam.

Salſamenta quoque eſſe ex hiſtoriis admirandis, quas infra inter hiſtorica recenſebimus, fiet manifeſtum. *t* Ælianus tanta auiditate ſcribit piſces, & obuia quæque deuorare, vt ne à proprio quidem genere abſtineant, refertq; qui minores retibus incluſi capiuntur, maiorum eſcam fieri. An vero brachia ſua edat tempore penuriæ, rurſumque renaſcantur, ſumopere apud ſcriptores antiquos controuerſum inuenio. Athenæus peruetuſtos citat Poetas, qui id affirmaſſe videntur, vt Alceum, qui canit, *t* Hiſt. var. l.c.1.

Ἔδω δ' ἐμαυτὸν ὡς Πολύπους:

Id eſt:

Me ipſum, vt Polypus, comedi.

Et paulo poſt: In penuria inquit cibi aiunt ſeipſos comeſſe. Hoc ſcripſit Comicus Pherecrates in fabula, cui titulus eſt Agreſtes, his verbis:

Εὐθρύσκοισι (male legitur in Athenæo θρύσκοισι) καὶ βρακάνοις καὶ σροβήλοις ζῶ

Ὁπόταν δ' ἤδη πεινῶσι σφόδρα, ὥσπερ τοὺς Πολύποδας

Νύκτωρ περὶ τρώγειν αὐτ(ῶν) (male etiam ibidem ἐκ τῶν) τοὺς δακτύλους.

Agreſtibus oluſculis & carduis viuere,
Quumq; vehementer eſurirent, Polyporum inſtar,
Noctu digitos ſuos intus arrodere.

Diphilus in Mercatore.

Πολύπους ἔχων ἁπάσας ὁλομελεῖς τὰς πλεκτάνας,
Οὐ περιβεβρωκὼς ἑαυτόν ἐστι φίλτατε.

Id eſt:

Polypus omnia hic habet integra brachia:
Seipſum is non circum arroſit ô amiciſſima.

Sed & huius rei ante alios *k* Heſiodus non ignobilis poeta meminit. *k* In Erg. l3. de Venal.

Ἤματι χειμερίῳ ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει,
Ἔν τ' ἀπύρῳ οἴκῳ καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι.

hoc eſt:

Tempore hyberno, quando exoſſis Polypus ſuum pellem arrodit,
Inque frigida domo & in habitaculis triſtibus

Oppianus *l* Vrſos ſcribit in terra ſuos pedes lambere ac ſugere, vt Polypos in mari his verſibus.

Τοῖον ὑπαὶ βενθέεσιν ἐν εὐρυπόροιο θαλάσσης
Πουλύποδες σκολιοὶ παρὰ κύμασι μητίσαντο:
Χείματος οἱ μεσάτου κρυερὴν πνείοντο, ἐνιπὴν
Κεύθονται πλαταμῶσιν ἑὰς πλοκαμῖδας ἔδοντες.
Αὐτὰρ ἐπὴν ἔαρ ὑγρὸν ἐύτροφον αὐγήσειεν
Ἀκρέμονές σφισιν αὖθι νέοι πάλιν ἀλδήσκουσι
Καὶ πάλιν εὐπλόκαμοι δολιχὴν πλώουσι θάλασσαν.

Gabriel Bouuerius ſic hoſce tranſtulit.

Sic in gurgitibus longe lateq; profuſis
Intorti faciunt Polypi graſſante rigore.
Inque crepidinibus ſe condunt æquoris alti
Et ſatiant ſpiris rodentes dira palati.
At cum ver capis fragrantes reddit honores
Sponte repubeſcunt Polypi ſemeſa flagella
Ac freta peruadunt iiſdem fluctuſque ſonantes.

Et rurſus alibi, interprete Lippio;

Polypodes gelida non verrunt æquora bruma,
Formidant rapidas vento impellente procellas,
Et curuis degunt antris, torpentq; veterno,
Abſumuntq; pedes longos vel non ſecus ac ſi
Carnes non paſcant proprias, quæ ſæpe renatæ
Exaturant dominos, Neptunus munera donat,
Fœcundatq; pedes in pabula grata natantum.

His etiam ſcribit Ælianus: Polypus, inquit, cum aliis cibis pa- " ſcitur (eſt enim edaciſſimus, ad fraudemque & inſidias calidiſſimus) tum vero ſua ipſe membra conficit. Nam ſi præda eum deficiat, " A brachia ſua deuorat: ac ventre ſic ſaturato, inopiam venationis " leuat: deinde renaſcitur ei quod deeſt: hoc tanquam promptum " prandium ad famem reſtringendam comparante ipſa natura. Et " *m* Plutarchus, Polypus, inquit, ſub brumam ſeipſum vorans corrodenſque [illegible]. *m* Lib. Vtrum animal, &c.

Ἐν ἀπύρῳ τ' οἴκῳ καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισιν.

Adeo vel piger vel ſtupidus, vel certe ventre tam rabido, aut his forſan obnoxius omnibus. Hinc aiunt Iohanni Grammatico Polypo dici [illegible]. Et Proclus in Heſiodum [illegible] Id eſt, propterea maiores Polypi pedibus mutilis deprehenduntur. Sed cui hoc, inquit Maſſarius, veriſimile eſſe non poteſt, vt Polypis interdum à Congris, & interdum à Congris brachia præcorrodi contingat, quando & [illegible] deſiderio carnis comedendæ correptos caudam ſibi rodere videamus? Nam *n* Ariſtoteles inquit: Quod autem " nulli aiunt Polypum ſeipſum comeſſe, falſum eſt; ſed aliqui ſua " brachia corroſa habent à Congris. *n* Plutarchus quoque falſum id eſſe ſcribit. Et *o* Athenæus, à Congris, inquit, perſequentibus infeſtis eius ſic pedes lacerantur. Quapropter male Proclus commentator in Heſiodum à Paguris eos exedi citat ex Ariſtotele. Præciſa brachia renaſci, vt lacertis caudam, auctor eſt Plinius. Non B prætereundum Eledonem quibuſdam dici [illegible] ipſa ſe erodat. Sed alij plerique de Polypo ſimpliciter, non de Eledone [illegible] na ſpecie eius priuatim hoc tradunt. Græci quoque Polypum [illegible] φαγεῖν nominant teſte Dalechampio, in ſuis ad *p* Plinium annotationibus. *m* Hiſt. 8. c. 2. *n* Lib. de ſoler. animal. *o* Lib. 7. *p* Lib. 9. capite 29.

GRESSVS. NATATIO.

NOn deſunt, qui Polypum in terram deſcendere tradant. Ariſtoteles in primis, Mollium inquit, vnus Polypus, [illegible] " enim ei quam cæteris longius [illegible], & gradiendi facultate præditus, " ſunt) exit in ſiccum, graditur per aſperiora; vitat leuia. Idem " *a* Athenæus: In ſiccum, inquit, exire [illegible] aſperis præcipue locis: læues enim odere. Et *b* Plinius: ſoli, inquit, " Mollium in ſiccum exeunt duntaxat (Ariſtoteles [illegible]) aſperis " rum, leuitatem odere. Idem alibi. Exeunt in terram, & qui ma- " rini mures vocantur, & Polypi, & Murenæ. Quæ proculdubio ex C Theophraſto tranſcripſit Plinius, nimirum ex eius libro, qui eſt de iis qui in ſicco verſantur, inſcribitur, hodieque [illegible] de piſcibus. Polypo, inquit *d* Iulius Scaliger, pedes ſunt [illegible] beneficio ſuſpenſus fluctuet. In ſicco ambulatio cum pulſu, & tractu fiat, alterum ſolum eſt in Polypi motu [illegible] reptio eſt, tractus ſcilicet, acetabulis enim [illegible] applicuit, id apprehenſum tenet: tum brachiorum contractione corpus admouit, ita ſubducit ſeſe in eam partem, cui adhæſit. Natat teſte Ariſtotele, & pinnis, & pedibus: [illegible] (ſcilicet [illegible]) [illegible] lam alueum ambientem minimam, [illegible] probaui Polypis: Plinius tamen pinnas ei prorſus negat, quod pedes vicem pinnarum ei præſtent. *e* Oppianus. *a* Lib. 7. *b* Li. 9. c. 29. *c* Li. 9. c. 19. *d* Exerc. 218. *e* Lib. Halieut. 1.

Piſces æquoreis alij voluuntur in vndis:
Polypodes multis ſeſe per membra flagellis.

" Natat obliquus in caput, [illegible] Ariſtoteles, pedes in eam porrigens par- " tem, quod capitis nomine appellatum eſt. Atque ita efficitur, vt " cum natat, proſpiciat in aduerſum: (nam oculi ſupra ſunt con- D " ſtituti,) & os habeat ex aduerſo. caput illud Polypis quandiu vi- " uunt, prædurum, & quaſi inflatum eſt. Quæ ſic ex repetit Pli- " nius: Natant obliqui in caput, quod prædurum eſt ſufflatione viuentibus.

RESPIRATIO.

POlypos piſces ſcribit auctor libri de vtilitate reſpirationis Galeno adſcripti, nutriri aere externo influente per poros: non aliter quam cætera exanguia, in quibus modicus eſt calor. *a* Ariſtoteles aquam per cauum eos reſpirare ait, quod ſupra eam partem ſidit, quam nomine capitis proſequimur. Theophraſtum laudat *b* Athenæus ſcribentem in libello de iis, quæ in ſicco degunt, reſpirationis gratia [illegible] ad temperandum calorem internum [illegible] viuentibus [illegible] aquam maris non admittere, [illegible] θάλασσαν. Sane liber hic Theophraſti, quamuis non integer, ſupereſt tamen integra adhuc illius ſententia hæc, quam pluribus lubet verbis deſcribere: eſt enim locus eximius: cum ſic E vertit Iſaacus Caſaubonus. Illud, inquit, minime [illegible] animal partibus iiſdem inſtrumentalibus, modo aerem, modo [illegible] modo aquam recipere. magis tamen forſitan mirabile, ſi modo quidem aer ſit apta, & congruus ad refrigerationem (aut quid- quid eſt id, quod reſpirationem confert) modo vero aqua: ambo namque ſimul admitti non queunt. De Polypis minus mirum, quia in illis maris aquam non recipiunt. Quocirca parum in Ariſtotelis, & Theophraſti Philoſophia verſatum prodit interpres Athenæi, qui locum Athenæi & Theophraſti tam abſurde accepit, [illegible] vbi inquit Athenæus, [illegible] iis, quæ in ſicco verſantur, ſcriptum reliquit, [illegible] Zoogr. putat Polypos mare non recipere refrigerationis gratia, vt ſuis brachiis piſces: Id quod dum cibum capiunt, [illegible] idemque [illegible] ab Ariſtotelis placitis non abhorret, in quibus ſcriptum reperio. Fiſtulam *a* Lib. de reſp. *b* Lib. 7.

" Fiſtulam ante alueum poſitam ſupra brachia gerit cauam, qua ma- A " re tranſmittit, quantum ſuo admiſerit alueo, quoties aliquid ore " capit, quæ ſic tradit Plinius. Eſt Polypis fiſtula in dorſo, qua tranſmittunt mare.

CAPIENDI RATIO.

FAcilis eſt eorum captura. Nam vel ſtrepitu audito, vel piſcatore viſo, minime cedunt, aut fuga ſibi conſulunt, vt reliqui faciunt piſces, ſed aut ſaxis, quæ in promptu fuerint, ſe applicant, aut captantium manum apprehendunt, & cruribus ſe alligant. Eſt nihilominus capiendi quædam inuēta ratio, cum captu difficilem eſſe dicat *a* Antoninus Liberalis, quod ſe iis, quibus adhæſerit locis, aſſimilet, atque colorem ſoli ſupra quod fertur, ęmuletur, vt ab eo diſcerni nequeat. Oliuæ germina, quæ ab iis amari diximus ſuperius, piſcatores colligant, vt ſcribit Oppianus, in faſcem, plumboque in medium indito, anauicula trahunt, quem ſtatim amplexus aliquis Polypus hæret, neq; remittit, ne in nauim quidē pertractus. Tarentinus ceu eſcam ad Polypos capiendos tenues Mormures circa robuſtum, quid vinculo deſigari ſcribit, item Vocarim & Aradas. Polypus, inquit, auctor de Natura rerum, cornu cerui, vel ſtoracis (ſtyracis) ſicci ſuffitu B deluditur & deprehenditur: quia diligit eum, & ob hoc intrat vaſa (naſſas) venantium. Idem Tarentinus pro Polypis & Sepis capiendis ex ſalis hammoniaci drachmis ſex, butyri caprilli drachmis octo, optime leuigatis molle collyrium facit, quo aut funes ipſos, aut validas vittas inungit, piſces ſiquidem perdentes haud facile deuellentur: tu vero adſtans extrahito, iniicitoque in ſchapham Carabos, Buccinas, Purpuras; & alios quicunq; fuerint piſces. Bellonius eſca captos facile in ſublime efferri teſtatur: ſed vbi extracti extra aquā, acrem ſenſerint, mox elabi. Quamobrem veteratores Polypos antiqui vocarunt. *b* Teſte eodem Perenſes piſcatores eos retibus capiūt in Propontide: vt alios piſces: captorum autem brachia diducunt & explicant, dentibuſq; eorum roſtrum confingunt; niſi enim occiderent, è cymba effugerent. Sed quia quandoq; petris tam firmiter adhæreſcunt, vt vix auelli queant, cunila admouēda eſt: ita enim protinus reſilient, inquit Plinius. Simocatus ait piſcatores Polypum petris tenaciter adhærentem; dulci aqua perfundere; & facile auellere: *c* Athenæus vero, ſi quis ante cubilia ſalem aſperſerit eos ſtatim egredi: à Cancri chelis retētos admoto ipſis gramine liberari *d* Gau- C dentius Merula. Facile autem eorum fœminæ capiuntur à partu, teſte *e* Athenæo, & mares à coitu, vti Oppiano placet. Languidi enim tunc ſunt & imbecilles.

NIDVS SEV CVBILE.

POlypi habitaculum θαλάμην vocant Homerus, Athenæus & Ælianus: Latini quidam nidum, alij rectius cubile transferūt, hoc enim ſibi ſtruit Polypus, non ſolum pariturus, ſed alias etiam; vt pu- " tat Zoographus. Conchas tenuiores ſcabraſq; efficere circum ſe, " velut loricam duram, eamque modo ampliorem, quo ipſi ſunt am- " pliores, atq; de ea quaſi latibulo aut caſula quadam prodire aiunt, " inquit Philoſophus. Et alibi: Conchulis maxime extringentes ca- " runchulas veſcuntur: vnde fit, vt eorum cubilia cognoſcant, qui venātur cogerie teſtarum. Idem ex Philoſopho ſcripſit *a* Athenæus. Cum æſtu maris Vlyſſes in littus abreptus eſſet, ait Homerus, eius cutem ſic laceratam fuiſſe à ſcopulo.

Ὡς δ' ὅτε πουλύποδος θαλάμης ἐξελκομένοιο
Πρὸς κοτυληδονόφιν πυκιναὶ λάιγγες ἔχονται.

Id eſt:

Sicut Polypodis è ſuo domicilio extracti
Acetabulis multi lapilli adhæreſcunt.

Vbi Spondanus ait Homerum hæc de Polypo in ſiccum exeūte ſcri- D bere, quod dicat Ariſtoteles, cubile ſuum ex Conchis tenuioribus ſcabriſque eſſe conſtructum. Verum per λάιγγες intelligi poſſe puto, non ſolum lapillos, ſed & tenuia fragmenta teſtarū, ac ſimilia aſpera quæuis, ex quibus ſuum cubile conſtruit P lypus. Albertus Magnus neſcio quid ſuper hac re ſomniet, inquiens nidum conſtruere è lignis, inque eo parere.

SEXVS.

DOcet *a* Ariſtotel. diſcrepare Polypū marem à fœmina, eo quod " capite eſt productiore, & quod genitale piſcatores appellant; " albidum brachio continet. Nam *b* antea hæc ſcripſerat: Marem " nonnulli aiūt gerere, quod genitalis ſpeciem referat ſuo brachio, " in quo duo ampliſſima acetabula habentur. Neruo id quaſi con- " ſtare porrectum ad medium vſq; brachium confirmant, totumq; " nari fœminæ annecti. *c* Athenæus non auſus eſt hanc partem vo- " care genitale, ſed genitali eſſe ſimile, hunc Philoſophi locum ſecutus. Nam quamuis ſuperius vocet αἰδοῖον, id eſt, genitale, loqui- E tur tamen ex piſcatorum ſententia, ex quorum opinione & hæc tra- " dit alibi. Brachio, inquit, vltimo (quod & acutius, & ſolum albi- " cans eſt, & parte ſui extrema bifurcatum, dorſoque annexum) in coitu vtitur. Hunc Polypi pedem (ni fallor, inquit Wottonus) Plinius caudā vocat libro nono: Cauda, inquit, quæ eſt biſulca & acuta, in coitu vtitur. Alibi Ariſtoteles aliam ponit ſexus vtriuſq; differentiam, quæ nunquid omnibus conueniat Mollibus, an vero Polypis tantum peculiariter, difficile eſt ex ipſo cognoſcere: Nam cum quomodo Mollia atramentum effundūt, quidquid ſingula per dorſum in prona corporis parte ſolidi contineāt, oſtendiſſet, Polypumque nihil eiuſmodi duri ac ſolidi continere, hæc verba ſubnectit. Differunt fœminæ à maribus, quia in mare meatus ille ſubditus gu- " gulæ à cerebello in ima aluei pertendit, idq; ipſum ad quod fertur, A " ſpeciem mammæ imitatur. In fœmina duplex idem illud, ſupraq; " habetur. Vtroque tamen in ſexu corpuſcula quædam rubentia parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur.

COITVS. PARTVS. INcubatio.

CVm latent, latent autem circiter duos menſes, vt teſtes ſunt *a* Ariſtoteles & *b* Athenæus (quanquam Plinius Polypos binis menſibus condi velit) idque hyeme, tunc coire ſcripſit ex Ariſtotele *c* Athenæus, numeroſaque prole fœcundos eſſe. Locus autem *d* Ariſtotelis hic eſt. Polypus, hyberno tēpore coit, verno parit. Eodemq; *e* teſte Mollia vt Polypi, Sepiæ, Lolligines modo eodem omnia co- " eunt. Oribus enim inuicem admotis, complexuque mutuo bra- " chiorū libidinē explent. Ergo Polypis coitus cū alter capite vulgo " appellato in terrā verſo, nitibundoq; explicat, porrigitq; ſua bra- " chia, alter ſuperuenit, paſſiſq; brachijs ſingulis ad ſingula ſubiacen- " tis acetabulorum conceptu mutuo adhæreſcit. Marem etiam non- " nulli aiunt gerere, quod genitalis ſpeciem refert ſuo brachio, in " quo duo ampliſſima acetabula habentur, neruo id quaſi conſtare " porrectum, ad medium vſque brachium confirmant, totumq; nari B " fœminę annecti. Quod ſic tranſcripſit *f* Plinius, Polypi (nempe ſu- " perueniunt) crine vno fœminæ naribus annexo. ad quæ verba " notat Dalechampius, Plinium apud Ariſtotelē legiſſe μυκτῆρι pro φυσητῆρι, huncque Gazam eſſe ſecutum, quando, inquit, crine vno fiſtulæ adnexo. Et paulo infra idem Plinius: ſed Polypi in terrā verſo capite coeunt. Quod enim vltimi brachij parte extrema bifurcata, quam putant Wottonus & Saluianus caudam biſulcam à Plinio appellari, in coitu vtatur, falſum eſſe ſcripſit *g* Ariſtoteles, inquiens: " Meatus ille interior idem excrementi & Vuluæ eſt, tum in Molli- " bus, tum in Cruſtatis. Eſt enim qua ſemen genitale per meatum " emittant, idq; parte corporis ſupina; qua putamen diſtat, & mare " illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum fœmina copula- " tur. Nam ſi mas, ſiue ſemē, ſiue membrum, aut aliquam virtutem, " ſiue vim aliam mittat, admoueri ad meatum Vulualem neceſſe eſt. " Crinis vero inſertio maris Polypi per fiſtulam, qua piſcatores crine coire Polypos aiunt complexus gratia fit: non quaſi inſtrumentum id ſit vtile ad generationem; etenim extra meatum corpuſque eſt. Hæc ille; Cui quoq; ſubſcribit Rondeletius. Cum enim ex Ariſtotele dixiſſet brachio vno, quod pudēdi ſpeciem referat, & in quo C duo ſunt acetabula coire quorundam ſententia, hæc ſubdit verba. " Sed hæc, inquit, ſomnia eſſe anatome certo demonſtrat. Mihi ſæ- " pius Polypos diſſecanti, nunquam viſa ſunt acetabula iſta maiora " in vno brachio quam in alio, præterquā primo & maximo Polypo- " rū genere, in quo non duo in vno brachio, ſed quatuor in quatuor " brachiis acetabula præ cæteris omnib. maxima comperias, in aliis " generibus minime. Quod ſi ſemen (per) hæc emitteretur, neceſſe " foret, meatum aliquem, ab internis partibus huc deductum: fœ- " minam quoq; eodem meatu ſemen excipere, ouaq; edere: quę fie- " ri non poſſe fatebuntur omnes, qui Polypos viderunt: & ouorum " in inferiori alui loco ſitus neceſſario conuincit alio quam brachij acetabulo oua edi. Quocirca mihi vera eorum videtur ſentētia, qui fiſtula parere affirmarunt. Hæc Rondeletius. Eos autem fiſtula parere, Ariſtotelis & Athenæi quoq; fuit opinio. *h* is enim loquens de omnibus mollibus: Pariunt, inquit, ea corporis ſui parte, quæ fiſtula dicitur. Et eum ſecutus *i* Athenæus: fiſtula, inquit, quæ corporis meatus eſt oua racematim pariunt. *k* Plinius tamen ore eos parere ſcribit. Longo tempore coitum abſoluunt, vt idem ex philoſopho tradit, adfertq; rationem: quia, inquit, ſanguinis ſunt expertes. Pa- " riunt autem oua, de quibus *l* multa philoſophus. Ouum, inquit, D " veluti cirrum edit fructui populi albæ ſimile. Perquam fœcundum " hoc animal eſt. Nam de eo; quod ediderit, copia innumera proue- " nit. *m* Et rurſus. Ouum Polypi vnum incomptum foris, & grande, " intus humorem candicantem concolorem totum, atq; ęquabilem continens. Tanta eſt eius oui vbertas, vt vas impleat amplius capire Polypi ipſius. Rationem quoque alibi reddit, cur eiuſmodi ouum ſit ſimplex. Ouum, inquit, maxime indiſcretum eſt in Polypis, vt ſimplex eſſe videatur: cuius rei cauſa eſt forma corporis, quę ſimilis vndiq; eſt. *n* Et rurſus: Polyporum ouum ſimplex eſt. cauſa eſt forma eorum vteri, quæ ſpecie rotūda cōglobataq; eſt, fiſſio enim eius iam repleti incerta eſt. Quale autem ouum edat, quo loco, & quo tempore ex eo fœtus excludatur, quantaq; ſit eius oui fœcunditas; *o* ali- " bi pluribus ſic docet: Mollia copulatione, & venereo coitu, ouum " concipiūt candidum, quod indies aredinum (arenidum legunt alij " quod eſt cute, & teſta dura obtectum) quale illud cruſtati generis " euadit. Edit polypus ſuum ouum, vel in cubilibus, vel in figulino, " vel in aliquo alio cauo, ſimile labruſcæ florentis racemulis (βοτρυ- " δὸν, racematim cohærens) aut fructui populi albæ, vt iam dictum " eſt. Pendent vtiq; per cubile oua tanta fœcunditate, vt collectis E " vas impleatur longe amplius, quam caput ſit, quo continebantur. " Polyporum itaq; ouis diebus quinquaginta maxime ruptis, Poly- " puli modo Araneorum perquam multi exſerpunt, quorum natura " ſigillatim nōdum conſpicua eſt, quanquam forma ſatis tota appa- " reat: ſed ob exiguitatem, imbecillitatemq; copia interit. Iam non- " nulli adeo ſpectantur exigui, vel nulla partium conſtent diſtin- " ctione, quamuis ad tactum moueantur. Quæ fere cuncta ſic inter- " pretatus eſt *p* Plinius. Polypi vere pariunt oua tortili vibrata (me- " lius ſimilata in caſtigato codice legitur, vt notat Saluianus) pam- " pino tanta fœcunditate, & multitudinem ouorum cuncti recipāt " cauo capitis, quo prægnantes tulere. Excludunt quinquageſimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt. Auctor de Natura rerum, itemq; Albertus Magnus in nido, ex ſurculis, & lignis con-

a Hiſt. 5. c. 12. *b* Lib. 7. *c* Lib. 7. *d* Hiſt. 5. c. 12. *e* Hiſt. 5. c. 6. de gen. 1. c. 15. *f* Lib. 9. c. 5. *g* De gen. anim. 1. c. 15. *h* Hiſt. 5. c. 6. *i* Lib. 7. *k* Lib. 9. c. 51. *l* Hiſt. 5. c. 12. *m* Hiſt. 4. c. 1. *n* De gen. 3. c. 8. *o* Hiſt. 5. c. 18. *p* Lib. 9. c. 51.

Incubatio. q Hiſt. 5. c. 18. r Li. 9. c. 51. s Lib. 7.

ſtructo ſpargere oua ſibi cohærentia tradunt. Ait inſuper Ariſtoteles, oua iam abſoluta ab eis foueri, nec ad paſtum interim prodire. q Et alio in loco, Polypus fœmina, inquit, modo incubat ouis, modo in ore ſui cubilis aſſidens brachium ſuper ouis exporrectum tenet. Quod ſic tranſcripſit r Plinius: Polypus fæmina modo in ouis ſedet, modo cauernam, cancellato brachiorum implexu claudit. Eadem quoque habet s Athenæus: Fœmina vero, inquit, nunc oua corpore fouet, nunc oſtio cubilis aſſidens ſuper ea brachia porrigit.

ÆTAS.

a Li. 9. Hiſtor. cap. — b Li. 9. c. 30 — c Lib. 6. de anim. c. 38.

QVamuis in centum partes diſſectus Polypus viuat, vt plurima exanguia, præſertim inſecta, tamen breue ipſi æuum natura ceſſit. biennium enim vix egreditur, vt teſtatum reliquit a Ariſtoteles, his verbis: Genus, inquit, Polyporum magna ex parte biennio viuere non poteſt: ſua enim natura tabi obnoxium eſt. Cuius rei inditium cum preſſus Polypus aliquid ſubinde humoris emittat, demumq; abſumatur totus, quod fœminis à partu potiſſimum incidit. Stupent. n. fœminæ, vt neq; vndis iactatæ ſentiant, & manu vrinantis de facili capiantur. Sordeſcunt etiam, nec præterea aſſidendo venari poſſunt. Mares vero alueo tumunt, & in mucorem lenteſcũt. Indicium, ne bimatum compleant, eſſe videtur, quod ab ortu eorum, qui æſtate fit, ad autumnum non facile grandem Polypum videris, cum paulo ante id tempus prægrandes ſpectentur. A partu ita ſeneſcere debilitariq; tam marem, quam fœminam ferunt, vt vel à piſculis deuorentur, & facile à ſuis detrahantur cubilibus, cum antea nil tale iis vſu eueniat: tum vero paruos, nouelloſque quamuis recens natos, tamen nullo eiuſmodi malo affici narrant: quinimo validiores eſſe, quam grandes confirmant. Hactenus ille, quem ſecutus b Plinius, Polypi, inquit, binis menſibus conduntur. Vltra bimatum non viuunt. Pereunt autem tabe ſemper: fœminæ celerius, & fere à partu. Athenæus ὁ Πολύπους, inquit, συντηκτικός ἐστι, ex Ariſtotele. συντηκτικὸς autem dicitur in aliquorum ſolubilis. habet enim patibilem qualitatem τοῦ συντήκεσθαι. Plinius tamen Polyporum συντῆξιν tabem appellauit, quem Gaza etiam eſt ſecutus. c Ælianus autem tam breuis huius vitę rationem profert, libidinem ſcilicet in maribus ac nimiam ſalacitatem, in fœminis vero partum frequentem. Inquit enim: Ex piſcibus libidinoſiſſimum Polypum, eatenus flagranti veneris cupiditate incendi ferunt, dum & omnibus corporis viribus exhauſtis debilitatus, & ad natandum, & cibaria inquirenda tantopore infirmus factus fuerit; vt poſtea aliis præda efficiatur. Tum enim paruuli piſciculi (tum cancelli) tum cancri ipſum exedunt & conficiunt. Quamobrem eum non amplius anno viuere dicunt, fœminamq; etiam propter crebros partus ocyus conſumi. Hæc ſane ab Oppiano conſcripta videntur, qui ſic cecinit Laurentio Lippio interprete.

Exitium & triſtes tedas commiſcet in vnum
Polypus, & miſeram vitam cum ſpermate fundit.
Non coitu ceſſat, donec deliquerit artus
Robur, & abſumptæ fuerint in corpore vires,
Atque ipſe in fulua iaceat proſtratus arena
Seminecem ſicca lacerant tellure iacentem
Carcenades miſeræ, & Cancri, multiq; natantes,
Quos omnes cupide primo ferus ille vorabat.
Tunc viuum imbellem minime ſua membra tuentem
Diſcerpunt, donec moriatur funere diro.
Sic perit in coitu piſcis, ſic lumina claudit.
At ratione pari torquetur fœmina partu,
Extremumque diem claudit, fœtumq; reſoluit,
Non oua vt piſces alij ſemota recluſo
Ventre edit, magno partus cruciata dolore
Iuncta racematim gignit, quæ vulſa meatus
Forte per anguſtos veniunt, perimuntq; parentem,
Non annum excedunt, tedis moriuntur in ipſis
Cum triſti veniunt crudelia funera partu.

MORES. INGENIVM. SAGACITAS.

a Lib. 7. — b Li. 9. c. 29 — c Ibid. — d Lib. Hiſt. 9. c. 37. — e Mirab. narrat. — f Li. 9. c. 30

ATHenæus a Polypum ἀνόητον, b Plinius brutum vocat, quaſi rationis expertem, quod ad manum hominis adnatet, nec perſequentem venantemue refugiat. Eſt nihilominus in re familiari callidus, ac ſapiens. Omnia enim in domum comportat c teſte eodem, dein putamina eroſa carne egerit, adnatanteſq; ad ea piſciculos venatur. Eadem fere d ſic Ariſtoteles: Polypus fatuus quidem eſt, cum ad manum demiſſum hominis accedat, ſed prudens rei familiaris, cum omnia colligat, & ſuo in domicilio recõdat, eamque conſumpſerit quantum vtile ſit, abigit teſtas, & cancrorum cruſtas & putamina Conchularum, & ſpinas piſculorum. & paulo poſt, Conchas, inquit, tenuiores, ſcabraſque efficere circum ſe, velut loricam duram, quamq; eo ampliorem, quo ipſæ ſunt ampliores, atq; de ea quaſi de latibulo, aut caſula prodire aiunt. Vnde e Antigonus, Polypum (inquit) alimenta reponere ait Ariſtoteles in ſuas cauernas, & conſumptis quæ vſi erant, inutilia reiicere, piſciculoſq; ad eiecta conuenientes captare. Conchas quomodo diſcuneet & earum carnes depaſcatur, audi ex f Plinio: Non ſunt, inquit, prætereunda & Lucio Lucullo proconſule Bæticæ comperta de Polypis, quæ Trebius Niger è comitibus eius prodidit, auidiſſimos eſſe Concharum: illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorum, vltroque eſcam ex prædante capere. Carent Conchæ viſu, omniq; ſenſu alio, quam cibi & periculi. Inſidantur ergo Polypi apertis: impoſitoque lapillo extra corpus, ne palpitatu eiiciatur; ita ſecuri graſſantur, extrahuntq; carnes: illæ ſe contrahunt, ſed fruſtra diſcuneatæ. Tanta ſolertia animalium hebetiſſimis quoq; eſt. g Hactenus Plinius. Ariſtoteles ait Conchulas ab eo complexu crinium frangi, tantum ipſi ineſſe roboris mirum, æque atq; ea ſolertia, qua eum vti ſcribit Plinius, cum Conchas venatur. Facilius tamen, quod ſcribit Ariſtoteles, crediderim. quippe qui teſtetur alibi omnes Polypi partes omniaq; membra robuſtiſſima eſſe excepta ceruice. tangere item ac tenere brachiis ſupinis, membranamq; his interiectam totam extendere: in arenam tamen elapſo facultatem apprehendi retinendique nullam eſſe, auctorque eſt Maſſarius comprehenſum hominem in terra deiicere. In hunc autem modum inſidias piſcibus molitur, vt ſcribit h Ælianus, ſub ſaxa ſubtectus deſidet, & in horum colorem ſe mutat, vt ſaxum eſſe videatur piſces ad eum tanquam ad ſaxum adnatantes, incautos ſic brachiis ſuis tanquam retibus capit. Id teſtatur Philoſophus hiſce verbis: Sui mutatione coloris venatur piſces, trahit enim ſibi colorem ſimilem, iis quibus appropinquarit ſaxis: quod etiam cum metuerit, facit. Et k Plinius, colorem, inquit, mutat ad ſimilitudinem loci, & maxime in metu. Eadem cecinit l Oppianus his verbis, interprete Lippio.

g Li. 9. c. 3? — h Li. 1. var. hiſt. — i Hiſt. 9. c. 37. — k L. 9. c. 29 — l Hal. lib. 2.

Polypodon fraudes populos vulgantur in omnes,
Qui ſimilem petræ magnum flectuntur in orbem:
Nexibus & ſpiris hominem piſcemq; rapacem
Sic ſubterfugiunt aſtu, vitamq; tuentur.
Si paruos videant piſces prædamq; minorem,
Rurſus & in piſcis formam vertuntur, & arte
Perquirunt victum funeſtaq; fata repellunt.

m In frag. de piſc. — *Quam caute hamum circumrodat.*

Canit quoque hæc m Ouidius, docens vna quam caute piſcatores venanteſque illudat, circumrodens hamum quo ipſum venari cupiunt, & expuens. ait enim:

At contra ſcopulis crinali corpore ſegnis
Polypus hæret, & hac eludit retia fraude.
Et ſub lege loci ſumit mutatq; colorem
Semper ei ſimilis, quem contigit, atque vbi prædam
Pendentem retis auidus rapit, hic quoque rapit
Elato calamo, cum demum emerſus in auras
Brachia diſſoluit, populatumque expuit hamum.

n Li. 12. c. ? — *Coloris mutatio.* — o Lib. 7.

Quæ ex eodem poeta ſic notauit Plinius: Polypũ, inquit, hamos appetere, brachijſq; complecti, non morſu nec prius dimittere, quam eſcam circumroſerit, aut harundine leuatum extra aquam. Ouidius in Halieutico tradit. Hunc fore Plinij locum ſecutus n Iſidorus: Polypus, inquit, id eſt, multipes, plurimos enim nexus habet. Iſte ingenioſus hamum appetens brachiis complectitur nõ morſu, nec prius dimittit, quam hamum circumroſerit. Cæterum vt ad coloris mutationem reuertamur: de hoc inter ſe non conueniunt auctores. Sunt enim, qui in omnem ſe colorem mutare affirmẽt, excepto albo. Sunt qui petris quibuſuis ſe aſſimilare dicant, vti Theognis & Phocillides, necnon & o Ion. apud Athenæum, in Phœnicæ tragœdia ſic inquiens:

Καὶ τὸν πετραῖον πλεκτάναις ἀναίμοσι
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύποδος χρόος.

Quæ ſic vertit Dalechampius.

Saxatilemq; cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Athenæus correctus.

Ibidem in vulgatis editionibus ſcriptum inuenio Polypum petroſis locis tantum ſe aſſimilare ex Theophraſti libro, qui inſcribitur de iis, qui colorem mutant. Θεόφραστος δὲ, inquit, ἐν τῷ περὶ τῶν μεταβαλλόντων τὰς χροάς, τὸ πολύποδα φησὶ τοῖς πετρώδεσι μάλιστα μόνοις συνεξομοιοῦσθαι. Vbi Dalechampius vocem πετρώδεσι aufert, ſi hunc locum Athenæi exponens: Theophraſtus libro de iis, quæ colorem mutant, ſcribit Polypum iis locis fieri ſimilem, quibus ſe admouerit. Quam Dalechampij lectionem improbat Iſaacus Caſaubonus, verius eſſe inquiẽs aliquid deeſſe quam ſupereſſe; indeq; in quibuſdam libris lacunæ notam poſitam, & ſic legendum cenſet, τοῖς πετρώδεσι μάλιστα ἢ μόνοις τόποις συνεξομοιοῦσθαι, hoc eſt, ſaxoſis maxime, aut ſolis aſſimilari. duriuſcula mihi viſa hæc quoque lectio præterquam quod falſa ſit, eſt. quare lego, τοῖς πετρώδεσι μάλιστα τόποις ἐξομοιοῦσθαι. Non enim Polypi ſaxoſis tantummodo locis ſe ſimiles faciunt, vti prædictæ lectiones docere videntur, itemque auctores, quos ſupra enumeraui, ſed aliis etiam rebus, quibus adhæſerint, maxime tamen ſaxoſis. Nam Antigonus inquit in mirabilibus narrationibus, colorem non ſolum imitari lapidum, ſed & aliarum rerum, quibus appropinquauerit: & eodem in libro alibi colorem ſoli, ſupra quod fertur, æmulari tradit, & Iulius Scaliger p cum arenæ colore ſimilem facere canit hiſce verſibus:

p In Atha.

Et concolores rupibus, ſaburriſque
Cirris doloſi Polypi anchora ritu
Salacioſo, & turbido in freto freti.

Cruſtacea quo aſtu vorentur.

Quapropter cum Plutarchus, Oppianus, & Ælianus dicunt eum ſe in talem mutare colorem, quali ſaxum eſt ad quod accedit, non inficiantur aliis præterea rebus aſſimulari poſſe, ſed cum plerunque circa ſaxa verſetur, indifferenter ſaxum, pro alia quauis re, in cuius colorem ſe mutare ſolet, vſurparunt. Cur autem colorem mutet inter problemata à nobis quam exactiſſime dicetur. Interim quo aſtu Cruſtacea conuenetur, occidatq: cruſtacea, præſertim Carabos, qui aliis quá Conchæ, ſunt armis præditi, dicemus: qua in re ſubſequentes hi Oppiani verſus, nobis quam pleniſſime ſatisfacient. Canit igitur eodem interprete Lippio.

Et fortem, & celerem duris, & Carabon armis
Polypus occidit, quamuis ſit robore multo
Inferior: curua ſpectat ſub caute quietum,
In dorſum irrumpit, ſinuataque vincula nectens

Comprimit, & longis ex omni parte flagellis
Obſtruit, & pedibus paſſis ſpiracula ſumma.
Nec ſpirare poteſt, nec miſſo pectore rurſus
Accipere aerios flatus (à piſcibus vſque.
Alterno trahitur, flatuq; remittitur aer)
Carabus oppreſſus liquidis nunc fluctuat vndis,
Sæpe reluctatur, nunc petra illius opaca,
Immotuſq; manet, nec tanto marte duellum
Detrectat, fulua moriens procumbit arena.
Et veluti paruus infans circum vbera caræ
Nutricis, lac dulce trahit, ſic Polypus vtre
De curuo ſorbet carnes, & mergit in aluum.

Matrem conficit. q Lib. 14. hierogl.

Iam vero à Polypo matrem confici, vbi natus eſt, auctor eſt q Pierius Valerianus; nullum tamen citat auctorem. Fieri hoc ea ratione poteſt, quatenus poſt partum, qui numeroſus eſſe ſolet, moritur mater: quo tempore fit eſca ſuis Polypodiis.

ANTIPATHIA.

a Hiſt. 8. c. 2. — b Lib. 9. ca. 61. — c Lib. 6. de anim. c. 38. — d Lib. 9. de anim. c. 25. — e Hiſt. 8. c. 2. — f Lib. 9. ca. 61. — g Lib. 1. c. 32. de animal.

INnatum eſt Polypis odium cum Locuſta, ſiue Carabo, Cammaro & Aſtaco, item Congro, & Muræna: quorum quædam, quin pleraque ſuperant, & à quibuſdam ſuperantur. Polypi, inquit, a Ariſtoteles Locuſtas vincunt: atque adeo, vt ſi iiſdem in retibus ſenſerit Locuſta Polypum, præ metu moriatur. Quæ ſic notat b Plinius: Polypum, in tantum Locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, omnino moriatur. Et c Ælianus: Tam vehementer, inquit, Polypum Locuſta extimeſcit, vt ſi quando vno, & eodem reti ambo comprehendantur, hæc continuo moriatur. d Idẽ repetit fere alibi, ſimulq; aſtum, quo locuſtam ſuperat, exponit his verbis. Locuſta ideo inimicitias, cum Polypo graues habet: quod hic cum illius brachia circumplexus fuerit, acculeis, quos in dorſo ſitos habet, ꝑclare contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipſam circumplicans, ſuffocat. cuius ſane rei haud inſcia Locuſta, à Polypo ſumme refugit. Eadem cum nullius rei metu afficitur, tum ante verſus progreditur non prætenſis quidem, ſed obliquis, & demiſſis in latera cornibus, vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. ſin fugit, & retro cedit: tum penitus dimittit, & laxat ſua cornua: & tanquam remis altius demiſſis ſcapham propellens, ſic ſeſe commouent, multum conficit itineris. Hæc Ælianus. Bellum quoq; ei eſſe cum congro e Ariſtoteles aſſeuerat, ab eoque, quem vincunt Locuſtæ, ſuperari: non tamen edi ob lubricitatem corporis. Pauet Locuſtam, inquit f Plinius, Conger: rurſus Polypum Congri lacerant. Sed Murænæ, non Congro hæc g Ælianus tribuit, ſic ſcribens: Malum ingẽs, & Morbus agreſtis, & inhumanus, inimicitia, atq; odium inhærens, penituſq; inſitum, quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexpiabile, atq; implacabile. Muræna cum Polypo capitali odio diſſidet. Polypus cum locuſta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hoſtis eſt Locuſta, atq; infeſtiſſima. Muræna Polypo brachia abſcindit, dentium firmitate: poſt autem in eius ventrem ſubiens, iiſdem malis eum, vt veriſimile eſt, afficit. Hic enim è genere natantium eſt, ille vero ſerpentium more graditur. Quod ſi Polypus in ſaxorum colorẽ ſe vertat, nihil ei aſtutiæ hæ fallaces proſunt: Muræna enim eius veteratoriam plane tenet. Cum vero Polypus Locuſtas à ſe comprehenſas ſtrangularit, exugit carnes, atque earum ſuccum exhaurit. Hæc quoque ſic cecinit Oppianus, interprete Lippio.

Ex ſcopulis Muræna ruit furibunda per vndas
Perquirens gratum victum per littora ſumma,
Polypoda inquirit lætum prædamq; petentem,
Ille metu pauidus ſpectat, metuitq; natantem
Per tumidas vndas, atq; horrida bella parantem.
Nec vitare poteſt, nec cauta occurrere fraude.
Hoſtis purpureum rictum Muræna reuincit,
Polypus extemplo contra pugnare coactus
Vertitur, & ſpiris & magnis nexibus illa
Arcet, ſub vario flexu, firmiſq; flagellis
Nititur, vt pedicas Murænæ, & vincula dura
Præpediat, ſed nulla fuga eſt, nec rubrica membra
Elabi poſſunt, Muræna fluit velut vnda:
Nunc hoſtis circa collum, tunc tergora circum,
Nunc circa caudam ſinuoſa volumina torquet.
Sic homines dura qui exercent membra paleſtra
Oſtentantq; diu robur, de corpore ſudor,
Effluit aſſiduus, culta contenditur arte:
Atq; vndæ in morem nixus luctator vterq;
Fluctuat & contra magna vi brachia verſat.
Polypus extenſos iactat nullo ordine ramos
Et ſudans vana contorquet membra paleſtra,
At Muræna ferox rapido dat vulnera dente,
Dilaniat, partes miſerum confringit in omnes.
Nam membra in ventrem partim merguntur; at illa
Ore volutantur crudo, ſubiguntur acutis
Dentibus, hi laceri viuunt ſub dentibus artus:
Atq; reluctantur, mortemq; repellere tentant.
Et veluti annoſus ceruus cui cornua fronte
Sunt ramoſa, petit denſa veſtigia ſylua
Serpentis, nactuſq; locum, tum naribus illum
Attrahit è luſtro, figitq; in corpore dentes,
Implicitus genibus ſerpens fera pectora nexu
Deuincit, collumq; tenet, ſemeſa vorantur
Partim membrorum, partim lacerantur acutis
Dentibus, & diri ceruí laniantur in ore.
Sic miſeri piſcis luctantia membra mouentur.
Conſilium miſero, vel quid prudentia prodeſt?
Quid prodeſt lapidis proprium ſumpſiſſe colorem?
Quid toties vitaſſe necem; vitaſſe voraces
Sub petra piſces; ſi non latuere doloſæ
Murænam fraudes? ſola hæc deprehendere mentem,
Sola dolos potuit, vanaſque eludere fraudes:
Tum fœdam & miſerata necem, & crudelia fata
Polypus in ſcopulis duris laceratus inhæret.
Aſſidet hæc iuxta ſubridens, verba mouere.
In piſcem credas hæc ſcommata dira referre.
Te vafer occultas? non ſperas fallere demens?
Experiar num te ſcopuli tutentur, & antra:
Aut ſpelunca tegat quæ portis clauſa repente
Arripiat, raptum ſubito te mergat hiatu.
Te retro pauidum ex antro conuellere poſſem.
Polypus heu dirum confoſſus vulnere multo
Non duros ſcopulos deprehenſaque ſaxa relinquit
Implicitus ramis dura ſub caute reuinctus;
Donec ſola loco reſtant connexa flagella.

h Lib. de ſoler. animal. — i Lib. 1. de anim. c. 39.

Teſtatur Bellonius, cum apud Epidaurum Murænas ſecaret, earum ventriculos cirris Polyporum refertos comperiſſe. h Plutarchus Polypum ſibi à Muræna & Congruo metuere verum eſſe ſcribit, quod ab hiſce malè tractetur, neq; lædere viciſſim poſſit ob lubricitatem elabentes. Sicuti rurſus Carabum illos ſuis cirris in complexum venientibus vincere: quod tenuitas eorum non ſit aduerſus aſperitatem Carabi auxilio; hunc tamen perire Polypo ſuo acetabula intrudente. Horum omnium mutuum odium pulchre ſuis iambis complexus eſt Philes, vnam etiam Aſtacum iis annumerans, qui Polypum extimeſcunt. Albertus Magnus ait ſe ab expertis audiuiſſe Dẽticem ſiue Dentatum cum Polypo pugnare: & quoniam extra cubile ipſum Dentex extrahere non poteſt, fluctuare ante oſtium antri ſiue cubilis tanquam mortuum: hoc incautus vbi viderit Polypus, ad eum brachia ſua extendere, vt attrahat & deuoret, brachium autem ſubito ore comprehendi à Dentice. In Polypos, inquit i Ælianus, ſi quis rutam iniiciat, immobiles manere in ſermonem hominum venit.

DENOMINATA.

a Lib. 2. de morb. mul. — *Polypodium herba.* — b Hiſt. pl. 9 c. 14. — c Lib. 4. c. 188. — d Lib. 26. c. 8.

ΠΟλυπόδια dicuntur apud Ariſtotelem & Athenæum Polypi parui, fœtuſue recens nuper ex ouis natus: à Cœlio Rhodigino non recte Polypia, calami aut memoriæ forte lapſu. a Hippocrates quoq; Polypodia cum Bolbidiis (quæ & Polypotũ ſunt ſpecies) aliquando nominat. Πολυπόδιον quoq; herbæ eſt nomen apud b Theophraſtum & c Dioſcoridem, d Plinius Podipodion, inquit, noſtri filiculam vocant: ſimilis enim eſt filici. radix acetabulis cauernoſa, ceu Polyporum cirri, in petris naſcens. Πολυποδώδης Polypis abundans, vel Polypo ſimilis. Τὰ πολυποδώδη, quæ è Polyporum ſunt genere. Πολυποδίνη ſpecies quædam Polypi, de quo capite ſequenti.

MYSTICA MORALIA.

a Lib. 7. — b Non poſſe ſuauiter viuere ſecund. epicur. — *Animi vis.* — *Adulator.* — *Academici.* — *Dialectica.* — c Hexam. c. 8. — *Homo ſit proprijs contentus.*

HAbuere etiam Polypi ſuos apud mortales cultores, nam olim cirra Troecenem, vt Clearchus apud a Athenæum commemorat, Polypum, quem ſacrum vocant, neq; eum, quem Remigantem (κωπηλάτην, Nautilum intelligit) fas erat venari; nimirum ceu res ſacras. b Plutarchus animæ vim ac facultatem Polypo comportat. Enim vero, inquit, animus res eſt, minime iners aut exilis, aut abiecta, neq; cupiditates ſuas quomodo Polypi flagella ſua, tãtum vſq; ea, quæ eſu ſunt, extendit. Sed has celerrime præcidit ſatietas momento temporis, & minima horæ portiuncula. Alibi rurſus ait à principali animæ facultate, ſeptem veluti partes enaſci, inque corpus extendi, ſicuti brachia à Polypo. Eidem quoq; aſſimilatur adulator, vt in hieroglyphicis & prouerbiis dicetur. Academicos Polypis ſimilis eſſe dicebat Carneades. Vt enim hi præ fame ſuoſmet cirros depaſcuntur, ita illos aucta iam doctrina peritiores factos, in ſuaſmet opiniones mox graſſari, eaſq; deſtruere. Stobæ' vero refert hoc Carneadem de Dialecticis dixiſſe. Polypi naturam deſcribens c Diuus Ambroſius hominem inſtruit, vt propriis contentus, nec alios circumueniat, nec aliena inuadat, ſic inquiens. Et quia de aſtutia cœpimus ſermonẽ ſubtexere, qua vnuſquiſq; fratrem ſuũ circumuenire, & decipere nititur, & in nouas ſe fraudes componere: vt quem vi obtinere non poteſt, circumſcribat dolo, & fuco quodam artis obducat: fraudulentum illud Polypi ingenium non præteribo, qui vadoſo in littore petram nactus, affigitur ei, atque eius nebuloſo ingenio colorem ſubit, & ſimili ſpecie terga obductus, plurimos piſcium ſine vlla ſuſpicione fraudis allapſos, dum notam non præcauent, & ſaxum opinantur, caſſibus furtiuæ artis includit, & ſinu quodam ſuæ carnis intercipit. Sic ſpontanea venit præda, & talibus capitur argumentis; qualia ſunt eorum, qui ingenium ſuum ſæpe commutant, & diuerſas nocendi artes mouent, vt ſingulorum mentes, ſenſuque pertentent, cum continentibus continentiam prędicantes, in cœtu intemperantium tanquam deuij ab ſtudio caſtitatis, & demerſi in temperantiæ volutabris: vt qui eos audiunt, aut vident, incauta facilitate ſe credant, eoq; citius labuntur, dum diſtinguere non norunt, nec cauere, quod noceat: dum grauior ſit, & magis improbitas, benignitatis obumbrata velamine. Et ideo cauendi ſunt, qui crines ſuæ fraudis, & brachia longe lateque diſpergunt, vel ſpeciem induunt, multiformem. Et iſti enim Polypi ſunt, nexus plurimos habentes, & callidorum ingeniorum veſtigia, quibus irretire poſſint, quicquid in ſcopulos ſuæ fraudis inciderit. Et paulo poſt concludens, inquit: Vtamur ergo ingenio ad quærendam gratiam, & ſalutem tuendam:

non ad alienam circumſcribendam innocētiam. Licet nobis vti exemplis marinis ad profectum noſtræ ſalutis, non ad alienum periculum. Hactenus D. Ambroſius. Poſſunt etiam Polypis diuites aſſimilari, vt enim illi ſuis pedibus plenis acetabulis, ſcopulis, & lapidibus tam fortiter ſupini, & auerſi adhærent, vt vix auelli poſſint, niſi fœtida adhibeas, ita etiam ſuis voluntatibus, ac deſideriis, quæ fluxa tantum, ac mundana reſpiciunt, auerſi inhærent, donec tandē Deus tanquam piſcator egregius mortem, tanquam fœtidum quendam odorem naribus admoueat, & ad ſanam mentem reuocet. Diabolum quoque exprimit Polypus. Is enim facile homines dum grata ſuggerit, & oblectamenta proponit, falſis blanditiis ſuis, niſi Dominus tueatur, in abyſſum, & gehennam, ceu in caſſes quoſpiam abripit, non aliter ac Polypus incaute hominem è naui brachiorum ſuorum complexu in altum pelagus detrahit, niſi ab aliquo ſociorum enſe reſcindatur, ne pars ſyncera trahatur, vt inquit ille. Scorta item Polypi ſunt: nam & hæ amatores ſuos, quos vel ſemē tantummodo, ſeu Polypus brachiis amplexæ ſunt, ita tenaciter detinent in illicito ſui amore, vt à diuina gratia abſtrahant, & non ſolū in profundum illud peccatum immergant, ſed & Iro ſæpe pauperiores reddant, niſi principiis illis obſtent, nec ſe vinci patiantur. De iſtiuſmodi mulieribus loqui videtur d Eccleſiaſtes: *Inueni mulierem morte amariorem, quæ laqueus venatorum eſt, & lagena cor eius, vincula ſunt manus eius*, & e alibi, *in carnibus tuis abſcinde illam, ne te abutatur*. Quemadmodum Polypus oblique incedit, & caudam habet bifurcatam, fiſtulamq; in dorſo, quam quando natat, modo in dextram partem, modo in ſiniſtram promouet. Sic multo fallaces, & proditores, dum oblique incedunt in actionibus ſuis, quid facturi ſint non diuines, tantum abeſt, vt videas: cauda enim ſiue finis ſuæ intētionis bifurcata eſt; quia ſcilicet vnum proponunt apparenter, aliud intendunt latenter. Fiſtulam etiam habent dum dulcedine verborum ſuorum tanquam fiſtula aliqua alios ſeducunt, ac ſibi adiungunt, qui fallunt ēt, quando ea fiſtula, iis inquam blanditiis, ceu Polypus modo in dextram, modo in ſiniſtram partem, hoc eſt vel apparenter, vel latenter abutuntur. Caput quoque habet Polypus duriſſimum, in quod oblique natat, carneſq;, cum conſenuerit, duriſſimas, adeo vt contundere opus ſit, vt molles fiant, & in vſum ciborum cedant: ſic obſtinati, & duræ ceruicis homines, quos Græci σκληροτραχήλους vocant, mentis atque animi vitiis indurati, nequeunt, aut per ſpiritualem commanducationem, aut prædicationem reſipere, niſi à Deo tribulationis alicuius pœna vel presbytero propoſita graui pœnitentia fuerint puniti: ſcriptum enim eſt ab e Eſaia, *vexatio dat intellectum*. Sicut Polypus Cancros, & Conchas in domicilium comportat, carneſq; depaſcitur, teſtis cruſtiſque abiectis, quibus nidum ſibi fabricet, & piſciculos capiat; ſic etiam auari, & fœneratores pauperes, & ſimplices, bonis ſuis, vt prædiis & agris tanquam carnibus ſpoliant, indeque domum ſuam locupletantes, frumenti, & cæterarum ſegetum recrementa iiſdem vendunt, quo maiorem ab iis vtilitatem capiant.

Diuitiæ. *Diabolus.* *Mulier mala.* d Cap. 7. e Cap. 25. *Proditor & fallax homo.* *Obſtinati.* e Cap. 28. *Auari.*

HIEROGLYPHICA.

Ægyptij ſacerdotes, vt ait a Pierius Valerianus, hominem qui rem familiarem ex quibuſcunq; rebus, vtilibus ſimul ac inutilibus, nullo diſcrimine, nulliuſq; rei ratione habita, congereret, augeretq;, ſignificare ſi vellent, Polypum pingebant. Ille enim cum prodige & admodum multa deuoret, prudens tamen rei familiaris omnia temere colligit, & conuenatur, & in cubili ſuo recondit, ſelectiſque vtilibus atque conſumptis, inutilia mox, quippe teſtas, & Cancrorum cruſtas & putamina Conchularum, & ſpinas piſciculorum abigit. Deſumptum id eſt ex Horo Apolline, cuius hæc ſunt verba: b Hominem qui vtilia & inutilia male conſumpſerit, indicantes Ægyptij Polypum pingunt; ille enim cum multa eaque intemperanter voret, cibum in cauernas reponens congerit: & cum
„ vtilia conſumpſerit, tum & quæ ſuperſunt inutilia, abiicit: & pau-
„ lo poſt; eum, inquit, qui & aliena intemperanter decoquat, & de-
„ mum ſua conſumpſerit, deſignantes, Polypum pingunt: is enim ſi
„ victu aliunde, quæſito indiguerit, propria edit flagella. Idem Pier.
„ ait, Ægyptios Polypum curtum & detruncatum effinxiſſe, cum ſi-
„ gnificare vellent, qui cum aliena abligurriſſet, ſua quoque ab-
„ ſumeret. Polypum infra Cōgrum depictus hominem victoria potiri, vt tamen ea neſcientem, apud eoſdem ſacerdotes ſignificabat. Nam aiunt, quoties Polypi cum Congris certamen ineunt, à Congris facile ſuperari: Cæterum nullam eſſe Congris facultatem vt Polypos depaſcere valeant: quod iſ læuore ac lubricitate corporis, qua ſunt maxime præditi, morſum Polypi effugiant, & mutilatis tantum aliquando flagellis elabantur. Cum Locuſta ſeu Carabo pictus, vt apud Horum legitur, ſuæ nationis & generis hominibus imperantem denotat. Ille enim Polypus imperat, inimicus tamen primas tenet. [illegible]. Sed Ariſtoteles Locuſtam à Polypo vinci auctor eſt, pluresque aliſdem confirmant, ac ſæpe tanto eſſe terrori, vt ſi Locuſta iiſdem in rebus capiatur, ilico præ metu exanimetur. Pierius Valerius tyrannica in ſuos dominatione vtentem, per Locuſtam & Polypum deſignari ſcribit. Itemque eum, qui ſubito aliquo pauore ita conſternatus, attonituſque euaſit, vt neque periculum, neq; damnum quod vrgeat, ſentire videatur. Eſt enim ita meticuloſus Polypus, vt & ſtrepitu audito, & piſcatore viſo, ſaxis ſe potius applicet, quæ fuerint in promptu, & ad captantis manum accedat, quam de fuga ſibi conſulat. Inuenio etiam poeſim exoticam (nam de ea ſanctius ſentiebant Ægyptij) per caput Polypi figuratum notari, quod quidem eſculentis aptum ſuauiſſimiſque fabris eſſe perhibetur, cæterum horrenda prodigioſaq; ſomnia excitare. Quocirca ſi quis futura de inſomniis conſulturus eſſet, ab eſu Polypi abſtinere ſuperſtitioſe præmonebant, perinde etiam ac fabis ederet. Perſimilis autem huic poeſis dicitur,

a Hierogly. Lib. 27. b Hierogly. 2. 26. *Omnium abligurritor.* *Victoria vi neſcius.* *Imperans ſuæ nationi.* *Tyrannus. Mentis attonitæ conſternatio.* *Poeſis.* *Inſomnia.*

quæ fabulas amatoriaſque illecebras ſectatur, ipſo quidem dicendi lepore delectabiles, ſed bonis moribus, & honeſtiori diſciplinæ maxime pernitioſas: cuiuſmodi genus meretriculas appellauit Plato, qui eiuſmodi poeſim è ſua inculpabili republica ciuitateve reiecit. Meminit huius comparationis etiam c Plutarchus his verbis:
Polypodis capiti perhibent bonum ineſſe malumque.
Nam ſuauiſſimum eſu cum ſit, difficilem ſomnum facere, ac turbulenta & abſurda viſa excitare creditur. eodem ſane modo poeſis
„ quoque multa iucunda, & adoleſcentis animo pabuli inſtar con-
„ ducentia in ſe habet: non pauciora vero, quæ conturbent eum,
„ & de ſanitate mentis dimoueant, vbi lectioni recta inſtitutio de-
„ fuerit. Neque enim de Ægypto tantum, ſed de poetica etiam licet
„ dicere;
Illam noxia multa, & multa ſalubria ferre
Cultori medicamenta, etenim
Hic amor, hic deſiderium latet, hic quoq; blandum
Alloquium, quamuis ſapientem fallere callens.
Quippe illecebræ illæ eius fatuos plane & ſtupidos non attingunt, &c. Ægyptij ad hæc, vt ſcribit d Pierius, ſi quem ita pertinaci animo amantem, vt amata relinquere minime poſſe videatur, ſubito tamē euentu aliquo abalienatum ſignificare vellent, Polypum & pulicariam herbam adpingebant: Polypi enim ita eſcis adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, & quamcunq; rem apprehenderint, tam firmiter tenent, vt adglutinati videantur: quod ab Homero ſumptum e Ouidius luculenter expreſſit:
Vtque ſub æquoribus deprenſum Polypus hoſtem
Continet ex omni demiſſis parte flagellis.
Eos enim potius detrūces, quam poſſis vllo conatu petris, aut quoquam quod apprehenderint, auellere: & vt Nazianzenus ait, ſi quis eum de cubilibus trahere per vim velit, aut è petris aliquid euellet, aut certe è carne ipſius petræ affixum aliquid relinquere: Admota tamen cunila herba ſeu coniza, reſilire protinus dicuntur, quod odorem eius ferre non poſſint. Sunt qui amoris firmitatem ex Polypo delphini morſu detento intelligendum contenderent, id quod ex ipſa inſeſe applicādi pertinacia, qua famoſus eſt Polypus, coniiciebāt. Pierius vero tres argumenti huius rationes excogitauit. Vel enim, inquit, pauorem & ignauiam, quę vitia Theophraſtus in Polypo præcipua deprehendit, deuoranda eſſe amatori homini dicendum, delphini in eorum locum promptitudine atque agilitate aſſumpta: quandoquidem, vt ait Ouid. *Ingenij eſt experientis amor*; atque vbi multa in hanc ſententiam diſputauit, concludit demum vt,
Qui non vult fieri deſidioſus, amet.
Vel quoniam diligentiſſimus eſt rerum cumulator Polypus, intelligi poſſe arbitror, facultates licet nulla non cura & diligentia cumulatas, breui tempore, vbi amore capti fuerimus, diſſipari inutiliterq; dilapidari. Quam extemplo enim ait Lyſiteles Plautinus, ſæuis ſagittis percuſſus eſt, ilico res foras labitur, liquitur, & quæ ſequuntur. Vel qui delphinum amoris indicium eſſe oſtendi, Polypum verſutiæ indicium dicere poſſem admoneriq; nos eo ſigno verſutiam amanti cum primis apprehendendam, & quod fieri ſolere Plato dicit, in amatæ rei mores tranſmigrandum, vti quippe Polypus in colorum mutationibus, prout cuiq; rei adhæſerit, facit. Cæterū ea potius de cauſa Veneti Polypum dicari æſtimandum, quod inter piſces ſit omnium ſalaciſſimus, adeoq; libidine turgidus, vt nimio eius vſu non ſolum omnibus pene ſpolietur viribus, & iam cibum ſibi conquirendum inhabilis reddatur, ſed & minimo negotio ab aliis capiatur, & à paruulis quibuſq; cancellis & cancris conficiatur, &c. Ait quoque ibidem idem Pierius Valerianus in manuſcriptis Hori codicibus legi, δύο πολύποδες συνεργασμένοι βεβηκότες δρόμον ἡλίου τὸν ἐν ταῖς χειμεριναῖς τροπαῖς σημαίνουσι: quod eſt, duos Polypos vinculis coercitos, & progredientes tamen, curſum ſolis, quem in brumali conuerſione peragit, ſignificare. Quanquam impreſſorum codicum lectio, quæ eſt δύο πόδες, nequaquam diſpliceat. Sed ſi, inquit Pierius, progreſſum exprimere volueris, videndum eſt, ſi pedes illigatos pinxeris, qua id ratione tuearis. At de hyemali cōuerſione ſermo eſt, quę vt in ſphæræ conſideratione manifeſte licet inſpicere, progreſſum ſolis omnino cunctatiorem oſtendere videtur. In vltimis enim ſagittarij, & in poſtremis capricorni gradibus ſol ad horizontem vix loco dimoueri, aut quam lentiſſime diuturnos parallelos conficere videtur. Ad cuius rei tarditatem accedit, & eorundem parallelorum iiſdem ferme diebus repetitio, dum conuerſio peragitur, vt ſtare loco potius ſol, quam quoquam motu ſuo progredi videatur. Quare ſiue pedes, ſiue Polypos colligatos accipere malueris, non ſum admodum laboraturus: mihi ſatis fuerit, & codicum ſuper hoc varietatem, & ipſam rei quæ ſignificatur, hiſtoriā declaraſſe. Hactenus Pierius Valerianus, qui non ſatis mihi declarare videtur, quomodo Polypi ſolſtitium hyemale denotare poſſunt. Exponendum itaque hoc nobis relinquitur. Primum igitur ſcito, quod Polypus duobus hybernis menſibus latet in cubili, aut vt aiebat Heſiodus,
Igne carente domo prauis contentus in antris
Quatenus itaq; hyemali ſolſtitio conditur, eatenus & eius typū exprimere poterit, non aliter q̄ ſcarabæus menſem, quo vnico fouet ſuum fœtum & perfectum excludit ex pilulis, quas ex iumentorum ſtercore conficit. Poſtremo per Polypum ſaxis adhærentem exprimi volunt hominem, qui ſe variis hominum morib. accommodet, ſitq; omnium horarum, vt Latini loquuntur. Vt enim Polypum maxime omnium colorem mutare conſtat, iiſq; ſimilem reddere, quibus appropinquarit ſaxis. Sic huic hominem ſimilem eſſe dicimus, qui pro loco & tēpore viuendi rationē aucupantur, ſeq; eorum, apud quos degunt, voluntati atq; ſententiis in omne obſequium proni dedunt, omni poſthabita ingenuitate. Qua etiā de cauſa multi ex priſcis auctoribus

Poëſis amatoria interpreti à quo abſtinendum. c Lib. de audiend. poet. Diſceſſio ſubita. d Hierogly. lib. 27. e Metamor. 4. Amoris firmitas. Hyemale ſolſtitium. Hori lectio animaduerſa. Morib. aliorum ſe accommodans.

moribus hoc ingenium laudarunt maxime, atque imitandum perſuaſerunt. Vt † Theognis.
Πουλύπου νόον ἴσχε πολυπλόκου ὃς ποτὶ πέτρῃ
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.
Hoc eſt, vt tranſtulit auctor prouerbiorum.
Polypodis fac morem imiteris verſicoloris.
Cui ſubit is ſemper fit ſimilis lapidi.
Idem monet Clearchus li. 2. prouerbiorum, appoſitis hiſce carminibus, ſed cuius poetæ ſunt non indicans.
Πουλύποδος μοι τέκνον ἔχων νόον Ἀμφίλοχ' ἥρως
Τοῖσιν ἐφαρμόζων, ὧν ἂν καὶ δῆμον ἵκηαι.
Vertit ſic Iacobus Dalechampius.
Polypi mi fili, Amphiloche heros, mentem habe
Et ad quorum gentem veneris, te iis accommoda.
Ita quoque ſuadet ſuauiloquus Pindarus:
Ποντίου θηρὸς χρωτὶ
Μάλιστα νόον προσφέρων,
Πάσαις πολίεσσιν ὁμίλει.
Hoc eſt:
Marinæ beſtiæ colori
Mentem potiſſimum aduertens
In vrbibus omnibus verſatur.
Nec ab hoc diuerſum eſt illud Eupoli ἐν Δήμοις, quod citat e Athenæus.
Ἀνὴρ πολίτης πουλύπους ἐς τοὺς τρόπους
hoc eſt interprete Dalechampio:
Tu rempublicam tractas, eſto Polypus moribus.
Hoc ſane ingenio mire præditus Vlyſſes, indeque ſapiens æſtimatus eſt, & ab Homero πολύτροπος cognominatus. Sunt tamen, qui hoc ingenium ſummopere improbant, vt Phocillides his verſibus:
Μηδ' ἕτερον κεύθῃς κραδίῃ νόον, ἀλλ' ἀγορεύων
Μηδ' ὡς πετροφυὴς πουλύπους κατὰ χῶρον ἀμείβου,
Hoc eſt:
Pectore neue aliud celes, aliud ve loquare:
Proque loco variere petris vti Polypus hærens.
Et Ion tragicus in Phœniſcis apud f Athenæum.
Καὶ τὸν πετραῖον πλεκτάναις ἀναίμοσι
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πουλύπου χρόον,
Id eſt:
Saxatilemq; cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.
Hinc g Plutarchus adulatorem Polypum vocat; quod vt hic colorem ad ſubiecti ſoli ſpeciem variat: ita paraſitus ad audientium voluptatem ſententiam ſtudet variare. Cæterum, inquit, adulatoris veluti Polypi mutationes facile deprehendet, qui ſe ipſum ſimula-
„ bit varie mutari, ac vituperata, qua fuiſſet adhuc vſus vitæ ratio-
„ ne, tanquam ſibi placentes eas amplectatur, quas prius improba-
„ rat res, & rationem victus, & genus orationis. Profecto hac com-
„ paratione tanquam aptiſſima, aliquoties vtitur D. Baſilius, vt h
„ vbi docet nos fugere oportere blanditias & aſſentationes, hæc
„ verba ponit: ſic & animo varius oſtenditur adulator, nunc
„ quod iuſtum eſt apud eos, qui iuſti rationem habent, laudat, apud
„ iniquos vituperat, more Polypodis, qui colorem terræ quam at-
„ tigerit, reddit. Et alibi. Effugito, inquit, deſpiciendorum homi-
„ num imitationes. Tuis propriis facultatibus eſto contentus: pau-
„ pertas cum feraci ſufficientia, omni potiundæ voluptati profecto
„ eſt compoti mentis anteponenda. Non ſilentio præterierim Po-
„ lypi dolos ad furacitatem: is cuicunque ſaxo adhæſerit, colorem
„ ſubitillius, atque adeo, vt piſcium complures ad ipſum de impro-
„ uiſo natantes, tanquam ad ſaxum appellant, paratamque ſeſe offe-
„ rant illi verſuto malitioſoque prædam. Talibus eos moribus præ-
„ ditos eſſe conſtat, qui perpetuos potentatus ſubeunt: & ad vſus
„ ceſſitudineſque ſingulas occurrentes ſeſe accommodant, nec in
„ eadem ſemper voluntate perſiſtunt, ſed alij diuerſiq; facile fiunt.
„ Sobrietatem cum ſobriis laudant: intemperantes ſunt cum intem-
„ perantibus: atq; ad id quod cuiq; placet ſuam omnino ſententiam
„ vertunt. Quos euitare facile nemo poteſt, nec ab eorum inſidiis
„ nocumentiſque cauere, &c. Clarius rurſus eandem ſententiam his
„ verbis excoluit i alibi. Sed neq; Polypi dolus ac fraus ſilentio præ-
„ tereunda eſt. Is quodcunq; in ſaxum adhæſerit, eius colorem imi-
„ tatur, & obtinet, ac ita multi piſces natantes in Polypum tanquam
„ in petram incidunt, eiuſq; veteratoris præda fiunt. Moribus ſimi-
„ les ſunt ij, qui ſemper eos adeunt, qui poteſtate & imperio valent,
„ ſeq; pro rerum & temporum ratione ita accommodant, vt in pro-
„ poſito & ſententia nunquam permaneant, ſed alias atque alias ſe
„ gerant, & pro cuiuſque arbitratu ac libidine mutant ſententiam.

† In ſententiis. f Lib. 7. Adulator. g Lib. de adul. & ami. diſc. h Lib. de leg. lib. gentil. Adulatoris mores. i Orat. 11. de patient. & tolerant.

HISTORICA.

„ Admirandas certe hiſtorias de magnitudine, virib. ac robore
„ Polyporum recenſent ſcriptores antiqui, & in primis apud
„ a Plinium Trebius Niger. Cætera, inquit, quæ idem Trebius re-
„ tulit, monſtro propiora poſſunt videri. Carteiæ in cetariis aſſue-
„ tus exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi ſalſamenta po-
„ pulari, conuertit in ſe cuſtodum indignationem aſſiduitate furti
„ immodici. Sepes erant obiectæ, ſed has tranſcendebat per arbo-
„ rem, nec deprehendi potuit, niſi canum ſagacitate. Hi redeuntem
„ circumuaſere noctu: concitique cuſtodes expauere nouitatem.
„ Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria
„ obliti odore diri. Quis ibi Polypum expectaſſet, aut ita cognoſce-
„ ret? cum monſtro dimicare ſibi videbantur. Namque & afflatu ter-
„ ribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc ro-
„ buſtioribus brachiis clauarum modo incuſſos, ægreque multis
„ tridentibus confici potuit. Oſtendere Lucullo caput eius dolij
„ magnitudine, amphorarum quindecim capax; atque (vt ipſius
„ Trebij verbis vtar) barbas, quas vix vtroque brachio amplecti eſ-
„ ſet, clauarum modo toroſas, longas pedum triginta acetabulis ſi-
„ ue caliculis per luium modo: dentes magnitudini reſpondentes.
Reliquiæ aſſeruatæ miraculo pependere pondo DCC. Eandem hiſtoriam etiam b Fulgoſus retulit, à Plinio forte mutuatus: Cum in Hiſpania, inquit, piſcatores, qui Thynnos condiunt, ſingulis noctibus aliquid iis, quæ iam parauerant, auferri animaduerterent, & propterea diligentius rem obſeruarent, non ſine ingenti formidine, cum latratu ſuo canes ad rem inſpiciendam inuitarent, proſpexerunt vaſtam terribilemque belluam ingenti ſpiritu, brachiiſque canes à ſe abigentem: ad quos defendendos accurrentes, qui aderant, variis inſtructi armis, magno labore tandem feram confecerunt, cognoueruntque Polypum eſſe, qui eiuſmodi cibi auidiſſimus ſuperioribus noctibus quod piſcatores deeſſe ſibi quærebātur, rapuerat. Huius belluæ caput immenſum horrendumque fuit, quod Lucius Lucullus, qui illud inſpexit, putauit quindecim amphorarum quæ in nauticis rebus bottæ dicuntur, menſuram continere; brachia autem ingentia adeo, vt vix hominis complexu cingi poſſent, internodiaque crurum magnæ ollæ magnitudinem complere. Eius autem reliquiæ in miraculi teſtimonium ſepoſitæ fuere, ſeptingentarumque librarum pondus exceſſerunt. Hæc Fulgoſus quæ credi poſſe fidem facit c Ælianus qui ſcribit temporis diuturnitate Polypos ad tantam peruenire molem, vt ad ceti magnitudinem accedāt, cetaceique generis eſſe dicantur: idq; ipſum declarat exemplo Polypi Puteolis capti his verbis: Puteolis, inquit, oppido Italiæ audi-
„ tum eſt, Polypum, cum inuſitata ad corporis molem facta pro-
„ greſſione ad maximam magnitudinem perueniſſet, egregio ſpre-
„ to & neglecto maritimo victu, in continentem proceſſiſſe, & ter-
„ rena pleraque vaſtaſſe, & per ſubterraneum ſpecum Puteolanas
„ ſordes in mare tranſmittentem in maritimam domum adſcendiſ-
„ ſe, vbi mercatorum res, ſalſamentaque in magnis vaſis eſſent: bra-
„ chiorum circumplexione primum vaſa ſtricte comprimentem
„ corrupiſſe, ac deinde ſalſamenta depopulatum fuiſſe. Mercatores vero ingreſſos, vbi dolia diſrupta inſpexiſſent, & permagnum earum rerum, quas naui aduexiſſent, numerumque exhauſtum deprehendiſſent, ſtupuiſſe: Ac nimirum cum ab inſidiis fores integras tecta ab omni irruptione intacta, parietes non perfoſſos intuerentur: quiſnam populator fuiſſet, nulla cōiectura aſſequi potuiſſe. At enim cum reliquias conditorum piſcium animaduerterent, eos conſtituiſſe, ex domeſticis audaciſſimum armatum intus in inſidiis ponēdum eſſe: Polypum vero noctu ad aſſuetas tanquam epulas adrepentem reuertiſſe: & tanquam athletam aduerſarium ſtrictiſſime correptum ſuffocaſſe, ſic flagellis vaſa circumplicantem perfregiſſe. Eum porro, qui inſidias moliretur, etiamſi lunæ fulgore domus illuſtraretur, omniaque conſpicua eſſent, tamen quoniam ſolus eſſet, beſtiæ tantæ metu perterritum, hanc non aggreſſum fuiſſe, ſed ſane mercatoribus totam rem explicaſſe: quod quidem ipſum ij audientes, ei fidem enarratarum rerum non habuiſſe. Deinde tum negotiatores ob tantum acceptum detrimentum, periculi memoria depoſita, ſtatuiſſe ſimul ingredi, & congredi cum hoſte: alioſque inuſitati, & incredibilis huius ſpectaculi ſtudio ſuo ſponte ſeſe auxiliatores vna in domo illa concluſiſſe. Poſtea vero, quam ſub veſperam inſolita dolia fur inuaſiſſet, ex eis partim cloacam obſtruxiſſe partim armis tectis in hoſtem irruentes, dolabris & cultris acutiſſimis eius brachia abſcidiſſe non aliter ac frondatores & putatores arborum, robuſtiſſimos ramos ſecant, ſic enim ſæpius membra Polypi circumcidentes, tandem niſi non pauco labore confeciſſe, atque oppreſſiſſe, & quod quidem admirationem habet, in terra piſcem expiſcatos, huiuſque belluæ propriam veteratoriam nobis oſtendiſſe. Non minus admiratione digna ſunt, quæ ſe audiuiſſe teſtatur d Petrus Berchorius his verbis. Ego etiam ſemel, inquit, audiui narrari, quod piſcatores in mari Prouinciæ in littore ſuper carbones Locuſtas decoqui poſuerant, & cum circa ignem dormirent, ecce vnus Polypus odore Locuſtæ tractus de mari exit, & ad ignem veniens, qui cum pede Locuſtam accipere volens, ſed calorem ignis timens ad mare rediit, & quandam tunicam, quam loco caputij habet ſuper caput, aqua implens, toties eundo & redeundo ſuper ignem proiecit, qui ipſum extinxit, & ſic Locuſtam accipiens ſecum ad mare detuliſſet, niſi vnus de piſcatoribus, qui hoc videbat, ipſum accepiſſet, & loco Locuſtæ ſuper carbones comedendum poſuiſſet. Idem quoque Berchorius narrat, ſed ex aliorum relatu, Polypum ſe quandoque mortuum fingere, vt tempus expectet oportunum quo effugere poſſit. Audiui, inquit, quod ſemel in quadam Prouinciæ villa, Polypus qui videbatur mortuus, fuit emptus à quodam, cuius vxor ipſum in pelui cum aqua ponens decoquendum, cum aliquantulum diuertiſſet, non inuenit in pelui, quæ vndique eum quærens, nec inueniens, tandem ſurſum reſpexit, & ſuper trabem domus Polypum vidit, qui ſentiens calorem aquæ, per catenam, qua peluis pendebat, ſurſum aſcenderat, vnde ipſum decoquendum retraxit. Poſtremo aquilam, à
„ qua raptus erat, Polypum in mare detraxiſſe, ſuiſque implicaſſe
„ cirris narrat e Ælianus his verbis: cum in ſaxum non admo-
„ dum à mari eminens Polypus aliquando correpens aſcendiſſet,
„ ibique explicatis brachiis ſumma cum voluptate, quod frigida
„ tempeſtas eſſet, à tepore ſolis caleſceret: neque ſane ſe in ſaxi
„ colorem vertiſſet, quod quidem ipſum cum ad declinandas, tum
„ magis ad moliendas piſcibus inſidias facere ſolet: aquila acris &
„ acuta in vidēdo, prædā, non quidem ſibi futuram bonam, paratam
„ & promptam ſibi & ſuis pullis perſpicue cernens, quanto potuit
maxi-

a Lib. 9. c. 30. b Lib. 1. c Lib. 13. c. 6. de anim. d Lib. 9. c. 94. reduct. moral. *Aquila à Polypo detracta in mare.*

A

,, maximo alarum impetu in Polypum inſiluit: ſed & piſcis hic cir-
,, cumplicantibus aquilam, & pertinaciter adhæreſcentibus cirris,
,, in profundum detraxit, hoſtem capitaliſſimum, ſimul & interfe-
,, cit: quæ quidem lupus hians (vt eſt in prouerbio) inani ſpe illuſa,
,, deinde in mari mortua fluitabat. Hactenus Ælianus.

PRAESAGIA.

CVM in terram excurrit Polypus, & ſaxa amplectitur, indicium eſt venti iam iam prorupturi, vt tradit *a* Plutarchus, cauſamq; putat eſſe carnis mollitiem, nuditatem, ac tenuitatem, qua frigus difficulter ferre poteſt.

a Quæſt. natur. 18.

PROVERBIA.

PRouerbij ſpecie dicebantur olim homines ſtolidi ſtupidique, vel rapaces & vncis vnguibus Polypi. Siquidem, inquit prouerbiorum auctor ob eam cauſam Polypo ſtultitiam tribuunt, quod ad manum captantis vltro mouetur: nec aliter capitur, niſi quod non cedat. Adſcribitur autem rapacitas, tenacitaſque, quod quidquid brachiorum flagellis nactus fuerit, ſuctu trahat ac retineat. *a* Plautus: B

a In Aulularia.

Ego iſtos noui Polypos, qui vbi quid tetigerint, tenent.

Nihil autem vetabit, quominus Polypos appellemus eos, qui ſemet in omnem habitum vertunt omnes aſſentantes. Quapropter idem auctor adagiorum, poſtquam explicaſſet hæc prouerbia, *ſeruire ſcenæ: vti foro*: Extat, inquit Græcos adagium, in hunc ordinem referendum, *Polypi mentem obtine*. quo iubemur pro tempore alios atque alios mores, alium atque alium vultum ſumere. Adagium natum à piſcis huius ingenio, de quo meminit Plinius: item Lucianus alicubi, ſcribuntque colorem mutare maxime in metu, &c. Prouerbium ſumptum eſt ex Theognide cuius diſtichon paulo ſuperius inter alios eiuſdem ſententiæ verſus recitauimus, ad quos & hi *b* Sophoclis quoque referendi.

Polypi mentem obtine.

b In Iphigenia.

Νόει πρὸς ἀνδρὶ σῶμα, πουλύπου ὅπως
Πέτρᾳ τραπέσθαι γνησίου φρονήματος, vertunt
Apud hominem cum eris, tibi in mentem veniat Polypi corporis
Ad ſaxa variari natiuum colorem.

Hanc doctrinam nobis plurimis grauiſſimis ſententijs inculcauit Pindarus: vt vbi laudat hominem omnibus moribus & ætatibus ſe attemperantem: *c* Μαλθακὰ μὲν φρονέων ἐσθλοῖς, τραχὺς παλιγκότοις ἔφεδρος, id eſt, mollis erga bonos, aſper vero inſidiator erga moleſtos aduerſarios. & *d* alibi rurſus: Ἐν παισὶ νέοισι παῖς, ἐν δ᾽ ἀνδράσιν ἀνήρ. Τρίτον ἐν παλαιτέροισι μέρος, ἕκαστον οἷον ἔχομεν βρότεον ἔθνος id eſt, inter pueros teneros puer, inter viros vir. Tertia inter ſeniores pars, quodque vt habemus mortale genus. Eodem quoque titulo quempiam in *e* Pythiis laudat: Τὺ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι, καιρῷ σὺν ἀτρεκεῖ, id eſt; Tu enim & humaniter agere noſti, & affectum ſumere tempori cogruentem. & rurſum *f* eodem opere. Κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος, ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς, id eſt. Nam ille inter pueros inuenis, in conſiliis vero ſenex. Et iterum *g* eodem opere: φίλον εἴη φιλεῖν, ποτὶ δ᾽ ἐχθρὸν ἅτ᾽ ἐχθρὸς ἐὼν λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι: hoc eſt, Amicum contingat amare; Cæterum aduerſus inimicum tanquam inimicus, lupi more incurram, ſiue inſidiabor. In hanc quoque ſententiam multa diximus ſupra inter Hieroglyphica. Nihil itaque vetat in notandis vitiis vſum adagij latius trahere, nempe in homines verſatili ingenio præditos: qui talem vbique perſonam induunt, quales ſunt ij, cum quibus contingit agere. Genus hoc hominum eleganter quoque deſcripſit *h* Plautus. C D

c In Nemeis hym. 4.
d Hym. 3.
e Hym. 8.
f Hym. 4.
g Hym. 2.
h In Bacchidibus.

Nullus frugi eſſe poteſt homo, niſi qui bene & male facere tenet.
Improbus cum improbis ſit, harpaget, furibus furet quod queat.
Verſipellem frugi conuenit eſſe hominem:
Pectus cui ſapit, bonus ſit bonis, malus ſit malis.
Vtcunq; res ſit, ita animum habeat.

Huc eſt referendum Πολύποδος ὁμοιότης Polypi ſimilitudo. Suidas enim & Varrinus ad eos ſpectare aiunt, an hoc prouerbium, qui ſe cuiuis accommodant. Sed illud Alcæi

Ἠλίθιον εἶναι νοῦν τε πολύποδος ἔχειν,
Stolidum eſſe, ac mentem Polypi habere,

Non in verſipellem & aſtutum hominem, ſed in ſtolidum conuenit teſte Euſtathio. *i* Heſiodus ænigmaticῶs explicauit paupertatem, quando inquit,

i Oper. & dies.

—— Λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζῃς
Ne ſe deprendant inopem mala tempora brumæ,
Atque pedem premere incipiat manus arida craſſum.

Sic etiam ſignificauit egeſtatem, quum canit:

—— ὅτ᾽ ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει,

Id eſt,

Quando pedes edit ipſe ſuos is qui caret oſſe.

Exoſſem vocat Polypum, quod pedib. careat. Hic autem creditur, vt dictum eſt, ſua brachia rodere in cibi penuria. Huc refert illud Alcæi apud *k* Athenæum.

k Lib. 7.

Ἔδω ἐμαυτὸν ὡς πολύπους
Edo me ipſum, vt Polypus.

Item aliud quod Heſychius, Suidas, & Varrinus prouerbij loco referunt in Pauperem:

Δίκην πολύποδος αὐτὸς ἑαυτὸν κατεσθίων.
Inſtar Polypodis ipſe ſeipſum corrodens.

Polypi caput Πολύποδος κεφαλή, *Polypi caput*: in hominem varium dicitur, & in quo pariter, & vitia quædam & virtutes inuenias, cuiuſmodi Catilinam deſcribit Saluſtius. Competit & in rem, ex qua non parum commoditatis capere queas: ſed quæ eadem nonnullis incommodis noceat.

Allegoria deducta ex eius piſcis capite, quod, vt ſupra diximus, ex *l* Plutarcho ſuauiſſimum eſu eſt & eſculentum, cæterum turbulentia ſomnia, occurſantibus mixtis rerum imaginibus excitat: vnde eius eſum interdicebant iis, qui ſuperſtitioſe cuperent ex inſomniis præſcire futura, quemadmodum & fabarum, vt *m* Plutarchus credit. Proinde poetice Polypi caput vocat, in qua permulta ſunt iucunda ſunt, tum fugienda, ſed etiam nonnulla ſunt, quibus caueas. Refertur hoc prouerbium integre ab eodem *n* auctore hoc verſu.

Πουλύποδος κεφαλῇ ἔνι μὲν κακόν, ἐν δὲ καὶ ἐσθλόν.
In Polypi capite ineſt & malum, ineſt & bonum.

Cæterum quod eius caput triſtia inſomnia excitet ac moueat, ſuperſtitioſum putat *o* Cardanus, cum tamen *p* alibi huius rei rationem tradat: nimirum quod durum concoctu ſit, atroſque vapores mittat non ſecus ac cepæ, ſed longe validius.

l Lib. de audi. poe.
m In Sympoſiacis.
Poetica Polypi caput.
n Lib. 8. de audi. poe.
o de var. c. 44.
p Lib. 10. de ſubtilit.

Id eſt,

Δὶς ἑπτὰ πληγεὶς τοῦ πολύποδος
Bis ſeptem plagis Polypus percuſſus:

dici ſolitum, vbi quis multo tandem malo factus eſt emendatior, quemadmodum accidit indomitis adoleſcentibus, qui plurimorum experientia ingenio præditi, non niſi grauibus ſupplicijs corriguntur, in eos qui caſtigatione dignificant. Aiunt Polypum piſcem captum diu manibus [illegible] ſolere, quo mitior fiat, & ad vſum accommodetur, auctor Zenodotus. meminit & huius Suidas, & interpretatur [illegible] λακωνας ἀξίων, in eos [illegible] captus multis ictibus emolliri ſolet. Πολυπόδων ἑκατόμβη, *Polyporum hecatombe*, Apud Ariſtophanem in Acharnenſibus nominatur, vt ſplendorem conuiuij, aut inſignem edacitatem indicandum, meminit auctor adagiorum in Septem conuiuij, *q* Clibano bono. Anaxandrides quoque apud Athenæum in Cotys Thracum regis conuiuij deſcriptione πολυπόδων ἑκατόμβην nominat. B

Polyporum hecatombe.

NVMISMATA.

NVmos inuenio antiquiſſimos cum à Syracuſanis, tum à Tarentinis excuſos cum Polypi icone, apud Hubertum Goltzium antiquarum rerum ſcientia præclarum. Syracuſanorum duo ſunt: æreum vnum, alterum aureum. Vtrumque ab vno latere Polypi imaginem eleganter repræſentat ſolam, æreum ab altera parte faciem muliebrem velatam cum inſcriptione ΣΥΡΑ. Aureum vero eandem faciem ſiue poſteriori collo præterea Polypum, ab anteriori legitur ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Goltzius arbitratur faciem eſſe Arethuſæ. Cui vt non reclamem, ita quoque eius verba aſcribam. Arethuſa quas habuit craſſas falſioriſque, & proinde portui infuſas, pleniſſimas tamen piſcium, quos quod Dianæ ſacri eſſent, religio erat violare. Hinc in Syracuſanis nummis facies cum Arethuſæ capite piſcibus circundato varia numiſmata, cum Arethuſæ capite piſcibus circundato Syracuſanæ ſpectari veriſimile eſt. Totidem nummos excudere Tarentini, ſed vtrumque æneum. Primum aduerſo latere Neptunum habet delphino inſidentem. Dextra tridentem ſuum geſtat, ſiniſtra Polypum amplectitur. Supra delphini ceruicem inſcriptum eſt ΤΑΡΑΣ. Ab altero iam icon eſt, à ceruice vero Neptuni figuram eſt [illegible] numi latere icon eſt Tritonis dextra buccinam marinam continentis. Scamno inſidet, & vnum pedem alio ſcamno applicat, ſcipionique ſub axillam detento incumbit. A tergo vero eadem litteræ leguntur. Alter nummus planè eodem modo Neptunum habet [illegible] tem, & Polypum amplexantem, ſed Pecten deeſt. Huius vero latere gnis icon ab alio latere nummi expreſſa eſt tantummodo. C D

EPIGRAMMATA.

IN epigrammatum Græcorum libris, quos lector adire poterit, tria extant epigrammata; vnum quidem Antipatri Theſſali, ſuper Polypo, qui complexus ſuo aquilam, a qua raptus erat, occidit: alterum Antiphili Bizantij de Phædone piſcatore, qui cum cepiſſet Polypum, eundem proiecit in terram, & per eundem cepit leporem admirabili caſu: tertium Iſidori Geodoti, quod Polypum ſimile eſt: niſi quod hoc epigrammate, Gynichus Polypum capit, ac lepore, iterum in aquam dimiſſet. Gratior igitur fuit Gynichus Phædone, qui ſublato lepore piſcem dimiſit liberum, ille alterumque abſtulit.

EPITHETA.

ΠΕτροφυὴς dictus Phocillidi, quod prope petras verſetur, aut quod eas, vt conſpicit, firmiter teneat, vnde & πετραῖος ab Icone apud Athenæum vocatur. Amutando colore [illegible] Ariſtotele, quanquam alij quidem [illegible] legunt; item [illegible] (alias πολύπους) Theognidi. [illegible] quanquam apud Heſiodum pro Polypo ſumatur. [illegible] ego non tortuoſum aut inflexum, ſed verſutum exponerem, [illegible] ob timorem innatum δειλός, & à repedo [illegible] Θηρὸς ἐρωδιὸς amoris impetu languidum, vocat Oppianus. [illegible] nali corpore ſegnem Ouidius, doloſum Iulius Cæſar Scaliger, Strozza pater ob venandi ac piſculos capiendi verſutiam, cautum. E

)?(

PROBLEMATA.

A

INter quæſtiones naturales eiuſmodi problema propoſuit Plutarchus, Cur colorem mutet Polypus? idque ſic diſſoluit; An, in-
,, quit, vt Theophraſtus ſcribit, quia natura timidum eſt animal,
,, ideo perturbatus vna cum ſpiritu etiam colorē mutat? ideo quoq;
dictum eſt:

Semper degeneris mutatur enim color.

,, Quod ſi hoc ad mutationem ſufficit, non ad id etiam, quod om-
,, nes colores refert. Sic enim colorem mutat Polypus, vt eum ſimi-
,, lem faciat cuiuſuis ſaxi colori, ad quod accedit. Hinc illud Pin-
,, dari.

Marina beſtia colori
Aduerte mentem & ſic vafer omnibus
Verſare in vrbibus.

Et Theognidis.

Polypodis fac morem imiteris verſicoloris:
Cui ſubditis ſemper ſit ſimilis lapidi.

,, Atque hoc verſuta, & calliditate præſtantes aiunt ſtudio habere,
,, vt fallendi eos gratia quibuſcum agunt, ſemper Polypum æmu- B
,, lentur. Aut cenſent eum cute tanquam veſte vti, ita facile eam vbi
,, vult exuendo atque induendo. Quid ſi Polypus huic affectioni
,, principium metu ſuo ſuppeditat, cauſæ propriæ in aliis ſunt. Co-
,, gita enim quod Empedocles dixit:

Hoc moris defluxus omnibus eſſe.

,, Non enim animalia modo & ſtirpes, & terra, & mare, ſed etiam
,, lapides à ſe continenter dimittunt multos defluxus, & æs atque
,, etiam ferrum. Nam corrumpuntur omnia, & olent: quia ſemper
,, aliquid defluit, & tractiones aut inſultationes faciunt defluxibus
,, alij complexus, eorum alij ictus, alij impulſiones quaſdam, & cir-
,, cuitiones ſupponentes: maxime autem ſaxorum marinorum;
,, quando mari ea aſperguntur, ac refrigerantur, aiunt aſſiduo quæ-
,, dam abradi multa ac tenuia ramenta: quæ non accidant ad alia
,, corpora, ſed dilabantur ob meatuum denſitatem, vel excidant per
,, rariores. Polypi autem caro, quod aſpectus ipſe poſſet iudicare,
,, eſt cauernoſa & meatuum plena, defluxuumq; capax. Is ergo quā-
,, do ſibi timet, mutato ſpiritu ſeſe mutans, tanquā conſtringit cor-
,, pus, contrahitque, & aliquandiu intra ſe contrahit exceptos vi-
,, cinos defluxus. Quippe aſperitas vna cum mollitie flagella exhi- C
,, bens particulis, quæ offeruntur, & non diſſipantur, ſed congre-
,, gantur, cum: *deſunt hic quædam*. Argumentum cauſæ permagnum
,, eſt, quod neque Polypus quarumuis imitatur rerum colorem,
quibus appropinquat, neque chamæleon albarum, ſed vterque ijs
tantum adſimilatur, quarum defluxibus meatus proportione habeat reſpondentes. Hæc *a* Plutarchus, qui & alibi eandem quæſtionem recolens, mutationis in Polypo cauſam diuerſam eſſe tradit ab
,, ea, quam quæ eſt in Chamæleonte. Sane etiam Chamæleon, in-
,, quit, mutatur: non vt moliatur aliquid, aut ſeſe occultet: ſed ob
,, metum ita vertitur, natura meticuloſus: & id mutationis conſe-
,, quitur, vt ait Theophraſtus, ob ſpiritus multitudinem. parum
,, enim abeſt quin totum eius corpus pulmone impleatur, quo indi-
,, catur ipſum ſpirituum plenum, & mutatu facilem eſſe. At Polypi
,, mutatio non eſt animæ affectio, ſed actio quædam. Mutat enim
ſe dedita opera, hac arte fugiens quæ timet, & apprehendens quibus alitur: decipiendo capiens non fugientia, & euitans præteruehentia. Pſelli egregij doctiſſimiq; Philoſophi Phyſicarum quæſtionum ſolutiones compendioſæ apud me manuſcriptæ extant iampridem ab vtriuſq; linguæ doctiſſimo viro Iohanne Corterio Gallo in Latinum ſermonem verſæ, in quibus eadem ſoluitur quæſtio his
,, verbis. Cur colorem mutat Polypus ad quoſcunque lapides acceſ- D
,, ſerit? timidum valde illud animalis genus, ſtatimque vbi ſtrepi-
,, dum aliquem præſenſit, aut ſe à piſcatoribus peti ſuſpicatur, pe-
,, trarum colorem quibus inſidet, mutuatur. Videntur enim à cor-
,, poribus omnibus, ab aere, à ferro, à lapidibus emanare quidam
,, radij: quibus admittendis cum ſit idoneum Polypi corpus, eorum
,, etiam colorem retinet. Itaque cum timore illo afficitur, horret
,, corpore, atque ita conſtringitur; vt quos de vicinis corporibus
,, erumpentes radios ſuperficie admiſit, pertinaciter etiam retineat.
,, Sed intelligendum eſt neque Polypum, neque Chamæleonem
,, colorem album vnquam aſſumere, quia poros ad coloris iſtius,
ſicut ad cæterorum ſuſceptionem commodos non habeant. Hactenus Pſellus. Tres itaque cauſas mihi ſcriptores antiqui tradere videntur huius immutationis, voluntariam, naturalem, neceſſariam. Voluntariam, vt cum aſtu id facit, vt Plutarchus. Naturalem, quod corpus Polypi ſit poroſum ac tranſparens, vt Plutarchus & Pſellus. Neceſſariam, quod præ metu id faciat, vt cum hominis etiam pro varia cordis concitatione hoc vel illo colore genæ perfunduntur. Ex recentioribus Bellonius Polypum variis ſe coloribus induere ſcribit, ob mollem eius pellem, quæ facile glubi poteſt: cuius colorem nunc album, mox ruffum, poſtea liuidum, mox variis coloribus diſtinctum videas. Putat *b* Cardanus pellem variam, qua cirri conteguntur, contrahi atque remitti in coloris mutatione. Sed vti nulla opinio vetuſtior, ſic nulla melior mihi viſa eſt quam ea, quam ſcribit Theophraſtus *c* præceptoris ſui mentem ſecutus, qui ſcribit Polypos habere atramentum ſupra apud mutim poſitum, hoc effundere, coloremque mutare per metum. Vnde Plinius colorem, inquit, mutat ad ſimilitudinem loci, maxime in metu. Sed hæc ſola cauſa mutationis eſſe non poteſt. mutat enim quandoque colorem, cùm in nullo eſt metu piſcium capiendorum gratia, vt docet *d* Ælianus. E

a Lib. de ſolert. animal.
b De var. rer. 7. c. 37.
c Hiſt. 4.
d Lib. 1. var.

)?(

VSVS IN CIBIS.

A

ANtiquorum menſis appoſitos fuiſſe Polypos, teſtis eſt Mneſimachus in Hippotropho apud *a* Athenæum, vbi ad cœnam inter alia hæc etiam apparat, Squillam nimirum, Loliginem, Paſſerem, Dracænam, Polypum. Et ſane eius caput ſuauiſſimi ſaporis fuiſſe perhibetur. Apud veteres quinto à nato infante die, antequam nomina imponerentur, quod fiebat decimo die, amphidromia agebatur, teſte Cœlio Rhodigino, qua manus expurgabant, quæ obſtetricis munere erant perfunctæ, curſuque ad forum ferebatur puer, mittebanturque à propinquis Polypodes & Sepiæ. Polypos centum in nuptiali conuiuio Sphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, fuiſſe ſcribit apud *b* Athenæū Alexandrides in Proteſilao. Ab *c* Ariſtotele præſtantiſſimi eſſe perhibentur qui prægnantes ſunt, deterrimi qui ouis incubant. Archeſtratus apud Athenæum in Thuſo & Caria Polypos optimos eſſe, Corciræ vero magnos & multos. hi laudantur ab Ennio in fragmento Phageſiorum hoc verſu:

a Lib. 9.
b Li. 4. c. 12.
c Li. 8. c. 20.

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Aternæ. B

Auctore Galeno duræ carnis ſunt, & ad concoquendum difficilis. Si tamen concoquatu alimentum non paucum corpori exhibere, cæterum ſucci crudi plurimum gignere, Quæ quidem omnia etſi Galeno ibidem teſte, Mollibus omnibus communia ſint, in Polypis tamen efficaciora exiſtunt, vt vſus quotidianus demonſtrat, & veterum exempla; atque etiam *d* Paulus Ægineta edocet. Mollia, inquit, vtpote Polypi, Sepiæ, Loligines, dura & concoctu contumacia ſunt, præcipue Polypi. Diphilus ait apud *e* Athenæum, Polypum durum eſſe & concoctu difficilem; maiorem autem magis nutrire, humefacere ventrem ſi abunde elixetur, & ſtomachum roborare. Athenæus refert Machonem comitem ſcribere Philoxenum Cythereum Dithramborum poetam atque helluonem Polypum bicubitalem Syracuſis emiſſe, totumque excepto capite comediſſe, ob idque in ægritudinem mortemque incidiſſe. Machonis autem verſus cum à quopiam translatos repererim, hic ſubiiciam:

d Li. 1. c. 74.
e Lib. 7.

Egregium vero ait Philoxenum,
Dithamborum poetam, fuiſſe
Gulonem, nam duorum cubitorum Polypum
Syracuſis aliquando ipſum emiſſe.
Et præparatum comediſſe totum, C
Præter caput affirmant. Captus autem cruditate
Vehementer ægrotare cœpit. Tum medicus quidam
Ingreſſus ad eum, vt magno malo
Eum preſſum vidit. Si tibi quid, ait
Nondum eſt diſpoſitum, celeriter diſpone,
Philoxene. Hora enim ſeptima morieris,
Tum ille reſpondens, omnia mea ad finem perducta ſunt;
Medice, inquit, & iam dudum diſpoſita
Dythrambos dijs relinquo
Viriles, & omnes corona dignos,
Quos & meis collectaneis appono
Muſis. Venerem & Bachum tutores eſſe,
Teſtamentum hoc meum declarat. Verum quoniam
Timothei Charon me ociari non ſinit,
Neque Niobes, ſed fretum capiendum inclamat
Obſcuratq; me Parca vocat quam audire neceſſe eſt,
Vt omnia mea abiens hinc auferam
Date mihi quicquid eſt relictum, Polypi.

,, Diogenem Cynicum ait *f* Plutarchus minime igne vſum fuiſſe,
,, ſed Polypum crudum deglutientem dixiſſe tantum, pro vobis ô
,, ciues adeo periculum. Idem rurſus teſtatur *g* alibi, improbans D
,, condimenta, & cocturam carnium. Diogenes vero crudum Po-
,, lypum vorare ſuſtinuit, vt amoliretur confectionem, qua ignis
,, obſonia conficit: & ſacerdotibus multiſque aliis circumſtanti-
,, bus, caput pallio velans, Polypum ori admouens, Pro vobis, in-
,, quit, ego me periculo obiicio. Præclarum mehercule periculum
,, ſcilicet, vt Polypidas pro Thebanorum, Ariſtogiton pro Athe-
,, nienſium libertate, ita Philoſophus aduerſum crudum Polypum
,, decertauit. Sed cum eum mortuum eſſe ſcribat apud Athenæum
Sotades hoc verſu.

f Lib. an aqua igne ſit vtilior.
g De eſu carnium libel.

—— Πολύποδα φαγὼν ὁ Διογένης
Ὠμόν, τέθνηκεν

Id eſt,

—— *Polypum cum voraſſet Diogenes*
Crudum, obijt mortem,

Amentes erimus, ſi ipſum imitari velimus omni præparatione poſthabita. Quare ſi edendus eſt, aſſatione aut elixatione opus habet, vt tuto corpus nutriat, idque more veterum, quibus hos duos præparationis modos in vſu fuiſſe, poſteaquam multis plagis eſſet contuſus hic piſcis, & emollitus, ſcriptum reperio. Apud Archeſtratum in Syrenenſibus hoſce legere eſt verſus. E

Vt præparetur.

Ipſo ſtatim diluculo, omnino ſub auroram
Aphyas teretes in pruna torrebamus, aſſaſque
Porcellorum carnes, ac Polypos: dulce
Vinum deinde bibamus.

Ἐν βατάνῳ coqui ſcripſit Antiphanes apud Athenæum in Euthidico.

Ἔπειτα πολύπους τεμνόμενος
Ἐν βατάνοισιν ἑφθός. Vertit Dalechampius.
Deinde Polypus fruſtratim deſciſſus
In battanijs coctus.

Βατάνια à Heſychio ſunt τὰ λοπάδια, patellæ: qui Siculis peculiare

eſſe hoc vocabulum addit. quapropter in hoc verſu pro βοτάνοισι legendum βατάνοισι, vti quoque legiſſe videtur Dalechampius. Vtrum autem elixi meliores ſint aſſis, docet *h* Athenæus his verbis: Polypi meliores fiunt, ſi elixentur. Succos enim malos habent (vt manifeſtum fit dum lauantur, nam in lotione malos ſuccos dimittũt) quos elixatio ex carne euocat. Nam ex molli igne, atque humido abluuntur quodammodo: in aſſatis vero ſuccus exiccatur. Præterea cum dura ſit eorum caro, iure ſic coqui expoſtulat. Plato comicus cœnæ Philoxeri Leucadij mentionem faciens, eandem difficultatem hiſce lepidis verſibus diſſoluit.

h Lib. 8.
Elixi an aſſi meliores.

Πουλύποδος πλέκτη δ' αὖ ἐπεὶ λήψῃ κατὰ καιρὸν
Ἑφθὴ τῆς ὀπτῆς ἣν ᾖ μείζων πολὺ κρείττων.
Ἢν ὀπταὶ δύ' ὦσ' ἑφθῆ κλαίειν ἀγορεύω.

Male vertunt eius interpretes:

At Polypus ſinuoſa, ſuo ſi tempore capta
Atque ingens membris, elixa eſt ſuauior aſſa
Si parua hæc fuerit tu longum elixa valeto,

Nam pro ſinuoſa cirrus transferre debebant, ita vt ſit ſenſus, Polypi cirrum ſi ſuo ſit captus tempore, meliorem eſſe aſſum quam elixum, ſi ſit magnus: ſin vero duo elixi; hos aſſis eſſe meliores. Nam πλέκτη pro πλέκταινα quandoque ſumitur. Et quamuis Archeſtratus in fœminino genere Polypum efferat, tamen non video quis ſit ſenſus, Polypus ſinuoſa repugnat etiam in Græco verſu vocula πουλύποδος, quæ eſt genitiui caſus, qui à nullo alio, quam πλέκτη regi poteſt. Elixi autem hodie comeduntur à nautis frequentius, & piſcatoribus, qui antequam elixent, fere per horam eos ligno contundunt, aut ad lapidem atterunt. Sic enim fibroſæ carnis duritie fracta multo facilius concoquitur. Idem veteres quoque factitare ſolent, vt dictum eſt: idemque Plautus his verbis innuere videtur.

Tange, affligam te ad terram itidem,
Vt piſcem ſoleo Polypum.

De eo hæc traduntur, teſte *i* Plinio, muriam ex ſeſe emittere, & ideo non debere addi in coquendo, ſecari arundine: ferro enim infici, vitiumque trahere natura deſinente. Si elixetur aqua cum atramento ſuo, melior erit: elixatur alioquin oleo, olentibus herbis atque pipere addito. Platina coctum cum pipere, & laſere condit. Apicius vero pipere, liguſtico, liquamine, laſere, & Zinzibere. Adferuntur Venetias ex Illyrico, & Dalmatia ſale inueterati.

i Lib. 32. c. 10.
Vt elixentur

VSVS IN MEDICINA.

Sanguinem fieri (cieri legunt alij) piſcium cibo putant, inquit *a* Plinius, ſiſti Polypo tuſo illitoq;. Marcellus Empyricus aſſatũ torminoſis in cibo prodeſſe tradit. Kiranides nephriticis, & lapillos mingentibus dat è vino veteri in balneo mucorem & ſuccum glutinoſum, vel, vt ipſius verbis vtar, marcedinem quæ exit à Polypo in nouam ollam, viuo immiſſo, mox ebullito, aut elixato. Polypi marini cinis ſatis copioſe adiicitur in medicamenti ex hircino ſanguine plurimo confecti compoſitione quadam apud Marcellum Empyricum aduerſus calculos renum. Tertianis commendatur etiam, vt quidam ex Plinio medico citant. Idem & cardiacis conferre eundem arbitratus eſt. Apud Polypos narium hoc remedium certum ſcribit Nicolaus Myrepſus: Polypum, inquit, marinum in clibano cum lignis oleæ, donec in cinerem vertantur vrito, & ſumpta de eo vncia vna, admiſce illi chalcanthi vnciam ſemis: & per arundinem inſufflato naribus. A pituita maxime in aquam intercutem fit tranſitus: in hac qui curabilis eſt, obſonium edat Polypos coctos in vino nigro auſtero, vt monet *b* Hippocrates, qui ſane plurima & ſaluberrima remedia fœminarũ morbis ex Polypis præſcribit, vt *c* ad aquam intercutem vteri; ad vteri coxam decurrentem, in purgatione, inquit, Mercurialem & Polypos edat. Et rurſus alibi, ſi vterus ad coxam auerſus fuerit, Bolbidia (ſunt hæc genera paruorum polyporum) & Polypodia in vino & oleo cocta edat. Et iterum *d* alibi: Si, inquit, in lumbos vteri incubuerint, ſuffocatio vero caput non contigerit, mulier Polypos coctas edat, & vinum nigrum odoratum meracum quamplurimum bibat. Et alibi eodem opere. Polypi ac Sepiolæ ſuper prunis toſtæ, puerperij purgamenta à partu purgant. Et *e* libro alio, puerpera edat Polypos & Locuſtas, & piſciculos, vt melius purgetur. Ad menſes ciendos pluries eis vtitur. Mulier, inquit, cui ſtomachus vteri non rectus fuerit, ſed vel retro, vel in latus auerſus, vel in ſe contractus, vnde menſes non recte profluunt, nec concipit, edat catulos pingues percoctos, & Polypum in vino dulciſſimo coctum: & alio rurſus in loco, mulier, inquit, cui vterus molliri, & purgari debet, Polypum plagis mollitum edat. *f* Item, ſi menſes conſtituto tempore non fiant, poſt cætera remedia Polypum vino albo ſuffocatum edendum dato, & vinum bibendum. Mulier quæ aliquando prægnans fuit, & poſtea ſterileſcit, interim dum curatur, edat catulos coctos, & Polypum in vino dulci coctum. Polypos paruos atque aſſatos ſuper prunas ad concipiendum merito dediſſe Hippocratem ſcribit Cardanus: quoniam Polypus facile concipiat & ferat nerueaque ſit ſubſtantia, & duræ digeſtionis. Qui in Venerea paleſtra debiles ſunt, Polypos edant monente Aetio. Diphilus & Paulus Ægineta eos plurimum alere affirmant, & libidinem maxime irritare. Diocles apud Athenæum ait Polypodes maxime inter Mollia ad venerem conferre. Eandem vtilitatem eis adſcribit Alexis in Pamphila.

a L. 32. c. 10
Ad tormina
Ad nephriticos.
Ad tertianas.
Ad cardiacam.
Ad hydropem.
b Lib. de inter. aff.
c Lib. de nat. mulie.
Ad muliebres affectus.
d Lib. 2. de mulier.
e De ſuperfœtatione, & de mulier. 1.
f Li. de nat. mulier.
Ad Venerẽ.

Ἐρῶν τί ὠνήσω, τί μᾶλλον συμφέρει
Ὦ νῦν φέρων πάρειμι; κήρυκας, κτένας
Βολβούς, μέγαν τε πολύπουν, ἰχθύας θ' ἁδρούς,

Id eſt:

A. *Cum ames quid tibi comparaſti, B. ecquid magis*
Conferat quam quod nunc præſens adfero: Buccina, Pectines.
Bulbos, magnum Polypum, grandiores piſces,

Et Xenarchus apud *a* Athenæum Polypi ad ſtimulandum Venerem facultatem declarat his verſibus, quos cum plusculi ſunt à Iacobo Dalechampio Latinos factos citabo.

a Lib. 2.

Ruit domus infœcunda dominorum infortunio,
Labefactata: eam ſubuertit Alaſtor quidam: Pelopidarum
Sterilis domus effœtæ è profundo ceruicem exerens,
Ac Cereris contubernalis, terra procreatus bulbus, amicorum
Cum elixus eſt, auditor, huic malo ſuccurrerit,
Quin nec marii cœluris educatus verticibus
Venarum mutator Polypus: captus hominum
In torto vinculo cum votum virgo circumduceret,
Implet reſponſi torij capacem pectoris ſinum.

Adferuntur, inquit *b* Iouius, Venetias ex Illyrici Dalmatiæque ora ſale inueterati: quorum aceptacula & extremitates cirrorum feminibus ad parandam ſobolem expetuntur. Cur a vero Venerem ſtimulent, iam dicendum. Cauſam putat Mneſitheus, quod duræ ſint carnis ac flatuoſi, Iouius quia ſalſum ſuccum contineant, cæterum ego non tam propter allatas rationes, quam propter ſeminis copiam, quam generant, ſi probe elixentur, & concoquantur, libidinem excitare affirmem. Nam bulbi, cicer, fabæ, Polypodes, conus, inter edulia multi ſeminis recenſentur à *c* Galeno.

b Lib. de piſc. Rom.
Cur Venerem ſtimulent.
c Lib. 3. Simpl. med. facul.

VSVS IN ALIIS.

Piſcatores, teſte *a* Ariſtotele, Polypos aſſatos, non niſi nidoris cauſa naſſis inditos dimitti aſſueuerunt. Hinc *b* Plinius: Exporgunt enim (Polypi) ſe reſupinati, mire omnibus marinis expetentibus odorem quoque eorum, qua de cauſa naſſis illinuntur. Et rurſus: Conueniunt piſces ex alio etiam ad quoſdam odores, vt Sepiam vſtam & Polypum, quæ ideo coniiciuntur in naſſas. Auctor quoque de natura rerum Polypum aſſum in hamum inſeri ſcribit, ad decipiendos piſces, quod tamen Ariſtoteles tantum de Sepiis tradit. *c* Oppianus docens Cantharum capiendi modum, in naſſa capi circumtexta vndique liguſtri virgis & ſparti vimine, ita vt ſe capaci ore venter in latum porrigat, tunc inquit naſſæ.

a Lib. 8. Hiſt. c. 30.
b Lib. 9.
c Lib. 3. Hal.

———— ἔνδον ἐκείνης
[illegible]
[illegible]

Id eſt,

Carabum immittat intro, vel Polypum ambos
In flamma toſtos, tali nidore trahuntur
Piſces.

Et *d* alio in opere docens, quomodo capiantur Panthera, carnibus vinctis genitalibus ante foueam ſuſpendi ad arborem iubet, atque eius clamore audito in prædam ſic rapi Pantheram,

d Lib. 3. Halieut.

Ὡς δ' ὅτε [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Vertis Andegauenſis

Ceu parat in naſſa fraudes piſcator acutus
Viminaque obtendit torto ſalaminia filo.
Addit & illecebras, artus capitonis adusti,
Aut Polypi, ſubito vada nidore perflat odorus.
In fraudem allicien piſces latumq; foramen,
Vt nunquam poſſent naſſa remeare latenti.

NOCVMENTA.

Teſtatur Ælianus Polypum mordere violentius quam Sepiam: *a* Hæc minus tamẽ ſuo morſu veneni infligere. Hinc *a* Oppianus Lippio interprete.

Obuia non tenui lædit nos Sepia morſu,
Nec non peſtifero confodit Polypus ore.

CAPVT III.

DE CAETERIS POLYPI GEneribus.

ORDINIS RATIO.

Aliquot Polyporum generis reperio nomina. Quæ quantum apud alios videre mihi licuit, etiam hic nominabo, veniam à beneuolo lectore poſtulans, ſi non ſatis ea explicauero, ne Oedipo potius quam doctore egent, cum obſcuriſſime de his Grammatici ſcripſerint. Ozænam cum Oſmylo eandem eſſe, Pollux, & Heſychius auctores ſunt: quibus etiam hodie aſſipulantur. Athenæus modo diſtinguit, modo eaſdem facit. Dixit tamen Zoographus aliqua ex parte, quoniam non rerum tantum rationem habere ſolent, ſed etiam nominum, vt Grammaticis, qui quandoque dubitare ſolent, num nomina diuerſa, ſignificare poſſent, ſatisfaciat. Quare, & Eledonã ſeparauit: quamuis eam Rondeletius, contra Ariſtotelis ſententiam, obſeruationibus ſuis fretus, ab Ozæna, & Oſmylo non diſtinxerit. Nos quoque quamuis diſtinguamus, tamen de omnibus ſimul, reliquis teſta non incluſis hoc capite agemus, exiguam admodum eorum putantes eſſe differentiam. Athæneus ex Ariſt. & Speuſippo Polyporum genera enumerat, ἐλεδώνη, πολυποδίνη, βολβοτίνη, ὄσμυλος. Sed vt ab Eledone incipiam, annotandum eſt hic apud Athæneum, cum aſpiratione, alibi ſine ea ſcribi, vt vbi habet ἑλεδώνας inter piſces alios, & apud Heſychium, ἑλεδώνη, eſt ὁ πολύπους. Gylius, Maſſarius, Wottonus aſpirationem ſeruant: quanquam Grammatici ε ante λ attenuari docent, neque excipiunt Eledonam, etiamſi hoc nomen ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν id eſt à comprehendendo compoſitum videri poſſit: vnde ἑλεδανὸς forte deriuatum, inquit Zoographus, quod vinculum ſignificat; ſpiritu tamen tenui in Græcorum lexicis ſcribitur, vnde Suidas Eledonẽ vocari putat, ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quod ipſa ſeipſam rodat. Hunc quoque ſequitur Cœlius Rhodiginus. Sed cum auctores non Eledonam priuatim, ſed Polypum ſimpliciter id facere teſtentur, mihi non videtur eam nominis rationem conuenire, ſed primam potius quam dedit Zoographus. Δελιδώνη apud Heſychium & Varrinum, ὁ μυλαῖος ἰχθῦς, ſed pro μυλαῖος legendum forte ait Zoographus ὁ ὀσμύλος, vel ὀσμυλίας. Gyllius Helidonam, hodiernis Græcis Halidonam corrupto vocabulo efferri ſcribit. Oſmylum cum Eledone male confundit Rondeletius. Ὀσμύλος paroxytonum ſemper ſcribendum putat Zoographus, ſicque ſcribi in Oppiani, Aeliani, & Io. Tzetzis libris, quamuis apud Athæneum, & in aliis quibuſdam libris inſcitia librariorum proparoxytonum ſcribatur. Ὀσμύλην fœminino genere dixit Athenæus quando inquit. Ariſtoteles in opere de animalibus Mollia eſſe dicit πολύποδας ὀσμύλην, ἐλεδώνην. Heſychius ὀσμύλαι forte deprauatum habet pro ὀσμύλαι. Apud *a* Pollucem inuenio ὀσμυλίδια citantem hæc verba Ariſtophanis. Τεφρόμενον ἐς τὸ ὕψος λαβεῖν ὀσμυλίδια, μαινίδια καὶ σηπίδια. Recitat Athenæus eadem è fabula Danaidum. Non tamen Oſmylidia ſed Oſmylia quatuor ſyllabis legit quod magis Zoographo placet. Wottonumque male tranſtuliſſe ex hoc loco putat, Oſmyliam, Mænulas, Sepiolaſque venari Heſychius, & Varrinus Ὀσμύλια è Polyporum genere eſſe ſcribũt. Athenæus inquit, Ὄζαινα, ὀσμύλιον, Θούριοι: hoc eſt Thyrij Ozænam piſcem vocant, quem Græci Oſmylium. Quapropter apud Pollucẽ vbi ſcribitur Ὀσμύλια mauult legere Zoographus Ὀσμυλίας, vt Αἰνείας. Ὄζαινα idẽ cum prædicto, quam Ariſt. ὀζολιν & Βολίταιναν videtur appellaſſe, Gaza ὄζολιν Oſſolem conuertit. Dicitur autem ὄζαινα, ὄζολις ὀσμύλος, à graui capitis odore, ὄζειν enim olere, & fætere ſignificat. Hinc etiam Græci teſte Gyllio hodierni Moſchiten vocant, Maſſilienſes Muſcum. Nam ait Gillius Polyporum alium tetram odoris fœditatem habere; alium Oſmylum nomine bene olere, & nihil moſcoſius ſe ſenſiſſe tum, cum eſſet mortuus, tum etiã cum viuus. Zoographo, Rondeletio, & Bollonio ſubſcribo, qui Polyporum vnam tantum ſpeciem ab odore ſumptam faciunt, eumque aliis ſuauem eſſe, aliis tetrum ac grauem. *b* Pſellus Polypum Moſchytam nominat, Itali hodie Muſcarolo præſertim Venetiis, Moſcarolo, & Moſcardino alibi, item Mugettino, vt ſcribit Robertus Conſtantinus, Muzaro Genuenſibus, Græci hodie Gopos inquit Zoographus ſi bene memini. idem Germanicum eius nomen facit, Biſemkuttel. Nam biſem Germanis Moſchum odoramentum ſignificat, Kuttel vero Mollia omnia. Βολβοτίνην, quæ & βολίταινα dicitur, nomine tantum ab Oſmylo differre putat, quamuis Athenæus diuerſam ſpeciem conſtituat ex Ariſtotele, ſimiliter & πολυποδίνην; Nam nullibi apud Ariſtot. hodie illæ leguntur ſpecies, quæ ſupra ex Athenæo citauimus. Ὀσμύλαι (Ὀσμύλαι) βολβιτίναι θαλάσσιοι, inquit Heſychius. Nec alia ſunt Bolbidia Hippocrati dicta forma diminutiua. Galenus in exegeſi vocum Hippocraticarum, βολβίτια inquit, τὰ ὑπὸ τῶν πολλῶν βομβύλια προσαγορευόμενα. γένος δέ ἐστι τοῦτο μικρῶν πολυπόδων, id eſt, Bolbitia à multis vocantur Bombylia. genus eſt paruorum Polyporum. Ita vt ætate, non ſpecie differre videantur. Etenim Epicharmus in Hebes nuptiis inquit.

a Lib. 6.
b Lib. de diæta.

Polypi, ſepiæ venerandæq; Loligines
Et quæ mare olet Bolbitis.

Hic enim Epicharmus Bolbitin mare olere ait, vnde diminutiuum βολβίτια, ſiue βολβίδια vt legitur apud Hippocratem. Dicitur & βολβοτίνη apud Athenæum.

FORMA. DESCRIPTIO.

Nihil vel parum ſaltem differunt quæ diximus, Polypi genera quo ad formam corporis, ab eo, quem primum deſcripſimus. Nam Eledone vnica tantum acetabulorum ordine prædita eſt, & pedibus ſeptenis, ſi fides ſit Suidæ, & Varrino, qui hæc ex Aeliano citant, cum tamen in iis, quæ extant, huius operibus nullibi quod ſciam reperiatur. Pedum etiam prolixitate à cæteris diuerſam eſſe ſcribit *a* Ariſtot. Ozæna autem ſiue Oſmylus, ſiue Ozolis odore inſignis duplici acetabulorum ordine prædita eſt: à vulgari Polypo diſſidet, quod vt teſtatur Bellonius, ad eius magnitudinem non exuberet; tenuibuſque, & oblongis præditus ſit cirris: vel vt Rondeletius voluit, quod corpore ſit rotundiore, longioribus brachiis, odore moſchi tum viuus, tum mortuus, & vnico acetabulorum ordine; quod poſtremum ad Eledonam referendum exiſtimo. Vtriuſque autem pictura, eadem eſt, hancque ſubiicere placuit. Pollux Oſmyliam Polypi ſpeciem eſſe ſcribit, quæ inter caput, & cirros fiſtulam gerit, è qua tetrum emittit odorem.

a Hiſt. c. 4.

LOCVS. ANTIPATHIA.

Bolitænas non alit Euripus teſte *a* Philoſopho. Ozænam Ariſtoteles Ozolin, & Bolitænam videtur appellaſſe, ea frequens eſt in laconia, quæ regio nunc Zaconia dicitur: dicta ea vox odorẽ illum, & virus graue ſignificat. hæc Maſſarius. Hanc maxime ſectantur Murænæ præ cæteris Polyporum generibus, quemadmodum hiſce verbis teſtatur *b* Plinius. Polyporum generis Ozæna, dicta à graui capitis odore, ob hoc maxime Murenis eam conſectantibus." Apud Pollucem legitur hanc Menulas, Sepiolaſque venari.

a 9. Hiſt. c. 37.
b L. 9. c. 30.

VSVS IN VARIIS.

Præparatur ad cibum vtraque ſpecies eo quo ſuperior modo *a* Hippocrates ad vterorum cancros futuros præſcribit Bolbidia, & piſces cartilagineos. Et ſi vterus ad coxam auerſus fuerit, Bolbidia in vino, & oleo cocta laudat. Et rurſum eandem ſimiliter præparatam, aut Sepiolas ad menſes ciendos. Alias etiam in eiuſdem mali curatione. Ad veſperam, iubet, mazam cænare, ſi vero panem voluerit, & Bolbidia parua Polyporum generis, & Sepiolas paruas, in vino ac oleo coqui, & edenda dari. Ad venerem excitandam plus cæteris valere creditur, propter odorem. Nam vnguentati qui incedunt cæteris ſalaciores eſſe dicuntur. Non deſunt, inquit Bellonius, qui hanc exſiccent, vt fragrantiam veſtibus in arcis concilient. Nam moſchi odorem tum viuum, tum mortuum referre teſtantur plurimi.

a Lib. 2. de morbis multis.

CAPVT IV.

DE SEPIA.

Ordinis ratio.

Sepiam inter Mollia connumerari, plurimis veterum teſtimoniis comprobatum eſt, cum in vniuerſum de Mollibus loqueremur. Cur autem Loligini eam præferamus, non alia nos mouet ratio, quam cum ſumma eius in variis rebus vtilitas, qua longe Loliginem vincit, tum & corporis ſtructura, qua magis Polypum quam Loliginem refert. Nam quamuis, & Sepiæ, & Loligini ſint promuſcides, quibus Polypi deſtituuntur; tamen Loligo pinnas vſque adeo ingentes habet, vt ſe quandoque è mari eleuet, atque auium more per aera tranet, cum Sepiæ & Polypo eæ tam exiguæ ſint vt pedum potius, quam earum opera natare videantur. Recte itaque de Sepia primum dicemus. Nam, & eo modo primum de iis agemus Mollibus, quæ non volant, vt ſunt Sepia & Polypus, deinde iis quæ volatum exercent, vt Loligo eſt.

ÆQVIVOCA.

Antiphanes in piſcatrice, piſcium cupediis mirifice deditos fuiſſe quoſdam recenſens apud Athenæum hos verſus habet.

Τῆς σηπιάδος πρῶτον Ἡράκλεις ἄναξ
Ἃ πάντα τεθολώκασιν οὐ βαλεῖς πάλιν
Εἰς τὴν θάλατταν, καὶ πλύνους μὴ φῶσιν
Δωρεάς, ἀλλ' οὐδὲ σηπίας εἰληφέναι.

Quæ ſic erunt vertenda.

O Sepiadis Hercules Rex
Omnia infuſcarunt: non rurſum abiicies
In mare ac elues, ne dicant
Munera accepiſſe te, non ſepias.

Hic Dalechampius comico ſale ſepias à poeta dici putat munera, quæ accipientium manus inficiunt, vt pecuniam & nummos. Sed haud bene voculam σηπιάδος Sepiolæ tranſtulit, & non ſepiadis, vti optime ante eum verterat Natalis Comes. Eſt enim σηπιὰς promontorium à Sepiis ſic dictum apud Athenæum. Etymologus promontorium Magneſiæ eſſe tradit, vel Theſſaliæ apud Iolcum: Euſtathius circa Athon, vbi Xerxæ claſſis cladem acceperit: ſic autem dictum volunt à Thetide, quæ Pelei nuptias fugiens, illic in Sepiam mutata ſit. Meminit huius Euſtathius in *a* Odyſſea. dicitur autem σηπιὰς ἄκρα, vel σηπιὰς ἀκτὴ, vt apud *b* Orpheum. Herodoto autem, & Ptolomeo σηπιὰς eſt Macedoniæ promontorium Cabo monaſtier Sophiano nominatur. Item ζαγρά Sepiarum littus eſt apud Dyctim *c* Cretenſem, qui ſic vocatum addit propter ſaxorum difficultatem. Eſt & Sepia mons Arcadiæ teſte Pauſania non procul à Tricrenis, in quo ſepulchrum fuit Ægypti Elati filij, qui morſu ſepis ſerpentis interijt. Herodotus Sepiæ loci quoque meminit circa Tyrinthum Peleponneſi, item ſcopuli diuerſis in locis iuxta littora Athenienſium. Sepiuſſa *d* Plinio inſula eſt in Ceramico ſinu. Creditur Sypuntem ædificium eſſe Diomedis, quam Græci Sepiuntem nuncupant ab eiectis fluctu Sepiis teſte *e* Strabone Sipus, vel Sepius Ciuitas quæ nunc Sipuntum in Italia dicitur, à Sepiarum multitudine fluctibus eiectarum, vt recentior quidam tradit. Paulo Diacono Sepia locus Italiæ dicitur. Abrahamus Ortelius, dubitat num ſit Sepinum. A Sepiarum multitudine, inquit Ambroſius Calepinus, quæ fluctus eiiciuntur Sepias Apulori oppidum, quod hodie Manfredonia denominatum eſt. Sed Sæpinum Ptolomeo vrbs eſt Samnitum, hodie Sepinum autore Zoographo. Archippus Comicus in Piſcibus nominat Ἀθερίνην

Dalechampij error.
Sepias promontorium.
a Odyſ. 6.
b In Argon.
c Lib. 6.
Sepia mons Arcadiæ.
d Li. 5. c. 31.
Sepiuſſa.
e Lib. 6.

C

Sepia pro atramento ſcriptorio. f Saty. 3.

θηλύνην τὴν αὐλητρίδα καὶ σηπίαν τὴν θύρσον, quaſi mulieres quaſdam. A Sepiam pro atramento ſcriptorio poſuerunt Latini veteres, & in primis poetæ, reſpicientes nimirum; vti ait Calepinus, ad piſcis eius ſanguinem, atramenti nigrorem referentem. Hinc f Perſius.

Iam liber, & bicolor poſitis membrana capillis,
Inque manus charta, nodoſaque venit arundo.
Tum querimur craſſus calamo quod pendeat humor.
Nigra quod infuſa vaneſcat Sepia lympha:
Dilutas querimur, geminat quod fiſtula guttas.

g Epiſt. In eadem ſignificatione binis in locis accipitur apud g Auſonium primum vbi inquit.

Aut adſit ſi interpres tuus — *Cadmi nigellas filias*
Ænigmatum qui cognitor — *Melonis albam paginam,*
Fuit meorum cum tibi — *Notaſque furua Sepia,*
Cnidioſque nodos prodidit.

h L. 7. c. 56. Nam Cadmi filias poeta literas vocat. is enim è Phœnice in Græciam ſedecim literas attulit, vt refert h Plinius. Melonis Paginam B papyrum Niloticam (nam Nilus olim Melo dicebatur) notas Sepiæ, atramentum. Gnidios nodos, calamum, vt eleganter expoſuit Angelus i Politianus. Idem rurſus poeta ſic alibi:

i In miſcel. cap. 39.

Aut cunctis pariter verſibus oblinat
Fuluam lacticolor ſpongia Sepiam.

Auſonius correctus. Fuluum quid. Furuum quid.

Quo in loco pro fulua ſuſpicor legendum furua. Nam fuluum adiectiuum non conuenit atramento. Sumitur enim plerunque pro viridi colore, aut pro eo qui ex viridi, & ruffo mixtus eſt. Furuum autem nigrum, & atrum denotat.

SYNONYMA.

a Lib. 7. Σηπίαν ſcribit a Athenæus eſſe proxytonum, at αἰτία δικία. Inuenio & σηπίας pro Σηπία apud Nicandrum. Latinus Græco nomine ſeruato, Sepia per e ſimplex appellatur. inepte enim apud C quoſdam Sepia per diphthongum ſcribitur, cum Σαιπία Græcis non dicatur, ſed Σηπία. Ridicule igitur Iſidorus Sepiam dici ait, quod ſæpibus interclusa facilius capitur: & alius quiſpiam, obſcurus quod profuſo atramento piſcatoribus ſe veluti ſepit, & occludit. Non enim, vti dixi, vox prorſus Latina eſt, ſed à Græcis accepta. Melius itaque coniicit Adamus Leonicerus Sepiam dici, quod atramento, veluti putrida quadam ſanie, quam Græci σηπεδόνα vocant, abundet. Apud Thebanos Opiſtholia dicitur, vt teſtis eſt b Athenæus Arabes Sarathan, & Sarthan vocant. Aggregator Rubien interpretatur Sepiam, ſicut author libri Secretorum Galeno adſcripti. vtitur ea voce Auicenna Bellunenſis ſimpliciter ſpeciem piſcis eſſe ſcribit. in tabulis Elluchaſem Vrbien nominantur piſces, qui Venerem promoueant, calidi, & ſicci, difficulter concoquantur, ventrem laxent, Sepias eſſe quidam arbitrantur. Teſte Alberto Magno Sepias, & ſimiles piſces Auicenna vocat Fanage Sipia pro Sepia ſuperioris ſeculi homines imperiti ſcribebant. Audiuit Zoographus Græcos hodie Calamariam vocare: quod nomen Loligini magis conuenit, tribuiturque apud nonnullos, vt apud Italos, qui Loliginem peſce Calamaio nuncupant. Scoppa Grammaticus Italus Sepiam interpretatur, la Seccia, calamarro. Alioqui vbique in Italia teſte Matthiolo vetus D nomen retinet, exceptis Venetiis vbi Seppa dicitur, atque alibi Sceppa: circa Liguſticum mare Cepia, s in c mutato Rondeletius ab Italis Sopi, à ſuis Sepio, à Gallis Seche: Bellonius Maſſilienſibus & Genuenſibus, Sopi nominari ſcribit, à Venetis Romaniſque priſco nomine Sepias, à Gallis autem vulgo Ciches; quod vt Græci Polypos, ſic Galli Sepias exſiccent. Nomenclatori Siba. Author Gallicolatini lexici Sepiam nominat Seiche vel Bouffron. Sepiolam Caſſeron. Sed Rondeletius, & Bellonius Lolliginem paruam Gallice Caſſeron vocari docet. Xibia Hiſpanicum eſt, inquit Zoographus, fortaſſe Calepinum ſecutus qui Sepiam Hiſpanice exponit la Xibia peſcado. Anglis Sepia eſt à Cuttel, Cuttle. Eſt autem Germanicum nomen inquit Zoographus, proprieque inteſtinum ſignificat. Germani marium accolæ, vt idem tradit, Mollia omnia videntur Balckfiſch appellare. Superiores Germani aliqui Sepiam Araneum marinum vocant, ein Meerſpin: quod nomen ad Pagurum potius refert Zoographus. Belgis Spaenſche Seekatte vocatur, quaſi felem marinam Hiſpanicam dixeris.

Etymon. b Lib. 14. Fanage.

DESCRIPTIO.

a Lib. 7. Sepia ſimilis Polypo, & Loligini.

Speuſippus apud a Athenæum Sepiam, & Loliginem ſimiles eſſe ſcribit; cum tamen Epicharmus in Hebes nuptiis dicat.

Polypi, Sepiæ, volucreſque Loligines.

Matthiolus quoque Sepiam Polypo aſſimilari ait, præterquam quod hic innumeris pedibus excellat, illa vero maiore corporis mole. Mutianus teſte b Plinio Nauplium animal quod in concham conditur, Sepiæ ſimile tradit. Omnes autem vera dicunt, Nam partibus diuerſis conſideratis Sepia huic vel illi magis aſſimilatur. Polypo quidem, quatenus exiguas, vt hic, pinnas habet: teſtatur enim c Ariſtoteles pinnulam Sepiæ eſſe anguſtam, per totum alueum circumdatam. Plures tamen habere partes quibus cum Loligine conuenit, confiteri oportet, vt promuſcides teſte d Ariſto-

b Lib. 2. com. Dioſc. c. 20. c De par. 4. cap. 8. d Hiſt. 4. c. 1.

tele: Sepiæ, inquit, Loligines, & Lolij peculiares binas ſortiuntur promuſcides (προβοσκίδας) longas, acetabulo parte extima di-bino aſperiuſculas, quibus capiunt, & ad ora admouent cibos. Pedes has appellat e Plinius inquiens: Sepiæ & Loligini pedes duo ex his longiſſimi, & aſperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus ſe velut anchoris ſtabiliunt: cæteri cirri, quibus venantur. Cur autem binas habeant promuſcides Sepiæ, tum Loligines, Polypis vero eæ deſint, declarat Philoſophus his verbis. Cum itaque Sepiæ, & Loligines pedes habeant breues [illegible] inutiles, ne æſtu maris tempeſtateque exturbentur [illegible] de longinquo admoueant, ideo promuſcides binas [illegible] habent, quibus veluti anchoris innitantur [illegible] do nauigij, tempeſtate vrgente, [illegible] è longinquo admoueant. Polypi promuſcide carent [illegible] ad eundem vſum commodos habeant. Quod autem [illegible] ra ſint prælonga, Sepiis vero, & Loliginibus breuia, [illegible] thor tradidit pluribus in locis g alibique cauſſam [illegible] verbis: Sepiis & Loliginibus breues ſunt pedes, [illegible] magni. Alueum enim corporis Sepiæ, & Loligini [illegible] gnum Polypi paruum. Itaque quod natura Polypis ex corpore dempſerat, id in pedum longitudinem addidit: quod Sepiis, & Loliginibus de pedibus abſtulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Præterea vt idem teſtatur, habent Sepiæ, & Loligines pedes ſupra dentes binos [illegible] iores: reliquos autem [illegible] mos. [illegible] raque ſunt, ita [illegible] onus ſuſtinere, motuique potiſſimum [illegible] uiſſimi [illegible] medios quatuor habere [illegible] Loligines quam cum Polypo conuenire [illegible] ram, & formam. Quin etiam eodem h authore [illegible] Sepia & Loligines habent magnum, Polypi paruum [illegible] inquit. Differunt Polypi a cæteris [illegible] bus; eo quod alueus Polypis paruus [illegible] pſa autem inter ſe diſcrepant [illegible] tior eſt. Fiſtulam autem inter caput, & alueum [illegible] ſupinatæ Sepiæ icone, quam à Saluiano [illegible] ſcere licet. Apud Athenæum Antiphanes lepide Sepiam [illegible] vocat, id eſt dorſo gibbam. Præ cæteris mollibus atramentum habet; copioſiſſimum, vt ex pluribus locis Ariſtotelis colligitur. Viſcera, i inquit, Mollium nulla: ſed habent quod atramentum appellant: atrumque illum humorem, cui nomen atramentum [illegible] plurimum in Sepia eſt. & k alibi. [illegible] lia habent [illegible] Habent autem [illegible] tantur, [illegible] cunt, [illegible] pi & brachiis [illegible] cidit eis per metum [illegible] net atramentum [illegible] gius profundere [illegible] atramentum in Sepiis infra ad alueum [illegible] bus ſupra mutim [illegible] ea parte [illegible] diſſerit [illegible] D res. Hic enim m de Sepiæ [illegible] id genus cautionum [illegible] pla permulta [illegible] ſiculam [illegible] λον ἔχει) habet, atro liquore [illegible] Athenæus citans Ariſtotelem ſic ſcribit. [illegible] tit Rondeletius: Eſt in mytide atramentum [illegible] folliculi ſiue veſicæ modo. Sed qui n Ariſtotelis [illegible] tius conſiderat, cum aliter ſenſiſſe comperiet [illegible] ra Mollium nullis: ſed habent quam mutim appellant [illegible] illum humorem, cui nomen atramentum. Neque eſt [illegible] ἐπὶ ταύτῃ, in ea, muti ſcilicet, interpretatur [illegible] mant, & ἐπὶ ταύτῃ, poſt hanc interpretari [illegible] id eſt: Mutis ſub ore eſt, & per eam gula tendit: at vero atramentum infra continetur [illegible] tere incipit ſuperiora, foramenque ſuum eadem [illegible] E habet membrana [illegible] tamdiu immoramur? [illegible] interiorum Sepiæ partium anatome [illegible] plane cæcus, qui non ſententiæ noſtræ [illegible] videbit mutim colore eſſe flauo, laxa fungoſaque ſubſtantia, parenchyma potius quam folliculum, aut veſicam. Galenus in Exegeſi vocum Hippocraticarum [illegible] atramentum quod in ore Sepiæ continetur [illegible] quendam apud Hippocratem ſignificat [illegible] chium ſcribitur, & exponit [illegible] cernit. Annotatur & piſcis quidam dici fœminini generis [illegible] ſine mare paſtum quærens, forte etiam Sepia [illegible] nus in Lexico Hippocratico atramentum Sepiæ dicitur [illegible] Nicander hunc atrum humorem [illegible] id eſt bilem appellat.

Promuſcides. e L. 9. c. 28. Pedes. Sepijs cur breuia crura. f Hiſt. 4. c. 1. g De par. 4. c. 9. Sedes quot & qualia. Alueus. h De par. 4. c. 9. Fiſtula. Atramentum. i Hiſt. 4. c. 1. k Hiſt. 4. c. 5. l D. par. 4. c. 5. m L. de ſoler. anim. n Hiſt. 4. c. 1. Mutis quid. Mutis quid.

Philes recens author ἀπόσφαγμα, quo etiam vocabulo vtitur Ælianus, dum Sepia, vt oculos piſcatorum perſequentium fallat, tradit his verbis [illegible] ἀπόσφαγμα, καὶ κατα-[illegible]. Galenus in Exegeſi ὑπόσφαγμα interpretatur, quod atramenti Sepię ſeu ſedimentum eſt, [illegible] Hipponas quoque σηπίης ὑπόσφαγμα dixit in Iambis. Interpres (inquit o Athenæus) eis piſcis atramentum (τὸ μέλαν) exponunt. At Eraſiſtratus in Opſartytico, intritum eſſe vult, his verbis Hypoſphagma fit è carnibus aſſis, vel elixis, ac ſanguine cum ſale, caſeo, lacte, & oleorum foliis bene olentibus, conciſis. Scripſit p Ariſtotel. Sepiæ atramentum noctu præfulgere, vt quorundam piſcium capita: cuius fulgoris cauſſam ibidem addit. Tradit q alibi Sepiæ, Loligini, & Lolio partes duras ac ſolidas intus per dorſum & corporis prona contineri, quas non eodem appellent nomine: ſed quod inſertum Sepiis eſt σηπίον, quod in Loliginibus, gladiolum. Differre enim, quod Sepium robuſtum latumque ſit, inter ſpinam & os mediam præ ſe ferens naturam, fungoſam intra ſe complectens, & friabilem corpulentiam: gladiolus vero arctior & cartilaginoſior ſit. Forma item diſcrepare, videlicet pro alueorum modo, quibus ipſe inſertus continetur. r Alibi quoque in Sepia magnum Sepium, in Loligine paruum gladiolum eſſe tradit, addens rationem his verbis. Nam id quoque (inquit, Mollium genus) arcet veſica: quantumque terrenum maxime ſit, in atramentum ſecernitur, & plurimum Sepiæ conſiſtit, quoniam plurimum terrenæ materiæ habeat: argumento eſt Sepium quod tale tantumque ſit. Meminit quoque huius ſepij Athenæus ὄστρακον ipſum vocans: inquit enim ἔχει σηπία [illegible] ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ, id eſt habet Sepia in dorſo, quod oſtracum vocatur. Et ſic quoque appellat s Dioſcorides: Columella teſtum appellauit, niſi teſtam legere mauis, vt Ruellius legiſſe videtur, qui ὄστρακον in Dioſcoride, vbi loquitur de Sepia teſtam tranſtulit. quidam etiam corticem & os vocant. Germani Fiſchbein/Belgæ Seeſchuym. Vſus autem huius oſſis nobis declarat Ariſtoteles ſic inquiens. Habent Mollia quod piſcium ſpinis proportionetur, vt Sepia quod Sepium vocant Loligines quod gladiolum: Polypi nihil huiuſmodi habent: quod eorum alueus breuior eſt, illorum procerior. Ideoque vt directus inflexuſque maneret, natura his adminiculis faciendum cenſuit. Os hoc exemptum è Sepiæ dorſo, candidum eſt ſuperiori parte, durum ac læue: inferiori autem fungoſa quadã medulla repletum, quæ & læuiter aſpera, & ligni modo frequentibus venis diſtincta viſitur. fungoſum C hoc ſupina parte natura eſſe voluit, ne facile immergatur, vt optime cenſet Bellonius. Volaterranus atramentum Sepiæ, inepte ſepium vocauit. Sepiis quoque & Polypis teſte t Philoſopho venter ſimilis eſt, tum figura tum tactu. At iis quas Loligines appellamus, bina quidem conceptacula ventris ſpeciem gerunt. u Alibi etiam tradit vuluam ita Loligini & Sepiæ articulatam eſſe, vt bifida cernatur: cum Polypi vterus ſpecie rotunda conglabataque ſit. Sepias quoque aliquas in bina augeri cubita notum eſt ex eodem x autore. Et y Plinius cum de ingenti illo Polypo Carteiæ in Hiſpania capto dixiſſet ex Trebio Nigro, hæc ſubdit ex eodem ſcriptore: Sepias quoque & Loligines eiuſdem magnitudinis expulſas in litus illud, idem author eſt. In noſtro mari Loligines quinum cubitorum capiuntur, Sepiæ binum. Damus hic Sepiæ iconem pronam & ſupinam partem exprimentem, ex Saluiano, qui eam omnium optime expreſſit.

Hypoſphagma. o Lib. 7. p L. de ſenſ. & ſenſato. q Hiſt. 4. c. 1. Sepium. r De partib. 4. c. 5. s L. 2. c. 23. Vſus Sepij. t De gener. anim. c. 8. u De gener. cap. 8. Magnitudo. x Hiſt. 4. c. 1. y L. 9. c. 30.

LOCVS.

Sepiæ Litoralem potius quam pelagicã vitam eſſe ſcribit a Cardanus, ſed tantum litoralem prodidit Ariſtoteles, ac maris ca- D uernas incolere b Oppianus. In ſumma marinum animal eſt Sepia, nec vſquam in dulci aqua naſcitur, aut ad flumina è mari adnatat. Abundat in ſeptentrionali Oceano quod cuipiam mirum fortaſſe erit, quod cum frigida & exanguis ſit Sepia, tam frigida degat aqua. Strabo duorum cubitorum Sepias circa Carteiam repertas tradit, vt Latina habet translatio, ſed Græcus codex legit τευθίδας, id eſt Loligines, & ſimilia duorum cubitorum in eo mari fieri. Diximus ſupra ex Plinio, quam ingentis magnitudinis Sepiæ in litus circa Carteiam expulſæ fuerint. Bellonius maiorem Sepiarum copiam in Gallia quam in Italia eſſe teſtatur. c Bartholomæus Scappus qui de re coquinaria doctiſſimos libros Italico ſermone compoſuit, in mari Adriatico maiorem eſſe Sepiarum copiam, quam in Tyrrheno ait Archeſtratus plurimarum rerum cognitione clarus canit:

a De ſanit. tuen. b De part. 4 cap. 5. c L. 3. c. 104.

Σηπίας δ' Ἀβδήροι τε Μαρωνείᾳ τ' ἐνὶ μέσσῃ
In Abderis Sepia, ac in Media Maronea.

Quibus verſibus eas videtur extollere, quæ prope Abderas & Maroniam capiuntur, tanquam ad cibum præſtantiſſimas. In Ponto E non eſt Sepia, cum Loligo reperiatur teſte Plinio.

VICTVS.

a H. 9. c. 37. b Hiſt. 8. c. 2. c Lib. 7.

Sæpiarum victus eſt ex piſciculis, atque etiam è mugile, quem quandoque venatur longis promuſcidibus, vt prodit a Ariſtoteles. Quin etiam maiores quandoque piſces vincere b alibi idem tradit. c Athenæus puſillis, inquit, piſciculis aluntur Sepiolæ (μικραὶ σηπίαι) diſtentis ſuis promuſcidibus, veluti lineis piſcatoriis, illos venantes.

ÆTAS.

His quoque vt Polypis anguſtum viuendi ſpacium natura conceſſit. Exemptis enim paucis bimatum non completur, inquit a Ariſtoteles: Vnde b Plinius de Sepia & Loligine locutus, neque his, inquit, bimatu longior vita. Et c Athenęus, Ad bimatum Sepiæ vita non producitur, velut nec Polypi. Si hiſtoria, quam tradit Plinius de ingenti Polypo dolij magnitudine, longitudine pedum triginta vera perhibetur, inquit Mathiolus, nullum ſequetur abſurdum, quin Polypi & denis, & bis denis annis viuere poſſint. Quod etiam tum Sepiis, tum Loliginibus euenire poſſe non dubitarim, præſertim cum eodem loco ſcripſerit Plinius, Sepias Loligineſque eiuſdem Polypi magnitudine in Hiſpanico litore vndis expulſas eſſe repertas; Hęc Mathiolus. Cui his verbis reclamat. Zoographus; Atqui vitæ longitudo corporis magnitudinem non ſequitur, vt in libello de vitæ longitudine indicat Ariſtoteles: cuius in hac parte authoritas conuelli à Mathiolo non debuit. Certe nec in eodem genere nec in diuerſis, magna paruis comparata, B ſimpliciter viuaciora dixeris. & cum inter miracula Polypi tam grandes ſint, nec in mediterraneo (de cuius maris piſcibus Ariſtoteles ſcripſit) ſed Oceano, quid inde de Polyporum viuacitate pronuncies abſolute? Hactenus Zoographus.

a H. 5. c. 18 & h. 8. c. 37. b L. 9. c. 30. c Lib. 7.

CAPIENDI RATIO.

Avthoſt eſt a Ariſtoteles Sepiam odore eſcarum allectatam capi. Ad Sepiam capiendam quædam conſcripſi cum de Polypo ageremus. Tarentinus accipit ſalis ammoniaci drachmas ſex, cepæ drachmas duas, adipis vituli drachmas ſex; hac eſca ferramenta, ad formam fabarum redacta, atque illita admouet, & ſponte ad odorem progredi ſeque ipſas tradere Sepias aſſerit. Alia eſca ex eodem. Fœcem vini ſine aqua, alleo contundito, ad locumque accedens mari ipſam iniicito. Sepię ſiquidem videntes quod (fæx deſcendat ac petat imum) nigrum ipſum relinquent, atque illuc ſe conferent, vbi oleum ſeſe illis oſtenderit: eaſque tunc comprehendito. Ad Sepiam capiendam neque naſſæ, neque retium inſidiis opus eſt: ſed amoris illecebris eam hoc modo, quo ſcripſit b Oppianus, piſcantur; qui interprete Lippio hæc canit: C

a Hiſt. 4. c. 8. b Halieu. 4.

Non fortunato cata Sepia carpitur igne,
Quæ multa in pelago potuit vitare pericla,
Iam non lina fugit non denſi vimina ſepti
Eliciunt illas piſcantes æquore toto
Fæmineam appenduntpeſtem, ducuntq́ per æſtus.
Poſtquam è conſpectu vaga fœmina tracta per æquor
Cernitur à maribus, ſubito amplectuntur amatam
Atq́ volubilibus nodis ſpiriſq́ rotati.
Implicitam ramis ſtringunt cupiuntq́ teneri.
Ac veluti virgo fratrem mitemq́ parentem,
Qui longe à patria fuerat iam tempore longo
Incolumes cernens teneris complectitur vlnis.
Ac veluti nuper iuueni formoſa puella,
Aurea quam vinclo vinxit Cytherea benigno
Arrepta ad thalamum ſponſi complexibus hæret
Candida dilecto circundans brachia collo;
Inq́ rudi nodo conſumit tempora noctis.
Sic iſtæ implicitæ Veneris nec munera linquunt
Tali connexæ nodo, nec vincula ſoluunt.
Donec piſcator capiat, cymbæq́ reponat, D
Connexæq́ ſimul ſubeant crudelia fata.

Naſſis etiam vt capiantur ſequentibus hiſce docet verſibus idem Poeta:

Has etiam naſſis capiunt ſub tempore verno,
Nam curuum ſeptum myrti de fronde coronant,
Et iungunt virides frondes, quas horrida gignit
Arbutus, atq́ alijs folijs hoc vimen opacant
Cum coitum cupiant, & dulces ſoluere partus
In caueam properant, & ſtrata fronde quieſcunt,
Sic amor expletur miſera cum morte proteruus
Piſces in ſiccam clauſi ducuntur arenam.

Scribit Iſidorus Sepiam dictam, quod facile ſepibus incluſa capiatur; Vera itaque forte erit hæc capiendi ratio quamuis ſit falſa etymologia. Maſſiliæ vidit Gillius ad hunc modum capi. Specula in lignum inciſa ex chorda appenſa in aquam piſcatores demittunt, & ſenſim fluitantia trahunt: Sepia ad ſui ſimulachrum ſe iaculatur, ac ſuis flagellis lignum circumplicans. dum ſe apparentem in E ſpeculo amatorie intuetur, interea reticulo circumuenta ſubducitur. Euſtathius ſcribit etiam aues coturnices laqueo ante ſpeculum poſito capi.

SEXVS.

De Mollium ſexu loquens a Ariſtoles, Cum vero, inquit, " mares in hoc genere à fœminis differunt, tum vel maxime " Sepiæ id probant. Mas enim prona ſui corporis nigriora ſupinis " potius, parteſque omnes aſperiores habet, quam fœmint, & li- " neis interuenientibus varias, caudam etiam acutiorem. Et b ali- " bi marem à fœmina internoſci ſcribit, quod mas varius, magis, " quam fœmina dorſoque atriore eſt. Quod ſic tranſtulit c Plinius: Sepiarum generis mares varij nigriores conſtantiæque maioris:

a Hiſt. 4. c. 1. b H. 5. c. 12. Athen. li. 7. c L. 9. c. 29.

 nimi-

nimirum in auxilio fœminis ferendo. Traditum rurſus à Philoſo- A pho eſt fœminam inteſtina continere duo, veluti mammas, quæ ſi aluo diſſecta inſpectes, facile videris; his marem omnino carere.

COITVS. PARTVS.

a Lib. 11. c. 6. Orig. b Hiſ. 5. c. 6 IN coeundo, inquit a Iſidorus, obſcœnum genus eſt. nam ore concipit ſicut Vipera. Quod falſum eſt. Melius itaque Rondeletius, Sepias fiſtula coire & parere exiſtimat. b Ariſtot. etiam hoc opinatus eſſe videtur, quum inquit: Sepiæ ac Loligines ora applicantes, & brachia inter ſe componentes, natanteſque in aduerſum coeunt. Narem etiam dictam (τὸν καλούμενον μυκτῆρα) in narem inſerunt. natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os „ agitur, pariunt ea ſui corporis parte quæ fiſtula dicitur, qua & „ coire eas nonnulli arbitrantur. Quæ ſic tranſcripſit c Plinius: (c Li. 9. c. 51. Non coire ore.) Sepiæ & Loligines linguis, componentes inter ſe brachia, & in contrarium natantes: ore & pariunt. Neque eas linguis coire (vti „ Plinius ſentire videtur, de coitu enim ibidem tractat) neque ore parere (vt idem expreſſe teſtatur) Ariſtoteles prodidit, rationiue conſonum eſt (inquit Saluianus.) Quod enim Ariſtotele authore B non ore ſed fiſtula pariant, clare adeo patet ex proximis eius citatis verbis, vt non ſit opus probatione. Quod vero neque ore vel linguis, vt loquitur Plinius, eas coire aſſeueret, clarum etiam eſt. Nam etſi inquiat Sepias coeuntes inuicem ora admouere & applicare: non propterea eas oribus coire teſtatur. Nec eſt vt pro defendendo Plinio alium Ariſtotelis d locum adducamus in quo legitur: Mollia, enixu complexuque mutuo brachiorum coeunt, ſic enim coniungi neceſſe eſt: quando Theodori huius loci interpretatio, & non Ariſtotelis ſententia pro Plinio pugnet: Scribit enim Ariſt. τὰ δὲ μαλάκια συμπλέκεται μὲν κατὰ τὸ στόμα, ἀντιπεριφέροντα καὶ διαπτύσσοντα τὰς πλεκτάνας, συμπλέκεται δὲ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξ ἀνάγκης: hoc eſt Mollia autē complicantur ore, renixu complexuq; mutuo brachiorum: complicantur autem hoc modo ex neceſſitate. & non vt vertit Theodorus, Mollia ore coeunt. Athenæus ſuperioris loci Ariſtotelis ſic etiam meminit. Idem (inquit) e Ariſtoteles lib. quinto de animalibus author eſt, Sepias & Loligines coire amplexas inter ſe corpora, adaptanteſque mutuo ex aduerſo narem (μυκτῆρα) & brachia. Oua autem concipiunt, quæ qualia nam ſint, f Philoſo- C phus exponit his verbis: Sepię alueus bipartitus eſt, oua candicantia grandini ſimilia complectens permulta. g Et rurſus alibi, Sepijs oua gemina apparent, quoniam vulua earum ita articulata eſt, vt bifida cernatur. Sepiarum oua qualia è mari eiiciuntur, ex Rondeletio hic adpinximus. Noſtri inquit racemum marinum vocant à ſimilitudine racemi vuæ vitis, quem ab vua Plinij multum differre exiſtimo. Eſt enim Plinij vua florenti ouæ ſimilis, vt ſuo loco declarabimus. hic oua ſunt duntaxat, florenti vuæ nullo modo ſimilia. Hactenus Rondeletius. De ouis autem Sepiarum rurſus hæc h Ariſtoteles. Sepiæ oua edunt ſimilia myrti baccis magnis & „ nigris: atramentū enim ſuperfundunt. cohærent inter ſe omnia „ ad ſpeciem racemi, vni cuidā nexui obducta, nec facile alterum „ ab altero detrahi poteſt. Mas enim humorem quendam emittit, „ cuius lentore ſibi adhæreſcunt, & augeſcunt. Cum primum edi- „ ta, candida ſunt, atque exigua, mox atramento perfuſa, nigra maioraque redduntur. Tempus autem & modum partus idem „ i author his verbis declarat. Mollia verno tempore pariunt, & „ Sepia in primis. parit hæc omnibus anni temporibus: perſeuerat- D „ que in edendo ouorum numero dies quindecim. Et k alio loco: „ Ferunt vterum Sepiæ verno tempore, pariunt intra diem decimum quintum. Ex quo liquet ma[illegible]feſtiſſime errorem in codicibus Athenæi, hæc eadem Ariſt[illegible]ba citantis, irrepſiſſe. Nam inquit, τῶν δὲ μαλακίων τίκτουσι π[illegible]ερ@ αἱ σηπίαι, καὶ οὐ κύουσι πάσας ὥρας, καὶ κυίσκουσι πέντε καὶ [illegible]ας, id eſt, Mollium autem Sepiæ primæ vere pariunt: & non concipiunt omnibus temporibus, pariuntque per quindecim dies. Expungenda igitur negatiua particula οὐ ceu perperam inſerta. Idem confirmat l Plinius, qui Sepiam omnibus menſibus parere ſcripſit. Locum præterea quo pariunt, indicat m Ariſtoteles dicens: Sepia parit iuxta terram „ inter algas, & arūdines, & ſi quod aggeſtum tale iniectum ſit, vt „ ſermenta, aut lapides, aut quælibet alia materiei congeries. Et „ quidam piſcatores de induſtria faſces ſarmentorum diſponunt. „ Hæc perlibenter in eis loculamentis parit, prolixam illam con- „ tinentemque ſeriem ouorum, qualis cirri muliebris ſpecies eſt. „ Et n rurſus: vbi de cartilagineis Locuſtæ marinæ appendicibus „ eſſet locutus: Partus enim, inquit, in iis recipitur, vt Sepiarum ſarmentis, & qualibet colluuione collocatur. Vnde hæc o Plinius: E Sepia in terreno parit inter arundines, & ſicubi enata alga: excludit quintodecimo die. Sed hoc mirum quod eodem capite dicat Plinius, Loligines in alto conſerta oua edere, vt Sepias. cum Sepias littoralem non pelagicam vitam traducere conſtet. Niſi ita hic locus interpretandus ſit, vt videatur dicere, Loligines conſerta oua edere, vt Sepias. Porro modus pariendi eis hic eſt, vt prodit p Philoſophus. Enititur aluum per interualla reprimens, inſpergitque atramentum, interpoſita quiete, vtpote cum non niſi cum la- „ bore emittat. Præterea vt idem ait: Mas Sepia oua quæ fœmina „ ediderit, perſequitur, ſuum ſemen aſpergens: quod vel in reli- „ quis eiuſdem generis fieri ratio eſt. Idem q alibi: Mas, inquit, „ humorem quendam mucoris mittit, cuius lentore tenaciter oua „ ſibi cohæreſcunt, ac creſcunt. Etiam hæc & cum primum edita „ candida ſunt, atque exigua: mox atramento perfuſa nigra maio- „ raque redduntur; r Et alio in loco: Quoties autem, inquit, ede- „ rit (fœmina) mas è veſtigio ſequens, atramentum ouis ſuperinfundit, atque ita efficitur vt ſolideſcant. Sed non ſatis hunc locum

a Lib. 11. c. 6. Orig.
b Hiſ. 5. c. 6
c Li. 9. c. 31. *Non coire ore.*
d Lib. 1. de gen. c. 15. *Gaza error.*
e Lib. 7.
f Hiſ. 4. c. 1. *Oua qualia.*
g De part. 3. cap. 8.
h H. 5. c. 18.
Quo tempore pariant.
i Hi. 5. c. 12.
k H. 5. c. 18.
Athen. correctus.
l Lib. 9. c. 51
m H. 5. c. 18.
n H. 5 c. 17.
o Li. 9. c. 51.
Plinij locus explicatus.
Quomodo pariant.
p H. 5. c. 12.
q H. 5. c. 18.
r H. 5. c. 12.

Gazam aſſecutum eſſe Rondeletius putat, Græca autem verba hæc ſunt: [illegible] Huius malæ conuerſionis, inquit Rondeletius, occaſionem dedit dictio temere adiecta [illegible] quam eadem eſſe conuincit [illegible] Plinius [illegible] ſic interpretatus eſt. Oua eius (Sepiæ) [illegible] ciem vuæ coherentia, maſculus proſequitur afflatu, alias ſterileſcunt. Vides hic Plinium pro [illegible] ſe. His accedit Athenæi authoritas locum Ariſtotelis citantis. [illegible] mentionem nullam factam. Poſtremo [illegible] ſed fœmina, vt rurſus ex Ariſtotele perſpicuum fit, ouis atramentum aſpergit. Hactenus Rondeletius. Verum Zoographus Saluianus [illegible] id eſt genituram, legunt. Verbum quidem [illegible], inquit Zoographus apud Athenæum [illegible] in vſu non eſt: & apparet hunc Athenæi locum eſſe mutilum, vt in multis aliis. Plinij etiam interpretatio: Maſculus perſequitur afflatu &c. non tanti eſt [illegible] ſuis aliis verbis ſic interpretatur [illegible] B bum ſi abſolute proferas; ſpiritum & aerem contra aliquid emittere ſignificat: at piſces in aqua quomodo anhelare [illegible] rem poſſunt? Nam vt Rondeletio donemus piſces [illegible] ſpirare, Mollia tamen & exanguia non ſpirabunt [illegible] addas, aliud quippiam cum ſpiritu [illegible] tere [illegible] ramque eis affundit. Nam & lib. 3. cap. 7. de gener. anim. Ariſtoteles piſcium omnium oua, niſi mares ſemen ſuum aſperſerint [illegible] mox ſequenti capite [illegible] C [illegible] noſtra verba transferantur, quam author de naturis rerum [illegible] verbis: Sepia fœmina cum oua, mas eam ſequitur [illegible] ſemen infuſum, vt viuificentur. Item Wottoni [illegible] oua, mas è veſtigio ſequens humorem fœtificum [illegible] dit, atque ita efficitur vt ſolideſcant. Hæc Zoographus. [illegible] ſunt Sepiarum oua racematim compacta, & tanquam à pedi[illegible] dependentia, oblonga, initio baccæ myrti [illegible] contigerint, auellanæ nucis magnitudine [illegible] nula contecta, cohærentia [illegible] ba. Quæ ibi continetur oculorum humoribus [illegible] dit Rondeletius. Primum enim aqueus [illegible] mox alius priore craſſior, tertius veluti cryſtallinus. [illegible] Sepia peperit, & ſeminem aris aſperſa ſunt [illegible] quam cætera Mollia, vt his verbis teſtatur [illegible] D Cum genus omne cruſtatum [illegible] ueat, Polypus & Sepiæ, & reliqua eius generis [illegible] peperint, abſoluta fouent, & præcipue Sepia [illegible] numero alueus iuxta terram ſub hoc facit [illegible] u author eſt: Mox oua edita Sepiæ craſſitudinem [illegible] minorum intra diem decimum quintum capiunt. [illegible] prole iam perfecta abſciderit oui membranam [illegible] mittunt ſuumque per merum colorem mutant [illegible] biuſculum. Vnde dixit x Plinius. Excludit Sepia [illegible] die. Prodeunt autem ex ſingulis Sepiarum ouis [illegible] teſte y Philoſopho. Sed quomodo prodeant [illegible] verbis. Cum Sepiola iam intus conſtiterit [illegible] dido ui intereo concreſcens, tum rupta [illegible] les exit: primum pars illa interior [illegible] ſtit, cum ſœmina ſuum atramentum aſperſerit. [illegible] Sepiola ex ipſo candicante corpuſculo [illegible] um ventre annexo. Sed qualiſnam ſit [illegible] nondum exploratum habemus. Conſtat tamen [illegible] ſubinde diminui, dum Sepiola augetur [illegible] um autem, ſic candidum [illegible] quoque, perinde ac in cæteris apparent. [illegible] Sepiola ipſa: ſi hoc ipſum. Niphus poſteriora [illegible] E Sit a ouum: b c oculi: d Sepiola ipſa, ita vt verba [illegible] abundent. Saluianus autem ſic. Sit a ouum, b c oculi, d Sepiola [illegible] hoc ipſum. Adhæret autem teſte z eodem Philoſopho [illegible] naſcens parte ſui priore: hac enim tantum [illegible] hæc vna parte poſteriorem & priorem eodem modo habeat. [illegible] ſtremo vbi, inquit, Philoſophus: Pariunt intra diem [illegible] quintum, [illegible] aliqui vertunt, perſeuerare [illegible] in edendis ouis, ſiue in partu dies quindecim, [illegible] conueniunt, à concepto potius ad partum vſque tot dies numerari, conſiderandum.

ſ Li. 9. c. 51.
Ariſtoteles correctus.
Athenæi locus notatus.
Ouorum exacta deſcriptio.
Incubatio.
t H. 5. c. 18.
u Ibidem.
x Li. 9. c. 51.
y Hiſt. 5. c. 18.
z De gener. 3. c. 8.

✠)o(✠

MORES.

MORES. INGENIVM.

COniugatim mas cum fœmina incedere ſolet, inquit a Philoſophus. Et b alibi, cum Sepia, inquit, icta eſt tridente, mas fœminam adiuuat, fœmina mare percuſſo fugam arripit. Eadem ſic c Plinius: Percuſſæ tridente fœminæ auxiliantur: at fœmina icto mare fugit. Confirmat idem Athenæus inquiens: Aiunt quoque fœminæ tridente percuſſæ, ac captæ mares auxiliari eam in aduerſum retrahentes: maribus autem captis in fugam fœminas ſe conijcere. Teſtatur d Ariſtoteles Mollium omnium aſtutiſſima eſſe Sepiam. Nam ſola, inquit, hæc ſuo vtitur atramento, non modo cum metuit, (nam dixerat e antea inter omnia Mollia Sepiam præcipue præ metu atramentum ſuum effundere) verum etiam abſcōdendi cauſſa. Polypus atque Loligo atramentum præ metu mittunt: Cæterum Sepiæ, vt dixi ſæpe & ſine pauore ſuo vtitur atramento ad occultandam, & cum progreſſa paululum ſe oſtenderit, redit in atramentum. Idem confirmat vetus poeta f Nicander qui cum ſcripſiſſet Leporem marinum ſordidatum, dum recens in lucem editus eſt, Loliginis inferri ſubtilibus comis, perinde ac ſi proles eſſet Loliginis, aut σηπιάδος φυξήλιδος, id eſt ſepiæ fugitiuæ, cauſam cur fugitiuam appellauit addit:

——— ἥτε μελαίνῃ
Ὀθ μοχλῇ δολόεντα (δολόεσσαν) μαθοῦσ' ἀγρώσσοντος ὁρμήν.

Id eſt

——— quæ obfuſcat
Fluctus ſua nigredine doloſum animaduertens piſcatoris impetum.

De eodem aſtu ſic meminit g Ouidius:

Sepia tarda fuga, tenui cum forte ſub vnda
Deprehenſa eſt, iam iamq; manus timet illa rapaces
Inficiens æquor, nigrum mouet illa cruorem
Auertitq; vices oculos fruſtrata ſequentes.

Vnde & h Plinius ait: Ambo autem (mas ſcilicet, & fœmina Sepia, de iis enim loquitur) vbi ſenſere ſe apprehendi, effuſo atramento, quod pro ſanguine his eſt infuſcata aqua abſconduntur. De eadem quoque aſtutia hæc i Ælianus: Cum ſe à peritis piſcatoribus captari cognoſcit Sepia, ſuum atramentum emittit, quo circumfuſa, ab oculis piſcantium remoueatur, eorumq; perſtringit oculos: piſcatores vero cum ſit in eorum oculis, nil tale vident. Sic Ænea tenebris circumſepto fefellit Achillē Neptunus, vt ait Homerus. Nec diſſimilia ab his ſunt quæ ſcribit k Plutarchus: Cum autem, inquit, multa præterea ſint prudentiæ in præcauendis, & effugiendis inſidiis exempla, Sepiæ artem præterire non conuenit. Veſicam enim iuxta collum habens plenam atrō humore (Tholus is vocatur) vbi deprehenditur, hunc effundit foras, tenebraſque circa ſe efficit mari infecto, vt piſcatoris conſpectum ſubterfugere poſſit: imitans deos Homericos, qui quos ſaluos volunt, cœrulea ſæpenumero nube obiecta eripiunt atque ſuffurantur. Hæc ſic ab Oppiano canuntur Lippio interprete.

Quin & natiua fœcunda eſt Sepia fraude.
Eſt liquor in tumida concretus turbidus aluo,
Qui fuſcus piceam ſuperat caligine maſſam.
Conditus hic humor nutritur corpore, præſens
Auxilium miſeræ: ſubita formidine capta,
Atras emittit guttas, & polluit æquor,
Obſcuratq; vias ponti tenebroſa cruore.
Permixto ſanies, piſcantis lumina turbans
Auertit viſum, & proſpectum ſurrupit omnem.
Hæ facili curſu per tinctas æquoris vndas
Effugit horrendos piſces hominemq; ſagacem.

Philes quoque recens author de aſtutia Sepiæ hos reliquit Iambos.

Πανοῦργός ἐστι τὴν φύσιν ἡ σηπία.
Τῶν ἁλιέων κλέπτουσα τὴν πανουργίαν.
Εἰς ῥεῖθρον γὰρ τὸ ἐμοῦ μέλαν ὑπόσφαγμα πη
Καὶ λαμβάνει τὴν ὄψιν ἐνδῦσα γνόφον
Καὶ περιττὴν θηρῶσα τὴν σωτηρίαν

Quos ſic tranſtulit Gregorius Berſmannus Anebergenſis:

Eſt verſipellis Sepia, & vafra indoles
Piſcantium qua callide eludit dolos
Atrum cruorem nam vomens, pontum inficit,
Caliginemq; induta viſus eripit,
Partaq; ſic ouat ſalutis copia.

Poſtremo l Athenæus quoque idem aduertit ſic inquiens: Perſequente piſcatore ſuum atramentum effundit Sepia, antrorſum profugere ſe ſimulans. Porro vt admodum aſtute ſuo atramento vtitur, ſic etiam prudentiſſime promuſcidibus; his enim non ſolum piſciculos, ſed & mugiles etiam venenatur; Vnde Oppianus. E

Callida furtiuam meditatur Sepia prædam
Nam tenues molli ſurgunt de vertice rami.
Extenti tanquam funes, quibus ipſa natantes
Piſciculos, iactis veluti capiuntur ab hamis.
Pendens à fulua caute deprehendit arena.

Et Athenæus: Paruæ autem, inquit, Sepiæ nutriuntur tenuibus piſciculis, quos promuſcidibus ſeu piſcatorio funiculo venantur. Planius comprobat hæc Plutarchus, de piſcatoria Sepiæ arte ſic loquens: A collo ſuo demittit acetabulum inſtar funiculi, quo hamus dependet, & quod laxatum longe emitti, & facilime retrahi poteſt. Id piſciculis quos prope ſe videt, mordendum exhibet paulatimq; in ſe retrahens fraude ad ſe prædam adducit, dum ore con-

a Hiſt. 5. c. 12.
b Hiſt. 9. c. 1.
c L. 9. c. 29.
Fœminæ maribus auxiliantur.
d H. 9. c. 37.
e Hiſt. 4. c. 1.
f In Alexipharm.
g In Haleut.
h L. 9. c. 29.
i De anima. l. cap. 34.
k Lib. ſoler. de animal.
l Lib. 7.

A tingere poſſit. Porro teſte m Ariſtotele iis prætenturis quoties tempeſtates vrgent, ad ſaxa aliqua adhærentes Sepiæ, ſe veluti anchoris iactis ſtabiliunt. Quæ ita vertit n Plinius: Sepiæ & Loligini pedes duo ex his longiſſimi, & aſperi; quibus in fluctibus ſe ve- " lut anchoris ſtabiliunt. o Athenæus ait: Cum ſæuit tempeſtas, Sepiam aiunt præhenſis minoribus ſaxis vtraque ſua promuſcide, veluti anchora ſtabilitam quieſcere. Idem teſtatur Ælianus: Sepiæ, inquit, duabus ſunt, tanquam promuſcidibus præditæ, quibus ad ſaxa cum eſt in mari tempeſtas, adhæreſcunt, & tanquam anchoris iactis firmatæ, fluctuum incurſionibus reſiſtunt. Poſt cum eſt tranquillitas ſolutis promuſcidibus, rurſus natant: non contemnendam ſcientiam tenentes vitandi ſane tempeſtates, at- " que ex periculis ſalutem conſeruandi. Quæ ſic p Oppianus cecinit.

Si tumidi magno tollantur in æquore fluctus,
Hærebit proprijs ſcopulis deuincta flagellis,
Natiuos dura connectet caute rudentes.

Poſteaquam q Ariſtoteles Polypum coloris mutatione piſces venari dixiſſet, ſubdit hæc: Sunt qui Sepiam facere hoc idem autu- B ment: colorem namque eam ſibi contrahere ſimilem loco, in quo verſatur, confirmant, ſed piſcium ſola Squatina ita affici ſolet. Ex quibus verbis nihil certo ſtatuere poſſumus. Gyllius, & Bellonius audacter, Sepiam quemadmodum Polypum colorem, mutare aiunt.

DENOMINATA.

SEpedonas Græci non à Sepia inflectunt, ſed vlcera intelligunt eo nomine putreſcentia. Sepiuſſam Doridis inſulam in Ceranico ſinu teſte Plinio ſic dictam à Sepiis coniicit Hermolaus Barbarus. Sepiæ paruæ Græcis Σηπίδια dicuntur, Latinis Sepiolæ, vt Samonico, Q. Sereno, & a Plauto:

——— *Emito Sepiolas lepidas*

Σηπίδια nominant apud Athenæum Alexis Antiphanes Eubulus, & Ariſtophanes in Theſmouoriis Dorion σηπίδια inter hepſetos hoc eſt, inter piſciculos minutos, elixari ſolitos numerat. Legitur & σήπιον (cum Teutidio, & Polypodio) apud Athenæum in Philo- C xeno: quam vocem mutilatam mutat Zoographus, & legendum σηπίδιον. Σηπιδάριον apud Phyllium vel Phrynicum, vt autor eſt Atheneus. Σηπίαι, Σηπιδάρια exponit Pollux. Sepaceus adiectiuum, quo vtitur b Iulius Cæſar Scaliger, puto à Sepia deriuari. Σηπιαλὶς ſpecies eſt vitis Varrino.

MORALIA.

VTitur Sepia atramento, vt ſuæ conſulat ſaluti: at homo vafer, veluti hæreticus, atramento veritatem obfuſcat: cum enim conuinci ſe animaduerterit, nebulas, nugaſque ac tenebras offundit, ne victus videatur. Sic elegāter & apposite a Tertullianus hæreticos Marcionitas Sepiis comparat. Nam veluti hæ vbi ſenſere ſe apprehendi, effuſo atramento aquam turbant, atque ita abſconduntur: Eodem modo illi, vbi ſuccumbunt in ea diſputandi palæſtra, hoc eſt, cum erroris arguuntur conuincunturque tenebris ceu Sepiæ atramento obiectis diſputationi ſeſe eripiunt. Atticus Philoſophus non inelegans Platonis propugnator facere dicebat, Ariſtotelem in ſuis ſcriptis facere, quod facit in mari Sepia; vt D enim hæc ſparſo ſub oculos manumque piſcatoris ſuo ſucco elabitur; ita ille deprænhendi metuens, ſententias de induſtria obſcuritatibus obfuſcat. Poteſt & per ipſam Sepiam intelligi diabolus, per eius vero atramentum delitiæ atque diuitiæ. Vt enim illa nobis atramentum ſuppeditat, quod lucernæ immixtum facit, vt homines nigri appareant, amoto priore lumine; ita etiam, diabolus deliciarum cupiditates atque diuitias, & voluptates noſtris inſtillans cordibus; nigros hoc eſt peſſimos nos redit, & inquietos, amoto v. Dei lumine, ac amore. Rurſus vt Sepia inter alios, duos longos habet pedes, quibus cibum ad os tranſmittit, & quibus in fluctibus ſe tanquam anchoris ſtabilit; tempeſtatem aduertendo; ſic cum multos habeamus affectus, & deſideria duobus inter cætera opus eſt, ſcilicet amore Dei, & proximi, qui ſemper longi eſſe debent, vt iſtis mediantibus cibum diuinæ gratiæ, & gloriæ poſſimus demereri, & nos in hiſce mundi fluctibus fortiter ſtabilire. Amor enim Dei, & proximi anchora eſt, hominem contra fluctus tentationum, ac tribulationum confirmans: quia pro certo nullus ſtabilis in fide, & moribus efficitur, niſi in amore Dei, & proximi confirmetur. Vnde u Eccleſiaſtes: *eſto firmus in via domini.* Sepia vſta meretricem quoque denotat, & proſtitutæ pu- E dicitiæ mulierem. Vt enim ad vſtam Sepiam piſces accurrunt, & ſic à piſcatoribus capiuntur: ſic ad illam luxurioſi, & molles, odore, hoc eſt impudicitia allectati, dæmonum retibus ſe irretiunt dicentes. In odore vnguentorum tuorum curremus, nimirum ad perditionem.

HIEROGLYPHICA.

ID vero, inquit a Pierius Valerianus, præcipuum ſuper Sepia ſignificatum apud Ægyptios Sacerdotes erat, vt per eam ſignificarent hominem, qui multa pulchra, & magna pollicitus, daturus omnino ſpecioſa virtutis exempla videbatur, & per ſummam inde ignominiam fœde lapſus, omnium fefellerit expe-

m Hiſt. 4. c. 1. & de par. 4. c. 9.
n L. 9. c. 29.
o Lib. 7.
p Halieut. 2.
q H. 9. c. 37.
Sepedones.
a In Caſina.
b In Atha.
Hæretici.
a Lib. 2. aduerſ. Marc.
Diabolus.
u Cap. 5.
Meretrix.
a Hierogl. lib. 28.
Pulchra incœpta turpiter cedentia.

 ctatio-

A ctationem: ea enim cum ſpectandam ſe venatoribus præbuerit, ſimulatque in ſe aciem inſtrui conſpexerit, & claſſicum cani, atramentum in aquas euomit, quibus infectis, demptaque ita venatoribus congrediendi copia, elabitur. Quod ſi inter fugiendum acciderit, vt aperto iterum campo deprehendatur, ſtatim in effuſam atramenti nubem ſe recipit, atque ita ſæpius ac identidem fruſtratur venatoris ſpem, nulla ſui facta copia, vt deprehendi poſſit: idq; non in congreſſu tantum facit, ſed plerunq; etiam ludendi ſtudio quodam, atque etiam inſidiandi. Sumptum hoc Hieroglyphicum eſt ex *b* Horo. Sepia ſe furtim ſubducens periculum denotat apud Ægyptios teſte Cœlio Calcagnino. Huiuſmodi vero occultationis cauſſa confictum à Græcis credit Pierius, Thetim in Sepiam commutari ſolitam, dum vel eluderet vel ſerio fugitaret Pelea illam ſequentem. Ita denique hominem qui multis ſimulationum inuolucris tegeretur, eſſetque occultæ multiplicisque naturæ, per pictam Sepiam notabant. Alij mendacium ex hoc figmento intelligi volunt, propterea quod Grammaticus Triphon ait, ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται καὶ ἀμαυροῦται, in extremis quippe partibus nigreſcit, & obſcuratur. Sed hæc proprie ad melanurum piſcem pertinent, quam quidam inepte cum Sepia confundunt. Cæterum literas ſacras cum Ægyptij ſignificare vellet, iuncum, cribrũ, & Sepiam ponebant. Iuncum aũt, quia eo pro calamo vtebãtur, Sepiam vero quod eius ad ſcribendum atramento vterentur, vt ſcribit Pierius. Quanquam etiam hic per Sepiam atramentariam thecam ſignificare poſſe putet, cum apud Perſium pro ea ponatur, dum canit:

b L.2.c.110 *Periculum.* *Homo occulta natura.* *Litera Ægyptiaca.*

Nigra quod infuſa vaneſcit Sepia lympha.

Nos tamen pro atramento ipſo hic poni ſupra probauimus. Sane Græci atramentum σηπιονικὸν appellant. Cribrum autem ſub Sepia ponere ideo commenti ſunt, quia ea prima ſunt arma, quibus in pane conficiendo vtimur, atque id apud Ægyptios ex iunco contexi ſolitum. Admonebant autem ea cribri cœlatura ita iunco, & Sepiæ ſubiecta, eum qui victui neceſſaria comparaſſet, litteris dare operam poſſe: cui vero deſit prouiſæ frugis in annum copia, alij dedatur arti, aliamque ſequatur induſtriam neceſſe eſſe. Sunt etiam qui amorem coniugalem in viro firmum, in fœmina lubricum ſignificare ſi vellent, Sepiam tridente confoſſam pro huiuſmodi rei Hieroglyphico faciant, propterea quod Sepia fœmina ſi percuſſa fuerit, mas auxilium adferat, quod ſi mas percutiatur, fœmina aufugiat.

Amor coniugalis.

FABVLAE.

Thetis mater Achillis infantem igne fouit, interdiu litum ambroſia, ſic demum illi conciliatura immortalitatem. Id aduertens Peleus altius inclamauit. Inde ad Nereides digreſſa narratur Thetis, cui alioqui fuit inſitum, formam demutare. Quin & cum ea coiſſe primum creditur Peleus in Sepiæ ſpeciem conformata, Euripides Pelea cum Thetide ſemel coiiſſe tradit, idque in Sepiadæ promontorio, quod in Magneſia ſtatuit Plinius. Meminit huius fabulæ Iohannes Tzetzes, his verſibus.

Φασὶ τὴν Θέτιν φεύγουσαν Πηλέως συνουσίαν
Πρὸς πῦρ τε καὶ ὕδωρ τρέπεσθαι, πρὸς φύσιν τῶν θηρίων.
Πρὸς δὲ σηπίας πώποτε μορφὴν μεταβαλοῦσαν,
Πηλεὺς αὐτὴν κατέσχηκε, καὶ γάμῳ συνεζύγη.
Τὸ δ' ἀλληγορικώτερον. τοῦτον οὐκ ἀξιοῦσα,
Κατὰ πυρὸς τρέπεσθαι πίπτειν, καὶ καθ' ὑδάτων
Κἂν τοῖς δυσβάτοις ὄρεσι βορὰ θηρσὶ γίνεσθαι.
Τέλος αὐτὴν κατέσχηκεν ἐν σκότῳ κρυπτομένην.
Ὥσπερ σηπίαν τῷ θολῷ τοῦ μέλανος κρυβεῖσαν.
Εἴ τε καὶ παρὰ θάλασσαν ἐκφεύγουσαν ἐκεῖνον,
Ὡς Εὐριπίδης γέγραφεν ἐν Ἀνδρομάχῃ τοῦτο.

Aiunt Thetim fugientem Pelei congreſſum,
In ignem, in aquam verti, in naturam ferarum.
Inq; Sepiæ aliquando formam conuerſam,
Peleus ipſam detinuit, & nuptijs coniunctus eſt,
Magis autem allegorice: hunc non dignata,
In ignem vertebatur vt caderet & in aquas,
Etiam inacceſſis montibus eſca beſtijs vt fieret,
Poſtremo ipſam detinuit in tenebris abſconſam,
Quemadmodum Sepiam, atramento nigro abſconditam
Siue iuxta mare effugientem illum,
Vt Euripides ſcribit in Andromache illud.

PROVERBIA.

Vltu mutabilis albus, & ater. Horatius. Quo in loco Porphyrion Grammaticus annotat prouerbiali figura dictum, albus & ater, & pro eo, quod eſt bonus & malus: & Horatium, album, ad liberalem, aut lætum reddidiſſe: atrum ad ſordidum & ærumnoſum. Huc feſtiuiter alluſit Matron apud *a* Athenæum de Sepia loquens:

a Lib. 4.

Ἡ μόνη ἰχθὺς ἐοῦσα τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε, id eſt.
Quæ cum ſit piſcis, ſola album nouit & atrum.

Eſt enim, inquit adagiorum author, Sepia colore albo, ſed ſuccum habet atrum, quem ſpargit in metu, ne deprehendatur.

Et nigrum niueo portans in corpore virus

De Sepia videtur pronunciaſſe Ouidius in fragmento, quod Halieuticon inſcribitur. nam ſequens verſus deſit. *Perca ſequitur Sepiam.* Ἐπὶ τοι πέρκα μελανοῦρον, hic male vertit adagiorum author pro Melanurus Sepiam.

EPITHETA.

Sepia propter dolos, quos machinatur piſcibus, dum eos venatur, δολόφρων, δολόμητις dicitur Oppiano: κερδαλέα ſiue audax, quod maiores quandoque piſces aggredi audeat, ac mas fœminæ à tridente percuſſæ auxiliari in hominum conſpectu. πυγλωσσ σηπίας nominat Eubulus quod in ſartagine coqui ſolitæ ſint. Nicander φυξηλίδα fugitiuam, quod ſparſo atramento manum captantis effugiat. Ob atramentum nigrum dicitur furua apud Gyraldum tarda fugæ apud Ouidium.

VSVS IN CIBIS.

Qvamuis Pythagoras Sepia veſci prohibebat ſuis, non tamen ob id cæteri abſtinuerunt. Nam cum amphidromia olim celebrabantur, mœnas cum Sepiis mollire, & plurimos cirros diligenter ſtringere aſſolent, vt loquitur apud Athenæum Eubulius. Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis.

Quando ederentur.

B Ἰχθὺς ἐωνηταί τις ἢ σηπίδιον.
Id eſt.
Emptus eſt piſcis aliquis, vel Sepiola.

Et Theopompus in Venere.
Ἀλλ' ἔντραγε τὴν σηπίαν τὴν ἀγλαοβῶσαν (ἀγλαβῶν legit Natalis Comes) καὶ τοδὶ τὸ πολυπόδιον. vertit Dalechampius.
Sepiam & quæ exiguum Polypum hunc intercepit, arrode.

Et nunc quoque in omnibus Italiæ piſcariis venales habentur, iis inquam, in quibus marini veneunt piſces, non alia, quam cibi gratia; Quamuis alioqui ganeones, ac delicatuli Sepiam aſpernentur, & pauperculis relinquant, nam inſipida eſt; niſi optime præparetur, condiatur, coquaturque, nam ſic grata ſapidaque efficitur. Duplex autem eam coquendi modus eſt: aut enim aſſatur, aut elixatur: Idque tum recens, tum aſſeruata. Nam Galli Sepias exiccant nõ aliter quam Græci Polypos. Miror certe cur recentes nullius in Oceano ſint pretij, vt ſcribit Bellonius, cum à coquis inucteratis, aut ſale conditis præferantur. Sed forte id ideo fit, quod cibi faſtidium, recentes adhuc pariant, & ſalitæ ieiunia verna egregie ſolentur. Sunt autem Sepiæ aliæ maiores, aliæ minores: Maiores ſale conſeruantur in Illyride, indeque Venetias deferuntur, vti & Genua Mediolanum. Auicenna, inquit, Rubien (aliqui Sepiam interpretantur) eſt conueniens cibus: qui tamen ſalſus & inueteratus, atram bilem gignit, Venerem promouet. Simeon Sethi Sepiam difficile concoqui, parumque in ſe continere ſucci falſi ait, quod ſi tamen concoquatur, non parum nutrimenti corpori id ferre. Cæterum quia crudos procreat humores (vt ſupra ex Galeno in genere de Mollibus ſcripſimus) oportet eam cõdimentis acrioribus conditam eſſe, vinumq; vetus, & tenue ſuperbibere. Venerijs & Romæ omni tempore habentur, ſed optimæ putantur menſibus Ianuario, Februario, & Martio. Præſtant autem bene cum ſunt grauidæ teſte *a* Ariſtotele. Elixantur magna ex parte, aſſiſque præferuntur, vti forte & apud priſcos. Nam elixarum mentionem facit Alexandrides in Proteſilao, vbi ſympoſium nuptiarum Iphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, deſcribit, nulla aſſarum mentione facta. Quo autem modo ſint elixandæ Alexis ἐν Πονήρᾳ docet, inducto coquo hæc loquente:

C *a Hiſt. 1. cap. vlt.*

D ——— σηπίαι πόσου
Δραχμῆς μιᾶς τρεῖς τῶν δὲ τὰς μὲν πλεκτάνας
Καὶ τὰ πτερύγια συντεμὼν ἑφθὰ ποιῶ.
Τὸ δ' ἄλλο σῶμα κατατεμὼν πολλοὺς κύβους
Σμήσας λεπτοῖς ἁλσὶ δειπνούντων ἅμα
Ἐπὶ τὸ τήγανον σίζων ἐπεισιὼν φέρω.
Id eſt.
A. Sepia quanti? B. vna drachma
Tres A. harum brachia
Et pinnas accipe, diſſectaſq; elixa:
Corpus reliquum in quadrata fruſta multa diſcinde,
Tuſo ſale perfrica, & cœnare ſtatim ac inceperint,
Accedens, è ſtridente ſartagine nobis affer.

Nam in ſartagine coquebant olim, ac elixabant, vnde Eubulus πυγλωσσ σηπίας nominat. Eis, cum in cibum parabantur, oculos eximi ſolitos, monſtat hic verſus *b* Plauti.

b In Rudente.

Iube elidere oculos, itidem vt Sepijs faciunt coqui.

E Bonum autem ius ex eis fieri negant piſcatores abſque atramento. Quapropter piſcatores vt ſcribit Bellonius, cum per ſenectutem deficientes ſuper aquam fluctuantes, vel viuas vel mortuas extrahunt, in primis dant operam, ne atramentum (quod alias dum ſe perſequi ſentiunt, effundunt) temere diffluat. Bartholomæus Scappus, Sepiam in iure ſuo cocturus, recentem exoſſat, & pedes ſeu brachia abſcindit, vt tantummodo alueus relinquatur cum veſicula, qua atramentum continetur, tum eam cultro per medium diuidit, lauatque cartilagines omnes exteriores interioreſque in aqua frigida, aut tepida, donec albeſcant, deinde diſſecat eandem in plures partes, & in olla fictili, aut vaſe alterius generis, coquit cum butyro, aut oleo oliuarum, additis alliis minutim conciſis, aqua modica, pipere, cinnamomo, croco, & pauco vino, aut omphacio, & ſalis modico, donec tandemque herbas adiungit viri- des contuſas in mortario. Quod ſi vero iuſculum nigrum eſſe velit, vt eius eſt atramentum, herbas non imponit, ſed miſcet atramentum cum vino modico, aut omphacij, coquitque iterum, ad ebullitionem vſque: tum inferre iubet ſupra inſparſis aromatis

dulcibus. Nonnunquam brachia ſeu cirros cum ita cocta Sepia infert, lauatos & in plurimas partes diuiſos, & ſic cum ea coctos. Infarciunturque aliquando Sepiæ hoc pacto, vt idem ſcribit. Exempto oſſe, & brachiis abſciſſis, lauantur, & implentur caſeo, ouis pane minutim trito, aut contuſo, vuis paſſis, herbis tuſis, pipere, cinamomo, croco, comiſtis primum omnibus, tempore ieiunij loco caſei ſummi poſſunt amygdalæ contuſæ, & loco ouorum auium, oua alterius piſcis cruda. Impletæ coquuntur in ſartagine cum aquæ pauxillo, & olei, ita vt vix tectæ appareant. bulliunt deinde paulatim, donec quibus infarcitæ ſunt, tumeant, iterumque parum omphacij additur, & aqua tincta cum croco, pipere, cinamomo, & ſale recoquuntur per duas horas, aut paulo minus Platina. Sepias elixas ſubinde ab aheno extractas, & cum pipere, ac laſere conditas infert, Sunt qui pipere condiunt, cinamomo, coriandro, viridi mentha vel arida: item qui vitello oui, aceto vel agreſta, olei modico, vbi ebullierint, obligant. Sepiis cum nucibus, & allio paratis veſcuntur quidam, inquit Mathiolus, vt in Venerem ſalaciores prorumpant. Quibus autem condimentis Sepiæ ſapidiores euadant, docet *c* Apitius inquiens: In Sepia fartili condienda piper, Liguſticum, apij ſemen, careum, mel, liquamen, vini condimenta coctiua calefacies, & Sepiam inde apertam perfundes, atque ita farcies, coctam cerebellis elixis eneruatis cum pipere tritis, quibus commiſceas oua cruda, quod ſatis eſt, piper integrum, eſitia minuta & ſicca, ſues, & in bullientem ollam mittes, ita vt coire impenſa poſſint. Alia Sepias condiendi ratio, & materiæ. Sepias elixas aheno in frigidam miſceas cum pipere, laſere, laquamine, nucleis, & ouis, vt videbitur; condies. Aliter: Sepias, piper, Liguſticum, cuminum, coriandrum viride, mentam aridam, oui vitellum, mel liquamen, vinum, acetum, & olei modicum, bullire ſinito: & vbi bullierint, amylo obligabis. Sepias veteres aliqui præmacerant primum lixiuio ex cineribus, & parte calcis facto deinde aqua dulci: denique purgatas conciſaſque inteſtinorum inſtar condiunt coquuntque, vt audit Zoographus. Sepiæ coctæ, teſte *d* Dioſcoride, atramentum dum æſtur, ægre concoquitur: aluumque mollit. Diphilus apud *e* Athenæum ait Sepiam elixam teneram effici, ori gratam, concoctu facilem, & aluum leuiter ſubducere: ſuccum qui ex ea gignitur ſanguinem extenuare, excretionemque per hæmorrhoidas mouere Oua quoque in ſiccum eiecta à quibuſdam edi cocta in ſartagine ſcribit Rondeletius.

c Lib. 9. c. 4 *d L. 2. c. 20* *e Lib. 4.*

VSVS. IN MEDICINA.

Svmuntur varia ad varios morbos ex hac remedia. Vtimur autem vel tota Sepia, vel aliqua eis parte, vt ouis, atramento, teſta, quam ὄστρακον vocant Dioſcorides & Athenæus. *a* Galenus Sepias ſtomachicis prodeſſe ait. Kiranides, Sepia, inquit, elixa in cibo veſicæ renibus & dyſuriæ medetur: Vrinam quoque ciere ait Plinius & lentorum renum diſijcere. Acetum in quo Sepia ſuffocata eſt cum oleo miſtum, ei, qui marini Hippocampi venenum hauſit, propinat Aetius. Ad dentium dolorem: inquit Galenus in Euporiſticis, ouorum putamina, Sepiam & oleum miſceto, & coquito, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore contineto. Aluum ſoluunt Sepiæ, teſte Plinio, in cibo datæ, decoctaque cum oleo & ſale & farina. Ad venerem pruritandam quidam eiſdem cum nucibus & allio paratis vtuntur. Hippocrates Sepiis ad morbos muliebres frequentiſſime vtitur, vt in *b* curatione vteri auerſi ad coxam. Ad veſperam, inquit, mazam cœnet. Si v. panem voluerit, & Bolbidia parui Polyporum generis, & Sepiolas paruas in vino, ac oleo coquito, & edenda dato. Et eodem libro eadem Bolbidia & Polypodia, aut Sepiolas ſimiliter præparata, ad menſes ciendos ſumi iubet. Vtitur quoque idem Hippocrates Polypis aut Sepiolis toſtis ſuper pruna ad puerperij purgamenta à partu purganda. Cornelius Celſus atramentum Sepiæ aluum emollire ſcribit. Idem Dioſcorides. Sonarus apud *c* Galenum ad alopecias atramentum hoc illinit ſcarificato prius loco. Oua Sepiæ vrinam mouent teſte Plinio, renumque pituitas extrahunt, & renes purgant. In cibo ſumpta vrinam mouent, & renum grauedinem tollunt, inquit, Marcel. Idem ad tincturas & maculas corporis abolendas ex iis remedium hoc facit. Oculos, inquit, vel oua Sepiæ in aqua ſolue, & cum melle permiſce, atque inde maculas perfrica, cito abolebuntur. Potionem hanc ad menſes ducendos perſcribit *d* Hippocrates. Cantharides quinque auulſis pedibus, alis & capite: deinde tribulos ad mare naſcentes vna cum radice, menſuram quanta eſt Conchæ teſta terito: & anthemi luteam internam partem ſiccam tritam, Conchæ teſtam (hanc menſuram) addito: & ſeminis apij tantundem, & Sepiæ oua quindecim; & in vino dulci diluta bibenda dato. Et cum dolor habuerit, in aqua calida deſideat, & aquam mulſam aquoſam bibat. Idem rurſus in iiſdem libris ad coxam vteri auerſi curationem docet: At in menſibus (tempore quo menſes fluere debent) ſi ſanguis eruperit ſatis eſt: minus Cantharides quatuor bibat, pedibus & alis & capite reiectis: & pœoniæ grana nigra quinque, & Sepiæ oua, & apij ſemen cum vino modicum. Et rurſus alibi in eodem morbo: Mane Sambuci baccas ſex dato in vino meraco, & Sepiæ oua decem aut duodecim. Et *f* iterum: Cum mulieri aut partus purgamenta non fuerint purgata, aut menſes non prodierint, aut etiam vterus durus fuerit & cæt. in potu exhibere oportet pharmaca vterina, aut Sepiæ ouis, aut caſtorio admiſtis & c. Ex Sepiæ teſta tum vſta, nec vt oſtreorum ſilicea, abſtergendi, ſiccandique ſimiliter vt oſtreorum teſtæ vi pollet: ſed partium eſt tenuiorum, vt ait Galenus. Legitur in ſuccedaneis Galeno adſcriptis,

a Lib. de ſimp. med. facul. *a Hiſt. 1. cap. vlt.* *Ad morbos mulierum.* *b Lib. 2. de mor. mul. & de ſter.* *c Lib. 1. de comp. med. ſec. loca. Ad Alopecias.* *d Lib. 1. de mor. mul. & de mor.* *f Lib. 1. de mor. mul. Lib. 1. de mor. mul.*

A pro Sepiæ teſta pumicem ſubſtitui licere in medicamentis. *g* Vegetius Veterinarius ſuffitum conſtituit contra languorem morbi peſtilentialis ex Sepiæ oſſibus, & aliis quibuſdam remediis. Apud *h* Plinium extrahunt tela corpori inhærentia ex aqua. Marcellus Empiricus vſtorum cinerem impoſitum educere quæcunque corpori inhæſerint, ſcribit. Ægineta vero non vſta abſtergere vitia cutis. efficatiora tamen habentur ſi vrantur, pluſque abſterſoriæ facultatis vſtione acquirere mihi videntur. Dioſcorides Oſtracum Sepiæ vſtum, donec pars interior & fungoſa, ab exteriore cruſta abſcedat, tritumque, alphos (id eſt vitiligines) furfures & ephelides (vitia cutis in facie aliqui vertunt) exterere prodidit. Galenus ad vitiligines, ephelim, lentes, pſoras, vſto eo nos vti affirmat, quod abſtergeat, exſiccet, & tenuium ſit partium. Ad lentigines & ſcabiem idem præſcribit Aetius. & Gelus quoque ad ſcabiem commendat. Q. Serenus, inquit:

g L.4.c.12. *h L.32.c.10* *Ad tela extrahenda.* *Ad cutis vitia.* *Ad Scabiē.*

Liuida ſi maculet faciem lentigo decoram,
Nec prodeſſe valent naturæ dona benignæ,
Erucam atq; acidum laticem ſimul illine malis
Sepiolæ cineres ex oſſibus omnia ſanant.

B Gabriel Humelburgius Rauenſpurgenſis qui hoſce verſus commentatus eſt, ſcribit duplicem eſſe huius oſſis ſubſtantiam, vnam quidem interiorem pumicoſam & teneram, qua auri fabri vtuntur: alteram exteriorem duriorem, ſiliceam, cruſtaceamque, in qua cum aſperitate aliqua eſt læuitas: atque huius cinerem lentigines & alias corporis defœdationes exterere. Medetur, inquit *i* Plinius & lentigini cæteriſque vitiis, ex oſſibus Sepiarum cinis. Idem & carnes excreſcentes tollit, & humida vlcera. Ad Alphos conuenit crocodilea, & toſtæ Sepiæ teſte Paul. Ægineta. Vſtę ſmegmatis quibuſdam apud Aetium ad elephantiaſim miſcentur. *k* Galenus Sepiæ partem oſſeam admiſcet emplaſtris candidis, quæ vlceribus dyſepulotis conueniunt. *l* Vegetius Veterinarius ait: Si animal fecerit vulnus, oſſa Sepiarium & teſtas etiam oſtrearum in puluerem rediges, & ærei quoque vaſis fuliginem pariter miſcebis; quæ bene tuſa ſi frequenter aſperſeris, ſiccatum vulnus celerius ducet cicatricem. Galenus ſane vlcera deſiccare ait. Et pilos attenuare, ſicut pumicem Kiranides. Apud Aetium & Galenum medicamentis pilos attenuantibus adnumerantur, vel citra vſtionem: nam alias oſtreorum teſtas vri iubent. Ad ſtrumas mirifice prodeſſe Sepiæ oſſa cum axungia vetere contuſa & illita ſcribunt Plinius & Marcellus Empiricus. Miſcent & hodie medici quidam compoſitis illis medicamentis ex diuerſis rebus valde ſiccantibus vſtis, quæ aduerſus bronchocelas propinantur teſte Zoographo. Ad oculorum varia vitia ab omnibus fere medicis commendantur. Nam cum ſale foſſili trita vngues oculorum abſumit & eliquat, vti Paulus Aegineta & Aetius tradunt. Dioſcorides eiſdem immiſcet ſalem ammoniacum loco foſſilis ad eadem oculorum vitia. Archigenes apud Galenum ad albugines, Sepiæ teſtam tritam cum melle ſubigit & vrit, læuigatque poſtea pharmaco, & hoc ſublinit. Galen. in euporiſticis ad eaſdem & oculorum vlcera os Sepiæ crematum diſſoluit cum melle, & inungit. Miſcent quoque id oculorum collyriis ad cicatrices extergendas, ad quas etiam per ſe combuſtum valet, cum melle contritum teſte Alexandro Tralliano. Plinius cicatrices oculorum cum melle ſanare pterygia cum ſale & cadmidia ſingulis drachmis author eſt: Aetius os illud crudum oculorum cicatrices extergere, atque eorum vlcera exſiccare affirmat. Galenus non plane ne crudum, nec tamen vſtum, ſed toſtum eſſe cupit: Καὶ περὶν καυθῆναι δὲ ὀπτώμενον τε καὶ λειούμενον (τὸ τῆς σηπίας ὄστρακον) ὀδόντας τε λαμπρύνει, καὶ ξηραίνει τὰ ἕλκη. Vbi animaduertendum inquit Zoographus, quod Aetius dixit, oculorum vlcera hoc remedio ſiccari, Galenum (niſi mutilata ſit lectio) ad vlcera ſimpliciter retuliſſe. Oculorum tumorem ruboremque Sepiæ cortex cum lacte mulieris illitus ſedat, & per ſe ſcabritias emendat. Inuertunt itaque genas ad agentes, & medicamentum auferunt poſt paulum, roſaceoque inungunt, & pane impoſito mitigant nocte. Eodem cortice & nyctalopes curantur in farinam trito, & aceto illito. Extrahit & ſquamas cinis eius. Hæc omnia *m* Plinius. Nec ab his diuerſa ſcribit Marcellus, dum ait: Sepiæ teſta interior quæ mollis eſt diligentiſſima trita, & muliebri lacte permixta, atque inunctione adhibita, oculorum caligini, albugini, & cicatricibus plurimum prodeſt. In iumentis quoque albugines oculorum emendat flatu oris immiſta, teſtibus Dioſcoride, & Plinio. Apud *n* Vegetium albi vitia deterget iſta curatio: Sepiæ marinæ oſſis raſi ſcrupulos denos, croci, ſalis ammoniaci, myrrhæ, crocodili ſtercoris, ana ſcrupulos duos. miſce. In *o* Hippiatricis Græcis etiam Sepiæ oſtraco ſuccus fœniculi & alia miſcentur in collyrium ad leucomata oculorum: & mox ad ſuffuſionem eidem raſo adduntur ſales Attici, fimus crocodili & cæt. Columella ſi album, inquit, in oculo bouis eſt, trita Sepiæ teſta, & per fiſtulam ter die oculo inſufflata, ſanas. Tardiuus vſtam tritamque canibus ad albuginem adhibet. Author eſt Columella cicatrices oculorum in equis extenuari cum foſſili ſale trita Sepiæ teſta. Eadem recipitur in collyriis abſterſoriis apud Aetium Alchohol ad conſeruandam oculorum ſanitatem (in libro ſecretorum qui Galeno adſcribitur præter cætera accipit rubiens id eſt Sepiam (os Sepiæ potius) ablutam marinam. Sepiarum teſtæ palpebras mundant, Kiranides. Conformatæ in collyria læuigandis aſperſis palpebris affricando accommodantur, vt Dioſcor. prodit. Galenus mediocri, inquit, huius teſtæ ſcabritia vti ſolemus etiam ad magnas in oculis aſperitates (quas συκώσεις nominant) collyrij ex ea formam effingentes, & donec ſanguis elidatur infricantes: quo facto poſtea cathæretica collyria efficacius adhibentur.

i L.32.c.10 *k Lib. de compo. med. κατὰ γένη.* *l L.2.c.26.* *Ad ſtrumas* *Ad oculorũ varia vitia.* *m L.32.c.7* *n L.2.c.22.* *o Cap. 11.*

bentur. De hoc remedio etiam Plinium ſentire putat Zoographus cum ſcribit: Adiiciunt & officulis eius genas, ſi terantur ſanari. Dentifriciis quoque aptiſſimum eſt os Sepiæ. Marcellus eius molle hiſce miſceri poſtulat. Dioſcor. vſto vtitur ad dentes extergendos: cæteri crudo. Apud Platearium ad dentes dealbandos commendatur, ſi polline eius ſubtili in panno lineo poſito fricentur. Ad faciem dealbandam eundem pollinem cum vnguento citrino miſcet. Galenus ex Critone ſmegma dentium quo albi & odorati redduntur hoc deſcribit. Nitrum, teſtam Sepiæ, myrrham æqualiter miſcens vtitor. Idem in Euporiſticis ad dealbandos dentes aliaque eorum vitia ſananda: Daſupodis caput vſtum cum fœniculo quam albiſſimo, & Sepiæ tritis oſſibus vtere. Incertus quidam apud Zoographum Sepiarum teſtas adiicit, tum dentificiis tum compoſitionibus ad os humidum cruentumque detergendum, & gingiuarum carnem inſtaurandam. Marcellus combuſti puluerem ex melle contritum, adiecta gutta ammoniaci gingiuis & dentibus prodeſſe ſcribit, ſi ita perfricentur, vt nihil ex eo in fauces deſcendat. Teſte Plinio Sepiarum cruſtæ farina præparat cutem medicamentis alopeciam replentibus. Ex obſcuro probat Zoographus os Sepiæ tritum & cum aqua potum thoracis vitiis, & aſthmaticis omnino prodeſſe. Hæc ſic cecinit Vrſinus:

Ad dentes dealbandos.

Ad Thoracis vitia.

Os bibe contritum, facilis pulmone reſurget
Spiritus, & vitium pectoris omne feret.

Ad hepaticos.

De medio oſſe Sepiæ, quod eſt molle, puluerem facies, & in mixtione conditi optimi iecorico (hepatico) ieiuno per triduum dabis, ita vt in dextro latere aliquandiu iaceat cum acceperit, & poſtea diutiſſime deambulet, ita iubet Marcellus Empiricus. Galenus in Euporiſticis ad ſupprimẽdum alui profluuium, Sepiæ teſtam, & capillamenta crementa ex vino vetere potui offerat. an vero capillamentorum nomine cirros ſeu pedes eius accipere oporteat, an τελχώδη illa, quorum pro branchiis eis vſum eſſe Rondeletius coniicit, quærendum proponit Zoographus. *p* Hippocrates vbi vterus puerperæ procidit, Sepiæ teſtam tuſam, & vino imbutam cum pilis leporinis lana excipit, & apponendam præbet. Quod ſi mulier prægnans menſes profluos non habeat, ſtercus aſini tritum, & rubricam, ac Sepiæ teſtam trita, ſimulque linteo illigata apponit. Idem quoque ſcripſit libro de ſterilibus.

p Lib. de ſuperfœt.

VSVS IN VARIIS.

VTuntur Sepiis piſcatores ad capiendos piſces, vt his verbis teſtatum reliquit *a* Ariſtoteles: Nidores denique, genera quæque piſcium appetunt: vnde etiam carunculas Sepiarum deuſtas, odoris gratia eſcam hamis affigunt: ita enim fit, vt piſces auidius accedant. Et Plinius: conueniunt, inquit piſces ex alto etiam ad quoſdam odores, vt Sepiam vſtam, & Polypum: quæ ideo coniiciuntur in naſſas. Tarentinus ad marinos mugiles, ſcaros & mullos eſcam ex Sepiarum teſtulis cum ſiſymbrio viridi (quod eſt bryon Zoographo) aqua, farina, & caſeo bubulo miſtis vtitur dum retibus nauat operam Sepium expetitur aurifabris, nam cum id ex duabus conſtet partibus, ſuperiori ſcilicet dura ac leui, inferiori autem fungoſa, facile in eam partem fungoſam annulorum cæterarumque rerum formæ imprimuntur, quæ metallis igne colliquatis expleri ſolent. Anaxilaus apud Plinium tradit atramento Sepiæ tantam vim ineſſe, vt in lucerna addito æthiopes videantur ablato priori lumine. Confirmat id Sextus Empiricus his verbis: Iam vero & præſtigiatores lucernas ærugine, & Sepiæ atramento vngentes, faciunt vt qui adſunt, modo æris, colorem habere modo nigri eſſe videantur, propter paruam eius, quod admiſtum eſt, inſperſionem. Quapropter *b* Plinius ſcribit in Sepiis miram eſſe naturam: nec tamen ex iis fieri atramentum ad pingendum, aut ſcribendum, ad quæ verba notat Dalechampius ſeptentrionales populos nigro Sepiæ, addito tantillo aluminis atramenti loco ſcribere, nec incommode, Rondeletius quoque atramentum Sepiarum pro atramento ſcriptorio in vſum cedere poſſe affirmat: quod niger ſit humor, & glutinoſus. Videtur, inquit Angelus Politianus, olim atramentum Sepiæ humore furuo confectum fuiſſe, vnde Sepiam atramentum vocarint, ex quo Martianus. Dehinque nigello puluere, qui ex fauilla confectus, vel Sepia putaretur, illato per cannulas eadem reſanari. Coci Sepiarum oculos elidunt, vt pro vnionibus vendant: His enim mulieres quædam Italæ vnionum vice ſe exornant.

a Hiſt.4. c.8.

Æthiopes vt videātur

Ad ſcribendum.

b Lib.35. cap.6.

VENENVM.

VEnenatum eſſe Sepiæ morſum tradit *a* Ælianus, denteſque ipſius validos latere, minus tamen violenter, quam Polypum mordere. Oppianus quoque Polypo, & Sepiæ venenatum morſum tribuit, ſed exigui detrimenti: quem forte cum male Vuottonus intellexiſſet, morſu non lædere Sepiam ſcripſit, ſed noxiam quandam ſaniem ex eius corpore effluere. Eius autem morſus venenum cecinit his iambis Philes.

a De anim. 5.c.44.

Ἀλλὰ σκόπει μὴ ζῶσαν εἰς χεῖρας λάβοις
Ἄλλος γὰρ αὐφθάνοι τις, ἐντεῖρας βλέπων
Ὀδόντας ὀξεῖς ἐν ἀπόκρυφον στόμα
Καὶ δῆγμα πικρὸν ἰξιοῦ πεφορημένον.

Quos ſic expoſuit eodem verſuum metro Gregorius Berſmannus Annabergenſis:

Sed tu caue viuam in manus vt ſumpſeris,
Quin potius alius te prior probauerit
In ore acumen dentium reconditò
Peſtemque morſus tabidam venefici.

CAPVT V.

DE SEPIOLA RONDELETIJ.

PISCICVLVM hunc inter Mollium genera referendum merito nobis ſeparatim deſcripſit *a* Rondeletius his verbis: Sepiæ inquit, naſcenti ſimilis eſt pollicis craſſi magnitudine non ſuperat: octo pediculis conſtat, duas proboſcides habet, nec ſepium in dorſo, nec gladium habet: vtrique lateri pinnula velut ala affixa eſt, rotunda, nec figura, nec ſitu pinnis Sepiarum, & Loliginum ſimilis, neque enim anguſta longaque totam aluum ambit, vt in Sepiis, neque lata, & in anguſtum angulum terminatur, vt in Loliginibus, ſed rotunda, parua, vtrique lateri adnata, modicam alui partem occupant, neque ad extremum vſque corporis protenſa. Colore eſt vario, partibus internis à Sepiis non differt. Ore, oculis, fiſtula, partibus internis à Sepiis non differt. Carne molliore, & delicatiore eſt quam Polypus ad Sepia. Vere magna copia capitur cum reliquis piſcibus, & ob paruitatem negligitur, cum tamen, vt dixi, ſuauiſſimus ſit. Huius piſciculi nullum quod ſciam, mentionem fecerunt Ariſtoteles, Athenæus, Oppianus, Ælianus, Plinius, ob id cum nomen deeſſet, Sepiolam nominauimus de vocabulo, non quod ex genere Sepiarum ſit, ſed quod corporis forma Sepiæ ſimilior ſit piſciculis, quam Loliginibus vel Polypis. Quod enim Sepia non ſit, oſtendit pennarum magna differentia; item quod Sepio careat. Alterius eſſe generis à Loliginibus arguit corporis forma, quæ in hoc lata eſt, in illis longa; tum quod gladiolo deſtitutus ſit. Cum Polypis vero numerari non poteſt, cum Polypi omnes proboſcidibus careant, vt antea ex Ariſtotele docuimus, hic vero duas habeat, eaſque longas. Hæc Rondeletius, ex quo huius piſciculi partem pronam & ſupinam depinximus.

a De piſc. lib.17.c.10.

CAPVT VI.

DE LOLIGINE MAIORI, & minori.

ORDINIS RATIO.

ÆQVIVOCA.

Nominis ratio.

CVm non admodum inter ſe maior & minor Loligo differant, multaque a ſcriptoribus tradantur, quæ vtrique conueniant, neceſſarium mihi viſum eſt, vtriuſque hiſtoriam hoc vno capite complecti. Τευθὶς præter hunc piſcem etiam eſt πλακουντώδες, vt exponunt Heſychius & Varrinus. Quæ verba, panificii inquit Zoographus, aut placentæ genus forte fuit inter [illegible] dis in cirros quoſdam diuiſum. Nam Alexis (citante Athenæo) in Eretrico coquum exponentem facit, quonam pacto ex Loligine placentæ, ſiue farciminis genus fieret, ſcilicet abſciſſis pinnis, infarta pinguedine, & aſperſis recentioribus & delicatioribus aromatis. Atque id farcimen (πέμμα quoddam panificii genus intelligit Zoographus) ab Iatrocle in artopœico Teuthidem vocari Pamphilus refert. Theuthis Arcadiæ ciuitas Stephano & Pauſaniæ. In Lexico communi Græco ſcribitur eſſe Theuthidem in Aulide, qui Palladem vulneraſſe fertur. Lolius (ita Latine Loligo maior vocatur) nomen maximi rethoris vel oratoris, ad quem epiſtolam ſcribit Horatius, Homeri poeſim exemplar vitæ verum continere, & in Iliade quantum detrimenti animorum noſtrorum perturbationes adferant, in Odyſſea autem quod virtus valeat ad bene beateque viuendum.

Placentæ genus.

Lolius rhetor.

SYNONYMA.

SYnonyma vt diſtincte tractentur (confuſa enim à plurimis authoribus conſcripta ſunt) Loliginem in maiorem minoremque diuidemus. Maior ita Τεῦθος à Græcis nominatur, vt Ariſtotele & Nicandro, Gaza Lolium ficto Latino nomine tranſtulit, vt à Loligine diſtingueret, quam Τευθίδα vocat. Legitur in vulgatis Ariſtotelis codicibus plerunque Τεῦθος, barytonum, non oxytonum, vt placuit Zoographo, vnde & genitiuus pluralis Τευθῶν vltimam ſyllabam circumflectit, cum tamen *a* alibi paroxytonum reperias Τεῦθος, à recto ſingulari penanflexo Τεῦθος, ſicut apud Athenæum, Nicandrum & Scholiaſtem quoque, qui accentu in prima circumflexo ſemper ſcripſerint. Qua de cauſſa Τεῦθος Rondeletius, quam Calamar vocant, à thecæ ſcriptoriæ ſimilitudine, ſiue quod in ea reperiantur, quæ ad ſcribendum neceſſaria ſunt, videlicet atramentum & gladiolus, vt quæ altera pars ſcriptoriæ calamum ſiue pennam referat, minime vero officula duo, vt quidam imprudenter contra veritatem ſcripſerunt, in quorum alter calami loco ſit. Robertus Conſtant. in ſupplemento linguæ lat. Monſpelij calamar vocari aſſerit. Prouinciales Tothona corrupto vocabulo pro Theutho vocant. Maſſilienſes Tante. Romanis quoque & Venetis Totena dici teſtis eſt *c* Bellon. Baionenſes, vt ait Rondelet. Cornetz appellant Loliginem magnam, Corniches paruam, quamquam vtramque vocem Robertus Conſtantinus Loligini minori adſcribat. Iam vero Loligo minor Τευθὶς à Græcis nominatur. Nota igitur vocabula hæc Τεῦθος, & Τευθίς, ſpecies ſignificare diuerſas: cum alia pleraque piſcium nomina in ſimiles terminationes exeuntia, niſi ſexu differre ſoleant. Sic Cantharus & Cantharis, piſces idem videtur Wottono; ſimiliter Cammarus & Cammaris: Carabus & Carabis: Phycus & Phycis. Iam ſynonyma proſequamur, Calamaro & Calamaio nomen Italis vſitatum eſt. Vnde *d* Pierius Valerianus piſcem atramentarium vocat. Gallis præſertim Santonibus Caſſeron dicitur. A noſtris, inquit *e* Rondeletius, Glaugio, corrupta voce, opinor, ex gladiolo, quanquam Moſpelienſes noſtri Calamar & Glaugio ſæpe confundant. *f* Robertus Conſtantinus Monſpelienſibus Glangio (corrupte forte pro Glaugio) dici ſcribit, item Rubelle & Couteu, quod gladium ſiue cultrum ſonat. Hiſpanis Calamar peſcado. Sepias & Loligines, teſtibus Ebero & Peucero, Germani vna voce vocant Balckfiſch / ab humore atramento ſimili, quem habent loco ſanguinis. Eum enim humorem Germani Balck appellant. Et Anglis Balk nigrum ſignificat. Sed Adamus Leonicerus Sepiam priuatim Balckfiſch appellari ſcribit. Quod ſi generale nomen hoc ad Mollia faciamus, ſpecies ſub eo contentas differentiis adiectis Germanis noſtris, inquit Zoographus ita interpretabimur: Loligo maior, ein groſſer langer Balckfiſch. Loligo minor, ein kleiner langer Balckfiſch. Sepia ein breiter Balckfiſch. Polypus ein Balckfiſch mit einem kleinen Leib / vnnd langen Füſſen / darauff er auch gehen kan. Cæterum Loliginem ſimpliciter Germanis Intenfiſch dici tradit *g* Nomenclator, quod piſcem atramentarium denotat, vt eius linguæ periti me docuerunt. Belgis Seecatte, id eſt felis marina, vocari idem teſtatur. Putat Zoographus Loliginem quoque recte à Germanis appellari poſſe ein Raankuttel. Nam Raan gracile & oblongum illis ſignificat, Kuttel vel Kuttle Anglis Sepiam, quæ vox apud Germanos omni Mollium generi accommodari poteſt. Loliginem vero Sleue ab Anglis nominari Ioan. Fauconerus Zoographum docuit. Olligaga Illyriis dicitur. A Gaza & aliis recentioribus gemminata liquida Loligo ſcribitur. Doctioribus pleriſq; ſimplici, veterum codicum imitatione. Sic enim ſcriptũ reperio in Plinij, Ouidij, & Horatij antiquiſſimis codicibus. Loligo, inquit *h* Varro, dicta eſt quaſi Voligo, quod ſubuolet littera commuta prima. Quapropter prima ſyllaba contra naturam apud Poetas producitur, ſi vera eſt hæc nominis etymologia. Male quidam ex recentioribus Τευθίδα Sepiam interpretantur, & gladiolum apud *i* Plutarchum agentem de Eretrientibus habentibus ξιφίδια, vt αἱ τευθίδες, at [illegible] non habentibus.

a Hiſt.4. c.1.

b Lib.17. de piſcib. c.4.

GENVS. DIFFERENTIA. deſcriptio.

ANte Teuthi & Teuthidis deſcriptionem, operæpretium eſt quædam præfari, quæ communiter vtrique conueniunt, qualia Plinius ſub nomine Loliginis complexus eſt: eo enim vtramque ſpeciem, hoc eſt, Theuthum & Theuthidem comprehendit, vt ex multis locis Ariſtotelis cum Plinij verſione collatis optime probauit *a* Rondeletius. Teſte igitur *b* Ariſtotele habent Loligines, vt Sepiæ, pedes ſupra dẽtes, ſenos, exiguos, eorumque nouiſſimos duos maiores, reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. Vt enim quadrupedibus crura poſteriora infirmiora, validioraque ſunt; ita iis quoque maximi qui infra habentur: his enim onus ſuſtinetur, motuſque potiſſimum agitur. Duo etiam illi nouiſſimi maiores ſuis mediis ſunt, quia illis miniſtrant. Polypus medios quatuor habet maximos. Præter hos pedes, vt idem *c* author eſt, Sepiæ Loligines & Lolij peculiares binas ſortiuntur promuſcides longas, acetabulo parte extima bino aſperiuſculas, quibus capiunt & ad ora admouent cibos, iis etiam quoties tempeſtates vrgent ad ſaxa aliqua adhærentes, ſeſe veluti anchoris iactis ſtabiliunt. Vſum autem harum promuſcidum *d* alibi clarius ſic exponit. Cum itaque Sepiæ & Loligines pedes habeant breues atque inutiles, ne æſtu maris tempeſtateue exturbentur ſaxis, vt quæ de longinquo admoueant, ideo promuſcides binas longas habent, quibus veluti anchoris innitantur, ſeque ſtabiliant modo nauigij, tempeſtate vrgente: venentur etiam procul, orique è longinquo admoueant. Polypi promuſcide carent, quoniam pedes ad vſum eundem commodos habent. Differunt autem hæ promuſcides à pedibus, quod duplo maiores ſint, rotundiores, nec vt pedes in acutum deſinentes, & in extrema tantum parte acetabula habentes. Haſce promuſcides Loliginum ligulas appellaſſe videtur *e* Apuleius. Meminit earundem promuſcidum Ælianus, & non fruſtra à natura conditas fuiſſe teſtatur his verbis. Porro Sepię & Loligines binas, quibus paſcuntur promuſcides (vt ita appellem propter figuram earum ſimul & vſum) prætendunt. His veluti anchoris cum tempeſtas & fluctus mare agitant, petris firmiſſime adhærentes, aduerſus omnem concuſſionem & fluctuationem tutæ exiſtunt. Et rurſus cum tranquillitas redierit, iis ſolutis libere natant, non inutili hac ſcientia, qua ſe contra hyemem, & pericula muniunt, inſtructæ. Diſcrepat autem Loligo à Sepia quatenus teſte *g* Philoſopho hæc ſit latior, illa vero longior à Polypo autem quatenus huius alueus paruus eſt, Loliginis magnus, vt Sepiæ. Habent & Sepiæ & Loligines, etiam capillamenta, quæ ὀσλίγγας vocat Scholiaſtes Nicandri. Circa Teuthi & Teuthidis aluem maiores pinnæ ſunt, quam circa alueum Polypi aut Sepiæ. Athenæus ex *h* Ariſtotele Loliginem habere plurima Sepiæ ſimilia probat, eundem ſcilicet pedum numerum, & promuſcides, & è pedibus inferiores quidem paruos, ſuperiores maiores, promuſcidem dextram craſſiorem, corpuſculum totum, molliuſculum & oblongum, quæ omnia & maiori & minori Loligini conueniunt. Porro corpuſculum ſiue σωμάτιον Athenæus hic appellat, quod κοιλίαν Ariſtoteles dixit, Gaza ventrem: de eo enim ſic ſcribit: Sepiis & Polypis venter ſimilis, tum figura, tum tactu eſt. At iis quos Loligines appellamus, bina quidem conceptacula ventris ſpeciem gerunt: ſed alterum minus ingluuiem imitatur, & tactu diſcrepat, quoniam corpus etiam totum carne molliore conſtat. Inepte Albertus Magnus, & Iſidorus Loligini ſquamas tribuunt. Hæc de partibus externis, & primum quidem de atramento. Habent hoc vt Polypi ſupra apud mutim potius poſitum, vt ait *i* Philoſophus, Sepiæ vero infra ad aluum. Præter atramentum, ſuccum quendam purpuraſcentem continere Rondeletius author eſt, quo cenſet Loligines coctas ſubpurpureas reddi. Cæterum *k* Athenæus de Loligine loquens ait: ἔχει δὲ καὶ θολὸν ἐν τῇ κύστει οὐ μέλανα, ἀλλ' ὠχρὸν id eſt. Habet autem & atramentum in veſica non nigrum, ſed pallidum. Cui etiam ſubſcribit *l* Oppianus hoc verſu:

ὀσλίγγας.

h Lib.7.

Venter.

i De par.4. cap.5.

Atramentum.

k Lib.7.

l 3. Halieut.

Τευθίδες· οὐδ' ἄρα τῇσι μέλας θολός, ἀλλ' ὑπέρυθρος

Loligines: neq; his nigrum atramentum, ſed ſubrubrum.

Athenæus rurſus de Polypo tractans ſcribit: ἔχει δὲ καὶ τὸν λεγόμενον θολὸν οὐ μέλανα, καθάπερ ἡ σηπία, ἀλλ' ὑπέρυθρον: habet atramentum non nigrum, vt Sepia, ſed ſubrubeum. Ex quibus locis concludere nequeo nunquid Polypo & Loligini eiuſdem coloris ſit atramentum. Nam ὑπέρυθρον & ὠχρὸν videntur differre. Cæterum cum ſcribit *m* Ariſtoteles Mollia viſceribus carere, ſed mutim habere & atramentum, non ait nigrum ſuccum omnibus ineſſe, vt quidam putarunt, quoniam atramenti (τοῦ θολοῦ) nomine vtatur; nam hoc nomine intelligere potuit ſuccum etiam non nigrum. Nomen igitur atramenti propriæ Sepiæ conuenit ſucco illi nigro & excrementitio, cæteris quidem Mollibus vt Polypo, Teutho, & Teuthidi improprie. Poſtremo, vti docet *n* Ariſtoteles, Sepiæ, Loligini, & Lolio partes duræ ac ſolidæ intus per dorſum & corporis prona continentur; quas non eodem appellant nomina: ſed quod inſertum Sepij eſt, Sepium (Σήπιον) vocant, quod Loliginibus (ξίφος) gladiolum. Differunt enim quod Sepiæ, robuſtum latumque eſt, inter ſpinam & os mediam præ ſe ferens naturam, fungoſam intra ſe complectens & friabilem corpulentiam: Gladiolus arctior, & cartilaginoſior eſt: forma etiam diſcrepat pro alueorum modo quibus inſertus continetur. Vnde quoque Athenæus tradit Loligini teſtam (ὄστρακον) exiguam eſſe & cartilagineam: ratio eſt quia terreni minus quàm Sepia obtinet, vt docet *o* Ariſtoteles his verbis: Quod plurimum terreſtris materiæ habeat Sepia, argumento Sepium eſt, quod tale tantumque ſit: hoc enim Polypus caret; Loligo cartilagineoſum & tenue gerit. Loligo, inquit *p* Franciſcus Maſſarius, per dorſum & corporis prona procurrente gladiolo cartilagineo: Vnde à thecæ calamariæ ſimilitudine, quoniam ſeu cultrum, ſeu calamum retinere videatur, piſcem Calamarum appellant. Alij exactius hunc gladiolum depingentes anguſtum, cartilagineum, pellucidum eſſe ſcribens, ab vna parte cultrum, ab altera calamum referre. Itaque cum nihil deſit, quod ad thecam ſcriptoriam videatur neceſſarium, habet enim etiam atramentum in muti, aptiſſime apud multas nationes, Gallos dico, Italos, Hiſpanoſque piſcis Calamarius nuncupabitur. Quamuis autem ex Ariſtotelis verbis ſupra poſitis pateat τὸ ξίφος ſiue gladiolum ad Loliginem pertinere, σήπιον autem ad Sepiam: tamen locum quendam ex eodem Philoſopho in libris de partibus Animalium adducit Zoographus, quo probat Sepium quoque de Loliginis oſtraco ſeu teſta dici: Verba autem eius hæc ſunt Gaza interprete. Loligo ſepium cartilaginoſum, ac tenue gerit, & minus atramenti continet, quam Sepia. Sed quia locus ei non occurrebat, dum ea ſcriberet, an Græce Sepium legatur, dubitat. Profecto à me hic locus nullo modo obſeruatus eſt, nec ab aliis etiam, qui hactenus de Mollibus commentarios doctiſſimos edidere. Et puto hunc locum in Ariſtotele neutiquam inueniri, calamique aut ſcriptoris lapſu deceptum Zoographum. Ego Loliginis Illyricæ maximæ præ cæteris gladij iconem addidi lucidioris doctrinæ gratia. Diaphanus is erat, & cryſtalli etiam inſtar ſplendidus. Minores vero iuxta poſiti, ſunt Loliginum Venetarum. Hæc ſunt quæ, ni fallor communiter de vtriuſque Loliginis partibus externis interniſque dici à nobis potuerunt: reſtat nunc vt vtramque inter ſe differre demonſtremus. Non enim cum Scholiaſte Nicandri errãdum putamus, qui Τεῦθον marem eſſe putat, Τευθίδα fœminam: aut cum Wottono, qui nobis conſiderandum relinquit, an Lolius à Loligine ſpecie differat, an ſolo ſexu, quod ſcilicet Loligo mas ſit, Lolius fœmina. Quandoquidem ſatis clare ex his dictis *q* Ariſtotelis patet ſpecie inter ſe diſſimiles eſſe: Loligine vero grandior qui Lolius nominatur. Quippe qui vel in cubitos quinque excreſcat. Vnde *r* Athenæus nõ recte Teuthum à Teuthide magnitudine ſola diſtinguit. Nam præterea & pinnis differunt, vt eodem loco Ariſtotel. paulo poſt docet, ſic inquiens: Pinnulæ etiam circumdantes illæ totum in Lolio alueum ambiunt, cum in Loligine partem aliquam relinquant. Idem alio in loco clarius aperuit: Pinnula, inquit, cum in cæteris, tum in grãdium Loliginum (lego Loliorum, nam in Græco legitur μεγάλων τευθῶν) genere iuncta perpetuaque geſtatur: minores vero quas Loligines vocant, non circumactam per totum alueum, ſed de medio

m 4. Hi. c.1.

Gladiolus eiuſque deſcriptio.

n Hiſ.4.c.1.

o 4. De par. cap.5.

p Plin. lib. 9. cap.28.

q Lib.7.

r De par.4. cap.9.

dio orſam habent. Poſtrema quoque pars aluei, quæ retuſa eſt in Polypo & Sepia, & Loligine valde acuitur, in Lolio v. medio modo ſe habet. Quapropter iure dixit t alias. Pars enim Lolij quæ exit in acutum, latior eſt. u Athenæus ex eodem de Loligine maiori ſeu Teutho ſcribit, accedere ad tres dodrantes, colore ſubruffo eſſe (ὑπέρυθρον) & ex dentibus inferiorem in eo minorem, ſuperiorem vero maiorem, vtrumq; nigrum, accipitris roſtro figura non abſimilem, diſciſſo alueo ventriculum ſuillo ſimilem videri. Quæ fere omnia non modo Teuthidi, ſed etiam Sepiæ ſunt communia; roſtrum autem in Lolio non prorſus nigrum eſt, ſed ad nigredinem tendit. Lolium igitur ſic deſcripſit x Bellonius: Ipſa quidem Loligine maior eſt, vt cubitorum interdum quinque eſſe ſoleat, inquit Ariſtoteles. Exteriore quoque corporis nota aliquantulum à Loligine diſcernitur. Pars n. Lolij quæ exit in acutum, in Loligine latior eſt. Quinetiam pinnulæ totum Lolium ambiũt (pictura Rondeletij hoc non oſtendit, (vt notat Zoographus) iunctæ perpetuæque, quæ alioqui in Loligine partem aliquam relinquunt. Minus autem accedit ad Polypum quam Sepia. Nam corpus ei oblõgum eſt, cartilagineum, duabus pellibus obductum: gladium arctiorem & magis cartilaginoſum in tergore continens, tranſlucidum vitri modo, tenui theca incluſum: roſtrum aquilinum, pſittaci figura. Sed eodem modo atramentum, quod Sepia emittit, & cirros octonos habet, breues tamen: in quibus totidem acetabula conſpicies, quot in Sepiis, Ac præter illos octonos, duo quoque longa flagella ſeu promuſcides multis in extremo acetabulis circumſeſſa videbis: quibus à longe Cancros, Vrſos, Aſtacos, Paguros, & omne piſciculorum genus arripit. Porro Lolij acetabula præter Sepiarum & Polyporum morem, tribus introrſum aculeis oſſeis robuſtis, in gyrum munita ſunt: quibus veluti vicinis arripit quod cupit, vt non omnino ſit tutum Lolium manu in ipſo mari contrectare ac præhendere. Latas in gyrum diffundit pinnas: à cuius ore corneo gula prætenditur anguſta, & vſque ad ſtomachum longa, quem habet ampliſſimum, atq; adeo ingluuiem oblongam, quę hũc præcedit. Eadem fere Rondeletius his verbis: Piſcis eſt pelagius, gregalis, ex Mollium genere, pedibus promuſcidibus, capite, oculis, ore, lingua, fiſtula, partibus internis quibuſdam coeundi modo Sepiæ ſimilis. His v. diſſidet. Corpore eſt longiore, rotundiore, in acutum deſinẽte Sepia breuior eſt & latior, durioreq; carne. Sepiæ os internum in prona parte ſitum quod Sepiũ vocatur, robuſtum, latum, media natura inter os & ſpinam, friabile quid & fungoſum continens. Loliginis τὸ ξίφος, id eſt, gladius, tenuis eſt, anguſtus, cartilagineus, pellucidus. Promuſcis dextra craſſior. Atramentum nigrum non infra vt in Sepia: ſed prope mutim. Pinnulæ latiores ſunt quam in Sepia, non totum aluum ambientes, & in angulum acutum in lateribus deſinentes. Et paulo poſt. Præter atramentum, inquit, ſuccum quendam purpuraſcentem continet, vnde ſubpurpureas Loligines coctas reddi puto. Loliorum autem duo ſunt genera, maiores & minores, quod his verbis y Ariſtoteles docuiſſe videtur: Loliorum genus puſillum admodum eſt, & facie quoque à Loligine diſſidens. Quæ Gaza melius ſic vertiſſet. Eſt autem genus paruorum Loliorum, facieque è Loligine diſſidens. Nam Græca ſic leguntur: Ἔστι δὲ τὸ γένος ὀλίγων τῶν τευθῶν. Zoographus hic legendum cenſet: Ἔστι δὲ τὸ γένος ὀλίγων τῶν τευθῶν. vel Ἔστι δὲ καὶ γένος ὀλίγων, &c. Loliginis minoris deſcriptionẽ hãc nobis ſcriptam reliquit Bellonius: Octo cirros vt Sepia habet, multo quam Polypus breuiores, Sepia tamen longiores. Atramentum nigrum continet Sepiæ modo. Grandem quoque habet aluum & fiſtulam vt Sepia; gladium etiam in tergore, alteri tantum huius parti inhærentem. Duo crura ſiue duas proboſcides longas exerit in cirrorum congerie, teretes, multis in extremo torulis, ſeu acetabulis concauas, quibus cuncta quæ venatur, capit & ori admouet: & ad ſaxa quibuſdam veluti iactis anchoris confirmat. His etiam vtitur, quoties de more palpat, & piſciculos retinet: quibus maiores quoque nonnunquam euincit. Roſtrum porro illi eſt pſittaco ſimillimum. Rondeletius pediculorum numero, promuſcidibus, oculis, capite corporis forma, gladioli ſubſtantia, atramento, deniq; partibus omnibus tum externis, tum internis perſimilem eſſe Loligini maiori ſcribit, excepta pinna, & gladiolo, & parte extrema: pinnam enim latam eſſe inferiori loco magis, quam in Lolio, gladiolum quoque & partem extremam acutiores. Loliginis maioris Saluiani, & minoris Rondeletij, item eius cuius picturam Venetiis accepimus, rubris vndique maculis conſperſam, icones tribus hiſce tabulis delineatas damus.

t Hiſt. 4. c. 1. u Lib. 7. x Lib. 2. de piſc. y Hiſt. 4. c. 1. *Lolij duo genera.* *Ariſt. correctus.*

LOCVS.

Reliqua Mollia prope littora verſantur, ibique vitam degunt, Loligo vero in profundo mari, vt teſtatur a Ariſtoteles his verbis: Loligo ſola ex iis gaudet alto, vitamque pelagicam agit. Idem etiam de Lolio ſcripſit inquiens: Pelagius tamen Lolius non alio modo, quam Loligo conſiſtit. b Saluianus in omni mari ſatis frequentem & notam eſſe ait. In noſtro mari, inquit, c Plin. Loligines quinum cubitorum capiuntur. Sed Ariſtot. Lolium ad tantam magnitudinem peruenire author eſt, nulla loci facta mentione. d Albert. Magnus refert Loliginem reperiri quinq; cubitos longam in Sixto Mauritaniæ flumine. Abundare etiam in mari prope Eubœam ex Archeſtrati verſu apud e Athenæum citato colligo, nam multas eſſe ſcribit venales in Dio & Pyrrha oppidis Eubœæ.

In Ponto quoque Loligo reperitur teſte
f Plinio, cum abſit
Sepia.

a De par. 4. c. 4. b Hiſt. 56. aquatil. c L. 9. c. 30. d Lib. 21. de animal. e Lib. 7. f Li. 9. c. 15.

VICTVS.

Gaudent piſcibus Loligines: nam tradit a Ariſtoteles, in Mollium genere Loligines piſces vel maiores euincere. b Bellonius, Cancros, Paguros, Aſtacos, & omne piſciculorum genus ſuis longis prætenturis ſuperare & arripere affirmat, diligenterque quicquid in ſtomachum dimiſerint atterere roſtro, quod robuſtiſſimum habent, indeque cuncta, quæ in eius ſtomacho percipiuntur, pulmenti faciem habere.

a Hiſt. 8. c. 2. b Lib. 2. de aquatil.

CAPIENDI RATIO.

Capiuntur plurimis modis, vt nobis declarauit a Oppianus: Poſtquam enim aſtutiſſimas dixiſſet, ſubdit hos verſus:

Quamuis ſint tales vigili capiuntur ab arte
Piſcantis, ponto quoties voluuntur in alto,
Currentes rapiunt, pelagi non agmina cunctis
Sunt inſtructa dolis, capis falluntur & hamo,
Qui madida degunt terra, qua fluctus inundat,
Hi plus mente vigent, iſtorum corpore paruos
Imbelles tenues potius cum Caride parua
Teuthide (cum) Cancro capies longiſq; flagellis.

Et b alibi hamo etiam venari docuit his verſibus:

Piſcator virgam contorto fune globatam
Præparat, innumeros inſigens deſuper hamos
Piſcibus exitium forti mucrone propinquis,
In quibus infigit fallacem Iulidis eſcam,
Et reſupinatos ſub lymphis occulit hamos.
Furtiuam medijs fraudem ſuſpendit in vndis.
Cum videat fixam Loligo rumpit in eſcam,
Dumq; premit fuſum ſe circum fila volutans
Cuſpide confoſſus, quo ſe conuellere fruſtra
Nititur, & luctans contra ſua terga reuoluit.

a Lib. 3. de piſc. b Lib. 4. de piſc.

NATATIO. VOLATVS.

Non natant tãtum ſuis pinnulis quibus alueus earum circumdatur, vt ait a Ariſtoteles: ſed iiſdem etiam volant, vt habet b Plinius inquiens, Loligo etiam volitat, extra aquam ſe efferens. Quod & Oppianus teſtatur, canens,

——— Et findunt aera magnum
Loligo Miluuſq; rapax, & mitis Hirundo.

c Et rurſus ibidem.

Loligo Miluuſque rapax & mitis Hirundo
Cum timeant magnum venientem è marmore piſcem
Ex mare proſiliunt ſcindentes aera branchis.
Non volucrum ſpecies, non eſt Loligo natantum.
Turmatim fertur ponto, geſtitque volare.
Inferius multo ſe tollit mitis Hirundo.
At radunt ſummam milui lati æquoris vndam:
Hos nanti ſimiles dices ſimileſque volanti.

Idem Plinius ex Trebio Nigro tradit Loligines interdum volare tanta multitudine, vt nauigia quoq; demergant. Et d Albertus Magnus, Loliginem ſcribit quinque cubitis eſſe longam in Sexo flumine Mauritanæ, & iuxta Oceanum volitare ſagittæ modo: tantaque multitudine; vt naues ſubmergant. Neque id omnino eſſe incredibile putat Rondeletius; cum plurimæ mutuo complexæ natent: ideoque multa ſimul capiantur. Cæterum volatum longo tempore exercere non poſſunt, quod notauit etiam Albertus, & Iſidorus. Loligo inquit ille, alis (pinnis) ſuis in aerem ſe attollit: ſed quia flatus ventorum ſuſtinere non poteſt, paulo poſt vbi ventis concutitur, ad aquas redire cogitur, & in profundum relabitur.

a Hiſt. 4. c. 1. b L. 9. c. 29. [?] c Lib. 1. de piſc. d Lib. 2. [?] de anim.

ÆTAS. SEXVS.

Athenæus a ex b Ariſtotele Teuthi ac Sepiæ vitam breuem eſſe aſſerit: verba Philoſophi hæc ſunt: viuẽdi ſpacium tam Sepiæ quam Loligini breue: nam exceptis paucis bimatum non complet. c Plinius quoque de Sepia & Loligine locutus, ait: Neq; his bimatu longior vita. Loligo mas & fœmina hoc inter ſe differunt etiam præter illud commune diſcrimen quo omnia Mollia in genere diſtingui diximus, quod vt ſcripſit d Ariſtoteles, fœmina inteſtina duo continet veluti mammas, quæ ſi aluo inſpecta diſſeces, facile videris: quibus mas omnino caret. Loligo mas, inquit e Rondeletius, à fœmina differt, quod intus meatus duos habeat quibus mas caret, ſicuti in Sepiis euenit. Quamobrem errant qui Loliginem fœminam eſſe putant, Lolium vero à Gaza nominatum marem, cum etiam in Lolio differentia maris & fœminæ modo dicta reperiatur.

a Lib. 7. b Li. 5. hiſt. c. 18. [?] c Lib. 9. c. 51. [?] d Hiſt. 4. c. 1. [?] e De piſc. 17. c. 4. [?]

COITVS. PARTVS.

Cum a Ariſtoteles generaliter complicationem Mollium docuiſſet, qua vtuntur in coitu, hæc ſubinde infert: Sepiæ vero & Loligines νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι κατ᾽ ἀντικρὺ ἀλλήλαις, νέουσι δ᾽ ἐναντίως: id eſt, Natant inuicem complicatæ ex aduerſo, ita vt os ori, cirri cirris reſpondeant è regione, natantes interim in contrarium. Naſum etiam dictum (τὸν μυκτῆρα) alter in alterius naſum inſerit. Quo loco Rondeletius pro νέουσι legit ὀχεύουσι, vel ὀχεύονται. Quod quidem clarius dicitur, inquit Zoographus, ſiquis diligentius Ariſtotelis verba ſeorſim conſideret. Si vero apud ipſum Ariſtotelem argumentum, hoc eſt, ea quæ præcedunt & ſequuntur, reſpicias; nihil mutare opus eſt: tractat enim ex profeſſo de animalium coitu: & cum Polypos terræ niti dixiſſet in coitu ὀχεύουσι δ᾽ οἱ πολύποδες ὅταν τὴν κεφαλὴν ἐφαπλώσωσι πρὸς τὴν γῆν &c. Sepias & Loligines natare ſimul, & coire ſubiungit: natando autem vtrunque ſexum in contrarium ferri, vtpote corporibus è regione, & ex aduerſo applicatis. Athenæus quoque b Ariſtotelis verba recitans νέουσι legit. c Plinius, Sepiæ & Loligines, inquit coeunt linguis, componentes inter ſe brachia, & in contrarium nantes, ore & pariunt. Sed Polypi in terram verſo capite coeunt: reliqua Mollium tergis, vt canes. Qui locus inquit Zoographus, cum ex Ariſtotele ſit conuerſus, linguis tamen Mollium vlla coire is non dixit: ſed neque tergis vt canes. In verbis Ariſtotelis ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσι. noſtri codices recte poſt συμπεπλεγμέναι diſtinguunt & ſequentia pariter conſtruũt, hoc eſt στόματα ſimiliter, vt πλεκτάνας referunt ad ἐφαρμόττουσι. Apud Athenæum vero hæc citantem, diſtinctio eſt poſt στόματα: quod Plinium induxiſſe videtur, vt ore & linguis ea coire putaret: cum tamen proxime ſcripſerit Ariſtoteles eundem coeundi modum Mollibus cunctis eſſe. κατὰ στόμα γὰρ συμπλέκονται &c. ſed longe aliud ei eſt συμπλέκεσθαι, aliud ὀχεύειν & σπερμαίνειν quod non animaduertit Plinius. Quamobrem quod d Gaza etiam vertit. Mollia ore coeunt, non probo: cum Græce legatur συμπλέκεται. e Ariſtoteles certe Mollia non linguas, ſed pro lis carnoſum quiddam habere tradit, quo voluptatem eſculentorum diſcernant. Pariunt etiam ea corporis parte (teſte f Philoſopho) quæ fiſtula dicitur: qua coire eas nonnulli arbitrantur. Ἐκτίκτει δὲ κατὰ τὸν φυσητῆρα, καθ᾽ ὃν ἔνιοι καὶ ὀχεύεσθαι φασὶν αὐτούς. Sed hoc ex vulgi, vt recte annotauit Zoographus, vel piſcatorum quorundam potius, quam ſua ſententia ab Ariſtotele dictum. Alioqui dubium non eſt quin & coitus & partus eadem omnino parte, non locis diuerſis fiant. Theodorus pro φυσητῆρα legiſſe videtur φυσητῆρα: hoc eſt fiſtulam, quam alibi αὐλὸν vocat Zoographus καὶ τὸν μυκτῆρα καλούμενον legere mauult: quoniam proxime τὸν καλούμενον μυκτῆρα nominauit, hoc eſt appellatum naſum in Mollibus: naſus enim verus, hoc eſt figura ſimul & vſu naſus, non habetur niſi in ſanguineis reſpirantibus: & paulo ante dixerat, æſtimatum à nonnullis genitale in vno crinium inſeri εἰς τὸν μυκτῆρα θηλείας. Et rurſus de Loliginibus & Sepiis: Ἐναρμόττουσι δὲ τὸν καλούμενον μυκτῆρα. Sed ſiue, inquit Zoographus fiſtulam ſiue naſum legamus: neutra iſtarum partium, vel coire reuera, vel parere poſſunt Mollia. Rurſus de Sepiarum & Loliginum coitu agens g Philoſophus, πλωΐζουσιν, inquit, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ ὄπισθεν, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ στόμα ποιεῖται: Gaza vertit: Natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agitur. Quod quo pacto quadret, non aſſequor ait Zoographus. Nam ſi partibus ſupinis iunctis coeunt, & os ori, cirri cirris è regione reſpondent, vt dixerat, νέουσι δ᾽ ἐναντίως, id eſt oppoſita inuicem natatione vtuntur: non conuenit ſexum alterum retro alterum os verſus natare, ſed os verſus vtrunque. Sed hæc inſpicere neceſſe eſt, ſi quis de veritate admodum cupit eſſe ſolicitus. Pariunt in alto: teſteque h Ariſtotele conſertum iis ouum quale Sepiis eſt. Quæ ſic tranſcripſit i Plinius: Loligines in alto conſerta oua edũt, vt Sepię. Oua quoque earum apparent gemina: quoniam, vt ait k Philoſophus, vulua earum ita articulata eſt, vt biſida cernatur. Et l teſte eodem prodeunt è ſingulis Loligines ſingulæ vt in Sepiis contingit.

a Hiſt. 5. c. 6. [?] *Rondeletius notatur.* [?] b Lib. 7. c L. 9. c. 51. *Plinij error.* d Lib. 1. de gen. c. 15. e De par. 4. cap. 5. f Hiſt. 5. c. 6. *Ariſtoteles correctus.* g Hiſt. 5. c. 5. h H. 5. c. 18. i L. 9. c. 51. k De gen. 3. cap. 8. l Hiſt. 5. c. 18.

MORES. INGENIVM.

Loliginem minorem ſiue τευθίδα Ariſtotel. apud a Athenæum inter piſces gregales numerat. Sed Ariſtoteles, ſi fides ſit vulgaris codicibus Græcis, τευθὸν non τευθίδα inter gregales piſces recenſet his verbis: Gregales denique ſunt Thunni, Aleces, Gobiones, Vocæ, Lacerti, Coruuli ſiue Gracculi, Dentices, Mulli, Maileoli, Elegeni, Sacri, Ariſtulæ, Sargiaci, Lolij, Pauperes, & cæt. Plinius quoque & Oppianus Loligines gregales, eſſe teſtantur, cum his eas turmatim ponto ferri, ille vero ſcribat tãta multitudine è mari volare, vt nauigia demergant. Quæ comprobanda his c Æliani verbis: Loligines, Accipitres marini, Hirundo pelagia, cum quippiam metuunt, ex mari exilire dicuntur: ac Loligines quidem pinnarum longiſſimo, & ſublimi tractu gregatim more auium efferri. Sane maior his quoque aſtutia, quam Sepiis, ac contra plura pericula ſe muniendi poteſtas. Nam & atramento (quod vt in Sepiis, poſtquam emiſſum eſt, rurſus accreſcit, ita vt nunquam eis deſit copia eius teſte d Ariſtotele) & volatu ſe liberant, ab imminente hoſte, aliove periculo: quamuis in aſtutia pares eſſe Sepiis his verſibus innuat e Oppianus de Sepiarum calliditate antea locutus, qua fugiunt piſces horrendos infuſcata prius aqua.

Loligo atq; alij qui findunt aera piſces
Tales inueniunt artes: non eſt liquor ater
Illis purpureos potius de corpore fundunt
Humores: ſed fraude pares aſtuq; putantur.

Sed natura de Loliginibus magis ſollicita eſſe debuit, quam de Sepiis. Nam hæ cum litorales ſint, minorum piſcium ac minus celerum natatu iniuriis exponuntur, quos tantum aquæ infuſcatione decipere ſufficiebat: Loligines vero cum in alto degant, maiorum piſcium ac maxime velocium periculis obiiciuntur, vnde eis etiam volatum natura conceſſit. Promuſcidibus quoque, quoties tempeſtates vrgent, ad ſaxa aliqua adhærentes (non aliter quam Sepiæ, ſe veluti anchoris iactis ſtabiliunt, vt author eſt f Ariſtoteles. Vnde g Ælianus. Loligines & Sepiæ duabus ſunt tanquam promuſcidibus præditæ, quibus ad ſaxa, cum eſt in mari tempeſtas, adhæreſcunt, & tanquam anchoris iactis firmatæ fluctuum incurſionibus reſiſtunt. Poſt cum eſt tranquillitas, ſolutis promuſcidibus rurſus natant. Non contemnendam ſcientiam tenentes vitandi ſane tempeſtates atque ex periculis ſalutem conſeruandi. Loligini quoque illud accidit memorabile, vt ſi fides ſit h Olao Magno, ſolo tactu manum ſtupefaciat.

a Lib. 7. *Loligines gregales.* b Hiſt. 9. c. 2. c De anim. cap. 52. d Hiſt. 9. cap. 37. e Lib. 3. de piſc. f Hiſt. 4. cap. 1. g Lib. 12. de animal. c. 1. h L. 21. c. 10.

DENOMINATA.

Mollia omni communi vocabulo τευθώδη nominantur, hoc eſt Loligini ſimilia apud Athenæum. τευθὴν ὁ καπήλοπος, Suidas. Dicitur etiam τευθὸς aut τευθὶς, voce diminutiua τευθίδιον, quod frequens eſt apud Athenæum. Doryon hepſetis τευθίδια & σηπίδια adnumerat. Et Græcos imitati Latini Loligunculas, & Sepiolas dixere a Plautus.

Emitto Sepiolas, Lopades, Loligunculas.

a In Caſina.

SYMBOLICA.

De Sepiis, & Loliginibus Matro Græcus poeta dicebat quod ſolæ inter piſces, quid album, quidue atrum ſit, noſcerent, vt ait Rhodiginus forte, inquit Zoographus, quia caro eorum alba eſt, atramentum vero in ſe continet. Sed Athenæus ex Matrone de Sepia tantum hoc refert: poteſt tamen & de Loligine aliiſque Mollibus atramentum effundentibus intelligi. Themiſtocles, vt in ipſius vita refert Plutarchus, Erethriæo cui cuidam exprobans ignauiam dixit: ἦ γὰρ ὑμεῖς περὶ πολέμου τι ἐστὶ λόγος οἱ καθάπερ αἱ τευθίδες μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δ᾽ οὐκ ἔχετε, id eſt, ſane & vobis aliquid de bello dicendum eſt, qui Loliginum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis. Succum Loliginis pro malignitate noxia, & virulentia nimiæ malitiæ poſuit a Horatius de Capitolino amico hæc dicens.

——— Hic nigre ſuccus Loliginis, hæc eſt
Aerugo mera. ———

Vt enim Loligo foris alba eſt, intus ob atramentum nigra; ſic Capitolinus fictus amicus, beneuolum ſe prius oſtendit, deinde latens intus venenum euomit.

Malignitas. a Satyr. 4. ſer. lib. 2.

PRAESAGIA.

Gvbernatores, inquit Cicero, cum exultantes Loligines, aut Delphinos ſe in portum coniicientes viderint, tempeſtatem ſignificari putant; a Plinio verò Loligo volitans, Conchæ adhæreſcentes, Echini affigentes ſeſe, aut arena ſaburrantes, tempeſtates ſigna ſunt. Quæſtioque eſt apud b Plutarchum: Quid eſt quod Loligo conſpecta magnæ tempeſtatis prænuncia eſt? An quia inquit, Mollium genus omne natura frigoris impatiens eſt? Caro enim eorum nuda & glabra eſt: non teſta, non pelle, non ſquamis munitur: duram vero oſſeamque partem interius gerunt. Vnde & Mollium nomen eis datum eſt. Quamobrem cum adeo non facile patiantur, imminentem tempeſtatem ilico percipiunt. Vnde Polypus in aridum procurrit, & lapidibus (πετρίδιοις) adhærens ventum iamiam adeſſe ſignificat. Loligo autem exultat, frigiditatem, & in profundo maris commotionem fugiens. Habet enim hæc mollium omnium partẽ carnoſam imprimis mollem, ac teneram. Eaſdem fere cauſſas reddidit c Pſellus, interprete Ioanne Corterio, inquiens: Loligo piſcis eſt carnis ſuperficie molli, vnde μαλάκιον nominatur. Tenuiſſimus enim exiſtens neque teſta, neque pelle, neque ſquamis tectus, inter malaciorum (Mollium) genera numeratur. Cum ſit igitur nudus, omnique deſtitutus operimento, hyemem facile cuius patet iniuriis, præſentit. quo fit, vt frigus fugiat: & commotionem maris, quæ in profundo eſt, declinare ſtudens, in aquæ ſuperficie natat. Cum igitur nautæ piſciculum iſtum mari ſupernatare vident inſtare hyemem (tempeſtatem) colligunt, non aliter quam Polypum petræ inhærentem ventos ſignificare. Indidit enim Deus virtutes quaſdam animalibus ad futurorum præſentionem: vt quæ eſſent ſalutaria, ſequerentur; quæ autem damnoſa deuitarent. Hactenus Pſellus.

Tempeſtatis ſigna. a Lib. 26. c. vlt. b Quæſt. natur. 18. c Phyſic. q. cap. 113.

EPITHETA.

Heroφοιτα φῦλα τευθίδας vocat Oppianus, quod volent per aerem. Apud Epicharmum ποτανὶ τευθίδες dicuntur. Sed hoc recentes forte ſignificat, inquit Zoographus, non epitheton eſt. Ποτανὶ τὰ πρόσφατα: Dorice Ποτανὶ πρόσφατος. At πετειναὶ καὶ ποταναὶ epitheta fuerint, eiuſdem ſignificationis, volucres, vocales τευθίδια ἁπαλὰ appellat Pherecrates, quod molli cute, & tenera ſint intecta. Loligo nigra dicitur Horatio quod ſuccum in ſe nigrum contineat.

VSVS IN CIBIS.

Teuthide egere.

TΕυϑίδα vilem fuiſſe piſciculum ſcribunt Scholiaſtes Ariſtophanis, & Suidas. Vnde prouerbialiter Athenis Teuthide egere dicebantur, qui tanta egeſtate premerentur, vt viliſſima quæque quærere cogerentur. Ariſtophanes in Comœdia cui titulus Archanes.

Ὅν ἐτ' ἴδοιμι τεύϑιδος δεόμενον,

Id eſt,

Quem etiam video Teuthide egentem

Nihilominus ab Obſophagis Loliginem in delitiis fuiſſe legimus. Nam Teuthidion nominatur in conuiuio, quod Philoxenus Cythereus deſcribit. Et Pherecrates apud Athenæum ἐν δουλοδιδασκάλῳ docet, in cœna lauta apponi Loligines: Noſtriſque temporibus à diuitibus, & ganeæ operam nauantibus ſummopere appetuntur, & commendantur, præſertim ſi à perito coquo apparentur. Hinc Caſtor Durantes in Theſauro ſanitatis:

Antiquis abiecta fuit Loligo, probatur
Sed nunc, hancq; petunt ſæpe probantque coqui.

a l. de alim. *b Lib. de ſimp. 3.* *c Lib. 21. de re cib. c. 13.* *d Lib. 7.*

Quo authore frigida eſt in primo gradu, humida in ſecundo. Præfertur parua, quod carne teneriori, cum ſit, facilius concoquatur, quam grandior, faciliuſque digeratur. *a* Paulus Aegineta Loliginem difficilem concoctu eſſe ſcribens: intelligendus videtur, quatenus omnia Mollia duræ ſint carnis & difficile coquuntur, vt tradit *b* Galenus. Nam Loligo facilius, alioqui, vt ait Dyphilus apud Athenæum, quam Sepia concoquitur: καὶ οὐκ εὔστομος. Maſſarius vertit, ſed inſuauis eſt, id quod Dyphili verba ſonant: Wottonus contrario ſenſu ori gratam eſſe, Bellonius etiam magis gratam dixit. Zoographus iudicari vult, quibus recentes hos piſces guſtandi facultas eſt. *c* Ioannes Bruyerinus Loligines inter lautas epulas reponi vidit, ſed vtcunque parentur, duras eſſe, & ægre concoqui ait. Gratam eſſe etiam teſtatur Caſtor Durantes, qui inſuper addit appetentiam augere, & optimi eſſe nutrimenti. Licebit itaque εὔστομον in Dyphili ſupra citatis verbis ſimpliciter legere, & ori gratum vertere. Præfertur grauida, nec capta in mari mortuo. Archeſtratus qui gulæ cauſa, vt ſcribit *d* Athenæus: terram mareq; peragrauit, de Teuthide ſcripſit:

Τευϑίδας ἐν Δίῳ τῷ πιερικῷ παρὰ χεῦμα
Βαφύρα καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ παμπληϑείας ὄψει.

Quæ ſic vertit Dalechampius.

Teuthidas in Dio & ad Euripum ſita Pyrrha
Et in Ambracia tincturis nobili per multas videbis.

Præparatio. *e Lib. 3.* *f In equitib.*

Romæ meliores iudicantur menſibus frigidis, vt Nouembri, Decembri, Ianuario, Februario, Martioque, variiſque modis præparantur, vt Sepiæ. Eubulus in Orthanna apud *e* Athenæum Loliginem in ſartagine ait coqui ſolitam *f* Ariſtophanes τὸ μὲν τάγηνον τευϑίδων ἀφεστάναι σίζον, id eſt, ad ſartaginem Loliginum (in qua Loligines friguntur) ſtridentem, aſtare. Contra in Thracum regis conuiuij deſcriptione Alexandrides Τευϑίδας ὀπτάς, id eſt Loligines aſſatas nominat. Et Eubuli in Auge apud eundem Athen. hic citatur verſus:

Παρεντέτρωται τευϑὶς ἐξωπτημένη,
Aſſata inflicta vulnera Loligini.

Eadem forte, inquit Zoographus fuerit τευϑὶς ἀνϑυλευμένη, nominata à coquo apud Socratem comicum:

Ἀστεῖον ὤφϑη τευϑὶς ἀνϑυλευμένη,

Id eſt,

Vrbanum quiddam viſa eſt mihi Loligo condita.

In quam & Charmus Syracuſanus (qui in promptu habebat verſiculos & parœmias de vnoquoque ferculo) hæc verba accommodabat: Σοφὴ σοφὴ σύ: ſcite nimirum & ſapienter coctam & apparatam inſinuans. Eſt enim & ſua coquorum ſapientia. Ἀνϑυλευμένον, τὸ διεσταγμένον (forte διεστοιβασμένον Zoographus) ἄρτυμα, ὅπερ ἔνιοι μεμενϑυλευμένον, Varinus. Antiphanes in Cyclope Lurconem Archeſtratum exuperans, inquit, eſto nobis mugil Himettius; torpedo ſub teſta cocta: Perca diſciſſa: farcta Loligo. Vt autem farciantur præparenturque nobis declarauit Alexis apud Athenæum, qui in Eretico hæc loquentem coquum introducit.

Loligo farcta.

Τευϑίδες, πίνναι, βατὶς, δῆμος ἀφύας
Κρεάδι' ἐντερίδι' ἄλλα τῶς μὲν τευϑίδας
Τὰ πτερύγια αὐτῶν συντεμὼν στεατίον μικρὸν παραμίξας περὶ πάσας
Ἡδύσμασι λεπτοῖς χλωροῖς ἀνϑύλευσα.

Quæ ſic transfert Iacobus Dalechampius.

Teuthides, pinnæ, batis, aphyarum natio:
Carnis & interaneorum fruſtula: Teuthidas
Conciſis earum alis, adipis admiſto paululo inſperſo ſale,
Scitamentis ex olere viridi, minutim tuſo, farctas condiui.

g In Atha.

Rondeletius Loliginem ita paratam, libi, placentæ aut farciminis genus eſſe putat, quod & ipſum Teuthis nominatur. Obſeruatur à coquis in primis, ne, dum cirri abſcinduntur, & præparantur ad cocturam, atramentum effluat; deterius enim ius conficitur ſine atramento, vt in Sepia quoque diximus. Vnde ſic cecinit *g* Iulius Cæſar Scaliger.

Tum Santonum Loligines cito & magicis
Curſu & itineribus ſportula atq; iumento
Parone lintreue fluitante ſubuectus,
Aut Almadijs, vt loquuntur Hiſpani
Vltro nigrantem ſanguinis ſui ſuccum
Se aiunt datura, condiantur vt recte.

h L. 9. c. 3. *i Lib. 2. c.* *k De re culi. l. 3. c. 104.*

Vt ſapidiores reddantur Loligunculę, nos docet *h* Apitius: Ad Loliginis, inquit, condituram in patinam teres piper, rutam, mellis modicum, liquamen, carenum, & olei guttas. Alia Loliginis conditura. In Loligine farſili piper, Liguſticum, coriandrum, apij ſemen, oui vitellum, mel, acetum, liquamen, vinum, & oleum amylo obligabis. Iſchia de Loligine ex *i* eodem; ſublatis cruribus in pulmentum tundes, ſicuti aſſolet pulpam in mortario, dein liquamine diligenter fricatur: & exinde iſchia plaſſantur. Frixantur etiam farina aſpera, & addito ſucco mali arantij, comeduntur quouis anni tempore in Italia, omnique ætate ſi magnæ fuerint, ſed valde nocent paralyticis, & concoctioni ſunt rebelles, quare in aqua coquuntur & vino, additis pipere, ſale, & herbis odoratis. Romæ autem, vt ſcribit *k* Bartholomæus Scappus, minores fricantur, maioribuſque præferuntur, condiunturq; in iure hoc modo. Gladiolo, & oculis exemptis, inſpiciuntur cirri, nunquid eis arena adhæreſcat, vt ſæpe euenire ſolet, dein ſæpius lauantur, quod fiet melius cum à corpore auelluntur, tum modico ſale aſperguntur, frixanturque in oleo oliuarum, poſt calidæ ſeruantur cum ſucco arantij mali irroratæ, & pipere aſperſo. Cauendum autem, ne in eo oleo, in quo frixæ ſunt, incoquatur quicquid ex farina fit, aut quod coquendo album facere velis. Quippe dum frixantur, rupta veſica, atramentum effunditur, & tingitur oleum. Si in iure voles, præparatæ eo vt ſuperius diximus, modo imponuntur æneo cacabo, aut vaſi fictili cum oleo, aut butyro, dein paulatim frixantur, addito aquæ tantillo, quantum ad tegendum eas ſatis eſt, mox ſuperinduntur aromata, cum cœpis modice contuſis, & prius frixis, aut herbis, & oleribus, vuis criſpini, & omphacio claro. Si vero hoc modo præparare volueris ſine atramento, eximitur veſica, deinde in aqua elixantur, recentique frigida iterum perfunduntur, ac deinceps in iure coquuntur. Loligines maiores virulentæ hoc modo coquantur. Demptis gladio, & crinibus, ſeu cirris lauantur, vt ab arena purgentur, qua ſæpius vndequaque obſidentur, tum plures in partes diuiſæ; ponuntur in æneo vaſe, aut fictili cum oleo, frixantur paulatim, adduntur que aromata tantumque aquæ, vt ſupereminеat, hinc coquuntur diu; longa enim coctione eſt opus. Vbi fere coctæ ſunt, atramentum cum vino Cretico, aut alterius generis albo, & omphacio commiſcentur, imponunturq; & rurſus ebullire aliquantulum ſinuntur, mox ſeruantur ad vſum. Quod ſi minus liquidum ius volueris, addenda amygdala, aut olera contuſa cum vuis paſſis. Farciuntur quoque vt idem Scappus author eſt, hoc modo. Mediæ magnitudinis Loligo mundatur, & quæ eximenda ſunt, eximuntur, cirri, ſeu barba cum aqua, & ſale coquuntur, atramentum in veſica reſeruatur. Mox farcitur corpus reliquum mixtura facta ex caſeo Parmenſi (is enim præſtantiſſimus apud nos iudicatur ad condiendum) medulla panis tenuiter trita, vitellis oui herbis conciſis, pipere, cinamomo, vna paſſa croco. Vbi vero dies eſt ieiunij, loco caſei, & vitellorum oui ſumuntur amygdala, aut nuces iuglandes, aut auellanæ contuſæ cum panis fruſtulo madefacto in omphacio. Farctum vbi ita fuerit corpus imponitur vaſi cum butyro, & aqua quoad ſupernatet, additis eius cirris in mediocres partes conciſis: paulatim omnia coquuntur cum modico ſale, & aromatibus. Cocta vbi fere fuerint, herbis minutim contuſis, aut amygdalis contuſis vinoque albo commiſtis, & omphacio inſpiſſatur ius, quod ſi flauedinem habere deſideres, croci parum commiſcetur, ſi vero nigrum eſſe cupis atramentum eius loco croci poſtulatur.

VSVS IN MEDICINA & aliis.

a De comp. ſecun. gen. lib. 1.

AVthor eſt Archigines apud *a* Galenum Loligines ſtomachicis conuenire in cibo. Aſſatas prodeſſe torminoſis Marcellus Emphyricus. Acron commentator Horatij ſcribit Loliginem eſſe genus piſcis, à quo atramentum fit: niſi potius in quo legendum ſit. Nam ex Sepia atramentum fieri ad ſcribendum idoneum conſtat, de Loligine id nondum compertum.

CAPVT VII.

DE LEPORE MARINO.

ADdamus huic libro hiſtoriam leporis marini omniũ quæ mare alit, animalium veneniſſimi. Ita nos iubent plurimorum authoritates virorum, qui hoc animal inter Mollia referendum eſſe iudicarunt, etiamſi multa quo ad naturam, & partes, ei deſint, quæ ſuperius diximus Mollibus vniuerſis ineſſe.

AEQVIVOCA.

LEpus Latinis ſimpliciter à pedum leuitate vocatur animal quadrupes, hirſutum, & velociſſimum, quod Græci λαγωὸν quoque ſimplici nomine, aliqui δασύποδα vocant. Sed de æquiuocis Leporis in Leporis terreſtris hiſtoria fuſius dicetur. Lyram piſcem vulgo à Gallis Gronaut (aliis Gornat) dictum aliqui Leporem marinum eſſe putant. Germani quidam Seehaan/ id eſt Gallum marinum appellant, vt Rondeletius ſcribit, Zoographus aliis etiam Seehaaß/ id eſt Leporem marinum dici putat; quanquam hic Lepus veterum venenatus non ſit, cum in cibis comedetur, vnde Albertus ait: Lepus marinus duplex eſt: vnus vulgo Gornellus dicitur, Gallice Gornais. Phlegma & mucum pituitoſum, inquit Zoographus Germani vocant Schnuder, alij Snot, vt inferiores Germani: à quibus hoc phlegmaticum animal Snottolf vocatur: quod nomen tamen etiam aliis quibuſdam pituitoſis piſcibus & mucoſis attribuitur. Nam Seehas, id eſt Lepus marinus Germanorum (alius quam Græcorum & Latinorum) ſiue ab oris figura, ſiue aliam ob cauſſam dictus, & à muco Snottolf, duorum aut trium generum (ni fallor) reperitur, quibus communis eſt figura orbicularis. Eſt & alius piſcis oblongus eodem nomine.

SYNONYMA.

QVi Lepus marinus Latinis dicitur, Græcis λαγωὸς, & λαγωὸς ϑαλάσσιος. Neque enim eam diſtinctionem probo quam adferunt Heſychius & Varinus, dicentes quod λαγωὸς per ω de terreſtri dicatur, λαγὸς per ο breue de marino & fluuiatili, cum fluuiatilem Leporem nullum nouerim. Βαμβραδόνες, κίχλαι τε καὶ λαγοὶ Epicharmus in nuptiis Hebæ, vt citat Athenæus: ſed melius alibi βεμβραδόνες (id eſt membrades & λαγοὶ, quanquam ſi qui piſces λαγοὶ dicantur, nuptiis & conuiuiis apti, illi plane à Lepore venenato, de quo agimus, diuerſi fuerint. *a* Horatius:

Nec ſcarus aut poterit peregrina iuuare lagois.

Vbi dubitat Acron, an lagois ſit genus piſcis, quod in mari Italo non inueniatur, aut auis quæ carnem leporis habeat. Germanice Lepus marinus venenatus circumlocutione efferri debet, ein giftiger Meerhaß/ oder ein gifftiger kleiner Mutteſfiſch. Liebre de la mer Hiſpanicum eſt. Cæterum Lepus marinus ſic dictus eſt à colore Leporis terreſtis, quem Græci ἔμπερκνον vocant, quod ſit percnæ (ea eſt oliuæ non acerbæ, nec omnino nigreſcentis ſpecies) ſimilis. Et Plinius colore tantum Lepori terreſtri ſimilem eſſe ſcribit. Idcirco miramur omnes *b* Cardanum, cum tria genera Leporis marini deſcripſiſſet, ex Rondeletio hæc ſubdere. Hæc velut reiectanea quædam maris (inquit) vt Lepores marinos deſcripſi, quid enim his cum Leporibus ſimile? nec veneni quod potiſſimum ſignum, quodque in eis lethaliſſimum habetur, vlla mentio ferme habita. Propior forſan deſcriptio alterius reiectanei, à Bellonio recitati, quanquam nec hoc forſan Lepus marinus dici poſſit. Sed à colore multis rebus nomina imponuntur, & inter piſces leuco, leuciſco, glauio, erythrino, Melanuro, auium puta paſſeris, merulæ, tordi nomina ad piſces eiuſdem coloris ſunt translata. hoc & in aliis contingit animantibus. Quapropter non mirabimur Plinium, qui terreſtri marique Lepori nil præter colorem commune ineſſe ſcribit. Et quamuis hic color Leporinus in omnibus ſpeciebus marini Leporis non inueniatur, ſufficit tamen in aliquo reperi genere. Monſpelienſes Imbriago vocant hoc eſt ebrium, quod viuus colore ex rubro nigricante, quali plerunque ebrij eſſe ſolent, exiſtat. ſed mortuus ex fuſco albicat.

GENVS. DIFFERENTIA. deſcriptio.

a De anim. l. cap. 45.

HActenus fuit à paucis cognitus Lepus marinus, tum quia rarus eſt, tum etiam quia varie à veteribus deſcriptus. *a* Aelianus cochleæ, teſta exemptæ aptiſſime comparat. cui ſane persimilis eſt. Plinius offam informem, hoc eſt maſſam carneam, vt exponit Rondeletius, potius quam piſcem vocat. Neque enim pinnas, neque oculos, neque alia membra apte diſtincta in hoc videas, quemadmodum in aliis piſcibus, ob id ſubſtantia ſiue carne non corporis ſpecie Loligini paruæ aſſimulauit Dioſcorides. Alij caudatæ Loligini ſimilem fecerunt: nigrum in ſuperficie Scholiaſtes Nicandri commemorat. Ælianus ex omni parte ad terreni leporis ſimilitudinem præter pilos accedere tradit. Ρυπώεις, id eſt ſordidus à Nicandro cognominatur. Scholiaſtes dicit quoniam γλινώδης eſt. Zoographus γλινώδης legit per iota in prima. Nam γλίνη per iota, rhyphon id eſt ſordes ſignificat Varino. Lepus marinus, inquit Auicenna, eſt animal oſtracoſum lutoſum (Bellonius pro lutoſo reponit durum: nam oſtraco ſiue teſta hoc animal tegi nullus idoneus ſcripſit author) declinans ad rubedinem aliquantulum, inter partes cuius ſunt quædam ſimilia foliis aluſnem. *b* Apuleius de lepore marino ait: Cum cætera exoſſis, duodecim tamen numero oſſa, ad ſimilitudinem talorum ſuillorum in ventre connexa, & catenata gerit. dum in viuis eſt è rubro nigricans eſt, mortuus fuſcus, teſte Rondeletio, qui etiam apud Latinum Nicandri interpretem (Leonicerum intelligit) hæc ſe legiſſe tradit. Lepus marinus ex lacertorum genere eſt paruæ Loligini ſimilis, informis magis offa quam piſcis. Solo colore Leporem referens. Sed nullibi inuenio in Leoniceri ſcholiis Leporem marinum Lacertorum eſſe genus, quod ſi ex genere Lacertorum ſtatuat, quomodo paruæ Loligini ſimilis eſſe poteſt, quæ corporis figura, & ſubſtantia nihil commune habet cum Lepore marino? & hic exanguis eſt, Lacertus autem ſanguinis particeps: Leporis marini tria genera à Rondeletio deſcripta ſunt, cuius etiam picturas damus, Primum genus maxime lethale eſt, cochleæ nudæ admodum ſimile, maxime poſteriore corporis parte. Os habet in dorſo veluti Sepia, tenue volutæ inſtar contortum, qua parte caudam ſpectat. in lateribus Sepiarum modo pinnas habet alueum ambientes, replicatas: mox corniculа duo carnoſa, qualia ſunt in cochleis, altera tantum capitis parte Zygenæ caput imitatur: altera parte foramen eſt per quod carnoſam quandam ſubſtantiam exerit, vt in pictura vides: eandem pro arbitrio retrahit. in harum duarum partium medio rima eſt pro ore. Atramento, & reliquis partibus internis Loliginem refert. Idque in hoc genere admirabile eſt, quod cum in omnibus animantibus partes ſiniſtræ dextris ſimiles ſint, in hoc valde ſunt diſſimiles, vnde offa informis merito dicitur. Odore eſt piſculento tetroque. Secundum genus ſuperiore eſt maius, partibuſque internis, atramento, ſubſtantiaque prædicto ſimile, item partibus externis dextra, & ſiniſtra, reliquis diſſimile. Nam parte priore duas latas appendices carnoſas habet, in quarum medio rima eſt: paulo infra cornicula duo, qualia in ſuperiore deſcripta ſunt, niſi quod acutiora & breuiora ſunt. In dorſo os nullum, neque poſterior pars cochleæ exenteratæ ſimilis eſt. Huius poſterioris partis vtroque latere, veluti in Sepia ſunt pinnæ magis expanſæ & replicatæ. Tertium genus ſubſtantia, viribus, & facultatibus prædictis ſimile eſt, idcirco inter Leporis marini genera retulit Rondeletius, pronamque & ſupinam partem huius repræſentauit. Quod in partis ſupinæ medio conſpicitur, eſt os: ſupra poſita ori pars, alueus, qualis in Sepiis, oui figura, ſed in ambitu crenatus. Ori ſubiecta pars membrana eſt tenuis, carnoſa, magis expanſa in rotundum, cuius ora fimbriata eſt, fimbriæ nigræ ſunt lutus cerebri nigri parum eſt, gulam excipit ventriculus, ex quo oritur inteſtinum inſtar capreolorum vitis conuolutum. In medio ſubſtantia quædam eſt fungoſa ſuccum fuſcum continens fortaſſis μήκων eſt cum atramento ſuo. Toto corpore eſt ſplendido: cryſtallum, vel pituitam concretam, congelatamque dixeris. Raro admodum capitur, & vix vnquam niſi in ſummo æſtu. tum enim à ſummis feruoribus omnia conturbantur. ea etiam quæ in maris imo latent. Odore eſt valde ingrato, & piſculento: nauſeam mouet. Hoc tertium genus Bellonius deſcripſiſſe videtur pro communi Lepore marino: Fuluum, inquit, Leporis terreſtris colorem imitatur. Pulmonis marini more per mare diuagatur, tametſi pinnis careat. Pellucidum habet corpus oui anſerini craſſitiem non excedens, quod pro libidine huc, & illuc transfert. Gibba eſt illi forma externa, qua etiam glaber eſt: conuexam internam partem oſtendit: qua eadem parte nerui permulti recti, atque obliqui apparent: quibus eo modo fere ſtriatus eſt, vt connexa fungi pars, iiſdem adſtrictum corpus diffundit, diffuſum vero contrahit: ſeſe enim conſtringendo aquam percutit, vt in ipſa natatione fungi naturam referat. Septem habet appendices, innumeris promuſcidibus ſtipatas ex indico in cyaneum vergentes, quibus ſugendo alimentum corpori ſuggerit: appendicum autem ſubſtantia fungoſa eſt. Cæterum ex aqua emergens ſuam figuram amittit, & in ſeipſum condidit, vt pulmo marinus. quapropter in vaſe aquam habente hunc contemplari oportet. Natat tranquillo mari. facileque digitis cedit, ſi comprimatur. Tota namque corporis eius ſubſtantia mucoſa eſt, ac veluti cartilaginoſa. Os ad cirrorum radices in concaua parte ſitum habet. Linguam demerſus vellicat, vt ari radix; paulo tamen remiſſius. Præter hæc commemorata genera tria alia nouimus, vnum cuius picturam primo loco damus Lepori terreſtri, colore & parte anteriori plane ſimile, dico capite & auribus, poſteriore parte informis apparet offa, nouem aut decem appendicibus in fine prædita hoc verum Leporem antiquorum exiſtimo. Alterum genus colore, & forma corporis à prædicto differt: colore enim eſt amethyſtino maculis albis variegato, binis in poſteriore parte appendicibus, veluti caudis quatuor, auriculas dixeris, duas prope os, duas ſupra caput: dorſum habet gibboſum. Tertium eſt cinereo magis colore, non tamen vnicolor, ſed albo & amethyſtino variegatum gibbo purpuraſcente; quatuor appendicibus parte anteriori. eius icon datur etiam parte inferna, quæ magis eſt cinerea. Aliud adhuc genus Leporis marini à prædictis diuerſum, Plinius & Aelianus deſcribunt, idque in Oceano Indico degere, & omnino Leporem terreſtrem pilis exceptis quos erectos habet, æmulari affirmant. ſed lubet *c* Aeliani verba adſcribere. Magni maris Lepus, inquit (nam alterum, qui in alio (mediterraneo) mari naſcitur, ante) ex omni parte ad terreni ſimilitudinem accedit, præter pilos, nam terreſtris pili molles ſunt ad tactum haud quidquam reſinentes. contra illius ſpinoſi & erecti. hunc qui contigerit, lædetur. ipſum in ſumma maris aqua natare, non in altitudinem demergi dicunt. celeri ac concitata natatione vti. Viuum eo difficillimum ad capiendum eſſe, quod neque in rete incidit, neque ad lineæ eſcam accedit. Quum ægritudine afficitur, natare nequit. Quiſquis tum manum ad eum admouet, niſi medicina adhibeatur, perit ac ſi bacillo eum tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur, quo baſiliſcus baculo tactus afficit. Hæc Aelianus.

c Lib. 16. 19 de anim.

GENVS. LOCVS. VICTVS.

SVmmatim à loco duæ ſpecies conſtituendæ ſunt, vt alij Lepores Indici dicantur, qui in Indico mari degunt, alij Europæi, qui ſunt in noſtris maribus, Adriatico & mediterraneo: num enim in Oceano Germanico inueniantur, nondum adhuc exploratum habemus. Plinium ſi verum eſt, quod in India ampliorem multo, & maiorem Leporem marinum, quam in noſtro mari dari ſcribit, puto à noſtri maris Lepore diuerſum non intelligere. Indicus enim ab Aeliano deſcriptus admodum diſſimilis. Nam Iuba in iis voluminibus, quæ ad Caium Cæſarem Auguſti filium de Arabia tradit, Lepores marinos ternas heminas capere affirmat: ſic enim apud Plinium legendum cenſet Rondeletius & non

vitulos marinos, vt habent quædam exemplaria, quæ longe plures heminas capere poſſunt: ſed quidam codices alij hic legunt mytulos ternas heminas capere, quę lectio magis probanda, quia loquitur de capacite teſte tanquam vaſis. Noſtras vt *a* Aelianus tradit in cœno gignitur, & ſæpe cum aphyis capitur, quod primo generi à Rondeletio deſcripto conuenit: is enim cum veſcatur limo, alga, ſordibus, in ſtagnis marinis lutulentis libēter verſatur. Reperiuntur frequenter inter Cycladas inſulas teſte *b* Bellonio, inter Loligos, Lologines & Sepias. Hinc poeta vetuſtiſſimus Nicander Leporem marinum nuper in lucem editum ſub alis, ſeu appendicibus Loliginis & Sepiæ occultare ſe ſcripſit, cuius naturam obiter depingit his verſibus:

a Lib. 2. de anim. c. 5.
b In Alexipharmacis.

Ος δή τοι ῥυπόεις μὲν ὑπὸ λίγεσιν ἀραιαῖς
Τευθίδος ἐμφέρεται νεάλης γόνος. ἢ ἀπὸ τεύθων
Ἢ ἀπὸ σηπιάδος φυλήξιδος. Ἢ τε μελαίνει
Οἶδμα χολῇ δολόεντα (δολόεσσαν) μαθητ' ἀγχεῦτορος ὁρμήν.

Quos ſic vertit Iacobus Greuinus:

Porro ſordidus hic lepus, vt natalibus vndis
Editus eſt, timide forulis ſe Teuthidis abdit:
Ceu genita ex illa proles, vel Sepia is eſſet,
Quæ vitream ſi quando peti ſe ſenſerit, vndam
Felle ſuo atque adeo quadram nigredine turbat.

Tertium genus Rondeletij in alto mari degit, ideoque rariſſime capitur.

SEXVS.

CVm ad Rondeletium delatus eſſet Lepus marinus, qui lingula carnoſa careret, & ore in dorſo: cæteris vero cunctis partibus externis & internis omnino ſimilis eſſet primo generi, eum marem eſſe iudicauit, & primo loco deſcriptum ab eo, fœminam: quod in ea ſimile quid Polyporum ouis reperiretur. Eſſe autem in „hoc genere marem & fœminam teſtis eſt *a* Plinius: Grauidæ, „inquit, ſi omnino aſpexerint fœminam ex eo genere duntaxat, „ſtatim nauſea & redundatione ſtomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedium eſt mas ob id induratus ſale, vt in brachialibus habeant.

a L. 22. c. 1.

PROVERBIA.

IN contabeſcentes, quia nulla medicorum ope reſtitui poſſunt, dici poterit quorundam ſententia, *Edit Leporem marinum.* Amepſias apud *a* Athenæum in Parco:

a Lib. 10.

Λαγὼν τάραξας, πῖθι τὸν θαλάσσιον,
Tu qui hæc conturbaſti, bibe Leporem marinum.

Id eſt annotante Dalechampio, ſic vinum bibe, vt poſthac ſemper faſtidias, quæ ſane expoſitio non placet. Nam ad tædium vini inferendum ſolummodo, antiquos fuiſſe vſos Lepore marino non arbitror; quod nimis ingens ſit venenum, vt poſtea ex varijs authoribus probabitur. Idcirco puto eo verſu mortem diram imprecari.

HIEROGLYPHICA.

QVi marinum Leporem pingunt, inquit Pierius Valerianus, humano tactum digito mihi videntur ſignificare voluiſſe, vel hominem minima de cauſa exanimatum: quandoquidem ferunt eum qui non modo digito, verum etiam virga Leporem marinum attigerit, quam primum exanimaſcere, niſi promptuarium ſit remedium, etiam mori. Vel mutua damna ex eadem pictura libet interpretari (nam hieroglyphicum hoc apud veteres non inueni) quia humanus attactus Lepori etiam exitialis in Indico præſertim mari: hæc Pierius.

VSVS IN MEDICINA.

Ad pillos euellendos.
a L. 2. c. 18.
b Lib. 11. de ſymp.
c Lib. 1. de compoſ. ſec. loca.

PEr ſe tritus, aut cum marina Vrtica illitus teſte *a* Dioſcoride capillos euellit Kiranides: Solutus inquit, & inunctus præuulſos pilos palpebrarum non ſinit renaſci. *b* Galenus etiam Lepore marino aliquos vſos fuiſſe ſcribit perdendi pilos gratia. Et *c* Crito apud eundem Pſilotris admiſcuit. Plinius pſilotrum ait eſſe, vel ſanguine, vel felle, vel in oleo necatum. Alij oleo ideo coquunt. Galenus in Euporiſticis: ſanguinem recentem ad idem inungit. Vtendi modum dilucide exponit Marcellus Empyricus cum ait: Leporem marinum, vel eius ſanguinem cum oleo tere: atque ex eo vulſorum de oculis pilorū loca frequenter perunge: poſt quod, & ſi renaſcentur, pili molliores erunt: quibus iterum euulſis ſupradictum medicamen inducitur, tum vero non renaſcentur. Archigenes apud Galenum ad ægylopas lanæ tomentum cum ſanguine murini Leporis tinctum indit. Plinius aduerſus ſtrumas laudat: Pungi, inquit, piſcis eius quirana in mari appellatur, oſſiculo de cauda, ita vt non vulneret, prodeſt. Idem faciendum quotidie donec percurentur. Eadem vis eſt paſtinacæ radio, & lepore marino impoſito, ita vt celeriter remoueatur. Marini Lepores oleo veteri iniecti benefaciunt diſcutiendis ſtrumis, ſed cum ipſo oleo in plumbeo pyxide incluſi: quam diebus quadraginta diligenter alligatam oportet haberi. Poſtea ex eo pinnula oblinendæ ſunt ſtrumæ, ſuperque eas pellis lanata non nimium tunſa, tegendi gratia imponenda eſt: præcipi autem oportet ne quis hoc medicamento

Ad ægilopem.
Ad ſtrumas.

manus inquinet, aut inquinatas, priuſquam bene eluerit, ad os referat, Marcellus Empyricus. Iubent & Lepore marino recenti podagram fricari teſte Plinio: ex quo & hoc quidam citat: ſanguis eius & fel in oleo necati contra carbunculos valet. Leporis marini ſanguis, inquit Auicenna, eſt calidus purgans morphæam & pannum: caput eius adustum generat pilos in alopecia, propriè cum adipe vrſi, & in tyria valde: cum autem ex eo fit emplaſtrum ſicut eſt abradit pilos. Abſtergit viſum more emplaſtri ſuperpoſitum, & ſicut collyrium: hæc ille, qui præcedenti etiam capite de Lepore terreſtri ſic ſcripſerat. Sanguis eius expurgat pannum: & cinis capitis eius remedium eſt vtile aduerſus alopeciam & propriè marini: ſed hoc videtur Zoographo Echinis magis conuenire: nempe vt Echinus marinus efficacior ſit contra alopeciam quam terreſtris: & forſan ex diuerſis animalibus remedia in vnum miſcuit Auicenna. Cinis Leporis marini in palbebris pilos inutiles euulſos cohibet, ad quem vſum vtiliſſimi minimi, vt author eſt Plinius. Albertus cinerem in aqua potum aduerſus eiuſdem venenum & rubetæ celebrat. Apud *d* Galenum inter Aſclepiadæ oculares compoſitiones citatur Dioniſij Mileſij ad pilos palpebrarum pungentes hoc remedium: Leporem marinum in figulino nouo vrito, & cinerem tritum ricinorum ſanguine excipito, & repoſito in cornea pyxide vtitor, euulſis antea pilis. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle, Wottonus ex Plinio, tanquam de Lepore marino, cum Plinius id de terreſtri ſcripſerit.

Ad podagram.
d De comp. ſec. loc. c. 7.

VENENVM ET EIVS CVRATIO.

AQuatilium animalium pauca admodum venenoſa reperiuntur quod in humore degant, qui veneno contrarius eſſe ſolet vt plurimum. Sed inter ea quæ venenum habent nullum Lepore marino peſtilentius. Cætera enim parte tantum aliqua venenum continent, vt Araneus piſcis in ſpinis tantummodo id habet, & paſtinaca marina in radio, cum Lepus in toto corpore id habeat, quamuis ſint qui & huic tantum in felle contineri putent. Titus Imperator à fratre Domitiano Leporis marini veneno enecatus fuiſſe dicitur: cum enim oraculum conſuleret, ac quæreret, quo mortis genere obiturus eſſet, reſponſum fuit, Vlyſſis modo periturum ἐκ τῆς θαλάσσης. Sed Vlyſſes paſtinacæ ictu periit. Titus poſt mortem patris cum regnaſſet à marino Lepore interfectus eſt. Is autem piſcis (vt ait *a* Philoſtratus) humores quoſdam occultos habet mortiferos ſupra omnia venena, quæ mari terraue naſcuntur. Et Neronem hunc ipſum piſcem epulis miſcuiſſe quandoque tradunt, aduerſus homines ſibi inimiciſſimos. Domitianus autem hoc eodem contra Titum fratrem vſus fuiſſe putatur, quod graue moleſtumque ſibi videretur, ſimul cum fratre humano benignoq; viro imperare. Io. *b* Tzetzes.

Titi Imp. mors.
a Lib. 6.
b Chil. 6.

Τῖτος δ' ἐθνήσκει βεβρωκὼς λαγῶν τῶν θαλασσίων.
Titus autem moritur cum comediſſet Lepores marinos.

Eundem Domitianum præter Titum, alios quoque è medio ſuſtuliſſe eodem veneno referunt. Quocirca Hegeſander Delphus, referente *c* Athenæo, in Artemiſijs Dianæ ſacris nullum inter cætera geſtari (περιφέρεσθαι) ait, eo, quod videatur Lepores marinos, homini læthales magno cum ſtudio venari & conſumere: vt piſcis magna hominum vtilitate venator Deæ etiam venatrici conſecraretur. *d* Plutarchus vero, myſtæ inquit Eleuſinij nullum venerantur quod ſcitis: eodemque Iunonis Argiuæ antiſta honoris gratia abſtinet: Nam Leporem Marinum qui homini eſt lethalis, maxime interficiunt & conſumunt mulli. Ideoque vt humanis & ſalutaribus animalibus parcitur. Aelianus vel ob hanc cauſam Eleuſine ſacris initiatis ſacrum fuiſſe mullum piſcem habitum putat, vel quod ter anno pareret. Cæterum Mullum eo animali peſtifero veſci *e* Plinius nobis teſtatū reliquit: veſcitur, inquit, eo (Lepore marino) vnus tantum animalium, vt non intereat, Mullus piſcis: tenereſcit enim tantum, & ingratior viliorque fit. In Mullo autem carnis durities maxime commendatur. Sed *f* Athenæus etiam ſcarum Lepores marinos venari, iiſque paſci tradit. Non ſunt, inquit Plinius, minus mira quæ de Lepore marino traduntur. Venenum eſt aliis in potu aut cibo datus, aliis etiam viſu. Si quidem grauidæ ſi omnino aſpexerint fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas induratus ſale, vt in brachialibus habeant: eadem res in mari & tactu quidem nocet. Et paulo poſt tradit, contra in India cum vel in mari tangitur, humano digito, mori, ait enim: In India affirmant non capi viuentem, inuicemque ibi hominem illi pro veneno eſſe, ac vel digito omnino in mari tactum mori: eſſe autem ampliorem multo, ſicut & reliqua animalia. Et alio loco. Lepus, ait, dirum & venenatum animal, in Indico mari etiam tactu peſtilens, vomitum diſſolutionemque protinus creat. Huc refer ea quæ ſuperius de Lepore magni maris incola allata ſunt. Idem author de eo qui in mediterraneo habitat, potum non ſemper mortiferum eſſe, quandoque enim tormina, & moleſtiſſimos dolores in ventre excitare his verbis ſcriptum reliquit: Lepus marinus mortem ſæpe infert, aut ſi nihil aliud, ventrem acerbiſſimis doloribus torquet: quod repetit fere Aelianus l. 2. 45. Lepus marinus (inquit) ſumptus ſæpenumero mortem intulit; ventris ſaltem dolores excitauit. Gyllius addit; partum abigit, ſtomachum diſſoluit Græce legitur: λαγὼς δὲ θαλάττιος βρωθεὶς θάνατον ἤνεγκε πολλάκις: πάντως δὲ τὴν γαστέρα ὠδύνησε. Cæterum viſu etiam nocere, vt ſcribit Plinius, non vſque adeo verum eſſe puto, niſi qui aſpicit, vicinus factus tetrum Leporis odorem ac viru-

c L. 7.
Mullus ſacer Eleuſinijs.
d Lib. de ſoler. anim.
e Lib. 32.
f Lib. 8.

lentiam naribus etiam hauriat, quomodo & mulieres abortire etiam poſſe cenſendum eſt. Ita & Rondeletius marinum Leporem ſibi allatum odore ſuo nauſeam aſtantibus excitaſſe, hac narrat hiſtoria: Cum ego, inquit, piſcium naturæ varietatiſque cognoſcendæ ſtudioſiſſimus, piſcatorium forum frequenter inuiſerem: cumque piſcatores propoſito præmio allecti, certatim ad me ſi quid rari aut noui in mari caperent, vel in littus eiectum reperirent, ad me deferrent: ecce piſcator Leporem marinum cum aphyis & Loliginibus in faucibus Malgurianis captum, nunquam à ſe alias ante viſum, aſpectu fœdo, odore tetro, betæ foliis inuolutum mihi offert: quem cum diligentius contemplarer, mihi multiſq;, qui vna mecum erant, nauſeam mouit. Sed ne hac quidem à piſcis inſpexione reuocatus, diſſecabam, parteſque omnes internas rimabar: quum interuenit mulier quædam de mariti morbo me conſultura, cui quum ad diſſectionem attentior ſtatim non reſponderem, odor piſciſque conſpectus vomitum diſſolutionemq; ventriculi protinus creauit & de ventris dolore (erat autem grauida) grauiter quæri cœpit, vt iam abortus timendus foret: quem adſtringentibus emplaſtris ad retinendum fœtum ventri lumbiſque admotis prohibui, & vt aliquot dies Cancris veſceretur, conſului. Permulti ſunt huiuſce rei locupletiſſimi teſtes, viri boni & ſtudioſi, qui ea quæ dixi ſymptomata & in ſe, & in grauida experti ſunt, & viderunt vt omnino ex his, quæ de Lepore marino veterum litteris prodita ſunt, huic noſtro (Lepori) competere experientia docuerit. Hactenus Rondeletius, qui & tertium quod deſcripſit genus, ſplendore diutius inſpectantibus dolorem oculorum capitiſque adferre in ſeipſe expertus eſt. Reliquum eſt vt de accidentibus dicamus quæ poſt venenum aſſumptum inſequuntur. Id natura manifeſte calidum eſt & arrodens, Bettutius eadem eſſe teſtatur, quæ ex cantharidum potu euenire produnt authores: ſed non omnino ita eſſe ſubinde patebit. Primum guſtu & odore deprehenditur, quia piſculentus quidam & viroſus ſapor ab eis percipitur, vt ſcribit Dioſcorides παρακολουθεῖ γεῦσις ὁμοία ἰχθύσι βρομώδης, vbi male vertunt, piſcium virus olent. Nam Aetius eadem habet. Lepus marinus, inquit, reperitur fere inter Loligines, animal paruum, viroſum odorem habens: comitatur autem comedentem, ſapor in ore ſimilis piſcibus, viroſus. Et Scribonius Largus ait eius guſtum non abſimilem eſſe illotis piſcibus aut etiam putentibus, ſed ante omnes cecinit *g* Nicander:

Symptomata in Lepore marino.
g In Alexi. Phar.

Εἰ δ' ἁλὸς ἐλλοπιῆος κακηφθόρος πόσιν ἔμπης
Συλομένῳ τὸν κῶμα πολυστεῖς τέκεν ἅλμης
Τοῦ δή τοι λεπίδων μὲν ἰδ' ἐκ σώματος πέλει ὀδμή
Ἰχθύος ἰχθυόεις νεπόδων ἅτε συμπελωθέντων
Ἢ καὶ ἀπλυώτων ὁπόταν λεπὶς αὔξιδα χεύῃ:

Quod ſic tranſtulit Iacobus Greuinus:

Quod ſi fluctiuagi Leporis lethale venenum
Deprendas, fœdum qui ſumpſerit, halat odorem.
Qualiter exemptæ reliquo cum viſcere ſquamæ,
Vel putridi quod olent neq; loto corpore piſces,
Talis & immundo ſapor obuerſatur in ore.

Vbi autem in ventriculo & inteſtinis hoc venenum ſedem figit, naturalem illarum partium œconomiam turbat, doloreſque varios excitat: Primum enim teſte Dioſcoride aluus dolore afficitur: & vt ſcribit Aetius, color corporis ad arquati ſimilitudinem permutatur, deinde plumbeus redditur cum faciei tumore: incēduntur autem pedum plantæ, & pudendum tumefactum cohibet vrinæ effuſionem. Progrediente vero malo ægri etiam cœrulei coloris lotium (οὖρον θαλάσσιον, violaceam vrinam, Auicennæ interpres) emingunt, quandoque etiam ſanguinolentum: deinde nauſeabundi facti bilioſa vomunt ſanguine permiſta, & piſcium loturam olentia. Exudat item graueolentia & omne piſcis genus auerſantur præter Cancrum. Qui ſumpſerunt, inquit Scribonius Largus, Leporem marinum, ſtomacho veſicaque adficiuntur: ita vt vrinam quidem difficulter, & cum dolore, purpureique coloris reddant. Stomacho item tento & dolenti ſunt, auerſoque ab omni eſca, præcipue piſce. Nauſeant præterea & ſubinde reiiciunt ſpumoſa: interdum bilioſa & ſanguinolenta, & maxime cum ſimulauit aut nominauit aliquis piſcem. In ſomnis litoris puſilli fluctus videntur ſubinde audire. Oculi eorum exulcerantur, genæ inflantur: coloris mali vel plumbei fiunt: minutatimque per tabem quaſi phthiſici conſumuntur. His adnumerat *h* Auicenna conſtrictionem anhelitus & difficultatem, rubedinem oculorum, tuſſim ſiccam, ſputum ſanguinis, icterum & anguſtiam, dolorem renum, excrementum alui violaceum, quandoque mucoſum, ructus piſcoſos cum ſalſedine. Addit præterea plures, qui euadunt, in phthiſin incidere: Plurima horum atque maxima ſymptomata vetuſtiſſimus *i* poeta complectitur his verſibus.

h L. 4. tract.
i In Alexi. Phar.

Τῶν ἤτοι ζοφόεις μὲν ἐπὶ χλόος ἔδραμε γυίοις
Ἰκτερόεις σάρκες δ' ἐπὶ πολλὰ δὴ μινύθουσι
Τηκόμεναι. τὰ δ' ἐδόρπια καττέσυχεν, ἄλλοτε εἶνος
Ἄκρον ἐπιδαίνων σφυρὰ πίμπραται. ἀμφὶ δὲ μύλοις
Αὐγαὶ ἄτε βρυόεντα κολοιδιόωντος ἐφίζει.
Δὴ γὰρ ἐφρευμάτησαν ὀλιζωτέρη κελίσις οὔρων
Ἄλλοτε πορφυρέη τότ' ἐπὶ πλέον αἱμάσσουσα.
Πᾶς δὲ παρὰ δρακέεσσι φανεῖς ἐχθαίρεται ἐλλοψ
Αὐτὰρ ὁ ναυτιόεις ἁλίην εἰμηνδέξατο δαῖτα,

Id eſt.

Poſt bibitum hoc virus viridis ſtagnantia fellis
Excrementa manent, tenebroſo lumina viſu
Caligant, liquidæ abeunt in corpore carnes:
Nauſea adeſt, tumet alta cutis, taliq; caleſcunt:

Subque cauis oculis, roſeo fucata rubore
Apparet facies, ſiſtenſque vrina moratur,
Quæ nunc purpureo, nunc ſanguineo eſſe colore
Cernitur, & quemcunque videt contemnere piſcem
Aſſolet auerſans, vt qualibet æquoris æger.

Quibus autem ex epoto Lepore moriendum eſt, ij totidem diebus moriuntur quot vix erat Lepus, quamuis incerti temporis veneficium eſſe author eſt Licinius Macer apud *k* Plinium. Hic non prætereunda eſt à doctiſſimis viris agitata quæſtio, num Lepus marinus lædat peculiariter pulmones: Id enim ſcripſit Galenus non vnico in loco, vt libro de Theriaca ad Piſonem. Quædam, inquit, inueniuntur, quæ corporis partes quaſdam peculiariter lædunt: Lepus enim marinus pulmonem vlcerat. & libro primo de compoſitione medicamentorum ſecundum genera ſtatim ab initio ſophiſtis eos cauillantibus, qui de medicamentis ſcripſerunt quæ certas corporis partes vel lædunt, vel iuuant, reſpondet: At hoc cauillum, inquit, eos qui ita iocantur, arguit facultatis medicamentorum adeo eſſe imperitos, vt pulmonem ſolum ex omnibus corporis partibus à Lepore marino exulcerari ignorent. Contra Rondeletius fatetur quidem, eſſe medicamenta, quę certis quibuſdam partibus vel proſint vel obſint, non tamen veritati conſentaneum eſſe putat, ſolum pulmonem à lepore marino lædi. Nam, inquit, Paulus Aegineta; & Aetius, qui omnia fere ſua ex Galeno tranſtulert, veneni huius grauia ac ſæuia ſymptomata variis in partib. tradiderunt, de peculiari pulmonis ſolius affectu, ne verbum quidem. Dioſcorides etiam ac Plinius quanta ſit eiuſdem veneni pernicies ſatis fuſe declarant, at quod ſoli pulmoni noxiam inferat, non dicunt. Non ſolum itaque ſententiis omnium qui de Lepore marino ſcripſerunt, ſed etiam experientiæ aduerſatur Galenus. Clariſſimus medicus Iohannes Gorrhæus Nicandri egregius interpres, cum videret poetam hunc eius rei non meminiſſe, vt Galenum cum eo & aliis conciliaret, certa quædam accidentia quæ poeta poſt huius veneni hauſtum ſuperuenire ſcribit, à Lepore marino ortum trahere autumat. Maxime cum Nicander dicat carnes tabeſcere ſenſim, & paulo poſt,

k Li. 31. c. 2.
An peculiariter pulmones lædat.

———— Vndique malas
Ceu flos exoriens, tumidas tumor occupat ambas.

hæc annotat: Corpus nutriri deſinit, vel quod à Lepore humores non poſſit ſibi aſſimilare, vel propterea quod pulmones malo quodam Leporini veneni occulto tandem exulcerentur, vnde febris & tabes fiunt: quod quidem vlcerati pulmonis malum Nicander aperte indicauit, ſcribens genas rubeſcere, & velut roſeo colore pictas videri: hoc enim fit humorum in pulmonibus putreſcentium calore in faciem ſublato. Et ſane ita eſt, vt ſcribit Gorrhæus. Non enim vt huic reſpondet Rondeletius, aliorum morborum ſymptomatumque communis nota eſt genarum rubor, ſed pathognomonicum ſignum Leporis marini aſſumpti, ſi alia quæ ſupra Nicander retulit, ſigna affuerint. Sed de his ſatis: Ad remedia alexipharmaca nos conferamus, quorum non paucus eſt numerus. Sed ante omnia proſpiciendum corpori purgantibus medicamentis, vt ſi non omne venenum, ſaltem modica eius quantitas per aluum euacuetur, viſque veneni compeſcatur, & à partibus principibus cordique vicinis reuellatur. Idcirco Nicander in principio curationis propinat hellebori radicem, & ſuccum ſcammoneæ: ait enim:

Concluſio.
Remedia contra leporem marinum.

Τῶν μὲν φοινήεσσαν ἅλις πόσιν ἐλλεβόροιο
Νημείας τότε δάκρυ νεοβδάλτοιο κάμμωνος
Ὄφρα ποτὸν νέποδος τε κακοῦ ἐμφύρματα χεύῃ.
Contra hunc Phocaicum veratri porrige potum.
Elicienſque recens lachrimas carpti colophoni,
Pernicioſa mali vt compeſcas pharmaca piſcis,

Notandum eſt hoc in loco Nicandri quoſdam φοινήεσσαν exponere nigrum & cruentum. Certe Dioſcorides nigrum veratrum præſcribit: & Auicenna. Cum autem aduenit dies ſecundus, inquit „excitationis accidentium & quieſcunt, fiant ei pilulæ de helle- „boro nigro, & ſcammonio & agarico cum ſucco liquiritiæ & tra- „gacantho partibus æqualibus, inde exhibeatur drachma vel paulo plus cum iulep. Nicandri Scholiaſtes ad ea verba poetæ: Τῶν μὲν φοινήεσσαν, hæc commentatur Γράφεται τῶν μὲν φωκήεσσαν ἀντὶ τοῦ φωκικὴν ἡ γὰρ τοῦ ἐλλεβόρου πόσις, ἐν Φωκίδι δοκεῖ εὑρεθῆναι, κελεύει δὲ ἐλλέβορον ἢ σκαμμωνίαν διδόναι πίνειν τῷ κάμνοντι, ἵνα τῆς κοιλίας φερομένης συγκελθῇ, καὶ τὸ τοῦ φαρμάκου σὺν κακὸν ἀπορρυῇ, φοινήεσσαν δὲ εἴρηκε τὴν τοῦ μέλανος ἐλλεβόρου πόσιν: id eſt ſcribitur etiam Τῶν μὲν φωκήεσσαν pro φωκικήν. Videtur enim potus hellebori in Phocide inuentus. Iubet autem ægro dari potum hellebori aut Scammonij, vt ventris fluxu excernatur & diſperdatur venenum, φοινήεσσαν vero dixit nigri veratri potionem. Dioſcorides cum iubet dari decoctum maluæ aut cyclamini radicem cum vino ἢ ἐλλεβόρου μέλανος, καὶ σκαμμωνίας ὀπόν, id eſt, hellebori nigri aut Scammonij liquore, non expreſſit pondus vt verbum δοτέον in eadem periodo vel cum accuſatiuo conſtruatur, vel cum genitiuo, partem ſcilicet rei ſignificante quod vſitatum eſt Græcis. Ruellius & alij pondus expreſſerunt nempe drachmam vtriuſque, ſed in ſcammonio apparet nimium. Lac deinde propinandum erit. Aſininum laudat Dioſcorides, & alij, ſed ante omnes Nicander.

Ἄλλοτε βρωμήεντος ἀμελγόμενον γάλα πίνοι
Interdum enixæ mulſum lac potet aſellæ.

l Plinius & aſininum lac & equinum bubulumque priuatim iis qui marinum Leporem hauſerunt, auxiliari ſcribit. Scribonius Largus præſcribit etiam lac muliebre. Dantur hæc lactis genera vel per ſe vel cum melle aut paſſo quotidie. Lactis loco poterit dari continue decoctum maluæ tam radicis quam foliorū: quod etiam magnam

l Lib. 28. c. 10.

aduerſus

A aduerſus hoc veneni genus vim obtinet; inflammationes enim & punctiones Leporis marini mitigat non aliter quam lac ipſum: idcirco ſubdidit hunc verſum poſt citatum Nicander:

Ἢ χύτρῳ πέξας μαλάχης ῥυπόωντας ὀράμνους.

Inſuper elixa da lubrica iuſcula malua.

Scribonius Largus, prodeſt, inquit, & maluæ ſorbitio bene vncta & ſalſa Auicenna ait: Iuuant & coliculi maluæ, & folia altheæ recentia elixata, alias ſemen altheæ recens elixatum: *m* Plinius folia ait, Altheæ cum radice ſua decoctæ Leporis marini venena reſtinguunt: & vt quidam dicunt ſi vomatur. Aetius poſt lac cum mulſo potum aut decoctum maluæ confeſtim vomere iubet. Deinde radicis cyclamini tritæ dat drachmas quatuor cum vino diluto, aut veratri nigri drachmã vnam: aut ſcammoniæ ſcrupulos duos cum bubulo lacte vel aqua mulſa. Ægineta non cyclamini ſed peucedani radicem è vino propinat: lapſu forte librariorum. Nam Dioſcorides, de cyclamino agens radicem eius contra venena, præſertim Leporis marini è vino bibi docet. Lepori marino aduerſatur & cyclaminos, *n* Plinius. Extat apud Zographum codex manuſcriptus Græcus κατὰ τόπους, Dioſcoridi attributus: hic lac muliebre laudat, & veratrum album: neq; enim, inquit, metuendus eſt ab eo vomitus. Iuuat ab initio vrina humana quoq; pota & vomitu reddita, οὖρον ἀνθρώπινον ποθὲν καὶ ἐξερασθέν. Auicenna etiam hanc vrinam B eidem malo prodeſſe tradit. Reſina item cedri ex vino oboli pondere ſumpta alexipharmaci naturam præſtat. Nicander.

Καὶ τότε κεδρελένης πλάξ ἢ βάρος ἔμμορε πίσσης.

Tum quoq; cedrinæ viginti grana reſinæ.

Dioſcorides correctus. Pro κεδρίας λείας μετ' οἴνου apud Dioſcoridem legit Zographus κεδρίδας, id eſt cedri fructus, ſicut & ἀρκευθίδας dicimus multitudinis numero, idque ex Aetio. Nam reſinam cedri numero ſingulari cedriam dicimus: quam itidem Aetius in hoc malo non cum vino bibi, ſed cum paſſo delingi præcipit: ſed & Dioſcorides libro primo, Cedria, inquit, in paſſo ſumpta contra venena Leporis marini auxiliatur. *o* Plinius cedri ſuccum vocat, inquiens. Suadet & contra venenum Leporis marini bibere in paſſo cedri ſuccum. Alibi ad idem medicamentum cedrides, id eſt fructus cedri commendat, quos innominatus quidam per ſe edi iubet. Aſclepiades apud Galenum dat obulum & ſemiobulum cedriæ. Aetius eius bina ternaue cochlearia per ſe ſumi iubet, aut cum paſſi cyathis duobus tribuſue. Dat idem etiam baccas iuniperi tritas per ſe, aut cum paſſo plurimo. Acinos mali punici laudant Dioſcorides & Aetius atque C alij. Nicander omne genus mali punici: & muſtum vuis expreſſum, ita vt ex oliuis oleum ſolet exprimi.

Βρύκοι δ' ἄλλοτε κάρπον ἅλις φοινώδεα σίδης
Κρήσιος, οἰνωπῆς τε, καὶ ἣν προμένειον ἔπουσι
Σιδὲ καὶ αἰγινῆτιν: ὅσαι τὰ σκληρέα κάρφη
Φοινὰ ἀραχνήεντι διαφράσσουσι καλύπτρῃ.
Ἄλλοτε δ' οἰνοβρῶτα βορὴν ἐν κυρτίδι θλίψας
Ὡς ἐκ νεοτλέυουσαν ὑπὸ τριπτῆρσιν ἐλαίην.

Id eſt Greuino interprete.

Punicei interdum cui creta eſt patria, mali
Formoſum poterit potu æger ſumere fructum:
Oenopeſque, & quod Promenium nomine dicunt
Aeginetinq; item: & tenui quæcunque rubentes
Et duras cute habent molliq; putamine cruſtas:
Quandoque exemptas granidis è vitibus vuas
Exprime fiſcella, nouæ vt excollentur oliuæ.

Scholiaſtes οἰνωπὴν, προμένειον & αἰγινῆτιν tres diuerſas mali punicæ ſpecies facit. Et forſan, inquit Zographus, tres illæ ſpecies ſunt, quarum vna acidum ac vinoſum, altera dulce, tertia μέσον (id eſt medij ſaporis, muzum vulgo nuncupant) pomum profert. His D quartam ſpeciem addit apyre non dictam, quam Nicander quoque videbitur comprehendiſſe ſi ita legatur: ὅσαι τ' ἀσκληρέα κάρφη, id eſt, & quæ molles nucleos rubentes tenuiſſima diſtinguunt membrana. Nam licet τὰ σκληρέα legamus, per antiphraſin, tamen molles nucleos interpretatur Scholiaſtes. Dioſcorides quoque punici mali acinos cum ſucco ſcammoneæ & melicrato dari iubet: Aetius etiam per ſe commendat. Incertus de remediis morborum ſecundum loca Græcus author nondum impreſſus, Dioſcorides falsò putatus (citatur à Zographo) mala punica vinoſa, & eorum nucleos in cibo laudat. Ex malo punico acerbo, inquit *p* Plinius fit medicamentum quod ſtomachice vocatur, vtiliſſimum oris vitiis, narium aurium, oculorum caligini, &c. Contra Leporem marinum hoc modo; Acinis detracto cortice tuſis, ſuccoque decocto ad tertias, cum croci & aluminis ſciſſi, myrrhæ, mellis Attici ſelibris: ſed hic locus Zographo ſuſpectus eſt, quoniam remedia aduerſus Leporem marinum intra corpus ſumuntur; hoc autem vitiis externis tantum applicari poteſt. *q* Apud eundem, vbi habet: peculiariter valet potum contra venena quæ data ſunt è Lepore marino bupreſtique, vt Ariſtoteles tradit, dyrocnium: quidam codices melius legunt, & vt Ariſtoteles tradit, contra dorycnium, nimirum lac muliere prodeſt, de hoc enim antea erat locutus. Commendat etiam aliſmatis vtriuſque radicem potam è vino, & potos hippocampos. Item oſtrea quæ etiam fricta & in cibo ſumpta prodeſſe ait Valerianus, apud quem & hoc legere eſt; Ranæ fluuiatiles ſi carne edantur, iuſue decoctarum ſorbeatur, proſunt contra Leporem marinum. Cum piſces alios omnes auerſentur, teſte *r* Dioſcoride, & oderint qui marinum Leporem hauſerunt, ſolos fluuiatiles Cancro coctos libenter edunt, & admiſto vino tritos bibunt. Indicium & ſpes ſalutis eſt, cum piſces amare & in cibos admittere expetunt. Pro his verbis καὶ πίνουσιν οἴνῳ μεμιγμένων ἐπ' αὐτῶν, in antiquis codicibus inquit Goupilus, legitur καὶ πέσσουσιν φιλόμωροι, id eſt, Cancros ſolos ex piſcibus admittunt, & concoquunt, & vtilitatem ex eis percipiunt. Codex manuſcriptus Zographi habet, καὶ τούτους μόνους πέσσουσι. Aegineta Cancros fluuiatiles duntaxat pro remedio dari iubet, ſi admiſerint. Sed loci eius lectio forte melior eſt apud Aetium; qui ſic loquitur: Edat & Cancros aſſidue, piſcem enim nullum admittit. Quod ſi piſcem edere poſſit ſignum id ſalutis iudicabis: Et Actuarius. Quod ſi piſces ægri ingerere nequeũt, ſolos fluuiatiles Cancros coctos edant, bibantque vinum cui ipſi ſint admiſti. Cæterũ ſalutare eſt ſi piſcem edere ſuſtinent. Cancri fluuiatiles, inquit alibi Plinius, triti potique ex aqua recentes, ſeu cinere adſeruato contra venena omnia proſunt, priuatim contra Scorpionum ictus cum lacte aſinino, vel quocunque. Eadem vis contra venenatorum omnium morſus & contra Leporem marinum Aetius deſperatis ob epotum hoc venenum Cancrorum fluuiatilium crudam carnem contritam è lacte propinat. Cum itaque veneno huic aduerſam vim habere Cancros fluuiatiles ex tot autoribus probatum ſit, quam male in ἀντιβαλλομένων libello Galeno falſo adſcripto pro lepore marino fluuiatilis ſubſtituatur, quilibet oculatus viderit. Auicenna Echinum aſſum recentem aut ſanguinem eius, & ſanguinem anſeris dari præcipit. Extollit etiam Dioſcorides ſanguinem anſeris calidum, vel dum fluit è vulnere, vt habet Kiranides. Eundem quoque Aetius calidum cum paſſo bibendum præcipit: Plinius cum olei æqua portione. Galli ſanguis ſanat eos qui Leporem marinum comederunt, Kiranides. Præfertur & à quibuſdã aduerſus hoc malum humanus ſanguis calens è venis potus, non aliter quam lac è mammillis: & vulpis caro inaſſata, quin & theriaci diateſſaron tribus diebus pota. Oſſa aſini contracta & decocta auxilio eſſe teſtes ſunt *s* Plinius & Auicẽna. Præterea vt Aggregator citat ex Auicenna, fiſtulæ paſtoris aureus vnus vel alter liberat. Item Lutum ſigillatum. Terra quoque ſigillata, authore Galeno liberat vomitu. Idem Aggregator auxilia quædam aduerſus morſum Leporis marini recenſet: ridicule nimirum, cum nullus authorum periculi ex eius morſu meminerit. Nec alia quam quę prius ſimpliciter contra venenum eius ſumpti retulerat: niſi quod ex Hali abbate (lapſu forte interpretis) Leporem ipſum marinum emplaſtri modo impoſitum, ſuo morſui mederi recitat. Magni maris Leporis venenum hoc modo curatur: Radicem vt ſcribit *t* Aelianus, ad idem mare in Inſula quadam naſci ferunt, haud quaquam in vulgus ignotam, quæ animi affectionibus illius, qui ſic affectus fuerit, medetur. Ea enim animo deficientis naribus admota facit vt is reuiuiſcat & recreetur. Sin negligitur, tam ſane valida pernicie hic lepus præditus eſt vt ad mortem vſque hominis morbus procedat. Hæc Aelianus.

m 2.c.21. *n* L.25.c.10 *o* L.4.c.5. *p* L.23.c.6. Plinij falſus locus. *q* L.28.c.?. *r* L.6.c.?. *s* L.28.c.?. *t* L.?.c.?.

Finis Libri Primi.

VLYSSIS

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS, DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

Liber Secundus.

Qui eſt

DE CRVSTATIS, ET PRIMVM DE IIS IN GENERE.

Cap. I.

PROOEMIVM. ORDINIS RATIO.

Cruſtaceorum vocatorum animaliũ quæ nuper, cum de Mollibus ageremus in genere, exanguia eſſe etiam, ſatis ni fallor, ex Ariſtotele probauimus, tractatui ſecũdum tribuimus locum præferimuſque Oſtracodermis: non quod maiorem nobis præbeant vtilitatem (ob hanc enim plurima Teſtaceorum, nominatim vero Oſtrea & Purpuræ Aſtacis, Cancris, Locuſtis cæteriſque cruſtaceis eſſent præferenda) ſed quod membra omnia diſtinctiora habeant, perfectioraque atque item plura. Adhæc maior etiam eſt prudentia in his in quærendo cibo, maiorque in perſequendo fugiendoque hoſte celeritas: & maius denique in pugna robur, ad quam apta habent inſtrumenta, haſtas nimirum, quibus nonnunquam, non aliter ac equites haſtati tanto concurrunt impetu, vt rumpere eas velle videantur. Contra Teſtaceis, humida cum ſit eorum natura, parum cerebri ac per conſequens prudentiæ nihil vel parum, ac motus etiam parum natura tribuit. Haſce igitur ob rationes cruſta tectis minus perfectiora oſtracoderma iudicamus.

SYNONYMA.

Quæ Græci & præſertim Ariſtoteles μαλακόστρακα, Latini hoc tempore Cruſtacea vocant: *a* Plinius Cruſtata, cum inquit: In marinis Cruſtata & Cartilaginea priores dentes habent. Alibi molli teſta operta reddit, & contecta cruſtis tenuibus, item cruſta fragili incluſa, vt quibus fragilia operimenta. Idem hæc Ariſtotelis verba: Οὔτε δὲ τῶν μαλακίων οὐδὲν οὔτε φθέγγεται, οὔτε ψοφεῖ οὐδένα φυσικὸν ψόφον, οὐδὲ τῶν μαλακοστράκων; ita vertit: Mollia ne cruſta intecta, nec vocem, nec ſonum vnum habent. Cancros etiam omnia Cruſtata quandoque vocat, vt vbi *b* loquitur: Cum Carabi à cæteris cancris diſtẽt cauda. Apud *c* Ælian. vbi habetur, τῶν ὀστρακοδέρμων καὶ τοῦτο ἴδιον, interpres vertit: Teſta cruſtave intectorum hoc etiam proprium eſt. Vocantur autem μαλακόστρακα, quod tegumentum non æque durum, ac denſum habeant, A neque molle operimentum veluti piſces ſquammoſi aut molles, ſed durius Mollibus, & tenuius Oſtracodermis.

a L.11.c.37. *b* Lib.9.c.31. *c* L.9.de anim. 6.

GENVS. DIFFERENTIA: deſcriptio.

Cardanus *a* enumerans Cruſtatorum genera, ſeptem conſtituit, nimirum Aſtacos, Squillas, Locuſtas, Erinaceos, Vrſos, Cancros, Paguros *b* Galenus: Aſtaci, inquit, Paguri, Cancri, Locuſtæ, Carides, Gammari, & id genus alia tenui teſta concluduntur, duritieque Teſtaceis ſunt ſimilia. *c* Plinius Cancrorum genera facit, Carabos, Aſtacos, Maias, Paguros, Heracleoticos, Leones, & alia ignobiliora. Speuſippus ſimiles eſſe dixit, Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham & Arcton id eſt Vrſam. Diphilus malacoſtrata vocat Aſtacum, Carabum, Carida, id eſt Squillam, Cancrum, Leonem. Quæ omnia *d* Iulius Cæſar Scaliger duobus generibus comprehendit, differentia à forma corporis deſumpta. Omne Cruſtatum vel caudatum, vel rotundum. Illius cauda expreſſa & extenta eſt: huius cauda quaſi operculum, alui B exitum obtigit, & ventris infimæ parti ita applicatur: vt caudæ ſpeciem præ ſe ferat nullam. Rotundum Græci καρκῖνον, Latini tranſpoſitis elementis Cancrum. Caudatum vulgus Gammarum. Quod nomen Plinius cum prioribus libris omiſiſſet, in catalogo recenſet ſine vlla deſcriptione. Quæ profecto diuiſio bimembris eſt & admodum erudita. Sed nos cum Ariſtotele, quem vbique ſequi fere conſueuimus, quatuor ſtatuemus genera. Sic enim ille ait. *e* Summa eorum (cruſtatorum) genera quatuor numero ſunt: Locuſtæ, Gammari, Squillæ, Cancri: quæ ſingula in plures ſpecies " diſtinguuntur, quæ non modo forma, verum magnitudine mul- " tum inter ſe differant: alia enim magna, alia parua admodum " ſunt. Et alio in loco: Cruſta autem intectorum, inquit, genus " primum Locuſta: cui proximum genus alterum eſt, quem Gam- " marum vocant. Et paulo poſt: tertium genus, inquit, Squilla: " quartum Cancer. Quorum ſane plura habentur genera. *f* Alibi quinque conſtituere videtur, Echinum his quatuor generibus " annume-

a In com. aph. Hipp. lib.1. *b* De fac. alim. c.34. *c* Li.9.c.31. *d* Exer.245 *e* De part. 4. c.8. *f* 4. de part. c.5.

A numerans: ſic enim loquitur: Natura autem Cruſtatorum contra quam Mollium conſtat. Altera enim carnis mollitiam extra habent, altera intra: Hinc foris terrenam duritiem obtinent: quanquam Echinus nihil habeat carnis. Sed perobſcurè hæc pronunciat Ariſtoteles: quemadmodum etiam Plinius, vbi ait: Eodem genere ſunt Echini, quibus ſpina pro pedibus. Nam vel ad proximum genus referre videtur, nimirum cruſtata; vel ad remotius, ſcilicet exanguia, quorum ſummatim meminerat præcedentibus aliquot capitulis. Nos de Echino inter Teſtacea agemus (nam inter ea pluribus locis diſerte admodum Ariſtoteles numerauit) & ea quæ hic dicentur vniuerſalia, in quatuor eis generibus iam prænominatis comperies. Cruſtata igitur aliqua ex parte teſtatis ſunt ſimilia. Qua enim foris terrenam portionem ac duriuſculum tegumentum obtinent, eis aſſimulantur, quod meminit Ariſtoteles: Cruſtata, inquit, omnia extra ſe munita ſeruantur, velut Cancri, genuſque Locuſtarum atque etiam Teſtatorum. Quatenus autem molle carnoſumque intus continent Mollibus comparari poſſunt. Nil autem oſſis habent. Neque enim conueniebat vt ſcribit *g* Cardanus, quod oſſa iuncturis indigebant: atque ob id extenſione, quæ ſub cruſta fieri non poterat: materia etiam ſicca quæ

Cur oſſibus careant.
g De Var. rer. lib. 37.

B integumento abſumebatur, oberat oſſium generationi. Communes habent cum reliquis exanguibus partes, vt caput, alueum, gulam, ventrem, & inteſtinum. Alueus teſte *h* Ariſtotele, totius corporis indiſcretus eſt: nec enim caput diſtinctum nec aliud quidquam. Quæ ratio eſt cur *i* Galenus Malacoſtraca omnia capite truncarit: nam cum in quibuſdam animalibus ſolum id feciſſe naturam dixiſſet, addit: τοῖς μὲν οὐδέτερόν ἐστι (de capite & collo loquens) τοῖς δὲ ἡ κεφαλὴ μόνη. καράβοις μὲν οὖν καὶ ἀστακοῖς καὶ παγούροις, καὶ καρκίνοις οὐδέτερον. τοῖς δ' ἰχθύσι ἅπασι κεφαλὴ μὲν ἐστι, τράχηλος δ' οὐκ ἐστι, h. e. his quidem neutrum eſt. illis vero caput tantũ. Locuſtis quidem igitur, & Aſtacis & Paguris, & Cancris neutrum. Omnibus autem piſcibus caput eſt, collum neutiquam. Et aliquanto poſt Malacoſtrata omnia eadem lege concluſit: ἀλλὰ καρκίνοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μαλακοστράκοις, κεφαλὴ μὲν οὐκ ἐστι· τὸ τῶν αἰσθητηρίων, καὶ τῶν κατὰ προαίρεσιν κινήσεων ἐξηγούμενον μόριον ἐστι, δήπου πάντως αὐτόθι κατὰ τὸν θώρακα τεταγμένον. ἔνθα καὶ αὐτοῖς ἐστιν ἅπαντα τῶν αἰσθήσεων ὄργανα. Sed & Cancris & aliis Cruſtatis caput deeſt: partem vero quæ ſenſibus & motionibus à voluntate pendentibus præeſt, illi ſane in thorace ſitam habent, in quo omnes ſenſuum ſedes eis habitant.

Alueus.
h Hiſt. 4. c. 3.
i 8. De vſu par.

C Videtur maluiſſe Galenus quantum ad animantes iſtas attinet, in Ariſtotelis ſententiam totis ire pedibus, qui è corde ſenſum motumque omnem tanquam è fonte manare credebat, quam iis caput tribuere, vt ipſius verba hæc apertiſſime docent: Ὡς δ' ὅπερ ἐν ἡμῖν ὁ ἐγκέφαλος, τοῦτ' ἐν ἐκείνοις εἴη ἂν τοῖς ζώοις τὸ μόριον, εἰς ὃ τὰ εἰρημένα ἀναφέρεται. ἢ εἰ μὴ ἐγκέφαλός ἐστιν, ἀλλὰ καρδία τοῦ τῶν ἁπάντων ἀρχή. Itaque quod in nobis cerebrum eſt, id ſit in aliis animalibus pars illa ad quam quæ dicta ſunt, (ſcilicet ſenſus & motus) referantur: aut ſi cerebrum non eſt, certe cor horum omnium principum fuerit. Quocirca Galenus penitus eius fuit ſententiæ, cruſtata omnia capite carere. Eſt & alius eiuſdem ſententiæ locus, ne quis putet prædictos locos eſſe ſolos, aut deprauatos, in quo ſic idem ſcribit. Καρκίνος τε οὖν καὶ σύμπαν τὸ τῶν μαλακοστράκων γένος, ἤδη καὶ φάλαιναι, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν παραπλησίων, τὰ μὲν οὐδ' ὅλως ἔχει κεφαλὴν, τὰ δὲ οἷον ὑπογραφήν τινα μόνην. Cancer igitur & vniuerſum Cruſtatorum genus, præterea balenæ, & multa alia eiuſmodi, vel capite omnino carent, vel eius ſolummodo rudimentum

Galeni error.

D habent. Quod vero balæna in eo numero recenſetur, mendo non caret; neque enim balæna ex genere Cruſtatorum, neque capite caret: ſed id habet diſcretum & diſtinctum. Quare Rondeletius κολύβδαιναν, quæ inter Cruſtacea à veteribus recenſetur, vel ſimile aliud affine Cruſtati piſcis nomen reponendum iudicat. Nos quidem ita cenſemus, vt Cancris caput ſit indiſcretum, reliquis vero caudatis diſcretum, quamuis id ſit exiguum. Sic enim nos ſenſus ipſi docent. Quocirca cum vltimo loco dicat Galenus rudimentum quoddam capite ineſſe quibuſdam Malacoſtracis, de caudatis intelligendus eſt, quæ paruum admodum habent caput & os. Idcirco imbecille dicitur Cruſtaceum genus. Eiuſmodi oris & capitis exiguitatis neceſſitatem, declarat *k* Cardanus his verbis. Nam ſi, inquit, magna copia cibi ore eſſet amplectenda, Cruſta facile frangeretur; præterea ſtrangularetur animal, cum non eſſet quo dilataretur Cruſta coarctatum. Quod ſi itaque caudata Malacoſtraca caput habeant minutum, quomodo verum erit καρίδας à capitis magnitudine dictas, vt vult *l* Athenæus? Ὠνομάσθησαν δὲ καρίδες ἀπὸ τοῦ κάρα τὸ πλεῖστον γὰρ μέρος τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ ἀπηνέγκατο dictæ ſunt καρίδες à dictione κάρα id eſt capite: maximam enim

Galenus correctus.
Colubdana.
k Lib. 37. de var. rer.
l Lib. 3.
Carides vnde dicta.

E corporis partem caput occupat. Quare vel dicamus Athenæum & qui ipſum ſecuti ſunt, κεφαλὴν ſumere pro thorace & capite καταχρηστικῶς, vel quod magis puto, à magnitudine capitis denominari, quod inter cætera cruſtata id maximum habeat. In capite os eſt, quod protinus ventrem excipere in omnib. præterquam in Locuſtis teſtatur *m* Ariſtot. his enim gulam ante ventrem exiguam eſſe: mox à ventre inteſtinum, quod (inquit) Locuſtis & Squillis & Aſtacis recta in caudam deſinit, qua excrementa emittunt & oua pariunt. *n* Alio autem loco; Habent ſtomachũ, inquit, ori continuo iunctum, exiguum proportione ſuorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter in quo Locuſtæ & Cancrorum nonnulli, dentes alios habent, quoniam ſuperiores illi ſecare non ſatis queant. Hinc inteſtinum ſimplex vſque ad exitum excrementi deiiciuntur. Dixerat etiam antea ventrem biſulcum gulæ ſubiungi, ex eius medio inteſtinum ſimplex & tenue procedere, quod ſub applicato exteriore operculo deſinat. Habent præterea in ore dentes duos priores: vt idem teſtatur, his verbis. Cruſtata, tum Locuſtacea tum Cancri binos dentes habent primores. Et *o* Plinius: In marinis (inquit) Cruſtata & Cartilaginea priores dentes habent. Cæterum dentes non erant ſatis: quia magnæ cibus eorum eget præparatione & contritione, quo ad intima corporis penetrare queat, quocirca natura alios tres in ventriculo conſtituit: alterinſecus ſingulos, inferius autem tertium: Quemadmodum in Locuſtis & Aſtacis admodum eſt manifeſtum. Qui in ore ſunt dentes, longi, non rotundi ſunt, teſteque *p* Philoſopho, tegmine operti duplici, inter quæ talia quædam interiacent, qualia Locuſtarum ſuo loco dentibus annecti dicemus intra hos binos dentes, eſt carnoſum illud, quod linguæ proportionatur, eiuſque effigiem gerit. Supra autem os oculi ſiti ſunt, non omnibus eodem modo: Sed quibuſdam à latere ſupra, cõtinuo ſub prono, amplo diſtantes diſcrimine, *q* eodem authore. Duri ij ſunt omnibus, aptique tum intro, tum foras, tum etiam in obliquum moueri, quocirca palpebris carent. Quod his verbis *r* Ariſtotelis comprobatur: Quæ enim cruſta integuntur, inquit, vſu careant palpebræ neceſſe eſt, cum niſi celeri cutis officio præſtari non poſſit. Sed tamen vice eius tutelæ duritie oculorum hæc omnia nutriuntur, quaſi per palpebram obductam quoddam tranſlucidum cernant. Celeriter item mouentur

m Hiſt. 4. cap. 5.
n De par. 4. cap. 5.
Os.
Dentes.
o Li. 11. c.
p De par. 4. cap. 3.
Oculi ...
q Hiſt. 4. c.
r De par. 4. c. 13.

B & in obliquum. Cardanus in latus moueri ait *s* noſtri comparatione, directe autem, oculorum ſuorum. Melius enim eſſe vt altero vtrinque proſpiciant, etſi diuerſis oculis, quam vtroque ſimul nec ante, nec poſt. Prominere autem, quoniam à lateribus: quia aliter ante penitus proſpicerent: à lateribus autem collocari, quia ſi ſupra caput, non viderent, ante vero non poterant. quia os infra reponere neceſſarium fuiſſet, quia caput habent immobile: neque ante ſimul os & oculos eſſe, quoniam oportuiſſet latam eſſe faciem, vnde in motu etiam tardiores euaſiſſent. Cæterum quanquam duros habeant oculos, nihilominus celeriter mouentur quin inter omnia animantia quibus tales dati ſunt oculi, celerrime eos mouent, quod ex his *t* Philoſophi verbis coniicio: Oculi, inquit, iis omnibus duri ſunt & apti tum intro, tum foras, tum etiam in obliquum moueri: quales etiam ſunt parti plurimæ Cancrorum, imo vero mobiliores. Caput quoque eorum quamuis exiguum multis partibus durioribus munitur, vt cornibus & appendicibus. Cornua autem habent, non ſolum ad pugnandum, ſed etiam ad prætentandum iter. Nam viſus quibus contigit exactus,

s Lib. 37. de Var.
t Hiſt. 4. c.
Cornua ... habeant.

C mobilibus cornibus non indiguerunt: quæ plane eo carent, ea habent, vt Cochleæ: item quæ parum vident, vt Cruſtacea. Pedes habent octo qui omnes in obliquum flectuntur, vt inquit *u* Ariſtoteles, ſicut & Inſectorum. Quod ſic tranſcripſit *x* Plinius. Pedes omnibus octoni, omnibus in obliquum flexi. Ideo autem eos obtinuerunt, vt poſſent ingredi teſte *y* Ariſtotele. Ingredi autem oportebat, vt victum quærant, victum autem non in terra affixum, aut vnico in loco colligendum, ſed diuerſis in locis diſperſum ac mobilem. Quare recte *z* Cardanus: Oportet, autem, omnia Cruſtacea pedes habere, & pamphaga eſſe. Nam ſi nutriri debuerant ſolidiore alimento, & non omnino terra, vt Echini, ſed meliore motu indiguere. at in Cruſtaceis pennæ adiici non poterant propter latitudinem tenues enim frangerentur, craſſæ ineptæ motui: quare pedes habere neceſſarium fuit. Quibuſdam etiam brachia forcipibus denticulata ſunt bina: χηλὰς Græci vocant: Furcas Apuleus: alij bipedes bifurcos & bifurcatos Gaza, & poſt eum Maſſarius: alij biſculos & bifidos: Quidam etiam Chelas dicunt Græco nomine

Pedes ...
u Hiſt. 4. c.
x Li. 9. c.
y De par. 4. cap. 8.
z Lib. 3. de ſan. & lib. 37. de var. rer.
Chelæ.

D ſeruato. Horum brachiorum pars ſuperior in primoribus his vt loquitur *a* Plinius, mouetur ſuperiore immobili: hiſque pro manibus vtuntur, hoc eſt non ingrediendi, ſed cibum apprehendendi ac retinendi cauſa. Quamobrem quoq; contra, vt ait *b* Philoſophus, hæc quam pedes, hæc brachia flectere ſolent: eos enim in cauum, hæc in orbem flectunt & circumagunt. Quod autem hic ait in cauum flectere, id *c* alibi clarius introrſum flectere dixit. Omnibus vero magna ex parte, *d* eodem Ariſtotele authore, grandior & validior forceps dexter quam læuus eſt. Quod breuiter ſic *e* Plinius: Dextrum brachium omnib. maius. Caro colore ſanguinis rubra (quod mirum, cum ſint exanguia) & tactu lento, nec, vt prodidit Ariſtoteles, ſimilis carni. *f* Idem ait in alueo humorem eſſe pallidum & minuta quædam oblonga & albida: ruffa etiam alia maculis diſperſis. Et quam mutem ſiue papauer appellant, amplius parciuſque habere omnia hæc genera: branchiarum quoque communem eſſe annexum omnibus. Tabellis quidam Latini vocant, quas Ariſtoteles πλάκας: quibus eorum cruſtæ coagmentantur, & quaſi articulantur. Lapides eſſe ſub cruſta refert *g* Cardanus ex excrementis genitos, qui cum ea decidunt: & ob id qui lapides hoſce

a Lib. 9. c.
b De par. 4. c. 8.
c Hiſt. 4. c.
d Hiſt. 4. c.
e Li. 9. c.
Caro.
f Hiſt. 4. c.
Papauer.
Branchiæ.
Lapides ... cruſta.
g Lib. 37. de var. rer.

E quærunt, maximos in iis quærere, quæ cruſtam veterem exuerunt. Sed hæc de Cancris ab aliis ſcriptoribus traduntur.

VISVS. GVSTVS. SOMNVS.

HEbes omnibus viſus eſt: non ſolum quod oculos habeant duriores & prominentes, ſed quia etiam à lateribus poſitos. Valent guſtu & odoratu: Nam Gammari odore eſcarum allectati facillime capiuntur. Dormiunt quoque vt his *a* Ariſtotelis verbis comprobatur: Aquatilium quoque, ſomnus apparet, vt piſcium, Mollium, & Cruſta opertorum, Locuſtarum inquam, & cetærorum generis eiuſdem. & paulo poſt: Mollia quoque, inquit, ad morem ſimilem dormiunt, vt piſces: nec ſecus quæ Cruſta operiuntur.

a H. 4. c.

NATA-

NATATIO.

INcedunt obliquo motu: nec natant more Mollium, pedibus & pinnis, ſed cauda tantum, rurſuſque ea tantum quæ caudam habẽt. Docet hoc Ariſtoteles his verbis: Cruſta intecta, vt Locuſtæ, caudis ſuis natant, celerrimeque retrorſum pennarum caudæ adiunctarum beneficio. Itaque quæ cauda carent, vt cancri natare non poſſunt. Pedes enim Cruſtatorum ad natatum inepti ſunt. Nullum quoque cruſtatorum vel vocem vel ſonum vllum emittit naturalem, vt idem *a* teſtatur.

LOCVS, VICTVS, ÆTAS.

ARiſtoteles Cruſtata *a* minus, in ſalſis aquis quæ ſunt potulentiores, quod ſint natura frigida & exanguia, ſed in ſtagnis marinis & iuxta amnium oſtia gigni tradit: *b* Athenæus ex eodem in ſaxorum foraminibus: itemque in locis limoſis quod ſane poſtremum de teſtatis verum comperi & in Ariſtot. legi: quamobrem pro μαλακόστρακα legendum erit apud Athenæum ὀστρακό-δερμα. De Teſtaceorum victu locutus *c* Ariſtoteles, ſubdit Cruſtacea omnibus veſci, ſic inquiens: Idem veſcendi modus Cruſtaceis eſt: nam ea quoq; omniuora ſunt: quippe quæ & lapillos & limum & algam deuorent, atque etiam ſtercus, vt Cancri ſaxatiles. Carnes etiam nimirum appetunt. Nulla Cruſtacea reſpirant, ſed aquam per fiſtulam egerentia refrigerantur. Humorem ore accipiunt, quibuſdam terminibus depellendo, emittuntque meatu oris ſuperiore, obductis meatibus, qui interfluxit. Duplex ille meatus ſub oculis eſt. Quoties ergo aquam acceperint, vtroque tegumento obturant, atque ita reſpuunt humorem. Longam eis vitam eſſe ſcribit *d* Plinius, ſed hoc priuatim Ariſtoteles de Locuſta memorat.

SEXVS.

IN Mollibus, inquit *a* Philoſophus, & cruſta copertis mas habetur & fœmina. Et *b* alibi de exanguibus loquens. Eorum quoque aliis toto genere ſexus vterque eſt, vt Mollibus & Cruſtatis: *c* eodemque authore, differt mas à fœmina, magnitudine, craſſitudine, operculo: id enim amplius in fœmina eſt, ac diſtantius, & hirſutius, & opacius, quale etiam fœminæ Locuſtarum ſortiuntur. Idem alio in loco: Habent, inquit, in hoc genere mares tenues gentiles meatus: fœminæ vuluas membranas ad inteſtinum fiſſas hinc atque inde, in quibus gignitur ouum. Vuluas has eſſe bifidas etiam *d* alibi docet. In pedibus quoque differentia eſt, nam fœminæ, vt inquit, *e* Plinius, primum pes duplex, mari ſimplex. Partes etiam, teſte *f* Philoſopho, ſupinas & capitis ita cruſtacea habent, vt alteræ ad accipiendam reddendamq; aquam branchiarum ſpecie conditæ ſint: alteræ planiores, latioreſque in fœminis omnibus, quam in maribus conſtent. Et iterum *g* alio in loco ait: Nonnulla maris meatuum ac fœminæ differentia diſtinguit: quippe cum vterque tenuis ſit, & albidus, & humorem intra ſe continens pallentem: vterque etiam ex pectore pendet. Et poſt. Maribus ſane præ fœminis propria in pectore carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta a cæteris partibus, colore forma-

D que promuſcidi Sæpiarum proxima: verum hæc torta in vertiginem more Buccinorum, quorum origo acetabulis, quæ ſubdita pedibus nouiſſimis ordinantur.

COITVS. PARTVS.

COire ac parere percipiuntur. Coeunt autem, veluti prodidit *a* Ariſtoteles, modo eorum, quæ in auerſum mingunt, cum alterum ſupinum, alterum pronum applicauerint caudas. Etenim ne parte ſupina ſuperueniant; pronam impediunt caudæ præ ſuarum pennarum prolixa appendice: *b* alibi qua parte coeant, explanat his verbis: Meatus ille interior idem excrementi & vuluæ eſt, tum iis, tum etiam Cruſtaceis. Eſt enim qua ſemen genitale per meatum emittant, idque parte corporis ſupina, qua putamen diſtat, & mare illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam ſi mas ſiue ſemen, ſiue membrum, aut aliquam virtutem, ſiue vim aliam emittat, admoueri ad meatum vul-

E ualem neceſſe eſt. Incipiunt autem Venerem exercere ineunte vere, aliquando etiam cum ficus matureſcunt. Ariſtoteles, inquit Athenæus, libro quinto hiſtoriæ animalium ſcribit ex ijs quæ teſta molli operiuntur, Locuſtas, Squillas, Aſtacos & id genus alia coire a tergo more quadrupedum, idque veris initio prope terram: interdum vero cum matureſcere ficus incipit. Hæc Athenæus. Diutius quoque, teſte *c* Philoſopho, hæc quam cætera coeunt more inſectorum. Sunt enim exanguia & ob eam rem frigida natura. Partus ſimilis eſt, vt ante dicebat, partui Mollium Cartilagineorumque quod per coitum pariant. Nam ſæpe mas coniunctus cum fœmina viſus eſt. Fœmina ouum rubidũ parit membrana obuolutum prætenui, ventri, laterique, ac vtique inteſtino annexum, idque ad carnem vſque adhærens. Hoc eſt quod dicebat. *d* Philoſophus: Fœminis huius generis locus ouis deputatus iuxta inteſtinum omnibus. Et *e* alibi ait: Cruſtatorum omne genus ſibi iuncta continet oua, itaque fouet. Cardanus cur ea ſub cauda habeant iuncta ventri, his verbis examinauit: Verum id maximum nec ab vllo ferme animaduerſum, quomodo

A perfecta cum ſint intus, oua rurſus ſub cauda adhæreant, quæ latior eſt ob hoc in fœminis, idque præcipuum ſignum ſexus, latitudo caudæ in Aſtacorum genere, cum natura nil fruſta agat, formam vero in vtero dederit neceſſe eſt, vt integra pariat, quod & de Locuſtis fatetur Ariſtoteles: laxatis igitur membranis illis parit, quæ proprio humore ſub cauda ſtatim colligit, fibriſq; annectit: ibi fouentur quoniam frigida ſunt ſimpliciter, & animalis comparatione: quædam enim ſimpliciter tantum, vt piſcium, quæ fotu non indigent, quædam ſola fœtus comparatione, vt auium. Gammari autem vtroque motu ideo fotu indigent. Naſcuntur igitur annexis adhuc ouis animalia: nam cortices caudæ poſtquam Gammari exuerint, annexi conſpiciuntur: quam ob cauſam in cauda pinnas quinque etiam Gammari habent, vt eundo oua non atterant, aut excutiant. Oua Cruſtatorum imperfecta eſſe dicit *f* Ariſtoteles, quod foris edita incrementum capiant. Commutant enim, inquit, inter ſe vices Inſecta, vt quæ ouum pariant imperfectum, vt piſces ſquamati & Cruſtata & Mollia. Horum enim oua vermem imitantur: quippe quæ foris

f De gen. 2. cap. 1.

B incrementum recipiant. Veſtiuntur, eodem teſte, hæc oua putamine duriore.

NATVRA. MORES.

IDem tradit hyberno ſolum tempore condi; diebus ſcilicet frigidiſſimis. Et *a* Plinius de Cancris hoc eſt Cruſtaceis loquens ait: Omnia eius generis hyeme læduntur; autumno & vere pingueſcunt. Bellum quandoque inter ſe ciuile quodammodo gerunt: Et quamuis chelis plus valeant, quam antennis aut cornibus: tamen his potius pugnant, quod nulli pene alij ſint vſui; quam ad pugnam & defenſionem, vt ſcribit Cardanus; natura vero armis minus vtatur neceſſariis. Cum aliis vero animalibus pugnant chelis, quod eadem ſit ratio victoriæ quæ cibi Imbecille alioqui Cruſtaceum genus. Hinc Plinius: Vniuerſi, inquit, vbi aliquando congregantur, os ponti euincere non valent: Quamobrem regreſſi circumeunt apparetque tritum iter. Mutant omnia cruſtam aut corticem. Sed quo tempore? Cruſta ſua, ait *b* Ariſto-

a Hiſt. 8. cap. 1.
Cruſtam exuunt & quando.
b Hiſt. 5. cap. 17.

C teles & Locuſtæ & Cancri, tam nuper nati, quam poſt, exuuntur per ver, quemadmodum angues membrana vernationis, quam ſenectutem appellant. Et *c* alio in loco clarius: Locuſtæ, inquit, inter marina & Gammari exuunt (operculum) aut vere aut autumno poſt partum. Iam captæ aliquæ ſunt Locuſtæ, mollem habentes partem ſuperiorem, quod cruſta iam circumrupta detractaque eſſet: inferiorem autem duram: quia nondum eſſet diſrupta. Non enim ſimilis his atque exanguibus exutio fit. At quia mirum videtur, quod corticem exuant, idcirco cauſſam huius rei indagauit *d* Cardanus, ſic ſcribens: Cur neque Teſtacea, neq; Teſtudines mutant corticem, Cruſtacea vero mutant? In Teſtaceis prius moritur animal, quam teſta ſiccari poſſit. Teſtacea etiam motu non indiguerunt, propterea à teſta non impediuntur: triplici igitur cauſſa non mutant: quia non mouentur; quia parum viuunt: quia non ſiccantur: durior enim teſta & craſſior quam cruſta: in teſtudinibus autem teſta incrementum non impedit. Nam in Cruſtaceis non ſolum prægrauaret, & motum ſiccitate, ſed etiam paruitate incrementum impediret. Et rurſus, Cruſta quoque, inquit, cum ſicca ſit natura, mutatione indigebat: atque tunc cum mutaretur, & cum mutata eſſet, mori ex

c Hiſtor. 8. cap. 17.
d Lib. 37. de var. rer.

D inedia neceſſe fuiſſet, atque ita non excedere annum, cum tamen Locuſtæ diuturnæ ſint vitæ. Itaque & mutare corticem omnia Cruſtacea, & pedes habere, quæcunque perfecta eſſent, fuit neceſſarium.

VSVS IN CIBIS ET varijs.

AVtumno & vere pingueſcunt: at plenilunio magis: quia, vt dicit *a* Plinius, ſydus tepido fulgore mitificat. Idem ſcribit *b* Ælianus his verbis: Teſta cruſtave intectorum hoc etiam proprium eſt, vt ad decreſcentem Lunam ex inanitate & exilitate corporis laborent quod quidem ipſum declarant. Teſtacei generis Purpuræ, Buccinæ, Spondili & his affines; itemque Cruſtacei generis Paguri, Locuſtæ, Aſtaci, Cancri & id genus. Præſtant quoque cum ſunt grauidæ, quod late in Locuſtis & reliquis eiuſmodi patet. Confirmatque idem *c* Ariſtoteles cum ait: Gene-

a Lib. 9. c. 37.
b Lib. 9. de anim. c. 6.

E ris exanguis Mollia & Cruſtata optima ſunt cum vtero gerunt. Quod enim ſanguine carent nec pinguedo in ijs conſiſtit; hinc proportionale pinguedinis ſecernitur in ſeminale excremẽtum. Ex his itaque cognoſcere licet ea ad cibum eligenda eſſe, quæ ſunt pinguia plenaque humore & ſuccoſa: talia autem ſunt in plenilunio tempore verno & autumnali, & cum ſint prægnantia. Diocles Charyſtius apud *d* Athenæum ſcribit Squillas, Cancros, Locuſtas, Aſtacos grati ſaporis eſſe, vrinamque mouere. Sunt tamen dura carne. Vnde Mneſitheus Athenienſis in libro de edulijs, Locuſtarum, inquit, Cancrorum, Squillarum, & huiuſmodi reliquorum difficilis eſt coctio, atq; adeo laborioſior multo, quam cæterorum piſcium. Difficulter quoque corrumpuntur quanquam non leuiter alant. Quocirca præparatione ſua & coctione egent. Mneſitheus enixa magis laudat quam aſſa. Horum bona pars viua cum tegumento ſuo feruenti aquæ iniicitur ad coquendum elixandumve, vbertim affatimque feruere ſinitur & dum bullit, deſpumatur. Quidam in aqua & oleo elixant, hiſque vinum addunt. Sed melius aceti modicum loco vini aquæ ſimpli-

c De gen. 1. cap. 19.
d Lib. 3.

 ci indi-

ci inditur. Sic enim cortex omnium magis ac citius rubicundo A colore perfundetur: quod ſignum eſſe ſolet, iam ſuſque deq; elixa eſſe. Apte dehinc ex bene piperato ſalitoque aceto comedentur. „ Cocta, inquit, *e* Galenus, Malacoſtraca in aqua potulenta fir- „ mi ſunt alimenti, cum autem in ſe ſuccum falſum contineant, ſi in eadem coquantur, eum amittunt ac deponunt, aluumque propterea ſiſtunt. Idem ſuadet Malacoſtraca vitanda eſſe eis, qui attenuante diæta vti volunt, ob carnis duritiem, & lentum ac pituitoſum eorum humorem. Iam vero conferre omnia ad canis rabidi morſus, tabidis prodeſſe, feruidos aduſtoſque humores refrigerare ac diluere *f* Leuinus Lemnius tradit *g* Cardanus author eſt lapides intra corticem & carnem Malacoſtracorum contineri ex excrementis genitos, eos cum cruſta decidere non ſimul, ſed paulo poſt, & ob id qui lapides hos quærunt, maximos in his quærere, quæ cruſtam veterem exuerunt. Ex quibus facile eſt coniicere hos lapides alicuius eſſe vſus; cuius autem ſit, me latet nec ille id addidit, forte eandem habebunt facultatem quam lapides in Cancris reperti, de quibus poſtea.

e De alim. fac. 3. c. 34.
f Lib. de vict. atten.
g Lib. 3. de occult. nat.
h Lib. 7. c. 37.

CAPVT II.

DE LOCVSTA.

a Hiſt. 4. cap. 2.

CRuſta intectorum, inquit, *a* Ariſtoteles, primum genus Locuſta eſt: proximum, quem Gammarum vocant. Quo loco forte aliquis dubitet cur Gammaro, quem ἀστακὸν vocat, præferat Locuſtam. Mihi quidem in præſentia nulla alia occurit ratio quam mirabilis Locuſtæ corporis conformatio & ingenioſa fabrica, quamuis alioqui Gãmarus maiora habeat brachia biſulcis dentata forcipibus, atque ideo robore longo præcellat Locuſtæ. Cernis ne vt cornua hæc vibret ad viam tuto capeſcendam, & ad pugnam aggrediendam ſine hoſtis metu? Cernis ne aculeos? magnam item illam in dorſo & capite aſperitatem, qua & propulſat iniurias & bellum infert? articulorum vincula, & tabellarum nexus, vnde non tam milites loricas ſuas inuenerunt, quam vel Mauors ipſe ille Homericus magis ad bellum, quam noſtra hæc Locuſta, inſtructa arma obtinuit? Præterea non minus feſtiue quam eleganter dicebat in Locuſta cum integra apponitur in menſis, tria eſſe commoda, Dorion quidam tibicen apud Athenæum διατριβὴν, καὶ ὀψωχίαν, καὶ θεωρίαν, id eſt exercitationem, quæ fit animi gratia & conſumendi tempus, edulium, & cõtemplationem. Nam in frangendis pedibus, thorace diuellendo, caudaque detrahenda, manus oculique exercentur; dein cibus eſt gratus conuiuis: ac poſtremo mirabilis eius fabrica conſideratur. Habes igitur cur primum Locuſtæ locum tribuerimus.

ÆQVIVOCA.

DE Locuſta inſecto, quod ἀκρίδα Græci dicunt, item de Locuſta vocali benefica famoſa & Neroni cariſſima; multa in noſtro opere de inſectis diximus, & hic non repetimus. Iam vero apud Ariſtotelem Carabus etiam inſectum vocatur in lignis naſcens aridis, de quo inter Scarabæorum genera vide in eadem de Inſectis hiſtoria, Gaza modo taurum, modo fullonem vertit. Vnde Heſychius καράβους dici tradit τὰ ἐν τοῖς ξηροῖς ξύλοις σκωλήκια, D in arentibus lignis naſcentes vermiculos. Macedonibus quoque τὴν πύλην id eſt, portam vocari κάραβον inuenio. Et Gallimedon rhetor Carabi cognomen obtinuit, quod Locuſtis admodum delectaretur, vti poſtea dicetur pluribus. Vixit is tempore Demoſthenis, inter opſophagos præcipuus: meminit eius Plutarchus in vita Demoſthenis & *a* Athenæus, qui ipſum vocat φιλίχθυν & διάστροφον τοὺς ὀφθαλμοὺς, id eſt auidum piſcium & diſtortis atque limis oculis, ſtrabum vt interpretatur Dalechampius. Nam citat Athenæus hos Timoclis verſus ex Curioſo

Carabus obſophagus.
a Lib. 7.

——Εἶθ᾽ Καλλιμέδων ἄφνω
Ὁ Κάραβος προσῆλθεν ἐμβλέπων δέ μοι.
Ὡς δ᾽ ᾤετ᾽ ἐδόκει πρὸς ἕτερον ἄνθρωπόν τινα
Ἐλάλει συνιεὶς δ᾽ ἐγ᾽ οὐδὲν εἰκότως ἐγὼ
Ὧν ἔλεγεν ἐπένευον ἄλλως.
Τὼ δ᾽ ἄρα βλέπουσι χωρὶς καὶ δοκοῦσιν αἱ κόραι.

Vertit Iacobus Dalechampius.

Deinde Callimedon Carabus
Repente proceſſit, ac me reſpiciens
Vt quidem videbatur, alterum quendam hominem
Alloquebatur: ego vero vt par eſt, nihil cum intelligerem
Eorum quæ dicebat, loquenti annuebam inaniter.
Huius alia certe, quam apparet, pupillæ vident.

Alexis in Phœdone ſeu Phædria eundem voracitatis taxat, item Eubulus in Conſeruatis:

Ἕτεροι δὲ θεοῖσι συμπεπεγμένοι,
Μετὰ καράβου σύνεισιν, ὃς μόνος βροτῶν
Δύναται καταπιεῖν ἐκ ζεόντων λοπαδίων,
Ἀθρόους τεμαχίτας ὥστ᾽ ἐνεῖναι μηδὲ ἕν.

Quod eſt, vt idem interpretatur Dalechampius:

Alij vero cum dijs complicati
Familiares Carabo ſunt qui ſolus hominum
Deglutire poteſt è feruentibus patinis
Confertim ſalſamentorum pulpamenta, ſic vt nil edant cæteri.

Fuit & Sarambus quidam caupo Carabus cognomine celebris apud *b* Athenæum, qui optima vina parabat. Carabis vero nomen loci eſt teſte Suida, ſed forte legendum, vt putat Zographus, Carambis. Nam Carambis Promontorium eſt Paphlagoniæ authore Etymologo, dictum παρὰ τὸ κάρα καὶ τὸ βαίνειν, caput enim eius multum in pelagus procedit.

Carabus caupo.
b Lib. 5.

SYNONYMA.

CArabus modo pro Locuſta marina, modo pro Cammaris ſiue Aſtacis à veteribus accipitur. Nam Epicharmus in Hebes nuptiis apud *a* Athenæum, quem Archeſtratus Aſtacum, Carabum id eſt Locuſtam vocauit vt patet his verbis: Adſunt Colybdænæ, & Aſtaci, quibus parui pedes, longaque brachia: Carabos nuncupant. Vnde Hermolaus apud *b* Plinium exiſtimauit diuerſum forte eſſe Carabum à Locuſta, quod cum de Locuſtis ſcripſiſſet, de Carabis ſubinde ſic loquatur. Sed cum verba Plinij, vt recte annotat Maſſarius, mutuata eſſe cernantur ab Ariſtotele, atque vbi Carabus in illo legitur, Locuſta conuerti à Plinio videatur, erunt ſane Locuſta & Carabus eadem, non diuerſa. Nam B quando Plinius paulo infra, Cancrorum genera, inquit, Carabi, Aſtaci, Mææ & cæt. non diſtinxit Carabos à Locuſtis antea nominatis, ſed Cancrorum genera nobiliora indicauit. *c* Athenæus quoque ceu diuerſa genera nominat Carabum, id eſt Locuſtam, Aſtacum ſeu Cammarum, & Carida hoc eſt Squillam. Κάραβος igitur animal hoc marinum Græcis dicitur, de quo nobis ſermo eſt. Etymologus & Varinus ſic appellatum putant, παρὰ τὸ τῇ κάρᾳ βαίνειν, quod capite incedat, vel quod capite ſit multum prominente: Cancrorum enim genus capite carere quodammodo videtur, quod non à pectore diſtinguatur. Apud *d* Alexandrum Trallianum καράβεις nihil aliud quam κάραβος eſt: nominat enim λυκόνυσας, & καραβίδας, vbi Iacobus Goupylus: Inducimus, inquit hæc verba, καὶ λυκόνυσας, ſuſpicantes ab aliquo adſcripta, vt τῶν καραβίδων ſignificatio oſtenderetur. Nam & καραβίδες κάραβοι, à Latinis Locuſtæ appellantur. Hæc ille. Sic Cammari, inquit Zographus, & Cammarides non differunt. Καραβίδες alioqui C teſtibus Heſychio & Varino ſunt γραῖαι vetulæ apud Methymnæos. Poſſunt ſic appellari Locuſtæ à ſiccitate & ſcabritie teſtæ ſuæ, quam nimis exſiccatam (vt reliqua huius generis) velut ſenectam exuunt. Et hinc ſane ab aliquibus χαραφιαῖοι dicti, nimirum ab aculeis πρὸς τὸ γράφειν καὶ χαράττειν, id eſt ad ſcribendum & inſculpendum idoneis. Αἰγίλουρος, Carabus Heſychio & Varino: ita forſitan dictus, vt coniicit Zographus, à caudæ motu, à quo ælurus, id eſt felis, alio nomine ægilurus dictus videtur iiſdem etiam κωβάλος. & Κηραφὶς Carabum ſignificant. Inter recentiores quidam non ſine errore Locuſtas marinas ἀκρίδας dici putant, cum ἀκρίδες inſecta ſint, quo Locuſtæ Latinis nuncupantur. Biſas (alias Viſas) Pagurus eſt marinus, inquit Kiranides, qui & Carabus dicitur, à ſimilitudine viſalon, id eſt regularum rubearum. Trallianus ἐπὶ ῥιστάλων ὀπτηθείσας in capite de dyſenteria hepatica dixit: vbi Goupolus inquit: Vir quidam Cretenſis doctiſſimus nos docuit hac voce ſignificari à vulgo Græciæ carbones incenſos, ad aſſandos piſces comparatos. Ariſtophanis Scholiaſtes παγούρους τοὺς παρ᾽ ἡμῖν καράβους exponit. Locuſta, inquit *e* Iſidorus, quod pedibus ſit longis veluti haſta. Vnde & eam Græci tam maritimam, quam terreſtrem Aſtagona vocant. In Italia hodie Lagouſta & Alaguſta in Liguria vocatur: alibi quoque Lancchrina. Langouſta Maſſiliæ: in Hiſpania Loguſta Belgio Stuercrabbe: Anglia à Lopſter. Eliota Anglus diuerſis locis Aſtacum, Locuſtam & Leonem interpretatur à Lopſter. Germanice, inquit Zographus, circumſcribemus, ein Meerkrebs/ oder Hummer Art.

a Lib. 3.
b Lib. 9. Carabum eundem eſſe cum Locuſta.
c Lib. 3.
d Lib. 7. Carabi, cammarum.
Ægilurus.
Biſas. Viſas.
e Lib. 12. Locuſta Græcum.

GENVS. DIFFERENTIA. deſcriptio.

LOcuſtæ, inquit *a* Plinius, Cruſta fragili muniuntur in eo genere, quod caret ſanguine, nec aliorum Cruſtatorum meminit. Vti etiam *b* vbi aquatilia tegumento, quo muniuntur, diſtinguit, cruſtis ait Locuſtas eſſe intectas. Quod modo ad formam pertinet, Locuſta marina, teſte Pierio Valeriano Gammari fluuiatilis ſimilitudinem habet, longe tamen maior eſt atque vaſtior, & E albicantior, cum Gammari ſubnigricent; quanquam nigricantes admodum Locuſtæ in Liguſtico mari conſpiciantur. Frontem ſupra oculos anguſtiorem quam Gammaro eſſe docet *c* Ariſtoteles, faciemque latiorem, ac pectus anguſtius, totumque corpus durius, & minus carnoſum, differreque ibidem dixerat brachiis, quæ denticulatis forcipibus Gammarus protendit: atque etiam quibuſdam aliis diſcriminibus, quanquam non magnis: Hinc Bellonius: Locuſta, inquit, ſiue Carabus & Vrſa tam maior quam minor, nullos habent forcipes: quo nomine ab Aſtaco maxime differunt. Quem omnes hactenus ſecuti, chelas Locuſtis adimunt. Sed non ita intelligendus eſt philoſophus, vt forcipes Locuſtæ neget, ſed quod tam magnos non habeat: vt Aſtacus: nam forcipes habere non vnico in loco ſcripſit, vt vbi *d* ait: Genus Cancrarium & Locuſtarium ſimilia inter ſe ſunt, eo quod vtrumque brachia forcipibus denticulatis habeat. Et *e* alibi: Pedes, inquit, Locuſtis vtroque ex genere quini vltimis annumeratis, qui in forcipem exeunt denticulatum. Quare & *f* Iulius Alexandrinus, dum

a L. 9. c. 30.
b Li. 9. c. 14. Locuſta quid differat ab Aſtaco.
c Hiſt. 4. cap. 2.
d De part. cap. 8. A Cancro quid differat.
e Hiſt. 4. c. 2.
f Lib. 18. ſalub. ca. 10.

dum ait, Locuſtæ, quæ κάραβοι ſunt, chelæ denticulatæ tantum, A nimirum ex quinque vtrinque pedibus: maiores illi vnico, non gemino, vt in forcipatis Aſtracorum chelis, aculeo ſunt, eoque dentis in modum formato, rem acu minime tetigit, & Philoſophi iam allata verba non eſt aſſecutus. Verum quidem eſt, quod chelas Carabi habeant eaſque diuerſas ab Aſtacorum chelis & non ita forcipatas, ſed vnico veluti dente munitas. Sed quod chelas in ſingulis pedibus eſſe dicit, id falſum: nec hoc dixit Philoſophus, plures duabus enim habere non poſſunt, nec erat neceſſarium; cum iis tanquam manibus vtantur, quæ duæ ſunt, nec plures in iis animantibus, quæ manus habent, aut quid illis proportione reſpondens: Gillius duos Locuſtæ pedes forcipatos, alios dentatos facit. Reliquas differentias nunc proſequamur. Carabus, inquis, Bellonius hirto (aſpero) ſunt corpore: Vrſa vero, Aſtacus, Pagurus, Cicadaque læui, & quemadmodum Maia à Paguro, ſic Carabus ab Aſtaco ipſa aſperitate diſſidet, tota enim anterioris corporis pars Carabi aculeis riget. Hinc χαραφιαίους dictas Locuſtas à Diphilo Siphinio putat Zographus, quanquam alij ſic nuncupatas velint, ob coloris varietatem. Sed huius animalis aſperitatem teſtatur quoque Tiberius Cæſar apud Suetonium. Is enim B in paucis diebus quam Capreas attigit, piſcatori qui ſibi ſecretum agenti, grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem piſce faciem iuſſit, territus, quod is à tergo inſulæ per aſpera & deuia erepſiſſet ad ſe. Gratulanti inter pœnam quod non Locuſtam, quam prægrandem ceperat, obtuliſſet: Locuſtæ quoque lacerari os imperauit. Locuſtam & Cancrum inter ſe differre tradit *g* Ariſtoteles, quod Locuſtæ caudam habeant, Cancri vero ea careant. Conueniunt autem in denticulatis forcipibus, quos in dextra parte, eodem teſte, grandiores robuſtioreſque habent. Parte enim dextra efficaciora ſunt animalia omnia. Cur vero Locuſtis cauda ſit, & non item Cancris, rationem hanc adfert *h* Ariſtoteles. Locu- „ ſtis enim, inquit, vt nantibus cauda vtilis eſt: natant enim cauda „ quaſi remo innitendo: at Cancris inutilis eſt quoniam vitam „ agere terrenam, cauernaſque ſubire ſolent. Hæc ille, *i* qui & ad natandum pinnas Locuſtæ in cauda quinas eſſe ſcripſit. *k* Quod repentes Bellonius, pinnas, inquit, quinas habet in cauda, reliquum quoque caudæ corpus, quinis tabellis læuibus loricatur. C Author eſt Ariſtoteles cornua bina tam mari quam fœminæ prælonga & aſpera ante oculos eſſe, iiſque alia læuiora cornicula ſubiacere. Plinius tamen aſpera eſſe negat, *l* ſed propria rotunditate præpilata. Oppiano ea & Æliano dicuntur κέντρα id eſt ſtimuli ſeu aculei, quemadmodum chelæ, δολιχαὶ id eſt, longe. Ariſtoteles κέρατα vocat, Plinius cornua, nos antennas. Ælianus in dorſo eſſe ait. Indeque forte Carabi νῶτα ὀξυβελῆ cognominauit. Dentes præterea habent Locuſtaeca primores binos maiuſculos, & gulam ante ventrem exiguam, in quo nonnulli quoque dentes ſunt, quoniam non ſatis erant ſuperiores illi. Continent quoque in eodem ventre humorem ſimilem muti. Cor earum ex nigro ruſeſcere obſeruauit Bellonius. Mare autem cum excipiunt ore, id tranſmittunt ad ſuas branchias, (τὰ βραγχοειδῆ) quas ipſæ vt ait Ariſtoteles plures, quam cætera cruſta intecta obtinent. Sunt duris oculis, vt reliqua Cruſtacea eſſe diximus. Vnde apud Plautum Menechmus interrogatus, num ſolerent ſibi vnquam oculi duri fieri, reſpondet non minus facete quam vere.

g Lib. 2. de part. c. 8.
h Lib. 4. c. 12.
i Hiſt. 4. c. 2.
k Lib. 2. aquat.
l Lib. 9. c. 30.

Quid tu me Locuſtam cenſes eſſe homo ignauiſſime.

Niſi dicamus hic Locuſtam inſectum eſſe, quod pariter duri oculum eſt. Eſt & meatus quidam ſecundum *m* Ariſtotelem à pecto- „ re pendens qui ad excrementi exitum pertinet, fœminis pro D vulua, maribus genitalis ſeminis receptaculum. Meatus hic iuxta „ cauum, inquit, carnis continetur, ita vt media caro interiaceat, „ inteſtinum enim deuexum pertingit: meatus vero à cauo appli- „ catur. Nec ſecus quam in quadrupedum genere hæc habentur. „ Nulla maris meatum ac fœminæ differentia diſtinguit: quippe „ cum vterque tenuis ſit & albidus, & humorem intra ſe conti- „ nens pallentem: vterque etiam pectore pendet. Ad quorum o- „ mnium confirmationem lubet breuiter ea quæ Rondeletius in deſcriptione Locuſtæ exactius clariuſque ſcripſit, adiungere. Locuſta, inquit, duo habet cornua ante oculos magna, initio aſpera & aculeata deinde rotunditate præpilata, in exortu craſſiſſima, quæ paulatim magis ac magis ita graciléſcunt, vt tandem in tenuiſſimum cirrum deſinant, in omnemque partem pili inſtar flecti poſſint. Initio quaternis articulis diſtincta ſunt, vt cum nullus ingruat metus meatu, cornibus ad latera porrectis, in pauore iiſdem erectis, oblique in latera procedant. His alia duo cornua articulata, læuiora, minora, tenuiora ſubſunt: quibus piſciculos, E vt opinor, allicit & venatur. Oculi cornei ſemper prominentes & exerti, in obliquum mobiles, aculeis acutiſſimis firmiſſimis vtrinque tanquam propugnaculis muniti. Oris lateribus additæ appendiculæ tanquam parui pedes, ad tutelam. Dorſum aſperrimum eſt & aculeatum, velut è fronte aculeus magnus eminet. In lateribus branchias habet veluti è pilis coagmentatas: plures pedes quaternis: quia ſanguine carentia pluribus mouentur notis quam quatuor, ſiue terrena ſint, vt Scolopendræ, multipedæ: ſiue aquatilia, vt Mollia & Cruſtata. Sunt igitur Locuſtis pedes vtrinque quini, annumeratis extremis chelis, quas Gaza modo forcipes denticulatos, modo brachia forcipata interpretatus eſt. Flectuntur omnium pedes in obliquum, chelæ vero introrſum. Cauda læuis & ſine aculeis ex quinque tabellis contexta, in pinnas quinque deſinens, natandi cauſſa. ei quaſi remo Locuſta innititur, eſtque in ea ſitum totius corporis robur, quod experietis ſi ea parte Locuſtam apprehendas: nam valida frequentique agitatione è manu elabitur, nec niſi corpore apprehenſam, vel è cornibus ſuſpenſam, retinere queat. Cætera omnia cum ſint ex Ariſtotele ſuperius allata, libenter prætereo. Locuſtam quam hic appinximus, cum omnibus notis, tum à veteribus, tum recentioribus traditis, optime quadret, non opus eſt deſcribere. Saltem meminiſſe ac obſeruaſſe dorſi colorem, cuius nullus quod ſciam mentionem fecit, ſufficiat: hic enim medius eſt inter atrum & cæruleum, itemque chelarum, quas miror multos recentiores negaſſe, quum habeant, vt Ariſtotelis authoritas, quam ſupra ſcripſimus, & noſtra autopſia ſatis declarant. Sunt tamen exiguæ admodum, nec cum iis quas habent Aſtaci comparandæ: dens earum ſuperior triplo maior inferiore, vterque caret intus tuberculis, & in fine acutus, quum in Aſtaci chelis vterque dens ſit obtuſus. Non prætereunda ſunt Locuſtarum genera, ſi quæ ſint ab authoribus tradita Vrſam connumeraſſe Ariſtotelem Locuſtaceis probat *n* Iulius Cæſar Scaliger, quod ei & Locuſtis idem tempus pariendi aſſignauerit. Idem proximum Locuſtæ genus facit Aſtacum, quod illi multis ſit ſimilis. Diſſimillimam tamen ab Aſtaco Locuſtam ait, quod nec forcipes vt ille habeat, totaque ſit horrida Leonum brachia, au- B thore *o* Plinio, cancris ſimilia ſunt, reliqua Locuſtæ. Et Ælianus: Marinus Leo cum Locuſta, inquit, ſimilitudinem habet, præterquam quod maiori habitus tenuitate, & gracilitate eſt. Hac ratione quidam & hunc & Locuſtas referunt. Et *p* Plinius Elephantum his verbis: Elephanti Locuſtarum generis nigri, pedibus quaternis, biſulcis: præterea brachia duo binis articulis ſinguliſque forcipibus denticulatis. Cæterum Rondeletius & Bellonius melius Aſtacorum genus faciunt hunc Plinii Elephantum, vt & alia ſuperius commemorata. Paulus Iouius Leonem Plinij eſſe putat eum qui vulgo Cammarus dicitur, eundemq; Aſtacum Oppiani, quaſi vero huius poetæ ab aliorum authorum Aſtaco ſit diuerſus. Idem etiam per Carabum putat Oppianum intelligere Leonem, qui Theodoro ſit Cammarus. Mihi Oppiani Carabus Locuſta eſt, de qua nunc agimus, quod etiam Zoographo placuit.

m Hiſt. 4. cap. 2.
Genera.
n Exer. 245 cõtra Card.
o L. 32. c. 11.
p L. 32. c. 11.

LOCVS.

C NOn vno loco ſemper permanent Locuſtæ marinæ, ſed hinc inde vagantur prout cœli conſtitutio eſt. Nam litora potius, vt prodidit *a* Philoſophus, vernis hyberniſque temporibus expetunt. Conferuntque ſe in altum æſtate, cum alias calorem; alias frigus proſequantur. Vnde Plinius ait: Hyeme aprica litora ſectantur æſtate in opaca gurgitum recedunt & alias tradit Locuſtas viuere petroſis locis Cãcros mollibus. Et *b* Philoſophus aſperis, inquit, ſaxoſiſque locis proueniunt: Cumque ibidem de Locuſtis ac Gammaris eſſet locutus, ſubiungit neutrum genus limoſa amare: ideque fieri vt Gammari apud Helleſpontum, & circa Thaſum gignantur; Locuſtæ circa Sigæum & Athon. Quæ omnia ex eo repetiit *c* Athenæus. Quanquam Aſtaci, inquit, *d* Bellonius, in Oceano multum ſint populares, Locuſtæ tamen in eo maris tractu, rariores eſſe ſolent. In Euripo mari teſte *e* Ariſtotele non generantur, in Indico vero quaterna cubita implent, vt author eſt *f* Plinius Gonzaluus Ouiedus teſtatur inueniri etiam in Oceano Indiæ Occidentalis, ſed quam ſint magni, non addit. Mari quod Cananoram circumfluit, plurimas alit. Nam arce eius inſulæ, vt narrat *g* Iohannes Barus, cum ei præeſſet Laurentius Bri- D tus, ab Indis obſeſſa, Hiſpaniſque ob extremam famem diuinum numen implorantibus, mare repente intumuit, & cum vndis terram ſuperfluentibus magnam vim Locuſtarum euomuit, quibus famem illi pluſculis diebus non ſine miraculo ſolabantur. In mari Liguſtico Locuſtas nigrigantes conſpexit Pierius Valerianus.

a Hiſt. 5. c. 17.
b Hiſtor. 5. cap. 17.
c Lib. 3.
d Lib. 2. aquatil. c. 3.
e Hiſt. 9. cap. 37.
f Lib. 9. c. 3.
g Lib. 1. de ead. 2. c. 5.

VICTVS. ÆTAS.

PAſcuntur, inquit *a* Ariſtoteles, venatu piſculorum, circa ſua cubilia, quæ in alto lociſque aſperis, cauernoſiſque faciunt. Quidquid ceperint, ori admouent ſuo forcipe, vt Cancri piſces maiores quoque euincunt eodem teſte: murænas & congros etiam maiores deuorare, ciboſque ore terrere (quod oſtendit oris conſtitutio, & gulæ anguſtia) obſeruauit *b* Bellonius: lutum & herbas comedere ſcribit Albertus. Locuſtis omnibus vita diuturnior data eſt teſte *c* Philoſopho.

a Hiſt. 8. c. 2.
b Lib. 2. aquatil. c. 3.
Ætas.
c Hiſt. 5. c. 17.

CAPIENDI RATIO.

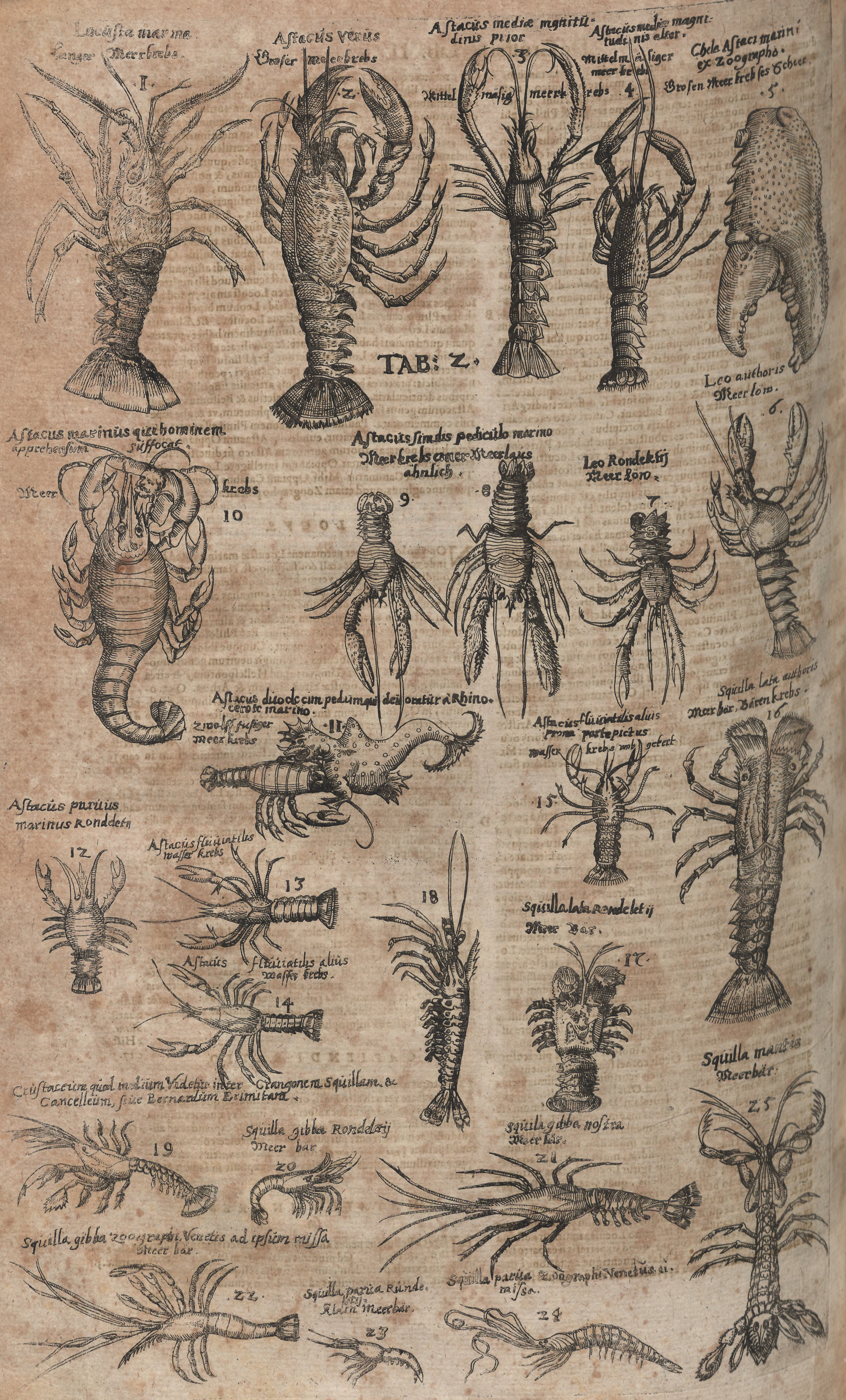
E PIſcatores non ignari Locuſtas hyeme, ac vere circa litora verſari, æſtate vero in alto mari, oris litoralibus, atque aliis id genus indiciis conſectantur loca aſpera, & limoſa, quoties captutam in alto lubet exercere *a* Tarentinus ad haſce capiendas ad aliquid alligat mormyrum, purpuras decem cum oleo contundit, & muſci parum (καὶ βρύον τι μικρὸν Andreas Lacuna vertit, ex bryoque pauxillum madens) inſpuit, mox exponit in ſaxum & ſic capit.

a Geopon. 20. 44.

NATATIO. INGRESſus.

NEgat *a* Bellonius pedes anteriores, qui cæteris maiores ſunt, in natatu moueri, ſed pinnulis quas partim ſub cauda gerit, partim in extremo eiuſdem, tum quaternis reliquis pedibus natare aſſerit. Partes igitur quibus ad natandum vtuntur, ſunt pedes

a Lib. 2. aquatil. c. 3.

„ & cauda, quod etiam *b* Ariſtoteles dixit his verbis: Locuſtæ pe-
„ dibus, non greſſus (vt Cancri) ſed natatus cauſa ſubnituntur. can-
„ cri nandi ſtudioſi non ſunt, quandoquidem ad natatum cauda
vſui eſt, illi autem à natatione abhorrẽt. Et alibi: Locuſtæ, inquit,
ſuis caudis natant, celerrimeque retrorſum, pinnarum caudæ ad-
iuncturam beneficio. Plinius ait: Cætera in aquis natant, Locuſtæ
reptantium modo fluitant: hoc eſt vt exponit Maſſarius: Cruſta-
ta omnia in profundo natant, exceptis Locuſtis, quæ anguium
modo ſupernatant. Aliter ingrediuntur cum ſunt in pauore, aliter
cum nihil formidant. Nam vt inquit *c* Ariſtoteles, incedit Locu-
ſta natura ſua ante, cum nihil metuit, demiſſis in latera cornibus:
at vbi metuit, fugit retro, longeque ſua cornua porrigit: Verba
Græca eius hæc ſunt, Βαδίζει δὲ κατὰ φύσιν μὲν εἰς τὸ πρόσθεν ὅταν ἄφο-
βος ᾖ, καταβάλλων τὰ κέρατα πλάγια. ὅταν δὲ φοβηθῇ, φεύγει ἀνάπαλιν, καὶ
μακρὰν ἐξακοντίζει. Wottonus vertit, ſeſeque longius eiaculatur.
Sed videtur Zoographo ἐξακοντίζει referendum ad κέρατα, vt Ga-
za quoque fecit. *d* Plinius videtur vertiſſe: ſi nullus ingruat metus,
recto meatu cornibus, quæ ſunt propria rotunditate præpilata, ad
latera porrectis: iiſdem erectis in pauore, oblique in latera pro-
cedunt: In hac re non conſentit *e* Ælianus cum Ariſtotele: Is enim:
„ Locuſta, inquit, cum nullius rei metu afficitur, tum anteuerſus
„ progreditur: non prætenſis quidem, ſed obliquatis in latera cor-
„ nibus, (πλαγιάσας δεῦρο καὶ ἐκεῖσε τὰ κέρατα) vt ne aqua contra nata-
„ tionem veniens reprimet cornua, & inde vltra progredi prohi-
„ beatur. Sin fugit & retrocedit, tum penitus demittit & laxat ſua
„ cornua, (παρήκεν αὐτὰ πλέως) & tanquam remis altius demiſſis
ſcapham propellens, ſic ſeſe commouens, multum conficit iti-
neris.

SEXVS.

SExus quoque diſcrimen ſatis manifeſtum eſt: Nam vt ait *a* Ari-
ſtoteles differt mas à Locuſta fœmina, quod fœminæ primus
„ pes duplex mari ſimplex. Pinnæ etiam parti ſupinæ annexæ, fœ-
„ minæ maiores, & quæ collo proximæ ſunt, minores habentur.
„ mari omnes æque minores, nec vſquam per diminutionem diſſi-
„ miles. Ad hæc mari in nouiſſimis cruribus, veluti calcaria maiu-
„ ſcula prominẽt acuta, quæ fœmina parua habet & læuiora. Addit
præterea Rondeletius in caudæ ſupina parte fœminam habere ap-
pendices duplicis pinnis ſimiles, ad contegenda & conſeruanda
oua, mari autem has eſſe ſimplices & paruas. Sunt qui & magnitu-
dine corporis diſtinguant, vt fœminæ maiores ſint, mares mi-
nores. Teſtatur quoque *b* Ariſtoteles vuluam bifurcam eſſe fœ-
minis.

NATVRA. MORES.

LAtent *a* eodem teſtante circiter menſes quinque. Et *b* Plinius
inquit: Latent menſibus quinis, ſimiliter Cancri, qui eodem
„ tempore occultantur. Dimicant, vt ait *c* Ariſtoteles inter ſe mo-
„ re arietum cornibus, quæ extollentes vibranteſque feriunt ad-
„ uerſarium: ſed vniuerſæ etiam plærunq; tanquam gregis colle-
„ giũ viſuntur. *d* Plinius quoq; cornibus inquit, inter ſe dimicare:
„ at *e* Ælianus: Quod ſi, ait Locuſtæ inter ſe pugnant, alij contra
„ alios, ita erectis cornibus veniunt, vt in incurrentes arietes alli-
„ dunt & conſerunt frontes. Ad hanc earum bellicoſam naturam
„ reſpiciens *f* Lucianus, inquit per iocum, occidentalem partem
„ Tarichanes inhabitare, gentem oculis anguillinis, & facie Ca-
„ rabea bellatricem ac mordacem. Cum modo tam acriter inui-
„ cem bellent, his verbis tradidit Albertus: Gregatim & aciebus
„ inſtructis pugnant cum aliis aciebus generis ſui pro paſcuis, vel
fœtu, vel fœminis. Lædi non poſſe, niſi ſub cauda tradidit *g* Ron-
deletius.

ANTIPATHIA.

NOn conueniunt inter ſe Locuſtæ & Polypi. Euenit vſu, in-
quit *a* Philoſophus, vt Locuſtis Polypi ſuperiores ſint, & a-
„ deo vt ſi eiſdem in retibus ſenſerit Locuſta Polypum, præ metu
„ moriatur. Quæ ſic *b* Plinius: Polypum in tantum Locuſta pa-
„ uet, vt ſi iuxta viderit, omnino moriatur. Idem teſtatur *c* Ælia-
„ nus, cum ait: Tam vehementer Polypum Locuſta extimeſcit, vt
„ ſi quando vno & eodem reti ambo capiantur, hæc continuo mo-
„ riatur: *d* Alibi cauſam huius inteſtini odij hanc reddens: Locu-
„ ſta, inquit, adeo inimicitias cum Polypo graues habet: quod hic
„ cum illius brachia circumplexus fuerit, aculeis quos in dorſo
„ inſitos habet, præclare contemptis, & pro nihilo habitis, illam
„ ipſam circumplicans, ſuffocat. Cuius ſane rei haud inſcia Locu-
„ ſta à Polypo ſumme refugit. Eadem tradidit *e* Plutarchus. Nam
„ rationem reddens, cur ſibi Polypus à Muræna & congro me-
„ tuat, ait: Ab his enim male tractatur, neque lædere viciſſim po-
„ teſt ob lubricitatem elabẽtes ſicut rurſum Carabus, illis in com-
„ plexum venientibus vincit: nam tenuitas non eſt aduerſus a-
„ ſperitatem auxilio: Polypo autem acetabula intrudente perit.
Quocirca nequeo ſatis mirari Horum Apollinem qui ſcribit à
Locuſtis vinci Polypos. Conger etiam Locuſtam pauet, vt prodi-
dit *f* Plinius. Et *g* Ariſtoteles: Congros, inquit, Locuſta, conuin-
cunt: nam elabi non queunt propter cruſtæ aſperitatem. De Po-
lypi, murænæ, & Locuſtæ inimicitiis, hæc *h* Ælianus: Malum
ingens & morbus agreſtis & inhumanus, inimicitia atque o-
dium inhærens, penituſque inſitum; quod etiam ratione carenti-
A bus natura ingenuit inexpiabile atque implicabile. Muræna cum
Polypo capitali odio diſſidet. Polypus cum Locuſta graues gerit
inimicitias. Murænæ etiam teterrima hoſtis eſt Locuſta atque „
infeſtiſſima. Muræna Polypo brachia abſcindit, dentium firmita-
„ te: poſt autem in eius ventrem ſubiens, his eum malis, quibus ve-
riſimile eſt, afficit. Hæc enim è genere natium eſt, ille vero ſerpen-
tium more graditur. Quod ſi Polypus in ſaxorum colorem ſe ver-
tat, nihil ei aſtutiæ hæ fallaces proſunt. Muræna enim eius vetera-
torium plane tenet. Cum vero Polypus Locuſtas à ſe comprehen-
ſas ſtrangularit, exugit carnes, atque earum ſuccum exhaurit, ac
nimirum Locuſta cornibus erectis iracundia furens, in eum mo-
dum murænam mulieri iratæ ſimilem laceſcit. Hæc igitur aculeos,
quibus hoſtis præmunita eſt, mordicus tenet. Illa vero pedes acu-
tos tanquam manus prætendens, vtrinque cuti inhærere fortiſſi- „
me non intermittit. Muræna indignatur, ſeſeq; huc & illuc ver- „
ſat, & acutas teſtas amplectitur, quibus confixa remolleſcit & „
ſuccumbit: deniq; remiſſa iacet. Locuſta ex hoſte inſtituit pran- „
dium. Hæc Ælianus, vt opinor ex Halieuticis *i* Oppiani, in quibus *i* Lib. 2.
hi leguntur verſus.

B

Ἔχθρα δ' ἀλλήλοισιν ἀνάρσιον ἰχθύες ἔχουσιν
Κάραβος αἰχμητὴς μύραινά τε Πουλύπος ἐστί.
Ἀλλήλους δ' ὀλέκουσιν ἀμοιβαίοισι φόνοισιν

Vertit Lippius.

Polypus inſidiis & duris Aſtacus (carabus) armis
Et murana ferox inter ſe bella laceſcunt
Et cædem alternant in prælia ſæua ruentes.

COITVS. PARTVS.

ORe coire Locuſtas marinas *a* Plin. Ariſt. more quadrupedum *a* Lib. 9. c. 51
retro mingentium, ſcripſit: ſcilicet fœminam caudam ſupi-
nam exponere, marem autem ſuam ſuperimponere & applicare.
Coeunt autem vere iuxta terram, & quę coitum conceperunt oua,
b eodem teſte, gerunt vtero tribus menſibus, Maio, Iunio, Iulio; *b* Hi. 5. c. 17.
tum deinde ſub aluo in rugas deponunt, (deinde oua in appendici-
bus ſupinæ partis reponunt) quæ oua vermium more augentur.
C Quod idem de Mollibus etiam, ac de piſcibus ouiparis intelligi- „
tur, ouum enim omnium ita accreſcit. Fit igitur Locuſtarum o- „
uum arenidum in partes octo diductum: ſingulis enim operimen-
tis, ſingula quædam cartilaginea iunguntur, quibus oua adhæ- „
rent: totumque quaſi ſpecies vuæ conſiſtit: vnumquodque enim „
illorum cartilagineorum in plura ſcinditur quę ſi diſcreueris, pa- „
tent: ſin aſpicis tãtum, compoſitum quiddam apparet. Fiunt ma- „
xima, non quæ iuxta meatum, ſed quæ media ſita ſunt: minima- „
que nouiſſima continentur. Magnitudo minimis, quanta grauis „
ficuum eſt. Nec meatum ipſum vlla contingunt, ſed per medium „
hærent: vtraque enim ex parte, caudam dico, & aluum, bino ma- „
xime diſtinguitur interuallo: ſic enim operimenta quoque di- „
ſpoſita ſunt. Sed quoniam latera ipſa complecti ſatis non poſſint „
addito extremo cuncta teguntur, idque velut operculum obturat.
Videtur prorſus Locuſta cartilaginoſis illis particulis mandare „
oua, cum enititur, caudam adducens, & protinus comprimens, „
inflectenſque ſeſe parere. Cartilagineæ vero illæ apendices per id
tempus augentur, atq; ouorum capaces redduntur. Partus enim „
D in iis recipitur, vt Sepiarum in ſarmentis, & qualibet colluuio- „
ne collocatur. Locuſtæ ad hunc pariunt modum. Mox vbi ea ſui
corporis parte intra diem maxime vigeſimum oua concoxerint,
obigunt vniuerſa: conglomerataque ita in idem, vt & foris con-
geſta appareant. Tum ex eo Locuſtæ proueniunt intra diem ma-
xime decimum quintum: & ſæpe minores quam vt digiti magni-
tudinem expleant, capiuntur. Excludunt igitur oua ante Arctu-
rum: abigunt iam concocta atque abſoluunt ab arcturo. Hæc o-
mnia ſumma quadam diligentia ab Ariſtotele ſunt tradita. Qui et-
iam negat oua Locuſtarum maris ſemine, vt Mollium aſpergi, nec
ſine ratione, ſic enim *c* alibi, inquit, Locuſtacei generis fœminæ *c* 3. de ge-
apud ſe partum exponunt: quamobrem ampliores ipſæ, quam ma- ner. c. 8.
res habent tabellas, vt oua ſeruentur Mollia foris reponunt, fœ- „
minis huius generis mares aſpergunt quomodo ouis mares in „
genere piſcium: redduntur que oua glutino cohærentia ad ſpe- „
ciem vuæ: At Locuſtaceis tale quid fieri nec viſum neque ratio- „
ne exigitur: conceptus enim eorum ſub fœmina continetur & „
cruſta intectus eſt. Plinius, Locuſtæ & reliqua, inquit, tenuioris „
E cruſtæ ponunt oua ſuper oua, atque ita incubant. Locuſtæ etiam
nuper natæ exuunt ſenectam more anguium, non aliter quam pa-
rentes poſt partum.

DENOMINATA.

KAράβιον diminutiua vocula, eſt parua Locuſta, ſeu paruus Ca-
rabus. In vulgari tamen Lexico exponitur nauicula. Καραβοει-
δὴς, & Καραβώδης, Carabi ſeu Locuſtæ ſpeciem gerens, qui è Cara-
borum genere eſt. Gaza Apud Ariſtotelem Καραβοειδῆ vertit Lo-
cuſtacea.

MORALIA.

PEr Locuſtas peccatores intelligi poſſunt: vt enim illæ hyeme *Peccatores.*
læduntur, contra autumno vereq; ac multo magis plenilunio
pingueſcunt: Ita hi dum proſperis fruuntur temporibus, luxuria
diffluunt,

diffluunt, & opulentia pingues fiunt: ſed ſub vitæ exitum, ob meritum condemnationis perpetuæ, gracileſcunt, læduntur que maxime. Et quemadmodum Locuſtæ efferuntur ſuis cornibus, ita illi ſuperbia, ſed contra cum tegmen corporis ſit admodum in Locuſtis fragile, ita & peccatores, cum maxime ſuperbiunt, quam ocyſſime ob corporis fragilitatem vel momento temporis extinguuntur. Sicut vero Locuſtis dentes in ventre, ita iiſdem, dum etiamnum florent, nulla eſt alia cogitatio quam circa gulæ & ventris voluptates. Tales quoque dici poſſunt conuiuiatores & inuidi, qui in cordis gremio, tanquam in ſtomacho dentes habent, quia de iam impreſſa in animis aliorum fama, quod poſſunt detrahunt maledicendo & mentiendo, neque felici aliorum fortuna acquieſcunt vnquam, ſed oportunum inueſtigant tempus, quo eam de bono ſtatu præcipitent.

Conuiuiatores & inuidi.

HIEROGLYPHICA.

Tyrannus in ciues.

AEgyptij hominem municipij ſui longe principem, ſed tyrannica in ciues dominatione ventrem notare ſi vellent, Polypum & Locuſtam depingebant: Si quidem Locuſtæ, vt ait Horus in Polypos exercent vires eoſque vincunt. Quamuis Ariſtoteles, vt dictum eſt, à Polypis Locuſtas vinci ſcribat. Apud a Pierium Valerianum popularis ſeditionis hominem ſtudioſum ſignificare qui voluerit, Locuſtas duas marinas ſeſe inuicem incurſantes pingunt. Videre enim eſt ſæpe vniuerſas, tanquam gregis collegium celebrare, dimicare interim inter ſe cornibus arietum modo, ac mutua flagellatione inuicem ſæuire. & genuinum eſt, inquit, Pindarus inuicem inuidere.

a Lib. 18. Hierogl.

Popularis ſeditionis homo ſtudioſus.

EPITHETA.

LOcuſtam vocat Oppianus αἰκτῆρα ob difficilem eius acceſſum τρηχὺν ob aſperum dorſum: χραιπνὸν ob motum celerem ac rapidum: denique ὀξυπυγία, à caudæ forma, quæ in fine acuta eſt.

VSVS IN CIBO.

CAllimedon fuit cognominatus Carabus, quod hoc cibi genere impenſe delectaretur. Itaque Alexis in Doride horum piſcium valde fuiſſe auidum tradit his verbis:

Piſcium mercatoribus decretum eſt
Vt aiunt æneam Callimedonti ſtatuam
Ponere diebus feſtis Panatheorum, quæ inter piſces alios
Dextra manu aſſam Locuſtam habeat
Eſt enim illorum artis ſolus ſeruator,
Alij vero omnes damnum ac calamitas.

Machon Comicus de Archephonte paraſito hæc ſcribit:

Κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ὁ παράσιτος Ἀρχεφῶν
Ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως, ἡνίκα
Κατέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον ἐκ τῆς Ἀττικῆς
Ὄψου πετραίου παρατεθέντος ποικίλου
Ἐπὶ τραπέζης, καράβων τε ἀληθινῶν
Ἐπὶ πασιλοπάδος τ' εἰσενεχθείσης ἁδρᾶς,
Ἐν ᾗ τε μαχίσκοι τρεῖς ἐνῆσαν κώβιοι,
Οὓς κατεπλάγησαν πάντες οἱ κεκλημένοι,

Quos verſus ſic tranſtulit Iacobus Dalechampius:

Inuitatus ad cœnam paraſitus Archephon
A Ptolomeo rege cum
In Ægyptum nauigaſſet ex Attica,
Saxatili varioq; impoſito menſæ
Obſonio, admotis omnibus Locuſtis
Lapideis, allataque patina confertiſſima,
In qua gobiorum fruſta fuere tria,
Viſa non ſine ſtupore conuiuis omnibus.

Hic Dalechampius annotat per lapideas Locuſtas intelligi grandes, quarum teſtæ obſenium ſaxea ſunt duritie. Locuſtas, inquit a Athenæus, magno ſtudio conquiſitas in cibo ac pretio fuiſſe, multis locis citatis è comicorum fabulis citare licet. Sufficiet tamen in præſentia Ariſtophanes, qui in Theſmophoria Zuſis ait.

a Lib. 3.

An piſcis quis emptus eſt? an Sepiola?
An Squilla quæpiam lata? an Polypus?
An mugil noſtis? an Orphus? an Squalus? an Loligines?
B. Non per Iouem A. Raiane? B. Nec ſane hæc inquam.
A. Vuluane? aut pulmo, aut iecur apri?
Num faui? num porcæ ſumen?
Num anguilla parua, num locuſta magna
Cuius eſu mulieribus defeſſis auxiliemini?

Eliguntur grauidæ tempore plenilunij. Præferuntur in Italia ab Octobri vſque ad Aprilem. Præferuntur etiam maximæ, quales Antiphanes apud Athenæum inter alios cibos nominauit. Capiuntur tales in mari Indico, & circa Aphricæ quoddam littus loco petroſo, vt ſcribit b Syneſius. Laudantur & à Phyllio ſiue Phrynicho ſiue Ariſtophane in Vrbibus.

b In epiſt.

Πολυπόδια, σηπίδια, καράβους, ὀστρέα, χήμας,
Λεπάδας, σωλῆνας, μῦς, πίννας, κτένας, ἐκ Μηθύμνης.

Id eſt.

Polypodium, Sepiolam, Carabum, Aſtacum, Oſtrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Muſculos, Pinnas, Pectines, ex Methymna.

Anaxandrides apud Athenæum aſſatam Locuſtam eſſe ſcribit in

A conuiuio Cotys. Coquuntur etiam in aqua feruenti, ſed vinum. Nam, vt inquit e Plinius, vnum hoc animalium genus, niſi viuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet callum. Bellonius conſulto quidem Locuſtas elixari, quam [illegible] Locuſtæ ſtercus) expuunt: cum tamen ea multis totius piſcis ſapidior ſit: reliquæ enim pulpæ duriores ſunt, hæc vero fluida & mollis: vnde vulgare illud dictum apud Prouinciales: De la languſta meglior la merda, que la guſta. Noſtri, ait d Rondeletius, [illegible] vocant. Extant hæ conditura apud e Apitium: In Locuſtis, inquit, & Capparis piſcibus conditaneis cæpam Pallacanam concidunt, teres piper, ligusticum, careum, cuminum, caryotam, mel, acetum, vinum, liquamen, oleum, defrutum, hoc ius addito ſinapi in elixuris. Locuſtæ præparentur hoc modo: Aperiantur, vt aſſolet, cum teſta ſua, infundantur eis deinde piperatum & coriandratum, atque ita in craticula aſſentur. Quum exſiccatæ fuerint, adiicies eis in crate magis magiſque, donec aſſentur. Locuſta vero elixa cum cuminato, [illegible]

VSVS IN MEDICINA, & aliis.

D CONueniunt ſtomachis authore a Galeno. Oſtracoderma, inquit b Alexander Trallianus, in cibo non admodum vtilia ſunt partibus circa thoracem vlceratis, & pus excreantibus.

CAPVT III.

DE ASTACO. ÆQVIVOCA.

EX Cruſtatis proximum Locuſtæ genus eſt Aſtacus teſte a Ariſtotele. Multa hoc ipſum nomen ſignificata habet apud antiquos. Apud b Herodotum Aſtacus nomen viri, apud Plinium regio Byzantiorum. c Nicephorus & alij locum in Bythinia faciunt, qui Aſtacus dicitur, de quo etiam Trebellius Pollio: Scythæ Aſtacum, & Bythiniam inuaſerant, ciuitatemque deleuerunt, quæ poſtea Nicomedia dicta eſt, à Nicomede Bythiniæ ſtatur, & Euſebius Aſtacum vrbem ampliatam, à Nicomede By-

thiniæ rege Nicomediam appellatam. Apud Volaterranum vero A Aſtacus vrbs eſt in ora Aſiæ minoris, ſinumque cognominat Aſtacenſem, ab Aſtaco Neptuni & Olbiæ Nymphæ filio. Strabo eam vrbem in Chalcedonia ſtatuit, atque à Megarenſibus & Athenienſibus conditam, his verbis teſtatur. Poſt Calcedonum ſequitur litus, quod Aſtacenus ſinus appellatur, qui Propontidis pars eſt. In eo condita eſt Nicomedia, dicta à nomine regis cuiuſdam Bythini, qui eam condidit. Multi enim eodem nomine vocati fuerunt, quemadmodum Ptolomæi, propter prioris claritatem. In ipſo ſinu fuit vrbs Aſtacus, quam Megarenſes & Athenienſes condidere, & poſtea Dædalſus, à qua ſinus nominatus eſt. Deinde à Lyſimacho diruta, habitatores eius Nicomediam à Nicomediæ conditore tranſlati ſunt. Apud Pollucem ἀστακὸς aurium ſiue auricularum pars caua nominatur. Aſtacus nomen pueri Calphurnio in Eclogis. Cammarum (cammoron habet Dioſcorides) aconitum vocauere teſte e Plinio, quod ſit radice cammaro ſimili, hoc eſt Aſtaco, vt quidam volunt. Colora Latine, Cammarus Calepino: qui ex f Apitio hæc verba recitat: Vel Cammarum defrutum mittas, quod Romani coloram, vocant.

SYNONYMA.

EPicharmus in Hebes nuptiis, quem Archeſtratus Aſtacum dixit, Carabum id eſt Locuſtam eſſe declarat his verbis apud a Athenæum:

Adſunt Colybdanæ, & Aſtaci quibus parui pedes,
Longaq; brachia, Carabos nuncupant,

Eſt tamen, vt ſubdit Athenæus, ſuum peculiareque genus Carabis, id eſt Locuſtis, Aſtacis, Caridibus id eſt Squillis. Eodem authore Attici Aſtacum per o proferunt Oſtacum dicentes, quemadmodum & Oſtaphidas pro Aſtaphidas. Epicharmus in mari, & terra, inquit:

Κάσταροι χαμψώνυχοι, vertit Dalechampius:
Et curuis vnguibus Oſtaci.

Aſtacorum vno in loco tantum meminit b Plinius, vbi inter Cancrorum genera eos numerat. Quocirca Gaza cum non ſciret quid apud Latinos vocaretur Aſtacus, vulgi nomen ſecutus Gammarum tranſtulit, vt notat Rondeletius, quamuis Gammari vocabulum antiquum eſſe non ignoret: citans hoc Martialis:

C *Concolor in noſtra Gammare lance rubes.*

c Plinius: Aconitum, inquit, radicem habet modicam Cammaro ſimilem marino, quare quidam Gammaron appellauere. Vbi Franciſcus Maſſarius Plinium Cammari nomine Aſtacum intellexiſſe putat. Zoographus Squillam, cum Theophraſtus radicem aconiti eſſe ſcribat, tum ſpecie, tū colore ſimilem καρίδι, id eſt Squillæ, ſic enim legit, non καρύα, vt Gaza, qui nuci tranſtulit: neque σκαρίδι, vt Marcellus Virgilius, qui tamen recte marinæ Squillæ conuertit. Dioſcorides aconiti genus alterum radices ait habere, ὅμοια πλεκτάναις καρίδων μελαίνας, id eſt, vt cirros Squillarum nigras. Auget hanc eius opinionem Athenæus, qui Squillarum ſpecies ſic dictas fuiſſe veteribus d Romanis his verbis tradit. Κάμμαροι Cammari, Epicharmus in Hebes nuptiis:

Præterea bocæ ſmarides, aphyæ, Cammari.

» Horum etiam Sophron meminit in mulieribus mimis. Eſt au-
» tem Squillarum ſpecies, & ita à Romanis vocantur. e Euſtathius
» in hoc Athenæi loco legit κάμμοροι, ſic enim ſcribit. Κάμμορος fa-
» to ſuo, vel morte infœlix, & miſer homo. Significat autem hæc
D » vox aliquando etiam Squillas, teſte Athenæo, his verbis. Κάμ-
» μοροι καὶ τι (lege ἔτι) γένος καρίδων ὑπὸ Ρωμαίων οὕτω καλούμενον. Et
» forte (inquit idem Euſtathius) vulgus inde corrupto nomine καβούρους dixit. Nos quidem Cammarum antiquorum Aſtacorum genus eſſe, quod aliis Squillam fluuitialem hodie nuncupant, poſtea probabimus. Dicuntur Ἄστακοι ex ſententia Rondeletij, quaſi ἄσταχτοι, id eſt non deſtillantes, ſed abunde fluentes: quod tubercula plurima, tum alba, tum purpurea guttarum, ſiue lachrimarum ſpecie forcipibus inſperſa habeant. Itaque author Gloſſarij non bene καρίδας interpretatur Cammaros. Quidam Aſtacum Ariſtotelis Elephantum dici putant apud Plinium. Vulgo in Italia dicitur Gammaro, & Cambaro, & peculiariter is, de quo hoc capite in primis agemus, Gammaro di mare. Venetus hunc Aſtaſe, corrupto quaſi nomine ab Aſtaco, nominat. Galli, & Normanni Hormar. Illyrici Larantola, Mompelienſes Langrous. Gillus Maſſilienſes, ait, & Leonem & Aſtacum, ex Plinio diuerſos piſces, vno eodemque nomine Ligombaudos nominant: Idem Aſtacum, inquit, Græci & qui accolunt Adriaticum ſinum etiam hac ætate ſic E vocant. Eadem his verbis Bellonius. Aſtacum Maſſilienſes, vn Ligumbault, Genuenſes Lombardo vocant. Quin etiam Græcum vulgus antiquam Aſtaci appellationem adhuc retinuit. Conſtantinop. Liczuda, vel Lichuda appellant, Hiſpanice Gammaron dicitur. Germanice Humer. Polonice Kakmorski Hungarice Rack. Anglice à Creuyſeofthe ſea. Nam Lopſter Anglorum Locuſta eſt, vt ſcribit Zoographus, non Aſtacus: quanquam Eliota diuerſis locis, Aſtacum, Locuſtam & Leonem interpretatur à Lopſter. Quidam apud Anglos Aſtacum Crabbe fiſhe appellari ſcribunt. Sed hoc nomen nimis generale cum ſit, potius omnibus Cruſtaceis conuenire cenſeo. Crabbe enim Cruſtata omnia apud Belgas, Germanos, Anglos, vt ab earum linguarum peritis accepi, dicuntur, priuatim tamen Cancer.

GENVS. DIFFERENTIA. deſcriptio.

PLura ſunt Aracorum genera. Differunt magnitudine & loco. Ab ea alia minora, alia maiora, ab hoc quædam marina dicuntur, quædam fluuiatilia: quæ duo tantum inuenio. Marinorum autem tria nouimus: maximum; quod quibuſdam Leo eſt, & Elephantus Plinij: minimum, & quod mediam inter vtrumque magnitudinem habet, generis ſui nomine inſignitum, & cuius hanc deſcriptionem nobis tradidit a Ariſtoteles. Differt Gammarus à Locuſta brachiis, quæ denticulatis forcipibus protendit: atque etiam quibuſdam aliis diſcriminibus, quanquam non multis. Et paulo poſt: Gammaro, inquit, color, quod ex toto dixerim, nitet: nigriſque maculis diſperſis euariat. Pedes inferiores ad grandes « vſque diſpoſiti octo, tum grandes ipſi longe maiores, extremaq; « parte latiores, quam Locuſtæ habentur: ſed non ſpecie eadem, « dexter enim ſuum extremum latum & oblongum, & tenue ha- «
B bet: ſiniſter craſſum & rotundum. Vterque tamen ſciſſus in ex- « tremo, perinde vt maxilla tam infra, quam ſupra dentatus eſt. « Verum dexter puſillos ſerratoſque dentes continet omnes: Læ- « uus primos ſerratos, intimos velut maxillares, ſcilicet parte in- « feriore quatuor, & continuos: ſuperiore tres non continuos, v- « terq; tamen partem mouet ſuperiorem, ad inferioremque aſtrin- « git. Blæſus item vterque ſitu inferiore, tanquam nati ad capien- « dum, premendumque. Duo ſupra eos grandes habentur: alij « hirtiuſculi, paulo ab ore inferiores: mox branchiæ os circum- « dant, non ſine hirſutia frequentes, quas aſſidue mouet. Flectit, « atque in os adducit duos illos hirtiuſculos pedes. Surculi etiam « graciles geruntur à pedibus, qui ori proximi habentur. Dentes « huicquoq; duo vt Locuſtæ, ſupra quos cornua breuiora, tenuio- « raque, quam Locuſta. Quatuor item alia adſunt cornua, ſpecie « quidem duobus illis ſimilia, ſed tenuiora & breuiora. Super hæc « oculi conſtituti ſunt parui, craſſiuſculi, non vt locuſtæ maiuſcu- « li. Frons quaſi quædam acuta & aſpera, ſupra oculos extat latior, « quam Locuſtæ. Deniq; facies acutior & pectus latius quam Lo- « cuſtæ, totumq; corpus mollius, & carnoſius. Pedum autem octo «
C nu. pars ſciſſa in extremo bifurcatur: pars deſinit indiuiſa, quatuor enim bifurces ſunt, reliqui quatuor ſimplices ex toto pertendunt. Quod autem collum appellant, quinq; partium foris eſt: & ſex- « tum latius, illud ſitum loco nouiſſimo habetur tabellis continua- « tum quinque, interiora vero in quibus fœminæ prius pariunt, « quam fœtum edant, hirtiuſcula quædam quatuor continentur, « quibus ſingulis ſpinæ ſingulæ breues, arctæque eminent ad exte- « riora. Pectus corpuſque totum læue eſt, non more Locuſtarum aculeatum, & aſperum; verum in pedib. magnis aculeos partis exterioris maioris eſſe manifeſtum eſt. Hactenus Philoſophus, qui rurſus ſubdit, alterutrum forcipem ſemper eſſe grandiorem, nec vnquam parem vtrumque viſum fuiſſe. Hoc & b alibi tradidit non ſine ratione his verbis: Gammari ſoli non certum, ſed alterutrum æquè, vt ſors tulerit, forcipem habent grandiorem, tam mares « quam fœminæ. Cauſſa cur forcipem habeant, quod ex eo genere ſint, quod forcipem habet. Cur alterum grandiorem incerte; quod non integrum ſui generis naturam tenet, ſed ita degenerat, vt quod ad aliud deſtinatum eſt, eo non eodem, ſed ad greſſum vta-
D tur. Aſtacum ſane non nouit Cardanus dum eum ſine cauda depingit, cancrum conſtituens, cum quid Cancer ſit ignoraſſe videatur. Nam, vt contra eum dicebat Scaliger, ſi Gammarum hic Aſtacum vocat eum qui cauda caret, Cancrum dicet illud quod habet caudam. Cæterum ad reliqua quæ ſupra ex Ariſtotele attulimus, examinanda pergamus. Deſcriptionem hanc Aſtaci nobis exhibuit Bellonius, parum ab Ariſtotelis diuerſam; Aſtacus à Carabo non magnitudine tantum (eſt enim ille grandior) ſed & ipſo etiam colore differt. Carabus enim tantummodo rubet, Aſtacus ex rubro fuluoque liueſcit. Carabus blæſos atque acuminatos anteriores pedes habet, Vrſæ marinæ modo, Aſtacus extentos & forcipibus dentatos, partemque mouentes ſuperiorem aſtringendo ad inferiorem. Cornua præterea ante oculos Aſtacus gemina habet, ſed paulo quam Carabus minora: quibus eodem modo iter prætendit, intus concaua, ſub quibus alia quoque eodem numero minora latent ac tenuiora: ſuper quæ oculi conſtituti ſunt craſſiuſculi, non autem, vt Carabi maiuſculi. Læuem habent coſtam ſine aculeis, præterquam anteriore parte, quo loco
E roſtratam oſtendit, ad robur in certamine. Dimicant enim Aſtaci inter ſe arietum more, cornua attollentes. Pedes vtrinque quatuor habent, quorum duo priores in extremo bifidi ſunt ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quam apprehenſioni. Tabellas in cauda quinque videas. In collo autem deinceps hoc eſt vſque ad caudam pinnulas paulo magis hirſutas, quibus in natando commode vtuntur. Hactenus Bellonius: cuius ſane deſcriptioni non conuenit eius icon, vt non ſine ratione ipſum Rondeletius carpſerit. Nam in aſtaco quem depinxit, quaterni pedes biſulſi non ſunt, imo nulli, ſed omnes articulis tantum intercepti, & in vngues ſine πλῆκτρα deſinentes. Et cum Elephantum Plinij Aſtacum adultum exiſtimet, vnam ſcribens eandemque vtriuſque deſcriptionem eſſe, ſibi apertiſſime contradicit, dum inquit: Pedes vtrinque quatuor habent. quorum duo priores in extremo bifidi ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quam apprehenſioni. Deinde duo brachia in eiuſdem Aſtaci delineatione binis articulis, ſinguliſque forſiculis denticulata nuſquam comparent, ſed illa ſunt reliquis quaternis craſſiora duntaxat, in ſingu-

a Hiſ. 4. c. 2.

Aſtaci communis deſcriptio.

Color. *Pedes.* *Dentes.* *Oculi.* *Frons.* *Vt à Locuſta differat.* *Collum.* *Pectus.* *Forcipes.*

b De par. 4. cap. 8.

Cardani error.

Deſcriptio ex Bellon.

Bellonij icon reprobatur.

los vngues, ſiue πλῆκτρα deſinunt, quæ altera parte vel ſerrata, vel hirſuta ſpectantur. Quare quod pro Aſtaco propoſuit, neque Locuſtæ neque Aſtaci formam apte refert, ſed potius commentitia res eſt. Nos vero cum videamus apud nullum authorem hactenus extitiſſe veram & accurate depictam Aſtaci figuram, hanc quam exactiſſime depictam damus. Hic & colore & forma optime cum Philoſophi ſupra allata deſcriptione congruit. Nam thoracis pars ſuperior, quam dorſum lubet appellare, itemque colli partes ſuperiores, vna cum caudæ lamellis quinque, exterius nigris & liuidis maculis diſtinguuntur. In ſumma Aſtacum hunc pro vero agnoſcimus. Sed ne cuipiam hoc dubium moueat, propterea quod collum eius ſex partibus diſtinctum depinximus, cum tantum quinque habere Ariſtoteles cogat credere, omneſque quotquot hactenus de Cruſtaceis ſcripſerunt doctiſſimi viri quinque etiam partibus collum delinearint; dicimus partem primam thoraci proximam, quandoque multo minorem cerni, quam in hoc Aſtaco noſtro, ita vt proculdubio credendum ſit Ariſtotelem hanc partem non annumeraſſe colli partibus, ſed thoracis. Huic ſubiunxi duos alios Aſtacos mediæ magnitudinis, ſed prædicto minores; quorum prior corpore magis eſt vario, antennæ enim quæ ſatis ſunt longæ, rubent, item brachia, non tamen vbique, ſed hinc & inde, ac medius præcipue brachiorum articulus, thorax ſupina parte ferrugineus eſt, collum partim dilute rubet, partim cinereo eſt colore, quali ſunt etiam pedes, brachia in omnibus articulis aſpera tubercula per longitudinem ex ordine poſita habent, forcipumque alter dentatus vtraque parte tum ſuperiore tum inferiore, alter his dentibus priuatus cuius pars inferna & ſuperna quamuis longior, tamen recta magis & æqualis. Poſterior Aſtacus ſupina parte nigricat, prona luteſcit, lateribus nigris maculis variegatis, cornua & appendices quæ ori proſtant, mineaceo colore ſplendent, chelæ maiores in hoc longioreſque, quam in priore, & paucioribus tuberculis, denticulatæ intus exiguis tuberculis. Poſtremo addidi Chelam Aſtaci marini ex Zoographo, paulo breuiorem quam depingitur, faciem hominis ridiculam repræſentantem. Nam chelæ pars minor maximum, & aquilinum naſum refert: & quæ in vtriuſque partis cõfinio eminent verrucæ, oculos, ſi ſupercilia addantur. Superiorem partem, quatenus ſeu cornicula quatuor ſupra naſum & frontem eminent, cæruleo alioue colore ſi pictor inducat, ad repræſentationem pilei auriti, & ad latera deſcendentis ita tamen, vt lateant aures: retro & circa tempora pili promineant nigri. Facies partim albo inducatur pigmento, partim roſeo fuco niteat. Linguæ inſtar partis chelæ maioris tubera (Rondeletius dentes nominat) fuerint rubicundo colore inſignita. Quod ſi criſtam quoque è pennis, caudæ præſertim gallinacei, capi aut pauonis nutantem, foramini ſummo indideris, plane Gorgoneam & terribilem habebis faciem.

Chela faciẽ hominis ridiculam repræſentans.

LOCVS.

Carabus inſidias faciens atq; Aſtacus acer
In ſaxis habitant curuis, & paſcua carpunt.

a Oppianus interprete Lippio. Tamen author eſt b Ariſtoteles, in leuibus terreniſque locis Aſtacos prouenire, Locuſtas in aſperis & petroſis, neutros in cœnoſis. Quare circa Heleſpontum & circa Thaſum Aſtacos naſci; circa Sigæum vero & Atho Locuſtas. Quocirca Ariſtotelem grauiſſimum authorem & cæteris fide digniorem ſecutus Franciſcus Marius, in his Plinij verbis, Locuſtæ degunt petroſis locis, Cancri mollibus; pro Cancri legit Aſtaci. Nuſquam non in Oceano frequentes: in Euxino tamen ponto nulli, quod his verſibus cecinit Oppianus:

a 1. Halieu. b H. 5. c. 17.

Noxia non Ponto ſæua educantur in iſto
Et parui piſces nequidquam hoſtile timentes
Securi degunt vndis, procul Aſtacus ingens,
Polypodes deſunt magni, deſuntq; Paguri.

CAPIENDI RATIO.

EOs odore eſcarum allectatos capi, ſcripſit a Ariſtoteles, cum vellet probare, Cruſtata omnia odorandi facultate inſignita eſſe. Capiuntur autem eodem Aſtaci, quo Carabi.

a Hiſ. 4. c. 8

SEXVS. COITVS. PARTVS.

FOemina in hoc genere nihil plane differt à mare teſte a Ariſtotel. Nam & mari & fœminæ forceps alteruter grandior more incerto eſt: parem vero vtrumque neuter vnquam habere viſus. Coeunt eodem modo, quo cætera cruſta intecta, quæ caudata ſunt, hoc eſt more quadrupedum retromingentium, vt fœmina caudam ſupinam exponat, mas ſuam ſuperponat, & applicet. A bruma iam oua ferre incipiunt. Ariſtoteles ante Arcturum oua excludere: abigere iam cocta, & abſoluta reddere ſcribit.

a H. 4. c. 2

NATVRA. MORES.

ORe excipit mare, vt idem author eſt, cum locuſtæ ad branchias tranſmittant. Sine humore longius è mari deferri nequit. Quamobrem inquit Bellonius raro viuus Lutetiæ viſitur, putriſque eſt antequam eo perueniat. Cardanus tamen contra, Aſtacorum eam eſſe naturam ait, vt citius putreſcant quam moriantur. Senectam vt tradit a Ariſtoteles exuunt vere aut poſt partum, vt Locuſtæ. Tam ſunt loci patrij amatores, vt ſi eſſe b Æliano, quem Aſtacum comprehenditi, eum longiſſime exportare, licto ibi ſigno vnde ipſum cepiſti, eodem eum ipſum, vnde comprehenſus fuerit, attrepiſſe reperies: ſi modo ita ex mari exportaueris, & deinde ſic prope depoſueris, vt ad mare adrepere queat. Quæ c Oppianus ſic cecinit:

a H. 8. c. b De ani. 8. c. 22. c Halieu.

Aſtacus immenſum thalami ſub pectore amorem
Condit ſponte ſua, nunquam de limine cedit.
Inuitum ſi quis piſcem traducat in altum,
In propriam ſubito geſtit remeare cauernam.
Et cupit & quærit illo ſaltare profundo,
Ex quo piſcator cymba linoq; [illegible],
Non alios ponti non vult habitare receſſus,
Non aliam quærit patriam, ſed ſæpe penates
Demiſſos repetit, conſuetaq; ſaxa reuiſit.
Sic dulcem patriam gentes cupiere natantum,
Et pontum & natale ſolum, quod ſtillat amorem
Illis, & pectus ſpargit dulcedine blanda.
Mortali generi patria quid dulcius extat?
Quid grauius miſero, ſi longis finibus errans
Sit procul à patria vitam tolerare coactus?
Exilium durum, iugum perferre neceſſe eſt,
Externas inter gentes ignotaq; rura.

ANTIPATHIA.

AStacus Polypum extimeſcit, vt ait a Ælianus, proculdubio ex b Oppiano qui ſic canit:

a De ani. b Halieu.

Polypus inſidijs & duris Aſtacus armis
Ex murana ferox alterno marte domantur.

Sunt eadem de Locuſta dicta ſuperiori capite ex eiſdem authoribus.

HIEROGLYPHICA.

POteſt per Aſtacum non inepte deſignari amator patriæ, quamuis enim hic in peregrinis ſit quandoque ſedibus, procul quæ à patrio fumo, tamen veluti Vlyſſes apud Homerum:

a Amator patriæ.

Poſt varios caſus poſt tot diſcrimina rerum

Tandem in patrium reuertitur ſolum.

NVMISMATA.

IN Tarentinorum nummi cuiuſdam ænei altera parte Neptunus Nereo inſidet, dextera manu tridentem, ſiniſtra ſcutum tenens, infra autem Nereum Carabus, aut potius Aſtacus cernitur, ſupra Nerei caput, & ante Neptuni pectus literæ N E inſcriptæ, à tergore Neptuni ΤΑΡΑΣ, altera vero parte Tarantem Neptuni filium videre licet equo inſidentem, infra cuius pedes duæ conſpiciuntur literæ, nimirum ΣΑ. Quibus omnibus ſignificare voluerunt, Neptunum ab eis pro Deo tutelari coli, qui non modo belluis illis marinis dominatur, ſed etiam omnibus qui in ipſo mari continentur, piſcibus vilioribus, Cruſtatiſque etiam. Tarantem autem Neptuni filium ab altera parte excudi curarunt, quod ipſe nomen vrbi, ac ſuo illo impoſuerit.

TEMPERAMENTVM.

NOn defuere, inquit a Iulius Alexandrinus qui calido temperamento ſtatuere Aſtacos, coloris argumento, quem ex coctura rubrum contrahit. At qui in cruſta tantum id, frigida quippe, ſed cum terreſtris alicuius parte, operati caloris qualitate accipiens deterſione multa, rubri id coloris aſpectu manifeſtatur, vt in iride, vt in ſanguine, vt hic in Aſtacis, Cruſtaceiſq; omnibus, vt in aliis omnibus, vbi deterſus apparet in Cruſtaceo tegumento calor cum rubore. At candor in carne ſuus atque integer maneat. Hactenus ille. Frigidos vero, & humidos eſſe temperamento teſtatur Simeon Sethi.

a De ſalub. 15. c. 8.

VSVS IN CIBIS.

ASTACI omnes marini, tam maiores quam minores carne prædura ſunt præditi, vt Cruſtata omnia. Quocirca difficulter in ventriculo coquuntur, tardeque deſcendunt, ac ventrem reprimunt: At rite confecti & præparati non imbecilliter alunt. Simeon Sethi vix etiam concoqui poſſe ait præſertim magnos: partes enim facilius confici celeriuſque deſcendere: caudas eorum (hoc eſt crura) difficilius etiam concoqui, cruſtiſque eſſe ſucci idcirco condimentis calidis emendari, & ab eorum eſu vinum vetus & rubellum potari. Intereſt etiam vbi capiantur, in Methymna enim optimi perhibentur. Nam Phyllius ſiue Phrynicus, ſiue Ariſtophanes apud Athenæum in Vrbibus hæc dicit:

Polypodium, Sepiolam, Carabum, Aſtacum, Oſtrea, Chamas, Lepa-

Lepadas, Solenas, Muſculos, Pinnas, Pectines, ex Methymna Deligite

Qui autem magnos amat, ex Alexandria portari curet, ſi prope eam degat. Sunt, inquit Cardanus, Aſtaci inſipidiores & duriores è mari, quam è fluminibus: adeo vt in Scotia cum ederem nullius pretij mihi viderentur. Forte Cardanus non bene coctis, nec bene conditis veſcebatur. Nam Matron Parodus apud Athenæum Aſtacum inter cæteros piſces lautiores, in Attico quodam conuiuio appoſitos ait. Mneſitheus aſſos elixis prætulit, & ideo clibano incoqui voluit. Non parum ſalſi habent ſucci, & minus tamen quam teſtata. Fiunt etiam hyſitia ex Aſtacis. Eximuntur enim apud a Apitium de ſua teſta, & in mortario conteruntur cum pipere, & liquamine optimo pulpæ, inde hyſitia plaſſantur & formantur.

a Lib. 2. c. 1.

VSVS IN MEDICINA & alijs.

TYmpanicis Aſtacum raro, & ſolius voluptatis gratia offerre iubet Trallianus. Podagricis quoque prohibebitur, præſertim ſi ex pituioſo humore ortum ducat. Nam talem humorem ab Aſtacis generari idem Trallianus author eſt. In Cardialgia autem conuenire ait, quia non facile corrumpatur, & acribus mordacibuſque humoribus reſiſtit. Aëtius in curatione colici affectus ex pituitoſo humore, Squillas & Cancros interdicit, Aſtaco autem pro voluptate frui permittit. Plinius medicus de dyſentericorum cibo tractans, ac de calore nimio, Oſtracoderma, & Aſtagines optimi cibi eſſe tradit. Putat Bellonius per Aſtagines eum Aſtacos intellexiſſe. Ex eorum chelis nautæ ſalina ſua conficiunt, in quibus ſal in piſcatione reponunt. Apud Belgas talis chelarum vſus eſt. Ædes cum tam amplæ ſunt, vt habitantes canthari, aut annuli ferrei, aut mallei pulſum vix exaudiant, itaque tintinnabula in his locis procul ab oſtio ſitis tabulato aut muri eminentiori loco affigunt cum loro annexo, aut filo ferreo craſſiuſculo, per domus penetralia ſi quæ ſint obuia deducto ad oſtium vſque, quo pertuſo filo chelam Aſtaci, loco manubrij annectunt, quod apprehendit manu, cum quiſpiam pulſare tintinnabulum cupit.

Ad Cardialgiam.

CAPVT IV.

DE LEONE, SEV ELEPHANTO.

ÆQVIVOCA.

LEonis vocabulum pro rege apud Græcos accipi non reperi vnquam, mirorque quod ſcribit Iſidorus: Leo Græce rex interpretatur Latine, eo quod ſit princeps omnium beſtiarum. Eſt autem Leo animal quadrupes, omnium animantium ferociſſimum & generoſiſſimum, vno excepto homine; præcipue cum colla armoſque veſtiunt iubæ, quod ætate accidit. Eſt etiam nomen ſideris cœleſtis apud Latinos & Græcos, ex numero duodecim Zodiaci ſignorum. Serpens etiam quidam ſic vocatur, alio nomine κεγχρίνης dictus a Nicandro. Λέων dicta fuit Elephantiaſis etiam apud Areteum, At λέων κρηνοφύλαξ, Leo fontis cuſtos, dicta fuit Athenis ærea Leonis effigies ſuper fonte eo, ex quo aqua efferebatur, ἐν τοῖς ἀστοῖς ὕδωρ δίκαιοις teſte Polluce, cui etiam λέων dicta fuit tremendæ ſaltationis ſpecies, ab Athenæo tamen inter ridiculas ſaltationes recenſetur. Denique λέων eſt nomen viri proprium, vt Latinis Leo. Similiter Elephantus quadrupes eſt omnium fere animalium maximum, Europæ incognitum, duobus celebre dentibus, ex quibus opera fiunt eburnea. Significat ἐλέφας poculi genus apud Athenæum, item morbum apud medicos illum qui Latinis Lepra dicitur.

Vox Leo diuerſa. Leo animal quadrupes. Leo ſidus. Serpens. Leo. a In Theriaca. Elephanti æquiuocatio.

SYNONYMA.

PLeræque nationes, vt inquit Gillius, etiam nunc Leonem nominantes Aſtacum, arbitrantur Leonem eſſe Aſtacum. Maſſilienſes enim & Leonem & Aſtacum Ligombaudos nominant, & Itali quandoq; vtroſque Leones, quamuis etiam ſint qui diſtinguant, maiorem Aſtacum hoc nomine appellantes Plinius etiam ſeparatim de Aſtaco & de Leone tractat: & Athenæus vtrumque diſtinguit, cum inquit Aſtaco Leonem maiorem eſſe. Belgæ Leonem marinum appellant Ondocht. Neapolitani, inquit Gillius, genus quoddam Cruſtatorum etiam nunc Elephantum vulgo nominant: ſed hunc ne, an alium appellent, iudicare non poſſum cum piſcem non viderim, hæc ille Platina à vulgaribus ideo Leonem dictum ſuſpicatur, quod Leonis terreſtris animalis colorem ſimilitudinemque quandam habeat: quam cum ego nullam in eo offendam, ita ob magnitudinem appellari putem.

GENVS. DIFFERENTIA. deſcriptio.

ELephantum Plinij eundem facit a Bellonius cum Leone, nec ab Aſtaco grandi diſtinguit, vt ex eius hiſce verbis apertiſſime declaratur. Plinius, inquit, Elephantum marinum ſic depinxit, vt eius delineatio Aſtaco plane conueniat. Inter marina, inquit, ſunt Elephanti Locuſtarum generis, nigri, pedibus biſculis. Ego vero pro pedibus biſculis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia vtrinque ſubſequuntur. Addit præterea brachia duo binis articulis, ſinguliſque forficulis denticulata, quæ in Aſtacis cernimus. Nam ſingula grandia Aſtaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus biſulcis armata ſunt. Quamobrem adultum Aſtacum à Latinis Elephantum etiam dictum fuiſſe crediderim, nam Aſtaci quanto maiores exeunt, eo nigriores euadunt. Quod autem ad Leonis appellationem attinet, conijciendum eſt Græcos Aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & Leones potius quam elephantos appellare maluiſſe. Nam & Ælianus eam deſcriptionem tribuit Leoni, quam Plinius Elephanto Oppianus.

a De aquatil. cap. 3. Plinij Elephantus idem.

Τῶν ἤτοι κρυόεις τε λέων, βλοσυρή τε ζύγαινα,

Quod ſic Lippius vertit.

Magno horore Leo, poſt hot horenda Zygena.

b Ælianus Leonem marinum Locuſtæ ſimilitudinis eſſe ſcribit, ſed corpore magis tenui ac gracili: brachiaque habere tum maxima, tum Cancris ſimilia: & cœruleo colore eſſe, ſubnigriſque diſtingui maculis. Conſtat igitur Leonem eũdem eſſe piſcem quem Elephantum: ac plurimum eos hallucinari, qui noſtras Eſcreuiſſas Leones eſſe putant, hæc Bellonius. Sed cum verba Æliani integra non adducat de Leone; imo quædam etiam omittat quæ ſcitu fore digna iudicaui, ea hic ſubiungam: Marinum Leonem inquit, Locuſtæ ſimilem eſſe ſcio, præterquam quod tenuior, & " gracilior apparet; & ex aliqua cruſtarum ſuarum parte cæruleus " (cæruleo colore eſt & ſubnigris maculis diſtinguitur, Gillius) Ignauus eſt, (νωθής) Forcipes illius maximæ, Cancrorum " forcipibus figura ſimiles ſunt. A piſcatoribus bene peritis, membranas quaſdam habere dicitur appenſas ex teſtis & colligatas, ſub quas ſubiectæ ſint molles carunculæ & teneræ, quæ Leonis " adeps appellentur, Hactenus Ælianus. Iouius quoque Leonem " Plinij ab Aſtaco non ſeparauit. Rondeletius vero quidem Æliani Leonem & Plinij Elephantum non diſtinguit: ſed Plinij Leonem & Elephantum diuerſos eſſe liquido oſtendit, his verbis: Athenæus obiter tantum ex Diphilo Leonem inter Malacoderma recenſuit; quo in loco pro μαλακοδέρμων perperam legitur ὀστρακοδέρμων, vt ex contextu apparet: Τῶν δὲ μαλακοδέρμων καρίς, ἀστακός, κάραβος, καρκίνος, λέων τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντα διαφέρουσι, μείζων δ' ἐστὶν ὁ λέων τοῦ ἀστακοῦ. Ariſtotes nullam omnino mentionem fecit. c Plinius nominauit tantum. Cancrorum genera, Carabi, Aſtaci, Mææ, Paguri, Heracleotici, Leones Libro 32. capite 11. notam addit qua à ſimilibus ſecerni poſſit: Leones, inquit quorum brachia Cancris ſimilia ſunt, reliqua pars Locuſtæ. Ex quibus verbis quiſnam ſit verus Leo, poſt longam diligentemque omni generis Cruſtatorum inueſtigationem certo me cognouiſſe exiſtimo, qui cum minime contemnendus, imo ſpectatu digniſſimus eſſe videatur; paulo fuſius qualis ſit exponam. Λέων à Græcis dicitur, ita à Latinis Leo, à colore flauo; vt arbitror, quo coloratus eſt dum viuit, & è mari captus educitur, & quod hirſutus ſit. Aſtaco corporis ſpecie affinis, ſed brachia longiora habet, forcipes tenues & latiuſculos, quorum ſciſſura maiora quam in vllo alio Cruſtatorum genere pro corporis ratione. Tuberculorum qui in Elephantis ſunt loco brachia villis veſtiuntur & aculeata ſunt. Pedes tres qui proxime brachia ſequuntur, longiores ſunt, aculeati, in calcaria terminati: vltimus exiguus, breuis & tenuis, neque aculeis neque pilis munitus. Præterea ab Aſtaco dorſi aculeis differt, quibus cum Locuſta conuenit. Vtrinque cornua duo longiſſima tenuiſſimaque habet, item alia in fronte breuia; inter quæ vnum in fronte eminet acutum, neutra parte ſerratum: hæc ſunt oculorum propugnacula, qui cornei ſunt & prominent. Corpus totum vndulatum eſt, inſtar panni ex hircorum camelorumque pilis contexti, camelotum vulgo appellamus. Cauda perinde ac in Aſtacis in pinnas quinque deſinit, ſed lineis magis diſtincta. Captus Leo circa Lerinum inſulam (quæ nunc inſula D. Honorati dicitur) non procul ab Antipoli, ad me miſſus eſt. Hæc qui cum Plinij verbis conferet, ex brachiis Cancris ſimilibus, Locuſtæ corpore, Leonem eſſe, quem depinximus, facile iudicabit. Ex cancris enim permulti brachia pro corporis magnitudine longa habent, hirſuta, forcipata: corporis Locuſtæ figura longa eſt; cauda ex tabellis conſtat, dorſum aculeatum, quæ in Leone noſtro expreſſa ſpectantur. Non minus abſurde de Leone, quam de Aſtaco loquitur author libri de Aquatilibus. Nam quemadmodum Aſtacum adultum, à Latinis Elephantum dictum fuiſſe credit: ita Græcos Aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & Leones potius quam Elephantos appellare maluiſſe. Nam Ælianus, inquit eam deſcriptionem tribuit Leoni, quam Plinius Elephanto. Eſto idem ſit Leo Æliani; & Elephantus Plinij; an propterea recte concludetur eundem eſſe Plinij Elephantum & Leonem? Sic enim ille concludit. Conſtat igitur Leonem eundem eſſe piſcem quem Elephantum. Non vides Plinium hunc ab illo aperte diſtinxiſſe? Nam cum Plinius de Elephantis dixiſſet, paulo poſt Leones ſubiunxit; & notam diuerſam addit: quorum brachia, inquit, Cancris ſimilia ſunt, reliqua pars Locuſtæ. Alius eſt igitur Plinij Elephantus; alius Leo quem hoc capite expreſſimus. Hæc omnia Rondeletius, ex quibus vt dixi apparet, eum conſentire cum Bellonio; quod idem ſit Æliani Leo, & Plinij Elephantus: ſed alium eſſe Plinij Leonem ab eius Elephanto manifeſte declarat. Quid in tanta controuerſia ſenſerit Cæſar d Scaliger, nobis non aperuit eo in loco vbi Cardanum docet, quot ſint Cruſtatorum genera, & quænam: ſed alio in libro ſuo nobis ſuam ſe declaraturum ſententiam eſt pollicitus.

b Lib. de animal. 14. cap. 9.

Athenæus correctus.

c Lib. 9. c. 31

Leonis Rondeletij deſcriptio.

Cauda.

Contra Bellonium Rondeletius.

d Exer. 245.

 Prædi-

Prædicto tamen loco fatetur, ſe vidiſſe Aſtacum, cuius brachium pueriliſ brachij magnitudinem æquaret. Ergo non magnitudine Aſtacum à Leone aut Elephanto diſtinxit, quemadmodum Diphilus apud Athenæum, qui Leonem Aſtaco maiorem eſſe ſcripſit, ſed aut forma, aut nullo diſcrimine per Aſtacum & Leonem idem intelligens. Eſt apud me Aſtacorum genus inſigni conſpicuum magnitudine, quà à vulgari differt Aſtaco, & nonnihil corporis figura; planè à Rondeletii Leone, ſi eius iconi, quam noſtræ appoſuimus, fides aliqua ſit habenda, magis diuerſum, quam ipſe Aſtacus, cuius imaginem ſuperius ſpectandam propoſui. Is igitur Brunduſij captus, ad me miſſus eſt ab Archiepiſcopo Brunduſino. Leonem vulgus ad hoc ibidem vocat, eſt autem magnitudine tredecim palmorum: brachij dextri ea magnitudine, qua ſe conſpexiſſe refert Iulius Scaliger, ſiniſtrum autem multo tenuius. Quod miror Rondelet. in ſua icone non expreſſiſſe; niſi eius Leo hoc in ſe habeat proprij, vt eadem ſit vtriuſque brachij granditas, quod tamen in animum inducere nequeo, cum ſit ex Aſtacorum genere, qui alterutro brachio ſemper differunt. Erant etiam noſtri Leonis huius chelæ tuberculis interius ab vtraque parte, tanquam dentibus munitæ, quæ in Rondeletij Leone deſunt. De colore eius nil certi habeo quod dicam; quandoquidem cruſta eius tantum exempta carne ad me miſſa fuit, quæ iucunde rubebat, vnde conijcio, coctam antea fuiſſe. Plinium, vbi Elephantum ſuum nigrum eſſe declarat, aliqui intelligere putant per nigrum violaceum colorem exſaturatum. (Nam κυανὸς Græce de nigro, vt de Æthyope, & cæruleo, vt de mari dicitur,) ſic violas nigras Virgilio dici. Iidem Aſtacos inde purpurei & violacei coloris eſſe exiſtimant, rubere autem cum ſunt cocti. Non ſupprimendos duxi duos alios Aſtacos, propterea quod ſint Rondeletij Leoni valde congeneres.

Pedibus enim ac brachiis differunt, itemque cornibus. Nam hæc multo ſunt vtrique longiora, ita vt vltra chelas protendantur. Brachia quoque & pedes craſſiores, tres vt vtrinque pari fere magnitudine, quippe poſterior dimidia parte minor eſt, quem pictor in ſecundo non expreſſit. Vtriuſque etiam brachia admodum aſpera, imo aculeata præſertim parte interna, ſed prioris maxime hirſuta & piloſa. His adiungo Aſtacum marinum, quem Humer vocant Germani, ex deſcriptione ſeptentrionalium regionum Olai Magni. Ingentem eſſe ſcribit, inter Orchades & Hebrides inſulas, & tam validum, vt hominem natantem chelis apprehenſum ſuffocet. Sed non probo quod pedes omnes biſulcos pinxerit, & caudam tabellis tam multis conſtruxerit. In eadem tabula idem Olaus Magnus depingit Aſtacum duodecim pedum, qui deuoratur à monſtro marino, vt hic conſpicitur. Forcipibus, inquit Gyllius, firmiter Aſtaci & Leones retinent, quidquid comprehenderunt.

Forcipum vis.

Cum enim Maſſiliæ multas Boopes, Mænarum genus, & Leones, & Aſtacos cepiſſent, nauiculamque vbi huiuſmodi piſces captiui tenebantur, in litus expulſam reliquiſſent, & vulpes in eam ipſam ad exedendos Boopes inuaſiſſet, accidit vt hæc in horum forcipes pedem poneret, ex quo totam noctem retenta, manè à piſcatoribus capta fuit.

Vulpes pedibus detenta ab Aſtaco capitur.

ANTIPATHIA.

AVdiuit aliquando Ælianus, terreſtrem Leonem ſumme timere marini Leonis aſpectum, abſurdum ſcilicet ac formidabilem; ſed neque odorem eius ferre: itemque illum ipſum (terreſtrem Leonem) marini extritarum cruſtarum puluerem in aqua bibentem, à ventris morbo liberatum iri.

VSVS IN CIBO, & alijs.

REperunt Leonem marinum à Belgis appellari Ondoth, propterea quod à menſis amoueatur, nihilq; in cibo valeat. Apud nos tamen lautis apponitur conuiuiis: In furno enim admodum calido, ſine aqua, liquamine vel oleo lēto coquitur. Sunt qui eum, vt ſcribit Platina, carbonibus circumuallent, crebroque voluant, ne comburatur: coqui item ex aqua & aceto, vt Cancros fluuiatiles, plus tamen cocturę requirere, quod craſſior ſit & durior: Aiunt teſte a Æliano, adipem Leonis ad hoc ipſum homines adiuuare, vt ſquallidæ & infuſcatæ faciei nitorem afferat. Cum roſaceo in vnguentum conformatus, formæ pulchritudinem conciliare, & venuſtum ſplendorem enitere facit.

a De anim. 14. c. 9.

CAPVT V.

DE ASTACO PARVO marino Rondeletij.

ASTacum hunc, inquit, marinum paruum vocamus, vt à magno differat: vt etiam ab Elephanto & Leone diſtinguatur, cuius ſolum quod ſciam, Athenæus meminit. Ex Oſtracodermis, inquit, ſunt Squilla, Aſtacus, Locuſta, Cancer, Leo, quæ eiuſdem cum ſint generis, differunt: maior autem eſt Leo Aſtaco. Eſt Aſtacus hic ſemper paruus, nec fere vnquam magnitudinem picturæ noſtræ ſuperat. Capite & thorace eſt rotundiore quam fluuiatilis, in lateribus inciſo, è capite eminet cornu latiuſculum, magnum ſi totum corpus ſpectes, vtrinque ſerratum, inter oculos ſitum, quos recondit & exerit. Cornua quatuor oculis præfixa ſunt. Duo & breuiora cornu ſerrato viciniora, alia duo multo longiora, flexibilia, articulata. Chelam vtrinque vnicam habet denticulatam, quaternis articulis connexam. Vtrinque pedes ſine forficibus. Collum ſiue cauda tabellis conſtat, & in pinnulas deſinit. Sub cauda appendices ſunt ouis reponendis deſtinatæ. Aſtaco huic viuo corpus rubeſcit, alioqui lineis cæruleis tranſuerſis variatum. Rarus ac bonæ carnis eſt, firmioriſque quam Elephas, melioris quam Locuſta. Differt à fluuiatili, quod ſit dum viuit, colore fuſco, corpore longiore & ſtrictiore, cornu frontis latiore & breuiore. Hæc Rondeletius.

CAPVT VI.

DE CAMMARO, SEV Aſtaco fluuiatili.

SVnt qui Cammaron apud veteres noſtrum Aſtacum fluuiatilem, quem vulgo vocant Gammarum, eſſe negent. Ab hac enim quæſtione capitis initium ſumemus, quam ſupra promiſeramus nos explanaturos, ac diſcuſſuros. Quid igitur erit κάμμαρον? num illud Squilla eſt? Sic ex Athenæo docere videntur, quum inquit: Κάμμαροι καὶ π(έσ) γένος καρίδων ὑπὸ Ῥωμαίων οὕτω καλούμενον: id eſt, Cammarus appellatur etiam Squillæ quoddam genus à Romanis. Sane vt dicam cum doctiſſimo Cæſare Scaligero, à Squilla parua Gammarus parum differt, ſi minus accurate conſideres. Diligentius intuenti recognoſcetur Gammari roſtrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati: Squilæ vniformes. Squillæ lamellæ latiores: ipſa tota compreſſior. Puto igitur Gammarum antiquis fuiſſe noſtrum hunc fluuiatilem Aſtacum. Alioqui ſi is non eſſet Cammarus, nullo nomine ab antiquis deſignaretur. Non enim eſt Cancer fluuiatilis. Et a Varro cum iubet villaticis anatibus præberi Cammaros, de marinis intelligere non potuit. Et b Galenus aliud fecit ab alris omnibus nomen flexu diminutiuo, vt ab Aſtacis & Squillis differret; enumerat enim inter Cruſtata ἀστακοὺς καὶ παγούρους, καὶ καρκίνους τε, καὶ καράβους, καὶ καρίδας, καὶ καμμαρίδας. Non eſt igitur Cammarus Squilla, vt ex Athenæo quidam putant. Plinius quoque Cammarum à Squilla diſtinxit. Nam quodam c in loco, vbi centum ſex & ſeptuaginta piſcium genera recenſet, Cammarum enumerat, cum poſtea Squillam eodem capite pronunciet. Non ſunt etiam hac tempeſtate audiendi medici qui Aſtacos noſtros fluuiatiles Cancros exiſtimant, cum Cancris ſit corpus rotundum teſte Ariſtotele, & cauda non extenſa, ſed corpori applicata: Aſtacus vero ſit corpore longo Locuſtis ſimili, quod capite collo ac tabellis ſit diſtinctus.

Cammaron antiquorum Gammarus fluuiatilis.

a Lib. 3. de re ruſt.

b Lib. 3. de alim. facul.

c l. 32. c. 11.

SYNONYMA.

IN fluuijs itaque iſtiuſmodi Cruſtata, quæ à marinorum Aſtacorum figura, Aſtaci fluuiatiles, Καμμαρίδες, à Galeno, κάμμαροι apud Athenæum nominatur, proueniunt. Nam non bene apud eum Euſtathius legit κάμμαροι, vt monui ſuperius. Ariſtoteles iis peculiare nomen non deſignauit, ſed inter Cruſtata minutiora, quæ nomine carent, poſuiſſe videtur. Alij Squillam fluuiatilem vocant: Romani, ac Veneti, Gammarellam, & fluuiatilem Gambarum, & Gammarum, quo poſtremo vocabulo Gaza in ſua verſione apud Ariſtotelem Aſtacum vocauit, Latinumque fecit. Hodiernis Græcis, Caranis, & Caranidia, à Caride nomine detorto, appellatur Gallis Eſcreuiſſe, Flandris Kreuits: Anglis Creuis, Creuyſe uiſe, Crauiſhe. Sed marinum Aſtacum etiam Angli à ſea Creuyſe nuncupant. Proxima vox Germanica Krebs. Illyrice Kak.

GENVS. DIFFERENTIA. deſcriptio.

ROndeletius nobis ſuum fluuiatilem Aſtacum ſic deſcripſit. Corpore eſt rotundo (terete. Nam vt cylindrus & globus vel circulus differunt, ita teres & rotundum. Et ipſe Rondeletius paulo inferius Cancros rotundos, Aſtacos longos eſſe ſcribit: Zoographus.) capite in cornu latiuſculum breue & acutum deficiente, ſub quo latent oculi. Capiti præpoſita ſunt cornua quatuor, duo breuiora, alia longiora, articulata, flexibilia in tenuitatem pili deſinentia. Vtrinque chela vnica eſt, aſpera, denticulata, articulis quaternis connexa. Pedes vtrinq; quaterni, bini chelis propiores bifidi ſunt & hirſuti, bini poſteriores in calcar deſinunt. Poſterior corporis pars quæ collum appellatur, ſed tabellis conſtat, cauda pinnulis quinque, media ſcuti formam refert, & articulata eſt: vtrinque duo communi articulo, poſtremæ proprio colligantur. Os dentibus munitum, vt in Locuſta & cancris. Carnis aliquid in ore & lingua. Sub cauda appendices ſunt, in quibus oua reponuntur. Diligens etiam in ſuo deſcribendo fuit a Bellonius. Nam probans hunc eſſe ex Aſtacorum genere, ſic inquit: Nam eius bifurca brachia duabus tantum articulationibus intercipiuntur, quæ duo pedes vtrinque forficulis in extremo denticulati ſubſequuntur: reliqui quaterni non diffinduntur. Caudam quoque vt Cammarus quinis tabellis loricatam, pinnulaſque in extremo quinas habet: ambobus (Aſtacum tum fluuiatili, tum marino) idem ferendi & excludendi modus: iiſdemque ambo cornibus, dentibus, roſtris, mucronibus, tibiis, & externis partibus præditi ſunt, quod idem de internis dicere par eſt. Porro Gammari (fluuiatilis) ventriculum mutis vndecunq; ambit: multi falſo eius ſtercus eſſe credunt: ego vero eius hepar eſſe puto. Multorum ciborum capax eſt ſtomachus, tum miro artificio fabrefactus, vt etiam in eius fundo alterum os comperias ſuis maxillis & dentibus refertum. tot in lateribus brachias habet, quot pedes. Porro vtrinque in Cammaris ſpiraculum ſeu foramen ſub cortice ad latera oris videas, per quod aquam ore acceptam referunt. Quidam porro calculi in Cammari capite reperiuntur, quos Carciniæ nomine vocauerunt. Hactenus ille. In his inprimis controuerſum eſt, num branchias habeat. Nam b Ariſtoteles de Aſtacis marinis loquens non branchias, vt Gaza & Rondeletius transferunt, ſed βραγχιώδη dixit, hoc eſt partes branchiis ſimiles: recte Wottonus, veluti branchias. Sic enim ait Philoſophus: Hæ os circundant non ſine hirſutia frequentes, & aſſidue mouentur. Τὰ βραγχιώδη τὰ περὶ τὸ στόμα δασέα καὶ πολλά. Ταῦτα δὲ διὰ παντὸς κινῶν. Ego, inquit Zoographus, cirros potius quam branchias aut βραγχιώδη has partes albidas dixerim. Quid enim branchiis ſimile habent? non ſitum, non ſubſtantiam aut figuram, aut vſum. Motum dices ſimilem eſſe. Atqui verum non eſt, quod aſſidue moueantur. Aſtacum enim fluuiatilem cum vitreo vaſe maxime perſpicuo, aqua pleno incluſiſſem, cirros illos obſeruaui moueri quidem & celerime, non tamen aſſidue, nec ſemper: ſed in commotione aliqua ipſius Aſtaci aut affectu, tum rurſus quieſcere prorſus. Bellonius mollia laterum additamenta, branchias in eis appellat: Tot, inquit, branchias in lateribus habent, quot pedes. Verum nos illa quanquam ſpecie branchiis non diſſimilia, nec intra, nec extra aquam moueri vnquam vidimus, quare alium earum eſſe vſum puto, forte ne aqua introrſum penetret, vel ad motum progreſſionis natationiſue eis adiuuentur: non ad cordis & caloris natiui refrigerationem: qui branchiarum in piſcibus ſanguine & corde præditis vſus eſt, vt in terreſtribus pulmonis. Exanguia vero omnia in terra pulmone, ſic in humore eodem & branchiis carent. Ad hæc quæ branchias habent aquatilium, & aqua ſubeunte refrigerantur, extra aquam diu viuere non poſſunt: Cancri vero plurimis diebus poſſunt. Ego ſine cibo in ſola aqua ad dies tredecim viuum ſeruari nuper, menſe Octobri: aqua ſingulo vel alterutro quoque die mutata, in angulo zetæ noſtræ calefactæ. Sed neq; vt aquam ore acceptam reddant, dum cibum in humore capiunt, branchiis opus eſt Aſtacis. Vtrinque enim ad latera oris per foramina quædam aquam remittunt: vt in extractis ab aqua apparet, ſi contempleris ſupinos. Et hoc Bellonius quoque obſeruauit. Ariſtoteles vero in libro de Reſpiratione, circa finem capitis vndecimi (vt nos diſtinximus) nec branchiarum nec foraminum, ſatis clare, quibus reddatur aqua, in hoc genere meminit, cum ſcribit: Τὰ μὲν οὖν μαλακόστρακα, οἷον οἵ τε Καρκίνοι καὶ οἱ Κάραβοι παρὰ τὰ δασέα ἀφιᾶσι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν ἐπιπτυγμάτων. paulo ante autem dixerat, quod non refrigerandi gratia, ſed neceſſario dum cibum in aqua capiunt, eam admittant, vt & Cete & Malacia. Item hiſtoriæ animalium 4.2. Τὴν δὲ θάλατταν δέχονται μὲν παρὰ (abundat hæc præpoſitio) τὸ στόματι πάντα τὰ τοιαῦτα. ἀφίησι δὲ ἐπιλαμβάνοντα (Gaza videtur legiſſe ἀφιᾶσι δὲ ἐπολαμβάνοντες) κατὰ μικρὸν μόριον οἱ Καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι παρὰ τὰ βραγχιοειδῆ. Ἔχουσι δὲ τὰ βραγχιοειδῆ πολλὰ οἱ Κάραβοι. Quæ Gaza ſic tranſtulit: Mare omnia eius generis ore excipiunt, ſed Cancri parte oris exigua ducta reſpuunt: Locuſtæ ſuas ad branchias tranſmittunt, quas ipſæ plures quam cætera habent. Quaſi vero hauſtum ore aquam aliunde Carabi, aliunde Cancri emittant: cum in citato loco ex libro de Reſpiratione, vtroſque eadem parte emittere clarum ſit: quare hic etiam pro οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι, non aliter quam illic legerim, οἵ τε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι. Hoc etiam conſtat eandem partem Ariſtoteli diuerſis nominibus, modo τὰ βραγχιοειδῆ, modo τὰ δασέα nominari. Hæc cuncta ſcitu digna & noua ex ipſo Zoographo referre placuit. Mutim quoque quæ ambit vndiquaque ventriculum, non bene opinatur Bellonius eſſe hepar, quod tantum ſanguine præditis animalibus datū eſt. Porro de lapillis quos in ſe continet Aſtacus, dubitatur quo hæreant in loco, quoq; ſint numero. In magnis & annoſis Aſtacis lapillum aliquando reperiri, in proximo ſupra forcipes articulo, audiuiſſe ſe meminit Zoographus. Reperiuntur, inquit, Georgius Agric. bini lapilli globi dimidiati figura, in Cancrorum (ſic Aſtacos vocat) fluuiatilium capitibus. Videntur illi ſummo ventriculo adiuncti. Cardanus lapides candidos gigni in oculis, cortice depoſito duriore mollem induere, lapideſque tunc fieri maximos tradit, abſumpta materia corticis in lapidibus. Creſcunt eis, vt ait Albertus plenilunio globi dimidiati duo lapidum inſtar ſub oculis interius, in fœmellis præcipue, cum ſuphar exuerunt. Germani vocant Krebsaugen quod quaſi formam habeant oculi, vel Krebsſtein. Hæc itaque ſunt, quæ in Aſtaco fluuiatili conſpici poſſunt. Quamuis autem non dubitem, quin eadem omnia in marino quoque reperiantur, hoc tamen loco dicenda erant, propterea quod Aſtaco fluuiatili omnia quæ dicta ſunt, ab authoribus adſcribantur. Pergam nunc ad eius genera, quæ à recētioribus duo conſtituuntur, magnitudine potius & loco, in quo degunt, differentia, quam figura corporis. Minores vocant ſaxatiles, lapidoſos Cancros Albertus, propterea quod ſub lapidibus degant, apud Germanos & Heluetios familiares, dicti Steinkrebs & Thulkrebs: parte ſupina albicant, prona nigricant; elixi non vndiquaque rubeſcunt, ſed partim albicant. Maiores nigriores à Germanis dicuntur Krebs ſimpliciter, ab Heluetiis Edelkrebs, hoc eſt, nobiles, quod in nobilium patinis ſint frequentes. Hos ſuperius deſcripſimus ex Rondeletio & Bellonio: qui etiam obſeruauit in Pado captos rotundiori eſſe corpore magiſque crenato, quam in Sequano, cuius dexter pes ſiniſtro tenuior eſt. Ego duo aut tria horum fluuiatilium Aſtacorum obſeruaui genera, ſi color diſcrimen faciat: colore enim tantum differunt, & non alia quapiam quod ſciam parte. aliud enim cæruleo, aliud ferrugineo, aliud obſcure nigricante colore eſt. Qui igitur primus depingitur, ferrugineo eſt colore, cum eo quem Zoographus depinxit, & maiorem Aſtacum appellat idem, ſi iconi fides ſit habenda. Rondeletij icon ab huius differt in cauda & corpore, quod latius & breuius apparet in Rondeletij icone. Reliqua genera cum eiuſdem fere ſint magnitudinis, vnica icone oſtenduntur. His adiungo iconem aliam quæ prona parte monſtrat oua, vt collo annectantur.

a Lib. 2. de aquatil. c. 4.

b Hiſt. 4. c. 2. An habeant branchias.

LOCVS.

VBique in Europa ſicubi non deſunt fluuij torrentes, riui aut lacus abundant, tamen id Hiſpania, licet non deſint flumina inueniri negantur. In Gallia contra frequentiſſimi ſunt; & maximi, maxime vero in Pannonia, vbi carri multi onerantur eis exportandis alio. Viennæ Pannoniæ ſuperioris ſupra triginta currus Aſtacis onuſtos non ſemel numerauit Iulius Alexandrinus in foro, quod ab hiſce Gammarium vocant. Nouus orbis dictus etiam minime iis caret: Quin optimos in fluuiis Americanis inueniri à nauigatoribus relatum eſt. Vtrunque genus tum ſaxatile, tum quod grandius & nobilius eſt, frequens eſt in Heluetiis & Subalpinis regionibus. Sed ſaxatile loca amat lapidoſa: alterum vero grandius plana, & læuia, & terrena.

VICTVS.

SArcophagi ſunt hoc genus Aſtaci, & Scatophagi. Cadaueraq; ſectantur. Nam ſi in aqua, vel equus, vel canis, vel quoduis aliud animal ſubmergatur, mox tanquam vultures magna frequentia adnatant, nec recedunt niſi quidquid ſit carnis, arroſerint. Quo ſpectaculo quidam, inquit a Rondeletius aliquando commotus, quemadmodum ex boue cæſo apes, ex equo Veſpas, ita Aſtacos fluuiatiles gigni exiſtimauit. Quamobrem equos mortuos in aquam coniiciendos aliquoties curauit, tandem euentu ab eadem ſententia diductus eſt. Cancer fluuiatilis (ait Albertus Magnus) vt dicunt periti piſcatores etiam in gurguſtia (naſſas) intrat ad lucium & rodit eum. Cancri etiam lapidoſi qui ſub lapidibus degunt, carnes comedunt. adeo, vt (quod Zoographus etiam eſt expertus) carnibus in Danubio alligatis nauibus, & in aquam ſuſpenſis adhæreat magna Cancrorum multitudo. Aiunt quidam animal eſſe amphibium, veſci herbis, noctu ad paſcua exire, præſertim Iunio menſe: ranas etiam appetere. Albertus: Cancer, inquit, lacte potatus, ſine aqua multis viuit diebus. Zoographus, vt retulit, Aſtacum domi viuum in aqua per dies tredecim conſeruauit.

a De piſ. flu. cap. 35.

CAPIENDI RATIO.

CApiuntur virgulis diuiſis in ſummitate, quibus inteſtina aliqua, aut ranarum corpora inſerta ſunt, aut baculis, quibus iecinora iam fœtentia transfiguntur, ordine diſpoſitis; iuxta gurgites aut loca quæ habitare ſolent, denis duodeniſue: inde reticulo circumit piſcator, virgas ſingillatim eleuans, ſubiectoque reticulo cum Aſtacus non adeo celeriter poſſit ſe explicare, decidit in reticulam. Ita piſcator magna cum voluptate centum aut ducentos refert domum bene robuſtos, & viuaces ac magnos: nam parui ad eſcam ſublimem non tam facile accedunt: & vbi acceſſerint, antequam capiantur, excidunt. Alij plurimos ſic capiunt: ranas decoriatas, ita vt cutis appendeat, infigunt baculis fiſſis, & ſic diſponunt hos baculos per riuos, vt diſtent à ſe inuicem duarum vlnarum ſpacio aut circiter. Mox vbi acceſſerint Aſtaci, eleuant baculos, ſtatimque altero reticulum ſubtus tenente decutiunt. Sunt qui, vt innumeros capiant, naſſæ iecur aliquod imponant, in riui medio. Alii iecur vitulinum diſſectum in aliquot partes oleo frigunt, & in naſſa ſuſpendunt. Alii hircinum iecur bene aſſatum; camphora præparata (ſic inuenitur in libello quodam Germanico) illinunt, deinde omento vituli, vel ouis recenti circundant, & tabellæ alligant ſecundum artem. Pica etiam inter cætera eos venatur, & fertur picam quandam ab Aſtaco, quem ſecum in arborem detulerat, collo compreſſam ab eo periiſſe.

SEXVS.

MAres, inquit Albertus, in ea parte qua corpus ad caudam continuatur ſubtus, quatuor longas habent virgulas prominentes, quibus fœminæ carent. Cauda etiam maris rotundior eſt; & planior, & ſpiſſior, fœminæ autem magis tenuis, & vacua & lata, quaſi compreſſa. Et alibi, mares à fœminis non differunt: niſi quod fœminæ membra maiora ſunt: & coopertoriorum ſiue tunicarum (tabellarum) in cauda, diſtantia eſt maior in fœmina.

COITVS. PARTVS.

EOdem autore in coitu mas primum aſcendit ſupra dorſum fœminæ: ea vero mox ſe ſupinam vertit: atque ita mas coit cum ea, confricando ſe ad eam ſine egreſſu ouorum. Oua pariunt per anum, per quem etiam excremẽta reddunt. Neuter vero ſexus membrum habet, quod in coitu intret corpus alterius, ſed per applicationem portarum (meatuum) coeunt. Chriſtophorus Encelius Saluendenſis ore coire prodidit. Cardanus iam excluſa iuncta corpori manere ſcribit, donec excludantur fœtus. Idemque meminit minimus Aſtacos caude matris adhuc adhærentes ſe conſpexiſſe, quod etiam à Zoographo eſt animaduerſum. Albertus ait: Oua fœminæ primo in corpore ſunt valde compreſſa: deinde paulatim exeunt, & virgulis ſub cauda curtis adhærent, donec complentur.

NATVRA.

TEſtas ſeu cruſtas & hi ſingulis exuunt menſibus: quo tempore lapillos in capite multo grandiores gerunt. Hyeme latent menſibus quinque; nam eius frigore læduntur admodum. Cruſtam autem veris tempore prodeuntes exuunt. Putant aliqui hiberno tempore eos quoque apparere, ac ad littora prodire: æſtate autem recedere gregatim ad aquas optatas. Lunæ vim quoq; ſentiunt, quemadmodum cruſtata omnia, & Oſtracoderma. Nam nouilunio admodum emaciantur, fiuntq; excarnes, plenilunio contra pingueſcunt, vt etiam vere & autumno.

EMBLEMATA.

ALciaci hoc eſt emblema *in Paraſitos*

Quos tibi donamus fluuiales, accipe Cancros:
Munera conueniunt moribus iſta tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaque aluus adeſt.
Sic tibi propenſus ſtat pingui abdomine venter,
Perniceſque pedes, ſpiculaque apta pedi.
Cum vagus in triuiis, menſæque ſedilibus erras,
Inque alios mordax ſcommata ſalſa iacis.

TEMPERAMENTVM.

TEmperamentum, inquit Michael Sauonarola, non inuenio ab authoribus determinatum. Sed quia ſunt de genere piſcium, & ſomnum inducunt, idque vehementer: iudico ipſos frigidos & humidos, ita vt frigefaciant in primo ordine, humectent in ſecundo. Caſtor Durantes frigidos in ſecundo ſtatuit, humidos in primo. Sunt quidam qui calidos putarint, quod inter coquendum rubeſcant: quorum certe argumentum valde frigidum eſt. Color enim non indicat rei temperamentum, vt alibi me apud Galenum legiſſe memini. Deinde ſi indicaret, cruſtæ tantum naturam oſtenderet, quæ cocta rubedinem contrahit, non autem partium interiorum, quibus veſcimur, & de quibus iam eſt quæſtio. Nec omnium fluuiatilium Aſtacorum cruſtæ coctæ rubeſcunt prorſus: nam qui inter ſaxa lapidoſaque loca habitant, cocti pallidiores ſua cruſta cernuntur. Coctione autem rubeſcunt cruſtæ: quia calor ignis partem terreſtrem in humido conſiſtentem deterget, dum in ipſam agit mediante humido.

VSVS IN CIBIS.

PRæter Chelas & caudam, nil in his eſt, quod comedas, atque ea cum ob frigidam intemperiem, tum etiam duritiam & craſſitiem male audiunt. Quapropter non admodum concoctionem promouent & longiore in ventriculo mora mandatis in caput frigidis, & humidis vaporibus ſoporem inducũt: cocta nihilominus ſatis nutriunt, & ſanguinem ſuccumque non facile diffluentem generant, & pituitoſum. Facilius autẽ digeruntur quam marini, & melioris, ſuauioriſque carnis exiſtunt. Vnde Cardanus ait ſe admodum delectatum in cibo fluuiatilibus, marinos vero abhorruiſſe ſemper. *a* Caſtor Durantes: *a In lib. 20. de ſanit.*

Aſtacus & molli carne eſt & deniq; ſuaui,
Præditus, hincq; ideo perfacile excoquitur.

Minores qui inter ſaxa capiuntur, illaudati ſunt, commendatiores qui ſunt maiores & cocti rubeſcunt; viuos ac recentes conſeruari aiunt ſi chalibem appoſueris. Commendantur autem præcipue Martio & Aprili menſibus: & magis creſcente luna quam decreſcente. Reperiuntur aliquando in his intricatæ venæ albæ, Germani Neſtel hoc eſt ligulas vocant; improbantur hi in cibis, vt omnes piſces ita affecti. Dum itaque coquuntur, non ſimplicem aquam deſiderant, ſed mixtam cum aceto aut omphacio; feruentemque vt caro eorum fluida firmetur, coquaturque facilius. apud plurimos nobiles in Italia ſi cocti menſis apponuntur, cum acerrimo aceto, ſale & pipere. Tortam ex Gammaris tempore ieiunij hanc nobis deſcribit Platina. *Tortam.*
„ Ex Gammaris elixis quod bonum eſt, in mortario tũdes. Succum deinde amygdalinum cum aqua
„ roſacea per ſetaceum tranſmiſſum præparabis: aut ſi id non poteris, ius piſorum aut cicerum alborum ſeruabis. Paſſulas „
& ficos quinque conteres. Modicum petroſelini, amaraci, betæ „
parum incoctæ, minutatim concides: cinnamomi, zinziberis, „
ſaccari, quantum ſat erit, addes. Mixta hæc & bene tuſa cum o- „
uis lucij, vt concreta melius coquantur, in teſtu bene vncto, ac ſupter, ſuperue incruſtato, ad focum pones flamma procul, coctum ſaccaro & aqua roſacea ſuffundes. Membra omnia hoc edulium lædit. Ex libro Germanico Balthaſaris Stendelitij coqui. Cancros (ſic nominat Aſtacos) in olla vel in ſartagine coques (ſed in olla ſapidiores fiunt: facilius tamen aduruntur, niſi caueatur ſedulo) affuſo vino vel aqua, cõdies ſale & modico pipere. Cura ne exundet ius efferueſcens, cum pulchre rubent, ſatis iam cocti ſunt. E Cancris ſerum & coagulum: Cancellos paruos detracta cruſta, quam & fel ſequetur, & vena caudæ media extracta, in pila tundes crudos; lac affundes, & colabis. (vel tranſiges per cribrum æneum, id eſt, multis exiguis foraminibus pertuſum) defundes in ſartaginem, & cochleari aſſidue permiſcebis, ne aduratur: ſic etiam maculis vel punctis pulchre variabitur. Lento igne coques; guttam aceti affundes, vt coaguletur. Tum in cribrum æneum fundes, modice onerabis. De ſero iuſculum facies & croco colorabis. Coagulum in partes ſecabis; cibus eſt delicatus. Cruſtarum fartura: Cancris elixis cruſtas & chelas ſeparabis: & quidquid bonæ eſt pulpæ minutatim concides: modicum ſalis, & aromatum pollinem addes: cum ouo permiſcebis: & hac fartura ruſus implebis cruſtas & in veru ligneo ſuper craticula leuiter aſſabis: ſunt qui butyro frigant, id quoque leuiter. Addit & alios modos de pulpis contuſis, quos omittit Zoographus. Sunt qui pulmentũ de Aſtacis ſic ferme parent: Aſtacos coquunt, terunt cum medulla panis candidi, & cum lacte amygdalino per ſetaceum tranſigunt: agitant cum ſex ouis, modicum aromatici pollinis addunt. Ius ex eiſdem parat *a* Bartholomæus Scappus hoc modo. Integros coctos aqua, vino, aceto, ſale, pipere, in mortario tundit, addita aqua tepida, dein colat per ſetaceum, hæc aqua erit rubicunda, eiuſdemque cum Aſtacis ſaporis, iuſque vocatur, hoc luteum magis efficiunt caudæ & chelæ Aſtacorum Vere & Autumno. Fiebat quoque olim garum ex Cammaris *b* Plinius: ſic alex (hoc eſt piſcoſum ſalſamentum à ſuo liquamine nondum ſeparatum) peruenit ad Oſtreas, Echinos, Vrticas, Cammaros, Mullorum iecinora, innumeriſque generibus ad ſaporem gulæ cœpit ſal tabeſcere. Plautus apud Feſtum in Nerita. *Pulmentum. Ius. a Lib. 5. de re cul. c. 111. Garum ex Cammaris. b Lib. 5. c. 8.*

Muriatica autem video in vaſis ſtanneis,
Bonam Naritam, Cammarum & Tagenia,
Echinos fartos, Conchaſq; piſcinarias.

Videntur quoque olim hi in rubris ſcutellis menſis fuiſſe appoſiti ex hoc Martialis verſu:

Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli:
Concolor in noſtra Gammare lance rubet.

Si quis, inquit Georgius Pictorius, in vino ſublimato in vaſe Cancrum imponat, & accendat, ſtatim rubeſcet, quem deinde viuum & rubeum, ſpectaculi vice ridiculi, conuiuis inter coctos apponet. Putat Zoographus melius eſſe, Cancrum filo ferreo vel aliter tenere ſuſpenſum, ne vaſis caliditate pereat vel amburatur: quod aliquando factum vidit.

VSVS IN MEDICINA.

AD canis rabidi morſum, eandem omnino Aſtacis fluuiatilibus facultatem, quam Cancris tribuere veteres, neque vnquam fefelliſſe experientiam compoſiti aduerſus veneni genus id de veteri deſcriptione ex fluuiatili Aſtaco medicamenti, rite atque in tempore exhibiti vſu quotidie multo teſtatum, comprobatumque eſſe Iulius Alexandrinus affirmat; qui in medicarum quoque facultatum aliarum, quarum non eſt hic enumerandarum locus, vſus, inquit, experimur eoſdem, reportamuſque hodie ſæpe Aſtacorum eiuſmodi præparatione, quos nobis olim de Cancris prodidere authorum ſcripta. Hæc *a* ille contra Rondeletium & alios, qui non probant medicos qui Aſtacis eam vim in cibis & pulmonum vitiis ineſſe exiſtimant, quæ Cancris: quoniam carne ſunt præhumida, diſſipatu facillima, ac pauci nutrimenti. Sane Leonellus Fauentinus carnem eorum cuidam ad phthiſim miſcet. Electuarium ad maraſmum, & phthiſim ex deſcriptione Bartholo- „
mæi Montagnanæ: Caudarum Cancrorum fluuiatilium præpara- „
tarum libræ dimidium: ſeminum intybi, acetoſæ, ſcariolæ, lactu- „
cæ cuiuſque drachma ſeſqui: nuclei pinei purgati vnciæ duæ: „
mellis violacei de ſacchari ſecundæ decoctionis vnciæ quatuor: quantum ſufficit, miſcentur. Ad talem aliqui commendantius de Aſtacis fluuiatilibus in plenilunio captis. Ipſos etiam Aſtacos riuales & fluuiatiles in cibo commendant: liquore arte chymica ex eis deſtillato partes tabidas, macie & atrophia confectas, illinunt & perfricant. Tunduntur inquit, Ryffius, Aſtaci crudi cum ſuis cruſtis, & chymicis inſtrumentis ad ignem lentum in vaporem ſoluuntur: qui denſatus in aquam colligitur, vtilis ad tabem & atrophiam. Haſce præparationes nimis ſuperſtitioſas iudicat Alexander Benedictus; quin per ſe prodeſſe admodum phthiſicis affirmat. In hectica febri etiam laudantur. Primo, inquit Gaynerius, in lixiuio bulliant, donec teſta eorum poſſit remoueri, deinde in aqua hordei coquantur perfecte. Sed quoniam concoctu difficiles ſunt, ſi in eadem menſa cum alio cibo ſumantur, leuior præponatur. Vel abiectis extremitatibus toties in lixiuio forti lauentur, donec grauis eorum odor non amplius ſentiatur: deinde in aqua hordei rite decoquantur. Eorundem carnem ad antideta analeptica *Ad canis rabidi morſum. a Salub. lib. 15. c. 8. Ad phthiſin. Ad hecticam febrem.*

ptica ſecreta, ter lixiuio, vel aqua ſalſa ſi lauetur, donec odor teterrimus abierit: ex aqua hordei, aut ſero butyri coquatur. Decoctum ex chelis & caudis crudis è cortice exutis in aqua hordei empyematici cum febre valida addito ſaccharo plurimum conferre author eſt *b* Cardanus. Ad icterum celebratur hoc ex Anonymo: Aſtacis fluuiatilibus iunioribus quinquaginta contuſis exprime ſuccum: cui admiſcebis tantundem chelidonij, vel diſtillati ex eo liquoris: hoc æger quaternis hauſtibus ebibet: mane ſcilicet ac veſperi ſub ſomnum per biduum: deinde vtendum balneo ſudatorio, de chelidonio ſimiliter. Si vrina impediatur propter calculum aut ſtranguriam, ſic facies. Cancrum viuum in mortario teres, vinum affundes: ſines ita per noctem: poſtridie mane exprimes & colabis, & propinabis partem ſuperiorem, id eſt, puriorem, ægroto. Miſcebis etiam in potu ſemina vrinam cientia, raphani, apij vel petroſelini, lithoſpermi, & nucleos perſicorum in cibo dabis, ex incerto. Simile remedium inuenit Zoographus commendari ad teneſmum & prouocandam aluum. Cardanus tradit *c* Aſtacorum horum cortices, cum pectore & reliquo corpore in furno ſiccatos curare vrinæ profluuium, puto rectius vrinæ retentionem. Vnguentum ad partium corporis comſumptionem, & atrophiam hoc deſcribit Zoographus: Aſtacos fluuitiales viuos cum iecinore vitulino tere, & læuiga: deinde cum olei oliuarum & laurini, ana libra ſemis, vnguentum conficito. Ad clauos & alia infixa corpori extrahenda: Adipem leporis miſce cum cancro crudo contrito, & impone loco, quem clauus, aut quidquid eſt ſubierit: ex aduerſo autem tres aut quatuor fabarum flores illiga: & per horas duodecim relinque. Remedium quod ad cephalæam efficaciſſimum putant, tale extat apud Alexandrum Benedictum: Cancrum fluuiatilem coctum diligenter tritum, refrigeratumque cum oleo ſcilicet cucurbitino aut violaceo, aut roſaceo, naribus ſupponunt, vt olfactu iuuet. Ad periculoſam linguæ, & gutturis inflammationem, quæ febribus aliquando ſuperuenit, & exercitus epidemio malo ſæpe inuadit: Germani à colore vocant die Bruni, remedia ex Aſtaco fluuiatili plurimum commendantur, fiunt autem ab aliis aliter, vt ſubſcribemus in libris Germanicis manuſcriptis interprete Zoographo. Primum eſt huiuſmodi. Aſtacum viuum contuſum cum aceto colando exprime per linteum. *b De ſan. lib. 3. c. 17. Ad icterum. Ad vrinæ retentionem. Ad calculū. c Lib. 3. de ſubtil. c. 17. Ad clauos extrahendos. Ad cephalæam.*

Purganda autem & radenda lingua eſt, deinde ſpatulam ligneam inductam panno cocci colore, in ſuccum illum intinge: ſic linguam & os perfricato. Secundum. Aſtacus refrigerat, hunc circa caput & caudam euiſceratum in pila contunde diligenter: & aquam inde linteo expreſſam, ore tenere ægrotum iube, ita vt collum ſurſum (retro) ac deorſum moueat, nec tamen deglutiat.

Tertium quod à duce quodam militum frequenti experimento cognitum accepi: Aſtacos circiter decem viuos contere: & ſtillatitios liquores, intybi, roſarum, & papaueris erratici affunde, inde expreſſus ſuccus vinum rubellum refert, eo linguam abluere, & diligenter ac penitus gargarizare oportet: deinde etiam hauſtum eius mediocrem bibere. Linguam abſterſam & purgatam lardo inſulſo perunge, poſt horam aut dimidiam quidquid viſcidæ pituitæ inſederit, rurſus abſterge, & ſucco Aſtacorum præſcripto denuo laua. Mire ſanat, etiamſi cruſtæ denſiuſculæ iam occuparint linguam. Quartum. Decocto ſaluiæ in aqua os diligenter collue. Deinde ſuccum de Aſtaco viuo contritum expreſſum propina: & potionem para huiuſmodi. Fungos de ſambuco, & ceraſa viſcula (quæ acida ſunt & nigricant) ſicca aut recentia cum pauco alumine in aqua coquito, quæ colata bibi debet. Poſtremo os colluatur aqua pura alumine permiſta. Quintum. Saliua equi auenam aut hordeum paſti, os ægroti diligenter colluitur: deinde ex Cancris viuis contuſis humorem exprimes, eodemque rurſus lauabis. Quod ſi viuos habere non potes, pollinem de Cancris aridis in clibano toſtis inſperge, poſtquam equi ſaliua ablueris. Anonymus quidam manuſcriptus quem citat Zoographus ad paralyſin hoc ſcribit remedij genus: Pullum ciconiæ roſtro ſub alam inclinato ſuffocabis puluino impoſito: deinde (inciſum nimirum minutatim) in alembico raſario ſtillatitium ex eo liquorem colliges, & primum membra paralytica decocto Cancrorum abſque ſale ablue, deinde liquore è ciconia collecto inunges: atque hoc alternis facere aliquandiu perges. Aiunt quoſdam omnino reſolutos, contractos & claudos huius remedij vi egregie reſtitutos eſſe, neruos enim extendit & dirigit. Cum mulieri mammilla ob lactis abundantiam ſuppuratur, & cancroſa fit ac perforatur, tum caro illa infecta & partes vicinas exedens, hoc modo breui tempore curatur: Bufonem craſſum occide quocunque modo, & ligno infixum domum portes, & in bilance ponderes, addeſque eiuſdem ponderis Cancros viuos, & in olla rudi vitreata opertaque & luto munita, ita vt in medio tantum foramen exiguum relinquatur, vrito ſuper pruna mediocri, calore non intermiſſo, & hoc cinere vtitor: ex Innominato Puluerem de Aſtacis fluuiatilibus vſtis inſla aduerſus vnguẽ oculi, ſic enim in equo appellatur morbus. Puluerem ex oculis eorum cum aqua foliorum perſici potum, poſt venam ſectam Leonellus Fauentinus commendat ad pleuritidem notham. Lapillorum quoque magnus ad varios morbos celebratur vſus: hi cum ex viuis & recentibus eximuntur glauco & ſubcæruleo colore ſunt, triti ac poti, vt ait Albertus cordis roborare vires dicuntur. Dentes infricatus ex eis pollen dealbat & purgat. Idem cum fæce vini albi arida, vlceribus cauis pudendorum inſpergitur vtiliter. Carbones è tilia acceto reſtinctos cum eodem polline aliqui propinant aduerſus ſanguinis grumos ex lapſu, & hæmoptoicis. Oſſicula de poplitibus leporum cum lapillis Cancrorum (vt ait quidam Obſcurus) trita è vino bibuntur, vt prauo ſin ventriculo aut alibi humores exſiccent. Videtur, inquit, Zoographus, & ad calculum renum promouendum, & album muliebrem fluxum, & coli à pituita dolores, & epilepſiam idem remedium per ſe vel aliis admixtum profuturum. Nam Cardanus prohibere hos lapides generationem calculorum in renibus, ac genitos diſſoluere tradit. Vrinam mouent non in homine tantum, ſed etiam in iumentis. Sunt qui æqualem ſeminum vrticæ partem addant, & ad proliciendam vrinam propinent noctu è lecto, è ſtillatitio fragorum liquore, aut vino, aut aqua. Idem aduerſus calculum auxiliari promittunt. Puluis contra calculum vt in libro quodam Germanico manuſcripto reperit Zoographus. Iecoris leporini vſti, apij, id eſt, petroſelini vulgo dicti: ſeminis aquileiæ, ſingulorum vnciæ duæ: Maxillarum lucij; nucleorum perſicorum, ſanguinis hircini, lithoſpermi ſeminum, ſaxifragæ ſeminum, lapillorum de Aſtacis, Zinziberis albi; cinnamomi ſingulorum vncia. Aniſi, coriandri, vtriuſque ſemiuncia, macis drachmæ duæ: ſaccari vnciæ quinque miſceantur. Ad lunaticos oculos equorũ aliqui lapillos hos terunt & melle exceptos illinunt, quod alij etiam ad cicatrices & vngues oculorum in equis adhibent. Albertus oua eorum ad venenatos ſerpentium morſus commendat. Aduerſus ſcabiem puerorum à phlegmate ſalſo, teſtas Aſtacorum tritas, oleo roſaceo excipe & inunge. E teſtis Aſtacorum in olla toſtis aliqui puluerem faciunt, egregie ſiccantem. *Ad cancrum mammis. Ad calculū. Ouorum facultas.*

VSVS IN VARIIS.

EScaad piſces capiendos menſe Septembri commode fit ex Aſtacis paruis & teneris vel caudis eorum. Extremis forcipibus Aſtacorum elixorum cutis affricata, rubeo colore ſeu fuco tingit ſed vergit ad croceum. Si Aſtacum mortuum in meatum aliquem talpæ impoſueris, relinquet illum propter fœtorem: nec repetet, donec forte multo poſt tempore fœtor omnis euanuerit.

CAPVT VII.

DE ASTACO CARABOEIDE.

FORMA quadam media eſt inter Carabum & Aſtacum, quem Carabo ſimilem Aſtacum nuncupaui, ſiue καραβοειδῆ. Eſt autem pari magnitudine cum Aſtaco fluuiatili, aut paulo longior, colore cinereo fere omni corporis parte, antennis quatuor, duabus longioribus, reliquis breuioribus: pedibus hirſutis, item chelis ſiue forcipibus, qui vt Locuſtæ partem inferiorem breuem habent, ad quam ſuperior multo longior adducitur. Pedes duo Priores chelis proximi tabellas in extremitate circum vndique ſerratas habent ad naturam faciliorem forte vtiles, dorſo eſt læui vt Aſtacus aut Squilla, collo nouem tabellis conſtante, quarum tres priores ſunt ſine appendicibus, reliquæ eas habent. Lata eſt admodum cauda & quinque pinnis conſtans.

CAPVT VIII.

DE GAMMARO TERRESTRI.

CRVSTACEI quoddam genus in terra latitat, maxime in India Occidentali, Cuaraſſas vocant, tam prope Gammarorum formam, vt cum effoſſum è terra conſpexiſſet Iulius Cæſar Scaliger, ac roganti quid eſſet, in ſepulchris inueniri alij dictitaſſent, à Gammaris abſtinuerit diu.

CAPVT IX.

DE SQVILLIS IN GENERE.

ÆQVIVOCA.

SQVILLÆ gibbæ quandoque apud ſcriptores generis nomine intelliguntur, quod & magnitudine fere media ſint inter maiores minoreſq;, quin Venetiis hodie ſimpliciter Squillæ dicũtur: & à Græcis hodie Carides. Quare cum Gillius Venetis Squillas quaſdam dicit vocari paruis Gammaris ſimiles: an rem acu tangat, aliis iudicandum relinquo: Græci, vt dixi, Carides dicunt & Caramidia *a* Bellonio teſte: quarum color nigricat. Cæſar Scaliger tamen Squillam minimam ab Adriaticis generis nomine vocari ſcribit. *a Lib. 2. de aquat. c. 3.*

Oppianus v. etiam luporum piſcium à Squillis interitum decãtans: nõ alias quam Gibbas intellexit, vt Rondeletio placet. Et quę medici veteres de Squillarũ alimento tradunt de Gibbis potiſſimũ accipienda putat. Quocirca quæ hoc cap. de Squillis dicentur, vel

ad omnia

ad omnia Squillarum genera pertinent, vel incerto earum generi adſcribenda erunt. Nam à veteribus multa abſolute proferuntur, quæ ad propriam quandam ſpeciem referenda erant, veluti maxime ad gibbam. Squilla præterea Latinis genus eſt bulbi à medicis frequenter ſatis vſitatum, σκίλλη Græcis dictum. Καρίδες ab Herocle in Hippiatricis Græcis nominantur abſceſſus quidam; Ruellius Squillares ferunculos interpretatur *b* Athenæus refert ex Ephoro vrbem circa Chium inſulam καρίδας dictam fuiſſe, quod ibi multæ naſcerentur Squillæ, καρίδες, præterea oppidum Stephanus agnoſcit, quod in Phrygia ait fuiſſe. Καρὶς idem quod καρίδα ſeu καρικὴ ſeu καρινή Euſtathio, qui ſic inquit: Ἡ δὲ καρίδα καὶ καρίνη λέγεται, καὶ καρὶς δέ. Caris quoque Galliæ fluuius Gregorio Turonenſi. Cher hodie. In Legerim ſe exonerat. Squilla vulgo Bononiæ campana vocatur.

b Lib. 3.

SYNONYMA.

APLINIO *a* in piſcium catalogo nominatur Scylla: vbi Squillam legere mauult Zographus, quæ Græce καρὶς dicitur: niſi reuera Scyllæ nomine monſtrum aliquod marinum intellexerit, cum Phorcum quoque deum marinum in eodem catalogo recenſeat. Sed de Scylla monſtro plura dicemus alibi. Gaza Ciceronem ſecutus & Plinium καρίδα vertit Squillam, & τὸ καρίδιον (qua voce vtitur Ariſtoteles) Cicero Squillam paruam. Obſeruandum eſt primam voculæ καρὶς ſemper produci: vt apparet in carminibus Oppiani & Archeſtrati, & multis ab Athenæo citatis verſibus. Vnde non ſine ratione alias κουρὶς & κωρὶς dicitur, vt Sophroni in Mulieribus.

a Lib. 32. c. vlt. *Scylla monſtrum.* *Proſodia καρὶς voculæ.*

Vide pulchras Couridas, vide Cammaros,
Vide amica illas aſpice, vt rubent, vt leues & hirſutæ ſunt.

Ita quoque Epicharmus in terra & mari: Couridas phæniceas vocat. Idemque in Logo κωρίδας dixit hoc carmine:

b Lib. 3.

Aphyas ſimul & flexuoſas κωρίδας:

Simonides vero:

Thynnis Loligo: gobijs κωρίδες.

In Caride penultimam Attici corripiunt & proportione quidem congrua, vt cenſet *b* Athenæus, quia vox illa ἀπὸ τοῦ κάρη, id eſt, à capite ducta ſit, quod Squillis maiuſculum eſt. Varrinus quoque & Euſtathius à capitis magnitudine dici putant, forte ex hoc Athenæi loco. Quemadmodum itaque à voce γραφὴ id eſt, pictura vel ſcriptura deriuatur γραφὶς id eſt ſtylus, vel penicillus: & à βολὴ id eſt, iactus, βολὶς id eſt, iaculum, ſic à κάρη καρὶς fingi probabiliter admodum coniiciunt. Alibi etiam Euſtathius inter exempla ἀντιγραμματισμοῦ (vbi nomina vel diuerſas vel eaſdem res ſignificantia, literis tranſpoſitis conueniunt, vt χλοὴ, χολὴ) καρίδα quoque & ἀρίδα ponit; & ſane conuenit ei cum Locuſta, quod ſimiliter ſaliat. Scarus piſcis, vt & Scaris (σκάρος ὡς ἡ σκαρίς) à verbo σκαίρειν quod eſt ſalire, ſaltare) dictus eſt Athenæo & Euſtathio. Fuerint autem forte eiuſdem piſcis nomina Scarus & Scaris, ſicut perca & percis, niſi potius legendum ſit καρὶς id eſt Squilla: nam ea quoque à verbo σκαίρειν ſic dicta, s initiali abiecto videtur teſte Varino, idque magis Zographo placet, quam vt Scaridem quoque piſcem faciamus, cum id nomen apud authores non extet. Apud poetas iota ſiue media ſyllaba frequenter producitur. Eubulus in Orthanne

Etymon. *Scarus piſcis vnde dictus.*

Καρῖδα καθῆκα κάτω κατέσπασ' αὖθις
Squillam humi depoſui & retraxi poſtea.

Idem in Iaelmo:

Ὠρχοῦντο δ' ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἐπὶ
Πηδῶσι κυρταί,

Id eſt.

Saltabant, vt Squillæ ſuper prunis
Gibbæ ſaliunt.

Plura alia eiuſmodi apud Athenæum legere eſt exempla, in quibus media ſyllaba καρῖδος producta cernitur. Sed in ſoluta oratione (vt Ariſtotelis & Athenæi libris) eam ſyllabam acui reperies, cum producta circumflecti deberet, genitiuo tantum plurali excepto. Solius Eupolidis teſtimonium, qui corripuit, profert Athenæus;

——————πλὴν
Ἅπαξ ποτ' ἐν Φαίακος ἔφαγον καρίδας
——————præterquam
Semel aliquando in Phæacis ædibus Squillas comedi.

& aliud eiuſdem in Populis:

Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαθαλληνίνης,

Id eſt.

Faciem habens Squillæ punicæ.

Reddit quoque Athenæus, cur mediam corripuerint Attici, rationem hanc, quam ſolus Iſaacus Caſaubonus aſſecutus videtur: Apud Atticos quanta eſt diſſyllaborum in is deſinentium prior: tanta eſt in illorum obliquis media ſyllaba. vt βολὶς βολίδος: γραφὶς γραφίδος: contra ψῆφις ψήφιδος, κνημὶς κνημῖδος. In καρὶς priorem corripiebant Attici. Vnde quid ſequatur clarum eſt, at illi poetæ qui priorem in ea voce producebant, mediam quoque in obliquis neceſſario longam ſtatuebant. Κουρίδες, καρίδες Heſycho. Colybdenæ nomine Epicharmus (vt Nicander vult) pudendum marinum intelligit, Heraclides in Opſartytico apud Athenæum, Squillam. Squillæ nomen Veneti, vt dictum eſt, Gibbæ ſimpliciter tribuunt: Burdegalenſes vero Crangæ. Cammarum Romani olim ſpeciem vnam Squillarum appellabant, vt placet Athenæo: Poſteriores ad multa cruſtata Locuſtarij generis hoc nomen tranſtulerunt. Nam & Aſtacum fluuiatilem ſic nominant Itali, vel potius Gammarum, & Gammarellam: & Squillam gibbam Maſſilienſes Caramborum; Romani Gambarellam: & ſimiliter paruam fluuiatilem, vt Bellonius ſcribit: quam alij Gambarozolam: Galli Prouinciales Caramot: vt Crangonem iidem Caramote, quam Itali Gambaro di mare, vel Cammarugiam appellant. Germanice, inquit, Zographus, Squillas omnes Meerkrebslein recte appellabimus, ſiue ſimpliciter, ſiue cum differentia ſonder Scheren id eſt, ſine forcipibus. Inferiores Germani & Friſij & Hollandi Squillæ ſpeciem quandam paruam vocant Garnat, Gernard, Gernier: Garnole, Gibbam, vt putat idem Zographus: quam Bellonius Lutetiæ Gueruette vocare ait: pro quo forte ſcribendum Guernette, vt à Germanis ſumptum ſit id nomen, non corruptum à Gallico Cheurette, vt ipſe Bellonius putat: Licebit autem hoc etiam vnius ſpecie nomine abuti pro genere, adiectis differentijs. Eliota Anglus Squillam interpretatur a Schrympe: Zographus ab Anglis accepit à Schrimpe ſpeciem eſſe Squillæ vel Cammari maiorem: & aliam minorem, quam vocant à Pran: aut forte contra, non enim ſatis meminit.

Colybdena. *Cammarus quid olim. Romanis. Aſtacus fluuiatilis.*

GENVS. DIFFERENTIAE. deſcriptio.

SQVILLAE, teſte *a* Ariſtotele, à Cancrario genere differunt, eo quod caudam habeant: ab cruſtario vero, quod forcipe careant, idque quoniam plures habeant pedes: eo namque redundantia illa abſumitur. Pedes autem obtinent plures, quod magis ad natandum, quam ad ingrediendum ſint ſuapte natura propenſiores. Græce ſic legitur. Αἱ δὲ καρίδες, τῶν μὲν καρκινοειδῶν διαφέρουσι τῷ ἔχειν κέρκον: τῶν δὲ καραβοειδῶν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν χηλάς: αἱ δ' οὐκ ἔχουσιν διὰ τὸ πλείους ἔχειν πόδας: ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἐκεῖθεν ἀνήλωται αὔξησις. πλείους δ' ἔχουσι πόδας, ὅτι νευστικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι. In his verbis Gazæ tranſlatio pro καραβοειδῶν, non recte habet cruſtarios, liberariorum nimirum lapſu, nam cruſtarium eſſe, omnibus cruſta tectis conuenit, quare Locuſtaceos verterim, vt & Gaza ipſe Gaza *b* alibi vertit, quod cum hoc in loco non conuenire putat Zographus, aſſerẽs Locuſtas etiam forcipibus carere: quamobrem, inquit, Latine Aſtacarios fingamus licet, fallitur. Habent enim Locuſtæ forcipes, quemadmodum ſuo loco ex multis locis Ariſtotelis comprobauimus. Deinde hæc verba ὅτι νευστικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι, inuerſa eſſe apparent, legendumque, ὅτι πορευτικώτεραί εἰσιν ἢ νευστικώτεραι. idcirco enim inquit plures pedes habent Squillæ, quoniam ad incedendum magis, quam natandum comparatæ ſunt. Hoc & res ipſa indicat, & verſio Gazæ: & Michaelis Epheſij in ſcholiis verba hæc. τὸ δὲ λέγει ἔχειν πόδας διὰ τὸ μᾶλλον, lege ἧττον vel οὐ μᾶλλον; (vt & Gaza vertit, & ex ſequentibus apparet) νευστικὰ εἶναι ἢ πορευτικά. εἰ μὲν γὰρ ἦσαν μᾶλλον νευστικώτεραι, ἔχειν ἂν ὀλίγους πόδας. ἐπεὶ δὲ μᾶλλον εἰσὶ πορευτικαὶ, πολλοὺς πόδας. Rondeletius proprium Squillis eſſe ſcribit carere chelis, harumque vice brachia maiora pedibus habere. E contra Bellonius nequaquam audiendos cenſet, qui forcipibus carere Squillarum pedes exiſtimant. Conciliari forte poſſunt cum Ariſtoteli eumque inſequente Rondeletio, vt, ſi hunc dicamus chelas proprie dictas, quales Aſtaci ante cæteros habent, Squillis negare: Bellonium vero pedes forcipatos ſimpliciter eis attribuere, non quod maiores & proprie dictas anterius chelas habeant. Indicæ ſane Squillæ teſte Æliano in Gange fluuio chelas maximas habent. Color Squillis non ſemper idem, nam, vt author eſt *c* Ariſtoteles, nigreſcunt vere, poſtea albedinem ſuam recipiũt. Cornua etiam habent, eaque Oppiano teſte acuta, & in ſummo capite poſita. Ælianus aculeum acutiſſimo triremis roſtro ſimilem, & ſecturas, ſerræ modo habere ait: Rondeletius Oppiani verba de Squillis ſuo aculeo lupos piſces interimentibus interpretatur peculiariter de gibbis, Nam quæ minimæ ſunt, inquit, cornu carent. Cruſta fragili. vt ait *d* Plinius, incluſis, oculi rigent. Locuſtis Squilliſque magna ex parte ſub eodem munimento præduri eminent. Inteſtinum quoque eis, veluti Locuſtis & Aſtacis, recta in caudam finit, qua excrementa emittunt, & oua pariunt. Nunc et. de peragam ad genera. Tria hæc recenſet *e* Ælianus, ἑλείους ſiue paluſtres, & quæ algis vectitant; πετραίους ſiue ſaxatiles, quæ tertiæ ſunt. Sunt hæ partim à victu, partim à loco ſumptæ differentiæ, à quo & aliæ marinæ, aliæ fluuiatiles dici poſſint. Nam quem ego Aſtacum fluuiatilem, & Cammarum nuncupaui, alij Squillam fluuiatilem vocant. Sed quænam ſit inter eum Gammarum, & Squillam, præcipue minorem, cui alioqui quam alteri alicui generi ſimilior eſt, differentia, nos his verbis docuit *f* Cæſar Scaliger: Sane, inquit, à Squilla parua Gammarus parum differt, ſi minus accurate conſideres. Diligentius intuẽti recognoſcetur Gammari roſtrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati, Squillæ vniformes: Squillæ lamellæ latiores, ipſa tota compreſſior. Hæc ille. Iam proſequamur. Magnitudine quoque differunt: Sunt enim, & maiores rugnæ & paruæ quas Gambarettos in Italia vocant, & maiores ruſus non ſemper eadem magnitudine: ſed omnium maximæ exiſtunt Indicæ, vtpote Locuſtis maiores, & forma diuerſa. Harum enim, teſte *g* Æliano, quæ ex mari veniunt in Gangem, forcipes maximas habent, & tangentibus aſperæ ſunt, quæ vero ex mari rubeo in Indum excidunt, læues, audio habere ſpinas (ἀκάνθας cruſtas, vel dorſa læuia) ſed oblongos & implicatos ab eis dependentes cirros, & forcipibus carere. Differunt itaque hæ Squillæ Indicæ non tantum magnitudine, ſed & forma corporis totius. *h* Cardanus autem fluuiatiles à marinis ſola magnitudine differre aſſerit; ſed fluuiatiles vbi coctæ ſunt, ſubfuluas eſſe. *i* Ariſtoteles tria Squillarum genera recenſet, κυφὰς, hoc eſt, gibbas, κράγγωνας, crangones vertit Gaza: & paruas quæ nunquam maiores fiunt. Rondeletius ſpecies plures facit, quia ad tres ſuperius prædictas referri non poſſunt omnes. Nam Squilla lata, quæ tum cælata, tum glabra eſt: præterea quæ μάντις dicitur, nulli rectius quam Squillarum generi attribui poteſt, vt poſtea explicabitur. Neotericorum doctiſs. *k* Cæſar Scaliger, confuſa admodum cum videret Squillarum genera apud authores propter multitudinem, ea duo ſumma conſtituit, ad quæ non modo quæ tradidit Ariſtoteles, ſed quæ etiam cæteri omnes recentiores doctiſſime reduxit. Squillarum ſpecies, inquit, ſummæ duæ, vna vulgari Gammaro ſimilis, ab eo iis diſcreta notis, quas ſupra ponebamus, ſed maxima Aſtacum æquat magnitudine: alicubi etiam ſuperat; quemadmodum ſcribit Athenæus. Vrſa hæc eſt Ariſtotelis. Vbi enim porrecta iacet, vrſi corium extenſum repræſentat. Altera ab hac non niſi magnitudine differt, & lineamentis quibuſdam, quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. Hæc eſt κράγγων Ariſtotel. Ait enim Crangen & gibbam æque vtranque habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata ſit, in Gibba vero, acuta. Secunda Squillarum ſpecies tres continet modos quaſi formarum quoſdam. Vix enim alio, quam magnitudine differunt. Omnes gibbæ ſunt; Idcirco à Philoſopho dicuntur κυφαί. Omnes Locuſtæ ſimiliores, ſi frontis ſpectes cuſpidem, quam ſupradictis Squillis. Omnibus pinnata cauda pinnis latis, dempta media, eſt enim hæc, vti dictum eſt, acuta. Maxima in noſtro hoc Oceano, minima etiam è Garumna excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatẽ vocant, id eſt auenam, pugillatim enim deuorant, ſicut auenam veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. Ad Adriaticis generis nomine dicitur. Mediæ magnitudinis Gambarelleus appellatus ab Iſtris. Hæc Scaliger, quem putat Zographus per Crangen Rondeletij Squillam cælatam intelligere. quam autem mediæ magnitudinis Gambarellum ab Iſtris nuncupatum ſcribit, Gibbam dici aliis ſimpliciter. Itali quidam etiam minimam Gambarellum vocant. Præter prædictas Squillarum Species Mantis eſt Rondeletij. Idem καρίδιον ſiue Squillula Conchis quibuſdam inhabitare ſolita, de qua inter Cancellos, vti etiam de ea quam σκύλλαρον Ariſtoteles, Gaza Squillam paruam vocat.

a Lib. 4. de par. c. 8. *Squillæ & Cancri differentia.* *b Lib. 4. de par. cap. 5.* *Ariſtoteles correctus.* *Quid Squillis proprium.* *An chelas habeant.* *c Hiſt. 8. cap. vlt.* *Color.* *Cornua.* *d L. 11. c. 37.* *Oculi.* *Inteſtinum.* *e L. 1. de anim. c. 30.* *Gammari & Squillæ paruæ diſcrimen.* *f Exercit. 245.* *Magnitudine differentia.* *g Lib. 16. animal.* *h De Subt.* *i Lib. 4. c. 2.* *k Exerc. 245.* *Crangon Ariſtotelis.* *Squilla gibba.*

LOCVS. VICTVS.

PArtim in dulcibus aquis, partim in marinis ac ſalſis degunt: aliæque in locis paluſtribus, quas ἑλείους nominat Ælianus, aliæ prope ſaxa, vt quæ petrææ ob id dictæ ſunt. *a* Oppianus.

Carabus inſidias faciens atq; Aſtacus acer,
In ſaxis habitant curuis, & paſcua carpunt.

Et quia imos frequentant ſcopulos, vbi multa ſunt Conchylia, inde Horatius.

Affertur inter Squillas Murana natantes.

Murenæ enim eadem loca amant, vt author eſt *b* Oppianus. In mari rubro, inquit *c* Theophraſtus, diffractis lapidibus intus innati apparent piſciculi, & Squillæ & alia quædam animalia: quam quam exiſtimo non viuos piſces in hiſce ſaxis apparere, ſed tantum eorum imagines, vt in aliis quibuſdam ſaxis diffractis diuerſas rerum effigies in meo muſæo licet conſpicere, & inter alia Charam tam perfecte innatam ſaxo, vt quis eam arte ſculptam iuraret. Quocirca de hiſce figuris in ſaxis naturaliter inſculptis intelligenda eſt hæc Theophraſti ſententia. Maiores Squillæ profundiora amant loca, minores magis prope litora degunt. Indicum mare prope Gangem maximas alit, quas ſupra deſcripſimus ex Æliano. Abundat Oceanus Germanicus, ac Gallicus Squillis, quanquam non tam magnis, & noſtra maria Tyrrhenum & Adriaticum. Magnas circa Iaſum celebrat Archeſtratus parandi obſonij ingenioſus artifex, ſed eiuſmodi multas in Macedonia, & Ambracia hoc carmine.

Ἠν δέ ποτ' εἰς Ἴασον Καρῶν πόλιν εἰσαφίκῃ,
Καρῖδ' ἕξεις μεγέθει σπανίαν ...
Ἐν δὲ Μακεδονίᾳ τε καὶ Ἀμβρακίᾳ μάλα πολλάς.

Quæ ſic vertit Iacobus Dalechampius:

Si quando Iaſum oppidum Cariæ tu acceſſeris,
Prægrandem Squillam accipies: emere cupientibus rara hæc inuenta eſt.
At in Macedonia & Ambracia per quam multa.

Locus quidam καρίδες dictus fuit quod ibi multæ reperirentur Squillæ. Viuunt Oſtreorum carnibus. *d* Ælianus quaſdam algis veſci prodidit.

a Lib. 1. Halieut. *b Lib. 1. de piſc.* *c L. de piſc. in ſaxis na. ſceſſu figu. ra piſcium.* *d Lib. de ani. c. 30.*

CAPIENDI RATIO.

SQuillis ineſcandis vitulinum fel cum farina oleo & aqua miſce, & placentulas facito: quibus tandem in eſcam vteris: ex eodem etiam pharmaco mandens, inſpuito in aquam, piſcibuſque frueris: Tarantinus.

ANTIPATHIA. NATVRA.

CVm labrace perpetuum gerunt bellum, vt author eſt Gaudentius Merula. Eduntur à Phycide, & lupo, contra cuius aſtucias & voracitatem natura ipſas muniuit pari ſagacitate, vt eum vincant. teſtatur id *a* Ælianus his verbis: Lupus piſcis à Squillis ſuperatur quanquam piſcium (vt ita dicam) maxima vorago eſt. Lupi igitur cum circa paludes maris degant, Squillis quoque paluſtribus inſidiantur. Sunt enim trium generum: aliæ paluſtres, aliæ quæ algis victitant, & tertiæ ſaxatiles. Porro cum ſeipſas vlciſci Squillæ non queunt, pro vltione extremum ſpiritum in victoria effundere non dubitant. Equidem earum aſtucias & fraudes non grauabor narrare. Cum ſe interceptas ſentiunt, faſtigium quod eminet a capite, quodq; ſimile eſt acutiſſimo triremis roſtro, atque in ſumma parte ſecturas habet, modo ſerrulæ vncinatæ, hoc inquã animoſæ illæ beſtiolæ cum incuruarint, ſumma læuitate ſaliunt, & tanquam ſaltatorium verſant orbem. Lupus ore maxime hiante, atque imminenti, quæ eſt pelle tenera & molli, Squillam ex laſſitudine viribus defectam comprehendit; atque prandium fore arbitratur. Squilla primum in gutturis laxitate ſaltat, poſt aculeos in miſerum venatorem defigit. huic interiora exulcerantur; tumeſcentiaque plurimum ſanguinis mittunt, deinde ſuffocatione Lupum interficiens, interficitur. Tetigit hæc eadem Philes hiſce ſuis iambis:

Lupus à Squillis ſuperatur. *a lib. 1. de anim. c. 30.*

Λάβραξ δὲ χανδὸν ἐμπεσούσας τῷ στόματι καρῖδας αἱρεῖ, πρὸς τὰ κέντρα μὴ βλέπων.
Τούτοις δὲ τοῦ φάρυγγος ἐξωδηκότος, θνήσκει τροφῆς ὀλέθριον ὀξὺν ἀρπάσας.

Quos ſic latine reddidit Gregorius Berſmannus Annæbergenſis.

Hiante fuſus ore per lacum Lupus
Capit Squillas, nil moratus aculeos
Gula ſed iſtis intumeſcens ictibus
Extinctus ingluuie luit pœnas nece.

SEXVS, COITVS, PARTVS.

MAribus ſane præ fœminis propria in pectoris carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus colore formaq; promuſcidi Sepiarum proxima: verum hæc torta in vertiginem more Buccinorum papaueris, quorum origo ab acetabulis, quæ ſubdita pedibus nouiſſimis ordinantur. Caro in iis quoque eſt colore ſanguinis rubra, & tactu lento, nec ſimilis carni. Ab hoc pectori anfractus alter ſtrue buccina, craſſitudine lineæ ſe porrigit: ſub quo quædam arenæ conditioni ſimilia, ſemini genitali accommodata inteſtino adnectuntur. hæc in mare. Fœmina autem ouum rubidum parit membranaque obuolutum prætenui, ventri, laterique vtrique inteſtini annexum, atque ad carnem vſque adhærens. Hæc omnia *a* Ariſtoteles de Squillis proculdubio, quamuis quidam locum hunc diligenti egere conſideratione cenſeat. Nam ante hæc verba dixerat, Squillas ouum clauiculaſque ſimili modo, quo alia Cruſtata, habere. Coeunt quoque eodem modo quo Gammari & Locuſtæ. Plinius ore coire Squillas dicere videtur, dum inquit, Reliqua Mollium tergis (ſupple coeunt) vt canes, item Locuſtæ & Squillæ, Cancri ore. Hic in multis codicibus poſt Cancri ponitur perperam virgula. Et rectius etiam poſt Squillæ ponetur punctum. Quocirca ſic legerem. Item Locuſtæ, & Squillæ. Cancri ore. vt poſt Squillæ puncto claudatur periodus. Nam quod ore coeant Cancri poſtea probabimus, Nunc vero tergis coire Locuſtas Squillaſque vt canes & aliæ quadrupedes, ex his *b* Ariſtotelis verbis fit manifeſtum: Genera, inquit, cruſta operta vt Locuſtæ, Gammari, Squillæ, & huiuſmodi reliqua more quadrupedum retro mingentium coeunt, ſcilicet vt fœmina caudam ſupinam exponat, mas ſuam ſuperponat, & applicet. Coire ſolent ineunte vere iuxta terram. Iam enim coitus omnium id genus exploratus eſt. Interdum etiam cum ficus matureſcunt coire incipiunt. Hoc eodem modo Gammari quoque & Squillæ coeunt.

a Hiſt. 4. c. 2. *Plinij locus male diſtinctus.* *b Hiſt. 5. c. 7.*

DENOMINATA.

DIminutiua Vocula καριδάριον hoc eſt parua Squilla extat apud Anaxandridem in Licurgo, vbi irridetur quiſpiam diminutiuis eiuſmodi voculis vti ſolitus: inquit enim.

Καὶ συμπαίζει καριδαρίοις μετὰ περδικίων καὶ θριδακίων,
Καὶ ψυττακίοις μετὰ κοττυφαρίων, καὶ σηπιδαρίοις μετὰ κωβιδίων.

Quæ ſic tranſtulit Dalechampius:

Luſitat cum Squillulis, perdiculis, thoriſſidiis, &
Paſſerculis, cum coruulis, Trachuridiis, (ita legit Natalis) cum gobijs.

Eiuſdem ſignificationis eſt etiam καρίδιον apud Ariſtotelem, quam Plinius, & Cicero paruam Squillam interpretatur. Et quoniam Squillarum quædam ſpecies gibboſo ſint corpore, ac curuo, factum ab eis verbum καριδόω, quod curuare & veluti conglobare ſignificat, ἐκ τῆς καρίδος γενόμενον ἐστὶ τὸ καριδῶ, ἤγουν ὡς εἰπεῖν σφαιρῶ, Euſtachius: & Anaxandrides apud Athenæum, αὐτὴ καρίδοι τὸ σῶμα. Scyllarium autem nõ arbitror à Scylla, ſiue Squilla deriuari, quanquam Gaza paruam Squillam interpretatur, σκύλλαρος enim Græcum eſt, Squilla & Scylla Latinum.

PROVERBIA.

SQuilla rubicundior aſſa, prouerbium eſt apud Iunium de admodum rubentibus, Anaxandrides in Cercide ſiue Cercio. Ἐρυθρότερον καρῖδ@ ὀπτῆν σ' ἀποφανῶ. Vertunt: Aſſa Squilla rubentiorem te reddam.

EPITHETA.

IN Eupolidis verſu, qui citatus eſt ab Athenæo hoc modo: Ἔχων τὸ πρόσωπον καρῖδ@ μαϑαλτίνης, author Etymologici μαϑαλτίνης interpretatur δερματίνης, id eſt coriaceæ. Aſſentior tamen libentius Dalechampio, qui ad colorem refert, hunc verſum Eupolidis ſic vertens: (Μάϑλης quid.)

Faciem habens Squillæ punicæ.

Nam μάϑλω apud veteres aiunt calcei phœnicei genus fuiſſe, hoc eſt colore aſſam Squillam referens. Et paulo poſt hunc verſum Eupolidis, apud eundem Athenæum, κουρίδες φοινίκιαι dicuntur ab Epicharmo, vel vt in epitome Euſtathij legitur Κουρίδες φοινίκιαι, puniceę Squillę. Oppiano καρίδες dicuntur ὀλίγαι, paruæ. Sophroni vero καλαὶ, ἐρυϑραὶ, καὶ λείως τετριχῶσαι, hoc eſt formoſæ, rubræ, leuiter hirſutæ, nimirum propter multitudinem pedum, qui tamen in aliis quibuſdam Cruſtaceis aſperi non ſunt. Καμπύλαι dictæ etiam Epicharmo & Araroti, hoc eſt curuæ; incuruantur enim facile, & gibboſæ euadunt; Quapropter κυφὰς & κυρτὰς Eubulus appellauit. Ex his quædam, etſi non omnibus, tamen plerique Squillarum generibus, conueniunt.

VSVS IN CIBIS.

APud Antiquos menſis quidem apponebantur Squillæ, vt ex hoc Eupolis in Capris conſtat:

Πλὴν ἅπαξ πότ' ἐν Φαίακ@ ἔφαγον καρίδας.
Verum ſemel aliquandum in Phæacis ædibus Caridas comedi.

a Epiſt.li.1. Videnturque fuiſſe in pretio, vnde a Plinius Secundus in Epiſtola qua Gallo ſuo narrat villæ Laurentij amœnitatem & commoda, inquit: Mare non ſane pretioſis piſcibus abundat: ſoleas tamen &
b Satyr.3. ,, Squillas maximas ſuggerit. b Et Iuuenalis tanquam pretioſum piſcem nominat, canens:

Aſpice quam longo diſtendat pectore lancem
Quæ fertur domino Squilla, & quibus vndique ſepta
Aſparagis, qua deſpiciat conuiuia cauda.

Iouius quidem hos verſus citans: Ego, inquit, putauerim Iuuenalem Cruſtaceorum nomina confudiſſe, voluiſſeque intelligere pro Squilla Locuſtam aut Leonem, qui dominis apponi conſueuerint: cuius Zographus ſententiam non approbat, quod Squillæ in delitiis præferantur Cruſtatis cæteris omnibus, præſertim Locuſtis & Aſtacis, & Rondeletio teſte ſalubriores habeantur longeque delicatiores. Declarauit hoc Apitius, quem ſcribunt in Africam profectum Squillarum prægrandium cauſſa: cumque ibidem paruas tantummodo reperiſſet reuertiſſe ſubito, nec terram attigiſſe. Alij de Archeſtrato id narrant: ſed Suidas & c Athenæus de Apitio, cuius verba (nam Suidæ deprauata ſunt & ex Deipnoſophiſta mutuata) placet adſcribere. Tiberij ſæculo vixit A- (c Lib.1.de opn.)
D ,, picis, vir ditiſſimus luxu ſolutus, à quo complura placentarum ,, genera Apicia nominant. Multas nummorum cum ille myria- (Apicium, quid.)
,, das profudiſſet ventris & gulæ cauſſa, Minturnis quæ ciuitas eſt ,, Campaniæ, vt plurimum degens, Squillis veſcebatur magno ,, emptis, quæ illic naſcentes, & maximas Smyrnæas, & Aſtacos ,, Alexandrinos amplitudine vincebant.

,, Cum in Africa vaſtæ inuſitatæque magnitudinis audiſſet re- ,, periri, continuo, ne expectato quidem vnico die, illo naui pro- ,, fectus, multaque incommoda nauigationis perpeſſus, vt propi- ,, us ad oram eius regionis acceſſit, priuſquam naui exiliret (ad- " uenturum enim rumor in ea prouincia percrebuerat) piſcato- ,, res ad eius nauem contenderunt, & quam maximas obtulerunt ,, Squillas, quibus conſpectis, num maiores haberent percuncta- " tus, cum negaſſent illis grandiores, quas aduexiſſent vſquam in ,, eo mari gigni, Minturnenſium recordatus, gubernatorem iuſ- ,, ſit eadem via Italiam repetere, priuſquam ad terram appuliſſet.
E ,, Hæc ille P. Gallonij gula in Squilla & acipenſere decumano no- ,, tatur à Lucilio in Satyra ad Lapathum: verſus autem eius per- ,, quam lepidi hi ſunt:

Lælius præclare & recte ſophos: illeque vere,
O Publi gurges Galloni, es homo miſer, inquit.
Cœnaſti in vita nunquam bene, cum omnia in iſta
Conſumis Squilla, atque acipenſere cum decumano.

Hodie quoque apud omnes fere gentes principum conuiuijs apponuntur, & inter lautiſſimos, ac nobiliſſimos cibos: Elixantur minores, & cum aceto comeduntur: friguntur etiam cum oleo in ſartagine, farina prius aſperſa. Sotades Comicus apud Athenæum.

Καρῖδας ἐλαβον πρῶτον ἀπετηγάνισα
πάσας ἁπάσας,

Id eſt.

Squillas primum accipi coxique in ſartagine
Eas omnes.

A Aſſabantur olim maiores, & vt arbitror, in ficus folijs inuoluebantur. Nam ſic Ananius vel Aeanius apud Athenæum Τῶν καλῶν δ' ἄριστον καρὶς ἐκ συκίας φύλλου, ἡδὺ γ' ἐσθίειν χειμερὶς φθινοπωρινῷ (Temperamentum.) κρέας, id eſt, Bonorum optimum eſt Squilla ex ficus folio, & ſua- " ue edere hyeme atque autumno carnem. Iſchia deſcripſimus ſu- " pra in Cammaro & Aſtaco. Squillæ alicuius ſunt caliditatis participes: difficulter concoquuntur, ſtomacho nocent, & Veneris deſiderium mouent, vt ait Simeon Sethi. Aëtius in curatione colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus, Squillam inter Cruſtata omnia minime noxiam eſſe ſcribit Tralliano quoque commendantur in colico affectu. Apud Athenæum alicubi κηρὶς ἄνοιλ@ legitur: Zographus mauult legere καρὶς: quanquam & eundem piſcem eſſe ſciat, ſed ſiccior hic eſt & aluo mouendæ minus aptus exiſtimatur. Iulidum piſcium ſaxatilium, inquit Ælianus, os veneno refertum eſt: & quemcunque piſcem deguſtauerunt, inhabilem ad edendum, pernicioſumque ei qui poſtea guſtauerit, efficiunt. Piſcatores cum Squillam quam media ex parte Iulides exediſſent, & confeciſſent; ſine vllo precio parabilem offendiſ- " ſent, eamq; inopia preſſi guſtare aggreſſi eſſent, illorum aluos ve-
B hementes cruciatus exceperunt.

VSVS IN MEDICINA, & alijs.

VEneris deſiderium excitare dicuntur, quod in actiua qualitate non exuperent, in paſſiua humidum præualeat. Laudantur & ad mulierum conceptus, ac ſi peculiari quodam munere valeant, vt ſcribit Simeon Sethi. Græce legitur: Συνεργοῦσι δὲ ταῖς διότητι πρὸς τὴν γυναικῶν κύησιν Ad generationem, inquit Cardanus, valet piſcis qui Squilla vocatur, quod mihi quandoque ſucceſſit. Oportet autem remota eſſe impedimenta, & purgatum etiam corpus & vterum. Hecticis etiam & à morbo extenuatis, eximie prodeſſe, ſi aquę hordei ablutę in carnium iuſculo coquantur, idem prodit. Conueniunt item ſtomachicis, vt legitur apud d Galenum. Aiunt tritas & particulæ impoſitas, in qua cuſpis ſagittæ, vel ſpinæ infixa ſit, naturali quadam attrahendi vi eam educere. In quibuſdam locis tantæ naſcuntur, vt prope ſpithamam, hoc eſt palmum excedant, quæ quidem aliis ad hæc remedia ſunt (Ad conceptum promouendum.) (Ad Hecticam.) (d De comp. S.c.4 κ.τόπους.)
C efficaciores teſte Simeone Sethi, qui etiam tritas & cum oxymelite potas lumbricos & tineas educere author eſt. Quocirca apud e Galenum, vbi in quibuſdam codicibus legebatur κάρδαμις trita & cum radice bryoniæ pota lumbricos educit, rectius legitur καρὶς in vulgatis codicibus, hoc eſt Squilla. Caris marina teſte Kiranide, circumligata Scorpionis ictum ſanat. Quod ſi ſupra perſcriptum locum ſcribas Caris, citius tollitur dolor. Si quis vero ſculpſerit Carida in lapide achate, & geſſerit in annulo, nunquam percutietur à Scorpione. Squillas marinas aliqui admiſcent eſcæ ad mugiles capiẽdos. Si marini & ſaxatiles piſces, inquit Florentinus, in piſcinis alantur, in cibum eis iniicere oportet Carides, gobios & ſimilia. Merula piſcis Squilla viuente eſca decipitur, quod ſic cecinit f Oppianus, (e Ad piſc. nem.) (f Lib.4. Halieut.)

Expediens (piſcator) humanum Squillam configit in illo,
Et nexam cubo plumbi ſubmergit in altum
Æquor, & occultis thalamos rimatur in vndis.
Atque agitat circum ſaxoſa cubilia fraudem.
Erumpit merulus thalamis, & Carida viuum
D *Riualem punire ratus ſubit impia fata*
Nam prædo fixum mento mucrone coruſco
Traxit nitentem contra labique volentem.

Lupus piſcis ineſcatur per Squillam, vt idem tradidit.

CAPVT X.

DE SQVILLA LATA, ſiue vrſa.

ÆQVIVOCA.

ARκτος Vrſus, aut Vrſa animal quadrupes ferum, hybernorum menſium ſomno pingueſcens: cuius naturam latiſſime proſecutus eſt a Plinius. Eſt præterea ſic dictum ſignum cœleſte, quod (Vrſus quadrupes.) (a Li.8.c.36.) (Vrſus ſignum cæleſte.)
E Latini ſeptentrionem dicimus à ſimilitudine ſeptem boum iugum ſubeuntium: Græcorum nonnulli ἅμαξαν id eſt plauſtrum, quod plauſtrorum ſimilitudinem referat. Euſtathius dicit hanc Vrſam fuiſſe filiam Lycaonis, nomine Caliſto: eamque ob amoris cum Ioue commercia à Iunone in Vrſam conuerſam, atque à Diana iaculo confectam, à Ioue eius miſerto in aſtra relatam. Aliter fabulam hanc narrant Theon Arati interpres, & Heſiodi ſcholiaſtes, quos lector per otium conſulat. Duæ autem ſunt Vrſæ, maior helice, minor cynoſura appellatur. Accipitur etiam Ἄρκτ@ pro parte orbis ſeptentrionali apud Herodotum.

SYNONYMA.

CRuſtaceum quod hic depictum exhibebimus Squillam latam appellauit Rondeletius, quod potius Squillis quam Locuſtis videatur annumerandum. Carent enim, inquit, primi eius pedes forcipibus, quos chelas vocant, quibus munitæ ſunt (Nominis ratio.)

ſunt Locuſtæ: alioqui corporis forma Locuſtæ admodum ſimilis. A Latæ autem cognomen addidit, vt ab aliis diſtinguatur: nec id ſine exemplo, Quippe Archeſtratus, vt author eſt a Athenæus, πλατείας καρῖδας appellauit, quamquam Locuſtas, Aſtacos, Caridas confudiſſe videatur: quæ tamen ſecernanda eſſe, & ſpecie differre ſcripſit Athenæus, ſed Ariſtophanes in Theſmophoria Zuſis, non Archeſtratus vt Rondeletius hic ſcribit, πλατειῶν καρίδων meminit: quo nomine de Aſtacis eum ſentire b Athenæus coniicit. Sed eſtne hæc Vrſa Ariſtotelis? Rondeletius id pertinaciter negat: quod Ariſtoteles Vrſam videatur cum Cancris numerare, Bellonio contradicens, qui Vrſæ nomen Squillæ latæ impoſuit, propterea quod terreſtris Vrſi in morem, qui craſſo & recurto eſſet corpore, eiuſque colorem referret. Profecto huius Bellonij opinionem defendit c Iulius Cæſar Scaliger, & Vrſum Rondeletij Cancrum Heracleoticum eſſe aſſerit: Squillarum, inquit, ſpecies vna vulgari Gammaro (fluuiatili nimirum ſiue Gammaro, ſiue Aſtaco) ſimilis ab eo ijs diſcreta notis, quas ſupra ponebamus (cita- ,, uimus eas præcedenti capite, vbi de Squillarum generibus dice- ,, batur) ſed maxima: Aſtacum enim æquat magnitudine: alicubi ,, etiam ſuperat quemadmodum ſcribit Athenæus. Vrſa hæc eſt ,, Ariſtotelis. Vbi enim porrecta iacet, Vrſi corium extenſum re- (a Lib.3.) (b Lib.3.) (De Vrſa Va... opinio.) (c Exer.245. Cancer Heracleoticus.)
B ,, præſentat. Et paulo poſt: Quoniam vero doctiſſimus amicus ,, noſter aduerſus alium quendam ſcribens (intelligit Rondele- ,, tium) qui ſcripſit hac de re contra Bellonium) à nobis videtur ,, diſſentire, conſilij noſtri ratio reddenda eſt. Negat Ariſtotelis ,, Vrſam eſſe Squillam maiorem: quia ſeorſum ab Aſtacis, & Lo- ,, cuſtis, & Squillis poſuerit. Sane, ſed Locuſtaceis annumerauit, ,, cum ei & Locuſtis pariendi tempus idem aſſignabat. A Squillis ,, ſeparauit, quia ſub Squillæ nomine haud notat. Ariſtoteles enim ,, ſi eam pro Vrſa non accepiſſet, omnino ei ignota fuiſſe videre- ,, tur. Quandoquidem eam inter Squillas nuſquam commemo- ,, rat. Et celebris tamen tota Græcia fuit: ad Smyrnam laudatiſſi- ,, ma. Neapolitani, & Meſſanenſes in Sicilia vulgo Vrſum mari- ,, num vocant Meſſacaram, vel Maſſacaram: quæ à Græco nomine ,, deflexa videntur, ἡ μέζων (ἢ μείζων, ἢ μάσσων) καρὶς hoc eſt maior ,, Squilla, vt placet Zographo. A Liguribus Orchetta vocatur ,, teſte Rondeletio, quod nomen forte corruptum eſt à vulgo pro ,, Vrſetta. Minorem enim huius generis ſpeciem, alioqui per o- ,, mnia huic ſimilem, Ligures Bellonio teſte Vrſettam appellant. (Mazzacara.) (Vrſetta.)
C ,, Romæ etiam vtramque ſpeciem Mazzacaram vno nomine vo- ,, cari audio. Gallis qui Mediterraneum mare accolunt, nullum ,, adhuc nomen. Nulla enim ibi eiuſmodi Squilla. Germanica no- ,, mina fingit Zographus ab Vrſo quadrupede ein Beer / ein ,, Meerbeer / ein Beerenkrebs. His maioris & minoris diſcrimen ,, addi licebit.

GENVS. DIFFERENTIA. deſcriptio.

,, BEllonius a Vrſæ duo conſtituit genera, maiorem & mino- ,, rem, quam Rondeletium Squillam cælatam opinamur no- ,, minaſſe, & de qua ſequenti capite. Maior igitur ſiue Squilla lata ,, Locuſtarum modo, vt ſcribit Bellonius, forcipibus caret; ea- ,, demque eſt cum locuſtis magnitudine: terreſtris Vrſi in morem ,, craſſato & recurto corpore, eiuſque colorem habet, vnde illi ,, nomen. Proinde tabellis firmis, fortibuſque loricata eſt, vt Lo- ,, cuſta terreſtris, cubitaliſque nonnunquam eſt; antennas ad præ- " tentandum iter non habet longas, ſed coloris cærulei, bifidas at- (a De aquat. li.c.33. Maioris deſcriptio.)
D ,, que vtrinq; in lateribus ante oculos duas, coruum, ſeu cirrorum ,, munere fungentes. Tota eius anterior pars vnico conſtat thorace, vulgus plaſtronum vocat. Quinos vtrinque pedes gerit, ,, vnguibus robuſtis, ac nigris munitos: falcatas tibias, articulationibus quinis interſeptas. Os præterea ſubtus habet, vt cæte- ,, rum Locuſtarium & Cancrarium genus. Alibi quoque in ob- ,, ſeruationibus ſuis; Similes fere, inquit, de Vrſis loquens, ſunt Aſtaco; ſed chelas non habent, vt neque Locuſta: nec aculeis exaſperantur, vt neque Aſtacus. Locuſta enim toto dorſo ſuperiore aculeata eſt, & cæt. Rondeletius eam ſic deſcripſit, & diligentius. Squilla igitur lata, inquit, Locuſtarum eſt magnitudine, ſed latior multo & magis depreſſo corpore & hirto, in fronte oſſa duo, vtrinque vnicum, in ambitu ſerratum, in quibuſdam acutius, in aliis latius: his pinnæ duæ alligantur, inter hæc duo enaſcuntur cornua, initio articulata, circa medium bifida, vt ex duobus quatuor fiant, non valde longa. Os & oris appendices ita habent, vt in Locuſta. Brachia duo habet cum aculeis, veluti clauis eminentibus, pedibus maiora, non bifida, quę in os flectuntur, quibus cibum ori tan- ,, quam manibus admoueant. Hæc qui biſulca eſſe non videbant, ,, pedibus annumerabant, vt quinque pedes eſſe dicerent. Sed hoc
E ,, Squillis proprium eſt, chelis carere, harum autem vice brachia ,, maiora pedibus habere. Pedes vtrinque quaterni ſunt, vt in Lo- ,, cuſtarum & Cancrorum generibus. Oculi parum prominent, ,, ob id conditi videntur: frons quadrata & latior quam in vllo ,, Cruſtatorum genere. Tumores multi per dorſum ſparſi ſunt, ex ,, quibus extant tubercula, quorum ſumma pars adeo rubet, vt ,, carbunculos in annulorum pala incluſas eſſe dicas. Cauda ta- ,, bellis quinque conſtat, & in pinnas totidem deſinit: in caudæ ſupina parte appendices ſunt ad oua reponenda, quemadmo- ,, dum in Locuſta. Interna quoque omnia ,, ſimilia habet.

LOCVS.

RAra eſt apud nos, inquit Rondeletius, Maſſiliæ aliquando capitur, Satis frequens Romæ & Neapoli & in mari Siculo, in Africa autem frequentiſſima. Hanc ſi ibi reperiiſſet Apitius, non tam cito ad ſuos rediſſet. Scribit Athenæus Squillas circa Minturnas Campaniæ oppidum maiores eſſe Smyrnæis: quæ de Vrſa intellexiſſe viſus eſt a Cæſar Scaliger: ait enim: Et celebris tamen tota Græcia fuit; ad Smyrnam vero etiam laudatiſſima. In cænoſis locis viuit; argumento eſt quod ſordida & luto obſita è mari extrahatur. (a Exer.245.)

COITVS. PARTVS.

EOdem modo coit, quo Locuſta, eodemq; tempore, ſcilicet, " æſtate. Idcirco dixit a Ariſtoteles: Ijs etiam quas nomine Vr- " ſæ Arctos appellant, idem pariendi tempus natura ſtatuit, quod " Locuſtis: quocirca per hyemem & vere prius, quam oua exclu- " dant, cibo laudantur: cum excluſerunt, deterrimæ fiunt. (a Hiſt.5. cap.16.)

VSVS IN CIBIS.

VNde patet in cibum quoque fuiſſe ab antiquis receptam Vrſam. Nec ſine ratione. Eſt enim carne molli, vt Aſtacus. Proinde eodem modo coquere eam ſolent.

CAPVT XI.

DE VRSA MINORE.

QVAM Bellonius Vrſam minorem appellat, Rondeletius, ni fallor, Squillam cælatam dixit. a Scaliger Ariſtotelis Crangen facit. A maiore, inquit, non niſi magnitudine differt, & lineamentis quibuſdam; quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. Hæc " eſt κράγγη Ariſtotelis, ait enim, Crangen & Gibbam, æque v- " (a Exer.245. Crange Scaligeri.)
C tranque habere in cauda pinnas. hoc eas differre, quia in Grange " media pinna lata ſit, in Gibba vero acuta, hæc ille. Sed alia eſt " Rondeletij Crange, qui hanc ſuam Squillam cælatam, Cicadam Æliani eſſe arbitratur, potius quam illam Squillæ ſpeciem, quam ipſe Mantin nominat, Cicadam ab aliis exiſtimatam. Scaliger Cicadam Æliani eam eſſe putat, quæ etiam vulgo à piſcatoribus Vaſconum ſic appellatur: Bellonius vero Rõdeletij Mantin, Maſſiliæ, & Genuæ Cicadam marinam vocari ait: cuius ſententiæ Zographus vel ideo magis fauet, vt antiquo nomine nõ careat, & fingendum ſit nouũ; quod fecit Rondeletius. Ælianus certe cum Romæ vixerit, inquit Zographus, & harum quidem rerum ſtudioſus, non potuit ignorare Cammaros Romæ vulgo dictos è genere Squillarum, vt b Athenæus ſcribit: quod ſi eoſdem Cicadas marinas putaſſet, non tacuiſſet, opinor, præſertim cum alius nemo hoc nomine ſit vſus. Hæc Zographus, contra Rondeletium, qui hanc Squillæ ſpeciem eſſe putat antiquorum Gammarum, ſiue Cammarum nominatum authoribus Athenæo, Plinio, Columellæ, qui Cammarum iter parui incrementi piſces recenſuit. Sane argumentum nullum habet efficax. A colore enim id tantum ſumit, (Cicada marina.) (b Lib.7.) (Cammarus Rondeletij.)
D quem agit magis rubeum in hoc, quam in vllo alio Cruſtato, ſiue crudus ſit, ſiue coctus, eumque colorem mulli maxime referre; quod ſcilicet de eo dicit Martialis.

Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli,
Concolor in noſtra Cammere lance rubes.

Nos quid ſit Cammarus veterum, in Aſtacorum diximus hiſtoriis. Cæterum Rondeletius Cicadam marinam potiore ratione nominandam eſſe cenſet; ob maiorem cum Cicadis terreſtribus ſimilitudinem: Squillam vero, tum quod ſupra dictæ ſimilis ſit, tum quod brachia priora indiuiſa habeat, qua nota Squillas à Locuſtis & Cancris ſecerni dixit: Cælatam vero, vt ab aliis internoſcatur. Nam quinque tabellis conſtat, & dorſo egregio naturæ artificio varie cælatis & ſculptis, vt in pictura expreſſit. Squilla hæc tota rubet, vt idem ſcribit, oſſa vtrinque habet in fronte, in ambitu ſerrata, acuta; veluti Squilla lata: quibus annexæ ſunt pinnæ, veluti alæ: Cornua duo habet, brachia duo indiuiſa, quibus ori cibos admouet; pedes quaternos; circa os appendices; internas partes, caudæ pinnas eaſdem quas Locuſta; magnitudine vero differt: nam dodrantalem magnitudinem vix ſuperat. Carnis ſubſtantia Aſtaco quoque ſimilis eſt. Minor autem Arctos, inquit Bellonius, (Deſcriptio.)
E per omnia maiori reſpondet. Ligures Vrſettam appellant: craſſiore eſt quam Sparnochius (Squilla Crange) corpore, & forcipibus, vt Vrſa, caret. Prætenturis quoque binis prædita eſt, & roſtratum caput gerit. Cæterum eſt corpore robuſto; & recurto: omnes denique notas cum maiore communes oſtendit. Sed Bellonius huius iconem non appoſuit: Rondeletius expreſſit. Sed quia Squillam cælatam Æliani ille Cicadam marinam putat, ideo c Æliani verba quæ ſuper ea memoriæ prodidit, placet adſcribere: Eſt et- " iam Cicadarum genus marinum (τεττιγώδιλ@) quarum maxi- " ma parui Carabi ſimilitudinem ſpeciemque gerit. Verum tamen " cornua, non ſimiliter atque ille magna, nec aculeos habet: aſpe- " ctu etiam nigrior eſt: & cum captus eſt, ſtridorem quendam " edere videtur. Pinnæ ipſius exiguæ ſub oculis enaſcuntur, terre- " narum alis ſimiles. Hominum plerique idcirco ab ea ſe abſti- (c Lib.13.c.29.de animal.)

 nent,

nent, ſed mari reddunt, atque etiam mortuam flentes & ſordidati humatione afficiunt, quod eam dicant Perſeo Iouis filio conſecratam eſſe.

CAPVT XII.

DE CARANGONE.

SYNONYMA.

a Hiſt. 4. cap. 2.

VBi apud *a* Ariſtotelem Squillæ quædam vocantur κεράγγωνες, aut κεράγγαι, quod nomen magis placet Zoographo: Gaza Crangines, vt delphines vertit. Apud Heſychium, & Varrinum Κεραγών eſt ἔνυδρον ζῶον, καὶ εἶδος καρίδος, ſed melius ſcribitur duplici γ, vt apud Ariſtotel. Cæſar Scaliger Squillam cælatã Rondeletij ſiue Vrſam minorem, facit Crangen, vt diximus ſuperius. Alia quidem eſt Rondeletij Crange, cuius iconem apponemus. Hæc Cammerugia & Sparnochia vulgo ab Italis vocatur, à Romanis dempto primo elemento Parnochia, à noſtris inquit Rondeletius Caramote (vt parua Squilla Caramot) ab aliis Longouſtin, à Burgedengalenſibus ſeruata vetere appellatione Squilles.

DESCRIPTIO.

ROndeletius hanc ſic deſcripſit: Eſt, inquit, hæc Squilla palmi maioris longitudine. Cruſta tenui contegitur, læui, candida, nonnunquam ex albo parum rubeſcente; cocta vero tota rubeſcente, inſtar cornu pellucida. Habet è dorſo enatum cornu in fronte, ſerratum, ſurſum recuruum, illius dẽticulatæ aſperitates in ſuperiore & inferiore ſunt parte, non in lateribus veluti in Aſtacis & Squillis latis. Oculi cornei ſunt, ſatis prominentes, in quibus ſubiecta pars caua eſt cochlearis modo. Cornua quatuor habet, duo bene longa, tenuia flexibiliaq; , his alia duo breuiora in ſummo diuiſa. E lateribus veluti alæ exoriuntur paruę, albæ, radio ſiue aculeo innixæ. Os & oris appendices, cuiuſmodi ſunt in Locuſta & Aſtaco. Pedes quinos habet, præter hos brachia duo: qui in calcar terminantur, pedes terni: qui hæc ſequuntur, parum diuiſi, bini & vltimi indiuiſi. Poſterior pars pro reliqui corporis craſſitudine & magnitudine longa, ſeptem tabellis conſtans, in pinnas quatuor deſinit: è quarum medio extat aculeus latior quam in Squilla gibba. Supinæ caudæ appendicibus, coeundi pariendique modo, partibus internis à ſuperioribus non differt. Comprobat deinde Rondeletius ſe veram Squillam Crangonem exhibere his verbis: Squillam Crangona nos recte repræſentaſſe demonſtrare oportet. ac primum cum Cruſtarum animantium quatuor ſint genera (vt prius ex Ariſtotele oſtendimus) nulli potius quam Squillarum generi ſubiici hinc perſpicuum eſt. Ea enim quam exhibemus, læuis eſt, Locuſta toto dorſo aſpera: chelas ante pedes non habet vt Aſtaci, cauda eſt protenſa, non rotundo corpore, & ſine chelis: non eſt igitur è Cancrorum genere: quare Squillam eſſe neceſſe eſt: nõ latam quidem, neque cælatam, vt corporis ſpecies & læuitas ſine vlla læuatura oſtendunt: neque paruam quæ maior nunquam fiat: nam ea longa minor eſt quam paulo poſt exhibebimus: neque Gibbam quia gibbo caret. His omnibus accedit nota certiſſima ab Ariſtotele tradita, qua Squilla Cangro à ſimilibus internoſcatur: καὶ ἡ καρὶς ἡ κυφὴ τὴν οὐρὰν καὶ πτερύγια τέσσαρα, ἔχει δὲ καὶ ἡ κράγγων πτερύγια ἐφ' ἑκάτερα ἐν τῇ οὐρᾷ: τὸ δὲ μέσον αὐτῶν ἀκανθῶδες ἀμφοτέραις, πλὴν αὕτη μὲν πλατὺ, ἡ δὲ κυφὴ ὀξύ. Squilla gibba caudam habet, & pinnas quatuor: totidem (totidem non eſt in Græco) & Grangon in vtraque caudæ parte quarum medium in vtriſque ſpinoſum eſt ſiue aculeatum, ſed in Crangone latum, in Gibba acutum. Hæc nota in vtraque Squilla & Crangone, de qua nunc agimus, & in Gibba, de qua mox, euidentiſſima eſt: & veriſſimam eſſe comperiet, qui pictas à nobis Squillas cum viuis contulerit. Hæc ſunt quæ fidem faciunt Squillam Crangonem recte nos ab aliis diſtinxiſſe. Eandem ante Rondeletium nouerat Bellonius & ſic deſcribit: Inſignibus notis à Gibba differt. Nam vbi in Gibbis multiplices cirri ſpectantur (anteriori præcipue parte) pedeſque omnes in extremo biſulci, Sparnochiæ duo, oblongi tantum cirri prominent, & vngues acuminatos more Locuſtæ habet, & eodem modo quaternas in extrema parte caudæ: quarum ea quæ in medio ſita eſt, ſi pinna eſſet, faceret vt quinque pinnæ, vt in Aſtacis, & Carabis, numerarentur: ſed ſpinea duritie prædita cernitur, ac crenis horridula eſt. Anteriori autem frõtis parte quatuor cornua æquali fere longitudine videas. In quibuſdam locis adeo magnæ naſcuntur Squillæ, vt prope ſpithamen, hoc eſt palmum excedant: quæ quidem ſunt alijs efficaciores. Hactenus Bellonius. Quam autem Zoographus vidit & delineatam exhibuit, cuius color partim rubet, partim dilutior albicat, ad latera flaueſcit: extremitas quatuor latiorum caudæ pinnarum cærulea eſt: pars inter eas media acuta rubet. Media inter hoc genus & Cancellos, ſiue Bernardos Eremitas eſſe videtur, ſequenti pagina depictum cruſtaceum, coloris totum fere cinerei pallidi, niſi quod alicubi vt in cauda dorſoque & chelis nonnihil cærulei habeat.

Color. Cornu in fronte. Oculi. Cornua. Os. Pedes. Cauda. Deſcriptio ex Bellonio. Crangonis deſcriptio ex Theographo.

VSVS IN CIBIS.

CRuſtatorum omnium ſapidiſſimi ſunt. vnde in menſis nobilium, Romæ præſertim primo ponuntur loco. Carne enim ſunt tenera, dulci, bonique alimenti ac multi: Vnde hecticis & atrophia laborantibus vtiliſſimus cibus. Coquunt hanc in Italia variis modis frequentiſſime in aqua dulci, ſed meliores ſunt in marina ſi coquantur, & cum ſale ac pipere comedantur. Optimæ ſunt earum caudæ cruſta ſpoliatæ, ac coctæ cum pipere, ſale, & aceto. Fieri quoque poſſunt ex eiſdem varia iuſcula iucundi ſaporis. Optimæque ſunt à menſibus Februario, Martio, Aprili, Maio, ſed Romæ omni tempore venales habentur.

Vt coquantur.

CAPVT XIII.

DE SQVILLA GIBBA.

SYNONYMA.

QVam Ariſtoteles κυφὴν καρίδα vocat, Gaza recte Squillam gibbam interpretatus eſt. Cognomen κυφῆ ſeu Gibba additur propter gibbum quem habere videntur, dum ſe curuant. Idcirco καμπύλας appellaſſe eas viſus eſt Araros in Capalione, & Ophilio in Callæchro κυρτάς:

Κυρταὶ δ' ὁμοῦ καρίδες ἐν ξηρῷ πέδῳ:
Ac Gibbæ Squillæ in arido ſolo.

Idem in Iaelmo:

Ὠρχοῦντο δ' ὡς καρίδες αἱ θρακῶν' ἐπὶ
Πηδῶσι κυρταί.

Id eſt,

Saltabant vt Squillæ ſuper prunis
Gibbæ ſaliunt.

Græci recentiores antiquum nomen hodie non ſeruant, Caridas & Caranidia vocantes vt ſcribit Bellonius, quamquam Aſtacum fluuiatilem idem à vulgo Græcorum Caranis & Caranidia dici tradat. Squilla hæc gibba Romæ nunc dicitur Gambarella, vt ſcribit Bellonius à tibiis quæ gambæ dicuntur. multis enim cruribus prædita eſt; Zoographus potius à Gammaro diminutiuum nomen eſſe putat. Idem Bellon. (niſi ſit error librariorum) Pariſijs hãc Squillam Gueruette vocari ait: ſuſpicatur Zoographus Guernette legendum: quoniam Germani inferiores aliqui (ſiue hanc ſolum, ſiue aliam quampiam) Gernat appellant. Galli quidem quintam vocalem poſt g ſcribere ſolent, e, vel i, ſequente, cum hanc conſonantem ita proferunt, vt ante reliquas tres vocales proferri ſolet. Sed Rondeletius à Pariſienſibus vocari ſcribit Cheuretes: à ſuis Caramot, ad diſcrimen Crangonis, quam Caramote appellant. A Santonibus de la ſante, quod ægris vt plurimum ſoleant apponere; a Rotomagenſibus Salecoques, vel Salcoques, vt ait Bellonius; quarum quæ adhuc vaginis incluſæ ſunt, Bouquetæ: iis autem exutæ, des Creuettes appellantur. Armorici des Sautrelles: ſaliunt enim Locuſtarum more. Maſſilienſes vulgo Vetuſtatis veſtigia retinentes, Carambotos vocant deducto à Caride nomine. Qui Galli Oceani littus incolunt, etiam a ſaltatione nominant Cheurettes, quaſi capreolas dicant. Galli in Neuſtria Bouquet, quod hirculum interpretatur Zoographus Luſitani Caraman de Lisboa, Veneti vulgo Squillas. Germanica nomina hæc finxit Zoographus: Ein Seegitzle, ein Meer Geiſſ: ein Beekle, ad imitationem nominis Gallici Cheurette, id eſt hœdi, quo vtuntur Rupellę, vel à gibbo vocat ein Hegerling, ein Hogergernir.

Gambarella.

GENVS. DIFFERENTIA.

deſcriptio.

SCaliger *a* tres facit Squillarum minorum ſpecies, omnes gibbas: maximam quæ Crangon forte eſt Rondeletij: minimam, quam Vaſcones Ciuadam vocant, Adriatici maris accolæ Squillam: mediæ magnitudinis Gambarellum vocatam ab Iſtris: quanquam Itali quidam minimam ita vocent. Sed videntur veteres Gibbæ nomine vnicam tantummodo ſpeciem κατ' ἐξοχὴν intellexiſſe: cui nimirum Scaliger mediam magnitudinem aſſignat. Squillarum generi, inquit Ariſtoteles, quas gibbas vocamus, quini vtrinque (pedes) ſitu quo cæteris: quorum proximi capiti acutiores, & quini vtrinque; alij ventri iuncti, quorum extrema latiuſcula ſunt, Tabellæ iis nullæ parte ſupina: prona ſimilis Locuſtarum eſt. Sed vetus Ariſtotelis interpres, Squillæ gibbæ, inquit, duodecim pedes habent, vtrinque ſex. *b* Ibidem Squillis gibbis caudam eſſe tradit, & pinnas quaternas. Nec plura de hac Squilla, in ijs, qui nunc extant libris Ariſtotelis inuenio, de corporis ac partium ſingularum forma. *c* Bellonius ſonos, inquit ante frontem gerit valde tenues cirros, quibus Dioſcorides aconiti radices in tenues fibras abeuntes comparauit: Caudam contractam, in cuius extremo pinnæ ſunt (vt in cæteris Locuſtis) quinæ: quarum quæ medio loco poſita eſt ſerratam, ſpinoſam, duram, atq; in acutum faſtigiatam formam habet, quam-

a Exer. 241. b Hiſt. 4. cap. 2. c Lib. 2. de aquati. 3.

quamobrem quaternas tantum illi connumerauiſſe pinnas (vt in Crangone dicetur) ſatis fuerit. His addatur Rondeletij deſcriptio quæ talis eſt: Gibbæ Squillæ Crangonibus tenuiores ſunt, maxime in cauda extrema, in fronte cornu geſtant, veluti Crangones, magnum pro corporis ratione. Oculos, alas, pedes, cornua, os, oris appendices, interna omnia ſimilia Crangonibus habent, caudæ initium in tumorem erigitur, vnde illi nomen: ab hoc tumore cauda tenuior & gracilior eſſe incepit, in pinnas quatuor deſinit: harum medium acutius eſt, quam in Crangonibus, vt dictum eſt: qua nota & gibbo à Crangonibus Squillæ diſtinguuntur. Cardanus addit forcipes pedibus duobus prioribus, iiſque manuum vice vti, forte cum Bellonio deceptus, qui non audiendos putat, qui Squillarum pedes forcipibus carere arbitrantur. Sed ſatis ſuperius demonſtratum, Squillis proprium eſſe, carere chelis. Sane in Rondeletij icone nulla forcipum aut chelarum veſtigia apparent, vti neque in noſtra, quæ melius legitimam Squillam gibbam repræſentat (quamuis in colli inferiore parte plurimas habeat appendices, quæ nullæ ſunt in Rondeletij icone) & eadem ſit magnitudine, qua depicta cernitur. A noſtris diuerſam aliam iconem exhibet Zoographus, nimirum hanc, quam putat eſſe Gibbam Rondeletij. Picturam minorem eſſe voluiſſet, & caudam minus directam, vt cognomini reſponderet. Sed admodum differt hæc pictura à Rondeletij. Oſtendit enim ſex ſeu mauis quatuor antennas longas, duas exteriores ſimplices, alias vero duas ſtatim à principio bifidas, vt quatuor eſſe videantur: deinde quatuor pedes priores forcipatos; duos maiores quinque conſtantes internodiis, ſi forcipes annumeres, duos minores quatuor internodia habentes.

Deſcriptio ex Rondele. Squilla gib. à Zograph. his forma.

LOCVS. PARTVS.

IN Santonum litore maxima earum copia eſt, & alibi quoque in litoribus Germaniæ & Belgij. Oua pariunt & generant more Locuſtarum, quia ſunt illius interanea perſimilia. Vterum autem gerunt menſes circiter quatuor *a* teſte Ariſtotele. Græce legitur: Τῶν δὲ φυκῶν ἡ κύησις ἐστι περὶ τέσσαρας μῆνας. Quocirca recte Gaza legit τῶν κυφῶν, non φυκῶν.

a Hiſt. 5. cap. 17.

NATVRA. MORES.

QVod antea de Squillis in genere dicebamus ex Æliano & Phile, nimirum Lupum piſcem ab eis vinci & interimi, vbi eas deuorarit, id Rondeletius & Bellonius in capite de Squilla Gibba retulerunt, nam cornu frontis elatum in palatum Lupi infigunt. Sanè Crancones idem facere poſſunt, quarum cornua dentata admodum, quamuis pauciora, minimæ vero non poſſunt, cum cornu eiuſmodi careant. Oppianus tamen de Squillis paruis, per quas Gibbas intelligunt, hæc canit Lippio interprete.

Piſcium perimunt.

Sunt Squillæ exiguæ, ſunt paruo in corpore vires:
At magnum & ſaturo præclarum labraca ventre
Interimunt aſtu: properat geſtitque teneri
Labrax piſciculos qui paruo robore poſſunt
Non dare terga fugæ: non æquo occurrere Marte.
Occiſæ occidunt hoſtem, perimuntque necantem,
Cum Squillæ rictu piſcis ſorbentur aperto,
Turmatim in medium deſcendit turma palatum,
Et feriunt cornu quod fronte inſurgit acuto.

Saltant vbi tanguntur, ac tangentem ſæpe expaueſcunt; corpuſque in aqua gibboſum arcuato moto promouent erucarum modo, quod Anaxandrides in Pindaro annotauit his verſibus:

Οὐκ ἐπικεκυφὼς ὀρθός, ὦ βέλτισ' ἔσῃ.
Αὕτη δὲ καρίδι τὸ σῶμα καμπύλη
Ἀγκυρά τ' ἐστιν ἄγκυρος τοῦ σώματος.
Si te curues, haud recte futurus es vir optime:
Squillarum more, arcuatum corpus hæc flectit
Obiectaque ante corpus anchora prorſus eſt.

VSVS IN CIBIS.

SVnt hæ admodum laudatæ apud priſcos & recẽtiores tanquam optimi nutrimenti & ſaporis dulcis: quod etiam Matron Parodus apud Athenæum in Atticæ cœnæ deſcriptione cecinit:

Καρίδες θ' αἳ Ζηνὸς Ὀλυμπίου εἰσὶν ἀοιδοί
Αἳ δὴ ἰδεῖν κυφαὶ μέν ἔσαν, γλυκεραὶ δὲ πάσασθαι:
Squillæ Iouis Olympij cantores
Aſpectu quidem Gibbæ, ſed in cibo ſuauiſſimæ.

Ideirco vendebantur olim in ſportulis, ex iunci vimine contextis, vt apparet in hiſce Arari in Campilione verſibus:

—— Αἳ τε καμπύλαι
Καρίδες ἐξήλλοντο δελφίνων δίκην
Εἰς χοινόπλεκτον ἄγγος. Vertit Dalechampius:
—— *Et curuæ.*
Carides exiliere delphinum modo
In vaſa texta iunceis.

Friguntur cum oleo in ſartagine: aut elixantur in aqua & cum aceto comeduntur. Hecticis quoque in cibo mirum in modum conferunt, & longe delicatiores ſunt, quam Locuſtæ aut Aſtaci.

Frigun. tur.

CAPVT XIV.

DE SQVILLA PARVA.

SYNONYMA.

PRoprio nomine caret ea Squilla, quam Ariſtoteles periphraſtice Squillarum τὸ μικρὸν γένος appellat: rationem addens: αὗται γὰρ οὐ γίνονται μείζους; hoc eſt: nunquam enim maiores euadere poſſunt. Sed hic lectores aduertit recte Rondeletius, τὸ καρίδων μικρὸν γένος id eſt Squillam paruam, & τὸ καρίδιον *a* non idem eſſe quod σκύλλαρον, quod tamen etiam Squillam paruam Gaza apud *b* Ariſtotelem conuertit. Nam σκύλλαρον, inquit Rondeletius, non eſt ex Squillarum genere: chelas enim habet Aſtaci modo. Κουρίδες, καρίδες. ἢ τὰς μικρὰς ἐγχλώρους: τὰς δὲ ἐρυθρὰς καμμάρους, exponunt Heſychius & Varrinus. Videntur autem Zoographo dicere, Squillas paruas alio nomine ἐγχλώρους dici, à colore fortaſſis: quem eis viuis obſcurum Rondeletius tribuit. Bellonius ſubfuluum: coctis rubeſcentem vterque. χλωρὸς quidem modo viridem, modo luteum colorem Græcis ſignificat. Eædem χλωροκαρίδες fuerint: ſic enim apud eundem Heſychium legitur. pro genere Squillarum. Mauult Zoographus χλωροκαρίδες. ἢ γουν αἱ χλωραὶ καρίδες Et μελικαρίδες nominatæ in conuiuio, quod Philoxenus Cytherius deſcribit apud Athenæum his verbis: Ξανθαὶ μελικαρίδες αἱ κοῦφαι: nam & color ξανθὸς, idem qui χλωρὸς interdum eſt, & pro κοῦφαι forte κυφαὶ, id eſt Gibbæ legendum, quanquam propter agilitatem κοῦφαι etiam, id eſt, læues cognominari poſſunt: à melle autem denominatæ videntur propter ſuauitatem in cibo: quamuis Rondeletius Squillas minimas omnium dulciſſimas facit. Sed Scaliger coctam rubeſcere negat, dum ſic ſcribit: Minima etiam è Garumna excipitur caniſtris: Ciuadam Vaſcones ob exiguitatem vocant, id eſt auenam. Pugillatim enim deuorant, ſicut auenam Veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. Ad Adriaticis generis nomine dicitur.

a Hiſt. 5. cap. 15. b Hiſt. 4. cap. 4. χλωρὸς. color quis.

Sed fallitur Scaliger, quippe Veneti Squillam vulgo vocant Gibbam: hæc cocta rubeſcit. Bellonius tum Gibbam, tum paruam Gambarellam vocari ſcribit, Mathiolus Senenſis Gambarello & Gambaruſolo vulgo dici ab Italis. Scaliger eam Squillam, quę media eſt inter minores, magnitudine, Gambarellum ab Iſtris vocari tradidit. Luſitani Squillam paruam vocant Caraman de Villa Franca. Germanice appellatur ein Zuuergkrebſslein, id eſt, an Squillana: vel ein kleiner Gernier.

GENVS. DIFFERENTIA.

deſcriptio.

DVo inuenio apud Italos noſtros Squillarum paruarum genera. Vnum maius, alterum minimum, illud duriore eſt cruſta quam Squilla Gibba, magiſque relucet, viuumque non aliter quam prædicta in aëre ſaltat, nocteque lucet, vt candela accenſa, Cambaretto vocatur Romæ. Alterum vero adeo exiguum eſt, vt mille vix libram æquent pondere, Romani Gambaruccio vocant. Venetiis quoque frequens: Coci quidam vocant Braua, id eſt auenam, vt Vaſcones Ciuade. Quocirca facillime mihi perſuaſerim, eſſe hanc Squillam, quam vocat Scaliger minimam, & quæ caniſtris excipitur è Garumna, viuit enim non ſolum in aquis marinis, ſed etiam dulcibus, & propterea Squilla fluuiatilis à Bellonio dicta eſt, quam ſic deſcribit. Squillis marinis multo minor eſt: tibiolas vtrinque quaternas, tenues, oblongas habet, in extremo forcipatas: cirros anteriore parte quaternos oblongos, tenui filo graciliores, quibus iter quoquouerſum prætendat, Latini prætenturas & antennas vocant. Pedes cum vtrinque quaternos habeat, duos tamen priores parte anteriore exporrigit: quibus non ad greſſum quidem, ſed magis ad corripiendum cibum vtitur. Nam tribus poſterioribus tantum incedit. Pinnulis autem pluribus ſub cauda poſitis in natatu vtitur: quarum quinque in eius extremo tranſuerſæ, earum corpus dirigunt. Harum autem media dura eſt, & gibbæ in modum ad oras crenata, vt reuera pinna dici non poſſit. Hæc Bellonius. Ciuadam Rondeletij, Gambarettum puto, prædicta Squilla minorem: ſic enim ait: Digiti minimi eſt magnitudine: capite pro corpuſculi magnitudine craſſo & lato ſine cornu, quo à Gibba differt: alioqui cauda tenui, paruo Gibbo, oris appendicibus, caudæ pinnis, internis partibus Gibbæ perſimilis, punctis aliquot variatur, colore eſt, dum viuit, obſcuro, cocta tota rubeſcit. Eas quas deſcribit Bellonius, aiunt moris eſſe vt viuæ aſſeruentur, tuncque ſubfuluas ſpectari: ſed coctas ruffeſcere. Squillam paruam Venetiis depictam & ad ſe miſſam talem exhibet Zoographus.

Squillæ fluuiatilis Bellonij deſcriptio. Ciuadæ Rondeletij deſcriptio.

LOCVS.

BEllonius longiſſime à mari eas ait prouenire: vnde ſumitur argumentum in mari non naſci, cum tamen Scaliger Ciuadam dictam à Vaſconibus de Garumna caniſtris excipi, & in mari agere

Vbi capiantur. ſcribat. Et Rondeletius Ciuadam hyeme in ſtagnis marinis capi tradit, & in magnorum fluuiorum oſtiis; è mari etiam extrahi ſæpe vidit, ne quis ob carnis ſuccum dulciſſimum, in dulci aqua gigni tantum exiſtimet. Tarentinus Squillas fluuiatiles nominat; vt Nebricenſis canit.

Cæruleus nos lyris amat, quem ſylua Maricæ
Protegit: hinc Squillæ maxima turba ſumus.

a Lib. 13. geogr. Author eſt Ariſtobulus apud *a* Strabonem in Indum flumen maximam multitudinem piſcium adſcendere & inter alios Squillas (καρίδας: interpres vertit Locuſtas paruas quidem vſque ad montem adſcendere; magnas vero vſque ad Indi & Arſinæ oſtia.

VSVS IN CIBO, ET MEDICINA, *& alijs.*

LAutiores menſas apud Romanos honorare ſolet. Carne enim eſt adeo dulci, vt quibuſdam faſtidium pariat, & vix, teſte Rondeletio, vllum aliud cibi genus dulcius deguſtaueris. Cum cruſta & pedibus integra frigitur in ſartagine addito oleo aut butyro. Sunt qui priuſquam coquant, in ſartagine perforata pedes vrunt, deinde aqua & oleo elixant. In aqua hordei lotæ, & in carnis iure coctæ hecticis maxime conueniunt. Nam bene alunt, ad expurgandum pectus conferunt, multoque vtiliores ſunt fluuiatilibus Aſtacis, quibus medici plerique pro Cancris fluuiatilibus vtuntur, cum tamen duriore ſint carne & minus dulci. Si ægris parentur Squillæ, de quibus nunc loquimur, cruſtis ſuis nudandæ ſunt: ſi enim vna cum his edantur, flatus gignunt, velut aphiæ cum ſpinis comeſæ. Cum cruſtis elixæ in aqua & oleo, adiecto pipere ſopitam Venerem ſtimulant: tum quia ſemen ſatis copioſum, ob dulcem & bene nutrientem ſubſtantiam tum quia flatus gignunt. Frixæ in ſartagine, flatus deponunt, more leguminum. Idem de Gibbis & Crangonibus dictum eſto. Tarentinus eſcarum aliquot ad piſces capiendos in compoſitionibus carides fluuiatiles miſcet in Geoponicis: nempe ad anguillas mullos, magnos Scaros, & ad tenues piſculos, qui capiuntur arundine.

CAPVT XV.

DE SQVILLA MANTI *Rondeletij.*

SYNONYMA.

HVius Squillæ nullus veterum, vt exiſtimat Rondeletius, meminit. Et quemadmodum Latini à terreſtris Locuſtæ ſimilitudine marinam Locuſtam nominarunt; ita ille hanc μάντιν à beſtiolæ ſimilitudine, quæ eſt ex Locuſtarum genere. Eam beſtiolam noſtri, inquit Rondeletius Preguedious id eſt precantem Deum appellant, quod ſemper manus (brachia vel pedes in iſtis animantibus magis proprie dicuntur) iunctas teneat, eorum more, qui ſupplices Deum deprecantur: Præterea corpore eſt valde tenui & macilento, vt qui aſſiduis ieiuniis ſe conficiunt & macerant. Eandem beſtiolam diuinare vulgus ait: captam enim pueri noſtri interrogant, qua ſit Romam, vel Compeſtellam ad D. Iacobum proficiſcendum ea: perinde ac ſi intelligeret, altero brachio extenſo iter monſtrat. Ab huius itaq; beſtiolæ ſimilitudine, Squillæ ſpeciem, mantin nominauit: nam vtraque corpore eſt longo, gracili, circa caudam latiore, brachiis duobus primis longis admodum Squillæ ſpeciem eſſe idem probat, tum quod chelis caret: quibus a Locuſta & Aſtaco diſtinguitur; tum quod aculeos in cauda habeat, Squillarum modo, & corporis denique ſpecie ſit Squillis ſimili, longa, qua à Cancris differt. Bellonius hoc genus Squillæ cum aliis pleriſque doctis Cicadam marinam appellare maluit nomine Maſſiliæ & in Italia vſitato in eodem animali. Sed Rondeletius, vt dictum eſt, ſuam Squillam cælatam, quæ Monpelij vulgo Cicada nominatur, Cicadam Æliani facere maluit, quod maior ei ſit cum Cicada terreſtri ſimilitudo. Gillius cum Cicadam Æliani deſcripſiſſet, ſubdit: Maſſilienſes tenuis ſuæ cuiuſdam vetuſtatis retinentes etiam nunc Cicadas nominant. Romæ audiuit Zoographus appellari Cicadam marinam, quæ alibi Vallopa, quod nomen Rondeletius Crangoni ſuæ tribuit. Cicadam marinam Romæ, & Genuæ vulgo dictam, Speuſippi Nympham eſſe ſuſpicatur Bellonius, ſed nullo fretus valido argumento. Nam Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham & Arcton ſimiles eſſe dixit. Mathiolus Squillam Mantim, Hippocampum vocat.

Nominis ratio.

Cicada marina quæ Bellonio.

Hippocampus Matthioli.

DESCRIPTIO.

a De aquat. 2. cap. 3. TEnuis eſt inquit, *a* Bellonius huius cruſta: cruda ita albicat, vt fere tranſpareat. Vna cum piſciculis marinis ſæpe ſuo cortice contecta extrahitur, & ſimul cum carpionatis, bocis, mænis & trachuris, caniſtris inſeritur. Natura incredibili fere artificio Cicadæ oblongum corpus decem tabellis affabre articulatis loricauit: quarum prima quæ caudam extremam conficit, pinnas in lateribus expandit. Cauda porro duabus maculis phœniceis ſubrubris inſignita eſt, quæ duorum oculorum ſpeciem præſeferunt, eſtque aculeata & crenata. Prima tabella à cauda incipiens verſus ſecundam, tertiam, quartam, quintam, & ſextam, pinnulis fimbriatis multiplicibus ſubtus munita eſt: quibus dum in mari natat, aquam percutit, & corpus incitat. Tres tabellæ, quæ ſex prædictas ſubſequuntur, ternis vtrinque pedibus communitæ ſunt, ad ceruicis autem initium duo brachia maiora oriuntur, quibus cibum apprehenſum ori ſuggerit: ſed ea Cancris; alter quam aut Locuſtis [illegible] cipantur. Sunt enim in longum exporrecta, atq; in extremo [illegible] dioribus crenis ſuffulta, quibus cum cibum corripit, ex vno brachio ad aliam brachij articulationem transfert. Horum autem extrema velut in duritiem oſſeam abeunt, denticulis [illegible] ob id ea [illegible] quiddam terminatur; & contra quam cauda [illegible] Extra aquam prorſus immobilis & imbecillis eſt. Aculeum vnum habet [illegible] mordicus cibum à pedibus ſuggeſtum continet, [illegible] tibus concidat, & in ſtomachum detrudat. Dentes [illegible] oris lateribus protulit, [illegible] mam referente infixos. Cujus anterioris partis [illegible] cidere, quæ mandit: poſterioris vero quæ crenas habet [illegible] Nam idem os duos habet dentium ordines, [illegible] fronte breues, [illegible] fiſſas: rurſus duas alias in lateribus prædictis breuiores. Oculos habet virides, exertos, [illegible] quas in cauda gerit: [illegible] diderunt. [illegible] profert. Piſce diſſecto, dentes fortibus muſculis moueri conſpiciuntur, cerebrumque adeo eſſe exiguum, [illegible] gnitudinem æquet, [illegible] milis fere Rondeletij deſcriptio eſt brachia [illegible] bet, articulis intercepta, [illegible] præſtent, interiore in parte ferrata: [illegible] notes ſunt, in ſummo ita magni; [illegible] ſerræ denticulis comparari poſſint. Cornua [illegible] in quorum ſummo ramuli duo exoriuntur. Sunt alia [illegible] nora ante oculos. Capitis figura Cancellum fere refert. Oculi [illegible] ſpicui ſunt & lati, [illegible] ambitu hirtæ. Vtrinque pedes ſex habet, [illegible] ximi in tomentum paruum deſinunt, [illegible] preſſum, à quo tumore aculeus [illegible] terni parui ſunt, & tenues, [illegible] quaſdam tenues terminatur. [illegible] catur, tabellis decem conſtat inæqualibus, [illegible] & ſtriatis: [illegible] lationes ſunt, eadem aculeorum ratio, [illegible] nitæ ſunt, in prioribus parui ſunt aculei, [illegible] iores & euidentiores. Cauda in os latum deſinit, [illegible] multis rigent aculeis: in oſſis huius ſuperiore parte [illegible] ſpectantur oculis pictis ſimiles. [illegible] ma tabella oriuntur. Supina caudæ parte [illegible] quemadmodum Locuſta & ſuperiores Squillæ. Toto corpore eſt pellucido. Iconem eius hic appinximus, quam Bellonius admodum perperam diuulgauit.

Dentes. *Oculi.* *Deſcriptio ex Rondeletio.* *Cornua.* *Collum.* *Cauda.*

COITVS. PARTVS. *vſus.*

EOdem modo & coit & parit quo prædictæ Squillæ. Carne eſt molli, dulci, delicata, nutriente, Venerem ſtimulante; paratur [illegible] turque eodem modo quo Squillæ prædictæ. [illegible] eſt Cicadas coctas, nominat Anaxandrides in Coryo Thracum regis conuiuio. Brachiorum extremis vtuntur ad ſcalpendos dentes.

CAPVT XVI.

DE CANCRIS IN *genere.*

ÆQVIVOCA.

CRuſtatorum omnium, quæ oblongo ſunt corpore & cauda prædita, hiſtoriam, præcedentibus capitibus abunde ſumus proſecuti. Reſtat modo Cancer, qui [illegible] caudatus, quamuis non omnino pro omnibus Cruſtaceis [illegible] perit *a* Plinius, his verbis, Cancrorum genera Carabi, Aſtaci, Maiæ, Paguri, Heracleotici, Leones & alia ignobiliora. [illegible] (ita Græcis Cancer vocatur) præterea paſſio eſt ſeu morbus, qui tempore Suidæ & Heſychij dicebatur [illegible] vero Celſus, Cancrum à carcinomate diſtinguit, [illegible] & ſerpere dicit ab his quæ extrinſecus incidunt, [illegible] pra interius aliqua parte innaſci. Suetonius etiam Carcinoma [illegible] xit. Polluci hoc nomine tumor eſt durus cum inflammatione & magno dolore qui vlceratur interdum, ſubrubente, [illegible] colore, ſanguinem emittens, incurabilis: [illegible] rimum venæ, aut pili. Eſt & occultum, inquit [illegible] tera ſimile, ſed non apparens, [illegible] grenam putat Nonius Marcellus. Sed medici diſtinguunt. [illegible] enim gangræna partis ex magnitudine phlegmonis mortificatio, [illegible] non integre facta & confirmata, ſed incipiens. [illegible] dum fit emortua, nec ſenſu omni priuata, ſed emoritur, atque ad extinctionem tendit.

a Lib. 9. cap. 30. *Carcinoma & Cancer morbus.* *Gangræna non eſt Cancer.*

extinctionem tendit. Cancer vero tumor inæqualis interdum cum vlcere, dolens, malignus, aſpectu teter, liuidus, oris prætumidus, cancro ſimilis. Siquidem tumor ipſe Cancri corpus, venæ tumidæ craſſæque eiuſdem pedes oculis repræſentant: vel (vt Aëtius ex Archigine & Leonida refert) quoniam ſicut Cancri animalia ſunt aſpera & dura, & ſi quid forcipibus ſuis ceperint, haud facile dimittunt: ita tumor iſte prominet, & tactui renititur & ægre tractabilis eſt: atq; vbi ſemel radices egerit, difficillime auelli tolliq; poteſt. Eſt enim malignus, ferus, proteruus, & quem curatio mannumque, vel blandiſſima tractatio efferare potius quam mitiſicare ſolet. *b* Ouidius vero dictum innuit, quod Cancri modo ſerpat & vitiet quæ attigerit:

Vtque malum late ſolet immedicabile Cancer
Serpere, & illæſas vitiatis addere partes.

Θηρίον, ait Varinus vlcus ferum, quod Cancer dicitur. Præterea καρκίνοι dicuntur oſſa duo iugalia, quæ prope tempora committuntur. Scribit enim *c* Pollux μετὰ τοὺς κροτάφους eſſe δύο ὀστῶν τῶν συμβολὰς περιειληφότων τὰ ὦτα eaque nominari ζυγώματα, & καρκίνους: forſan quoniam ita committuntur, vt Cancrorum forcipes inuicem inter ſe coeunt. Dicitur quoque eodem nomine vinculi genus apud *d* Galenum quod capiti conuenit: faſcia ſcilicet in plures partes ſciſſa Cancrorum pedum ſpeciem referentes. Vnde Heſychius καρκίνον eſſe dicit δεσμόν τινα. Eodem teſte καρκῖνοι dicuntur ὑποδήματα κοῖλα, calceamenta caua. *e* Pollux quoque καρκίνους refert inter ὑποδημάτων ſpecies ex Pherecrate in exemplum afferens κατίνυομαι τοὺς καρκίνους. Rurſum Heſychius καρκῖνον dici innuit τὴν πύραγρον, quanquam locus ſit mendoſus. Exiſtimo enim legendum ibidem πυράγραν. Nam alio in loco πυράγραι ſcribit eſſe fabrile inſtrumentum (χαλκευτικὸν ἐργαλεῖον, quod & Cancer vocatur, ſeu Pagurus: propter chelarum ſimilitudinem & ſimilem apprehendendi modum, aut vſum. δι' ὁμοιότητα λαβῆς, σχηματισμὸς δὲ αὐτῆς κατὰ τὴν πυράγραν dicit Varinus. Καρκίνος λίθους Polluci refertur inter οἰκοδόμου inſtrumenta. Carcini fuere appellati duo tragici: vnus Agrigentinus, qui fabulas edidit, teſte Suida, centum, & ſexaginta vicitque vna: alter Athenienſis Theodectis, vel Xenoclis filius, qui olympiade centeſima floruit. ante imperium Philippi Macedonis: Ex fabulis eius ſunt Achilles, Semele ſiue Arche, Athenæo authore. Eſt & Carcinus ſophiſta; item poeta Atticus, de quo prouerbium hoc eſt apud Suidam, καρκίνου ποιήματα, Carcini poemata, id eſt obſcura. Nam Carcinus Oſtrem ab Ilio cædem matris fateri coactum, fecit per ambages reſpondentem. Horum aliquem intellexiſſe viſus eſt *f* Plutarchus dum inquit: Ob hæc populus feſto dies agitat: neque quando Carcinus cum Æropa rem habuit, aut cum Hectore Aſtydamas. Cancer & Cancer marinus eſt Cancer in lapidem conuerſus ex India delatus, notuſque eſt in Syria & Ægypto, & vt ſcribit Andreas Bellunenſis, valde in collyriis vſitatus, forte Reiben Auicennæ. Nam Reiben lapis eſt ſicut Cancer, teſte Syluatico, apud quem ſcribitur etiam Keiben per kappa. Sed in *g* Auicenna pro Reiben reſtituit Bellunenſis Rathiaha is, inquit, Auicennæ eſt lapis ſicut cancer, refrigerans & humectans in ſecundo gradu. Vetus Gloſſographus, Auicennæ, Remigi, inquit, eſt lapis ſicut Cancer. Non eſt Carcinias Plinij quia non ſpeciem hic Cancri marini refert, ſed tantum colorem. Habeo in Muſæo hunc Auicennæ Reiben, vel Rathiaha, vel Remigi, & alium quendam Cancrum marinum, ſeu Pagurum qui è mari eiectus longo poſt tempore ſaxeus euaſit. Verſus retrogradi denique nominantur à Grammaticis Cancri; nempe qui non ſolum à dextra ad ſiniſtram, vel a principio ad finem, ſed è contrario legi poſſunt à fine ad principium; vel eodem ſenſu, vel quod artificioſius eſt, contrario. Lectio autem illa conuerſa, vel iiſdem manentibus dictionibus fit, vt in his Senariis Scazuſis, quibus Zoographus ad Friſium ſuum aliquando luſit.

Cancellos mitto vix Friſi hos tibi ternos
Claudos licet prorſus, ne videar ingratus
Caneris pro multis tu conſule boni, rogo

Carmen tale reperio apud *h* Virgilium:

Muſca mihi cauſas memora quo numine læſo,

Aliquando ſenſus efficitur contrarius, vt in hoc diſticho:

Laus tua non tua fraus, Virtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus eximium.

Interdum literæ ſingulæ retro leguntur, vt in hoc diſticho:

Signa te ſigna, temere me tangis. & angis.
Roma tibi ſubito motibus ibi amor.

SYNONYMA.

SAarathan ſeu Sarthan exponunt Cancrum apud Auicennam & Serapionem, in quo male vulgatus codex habet Sartam in fine per m. Καρκίνος dicitur apud Græcos: nomen eſt paroxytonum, dictylicum; penultima enim à poetis corripitur, vt Ariſtophane, Nicandro, Oppiano & aliis. Quocirca non recte à quibuſdam Grammaticis circumflectitur. Carcinus dictus videtur, quaſi coracinus (vt apud Athenæum legit Maſſarius, nam locus hic in noſtris codicibus deprauatus eſt) quod κόρας, id eſt pupillas, & oculos mobiles habeat. Varinus tamen καρκίνος, inquit, καρακίνος τις ὤν, ὁ κινῶν ἐπὶ συχνῷ τὴν κάραν: quod frequenter caput moueat, dicitur Cactrinus quaſi caracinus. Ἀλάκη fuligo, cinis Cancer. λιγνὸς σποδὸς καρκίνος, Varinus, & Heſychius: & mox ἀλάκη ἄνθρακες forte ἀνθράκες ſcribendum, & non ἀλάκυ per κ: ſed per β: Sic enim ordo literarum poſtulat apud Heſychium: & ἀλαβώδης eidem ἀνθρακώδης κεπτατητισμένον. Ἀλάβη enim magis accedit ad ἀσβόλη vocabulum pro fuligine vſitatum. Cæterum Cancri nomine hic inſtrumentum forcipem Zoographus, cui ἀλάβη nomen conuenit, ἀπὸ τοῦ λαβεῖν, intelligit Πτύξακρις, vel πύξακρις Cancer dicitur ab eo, quod Oſtrea venetur lapillo inter teſtas ſeu valuas (πτύχας ἢ πύξια) eorum immiſſo: vt pede facilius carnem eorum euellat, Varinus: qui & Siculis κάραχας Cancros vocari ait. Κάβειροι, eidem Heſychio ſunt καρκῖνοι: coluntur inquit in Lemno religioſe, tanquam Vulcani filij. Nepam, inquit Nonius Marcellus, quidam Cancrum putant ob illud Plauti: Aut cum Nepa eſſet dubium in vtroque. Nam vere nepa Scorpius dicitur. Marcus Tullius de finibus bonorum & malorum libro quinto, Serpere anguiculos, natare anaticulas, volare merulas cornibus vti videmus boues, nepas aculeis, ſuam denique cuique naturam eſſe ad viuendum ducem Cancri vocantur, vt ait *i* Iſidorus, quia Conchæ ſunt crura habentes, inimica Oſtreis animalia. Itali vulgo mutatis, & inuerſis literis Cranchio, & Granzo vocant Hiſpani Cangreio, Galli Cancres, Northmani Crape & Crabbe (à κάραβος, id eſt Locuſta) improprie. Germani quoque inferiores dicunt een krabbe, ſuperiores, ein krebs, & Angli à Crabbe, Poloni & Hungari Rak.

Πύξακρις. *Κάβειρος.* *Nepa quid.* *i* lib. 12. c. 6

GENVS. DIFFERENTIA. *deſcriptio.*

ROtundi ſunt Cancri, cum oblonga ſint cætera Cruſtata omnia quod *a* Ariſtoteles teſtatur, inquiens: Cancris ex Cruſtaceis: ſolis cauda deeſt & corpus rotundum eſt, cum Locuſtis, Squilliſque longum ſit. Id em *b* alibi Cancrum à Locuſta differre inquit, quod Locuſtæ caudam habent, Cancri non habent. Locuſtis enim vt nantibus cauda vtilis eſt: natant enim cauda quaſi remo innitendo: at Cancris inutilis eſt, quoniam vitam agere terrenam cauernaſque ſubire ſoleant, Sed falſum mea ſententia quod cauda deſtituantur: habent enim, ſed reuolutam, hinc ἐπικάλυμμα πτυχῶδες Ariſtoteles vocat: conſtat enim manifeſte ex tabellis, & corpus poſteriore parte integit, nec in pinnas deſinit, nec extenditur ad natationem. Idcirco caute locutus eſt *c* Plinius, quum ait: Carabi cauda à cæteris Cancris diſtant. Negat Galenus Cancros habere collum & caput, quod à veritate abhorret; prudentius dixiſſet, caput à cæteris partibus non eſſe aperte diſtinctum, quod his verbis ſcripſit *d* Ariſtoteles: Habent autem caput animalia omnia ſanguine prædita Exanguium nonnullis indiſcretum hoc eſt, vt Cancris: Idem Plinius: Quibuſdam indiſcretum caput eſt, vt Cancris. Et rurſus *e* Ariſtoteles: Alueus totius corporis indiſcretus eſt: nec enim caput diſtinctum, nec aliud quicquam. Quia igitur caput habere ex Ariſtotele probatum ſit atque etiam aliis, hinc nonnulli cerebrum quoque Cancris ineſſe ſcripſerunt, quaſi omnia quæ capite ſunt prædita, cerebro quoque à natura donata ſint: cum id in multis exanguibus, præſertim inſectis falſum eſſe declarat quotidiana experientia. habent tamen partem quæ cerebri fungitur munere: vnde enim dimanaret motus & ſenſus? à corde ne? ſic ait Peripatetica familia: negat veritas. Viſus autem eorum plurimis eſt obliquus: id ſic *f* Ariſtoteles: Cancrorum plurimæ parti oculi ſunt tum intro, tum foras in obliquum moueri apti. Quare nullos excepiſſe non admodum recte viſus eſt *g* Plinius, vbi ſic loquitur: Cancri in obliquum aſpiciunt cruſta fragili incluſis (alias incluſos gerentes) ſcilicet oculis: quia non omnibus eodem ſitu poſiti, ſed aliis è latere, non ſupra continuo ſub prono (ἰθὺς continuo & nullo medio) amplo diſtentes diſcrimine: aliis in medio breui diſcrimine, vt Heracleoticis, aut Maiis Parte ab vtraque quatuor pedibus exornantur. Pedes ait *h* Plinius (de Cancris) octoni omnes in obliquum flexi, & rurſus *i* alio in loco: Octonos à marinis eſſe diximus, Polypis, Sepiis, Loliginibus, Cancris, qui brachia in contrarium mouent, pedes in orbem, aut in obliquum. Iidem ſoli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent, Cancri quaternos. Sed mendo non vacare videtur hic locus. Nam cum antea octonos pedes enumeraſſet, ſubdit paulo poſt tantum quaternos: niſi quatuor in ſingulis lateribus eſſe intelligat. His ſi addideris chelas, quas Plinius brachia appellans à pedibus ſeparauit, decem conſtitues. Cancris etiam, inquit *k* Ariſtoteles, omnes deni cum forcipibus ſunt. Et alibi ait: Cancris primi vtrinq; pedes quaterni, tum terni alij ordinem eodem modo explentes, reliqua bona pars corporis pedibus caret. Pedes omnibus in obliquum flectuntur, quomodo etiam Inſecta mouentur. Binas haſce chelas, ſiue brachia denticulatis forcipibus prædita eſſe ſcribit Plinius, quod non exiſtimo in omnibus Cancris verum eſſe: carent enim quidam dentibus interius, quamuis maxima eorum pars eos habeat, aut ſaltem tubercula quædam alba, ad firmius retinendum. Rurſus *l* Plinius dextrum, inquit, brachium omnibus maius: ex *m* Ariſt. qui ſic dicit: Locuſtæ Cancrique omnes forcipem dextrum grandiorem, valentioremque habent. Parte enim dextra efficaciora ſuapte natura ſunt animalia omnia. In brachiis, ſeu forcipibus primoribus ſuperior pars mouetur inferiore immobili, cuius rei cauſam tradidit *n* Ariſt. vna cum ea, quam refert, cur Crocodilus ſuperiorẽ maxillam moueat: eius verba adiiciam, vt clarior doctrina euadat. Cætera omnia maxillam mouent inferiorem: Crocodilus fluuiatilis vnus ſuperiorem. Cuius rei cauſa eſt, quod pedes ad capiendum retinendumque inutiles habet: parui enim admodum

a Hiſt. 4. c. 2. *Cauda an deſtituantur* *b* De par. 4. cap. 8. *c* Li. 9. c. 31. *Caput & collum, an habeant.* *d* Hiſt. 4. c. 10. *e* Hiſt. 4. c. 3 *Cerebrum.* *Viſus obliquus.* *f* Hiſt. 4. c. 3 *g* li. 11. c. 37. *Pedes.* *h* l. 9. c. 13. *i* li. 11. c. 48. *Plinij locus ſuſpectus.* *Chela.* *k* Hiſt. 4. c. 2. *Pedes.* *l* Li. 9. c. 31. *m* De par. 4. cap. 8. *n* De par. 4. 11. *Crocodilus cur ſuperiorem maxillam moueat.*

dum ſunt. Itaque ad hunc vſum natura os ei pro pedibus vtile condidit: ad retinendum vero vnde ictus inferri vehementius poteſt, inde motus commodius agitur. Infertur autem vehementer deſuper, quam de parte inferiore. Ergo cum vtriuſque tum capiendi, tum mordendi vſus ore adminiſtretur, magis autem neceſſarium retinendi officium ſit, cui nec manus ſint, neque pedes idonei, commodius huic eſt mouere ſuperiorem maxillam, quam inferiorem. Quod idem cauſſæ eſt, cur etiam Cancri ſuperiorem ſui forcipis partem moueant, non inferiorem: habent enim pro manu forcipem. Illum itaque vtilem ad capiendum, non ad mordendum forcipem eſſe oportet. Mordendi autem ſecandique officium dentis eſt. Cancris igitur cæteriſque quibus licet ocioſius cibum capere, quoniam in humore non ſint, oris vſus partitus eſt, vt manibus aut pedibus capiant, ore ſecent, & mordeant: at Crocodilis os in vtrumque vſum vtile factum eſt à Natura, cum ita maxillæ moueantur. Videtur Ariſtoteles ſibi aduerſari, inquit Auguſtinus Nicephorus libro quarto de animalibus capite ſecundo. Nam primo tribuit Cancris pedes decem, connumeratis etiam chelis: nunc Cancris aſſignat pedes quatuordecim. Diluitur hæc inconſtantia, quod hæ ſunt duæ indefinitæ (propoſitiones) quæ veræ ſunt de Cancro ſecundum diuerſas ſpecies. Vnde Albertus non imperite dicit Cancrum, qui communiter Cancer dicitur, habere decem pedes; qui vero aureus appellatur, eum quatuordecim habere affirmat. Et Auicenna in ſuo de animalibus libro Cancrum, quem Ariſtoteles aſſerit decem pedibus fungi, nigrum eſſe autumat: eum vero quem Ariſtoteles dicit habere quatuordecim, vult eſſe aureum, quem ſua lingua Caniſſem appellant, qui aureus interpretatur: hæc Niphus. Cancri interius binos, vt Locuſtacea habent dentes primores & inter dentes carunculam linguæ effigie: tunc ſtomachum ori continuo iunctum exiguum proportione ſuorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter. in quo Locuſtæ & Cancrorum nonnulli dentes alios habent,
„ quoniam ſuperiores illi ſecare non ſatis queant. Hinc inteſti-
„ num ſimplex vſque ad exitum excrementi dirigitur. Quæ cuncta *o* Ariſtoteles, qui *p* alibi dixerat Cancris inteſtinum eſſe
„ qua applicatum illud operculum geritur media applicaminis i-
„ pſius: & in partem exteriorem, qua oua pariunt, deſinere: Can-
„ crorum ſpecies multæ antiquis cognitæ. Cancrorum etiam ge-
„ nus, inquit *q* Ariſtoteles, multiplex eſt, nec facile enumeran-
„ dum. Maximum quas appellant. Secundum Paguri quos He-
„ racleoticos vocant. Tertium fluuiales: cæteri minutiores, &
„ nullis pene nominibus annotati. Genus Cancrorum litorale
„ Phænice fert, tantæ velocitatis, vt vix conſequi ſit: vnde Hippeas id eſt equites illos appellarunt. Iis nil fere intus propter ino-
„ piam pabuli. Genus item aliud eſt quod magnitudine Cancrum
„ non excedat, facie Gammaris ſimile. *r* Ælianus Cancrorum,
„ inquit, genera diuerſa eſſe audio. Sunt enim quidam ſaxatiles
„ (πετραῖοι). Alij in limo, algis, aut arena gignuntur, quamobrem
„ & formis, & cognominibus differunt. Sunt qui curſores (δρομίαι)
„ quod longe lateque vagentur, merito appellantur. Idem *s* po-
„ ſtea: Cancrorum genus lutarium χλο[illegible] καρκίνων ἐστὶ καὶ πελίαι: ſic
„ Gyllius legit pro πετηλίαι, id eſt, volantes, veluti in vulgato co-
„ dice legitur: alias καὶ πέτονται) colore aliis albius ſpectatur: hi
„ in luto naſcuntur. Cum inceſſit eis metus, humo ſe excitant
„ ad volatum, & perparuis alis ſubleuantur, quibus quidem gra-
„ dientes vti minime neceſſe habent. Cum autem iniectus eis eſt
„ metus, nonnihil in his ſubſidij, non tamen admodum firmi habent: enimuero comprehenduntur, quod ſurſum altius ſubleua-
„ ri non queant. Hæc fere ſunt genera ab antiquis tradita. Nam
„ vbi hæc leguntur in piſcium catalogo apud *t* Plin. Cancrorum
„ genera Chamætrachea, Chamæleos, Chamæpelorides generis varietate diſtantes & rotunditate, Chamæglycymerides quæ ſunt maiores quam Pelorides, Colicia ſiue Coryphia: inepte nonnulli exiſtimarunt Cancrorum alias ſpecies enumerari, cum ea omnia quæ poſt hæc verba Cancrorum genera, ſint Teſtatorum potius genera, quàm Cancrorum. Sunt & Cancelli Καρκίνια ab Ariſtotele cõmemorati, qui in teſtatis quibuſdam innaſcuntur & inhabitant. Inter recentiores Rondeletius cum verba Ariſtotelis ſupra ſcripta produxiſſet, hæc ſubdit. Nos plura genera numerabimus, quæ ſub Cancris contineri nemo non fatebitur. Ea multiplici varietate à ſe diſtinguuntur. Vt magnitudine differunt, Mææ, Paguri ab Albis & Pinnophylacibus: hi enim parui ſunt, illi magni, inter hos alij ſunt medij. Heracleotici fuſco ſunt colore, Paguri & Maiæ rubeſcente, vndulati flauo cum è mari extrahuntur: Latipes & qui in Oſtreis naſcitur albeſcente, qui in Pinna, flaueſcente: Vrſus colore corticis mali punici. Diſtant & pedum longitudine: aliorum enim pedes breues ſunt, aliorum mediocriter longi, aliorum longiſſimi. Oculorum quoque ſitu differunt: horum oculi fere ſe contingunt: illorum magno interuallo diſtinguuntur. Sed digentiſſimus in his generibus enumerandis fuit *u* Cæſar Scaliger: qui Cancrorum, inquit, ſpecies multæ ignotæ mihi: quas cognitas habeo, deſcribam. Vna eſt apud vicinos noſtros generis nomine, parua. Altera, quam nunquam vidi, Phœniciæ, vt aiunt peculiaris, à velocitate Equitis nomine appellata. Quam doctiſſimus amicus noſter imprudenter in quarto libro
„ inter tardigrados numerauit. Peregrini ij in litore Iſſico exer-
„ cent tardiorum prædas animalium. Tertium genus eſt fluuiale, rotundius quam marinum. Quartum inſigne tum robore, tum
„ magnitudine. Paguros vocant, quorum duas noui differentias.
„ Alter & orbiculatior & fuſcior, & maior. Alter eſt quadratior &
„ minor, colore dilutiore, ac pene pallida viriditate. Poreſſas hos vocat Venetus. Quintum Heracleoticum, grandiſſimum in genere Pagurorum, cruribus breuibus, forcipibus admodum validis. Sextum longe omnium maximum quod Maiæ nomine cognoſcimus: tota cuppa aſperum, cuſpidata fronte horridum, prælongis cruribus, exilibus, ac propterea imbecillis. Septimum omnium minimum in ſpongiis, & Conchiliis. Hiſce Scaliger ſpeciebus addantur Cancer aureus, & niger qui Caniſſem Auicennæ appellatur, item qui Italice Granciporo dicitur, nomine tantum cognitus; & venenoſus, quem in India Occidentali eſſe ſcripſit Cardanus; & terreſtris, quem nauigatores ſub D. Thomæ inſula ſtatuunt; & qui à brachiorum longitudine paruitateque Macrochelus, & Brachychelus dicitur; nec non & hirſutus; & qui cordis figuram æmulari videtur, Rondeletio primum cognitus, vt etiam alij tres priores. Concludamus igitur recte ſcripſiſſe *x* Philoſophum: Cancrorum genus multiplex nec facile enumerandum. Sternion ab Alexandro Tralliano nominatur his verbis; Diabete morbo laborantibus [illegible] & Quo loco Iacobus Goupilus, accepiſſe ſe ab homine vulgarem Græciæ ſermonem tenente, teſtatur [illegible] eſſe ex Oſtracodermorum genere, ſed ex hoc (inquit) loco intelligi poteſt eo nomine carnem alicuius ſignificari. Cordis (ſtomachi, vel oris ventriculi) dolore affectis cibi, qui non facile alterentur (aut corrumpantur) conueniunt, & qui acres mordaceſque humores retundant [illegible] idem Trallianus habet: Zoographis vtrobique [illegible] intelligi, & ſternion [illegible] num aliquod animal. Sic & in canini appetitus à nimio ſtomachi calore, curatione, conuenire inquit [illegible] βούλβιον [illegible] Item in eiuſmodi refrigerantibus [illegible] & non facile concoquuntur [illegible] curatione doloris oculorum ex bilioſo & acri humore: Vtetur æger alimentis mitibus & minime mordacibus & incraſſantibus, vt Orpho, glauco, bulbio, Sternio. Verbum bulbion (inquit Goupilus) à nomine Latino vulua [illegible] tem ſignificari animalium [illegible] ſus redditur. Quæ conſequitur dictio [illegible] Græciæ ſermone, [illegible] mine doctiſſimo accepi, Hæc ille. [illegible] rundam [illegible] vt ab eadem [illegible] nomine Oſtracodermorum vllum intelligat dubitat Zoographus, præſertim cum ſemper hoc nomen cum vulua mentione coniungat, tanquam rem cognatam, eiuſdem nimirum animantis partem.

Caniſſem Cancer. Dentes.

o De part. 4. c. 5. *p* Hiſtor. 4. cap. 2.

Genera. *q* Hiſt. 4. cap. 2.

r Lib. 7. de anim. 24. c.

s Lib. 7. de anim. c. 30.

t Lib. 32. cap. 11.

Magnitudine differunt. Colore.

Pedum longitudine. Oculorum ſitu. *u* Exer. 245.

x Hiſt. 4. cap. 2. Sternion quid.

SENSVS.

MIre oculati ſunt cancri atque auriti, vt qui pauliò incredibili ſagacitate ſubodorantur, quamuis enim ſilenti tacitoque ingreſſu illos inſecteris, ſubito tamen præſentiunt, & confeſtim ſe luto obruunt, aut ſaxis ſubducunt, & hominum inſidiantium conſpectum effugiunt.

GRESSVS.

CAncer ſolus fere è Cruſtatorum genere non natat, ſed incedit, vt ſcribit *a* Ariſtoteles. Vis item aliis, inquit, nãdi tributa eſt, vt piſcibus; vt Mollibus, vt Cruſtatis, velut Locuſtis. Quædam ambulare poſſunt, vt genus Cancrorum: quippe quod quanquam ſuapte natura aquatile eſt, tamen habet vim ambulandi: Et alibi: Cancri, quanquam aquatiles, tamen greſſiles ſunt. Et Epicharmus in Hebes nuptiis apud Athenæum. [illegible]

Per ſalſum mare adueniunt Cancer & Echinus, natandi nomine periti, ſolique pedibus gradiuntur. Tranſuerſo latere procedunt: quanquam id neutiquam ſit mirum: cum & alia aliquot animalia eadem lege, aut proportione gradiantur: Nempe vrſus, ac ſimia propter latitudinem pedum poſteriorum: quos vt in vacuum ponant, neceſſe eſt ingreſſionis corrumpi quadraturam. Tranſuerſa ergo ſe inferunt. Et ita quoque moueri Scorpium ex *b* Plauto diſcere licet.

Receſſum cedam ad parietem, imitabor nepam.

Idem *c* Comicus hunc peculiarem gradiendi modum in Cancro notauit:

Vt tranſuerſus non prouerſus cedit quaſi Cancer ſolet.

Vegetius: Paralyticum iumentum ambulat pronum in latere ad ſimilitudinem Cancri. Eundem motum, non ſine diligenti conſideratione, (ſunt enim animalia quæ pluribus, quam quatuor notis mouentur) Ariſtoteles annotauit in libro de animalium greſſu, vbi ſic loquitur: Nam ſemper in quaternis proximis (pedibus) poſteriora per tranſuerſum ad priora arripiuntur. Declarant hoc quæ lento gradu motum cient vt Cancri: hi enim ita ſe mouent, quia de eorum genere ſunt, quæ multis fulciantur pedibus. Siquidem per tranſuerſum ſemper eo ſe mouent, quo greſſum dirigunt ſuum. Et poſt notans huius greſſus cauſſam, hæc ait: Quod etiam animalium genus præter cætera proprium & ſui generis motum agit: quandoquidem omnium vnum in priorem non mouetur partem, ſed in latus. Cum autem prior pars in oculis diſtincta eſſet, natura oculos ita affixit, vt cruſcula ſequerentur. In priorem enim partem illorum motus tendit. Ob eamq; rem Cancri etiam quodammodo in priorem partem ſeſe videntur mouere. Quibus Philoſophi verbis commotus Rondeletius, Cancros prorſum procedere eſt opinatus, nobiſque apparere tantum, quod per tranſuerſum moueãtur. Ita enim ſcribit: Cum vero cæteræ animantes & quadrupedes, & multipedes per diametrum, vel in anteriora moueantur, Cancri per tranſuerſum & in latus progredi videntur. Sed quoniam oculis ſemper prior ſiue anterior pars ad iter deſignatur, quia in priore animantis parte ſiti ſunt oculi, Cancri in anteriora reuera progrediuntur. Recte igitur *d* Plinius: Cancri in pauore etiam retrorſum pari velocitate redeũt, is autem motus ei qui fit antrorſum, ex diametro opponitur. In hanc opinionem quomodo ſe exercuerit doctiſſimus *e* Iulius Cæſar Scaliger, age videamus. Aiunt, inquit, vulgo non recte videri Cancrorum
„ progreſſum eſſe in latus. Etenim cum illis oculi ita mobiles ſint,
„ vt aliquando condantur, alias exerantur: exerti modo prorſum,
„ modo in latera obliquentur, non erit eorum inceſſus in latus, ſi
„ in latus oculi flexi ſint. Quia procedunt recta, qua obtuentur:
„ Sane haud aſpernanda ratio: Vana tamen, non enim ſcorpius o-
„ culos habet emiſſitios: & (ſi velis ludere) laterorſum promouet
„ tamen. Ad hæc nemo dicat, lineam quæ demetitur quadratum,
„ antrorſum produci, ſed ad latus. Neque dicentur Cancri antror-
„ ſum ambulare, cum oculi in latus flectuntur: ſed oculos dicemus
„ in latus flecti; quia progreſſio in latus eſt. Rationem explice-
„ mus. Motum tractione & pulſione fieri diximus alibi. Fit ergo
„ ſecundum artuum flexiones. At eæ Cancris introrſum ad pectus
„ ſunt. Ergo quaſi cum triremes circumaguntur, lateris vnius re-
„ miges impellunt, alij altrinſecus inhibent, aut retro trahunt. Ita
„ quam in partem proceſſurus eſt Cancer; eius lateris vtitur cruri-
„ bus ad carpendum ſolum: alterius lateris ad aſpellendum.

a Hiſt. *c* In Pſeudulo.

d Li. 9. c. 31. *e* Exer. 245.

LOCVS.

PLinius, *a* Viuere (Locuſtas) petroſis, Cancros mollibus ſcribit: Hyeme aprica littora ſectari, æſtate in opaca gurgitum receſſus. Verum non ſolum limoſis, mollibuſve, ſed etiam ſaxoſis in locis degunt, & ſicubi alga & arena eſt. Et vt ſummatim dicam, in aquis tum dulcibus, tum ſalſis, nec non etiam in terra. Scribunt enim terreſtres eſſe in inſula D. Thomæ ſimiles marinis; eduleſq;.

a Li. 9. c. 31.

VICTVS. ÆTAS.

VEſcuntur Conchylis. Polypum etiam, vbi ob nimiam Venerem imbecillus redditur, morti vicinus eſt, velut vlciſcentes ſeſe, nam hos ille cum bene valeret, edebat, deuorant: Oppianus.

Carcinades miſeræ & Cancri multique natantes
Quos omnes cupide primo ferus ille vorabat
Tunc viuum imbellem minime ſua membra tuentem
Diſcerpunt, donec moriatur funere diro.

quanquam hæc de marinis intelligenda putemus. In ciborum penuria à ſuo quoque genere minime abſtinent: quod ſi quis procul deferre eos velit, curet, ne alteri in alterum impetum faciendi poteſtas vlla ſit. Sunt igitur Cancri ſarcophagi, ſiue marini ſint, ſiue fluuiales, ſiue inter hos medij, qui ſcilicet in ſtagno marino naſcuntur, atque degunt. Ore excipiunt aquam, vt cætera Cruſtata,
„ teſte *a* Ariſtotele: ſed eã Locuſtæ ad ſuas brãchias tranſmittunt;
„ Cancri parte oris exigua; quæ ratio eſt, cur circa horũ os ſpuma
„ appareat, ex aqua & aëre, qui vna cum ea hauritur, cum per attractum & reiectum agitantur. *b* Alibi nullo diſcrimine Cancri & Locuſtæ, inquit, ex Cruſtatis aquam per ſuas appendiculas, prope hirciuſculas quaſdam partes egerunt. Viuere aqua dulci & ſalſa ſcribit *c* Galenus. Lacte potantes ſine aqua viuere multis diebus Auctor de natura rerum teſtatur. *d* Plinius Cancris tribuit vitam longam. Nos ex Ariſtotele ſupra probauimus, præ cæteris Cruſtaceis, longæuas maxime eſſe Locuſtas.

Aqua vt reſpirant. *a* Hiſt. 4. c. 2. *b* Lib. de reſp. *c* Li. de bon. & mal. ſuc. cib. *d* Lib. 9. c. 31.

CAPIENDI RATIO.

CApiuntur naſſis hoc modo, Ranas in partes diuiſas, in plures immittit naſſas piſcator: eas collocat in loca, vbi Cancri degunt, vt ingrediantur. Capiuntur & aliter, virgulis ſcilicet diuiſis in ſummitate, quibus inteſtina aliqua aut ranarum corpora inſerta ſunt, ordine diſpoſitis iuxta gurgites & loca, quæ habitare ſolent, denis duodeniſve: inde reticulo circumit piſcator, virgas ſigillatim eleuans, ſubiectoque reticulo, cum Cancer non adeo celeriter ſe poſſit explicare, decidit in reticulum.

SEXVS.

INteriora operculi applicatilis hirtiora amplioraque fœminæ Cancri habẽt, quam mares: vt ait *a* Ariſtoteles: Nulla re, inquit,
„ differt fœmina à mare, niſi quod operculũ applicatile illud am-
„ plius & diſtantius, & hirſutius fœminæ gerãt, in quo oua pariũt,
„ & qua egerunt excrementum. Membrum autem, quod mas in
„ fœminam inſerat, nullum omnino habetur. Hæc illæ. *b* Plinius
„ pedibus etiam diſtinguit, nam de Cancris loquens, fœminæ, ait,
„ primus pes duplex, mari ſimplex. Præterea Mares, vt ſcribit Au-
„ ctor de natura rerum, duas habent ſpinas inter ventrem & cau-
„ dam, quibus fœminæ carent, quæ oua in ventre habent.

a Hiſt. 5. c. 7. *b* Lib. 9. c. 31.

COITVS. PARTVS.

CAncri parte priore (Rondeletius vertit partibus poſteriorib.) copulantur, ſua opercula loculoſa illa, rugoſaq; mutua conſertione componentes. Primum Cancer minor ab auerſo ſuperuenire ſolet, tum maior, vbi ille ſuperuenerit, hæc *a* Ariſtoteles. Vnde *b* Plin. Cancros ore coire ſcripſit. Oua autem edunt in operculo, nec procul vt piſces faciunt & cætera quæ parere ſolent. Hinc fœminis operculum latius, vt locus eſſet ouis recipiendis capacior & præſtantior.

a Hiſt. 5. c. 7. *b* Li. 9. c. 51.

ANTIPATHIA.

CAncrum admota Polypode herba abijcere chelas ſiue pedes, Zoroaſtres, in Geoponicis ait. Aper non faciet in te impetum, ſi Cancrorum brachia (teſte Didymo) illa denticulata tecum appenſa circumferas: Apibus odor Cancrorum vſtorum infeſtus eſt teſtibus Palladio & Columella, *a* Virgilius:

—— Neue rubentes
Vre foco Cancros. ——

Idem Plinius: Cancrorum odore, inquit, ſi quis iuxta coquat, apes exanimantur. Auctores habeo, qui ardeolas Cancris nidos ſuos munire affirment aduerſus noxia animalia. Tanto diſſidio flagrãt Cancri & Erucæ, vt à cornibus ſuſpendantur illi ramis arborum, in quibus irrepũt; aut nidulantur Erucæ, illico decidant collabanturque, & alio immigrent.

Aper ne in te graſſetur. *a* 3. Geor. *Erucæ cancros odere.*

NATVRA. MORES.

VNiuerſi, inquit *a* Plinius, vbi aliquando congregantur, os Ponti euincere non valent: quamobrem regreſſi circumeunt, apparetque tritum iter, & paulo poſt. Dimicant inter ſe, vt Arietes aduerſis cornibus incurſantes. Narratur apud eundem Sole Cancri ſignum tranſeunte Cancrorum, cum exanimati ſunt, corpus in ſicco transfigurari in Scorpiones. † Ouidius brachijs orbos Cancros producere ſcorpos, ſi ſub terra occultentur, canit his verſibus.

Concaua litoreo ſi demas brachia Cancro,
Cætera ſupponas terræ, de parte ſepulta
Scorpius exibit, caudaque minabitur vnca.

Magna huius animalis aſtutia, & calliditas in capiendis Oſtreis
„ Conchiſque obſeruatur: Calculos enim & lapillos patulæ hian-
„ tique eorum teſtæ ingerit; ita vt occludi nequeat, mox dentato
„ forcipe piſculentam carnem abradens atque eliciens deuorat,
„ ſuauiterque & ſecure ſua captura fruitur, nullo vindictæ metu.
„ Diligenter multi ex Eccleſiaſticis ſcriptoribus hanc fraudulen-
„ tiam deſcripſere; ſed diligentiſſime D. *b* Ambroſius, cuius verba
„ mellito quouis nectare dulciora non præteribo: Cancer quoque
„ inquit, quas cibi gratia præſtigias ſtruit? Nam & ipſe Oſtreo de-
„ lectatur, & carnes eius epulum ſibi quærit. Sed quia vt appetens
„ cibi; ita proſpiciens periculi: quoniam cum difficilis eſt venatio
„ tum periculoſa: difficilis quia teſtis validioribus eſca interior
„ includitur: nam velut muris quibuſdam mollitiem carnis, præ-
„ cepti imperialis interpres Natura muniuit: quam medio teſta-
„ rum quodam ſinu concauo nutrit, ac fouet: & quaſi in valle qua-
„ dam diffundit: & ideo caſſa omnia tentamenta ſunt Cancri, quia
„ apetire clauſum oſtreum nulla vi poteſt, & periculoſum eſt, ſi
„ chelas eius includat; ad argumẽta confugit, & inſidias noua frau-
„ de molitur. Itaque quia omnia genera delectatione mulcentur,
„ explorat, ſi quando Oſtreum remotis in locis ab omni vento
„ contra Solis radios dipthychum illum ſuum aperiat, & reſeret
„ clauſtra teſtarum, vt libero aëre viſceris ſui voluptatem quan-
„ dam capiat, & tunc clanculo calculum immittens, impedit con-
„ cluſionem oſtrei, ac ſic aperta clauſtra reperiens, tuto inſerit
„ chelas, viſceraque interna depaſcitur. Hactenus ille. Oppianus
„ hæc de Cancro marino dixit:

Si quis in æquorea Cancrum conſpexerit alga,
Laudibus extollet, tantam mirabitur artem.
Conceſſa ex alto ſolers prudentia Cancro,
Cui parta eſt dulcis magno ſine præda labore.
Oſtrea diſtendit, teſtas & clauſtra recludit
Portarum paſcitque lutum ſcopuliſque repanda
Gliſcit aquas, paruum madida de rupe lapillum
Obliquus tollit Cancer, cheliſque recuruis
Continet, in teſtis lapidem demittit, apertis.
Aſſidet, atque epulis lætus ſaturatur amicis:
Non potis eſt nixu geminas occludere lances.
Oſtrea, nam latis portis ſeiuncta dehiſcit
Et moriens ſaturum Cancrum lætumque relinquit.

Puto tamen omnibus Cancris hanc ineſſe prudentiam venandi Oſtrea, nam & in paludoſis locis aquarum dulcium, ac fluminibus longe à mari diſſitis, hæc & cancri proueniunt. Latent, inquit *c* Plinius de Locuſtis loquens, menſibus quinis: ſimiliter Cancri, qui eodem tempore occultantur; & ambo veris principio ſenectutem
„ anguium more exuunt renouatione tergorum. Hæc ex *d* Ariſto-
„ tele; qui ait, Cancros nuper natos, & poſt etiam vere cruſta ſua
„ exui, quemadmodum Locuſtæ. *e* Alibi ſic loquitur de hac re cla-
„ rius: Cancri exuunt ſenectutem, molliores quidem perſpicue:
„ ſed etiam duriores exuere aiunt, vt Maias. Cum vero exuunt,
„ mollis admodum cruſta ſubnaſcitur: & quidem Cancri præ te-
„ neritate non ſatis ambulare poſſunt. Idem ſæpius repetit.

a Li. 9. c. 31. *Vt pugnet.* *Scorpionis & Cancris.* † Metamor. 15. lib. *Calliditas in Conchylijs capiẽdis.* *b* Hiſ. 5. c. 8. *c* Li. 9. c. 30. *d* Hiſ. 5. c. 17 *e* Hiſ. 8. c. 17 *Cruſtam exuunt.*

DENOMINATA.

KAρκινῶδες Cancri brachiorum inſtar comprehendere, vel comprehendi, contorqueri ἐπαλλάξ; hoc eſt, alternatim vel mutuo: Cancellari Latine dicimus pro implicari inuicem, & ita conſtipari. Καρκινοῦται ὅταν ῥιζοῦται ὁ σῖτος καὶ σκληρούνεται, Heſychius & Varrinus. Theophraſtes: Χειμῶνες δὲ ἐπιγινόμενοι [illegible] μᾶλλον ῥιζοῦται γὰρ καὶ καρκινοῦται μᾶλλον: hoc eſt, vt Gaza vertit: Sata frigore melius radicantur, cancrificanturque. Volunt καρκινῶδες dici plantarum radices, quæ Cancri inſtar diuaricatis, & in latera di-

Καρκινῶδες. *Cancellari quid Latinis.*

ſperſis fibris vel capillamentis terram apprehendunt. Ab hoc verbo καρκίνωμα dimanauit, idem cum Cancro morbo. Celſus de carbunculo: Non idem periculum Carcinoma affert, niſi imprudentia curantis agitatum eſt. Id vitium fit maxime in ſuperioribus partibus circa faciem, nares, aures, labra, mammas fœminarum. Et in iecore etiam & ſplene hoc naſcitur. Circa locum affectum aliqua quaſi puncta ſentiuntur: iſque immobilis & inæqualis tumet, interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quaſi recuruantur, hæque pallent, aut liuent, nonnunquam etiam in quibuſdam deliteſcunt, tactuſq; is locus aliis dolorem affert, in aliis eum non habet. Καρκινώδης, Cancro ſimilis, vel qui è Cancrorum eſt genere; vtitur hoc adiectiuo Ariſtoteles, τὰ καρκινώδη ἕλκη, dicuntur vlcera Cancro ſimilia morbo. Καρκινάδες parua ſunt animalia minutis Cancris ſimilia, colore, vt ſcribunt fuluo. Aët. αἱ τοῖς καρκινάδας ἐσθίουσαι τρίγλαι δυσώδεις εἰσὶ καὶ ἀηδεῖς, quidam Cancellos vertunt, quos καρκίνια diminutiua voce Græci vocant.

Carcinoma. — καρκινώδης. — Carcinades quæ animalia.

MYSTICA. MORALIA.

IMpoſtorum hominum mores, & qui improba inexplebiliq; cupiditate diuitias nullibi non quærunt, item qui patrimoniis ſuis pauperes per vim ſpoliant, vel per inſidias eripiūt, præclare exprimit Cancrorum aſtutia. Quos eleganter præſtringit hæc D. a Baſilij oratio. Iam quidem & infirmi, inquit, cuiuſdam animantis „haud modicam aſtuciam ipſe, ac doloſum ingeniū inſidioſumq; „cum didiceris, volo proinde, vt ipſe admonitus non imitere, ſed „vites maleficos. Cancer efflictim Oſtrei carnes cupit, ſed perdif„ficilis eius eſt ipſi venatio, teſtæ ratione qua clauditur, ac muni„tur: perualido namque & infracto ſepto carnis oſtrei mollitudi„nem natura muniuit. Quapropter & Oſtracodermon id aqua„tile nuncupatur. Cumque duæ concauitates exacte inter ſe con„iunctæ Oſtreum circumplicent & ambiant, nihil prorſus Cancri „denticulati forcipes illi poſſunt. Quid igitur agit? Quid tandem „molitur? Cum viderit illud tranquillis in locis tepore ſeſe oble„ctare, ſuaſque illas faluulas ad Solis radios aperuiſſe, ac explicaſ„ſe, tunc clanculum iniecto calculo concluſionem prohibet, atq; „quod viribus ſuis deerat, id tali aſtu ſibi ſupplet. Hæc eſt eorum „malitia, quæ neq; ratione, neq; voce prædita ſunt. Ipſe ego opta„uerim, vt Cancrorum ſolertem induſtriam imitatus in parando „viatico, à proximorum noxa incommodiſq; tibi temperes. Ta„lium eſt profecto morum, qui ſuum cum dolo fratrem adire ſo„let, quiq; ex inſidiis proximos aggreditur, alieniſq; inſultat ca„lamitatibus. Effugito deſpiciendorum hominum imitationes. „Tuis propriis facultatibus eſto contentus, paupertas cum vera„ci ſufficientia, omni potiūdæ voluptati profecto eſt cōpoti men„tis anteponenda. Ad huius imitationē D. b Ambroſius, cum de„claraſſet quam aſtute, ac fraudulenter inſidias parent Oſtreis „& Conchis Cancri, horum exemplo fraudulentium hominum „perfidiam, ingluuiem, cupiditatemq; inordinatam comprehen„dit his verbis: Sunt igitur homines, qui Cācri vſu in alienæ vſum „circumſcriptionis irrepant, & infirmitatem propriæ virtutis aſtu „quodam ſuffulciāt, fratri dolū nectāt, & alterius paſcantur æru„mna. Tu aūt propriis eſto contentus, & aliena te damna non pa„ſcant. Bonus eſt cibus ſimplicitas, innocentiæ ſuæ bona habens: „inſidiari neſcit alienis, nec auaritiæ facibus exardeſcit, cui lu„crum omne ad virtutem diſpendium eſt, ad cupiditatem incen„dium. Et ideo beata eſt, ſi bona ſua nouerit cum veritate pauper„tas, & omnibus præferenda theſauris: quia melius eſt exiguum „cum Dei timore. Quantum eſt enim quod hominem alat? aut ſi quæris, quod etiam abundet aliis ad gratiam, id quoque non multum eſt. Melior eſt enim hoſpitalitas in olerib. cum gratia, quam vitulorum pinguium præparatio cum diſcordia. Vtamur ergo in„genio ad quærendam gratiam, & ſalutem tuendam: Licet nobis „vti exemplis maritimis, ad profectum noſtræ ſalutis: non ad alienæ periculum. Hactenus D. Ambroſius. Impoſtores etiam alios & fraudulentos, veluti ſunt, qui ciuitatis gubernaculis præſunt, ſed iuſtitiam iniq; exercentes, exprimunt Cancri. Nam vt hi non recta progrediuntur, ſed dextrorſum, ac ſiniſtrorſum, ita etiam illi via recta neglecta, munera impiorum, ac inhumanorū, ipſi etiam inhumani piis bonorum rationibus, lachrymiſque præferunt, de quibus ſcilicet tam impie cum innocentibus, agentibus dicebat c Hieremias: Facti ſunt retrorſum & non ante: deq; iiſdem dicitur in Prouerbio, quod ipſi relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebroſas. His teſta dura eſt: quia in prauo illo ꝓpoſito fraudulentiſque actionibus perſiſtunt: carent ſanguine: quia nihil humanitatis, miſericordiæ, ac dulcoris poſſident: viuuntque in locis mollibus, delicias, ac omne voluptatis genus amplectens.

Homines doloſi & perfidi. — a Hex. diui. offic. Hō. — b Her. 5. c. 8. — Doloſi magiſtratus. — c Cap. 6.

HIEROGLYPHICA.

SCite admodum Ioannes ille cognomento Scholaſticus, Scalarum anacephalæoſi, hominem qui modo riſui indulgeat, modo luctui, modo auſteritati atq; temperantiæ ſe reddat, modo delitiis diffluat, & voluptatibus implicetur, Cancro æquiparauit, nunc in dextram, nunc in ſiniſtram partem gradienti, miraq; vitam ſuam inconſtantia traducenti: virq; is ſapientiſſimus de ingenij eiuſmodi pro lectu nihil ſibi quidquam pollicetur, quod ad vllā vnquam frugem peruenturum. Eiuſdem ſubterfugij, inquit Pierius Valerianus, cauſa Sophiſtam ſignificare, qui volūt, Cancrum pingunt: eos enim perſimiles huic animali dicit Plato Euthydemo, quos vbi validiori aliqua ratione deuictos comprehenſoſq; putes, tunc retro fugaci curſo lapſi per diuerticula, atque ſubterfugia, maiorem priore labore laborem tibi intentant, ſi vilem ac inanem prorſus curam eos conſectandi ſuſceperis. Sed enim non in Sophiſtas tantum, ſed in ipſam etiam Dialecticam obortum eſt à Cancro cauſilum. Nam Ariſton Philoſophus, vt eam eluderet, dicere ſolebat, eos qui dialecticam enixiori conatu ſectarentur, iis aſſimilari, qui Cancris veſcerentur, cibi enim admodum exigui gratia, circa ea tam multa numero, tantum laboris inſumi. Si quid vero abditum & arcanum luci proditum, ac reuelatum oſtendere quis velit, Pagurum, & eius generis piſces, qui latebris gaudent, facere appoſite figurabant: conſtat enim eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitiſſimis etiam cauernis euocari. Ea vero de cauſa Cancri nocturni luminis ſplendorem accurrunt, quod id omne genus Teſtacea noctu plurimum paſci, ea magis ſumpto pingueſcere. Iam vero Imperatorem Octauianum Auguſtum adeo delectatum fuiſſe hoc prouerbio, *feſtina lente*, tradunt Aulus Gellius in noctibus Atticis, & Macrobius in Saturnalibus, vt non ſolum in communi colloquio, ſed in Epiſtolis etiam eo vteretur: & in ſigillo ſuo ſculptum haberet Papilionem cum Cancro: quibus duabus beſtiolis prouerbij ſententiam hieroglyphice pingebat: per Papilionem Vermicum alatum, & velocem innuens celeritatem; per Cancrum vero, qui motu retrogrado & tardo fertur, moram & cunctationem.

Inconſtantia. — Sophiſta. — Arcanum reuelatum. — Feſtina lente.

NVMISMATA.

CAncer in numis, inquit a Pierius Valerianus, compactile ſic Cancer genus id, quod corpore eſt obrotundiore, cuiuſmodi pleriq; rique cœleſte ſignum figurant in Zodiaco, Chiorum inſigne ad rempublicam. Tradunt id & Pollux & alij; ſed enim ſi nullus auctor eſſet, numus argenteus id ſatis indicaret, in quo Pagurus cum inſcriptione, ΚΟΙΝΟΝ infere ΛΕΥΚΙΠΠΟΣ. Tum Agrigentinorum numiſmata argentea reperiuntur, in quibus ſculpta eſt ab vna parte aquila leporem pedibus premens, ac quandoq; illum dilacerans roſtro, cum inſcriptione in eorum vno ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ, in altero ΑΚΡΑΝΤΟΣ: in tertio vero ΑΚΡΑΤΑΝ. Horum autem numiſmatum pars oppoſita Cancrum & piſcem exprimit, vnius inſcriptio talis ΑΚΡΑΓ; alterius ΑΚΡΑ, tertij ΑΚΡΓΑ, in quorum vno eſt piſciculum ore tenens. In Syracuſanorum numo quoque argenteo parte vna aquila inſculpta cernitur ardeam, vt Goltzio placet, vulturem pedibus præhenſum tenens cum inſcriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ; altera vero parte Cancer eſt, & ſub eo duo delphini. Adraniorum quoque duo extant numi argentei, quorum prior vno latere aquilam habet, leporem pedibus tenentem, cum his inſcriptis ΑΔΡΑΝΩΝ, altero vero Cancrum ſupinum cum ſex circulis O literam plane referentibus, tribus ad dextram chelam, & tribus ad ſiniſtram. Infra Cancrum cernitur quid ſerpentinum. Poſterior vna parte aquila etiā habet pedibus comprehendentem leporem, & hæc ſupra caput & dorſum aquilæ ſcripta circum numi oram ΑΔΡΑΝΩΝ; altera vero parte, Cancrum ſupinum, & infra eum ſerpens, aut anguilla, vt arbitratur Hubertus Goltzius, ſuperius vero intra Cancri vtraſque chelas pectinem. Sinueſſa etiam Græcæ originis antea vocata Sinope numum cudit argenteum, in cuius vna parte videtur Cancer, aut Pagurus, & infra hunc piſcis nonnihil incuruatus cum hiſce inſcriptis literis ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩΝ, ab altera teſtudo cum eadem inſcriptione. Per Pagurum vero Cancrum volunt intelligi ſapientiam, & per teſtudinem ſalubritatem. Eſſe enim calidas aquas in agro Sinueſſano, & morbis ſalubres, Strabo & Plinius teſtantur. In nummo æreo Brutiorum ab vno latere Cancer eſt, intra cuius chelas impreſſa litera ΒΡΕΤ, & ſupra has literas caput bouis, infra vero Cancrum ΤΙΩΝ legitur; ab altera parte deæ alicuius, nimirum Palladis caput eſt, è cuius vertice quinque Cancri pedes prodeunt.

a Hierogl. lib. 28. — Chiorum numus cum Cancro. — Adraniorum. — Sinueſſæ vrbis. — Brutiorum.

PRÆSAGIA.

PLuuijs imminentibus, aut tempeſtate, Cancer ex aqua in terram prodit, quod ſcripſit Aratus his verſibus:

Καὶ μὴ ἐξ ὕδατος καρκίνοι ὤρτο
Χερσὶν ...

Pluuiæ præſagium.

SOMNIA.

CAncer viros peruerſos & inemendabiles indicat, propter animalis tranſuerſa veſtigia. Si quis inueniat marinum Cancrum, aut pluuialem virum peruerſum inueniet & inopem. Si marinum regem, ſi fluuialem, principem, eo quod mare regem, flumen vero princeps ſignificat, Zoographus ex incerto.

FABVLÆ.

CAncer teſte Hygino & Baſſo Iunonis officio inter aſtra collocatus, quod Herculem, cum hic contra Hydram Lernæam confligeret, & palude pedem haberet, mordicus arripuiſſet. Herculem enim aiunt ideo ira accenſum, eum interfeciſſe. Iunonem autem, quæ Herculi inimica erat, inter ſidera collocaſſe. Hanc fabulam Thom. Rhadi. metrice ſic deſcripſit:

Tot ſtellas Herculis enſe neſlus
Cancer portans, & habet irradians,
Calcem morſu acriter arripuit
In Lernea caput arma domat
Quando Tyrinthius acer, amans
Fama. Occiſum tulit ætheris
Oris Iuno breuiori mora.

Nonnulli, cur inter ſidera ſit collocatus, aliā rationem reddunt, quā nimirū conuerſione regreſſus; tā peculiari eo in animali animaduerſo, per eius imaginem oſtendere voluerint Solis curſum, qui cum eo progreſſus fuerit, retrorſum auferri, ac tantundem aufugere videatur. Veluti caper oppoſita ratione confictus, quia ſol ab eo ſigno, toto poli noſtri tractu, altiora petere contendat: caper enim dum paſcitur accliuiora, editioraque loca petit. Huiuſmodi vero commentum, vt ait a Pierius Valerianus, non ex orbis totius conditione, ſed ex cœli noſtri ſitu ſphæraq; ipſa ad arcticum obliquata excogitatum eſt: nam ad æquinoctialem circulum appropinquantibus Cancer deprimi videretur; æquinoctij ſigna attolli: ad id tamen fieret, quod Solis progreſſus & regreſſus omnino à Capricornio ad Cancrum, mox à Cancro ad Capricornum, ſecto duobus locis æquinoctali conſideratur. Quod vero aiunt Herculem tot immanium monſtrorum domitorem, in opprimendo etiam Cancello laboraſſe, nihil aliud ſibi vult, vt veteres interpretantur, quam ſophiſticas nugas obtritas dialecticæ diſciplina. Fabuloſe igitur iocatur Plato, cum Herculem aduerſus Cancrum deſudaſſe dicit.

Cancer cur in aſtra ſit locatus. — a Lib. 28. Hierogly. — Hercul. cur Cancrum viciſſe dicitur.

APOLOGVS.

SErpens vna cum Cancro viuebat, inita cum eo ſocietate. Itaq; Cancer ſimplex moribus, vt & ille mutaret, admonebat aſtutiam. Hic autem minime obediebat. Cum obſeruaſſet igitur Cancer ipſum dormientem, & pro viribus compreſſiſſet, occidit. At ſerpente poſt mortē extenſo ille ait: Sic oportebat ante hac rectū & ſimplicem eſſe, neque enim hanc pœnam dediſſes. Significatur hoc apologo, offendi potius, quam iuuari, qui cum dolo amicos adeunt. Ad huius apologi ſenſum fortaſſe, aut alterius ei ſimilis facti ſunt hi antiqui verſus, quos vt Euſtathius & alij, Alcei, alij Sapphus, quidam Praxillæ Sicioniæ eſſe aiunt:

Ὁ καρκῖνος ὧδ' ἔφη χαλᾷ τὸν ὄφιν λαβών·
Εὐθὺ χρὴ τὸν ἑταῖρον ἔμεν καὶ μὴ σκολιὰ φρονεῖν.
Cancer autem ita locutus eſt, cum ſerpentem chelis comprehendiſſet:
Neceſſe eſt vt ſodalis rectum ſequatur, & non obliqua voluat animo.

Serpens & Cancer.

PROVERBIA.

KΑρκίνος λαγὼν αἱρεῖ, id eſt, *Cancer leporem capit*: de rebus, quæ fieri nequeunt, vt interpretatur Suidas; ſeu vt alij de re nequaquam veriſimili; dictuque abſurda, velut ſi quis dicat, ab indoctiſſimo ſuperari doctum. Huic & aliud ſimile, Καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις, id eſt, *Cancros lepori comparas*, de ſupra modum diſſimilibus. Etenim & leporum celeritas, ita & Cancrorum tarditas nota eſt. *Nunquam efficies, vt recte ingrediantur Cancri.* a Ariſtophanes.

Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκῖνον ὀρθὰ βαδίζειν
Οὐδ' ἐπὶ τὸ πρᾶχθέν τι ποιήσεις ὕστερον οὐδέν.
Ambulet vt Cancer recta, haud effeceris vnquam
Nec quidquam efficies, vbi res erit ante peracta.

Hoc velut oraculum poeta facetus pronunciat; quod à natura ſit inſitum, nullo corriges negotio. Nam Cancris genuinum oblique ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, *Actum ne agas.* Idem fere cum præcedenti & illud eſt: *Cancrum recte ingredi doces.* Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις, de eo qui docet indocilem. Refertur in Plutarchi collectaneis. Pertinet ad genus ἀδυνάτων, *Æthiopem dealbas.* Siquidem animal hoc non ingreditur, niſi obliquo corpore, & in omnem partem mouet greſſum.

Ἐν δὲ διχοστασίῃ κ' Ἀνδροκλείδης πολέμαρχος·
In ſeditione vel Androclides belli ducem agit.

In homines contemptos & humiles, qui per occaſionem aliquam incidentem dignitatem ſortiuntur. Effertur etiā ad hunc modum:

Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς,

Et aliter:

Ἐν δ' ἀμηχανίῃ καὶ καρκῖνος ἔμμορε τιμῆς.
Fert rebus deſperatis & Cancer honorem.

Quanquam Carcinus viri nomen in hoc Prouerbio videtur. Πάντα λίθον κινεῖ. *Omnem moue lapidem.* Sunt qui metaphoram ſumptam eſſe exiſtimant ab his, qui Cancros venantur in litore. Nam hi plerumque ſub ſaxis latitant; quæ mouent; qui Cancros quærunt. Imitari nepam; pro retrocedere & in peius labi: Germani dicunt hinderſich wie die Krebs gehen, hoc eſt retrorſum, vt Cancri ambulant, ſed Nepa ſcorpionem potius quam Cancrum ſignificat.

Cancer leporem capit. — Omnem lapidem moue, quid dicantur & unde.

SIMILIA.

QVi hominem nimium præſumentem; & glorioſa verborum plus vltra iactatione ſuperbientem; illudere Romæ nuper voluit, quidam Cancro inequitantem pinxit, & adſcripſit. Plus Vltra: Οἱ ἐν διαλεκτικῇ βαθυνόντες, ἐοίκασι καρκίνους μασσωμένοις· οἳ δι' ὀλίγον τρόφιμον πολλὰ δεῖ ἀσχολεῖσθαι: Ariſton in ſimilibus: hoc eſt, Qui dialecticæ ſtudium profunde rimantur, Cancros edentibus ſimiles ſunt: qui propter exiguum alimentum, circa cruſtas plurimas occupantur.

EPITHETA.

TExtor Cancri ſyderis & animalis aquatici epitheta confudit ſeparantur hoc modo. Animali hæc adſcribēda: octipes, multipes, ſcopuloſus, cæruleus, teſtudineus, tardigradus, ferus, humens, rubicundus, obſcænus. Nam fluuialis, æquoreus & litoreus, differentiæ potius quam epitheta fuerint. Rubentem dixit a Virgilius. *Neue rubētes Vre foco Cancros*: id eſt, vt Seruius exponit, cum vruntur, non qui per naturam ſint huius coloris. Syderi vero conueniunt, Lernæus, pluuialis, niſi fluuialis legendum eſt, vt ſit idem quod fluuiatilis: & multa à calore ducta, quod Sol menſe Iunio, quum vehemens viget æſtus, hoc ſidus percurrat: calens, calidus, torrens, ardens, aduſtus, æſtiuus, æſtifer, rapidus, feruidus, inflammans: vtraque curuans brachia. Σισυρνοδῦται καρκίνοι Licophroni dicuntur. Siſira enim, vel ſiſyrna teſte Varino eſt tunica craſſa ex ouillis, vel caprinis pellibus cum lana. Ῥοδοδάκτυλος roſeis digitis, apud Athenæum: ὀκτάποδες Nicandro. Et b Ouidio:

Octipedis fruſtra quæruntur brachia Cancri.

Ἀλῆται, Oppiano. Sed hoc forte, inquit Zoographus, marinis potius conueniet, vel omnibus, vel ſpeciei cuidam. Plura in epithetis Paguri. Homerus in Batrachomuomachia eleganter Cancros deſcripſit epithetis.

Ἦλθον ἐξαίφνης νωτάκμονες, ἀγκυλοχεῖλαι,
Λοξοβάται, στρεβλοί, ψαλιδόστομοι, ὀστρακόδερμοι
Ὀστοφυεῖς, πλατυνῶτοι, ἀποστίλβοντες ἐν ὤμοις,
Βλαισοί, χειροτένοντες, ἀπὸ στέρνων ἐσορῶντες,
Ὀκτάποδες, δικάρηνοι, ἀχειρέες. οἱ δὲ καλοῦνται
Καρκῖνοι οἵ ῥα τε μυῶν οὐρὰς στομάτεσσιν ἔκοπτον.
Venerunt autem ex improuiſo; habentes incudes in tergo vngulis curuis.
Oblique ingredientes, tortuoſi, habentes forficulas in ore, oſtripelles,
Oſſei natura, lati humeros, rutilantes in humeris.
Blæſi, neruoſis ceruicibus, à pectoribus intuentes,
Octopedes, bicipedes, manibus qui capi nequeant (illi autem vocantur Cancri) qui vtique murium caudas oribus incidebant.

Cancri animalis epitheta. — a Georg. — Epitheta Syderis. — Siſira quid. — b 1. Faſtor.

VSVS IN CIBIS.

CAncro & huiuſmodi malacoſtraca ſcribit Galenus duram carnem habere, & ob id difficilime confici, ſed firmi alimenti eſſe. Auctor libri Galeno adſcripti de Spermate; Cancri piſces; ait, frigidi & humidi ſeptentrionales. Pſello itemque Diphilo apud Athenæum Cancer grauis eſt, & difficilis concoctu. Apud eundem Mneſitheus ait; Cancri, Locuſtæ, Squillę & huiuſmodi, difficulter quidem concoquuntur, ſed multo facilius quam alij piſces. Conuenit autem eos aſſari potius quam elixari. Arnoldus Villanouanus, Cancros marinos & fluuiatiles difficilis quoque digeſtionis eſſe ſcribit, at multum alere, nec facile in ſtomacho corrumpi. Et Aëtius in curatione colici affectus Cancros prohibet in cibo, quod turbationem inducant, Squillas, tanquam ex Malacoſtracis minus noxias concedit. Aluum ſoluere teſtatur Galenus, propter ſalſedinem & acrimoniam eorum: ideoque ſtomacho nocere, maxime neruoſam eius ſubſtantiam. Idem præcipit, vt coquantur in aqua, in qua nati ſunt; ego nihil referre puto, dummodo ſalſa ſit aqua. Coqui debent, inquit Platina ex aqua & aceto; & ſale abundanti. Cocti & in patinas tranſlati ex aceto (ſuffuſo) comeduntur. Romæ qui cruſtam veterem exuerunt, friguntur oleo & butyro: duriori cruſta tecti aſſantur ſuper prunas. Laudantur etiam ſi coquantur in Vino. Laudantur, qui vetuſtam habent cruſtam, autumno, hyeme, & vere: qui autem eam exuerunt Aprili, & Maio menſibus inueniuntur; nonnunquam etiam Romæ menſe Septembri.

Temperies. — Cur in colico dolore prohibeantur. — Vt coquendi.

VSVS IN MEDICINA.

HIc quædam communia Cancris marinis; & fluuiatilibus remedia omiſimus, quæ vbi de Cācro fluuiatili erit ſermo, proferemus. a Plinius contra ſerpentiū ictus mederi tradit, ſole Cancri ſignum tranſeunte. Apud b eundem nil tam æque aduerſari ſerpentibus quam Cancros, ſueſque percuſſas hoc pabulo ſibi mederi Thraſſyllus auctor eſt: cum ſol ſit in Cancro, torqueri ſerpentes. Apri, ait c Ælianus, Hyſocyamo deuorato Cancros ſibi pro remedio quærunt. Plinius apros hedera ſibi mederi ſcribit in morbis, & Cancros veſcendo, maxime è mari eiectos. Cerui, teſte † Ariſtotele, morſi, vel à phalangio, vel à quouis generis eiuſdem, Cancros edunt, quod idem homini etiam prodeſſe putatur; ſed non caret faſtidio. Paulus Ægineta contra ſcorpionum ictus ſilphium cum Cancro trito in vino propinat. & Aëtius eum appoſitum Scorpium occidere prodidit. Sed hoc alij priuatim de Cancro fluuiatili ſcribunt. Carbūculos & carcinomata in mulierum parte, teſte Plinio, præſentiſſimo remedio ſanari tradunt. Cancro fœmina, cum ſalis flore contuſo poſt plenam lunam, & ex aqua illita. Cancri cum in electuariis & antidotis reſumptiuis ponuntur; ſic præparari debent: Euellantur extremitates Cancrorum è pedibus & corporibus ſuis: & abluantur cum aqua frigida, & ſale cum cinere, ter, donec iam puræ ſint carnes, & odoris grauitatem exuerint: deinde coquantur in aqua hordei; cum aqua lactis, à quo extractum eſt butyrum. Sic præparati electuariis miſceantur, vt docet Auicenna libro quarto ſui Canon. fen. prima; tractatu 3. capite de medicamentis refrigerantibus hecticos; Hæc ex veteri editione Nicolai Præpoſiti. Cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere, ex hyſſopo (vetus codex legit œſypo) purgare; & ſi partus ſtranguletur (ſcilicet in enixu laborioſo parturientis matris) ſimiliter poti auxiliantur. Eoſdem recentes, vel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationem mortuoſque partus vtitur illis, cum quinis lapathi radicibus; cum ruta & fuligine tritis; & in mulſo datis potui. Item in iure cocti cum lapatho, & apio menſtruas purgationes expediunt: lactiſque vbertatem faciunt. d Item in febri, quæ ſit cum capitis doloribus, & oculorum palpitatione, mulierib. in vino auſtero potos prodeſſe dici Plinius ſcribit. Ad ſtrāguriam quidam iubent tres Cancros coqui in cyatho aceti, in mortario ſimul contundi, & exprimi, & propinari. Cum aqua florum Cyani minoris diſtillata extrahitur ſuccus ex Cancro viuo contuſo: & eo

a Li. 9. c. 31. — Contra ſerpentes. — b Li. 32. c. 5. — c 1. Var. c. 7. — † Hiſ. 9. c. 5. — Contra ſcorpiones. — Contra carbunculos & carcinomata. — Vt ad electuaria præparandi. — Profluuia ſiſtunt. — Ad partus continendos. — d Li. 32. c. 10. — Ad ſtranguriam.

gingiuæ puerorum in dentitione ſalubriter illinunt. Iliaco calido & ſicco præſcribit *e* Hippocrates inter alia piſces leuiter coctos & Cancros, & Conchylia. Cancri teſtam diligenter teres, & vino ſubdulci miſcebis, & colatam potionem dabis bibendam ei, qui calculi moleſtia laborabit, ex Marcello. Aëtius ad idem remedium Cancros vrit: Cancros inquit, tres aut quinque, aut ſeptem tan-,, tum, cum ingenti ſtrepitu indeſinenter ſub teſta exure: & contriti eorum cineris cochlearium vnum cum condito præbe: eoq; calculoſos renes ſanabis, ſed Marcellus Empiricus ad hoc remedium Cancros ſimpliciter terit, vt paulo ante recitaui. Cancrorum cinere aliqui in dentium doloribus vtuntur ex Plinio: Ab eodem Cancri & Scolopendræ marinæ cinis cum oleo, inter pſilothra numerantur: coniicit autem Zoographus, non Cancros ſimpliciter, ſed cinerem eorum eſſe intelligendum. Andreas ad lepras Cancri cinere cum oleo vſus eſt, eodem *f* Plinio teſte. Cancri maxilla naribus inſufflata valet ad ſanguinis fluxum, ex Roſa Anglica. Galenus in Euporiſticis ait: A beſtiis venenatis rabioſoq; cane demorſos ſanat Cancri interiorum cinis ex aqua ſemel, aut bis potus, quantum manu capere poteſt. Prodeſt etiam morſui canis rabidi, auctore *e* Plinio, membrana ſiue ſenectus anguium cum Cancro maſculo trita (manuſcriptus legit ex vino trita.) Cancri oculos alligatos collo mederi Lippitudini dicunt, vt idem ait. Cancri oculus, inquit Marcellus, ſubtiliter ſublatus, & in phœnicio conligatus, colloque ſuſpenſus, lippitudini incipienti medetur, ſi tamen remedium à caſto homine fiat. Si ramphos erodij (roſtrum ardeæ) cum Cancri felle in corio aſinino ſuſpenderis ad collum vigilantis, dormitabit, vt auctor eſt Kiranides. Ratio conficiendi pulueris vtilis ad diſſectionem nerui, qui à chirurgo eſt cõglutinandus, Henrici Ranzouij. Recipe oculos Cancri, in ſubtiliſſimum puluerem comminutos in paruo linteolo. Hunc puluerem neruis inſperge, & ſiccis faſciis, ex linteolo confectis, locum obliga, ne humiditas aliqua ad neruos penetrare poſſit. Hanc ligaturam per ſpacium viginti quatuor horarum intactam relinquito. Elapſo prædicto temporis ſpacio Chirurgus neruum inſpiciat, ipſiuſque conglutinationem exploret, & deinceps vulnus illud calidis vinculis deliget inſtar alterius vulneris recentis, & poſt diem vnum aut alterum ligaturam diſſoluat. In capite Cancrorum reperitur lapillus figura planus, qui acerrimo aceto immiſſus motum manifeſtum habere deprehenditur. Huius puluere audio multos feliciter vti ad conterendos renum calculos, ex *d* Mizaldo. Eoſdem etiam, in potu ſumptos, cordis punctiones ſanare aiunt.

e Lib. 3. de diat. — Ad dentitionem. — Ad Calculum. — Ad dolorem dentium. — Ad ſanguifluxum. — f 32. c. 8. — Ad venena & rabioſos canes. — e Lib. 29. c. 25. — Lippitudini medentur. — Ad neruos conglutinandos. — Lapis in capite cancri, & eius vis. — d Memor. cen. 8.

VSVS IN VARIIS.

PVrgari à Scorpiis domos, tradunt referente *a* Iſidoro, ſi decem Cancri cum ocymi manipulo alligentur, omnes enim, qui ibi ſunt Scorpiones, ad eum locum coituros. Ne à rubigine ariſtæ in aruis contaminentur, & in fœtidum puluerem redigantur, quidam tres Cancros cum bouilo & caprino ſtercore paleis admiſtis vrunt: Cancros viuos, inquit *b* Plinius, cremari iubent quidam, vt carbunculi non noceant. Vlmi folliculis genus quoddam beſtiolarum innaſcitur, quod Cnipes appellant, qui cum in ficis gignuntur, ficarios illos Culices τοὺς ψῆνας deuorant. Huius remedium Cancros ſtatuunt alligandos (ἄκος δ' ἐ τούτῳ φασὶν εἶναι τοὺς καρκίνους προσπερονᾶν, forte προσπατταλεύειν, pro affigere, Zoographus (in eos vertere ſeſe Cnipes inquiunt) ſed ficis quidem auxilia iſtiuſmodi comperta habentur, ex *c* Theophraſto. Fructum ait *d* Gaudentius Merula, plantæ continebunt, ſi Cancer trunco circumligetur.

Scorpij è domo vt expellantur. — a Lib. 12. Orig. c. 6. — b Lib. 18. c. 29. — c Hiſt. plã. 2. c. 19. — d Li. 4. memor. c. 39.

CAPVT XVII.

DE CANCRO MARINO.

ORDINIS. RATIO.

Synonyma.

CAncri marini nomen ita accipimus, vt omnes, quæ in mari naſcuntur, ſpecies comprehendat, & eam priuatim, cuius in hoc capite tradetur hiſtoria. Græcis καρκίνος θαλάσσιος vocatur, Gallis Cancre; quocirca nomine carere hanc ſpeciem ſcripſit Rondeletius; eandem intellexiſſe videtur *a* Cæſar Scaliger; dum ſpecies Cancrorum enumerans, inquit; vna eſt apud vicinos noſtros generis nomine, parua. Italis Granchin dicitur, & Granzo, Venetis Granceolo, Grancella Bononienſibus & Ferrarienſibus. Anglis & Germanis inferioribus Krab, Crabbe ſuperioribus Meerkrab. Græci maxime recentiores Paguros quandoque pro Cancris ſimpliciter accipiunt.

a Exer. 245.

GENVS. DIFFERENTIA.

deſcriptio.

VEneti, apud quos Cancrorum marinorum infinitus prope eſt numerus, Moleccam vulgo quẽdam vocant teſte Matthiolo, qui cruſtam veterem exuit, vere: Ex quo genere ſunt etiam, quæ vocantur Macinettæ, nam & hæ cruſtam hoc tempore exuunt. Quidam has fœminas eſſe volunt; Moleccas mares, & hos molleſcere, ac vernationem exuere: contra Macinettas perenni contegi cruſta, & nuſquam decidua: & Moleccas: tum quidem torpeſcere, cum cortice exuuntur. Alij toto genere diſtinguunt, & Macinettas multo minores Moleccis ſtatuunt, aliudque ab his eſſe tertium aiunt, quod perpetuo corticem durum retinet. Moleccas autem vocant à molli ac teneri cruſta, quam habent, cum veterem exuerunt. Rondeletius & Bellonius, item Zoographus in Cancri marini pictura non conueniunt. Quem enim depinxit Rondeletius acuminata magis eſt parte anteriore prope oculos, & duo habet cornicula, quibus Bellonij icon, item quam edidit Zoographus, caret. Quocirca, credo à Bellonio & Zoographo depingi eum, qui frequens vbiq; eſt in Italia. Et ſane fatetur Zoographus ſe nactum iconem ſuam ex Italia. Quem autem expreſſit Rondeletius, frequens eſt in Gallia Narbonenſi, & vt ipſe ait, diu extra aquam viuit, (ita etiam noſter vulgaris) Brachia habet non admodum magna, pedes longos in acutum deſinentes: cornicula duo. Cancer marinus, inquit *a* Bellonius, rotundo fere, ac circinato corpore præditus eſt, anteriori parte crenis diuiſo, cruſtaceo tegmine conueſtito: cuius magnitudinem ad Pagurum & Maiam, Aſtacum & Locuſtam facile contuleris. Maiores enim trium aut quatuor digitorum latitudinem non excedunt. Ea vero habent blæſa, vtrinq; in latere quaterna, & duo brachia forcipata. Hepate rubro conſtant, guſtui dulciſſimo, quod Ariſtoteles mutim nominare videtur, habet porro inteſtina multiplicibus cirris obſeſſa, mouentur que horum partes ſolidiores albis muſculis agentibus. Aliam ab his obſeruaui ſpeciem, magnitudine vulgaris, cæterum differt pede vltimo, qui ab vtraque parte eſt, Nam non in acutum deſinit, ſed breuioribus, ac craſſioribus conſtat internodiis, & curtior eſt aliis pedibus, & in fine latior duabus poſtremis articulationibus. Hunc igitur etiam depictum do, vna cum aliis duobus ſupra deſcriptis, quo pes hic poſterior melius conſpici poſſit. Habet etiam duo cornicula, qualia ſuo Rondeletius tribuit, ſed corpore eſt rotundiori, quo vulgari Cancro marino ſimilis. *b* Ariſtoteles pelagios Cancros pedes longe tardiores cæteris habere ſcribit ad ambulandum.

Molecca. — Molecca vnde dicta. — a Lib. 2. de piſc. c. 3. — b De part. 4. cap. 8.

LOCVS.

OPpianus *a* de Cancris marinis:

In ſaxis habitant curuis & paſcua carpunt.

Quod autem Plinius dixit Cancros locis mollibus vitam degere, haud ſatis verum videri annotat Maſſarius. Sunt enim, inquit, Paguri Cancri, & tamen non niſi locis ſaxoſis capiuntur, & ſimiliter Cancri illi alij parum minores, cibo non idonei, præcipue mares, præterquam cum exuerint ſenectutem, quos tam petroſis, quam terrenis locis vitam agere perſpicuum eſt: quod ex Ariſtotele elici etiam poteſt, tam octauo de hiſtoria, vbi Cancros aquatiles, ſtercus deuorare inquit: quam etiam quarto de partibus animalium, cum Cancris caudam inutilem eſſe tradat, quoniam vitam agere terrenam cauernaſque ſubire ſoleant, nec defendi ſatis poteſt Plinius, niſi quis in Plinio non Cancri, ſed Aſtaci legendum exiſtimauerit, vt dictum eſt ex Ariſtotele, vnde hæc mutuatus, Hactenus ille. Vnde forte ab Æliano πετραῖοι, hoc eſt, ſaxatiles dicti ſunt. Narrant nauigatores iſti in Indiam magnam copiam marinorum Cancrorum eſſe prope Inſulam Canibalorum, quæ hodie Domeneca appellatur, & Hiſpanos per decem dies continuos hiſce vitam ſuſtentaſſe in mari Nicaragua. Rondeletius ſuam ſpeciem frequentem eſſe ſcribit in ſtagnis marinis. Noſter vulgaris vbique in Italico degit litore, in locis ſaxoſis atque arenoſis.

a 1. de Piſc. — Plinius correctus.

NATVRA. SAGACITAS.

IN Boſphoro Thracio cum ventus ingruit violentus, Cancri aduerſus fluctus nituntur: circa promontoria vero, vbi venti vis maior eſt, omnino repulſi auerſique, impetum ſequi vndarum cogerentur: cæterum hoc præuidentes, cum iam prope ad promontorium appulerint, ſinguli in ſinuoſo aliquo loco ſe tenent, ſimulque & reliquos expectant. Deinde in eundem locum congregati, adrepentes per præcipites crepidines in ſiccum aſcendunt, & fluctuum vim (qua parte violentior erat) euadunt iter pedibus conficientes. Cum aũt hanc violentiam pedibus prætergreſſi ſunt, rurſus per crepidines in mare recurrunt. Parcunt autem eis piſcatores, cum declinandi communis periculi gratia ſponte in terram exeunt: neque homines cum ſint, ipſo etiam maris impetu ſæuiores ipſis videri volunt. Ex *a* Æliano.

a Lib. de anima. c.

SEXVS. COITVS.

MArinorum color, teſte *a* Bellonio, maribus quidem rubentior, fœminis ex liuido in cyaneum tendit. Mares autem fœminas opprimere videntur, antequam ineant: atq; inter ſe diutiſſima dimicant arietum more. Crura in ventrem inflectunt dum incedunt. Rondeletius ſuo Cancro fœminæ intus partem ineſſe quandam croceam ſcribit, qua mares carent, quam ouorum materiam eſſe putat. cæterus partes internas albas tam in mare, quam in fœmina reperiri.

a De aqu. 2. c. 3.

APOLOGVS.

CAncer, vt ait Æſopus, è mari cum aſcendiſſet, in loco quodam paſcebatur. Vulpes eſuriens vt vidit, acceſſit, ac eum rapuit. Ille deuorandus ait, ſed ego condigna patior, quia marinus cum ſim, terreſtris eſſe volui. His probat Æſopus homines, etiam qui propriis derelictis exercitiis, ea quæ nihil conueniunt, aggrediuntur, merito infortunatos eſſe.

Cancer & vulpes.

VSVS IN CIBIS.

IN aqua & aceto, cũ modico ſale elixantur, aut in aqua marina: aut aſſantur, ſed elixati meliores ſunt, frigũtur in oleo Moleccæ dictæ, præſtantioreſq; habeãtur cæteris. Fœminæ maximæ cũ turgent ouis meliores iudicãtur maribus: Ideoq; Bononienſes, & Ferrarienſ. fœminas, & mares ſeorſim ponũt, fœminaſq; duplo maioris

Vt coquantur.

pretij vendunt. Qui in Indiam nauigarunt, aiunt in Orientalibus regionibus Cancros marinos plenos eſſe, ſuccoque dulci turgere cum Luna parturit, contra vacuos cum eſt plena: ſecus quam in noſtris Europæis locis, vbi in plenilunio meliores exiſtunt.

VSVS IN MEDICINA.

Ad phthiſicos. „ RONdeletius de ſuo Cancro ſtagni marini hæc ſcribit: Hoc „ Cancrorum genus inter marinum, & fluuiatilem medium „ eſſe comperio, vt in marini & in fluuiatilis vicem vſurpare poſſi„ mus: Stagnorum enim aqua partim marina, partim dulci cõſtat. „ Quando igitur fluuiatiles deſunt, ſtagni Cancros aqua hordei „ abluendos cenſeo, vt in ea ſi quid ſit ſalſuginis, deponant, qui„ bus tam feliciter vtemur his affectibus, quibus fluuiatiles val„ de prodeſſe prædicantur: Atque hoc expertus profiteor phthiſi„ cis multum auxiliari. Illis enim ita, vt diximus lotis, & in iure „ capi, vel cum cremore ptiſſanę coctis phthiſicos diu ſummo va„ letudinis eorum commodo alui. Ex eiſdem cinis pulmones ex„ ulceratos mire reficit & recreat, ſi in aqua adianthi, vel planta„ ginis lotus cum lacte aſinæ, vel cum cremore ptiſſanæ hauriatur. „ Ex eodem cinere medicamentum fit, quod à cane demorſis ma„ xime ſuccurrit. Quare minus recte faciunt medici quidam, qui „ fluuiatilibus, vel ſtagni marini Cancris fluuiatiles Aſtacos ſub„ ſtituunt, omnibus dotibus Cancris, de quibus loquimur, infe„ riores: illi enim molli præhumidaque ſubſtantia conſtant, & „ quæ facile diffluat ac diſſipetur, neque corpus ſatis nutriat, neq; „ peculiarem vim, ad pulmones iuuandos inſitam, habeat. Cancri „ vero fluuiatiles dulci ſunt ſucco, temperatam ſubſtantiam indi„ cante, quem perlibenter amplexatur natura, quo reficitur & fo„ uetur, qui hæret, diſſipatuque facilis non eſt, & natura ſua pul„ monum malis ſuccurrit. Hactenus ille. Cancro marino & fluuia„ tili remedia multa communia dicentur, vbi de fluuiatili fiet ſer„ mo. Nam Dioſc. ſcribit marinos eadem præſtare quæ fluuiati„ les, verum ignauius. *a* Plinius hedera, inquit, apri in morbis ſibi „ medentur, & Cancros veſcendo, maxime è mari euectos. Sed „ Ælianus tradit apros Cancris ſimpliciter ſibi mederi cõtra hyo„ ſcyamũ. Decoctum Cancri marini apud *b* Pliniũ efficax habetur „ contra dorycnium. Marini non fluuiatiles aſſumuntur in Theriacam Cl. Apollonij ad rabioſorum canum morſos apud *c* Galenum. Si equus cum fœno, aut pabulo braſſicam ſylueſtrem forte deuorarit, prodeſt marinos Cãcros tritos cum ſucco braſſicæ (ſatiuæ) miſcere & apprehenſa lingua per os infundere bis die, idque per triduum, donec malum egeratur aluo, ex Abſyrto. Cancros marinos impari numero exuſtos vel aridos tritos, & baccas laureas impari numero tritas, adiecto melle atque adipe anſerina remiſſa, æquis ponderibus vniuerſa permiſta vnum corpus facias, atque æqualiter in duodecim partes diuidas, & in cibo, aut in potione laboranti phthiſico dederis, mire profuturum pollicetur Marcellus. Auctor eſt Alexãder Benedictus Cancros Marinos, põdere drachmarum duarum, ſi bibantur ex lacte materno, vel nutricis, infantibus & pueris ſanare ſtranguriam. Cancrorum fluuiatilium cinis ex oleo & cera (inquit Plinius) rimas in ſede emendat, item & marini Cancri polline (ſcilicet ſuo emendant) Teſte marcello ex oleo impoſiti pernionibus, vtiliter proſunt, ita vt foueantur aqua, in qua eruum decoctum eſt. Celebrat *d* Auicenna, Cancrum marinum aduſtum ad quartanam, ſcabiem, lachrymas oculorum & alia, ſed Cancrum marinum exponit ſi eum ibi intelligere, qui in lapidem induruit. A *e* Plinio laudatur Cancri marini cinis vſtus cum plumbo, ad carcinomata compeſcenda. Ad hoc ſufficere, cum melle lineaque lanugine. Aliqui malunt alumen melque miſcere cineri. Apud eundem tam marini, quam fluuiatiles pilos è mamma tollunt, hoc eſt, morbum pilarem ſanat. Propſilothro *f* idem ſumit Cancri marini cinerem & ſcolopendræ marinæ. Cancelli (Cancri) marini, aut fluuiatiles in aqua decocti caro cocta & tunſa cum farina hordeacea mixta, impoſita calidæ ſtomachi vomicæ, tribus diebus maturat efficaciſſime, & pluſquam ſit veriſimile, expertum à ſe Alexander Benedictus atteſtatur.

a Li. 8. c. 27. *A*[*p*]*rorum medicinæ.*
b Li. 32. c. 5.
c Lib. 2. de Antid. c. 73.
Cõtra braſſicam ſylueſtrem.
Ad ſtranguriam.
d Lib. 2. tract. 2. ca. 150.
e Lib. 32. c. 10.
f Lib. 32. c. 10.

CAPVT XVIII.

DE CANCRO MAEA DICTO.

SYNONYMA.

OMnium Cancrorum maximus Maias appellatur; teſte *a* Ariſtotele. Cancri μαῖαι, inquit Rondeletius, dicuntur ab Ariſtotele, à Gaza Maiæ fortaſſe à magnitudine: nam μαῖα, quæ amitam ſignificat, & nutricem, aliquando etiam pro grandiore natu ſumebatur: Cæterum vt hoc bene: ita contra quem Maiam eſſe putat, Pagurus eſt, & quem Pagurum, Maia. Hic, inquit in Prouincia Squinado vocatur, ab aliis Gritta, Squaranchon, Grampella, ab Hiſpanis Chabro. Hæc ſynonyma conueniunt cum iis, quæ Bellonius Cancro Maiæ adſcripſit, ait enim: Maiam ob ſimilitudinem, quam cum araneo habet, vulgus Gallicum Iraigne de mer quaſi araneum marinum dicat, nominat. Maſſilienſes ab aculeis infinitis, quibus in tergore more Locuſtæ horret, & villis, quibus vndique eſt circumſeptus, Vne Squinaude (ad pectinem, ad quem linum attenuatur, alludentes) vocant. Veneti ac Genuenſes à ſpeculis, in Maiarum cortibus eleganter incluſis, Specchio hoc eſt ſpeculum dicunt. Alij Granceolas, & Cranceolas: Romanum vulgus Grancitellas. Mææ ſunt, inquit Iouius, grandiores rotundiore

a Hiſtor. 4. c. 2.
Etymum.

ventre, greſſu in terra ſegnes, in aquis autem velociſſimæ. Veneti Granceolas vocant: quarum rotundioribus teſtis ſpecula includere ad elegantiam ſolent. Et Maſſarius ait. Qui Mææ vocantur, de genere Cancrorum maximæ ſunt: quibus cauda deeſt, & corpus rotundum eſt, dorſo ſpinoſo, cruribus oblongis: quas vulgus Cancreolas cognominat. Quorum omnium auctorum ſententia noſtræ opinioni ſubſcribit. In Luſitania dicitur Cangreia, vel Centola Zoographus. Germanice [illegible] ein Meerſpinn, vt Gallos imitemur, & Albertus Araneum maris [illegible] rotundum ſine cauda, ſcribit, Germanice Araneum maris appellari. Ein Spiegelkrabb / cum Genuenſibus, vel cum Maſſilienſibus ein Stechelkrabb nominari poterit, vt idem ait Zoographus.

GENVS. DIFFERENTIA. deſcriptio.

MAia, vt ſcribit Bellonius, in eo à Paguro differt, quod hic parte anteriore latior ſit, Maia vero poſteriore parte in latitudinem ſe diffundat, anteriore coarctetur, & anguſtior fiat [illegible] teretem magis orbiculata apparet quam Pagurus. Crura [illegible] intercepta gerit, alta & exilia [illegible] prædam ori applicat. Corpus illi eſt tam grande [illegible]

[illegible]

A Paguro quid differat Maia.
Fœmina deſcriptio.
Interna.
Vulua.
Dentes.
Veſica.
Pagurus Rondeletij deſcriptio. Cornua. Oculi.
Pedes. Cauda. Oua.
De partu [illegible] cap. 8.
Hippocarcinus [illegible] deſcriptio. Oculi.

tera è regione fere ſinus, vnde prodeunt, eminent. Item alia paulo inferius ad horum latera ſupremis illis corniculis ex diametro oppoſita, maiora ac longiora, in tenuiſſimas veluti ſetas deſinentia. Os ſub his infimo loco ſitum, duo veluti brachiola intus tota villoſa muniunt. Vniuerſum tergus aculeis ſpinoſiſque quibuſdam operculis obſitum eſt, quæ ad latera maiora ſunt. Quinque ab vtroque latere pedes, ſi brachia annumeres, in totidem articulos diſtincti, ſed forcipibus nullis acutiſſimo mucrone tantum extremo donati adnectuntur, inſignis pro reliqui nempe corporis proportione longitudinis. Chelæ anteriori parte eximiæ, cum craſſitudinis, tum longitudinis: hæc enim duos dodrãtes cum medio æquat, illa brachio fere puerili par eſt, forcipibus fuſi coloris, è quibus villoſa quædam prominent ſtamina inſtar penicilli. Cauda in tabellas articulatim diſcreta, lata ſatis, qua oua contegit: vnde fœminam eſſe coniecimus.

Huic non diſſimilis parte ſupina alter eſt, licet minor corpore. Parte prona caudam, quæ verſus ventrem reuoluta erat, extendimus. Hæc inter extremos pedes exorta anguſto principio, deinde magis dilatata, paulatim medio ſui, palmi latitudinem conſtituit, oualis fere figuræ, & extremo in anguſtam appendicem ſcutiformem quinque angulorum, ſeu pentagonam deſinit: ipſa ex ſex tabellis ſibi inuicem articulatim incumbentibus, ac compactis coagmentata. Os vndiquaque multis veluti brachiolis, villoſis, ſuperne & inferne circumſepitur, ipſum ex duobus oſſiculis duriſſimis coire videtur, quæ dentes vocarit forte Ariſtoteles. In ventre nullus tumor, ſed plana cauitas potius conſpicitur, apta retinendis ouis. Cauda interior ſeu prona vtrinq; ſex veluti petillos quoſdam habet, ternos caudæ lateribus, ſeu margini adhærentes, falcatos, villoſos totos, reliquis iuxta eorum exortum, ſed introrſum verſus enatis, graciliores, læues, duriuſculoſque inſtar brachiorum, ſunt tamen, & hi foris hirſuti. In cauda inſignis cauitas ſcutellata apparet.

A prædicto magnitudine differt (eſt enim minor) hic, qui ſubiungitur prone & ſupine depictus, vt ſexus diſtinguatur. Senæ ſpinæ maiuſculæ latera vtrinque ambiunt: & binæ omnium maximæ frontem muniunt: duos palmos longus. Chelis brachiiſve & corporis ſupina parte, hiſpidis & tuberoſis, pedibus non ita. A cauda lata fœmina cognoſcitur, quæ eſt in mari anguſtior, vt in icone expreſſimus: ſed mas vt plurimum magnitudine ſuperat fœminam.

Qui vltimo loco adpingitur, eiuſdem prorſus eſt generis, quo ad figuram corporis, ſed pluribus ſpinis ab vtroq; latere & in dorſo horret, pedibus & brachiis non admodum aſperis, ſed hirſutis, ſupina parte variis coloribus maculatus, ſed præſertim rubro.

Qui à Rondeletio Cancer Heracleoticus depingitur, non hic prorſus eſt, ſed Maia nondum adulta, vt vna cum Scaligero ſuſpicor. Et ipſe Rondeletius, quamuis nonnihil à ſuo Paguro, hoc eſt, Maia noſtra differre ſcribat, tamen fatetur eiuſdem eſſe generis, his verbis. Hi, inquit, Cancri, Paguris tam ſimiles ſunt, vt vix diſcernantur, veruntamen ſpecie, vt diximus, differunt, vt ex deſcriptione iam fit perſpicuum. Heracleotici aculeos in fronte habent, & in lateribus, pars teſtæ prona aculeis aſpera eſt, & hirta, colore eſt fuſco, quo à Paguro differunt. Paguri pedes breuiores multo & tenuiores habent, cornua ante oculos articulata, corpore ſunt minore quam Paguri. Hæc Rondeletius, cuius iconem etiam addendam cenſuimus, vt cognoſcat lector non admodum differre ab eo, quem depictum hoc loco ſubiunximus, inter Maiarum genera potius, quam alias Cancrorum ſpecies recenſendum. Eſt autem ea magnitudine, qua depingitur, dorſo valde ſpinoſo ac ſubrubro, Chelis & pedibus longis, tenuibus non aſperis admodum.

Videtur poſtremus minor hic parum à Maiis differre, niſi quod aſperitatem in teſta tomentoſam habeat, Folia & Folca in Italia nominatur, colore eſt cinereo & fuſco, eius iconem ante nos Zoographus exhibuit à Cornelio Sittardo ad ſe miſſam.

LOCVS.

IN mari Ægæo, Ionio, Adriatico ingens Maiarum copia eſt, & omnium maxime. Ideoque quaſi obſtetrices dictæ, cum Paguri tanquam cum infantibus comparentur. In Oceano vero alij Cancri maiores capiuntur Maia, qua etiam maior eſt Pagurus, qui prope Maſſiliam capitur. Rondeletio item Heracleoticus Cancer in eodem mari rarior eſſe traditur.

VSVS IN CIBIS.

MAres eliguntur ad cibum autumno & hyeme, ac etiam menſe Aprili, in plenilunio, fœmina vero reliquo anni tempore vſque ad Septembrem. Coquuntur vt Aſtaci & Locuſtæ, obturatis foraminibus oris, ac ventris goſſypio, ne, dum bulliunt, aqua impleantur, ſaporemque ſuum perdant. Aſſantur etiam in furno, ano & ore clauſis, alioqui, vt ait Rondeletius, quidquid intus eſt liquidi, effluit, & fit, ſimilis Cancris Phœniciis, quibus nihil eſt intus ob pabuli inopiam.

CAPVT XIX.

DE PAGVRO. ÆQVIVOCA.

SYNONYMA.

ALtera Cancri ſpecies quam magnitudine proximam facit Ariſtoteles Pagurus Græcis, & Latinis, vt Plinio & Gazæ nominatur: & ſi apud ſcriptores antiquos, hoc nomen pro Cancro marino ſit reperire. Lycophron Phœnicem Achillis præceptorem iam ſenem Pagurum dixit, propter cutis aſperitatem, quæ in ſenectute contrahitur. Et Tzetzæ Scoliaſtes, κερουρόφον [?] pariter cognominatum ait, quod puerum Achillem educarit, ad differẽtiam marini Paguri (Cancelli) pinnotrophi, id eſt, pinnam marinam nutrien. Πυράγρα, id eſt, forceps inſtrumentum fabrile, alio nomine etiam Cancer, vel Pagurus appellatur, vt auctor eſt Heſychius. Dicitur autem πάγουρος παρὰ τὸ ἀγρεῖν καὶ φυλάττεσθαι ἐν πάγοις, id eſt, κρημνώδεσι τόποις locis præruptis, vt in lexico quodam veteri traditur: & quia omnes fere Cancri in ripis præruptis habitare ſolent, hinc Pagurus omnis Cancer marinus à quibuſdam nominatus eſt. Dicuntur à Simeone Sethi, Paguri forma diminutiua παγούρια, Idẽ Carcini appellatione, Pagurum intellexit, Galenum ſecutus, Aëtium, Paulum. Paguri nomen Græcia adhuc vulgo retinet, eoque de quo nunc agimus, Cancrum exprimunt. Maſſarius quoque nunc in Dalmatia hoc nomen vſurpari ſcribit. A Palladio Cancri marini vocantur. Παγούρους τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους, exponit Scholiaſtes *a* Ariſtophanis. Biſas Pagurus eſt marinus, qui vocatur Carabus. Veneti & ſinus Adriatici accolæ Granciporro nominant, nomine fortaſſis, vt Bellonio placet, compoſito, quaſi Cancrum Pagurum dicerent. Itaque porri ſeu porri nomen (Rondeletius Porroni ſcribit non bene) vſitatum ab Italis per ſyncopen à Paguro contractum videtur; vti etiam Pauri & Pauari, quibus nominibus etiam vtuntur in quibuſdam Italiæ locis. Alibi quoque Cancharo de Barbaria nominatur. Quidam Galli mediterranei maris accolæ Pagul à Paguro deriuato nomine proferunt. Alij vulgo vocant vn Chabre, vel vn Crapre. Normanni à rubro & ruffo, quem teſta eius præſefert colore, vn Rouſſeau: alij quod coctus in paſtilli modum pulmentum ferat, vn Tourteau, quaſi paſtillum dicant. Maſſilienſes Carabaſſe & Fagule. Angli, vt inquit Zoographus, A Punger: Germani ein Meerſpinn / id eſt, Araneum marinum (Maia quam à Gallis Bellonius Araneum maris dici ſcribit, differentiæ cauſa nominari poterit, ein groſſe Meerſpinn /) ſed hoc nomen etiam Sepiæ aliqui tribuunt, cum generi Cancrario magis conueniat. Seekrebs / oder Seeſpinn in lacu Suerinẽſi capitur, & in eodem Krabbe dictus (Friſijs Krab, Krabbe) hic forte Pagurus eſt, id eſt, Cancer marinus maiuſculus: ille minor, ſimpliciter marinus Cancer. Galli quoque Oceano vicini vocant Chabre, vel Crape. Albertus Cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanice Cancrum maris appellari. Audio & Luſitanis Aranha dici. Marinos quoſdam Cancros alicubi Meerteſchen vocitant, à ſimilitudine marſupij illius, quod Germani Taſcham nominant, corpore ferme rotundo, ſine capite, & cauda Capparente. Eadem ſane nomina, quæ Cancro ſimpliciter, Paguro etiam aliiſque ſpeciebus, magnitudinis, aut alia quapiam differentia, ſimul expreſſa conuenerint. Hactenus Zoographus.

Phœnix cur Pagurus dictus.
Puragra.
Etymon.
Paguria.
a In equitibus.
Biſas.
Granciporro.

GENVS. DIFFERENTIA. deſcriptio.

CRuſta eius teſte Bellonio, nouem in gyrum crenis imbricis modo inciſa eſt. Adoleſcit in caluæ humanæ magnitudinem, ſed non ita orbiculatus euadit: Cancris enim proportione reſpondet. Valida cruſta integitur ac læui. Crura blæſa vtrinque quatuor habet, villis hirta, ternis articulationibus geniculata, in quibus vngues, acuti oblongique ſunt, minime bifidi. Brachia biſulca parte anteriori binis articulis intercepta, forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quæ conſtringunt, vt edant, etiam dura confringere poſſunt: nam in eis durities eſt pene oſſea. Quamobrem ichthyopolæ captos Paguros arcte ligatos ſeruant, ne ſibi inuicem crura abſcindant. Color viuorum multo viuidior eſt, quam demortuorum. In viuis enim præ nimia roſei exhalatione tergora veluti ſubnigra apparent. Cæterum cocti (vt aliud omne Cancrorum genus) mutant colorem. Caudam ſub thorace reflexam habent, vnde hos caudarum expertes eſſe quidam coniiciunt. Branchias vtrinque in latere diſpoſitas oſtendunt, vt reliquum genus Locuſtarum, ſub tergoris cruſta ſenis ordinibus ad tibiarum radices inſertas. Multo latiores ſunt, quam longi, vt ex Oceano in pedalem plerunque latitudinem abeant.

Quidam viſus eſt in Anglia decem libras pendere. In eius ore tot comperies naturę ſecreta, tot aſtantes appendices, tot pelliculas, vt coactus incredibile naturæ artificium neceſſe eſt fatearis. Mutim, ea enim eſt hepar, habet dulciſſimam, maxima ex parte ſubrubram, cum infinitis prope apophyſibus, flauis, grandi ſtomacho adiacentibus. Reliquæ partes internæ muſculis albis cõſtant, quibus externæ mouentur. Rondeletij Cancer Maias, Pagurus potius eſt; Omnium, vt ſcribit, Cancrorum maximus. Vidi, inquit, ex Oceano Cancrum Mæam, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitum accedebat. Teſta læui contegitur, cuius laterum ambitus in ſemicirculos deſinit. Pedes octo & breues habet pro corporis magnitudine, chelas duas, dextrã maiorem, ſiniſtram cornua quatuor ante oculos protenduntur, duo breuiora è media fronte, longiora duo ſub oculis naſcuntur, ij non magno interuallo à ſe diſtãt pro corporis totius magnitudine, hos modo promit, modo condit. Cauda ſubtus eſt lata, aliorum Cancrorum caudis plane ſimilis. Hæc Rondeletius. Qui contra Bellonium ſcribẽs probare conatur ex Ariſtotele, hunc quem deſcripſit Pagurum, veram eſſe Maiam, propterea quod Philoſophus Cancrum Mæam omnium maximum eſſe tradat, cruraque ei breuia & tenuia

Magnitudo.
Cruſta.
Crura.
Brachia.
Color.
Cauda.
Branchiæ.
Mutis.
Cancer Maias Rondeletij.
Cauda.

Rondeletij error. & tenuia tribuat, & oculos habeat in medio breui diſcrimine. Sane non animaduertit doctus hic vir Ariſtotelem de ſuis Paguris, qui Maiis minores ſunt, ſcribere, non de Oceanis, qui multo grandiores. *Rhomboru differentia.* Nec hoc mirum: nam rhombi etiam in mari Adriatico, & Tyrrheno parui, Oceanico decuplo grandiores. Deinde Ariſtoteles tenuia, nō breuia crura Mææ tribuit. Diſcrepat autem Maia Rondeletij à noſtro Paguro, quem prone & ſupine depingendum curauimus, oculorum ſitu, & corniculorum numero. *Paguri deſcriptio.* Oculi enim lato longove interſtitio ſunt admodum à ſe inuicem diſſiti in noſtro, & duo tantum prope eos cornicula. Quocirca iudico ex eius icone mediam quandam eſſe ſpeciem inter Pagurum & Cancrum Heracleoticum. Gillius ait: E genere Cancrorum Pagurus læui dorſo eſt (tabellatioreque, Maſſarius.) In vtraque ſede viuit, & in aridum ſæpe procedit: huius pedes breuiores quam Maiarum, quidquid comprehendunt, ſtrictiſſime conſtringunt: idemque oculos modo recondit, modo profert, vt interdum tanquam cornua extra emineant, interdum intra in teſtam abdidi recedant. *a Exer. 245.* a Iulius Cæſar Scaliger Pagurorum duas nouit differentias. Alter, „inquit, & orbiculatior & fuſcior, & maior. Alter eſt quadratior „& minor, colore dilutiore & pene pallida viriditate. Poreſſas hos vocat Venetus. Subinde addit in genere Pagurorum eſſe etiam Cancrum Heracleoticum, quem non recte Rondeletius, pro Vrſa Ariſtotelis oſtēdit, vt dictum eſt ſupra. *Gallus marin. cur dictus Cancer Heracleot.* Cancrum hunc Heracleoticum Gallum marinum vocant non ob aliam rationem, quam quod brachia eius in criſtæ galli modum tornata eſſe videantur, vt in pictura noſtra, qua pronum & ſupinum oſtendimus, cōſpicere licet. Spiſſam valde cruſtam & robuſtam habet. Vocatur autem Heracleoticus ab Heracleis Vrbibus, quarum vna Ponti, altera Propontidi adiacet: niſi à magnitudine & robore quis dictum putet. Rondeletius ab Heraclea illuſtri vrbe Ponti (quę ob id Pontica dicta eſt) potius nomen ſumpſiſſe autumat, quam ab alia quauis Heraclea. Qui Heracleotici vocantur, inquit Bellonius, cruſta quoque firmiore muniuntur, vt Maiæ; & oculos habent paruo diſtantes interuallo. *Etymum.* Sed crura illis breuiora ſunt, quam Maiis. Heracleotici itaque Cancri dorſo non ſunt aſpero, v Maiæ, nec tam læui quam Paguri: tamen idem eſt cruſtarum color. *Cancrorum Heracleot. deſcriptio.* His tibiæ vtrinque ſunt quaternæ, brachia duo admodum firma, binis articulis geniculata, forcipibus robuſtis biſulca, hiſpida & bene armata. Horum autem pars ſuperior elatis crenis vallata eſt. *Deſcriptio alia ex Rondelet.* Rondeletius cum Vrſo quadrupede comparās robore, ſic eum deſcribit: Quemadmodum igitur pedibus prioribus vt manibus vrſus vtitur, ac in ijs magnam roboris vim ſitam habet: ita cruſtatus hic piſcis brachiis cum forficulis breuibus quidem, ſed latis & validis, multum poteſt. Vtriuſque forficis pars vna alterius extremum recipit ad id excauata, pars exterior criſtæ Gallinacei figuram refert. *Migrane.* Noſtri Migrane id eſt malum punicum vulgo vocant, à figura & colore valde ſimili. Præter brachia octo, pedes paruos habet, & tenues, quos corpori applicat, brachia ori & oculi opponit, veluti per eorum crenas inſpecturus, ac ſic conglobatus dormit Vrſi more. In hac ſua deſcriptione Rondeletius nullam mentionem fecit tuberculorum, quę in eius icone & noſtra plurima conſpiciūtur per dorſum, colore fere minaceo, quæ non expreſſit in ſua Bellonius: Item cornuum intra oculos exiguo à ſe inuicem diſtantium diſcrimine, & ex primis articulis ſeu internodiis conſtantium, neuter eorum meminit.

Huic plane forma ſimilis alter, qui ſubſequitur vtroque ſitu depictus, quem ſi vidiſſet Rondeletius, Vrſam veterum potius feciſſet, quam præcedēntem. Nam & Vrſi corium plane refert pilorum denſitate, quæ vbique eſt in corpore & colore. Tunc etiam robore prædictum Cancrum Heracleoticum vincit: à quo differt aliter primum chelis, quæ longiores ſunt, & in extremo pars vtraq; quæ forcipem facit, & inſtar dentium ſibi inuicē dum clauduntur, contingūt, colore mineaceo: Præterea pedibus breuibus, quorum duo poſteriores vtrinque breuiſſimi, antennis & oculis magis à ſe inuicem diſtantibus.

Hiſurti cācri Rondeletij. Et quia hirſuti Cancri mentio facta eſt, non alienum à ratione fuerit hoc loco addere hirſutorum Cancrorum paruorum tres differentias, quas obſeruaſſe ſe dicit Rondeletius.

Prima eſt eorum, qui chelas aculeatas habent, & in extremo nigreſcentes. Carnicula duo, quæ ſequuntur vtrinque partes, ſerrata ſunt. In teſta media cordis humani figura expreſſa cernitur. Chelis pedibuſque omnibus hirtis ſunt.

Huic generi ſimile aliud eſt æquè hirſutum, ſed magnitudine differt: minus enim eſt ſuperiore, & chelarum extrema nigricantia non habet.

Tertia differentia eorum eſt, qui ſecundis ita ſimiles ſunt, vt eoſdem cum ijs plane eſſe diceres, dempta ſola magnitudine: niſi oua in vtriſque reperiſſet, quod facit vt credat ſpecie differre: tamen ob magnam cum ſecundis affinitatem, picturam horum vnam tantum expreſſit.

Tria hæc genera cum reliquis piſcibus euertuntur, & ob exiguitatem negliguntur.

Lupus marinus. His Cancris hirſutis annumerandus videtur Zoographus ille, quem Lupum marinum vulgo Romę, alij Somniolo vocant: quod eius cruſta in puluerem redacta, ſomnum inducat. Aliis Papilla piloſa, vel Caſtrangiolo dicitur. Videtur non multum abludere à deſcriptione Maiæ; vt Cornelius Sittardus ad eum ſcripſit, cui hāc imaginem debet, ſed potius Cancro Heracleotico ſimilis eſt quam Maiæ: nec corpus ei adeo hirſutum, vt tribus aut quatuor prædictis ſpeciebus, & his proximis, quorum vterque corporis forma Maiam referre videntur, ſi pedes tenuiores eſſent, & chelæ longiores. Prior anteriorem partem mucronatam habet, ſed bifidam: poſterior mucronatam, ſeu acuminatam tantum: ambobus color eſt caſtaneus. Genuę vulgo nominantur Ogie. Cancri quidam marini Paguris ſimiles, ſed minores.

Poſtremo ponitur alius hirſutus prone & ſupine cinerei propè, aut potius plumbei coloris.

LOCVS.

INueniuntur Paguri quidem in noſtris maribus, Adriatico & Tyrrheno, ſed in Oceano maximi. *Paguri magni ibi.* Ex eo enim Rondeletius ſe Pagurum vidiſſe teſtatur, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitum accedebat: & Bellonius in Oceano ad pedalem plerunque latitudinem accedere, viſumque à ſe eſſe in Anglia, qui decem libras penderet. *a Li. 20. c.* a Albertus Magnus tradit Occidentalis maris Cancros adeo grandes eſſe, vt homines mergant, quæ num de hoc noſtro Paguro omnium Cancrorum maximo intelligenda ſint, dubitare auſim, vt etiam illa, quæ apud b Æ- *b Li. 17. c.* lianum Alexander in nauigatione maris rubri commemorat: vidiſſe nimirum ſe genus Cancrorum, quarum teſtæ circumferentia, vndique pedis menſuram implebat: & chelæ maximæ dependebant: quique tuti erant, aduerſus omnes inſidias, quod ſacri haberentur Neptuno, nec eis nocere, aut inſidiari auderet quiſquam. Miras quoque Cancrorum magnitudines in ſinu Perſico refert Strabo. Iam vero Paguri Nicandro & Oppiano ſunt ſaxatiles. Cancer Heracleoticus plurimus in littore Siciliæ: quanquam & alicubi, quando ad ſacellum Adriani pontis Romæ in foro piſcario vulgo vendatur, teſte Bellonio. Cornelius Sittardus Romæ ſibi viſum, & exſiccatum in ædibus Gisberti medici ad Zoographum depictum miſit. Aiebat, inquit, Gysbertus nullum vnquam inter piſcatores talem poſtea vidiſſe.

CAPIENDI RATIO.

PAguros, teſte a Æliano, muſicæ illecebræ machinatione piſcatores capiunt: ij enim in latibula abditi, primum vt ad inſtrumentum quoddam muſicum (photingion vocant) piſcatores ſuauiter canere ingreſſos audiuerint, ſtatim tanquam amatorio quodam ad exeundum non modo educuntur è latebra, verum etiam voluptate allecti, extra mare egrediuntur: hi quidem retro ad tibiam canentes, cedunt: illi autem ſequentes, in arido comprehenduntur: Paguri facula cauernulis vel inuiti euocantur, Plutarchus alicubi, vt quidam tranſtulit; ſed inſpiciendus eſt codex Græcus & conſiderandus, an facem potius, vel muſicum inſtrumentum, quod φωτίγγιον Ælianus vocauit, intellexerit auctor. *a De anim. 6. c. 31.* *Muſica capiuntur harmonia.*

NATVRA. MORES.

CRuſta ipſis rumpitur; & ſenectute, quemadmodum ſerpens, ſic integumento ſe ipſi exuunt. *Cruſtam mutant.* Id cum primum luxari, & à carne abſcedere ſentiunt, tum huc & illuc tanquam furijs incitati feruntur, pleniorem victum inquirentes, vt tumoris acceſſione & corporis mole inflati, inuolucrum ſuum rumpere poſſint, ex quo vbi elapſi ſunt, atq; ſe explicauerunt, in ſabulo iacent, mortuorum ſimilitudinem ſpeciemque gerentes. De naſcente autem pelle, etiamnum molli ac tenera, maximo afficiūtur timore. Deinde poſtquam ex diſſolutione ſe paulatim collegerunt; & quodammodo reuixerunt, primum ſane guſtant ſabulum. Tamdiu autem timidi ſunt, & viribus ſuis diffidentes, quoad tegumento circumueſtiantur: id ſimul vt cœptum fuerit, conglutinari & ſolideſcere, continuo tegmini tanquam armaturæ confidentes, adſunt animis, & omittunt timorem, Hæc a Ælianus paraphraſtice ex Oppiano his verſibus à Lippio verſis. *a Lib. 9. de anim. c.*

Cum vires norunt ſe diſrumpentis amictus,
Affectant epulas & paſcua lata requirunt.
Vt ſaturo faciles diſrumpant corpore cruſtas,
Labitur è toto cum ruptum corpore tegmen.
Hi primum in fulua nunquam latantur arena,
Nec paſtum capiunt, nec quicquam mente reuoluunt,
Expectant mortem vitales ore valores
Non ſpirant, tenui formidant omnia pelle,
Qua nuper creuit tenero ſub tegmine. piſces
Nequiquamm audentes ſicca paſcuntur arena,
Sunt timidi, donec firmentur tegmina membris.
Ac veluti medicus languentem corpore curat,
Atq; vetat primis epulas guſtare diebus,
Attenuans calidas morboſo in corpore vires,
Paulatim præbens epulas, qua languida membra
Inſtaurant, donec tanto ſint membra dolore
Purgata, & vires reſtent in corpore firma.
Sic cruſtis nuper natis ſua membra Paguri
Curant, lethiferum cupientes pellere fatum.

Muſicæ adeo amantes ſunt Paguri, vt hac capiantur, vt modo diximus: *Muſicam amant.* Non modo in mare, ſed etiam in terra eiecti, vel captiui contra faceſcentes ſibi negotium pugnant: quod quidem ipſum vſu percepit Gillius. Cum enim Lazarus Bayſius, poſt præclare obitam antemeridiano tempore legationem, aliquoties ipſum ad littus Adriatici ſinus duceret, vt piſcium naturas exploraret, cum alia pleraque periclitabantur: tum puerorum ludicram pugnam cum Paguris forte in ſicco repentibus ſpectabant, pueros quidem in eorum forcipes feſtucam inſerere, hos vero magno robore *Cum pueris pugnant.* animi hominum multitudinem, qua circumcludebantur, præclare cōtemnentes, pertinaciter, quidquid arripuiſſent, retinere. Neque vel ſæpiſſime victos tamdiu obſiſtēdi finem facere, quoad omnibus viribus defecti, tanquam homines pugillatione & luctatione certantes, ſtrenue decumbebant. Scribit b Nicander Paguros captos, & mari extractos à piſcatoribus, aliquando terræ foramina ſubire, ibique mortuos in Scorpios mutari.

PROVERBIA.

LAudatur prouerbio *Paguri ſapientia*, cuius etiam cauſa putat Rondeletius è collo Epheſiæ Dianæ Pagurum olim ſuſpenſum fuiſſe, prudentiæ & conſilij ſymbolum: Paguro vero ſapientia tribuitur, quod vere cum cruſtam exuit, aculeis armiſque omnibus ſpoliatum ſe ſentiens, lateat, & viribus ſuis diffidens, nullos aggrediatur, quoad teſtam nouam & duriuſculam recuperarit. Vtitur & ſumma prudentia, in excutienda grauiore teſta, vt dictum eſt: vnde Timocles aut Xenarchus apud Athenæum. Εἶθ᾽ ἁλιεὺς ὢν ἄκρος, σοφίαν ἐν παγούροις μὲν θεοῖς ἐχθροῖσι, καὶ ἰχθυδίοις δ᾽ εὗρον πάντοδαπὰς τέχνας i. e. Deinceps piſcator ſummus cum ſim, ſapientiam in Paguris dij, inimicis & piſculis inueni omnifarias artes.

EPITHETA.

EAdem fere Paguris conueniunt, quæ Cancris & è contra; impudentes vocat Oppianus ἀναιδέα φῦλα παγούρων, item ἀμφιβίους, quod in terra & aquis degere poſſint. Ὀπισθοβάμων Pagurus legitur apud Varrinum: tanquam non ſit epitheton, ſed antonomaſia: addit & alia epitheta ex innominato authore, periphraſim vt videtur ſiue Paguri, ſiue alterius Cancri: ὀπισθοβάμονα, δίχηλον (ni potius agendum ſit δίχηλος, non enim tres chelas, ſed duas tantum habet, aut forte ἀτράχηλος) ὀκτάπουν, νηκτὴν, niſi potius ſcribendum ſit νήκτην, paroxytonως, quo natatorem ſignificat. Sed videō hæc ex epigrammate a Statillij Flacci tranſcripta, quod adſcribere non piget.

Ῥαιβοσκελῆ, δίχηλον, ἀμμοδύταν
Ὀπισθοβάμον᾽, ἀτράχηλον ὀκτάπουν
Νηκτάν τ᾽, ἀξυμμόνωτον, ὀστρακόχροα
Τῷ Πανὶ τὸν πάγουρον ὁρμιήβολος
Ἄγρας ἀπαρχὰν αὐτίθησι Κώπασος,

Id eſt:

Obliquum pedes, binas chelas habentem: in arena latitantem
Retrogradum, collo priuum, octipedem,
Natatorem, duro cortice munitum, teſtaceum colore,
Pani Pagurum piſcator
Capturæ primitias libauit Copaſus.

Scorpij quidam apud Nicandrum ſimiles ſunt ῥαιβοῖσι παγούροις, id eſt, vt exponit Scholiaſtes, σκαμβοῖς, tortuoſis, & oblique incedentibus. Ab eodem πετραῖοι, hoc eſt, ſaxatiles cognominantur, ὀκριόεντες, hoc eſt aſperi.

VSVS IN CIBIS.

CVm coquuntur, parum ruſeſcunt, & parum nigreſcunt. Inter lautiſſimos recepti ſunt cibos, ſed eorum carnes digeſtionis durioris à Galen. in libris de alimentorum virtutibus traduntur. Pſellus etiam Paguros & Cancros non facile coqui: & ius eorum ventrē mollire Kiranides. Paguri, inquit Simeon Shethi, ſeu Cancri ſalſum quendam ſuccum habent, minus tamen quam cætera malacoderma: Ventrem vero ſiſtunt, cum aquæ incocti ſuccum ſalſum dimiſerint. Coquuntur eo quo Maiæ modo, aliquando etiam ſub teſtu, hac ratione. Eximunt omnia interiora, & carnem, implent carne aliorum trium aut quatuor Pagurorum, addunt piper, Caſſiam, ſaccharum, paſſulas, olera contuſa, item ſi volueris, vitellos oui & caſeum tenuiter tritum, dein ſub teſtu coquuntur in butyro, ſupra teſtum plus ignis qua infra ponatur, infertur ſucco aurantiorum malorum, & pipere aſperſis.

CAPVT XX.

DE CANCRO EQVITE.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

FOrmicæ quędam, quas pennata; vocat Plinius, à velocitate, vt & Cancri, quos Græce ἱππεῖς appellant, equites vocabantur. Genus eſt quoddam, inquit a Philoſophus, Cancrorum in littoribus Phœniciæ tantæ velocitatis, vt vix quiſquam conſequi poſſit, vnde ἱππεῖς, id eſt, Equites appellarunt. Et b Plinius in Phœnice Hippæ vocantur (potius legendum Hippeis, vt apud Ariſtotelem, ex quo tranſcripſit) tantæ velocitatis, vt conſequi non ſit. Δρόμων Dromo eſt paruus Cancer Heſychio & Varrino. Belonius Cancros Curſores, quos Ælianus δρομίας vocat, eoſdem cum Equitibus facit. Et in obſeruationibus ſuis ſcribit, hos Cancros ab Ariſt. Curſores vocari, falliq; illos, qui Dromones appellent, cūm ij cetaceorum generis piſces ſint. Atqui Ariſt. Equites tantum Cancros, non Curſores memorat. Et Dromon Græce idem eſt quod Latine Curſor, neque etiam quidquam prohibet idem Dromonis nomen tum cetacei generis piſcibus, tum Cancris Curſoribus attribui. Germanice Zoographus putat eſſe appellari ein Reuter / oder ein Reuterkrab. Ferrariæ ei aliquando eſt monſtratum ſceleton Cancri Equitis, quem vir quidam doctus, qui ipſi oſtēdebat, Caualliero & Caballiero (id eſt, Equitem) nominabat, ſed corpore oblongo erat, nec ſine cauda, vnde certum mihi perſuadeo, non fuiſſe hunc Cancrum Equitem noſtrum, de quo ſermo eſt, ſed Hippocampum marinum, cuius hiſtoriam nuperrime in eo, quod de Inſectis inſcripſi, volumine ſum proſecutus.

GENVS. DIFFERENTIA.

deſcriptio.

GRande phalangium non excedunt, inquit Bellonius in Aquatilium lib. alibi tamen in obſeruationibus ſuis Cancros Curſores multo maiores eſſe parua Caſtanea ſcribit. *Magnitudo.* Eodem teſte corpus habent coloris ſubalbidi, punctis ſubrubris conſperſum, & vt Pagurus tornatum: crura autem vt Maia. *Color.* Soli obiecti toti pellucidi ſunt, præterquam in ea corporis parte, quæ interanea continet. Oculos grano phaſeoli non habet maiores, quibus acutiſſime cernit. *Cauda.* *Branchia.* *Oculi.* Oblongi quidem ſunt, ac vitri modo pellucidi, per mediū fului: Tibiæ ſunt illis leuibus villis obſeſſæ, vtrinque quinæ. quarum duæ anteriores brachia ſunt forcipata, quibus cuncta (Cancri modo) complectuntur: reliquæ graciles, vnguibus rectis & oblongis variatæ. *Pedes.* Gillius à piſcatoribus Maſſilienſib. accepit perraro ibi piſcari ſolere Cancrorum genus, quorum corpus longe quidē maius ſit quam Maiarum, ſed multo tn̄ pedes habeat longiores. Cæterum Heracleotici ne an Equites eſſent, diiudicare non potuit, cum ſolum rudem quandam auditionem acceperit. Dromonum forte generis, inquit Zoographus, erit Cancer latipes à Rondeletio ſic deſcriptus, *Cancri latipedis deſcriptio.* Cancer eſt paruus nucis iuglandis magnitudine, aliquando paulo maiore: chelas habet denticulatas & articulatas, pedes vtrinq; quatuor. Poſtremus & minimus, à quo latipedem hūc Cancrum nuncupauimus, præter aliorum Cancrorum naturam in latitudinem deſinit oſſeam; ſex articulationibus conſtat. *Cornua.* E fronte extant cornicula quatuor. Teſta eſt læui, parte ſuperiore albeſcente, anteriore quodammodo nigricante. *Oua.* Oua habet pallida: Cum maris purgamentis in litus eijcitur, & cum piſcibus alijs ſagena capitur, neglectuſq; in litore relinquitur, inde magna celeritate regreditur in mare beneficio latitudinis poſtremorum pedum. De huiuſmodi Cancris putat locutum a Ariſtotelem his verbis: *a Lib. 4. de par. c. 8.* Οἱ δὲ μικροὶ καρκίνοι οἱ ἁλισκόμενοι ἐν τοῖς μικροῖς ἰχθυδίοις, ἔχουσι τοὺς τελευταίους πλατεῖς πόδας ἵνα πρὸς τὸ νεῖν αὐτοῖς χρήσιμοι ὦσι, ὥσπερ πτερύγια ἢ πλάτας ἔχοντες τοὺς πόδας: quæ ſic Gaza tranſtulit: Cancelli autem, qui „perquam exigui in piſciculis reperiuntur, pedes nouiſſimos la- „tiuſculos habent, vt ad nandum vtiles ſint, quaſi pro pinnulis „aut remis pedes haberentur. Rondeletius ſic rectius vertendum „cenſet, Parui Cancri, qui capiuntur inter paruos piſciculos, po- *Gaza verſio correcta.* „ſtremos pedes habent latos, vt ad natandum ſint vtiles, vt pinna- „rum, vel palmularum vice ſint illi pedes. Paruus igitur Cancer latitudine quidem ſua in aqua fluitat: ſed vt celerius impellatur, natura pedes poſtremos latos fecit, vt ijs vtatur perinde ac lana poſterioribus ſuis pedibus, & anates, cæteræq; aues aquis gaudentes ſuis pedibus latis: item vt fiber ſuis, cuius priores pedes diuiſi ſunt ad cibum capeſcendum ad caueam effodiendam, poſteriores cute coniuncti ad corpus in aqua impellendum. *Fibri pedes quales.* De ſimili fere hæc ſcribit Bellonius: Paruum cancrum ſeu Cancellum Græci μικρὸν καρκίνον vocarunt, Romæ Grancettum. Nam admodum exiguus inter piſciculos reperitur. Pedes extimos latiuſculos habet, quibus ad natandum, ſeu pinnulis aut remis vtitur. *Gritta.* Maſſilienſes Grittam genua voce vocant. Veneti ac Ferratienſes Mazinetā. Differt à Cancro marino nouiſſimis tantum pedibus, quos habet latos, in quib. vngues anterioribus ſimiles eſſe conſtat. Piſciculos alios Carcinis aliquo pacto ſimiles, vt idem tradit, Romani ruſtici frequēter cum Tellinis & Conchilis (quas Gongilas vocant) diuendunt: qui tamen Carcinis multo maiores (minores forte) ſunt, ſupini albicant, proni ſubcinericei ſunt, punctiſq; frequentibus accandidis in tergore variantur, ophitæ modo. Nouiſſimos pedes in extremo latos habet, Cancellorum modo, quorū magnitudo pollice operiri poteſt; tamen viuaces admodum ſunt. Genus iſtud nūquam grandeſcit. Quinos habet pedes craſſiores, forcipatos, crenatos ac robuſtiſſimos, in quib. bina numerātur crura. Singulares digiti quaternis conſtant articulationib. niſi quis omnes complectatur: tunc enim ſex comperiet. Caudæ id quoque rudimenti in eis eſt, ꝙ omni Cancrario generi eodem modo ſubtus reflectitur. Hæc Bellonius.

NATVRA. MORES.

AMphibios eſſe conſtat Cancros Equites, quibus hoc natura præter ſui generis alios ſingulari quodam munere tribuit, vt *Amphibij ſunt.* in maximis æſtiuis ardorib. meridiano tempore agminatim è mari egrediantur, diemque ſub ſole tranſigant, aut ad refrigerium, aut potius ne à piſcibus, qui inter diu diſcurrunt, edantur, *Cur in terra egrediantur.* quos Bellonius Memphi Hieroſolymas proficiſcēs, fines Ægypti prætergreſſus, ex Meridiano littore ſub veſperam mare repetere, atque inde circa meridiem inſequentis diei gregatim exire obſeruauit. Tanta autem velocitate ferebantur, vt ne vnum quidem curſu vnquam conſequi potuerit, ſed hoc etiam illi magis admirādum eſt viſum, lacertam ex ambroſia (ſub qua deliteſcebat) exilientem Cancrum Equitem, quem venaretur curſus velocitate (illo conſpiciente) nuſquam aſſecutam eſſe: adeo volare potius quam currere videbatur Eques: a Ælianus Curſores (δρομίας) qui ſic dicuntur, ꝙ longe *a Lib. 7. de anim. c. 24.* lateque vagentur, plerunq; vbi nati ſunt circum litora errare, modoq; longius proficiſci, non aliter quam peregrinationis ſtudioſi homines, cauſamque eius erroris ſtatuit cupiditatem, in loca ſaxoſa, vel cœnoſa ſæpe perueniendi, dum amplius aliquid perquirunt. Idcirco b Oppiani hunc verſum: *b Lib. 1. de piſcib.*

Ἐν χειῇ δρομίῃ καὶ καρκίνοι εἰσὶν ἀλῆται

In eodem genere Cancri ſunt Errones.

quem ſubdit poëta poſtquā dixiſſet Carabos, & Aſtacos degere in petris ac ibidem ali; Bellonius de Cancris Equitib. interpretatur,

quos eoſdem cum Æliani curſoribus facit. Cancri equites remigio cornuum (πτερυγίων pinnarum, Ælianus) adiuuant ſe natando. Diomonem Heſychij quidam in maris æſtuariis capi ſcribunt, ſagittæque modo per aquæ ſummum decurrere, indeque nomen adeptum fuiſſe, forte ijdem ſint cum ijs Cancris, quo c Ælianus alicubi vocat πετηλίας à volando, ſed Gillius apud hunc legi vult πηλίας: „huic loco conuenire puto: Cancrorum, inquit, genus lutarium, „colore aliis albius ſpectatur hi in luto naſcuntur: cum inceſſit eis „timor, humo ſe excitant ad volatum, & perparuis alis ſubleuan„tur, quibus quidem gradientes vti minime neceſſe habent. Cum autem iniectus eſt eis metus, non nihil in his ſubſidij; non tamen admodum firmi habent, enimuero comprehenduntur, quod ſur„ſum ſubleuare non queant.

EPITHETA.

CAncrorum epitheton ποδώνεμοι ex Cratere Comico refert Athenæus: Latine aëripedem dixeris, vel poetica contractione æripedem, à volucri pedum velocitate. Equitibus autem vtpote velociſſimis Cancrorum, præ cæteris conueniet. Nam Cancri proxime commemorati pinnis volare dicuntur, non pedibus, niſi dicamus per Antiphraſin ita vocari Cancros, quorum motus, vt diximus, admodum tardus eſt.

VSVS IN CIBIS ET MEDICINA.

NOn ob corporis exiguitatem Cancri hi Equites eſui nõ ſunt, ſed quia parum obtinent alimenti, vt voluit Philoſophus, dum inquit. Ijs nil fere intus propter inopiam pabuli. Latipes à Rondeletio nominatus in menſis etiam negligitur, & vilis admodum æſtimatur, ſed parui illi Cancri, quos Romani piſcatores cum Tellenis & Conchis vendunt à nautis alibi crudi comeduntur cum pane: Romæ coquuntur, quamuis gratiores ſint crudi, niſi copia aluum plus æquo cieret. Πετηλίας, ſiue vt Gillius legit, πηλίας quidam comedunt, teſte a Æliano, & ex coxarum vertebris laborantibus remedio eſſe ferunt.

CAPVT XXI.
DE CANCRO FLAVO VNDVLATO Rondeletij.

CAncer, quem hic exhibuimus, inter anonymos & ignobiles magnus eſt, Cancris ſtagni vel fluuiatilibus æqualis. Flauum à colore nominauimus, vndulatum à lineis, quæ in prona parte ſunt ſinuoſæ vndarum modo non aliter quam cameloto vulgo nũcupato. Capitur circa Antipolim & Lerinum inſulam, nec vſpiam ſimiles vidi: caudam extentam depinximus ex tabellis aliquot cõtextam. Pedes quaternos habet, longos & hirſutos, chelas duas magnas, etiam hirtas, cornua duo, ſatis longa, in fronte aculeos ſiue appendices duas, in lateribus alias.

CAPVT XXII.
DE CANCRO VARIO, SIVE marmorato, idem.

IN ſaxis Agathenſis litoris degit hic Cancer, qui ideo à nobis varius, ſiue marmoratus dicitur, quod teſta eſt læui, ac perpolita coloribus variis conſperſa: marmor varium ſiue Iaſpidem pulchre referente, ſiue ſplendorẽ teſtæ, ſiue læuitatem; ſiue colorum varietatem ſpectes: cernuntur enim in ea maculæ virides, ceruleæ, albę, nigræ, cinereæ, quæ mortuo cancro maiore ex parte euaneſcunt. ſi mortuus in ſole exſiccetur, totus fit flauus. Brachijs nonnihil ab alijs differt: forſices enim breuiores habet, & craſſiores, tubercula veluti gemmæ in eis eminent, vt in Aſtaco. Cornicula duo è fronte extant, oculi ſatis à ſe diſtant, poſt oculos hinc & inde ſerrata eſt teſta. In ſaxorum cauernulis degunt, & ſi quem cõſpexerint, intro ſubeunt, itaque pedibus hærent, vt vix auelli poſſint. Metu vacui ſuper ſaxa in ſole apricantur. Cruſta ſunt cæteris duriore. Id Cancri genus in Agathenſis ſcopulis tantum vidi.

CAPVT XXIII.
DE CANCRIS CHELARVM LONGItudine differentibus.

DIfferunt & chelarum longitudine quidam Cancri, quorum id circo alij μακρόχηλοι, id eſt, longis chelis, alij βραχύχηλοι, hoc eſt, breuibus chelis nuncupati ſunt. Macrochelorum duas noui ſpecies, ſunt enim alij tenuibus chelis, alij craſſis. Leptochelon depictum hunc oſtendit Zoographus à Iohanne Kentmanno ad ſe miſſum, ſed ſine vlla deſcriptione. Nos tria alia huiuſmodi genera delineata damus à prædicto diuerſa, atque omnia rotundiore corpore, & pedibus tenuibus, vnde Araneas marinas nuncupauimus, ſeu Phalangia marina à ſimilitudine terreſtrium.

Primo igitur loco depictus prone & ſupine fuſco eſt, & cinereo colore, parte priore acutus qua caput eſt, oculis parũ à ſe inuicem diſtantibus, cornibuſque duobus acutis, quibus differt ab eo, qui ſecundo ponitur loco: is enim corpori rotundiori eſt, & hoc rotundior tertius colore cinereo & fuſco, pedibus, & chelis craſſioribus à Iohanne Franciſco Cæſenato domi miſſus. Differt ab his Aranea marina, cuius meminit Ariſtoteles in Cancelli deſcriptione his verbis: τὴν δὲ μορφὴν ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν ὁμοίαν ἐστὶ ταῖς ἀράχναις πλὴν τὸ κάτω τῆς κεφαλῆς, καὶ τοῦ θώρακος μεῖζον ἔχει ἐκεῖνο. Forma vt breuiter dicam, ſimilis Araneis eſt, niſi quod partem capiti & pectori ſubiectam araneo maiorem habeat: quæ Araneæ noſtræ optime quadrant, inquit Rondeletius: parte enim priore Cancellis ſimilis eſt, capite magis exerto quam reliqui Cancri, in acutum deſinente: oculis prominentibus, inter quos cornicula duo protendunt. Brachia forcipata habet longiſſima, pedes octo longiſſimos pro corporis exigua magnitudine, à quibus araneæ nomen datum putat. Corpore eſt tenui pellucido, & ob paruitatem reiicitur. Quos ſubinde à proximis duabus tabulis prone, & ſupine monſtramus, Macrocheli ſunt craſſis brachijs, hirſutis, aſperis, vt aculeata videantur, ſupina vndique parte. Prior ea eſt magnitudine, qua depingitur: prona parte albus eſt corpore & pedibus, chelis vero aliquanto cœruleis; ſupina vero rubet. Alter ſuperiori minor colore nigricante, præſertim pedibus, qui etiam proportione corporis breuiores, quam in priore apparent. Brachychelorum tres depinximus ſpecies, omnes parte poſteriore latiores: duas, quarum pedes chelis proximi craſſiores exiſtunt. Prior eſt Rondeletij, frequens in Lerino inſula, nec fere vſquam alibi ex rubro nigricãs, Chelis valde breuibus ac tenuibus. His pedes duo proximi longiſſimi pro corporis ratione, craſſi, acutiſſimi, vt videatur natura voluiſſe, quod chelis detraxerat, pedum horum longitudine penſare. Ijdem lanugine quadam obducti ſunt. Terni qui ſequuntur etiam longi ſunt, ſed tenues & læues ſupina pars aculeos habet. Ab hoc corporis figura noſter diſcrepat Cancer, qui ſequitur, præterquam quod etiam ſit grandior. Corpus enim lagenam craſſo ventre refert, ſi demas caudam. Caput valde eſt acutum, cui inſunt duo oculi prominentes ab vtroq; latere, & cornua paruo diſtãtiæ interſtitio. Pedes priores duo nõ tam longi proportione corporis q̃ in prædicto, nec vndique ita craſſi, ſed tantum primo internodio, quia natura chelas maiores & craſſiores huic dederat, cæteri pedes longi ſunt & tenues, corpus ſupina parte aculeis horret, coloreq; ceruleo eſt, prone albicat. priora pedum craſſorum & chelarum internodia, cœruleo ſunt colore, cui nonnihil viridis admiſcetur non ſine maculis, ſeu punctulis exiguis, forcipes chelarum rubent.

Vltimus dimidio minor eſt quam depingitur, vix enim Araneam grandiorem magnitudine excedit, chelis craſſis & longioribus, quam in prædicto pro portione corporis, reliquis pedib. tenuibus longiſſimis, quales ſunt Araneæ ſapientis dictæ. Ore admodũ acuto, & oculis à latere vtrinque prominentibus. Corpus vndiq; aſperum, præſertim chelæ, & parte prona non ſine tuberculis.

Brachia. Nominis ratio. Caput.

CAPVT XXIII.
DE CANCRO CORDIS FIGVRA, Rondeletius.

CAncer hic corporis trũco cordis figuram omnino refert. Cornua duo habet è fronte prominentia, brachia duo breui forfice, quaternos pedes. Pelagius eſt, & paruus, vix vnquam inter littorales inuentus, ſed panagro ex alto mari cum pelagicis piſcibus in littus pertrahitur, neque admodum frequenter, quia ob exiguitatem facile è retium maculis elabitur. In maiorum Aſellarum vẽtriculis eiuſmodi Cancros ſæpe inuenimus.

CAPVT XXIV.
DE CANCRO FLVVIATILI.
SYNONYMA.

DE Cancris ſalſarum aquarum, ſuperioribus capitibus dictum eſt, nunc de iis, qui in aquis dulcibus naſcũtur, agamus. Cancrum fluuiatilem & fluuialem Latini, quam Græci καρκίνον ποτάμιον vocant: Simeon Sethus, & Galenus in Euporiſticis, Pagurum fluuiatilem. Itali Granchio & Granzo communi nomine cum marino Sarthan, vel Sarathan nheri, Arabice ab Auicẽna; ab Elluchaſem Vrbien Germanice dici poteſt ein Krab, ein Seuſſuuaſſerkrab, ad differentiam Cancri marini, quem Angli, & Belgæ ſimpliciter vocant Crabbe.

DESCRIPTIO.

ADeo inter ſe ſimiles ſunt Cancri marini & fluuiatiles, vt vix à peritiſſimo piſcatore, cum inuicem miſcentur, diſcerni poſſint, multique ſtatuant locis tantum differre. a Cæſar Scaliger rotundiorem eſſe fluuiatilem credidit. Vterq;, inquit Bellonius, craſſitudinem oui gallinacei raro excedit: Fluuiatiles duriore teſta, rotundiorique, & craſſiore conteguntur, viuioreſque ac delicatiores ſunt quam marini. Præterea tibiis aſperioribus, & br[illegible]hiis forcioribus ac rugoſioribus præditi ſunt: Vtrique forcipes [illegible]nt multum crenati, ſed marino frons non vſquequaque rotundatur. Marinus præterea liuidum loti corticis colorem refert, fluuiatilis ex ruffo nigrigat. Marino vngues extremam tibiarum articulationem faciunt. Fluuiatiles multas crenas in gyrũ circa vngues habent. Proinde etiam marini leues ſunt, & longiores tibias habent. Sed Rondeletius, quædam quę de corporis figura fluuiatili Cancro adſcripſit Bellonius, attribuit marino, aut calami aut memoriæ lapſu: Cum enim Synonyma Cancri fluuiatilis recitaſſet, hæc ſubdit: Eſt corporis quidem ſpecie marinis ſimilis, verum teſta tenuire leuio-

A marinò quid differat. a Exer. 245.

reque, corpore minus rotundo brachiis primis craſſioribus & longioribus, pro corporis magnitudine, ſimiliter & pedes habet.

LOCVS.

IN Gallia, vt aiunt, nulli conſpiciuntur, nec in Germania, & quo magis ad ſeptẽtrionẽ vergas, vnde Aſtacos fluuiatiles pro Cancris vſurpant. Mihi tamen in frigidis locis degere, ideo perſuadeo, quod Caſtorem ſe Cancris explere tradat Dioſcorides, quod ſane animal & fluuiatile & terreſtre eſt: nec non frigidorum tantummodo locorum incola. Reperiuntur frequenter in Græcia, Creta, Sicilia, & Etruria, aliiſque Italiæ partibus, nec non & Nilo, vt ex plurium recentiorum & veterum teſtimoniis comprobabo. Cancros fluuiatiles, inquit Bellonius, in Creta plurimos vidimus, circa Colocaſias & in Atho Macedoniæ monte: atque adeo in Cilitiæ riuulis, qui non longe ab Iſſo defluunt: & *a* alibi ſub noctis crepuſculum ad quendam riuum (montis Atho) peruenimus Cancris noſtris Gammaris diſſimilibus adeo abundantem, vt mille temporis momẽto capi potuiſſent: & paulo poſt: Cum autem eos Cancros à noſtris Cammaris diuerſos eſſe obſeruarem, eos è mari perreptaſſe arbitrabimur: at obuertentes nos & regionem ad mare deſcendentem contemplantes, locum adeo ſublimem, & aditu difficilem animaduertimus: vt nullo modo perreptare eo potuiſſe iudicaremus: deinde cum exactius illos obſeruaſſemus, inter eos & marinos magnam diſſimilitudinem deprehendimus, & iſtic expreſſe annotauimus Cancros eſſe fluuiatiles à Cammaris diuerſos. Habitant etiam in Nilo, vt his verbis teſtatur *b* Ælianus: Cum autem Nilus in agros redundat, tum quidem circiter triginta ante diebus longius ab eo in loca eminentiora Aſpides vna cum fœtibus demigrant: quod munus à natura acceperunt tanti vt fluminis, tamque operoſi quotannis acceſſum ac receſſum non modo ignorent, ſed ab eis etiam damno cauere ſciant. Hoc idem facere norunt Teſtudines, Cancri & Crocodili: Hactenus Ælianus. Latent præſertim, in luto riuulorum.

a Obſer. 1. c. 46.

b De anim. 5. c. 52.

VICTVS. CAPIENDI RATIO,

PIſcium ac Teſtaceorum carnibus veſcuntur, & vt cæteri Cancri ſarcophagi ſunt. Cum inuicem tangunt, pedes ſibi arrodũt & vorant, quod verum eſſe Rondeletius expertus eſt. Cum enim ducentos Romæ emiſſet, domiq; in aquam vt ſeſe reficerent, conieciſſet, ita inter ſeſe conflictati ſunt, vt plures quinquaginta mutilatos reperiret, eo tandem deuentum eſt, vt omnibus necatis, vnus tantum ſuperſtes fuerit. Romæ ligonibus effoſſa ſcrobe, vel etiam trubla capiuntur.

NATVRA.

AD Paludem, inquit *a* Ælianus, quæ iuxta Epheſiam metropolim exiſtit, aiunt cauernam eſſe ſerpentium plenam maximorum: quæ vt magnum acerbitatis virus habent in mordendo, ita tametſi ex cauerna prodeuntes, vſque ad proximam paludem ſerpunt, tamen natando traijcere conantes, vt in oppoſitam ripam exeant, Cancrorum, qui eas extenſis forcipibus comprehenſas interficiunt, metu deterruntur: ita conquieſcunt, atque à tranſmittendo ſe ſuſtinent, Cancrorum cuſtodias formidantes, & penarum metum exhorreſcentes: ac niſi mirabili naturæ dono paludis ripas Cancri incolerent, & tuta illic omnia præſtarent, dudum peſtiferis ſerpentium morſibus incolæ petiiſſent. Hæc Ælianus, quæ hoc loco mihi recitanda videbantur, quia hi Cancri in paludib. aquarum dulcium degunt.

a Lib. 16. c. 38. de animal.

MORALIA.

Paraſiti cãcris comparati.

EXigit à nobis Cancer ambiguum quidem informeque animal, & cui conſueuerint capto pueri libenter illudere: ſed humano generi non penitus inutile, pro ope quam contra venenata homini liberaliter affert: multorum contra ſe maledicta & contumelias deleri: quibus iniuſte damnari, & immerito explodi à pictoribus & poetis ſe ſentit, qui non habentes quam paraſitis & adulatoribus aptiorem & concinniorem in natura imaginem redderent, fluuiatilibus Cancris eos comparauerunt: fœliciter ideo comparatione illa vti ſibi perſuadentes, & ab aliis crediti, quod tota eius animalis figura & ſpecies huic hominum generi eorumque ſtudiis ad vnguem congruere videretur: reſponderetque glomer & globus ille corporis: nec niſi venter tota in eo moles gulæ cœnarumque ſtudio & petitis vndique à paraſitis multa ſcurrilitate lautioribus epulis. Numeroſa autem illarum pro pedibus ſeries celeritati totaque vrbe vagis eorum diſcurſibus, quibus ad hilariorem ſicubi ea illuxiſſe videatur, fortunam, quotidie properãt. Denticulati itidem forfices, quibus in aſcenſu & periculo vtitur, & hæret id animal morſibus, maledictis, clandeſtiniſque ſuſurris & delationibus, quibus apud principes alios exagitantes, pro re ſaluteq; eius curam laboremque ſuum probare, & gratiam inire nituntur. Poſtremoq; in ſummo dorſo, veluti in altiſſima ſpecula poſiti, exerti nunquam ſomno conniuentes, & ad omnia vigiles oculi, ingenio ſagacique coniecturæ, qua conſilia, vota, amores, iras, odiaq; eorum, quibus blandiuntur, intellexiſſe volunt: vt ingenium modo corruptis. & in pus iam tumentibus affectibus illis adſint. Quam iniuſte autem imprudenterque & contumelioſe id egerint, naturam intelligentibus cognouiſſe facile eſt: quæ ambiguo & in humido ſiccoque elemento pariter agenti animali, ventris inanem plerumq; globum illum ideo dediti, vt quemadmodũ ſolent pueri alligato ex humeris ſubere, rotundiore & ampliore cucurbita, ſecuram in piſcinis primã auſpicari natationem: ſic poſſet & Cancer glomeris illius ope in ſumma aqua ſine periculo fluitare. Multas vero illas & longiores chelas, vt per terram ingredienti aliorum animalium modo in maiore profluentis aquæ vrgente impetu, qualis per autumnum, & ver largior & inexpectata ſæpe deſcendit, appræhenſis ſtirpibus ſupra aquam, vſque dum ea defluat, incolumis penderet. Mobiles poſtremo in omnes partes, & in excelſo conſtitutos oculos, nec minus à tergo, quam à fronte omnia videntes, vt infirmum tardumq; animal, occurſantes vndiq; noxas ex longinquo præcognoſcere, & cauere: offerentiaq; ſe vitæ & ſalutis ſuæ commoda certius aſſequi valeret. Quam oculorum ſortem in homine deſiderantes antiquiores aliqui, negatam nobis tam fœlicem naturam, & videndi poteſtatem, figmentis ſaltem oſtẽdere conati ſunt, bicipitem Ianum, & toto corpore oculatum Inachiæ bouis cuſtodem fingentes, vt quales à natura factos eſſe nos oporteret, imaginibus illis ſaltem intelligeremus: nulla earum neceſſitate, ſi quæ in Cancro ſunt, ſagacis naturæ, non adulationis & paraſiticæ notas diligẽtius contemplemur: Hæc omnia Marcellus Virgilius.

EMBLEMATA,

EX ſuperiori itaque ſenſu tractatum eſt illud emblema Alciati in Paraſitos:

Quos tibi donamus fluuiales accipe Cancros.
Munera conueniunt moribus iſta tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaque aluus adeſt.
Sic tibi propenſus ſtat pingui abdomine venter,
Perniceſque pedes, ſpiculaque apta pedi,
Cum vagus in triuijs, & menſæ ſedibus erras,
Inque alios mordax, ſcommata ſalſa iacis.

VSVS IN CIBO.

ROmæ in foro piſcario, cum carni interdicitur, filo appenſi ac traiecti, ne forcipibus alter alterius brachia, aut chelas lædat, proſtant. Edules autem ſunt omni quidem tempore, ſed æſtate meliores, & poſteaquam durum corticem exuerint, tunc magnatum menſis apponi ſolent. A quibuſdam lacte ſuffocãtur, quo dulciores & meliores fiant, cum friguntur. Crudi etiam edi in Græcia „ ſolent: Cum tranſiremus, inquit Bellonius, per montem Athon, „ inuenimus riuum quendam Cancris adeo abundantem, vt vel „ mille ſtatim capi potuiſſent. Erant autem Aſtacis fluuiatilibus „ diſſimiles, eos ab itineris duce perſuaſus, cum crudos ederem: „ nihil vnquam ſuauius aut delicatius guſtaſſe mihi viſus ſum, ſi„ ue illi vere eiuſmodi ſint, ſiue eſuries, aut nouitas cibi in cauſa fuerint, hæc ille. Satis nutriunt, & corpora humectãt. Quare marinis efficacius feruidos, aduſtoſq; humores præfrigerare, ac diluere queunt. Vnde quidam ſic iudicarunt valetudine aliqua affectis ſalubriores eſſe fluuiatiles, maritimos vero ſanis magis conuenire, propterea quod ſalſedinis aliquid ipſis inſit, qua palato gratificantur, & appetentiam excitant. Et Auicẽna in febribus hecticis, cum aqua hordei valde probat fluuiatiles, quod nihil ſalſi habeant humidioreſq; ſint marinis. Idem alibi; Cancer fluuiatilis, inquit, difficilis concoctu, plurimum alit. Emendat ipſum decoctio, cum mes (genus eſt quoddam leguminis, fabis, vel piſis natura cognatum) marinus quidẽ ſubtilior eſt. Qui leporẽ marinum hauſerũt, cum piſces alios omnes auerſentur, ſolos fluuiatiles Cancros libenter edunt, Dioſcorides.

Vt coquuntur.

VSVS IN MEDICINA.

CAncri marini omnia poſſunt, quæ fluuiatiles teſte *a* Dioſcoride, At Plinius, cum remedia quædam ex fluuiatilibus deſcripſiſſet: Minus, inquit, in omnibus his marini proſunt, vt Traſyllus auctor eſt. Coctos aut aſſatos comedi contra venena quælibet Aëtius iubet. Cancrum fluuiatilem admiſcet Nicander antidoto aduerſus omnia mala remedia. Et *b* Plinius: Cancri, inquit fluuiatiles triti potiq; ex aqua recentes, ſeu cinere aſſeruato, contra venena omnia proſunt, priuatim contra Scorpionum ictus cum lacte aſinino, vel ſi non ſit, caprino, vel quocunq;. Addi & vinum oportet. Aëtius ad omnium reptilium ictus, crudos contritos commendat, ſi lacte potentur. Et *c* Dioſcorides, ſi ita bibantur ex lacte aſinino auxiliari contra ſerpentiũ phalangiorumq; morſus, & Scorpionum ictus ſcribit. Nil etiam æque aduerſari ſerpentibus quam Cancros, ſueſque percuſſas hoc pabulo ſibi mederi, cum ſol ſit in Cancro, torqueri ſerpentes Thraſyllus auctor eſt apud Plinium.

a Lib. 1. cap. 10.

Contra venena.

b Li. 32. c. 5.

c Li. 2. c. 10.

Necant Scorpiones triti, & cum ozymo admoti, ex Dioſcoride. Sed mirum, quod dicunt Magi teſte † Plinio: Decem Cancris, cum ocymi manipulo alligatis, omnes qui ibi ſunt Scorpiones ad eum locum coituros, & cum Ocymo ipſos cineremve eorum percuſſis imponi. Modum quo vti debeant, ſcripſit *d* Bulchaſis. Ad viperæ morſum bibuntur è vino per ſe, vel cum ſtaphide agria, ſale & polio, vt teſtatur Ægineta, ſed Aëtius dat cum lacte tritos, & plagæ etiam adhibet. Aliud eiuſdem remedium: Cãcrorum fluuiatilium (viginti, Ægineta) carnes terito (cum farina triticea, Ægineta) & adiecta iride (Ægineta nõ habet iridem) & calaminthe, rurſus ſufficienter terito: idemque rurſus modico adiecto ſale facito, & paſtillos informato, quibus in vmbra exſiccatis vtitor: in potu quidem ex aqua mulſa, aut vino: in cataplaſmate vero cum lacte diſſoluito. Hoc remedium archigini auctori adſcribit. Succus expreſſus cum lacte (alias aqua aut lacte) aſſumpto apij ſemine, à phalangiis morſos confeſtim liberare proditur apud Dioſcoridem. Razes ſi bibantur cum lacte aſinæ contra morſum aranearum citrinarum peſſimarum (id eſt, Phalangiorum) & Scorpionum, auxiliari affirmat. *e* Auicenna vero emplaſtri modo impoſitos, aut in cibo ſumptos. Decocti & cum iure eſitati ijs proſunt, qui leporem marinum hauſerunt, teſte Dioſcoride, & Aëtio, qui & rurſus ait: Crudi & è lacte triti dantur contra venenatos ictus, præcipue Scorpionis; ſic & deſperatum è poto lepore marino confeſtim ſanabis. Notandum vero, eorum tantum carnem teri cum lacte. Idcirco *f* Plinius atque alij, quos ſupra nominauimus, contra venenatorum omnium morſus celebrat, priuatim contra ſcytalem & angues: & contra leporem marinum, ac ranam rubetam. Mira etiam prædicatur hiſce Cancris ineſſe vis ad canis rabidi morſus: Dioſcorides cinerem, qui duo Cochlearia expleat adiecto dimidio radicis gentianæ modo (σὺν γεντιανῆς ῥίζης κοχλιαρίῳ ἑνί, i. cum gentianæ radicis cochleario vno; ſic legitur in manuſcripto codice) magnopere huic malo prodeſſe ſcribit. aliqui thuris partem adiiciunt vnam, gentianæ quinque, Cancrorum decem: de eorundem cinere hæc Plinius: Seruatus prodeſt pauore potus periclitantibus ex canis rabioſi morſibus. Quidam adiiciunt Gentianam, & dant in vino. Nam ſi iam pauor occupauerit, paſtillos vino deuorandos ita præcipiunt. Auicenna quoque cinerem eorum cum melle prodeſſe aduerſus cani rabidi morſus potum, ait: ſed forte pro potu legendum eſt illitum. Hali cinerem aſperſum acetolaudat. Cæterum Æſchrion empiricus ille medicamentorum peritiſſimus ſenex conciuis & præceptor Galeni, viuos in patella æris rubri, tamdiu vrebat, donec facile in læuorem redigi poſſent, luna decima octaua, poſt canis ſideris exortum, cum ſol leonem ingreſſus eſſet. Huius puluerem tenuiſſimum cochlearij vnius menſura ex aquæ cyatho propinabat, cum recentior eſſet morſus, aut augebatur quantitas, ſi inueterauerat. Huic remedio tantam vim ineſſe ſcribit Galenus, vt dicat nullos periiſſe, quibus in tempore hoc datum eſſet. Plura de remedio contra canis rabidi morſus dicemus in volumine de quadrupedibus, vbi de cane agitur. Diacarcinion ex Iacobi Magni libello, furentibus, hydrophobis, lycanthropis vtilis antidotus recipit: Cineris Cancrorum fluuiatilium drachmas quinque, gentianæ vnciam ſemis, roſmarini drachmam vnam, ſpodij duas, lapidis lazuli ſcrupulos duos. Tere, miſce, fiat puluis bibendus mane & ſero. Aëtius inter podagricas antidotos, hanc etiam quæ ex Cancris eſt, deſcribit: Ex Cancris, inquit, pharmacum etiam mollib. corporibus conducit: quod hoc modo componitur: Cancrorum magnorum viuorum vſtorum in æreo vaſe trientem, gentianæ incorruptæ quinquuncem, thuris integri & indiuidui albi vnciam vnam: Datur inde cochlearium „ vnum. Ad Cancrorum vero exuſtionem ligna vitis exiguntur. „ Et ſtatim deſcribam porro & aliud pharmacum, corporibus re„ crementis abundantibus & mollibus conducens. Eſt autem id, „ quod à rabido cane morſis datur cuiuis; cuius compoſitionem „ in ſermone de canis rabidi morſu tradidimus. Adieci autem ego, „ inquit Philagrius, ad huius pharmaci apparatum etiam petro„ ſelini drachmas octo, vt plurimum vero decem, quod vrinæ „ ciendæ vim acquirat, & multos ſane arthriticos iuuit, præſertim „ quibus tenerum & album corpus fuit, mediocris myſtri menſu„ ra ex eo data, aliquando ex aqua ſola, aliquando ex aqua mulſa. „ Quin & melle deſpumato ſæpe ipſum excepi, quo validum & „ citra tranſparitionem adſeruarem, deinde vero veluti prædi„ ctum eſt, bibendum exhibui; Hucuſque Aëtius. Cæterum Pe„ lops Galeni præceptor (quod non oſcitanter prætereundum eſt) „ cauſam tradens, cur Cancri fluuiatiles canis rabidi morſibus „ auxilium adferant: Non abs re, inquit, Cancer, cum animal ſit „ aquaticum, prodeſt à cane rabido morſis, quibus videlicet me„ tus eſt; ne corripiantur affectu ſicciſſimo, nempe rabie; quam„ obrem ſane etiam aquam metuunt. Ac fluuiatiles, non marinos „ Cancros cõuenire dictitabat, ſcilicet, quod animalia marina ob „ admiſtionem ſalis natura ſicciſſimi haud æque exactam tueren„ tur eam, quæ eſt aduerſus rabiem, contrarietatem. At cum qui„ dam ſubieciſſet, cur non omnia, quæ in potabili aqua degunt a„ nimalia, perinde vt Cancri iuuare aſſolent? quia, inquit, ſimilem „ Cancris præparationem non admittunt. Nam horum vſtorum „ cinerem exſiccatorius cum ſit, canum mordentium venenum „ abſumere, ſimulque digerere profeſſus eſt. Hæc igitur Pelops di„ cebat ambitione magna iactans, omnium ſe talium nouiſſe cau„ ſas. At ego, inquit Galenus, niſi plane me ſcire quippiam prius „ perſuaſum habeam, aliis perſuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, vt veram accepi, vt qui crebras habeat contradictiones: verum Cancros opinor ex proprietate totius ſubſtantiæ prodeſſe. Nunc vt ad rem redeam. Teſte *g* Plinio, triti in oleo & aqua perunctis ante acceſſiones in febribus proſunt. Aliqui piper addũt. Alij decoctos ad quartas è balineo egreſſis bibere ſuadent in quartanis. Simeon Sethus Paguros fluuiatiles, pulmonibus vlceratis mederi, ſed veſicæ nocere ſcribit. Auicenna extenuatis valde conferre dicit, hoc eſt, hecticis & lenta febre laborantibus: hos enim humidum leue, ac modice refrigerens alimentum ſuggerere affirmant. Qua etiam de cauſa à Dioſcoride & Plinio decocti, & cum iure eſitati phthiſicis prodeſſe traduntur. Item & ſputo ſanguinis, vt Elluchaſem addit. Aëtius etiam in lacte conterit. Sed & rupta & conuulſa in aſinino lacte triti maxime ſanant, vt ait Plinius. Tri„ tique ſinguli in heminam aquæ anginis medentur gargarizati: „ aut è vino, aut calida aqua poti. Et rurſus: Triti, inquit, & ex a„ qua poti aluum ſiſtunt, vrinam cient, in vino aluum, (obſcurus „ eſt hic locus, Braſauolus verbum cient repetit: tanquam in vino aluum cieant, ex aqua ſiſtant) Ademptis brachiis calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, ſingulis eorum drachmis, decoctio tamen eorum ventrem ſoluit ſecundum Raſem, quod Braſauolus repetit his verbis: Si Cancri cocti exſiccentur, & in puluerem redigantur, ſumanturque ex vino, vel aqua ad duas drachmas: imo ſi quis copioſe Cancros edat, ventrem ſubducunt. Succum eorum cum melle hydropycis mederi Plinius auctor eſt. Et ex Archigine apud Galenum ad hydropicos optime facit & hoc: Cancri fluuia„ tilis ſicci triti pedibus ac eminentijs omnibus amputatis drach„ mam vnam, aſari drachmam vnam. Miſceto, aqua ex ipſo flumi„ ne, vnde Cancri extracti ſunt accepta & propinato, aliquando „ vero pro aſaro opobalſami par pondus additur. Aquam educens hydropicorum per vniuerſum curationis tempus pota aqua, ex Nicolao Myrepſo, Cancrorum fluuiatilium aridorum ſine manibus & pedibus ademptis teſtis libram vnam, aſari libram vnam. Trita & commiſta ex aqua pluuiali (fluuiali) vnde deſumpti ſunt Cancri, dato bibenda. Interdum pro aſaro ſeruatur. Videtur hic aliquid mutilum, & ex præcedentibus Archiginis verbis reſtitui poſſe. Galenus in euporiſticis ad vrinę difficultatem Pagurum fluuiatilem conterit, & paniculo expreſſum exhibet. Triti & in vino poti teſtante *h* Plinio profluuia ſiſtunt, vbi Braſſauolus male id de alui profluuio accepit & nõ de menſium & vteri fluxu, cui tamen „ *i* Hippocrates præſcripſit in his verbis: Si fluxus vteri oboriatur, „ Cancros fluuiatiles in vino ſuffocato: & quæ ſiccant ſuffito & „ apponito. Et *k* rurſus: Si fluxus vteri fiat, Cancros fluuiatiles in „ vino ſuffocato, & de tali vino cum aqua bibendum dato. Item rurſus, ſi mortuus, inquit, fœtus in vtero ſit, Cancros fluuiatiles quinque, & rumicis ac rutæ radicem, & fuliginem de furno omnia ſimul trita, & cum aqua mulſa vnita, ſub dio per noctem exponat, & ieiuna ter bibat. Salutare etiam remedium morbis extrinſecis. Triti & cataplaſmatis more expoſiti extrahunt tela, id eſt, palos & ἀκίδας corpori inhærentia teſtis Plinio & Galeno ad Piſonem. Viuus tritus & impoſitus extrahit ciſpides ſagittarum (res acutas & ſpinas *m* Auicenna) infixas carni, Raſis: qui etiam ſimiliter applicat, vt apoſtemata dura diſſipet. Contritus vel combuſtus (vt cum Plinio dicam) cum melle ſtrumis medetur. Raſis id de pede tantum habet: Pes (inquit) Cancri in carta conuerſationis à collo eius qui habet, ſcrophulas curat, quamdiu durat ſuper ipſum. Pro epithemathe ſumuntur ad Scorpionum ictus cum cachry, pedicularia & ruta pari modo apud *n* Galenum. Triti in oleo & aqua perunctis ante acceſſiones in febribus proſunt, aliqui & piper addunt. Magi oculis eorum ante ſolis ortum adalligatis ægro, ita vt cæcos dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt, eoſdemque oculos cum carnibus luſciniæ in pelle ceruina alligatos, præſtare vigiliam ſomno fugato tradunt, apud Plinium. Oculus Cancri, inquit Raſis, appenſus oculorum dolorem mitigat: in pueris dentium exitum accelerat, & prohibet tertianam. Vlcera in auribus aut vlla corporis parte Cancrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea ſanat. Ad reliquos morbos triti & oleo perunctis proſunt, vt Plinius ait. Et rurſus: Succus eorum cum farina hordacea aurium vulneribus efficaciſſime prodeſt. Illitio (ſtomatica ad anginam, vel alia oris vitia) ſeu gargariſmus ex Cancris fluuiatilibus: Cancros fluuiatiles contritos in aquæ cotyla vna coctos & percolatos præbe gargarizandos. Siquidem craſſa multa ducit & læuat ſtatim hoc medicamentum; Nicolaus Myrepſus ex Galeno, ſed apud quem id hodie non legitur. Cancros fluuiatiles viuos contuſos in modum emplaſtri inflatis mulierũ mammis imponit idem Myrepſius: forte inflammatis legendum, nam & eoſdem ad profundas mammarum duritiem cum ouo applicat Aëtius, ſicq; etiam lac reſtinguit. Eſt morbus in mammis mulierum, qui τριχία ab Ariſtotele dicitur, fit pilo caſu hauſto in poculo: hunc è mamma extrahunt Cancri fluuiatiles illiti teſte *o* Plinio. Ex quadrupedum genera quædam etiam ad ſuos morbus hinc petunt auxilia. Scribit *p* Plutarchus, porcos cum capitis dolore laborant, ad fluuium deſcendere Cancrorum capiendorum gratia: horumque eſu, capitis dolori mederi. Sues, inquit Didymus, non ægrotabunt, ſi nouem Cancros fluuiatiles eis comedendos perrexeris. De ijſdem hæc *q* Ælianus: Sues aggreſtes non omnino ſunt medicinæ & curationis imperiti. Itaque cum per imprudentiam hyoſcyamum comederunt, ſtatim attrahunt poſteriora, reſolutione & paralyſi affecta. Deinde licet contracti, tamen ad aquas perueniunt, & ibi collectos „ Cancros epulantur promptiſſime, qui morbi remedium iis præ„ ſtant, & priſtinam valetudinem reſtituunt; Hæc ille. Pelagonius „ Hippiatrus ad capitis in equo dolorem hac potione vtitur: Cancros fluuiatiles ſeptem tritos cum lactis caprini ſextario & olei cyatho permiſcet, tum pure colatam potionem per os infundit. Ceruus quoque à ſerpentibus morſus Cancros fluuiatiles quærit, vt canit Oppianus.

† Li. 32. c. 5.

Modus vrendi.

d Tract. 5.

Ad morſum aranearum citrinarum.

Ad Hydropem.

Ad vrinæ difficultatẽ.

h Lib. 32. c. 10.

i Lib. de nat. mul.

k Lib. 2. de mor. mul.

l De mor. mul. 1. lib.

Ad ſagittas extrahendas

m Tract. 2. lib. 2. c. 150.

Ad ſtrumas.

n Lib. 2. de antidot.

Oculorum vis.

Ad aurium vlcera.

Ad anginã.

Trichia qui morbus.

o Li. 7. c. 11.

p In quæſt. nat. & gryll.

Porci vt dolorem capitis curent.

q De var. 1. c. 9.

Ad capitis dolorem in equo.

VSVS IN VARIIS.

CAncros fluuiatiles ſaltem duodecim fictili nouo cum aqua ingerunt, & addito operculo ſub dio collocãt, vt ad dies octo vel decem inſolentur, hac aqua ſegetibus aut arboribus inſperſa dicebat Democritus, neque arbores, neque ſegetes, neque quidquam aliud à quopiam lædi, minime vero à beſtiis maioribus. Ficus ægra ne fructum proiiciat, à Palladio curatur Cãcro fluuiatili cum rutæ ramo ſuſpenſo. Ijſdem quoque Scorpiones omnes è domo expugnabis. Nam tradunt aliqui apud Plinium manipulo ocymi cum Cancris decem marinis, aut fluuiatilibus trito, conuenire ad id Scorpiones à proximo omnes.

Ne ſegetes lædantur.

Ne ficus fructum abijciat.

Vt Scorpiones fugentur

Capvt XXV.

DE CRVSTACEIS IN CONCHIS Degentibus.

Et Primvm.

DE CANCRIS PARVIS.

Ordinis ratio.

SVnt & alia Cruſtata, vt Cancelli, Cancri parui, & Squillæ, item Scyllari; non quidem figura corporis vſque adeo à prędictis diuerſa: cum ſingula ſub quatuor generibus prædictis conſtitui poſſint, ſed loco, in quo degunt, modoque viuendi: degunt enim ac veluti hoſpitantur in alienis Conchis, vt Mitulis, Pinnis, Pectinibus, Oſtreis ac varij generis turbinatis. Quamobrem ſeparatim hic de ijs agere placuit, à Cancro paruo exordio ſumpto.

SYNONYMA.

Pinnophylax. Pinnoteres

Scylla.

KΑρκίνος μικρὸς Græce, Latine Cancer paruus dicitur, & priuatim qui Pinnis innaſcitur, πιννοφύλαξ dicitur, quaſi ὁ τῆς πίννης φύλαξ, vt tradunt Suidas, Heſychius & Varinus. Πιννοτήρης Chryſippo, vt Athenæus citat, ἀπὸ τοῦ τηρεῖν ἢ φυλάττεσθαι τὴν πίνναν. Maſſarius & Rondeletius pinnother ſcribunt in tertia declinatione t aſpirato, neſcio quam ob cauſam, ex Plinio, vt apparet, qui ita habet, Nunquam naſcitur Pinna ſine comite, quem Pinnoterem vocant, alij Pinnophylacem, is eſt Squilla parua, alibi Cancer dapis Aſſectator, Apud Ariſtotelem legimus οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι, quod ſi mendoſum non eſt, rectus ſingularis ὁ πιννοθήρας ἤγουν καρκίνος ὁ ἐν τῇ πίννῃ θηρῶν, hoc eſt, in Pinna venari ſolitus Cancer. Pinnophylacem Ariſtoteles, vt putat Wottonus, Scyllaron & Scillarion vocauit, & καρίδιον, & Theodorus pro vtroque Squillam paruam reddidit, Plinium ſecutus. Sed Rondeletius hæc nomine diligentius diſtinxit, vti mox referemus. Germanice Cancer paruus vocari poterit, teſte Zoographo, ein kleiner Meerkrab: Cancellus vero, de quo mox dicetur, voce diminutiua ein Meerkrable: vt eadem ſit horum nominum ratio ac differentia in ſermone Germanico, quæ Græcis inter καρκίνον μικρὸν, & inter καρκίνιον.

DESCRIPTIO.

Vt à Cancellis differant.

a Hiſt. 5. cap. 15.

CAncri parui, inquit Rondeletius, qui in oſtreis reperiuntur, minores ſunt, paruæ ſcilicet fabæ magnitudine, toto corpore candidi, præterquam in pronæ cruſtæ medio, quod rubeſcit. Qui in Pinnis reperiuntur, maiores ſunt, & magis rubri, quam albi ſunt, alioqui chelis, pedibus, toto denique corpore, tum inter ſe, tum aliis Cancris ſimiles ſunt: à Cancellis autem differunt, quod parui „ Cancri viuentium Pinnarum & Oſtreorum hoſpites ſunt: Can„ celli inanes duntaxat teſtas, & turbinatas ſubeunt, ſuntque lon„ go corpore Locuſtis, nō Cancris ſimili. Cancri, inquit a Ariſto„ teles, colore albido corpore admodum parui, in nonnullis teſta „ operti generis naſcuntur, & plurimi quidem in Mitulis ſoliatis (ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσι) mox in pinnis, quas Pinnotheras vocant. Quinetiam in Pectunculis atque Oſtreis, verum illi nullum conſpicuum capiunt incrementum.

GENERATIO.

a Lib. 3.

b De cauſ. 2. c. 24.

Coire eos probatur.

QVomodo autem generentur, plane controuerſum eſt inter auctores. Piſcatores teſte Philoſopho loco citato, Cancros eiuſmodi naſci confirmant, vna cum illis, quorum teſtæ inhabitant. Et a Athenæus etiam de Cancris & Pinnis loquens: φασὶ δὲ τινες καὶ συγγεννᾶσθαι αὐτὰ αὐτοῖς, καὶ ὡς ἂν ἐξ ἑνὸς σπέρματος γίνεσθαι: aiunt quidam Pinnas & Cancros paruos ſimul generari, & tanquam ex eodem ſemine fieri. Et alio in loco, qui emendatius, quam in vulgatis codicibus, hoc modo legitur apud Rondeletium: Ὅσαι δ᾽ ἐν πέτραις ἢ σπιλάσι προσφύωσι, ῥιζοβολοῦσι, καὶ γεννῶσι ἐνίοτε τὴν μαργαρίτην, ζῶσι δὲ καὶ τρέφονται διὰ τοῦ προσπεφυκότος τῇ σαρκὶ μέρους, τούτῳ δὲ συμπέφυκε τῷ τῆς κόγχης στόματι χηλὰς ἔχον, καὶ νομὴν ἐσφέρον, ὅ δή ἐστιν ἐοικὸς καρκίνῳ μικρῷ, καλούμενον πιννοφύλαξ: Pinnæ quæ petris, aut ſaxorum cauernis adhæſerint, radices agunt, illic Margaritam generant. Viuunt autem & nutriuntur per partem carni hærentem. Huius autem Conchæ ori adnaſcitur animalculum chelas habens, & cibum aſſumens, quod Cancro paruo ſimile eſt, & vocatur Pinnophylax. b Theophraſtus poſtquam de viſco & polypodio, quæ in arboribus naſcuntur, egiſſet, ſubdit ſic eſſe natura comparatum vt hæc nonniſi in aliis valeant prouenire: ſic & animalia quædam nonniſi in aliis poſſunt creari, ceu quæ in Conchis (ſic vertit Gaza, ἐν ταῖς πίνναις, genus ponens pro ſpecie) atque in cæteris aptis præſtare animalibus pabulum, ſed addit originem horum latere. Rondeletius cum Cancros paruos in Pinnis & Oſtreis ſæpiſſime ouis turgentes viderit, affirmare audet non ſponte ex limo aquave, vt Teſtacea, ſed ex coitu maris & fœminæ, & ex ouis prouenire. Quare in teſtis pariunt, vel ſtato tempore teſtas egrediuntur, & cocundi & oua pariendi gratia.

NATVRA. MORES.

Prudentia.

a Lib. de ſoler. anim.

b Lib. 2. Halieut.

SVnt qui miram Cancri huius, qui in Pinnis degit prudentiam, ac ſolertiam celebrant. Aiunt enim hunc dapis aſſectatorem, Pinnæ in capiendis piſciculis auxilio eſſe, & communi præda communiter cum Pinna potiri. De ſocietate igitur, quæ priuatim piſcibus intercedit, locuturus a Plutarchus, primum exemplum recenſet Pinnothetæ, qui plurimum atramenti Chryſippo conſumpſit, in omnibus phyſicis & ethicis eius libris primo loco poſitus. Pin„ notheras, inquit, cui ab obſeruanda Pinna nomen factum, ani„ mal eſt Cancri ad formam accedens (ſic enim traditur) & cum „ Pinna degit, eiuſque Conchæ apertionem obſeruat, foris adſi„ dens apertæ & hianti, donec aliquis piſciculus accedat, qui ab „ ipſis capi poſſit, tunc carnem Pinnæ mordens eam de captura „ monet, vnaq; in teſtudinem intrat, ea concham claudit: ſic præ„ da inter ſuam munitionem recepta ſimul veſcuntur. Hæc b Op„ pianus ſic cecinit.

Muſcoſos inter ſcopulos cauteſque profundas
Pinna colit, duro tegitur ſub tegmine teſtæ,
Nil mentis, nil laudis habet, ſine robore viuit,
Expers conſilij teſtæ langueſcit in antro,
Et ſocium vitæ Cancrum ſub lance recurua
Accipit, & præda ſemper paſcuntur eadem,
Communemque domum ſimul & communia tecta
Cancer habet, Pinnam paſcit, Pinnamque tuetur.
Hinc Pinnæ fertur cuſtos cognomine Graio.
Cum tegetem ſubeunt piſces tunc Pinna doloſo
Pungitur à morſu Cancri, contacta dolore
Comprimit hæ poſtes, & prædam comperit intus,
Cum tali celebrat ſocio conuiuia Pinna.

Squilla parua.

An Pinna ſine Cancro viuere queant.

Ariſtotelis & Oppiani & aliorum lapſus.

Cur in Pinnis Cancri aut Squillæ degant.

Eadem ex hoc poeta Ælianus. Sed quæ ab his authoribus Cancro paruo tributa ſunt, ea à Cicerone Squillæ paruæ, cuius verba hæc „ ſunt: Pinna vero (ſic enim Græce dicitur) duabus grandibus pa„ tula Conchis cum parua Squilla ſocietatem init comparandi ci„ bi. Itaq; cum piſciculi parui in Concham hiantem innatauerint, „ tum admonita à Squilla Pinna morſu comprimit Conchas, ſed „ diſſimilimis beſtiolis communiter cibus quæritur, in quo ad„ mirandum eſt congreſſune aliquo, an ab ortu natura ipſa congregata ſint. Hactenus ille, qui ſane ab Ariſtot. non diſcrepat. Ait enim hic Pinnas cuſtodem intra ſe continere, aut Squillam paruam, ſic καρίδιον interpretatus eſt Marcus Tullius, aut Cancrum paruum: quo quidē cuſtode priuatas, perire breui tempore. Theophraſtus quoque poſt ea verba, quæ proxime citauimus. Neque enim, inquit, vita fortaſſe Conchis poſſit ſeruari, niſi opera Cancri. Igitur dubitauit Theophraſtus, an ſine Cancro paruo Pinna degere valeret, quod prorſus negauit Ariſtotel. ſed falſo. Quia in Pinnæ capaciore ac latiore parte interdum duos, aut tres Pinnophylaces videas, vt plurimum vnum, ſæpius nullum. Decem aperies (vt ſcribit Bellonius) Pinnas, antequam vnum Pinnophylacem comitem reperias. Fabuloſum etiam eſt, quæ ſupra ex Plutarcho & Oppiano retulimus à Pinnothere Pinnam regi, admoneri piſciculis appropinquantibus, vt Concham ſuam aperiat, & intrante in eam piſciculo claudat, quia neque Pinnæ quemadmodum nec Mytuli, aut Oſtrea piſcium carne paſcuntur; ſed aqua tantum & luto. Cur igitur in Pinnis & Oſtreis Cancri parui reperiuntur? Quia, vt ait Rondeletius, cum omni generi animantium à natura tributum ſit, vt ſe vitamque tueantur, vt paſtum & latibula quærant, Cancri parui molliore teſta tecti: & ideo iniuriis magis opportuni Concharum caua ſubeunt, vt illic tanquam in ſpecubus & antris tutius degant. Quare non ſolum in teſtis, ſed etiam ſpongiarum cauernulis, ſaxorum rimis, in externis teſtarum, quibus Oſtrea tecta ſunt, cauis ſæpiſſime cancros paruos reperiſſe ſeſe idem Rondeletius affirmat.

HIEROGLYPHICA.

Homo ſeipſum non curans.

a Li. 2. Hieroglyph.

HOminem, qui ſeipſum non curet: verum à propinquis curetur, ſignificare volentes, Conchum & Cancrum pingunt. Adhæret enim Cancer Cōchæ, & vocatur Pinnophylax, id eſt, Conchæ Cuſtos, hiat autem Concha cum eſurit: in eam igitur hiantem cum piſciculus intrauerit, pungit Cancer vngula Concham, hæc vero admonita Concham claudit, & hoc modo venatur piſciculos ex a Horo Apolline, quod tamen, vt iam oſtendimus, falſum eſt.

Capvt XXVI.

DE CANCELLO ÆQVIVOCA.

Cancelli qualia ſint.

CAncelli erant veluti ſepta quædam ex lignis tranſuerſim iunctis obliquatiſque ad defendendam, hoc eſt, repellendam tur„ bam. Cicero de Oratore libro primo. Nam ſi quis erit, qui hoc „ dicat, eſſe quaſdam oratorum proprias ſententias atque cauſas, „ & quaſi certarum artium, forenſibus Cancellis circumſcriptam „ ſcientiam, fatebor equidem in his magis verſari hanc noſtram „ dictionem. Et pro P. Quintio: Et me facile veſtra exiſtimatione „ reuocabitis, ſi extra hos Cācellos egredi conabor, quos mihi ipſe circumdedi. Qui & pro Seſtio è fori Cancellis plauſum excitatum ſcribit. Sidonius autem Apollinaris quadam libri quinti epiſtola: Vmbram, inquit, ſtipitibus alatis, cancellatimq; pendentib. pampinus ſuperducta texuerat. Cancellorū rationē graphice expinxit „ Varro rei ruſt. li. 3. Præterea, inquit, è perticis inclinatis ex humo „ ad parietem, & in eis tranſuerſis gradatim, modicis interuallis, „ perticis adnexis ad ſpeciem Cancellorum ſcenicorum ac theatri. Hinc cancellata elephantorum cutis dicitur Plinio. Riuis per quos exundat piſcina, præfigantur ænei foraminibus exiguis Cancelli, quibus impediatur fuga piſcium, Columella, 8. 7. Hoſce Cancellos item Cancros dici, quanquam rarenter admodum animaduertimus. Inde ſcitu dignum prorepſit adagium, vt inter orci Cancros adhæſiſſe dicatur, qui ita irretitus illaqueatuſque teneatur, ac impeditus, vt nuſquam pateat effugium. Eſt qui Cancellos pro abaco ſeſſili interpretetur. Suntque qui Cancellos dici à Græcis κιγκλίδας putent. Ariſtophonis interpres in Veſpis dicaſterij, id eſt, ſtationis iudicialis ianuam dici putat κιγκλίδα, quam, inquit, etiam κιγκλιδῶνα dicunt. Hyſplax, inquit Theocriti interpres, laquei ſpecies eſt: proprie autem curſorum carceres ſic vocantur, quem nos Cancellum dicimus. Hæc omnia Cælius Rodiginus. Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per diminutionem Cancelli, Feſtus Pompeius.

SYNONYMA.

QVi Latinis Cancellus, Græcis καρκίνιον nuncupatur, Oppiano καρκινὰς vocabulo dactylico oxytono fœminino, & vt videtur diminutiuo, quanquam Grammatici nullam eiuſmodi diminutiuorum formam oſtendant. Nam in ᾶς circumflexum quę afferuntur, Ζηνᾶς, μητρᾶς pro Zenodoro, Metrodoro, maſculina ſunt: quare poeticum fuerit, licet interim Ælianus, Galenus & Aëtius quoque ea voce vſi ſint. Iam vero quātum Cancellus à paruo Cancro, qui in Oſtreis reperitur, differat, facile cognoſcet, qui vtriuſq; naturam & deſcriptionem contulerit. Plinius Pinnotheris ſeu Pinnophylacis nomine, & Cancrum paruum & τὸ καρκίνιον, id eſt, Cancellum Ariſtotelis confudiſſe videtur: ſic enim a ille, cum de Cancris loquitur. Pinnotheres autem vocatur minimus ex omni genere, ideo oportunus iniuriæ. Huic ſolertia eſt inanium Oſtrearum teſtis ſe cōdere, & cum accreuerit, migrare in capaciores. Ex Cancris minimum itaque dicens, prodit locum ſe hunc Ariſtotelis expreſſiſſe. Ἐμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοί, τὸ μέγεθος πάμπαν μικροί, πλεῖστοι μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσιν, ἔπειτα ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι. Quum vero dicit inanium Oſtrearum teſtis ſe condere, &c. hunc interpretatus eſt: τὸ δὲ καρκίνιον γίνεται μὲν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἰλύος, εἶτα εἰς τὰ κενὰ τῶν ὀστρακῶν εἰσδύεται, καὶ αὐξανόμενον μεταδύεται πάλιν εἰς ἄλλο μεῖζον ὄστρακον. Alio vero in loco b Plinius Pinnotherem ſeu Pinnophylacem facit Squillam paruam & Cancrum, propius Ariſtotelis mentem ſecutus. Concharum generis Pinna naſcitur in limoſis, ſubrecta „ ſemper, nec vnquam ſine comite, quem Pinnotherum vocant, „ alij Pinnophylacem: is eſt Squilla parua; alibi Cancer dapis aſſectator. Quæ etiam ex c Ariſtotele tranſcripta ſunt, qui ſic loquitur. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου, ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσιν. ἔχουσι δ᾽ ἐν αὑταῖς πιννοφύλακα, αἱ μὲν καρίδιον, αἱ δὲ καρκίνιον· οὗ στερισκόμεναι διαφθείρονται θᾶττον. Vbi Ariſtoteles, τὸ καρκίνιον ἀντὶ τοῦ καρκίνου μικροῦ, id eſt, Cancellum pro Cancro paruo ſpecie diſſimili vſurpauit. Quod vero Plinius ſupra allatis verbis per Cancrum, non Cancellum καρκίνιον, ſed Cancrum paruum intelligat, patet ex d Athenæo, apud quem eadem de Cancro Pinnothere leguntur, quæ apud Plinium de Cancro dapis aſſectatore. Plinij „ verba ſunt, quæ ſequuntur. Alibi Cancer dapis aſſectator, Pan„ dit ſe Pinna luminibus orbum corpus minutis piſcibus præbens. „ Aſſultant alij protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent „ eam. Hoc tempus ſpeculatus index, morſu leui ſignificat. Illa ore „ compreſſo, quidquid incluſit, exanimat, partemque ſocio tri„ buit. Athenæus inquit: Chryſippus Solenſis de honeſto & volu„ ptate ait: Pinna & Pinnotheres operas mutuas præſtant, ſeor„ ſum viuere non poſſunt. Pinna ex Oſtreis eſt, Pinnoteres Cancer paruus. Pinna teſtam pandit, egredienteſque piſciculos obſeruans, Pinnotheres adſtans, ſi quid ſubierit, morſu Pinnæ ſignificat: quæ demorſa teſtam claudit: eoque quod incluſum eſt, communiter veſcuntur. Vides itaque, quod καρκίνιον dixit Ariſtoteles, loco poſtremo citato Cancrum dici à Plinio, à Chryſippo καρκίνον μικρόν. Quę diligenter à lectore obſeruanda ſunt, ne vna cum Hermolao Barbaro exiſtimet Cancellum, & Cancrum paruum ſeu καρκίνιον & καρκίνον μικρὸν eadem eſſe ſemper apud Ariſtotelem. Cancellus Ariſtotelis à Gallis vocatur Eremite, & Bernard l' Eremite. Eremitam quidem quod alios fugiens, in teſta perinde ac in ſolitudine viuat. Bernardum autem, quod vulgo in Gallia Bernardos fatuos prouerbio dictitent: fatuumque eſſe Cancellum, qui cruſta tectus, chelas habens, quæ ad vitam tuendam ſatis eſſe poſſent, alienas domos quærat, in quibus latens viuat. Quod ſi non hæc ſolum, ſed poſteriores etiam Cancelli partes ſpectaueris, prudentem eſſe iudicaueris, qui nudas & iniuriæ valde oportunas partes dura ac firma teſta muniat. Ligures Brancha vocant vel Brancha. Prouinciales Bious cāpus. Hiſpani (vt audiuit Zoographus) Cangreio. Germani vocari poſſent, (inquit Zoographus) ein kleiner Meerkrebs/Meerkrebslein. Albertus Magnus de Cancello agens ex e Ariſtotele: Hoc animal, inquit, ſimile eſt Areneæ, & etiam apud nos vocatur Aranea maris, & ſunt illæ conchæ, quæ ſunt rotundæ, magnæ & paruæ: habentque in parte ſtricta quaſi „ duas auiculas vtrinque. Tales ferre conſueuerunt peregrini in peris ſuis, peregrinationis peractæ ſignum, quibus ille verbis Cancellos, & pectines & Conchas confundere videtur.

GENVS. DIFFERENTIA: deſcriptio.

a Hiſt. 4. cap. 4.

Forma.

Cornicula.

Os.

Thorax.

Genera.

Vt differant.

Chela.

Tertium genus.

Chelæ.

Deſcriptio ex Bellon.

Inteſtina.

“ CAncellum nobis exactiſſime ſic deſcripſit a Philoſophus: “ Quem autem, inquit, Cancellum appellant, communis fere “ ſocius Cruſtatorum, & Teſtatorū generum eſt, quippe qui ſpe„ cie Locuſtis ſimili ſpectetur; naſcique ſeorſum per ſe ſolitus ſit. “ Verum quod teſtam deinde petit, quam ingreſſus, vitam tradu“ cat, hinc ſimilis teſta contectis animantibus eſt: quapropter is in „ ancipiti eſſe, genuſque ſibi vindicare vtrunque videtur. Forma „ tamen (quod ſimplicius dixerim) ſimilis Araneis eſt, niſi quod „ partem capiti, & pectori ſubditam ampliorem, quam Aranei ha„ beat. Cornicula duo ruffa tenuia gerit, quibus oculi totidem „ ſubiacent, qui nunquam intro recedant, vt Cancrorum, ſed „ ſemper eminentes appareant, Os ſub iis eſt, quod veluti capil„ lamentis quibuſdam pluribus circundatur. Iis pedes ſubiuncti „ duo bifurces, quibus cibum ori admoueat. Bini item vtrique „ adhærent lateri, & tertius paruus. Thoracis pars inferior mollis „ tota eſt, diſſectoque ſinu pallidum intus cernitur. Meatus ab ore „ ad ventrem pergit. Foramen excrementi perſpici nullum poteſt. „ Pedes ac thorax duritiem præſeferunt, ſed minus quam Can„ cri. Nexu nullo teſtis adhæret, Purpurarum modo ac Buccina„ rum, ſed abſolutus liberq; vagatur. Hæc Ariſtoteles, qui ſtatim „ eius ſpecies quaſdam ſubdit. Oblongior eſt, inquit, qui Turbi„ nem ſubit, quam qui Neritim. Genus enim diuerſum eſt. Quod „ in Natice degit cætera quidem non abſimile: ſed dextrum bi„ furculatum pedem paruum habens, cum læuum grandiuſculum „ habeat, & ingredi eodem ipſo grandiore potiſſimum ſolet. Tale profecto genus, vel intra Conchas, quarum adhæſio ſimilis cæteris eſt, reperitur: quod & Squillam paruam (σκύλλαρον) appellant: & paulo poſt: Quibus vero ſiniſter pes grandior eſt, ij nunquam cum Turbinatis hoſpitantur, ſed cum Naticibus tantum ineunt ſocietatem. Putat Rondeletius Cancellorum hæc duo genera ſola corporis longitudine differre, vt Cancellus Turbinatorum hoſpes longior ſit, quia eorum teſta longior: Neritarum leuior, quia Neritarum teſta eſt leuis, ampla & rotunda. Quantum ad pedum biſulcorum latitudinem attinet, in omnibus Cancellis, quos plurimos vidi, ſemper ſiniſtrum pedem craſſiorem dextro perſpexi, quod non fortuito, ſed certa ratione ipſi videtur contingere. Cum enim viuant in teſta circa corporis medium complicati, quantum dextræ parti compreſſæ alimenti, ac proinde incrementi decedit, tantum ſiniſtræ liberiori ac laxiori accreſcit. Videtur & aliud „ genus tertium conſtituere Ariſtoteles, cum dicit: Sunt inter „ Cochleas, quæ inter ſe beſtiolas habeant Aſtacis paruis ſimiles „ quæ in fluminibus gignuntur, ſed ea differentia, vt præmollem „ intra ſuam teſtam carunculam habeant, forma quales nam ſint, „ ex diſſectionibus contemplare. Quæ quamuis ita ſint, vnica tamen deſcriptione contentus ea tria non admodum differre ſenſiſſe videtur, earumque paucas eſſe differentias. Rondeletius pauca quædam ab Ariſtotele in deſcriptione omiſſa his verbis ſuppleuit: Cancellus, inquit, ex Cruſtatorum eſt genere, Locuſtis vel Aſtacis ſimilis, corpore enim longo eſt: cornua longa, tenuia, flauaque habet, totum corpus ex rubro flaueſcit. Chelarum, quarum alteram craſſiorem eſſe diximus, ſciſſura parua eſt, qualis in hirſutis Cancris ſpectatur: præter chelas pedes duos vtrinque magnos, incuruos & acutos cum chelis & capite foras effert, cum ingredi vel piſces capere vult. Duo alij vtrinque hirſuti, molles intus latent, quibus innixus corpus intro trahit. Pars poſterior nullis tabellis conſtat, ſed cute duntaxat: ob id ab Ariſtotele mollis dicitur, ſed ad eam firmandam certis interuallis diſſitas lineas tres habet, latas, durioris ſubſtantiæ. Corporis extremum duas pinnas tenues molles, in lateribus ſitas gerit. In eiuſdem extremi ſupina parte excrementi meatus cernitur, quem ſi digitis comprimas, excrementum emitti videas: quo meatu Cancellum carere non affirmat Ariſtoteles, ſed non euidentem eſſe ait: quod facit, vt credam Ariſtotelem, non tam diligenter Cancellum à teſta nudum, quam eadem opertum ſpectaſſe. Nam meatus is in Cancello teſto ſpoliato perſpicuus eſt. Hæc ille Cancellum Pomaciæ limacis molem raro excedere tradit Bellonius cum hac deſcriptione. Pedibus vtrinque ternis brachiatur villoſis: quorum duo anteriores, ſeu priores brachiis forcipibus biſulcis conſtant, quibus cibum ori admouet. Cruſta dura pro cute veſtitur, rubra, nunc cyaneo, nunc cæruleo, nunc fuluo, nunc rubro diluta. Duo illi pedes vtrinque, qui brachia ſubſequuntur, vnguibus in extremo oblongis, & aduncis vallati ſunt. Cirrhos ante quidem duos, rubros, ſub oculis (Carabi modo) gerit: oculos inſtar Aſtaci elatos, quos porrigit ac contrahit, maculis albis diſtinctos. In ſumma eius ſuperior pars, Cancri refert effigiem, inferior autem Turbinis, quam in Cochlearum clauiculis inſerit: cum tamen Locuſtæ caudæ ſimilis ſit. Tabellis enim loricatur duris, ſed obſequioſis: in quibus vtrinque veluti pinnas duas habet. Extremum vero caudæ pinnulis tribus, vt & Cancri præditum eſt. Dentes oſſeos vt Carabus habet, quibus eſcas comminuit.

Cum autem prædam venatur, totam anteriorem partem ſuo domicilio exerit, & tunc ſimilis Araneis apparet, ſed partem capiti & pectori ſubditam vaſtiorem, quā Araneus oſtendit: Ab ore œſophagus tenuis, vt filum ad ſtomachum protenditur. Inteſtina eius bis tantum reuoluuntur: ac qui in eius ſtomacho viridis humor ſpectabatur, is in inteſtinis apparet candidus. Cancelli, quem in Adria-

Adriatico mari natantem in Concha muricata reperit Zograph. A caput ſolum & pedes, & parum quiddam in extremo caudæ (tres articuli videlicet) cruſta muniuntur: totus reliquus alueus nudus molliſque eſt, ſimilitudinem anteriori præſertim parte, cum Cancro fluuiatili habet, oculos in corniculis eminentibus, geminas prætendiculas, forcipes breues: Caudam in poſtrema Cōchæ parte condit, caput anterius habet, & pedes prætendit, atque ita Concham gerens obambulat: poteſt autem ſe totum ſic in penetralia Conchæ condere, vt nihil eius appareat. Pedes quos ambulando prætendit, partim rubent, partim cærulei ſunt, hirſuti. Primo loco à nobis depictus Cancellus eſſet ab Ariſtotele & Bellonio deſcriptus, niſi quatuor haberet cornicula, & totidem pedes vtrinque præter brachia biſulcis forcipibus prædita, quibus duo pedes proximi hiſurti ſunt longi, quinque articulis conſtantes, aduncis in extremo vnguibus. reliqui duo admodum parui tribus ex articulis conſtituti. Quæ autem ſequitur figura ex Ambroſio Paræo, eſt Bernardi Eremitæ dicti Cancelli in teſta latentis; deinde nudi, ſed ſuſpicor non bene expreſſiſſe nudum, quia binis tantum natura pedibus vna cum brachiis donauit. Rondeletius, ex quo Paræus videtur iconem mutuaſſe, tres aut quatuor vtrique tribuit, quemadmodum nos noſtro priori. Cum hoc non paruam ſimilitudinem habet, quem nos ei ſubiicimus totum rubrum, exceptis villis, qui ſunt in pectore & cauda, qui ſunt cinerei. Sequitur deinde Cancel- B lus alius, qui, vt Cornelius Sittard. ad Zoographum ſcripſit, extractus eſt ex cochleari domuncula, expetitus in cibis, frequentiſſime capite adnaſcitur Buccino, ita vt vi extrahēdus Cancellus ſit quodammodo, quod Valerius Cordus, & Zoographus experti ſunt, cum plures in mari cœpiſſent apud portum Liburnum, vbi copioſiſſime viſitur, non procul à littore maris Liguſtici inter ſaxa. Depingitur præterea Cancellus oblongus Aſtaco fluuiatili ſimilis, quem & ipſum Sittardus ad Zoographum miſit: quem Zoographus ad tertium genus Cancelli à Rondeletio commemorati refert. Deinde oſtenditur Cancellus in Cochlea variis coloribus maculata, vt marmor. Nouiſſimum aliqui, vt teſtatur Zoographus, vulgo auenam vocant, Scaliger Squillam minimam, & à Vaſconibus Ciuadam vocari ait, id eſt, auenam. Pugillatim enim (inquit) „ deuorant, ſicut auenam veterinæ. Cancelli autem perquam exi- „ gui in piſciculis reperiuntur, pedes nouiſſimos latiuſculos ha- „ bent, vt ad nandum vtiles ſint, quaſi pro pinnulis, aut remis pedes haberent, a Ariſtot. quibus verbis adhuc aliam Cancellorum C ſpeciem à prædictis diuerſam commemoraſſe mihi videtur.

a De par. 4. cap. 8.

VICTVS. NATVRA. GENERATIO.

POlypos Venere exhauſtos deuorant, quemadmodum cecinit Oppianus. In ſaxoſis locis verſantur: carne, luto: deniq; iiſdem quibus Cruſtata alia, veſcentes. a Ariſtoteles ait, Turbines, Buccinas & ſimilia, in quibus habitant Cancelli, paſci mari tranquillo abſoluta ſaxis. At quoties flatus vrgēt, hoſpites Cancellos illos ſeſe in ſaxa recipere, ac latibulis tutari ſæpe, teſte b Æliano, de ſpoliis multo certamine inter ſe contendunt, viribuſq; inferiore repulſo, victor exuuias aſſequitur. Antea vero hæc ſcripſerat: A Conchis vero inopes, & nudi primum Cancelli naſcuntur: deinde eas tanquam domicilia ad habitandum deligunt. Cum vero vacuas & inanes offenderunt Conchulas Purpurę aut Turbinis, primo intra eas ingrediuntur: deinde cum in ampliorem magnitudinem creuerunt, quam ij vt capi queant, in teſtam ampliorem tanquam domum alteram demigrant. Neque modo ſupra dictorum Conchas immigrant, ſed & per multas alias capaciores tranſeunt, & ampliorem nacti, ea tanquam maiori domicilio gaudent. Eadem Oppianus, & ante illum c Ariſtoteles his verbis: Cancellus ille Concharum hoſpes principio ex terra limoque conſiſtit, mox Conchulas ingreditur vacuas: vbi cum excreuerit, tranſit in Concham ampliorem, videlicet aut Naticis, aut Turbinis, aut alicuius ſimilis. Sepe etiam paruas Buccinas ſubit, ingreſſuſque ampliorem illam gerit pari modo, & viuit in domicilio capaciore, rurſuſque excreſcens aliam petit ampliorem. Verum quod dicat Philoſophus, ex terra limoque naſci, facit vt credam ipſum partem internam Cancelli non perſpexiſſe, cui ad latera adhærent tanquam racemi, aut globuli, oua filo annexa. Et obſeruatum eſt mares à fœminis aperte diſtingui, quod eodem tempore hæ oua habent, illi minime. Igi- B tur ex maris ac fœminæ coitu generantur. Nec impedit coitum teſta, qua integuntur. Nam quemadmodum teſtas ſuas deſerunt, vt in capaciores tranſeant: ita ſtatis temporibus natura ad coitum incitante teſtis ſe exuunt, vt corpora commiſceant.

a Hiſt. 4. cap. 4.

b De anim. 7. c. 31.

c Hiſt. 5. cap. 15.

VSVS IN CIBIS ET ALIIS.

COncham muricatam vna cum ſuo Cancello domum cum retuliſſet Zoographus, decoxit, vt extraheret Cācellum, extractus odore, colore, ſapore, fluuiatilem referebat. Dorion in lib. de piſcibus, quem citat Athenæus, inter eos piſculos, quos hepſetos vocant, memorat Cancellos, καρκίνια. Cancellum ſuum tradit Bellonius nō eſſe edulem, ſed aliis piſcibus, vt Iulidibus, Chānis, Orphis, Percis, & id genus ſaxatilibus eſſe gratiſſimum obſonium. Quamobrem piſcatores Cancellos plurimum appetere, quos ſuis Cochleis nudatos, ac viuos hamo impoſitos, ſuis calamis appendunt, hoc enim modo magnam ſaxatilium piſcium capturā facere. a Galenus Mullos Cancellorum eſu deteriores fieri, & mali odoris C his verbis ait; Αἰδῶν τρίγλαι τὰς καρκινάδας ἐσθίουσι, καὶ δυσώδεις καὶ ἀηδεῖς, καὶ δύσπεπτοι, καὶ κακόχυμοι. Eadem Aëtius. Vnde patet Cancellum mali eſſe ſucci, difficile concoqui, ſalſumq; ſuccum gignere, indeque à piſcatoribus negligi. Rondeletius Galeni verba de Cancellis, qui in ſpongiis, quæ τράγοι à fœtido odore nominantur, explicatum recte intelligi poſſe putat ac de Cancellis aliis, qui in cœnoſis littoribus degunt, paruique ſunt: nam quandoq; ad Aſtacorum fluuiatilium magnitudinem accedunt.

a 11. de alim. Galeni locus

Finis Libri Secundi.

VLYSSIS

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS, DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

Liber Tertius.

Qui eſt

DE TESTACEIS, ſiue conchylijs.

ET PRIMVM

DE IIS IN GENERE.

Cap. I.

ORDINIS RATIO.

DE animalibus marinis exanguibus ſcripturus, Mollibus primum, ſecundum Cruſtaceis locum aſſignaui, duabus fere rationibus motus, tum quod vbique atq; in omnibus imitandus præceptor Ariſtoteles ita me docuiſſe videtur, vbi omnium horum animalium genera recenſet, atque inuicem diſtinguit: tum quod in omnibus meis hiſtoriis nobilitatis ordinem ſequi ſoleam. Sed quia hæc dupliciter accipi hoc loco poteſt, vel ab animantium horum, de quibus hoc volumine tractatur, partibus vel eorundem vſu partium placuit rationem habere, nam alioqui Teſtacea quæ & Conchæ & Conchylia nominantur, non vna de cauſa præferenda omnibus ijs erant, quemadmodum etiam quilibet, qui ne centeſimam eorum partem (ſunt enim innumerabilia & nunquam ſatis cognita, cognoſcendaque eorum genera) agnoſcit, iudicare poterit, vt interim eos prætercam, qui in veterum ſcriptis optime verſati ſunt. Cedit quidem in cibum Mollium caro, edendoque ſunt Cruſtacea: ſed Mollium dura, ac ventriculo inobediens, fereque abominanda hominibus eſt: Cruſtatorum vero ſalubris gra- B taque, quin gratiſſima ſi cum illis compares, ſin cum Teſtaceis, minime, quæ non aliam ob cauſam ſagaciſſima rerum omnium parens natura tam dura contegiſſe teſta videri poteſt, ne à quamplurimis animalibus marinis, quæ eorum carne delectantur, deuorarentur, ſed in noſtrum cederent vſum. Ea autem vt inquit Cælius a Rhodoginus adeo proceribus gulæ probata fuēre, vt vel inde conformatum ſit adagium, eſſe Conchylia viduarum cupedias, ſicuti Philareus commeminit Demetrius, vt Sophronem taceam Mimographum. Enumerantur eadem à poëtis inter ganeas præcipuas. b Martialis;

Mentiar vt venias, piſces, conchylia, ſumen,
Et cortis ſaturas, atque paludis aues.

Eleganter c Statius inquit:

Ah miſeri quos noſſe iuuat, quid Phaſidis ales
Diſtet ab hyberna Rhodopes grue, quis magis Anſer
Exta ferat, cur Thuſcus aper generoſior Vmbro,
Lubrica qua recubent conchylia mollius alga.

Quemadmodum vero fructus arborum varij ſunt & ineffabiles, menſarum præcipua ornamenta, & gulæ incitamenta, ita quoque Conchylia ſiue Teſtacea, ex quibus quam ex aliis animalibus numeroſior materia ganeæ eſt, quare Septimius Florens Tertullianus iure omni merito maris poma nuncupauit. Tanta vero eorum vbique terrarum copia eſt, & tanta apud authores mentio vt doctiſſimus Hermolaus in quodam ſuo in d Dioſcoridem corollario, vbi de Oſtreis & Conchyliis ei erat tractandi locus, ſe copia deterreri dixerit, ſufficereque primum gulæ huic generi datum eſſe adagio inde nato, adagio nimirum quod iam recitaui. Sed incredibilis Rom. aliorumque populorum in hiſce Teſtaceis luxuria magis in plurimorum particularium hiſtoriis manifeſtabitur. Atqui hoc loco illud ſolummodo dixiſſe ſuffecerit in hocce gulæ genere, quod pauciſſimis hiſce verbis Plinius ſcriptum reliquit: Luxuriæ mater Conchyliorum pretia margaritis propemodum æquauit. Quanta autem ea fuerint, inſcripto de margaritis capite fuſius dicetur: vel ſi & hoc parum eſt, audiamus quid in hunc lu- B xum Seneca e Philoſophus in paruos hominum mores inuectus „ ſcribat: Quantulum (inquit) ex tot Conchyliis tam longe adue- „ ctis per iſtum ſtomachum inexplebilem labitur. Quam longin- „ quis autem é terris Conchylia peti ſoleant, pulchre norunt, qui veterum ſcripta euoluere, idque nos multis deinceps locis in hoc opere demonſtrabimus. Audiamus item Ciceronem, cuius diſertiſſimi viri teſtimonio, nihil æque aptum eſt, patrimonia, quin integra regna dilapidare, nihil inquit, in L. Piſonem apud hunc lautum, nihil elegās (laudabo inimicum) ne magnopere quidem „ quicquam per libidines ſumptuoſum. Extructa menſa non Con- „ chyliis aut piſcibus ſed multa carne ſubrancida. Loquitur ironicōs vt oſtendat, quomodo & ſua & aliorum quę furto ſubſtulerat, bona perdiderat. Audiamus denique rurſus f Plinium grauiſſimum ſcriptorem, ex quo legem latam eſſe apud Romanos colligitur aduerſus

Teſtacea fructibus comparantur.

Poma maris dicta Conchilia.

d Lib. 2. c. 209.

e Lib. 14. Ep. pr.

Luxus Romanorum in Conchilijs.

f Lib. 8. cap. 57.

uerſus tam luxurioſi ac tam pretioſi cibi intemperantiam. Sorices (inquit) & ipſos condi author eſt Nigidius, ſicut glires, quos cenſoriæ leges principeſque M. Scaurus in conſulatu non alio modo cænis ademere quam Conchylia aut ex alio orbe conuectas aues. Haud minor etiam luxus erat in colore illo præſtantiſſimo, quem dabat Purpura, Conchylium, Murex, colore illo, inquam, quo regum omnium ac Imperatorum paludamenta togæque tingebantur, quoque nunc Sacræ Rom. Eccleſiæ principes reſplendent, & quantopere mundanis heroibus præferendi ſint, vt ſolo eo nobis demonſtrant. Cæterum tanta parui fiet luxuria, ſi eam contemplemur, quæ fuit in margaritis ſiue vnionibus, quæ hinc ſuum ortum agnoſcunt. Etenim longe admirabiliora, ac plane incredibilia de iis memorabimus poſtea, nunc vero illud duntaxat ſatis fuerit dixiſſe Cleopatram ſolam ſexcenties ſeſtertia vnica cœna abſumpſiſſe. Concludamus itaque cum eodem g Plinio nullibi maiorem quam in Conchyliis luxuriam extitiſſe. Sed quid hæc (inquit tam parua commemoro, cum populatio morum atque luxuria non aliunde quam è Concharum genere proueniat? Iam quidem ex tota rerum natura damnoſiſſimum mare eſt, tot modis, tot menſis, tot „ piſcium ſaporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt. Sed „ quota hæc portio eſt reputantibus Purpuras, Conchylia, Mar„ garitas? Parum ſcilicet fuerat in gulas cõdi maria, niſi manibus, „ auribus, capite, totoque corpore a fœminis iuxta viriſque geſta„ rentur. Quid mari cum veſtibus? Quid vndis fluctibuſque cum „ vellere? Non recte recipit hac nos rerum natura, niſi nudos. Eſto, ſit tanta ventri cum eo ſocietas, quid tergori? Parum eſt, niſi qui veſcimur periculis, etiam veſtiamur. Adeo per totum corpus, anima hominis quæſita maxime placent. Principium ergo culmenque omnium rerum pretij, margaritæ tenent.

g Lib. 9. c. 54. & 55.

SYNONYMA. ÆQVIVOCA.

NOmina, quibus iſtiuſmodi animalia, quæ dorſo ſiliceoq; tegmine, fragili atque ruptili, non colliſili muniuntur, cum apud Græcos, tum apud Latinos veniunt, inuenio non pauca, ſed quæ declaratione magna indigent. Ariſtoteles alijque multi Ὀστρακόδερμα nuncupant, ac ſi Teſtaceæ cutis animalia dicas. Huius vocis etymum videre licet apud a Galenum, qui ita ſcribit, quoniam totum corpus ambiens veluti integumentum vnicuiq; congenitum appellatur δέρμα, id eſt, cutis, ſecundum proportio„ nem idem in Buccinis Purpuris Oſtreis & Chamis & aliis eiuſ„ dem generis dicitur, ob id vocantur Ὀστρακόδερμα huiuſmodi animalia, quia teſtæ, vel lapidi ſimile plane eſt, quod extrinſe„ cus ambit operimentum. Itaque Plinius, modo, quibus Teſta„ cea operimenta vertit, modo ſilicum duritie intecta, modo teſtis incluſa duris, modo ſilicea teſta incluſa. Sed fortaſſis ſimpliciter Teſtata, vt multoties Theodorus vertit apud Ariſtotelem, & Teſtacea, vt Rondeletius vocat, aliiq; recentiorum multi, & ipſe quoque Theodorus aliquoties, non incongruè dici poterunt: nam & Teſtæ quaſi ὄστρακα ab b Horatio nominatur hoc verſu:

Ὀστρακόδερμον. a lib. 3. de alim. facul.

Teſtata, & Teſtacea. b Lib. 2. Sat. 4.

Sed non omne mare eſt generoſa fertile teſta.

Cicero vero belluas natiuis teſtis adhærentes duxit in libro de natura deorum, & Palladius clauſa maris animalia, cum ait: Luna incremento ſuo omnium clauſorum maris animalium, atque Concharum membra turgere iubet. Teſtudines item à quibuſdam dici teſtis eſt c Albertus Magnus his verbis: Vniuerſaliter autem hæc omnia animalia, quæ duræ teſtæ vocantur, & à quibuſdam dicuntur Teſtudines, ſecundum varietatem, ſunt quæ apud nos Oſtrea, Conchilia nomen habent. Alio nomine Ὄστρεα philoſopho nominantur, ſicut diſertiſſime alibi ſcriptum reliquit: ἄλλο δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν ὀστρακοδέρμων ὃ καλεῖται ὄστρεον. Galenus in declaratione huius vocis parum ſibi conſtat, modo enim animalia eſſe dicit, vt in decimoquarto de vſu partium, modo inter animal & plantam media id eſt Zoophyta facit vt in libro de formatione fœtus. Gaza modo Conchum, modo Oſtream transfert; ſed Oſtrea neutro genere cum Græcis, tum etiam Latinis nominantur tam in ſpecie, quam in genere de Oſtracodermis ſeu Teſtaceis omnibus: Oſtreę vero fœminino genere Latinis tantum de ſpecie vna, vt annotat Zoographus: Rondeletius vero, Latini, Oſtreorum inquit nomen retinuerunt, Oſtreas etiam dicunt. Nec pro vniuerſo genere ſolum, ſed pro ſpecie etiam earum quibus teſta ſcabra eſt & aſpera, nomen id vſurpatur. Apud Græcos quidem ὄστρεον per ε breue, & ὄστρειον per diphthongum diuerſas plerumque ſignificationes habent, aliquando promiſcue ponuntur. Sed latini id diſcrimẽ ignorant. Ὄστρεια, inquit e Galenus, vocat, quæ ab Ariſt. ὀστρακόδερμα vocata ſunt: quod autem ὄστρεον vocatur ſine ι in ſecunda ſyllaba, ſpeciem quandam Oſtreorum ponunt, vniuerſo generi ſubiiciens, Buccinas, Purpuras, Chamas, Pinnas, atque omnia huiuſmodi. ὄστρεον tamen vt ſubinde conſtabit nonnunquam generale eſt ad omnia Teſtata, Vuottonus aliquando & ſola comprehendere, quæ ſua natura immobilia ſunt, ſcribit in qua ſignificatione Zoographus idonei authoris teſtimonium ſeſe non reperire aſſerit. Veteres, inqt Athenæus ὄστρεια dicebant ꝙ Cratini in Archilogis, & Epicharmi in nuptiis Hebes teſtimoniis confirmat, huius: πίνναισι καὶ ὀστρείοισιν ὁμοίη, illius: ὄστρεια συμπεφυκότα. † Plato vero ὄστρεον, vt ὄστρειον dixit, ὀστρέων τρόπον δεδεμένοι, Oſtreorum modo colligati Plinius quoque Oſtrea pro Oſtracodermis aliquando tranſtulit, vbi apud Ariſt. legitur, Τὰ ἄλλα γένη πάντων τῶν ζώων πλὴν τῶν ὀστρακοδέρμων, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀτελές, ἔχει ὀφθαλμούς. Quæ ſic ille interpretatus eſt. Non omnibus animalibus oculi, Oſtreis nulli. Oſtracoderma tamen ſæpius multo latius patet, quam Oſtrea, vt iam diximus, vnde etiam ex ouis oſtracoderma dici notat Cęlius Rhodoginus putamine intecta teſtaceo, vt in auibus: malacoderma vero quæ molli obducuntur cute. Ὄστρειον deinde, ſiue ὄστρεον appellant etiam oſtrum, id eſt colorem, qui ex oſtracodermis, Conchisve conficitur, ſeu oſtrinum colorem, vt Propertius vocat. Vitruuius f in hoc ſenſu. Ea Conchylia cum ſunt lecta, ferramentis circa funduntur, è quibus plagis purpurea ſanies vti lachryma profluens, excuſſa in mortariis terendo comparatur & quod ex Concharum marinarum teſtis eximitur, ideo oſtreum eſt vocitatum. † Plato ὥσπερ οἱ ζωγράφοι βουλόμενοι ἀφομοιοῦν, ἐνίοτε μὲν ὄστρεον μόνον ἐπήνεγκαν, ἐνίοτε δὲ ὁτιοῦν ἄλλο φάρμακον, id eſt, quemadmodum pictores cum quid volunt imitari, quandoque ſumunt ſolum oſtrum, quandoque vero quoduis aliud pigmẽtum. Et cum diphthongo apud g Athenæum: Τὰ δὲ σώματα οἱ μὲν ἐκέχριντο ὀστρείῳ, τινὲς δὲ μίλτῳ καὶ χρώμασιν ἑτέροις, id eſt, qui quidem corpora vngebat Oſtro, aliqui milto, & aliis coloribus. Eodem modo accepiſſe videtur Heſychius, qui cum ὄστρεα expoſuiſſet κογχύλια, ſubiungit, Λάκωνες ἄνθος, innuens nimirum. Oſtreon Lacones vocare Conchyliorum florem, vt Ariſt. πορφυρῶν ἄνθος, Plinius Purpurarum florem, id eſt, Purpuream ſaniem, quæ è Purpuris excipitur. Quod vero ad etymum attinet, ὄστρεον & ὄστρακον, ex ὀστέον, quod os eſt, deriuari pleonaſmo literæ ρ docet Euſtathius. Ὀστρακῆρα Wottono ſynonymum eſt Oſtracodermo ex Oppiano, vt mox apparebat. Et τὰ ὀστρεώδη καὶ κογχοειδῆ pro omni genere Teſtatorum Strabo dixit, alij quidam etiam ὀστρακώδη. Σκληρόδερμα etiam dicuntur, vt Iunius notat, Ariſt. Empedocli λιθόρρινα. Oppiano ὀστρακόεντα, ὀστράκινα. Inuenio etiam apud eundem h Oppianum ἔθνεα ὀστρακόεντα, & apud Suidam ὀστρακόδερμοι ἰχθύες, id eſt, Teſtacei piſces. Αἰγάδες Heſychius & Varinus interpretantur Oſtrea omnia, adduntque ab aliis lapides dici & Calculos, & Conchylia. Λεβηρίδα id eſt Liberidem aliqui ſenectam ſerpentis vertunt teſte Galeno, alij Concham vacuam. Κυματοφορτίδες Heſychio ſunt κόγχοι Conchæ. Κόγχος, & Latinorum Concha perquam frequenti ſumitur pro omnibus Conchyliis & Teſtaceis, item pro quibuſdam eorum generibus. i Theodorus in tranſlatione Ariſtot. Oſtrei & Conchæ nomine vtitur pro vniuerſo genere teſtato. k Rondeletius vero, Concha, inquit, ſumitur & pro omni teſta & pro teſta læui, ſiue inæqualiter rugata. Et l rurſus: Conchæ nomen latiſſime patere iam diximus; hoc vero m Plinij authoritate maxime confirmatur, qui pectines, Cochleas, Buccina Concharum nomine comprehendit. Bellonius de biualuibus tantum vſurpaſſe videtur, & Zographus Conchæ vocabulum generale videri quidem ait, videri ſibi tamen ad biualuia magis proprie referendum. Huius ſpecies, inquit, aliæ turbinatæ ſunt, & Cochleæ dicuntur: idque, vel hebetius, quæ generis proximi nomen ſeruant, aut etiam ſuperioris: vel acutius id eſt, longiore, magiſque faſtigiato, vel mucronato ductu, & vocantur Strombi. Aliæ turbinatæ non ſunt, quæ & ipſi communi vocabulo adhuc Conchæ dicuntur, ſiue in orbem fere æquabili & plana ſuperficiei curuatione ſe colligunt, vt Venereæ & Procellanæ dictæ: ſiue biualues, ſiue vniualues, ſint, vt Conchæ vocabulo genus totum Teſtaceum comprehendamus: ſicuti Cruſtaceum, Cancri: quorum vtrumque, vel veterum ſcriptorum teſtimoniis improbari poteſt vel certe eſt permittendum, vt de rebus ipſis commodius verba faciamus. Nicolaus Perottus Concham ab Oſtreo ſic diſtinxit: Conchæ dicuntur, quæ teſtam leuem habent & politam ſiue vniformiter rugatam, ſiue denticulatam: Oſtrea vero quæ aſperam ſcabramque, quamuis generali nomine oſtrea quoque Conchæ dicantur, quales ſunt Cochlearum. Ouidius:

c Lib. 53. de Animal. tract. 1. c. 2.

Oſtreum. d lib. 1. hiſt. cap. 9.

Galeni inconſtantia. Oſtrea & Oſtreum quid differant.

e li. 11. Sim.

† In Phœdro.

Oua malacoderma, & oſtracoderma.

Oſtreaque in Conchis tuta fuere ſuis.

Hæc ille: & rurſus: itaque Purpura inter Conchas potius numerabitur, Murices inter Oſtrea, ob ſcabritiem corticis. Sed cum teſtarum ſcabrities ſic diuerſa, alia ſcilicet in Oſtreis, per totam teſtæ ſuperficiem, alia in Muricibus & Purpuris eminentibus quibuſdam aculeis. Perotti hæc poſtrema ſententia vacillabit. Wottonus ſcribit Conchas appellari à Plinio, nõ quæ teſta adeo fragili clauduntur atque Cocleæ, Pectines, digiti, ſed quæ firmiore, vt Purpuræ, Buccina, Pinnæ. Atque ita ſane Plinius: firmioris, inquit, iam Teſtæ (de quibuſdam fragilis teſtæ dixerat prius, nempe Vnguibus, Pectinibus, Cochleis, Echinis & Cancris) Murices, & Concharum genera. Quandoq; ſeparat à Conchylio, vt cum ait: Concharum ad Purpuras & Conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperatura. Aliquando pro omnibus Teſtaceis accipit: Conchæ omnes celerrime creſcunt, præcipue Purpuræ: aliquando pro pretioſioribus: Populatio morum atque luxuria non aliunde maior quam è Concharum genere prouenit; de Margaritis nimirum & Purpuris & Conchilio ſentiens. Quidam etiam hoc citat ex eodem: Inter Conchas principatum tenent Margaritæ. Feſtus ex Varrone: Imperito nonnunquam Concha videtur Margaritum. Accepit præterea Concham pro teſta exteriori, inquiens: Polypi veſcuntur Conchyliorum carne, quorum Conchas complexu crinium frangunt. Idem vbi apud Ariſt. legitur, τὰς μὲν οὖν μικρὰς μετὰ τῶν ὀστράκων κόπτουσι, ipſe tranſtulit ſic. Et maioribus quidem Purpuris detracta concha auferunt. n Ouidius.

Litore quot Conchæ, tot ſunt in amore dolores.

Columella.

Implicitus Conchæ limax. Et o Cicero. *duabus patula Conchis.*

Hic etiam Conchæ numerantur à Martiano I. C. ff. de fundo inſtructo & inſtrument. legat. inter inſtrumenta pictorum, qui pigmenta ſua in Concharum teſtis ſeruare ſolent. Conchæ præterea nomen notante Wottono, vnam ſpeciem ſignificat, nempe Chamen, vt apud Ariſtot. in quarto de hiſtoria, ſed priuatim Chamen Tracheam, vt in quinto & apud Oribaſium in ſecundo. Idem legere eſt apud Galenum in gloſſis, item apud Heſychium & Va-

rinum. Sed & Gaza alicubi ex Theophraſto pro Pinna ſimpliciter Concham tranſtulit, quod non probo, cum Plinio Concharum generis tantum ſit ipſa Pinna. Alibi apud p Ariſtotelem idem Gaza pro κόχλων id eſt, Cochlearum vertit, Concharum, genus capiens pro ſpecie. Et κόγχος Heſychio eſt κόχλιας, Cochlea, qui & κόγχον διελεῖν prouerbialiter dici tradit, pro ἴσον ἐποίησας, id eſt feciſti æqualem, ſed vel teſte etiam authore theſauri linguæ Græcæ eo nomine potius Concha vocatur, quam Cochlea, vt ex prouerbio eo liquet; nec enim Cochleam poſſes διελεῖν, vt Concham quippe Cochlea ex vnica teſta gyris quibuſdam & voluminibus compacta conſtat, Concha autem duabus veluti ſcutulis clauditur, quæ facile diuelli à ſe inuicem queunt. Ita igitur q Athenæus dicit Timonem Τῶν Λυδίων καρυκῶν προκρίνειν τὸν κόγχον. Et r Pauſanias κόγχας θαλασσίας διὰ παντὸς ἐνεῖναι τῷ κογχίτῃ λίθῳ. Concham quidem veteres nonnulli pro Cochlea dixerunt, ſed marina maxime. Auditum in quodam ſpecu concha canentem Tritonem: Tri„ tones enim aliqui fabulantur Concha perforata buccinare. Apuleius, Triton Concha ſonat, buccinat, item: Concha ſonaci leuiter buccinat. Virgilius:

Cæruleum Tritona vocat, Conchaque ſonanti
Inſpirare iubet. Et de Miſeno tubicine.
Sed tum forte caua dum perſonat æquora Concha.

Silius s Italicus Conchas iſtas eleganter tortas nominat, cum canit:

Nec mora, terrificis ſeuæ ſtridoribus æris
Per vacuum late cantu reſonante profundum
Incubuere tubæ, queis excitus æquore Triton
Expauit, tortæ certantia murmura Conchæ
Vix meminere maris,

Inuenio & apud eundem:

Audit ventoſæ perflantem murmura Conchæ.

Priſci autem homines ante tubam inuentam vtebantur Cochlea marina, vt meminit t Scholiaſtes Homeri ad hæc verba; κόχλῳ θαλασσίῳ ἐσπάλπιζον. Vnde & Cardanus dicebat.

Non facit ad noſtros ærea Concha ſonos.

Et u Plutarchus: nam ſicut pecora orationem hominis non intelligunt, ſibilis autem, & palpationibus accuratis & fiſtulis aut Cõchis excitantur ac ſopiuntur à paſtoribus, Reperio item Concham ſumi pro Cochlea terreſtri apud Epicharmum in hoc verſu:

Κόγχον δὲ τὸν σέσιλον ἅπαγ' ἐς τὸν φθορόν.

Porro Martialis Concham Lucrinam pro Oſtrea aliquoties dixit, vt

Ebria Baiano veni modo Concha Lucrino.
item: *Concha Lucrini delicatior ſtagni.*
item: *Sed cui ſolus erit Concha Lucrina cibus.*

Auguſtinus Niphus diſcrimen quoddam inter Concham & Concam ridicule ſomniauit; Vbicunque inquit, Conca ſcribitur c exili, id eſt, ſine h, ſignificat genus, id eſt, omne teſtatum: nam Con„ cha cum h, ſpeciem vnam eorum tantum importat, quæ ſi ſit ca„ naliculis diſtincta, dicitur etiam Concha: ſi ſit læuis & plana, „ Chama vocatur. Sic ille. Iam vero Concha alia quoque habet „ ſignificata, vti vaſis in primis quoddam genus concauum ac ſuperius patulum, quod Iuuenalis intellexiſſe videtur, cum ait, *cum bibitur Concha*, & Horatius: *funde capacibus Vnguenta de Conchis.* Alibi quoque Concham ſalis puri dixit, pro vaſe, in quo ſal poni in menſa ſolet. Sed & Ariſtoteles in quarto de animalium hiſtoria κόγχον nominauit Concham, qua in implendo & deplendo vtuntur, vt & x Dioſcorides de oleo candido, θὲς ὑφ' ἥλιον, ἀνάχει κόγχῳ καθ' ἑκάστην ἡμέραν: ſub ſolem quotidie Concha refunde. Cato, Capulator Concha oleum tollat. Plinius: Patinis fictilibus impoſitum ferrea Concha, calice coopertum. Et ex recentioribus Perottus, puluis, inquit, ſemper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, vt omnis duritia ſoluatur; ac rurſus tunditur deinde lauatur in Conchis, ſiccaturque. Idem Perottus alibi Concham vas oblongum & concauum interpretatur, ex Plinio forte, apud quem hoc legitur. Vaſis genus concauum, ac ſuperius patulum, a Conchæ naturalis ſimilitudine Concham vocamus. Conchæ nomen pro vaſe Lugduni etiamnum ſeruant, vt notat Zoographus, addens eſſe quoſdam, qui id interpretentur vas valde apertum inſtar illius quo tonſores lauandis barbis calidam adhibent. Ipſe vero Concham dici recte putat vas omne cibo, potui, aliiſve vſibus accommodatum, quod marginum aut labeorum latitudine careat, præſertim ſi longitudo eius latitudinem vicerit, eiuſmodi enim Concharum teſtæ ſunt, talis & Cochlearium figura eſt, ſed manubrio addito, pateræ vero obbæ, catini, lances, & huiuſmodi vaſa, quamuis latitudine illa carent, quam habent patinæ, plattæ vulgo dictæ (παρὰ τὸ πλάτος ἤτοι τὸ τοῦ ἀγγείου ὅλως, ἢ τῶν χειλῶν.) rotundiora tamen ſunt, quam vt Conchæ no„ men mereantur. Cato rurſus: In cellam oleaream hæc opus ſunt, „ dolia olearia, opercula, labra olearia quatuordecim, Conchas „ maiores duas & minores duas, y Plinius alibi ferream Concham dixit, & in ſacra z Hiſtoria proditur decem fuiſſe luteres ſeu Conchas æneas, quarum quæque tenebat quadraginta batos. Hinc & cymbala à poëtis Latinis Conchæ vocantur, quod Conchas ſimilitudine ſcutulata referant, & ab earundem ſimilitudine a Lycophron κόγχον vocat Hemicranium ſeu caluam capitis, nam & ipſa eſt ſcutulata, Τυπεὶς σκιπίωνι κόγχον ἔνδοθεν μέσον. apud Ariſtophanem σκάφιον dicitur ſicuti Iulius Pollux annotauit: ſed ſcaphium etiam ſpecies Concharum marinarum eſt, quæ Mys alio nomine dicitur. Eandemque item ob cauſam vmbonem clypei Polypius κόγχον appellat in Epitome, περὶ τῆς μορφῆς τοῦ θυρεοῦ καὶ σιδηροῦ κόγχος, ἣ τὰς ὁλοσχερεῖς ἀποστέγει πληγὰς λίθων. Nec non κόγχοι nominantur eodem modo τὰ ἔγκοιλα τῶν ὀφθαλμῶν ὁ παρὰ τοῖς βλεφάροις περίδρομος, teſte eodem Polluce, hoc eſt cauitates oculorum, ſeu caui, in quibus oculi latent. nam & ipſi ſua figura Concham repræſentant: ſicuti & auris caua pars extrinſecus, quam etiam κόγχον ipſe, Rufus κόγχην nominari ſcribit; denique patella in genu eidem κόγχη, vel κόγχος appellatur. Sed de Conchis dictis in corpore humano, plura in anatomicis Veſalij aliorumque lector curioſus inueniet. Et præterea Concha locus in ædificiis cameratus ad ſimilitudinem Conchæ, & Teſtudinis, vt meminit b Calphurnius poëta præclarus.

Vmbo Concha vocatus. Cauitas auris Concha dicitur.

b Ecloga. 6.

Si placet, animà magis, vicinaque ſaxa petamus,
Saxa quibus viridis ſtillanti vellere muſcus
Dependet, ſcopuliſque cauum ſinuantibus arcum
Imminet exeſa veluti Teſtudine Concha.

Ita forte nauis quædam etiam Concha dicitur; cuius his verbis Cælius c Calcagninus meminit. Nauigeram ſimilitudinem, & aliam in Propontide viſam ſibi prodidit Mutianus: Concham eſſe Acacij modo carinatam, inflexa quippe, prora roſtrata. In hanc condi nauplium animal Sepiæ ſimile ludendi ſocietate ſola. Idem d Calcagninus notat caculos Conchas dici, dum ait: calculos fuiſſe lapillos ab initio, quales in ora per luſum ſæpe legimus; & „ quos ſpolia Oceani Claudius Cæſar vocauit, cum parata expe„ ditione milites iuſſit galeas; Conchis & hoc genus lapillis im„ plere, hac ratione de Oceano triumphaturus: nomen ipſum oſtendit. Concha quoq; nomen eſt menſuræ, teſte Galeno. Eſt e autem alia magna, alia parua. f Vtriuſque capacitatis mentionem facit idem author ex Cleopatra: Magna, inquit, Concha eandem oxybapho menſuram ſeruat. Eius enim menſura capit cyathum v„ num ſemis, pondus vero drachmas quindecim: minor vero Con„ cha menſura ſemicyachum, pondere drachmas quinq; exæquat. „ Sunt qui ex eo dictam putent, quod tantum capiat, quãtum Concha: ſic Cochlearium etiam Chama & myſtrum, menſurarum nomina ſunt, à capacitate teſtarum, quibus eiuſdem nominis Oſtracoderma aquatilium animantium conteguntur, deſumpta. In quo ſenſu dicebat g Hippocrates, menſuram quanta eſt Conchæ teſta terito. Sed & Concham ſcribit Gulielmus Philander doctiſſimus Vitruuij ſcholiaſtes, ſigilla imaguncula ſque relictis in parietibus ædiculis (Italia nichios appellat: credo quod imbricatis Conchis ſoleat earum ſuperior pars ornari, nam Hetruſci Conchas nicchios vocant,) collocandas appellari. Poſtremo κόγχος apud Athenæum, ſi bene memini, genus eſt fabæ cum cortice ſuo elixa, ad differentiam fabæ freſæ quæ ſine cortice coquitur, à ſimilitudine Concharum, quod confracto cortice velut implicita Conchis ſuis caruncula videatur. Citat Athenæus hos verſus.

Nauis dicta Concha. c Lib. de re nauand. d Li. de calcul. luſu. Calculi Conchæ, qui dicti. Concha pro menſura. e Lib. de pond. & menſ. f Lib. 5. Epiſc. g Lib. de nat. mul.

Αἱ τῇ δὲ καὶ αὐστηλέῃ ἐνὶ κόγχῳ
Ἑψομένων, ἡ πᾶσα περιστροφάδης ὀΐζυς

Epicharmus etiam Conchon legumen nominauit. Et Antiphanes: Κογχίον τε μικρὸν, ἀλλ' αὐτὸ περιτετμημένον. Dicitur & Conchis fœminino h genere Martialis.

Faba κόγχος dicta.

Conchis. h li. 5. Epig.

Si Conchem toties meam comeſſes.

Idem i alibi.

i Lib. 3.

Si ſpumet rubra Conchis tibi pallida teſta.

† Iuuenalis *Cuius conche tumes.*

† Sat. 3.

Atque hæc de vocabuli Conchæ diuerſis ſignificationibus. Nihil autem refert κόγχην ne in fœminino, an κόγχος in maſculino dicas, Reperitur & κόγχυς ſignificans putamen Oſtrei, ſiue id quo integitur Oſtreum, quodque abiicitur, cum comeditur. k Ita enim Pollux de Purgamentis eorum, quæ in menſa apponuntur, κογχυλίων, κογχύλαι; καὶ ὀστρέων, κόγχαι· καὶ ἰχθύων λέπη, καὶ καρύων ὄστρακα. Niſi forte reponendum κόγχαι. Κογχία diminuta forma dixerunt Strabo & Diocles, ſicut latine Conchulas Plinius & Apuleius. Apud Dioſcoridem reperitur quoque κογχάριον. Κογχύλη hunc quoque deriuatum videtur; ſed quod ſignificare inuenio Purpuram, vt Suidæ in hoc loco, αἱ κογχύλαι ὄψιν οὐκ ἔχουσαι φαίνονται διὰ λεπτοῦ ἐφιπτάμεναι Heſychio quoque κογχύλαι ſunt τὰ ὄστρεα καὶ πορφύραι, verum & κηκῖδες id eſt, gallæ; forſan ob ſimilitudinem. Seruius Conchæ vocabulum a Græco κόγχη deducit. Aliqui Latinum putant à concauitate dictum: itaque ſine aſpiratione ſcribunt. Iſidorus vero Conchas & Cochleas inde dictas arbitratur, quia deficiente Luna cauantur, id eſt, euacuantur, & minuuntur. Hinc & κογχύλιον, apud Latinos Conchylium, idem nonnunquam quod κόγχη & κόγχος, nimirum totum teſtatorum genus comprehendens: nam l Plinius vt ſcribit Conchas omnes celerrime creſcere, præcipue Purpuras; ita etiam linguam Purpuræ eſſe longitudine digitali, qua paſcitur perforando reliqua Conchylia inquit, tantam duritiem aculeo eſſe. Et m alibi, Spiritum ſydus, inquit, Lunæ exiſtimari, & hoc eſſe quod terras ſaturet, accedenſque corpora impleat, abſcedenſque inaniat ideo cum incremento eius augeri Conchylia, ſpiritum ſentire, quibus ſanguis non ſit. Athenæus. E Conchyliis aluum ſimul & vrinam ciens, præcipue Mituli, Oſtrea, Pectines, Chamę. Alioqui κογχύλιον, ſiue Conchylium, de certa quadam Concharum ſpecie dicitur, expetita, non menſis ſolum, ſed & veſtium infectionibus, vt inter alios docet Plinius loco paulo ante citato, vbi locutus de Purpuræ flore illo tingendis expetito veſtibus, ſed vnde (inquit) Conchyliis pretia, quis virus graue in fuco, color auſterus in glauco, & iraſcenti ſimilis mari? Ibidem dicit Concharum ad Purpuras & Conchylia eandem quidem eſſe materiam, ſed diſtare temperamento. Et n Iſidorus Conchylium dictum eſſe autumat, quod Conchulis marinis color eius colligitur, idem & Oſtrum vocari, & Conchylia m-

Κόγχυς. k Li. 6. c. 15. Κογχία. Κογχάριον. κογχύλη. Conchæ etymum. Conchylium quid. l Li. 6. c. 36. m Lib. 2. n Lib 19. Orig. c. 28. Etymum.

lia maris exponit, quæ circumciſa ferro lachrymas purpurei emit- A
tunt coloris: quibus collectis color purpureus temperatur, & O-
ſtrum exinde appellari, quod ex teſtæ humore elicitur. Vnde &
κογχυλίου κροκίδα vocant floccum lanæ Conchylij ſanie infectæ.
o Li.23.c.7. Crito apud Galenum in tertio κατὰ τόπους, ἐντίθει κροκίδα κογχυλίου.
Conchylium pro veſte colorata. Floccum lanæ Conchylio infectæ, vt o Plinius loquitur. Quin et-
iam κογχύλιον nominatur lana veſtiſve Conchilij cruore infecta,
vt apud Galenum κογχυλίῳ ὑφασμένος τὸ οὖς, Conchiliata veſte au-
p Lib.1.c.2. rem obtura. Et p apud Quintilianum de puero nimis molliter è-
ducato. Nondum prima verba exprimit, & iam coccum intelligit,
iam Conchylium poſcit, pro Conchyliatam veſtem vt Plinij ver-
bis vtamur, Ciceronis imitatione, qui Conchyliata periſtomata
dixit, In eodem quoque ſenſu Conchylium accepit Horatius cum
ait:
Horum ego non fugiam Conchylia? hoc eſt veſtes conchyliatas, qui-
bus induti in publicum procedunt tanquam nobiles Romani
q Li.9.c.35. Franciſcus Maſſarius ad explicationem iſtorum q Plinij verbo-
rum: Conchilia, & Purpuras omnis ora atterit: per Conchylia, in-
quit, hoc loco aliqui intellexerunt Murices: Murex enim Con-
chylium per excellentiam dicitur, vnde veſtis tincta Murice, Con- B
r Lib.7. polit. Conchylo. chyliata dicitur. Et r Angelus Decembrius Concha & Conchyle
exponit Teſtudinei piſces quibus & ad Purpuram conficiendam
veteres vſi ſunt. Horatius priuatim pro Oſtreis Conchylia dixit
hoc verſu,

Conchylia pro Oſtreis.

Non me Lucrina iuuerint Conchylia.
Miſcueris elixa ſimul conchylia turdis.

Et rurſus:

Simul aſſis.
Miſcueris elixa ſimul conchylia turdis.

s Lib.3.c.5. Pro purpura. s Vitruuius pro Purpura: incipiam nunc de Oſtro dicere, quod &
chariſſimam & excellentiſſimam habet præter hos colores aſpe-
ctus ſuauitatem, Id autem exprimitur ex Conchylio marino, è
quo Purpura efficitur. Quare Conchylij nomen & polyſemum
eſt, & priuatim etiam ſpeciem quandam, item colorem ſignificat.
Pro teſtis. Sumitur præterea hæc eadem vox pro ipſis teſtis ſeu operimentis:
Scholiaſtes Ariſtophanis: Conchis ſeu Conchyliis ſolebant ſigil-
la (ſphragides) includere, ne typi eorum facile abolerentur. Et
t Lib.1. c.345. t apud Aëtium legimus: Conchylium, id eſt teſta Purpurarum cre- C
matum, additur collyriis abſterſoriis. Reperitur etiam in Paulo
Pro ſepulchris. Ægineta κογδύλιον, ſed haud dubie pro κογχύλιον. Poſtremo Dama-
ſus, vt annotat Gyraldus, Conchylia vocabat multorum marty-
rum ſepulchra.

GENVS. DIFFERENTIAE. FORMA.

Natura. Victus.

TAnta in hiſce Teſtaceis ludentis naturæ varietas eſt, tot co-
a Lib.1.c.1. lorum differentiæ, inquit a Rondeletius, tot figuræ, vt vix
b Li.9.c.33. numerari poſſint. Equidem b Plinius varietatem iſtam explicatu-
rus, & ipſe iucunda, & eleganti verborum varietate & copia, na-
turæ fœcunditatem, mirámque ac multiplicem in procreandis o-
Teſtaceorum varietas. mnibus ſolertiam ingenioſè imitatus eſt, inquiens: Concharum
genera, in quibus mira ludentis naturæ varietas, tot colorum dif-
„ ferentiæ, tot figuræ, planis & concauis, longis, lunatis, in or- D
„ bem circumactis, dimidio orbe cæſis, in dorſum elatis, læui-
„ bus, rugatis, denticulatis, ſtriatis, vertice muricatim intorto,
„ margine in mucronem emiſſo, foris effuſo, intus replicato, iam
„ diſtinctione virgulata, crinita, criſpa, cuniculatim, pectinatim,
„ imbricatim, vndata, cancellatim reticulata, in obliquum, in
„ rectum expanſa, prædenſata, porrecta, ſinuata, breui modo li-
Plinius explicatus. gatis, toto latere connexis, ad plauſum apertis, ad buccinum in-
curuis. Huc vſque illic. Cum planas & concauas dicit, Pectines
intelligit quibus hæc ſolis nota contingit, cum ad Buccinum re-
curuas, Cochleas & Buccina comprehendit. Eaſdem fere diffe-
c Li.3.c.11. rentias, ex c Ariſtotele ſic recitat Athenæus, interprete Dalecham-
pio. Ariſtoteles in opere de animalibus: has Teſtaceorum (Ὀστρέων)
ſpecies recenſet: Pinnam, Oſtreum (ſpeciatim dictum) Muſcu-
lum (Mitilum Zoographus) Pectinem, Solena, Concham, Lepa-
dem, Tethea, Balanum. Huc illuc vaga progrediuntur Bucci-
num, Purpura, Hedyporphyra, Echinus, Strabelus (tanquam
Oſtrea dicantur proprie, quæcunque Teſtatorum biualbia ſunt,
& Patella quoque vniualuis: eademque omnia progrediendi E
Pecten. Tethyum. vi & inſtrumentis careant: Greſſilia vero ſint, Buccinum, Pur-
puræ, & aliqua Turbinata. Non tamen ſola hæc, ſed ex biualui-
bus quoque nonnulla moueri conſtat, vt Pectines.) Virgatus eſt
ex his & aſpera teſta opertus Pecten: Tetheum Concha læui te-
ctum & nullis diſtincta virgis. Pinnarum tenuius eſt os, Oſtreis
Biualuibus craſſum. (Pinna tenue os habet, quod Oſtreum habet
Lepas. Muſculi. craſſum teſtamque vniformem & læuem. Patella biforis eſt, læ-
uemque habet teſtam. Natalis de Comitibus.) Lepadibus concha
& ea læuis, vnica eſt. Muſculorum duplex teſta vno loco tantum
cohæret. Solenis & Balani vndique tota coaleſcit, & coniungitur.
Ambobus id commune generibus eſt, quod operiuntur teſta.
Græce legitur. Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῷ περὶ ζώων, ὄστρεά φησι, πίννη, ὄστρεον,
Athenæi locus corruptus animaduerſus. μῦς, κτεὶς, σωλὴν, κόγχη, λεπὰς, τῆθος, βάλανος. Πορευτικὰ δὲ, κῆρυξ,
πορφύρα, ἡδυπορφύρα, ἐχῖνος, στρόμβος. Ἔστι δ' ὁ μὲν κτεὶς τραχυόστρακος
ῥαβδωτός. Τὸ δὲ τῆθος ἀρράβδωτον, λειόστρακον, ἡ δὲ πίννη λεπτόστρακον.
Τὸ δ' ὄστρεον παχυόστρακον. Zoographus ait hunc locum ſibi vi-
deri corruptum, & à Latino interprete non bene tranſlatum: Quid

ſi ſic? inquit. μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον (vel potius τραχυόστρακον)
λεπάς. δίθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, μῦς. σύμπεφυὲς δὲ (nam & Ariſtote-
les dicit) ὅτι ἐπ' ἄμφω συμπέφυκε (καὶ λειόστρακον, σωλήν. μονοφυὲς δὲ
βάλανος.) Μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, λεπὰς δὲ δίθυρον καὶ λειόστρακον.
συμφυὲς δὲ μῦς, μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον. σωλὴν καὶ βάλανος. Κοινὸν
δ' ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Idem Zoographus apud Ariſtotelem, quem ci-
tat Athenæus, hæc verba diu quæſita non reperit. Libro autem,
inquit, quarto Hiſtoriæ animalium capite quarto. Teſtatorum
differentiæ leguntur huiuſmodi: Eorum quædam Turbina eſſe
στρομβώδη: alia non turbina. Rursus ex his μονόθυρα ſunt quæ teſta
vna continentur, δίθυρα, quæ duabus. Sunt item quibus altera pars
ſuperficiei detecta carnem oſtendat, vt Patellæ. Tanquam Patel-
læ inter non Turbinata genus tertium conſtituant, à cæteris duo-
bus, biualuibus, inquam, vniualuibuſque diuerſum: cum tamen
recentiores plerique omnes Patellas vniualues faciant. Certe hoc
in loco Ariſtoteles tria genera aperte conſtituit, vt reſulimus, &
Gaza ſimiliter tranſtulit, ita nimirum ſentiēs. Turbinatorum car-
nem includi, niſi quod ceruicem & caput exerunt cum lubet: Non
turbinatorum vero in aliis includi teſta vel gemina, vt in Chamis
vel ſingulari, quorum ſpeciem nullam nominauit: videtur autem B
de Conchis illis ſentire, quas Venereas aut Procellanas vulgo no-
minant: nam ſi Ariſtoteles ſub monothyris illas non comprehen-
dit, quodnam aliud genus eis aſſignabimus? Præterea cum non
modo dithyras ſed monothyras quoque Conchas ſuis teſtis, has
ſingulari, illas geminis contineri & includi (περιέχεσθαι) dicat, Pa-
tellæ etſi Concham vel teſtam vnam duntaxat habeant, ea tamen
non continentur aut includuntur: ſed altera parte nuda ſunt, qua
ſaxo adhærent, quod eis alterius teſtæ loco eſt: Quamobrem aut
tria ſtatim, vt hic Ariſtoteles, non turbinatorum ponemus gene-
ra, aut potius bina tantum in prima diuiſione, ita vt eorum alia
dithyra ſint, alia monothyra, & horum rurſus ſpecie duæ: vna
quæ teſta ſua ſe in orbem colligente carnem occultat, vt Conchæ
Venereæ: altera, vt Patella, quæ carnem ex dimidia parte nudam
oſtendunt. Addit & quartum genus Ariſtoteles, eorum quæ o-
mnino & omni ex parte ſolida includantur, vt ſunt Tethya. Pau-
lo poſt, cum ſcribit: Papauer Conchæ omnes habent, ſed alia par-
te Patellæ, alia biualues; videtur Patellas ceu vniualues, biualui-
bus opponere; quod quidem eo modo fieri poteſt, vt iam dictum
eſt. Verum quarto de partibus animalium capite quinto è ſolis Pa- C
tellis videtur vniualuium genus conſtituere Ariſtoteles; Vniual-
ue genus, inquit, quod ſaxis teſta in dorſum data adhæret, ſeruari
poteſt: fitque alieno ſepto quodammodo biualue, vt quæ Patellæ
vocantur. Sed ne aduerſetur ipſe ſibi Ariſtoteles, ita, vt prædixi-
mus, vniualuium genus illud Concharum quas Venereas cogno-
minauimus ignotum fuiſſe quis putet, quod non in Mediterraneo
(ni fallor) ſed in Oceano tantum generentur, & ex India etiam, aut
aliis ad Orientem ſitis regionibus maritimis adferantur. Plinij
quidem ſæculo notas fuiſſe dubium non eſt. Dubitet etiam aliquis
an thyræ; hoc eſt, valuæ nomen, in globum ſe colligenti Conchæ
recte poſſit attribui: Patellarum ſane teſtis multo aptius quadra-
re videtur, quæ etiamſi ſimplices ſunt, biualuium etiam teſtas re-
ferunt. Hactenus Zoographus. Sed vt vnde noſtra digreſſa eſt
oratio, reuertamur, Iſaacus Caſaubonus eundem Athenæi locum
ceu mendoſum, & pauci faciendum arguit. Solet, inquit, Athe-
næus, quicquid de eadem re variis locis diſperſe ſcriptum inuenit,
in vnum congerere. Sic cum ſuper Oſtreis ait, Ἀριστοτέλης δὲ &c.
ὄστρεά φησι, & cæt. pleraque omnia deſcribuntur quæ de Oſtreis phi- D
loſophus dixerat, non in iis ſolum libris, qui hodie extant, ſed
quædam etiam in ijs quos hodie non habemus: nam hiſtoriarum
libro quarto capite quarto, ὀστρακοδέρμων diuerſa non parum inſti-
tuitur diuiſio: qui tamen locus cum iſto eſt conferendus. Recte
autem doctiſſimus Zoographus, quo loco ſcriptum eſt, etiam in
membranis, etiam in Epitoma, λεπὰς δὲ δίθυρον καὶ λειόστρακον, legen-
dum cenſuit μονόθυρον & τραχυόστρακον. Nam ſi haberet Patella duas
θύρας, id eſt, teſtas hærere ſaxis non poſſet, quod huic Oſtreo pro-
prium atque ἰδιαίτατον eſt. Ipſius Ariſtotelis verba ſunt, de parti-
bus libro quarto capite quinto. τοῖς δὲ μονοθύροις ἐν τῷ περιθεῖναι μὴ
κινεῖν. οἷον ταῖς λεπάσι. Oſtreorum diſtributio, quæ ex Ariſtotele hic
(ex Athenæo) affertur in duo genera συμφυῶν & μονοφυῶν longe
clarius in philoſophi hiſtoriis explicatur. συμφυὲς, ait Athenæus,
μῦς μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον, σωλὴν καὶ βάλανος cohærentibus teſtis
conſtat Muſculus, vna teſta, eaque læui, Solen, & Glans. Quanto
clariora & dilucidiora verba quæ aſcribemus? τῶν διθύρων τὰ μὲν συμπέ-
φυκεν ἀνάπτυκτα, οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ ἄπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, τὰ μὲν συμ-
φυῆ, τὰ δὲ διαλέλυται, ὥστε συγκλείεσθαι, καὶ ἀνοίγεσθαι τὰ δὲ δίθυρα μὲν
ἐστιν ὁμοίως δὲ συμπέφυκεν ἐπ' ἀμφότερα, οἷον οἱ σωλῆνες. Oſtreorum E
διθύρων quæ binis foribus vtrinque concluduntur, quædam ait vtra-
que eſſe ex parte hiantia, vt Pectines, & Muſculos: quædam vtra-
que ex parte cohærentes fores habere, vt Solenes. Quibus verbis
contradicere vides philoſophum dipnoſophiſtæ, nam hic Solenes
facit μονοφυεῖς, ille συμφυεῖς: quod diſſidium etſi non nego poſ-
ſe componi, tamen an iſtas ἐναντιοφανείας in ſuis ſcriptis reliquerit
philoſophus accuratiſſimus, iure dubites. Quæ ſequuntur
obſcura ſunt, κοινὸν ἐξ ἀμφοῖν κόγχη Dalechamp. ambobus id
commune generibus eſt, quod operiuntur teſta, frigida plane
ſententia: nam cum de ſolis Teſtaceis ſit ſermo, quid erat opus
hac admonitione? & quare dicit ἀμφοῖν potius quam πᾶσι E-
nimuero quæ philoſophi mens fuerit, non diuino: verba autem
hoc ſonant. commune ex ambobus eſt Concha, ἐξ ἀμφοῖν, ex vtro-
que genere τῶν μονοφυῶν καὶ συμφυῶν. Ait Conchas, quæ peculiaris
eſt ſpecies Teſtaceorum, naturam vtriuſque generis participare
tam eorum quæ clauduntur, quam eorum quæ ab vno tantum

Vniualue & Biualue quid.
Digreſſio de vniualuibus.
Turbinata qualia.
Conchæ Venereæ vniualues ſunt.
Patella.
Teſtatorum quartum genus.
Conchæ Venereæ Ariſtoteli ignotæ.
Patella cur ſaxis non hæreat.
Biualuium diuerſitas.
Dalechampij error.

extremo. Sic Caſaubonus. Nos omnia, quæcunque ad differen- A
tias varias pertinentia memoriæ prodidit Ariſtoteles ex Theodo-
ro Gaza referemus vel ea ratione, quoniam aliquoties in hoc ope-
re ex vſu ſunt futura. In quarto itaque de partibus animalium:
quinto capite ita ſcribit: Sunt Teſtatorum genera plura. Alia e-
nim turbinata ſunt, alia biualuia, alia vniualuia. Sed turbinata
biualuibus quodammodo aſſimilantur, quippe quæ omnia oper-
culo quodam congenito, carni patulæ appoſito claudantur, vt
Purpuræ, Buccina, Natices & reliqua generis eiuſdem: idque præ-
ſidij cauſa.
„ Qua enim teſta non protegit, facile offendi poſſet ab iis quæ
„ intrinſecus inciderent. Cæterum vniualue genus quod ſaxis te-
„ ſta in dorſum data adhæret, ſeruari poteſt: ſitque alieno ſepto
„ quodammodo biualue, vt quæ Patellæ vocantur. Biualue ſe
„ concludendo tuetur, vt Pectines, vt Mituli. Turbinatum cru-
„ ſta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quaſi biualue ex vniual-
„ ui efficitur. In quarto de hiſtoria cap. 4. hæc habet omnia. Quæ
„ vero teſta operiuntur animalia, vt Vmbilici, Cochleæ, & omnia
„ quæ Oſtrei nomine appellamus, atque etiam Echinorum genus
„ carnem quæcunque, ſimiliter atque Cruſtata habent: quippe B
„ quæ intus eam contineant, teſtaque foris claudantur, nec intra
„ ſe durum habeant quicquam. Sed ipſa inter ſeſe numeroſa
„ diſcrepant differentia, tum teſtæ, tum carnis interioris ratio-
ne.
„ Aliis enim in eo genere nulla eſt caro, vt Echinis: aliis eſt ſed
„ penitus incluſa, nec vlla ex parte conſpecta, excepto capite, vt
„ terreſtrium Limacibus, & iis quæ Cocalia quidam appellarunt,
„ aquatilium Purpuris, Buccinnis, Cocleis & reliquis omnibus
„ Turbinatis. Cætera aut duplici conſtant valuula aut ſimplici,
„ vt genus alterum biualue, alterum vniualue poſſit nominari.
„ Biualue appello, quod gemina teſta continetur: vniualue, quod
„ teſta ſingulari clauditur. Sunt item quibus altera pars ſuperficiei
„ detecta carnem oſtendat, vt Patellæ. Biualuis generis pars clu-
„ ſilis eſt, vt Pectunculi & Mituli. Eiuſmodi namque omnia par-
„ te altera ligata, altera ſoluta conſtant, vt & concludi poſſint, &
„ aperiri. Alia binis quidem concluſa valuulis ſunt, verum vtro-
„ que latere connexa, vt Vngues, ſiue Digiti. Non deſunt, quæ te-
„ ſta tota occultētur, vt nulla ex parte carnem detectam habeant,
„ vt quæ Vertibula ſiue Tubera & Callos appellamus. Ipſarum
„ autem teſtarum magna varietas: nam aliæ læues, vt Vngues, Mi- C
„ tuli, vt Concharum quædam, quas aliqui Galadas appellant: a-
„ liæ ſcabræ, vt Oſtreæ Pinnæ, & Conchæ nonnullæ & Buccina.
„ Quædam etiam pectinatim diuiſæ, vt Pectunculi, & Concha-
„ rum nonnullæ. Craſſitudine quoque differunt, & tenuitate,
„ tum totius, tum partis: velut labrorum. Aliis enim labra tenuia,
„ vt Mitulis, aliis craſſa, vt Oſtreis. Item alia ſe mouent, vt Pe-
„ ctines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam & de ferramen-
„ to, quo capiuntur, ſæpe exiliunt. Alia item natura immobili
„ ſunt, vt nunquam ſedem, in qua hærent, ſponte ipſa mutare
„ valeant, vt Pinna. Omne ſane Turbinatorum genus mouetur
„ & ſerpit. Patella etiam ſaxis abſolui, in paſtumque ferri ſoli-
„ ta eſt.
„ Commune autem & iis, quæ adhuc enumeraui & cæteris Te-
„ ſtacei generis, vt teſta intus æqualis læuiſque habeatur. Caro bi-
„ ualuis & vniualuis generis ita teſtæ adhæret, vt niſi per vim ne-
„ queas detrahi. At turbinati laxior continetur & abſolutior: cui
„ generi peculiare eſt vt teſtæ poſtrema à capite intorqueantur.
„ Operculum etiam eadem iam inde ab ortu naturæ omnia gerūt.
„ Mouentur item eadem omnia parte dextra, non ad vertiginem
„ ſiue clauiculam, ſed in aduerſum. Partes exteriores eius generis
„ differentiis iis variantur. Interiorum natura ſimilis quodam D
„ modo in omnibus eſt, maximeque in turbinatis. Differunt enim
„ inter ſe magnitudinis, exceſſuſque affectu.
„ Nec vero multum vniualue, ac biualue genus concluſile ſibi
„ diſſident, quippe quæ parum differentiæ inter ſe afferant: quan-
„ quam longe ab immobilibus diſcrepent; quod latius poſtea pa-
„ tebit. Natura ergo Turbinatorum ſimilis conſtat, nec niſi ma-
„ gnitudine variat, vt modo dixi. Aliis enim partes maiores atque
„ euidentiores: alij minores, obſcurioreſque ſunt. Adhæc diſcri-
„ men illud duritiæ, mollitiæ, cæterarumque generis eiuſdem af-
„ fectionum.
„ Caro enim prima in ore teſtæ, quam omnia toroſiuſculam ha-
„ bent, aliis magis talis, aliis minus. Caput eius medio partis pro-
„ minulum iungitur, & cornicula duo quæ pro magnitudine ani-
„ mantis plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput in ore o-
„ mnia eodem, idemque per motum retrahunt intro. Nonnullis
„ etiam os, & dentes acuti, breues & tenues, vt Cochleis. Promu-
„ ſcidas item gerunt more muſcarum: quod quidem membrum
„ linguæ effigiem præ ſe fert. Habent hoc idem & Purpuræ & Buc- E
„ cina, firmum, & toroſum, quo ſimiliter vt Aſili atque Tabani,
„ quadrupedum tergora penetrant: imo longe validius: teſtas e-
„ nim eſcarum poſſunt perforare. Venter os protinus excipit, ſimi-
„ lis in Vmbilicis gutturi auiū: habentq; parte inferiore duo quæ-
„ dam albida toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi caruncula, vel in
„ Sepiis eſſe animaduertimus, ſed hæc toroſiora Gula à ventre du-
„ plex, longa porrigit ſe vſque ad Papauer, quod poſtremum fun-
„ do commiſſum eſt. Hæc ergo, vt in Purpuris & Buccinis con-
„ ſpicua, in clauicula teſtæ continentur. Quod autem gulæ ſub-
„ iungitur, inteſtinum eſt, gulæ ipſi continuum, ſimplexque ex
„ toto, vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris
„ eſt, qua & laxius hæret.
„ Quod enim Papauer appellamus, quaſi materia vacans, atque

excrementitia, magna ſui parte in omnibus generibus Teſtaceis „
ineſt. Hinc ſurſum verſus replicans, carnis repetit ſedem, finit- „
que ad caput: vnde eiicitur excrementum, pariter in omnibus „
Turbinatis generibus, tam aquaticis, quam terreſtribus. Mem-
brana in grandiuſculis Vmbilicis à ventre gulæ attexitur conti- „
nua, per quam meatus prolixior albicans colore ſimilis ſuperio- „
ribus illis mammillantibus carniculis tendit. Habet etiam inci- „
ſuras, quales in ouis locuſtarum habentur: verum hoc albidum, „
illud rubidum eſt. Nullus exitus huic, nullum foramen poſtre- „
mum patet, ſed prætenui membrana cauo productus anguſto „
continetur. Tendunt ab inteſtino ad imum nigrantia quædam
aſpera, atque continua, qualia vel in Teſtudine viſuntur, vel mi-
Biualuia & vniualuia, vt à turbinatis differant. nus nigra. Cæteri quoque Vmbilici hæc habent eadem, ſed quo
minores, eo minutiora. Vniualue autem & biualue genus partim
iis ſimile eſt, partim diuerſum. Caput enim & cornicula & os ob-
tinent; atque etiam quod linguæ ſpeciem gerat: verum hæc in mi-
nutioribus ſenſum præ ſua exiguitate effugiunt. Nonnulla etiam
Caput. ex inanimatis, aut non mouentibus percipi nequeunt Papauer il-
Papauer non omnibus eodem loco. lud, quod etiam murem appellamus, omnia habent, ſed non lo-
co eodem, nec par, nec ex æquo manifeſtum, ſed Patellæ in imo, B
biualbia vero ad partem qua mutuo teſtarum complexu conti-
nentur.
Ouum. Capillamentis etiam illis hæc omnia circumdantur: & quod
ouum appellant, tempore, quo gigni ſolet, ambitu alterius la-
teris oræ continentur, videlicet iis, quibus datum id à natura
eſt, ſicut etiam albugo Vmbilicalis: id enim illis iunctum ſimile in-
telligimus. Sed eiuſmodi partes, vt dixi, cum conſpicuæ in ma-
gnis habeantur, in paruis tamen aut nullo pacto, aut vix ſentiun-
tur: quamobrem in magnis Pectunculis præcipue patent, quod
genus id eſt, cui altera valuularum latior, velut tegmen ſuperpo-
Anus vbi. ſita eſt: Oſtium excrementi cæteris à latere eſt. Foramen enim
Papauer excrementitiū. quo egerant, omnia habent: quippe cum papauer illud, vt iam
dictum eſt, excrementitium quiddam omnia membrana conten-
tum ſortiantur. At illi, quod ouum appellant, foramen, nullo in
genere, tributum videmus, ſed carni ipſi intumeſcit: nec eadem,
qua inteſtinum, parte continetur, ſed dextera, cum inteſtinum
Patellæ anus qualis. habeat ſiniſtra. Cæteris ergo talis excrementi exitus eſt. At vero
Patella fera, quam marinam aurem quidam appellarunt, parte
ima teſtæ excernitur, qua foramen habetur. Ventrem etiam poſt
os eſſe, in hoc eodem Patellæ genere conſtat, atque etiam ouis illa C
ſimilia. Sed quis eorum cuique ſitus ſit, diligentius ex diſſectio-
nibus petendum eſt. Hæc omnia itaque Philoſophus, qui & in
ſeptimo libri quarti de partibus animalium capite de partibus
Teſtacea cur pauciores habent partes. horum Teſtaceorum exterioribus iſtæc prodidit. Teſtatorum
corpus non multiplex eſt. Cuius rei cauſa eſt, quod eorum natura
ſtabilis eſt.
Quæ enim nobiliora ſunt hæc plures habeant partes neceſſe
eſt: quoniam actiones eorum ſint & officia. Plura enim deſide-
rant inſtrumenta ea quæ plures motiones exercent. Ad hæc, aut
omnino immobilia ſunt aut parum motus adipiſcuntur. Verum
Teſta cur eiſdem. natura conſulens eorum ſaluti, duritiam teſtæ obduxit. Sunt alia
vniualuia, alia biualuia, alia turbinata, vt dictum iam eſt. Tur-
Turbinatorum differentia. binati etiam generis alia in anfractum intorta ſunt, vt Buccina:
alia in globum tantum circumacta, vt Echinorum genus, nec non
biualuium: alia reſeratilia ſunt, vt Pectines & Mituli. Ab altero
Caput omnia habent infra & cur. enim latere nodo ligantur, quædam vtroque latere connexa
ſunt, vt Vnguium genus. Habent omnia Teſtata caput infra plan-
tarum modo. Cuius rei cauſa eſt, quod cibum de imo capiant,
vt plantæ radicibus ſuis hauriunt. Itaque iis vſu euenit, vt infe-
riora habeant ſupra, ſuperiora infra. Membrana obducit, qua D
portio potulenta humoris tranſmiſſa, liquataque cibo aſſumitur.
Loco differre Teſtacea. Nullum ex iis eſt, quod capite careat. Cæteræ corporis partes no-
mine vacant, præter eam, quæ cibum recipit. Differunt præterea
loco generationis inter ſe, quemadmodum idem diligentiſſimus
d Lib.5. hiſt.c.15. d philoſophus hiſce verbis docuit. Teſtacea omnia ſponte natu-
ræ in limo diuerſa, pro differentia limi oriuntur: nam in cœnoſo
Oſtreæ, in arenoſo Conchæ. Rimis cauerniſque ſaxorum Verti-
bula generantur & Glandes, & quæ per ſumma adhærent, vt Pa-
tellæ & Natices. Omnia id genus celeri incremento augentur,
ſed præcipue Purpuræ, atque Pectines quippe quæ anno perfici
poſſunt.
Naſcitur ergo Concharum genus, quemadmodum expo-
ſitum eſt, ſed locis variis: nam alia vadis, alia gurgite, alia duris
locis atque aſperis, alia arenoſis: & alia ſedem mutant. alia ſtabi-
liter degunt, Pinna ex iis quæ ſedem nunquam mutare ſolent,
Quæ ſedem mutent & quæ non. radice innituntur. Vngues & Conchæ nulla innitentes radice
permanent: euulſæ viuere præterea nequeunt Pinnæ. Mirum
quod prodidit e Strabo, Conchyliorum quædam eſſe, quæ mugi-
e Lib.17. Geo. tum eduntin Nilo. Ex recentioribus Rondeletius quam breuiſſi- E
Teſtaceorum differentia ex Rondeletio. me, & luculenter differentias Teſtaceorum ſic complexus eſt.
Ab his, alia ab aliis, teſtæ duritia ſuperantur vt Stellæ, Pulmones,
Holothuria, Echini, (omnia enim iſta Oſtracodermis ſubiicit
Ariſtoteles. Nos ſtellas pro inſectis marinis edidimus in opere
A tegminibus. noſtro de Inſectis) longe minus dura teſta conteguntur quam
Purpuræ & Buccina. Alia vndique circumteguntur, vt interio-
ris corporis, nihil cerni poſſit, vt Oſtrea, Tellinæ, Pectines. Alia
altera tantum parte teſtam habent, alteri parti teſtæ loco eſt
ſcopoli pars cui hæret. Chamæ & Dactyli ſiue Solenes vtriſq; ex-
tremis non integuntur, per quæ caput & poſteriorem partem exe-
runt. Eorum quæ vndique integuntur, quæ turbinata ſunt, vt Pur-
pura, Buccinum, alia turbinata non ſunt, vt Conchæ quæ à no-
ſtris Porcellaines vocātur. Alia vnica Concha cōſtant, vt Lepades

alia duabus, vt Mituli. Teſtarum aliæ læues, vt Vnguium, Mitulorum, aliæ aſperæ, vt Purpurarum, Buccinorum, Oſtreorum, quarum rurſus teſtarum permagna eſt in aſperitate varietas, quæ in ſingulis declarabitur. Colore etiam diſtinguuntur, quod hæc vnius coloris ſit, vt Mytulorum teſta nigra eſt, aliæ flauæ aliæ rubræ ſunt, aliæ variis coloribus depictæ. Differũt & motione; nam quædam in ſtabili ſede permanent, vt Pholades, quæque in ſaxorum cauis, & aliis in locis degunt, vt Oſtrea, Pinnæ. Mouentur Purpuræ & Turbinata, & Chamæ læues, quas in gyrum verti in aqua vidimus. Differunt etiam teſtarum adhæſione. Etenim alia vinculis validioribus alligantur teſtis vt Mituli, Pinnæ, Vngues. Quæ vero in Turbinatis teſtis ſunt, nullo eis vinculo annexa ſunt, ſed poſterior tantum pars circa teſtæ volumen clauiculatim intorquetur. Sunt & aliæ fere infinitæ Oſtracodermorum differentiæ, quemadmodum ipſa infinita fere ſunt, quæ ex ſingulorum hiſtoria petendæ ſunt, nec differentiæ ſolum, ſed etiam, ea in quibus omnia conueniunt, vt quod omnia μήκωνα habeant, ſed non loco eodem, neque æqualem, neque ex æquo manifeſtum. Quod modo ad partes eorum pertinet, earumque vſum ac neceſſitatem, de his licet quædam etiam ſupradicta ſint, cum non vno in loco locutus ſit philoſophus, nonnulla hic rurſus recenſebimus. Inter has primum occurrit teſta, de qua ille ſic in ſecundo de partibus earumque cauſis capite octauo meminit. Cruſtata omnia extra ſe ,, munita ſeruantur, velut Cancri, genuſque omne Locuſtarum, ,, atque etiam Teſtatorum, vt quæ Oſtreæ appellantur. His enim omnibus caro intus: terrenum autem illud quod contineat, & conſeruet, foris eſt. Nam præter ipſum continendi officium, quoniam eorum natura parum caloris obtinet cum ſanguine careant, idcirco teſta veluti furnulus quidem amplectens conſeruat inteſtinum calorem, & tuetur. Cur vero non mutent teſtam vt Cruſtacea ſuam Cruſtam, triplici de cauſa id fieri putant, nimirum quia non mouentur, quia non ſiccantur, durior enim teſta & craſſior quam Cruſta, & quia parum viuunt. Cauſa duritiei eſt tenerum eorum corpus, quod meminit etiam *f* Iulius Scaliger his verbis: Mollia igitur ipſa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita oſſa tum aliis, tum Sepiæ conſtituta fuere intus ad conſiſtendum: ,, His extra & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quæ ,, proportio etiam in multis fructibus eſt. Vt quibuſdam interna, ,, aliis extima ſua ſit duritia, Ita aliis alia adiunxit præſidia; aliis ,, denegauit: vt Pulmonibus marinis, ob vtilitatem, Echenis, ne ad duriora affligerentur, cirros pro anchoris: Lepori marino ad- ,, mirabilem facultatem. Is tametſi informis, ac mollis caro: tamen nullis tempeſtatum agitationibus ita ſuperatur, vt in litus ,, eiici poſſit. Quibus vero non fabricauit munitiones, iis tamen ,, dedit qua ſibi iam fabricata compararent, vt Carcinadi: vacuas ,, enim indigenis Conchas & quærit, & inuenit, & ſubit & ſubinde mutat: ſi ita ei facta ſit acceſſio corporis, vt prioribus ædibus capi nequeat. Catus & inquilinus, & œconomicus, magiſtra natura. Extat item problema apud *g* Ariſtotelem, cur lapides & teſtæ in mari rotunda reddantur? An quia extrema, inquit, compari ademptu circumfracta, in rotundam ſe colligant ſpeciem? hæc enim ſola ſimili extremo clauditur, mare aut quoquo verſus agitando pariter circum vndique frangit, atque obtundit. Eſt & ſcitu dignum cur ſtrias habeant nonnulla, nonnulla vero non habeant: ſuper qua re audi aliam *h* Scaligeri exercitationem aduerſus Cardanum qui ſtriarum in hiſce Conchyliis ordinem, cum vellet ad certam ſibique notam reducere cauſam ita ſcribit. Fit autem varietas tum ſtriæ certo ordine: quoniam res parua, variata, ac miſta, etiam obiter, dum æqualiter creſcunt ſpatia, certo ordine laborata videtur. Siccine Cardane, inquit, Scaliger, quare manus duas habeam, cauſam reddis? Quia manus duas infans cum haberem, ſimul cum corpore creuerunt. Hoc non eſt, τὸ ἔχειν ſed τὸ μὴ σὺν ἔχειν, oſtendere cauſſam. Strias habent Buccini, quia eis ablati non ſunt: Ego vero, ſi me, cauſas haſce quod neſciam irridearis: non iratus dicam, vos omnes philoſophos ſubtiliores inſanire. Namque partim cauſas cum ex vtilitatibus eliciamus, quarum partium nullus vſus percipi queat, eæ partes ſui quoque cauſas nobis ignotas habent. Eiuſmodi eſt color, læuitas, ſtria, ſplendor: ore in plantis crenatæ, ſerratæ, dentatæ, ſinuatæ; quippe in calidis ac frigidis æque ſpectantur. Natura vero plus luſit in noſtrarum mentium agitationibus quam in ſtriarum, macularumve tum ordine, tum varietate. Atque hæc de teſtis ſiue operimentis, quibus adde quod *i* Lucretius naturam omnia fere ſua dediſſe operimenta: canit enim

Præterea que fere res omnes aut corio ſunt
Aut ſeta aut Conchis, aut callo, aut cortice tectæ.

k Ariſtoteles Teſtatis oculos eſſe negat. Etenim ſic ſcribit: Habent profecto oculos, cum cætera animalium genera omnia præterquam ſeta inſecta, & ſi quid imperfectum ſit aliud. Lego tamen in epiſtola quadam Plinij, *l* inſectorum omnium & quibus Teſtacea operimenta, oculos moueri, tantum abeſt vt neget habere. De internis partibus & excrementis, hæc fere philoſophus reliquit Cruſtatorum & Mollium more binos dentes habent primores, & carnoſum illud quod linguæ proportionatur, ad cibum ſentiendum, ſiue quo voluptatem eſculentorum diſcernunt: tum ſtomachum ori continuo iunctum, exiguum proportione ſuorum corporum magnitudinis, hicque à ventre excipitur; deinde inteſtinum ſimplex vſque ad exitum inteſtini dirigitur.

Singula autem Teſtatorum genera has eaſdem obtinent partes, ſed alia explanatius, alia obſcurius, quanquam maiora conſpectum earum præbeant euidentiorem. Ori autem iungitur quaſi ingluuies auium, in qua ſtomachus eſt, quem excipit venter, mox quo poſitum eſt quod papauer (μήκων) appellatur, mox inteſtinum continuum tendit ſimplex, originem à papauere illic ducens. In omnibus enim Teſtaceis ineſt hoc incrementum, quod vel eſculentum eſſe præcipue ſentitur. Et mox rurſus. Caro nominatur omnium eſculenta eſt. Et excrementum, quod papauer vocitatur, quibuſdam cibo idoneum. Continent hoc Turbinata omnia clauicula; vniualuia ſuo fundo, vt Patellæ. biualuia, qua nodo ligantur, quod autem ouum vocatur, latere dextro biualuia habent, altero latere oſtium excrementi continent. Sed errore ouum id vocatur, quippe quod tale ſit, quale eſt pingue in ſanguineo genere, cum viget. Quamobrem fieri ſolet per id tempus anni, quo vigent, ſcilicet vere & autumo. Laborant enim Teſtata omnia per frigus, & æſtum atque exuperantiam temporis pati nequeunt.

m Alias etiam Teſtatum genus omnino partim Mollibus ſimile eſſe dicit. Qua enim foris, inquit, terrenam portionem, intus carneam habent, Cruſtatis aſſimilatur: qua autem forma eiuſmodi corporis conſtat, cum mollibus conuenit omne quodammodo, ſed præcipue quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Natura enim eorum vtrorumque perinde ſe habet, quaſi quis directa linea (vt in quadrupedum & hominum genere eſt) primum extrema lineæ parte ſuperiore os ſitum intelligat: qua a: mox ſtomachum, qua b: tum ventrem, qua c: deinde inteſtinum vſque in oſtium excrementi, qua d: hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt; & caput pectuſque locum obtinent primum. Reliqua ipſorum gratia, aut motus cauſa à natura adiecta ſunt.

Sed hæc ante etiam fuſius diximus. Hermolaus Concharum carnes interiores, Græce Spondylos ſcribit, latine callos, item omnem callum Pinnæ & Conchylij interiorem papauer quoque dici. Ariſtoteles vocat τὴν σάρκα, τὸ σαρκῶδες, τὸ ἔσω τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες. Hanc Teſtaceorum, vti & Cruſtaceorum carnem decreſcente Luna diminui, creſcente vero augeri, & philoſophi & aliorum multorum ſcriptorum teſtimonio conſtat. Plinius *n* de lunæ ſidus Lunæ Quo vera coniectatio exiſtit, haud fruſtra ſpiritum ſidus Lunæ exiſtimari. Hoc eſſe quod terras ſaturet, accedenſque corpora impleat, abſcedenſque inaniat. Ideo cum incremento eius augeri Conchylia & maxime ſpiritum ſentire, quibus ſanguis non ſit. Lucilius apud *o* Gellium. Luna alit Oſtrea, & implet Echinos, muribus & pecori fibras addit. *p* Horatius:

Lubrica naſcentes implent Conchylia lunæ.

Oppianus *q* hinc capiendi tempus deſumit.

Ἔθνεα δ' ὀστρακηνέλινα, τά θ' ἑρπύζουσι θαλάσσῃ.
Πάντα φάτις μήνης μὲν ἀέξο μένης κατὰ κύκλον,
Σαρκὶ περιπλήθειν, καὶ πλείονα ναιέμεν ὄγκον.
Φθινούσης δ' ἐξαῦτις ἀφαυροτέροις μελέεσσι,
Ῥικνοῦσθαι· τοίη τις ἐνὶ σοφίοισιν ἀνάγκη.

hoc eſt, vt Laurentius Lippius Collenſis carmine reddidit:

Gentes quæ duro clauduntur tegmine teſtæ,
Quæ ſerpunt ponto, cum Luna impleuerit orbem,
Fama refert proprio plenas pingueſcere tecto,
Sed cum multiuagæ decreſcunt cornua Lunæ,
Diminui graciles, tali ſunt lege coactæ,

Ælianus *r* non hanc tantum in luna potentiam agnoſcit, (proprium eſſe inquiens teſta cruſtave intectorum, vt ad decreſcentem lunam ex inanitate & exilitate corporis laborent,) verum & iumenta imbecilliora infirmioraque cum decreſcit illud ſidus pronaſci: eamque ob cauſam harum rerum prudentes in hac menſis parte genita, quod minus præſtabilia ſint, conſulere, vt non alantur. *s* Cardanus lumine lunæ non augeri putat ſed impleri, hoc eſt, vt ipſe exponit, pingueſcere. Sed verba adſcribam: Cur non ſolum Conchylia, inquit, ſed exanguium quæ in aqua degunt, omne ferme genus lunæ lumine impleatur, cauſam reddere difficile non eſt: non enim ob incrementum, non enim pinguiora, ſed humidiora euaderent: pingueſcunt ergo, quoniam dum quæ (aqua) & limus quib. veſcuntur, attenuantur, extenuantur, excocoquuntur, ideo melius nutriunt, calor quoque qui in cunctis animantibus augetur, in his ad propriam imbecillitatem euidenter augetur, quo fit vt duplici cauſa pingueſcat.

Pierius Valerianus aliam habuit opinionem, nam rationem redditurus, cur, ſi quid additum & arcanum luci proditum, ac [illegible] oſtendere quis vellet, Paguram [illegible] tebris gaudent, face appoſita ſignabant, [illegible] tempore, admoto lumine, [illegible] nilunio nullam [illegible] uocari: Ea vero de cauſa Cancri ad nocturni luminis ſplendorem accurrunt quod id omne genus Teſtacea [illegible] lunæ: compertumque eſt plenilunio, ea magis pingueſcere, propterea quod [illegible] tunc eſcis enutriri: [illegible] remque ita ad commodiorem naturæ rationem deducunt; [illegible] vna cum Baſilio magno, magna philoſophorum pars ſentiat. Baſilius autem ſic ſcribit.

† Atqui corporibus animalium conſtituendis, cæterarumque rerum, quæ à terra naſcuntur, non mediocriter Lunæ mutationes conducere reor: Nam alio modo corpora cum ipſa decreſcit, alio cum accreſcit, afficiuntur; etenim nunc rara ſunt, inaniaque cum imminuitur. Nunc contra Luna accreſcente & ad luminis plenum [illegible] quod humorem quendam calori immixtum, in profundum vſque

Marginalia (p. 78): A; B; C; D; E — *Motione.* — *De partium Teſtaceorum vſu.* *Teſta.* *Caro.* *Cur teſtam non habeãt.* — *Cur dura ſit teſta.* *f* Exer. 222. — *Pulmo marinus cur non tectus.* *Lepus marinus.* *Carcinas.* — *g* Sect. 22. Probl. 36. *Cur lapides Teſtæ in mari rotunda reddantur.* *Strias cur habeant teſtata.* *h* Exercit. 220. — *i* Lib. 4. de rerum nat. *Oculi an ſint teſtatis.* — *k* Lib. 1. Hiſt. c. 9. — *l* Epiſt. 136. — *Interiora teſtatorum.* *Dentes.* *Stomachus.* — *Ingluuies Venter.* — *Inteſtinum.* *Papauer.* *Caro.* *In Papauer quibus & ubi.* *Ouum.* — *m* Lib. 4. Hiſt. c. 7. *Vt Cruſtata & Mollibus ſimilia.* — *Carnis nomina.* — *Luna decreſcente carnem teſtatorum minui.* *n* L. 2. c. 99. *o* li. 7. c. 20. *p* li. 2. ſat. 4. *q* lib. 5. de piſcib. — *r* lib. 9. de anim. c. 6. — *s* lib. 3. de ſanit. c. 5. *Cardani opinio, cur creſcente luna augeantur.* — *Pierij Valeriani opinio.* — *Cancri ad ſplendorem accurrunt.* — † In Hexam. homil. 6. *Baſilij opinio.*

,, vſque tum imprimit occulte atque immittit, Declarant id ita eſſe tum ij qui ſub dio lunaq; dormiunt, capita quorum vltra modum humore replentur; tum animantia nuperrime iugulata, quæ mox in curſu impreſſioneque lunæ permutantur: tum etiam animalium cerebra, & animantium in mari degentium ea quæ humore copioſo prædita ſunt: arborumque medullæ, quæ ſua ſane mutatione conuertere luna cuncta non poſſet, niſi quid immenſum (vt ſcriptura teſtatur) exuperanſque viribus eſſet. Hæc ille. Iam dicamus de nutritione. Nutriuntur Oſtracoderma more plantarum, per poros vt inquit Albertus, vndique nutrimentum trahentia, cuius, inquit, ſignum eſt, quod piſcatores Flandriæ & Germaniæ colligunt Oſtreum quod eſt vnius teſtæ ſpiralis inſtar Cocleæ, & ponunt ſub arena iuxta mare: quamobrem natura non format eius caput. *t* Ariſtoteles quoque aquatilium plura ſaxis affixa vitam omnem traducere ſcribit, vt Conchæ (ὀστρέων) genera plura: non deeſſeque complura, quæ cum ſint abſoluta, mouere tamen ſe nequeant, vt Oſtreæ, & quæ tota ſimplici mitiorique teſta operta, Vertibula appellantur & Calli, & Tubera. Alibi *u* vero de eorum nutritionis modo ita loquitur: Cum animalia trifariam in aquatile & terreſtre diuidantur: aut enim recipiendi aëris aquæ- ,, ve neceſſitudine aut corporis tẽperatione, aut tertio victus ra- ,, tione: vitæ prorſus diſcrimen pro his diuiſionum membris con- ,, ſequetur. Alia enim temperandi corporis gratia, & victus ratio- ,, ne, atque etiam recipiendi aëris aut aquæ neceſſitate ita degent: ,, alia temperamenti, victuſque cauſa tantum: Igitur eorum, quæ ,, teſta operiuntur, nonnulla immota aluntur humore dulci, & ,, potulento, qui per ſpiſſa tranſmittitur, cum tenuior ipſe mari ,, concocto eliciatur, quemadmodum & primo naturæ ortu inſti- ,, tuuntur. Dulcem autem contineri humorem in mari, atque ita ,, tranſmitti & percolari conſtat eo experimento, quo ſi ex cera vas ,, tenui latere finxeris, idque annexa linea in mare demittas inane ,, die ac nocte vna, humoris copiam dulcis intra ſe colliget. Vrti- ,, cæ piſciculis forte incidentibus veſcuntur. Os in medio habent ,, quod in maioribus euidentius eſt. Meatum etiam vt Oſtreæ, quo ,, excrementa ſecedant, habent parte ſuperiore. Vrtica enim ipſa ,, quaſi Oſtreorum caro eſſe videtur incluſa ſaxo, perinde vt teſta. ,, Patellæ etiam ſecedunt abſoluentes ſeſe vt veſcantur. Quæ au- ,, tem mobilia eademque carne veſcentia ſunt, iis victus ex piſci- ,, culis eſt, vt Purpuris: ſunt enim carniuoræ, & quidem eſca huiuſ- ,, modi capiuntur, quanquam iis etiam, quæ mari pullulant, alli- ,, ciuntur. Anni pluuij eodem † teſte, hiſce animalibus proſint, ,, præterquam Purpuris, cuius rei inditium eſſe ait quod ſi amnis mare fluentis aquam guſtarint, moriuntur eodem die. Viuit Purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circa quinquaginta. Alit alteram, eo ꝙ ſua teſta agnatum veluti algam, muſcumve gerit. Quæ autem pro cibo iis afferũt, ponderis cauſa adhiberi aiunt, vt in libra ſint grauiores. Cæteris ſqualor incommodus eſt, nam & pauciora redduntur & deteriora. Et quidem Pectines tunc magis trahunt rufum colorem. Iam in Pyrrheo Euripo Pectines aliquando defuerunt, non modo propter ferramentum, quo piſcatores abradendo vbertim caperent, verum etiam propter ſiccitates. Cæteris etiam Teſtatis imbres conducunt, propterea quod mare dulcius redditur. Sed frigus facit profecto: ne vel in Ponto, vel in fluuiis gigni poſſint, exceptis biforibus paucis.

LOCVS.

Teſtacea omnia ſponte naturæ in limo, ſed alia alio, oriri iam dictum ex Ariſtotele eſt. Et *a* Columella, vbi de piſcibus loquitur, limoſam maris regionem Conchyliis idoneam eſſe ſcribit, Muricibuſque & Oſtreis Purpurarumque tum Concharum Pectunculis, vt ille loquitur. Mare vero ita amant, vt maris hieroglyphicum apud Ægyptios Conchylia haberentur, quamuis interim litora potius quam altum mare amare videantur. Etenim ibi maior copia reperitur: ibique capienda eſſe docet *b* Oppianus his verſibus.

Τῶν δ' ἐπὶ μὲν δύνοντες ὑποβρύχια χερσὶ λέγοντες
Ἀνέρες ἐκ ψαμάθοιο, τὰ δ' ἐκ σπιλάδων ἐρύουσι
Νωλεμὲς ἐμπεφυῶτα, τὰ δ' ἢ ὅσιν ἔπτυσαν αὐταῖς
Κύματα καὶ βόθροισι λαχαινομένης ψαμάθοιο.

Iſtarum partem piſcator colligit altis
Fluctibus, & fulua manibus comprehendit arena,
Et partim innatas ſcopulis diſcerpit, at illas
Vndantes iaciunt turbati ad litora fluctus,
Vel in cænoſas mittunt, pelluntque lacunas.

Ouidius *c* quoque in extremo litore Conchas reperiri canit, & lapillos.

Ne medius tenues conchas, pi[illegible] ve lapillos
Pontus habet, bibuli litoris illa mora eſt.

Et *d* Lucretius:

Concharumque genus parili ratione videmus
Pingere telluris gremium, qua mollibus vndis
Litoris incurui bibulam lauat æquor arenam.

Iam vero teſtante Horatio

—— non omne mare eſt generoſa fertile concha,

Certe Ariſtoteles in Ponto neque Mollia eſſe, neque Teſtata ſcribit niſi locis quibuſdam pauca: contra in mari rubro Teſtata omnia mira quadam magnitudine augeri. Celebrat hæc eadem poetarum recentiorum decus Iacobus *f* Sanaxarius.

Nam quod rubra iuuant fulgentibus æquora Conchis.

Ælianus etiam Iulius Crotta, ſed à copia, non à magnitudine,

Non tot fulgenti conniuent ſydera cœlo
Tot nec Erytræo collucent litore conchæ.

In Inſula Babylone magna eſſe ait *g* Philoſtratus: Bibaga (Bibacta vocatur Arriano in hiſtorica Indica) etiam Oſtreis & Conchyliis referta eſt, vt *h* Plinius memorat. Indiæ Inſula eſt. Rauiſius Textor Lucrinum lacum iiſdem abundare ait: ſed è Lucrino lacu Oſtrea, non vniuerſaliter Conchæ commendabãtur olim. Oſtrea & Conchylia (τὸ ὀστρεῶδες καὶ κογχυλιῶδες) omnia, inquit Strabo, & multitudine & amplitudine in mari extero excedunt: hic vero (circa Turditaniam) in primis, quod ſcilicet fluxus & refluxus hic augeantur; qui cauſa, vt par eſt, magnitudinis & multitudinis propter exercitationem eorum exiſtunt. In litoribus maris Ægei copiam celebrat *i* Martialis, dum canit:

Baſia da nobis Diadumene preſſa. quot inquis?
Oceani fluctus me numerare iubes
Et maris Ægæi ſparſas per litora conchas
Et quæ Cecropio monte vagantur apes.

Fert & Laconicum mare Conchylia, ſed ex quibus teſte † Pauſaniæ ad infecturam veſtium Purpura comparatur, nobilitate ſolis ijs quæ in rubro mari capiuntur, inferiora. Cum vero in multis longe à mare diſſitis in ipſius terræ, quin in duriſſimorum lapidum viſceribus, & quod amplius in ſummis montium alpiumque iugis Conchylia reperiantur, hæc cum maris, vt dictum eſt ſymbolum ſint, diſputatum inuenio, nunquid hiſce in locis olim mare fuerit, eſſeq; ex veteribus præclariſſimos ſcriptores qui id affirmẽt, quorum omnium ſparſas opiniones hic inſerere non erit inconueniens, vt qui vel negare id, vel affirmare voluerit, habet vnde opinionem ſuam ſtabiliat: Herodotus de Ægypto. Quæ igitur de Ægypto feruntur, ea ſic habere cum eorum fide adducor, qui mihi ſic retulerunt: tum vero de mea ipſius opinione in hanc item ſententiam deſcendo, propter ea quod videam Ægyptum continenti ſibi terræ præiacere & Conchilia in ipſis etiam montibus cerni, nec non ſalluginem quoque effloreſcere adeo vt piramidibus noxia ſit, tum etiam montem eum, qui Memphi imminet, ſolas arenas habere, &c. Et mox his addit aliud argumentum à ſacerdotibus adductum: Dixerunt vere & illud mihi Sacerdotes; vnde magnam coniecturam de hac regione facio; quod regnãte Myri, cum fluuius ad octo vt minimum cubitos excreſceret, ſatis irrigabat Ægyptum, Memphi inferiorem. Et Myris quidem necdum nongentis annis è viuis exceſſerat. At nunc niſi ſexdecim vel quindecim vt minimum cubitis aſcendat, regionem non inundat. Eiuſdem de Ægypto ſententiæ eſt Ariſtotel. libro meteororum primo, quam dicit in dies magis magiſq; exareſcere, & à Nilo totam eſſe inuectam aggeratamq;. Sed quia longo temporum tractu paludes oblimentur, & habitationi reddantur idoneæ, initium rei obliuione inuolui. Atque idcirco ab Homero Thebaidos mentionem ſolam fieri, Memphi vel nondum enata, vel necdum eo progreſſa, vt digna commemoratione haberetur. Signum etiam eſſe, quod paulatim ſit aqua exſiccata, quod Seſoſtris didicerit, mare rubrum altius eſſe Ægypto: atq; ea de cauſa, quod in animo habebat, foſſam à mari Erythræo in Nilum non duxiſſe, maiorem igitur Ægypti cauitatem, quamuis eius aluei eſſe, quo Erythræum mare continetur. Iam vero ſi Ægypriorum regio, quos omnium mortalium antiquiſſimos eſſe credit, ita recens ſit enata, vt tanta ab Homeri tempore facta ſit commutatio, par eſt de cæteris quoque terris idem exiſtimare, & tanto poſterius exiccatas eſſe, quanto homines in iis habitãtes, Ægyptiis ſunt poſteriores. Atq; hinc iam effici, vt neq; flumina vlla ſint perennia, neque ſemper mare illud fuerit, quod nunc mare eſſe cernitur, ſed viciſſim modo mare, modo terras, eodem loco fieri, certis quibuſdam temporum conuerſionibus, quibus fato quodam nunc maximæ ſiccitates, nunc maximi humores aliis atque alijs locis exiſtant: atque id quidem in longiſſimo quodam anno fieri, haud aliter quam in anno communi æſtatem & hyemem fieri videmus. Ita Tanaim & Meotida paludem, & ipſum etiam Pontum exiccatum iri, atque ſimiliter omnia permutanda in temporis infiniti infinita duratione. Hæc & huiuſmodi plura Ariſtoteles, partim ex Herodoti de Ægypto hiſtoria, partim de Platonis Atlantide inſula videtur hauſiſſe. Putat enim cum Platone mare extra columnas Herculis vadoſum eſſe, & nauigiis maioribus minime peruium; non alia, vt opinor, cauſa quam quod ſic à magiſtro ſuo didiciſſet. *h* Strabo quoque Ægyptum ait priſcis temporibus ad Peluſias vſq; Paludes & montem Caſium, lacumque Sarbonidem maris inundationibus opertam fuiſſe: & nunc quoque inquit, per Ægyptum huiuſmodi effoditur ſalſedo, etiam ſub arena ſalſa refertæ Conchyliis foueæ reperiuntur, perinde ac agro maris aquis inundato. Et *i* rurſus, loca Ægypti, quæ valde ſublimia ſunt, Conchyliis irrigantur. Idem in primo ait mirari aliquos quomodo fiat, vt duabus tribuſve ſtadiorum millibus longè à mari in Mediterraneis locis frequentibus Concharum, & Oſtreorum, & Cheramidum magna cernatur multitudo & ſalſi lacus. Et mox ibidem. Eratoſthenes ait multis in locis à mari longinquis vidiſſe lapidibus inhærentes Conchulas, Pectines & Oſtreorum formas, ſalſumque lacum in Armeniis. Plutarchus in Oſiride, vbi plurimus eſt in Ægyrtiorum antiquitatibus inueſtigandis, de Homeri teſtimonio docet Pharon vnius diei nauigatione ab Ægypto remotam fuiſſe; & totam Ægyptum mari olim ſubſediſſe, eo quod ſuo etiamnum tempore Conchæ in fodinis & montibus etiam plurimæ inuenirentur, & omnes putei & fontes aquam ſalſam & amaram haberẽt, illius videlicet maris reliquias quod loca ea olim occupauit. Polybius idem ſentit, ſed verba eius nõ citabo, propterea quod

Marginalia (p. 79): A; B; C; D; E — *g* Lib. 3. 16. — *h* Li. 5. c. 21. *Oſtrea vbi laudabantur.* — *i* Lib. 6. Ep. 33. — † In Laconicis. — *Cur Concharum varia genera in montibus & in alijs locis à mari diſſitis reperiantur.* — *Conchylia in montibus Ægypti.* — *Ariſtotelis opinio.* — *Loca modo terra modo maria ſecũdum philoſophum.* — *h* Lib. 1. *Strabonis opinio.* — *i* Lib. 17. — *Plutarchi opinio.* — *Polybij opinio.*

k li. 15. Met. quod is videatur Ariſtoteli eſſe pedaneus in timore, quo veretur, ne pontus aliquando nauigationem excludat, Lego & apud *k* Ouidium.

Vidi ego quod fuerat quondam ſolidiſſima tellus
Eſſe fretum: vidi factas ex æquore terras,
Et procul à Pelago conchæ iacuere marinæ
Et vetus inuenta eſt in montibus anchora ſummis.

l Cap. 14. Solini opinio. „*l* Solinus quoque in ſua polyhiſtoria: pergam, inquit, ad reſidua quæ in Theſſaliam & Æmoniam porriguntur: ſunt enim „arrectiora quam nuſquam proceritas montana attolli valeat: „nec eſt in terris omnibus, quod merito ad iſtas eminentias „comparetur, quippe quas ſolas diluuialis eruptio cum vniuerſa obduceret humido ſitu, inacceſſas reliquit. Durant veſtigia „non languida fidei, quibus apparet, hos locos ſuperſtites vndoſæ tempeſtati fuiſſe. Nam in latebroſis rupium cauaminibus, „quæ fluctuum confligiis tunc adeſa ſunt, reduuiæ Conchyliorum reſederunt, & alia multa, quæ affatim mari incito expuuntur; ita vt ſint licet facie mediterranea, apparent tamen ſpecie litorali. *m Lib. 13. cap. 22. Iſidori opinio.* *m* Subſcribit horum ſententiæ præterea Iſidorus, Conchas, concretas & etiam Oſtreas, quæ in remotis montibus reperiuntur, inditium diluuij primi eſſe ſcribens. Nec non *n* Tertul- *n Lib. de pallio.* „lianus. Mutauit, inquit & totus orbis, aliquando aquis omni„bus obſitus: adhuc maris Conchæ & Buccinæ peregrinantur „in montibus cupientes Platoni probare etiam ardua fluitaſſe, ſed & enatando rurſus infima mutauit, rurſus orbis alius, idem mutat, & nunc localiter habitus, cum ſitus læditur. Cur inter inſulas nulla iam Delos, arenæ Samos, &c.

Refutantur ſuperiores opiniones. Olympiodori opinio. E contrarium ſentientibus in primis eſt Olympiodorus doctiſſimus Ariſtotelis interpres, qui hac in re authori ſuo aduerſatur. Is enim ad hæc philoſophi verba (Sed quoniam natura omnis circa generationem quoque rerum mutatio fit, &c.) Cauſas, inquit, explicat, quare huiuſmodi mutationem homines ignorant, cum tamen nondum docuerit aliam ſpeciem, qua ſecundum humorem paluſtrem mutatio efficitur. Sunt enim ſpecies tres, aut quoniam exiguum vitæ noſtræ ſpacium eſt ad hanc mutationem, quæ particulatim in his duobus infimis efficitur, diſcernendam, aut propter confertos hominum interitus, vel quia mortales alio nonnunquam migratum ſiue exulatum abeunt, vel laribus ſuis eiecti alibi gentium ſibi domicilium quærunt, aliaſque ſedes in exteras deducti colonias ſibi comparant. Eodem quoque modo hominum habitationes latere nos exiſtimandum eſt. Sicut enim peregre profectiones atque exilia hominum particulatim efficiunt, ita & cultus habitationeſque mortalium particulatim ſingulatimque eſſe conſueuerunt. Id autem fieri ait, quod & paluſtribus & ſtagnantibus locis regio ſicca temperataque efficiatur, ſicut etiam peregre habitationes propter cauſam contrariam. Huic ſimile quid circa Ægyptiacum quoque agrum eueniſſe ait. Nam Ægyptus cum ab antiquo mare eſſet, ex eo quod Nilus ilyn ſemper & limum aggereret, litoraliſque tota effecta eſt, adeo vt in poſterum paludes lacuſque ibi, ſicut relatum eſt, eſſe occœperint: atque in vna Mœotide palude, huc rurſum limi congerie aduecta paludes planam campeſtremque naturam acceperunt. Quemadmodum autem Ægyptus antiquitus mare extiterit, & paucis poſt annis in terreſtre ſolum induruerit, ex eo Philoſophus oſtendit, quod oſtia Nili manu hominum excauata atque elaborata fuerunt. Ex eo quoque quia poëta antiquitatis, & veteris cuiuslibet pater Memphidis nullo loco meminerit, quaſi huiuſmodi vrbs terreſtri cute cõtignata nondum eſſet. Id autem ex eo intelligi poteſt, quod ſquammæ atque tectoria Conchyliorum dureſcentia item Gellinorum (Tellinarum, credo) adhuc ibi paſſim reperiantur; quæ quidem reſiduæ reliquiæ ſunt Oſtreorum Concharumque, quæ ibi mari terreſtrem ſcilicet cutem recipiente reſtiterunt. Atque ita philoſophus interpretatur, cenſetque Ægyptum mare olim fuiſſe, & poſtea in terræ faciem conuerſam. Mihi autem potius videtur, paluſtria loca ea fuiſſe, & ob hanc rem inhabitabilia atque inculta cum aliquo tempore fuiſſent, mox fimo inuecto conſolidari, ſiccari, colique à mortalibus ipſa cœpiſſe, cuius ſimile quid circa Argos quoque accidit, vt pauló poſt dicturus eſt. Argos namque illud quod hodie homines habitant, paludoſum olim fuiſſe proditur. Atque ad hanc quidem expoſitionem quadrant quoque rationes allatæ. Ob id enim oſtia ſunt manufacta. namque quanquam Nilus limi vim magnam ingereret atque diſſiparet, tamen quia magnitudine aquarum quaſi obrui Ægypti incolæ videbantur, oſtia ac exitum fluminis excogitarunt. Quin & poëta Thebarum tanquam opulentiſſimæ vrbis meminit, de Memphite autem reticuit, hac fortaſſis de cauſa, propterea, quod nondum vrbs illa habitaretur, ſed paluſtris ſtagnanſque adhuc eſſet. Quanquam autem teſtæ Conchyliorum ibi reperiuntur, non tamen ratio hæc neceſſario oſtẽdit mare quondam fuiſſe Ægyptum: nam in montibus quoque altiſſimis, qui longe à mari diſtant, eiuſmodi Teſtacea repẹriuntur: *Teſtacea cur in montibus reperiantur.* fortaſſe quia vehementiores venti in altum ipſa abripientes à finibus maris vſque ad iuga montium celſiſſima proiecerint. Secundum autem interpretationem magis ad veritatem propius accedere, ex ipſo quoque Ariſtotele intelligi poteſt. Infert enim eiuſmodi verba. In ea loca quæ ex humidis paluſtribuſque ad terræ ſoliditatem peruenerunt. Immo hanc quoque dictionem profert. Tale quid circa Ægyptum quoq; contigit. Quo dicto poteſt patere ſermonem eſſe, quemadmodum ex paluſtri humiditate in ſiccam firmitatem mutatio fiat. Hucuſque Olympiodorus.

Goropij opinio. Sed Ioann. Goropius Becanus longe aliter, quam Olympiodorus, veterum opiniones refellit, cui doctiſſimo viro ego libenter aſſentior: quamobrem quæ ille ſuper hac curioſiſſima quæſtione, in quam plerique viri docti incidere ſæpe ſolent, ſcripſit, cum ad rem noſtram omnino faciant, neutiquam mihi ſilentio inuoluenda exiſtimo. Is igitur poſt allatas aliquot veterum opiniones, nimirum Herodoti, Platonis, Ariſtotelis, & Plutarchi, neque alios inquit, rogabo ſcriptores quid hac de re ſentiant, poſteaquam video totius eruditionis coryphæos, & non anteſignanos modo; ſed ipſos etiam imperatores omnium diſciplinarum in eadem eſſe ſententia, & vt ſint, eiſdem rationibus niti. Non igitur eſt mirum, ſi noſtrates quoque homines eiſdem argumentis inducti, quibus priſci illi ſcriptores, nihil certius habeant, quam tota hanc camporum latitudinem, quæ Moſæ, Scaldis, Oceani, Arduennæque finibus continetur: Delphinorum, & reliqui Phorci exercitus ſtationem quondam, non terreſtrium animalium, fuiſſe. Videndum igitur mihi, an quicquam contradici queat, quo vetuſta hæc & forte Ogygia aſſertio vel eleuetur, vel (quod forte ſpero) tuta nihili eſſe & flocci pendenda videatur: ſed modo rationum pondera, non magnifica teſtium nomina, ſtateræ appendantur. Primum igitur illud quod de Conchyliis magno applauſu argumentum Herodotus & Plutarchus ducunt, vanum omnino & quauis palea leuius eſſe contendo. Eodem enim peruinci queat, ſummas alpes aliquando ſub Oceano latuiſſe: quod ſi admittant, non plus contra regionis noſtræ, quam contra omnium terrarum vetuſtatem pugnent: nam & in illis Conchæ & Oſtreorum teſtæ inueniuntur. Nihil eſt tam altum, nihil tam ab æquoreis fluctibus remotum, in quo non ſit reperire teſtas eorum, quæ in ſolis aquis marinis vitam agunt. Quod equidem cum aliorum relatu, tum experimentis diuerſorum mõtium ſum edoctus. *Teſtæ cur in ſummis alpium inueniantur.* Cum in alpibus Tridentinis & vicinarum gentium (Veronenſibus maxime, vbi ego ipſe non pauca Conchylia reperi) perreptarem altiſſima quæque montium cacumina, vtroque pede ſenis vncis innixo & manibus pinnato baculo greſſum firmantibus & ipſe Conchas inueni, & ab iis qui Capricornos, ſiue Ibices & Damas inſectantur, didici non raro inueniri. *Alpes Tridentinæ.* Et crebrius haud dubio inuenirentur, ſi lapides æque illic atque infinitis locis exciderentur. Nunc cum vectura illinc nulla eſſe queat, nulla eſt lapidicina, niſi cum arces ex ipſis rupibus excauantur anguſtis præcipitiis, & capreolorum ſemitis vel funibus ſubeundæ. Cum igitur eiuſmodi teſtæ internis, vel terræ, vel ſaxorum viſceribus deliteſcant, & in ſummis alpium rupibus interna tenentur, non poteſt fieri, vt illic crebro videantur. Videntur tamen, ſaxis torrentium vi deraſis, aut immani gelu, magno tonitru diuulſis, vel flumine, turbine, aquarumve violentia præcipitatis, aut diſruptis, vel alia vi quapiam naturæ dehiſcentibus: quibus fiat, vt, quæ intus condita fuere, prodantur. Apud vicinos noſtros Limburgos, Leodios, Chondruſos, Namurcos, Hannonas, Atrebates, Tornacenſes, & alios multos, à quibus, vel marmora nobis, vel alia lapidum genera aduehuntur, non parua eſt teſtarum copia & varietas. *In marmore Pecten. Chama in ſilice.* Vide ipſe in marmore cæruleo ſolidiſſimo Pectinem & ipſius ſedem ita affabre delineatam, vt nihil ars ſimile poſſe videretur. Vidi in ſilice duriſſimo (Habeo & ego in muſæo ſilicem quem cum forte rumperet quiſpiam pro excutiendo igne, aſperam Chamem, eiuſque ſedem intus, oſtendit.) Bethunis aduecto, quo viæ apud nos ſternuntur, tot Conchulas totas lapideas, & concluſis valuulis integras, magna, vt cura & arte ex illis fuiſſe cœmento aliquo compactus iudicaretur. In ſuburbano Pariſienſi agro, qui ſuperne copioſa fruge luxurians, ſubtus caua magna ſui parte eſt, & vehiculis peruius, inueni teſtas non paucas Turbinum marinorum, elegantiſſimo ordine & tortas, & tuberculis inſignitas, atque ita omnibus modis perfectas, nihil vt præter viuum piſciculum, ad integritatem deeſſet. *Perca in lapide.* Vidi in Anglia lapidem, è ſummis montibus exciſum, qui Percam ad viuum exprimeret, ne minima quidem lineola ad perfectionem deſiderata. Nec pauca mihi monſtrauit Venetiis Andreas Lauredanus, antiquitatum omnium & naturæ miraculorum diligentiſſimus obſeruator & cuſtos. Quid multis? neminem eſſe credo non omnino ocioſum naturæ ſpectatorem, qui non ſimilia multa obſeruauit. Omnibus ergo eiuſmodi locis mare aliquando ſuperius fuiſſe, neceſſe erit fateri, ſi proba illa ſit collectio, quæ de Conchyliis marinis Neptunum auorum finibus induxit: atque ita nihil mihi oberit, quo minus dicam noſtram regionem non minus antiquam eſſe, quam cæteras omnes, in quibus id genus Conchylia ſunt inuenta. Satis hoc quidem mihi eſt ad Herodoti & Plutarchi concluſionem infirmandam. Sed, quia abſurdi illatio, quamuis ſatis ea vnde proceſſit, falſa eſſe oſtendat, non tamen rei, de qua quæritur, naturam explicat, atque idcirco animum dubitationi non eximit, ſed plerunque magis inuoluit, ſatius erit veram afferre ſolutionem. *Refutatio philoſophica.* Hæc tamen non poterit ex hiſtoriæ monumentis afferri ſed petenda tota eſt è philoſophiæ penetralibus, ad quæ rapi videmur hac mirabilium conſideratione. Sed quia naturæ arcana non ſunt nobis hic tractanda, obiter & breuius, quam res poſtulet, diſputationis munere defungemur. Materia generationi ſubiecta ſicut omnes formas æque recipere poteſt, ita de ſuo ſinu ſiue potentia nullas educit. Si enim educeret, ante habuiſſet: deinde educere, agentis eſt: actio vero omnis formam præfuiſſe monſtrat. In materia igitur forma fuerit, cuius efficacia aliæ formæ producantur, quod eſt abſurdum. Aliunde igitur formæ procedunt atque rerum eſſentiæ. Non ab alimentis, non à cœlo, quorum formæ ſunt actionibus propriis quibuſdam & motionibus addictæ, ita vt nihil poſſint excellentius efficere, quam ipſorum mouendi poteſtas ferat; niſi velimus dicere quicquam eſſe, quod alteri vitam dare poſſit excellentiorem, quam ipſummet poſſideat. Quomodo igitur dicitur,

dicitur, homo generat hominem & ſol? eo nempe, quod homo & ſol materiam præparent, vt idonea ſit formæ recipiendæ. Cælum enim hominẽ ſi generet, id faciat, quod longe ſit cælo excellentius, cogitãdi intelligendiq; facultate. Non igitur cœlũ formas dat, ſed ad formas recipiendas, materiã diſponit & aptat; quæ quidẽ diſpoſitio euſq; pertinet, dum id tantum producitur, quod caloris, frigoris, ſiccitatis & reliquarum qualitatum quæ his ſunt ſecundariæ efficaciæ, produci poteſt. Figuræ igitur forſan quædam cœlo debentur; ſed ſi vita accedat, alius nunc opifex quærendus, qui cœlo ſit præſtantior Hunc formarum datorem nuncupemus, qui ſe per totum vniuerſum inſinuans, vbique adeſt, vbiq; materiæ præparatæ formas dat, & eas in ea tantiſper conſeruat, dum materiæ compago & præparatio ferre poteſt. Hic, ſiue vnus ſit, ſiue multas ſub ſe intelligentias habeat, imperio & poteſtate ſua tota formarum orbem adminiſtrat, & cuiq; materiæ dat pro eo, atq; ad ſuſcipiendum eſt idonea. Hic ranis & piſciculis in aere, hic muribus & vermibus, & cæteris animantibus è limo genitis, materia prius à cœlo præparata, formas infundit. Vbicunq; igitur humor ſiue liquor inuenitur ad Teſtaceorum vitam idoneus, viua Teſtacea generantur. Vbi v. materia erit capax, illa quidem formæ eius, quæ dat, vt teſta quid ſit & vocetur, non poſſit vero viuo piſciculo, liquorem idoneum præſtare, fiet vt teſta duntaxat, non piſciculus, generetur. Formas autem iſtas, ſiue figuras accuratas & animalium proprias, non cælo aſcribo, quod inſtrumentorum peculiares formas dare non poteſt; ſed ipſi formarum datori, quem ſingulis ſpeciebus alium & alium adeſſe, tamquam efficientem quandam ideam, ſi dixero, id dixero, quod poſſem tueri. Antuerpiæ latomus quidam viuum bufonẽ in medio marmore inuenit. Quod ſi eo loco aptus humor bufoni fuit inuentus, quid vetat quo minus aliquando liquor in ſaxis inueniatur, quo marina quoq; animalia generentur: viua quidem ſi locus & humor ferat; corporata vero tantum, ſi humor vitam non admittat? Opifex enim progreditur eo, quoad eius materia patitur, vltra progreſſurus, ſi loci & materiæ inopia non excluderetur. Non eſt igitur mirum teſtas in montibus ſummis inueniri: minus vero mirum in illis inueniri, in quibus ſalſugo aliqua eſt, marinæ ſalſugini compar. Similis enim materia ad formas recipiendas eſt apta. In Ægypto igitur, regione non ſalſuginis modo, ſed nitri etiam ferace, quis admirabitur Conchylia generari? quis etiam in noſtræ regionis ea ſubteranea arena, quæ loco & natura marinis vadis reſpondet, illa admirabitur? Cum ea temperamentum quoddam liquoris marini exugat, Oceano in terras ſurſum per omnes canales magna vi irruente. Cauis igitur ſubterraneis, & maxime ei arenæ, quæ proxima eſt aquis, per orbem terræ ſubtus meantibus, liquor quidam apud nos communicatur, qui Conchyliorum figuras facile induit, vitam etiam accepturus, ſi locus viuum piſciculum alere poſſet. Videmus itaq; Antuerpiæ quibuſdam locis, poſtquam ad aquam hanc ſubterraneam fodiendo ventum eſt; magnam quandam cruſtam ad duos pedes, vel eo craſſam: aliquando etiam tenuiorem, quæ tota eſt ex eiuſmodi varia Conchiliorum congeſtione cõagmentata, quaſi vena quædam lapidis aut marmoris eſſet. Nec porro vſquam in mari aut litore tanta congeries Concharum cuiquam viſa eſt, vt fruſtra ſomniemus, ita paulatim mari recedente fuiſſe congeſtam. Nam ſi ita hoc eueniſſet, cerneremus adhuc in Zelandiæ, Hollandiæ & Flandriæ litoribus tantæ craſſitudinis congeriem iacere. Quid? quod Pectimum in littoribus noſtris magna eſt raritas, adeo vt à D. Iacobo è mari Gallaico pro monſtris afferantur? at è foſſis noſtris infinita copia eſt educta quam in vallo, quod mõtis inſtar cuiuis licet videre. Et, qui Conchulas legere volet, ei nihil opus eſt ad littora proficiſci, in mœnibus habet plus multo quam littoribus abundantiæ. Ego igitur non magis hic mare fuiſſe credo quam in lapidicinis Megarenſium, è quibus lapis effoditur Concharum marinarum coalitu conſtans cæteroqui candidiſſimus, quem à re ipſa Conchida appellarunt. Quod ſi mare huic originem cauſamque naſcendi dediſſet, in Piræo potius debebat inueniri. Iam cum tota Græcia variis promontoriis in mare excurrat, variis finibus mare admittat, nuſquam tamen Conchis, quam Megaris, inuenitur. Vtinam noſtra cruſta ſic induruiſſet, vt lapidem quoque ſolidum componeret. Nam Megaricus ille adeo ſolide coiuit, vt Caris, Phoronei filii ſepulchrum & alia non pauca opera ex eo facta fuiſſe Pauſanias teſtetur. Ad eandem cauſam dentes illi in foſſis inuenti, referendi ſunt, qui Carchariæ dentibus ad amuſſim reſpondent, niſi quod de terræ, in qua diu iacuerunt, pro candido, pullum colorem videantur traxiſſe: in his aliqui ſunt ſerrati, aliqui citra ſerram in acumen tendunt: omnes tamen acutiſſimi. Sed quia pauci ſunt, qui Carchariæ Canis dentes viderunt, fit vt non dentes, ſed linguæ ſerpentinæ vulgo nominentur: quibuſcum tamen nihil habent ſimilitudinis. Huius generis ſiue dẽtes, ſiue linguas, è foſſis circa Antuerpiam frequenter extrahunt minore miraculo, quod piſcem, cuius dens videri queat, non cognoſcant, alioqui clamatura, carcharias hic olim habitaſſe. Quibus lapides hi linguæ videntur, gloſſopetras eas nominarent. Hos pari ratione bugloſſum lapidem illum vocabimus, qui ſimiliter è foſſis vrbis noſtræ eſt extractus. Huic longitudo ſeſquicubitalis; latitudo qua maxime patet, dodrantem æquat, paulatim in cuſpidem obtuſam ad linguæ formam producta, colore & duritie baſaltem refert, pondere ferrum, parte ſui latiore & craſſiore foramina duo habet ea amplitudine, qua in caluaria equina oculorum cauitates videntur, cætera linguæ bubulæ non diſſimilis, vt merito vel ab ea, vel ab ingenti magnitudine bugloſſus vocari poſſit. Cuius, rogo, marinæ belluæ, & quod os in hunc lapidem transiiſſe dicemus, ſi omnia id genus ad animalium partes ſint reuocanda. Ego certe nullam inuenio, nec fuiſſe quidem opinor, non magis quam animal aliquod fuiſſe, cuius vel lingua, vel dens gloſſopetra dicatur. Nam quamuis his locis à mari non longo interuallo diſſitis ſuſpicari quiſquam poſſet Carchariæ dentes eſſe, non tamen idem ſibi perſuaderet in colle illo, qui Aquiſgrani imminet, tantum id genus piſcium fuiſſe, quantum fuiſſe de gloſſopetrarum copia coniectari deberet. *Gloſſopetrarum copia vbi.* Generantur hæc in terra, perinde atque alii infiniti generis lapides, nihil cum viuis animantibus habentia commune. Eodem, & ad eoſdem fontes, amando ſaxeos ſerpentes Irlandiæ, quorum vnum in Anglia vidi ſpiris in ſe contortum, qui non alia ratione prouenit in lapidum metallis, quam Conchæ apud Megarenſes. *Serpentes ſaxei.* Apage illos, qui viuos hos ſerpentes fuiſſe, & incantamento in lapidem verſos eſſe, de quibus neſcio fabulis perſuadere nituntur. Naturæ ſunt hæc non hominum, miracula: & ne miracula quidem, cum videantur perinde atque cætera, è cauſis ſuis apta. Quod vero quædam inter hæc lapideſcant, quædam non; id ſuccis & frigori tribuendum. Multi enim humores ſiue liquores ſunt, qui lapidis indurandi vim habent. In Teſtis igitur Conchyliorum quaſdam eſt videre Teſtas adhuc eſſe, alias etiam in lapidem tranſiiſſe. *Cancri ſaxei. Percæ ſaxeæ.* Cancros vidimus totos ſaxeos, in quibus cruſta & quicquid intus erat, in lapidem degenerarat. quo minus eſt mirandum ſi in Conchis id fiat, natura ſua multo durioribus Sed quid ego de Cruſtaceis dico, cum Percæ etiam ſaxeæ ſint inuentæ atque adeo lapidei ſerpentes? Ad vim itaque formatricem in Conchyliis noſtris recurrimus quæ in quaque re id facit, quod præſtantiſſimum in ea fieri poteſt; pro elementorum miſtione. *Lapides piſcib. prægnantes vbi.* Vbi ergo viua fieri non tulit materiæ diſpoſitio, aut locus, illic figuram ſaltem induxit, vitam additura, ſi locus & temperamenta permiſiſſent. In litore Anconitano ſaxa magni ponderis, quinquaginta & plurium etiam librarum, è mari trahuntur: his colos & conſtitutio exterior ea eſt, quæ lapidi aetiti, rudis nimirum & non difficilis læſu aut tritu; interior vero cruſta, aut tunica dura & quæ poliri poſſit, haud ſecus atque interior aetitæ tunica; colore etiam ſubcæruleo, ne hac quidem nota ab aetite diſcedens. Rumpuntur hæc ſaxa maioribus malleis ferreis, magna vi impactis non quo intus, vt in aquilæ lapide, alius calculus inueniatur, ſed quo piſciculi deliciatiſſimi extrahantur, eiuſdem generis cum Solenibus, quas Cappas longas Veneti appellant; *Cappa longa.* ſed eo delicatiores quod non aqua marina, ſed rore quodam tenuiſſimo, per lapidem imbibito paſcantur. Hi plures numero, ad viginti, modo plures, modo pauciores ita ſaxo includuntur, vt ſingulis ſuus ſit nidus, ad magnitudinem & figuram piſcis omnibus lineamentis reſpondens. Inter nidos ſaxeo interſtitio relicto ex his veluti è vaginulis rupto lapide eximuntur integri Solenes, ad palatum & lumbos delicatorum plurimum facturi. In his igitur ſolidiſſimis ſaxis, in quibus aqua nulla, nullus liquor, inuenitur, præter eum, quem piſcis continet, non figura modo Dactyli ſiue Solenis, ſed vita etiam & omnis piſciculi laus perficitur & abſoluitur, melior vt multo ſit, quam ſi in ipſo mari extra lapidem natus fuiſſet. Si igitur in his ſaxis viuos abſolutoſque cum vnguiformi ſua fiſtula Solenes intelligentia hæc, formarum diſpenſatrix formauit, quid in eiſdem fuiſſe dicemus, figurati quidem ad piſcem hunc corporis, non vero viui procreandi facultatem? Figurarum enim, quæ animantium corporibus ſunt propriæ, tum earum etiam, quæ corporibus non viuis eodem ſemper modo inſunt, conſtanti ſimilitudinis perennitate, cauſam ego ab effectricibus ideis, non à cœli duntaxat materia & forma, eiuſque motione circulari, pendere credo: atque ita in vniuerſum ſtatuo vim vnam quamque formatricem tantum vbique producere, quantum materia capere poteſt, atque ita multa corporatura quidem hoc, vel illud animal eſſe, vita vero nequaquam.

Eſt aliquo prodire tenus, ſi non datur vltra.

Sic animalium etiam terreſtrium oſſa, nedum marinorum, in terra generantur; *Oſſa in terra generantur.* atque modo quidem oſſa perdurant, modo vero ſucci locique natura in lapides tranſeunt. Georgius Agricola in agro Luneburgenſi teſtis eſt oſſa belluarum marinarum orta eſſe, & in lapides conuerſa. *Oſſa in lapides.* Plinius etiam è Theophraſto oſſa in terra naſci & in lapides tranſire author eſt. Huc forſan referenda ſint oſſa illa enormia, quæ gigantum fuiſſe vana hominum ingenia crediderunt. Verum ne vlterius quam Conchylia noſtra & oſſa belluina poſtulant, naturæ ſcrinia excutiam; hic finem huic conſiderationi impono, certus neminem fore, qui noſtra hæc bene ruminarit, quin mox ſit concluſionem illam è Conchyliis connexam deriſurus. Hoc igitur in commune reſponſum ſit omnibus iis qui Conchas, & magna piſcium oſſa nobis ingeſſere. Miror equidem Plutarchum hominem philoſophum, iſtud non animaduertiſſe, vel ex eo ſaltem, quod in montibus etiam diceret Conchylia inueniri. Quod ſi verum fuit, quare non æque aſſeruit, ſuperiorem Aegyptum atque inferiorem mari coopertam fuiſſe? *Plutarchi inconſiderantia.* Hoc ſi fateretur, in Thebaida tandem & ipſam Aethiopiam mare deduceret, & ipſos tandem alpes ſubmergeret hac ſua collectione. Sed vereor ſi multus ſim in hac concluſione infirmanda, ne ego prius ambitioſæ in re clara reprehenſionis accuſer, quam Plutarchus inconſiderantiæ. Multo certe prius Eratoſthenes ſeſe torſit in Conchulis & ſalſuginis cauſis apud eos inuentæ qui à mari longe ſunt remoti, præcipuam illam quæſtionem eſſe aiens, Quinam fiat, vt duobus tribuſque ſtadiorum millibus à mari intra mediterranea, plurimis locis, Concharum & oſtreorum, & Cheramydum ingens multitudo cernatur, *Conchæ foſſiles.* & præter hæc ſalſi etiam lacus inueniantur, quaſi maria eſſent (vti fit) circa templum Hammonis, & in ea quæ ad illud ducit, via, quæ ipſius teſtificatione longitudinem habeat trium millium ſtadiorum, Hic enim plurimam Oſtreorum colluuiem eſſe &

 ſalis

ſalis etiamnum multum inueniri, & marinas exhalationes in ſublime ferri, prope ipſum etiam nauium maritimarum fragmenta monſtrari, quæ hiantibus terris ſint effuſa: tum etiam columellas extare, ſuper quibus delphini ſunt, habentes hanc inſcriptionem, κυρηναίων θεωρῶν. His Eratoſthenes inductus, Stratonem Phyſicum, & Xanthum Lydum laudat, qui inter cætera, quæ multa recitat, exiſtimarint ipſum Hammonis templum prius ad mare ſtetiſſe; ac deinde mari defluente, in mediterranea regione manſiſſe: atque oraculum, quia mari adiaceret, eo celebritatis, & nobilitatis perueniſſe, non eſſe à ratione alienum: alienum vero à ratione eſſe, ſi dicatur, quam habet claritatem & exiſtimationem hoc tempore, eam in tanto à mari interuallo acquirere potuiſſe. Ægyptum præterea priſcis temporibus ad Peluſias vſque paludes & montem Caſium & lacum Sorbonidem, maris inundationibus fuiſſe ſubiectum, inditio eſſe, cum ſalſugo effoditur, puteos ipſos arenæ & Concharum plenos inueniri, quaſi mare antea regio fuiſſet. In his Xanthi dictis nihil Strabo inuenit abſurdi, ſed ad Stratonem reprehendendũ, qui inter cætera argumentum de fundo maris attulit, quod nec Straboni probatur, nec quicquam habet momenti ad ea, quæ modo ſtatui, eleuanda Aduerſus autem Erathoſtenem, Stratonem, & Xanthum, eadem dici intelligantur, quæ contra Herodotum & Plutarchum ſunt à nobis dicta. De Conchulis itaq; & Oſtreis ſatis eſt reſponſum, illic ea nimirum reperiri, vbi ſuccus idoneus ad ipſorum generationem inuenitur, nullam maris delapſi inducta neceſſitate. Hæc omnia Goropius. Sunt & alia loca, in quib. iſtiuſmodi Conchylia longe à mari diſſitis inueniuntur, vt in Heluetiis referente Zoographo in agro Solodurenſi. Scribit & Gyraldus multas Concharum ſpecies in medio terræ & in montibus & in lapidicinis inueniri, quæ ſunt prope Syracuſas. Maius miraculum eſt quod ſcribit Gyllius (ex Athenæo, vt videtur) ſuper erutis è terra Conchyliis his verbis. Poſteaquam, ſicut ait Nicolaus Damaſcenus, lib. 104. Hiſt. ad Apameam Phrygiæ vrbem Mithridatici belli „temporibus motu terra diſceſſiſſet, lacus qui ante ibi nunquam „comparuiſſent, repente extitiſſe, fluuioſque & fontes nouos ex „eiſdem locis terræmotu excitatos fuiſſe, vetereſque multos exa„ruiſſe, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tum ſalſam, ta„metſi ab eis locis mare longe abeſſet, ex viſceribus terræ ſic ema„naſſe, vt tractum vniuerſum tum Oſtreis, tum aliis piſcibus marinis referſerint.

Loca alia longinqua à mari Cõchis referta.

SENSVS. MOTVS.

Quib. ſenſibus careant, & quibus non.

SIlicea teſta incluſis (id eſt, Teſtaceis) fatendum eſt, inquit Plinius, nullum ineſſe ſenſum, vt Oſtreis. Et rurſus: Carent, Conchæ viſu, omnique ſenſu alio, quam cibi & periculi. Atque hoc eſt, quod & Suidas ſcripſit, Conchas (τὰς κογχύλας) quamuis careant viſu, eſcas tamen ſequi videri, odorandi ſcilicet facultate. Cæterum communis præceptor Ariſtoteles viſum & alios externos ſenſus Teſtaceis non negat. Nam in quarto de animalibus capite octauo diſputans, docenſque quibus animalibus inſit ſentiendi vis, Mollia, & quæ vel cruſta, vel teſta operiuntur, atque etiam Inſecta ſenſibus prædita eſſe omnibus conſtare aſſerit, nam & viſu & „olfactu, & guſtu. Inſecta enim, inquit, tam pennata, quam non pennata, procul ſentiunt, vt mel Apes & Culices dicti Muliones. Iam Sæpiæ, Polypi, Cammari, odore eſcarum allectati capiuntur, & Polypi quidem ita adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, ſed truncari inde non patiantur. At vero pulicaria herba admota, protinus ab odore eius reſilire dicuntur. Guſtus etiam ſimilis ratio: interdum enim cibum proſequuntur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur. Nam Apes nullam ad rem putidam ſolent aduolare, ſed dulcia petunt, Culices nulla dulcia geſtiunt, ſed acida. Tactu vero ſentire omnibus datum animantibus eſt. Quæ autem ſiliceo tegmine operiuntur, olfactum, guſtumque habere conſtat, argumento eſcarum Purpuris enim eſcas putidas Purpurarii emoliuntur & accedunt ipſæ ad eiuſmodi eſcam à longe, vtpote odorantes. Senſus item ſaporum iis ineſſe, eiſdem illis rationibus patet. Sapore enim rerum earundem quæque delectantur, ad quas veniunt odoribus inuitata, quos gratos ſenſerunt & diſcreuerunt. Adde quod quæcunque os obtinent, iis & voluptas per ſaporum attractionem euenit & dolor. De viſu & auditu quanquam nihil certi, manifeſtique habemus, Vngues tamen ad ſtrepitum ſe ſubtrahere, inferiuſque ſubſidere cernuntur, quoties ferramentum ſentiunt admoueri. Exiguo nanque extant, reliquo autem toto corpore perinde ac in cubili, occuluntur. Pectines quoque admoto digito dehiſcunt, mox comprimunt ſe vt cernentes. Natices item qui capiunt, non aduerſo flatu ſed ſecundo adeunt, quoties eſcam perſequuntur, nec voce vlla, ſed ſilentio agunt, vtpote cum & olfaciant & audiant. Nec fieri poſſe aiunt, quin ſubterfugiant, ſi vox proferatur. Echinus inter Teſtacea genera quibus facultas ingrediendi eſt, Vertibula, Glandeſque inter immobilia eiuſdem generis, olfactum minime habere videntur. Hactenus Ariſtoteles, apud quem in quarto de partibus capite quinto, cum explicaſſet partes Mollium, Cruſtatorum, Teſtatorum, atque Inſectorum, ad cibum accommodatas, legimus, oportere certe vt illud habeant quod ei parti proportionetur, cui ſentiendi principatus in ſanguineo genere mandatus eſt, hoc enim in omnibus animalibus ineſſe neceſſe eſt. Quod modo ad motum Teſtaceorum attinet, a Albertus Magnus tradidit ideo paruam in ipſis partium exteriorum diuerſitatem eſſe quoniam animantia ſunt, quæ vno eodemque loco remanent, & ſe mouentur, parumque eis motum: eſſeque quæ nullo pacto moueantur, ſed affixa ſemper hæreant. Eſt autem hæc doctrina Ariſtotelis.

Senſus exteriores habere.

Inſectorum ſenſus.

Mollium.

Apum guſtus.

An videãt, & audiant Conchylia.

Natices, vt capiantur.

Echinus.

Motus.

a Lib. 14. de anim. tract. 1. c. 2.

COITVS. PARTVS. generatio.

IDem philoſophus qui omnium animalium naturas quam diligentiſſime perſcrutatus eſt, coitum, quin & partum iſtiuſmodi animantium generibus, quæ teſta integuntur, adimit. Nam etſi in decimoquarto capite libri primi de hiſtoria animalium ſuper eo ambigere videatur, inquiens: An Teſtati generis vlla coeant, incertum eſt: plurima tamen non coire apertum eſt. In quinto nihilominus eiuſdem hiſtoriæ capite decimoquinto hoc vnum fere genus totum expers coitus eſſe ſcribit, & in noni capite trigeſimo, teſta intecta, inquit, vt pectines, omneque Oſtrearium ſiue Conchiarium genus, atque etiam Cruſta intecta tunc optima ſunt, „cum grauida, vt late in Locuſtis & reliquis huiuſmodi patet: ſed „quanquam teſta intecta grauida dicimus, tamen nullum eorum, „vel coitum, vel partum videmus. Sic ille. Sed tamen in doctiſſimo Gallieni Imperatoris epithalamio legimus.

Nõ coeunt.

Grauida dicuntur, ſed non pariunt.

----- Non murmura veſtra columba,
Brachia non hedera, non vincant oſcula concha.

Et in mari rubro quaſdam etiam Conchas naſci ſcribit a Aelianus a teſtis tum non leuibus, concauis, & ſecturis diſtinctis, tum labris acutis, quæ cum coeunt inter ſe ſic alterno incurſu coniungun-tur, vt tanquam duram ferrarum coeuntium dentes videantur inter ſe conuenire, vnde fiat, vt ſi piſcatoris natantis quancunque partem, etiam ſi ſub eam os ſubeſt, mordicus apprehenderint, neque id amputent: & ſimiliter ſi articuli locum comprehenderint, nequeid mirum eſſe, cum tanta ſit marginum acies. Vt vero exactius quiſpiam de Teſtaceorum ortu & generatione volens ſatis fiat, non ab re fuerit altius ea ex eodem b philoſopho repetere, quæ is integro ſuper ea capite complexus eſt. Generatio Teſtatorum, inquit, quoque partim ſimilis, partim diſſimilis cæteris eſt. Idque euenit comparatione: quippe cum animalium comparatione plantis, plantarum animalibus aſſimilentur, ita vt ſemine gigni quodammodo velut animalia videantur, vt alio modo non ſemine, & tum ſponte, tum ex ſe, aut alia ſponte, alia ex ſe oriri. Sed quoniam naturam proportione plantis reſpondentem hoc genus habeat, hinc teſta intectum aut nullum in terra gignitur, aut paruum: quale genus Limacum eſt, & ſi quid eiuſmodi aliud ſit, ſed rarum. At in mari, ſimilique humore multa & varia gignuntur. Genus plantarum contra mari locſque huiuſmodi parum & nullum fere: in terra autem hæc omnia oriuntur. Habent enim naturam proportionalem atque diſiunctam. Sed quanto vitalius humidum, quam ſiccum, & aqua, quam terra eſt, tanto natura Teſtatorum, quam plantarum, viuacior eſt. Nam alias eo quidem ſpectant, vt ſicut plantæ ad terram, ſic teſtata ad humorem ſe habeant, quaſi plantæ Oſtrea terrena, Oſtrea plantæ aquatiles ſint. Hinc etiam ſit, vt multiformiora ſint, quæ in humore gignuntur, quam quæ in terra. Humor enim naturam habet ad effingendum afformandumq; habiliorem quam terra, nec multo minus corpulentam eam, quæ potiſſimum in mari habentur. Humor enim potulentus dulcis quidem alumnuſque eſt. Quamobrem quæ ſanguine carent, nec natura calida ſunt, ea naſci in lacu non poſſunt; minus etiam ſalſis aquis, quæ ſint potulentiores gignuntur, vt Teſtata, vt Mollia, vt Cruſtata. Hæc enim omnia ſanguine vacant, & natura frigida ſunt. Sed ſtagnis marinis & iuxta amnium oſtia gigni ſolent. Quærunt enim vna teporem, & alimentum. Mare autem humidum, multoque corpulentius aqua potulenta eſt, atque etiam ſua natura calidum eſt, vt particeps omnium partium ſit, videlicet humoris, aeris, terræ. Iraque omnia adipiſcuntur, quæ ſingulis his locis gignuntur. Plantas enim terræ incolas quiſpiam eſſe ſtatuerit, aquæ aquatile animalium genus, aeris pedeſtre, ſed quod magis minuſue & remotius aut propius res conſtet, magna miraque differentia exiſtit. Quartum genus non his locis quærendum eſt, quanquam aliquid eſſe exigit ordine ignis. Id enim quartum corpus enumeratur. Verum ignis ſemper formam non propriam habere videtur, ſed in alio corpore. Aut enim aer, aut fumus, aut terra eſſe videtur, quod ignitum eſt. Sed enim genus hoc apud Lunam quærendum eſt: hæc enim quartam illam diſtantiam adipiſci videtur. Sed de his alias. Natura Teſtati generis conſiſtit, partim ſponte, partim aliqua ab ipſis emiſſa facultate, quanquam ſæpenumero ea quoque ſpontina oriantur conſtitutione. Sed generationes plantarum accepiſſe hoc loco congruit. Oriuntur enim earum aliæ ſemine, aliæ auulſione, nonnullæ etiam ſobole, vt cæpe. Hoc igitur tertio modo Mituli gignuntur, quippe qui minores ſubinde iuxta principium adnaſcuntur. Buccina & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quaſi à ſeminali natura humores quoſdam mucoſos emittunt. Semen vero nullum eſſe eorum putandum eſt, ſed quo diximus, modo, plantis aſſimilantur. Quamobrem larga eorum copia prouenit, cum primum conſtiterit aliquid. Hæc enim omnia, vel ſponte vt oriuntur, euenit. Itaque ratione tunc magis, cum origo præceſſerit, conſiſtunt. Aliquid enim excrementi ſingulis proficiſci credendum merito eſt ab eo principio cui ſoboles quæque adnaſcitur. Sed cum ſimilem habeant facultatem cibum excrementumque cibi, fauantium ſubſtantiam ſimilem eſſe conſtitutioni primæ conſentaneum eſt: quapropter excremento hoc gigni probabile eſt. Quæ autem vel ſobolem nullam procreant; vel non fauant, eorum omnium ortus ſpontinus eſt. Omnia vero quæ hoc modo conſiſtunt, aut in terra, aut in aqua cum putredine gigni viſuntur, & imbre admiſſo. Cum enim dulce in principium conſtituendum ſecernitur, quod ſupereſt, talem accepit formam. Nihil autem gignitur putreſcens, ſed concoctum. Putredo vero & putridum excrementum rei concoctæ eſt. Nihil enim ex toto efficitur, quomodo neque in iis, quæ ab arte conduntur. Nam niſi ita eſſet, facere non requireretur. Sed quantum inutile eſt, id aut à natura, aut ab arte detrahitur. Generantur autem in terra humoreque animalia & plantæ, quoniam humor in terra, ſpiritus in humore, calor animalis in vniuerſo ineſt, ita vt quodammodo plena ſint animæ omnia. Quamobrem conſiſtunt celeriter, cum calor ille comprehenſus ſiue exceptus eſt. Comprehenditur autem, & humoribus corporeis incaleſcentibus efficitur velut bulla ſpumoſa. Sed differentia nobilioris ignobilioriſue generis conſtituendi in comprehenſione principii animalis eſt. Huius autem rei cauſam, & loca habent, & corpus quod comprehenditur. In mari vero multum portionis terrenæ eſt. Quocirca ex tali concretione natura Teſtati generis oritur, ita vt pars terrena circiter dureſcat, cogaturque eodem modo, quo oſſa & cornua (ſunt enim hæc illiquabilia igne) corpus intus contineatur, quod vitam obtinet. Vnum ex his genus Cochlearum coire perſpectum eſt. Sed an ortus earum per coitum ſit, necne, nondum ſatis exploratum habemus. Sed enim quæret quiſpiam recte, quid nam in his ſit, quod ſecundum materiale principium genitale à mare profectum mouens potentia tale, quale id eſt de quo venit, animal efficit. At in his quid nam hoc eſſe dicendum ſit, & vnde & quod principium genitale ſecundum materiam? Ponendum igitur in animalibus generantibus calorem in animali contentum, ſecernendo ex cibo ingeſto, & conquoquendo facere excrementum, quod conceptus principium ſit. Nec ſecus in plantis, niſi quod in iis & quibuſdam animalibus, nihilo maris principium deſideratur. Habent enim intra ſe hoc miſtum. At plurimorum animalium excrementum illo principio eget. Alimentum autem aliis aqua, aliis terra, aliis quod ex iis conſtet. Itaque quod calor in animalibus contentus ex alimento efficit, hoc temporis calor in aere ambiente contentus ex mari aut terra concernit conquoquens, atque conſtituit. Quod autem comprehenditur exceptum in ſpiritu animali id conceptum facit, motumque imponit. Conſtitutio igitur plantarum, quæ ſponte oriuntur, ſimilis eſt. Quædam enim ex parte contrahitur, & alterum eius partis principium genitale, alterum alimentum fit primum iis, quę oriuntur. At vero animalia quædam verme naſcuntur, tum exanguia, quæ non ab animalibus gignuntur, tum etiam ſanguinea, vt Mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piſcium: ad hæc, Anguillarum genus. Hæc enim omnia, quamuis naturam parum ſanguineam habeant, tamen ſanguinea ſunt, & cor obtinent: quod principium ſanguinarium corporis eſt. Quæ autem inteſtina terræ vocantur, vermis habent naturam, in quibus corpus anguillarum conſiſtit. Quamobrem de prima hominum, atq; quadrupedum generatione, ſi quando primum terrigenæ oriebantur, vt aliqui dicunt, non temere exiſtimaueris altero de duobus his modo oriri. Aut enim ex verme conſtituto primum, aut ex ouo, quippe cum aut intra ſe habeant cibum ad incrementum neceſſe ſit, qui quidem conceptus vermis eſt: aut aliunde accipere, idque aut ex parente aut ex parte conceptus. Itaque ſi alterum fieri non poteſt, vt affluat ex terra, quomodo animalibus ex parente relinquitur neceſſario, vt ex parte conceptus accipiatur. Talem autem generationem eſſe ex ouo aut verme fatemur. Ergo ſi initium vllum generationis omnium animalium fuit, alterutrum de his fuiſſe probabile eſſe apertum eſt. Sed minus rationis eſt vt ex ouo prodierint: nullius enim generationem animalem talem videmus, ſed alteram tum ſanguineorum, quę diximus; tum exangium qualia ſunt Inſectorum nonnulla & ea, quæ teſta operiuntur, de quibus agitur. Non enim ex parte aliqua oriuntur, vt ea quæ ouo naſcuntur. Incrementum etiam ſimiliter, vt vermes capeſſunt. Vermes enim augentur, in partem ſuperiorem, & qua principium continetur. Alimentum enim ſuperius ab inferioribus miniſtratur. Atque id quidem commune cum iis quæ ex ouo proueniunt, habetur: ſed illa totam materiam abſumunt. In iis v. quæ ex verme gignuntur, cum ex conſtitutione in parte inferiore contenta pars ſuperior creuerit, mox ex reliquo alimento inferior articulatur. Cuius rei cauſa eſt, quod cibus poſtea quoque in parte ſepto ſubiecta conficitur omnibus. Incrementum autem hoc modo fieri vermium, apertum in apibus, ceteriſque ſimilibus, eſt. Principio enim partem inferiorem magnam, ſuperiorem habent minorem. Idem augeſcendi modus in Teſtatis etiam eſt. Quod & ipſum conſtat in genere Turbinato; ſcilicet anfractibus eius, qui ſubinde, accreſcentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Dixi fere quemadmodum generatio, tum eorum tum cæterorum ſponte orientium agitur. Omne autem genus Teſtatum ſponte inſtitui; apertum hinc eſt, quod nauigiis putreſcente fæce ſpumoſa adnaſcuntur, & locis multis, vbi nihil tale aderat ante, poſt per inopiam humoris facto cœno Oſtreæ prouenerunt: vt apud Rhodum inſulam, cum claſſis applicuiſſet, & fictilia proiecta eſſent in mare tempore poſt cœno obducto teſtis Oſtreæ in iis reperiebantur. Nihil autem partis genitalis emitti ab iis argumentum eſt, quod cum Chii quidem ex Pyrrha Lesbi inſulæ Oſtreas viuas portaſſent, & in loca quædam maris reciproci æſtus & luto ſimilia dimiſiſſent, plures nihilo fuere temporis ſpatio, quanquam incremento corporis plurimum profecerunt. Quæ autem oua vocantur, nihil ad generationem conferunt, ſed inditio ſunt nutricationis melioris, quale in ſanguineis pingue eſt: quamobrem ſapore per id tempus præſtant, ciboque laudantur, argumento quod & Pinnæ, & Buccina, & Purpuræ continent quidem ſemper ouum illud vocatum, ſed alias maius, alias minus. Sunt etiam quæ non ſemper ſed vere id habeant. Mox enim tempore procedente minuitur, demumque totum aboletur, vt Pectines, Mituli, Oſtreæ. Tempus hoc enim prodeſt eorum corporibus. Aliis nihil tale aperte venit, vt Callis. Sed ſingula eorum, & quibuſnam oriantur locis, petere ex hiſtoria debes. Hæc omnia itaque Ariſtoteles, & qui in quinto de hiſtoria capite duodecimo genus omne quod teſta integitur verno autumnaliq; tempore habere cerni teſtatur ea quę oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippe quibus etſi per ea tempora præcipue vbertas ouorum eſt, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, ſed maxime pleniluniis, diebuſq; tepidis reſtituuntur redduntur q; pleniores: qua de re ſupra plura diximus: Concharum quoq; corpora Lunæ effectu (in plenilunii) augeſcunt. Plinius Idem omnes Conchas celerrime creſcere ſcribit, præcipue Purpuras.

a Lib. 10. cap. 20.

b Lib. 5. de gen. anim. cap. 11.

Limacum ortus.

Plantæ terræ incolæ.

In igne non generantur animal.

Teſtata generantur duobus modis.

Purpuræ cur magna copia.

Oua Teſtaceorum generationi inepta.

Quando oua vocata habeant.

TEMPERIES.

VIgent Teſtacea vere & autumno: laborantque per frigus & æſtum, temporis exuperantiam ferre impotentia. Argumento eſt, quod Echinis euenit, habent enim id iam inde ab ortu naturæ & pleniluniis vberius, non quia per id tempus copioſius paſcuntur, vt quoſdam putare diximus, ſed quod noctes tepidiores ſint propter lucem pleniorem. Calorem enim deſiderant, quoniam frigori patent, vtpote quæ ſanguine careant. Ex quo ſit, vt æſtate potius vbique vigeant, præterquam in Pirenſi Euripo, nam ibi non minus tempore hyberno probantur: cuius rei cauſa eſt, quod tunc vberius pabulentur, cum piſces per id tempus ea loca relinquant a Ariſtoteles cum dixiſſet latere aliquorum genus totum, aliquorum partim latere, partim non latere, teſta intecta omnia latere tradit, vt in mari Purpura, Buccinum, omneque id genus. Sed abſolutorum latibulum euidentius eſſe: condi enim receſſu vt Pectines facere videntur. Aliqua leuiore quodam tegmine ſuperimpoſito deliteſcere vt Cochleæ terreſtres, id eſt Limaces, & adhærentium mutationem incertam eſſe. Non tamen eodem tempore omnia latere, ſed Limaces Hyeme, Purpuras & Buccinna canis exortu dies circiter tricenos condi, Pectines etiam tempore eodem. Sed eorum plurima ſane latere & algore vigente & æſtu.

Echniorũ natura.

a Lib. 8. Hiſt. c. 13.

Quæ lateant.

Cocleæ. vt lateant.

Quando lateant.

PRÆSAGIVM ANTIpathia.

COnchæ adhæreſcentes, inquit Plinius, tempeſtatis ſigna ſunt. Antipathiam quandam cum tonitru habere videntur, etenim ſunt qui velint Conchylia, & Oſtrea tonitru ſæuiente margaritas quaſi abortiendo vomere, ideoq; multas in arena reperiri.

DENOMINATA.

KΟγχαλίζειν authore Heſychio, πεποίηται ἀπὸ τοῦ ἤχου τῶν κόγχων, à ſonitu Concharum: forſan à ſonitu, inquit author theſauri linguæ Græcæ, quem inflatæ reddunt: inflari autem eas & ſonare, ante cum ex Plinio, tum ex aliis diximus. Κογχυλιοθήρης qui conchylia venatur, Conchyliarius, ſeu Conchyta, vt a Plautus loquitur.

a In rudente.

Saluete fures maritimi, Conchytæ atq; Hamiotæ.
Famelica hominum natio, quid agitis?

Budæus tetraſyllabως ſcribit κογχυλοθήρης à κογχύλη. In codice Iuſtiniani dicuntur murileguli, quaſi Muricarii à Muricibus. Dicuntur & Conchylegi, Cod. de metallariis, qui Conchylia, Murices ſeu Purpuras colligunt. Hinc & κογχυλίας λίθος, quem Heſychius eſſe dicit durum & in ſe habere κογχυλίου τύπους. Meminit huius lapidis Pollux quoque innuens à Xenophonte vocari κογχυλιάτην. Conchitea lapidem erui in foſſa Hildesheimiæ vrbis; qui incuruis liris ad ſcapulas redeuntibus, & aurei coloris armatura decoratur, teſtatur Georgius Agricola. Longus, inquit, eſſe ſolet palmos duos, latus palmum. Conchitæ lapidi alii etiam cognati ſunt, ſimiliter à ſimilitudine, qua Conchas aliquas ſiue Teſtacea animalium referunt, dicti; vt Cochlites, Myites, Ctenites, Strombites. Eſt & Conchites ſaxi, vel marmoris genus, cuius Pauſanias meminit in Atticis: Ex Græcis, inquit, ſoli Megarenſes Conchiten habent, & in ciuitate multa ex eo ædificarunt. In primis vero candidus eſt, & reliquis lapidibus mollior, cui Conchæ marinæ ſemper inſunt. Κογχυλάγονες Heſychio ſunt γυναῖκες νύμφαι. Ὀστρακίνδα Polluci luſus genus eſt, quo ducta linea diſpartitos in partes pueros diſpeſſit, mox proiecto. Oſtraco ſiue teſta pars quæ ſupinum pronumq; eius caſum diuinarit, alteram in fugam dilapſam inſequitur. deprehenſus (aſinum nominabant) conſidet, repetitque cantionem nox an dies. Luſum iſtum apud Hollandos etiamnum ex vſu eſſe ſcribit a Nomenclator, vocarique ibi Luyſen oft noppem ſiue hol ofbol nulo. quod eſt planum ne an cauum. Milphio ſeruus apud a Plautum ait ſe Oſtreatum tergum geſtitare, id eſt, verberibus & vulneribus duratum, vt ſunt Oſtreorum teſtæ. Oſtreoſus, eſt Oſtreis abundans.

Murileg.

Conchylias lapis.

Conchites lapis.

Oſtracinda ludus.

a In pæ nulo.

Oſtreatum tergum geſtare.

Vtitur hac dictione Terentianus Maurus in exemplo Priapei carminis. A

Nam te præcipue in ſuis vrbibus colit ora,
Helleſpontia, cæteris oſtreoſior oris.

b Lib. 1. Georg. — Oſtrifer, qui Oſtrea, ſeu Conchylia producit, b Virgilius.

Pontus & oſtriferi fauces tentantur Abydi:

Oſtracites gemma. c Lib. 37. cap. 10. — Oſtracias ſiue Oſtracites, (ὀστρακίτης) gemma eſt Teſtacea, cuius duæ ponuntur ſpecies à c Plinio, altera ſimilis achatæ, niſi quod achates politura pingueſcit: altera tam dura, vt aliæ gemmæ fragmentis eius ſcalpantur. Nomen accepit hæc gemma ab Oſtrei ſimilitudine. Eſt etiam Oſtracites lapidis genus teſtæ ſimilitudinem habens, cuius vſus eſt pro pumice ad læuigandam cutem, vt legere eſt apud eundem d Plinium. d Lib. 36. cap. 19.

MYSTICA.

Veneri dicata Concha. a L. 1. ſylu. — Concha Veneri erat dedicata, atque eam ex Concha natam veteres fabulabantur. Concha itidem Cyprum deuectam canunt, a Statius.

Ite dabit curſus mitis Cytherea ſecundos,
Placabitq; notos fors & de puppe timenda
Transferet, inq; ſua ducet ſuper æquora Concha.

b Lib. 1. — Et b antea dixerat, B

Hæc & cæruleis mecum conſurgere digna
Fluctibus, & noſtra potuit conſidere concha.

Dicatam ei deæ Concham nonnuli autumant, quoniam Conchulæ, Pinnæ, antequam excludantur, inter ſe quam primum coeant, ſed Ariſtotele teſtante, Conchyliorum coitus incertus eſt, quare alii ad ſalacitatem referunt, quæ concitetur ex eorum cibo: Vnde etiam apud c Martialem legimus. c Lib. 2.

Lauior ô conchis Galle Cytheriacis.

Id eſt Venereis. Sed & Propertius Concham Erycinam appellat.

Et venit è rubro concha Ericina mari.

Concha Erycina. — Et d ante hos Plautus de ipſa Venere locutus.

Te ex concha natum eſſe autumant.

d In Rudente. — Alii denique idem ſignificare volunt, quod Phidiæ illuſtris illius pictoris ſymbolum, qui Elienſibus Venerem, Teſtudinem calcantem pinxiſſe legitur, eo ſymbolo, veluti tacita ambage indicans mulierum munus eſſe, οἰκουρίαν καὶ σιωπὴν, id eſt ædium cuſtodiam & ſilentium. Qua de re conſule Plutarchum, Stobæum, & Pauſaniam. Sed & hoc quoque ſymbolum Phydiæ in priori ſenſu Placiades interpretatur ex authoritate e Iubæ in phyſiologicis, nempe quod Teſtudo toto corpore ſimul aperto in coitu miſceatur. C Oſtrea vero etiam Helleſpontiaco ludibrio, inquit f Pierius, ne Deo dicam, ita dedicantur, vti Concha Veneri, putarim ob earum copiam, quæ Lampſaceno litore, totoque Helleſponto ingens eſt: vnde Ityphallico veteris poetæ ipſi Priapo dicto, ita legitur.

Mulierum officium. e L. 2. Mitholog. f Lib. 28. Hierogl.

Nam te præcipue in tuis vrbibus colit ora
Helleſpontia, cæteris oſtreoſior oris.

Qui verſus apud Terentianum reperiuntur, vti paulo ante citauimus.

HIEROGLYPHICA.

Homo ſeipſum non curans. — Concham & Cancrum pingebant Ægyptii Sapientes teſte Horo Apolline, volentes ſignificare hominem, qui ſeipſum non curat, ſed curetur à propinquis. Per Oſtrea vero picta ſculptaue humanum genus ſignificari, philoſophorum antiquiſſimi tradiderunt. Humani generis typus. — Hinc diuinus Plato humanum genus Oſtreorum ſimile eſſe D dixit: nulla enim potuit ſimilitudine noſtræ imbecillitatis naturam ſignificantius explicare, cum Oſtrea inditum eſſe dixit animi in corporis carcerem & tenebras coniecti: ita enim Deus corpori animam adglutinauit, vt neceſſarium ſit hominem corporis affectibus tangi vel inuitum. Anima vt corpore inhæreat. — Quid vero aliud illa vel diuinæ vel ſtellaris eſſentiæ ſcintilla hic patitur, niſi quod dum corpori adhæreſcit, & vinculis ſe coeceri ſentit, & in quodam obſcuritatis carcere detineri? vnde fit, vt ſuæ plerunque immemor originis, modo ſenſui ſe, modo appetentiç ſubiiciat & alieni facta iuris, cum materia, cui adglutinata eſt, rapiatur in prçceps. Piſcatore igitur Petro opus eſt, qui nos aut ſcopulis auulſos, aut de imo maris fundo erutos, aſſertori noſtro litora reuiſenti, pœnitentiæ prunis aſſos in eſcam apponat, vt ita abſumpti in ipſius diuinitatis amplexu, ad ſublimioris vitæ conſortia tranſeamus. Teſtis tegi quid ſignificet. — Quod vero teſtam Oſtrea pro pelle habent, quæ ſine eorum interitu auferri non poteſt, eorum ſunt hieroglyphicum qui nec ſquammas ignorantiæ deponere poſſunt diuinis admonitionibus quantumlibet inſtituti, nec cul- E tum ſpiritus ſuſcipere patiuntur, qui quidem vt Hieroſolymitanus Heſychius ait, etſi in mari baptiſmatis inueniantur, etſi in fluminibus pœnitentiæ, abominabiles tamen ſunt: cumque vitam ſortiti ſint in ſacri lauacri tinctura, vocationem tamen, regenerationemque corruperunt, dum neque pinnulas neque ſquamas inducere procurarunt, ſublimem videlicet vitam, cognitionemque diuinorum, quç cçleſtis eſt, ſed obcæcato corde in ignorantiæ voraginib. detinentur & propterea in his qui ſquamas habent, nequaquam adnumerantur. Quare Paulus fornicatorem, auarum, idolis ſeruientem, maledicum, ebrioſum, detractorem, legum bonorumque morum corruptorem, à fratrum commercio ſubmouet: Oſtrea enim hæc ſunt, & id genus reliqua, quæ ſine ſquamis & pinnulis eſſe depreh enduntur.

EPITHETA.

Concha Empedocli apud Plutarchum βαρυνώτος, id eſt, tergigrauis nominatur his verſibus:

Τοῦτο μὲν ἐν κόγχαισι θαλασσονόμοις βαρυνώτοις
Καὶ μὴν κηρύκων τε λιθορρίνων χελύων τε
Ἔνθ᾽ ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσαν.

Id eſt.

Inſpice tergigraues Conchas quandoq; marinas
Buccinus, exemploq; obducta Chelys tibi ſaxo
Eſſe poteſt, ſummo vt videas in corpore terram.

a Lib. 14. Epig. 209. — Dicitur ibidem θαλασσονόμος, quaſi legem habens marinam, hoc eſt, marina, ſiue çquorea, quo poſtremo epitheto vſus eſt a Martialis, dum canit:

Læuis ab æquorea cortex Mareotica Concha
Fiat; inoffenſa curret arundo via.

Erycina Concha. — Aliis Concha quoque Erycina vocatur, id eſt, Sacra Veneri Erycinæ, aut quod Venus ex Concha marina prodierit, vt etiam innuere videntur verba Statii Venerem loquentem inducentis.

------- Et noſtra potuit conſurgere Concha

Margarita vbi naſcatur. — Dicitur & India, quoniam Oceanus Indicus maxime mittit Margaritas, quç oriuntur in Conchis: nec non etiam Sidonia, quoniam apud Sidonem frequentes fuerint, vel propter Conchyliorum ſanguinem quo fiebat purpura. Conchylia lubricæ cur dicta. — Cur Conchylia Horatio lubrica dicantur, ſic explicat Turnebus. b Lubrica Conchylia dicuntur, inquit, polita, leuia, nitida, etſi quædam foris ſcabra ſunt & aſpera, vt ex his quæ ſubiicit Flaccus, apparet, alioquin ſunt politæ foris Conchæ, & quædam ab hiſtoricis vocantur Lioſtrea, quod eorum ſit leuigatior & æquabilior foris teſta. b L. 1. c. 14. aduerſ. Lunata cur dicta Plinio. — Lunata vero vocauit Plinius, vel quod curua ſint in modum bicornis Lunæ, aut quod noua impleantur luna. Conchæ quoque apud Ouidium cognominantur, marinæ, tenues. *Terga cauis ſuper obſita Conchis.* Idem de cero dicebat in quarto Metamorphoſeos, & in decimoquinto habet: *Detritis Conchis leuior.* Horatio dicuntur viles, capaces: ſqualentes c Virgilio, aliqui ſordidas interpretantur, malim aridas vel aſperas. c Geor. 1. Nobiles Cicero grandes dixit, ſed hoc differentia, non epitheton eſt. Nominantur à d Plauto è genere Concharum plaguſia, quo nomine d In Rudente. eas venire exiſtimat e Turnebus, quæ cruſtam tegumenti latam patulamque habent, quaſi πλαγιάζονται dicantur. Nam à πλάγιος deducitur, inquit, quo nomine cum ſit mons Ciliciç, idem tamen etiam e Lib. 17. cap. 22. C mons Placutius vocatur.

PROVERBIA.

Κόγχης ἄξιος, Concha dignus. Quo loco author adagiorum: Concha digni qui dicantur. Rem nullius, inquit, pretii Concham dicunt Græci, quemadmodum Latini nauci & floccum. Vnde quod contemptiſſimum, nulliuſque rei ſignificabant, id κόγχης ἄξιον dicebant. Conchas legere. Conchas legere prouerbio dicuntur, qui ad animum remittendum nonnunquam ad ludicra quædam ſeſe demittunt. Ita f Cicero. f Lib. 2. de Oratore. Sed tamen ita narrare ſolet Scæuola, Conchas eos ad Caietam & Lucrinum legere conſueſſe, & ad omnem animi remiſſionem ludumque deſcendere. Hic ſcimus, inquit Manutius, non defuturos, qui nos deſcendere. cant etiam gignere prouerbia, quos ad Angelum Politianum remittit, qui prouerbio nominatim & adpoſite vſus eſt in Miſcellaneis, cuius viri authoritatem apud ſe ſanctiorem eſſe dicit, quam vt metuat ab eius incomparabili eruditione vel latum digitum diſcedere. Valerius g Maximus de Scipione & Lælio: Ita animi quo- g L. 8. c. 8. que remiſſioni communiter acquieſcebant. Conſtat namque eos Caietæ & Laurenti Conchulas & calculos lectitaſſe. Author adagiorum in eiuſdem adagii declaratione ſummi ocij eſſe ſcribit, ſolet puerorum Conchas & Vmbilicos legere in litoribus, qui luſus eſſe ſolet puerorum: quamquam, inquit, transferri poteſt ad eos qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quædam animi gratia admiſcent. Concham diuidere. Κόγχην διελεῖν, Concham diuidere, de iis, qui nullo negocio quippiam perficiunt, Suidas dixit, item Heſychius & Varinus, ἐπὶ τῶν ῥᾳδίως τι ποιούντων. οἷον, ταυτόν ἐστι τόδε τῷ κόγχον διελεῖν. Et Suidas rurſus: Ὥσπερ κογχύλην διελεῖν παροιμία ἐπὶ τῶν σφόδρα εὐτελῶν. Autor adagiorum Tanquam Concham dilacerare, vel Conchylium diſcerpere reddidit. Tanquam Concham dilacerare, vel Conchylium diſcerpere. De imbecillis, inquit, & viribus longe inferioribus dicebatur: nam illiſæ ſolo rumpuntur Conchæ, quo cibus eximatur: aut inciſo neruo, quo ſe contra hunc ac diducunt, contrahuntur. Hæc ille: videtur autem anguſtiorem feciſſe, vt vult Zographus, prouerbij vſum, qui communior eſſe poteſt ad rem quamuis, quæ nullo negotio peragatur. Illud quoque, h Ouidij. h Lib. 4. de triſt.

Litora quot conchas, quot amoena roſaria flores.

Item Illud in eodem ſenſu:

Litore quot conchæ, tot ſunt in amore dolores,

prouerbialiter prolatum videtur, de re innumerabili. Ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται, id eſt, vt vertit Adagiorum author, *Oſtrei ſiue conchylij in morem adhæret.* Ariſtophones dixit in anum, quę agre à iuuene diuellebatur. Oſtrei in morem adhærere. Cæterum Lepas ſpecies Conchæ eſt, & non recte Oſtreum vertitur.

VSVS IN VARIIS.

Scribit Ferrantes Imperatus Neapolitanus lapides Concharum ſpecies referentes in calcē celerius redigi poſſe. Sed & Hollandi aliique circumuicini populi maritimi calcem exuſtis in fornaci- A bus Concharum generibus conficiunt candidiſſimum, & ad ædificandum perquam vtilem; quamquam minus quam noſtra imbres perferat; Antiqui in vitium cultura Teſtaceis vtebantur, vt innuit i Maro his verſibus,

Quod ſupereſt quacunq; premes virgulta per agros,
Sparge fimo pingui & multa memor occule terra,
Aut lapidem bibulum, aut ſqualentes infode conchas
Inter enim labentur aquæ, tenuiſq; ſubibit,
Halitus: atq; animos tollent ſata.

Vbi Seruius, Cochleæ (melius Conchæ) propter admittenda ſpiramina infodiuntur; lapis vero arenarius & propter ſpiramina, & propter immodicum hauriendum humorem ſi forte nimius fuerit. Artifices alias quoque Conchas, præſertim vero illas, quæ margaritas ferunt, polire ſolent, hæ politæ nitore placent pulcherrimo, & iridis coloris æmulo proque diuerſa ad lucem conuerſione, vt colla columbarum vario, inde opera varia, ornamentaque conficiuntur. Iiſdem chartam læuigamus, iſque vſus antiquus & k Martiali notus, apud quem ſic legimus. k Lib. 14. Epig. 209.

Læuis ab æquorea cortex Mareotica Concha
Fiat: inoffenſa curret arundo via.

Conchæ itidem marinæ ſuffragia primum fuere, quas poſtea ex B ære confectas σπονδύλους dixere; deinde fabæ albæ aut ſolidæ in vrnam ligneam abſolutionis, nigræ aut perforatæ in vrnam æream condemnandi cauſa mitti ſolitæ. Solebant olim & Conchis ceu vaſculis quibuſdam ſigilla includere, vt hodie ligneis torno factis vel è laminis ſtanneis æreiſue, quo typi diutius conſeruentur. Ad quod alluſiſſe videtur * Ariſtophanes. Καὶ τῇ κόγχῃ τῇ πάνυ σεμνῶς σημείοισιν ἐπούσῃ. Quo loco Scholiaſtes addit dictum hoc à Comico, ὡς κόγχας ἤτοι κογχύλια ἐπιτιθέντων ταῖς σφραγῖσιν ἀσφαλείας ἕνεκα, εἰς τὸ μὴ ἀφανίζεσθαι τοὺς τύπους αὐτῶν. In Xaguagara Indiæ regione ſimili modo viri, vt Petrus l Martyr ſcribit, pudenda ſua teſta marina includunt. Apud Cariarenſes vero eodem teſte Conchyliis marinis vtuntur in bello ad excitandos animos tempore pugnæ, quemadmodum nos antiquos Europæ factitaſſe ante diximus. In Africa, in Tebuto regno pecuniæ vim habent Conchyliorum Perſicorum tegumenta, vt Leonius tradit. In Aethiopia item Conchæ quas procellanas Itali, Luſitani Buzios vocant, monetæ loco ſunt, nec non Bengalæ Concharum ſpeciebus loco Baxaruchos monetæ vtuntur, ſicuti legere eſt in prima parte nauigationis Hollandorum in Indiam. C Apud Athenæum Didymus inquit ſolere aliquos lyræ loco Conchyliis & Oſtracis colliſis concinnum quendam ſonum ſaltantibus edere. Pictoribus quoque in vſum cedunt Concharum teſtæ, quibus ſua infundunt pigmenta. Erat ex iiſdem luſus quidam quem ὀστρακισμὸν ſiue ἐξοστρακισμὸν, id eſt, relegationem dicebant. In eo populus teſtulis in vrbem miſſis aliquem relegabat, cuius nomen in iis ipſis Oſtracis inſcriptum erat. Ἐποστρακισμὸς veræ ludus erat, quo Conchæ per ſuperficiem aquæ mittuntur, & ſaltus ipſi Concharum proiectarum numerantur priuſquam mergantur, ex ipſoque ſaltuum numero victor pronunciatur, vt pluribus Pollux docet in nono, vbi etiam ὑποστρακισμὸς vno in loco ſcribitur, ſed male, nam ἐποστρακίζειν agnoſcit Suidas; & ἐποστρακισμὸν Euſtathius, ſcribens eſſe εἶδος παιδιᾶς, καθ᾽ ἣν ὄστρακα πλατέα ἐκτετελεσμένα ὑποθιολάσσης ἀφίενται κατὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος καὶ ἐπιτρέχοντα ἐνίοτε πολλάκις, ἰσάσαντα ὥσπερ δύσει κατὰ θαλάσσης, ἡδίστην ποιοῦνται πρόσοψιν. Vnde dicit manaſſe illud ἐπὶ τῶν ὅποι τύχη μεταβαλλομένων, prouerbium, ὀστράκου περιστροφή, ſiue ὀστράκου περιστραφέντος, vel μεταπεσόντος, id eſt, τῶν πραγμάτων ἐξαλλαγέντων ὡς ἔτυχεν, rebus forte fortuna immutatis. Dicitque ibidem Euſtathius, etiam ab eis qui ὀστρακίνδα ludunt, prouerbium hoc ortum fuiſſe. Polluci idem ludus ὀστρακίνδα dicitur, citans Platonem in Phœdro, vbi ait; φυγὰς δὴ γέγονεται ἐκ τούτων, καὶ ἀπεστερηκὼς ὑπ᾽ ἀνάγκης, ὁ πρὶν ἐραστής, ὀστράκου μεταπεσόντος, ἵεται φυγῇ μεταβαλών. ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀγανακτῶν, καὶ ἐπιθειάζων. D Metaphorice vero de ſubita rerum mutatione dicitur & conuerſione repentina, qualis eſt eorum qui ὀστρακίνδα ludunt. Eunapius. ὥσπερ ὀστράκου μεταπεσόντος, ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐχώρησε Ῥωμαίοις, velut Oſtraco conuerſo res Romanæ in melius ceſſere. Lucianus in Apologia, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Ἔπειτα πάντων ἐκλαθόμενος ὀστράκου φασὶ μεταπεσόντος, ἑκὼν ἑαυτὸν φέρων εἰς δουλείαν οὔτε περιφανῆ καὶ περίληπτον ἐνῆκε. id eſt, deinde oblitus omnium, teſtula, vt aiunt, tranſmutata, volens ipſe ſemet in ſeruitutem vſque adeo manifeſtariam & inſignem coniecit. Adagiorum author incertum eſſe ait vtrum ſumpta ſit metaphora à ludi genere eo quem diximus, an ab Oſtraciſmo ſuffragiorum genere quodam, quod per calculos ac fabas ferebatur, in hoc repertum, vt per id ciues, qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel gloria, vel alia quauis inſigni virtute multitudinis inuidiam in ſe prouocaſſent, in exilium decenne relegarentur. Hoc pacto fuit eiectus & E Ariſtides: non aliam ob cauſam, niſi quod moleſtum eſſet populo, iuſti cognomen illi vulgo tributum. Ferebatur autem Oſtraciſmus ad hunc modum. Oſtraci, id eſt, Teſtæ viritim in comitiis dabantur. In eis, quem quiſq; vellet vrbe cedere, literis inſcriptis indicabat, hos deinde omnes in fori locum quendam cancellis circumſeptum, deportabant. Porro magiſtratus quibus hoc datum erat negoti, primum vniuerſos recenſebant, qui niſi plures ſex millibus fuiſſent, nihil conficiebatur. Deinde ſemotis vniuſcuiuſque calculis, is qui pluribus calculis damnatus erat, ad decennium in exilium ire iubebatur, ita tamen, vt illi liberum interim eſſet fructus ſuos accipere. Erat itaque Oſtraciſmus non improbitatis caſtigatio, ſed vulgaribus animis inſitæ inuidiæ placao. De luſu vero Oſtracorum ante ex Polluce diximus.

VSVS IN CIBO.

Qvantopere variis Conchyliis delectati ſint veteres, ac maxime Romani, obiter antea innui, & in ſingulorum fere priuatis hiſtoriis patebit. Athenæus Oſtracea quandoque humorem habere ſcribit lacti ſimilem, eoque tempore ſuauiſſima eſſe. Quando meliora. Omnia autem teſte a Plinio modice collui in cibis oportet, quia ſaporis gratia perit. a Lib. 32. Optima ſunt cum grauida ſunt, licet nemo, vt b L. 9. hiſt. c. 30. ex Ariſtotele diximus, eorum vel coitum, vel partum viderit. Commune vero omnibus hoc eſt; vt ſalſum quendam in ſua carne ſuccum habeant, quo aluum citare nata ſunt, id quod vnicuique magis minuſue datum eſt. Aluum cur cieant, & quæ non. Quæ enim dura conſtare conſtant, minus hoc habent, quam Oſtreæ, quæ ſane omnium Teſtaceorum molliſſimam carnem habent: paruæ vero Chamæ. Spondili, Solenes, Purpuræ, Buccinæq; & alia id genus, duram. Iraque Oſtreæ minus quidem nutriunt & aluum facilius mouent: quæ autem duriora ſunt, vberius alunt, & difficilius concoquuntur. Purpuræ Buccinæq; duriore ſunt carne, ſuccumque efficiunt craſſiorem: ſed caro in aliis, præſertim in Oſtreis humidior tentaciorque eſt. Præterea quæ duram habent carnem, & concoctu difficilia, ita corruptioni minus obnoxia ſunt. Qua quidem ratione ſæpius ea exhibere ſolemus iis, quibus ex malorum ſuccorum copia cibus in ventre corrumpitur, ſiue eo ex iecinore affluant, ſeu in ipſius ventriculi tunicis contineatur. Quibus dentur. Dantur autem, inquit Galenus, iis quibus cibus in ventre corrumpitur in optima aqua bis terue decocta, ita vt cum ſalſa prior iam ſentiatur in aliam quæ pura ſit, transferatur: Ex iis quæ durā carnem habent, ſuccus procreatur, quem crudum vocant, ſicuti quæ mollem, pituitoſus. Quemadmodum vero ea quæ ſuccum illum ſalſum exuerunt, carnem habent corruptioni repugnantem, & quæ aluum ſiſtat, ita ſi (cum ſale & garo condita fuerint) eorum ebiberis iuſculum, venter quidem abunde mouebitur, corpus vero nihil fere ſentiet alimenti: at caro ipſa ſolidior & difficilius concoquitur, & crudū craſſumq; ac frigidum gignit ſuccum: maximaq; ex parte lentum ac pituitoſum: quamobrem ſenibus maxime incommoda eſt Oſtrearum, & Teſtatorum omnium caro. Mneſitheus Athenienſis de Teſtatis hæc prodidit; Nocumenta. Oſtrea, Chamæ, & Mituli, cæteraque id genus, carnem habent, quæ ob ſalſum, quem in ſe continent ſuc- C cum, ægre concoquitur, &, ſi cruda edantur, aluum cient. Quod ſi concoquantur, vel in quouis humore, magnam ſalſuginis partem in eo relinquunt, quo fit, vt eorum iuſcula aluum turbent: caro vero ipſa, ſalſi illius ſucci iam expers, minimi ventrem perturbet. Quod ſi probe aſſentur Conchæ, maxime tum ſalſæ euadent vt quæ ſuccum iam habeāt ab igne veluti ſuccenſum, & prope dixerim, abſumptum. Aluum & vrinam quæ facilius moueant. c Ad aluum vrinamue ciendam cæteris præſtant Mituli, Oſtreæ, Pectunculi & Chamæ, vt author eſt Diocles Cariſtius c Galenus pariter Conchularum maris & cæterorum fere Oſtreorum ſuccum plane tum ſalſum eſſe tradit, tum ventrem ſoluendi vim obtinere; quamvis earum caro, inquit, ventrem reprimat. c Lib. 3. ſimpl. Paulo aliter Cornelius Celſus, aluum mouere ait Cochleas, Oſtrea, Pelorides, Muſculos, & Conchulas fere omnes. Et Plinius Phaniam phyſicum citrans, Vrticam coctam cum Conchulis aluum ciere author eſt. Dioſcorides vero, Chamarum Conchularumq; in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciere, idq; cum vino aſſumi vult. Lego & apud Serenum.

Ventri moliendo
Quodq; ſatis melius verbis dicemus Horati,
Mugilis & vileſpellent obſtantia Concha.

Aetius, qui re venerea vti non poſſunt, edere Polypos, & Concha- D rum omnia genera iubet. Venus è Concha nata cur dicatur. Inſigniter ſane Venerem incitat earum eſus, vnde Venerem Concha Cyprum vectam, alii è Concha natam voluerunt: atque huc pertinere putat d Adrianus Turnebus illud e Plauti: *Caue tu harum Conchas ſpreueris.* d Lib. 17. c. 22. e In Rudente. Quod ad conditurum Conchyliorum attinet: Vt condiantur. In omne genus Conchyliorum condimenta ſumes, inquit f Apitius, piper, liguſticum, petroſelinum mentam ſiccam, cumini pluſculum, mel & liquamen: ſi voles, « folium, & malabathrum addes. Diodorus g Siculus Conchas « f L. 9. c. 7. g L. 4. c. 3. per magnas legi in Ægypto ſcribit, quarum teſtis ſaxis attritis, interiore carne cruda ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur, vbi vero tempeſtas ventorum vi diutius perſeuerat, Conchæque deficiunt, ad oſſa confugere iam cumulata, Conchas, quæ carnem habeant, hoc modo Ichthyophagi teſte h Strabone nutriunt: iis in foſſam vel lacum immiſſis, piſciculos in cibum iniiciunt, atque in penuria piſcium vtuntur. h Lib. 16. Geog.

VSVS IN MEDICINA.

Conchylia, inquit Sauonarola, & Oſtrea magis medicinæ E quam cibo idonea ſunt. a Galenus ad ægilopes cum teſtis ſuis teri & apponi iubet: aliquos vero etiam aloen & mirrham miſcere ait, & alias in lib. de compoſit. medicament. a Euporiſt. 2. 106. Ad ægylopes. Conchas vſtas vnum ex validiſſimis medicamentis ad achores eſſe. Ad Achores. Eorundem teſtarum cinis vlceribus malignis prodeſt. Ad vlcera maligna. Raſis Conchas marinas aduſtas abſtergendo dentes purgare, ex non aduſtis contritis emplaſtrum applicatum aduſtionem ignis ſanare aſſerit. Quomodo vero vrantur docet Seruitor his verbis. Teſtæ Concharum vt comburantur. Oportet qui vult cōburere Teſtas Conchyliorū, quod terātur & ponantur in olla munda, & ponantur in furno figuli vna nocte, deinde extrahantur ſicut cōbuſtç, ſicut cinis albus: ſin autem ponas iterum in furno panis vel codē dimittēdo, nec ſint alba calcinata. Et ſunt qui ponūt Cochleas

ſuper

ſuper prunas & exfluant, & dimittunt, donec fuerint albæ, & te- A
runt & ponunt ſuper Teſtam terream ſuper carbones & exfluant donec ſint albæ ſecundum voluntatem eorum.

CAPVT II.

DE TESTACEIS TVRBINATIS in genere.

SYNONYMA.

Turbinata quæ. ΣΤρομβώδη in genere dicta ſæpius Ariſtoteli, inter Teſtacea, maxime vbi de Cochlearum generibus ei ſermo eſt, Theodorus Gaza Turbinata interpretatur. Sunt autem hæc quæcunq; inuolutas & anfractus, ſeu ſpiras, quales in prælis & torcularibus viſuntur, Teſtas ſuas quoquo modo reflectunt, vt in Cochleis in primis cernere licet. Hæ enim omnes Turbinatæ ſunt, ſed breuiores rotundioreſque, nec exeunt in mucronem ſuo Turbine, vt Strombi proprie & priuatim dicti. Zoographus ἑλικοειδῆ etiam dici poſſe putat, quoniam Græci ἕλικας vocant, quas diximus volutas, ſiue anfractus. Et ϛρόμβος Rondeletio in genere ſumitur pro omnibus Turbinatis: quemadmodum hiſce verbis nobis ſcriptũ reliquit. *Stombus pro genere.* B Maſſarius vir admodum doctus in ſuis annotationibus in nonum librum Plinii exiſtimat Cochleas à Græcis appellari ϛρόμβους, id eſt, Turbines. Eius hæc ſunt verba. *Cochlea quæ.* Sunt autem Cochleæ inter Teſtacea, quæ ſanguine carent. Verum aliæ aquatiles, aliæ terreſtres ſunt, quæ item in plures ſpecies diſtinguuntur. Aquatiles Cochleæ ſunt, quæ Græce Strombi, Latineque Turbines communi nomine nuncupantur, quod ex amplo in tenue deficiant in vertiginem torti. *Aquatiles Cochleæ à Strombis differunt Rondeletio.* Sed ille mea quidem ſententia fallitur. Nam Strombi à Cochleis ſecernuntur, vel ipſo *a* Plinio authore qui in piſcium marinorum catalogo, ſeorſum Concharum genera & Strombus recenſuit: & alio in loco pro diuerſis ponit. Quartanis Cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. *a Lib. 31. c. 11. & c. 10.* Deinde: Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Reuera Cochleæ τῶν ϛρομβωδῶν nomine concluduntur, veruntamen ϛρομβώδη καὶ ϛρόμβοι multo latius patent. *Strombode quid.* Nam ϛρομβωδῶν nomine intelliguntur etiam, quæ in longum Turbinem deſinunt, & in anfractus contortum, à quibus differunt Cochleæ, quod teſta quidem ſint clauiculatim intorta ſed rotunda & non in longum protenſa. dicuntur enim κοχλίαι, quod habeant τὰ ὄϛρακα κυκλοτερῆ. C Στρόμβοι vero etiam dicuntur, quibus teſta quidem in Turbinem deſinit, etiamſi clauiculatim contorta non ſit, vt ex ſuperioribus Strombis, quos depinximus, perſpicuum ſit. Quod ſi quando apud authores confundantur hæ ſignificationes obſeruandum eſt præter rerum ipſarum naturam id fieri. Hæc omnia Rondeletius: cæterum ſi Cochleæ æque ac Strombi figuram æmulentur, indeq; vocentur ϛρομβώδη, quid vetat quod non etiam Cochleas vocare poſſimus voce multo communiori. *Contra Rondelet.* Equidem ſi Mucronis ſola habeatur ratio, latius patebit Strombi ſignificatio quam Cochleæ, ſed ita non videtur, voluiſſe mihi Maſſarius, ſed quod ſimul omnia anfractuoſa ſint. Ita quoque Heſychius non diſtinguit Strombum ſimpliciter κόχλον interpretatus. *b Ioyl. 9.* Et in hiſce *b* Theocriti verſibus Strombus, & Cochlea ceu ſynonyma nominantur.

> Τὴν ὦ δὲ ϛρόμβον καλὸν ὄϛρακον, ὧ κρέας αὐτὸς
> Σιτάθην, πέτραισιν ἐν Ἰκαρίαισι δοκεύσας,
> Πέντε ταμὼν, πέντ' οὖσιν· δ' ἐγκαναχήσατο κόχλῳ.
> *Alteri vero Conchæ pulchram teſtam, cuius carnem ipſe*
> *Comedi, quam in ſcopulis Icariis captaueram,*
> *Quam in quinq; partes diuiſi præſentibus. Ille vero inſonuit Conchæ* D

Strobilus. Strabelus. Sic Strobilum quoque & Strabelum & Cochlon, & Concham, pro Cochlea marina, ſiue omni, ſiue genere illo, quo ad buccinandum vtebantur, authores vſurpare, iis quæ ſubiiciemus teſtimoniis, conſtabit. Στρόβιλοι, inquit Suidas, dicuntur Cochleæ & Buccina marina. Στραβήλῳ, τῷ κόγχῳ ὁ ἐσάλπιζον, Heſychius. Τοὺς Τρίτωνας φησὶν φασὶ διὰ κόχλου τετρυπημένης. *Turbo quid.* Improprie itaque Cochlea pro Turbinato etiam ſumi poſſit. Eſt enim Turbo, vt ipſius Rondeletii verbis vtar, qui ex amplo, & lato paulatim in mucronem deſinit, vt de Buccina ſcripſit Ouidius, dum canit:

> *Turbo luſorius.* ------- *Caua Buccina ſumitur illi*
> *Tortilis in latum, quæ turbine creſcit ab imo.*

Huius figuræ eſt Turbo luſorius,

> *Quem pueri magno in gyro vacua atria circum,*
> *Intenti ludo exercent.* vt ait Virgilius

E

GENVS. DIFFERENTIAE. Forma. Natura.

a Li. 4. de partib. c. 7. Turbinatorum duo genera. TVrbinatorum duo genera facit *a* Ariſtoteles his verbis: Τὰ δὲ ϛρομβώδη καθάπερ εἴρηται πρότερον· καὶ τούτων τὰ μὲν ἕλικα ἔχοντα, οἷον κήρυκες· τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος, hoc eſt Turbinati generis alia in anfractum intorta, vt Buccina, alia in globum circumacta, vt Echinorum genera. Aduerſus quam diuiſionem inſurgit quodammodo Rondeletius, dum alio in loco dicit Ariſtotelem in Turbinatis Echinos non recenſere, quamuis teſta opertos, vt ex his, *b* inquit, verbis perſpicuum eſt. *b Lib. 4. hiſt. c. 4. Echini an* Quæ teſta operiuntur, vt Vmbilici, Cochleæ, Purpuræ (in textu Græco nihil eſt, quod Purpuræ reſpondeat.) & omnia quę Oſtrei aut Conchæ) nihil quoque eſt, quod Conchæ vocabulo reſpondeat) nomine appellamus, vt etiam Echinorum genus. *Turbinatis annumerandi.* Præterea Turbinatis tradente eodem (ibidem) hoc peculiare eſt, vt teſtæ poſtrema à capite clauiculatim intorqueantur. Operculum etiam ea omnia iam inde ab ortu natura gerunt: quo Echinis nullo modo conueniunt; quominus Echini in Turbinatis [illegible] ſunt recenſendi. *Turbinatis quid proprium Contra Rondel. Ariſt. explicatus.* Cum enim Turbinatis proprium eſſe dicit, vt ipſe teſtæ poſtrema à capite clauiculatim intorqueantur, operculumque iam inde ab ortu natura gerant, loquitur de Turbinatis tantum quæ vere, hoc eſt clauiculatim Turbinata ſunt, & non de rotundis, vt ſunt Echini, qui per ſe alterum, nimirum rotundum Turbinatorum genus efficiunt. Neque etiam verum eſt, quod in eo loco quem adducit Rondeletius, Echinos à Teſtatis ſeparet. *Echinos inter Teſtata numerat Ariſt.* Etenim philoſophus eo toto capite agit de Teſtaceis, eorumque inter ſe differentiis; vnde à principio fere capitis paulo poſt allata verba, ſed ipſa (teſtata nimirum) inquit, inter ſe numeroſa diſcrepant differentia, tum teſtæ, tum carnis intrinſecus: aliis enim in totum nulla eſt caro, vt Echinis: aliis eſt, ſed penitus incluſa, nec vlla ex parte conſpecta, excepto capite, vt terreſtribus Limacibus, &c. Diſertiſſime vero in [illegible] dem libri philoſophus Echinos Teſtatorum generis eſſe inquiens: Echinus inter Teſtata genera, quibus [illegible] eſt, [illegible] inter immobilia [illegible] factum minime habere videntur. Quid clarius? Poſſem plura & alia philoſophi loca adducere, niſi & ipſe Rondeletius ſuo ſe gladio occideret vel binis ſaltem, quæ ſubueniunt nunc mihi locis, quorum prior eſt in capite eodem de Strombis vbi hanc poſuit Teſtatorum diuiſionem. B Sed ne quis in Teſtaceorum diuiſione obſcuritas, ea ſic perſpicue diſtinguemus. *Teſtatorũ diuiſio.* Teſtaceorum alia ſunt vndique connecta, alia parte duntaxat altera. Vndique conteguntur Tellinæ, Pectines, Mytuli, Conchæ aliæ. Altera tantum parte, vt Lepas, auris marina. Rurſus eorum quæ vndique integuntur, alia teſta continua penitus concluſa ſunt, vt nulla ex parte carnem detectam habeant, veluti Holothuria, Tethya, Echini. Alia teſta continua incluſa quidem, nec vlla ex parte conſpecta, dempto capite, vt Buccina, Purpuræ, Cochleæ: denique Turbinata omnia quæ capitis operculum habent. Alia vndique conglobata quidem, ſed non in gyrum concluſa ſunt, quæ rimam habent ſine operculo, vt Conchæ veneris. Alia vndique duabus teſtis contecta, vt Pectines, Chamæ, Dactyli, &c. C Alter locus eſt, qui nunc in mentem ſubit, in primo capite libri eius de Teſtaceis primi; vbi quoque eorundem Teſtaceorum differentias ponens ſic loquitur: Ex his (Teſtaceis) alia ab aliis teſtæ duritia ſuperantur, vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim iſta Oſtracodermis ſubiicit Ariſtoteles) longe minus dura teſta conteguntur quam Purpuræ, & Buccina, &c. Fatetur itaque Rondeletius Echinos à Philoſopho Teſtaceis annumerari, & ipſemet ille in ſua diuiſione ita ſcribit: quare mirari ſubit, cur poſtmodum Echinos inter Teſtata non repoſuerit. Secundo de iis inter Teſtata & Cruſtata medio: Nam quod Plinium omnium in Cruſtatis recenſuiſſe ſcribit, locus ille Plinii quem adducit, mihi valde eſt ſuſpectus, quin doctiſſimus Maſſarius longe aliter eum interpretatur. *Plinius inter Cruſtata Echinos poſuit.* Agens enim is author non longo [illegible] de variis animalibus aquatilibus, nominatim vero de Cancris, Echinis [illegible] mo de iis quæ ſanguine carent, & trigeſimo de Cancris, Echinis & Echinometris, vbi de Cancris eſſet locutus, ſubit: Ex eodem genere ſunt Echini, &c. vnde Rondeletius ea verba ad proxima referenda arbitratur vna cum Zoographo, (quanquam ille ad Cancros, hic ad Locuſtas refert) Maſſarius vero ad exanguia, & meo iudicio recte, nam in ſequenti ſubinde capite idem Plinius nullo interpoſito alio animali iterum ſubdit: In eodem genere Cochleæ D &c. Quare ſi & hoc ad Cancros vel Echinos, de quibus vltimum erat locutus, eſſet referendum Teſtacea qualia Cochleæ ſunt cum Cruſtaceis confunderet. Non me latet autem Plinium in ea fuiſſe opinione, quod Echini ſint Cruſtacei, [illegible] Rondeletius id deturi ignoraſſe, cum locum Plinii minime adduxerit. *Echini Cruſtacei Plinio.* Is autem eodem libro capite duodecimo legitur, vbi agit de diſcrimine aquatilium per ſpecies, atque ita inquit: Aquatilium tegumenta plura ſunt. Alia corio & pilo integuntur, vt vituli & hippopotami. Alia corio tantum, vt delphini: cortice vt teſtudines: ſilicum duritia, vt Oſtreæ & Conchæ: Cruſtis vt Locuſtæ: Cruſtis & ſpinis, vt Echini: ſquamis, vt piſces: aſpera cute, vt Squatina, [illegible] li, vt muræna: nulla, vt Polypi. Sic Plinius. Cæterum nos Philoſophum potius ſequentes, Echinos inter Teſtata diuiſionis alterum Turbinatorum genus facimus. *Turbinata omnia non habent. Vt cum Mollibus & Cruſtatis conueniant.* Vt itaque diuiſionem Philoſophi repetamus, Turbinata cum Mollibus & Cruſtatis conuenire E [illegible] conſtat ex [illegible]. Pars poſterior in Turbinatis in vniuerſum [illegible] cta eſt in [illegible] ſum enim [illegible] ueniunt. Cruſtata quidem, quod partem [illegible] ſam intus habent. Figuram autem corporis eodem modo quo Mollia, Teſtata etiam quodammodo omnia habent: maxime vero è Turbinatis ea, quæ volutam habent, [illegible] in anfractum contorquentur) natura enim [illegible] perinde ſe habet, quaſi [illegible] hominum genere eſt, [illegible] ſitum inter [illegible] c. deinde inteſtinum vſque ad oſtium excrementi, quod [illegible] in ſanguinea [illegible] nata, inter ſe quidem proxime conſtant, ſed illis è conuerſo. Finis enim ad principium flectitur, quaſi quis lineam inflectendo (in A circulum) adducat d. ad a. Cum enim ita partes interiores eis collocentur, (foris) ambit alueus in Mollibus, τὸ κύτος: in Teſtato genere, Turbo, ὁ ϛρόμβος (Notandum hic monet Zoographus, quod Strombus & pro teſta exteriore tantum, & pro animali toto accipitur.) *Strombus & pro teſta exteriori, & pro toto animali.* hinc fit vt excrementum meatu ori vicino emittatur. Hæc Ariſtoteles Helicen autem forte ea tantum habuerint, (inquit Zoographus) quæ in turbinem, veluti pyramidis forma exeunt, alia, vt Cochleæ quædam, lineas ſuas aliter digeſtas habent, circulorum fere forma: qui plures ita coniuncti ſunt, vt minores à maioribus contineantur, quod in helicoide linea non fit. *Turbinata ab Vniualuibus & Biualuibus quo differunt.* Quomodo à Mollibus differant, etiam in Mollibus dictum eſt. Ab vniualuibus, biualuibuſque differunt præterea, quod illis adnata ſit caro, cum turbinatis magis ſit ſoluta, vti idem Philoſophus prodidit, apud quem plura de Turbinatorum partium forma inuenio, & ne ſæpe in particularium hiſtoria veniant repetenda, hic adferam. In quarto itaque de partibus, capite quinto, cum dixiſſet Cochleas & dentes præduros, acutoſque habere, & quod interiacet dentibus, carnoſum ſimiliter vt Mollia & Cruſtata, promuſcidem etiam inter aculeum & linguam: inſuper ori iungi quaſi ingluuiem auium à qua ſtomachus eſt, & ſub hoc venter, in quo ſitum eſt id quod papauer vocatur, mox inteſtinum continuum B tendi ſimplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus enim Teſtaceis ineſt hoc excrementum quod vel eſculentum eſſe præcipue ſentitur, ſubdit: cætera etiam Turbinata, vt Purpuræ; Buccina (κήρυκες) ſimiliter vt Cochleæ conſtant. *Operculũ.* Biualuibus quomodo differant, modo diximus, at quomodo hiſce eiſdem aſſimilentur, diximus ſupra in Teſtaceis in genere, nimirum vt operculo quodam congenito carni patulæ oppoſito claudantur. In quinto hiſtoriæ cap. 15. cum dixiſſet eundem modum & idem tempus gignendi eſſe Buccinis, quod Purpuris, adiungit, Operculum item oris idem tam huic vtrique generi adhæret natiuum quam cæteris Turbinatis omnibus. Paſci quoque exerta lingua appellata ſub illo operculo ſolent. Diximus quoque carnem aliis Teſtatis nullam eſſe, vt Echinis; aliis eſſe, ſed penitus incluſam, nec vlla ex parte conſpectam, excepto capite, vt terreſtrium Limacibus & iis quæ Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinis, Cochleis & reliquis Turbinatis. Interiorũ natura in Turbinatis (ſumpta ſunt hæc ex eodem philoſopho hiſtor. quart. capit. quarto,) omnibus ſimilis eſt, nec niſi magnitudine (exceſſuque) C variat: aliis enim partes maiores, aliis euidentiores, aliis minores, obſcurioreſque ſunt. Adhæc diſcrimen illud duritiæ, mollitiæ, cæterarumque eiuſdem generis affectionum. Caro enim prima in ore teſtæ, quam omnia toroſiuſculam habent, aliis magis talis, aliis minus. Caput eius partes medio prominulum iungitur, & cornicula duo quæ pro magnitudine plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more eodem omnia, idemque per merum retrahunt intro. Nonnullis etiam os & dentes acuti, breues, & tenues, vt Cochleæ. Promuſcidas etiam gerunt modo Muſcarum: quod quidem membrum linguæ ſpeciem præ ſe fert. Habent hoc idem & Purpuræ & Buccina firmum & toroſum, quo ſimiliter vt aſili & tabani quadrupedum tergora penetrant, imo longe validius: teſtas enim eſcarum poſſunt perforare. Venter os protinus excipit, ſimilis in Vmbilicis ingluuiei auium, habentque parte inferiore duo albida, toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi carunculas vel in Sepiis eſſe animaduertimus, ſed hæc toroſiora. Gula à ventre duplex, longa, porrigit ſe vſque ad papauer, quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hæc ergo vt in Purpuris & Buccinis conſpicua in clauicula teſtæ continentur. Quod autem gulæ ſubiungitur, inteſtinum eſt, gulæ ipſi continuum, ſimplexque ex toto vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris eſt, qua & laxius hæret, quod enim μήκωνα, Latini ver- D bum è verbo papauer appellamus, in omnibus Teſtaceis generib. ineſt. Hinc ſurſum verſus replicans, carnis repetit ſedem, finitque ad caput. vnde eiicitur excrementum, pariter in omnibus Turbinatis generibus tam aquaticis quam terreſtribus. Hæc eſt interiorum partium, quibus Turbinata conſtant, deſcriptio, prout ex Philoſopho citat Rondeletius: qui item poſt traditas omnium Teſtaceorum differentias: Ex his omnibus, inquit, ea tantum hic tractamus, quæ teſtam habent vnicam totam continuam, atque hoc quidem Turbinatis proprium eſt, quo à reliquis ſecernatur: ipſis tamen omnibus commune eſt, quod iam diximus, quodque teſta intorta ſit. Cæterum hoc de anfractuoſo genere tantum, non de rotundo intelligendum eſſe diximus ſupra ex Ariſtotele. Scitu quoque dignum eſt quomodo creſcant. Huius quoque meminit Philoſophus in tertio de generatione cap. vltimo, vbi cum demonſtraſſet Teſtata creſcere, vt vermes, id ipſum etiam in Turbinato genere conſtare teſtatur, ſcilicet anfractibus eius, qui ſubinde accreſcentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Cruſta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quaſi E biualue ex vniualui efficitur, eodem teſte, agenteque de Teſtatorum omnium congenito operculo quo carni patulæ oppoſito clauduntur. *Operculũ.* Alias etiam cum dixiſſet Nerites quaſi tegmine dimoto adhærere, quod velut operculum ſibi poſſident. Vſum enim, inquit, quem biualuibus pars vtraque adminiſtrat, eundem altera exhibet Turbinatis. Continent papauer ſua omnia clauicula, vt in quarto de partibus; capite quinto docuit, & in quarto de hiſtoria animalium capite quinto Echinos ſcribit habere quid amarum nec eſculentum, idque eſſe etiam in teſtudine, rubeta, rana atque etiam in Turbinato genere, & in Molli, ſed colore diuerſo, & aut omnino inguſtabili, aut magis ab vſu cibario alieno. Alibi cum ſcripſiſſet, Echinis euenire, vt quod caput appellant, & os verſus terram ſit, quod vero ad excrementi exitum deputatum eſt, id ſupra habeatur, idem omnibus Turbinatis Patelliſque euenire tradit: paſtum enim de imo peti neceſſe eſſe. Mouentur etiam Turbinata atque ſerpunt omnia, parte dextra, non ad clauiculas, ſed in aduerſum. *Quomodo coeant.* Ex eodem, qui demum quomodo coeant, etiam nobis hoc reliquit in quarto de partibus capite nono. Mollium, inquit, partium interiores ante, cum cæterorum expoſui, tunc exteriorem ordinem proſequemur. Habent hæc foris alueum corporis indiſcretum, & pedes parti priori iunctos circum caput, infra oculos, circa os & dentes. Sed cum cætera animalia quibus pedes aut parte anteriore, poſterioreque eos habeant, aut latere, vt ea quæ multis pedibus innituntur & ſanguine carent, hoc vnum genus pedes parte, quam priorem in eo capimus, omnes continet. Cuius rei cauſa eſt, quod pars eius poſterior ad priorem eius adducta eſt, extremaq; coeunt & confunduntur, quomodo Turbinatis inter Teſtata accidit, &c.

CAPVT III.

DE TESTACEIS IN SPECIE. ET PRIMVM DE NAVTILO.

Ordinis ratio. CVm vtilitatis, tum partium præſtantia, quam hic potiſſimum obſeruamus, Turbinata cæteris Teſtatis anteponenda videntur. Inter hæc vero Nautili hiſtoria primo loco congrue texetur. Etenim cum Cruſtaceis ac Mollibus, de quibus proxime iam diximus, conuenit, quia pedibus inſtructus eſt, vnde Polypis accenſetur ab *a* Ariſtotele; cum Teſtaceis, quia Teſta includitur; cum Teſtaceis autem turbinatis, quia Cochleæ fere in morem ϛρομβώδης eſt. *a L. 4. hiſt. c. 1.*

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Fabula Timothei Mileſii. NΑυτίλος legitur inter fabulas Timothei Mileſii: & apud Varinum ναυτίλος & piſcem & nautam ſignificat; quæ ſane ſignificatio noſtro turbinato conuenit, quod Ariſtoteles aliis ναυτίλον & ναυτικὸν, & ὠὸν πολύποδος nuncupari ſcribit; quanquam Theod. Gaza hæc aliter legerit. Ναυτίλων autem naturam vertit, vt C poſt patebit. *Nauplius Plinii.* Suidæ etiam ναύτης dicitur Nauplium Plinii idem animal eſſe cum Nautilo (etiamſi & hunc nominet Ariſtoteles) dicemus mox, vbi de generibus agemus. Robertus Conſtantinus Nauplii Concham nunc à Græcis θαλάμην τεκτοποδὸς, vocari teſtatur Nautilus. *Pompilius & Nautilus ſynonyma Plinio.* Plinio etiam Pompilos nominatur, dum ait: Inter præcipua miracula eſt qui vocatur Nautilus, ab aliis Pompilos. Πομπίλος Euſtathius pagina 1070. dicit eſſe ζῶον θαλάσσιον ἐρωτικὸν, ποικίλον, Πηλαμίδι ἐοικός. Et pag. 1067. tradit hunc πομπίλον à quibuſdam nominari ἱερὸν ἰχθὺν, vt à Timachide, vbi ait πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς quod hemiſtichum & apud *a* Athenæum legitur, vbi multa de hoc Pompilo. *Pompilus ſacer piſcis dictus. a Lib. 7.* Ibidem ex Thalaſſiis Pancratis.

> Πομπίλος ὃν καλέουσιν ἁλίπλοοι ἱερὸν ἰχθύν.
> *Pompilus quem vocant Nautæ ſacrum piſcem.*

Pompili piſcis amor erga nautas. Cæterum de amore huius piſcis erga nautas, ibidem ex Nicandro.

> Πομπίλος ὃς ναύτῃσιν ἀδημονέουσι κελεύθοις
> Μηνύσαι. id eſt, vt vertit Natalis Comes
> *Et aſſuetus iter miſeris oſtendere nautis*
> *Pompilus.* Et ex Alexandro Ætolo
> Πηδαλίῳ ἄκρῳ ἐπὶ πομπίλος ἁνιοχεύει
> *Pompilos extremo reſidens temone gubernat.* D

Aliquanto poſt ex Corinna,

> Πομπίλε, ναύτῃσιν πέμπων πλόον εὔπλοον ἰχθῦς
> Πομπεύσαις πρύμναθεν ἐμὰν ἀδεῖαν ἑταίραν:
> *Pompile, felicem qui nautæ per freta curſum*
> *Prabes, ipſe meam rexiſti latus amicam.*

Ibidem ex Apollonio prolixe refert fabulam de Pompilo illo, quẽ ſcribit Euſtathius ab Apolline comprehenſum, in cognominem piſcem transformatum eſſe, naui qua eum vehebat, in ſaxum conuerſa; ſed aliter quam Euſtathius fabulam enarrat. Ibidem ex Dionyſio Iambo, qui itidem à nautis Πομπίλον vocari ἱερὸν ἰχθὺν tradit, ἐςὶ δὲ πελάγιος, καὶ παρὰ τὰς ναῦς πυκνὰ φαίνεται; ἐοικὸς πηλαμίδι, ποικίλος. Eſt autem marinus piſcis, varius ac Pelamydi ſimilis, qui ad naues ſæpe conſpicitur. Aliquanto poſt ex Clitarcho οἱ ναυτικοὶ πομπίλον, ἱερὸν ἰχθὺν προσαγορεύουσι, διὰ τὸ ἐκ πελάγους προπέμπειν τὰς ναῦς ἕως εἰς λιμένα. διὸ καὶ πομπίλον καλεῖσθαι, χρυσόφρον ὄντα. Nautæ ſacrum piſcem Pompilum vocant, quia naues mittat ex E mare vſque ad portum, idcirco Pompilus appellatur, cum ſit aurata. *b* Plinius de Thynnis: Iidem ſæpe nauigia velis euntia comitantes, mira quadam dulcedine per aliquot horarum ſpatia & paſſuum millia à gubernaculis ſpectantur, ne tridente quidem in eos ſæpius iacto territi. *b L. 9. c. 15.* Quidam eos, qui hoc è Thynnis faciant, Pompilos vocant. Idem ſub finem libri trigeſimi ſecundi. *Pompilus comitatur nauigiorũ curſus.* Pompilum qui ſemper comitetur nauigiorum curſus. Ex quibus omnibus liquide conſtat Pompilum duo diuerſiſſima animalia ſignificare, Nautilum nimirum de quo agimus, & Thynni genus. *Muſcardinus.* Porro Nautilum vulgus Neapolitanum Bellonio teſte Muſcardinum & Muſcarolum nominat quod etiam nomen Oſmylo commune eſt. Apud nos, quod ſciam, nomen non habet, ſed Latino vtimur. Zoographus Germanicum finxit, ein Fahrküttel, aut Schiffküttel.

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

IN librum de Teſtaceis, inquit Guliel. Rondeletius, Polyporum genera duo Conchis indita reiici poſſent, ſed cum Polyporum tractationem aggreſſi ſimus, ſuperioribus; vtpote quorum genera ſint, vt *a* Ariſtoteli placet, recte adiunguntur, Ἔστι δὲ ἄλλον δύο ἐν ὀστρείοις: ὅ, τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ὁ ναυτικός, ὑπ᾽ ἐνίων δὲ ᾠὸν πολύποδος. Τὸ δὲ ὄστρακον αὐτοῦ ἐστὶν οἷον κτεὶς κοῖλος, καὶ οὐ συμφυής. οὗτος νέμεται πολλάκις παρὰ τὴν γῆν, εἶθ᾽ ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκκλύζεται εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ περιπεσόντος τοῦ ὀστρέου ἁλίσκεται, καὶ (ἢ) ἐν τῇ γῇ ἀποθνήσκει. εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, τῷ εἴδει δὲ ὅμοιοι ταῖς βολιταίναις. Καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, ὃς οὐκ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ὀστράκου, ἀλλ᾽ ἔστιν ὥσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε προτείνει τὰς πλεκτάνας. id eſt. Duo alii ſunt Polypi teſtis concluſi: (ἐν ὀστρείοις, malim inter Teſtacea, ὄστρειον enim Oſtracodermo ſynonymum eſt, vti ex Galeno alibi diximus.) is qui dicitur à nonnullis Nautilus, ſiue Nau-„ticus, ſiue ouum Polypi. Teſta huius Pectinis teſtæ ſimilis, „quæ caua eſt, nec ita vt ei cohæreat. Sæpius is iuxta terram pa-„ſcitur, vnde fit, vt in eam à fluctibus reiiciatur, & teſta excuſſa „capiatur, vel in terra pereat. Iſti parui ſunt, & facie ſimiles Bo-„litænis. Alter Cochleæ modo teſta munitur quam nunquam deſerit, ſed brachia duntaxat interdum exerit. Hactenus Ariſtoteles interprete Rondeletio, qui meo iudicio probe vertit, tanquam duo tantum genera Nautilorum Ariſtoteles deſcripſerit; non, vt Gaza & alii eum ſecuti, tria. Quod ſi pro verbis iſtis, καὶ ὁ ναυτικὸς legas, ὁ καὶ ναυτικὸς, nihil prorſus dubitationis ſupererit. Plinium quoque pro genere vno omnia hæc Ariſtotelis verba accepiſſe apparet. Alterum deinde genus eſt, καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας &c. Enallagæ etiam numerorum, caſuum & huiuſmodi, nimium familiares Ariſtoteli, hic quoque mouere Gazam potuerunt, vt genus vnum in duo diſtraheret, nam cum in ſingulari numero verba & nomina aliquot recte poſuiſſet philoſophus, mox numero temere mutato ceu de pluribus vno loquens, inquit: Εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, &c. Sed quilibet etiam mediocris iudicii, perlectis philoſophi verbis, genera ſolum duo eum ſtatuere animaduertet: vnum in teſta Pectunculi, teſtæ ſuæ non adnatum: alterum vero in Cochleari teſta, & adnatum ei. Si quis tamen Gazæ translationem adhuc deſideret, ea huiuſmodi eſt. Duo item viſuntur genera (Polyporum) Conchis indita: quorum alterum Nautam aliqui vocant, alterum Pompilum, ſiue ouum polypi. Teſta iis (αὐτοῦ eius, Græce in ſingulari numero) vt Pectunculis, &c. Eſt etiam qui Cochlearum more ſiliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi ſoleat, ſuaque interdum brachia exerat. Ex his coniicit idem Rondeletius prioris generis teſtam eſſe eam, quam capiti de Nautilo præfixit, nimirum eam quam & nos depictam exhibemus. Ea enim vnica, inquit, Concha conſtat caua, & vt inquit Plinius, acatii modo carinata, puppe inflexa, prora roſtrata (Plinii quidem hæc verba ſunt de Nauplio, tanquam altero genere nautili vt doctiſſime in ſuo corollario Zoographus demonſtrat.) Quod is ſit Nautilus, quem exhibemus, quodque ſimplici teſta conſtet, maxime Athenæi authoritate confirmatur, qui ſic ſcribit interprete Natali. Qui vero Nautilus dicitur, ſicut ait *b* Ariſtoteles, non eſt quidem Polypus, at ſimilis quod ſpectat ad cirros, dorſumq; habet cruſtatum, emergitq; de maris profunditate, in ſeſe Concham habens conuerſam, ne aquam excipiat, atq; ita conuerſus nauigat, duos cirros ſuperius exerit, inter quos membrana quædam tenuis conſpicitur, iis ſimilis quæ digitis palmipedum auium inſertæ continentur, alios duos cirros pro gubernaculis in mare dimittit: ſi quid vero ad ſe veniens videat, pedes protinus contrahit, ac Concha mari repleta, quam celerrime in profundum demittitur. Vides hic Athenæum Nautilo dorſum duntaxat teſtaceũ tribuere, eiq; ob id ſimplicem eſſe teſtã, quod eam aqua modo impleat, modo vacuet. Reprehendit idem Rondeletius Bellonium, qui Concham margaritiferam vulgo dictam ſecundam ſpeciem eſſe putarit. Sunt, inquit, de hac Cochlea margaritifera ſcribens qui hanc ſecundam eſſe Nautili Conchæ ſpeciem tradunt, ſed falſo, vt ex Ariſtotele dilucide colligitur his verbis: Præter dicta Polyporum genera, duo ſunt Conchis indita, quorum alterum à quibuſdam Nautilus, &c. Alterum genus veluti Cochlea in teſta latet, &c. Primum ſtupidi eſt non animaduertiſſe Ariſtotelem duo tantum Polyporum genera Conchis concluſa conſtituiſſe, vt ex verbis eius liquet, contra cuius mentem author libri de Aquitalibus (Bellonium intelligit) tria ponit. Tertia, inquit, Nautili ſpecies ab Ariſtotele prodita. Sed hæc ſecunda quam adfert, Nautilus Ariſtotelis eſſe nequit, neque enim Pectini cauo vlla ex parte comparari poteſt. Deinde cum Nautili corpore ſint exiguo, trahere Concham tantæ magnitudinis non poſſent. Hoc non eſt artificioſe fingere: qui enim fingit, ſaltem probabilia debet dicere. Neque Concha Nauplii, quam depinxit *c* Plinius, eſſe poteſt, vtpote cuius figura ab hac Concha alieniſſima ſit. Nauigeram ſimilitudinem & aliam (inquit) in Propontide ſibi viſam prodidit Mutianus, Concham eſſe acatii modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata: in hac condi Nauplium animal Sepiæ ſimile. Hucuſq; Rondeletius. Cæterum cum nec „ipſe, ſicut neq; alius quiſpiam etiamnum aliud animal cogno-„uerit, nedum depinxerit, quod pro ſecundo Nautili genere ac-„cipi poſſit, placet Bellonii coniectura, maxime cum longe ali-„ter in eo quam in cæteris Cochleis animal lateat. Porro Plinius „cum de Nautilo paulo ante dixiſſet ex Ariſtotele, mox tanquam „de altera eius: nauigeram ſimilitudinem, inquit, & aliam in Propontide viſam ſibi prodidit Mutianus: Concham eſſe acatii modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata: in hanc condi Nauplium, animal Sepiæ ſimile ludendi ſocietate ſola: duobus hoc fieri generib. Tranquillo enim vectorem demiſſis palmulis ferire vt remis: Si vero flatus inuitent, eaſdem in vſu gubernaculi porrigi, pandiq; Concharum ſinus auræ. Huius voluptatem eſſe, vt ferat, illius vt regat: ſimulque eam deſcendere in duo ſenſu carentia: niſi forte triſti (id enim conſtat) omine nauigantium humana calamitas in cauſa eſt. Hæc Plinius. Pro cuius vltimis aliquot verbis alia lectio ſic habebat: ſimulque eam deſcendereincluſo ſinu, fluctu hauſto territam viſu: id enim vbi conſtat rumore nauigantium humana calamitas in cauſa eſt. Sed priorem ceu clariorem, autiquioremq; probat Maſſarius. Mihi, ſicuti & Zoographo Nauplius à Plinio Mutiani verbis deſcriptus, non alius quam Nautilus proxime ex Ariſtotele ab eo memoratus videtur, Nauplii quidem hoc nomine alius nemo meminit quod ſciam. Videtur autem caſus rectus eſſe Nauplius, & per appoſitionem dictum à Plinio. in hanc condi Nauplium animal Sepiæ ſimile. Nauplium quidem, ſi recte ſcribitur, dictum aliquis coniecerit, à nomine ναῦς & verbo πλεῖν: hoc nauigare, illud nauem ſignificat. Sed in eo ſaltem iure à Rondeletio reprehenditur Bellonius, quod tria Nautili genera à Philoſopho memorari ſcribit. Robertus Conſtantinus in ſupplemento ſuo linguæ latinæ aſſerit maris Indici Nauplii carinam multo latiorem eſſe quam aliorum, vt Venetiis obſeruauit.

a Lib. 4. hiſt. c. 1. — *Nautilorũ quot genera Ariſt.* — *Gaza lapſus.* — *b L. 7. c. 32.* — *Cirrorum vſus.* — *Contra Bellonium.* — *c L. 9. c. 30. Nauplius Mutiani.* — *Nautili ſecundi ſpecies qua authori.* — *Nauplius Plinii qui.* — *Nauplius vnde dictus.* — *Bellonii error.*

FORMA. DESCRIPTIO.

ARiſtoteles teſtam Nautili primi generis, quem hic priuatim deſcribimus, Pectinis teſtæ ſimilem eſſe dicit, cauamque, nec ita vt ei cohæreret: ſæpius iuxta terram paſci, ideoq; fieri, vt in eam à fluctibus eiiciatur, & teſta excuſſa, vel in terra pereat: eſſeq; paruum & facie ſimilem bolitænis. Bolytæna autem Polybi ſpecies eſt, Polibique genus Nautilum fecit idem Philoſophus. Oppianus quoq; Nautilium Polypo ſimilem eſſe ſcribit his verſibus.

Eſt quidem curuo tectus ſub cortice piſcis
Polypodi ſimilis, quem dicunt nomine vero
Nautilon, inſignem ponto ſua gloria fecit.

Exactam nobis Nautili deſcriptionem reliquit Bellonius. Concha, inquit, tribus fragmentis conſtare videtur, (carina ſcilicet & lateribus: cum tamen vna & ſimplex ſit,) quorum latera vtrimq; ceu carinæ iunctæ apparent, ea vt plurimum magnitudine, quam ambæ manus amplecti poſſunt: latitudine autem quantum pollex cum indice comprehendat. Omnes autem non excedunt craſſitudinem membranæ pergamenæ, ſtriiſq; in oblongum ductis ad oras crenis laciniatæ ſunt, in formam rotundam abeuntes: foramen autem per quod Nautilus alitur, atque exit de Concha, magnum eſt. hæc fragilis eſt, lactei coloris, lucida, admodum polita, omnino nauis rotundæ effigiem referens. Nauigat enim per maris ſumma, elatus de imo gurgite, effertque ſe teſta inuerſa, vt facilius aſcendere poſſit, & inani ſcapha enauiget, atque vbi inde emerſerit, tum Concham inuertit. Cæterum Nautili brachiis interiacet membranula, qualis eſt inter palmipedum digitos ſed hæc magis eſt tenuis, in telæ araneæ modum, robuſta tamen qua etiam aura inſpirante velificat. Cirris quos vtrimque multos habet, pro gubernaculis vtitur, atque vbi metuit, tum Concham protinus marino humore oppletam demergit. Cæterum Pſitaci roſtrum habet, ſuiſq; cirris Polypi modo graditur, atq; eodem modo acetabulis ſorbet. Hæc itaq; Bellonius. Nautili picturam Ioan. Fauconerus medicus egregius ex Anglia olim ad Zoographum dedit, his verbis in epiſtola adſcriptis: Mitto ad te hic picturam cuiuſdam piſcis ex Teſtaceorum genere, puto Ariſtotelis Nautam eſſe: quam mihi primum, cum in Italia eſſem, Cæſar Odonus doctor Medicus Bononienſis exhibuit, vir vt humaniſſimus, ita in exteros admodum hoſpitalis: poſtea vero hic in Anglia ipſum piſcem vidi, quem pro loci ac temporis opportunitate pingendum curaui. Teſtam habet externa parte ex fuſca ruffeſcentem: internam vero partem ita nitentem, & ſplendentem, vt cum Vnionib. precioſiſſimis de coloris amænitate certare poſſet. Multa quoque habet in ipſa teſtæ carina tabulata eodem colore nitentia. Velum conſtat ex pellicula tenuiſſima. πλεκτάναι ab vtroque latere demiſſæ carneæ ſunt & molles, vt Polyporum cirri, reliqua corporis pars confuſa erat & indiſcreta, vt reliquorum Teſtaceorum generum. Hæc Fauconerus, Anglicum huius piſcis nomen ignorare ſe confeſſus. Sed hæc Fauconeri deſcriptio ad ſecundum Nautili genus rectius aptari poterit. Teſtam Nautili Bellonius ſimilem cum ea quam Rondeletius, pinxit, & conditum in ea Polypum extantibus cirris omnibus, multo proportione longioribus, nempe triplo & amplius quam Rondeletius pingit: ita vt terni eorum vtrinq; criſpati demittantur, bini in obliquũ erigantur, nulla intermedia membrana. Eam enim veli loco ad planam teſtæ extremitatem (ſiue proram) erexit. Oppianus binos pedes erigi ait, interq; eos tenuem membranam veli inſtar, binos vero vtrinq; demitti, gubernaculis (οἰήκεσσι) ſimiles. Sed Bellonii icon, & quam ex Anglia Zoographus accepit, nec non & mea ternos vtrinq; demittit. Videntur autem remis, non gubernaculo, comparandi. Plinius ſolus cauda media vt gubernaculo hunc piſcem vti ſcribit neſcio quam recte, quæ enim pars caudæ nomine in Polypo appellari poſſit, & extra teſtam emitti, non video.

Nautilus Polypi genus. — *Bellonii deſcriptio.* — *Concha Nautili.* — *Cirri.* — *Roſtrum.* — *Plinii error.*

ORTVS.

ORTVS. MOTVS.

Sponte naſci.

DE generatione incrementoq; huius piſcis nihil adhuc exploratum habuit Ariſtoteles: non autumat tamen hunc ex coitu gigni, ſed vt cæteras Conchas prouenire, neque vero an Concha ſolutus viuere poſſit Nautilus. Rondeletius ſecundum Nautili genus ſponte naſci, vt cæteras Conchas cum dixiſſet, addit: De Nautilo (primo nempe genere) idem ſentio, etiamſi id ſibi non exploratum eſſe ſcripſerit Ariſtoteles, Cirris Polypi modo graditur, & eodem modo acetabulis ſorbet.

VT NAVIGET.

Membrana vt in palmideum auium pedibus.

ARiſtoteles non minus eleganter quam iucunde Nautili Polypi, nauigationem depinxit hoc fere modo. Eſt Nautilus quoque Polypus & natura & actione mirabilis: nauigat enim per maris ſumma elatus. Ex imo gurgite effert ſe teſta inuerſa, vt aſcendat facilius, & inani ſcapha nauiget. Cum vero emerſerit, Concham conuertit, Brachia membrana congenita connexa ſunt: quemadmodum palmipedum auium digiti: ſed hæc craſſior eſt & denſior: illa longe tenuior aranearum telis ſimilis: hac vt velo ſpirante aura; brachiis vt gubernaculis vtitur: (ἀντὶ πηδαλίου δὲ τῶν πλεκτανῶν πλεκτανῶν πυρμηκαθίησι. Gaza vertit. Cirros pro gubernaculis vtroque demittit latere.) Si quid metuerit, teſtam protinus mari replet, atq; ita demergit. De eadem natandi peritia Ælianus, Nautilus, inquit, è genere Polyporum Concha vna præditus eſt, is cum ex ima maris ſede ad ſummam aquam effertur, inuertit & mutat Concham deorſum verſus, vt ne hauſta aqua rurſus demergatur: vbi vero ad ſummam æquoris peruenit, & mare ab aduerſa tempeſtate conquieſcit, ſupinam Concham vertit. Hac enim tanquam ſcapha nauigatione fertur: & duo (ego tria potius dixerim, nam & Polypi octo habent) brachia in vtrũq; latus demiſſa, ſenſim atque moderate mouens remigat, domeſticamque & natiuam nauem propellit, quod ſi ventus flat, brachia quæ tanquam remos prius longe lateque porrigebat, gubernacula conſtituit, at quæ cæterorum brachiorum media eſt membranula prætenuis, ea paſſa & intenta pro velo vtitur: ſicque cum eſt ſine metu, nauigat. Sin quippiam à valentioribus beluis metuit, ſe demergens Concham aqua complet, & ſimul ex pondere in profundum delabens, ſeſe occultat, atque ita hoſtem effugit. Poſt vbi mare eſt tempeſtate vacuum, & à Beluis quietum, de imo maris gurgite ſe extollens, rurſus per ſummum mare nauigat, vnde nomen habet. Hucuſque Ælianus. *a* Plinius quoque Nautili mentionem faciens, eandem nauigationem deſcribit, ſed mendum vnum illic ſubeſſe ſuſpicatur Rondeletius: nam pro Pompilos, Polypi ouum legendum eſſe arbitratur ex Ariſtotele, ex quo Plinium hæc mutuatum eſſe certiſſimum: nam Pompilus (inquit) longe alius eſt à Polypis. Verba Plinii ſunt hæc: Inter præcipua miracula eſt qui vocatur Nautilos, ab aliis Pompilos. Ariſtoteles vero [illegible] ὑπό τινων ναυτίλος καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπὸ ἐνίων ὠὸν πολύποδος. Pergit Plinius: Supinus in ſumma æquorum peruenit, ita ſe paulatim ſubrigens, vt emiſſa omni per fiſtulam aqua, velut exoneratus ſentina, facile nauiget. Poſtea duo prima brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit, qua velificante in auras cæteris ſubremigans brachiis media cauda vt gubernaculo ſe regit. Ita vadit alto Liburnicarum gaudens imagine: & ſi quid pauoris interueniat, hauſta ſe mergens aqua. Oppianus tradit Nautilum πρηνῆ, id eſt, pronum è gurgite ſurſum natare: Plinius ſupinum: vterque quidem recte, ſed alter forte ad teſtam, alter ad animal ipſum reſpexit. Senſus quidem clarus eſt, nam ſi quis vas vacuum in aquam caua parte præmiſſa adigat æqualiter, rurſuſque etiam eximat, aqua non intrabit, obſtante aere. Propius autem ad Ariſtotelis mentem acceſſit Oppianus, nec minus perſpicue Nautili nauigationem cecinit his verſibus ex Lippii verſione:

Vt tempeſtatẽ vitet.

a Lib. 9. cap. 29.

Plinij locus ſuſpectus.

Plinius & Oppianus conciliati.

------ Quem dicunt nomine vero
Nautilon, inſignem ponto ſua gloria fecit.
Per freta dum cautus ſub nauis imagine ludit.
In ſabulo domus eſt, ſumma defertur in vnda.
Pronus neu pontum capiat, plenuſq; grauetur,
Cum nando vehitur per fluctus Amphitrites
Extemplo verſus tumidam per marmoris vndam
Labitur, vt nandi doctus puppiſq; peritus.
Atq; pedes geminos tendit de more rudentum,
Quos inter medios tenues membrana tumeſcit.
Extenta atq; pedes contingunt æquora ſubter
Themoni aſſimiles nauem, piſcemq; domumq;
Deducunt. ſi forte malum ſupereminet vllum,
Abſorbet fluctus intus, lymphiſq; grauatus
A tumidis trahitur cum pondere fluctibus vnda &c.

Nauigia vnde inuenta.

Hinc homines nauigia inuenerunt, vt ex eodem Oppiano citat Lilius Gregorius Gyraldus.

Plauſtra maris naues qui primus reperit: ille
Siue Deus ſeu mortali de ſemine natus
Audax orauit fluctus tranare marinos
Nauigium ſpectans piſcis: dum robora nectit,
Fecit opus ſimile. Hinc & ventis vela tetendit
Funibus, aperuit retro dehinc frena carinæ.

Synesius quoque nauim quæ remis impellitur, ζῷῳ πολύποδι comparauit in ſuis epiſtolis. Hinc fortaſſis etiam circa Tyrrenum, vt Clearchus ſcribit referente Athenæo, neque ſcapham appellatum Polypum, neque remigem (τὸν κωπηλάτην) Polypum (Nautilum intelligo) fas erat piſcari: Sed tum hoſce piſces, tum Teſtudinem marinam attingere erat vetitum. Atque hæc de nauigatione. Cæterum cum Plinius de Nautilo velificante ſimul & remigante dicat: Ita vadit alto Liburnicarum gaudens imagine: de Nauplio vero Concham eſſe acatii modo carinatam, inflexa puppe, demonſtrata, non incongruum erit, ea verba explicare. De Liburnicis referre multa Bayſius in libro de re Nauali: quo loco Liburnicas naues dicitaſſe contenti erimus. Fuerunt (inquit) Liburni alterum Illyriorum genus, qui Ionium mare, & quæ in eo ſunt, inſulas deprædabantur celeribus & leuibus nauigiis: vnde etiam non ſolum celeres biremes Romani Liburnicas vocarunt. Talis nauigii formam quoque exhibuit Bayſius. Idem acatium docet à Strabone pro prædatorio nauigio: A. Tiberium ſimpliciter nauigium accepit, quod Plutarchus acation, & Tranquillus ſcapham fuiſſe & maxima quædam acatia. Acaton apud Thucydidem & Lucianum Vallam ἀκάτιον interpretatur (nauigium) actuarium: quam recte dubitare: quoniam actuarium à Græcis putat dictum κωπήρης vel κωπηρὲς πλοῖον.

Nautilum vi venari non licere.

Liburnicæ naues.

Acatium.

Acatos.

EPIGRAMMATA.

IN Nautilum piſcem epigramma Callimachi Cyrenæi apud Athenæum legitur tale.

Κόγχος ἐγὼ Ζεφυρῖτι παλαίτερος, ἀλλὰ σὺ νῦν με
Κύπρι Σεληναίης, ἄνθεμα πρῶτον ἔχεις
Ναυτίλον, ὃς πελάγεσσιν ἐπέπλεον· εἰ μὲν ἀῆται
Τείνας οἰκείων λαῖφος ἀπὸ προτόνων·
Εἰ δὲ γαληναίη λιπαρὴ θεός, οὖλος ἐρέσσων
Ποσσίν, ἵν᾽ ὥσπερ καὶ τοὔνομα συμφέρεται.
Ἔς δ᾽ ἔπεσον παρὰ θῖνας Ἰουλίδας, ὄφρα γένωμαι
Σοὶ τὸ περίσκεπτον παίγνιον Ἀρσινόης.
Μηδέ μοι ἐν θαλάμῃσιν ἔθ᾽ ὡς πάρος, εἰμὶ γὰρ ἄπνους,
Τίκτηται νοτερῆς ὠεὸν Ἀλκυόνης.
Κλεινίου ἀλλὰ θυγατρὶ δίδου χάριν· οἶδε γὰρ ἐσθλὰ
Ῥέζειν, καὶ Σμύρνης ἐστὶν ἀπ᾽ Αἰολίδος.

Explicatio.

In hoc Epigrammate quoniam obſcuriora quædam ſunt, Zoographus paucula hæc explicat, quæ nos quoque præterire noluimus. O Venus Zephyriti (Nautilus loquitur) quamquam ego Concha ſum ipſa etiam Luna antiquior, nunc primum tamen tibi ſum conſecrata, eiecta in littus & allata Arſinoæ. Hæc autem Ptolomæi filii Lagi filia fuit, præſtantiſſimæ formæ, Veneris & venuſtatis ſtudioſa. Οὖλος, criſpus, id eſt criſpantibus pedum cirris. Ὥσπερ καὶ τοὔνομα, &c. id eſt vt nauta ἵνα in eodem verſu abundare videtur. Iulis oppidum eſt inſulæ Co. Stephanus, Μηδ᾽ ἐν θαλάμῃσι. legit Zoographus, Μηδέ μοι ἐν θαλάμῃς βόος, ὡς πάρος, &c. Smyrnę plures fuerunt, & earum vna Aeolica. De ouo Alcyones, non habeo, inquit, quod dicam. Idem Epigramma ita vertit Natalis Comes.

Arſinoe.

Iulis Iul.

Concha vetus fueram Zephyris impulſa per vndas,
Depoſitum primum nunc Venus ipſa tenes
Nautam, ſulcabam pontum, ſi ventus & aura
Dum mea natiuus vela rudens tenuit.
Si tranquillus erat, præbebat remigis vſum
Ipſe pes, vt noſtri nomina ſignificant.
Litoribus vicina fui ſimul obuia Iulis
Eſſem ſpectandus ſudus vt Arſiones.
At non in thalamis velut olim mortua cum ſum
Ouum peioris nunc pario Alcyones
Clinia ad ipſe bona me gratificare ſorori:
Quæ Smyrna nata eſt patribus Aeolidis.

CAPVT VI.

DE NAVTILO ALTERO.

BEllonius Cochleam margaritiferam vulgo nuncupatam, alterum Ariſtotelis Nautilum, vti paulo ante innuimus, facit. Id quamquam reprehendat Rondelet. nos tamen non improbamus. quod θαλάμην πολυπόδος, id eſt, polythalamum vocari ſcribit, quod nomen huic Cochleæ recte quadrabit, mirum enim eſt, quod intus thalamos habeat: quamuis videam Nauplii ſiue Nautili ſecundam ſpeciem ab iiſdem Græcis, nunc (ſi eidem Conſtantino credimus) ἀρμενιστάρι nominari à velo, vt ait, quod nauigando erigit. Velificatur enim (inquit) more nauium, protenſa ac ſublata membranula ſiue tunica. Deſcribit vero vt opinor longe aliam, quam Bellonius Cochleam. Inquit enim: Eius Concha non maior Cochleæ, ſed ſubtiliſſima ac pellucida: cuius hiatus oblongus, vt in Conchis Venereis. Sic ille. Bellonii ſane Concha Cochlea multo maior eſt, de qua ſic ſcribit: Secundam Nautili Conchæ ſpeciem ab Ariſtotele tradidam eſſe hanc puto, quam noſtri artifices in magno pretio ad vaſa ditioribus abacis accommoda conficienda habere ſolent. Porcellanam ob id vocant, quod de Muricis Conchis formam habeat. Eam enim (de qua in Buccino differemus) etiam procellanam nominant, ex qua antiquis vaſa quæ murrhina dicebantur, fieri ſolebant: id enim mihi coniicere per vos liceſbit,

Cochlea Margaritifera.

Porcellana cur ſic dicta.

Vaſa myrrhina vnde dicta.

quanquam alii à myrrhæ (quam Græci σμύρναν vocant) fragrantia dicta fuiſſe putent. Murrhinum igitur Nautilum hunc dicere poterimus. Huius amplitudo cum ſuperiore (Nautili primo genere) conuenit. Sed paulo magis eſt craſſus: prior præterea Pectunculorum more ſtriatus eſt: hic omnino glaber, parte interna infinita habens interſtitia: vndecunque nitidus, ac mira colorum varietate ſplendens: ſubinde circumagentibus ſe in purpuram candoremque maculis. Hæc Bellonius. Gallica nomina iconi adſcripta erant hæc: Coquille de pourcalene; vel Groſſe Coquille de nacre de perle. Cardanus quoque hanc Cochleam deſcribit, ſed alterum Ariſtotelis Nautilum eſſe non apparet eum nouiſſe. In Conchis margaritiferis, inquit, color non abſimilis eſt Cochleis, quas India, vt dicunt, mittit. De colore, forma, ac ſubſtantia dicere poſſum, quod eas viderim ſæpius, vnde veniant, non ſat dicere poſſum. Eſt igitur forma triremis cum alta puppi: in qua vaſculum aliud, diceres poculum à natura excogitatum: nam & magnitudo tanta eſt eius quam vidi: vt cotylam capiat, res profecto vſus elegantiſſimi & pulcherrimæ formæ. Limacis igitur hæc eſt Concha, Margaritarum Conchis ſimillima: tanto vero noſtris nobilior Limacum Conchis, quanto Indicus aer, ac terra, tum aqua, noſtris elementis ſunt præſtantiora, multorum enim ſæculorum curſu res meliores euadunt. Hæc ille. Habes hic primo loco Nautili teſtam rudi cortice obtectam ac variegato colore caſtaneo, altero vero teſtam læuigatam, vtrumque autem aperta & perforata prora tertio loco Nautili teſta eſt variis ab Indis imaginibus extimo cortici inſculptis exornata. quarto ac poſtremo teſta per medium ſecta conſpicienda proponitur, vt interior ſtructura appareat.

CAPVT V.

DE PVRPVRA.

PVrpuram Turbinatorum generis Concham nobiliſſimam eſſe ait Rondeletius. Quod plane veriſſimum eſſe, nos qui inter omnia turbinata Purpuræ quoque primas tribuimus, nullo pœne negotio aſſerere atque affirmare poſſimus, cum ex pretio, in quo apud priſcos habebatur, tum ex vſu eiuſdem. Theopompus apud Athenæum author eſt, Purpuram (ita quoque eius florem, quo veſtes tingebantur, nominamus,) olim vel regibus raram, & expetitã fuiſſe, tanti quidem pretii (vt ab hoc auſpicemur,) vt æquali argento penderetur. Plinius pelagium, hoc eſt, Purpuram in libras quinquagenos nummos, & Buccinum centenos ponit, id eſt, quinquaginta ſolidos & centenos Gallicos, vti ex Budæo ſupputat Bayſius, qui etiam addit violaceæ Purpuræ libram denariis centum, id eſt, decem aureis ſolatis conſtitiſſe, ſiue libris Turonicis viginti, ſupputante Roberto Cenali; dibapham Tyriam, denariis mille, id eſt, mille Iuliis vel centum aureis ſolis, vel libris Turonicis ducentis. Acceptum hoc quoque ex Plinio eſt, apud quem ſic legimus: Nepos Cornelius, qui diui Auguſti principatu obiit: Me inquit, iuuene violacea Purpura vigebat, cuius libra denariis centum veniebat, nec multo poſt rubra Tarentina. Huic ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Celebrat item Purpuræ pretium Epigrammatarius, dum canit.

Emit lacernas millibus decem Baſſus
Tyrias, coloris optimi.

Et in Mancinum.

------ Mollibus decem dixti,
Emptas lacernas munus eſſe Pompilæ.

Idem poeta in Proculeiam (inquit Bayſius,) veſtis Purpureæ immenſum pretium ponit quam trabeam fuiſſe puto, vel togam pictam, de quibus paulo poſt fuſius dicetur. Ludit in vxorem quæ diuertitã viro, propterea quod prætor eſſet renunciatus.

Quid rogo, quid factum eſt? ſubiti quæ cauſa doloris?
Nil mihi reſpondes? Dicam ego, prætor erat.
Conſtatura fuit Megalenſis Purpura centum
Millibus, vt nimium munera parua dares.

Megalenſis Purpura.

Per Magalenſem Purpuram intelligit togam pictam, qua ornabantur prætores celebrandis Megalenſibus ludis. Vel fortaſſe Megalenſis Purpura accipienda eſt ea quæ à prætoribus in ornatum chori in ludis illis, partim emebatur, partim conducebatur, partim etiam commodato rogabatur. Cuius meminit Plutarchus in Lucullo, vbi loquitur de quodam prætore de ſpectaculis ambitioſe ſolicito: qui cum à Lucullo in chori ornatum Chlamydes Purpureas peteret, reſpondit, inſpecturum ſe ſi domi haberet, daturumque, poſtridie vero interrogauit eum, quot ſibi eſſet opus, illo autem affirmante centum ſufficere, iuſſit accipere bis totidem. Hactenus Plutarchus, qui ex Horatio ſumpſiſſe hæc videtur, epiſtola ad Numitium, dum ait:

------ Chlamydes, Lucullus, vt aiunt,
Si poſſe centum ſcenæ præbere rogatus
Qui poſſim tot? ait, tamen & quæram, & quot habebo,
Mittam, poſt paulo ſcribit ſibi millia quinq;
Eſſe domi chlamydum, partem vel tolleret omnes.
Exilis domus eſt, vbi non & multa ſuperſunt.

Verum vt ad Purpuræ pretium reuertamur, id ſi quis alius maxime celebrauit Plinius his verbis: Conchylia & purpuras omnis ora (hora) atterit: quibus eadem mater luxuria paria pene etiam margaritis pretia fecit: Proxime autem dixerat de margaritis, æternæ prope poſſeſſionis eas eſſe & ſequi hæredem. Et alibi Pretia (inquit) medicamento ſunt quidem pro fertilitate litorum viliora: non tamen vſquam pelagii libras quinquagenos nummos excedere, & Buccini centenos ſciant, qui iſta mercantur immenſo. Sed alia ſunt in fine initia: iuuatque ludere impendio, & luſus geminare miſcendo iterum, & ipſa adulterare adulteria naturæ: ſicut teſtudines tingere, argentum auro confundere, vt electra fiant, addere his æra, vt Corinthia. Ex quo tam ingenti pretio purpuram non à quibuſuis vſurpatam fuiſſe conſtare arbitror. Socrates, referente Plutarcho in libro de Animi tranquillitate, quendam amicorum audiens dicere: quam ſumptuoſa eſt vrbs? mina venditur vinum Chium, Purpura tribus, mellis hemina quinque denariis: adduxit ad farinas; dicens, ſextarius venditur obolo; frugaliter in vrbe viuitur: tum ad oliuas; duobus æneis chænix; deinde ad oxonides, hæc decem drachmis venditur veſtis: viles ſunt in vrbe. Sic Socrates: innuens bene quempiam ac honeſte veſtiri poſſe, etſi ex tam pretioſa Purpura tincta non eſſet. Erant tamen omnes Purpuræ ſummopere amantes, adeo vt tinctores illius & qui eam aduehèrent, à vectigalibus immunes haberentur: Quare nec mirum erit, quod de Vladislao Polonorum rege legimus, Valachis quadringentarum Purpurarum tributum impoſuiſſe. *a* Strabo aſſerit Tyrios obtingendi Purpuræ peritiam (quanquam maxima huiuſmodi officinarum multitudo eorum vrbem redderet grauiorem) locupletiores factos eſſe, & non ſolum è regibus, ſed à Romanis etiam libertate donatos fuiſſe. Iam vero qui Purpuram vſurparint, aliquid dicamus, & qui ea delectati ſint, quales profecto reges fuiſſe, ac ſummos magiſtratus inueniemus, quin etiam ſacerdotes, & quod amplius eſt, ipſoſmet deos. Atque ita Palladis vulnus Purpurea faſcia obligatum fuiſſe legimus, faſcia ſcilicet, quæ deam deceret immortalem, quando mortalibus alba ſufficere poteſt. Conſtat quoque veſtes Purpura imbutas diis ſuis veteres, tanquam eximia ac ſinguluria dona obtuliſſe; in quo ſenſu apud *b* Statium legimus Iunoni ſceptrigeræ à Tyriis peplum dono oblatum, quod Purpura in primis condecoratum eſſet:

Purpuram non omnes vſurpabãt.

Vt purpurã amarẽt veteres.

a Lib. 16. Geog.

Tyrij cur diuites facti.

Qui Purpura vſi.

Veſtes. Purpureæ. Dis oblata.

b Lib. 10. Syluar.

Peplum etiam dono, cuius mirabile textum
Nulla manus ſterilis, nec diſſociata marito
Verſarat calathis, caſta velamina diuæ
Haud ſpernenda ferunt, variis vbi plurima floret
Purpura picta modis, mixtoq; incenditur auro.

Ornabant autem etiam deorum templa tam pretioſo apparatu, quemadmodum idem poeta ſub exemplo *c* Veneris demonſtrat, canens:

Templa. Deorum. Pupureis veſtibus ornata.

c Lib. 1. Sylu.

Digna Deæ ſedes nitidis nec ſordet ab aſtris
Hic Libydus Phrygiuſq; ſilex, hic dura Laconum
Saxa virent. hic flexus onyx, & concolor alto
Vena mari, rupeſq; nitent: quis Purpura ſæpe
Oebalis & Tirij moderator liuet aheni.

d Claudianus illuſtris admodum poeta eiuſdem deæ ſuperbiſſimum comptum deſcripturus non inuenit colorem præſtantiorem, à quo veſtitum eius commendaret, quam Purpureum: canit autem:

d Lib. 2. de rapt. Proſer.

Illi multiplices crinis ſinuatur in orbes
Id alia diuiſus acu, ſudata marito
Fibula, Purpureos gemma ſuſpendit amictus.

Ex recentioribus noſtri æui poetis non ignobilis Ælius Iulius Crotta de Apolline ait:

Phœbe pater late Tyrio ſpectabilis oſtro.

In Tyro Herculis, ſacerdos, referente Alexandro ab *e* Alexandro, cum infula & Purpura incedebat: Sed & Hebræorum Sacerdotes Purpuræ vſum magni admodum feciſſe non eſt à ratione aut veritate alienum. Tradit enim *f* S. Iſidorus Araonis cingulum Purpura, Cocco, & Hyacintho fuiſſe contextum, ex quibus præterea tabernacula Dei confecta fuiſſe ex diuino præcepto ſacra pagina teſtatur, non ſine alto myſterio, vt ſuo poſt loco patebit. Inuenio item Purpura & aureo monili vtendi poteſtatem ab Antiocho cognomento Sedete datam fuiſſe Ionathani duci & Pontifici Iudæorum, qui ſummi ſacerdotis apud eos munere fungebantur. Erat veruntamen Purpura regum ac cæterorum procerum præcipuum ac peculiare ornamentũ. Togam eorũ regiam ac pictam dictam fuiſſe *g* Lazius autumat, quanquam & Romanis Coſſ. poſt modum, vt modo patebit, ex vſu fuerit. Erat autem eodem ſcribente non modo Purpurea, ſed aureis etiam floſculis exornata. Quantum verum vero decoris atq; ceu authoritatis regibus adderet tam pretioſum ornamentum vel quilibet penes ſe iudicare poteſt. Plut. in præceptis reipublicæ gerendæ id obiter innuit, inquiens: At vero magni illi reges, & à Ioue. vt Homerus ait prognati, Purpuris, ſceptris, ſtipatoribus, deorumque oraculis ſeipſos extollentes, vbi maieſtate ſua tanquam præſtantioris ipſi naturæ vulgus ſibi ſubiecerunt & cætera. Audi quæſo quid nobis facundiſſimus ac Diuus inquit Ambroſius: Quid etiam Purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum eſt igitur, quod in regibus adoratur. Quamobrem taxatur à multis Euripides, quod in veſtibus laceris introduxerit reges & principes, & è contrario laudatur Sophocles qui in aureis & Purpureis Veteres quoque poetæ, eoſq; ſecuti recentiores omnes amictus pretioſiſſimos, nominaturi, eos Purpureos ſemper faciunt, vt pluribus ſubinde locis patebit, nunc de regibus ipſis proſequamur. *h* Ouidius.

e L. 2. c. 8.

Sacerdotes. Iudæorum. Purpura vſi.

f Lib. 19. cap. 21.

Toga regiã Iudæorum.

g L. 8. c. 8.

Toga picta quæ.

Regum ornamentum Purpura.

Euripides taxatus.

h Lib. 3. Metam.

---------- Medio rex ipſe reſedit
Agmine Purpureus, ſceptroq; inſignis eburno.

Medea apud eundem de Iaſone,

Rideat & Tyrio iaceat ſublimis in oſtro.

i In arte poet.

i Eleganter etiam Horatius dicebat:

Regali conſpectus in auro, nuper & oſtro.

k Lib. 16. Geog. *Perſæ Purpurati incedebant.* *l Lib. 4.* *m L. 3. q. 1.*

Cæterum ne in vna tantum regione Reges Purpura reſplenduiſſe quiſpiam credat, de nonnullis diuerſis aliquid quoque dicendum eſſe videtur. *k* Strabo author eſt apud Nabatæos Purpuratos incedere reges Perſæ autem in primis Purpura induebantur. Teſtatur *l* Herodotus regem Aethiopum, cum conſpexiſſet à rege Perſarum miſſam ſibi veſtem Purpuream, & ab Ichthyophagis didiciſſet tincturæ rationem, dixiſſe, δολεροὺς μὲν ἀνθρώπους εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτῶν τὰ εἵματα, id eſt, non ſolum homines eſſe ſubdolos, ſed & veſtes eorum eſſe doloſas. Plutarchus quoq; in libro de malignitate Herodoti de Pupura & vnguento ait dixiſſe, doloſas formas, doloſas veſtes eſſe *m* Perſarum. Et in Sympoſiacis eiuſdem dicterij meminit his verbis: Aut vnguentum potius & Purpuram auerſamur ob luxum iis adhærentem, tanquam doloſas veſtes, doloſos colores, vt barbarus ille dicebat. Idem rurſus author in oratione de fortuna Alexandri Perſarum Purpuræ meminiſſe videtur, dum ait: Noli meæ virtuti detrahere, noli meam gloriam deprimere: tuum opus eſt Darius, quem ex ſeruo & aſtanda regis dominum Perſarum feciſti: tuum Sardanapalus, cui Purpuram pectenti diadema regium circumpoſuiſti. *n* Herodotus, *o* Valerius & *p* Strabo clariſſimi ſcriptores, quam grata Perſarum regibus fuerit Purpura, non obſcure innuunt, aſſerentes Purpuram imperium peperiſſe Syloſonti apud Darium, qui olim curioſa contemplatione viderat Syloſontem amiculo Purpureo indutum, eiuſque pulchritudine captus id mercari voluerat: Sed Syloſon, Ego, inquit, amiculum pecunia nulla vendo, ſed tibi dono do, ſi modo tuum perpetuo eſſe debet. Mox Darius memor muneris liberaliter dati Syloſontem remuneratione regia remuneratus eſt: namq; pro veſte illi retribuit imperium Sami inſulæ fortunatæ & optimæ. Legitur præterea epigramma Philippi, in quo Leonides Lacedemonius Xerxi Perſarum regi inſultat, quod eius corpus inter cætera cadauera inuentum ob ſingularem virtutem Purpura contegendum curaſſet, reſpuens ipſius honorem, proditori magis, quam Lacedæmonio, id eſt, viro forti conuenientem. Charon apud Lucianum cum à Mercurio quæſiſſet, qui apud mortales ille eſſet, cui pallam Purpuream fibula nectebat, quemque corona adornabat, intellexiſſetque Polycratem Samiorum tyrannum eſſe, affirmat ſe huiuſmodi hominum quemcunque nudum in ſuo nauigio agnouerit, maxime deriſurum, quando, inquit, neque Purpuram, neque regium capitis tegmen, denique neque ſolium ſecum adferant aureum. *q* Virgilius quoq; de Latino rege loquens canebat:

n In Thaliæ. *o Lib. 4.* *p Lib. 14. Geog.* *Syloſon rex Sami quomodo factus.* *q L. 7. Aeneid.*

Talibus Ilionei dictis defixa Latinus
Obtutu tenet ora, ſoloq; immobilis hæret
Intentos voluens oculos, nec Purpura regem
Picta mouet, nec ſceptra mouent Priameta tantum

r Lib. 9.

Et *r* poſt rurſus:

Orbis picta croco, & fulgenti murice veſtis

s Lib. 1.

Idem *s* poeta de domo regia Didoris

At domus interior regali ſplendida luxu
Inſtruitur, mediiſq; parant conuiuia tectis.
Arte laborata veſtes, oſtroq; ſuperbo.

Didonis habitus.

Item de eadem regina venatum cum Aenea eunte,

Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pœnorum expectant, oſtroq; inſignis & auro
Stat ſonipes, & frena ferox ſpumantia mandit.
Tandem progreditur magna comitante caterua
Sidoniam picto chlamydem circundata limbo
Cui pharetra ex humeris, crines nodantur in aurum
Aurea Purpuream ſubnectit fibula veſtem,

Aenea.

Aeneas etiam apud eundem victoribus pręmia proponit, quę ſunt:

Armaq; & oſtro
Perfuſa veſtes, argenti, auriq; talenta

Sed & Mercurius ibidem Troianorum regem

Aeneam fundantem arces ac tecta nouantem
Conſpicit, atq; illi ſtellatus iaſpide fulua
Enſis erat, Tyrioq; ardebat murice lana
Demiſſa ex humeris, diues quæ munera Dido
Fecerat, & tenui telas diſcreuerat auro.

t Lib. 4. dec. 3. *Dionyſius Purpuratus.* ** In Ariſtippi vita.*

t Liuius vero ſcribit Hieronem, filiumq; eius Gelonem, Siciliæ reges nec Purpuræ veſtis habitu, nec alio vllo inſigni differentes à cæteris ciuibus proceſſiſſe, contra Hieronymum Purpura ac diademate, & ſatellitibus armatis quadrigiſque etiam alborum equorum interdum vſum eſſe. Dionyſius vero eiuſdem inſulæ tyrannus non modo ipſe Purpuram induebat, ſed referente * Diogene Laertio, iuſſit aliquando in conuiuio, vt ſinguli in veſte Purpurea ſaltarent. Id cum Plato renueret, dicens,

Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι στολήν,
Ἄρρην πεφυκὼς, καὶ γένους ἐξ ἄρσενος, hoc eſt.
Effœminata veſte non poſſum tegi
Cum ſim vir, & virili natus ſtemmate.

ſumpta ea Ariſtippus ſe induit, & cum ſaltare inciperet, proprie prompteque dixit.

------- Καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
Οὖσ᾽ ἥ γε σώφρων οὐ διαφθαρήσεται, hoc eſt.
------ *Neq; in ſacris Liberi*
Patris, pudica mens vnquam corrumpitur.

u Lib. 7. dec. 3. *Philippus Purpuram reſpuit.*

u Philippus quoq; rex teſtante Liuio Purpuram quandoq; reſpuit hoc enim de eo ſcripſit: Philippus ludorum quoque, qui reliqui erant, celebritatem, quantæcunque de Romanis tamen victoriæ partæ famam auxerat, lætitiaq; ingenti celebrati feſti dies, eo magis etiam, quod populariter dempto capitis inſigni, Purpura atque alio regio habitu æquauerat ſe cæteris in ſpeciem. Præterea Plutarchus in libro de fraterno amore de Antiocho Seleuci fratre ait: Antiochus hoc nuncio allato (Seleucum nempe à Galatis deuictum) Purpuram depoſuit, pullaq; ſumpta veſte, & clauſa regia, fratrem luxit. Phœnici regi, vt Suidas teſtatur, Purpura ab Hercule Tyrio, cum hanc tincturam, canis ſui maxillis cruentatis reperiſſet, oblata eſt, is vero rex primus Purpuram geſſit. Cleitus Alexandri familiaris cognomine Candidus, quoties adeuntibus reſpondere vellet, amictus veſte Purpurea & obambulans cum iis qui compellauerant, ſermones conferebat, vt Athenæus prodidit ex Agatarchide Cnidio libro decimo de Aſia. Et mox ex Phylarcho, Alexandri quotidianos ſumptus deſcribens, ait primos clauiarios Perſas quingentos circa tabernaculum ſuum fori aſtitiſſe Purpureis atque melinis (colore mali Cydonii) veſtibus indutos, extra tabernaculum Purpuratos quingentos, quibus cum veſtitum indulſerat. Scripſiſſet tum Alexandrum ad Ioniæ ciuitates & primum Chios, ſibi Purpuram vt mitterent: velle namq; ſe familiares omnes Purpura ſtola veſtire. Sed de regibus hæc citaſſe ſufficiat. Recte quidem regalis inde Purpurea dicta eſt. Cicero pro Scauro: Quem Purpura regalis non commouit, eum Sardorum maſtruca mutauit? Maſtruca veſtis erat Sardorum è pellibus. Et *x* Claudianus regiam eam nominauit, canens.

Phœnix primo Purpuram geſſit. *Tributum ex Purpura.* *Regalis cur dicta Purpura.* *x Lib. 8.*

----- *Cum regia circi*
Conuexum gradibus veneratur Purpura vulgus.

ipſos vero reges Purpureos.

Sub tua Purpurei venient veſtigia reges.

Reges Purpurei cur dicti. *Purpuram petere quid.*

Hinc quoque Purpuram petere pro ad regni gubernacula aſpirare Latini dicunt, itemq; Græci. Plutarchus libro de fraterno amore: Contra Antiochi, Seleuci, Grypi, Cyxiceni cum non didiciſſent ſecundo à fratribus eſſe loco, ſed Purpuras ac diademata appeterent, ſeipſos inuicem, ipſamq; adeo Græciam multis calamitatibus oppleuerunt. Virgilius.

Non illum populi faſces, non Purpura regum.

Et alibi

------ *Nec Purpura regem*
Picta mouet.

Chriſtus Purpurea veſte indutus. *Cardinales cur Purpuram geſtent.* *y Cant. 3. ſt. 14.*

Quamobrem veſte etiam Purpurea in hunc modum creator ac redemptor humani generis, vel vt ſcenica larua regem fictitium agēs ac ridiculum à nefariis illis Iudæis illudebatur, cum alioqui Purpura illa grandi non vacaret myſterio, de quo poſt agemus: ſicut & ruber pileus & purpura, in Concilio vniuerſali decimotertio Lugdonenſi conceſſa ſunt S. R. E. Cardinalibus, vt admonerentur ſe ſemper paratos eſſe debere, pro Chriſtiana religione ſanguinem, qui per Purpuram Chriſti deſignatur, effundere. Amictus iſtius Cardinalium, Illuſtriſſimi Hyppoliti Eſtenſis exemplo meminit *y* Arioſtus:

Quel che in pontifical habito imprime
Del purpureo Capella Sacra chi oma
E' il liberal magnanimo, ſublime,
Gran Cardinal de la Chieſa di Roma
Hippolito, ch' à proſe, à verſi, à rime
Dara materia eterna in ogni idioma.

** In Craſſo.* *z L. 6. var. cap. 6.* *Veſtis Purpurea cur in bello.* *a Odyſſ.*

Iam vero Lacedæmonios ad prælia euntes puniceam veſtem (φοινικίδα. φοινικὶς autem veſtis erat virilis purpurea, vnde * & Plutarchus φοινικίδα pro paludamento, (quæ veſtis Imperatorum erat) Purpureo dixit teſte Bayſio.) indutos venire oportuiſſe tradit *z* Ælianus, vt & color aliquam grauitatem præ ſe ferret, & ſi in eam ſanguis è vulneribus influeret, terribilior ſpectatu hoſtibus fieret, Simile plane eſt quod de Laconibus narrat Euſtathius, ſed tamen veſtes in bello Purpureas geſtaſſe prodidit, vt notæ ſanguinis vulneratorum, coloris cognatione tegerentur, & minus alii terrerentur. Verba Euſtathij *a* hæc ſunt. χρῆσθαι εἶναι ἐν πολέμῳ φοινικόεντα φορήματα, ἐφάνη ἐν Ἰλιάδι ... Λακωνικόν, ὡς ἐν μάχαις ἀποκλέπτοιτο ἡ τοῦ αἵματος ῥύσις διὰ τῆς ὁμοχρόου ἐνδύσεως. Vt modo ad Romanos accedamus, hos fere vel à principio vrbis conditæ purpureo amictu delectatos fuiſſe luce clarius eſt, quanquam alii Tullum Hoſtilium, qui poſt Numam Pompilium vixit regnauitque, primum Purpura vſum eſſe velint, alii Numam Pompilium allata Regis Hetruſcorum veſte, alii ipſum Romulum qui primus regnauit: verum ego alia Romulum, alia Numam, Tullum alia vſum fuiſſe ſuſpicor. Plinius, Purpuræ vſum Romæ (inquit) ſemper fuiſſe video, ſed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullum Hoſtilium è regibus primum vſum Hetruſcis deuictis ſatis conſtat. Trabea autem, (de qua mox plura) proprie regum erat, eaque poſtmodum alios vſos fuiſſe ſuſpicandum eſt: quare cecinit Virgilius:

Romani reges qui primum Purpura vſi. *Trabea.*

Ipſe Quirinali lituo, paruaq; ſedebat
Succinctumq; trabea, læuaq; anile gerebat.

b Epiſt. 13. ad Paul.

Auſonius *b* vero illuſtris admodum poeta ac vir conſularis id declarat dilucide, dum canit:

Paulinum, Auſoniumq; viros, quos ſacra Quirini
Purpura & auratus trabea velauit amictus.

Trabeati qui.

Qui vero trabea erant induti, trabeati vocabantur, quod ex Ouidio innoteſcit, apud quem de Romulo legimus.

Hoc igitur vidi trabeati cura Quirini
Cum rudibus populis annua iura daret.

Placuit poſtea & conſulibus Romanis (de quibus poſt) atq; Imperatoribus Purpura, atq; vt à primo auſpicemur, de eo apud Ciceronem inuenio, Cæſar cum Purpura veſte proceſſit: Et rurſus de eodem: paulo ante interitum Cæſaris, cum immolaret illo die quo primum in ſella aurea ſedit, & cum Purpura veſte proceſſit, in extis bouis non fuit cor. Dion. Caſſius *c* Octauium Auguſtum teſtatur peculiares ſibi habuiſſe palmatas pictaſque veſtes, ideoque cæteris interdixiſſe earum vſum. Legitur idem Imperator, ipſe quod emerit in officinis Purpuram, vt ſi quæ præſtantior eſſet alia, ſibi cederet in vſum. Caligula referente Suetonio Ptolomæum & accerſitum è regno & exceptum honorifice non alia de cauſa repente percuſſiſſe, quā quod edente ſe munus, ingreſſum ſpectacula conuertiſſe hominum oculos fulgore Purpureæ abollæ animaduertiſſet. Nero vero, vt idem Suetonius teſtatur, piſcatus eſt rete aureo, Purpura coccoque funibus tinctis. Lego etiam apud Xiphilinum, eundem Neronem vela, quæ in theatris vel amphitheatris ſuperinduci ſolent, arcendo æſtui & ſoli, Purpurea ſuſpendiſſe, ſtellis aureis varie interſtincta. Eius verba ſunt. Τά γε μὴν παραπετάσματα τὰ διὰ τοῦ ἀέρος διαπταθέντα, ὅπως τὸν ἥλιον ἀπερύκει, ἁλουργὰ ἦν καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἅρμα ἐλαύνων ὁ Νέρων ἐνεστίκτο, ἀστέρες δὲ χρυσοῖ περιξ ἐπέλαμπον, id eſt, Vela etiam quæ per aerem expanſa ad arcendum ſolem, Purpurea erant: inque iis mediis Nero acu pictus, currum agitans (videlicet inſtar Phœbi, vt ait doctiſſimus Lipſius) circum vero vndique aureæ ſtellæ. M. Antonius apud Actium, vt ſcribit Alexander ab Alexandro, Purpureum velum prætoriæ naui pro inſigni dedit. Idem feciſſe ex Græcis legimus Alcibiadem. Plinius, neſcio an de eodem Nerone, vidimus, inquit iam & viuentium ouium vellera Purpura, Cocco Conchylio ſeſquilibris confecta, velut illa ſic naſci cogente luxuria. Huc quoq; ſpectare videtur quod Iulius Capitolinus in vita Clodii Albini ſcribit. Sane vt tibi inſigne aliquod imperatoriæ maieſtatis accedat, habebis vtendi coccinei pallii facultatem, me præſente & ad me & cum mecum fueris, habiturus & Purpuram, ſed ſine auro. *d* Athalaricus rex Iuſtiniano Imperatori apud Caſſiodorum à principio. Non vos, inquit, (innuens omnes Imperatores Purpura vſos fuiſſe) maiorum Purpuratus tantum ordo clarificat, non ſic regia ſella ſublimat, quantum longe lateque potens gratia veſtra nobilitat. Et rurſus ad Hildericum regem Vandalorum. Mater quinimo haberi debuit, quæ nobis regia profudit. Nam & hoc nobilitati veſtræ fuiſſet adiectum, ſi inter has diuorum. (Haſidirigorum) ſtirpem retinuiſſetis Amali ſanguinis Purpureā dignitatem. Adeo vt equidem luce ſit clarius omnibus Imp. ac regibus Purpuram placuiſſe, Claudianus de Honorio Auguſto quartum conſule:

c Lib. 49. *d Lib. 8. Var.*

Omnibus acceptis vltro te regia ſolum
Protulit, & patrio felix adoleſcis in oſtro.

Herodianus de Commodo: ſimul, inquit, Purpureas ſibi auro intextas veſtes circundaret, non ſine omnium irriſione. Quippe eodem ſchemate & fœminarum luxum & heroum virtutem repræſentabat. Sic & apud * Theodoritum legimus D. Ambroſium, cum iuſſiſſet vt Theodoſius Imperator cum reliquis laicis conſiſteret, quia ad loca interiora ſolis Sacerdotibus aditus pateret, dixiſſe, Purpura Imperatores, non Sacerdotes efficit. Fuit ſane Romæ Purpuræ vſus iam inde ab initio vrbis conditæ vt diximus, diſtinguebatque, vt ait Plinius ab equite curiam, id eſt, inſigne erat Romani magiſtratus, atq; idcirco quamplurimo vendebatur. Huic (Purpuræ flori) faſces ſecureſq; Romanæ viam faciunt; (conſulatus autem inſignia erant duodecim faſces, totidem lictores, Purpurea prætexta, curulis ſella) idemq; pro maieſtate pueritiæ eſt. Diſtinguit ab equite curiam: Diis aduocatur placandis, (conſules enim non niſi Purpurati ſacrificabant) omnemq; veſtem illuminat: in triumphali miſcetur auro. Quapropter excuſata & Purpuræ ſit inſania. Hæc Plinius, quibus ſane mirum in modum Purpuræ dignitatem extollit, adeo vt mirum ſit Purpuræ vſum tam rarum vel penitus nobis potius ignotum eſſe, cum alioqui tota poſteritas luxurioſa admodum fuerit. Hinc paſſim Purpura pro ipſomet magiſtratu accipitur, vt apud Ouidium de Piſone.

** L. 5. hiſt. eccl. c. 17.* *Purpura & di... apud Roma.* *Conſules Romani Purpurati ſacrificabant.*

Cum tua biſſenos numeraret Purpura faſces

Sic & Iuuenalis ait ----- *Sed quinq; taberna*

Quadringenta parant, quid confert Purpura maius
Optandum, ſi Laurenti cuſtodit in agro
Conductas Coruinus oues.

Elegāter ac clare Claudianus de tertio Honorii conſulatu canebat:

Diues Idaſpeis augeſcat Purpura gemmis
Succedant armis trabea, tentoria lictor
Ambiat & Latia redeant ad ſigna ſecures.

Atque dilucide Lucanus in panegyrico Calphurnii Piſonis

Quis digne refert, qualis tibi luce ſub illa
Gloria contigerit, qua tu, reticente Senatu
Cum tua biſſenos numeraret Purpura faſces,
Cæſareum grato ceciniſti pectore numen.

Nec non & Martialis.

Te primum pia turba rogent, te voce ſalutent,
Purpura te felix, te colat omnis honos

Et rurſus de conſulatu Syllii:

Rerum prima ſalus & vna, Cæſar
Gaudenti ſuper eſt adhuc quod optet
Felix Purpura, tertiuſq; conſul.

** L. 1. Faſt.* *Senatus Purpureus.* ** L. 1. Syl. in Craſ.*

Plinius * de gallo gallinaceo: Vt plane dignæ aliti tantum honoris præbeat Romana Purpura. * Ouidius de nouo conſule.

Iamq; noui præeunt faſces, noua Purpura fulget.

Quin & ipſum magiſtratum ſiue Senatum purpureum vocari legimus. * Statius

Cantu Purpureum trabes ſenatum

Deponebant nonnunquam Purpuram, nimirum vel allato triſti aliquo nuncio, vel ob mortem cuiuſpiam affinis, quo tempore pulla ſeſe induebant: quare * Plutarchus ait: Fertur eo die Craſſum non Purpureum (vt Romanorum Imperatorum mos erat) Sed atro paludamento ad milites proceſſiſſe. Lucanus de toto magiſtratu præuidente calamitates belli ciuilis

** Lib. 2.*

Ergo vbi concipiunt, quantis ſit cladibus vrbi
Conſlatura fides ſuperum, ferale per vrbem
Iuſtitium, latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata eſt Purpura faſces.

k L. 8. c. 8. *Purpura Romanis per omnes veſtes.*

Erat autem Purpura, inquit *k* Lazius, apud Romanos per omnes veſtes, nimirum Purpura prætexta, Purpura in lato clauo, Purpura chlamys, & Purpura paludamentum. Tacuit autem trabeam, de qua tamen alii multa ſcribunt. Cæterum Purpuram fuiſſe per omnes eas veſtes (quod quærimus) etiam confirmat aſtruitque doctiſſimus Aldus Manutius his verbis: Reſtat color: quem fuiſſe Purpureum non modo in latis clauis, verum in reliquis etiam tunicis veterum teſtimoniis probabo. nam ſi tunicæ expertes lati claui Purpureæ ſunt: cur latos clauos, id eſt, nobiliſſimum tunicæ genus Purpura priuemus? tunicas autem lato clauo carentes Purpureas fuiſſe, aperte docet *l* Quintilianus his verbis: Vt Purpuræ recte deſcendant, leuis cura eſt: notatur interim negligentia. Non loquitur de tunica lati claui, & Purpuras tamen nominat. Cicero etiam Purpuream tunicam non modo in ordine Senatorio, verum in plebeis quoque hominibus videtur agnoſcere, cum ait de L. Piſone in oratione pro Sextio: Veſtitus aſpere, noſtra hac Purpura plebeia ac pæne fuſca. Noſtra, dixit, qua nos vtimur Senatores: plebeia vero, quia Purpurea Piſonis tunica fili craſſitudine plebeiæ Purpuræ ſimilior, quam ſenatoriæ, videretur deinde ſubiunxit de colore. Ac pœne fuſca: quia varius erat Purpurarum color, vt ex Plinio liquet. Verum de tunica lati claui Purpurea, vt omittantur dubiæ fortaſſis fidei teſtimonia, ſatis aperta ſit ſignificatio in hoc Ouidii verſu.

l Lib. 11.

Induiturq; humeris cum lato Purpura clauo.

m Lib. 9. c. 36. *Plinius explicatus.*

Plinius *m* autem, cum dixit: Purpura diſtinguit equitem à curia: non ſignificauit in Senatoria tunica Purpuram fuiſſe, in equeſtri non fuiſſe: iam enim probauimus Purpuram in omni tunica fuiſſe, ſed de lato clauo Purpureo locutus eſt, qui Senatorem ab equite Purpureum quidem clauum, anguſtum tamen geſtante, diſtingueret. Id explanat idem *n* Plinius: Annuli diſtinxere alterum ordinem à plebe, ſicut tunica ab annulis Senatum tantum: quanquam & hoc ſero: vulgoque Purpura latiore tunicæ vſos inuenimus etiam præcones. Quis non videt latum clauum ſignificari? nam, ſi ſolus Purpuræ color Senatum ab equitibus diſtinxiſſet, non dixiſſet, Purpura latiore tunicæ, ſed Purpurea tunica. Appellabatur autem tunica lati claui, ab ipſis clauis Purpureis, qui tunicæ inſerebantur, vt ex Feſto patet, quanquam cum palmata confundat, vt dictum eſt. Quibus clauis Purpureis vt opinatur Bayſius mappæ quoque ad limbum, variari ſolebat. Et hoc eſt quod ait Martialis: *Et lato variata mapalia clauo.* Græci eam vocabant χιτῶνα πλατύσημον. Inſerebantur eiuſmodi claui Purpurei ad eam fere partem qua pectus tegebatur. Horatius: *Et latum dimittit pectore clauum.* non quod reuera eſſent claui, ſed quod viderentur clauorum Purpurea capita ſupereminentia in tunicæ ſuperficie. Dicebatur item hæc tunica, Purpura Stlataria, quoniam veteres ſlatum dicebant pro latum & ſlitem pro litem. * Iuuenalis.

n L. 33. c. 1. *Tunica lati claui vnde dicta* *Toga prætexta quæ.* *Stlataria Purpura* *Annus tyrocinii quis.* ** Sat. 7.*

Spondet enim Tyrio Stlataria Purpura filo:

Prætexta vero toga dicta eſt à prætexendo quia ei Purpura, vt ait Macrobius, prætexta erat; hoc eſt, quia Purpuram in ora habebat; vnde etiam Græci περιπόρφυρον vocant, id eſt, circumquaq; Purpuram habentem. Hac vtebantur pueri vſque ad annum decimum ſeptimum qui annus tyrocinii dicebatur. Cuius moris cauſas plures *o* Macrobius indicat. Hanc intellexit *p* Iuuenalis, cum ait

o L. 1. Sat. c. 6. *p Sat. 12.* *q Sat. 11.*

----------- *Veſtem*
Purpuream teneris quoq; Mecænatibus aptam.

Et ante dixerat.

Et princeps Tyrio veſtem prætexuit oſtro

Statius quoque meminit de Aty iuuene loquens:

Nunc pedes enſe vago; prenſis nunc celſus habenis
Ceu ſpectetur, agit; triplici velauerat oſtro
Surgentes etiamnum humeros & læuia mater
Pectora: tunc aurophaleras: auroq; ſagittas
Cingulaq; & manicas, ne coniuge vilior iret
Preſſerat, & mixtum cono criſpauerat aurum.

Pueri cur prætexta vterentur. *prætexta toga etiam magiſtratus.* *r Lib. 4. dec. 4.*

Quantum vero ad pueros pertinet, præcipuum prætexte ſignificatum fuit, vt pudorem indicaret, quem ſcilicet ætas ea, quæ prætextata dicebatur, ſibi proponere deberet, eiuſque rei indicium eſſe Purpureum colorem, vnde admonerentur verecundiam in dictis factiſque omnibus amandam. Inuenio interim prætextam togam non tantum puerorum fuiſſe quin & magiſtratus. *r* Liuius in oratione L. Valerii: Purpura (inquit) viri vtemur prætextati in magiſtratibus, in Sacerdotiis, libri noſtri prætextis Purpura toga vtentur. Plutarchus in quæſtionibus Rom. Purpura prætextam veſtē tribunus plebis non geſtat aliis magiſtratibus gerentibus: an quia magiſtratus omnino non eſt: nam neque lictores habet tribunus plebis, neque pro tribunali ſedens reſpōſa dat. Huc ſpectare videtur illud Silii Italici:

Biſſenos hæc prima dedit præcedere faſces
Et iunxit totidem tacito ſermone ſecures,
Hæc alias eboris decorauit honore ſecures
Et princeps Tyberio veſtem prætexuit oſtro.

Alluſiſſe quoq; apparet ad prætextam Epigrammatariū hoc verſu:

Diuiſit noſtras Purpura veſtra togas.

Inuenio etiam prætextam qua Romanus magiſtratus vtebatur, à nonnullis Purpuream quandam faſciam valde latam intelligi, quæ tamen multipliciter plicata in anguſtum contraheretur, atque ita ſupra alia veſtimenta nunc ab humeris, nunc à pectore in faſciæ modum circumduceretur, nunc eius capita vtrinq; ab humeris in pectus dimitterentur, cuius generis amicula Romæ pleriſque antiquorum ſtatuis inducta conſpicias. Togam palmatam à palmis pectis appellari exiſtimat idem Manutius, cuius tamen non multa apud ſcriptores veteres mentio extat: plures meminerunt tunicæ palmatæ. Nec aſſentitur Aldus qui Feſtum ſecuti, ſi modo Feſtus ita ſcripſit, tunicam palmatam à latitudine clauorum dictam & eandem eſſe cum lato clauo, arbitrantur. Quid enim ſimile (inquit) habet clauus cum palma? Quare tunicam palmatam fuiſſe credit, quam triumphantes, toga picta ſuperimpoſita, tanquam inſigne victoriæ præſtarent. propterea Liuius eam ſimul cum toga picta nominat in decimo. Quos, inquit, vos ſellis curulibus, toga prætexta, tunica palmata, & toga picta & corona triumphali, laureaq; honoratis. Quo loco ſatis patet non ſignificari latum clauum: non enim poſt togam prætextam nominaretur: cum toga prætexta ſit honoratior, quia non ea Senatores omnes, vt lato clauo, ſed tantum qui magiſtratum gererent, vtebantur. Toga picta, veſtis Hetruſca fuit, Purpurei coloris, auro diſtincta, à triumphantibus geſtari ſolita, quam vt ait Florus, ſubactis duodecim Thuſciæ populis, Tarquinius Priſcus Romam tranſtulit, id quod etiam Dionyſius confirmat. Macrobius & Plinius id non Priſco, ſed Tullo Hoſtilio tribuunt. Hæc Purpurea fuit, vt Dionyſius oſtendit. Picta vocatur, quod in ea variæ figuræ ita fingerentur, vt ea ſpecies ad picturæ ſimilitudinem accederet. Differebat ab hac toga Purpurea, quia hæc erat pura, & omnibus ſenatoribus communis, quanquam magiſtratum non gererent: à toga prætexta vero, quia hæc erat alba cum limbo Purpureo circumducto, cum Purpura limbum non haberet. Trabearum genera tria fuiſſe Suetonius in libro de veſtimentis authore Seruio oſtendit, vnum è ſola Purpura; diis conſecratum, alterum è Purpura non ſine albo, quo reges vſi fuerint, tertium augurale è Purpura & cocco. Primum itaq; illud forte fuerit, quod nos ſuperius Diis & conſecratum & gratum fuiſſe diximus. Secundi generis trabeæ fuerunt præ reliquis in maximo apud Romanos vſu. Non enim reges tantum, verum etiam pulſis regibus conſules, item equites cum trabeati idibus Quinctilibus tranſueherentur, eas vſurparunt. Et conſulum quidem trabea, vt videtur Aldo Manuuio, poſt reges fuiſſe militaris habitus, quo conſules in bello vſi fuerunt: ad cuius opinionis corroborationem citat illud Liuii: *s* Conſul, cum Corcyræ hybernaſſet, vere primo incontinente trabeatus ad hoſtem ducere pergit: eandemque ob cauſſam etiam equeſtres turmas bellicam ſpeciem repræſentantes, idibus Quinctilibus trabea veſtitos tranſuectos eſſe aſſerit. Meminit huius trabeæ conſularis Auſonius in gratiarum actione, pro conſulatu, his verbis: In procinctu & tum maxime dimicaturus, palmatæ veſtis meæ ornamenta diſponi feliciter & bono omine: namq; iſte habitus, vt in pace conſulis eſt, ſic in victoria triumphantis. Parum eſt ſi qualis ad me trabea mittatur, interrogas: te coram promi iubes. Hæc ille, ex quibus illud primum conſtat, triumphalem Romanis trabeam fuiſſe, quod alibi non facile inuenias: triumphabant enim in toga picta, vt diximus. deinde conſularem: quod reipub. temporibus inuſitatum fuit: prætexta enim tunc & conſules & reliqui magiſtratus vtebantur: poſtremo trabeam & palmatam veſtem, & togam pictam eandem facit: quin etiam trabeam auro pictam, dicit quod nec Suetonius, vbi de tribus trabearum generibus agit, nec quiſquam alius veterum ſcriptorum veteris & liberæ reipub. meminit. Vnde apparet Gratiano imperante & trabeatos conſules fuiſſe, qui prætextati antea fuerant, & trabeam fuiſſe pictam contra veterum conſuetudinem. De tertio trabearum genere loquitur *t* Dionyſius, vbi de Saliorum veſtitu vel trabeis ſcribens, eas πεϱιποϱφύϱϱς vocat, id eſt, Purpura prætextas, puniceo colore alteriꝰ intertexto. Erat præterea Purpura patritia, cuius meminit Euſebius *u* his verbis: nam inſignis Purpura patritia Conſtantinus ibat paterna domo, patrem quaſi reuixiſſe cunctis in ſe monſtraturus. Militaris Purpura ob virtutem dono dabatur, quod meminit *x* Iulius Cæſar, dum ſcribit: Cæſar tum quidem honores minime proponere velle ait, cum plures tribuiſſet legionibus coronas, alias turmarum ducibus, tribuniſque „ Purpuream veſtem. Et poſt Cæſarem Virgilius, qui ſcribit Ae- „ neam Cloantho, quod præ ceteris rem bene geſſiſſet, Purpuream chlamydem donaſſe:

Victori clamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit.

Wolffgangus *y* Lazius arbitratur ab huiuſmodi Purpura Satrapas quondam, & qui in comitatu principis aut regis erant, dictos eſſe Purpuratos, qui, inquit, alia item voce ab alio veſtimenti genere nominabantur prætextati. *z* Liuius: Sopatrum ex Purpuratis „ & propinquis regis cum quatuor millibus Macedonum & pe- „ cunia nuper miſſum in Africam eſſe. Præſidialis Purpura eodem Lazio ſcribente magiſtratuum erat & prouinciæ præfectorum, qua fortaſſe Pilatum induiſſe Chriſtum Saluatorem noſtrum credendum iudicat. Meminit illius togæ Spartianus in hiſtoria Septimii Seueri. Habuit etiam aliud omen imperii, cum rogatus ad cænam Imperatoriam palliatus veniſſet, qui togatus venire debebat, togā præſidiariam ipſius imperatoris cepit. Hanc intellexiſſe videtur Sidonius Apollinaris.

Huic Socer Antemius præfectus, conſul & idem

Purpurea faſcia.
Toga palmata.
Toga picta.
Cur picta dicatur.
Trabearũ genera.
s Lib. 32.
Triũphant in toga picta.
t Lib. 3.
Purpura patritia.
u Lib. 1. de Conſtant.
Purpura militaris.
x Lib. 5. de bel. ciuili.
y L. 8. c. 8.
Satrapæ Purpurati prætextati cur dicti.
z Lib. 10. dec 3.
Præſidialis Purpura.

Iudiciis populos atq; annum nomine reuit
Purpureos fortuna viros cum murice ſemper
Proſequitur ſolum: hic tantum mutatur in illis
Ve regnet qui conſul eras.

Lacernas in vſu vulgi pulſas fuiſſe conſtat. Lipſius *a* excipit delicatos, qui, inquit, amethyſtini coloris ſumebant aut coccinei, non tamen ſine nota hominum ſeueriorum. Martialis.

Amator ille triſtium lacernarum
Et baticatus atq; leucophæatus
Qui coccinatos non putat viros eſſe
Amethyſtinas, mulierum vocat veſtes:
Natiua laudet, habeat & licet ſemper
Fuſcos colores. Galbanos habet mores.

Seneca epiſt. 115. Quod vides iſtos ſequi, qui aut vellunt barbam aut intermittunt, qui labra preſſius tondent aut abradunt, qui lacernas coloris improbi ſumunt, qui per lucentem togam, qui nolunt facere, quidquam quod hominum oculis tranſire liceat. Lacernæ coloris improbi, Purpureæ ſunt. quoniam inſolens ille color adhuc Senecæ temporibus. Simile in pænulis, Dio *b* [illegible] go item pullæ: Purpureæ tamen quædam lautiorum. Dio *c* [illegible] fius de Tyberio: Cumque Purpurea ſe plerique [illegible] quod antea vetitum fuerat, neminem quidem ipſe reprehendit [illegible] aut mulctauit; ſed cum forte pluiſſet in conuentu quodam, pulla pænula ſe induit, quo facto vti alio genere veſtium nemo deinceps eſt auſus. Et hinc liquet inquit idem Lipſius, quoties interdictus Tyrius color, non ad togas id referendum (albæ enim) & pullæ tantum in vſu) ſed ad pænulas & lacernas. Phaſis libertus, vt citat *e* Martialis, cum legitimum equitis cenſum non haberet, lacernis Purpureis volebat videri eques, [illegible] Domitianus iuſſiſſet ſeruare legem Othonis, [illegible] re in decimoquarto gradu, niſi equeſtrem cenſum [illegible] theatro iactabundus laudabat legem, quaſi ipſe eſſet eques: [illegible] Lectius cui ordinis theatralis cura erat demandata, iuſſit eum ſurgere.

Edictum domini, deiq; noſtri
Quo ſubſellia certiora fiunt
Et puros eques ordinis recepit
Dum laudat modo Phaſis in theatro
Phaſis Purpureis ruber lacernis
Et iactat tumido ſuperbus ore
Tandem commodius licet ſedere
Nunc eſt reddita dignitas equeſtris
Turba non premimur, nec inquinamur.
Hæc & talia dum refert ſupinus
Illas purpureas & arrogantes
Iuſſit ſurgere Lectius Lacernas.

Eodem modo lego apud Athenæum iuuenem quendam ex Ionia indutum Purpura, aureis fimbriis Athenas cum profectus eſſet, interroganti cuidam, cuius eſſet, reſpondiſſe, ſe eſſe diuitem. Vt non videatur mirum Purpuram à Cicerone aliquibus plebeiam [illegible] cari. Eo enim proceſſit Purpura, vt ne plebs ab ea ſibi temperare vellet, adeo vt ſæpe leges aduerſus illam latas eſſe legamus. Suetonius: [illegible] Iulius Cæſar Conchyliatæ veſtis vſum, niſi certis perſonis & ætatibus, perque certos dies ademit. *d* Dio Caſſius [illegible] Cæſar edixit ne quiſquam niſi Senator, [illegible] Purpuram geſtaret, quam iam vulgo ſumi videbat. [illegible] ſtinianì etiam priuatis hominibus vſus Purpuræ interdicitur, in titulo quæ res vendi non poſſit. Nero vero Tyrii & amethyſtini coloris vſum prorſus interdixit referente Suetonio. Et apud Syracuſanos lege cautum erat, ne Purpura aut auro fœminæ ſe exornarent. Præterea à ſeuerioribus omnibus probro dabatur. [illegible] dem, vt apparet ex oratione Ciceronis pro Cœlio: Si quem etiam minimorum horum aliquid offendat, ſi Purpuræ genus, &c. Plutarchus in Catone: [illegible] Virgilii, quo ſignificatur parum virilis veſtis.

Vrbis picta croco & fulgenti murice veſtis.

e Alexander ab Alexandro ſcribit Purpuram plebeiam fuſcam & obſoletam fuiſſe, [illegible] ſed herbarum ſuccis infectam. [illegible] mus; ali putant fuiſſe quidem ex Purpura, [illegible] ra. Cæterum vt ad nobilium Purpuram reuertamur, [illegible] rentur ii proceres [illegible] dum docet Caſſiodorus: [illegible] rimus, [illegible] ne compleri, [illegible] do ſolennem [illegible] tem. Credimus enim aliquem prouenire [illegible] nes illi lacteo [illegible] ebrietate rubuerint, [illegible] tioſiſſimam qualitatem. Quapropter ſi [illegible] ni maris in tuta Conchylia ſolenniter [illegible] aceruus ille Neptunius, generator [illegible] nator ſolis, [illegible] liquore laxaret. Color nimio lepore vernans, [illegible] nigredo ſanguinea regnantem diſcernit, [illegible] & præſtat [illegible] Mirum eſt, ſubſtantiam illam morte confectam, [illegible] poſt ſpatia tam longi temporis exudare [illegible] ribus vulneribus [illegible] rinæ deliciæ à vitali fuerint vigore ſeparatæ, [illegible] ſciunt eſſe grauiſſimæ: ſcilicet ne ſanguis ille nobilis aliquid pe-

Lacerna. *a* Lib. 1. Elect. c. 17.
Lacerna coloris improbi.
b Lib. 57.
c Lib. 5.
d Equitum lacerna.
Stulte Purpura.
Purpura cur plebeia dicta.
Leges latæ aduerſus Purpurã.
d Lib. 49.
e L. 5. c. 18.
Purpura plebeia qualis.
Proceres cur Purpura vterentur.

tarei horroris. Hæc cum infecta ſemel ſubſtantia perſeuerat & neſcit ante ſubtrahi, quam veſtis poſſit abſumi. Quod ſi Conchyliorum qualitas non mutetur, ſi torcularis illius vna vindemia eſt, culpa nimirum artificis erit, cui ſe copia nulla ſubtraxit. In illis autem rubicundis fontibus cum albentes comas ſerici doctus moderator intinxerit, habere debet corporis puriſſimam caſtitatem, quia talium rerum ſecreta refugere dicuntur immunda. Et paulo poſt. Vtrum talis tantaque res, quam facili legitur inuenta compendio? Nam cum fame canis auida in Tyrio litore proiecta Conchylia impreſſis mandibulis contudiſſet, illa naturaliter humorem ſanguineum defluentia, ora eius mirabili colore tinxerunt. Et vt eſt mos hominibus, occaſiones repentinas ad artes ducere, talia exempla meditãtes fecerunt Principibus decus nobile dare, quod ſubſtantiam noſcitur habere mediocrem. Eoa Tyros eſt Hydron Italica, aulicum profecto veſtiarium, non antiqua cuſtodiens, ſed „ iugiter nouella tranſmittens. Cum itaque tanta apud Romanos in dignitate habita ſit Purpura, non mirum eſt, cur non omnes Patritii Veneti ea vtantur. Hi enim togati incedunt ſimili fere quo Romani antiqui amiculi genere, eo excepto quod Purpureum non ſit, ſed ex nigro panno: Purpura enim niſi magiſtratum gerentibus conceditur, hiſque inſignioribus. Nuptialibus quoque & cum primi honores quos procuratorios vocant, alicui deferuntur. (Sunt vero hi ſacrarum largitionum præfecti) cum conſanguineis & cognatis & affinibus licet per aliquot dies vti Purpura in lætitiæ gratulationiſque ſignificatum. Iam vero de aliis quibuſdam veſtibus, quas Purpura decorabat, poſtquam in eas incidimus, non abs re fuerit quædam quam breuiſſime recenſere, ne Purpuræ authoritatem atque honorem deprimere velle videamur Rauiſius Textor ſcribit Purpuram in imo conſitam habuiſſe genus veſtis, quod limbus dicitur, vnde limborarii veſtimenti huius textores dicantur. Ab his fortaſſe non differebant perineſa vocata veſtimenta, in quorum etiam extremitatibus, vt Stephanus Aqueus ait, purpura aſſuta circumcurrebat. Forteque etiam limus dicebatur: multi enim apud Virgilium legunt velati limo, vt teſtatur doctiſſimus Turnebus, *f* nam limus, inquit, veſtis erat ab vmbilico ad pedes, ad pudenda poparum tegenda. Higenus limum cinctum ideo dicit vocatum, quod purpuram tranſuerſam habeat: habebat enim in extremo purpuram limam. Paryphes (παϱύφης) apud *g* Pollucem & Paralurges (παϱαλουϱγες) indumentum appellatur attextam vtrimque habens purpuram. Id vero ab Ionibus dicitur Pachyales (πηχυαλὲς.) ſed & in tunicis virgæ (ῥάϐδοι) Purpureæ vocantur paryphi (παϱυφοι) vnde & in latinis literis (inquit *h* Cælius) virgatæ veſtes, & apud poetam ſagula virgata quæ haberent in virgarum modum deductas vias: cui ſententiæ ſubſcribit *i* Diodorus: tametſi in eo alluſum Seruius putat ad Gallicam linguam qua virgæ diceretur Purpura. Virgilii verſus eſt.

Virgatis lucent ſagulis, tum lactea colla
Auro innectuntur.

Paryphes etiam nominatur apud Athenæum his verbis: Syracuſani prohibuerunt, ne mulieres ferrent veſtes Purpura prætextas, ποϱφυϱᾶς ἐχϐσας παϱυφάς præterquam meretrices. χιτῶνας ἐνδεδυκότες πεϱιποϱφύϱϱς, nominat Hippias apud eundem. Πεϱιήγυτος Heſychio eſt ὁ πεϱιποϱφύϱος χίτων: & πεϱινήσαια, πεϱιϐόλαια, οἷς ἐν κύκλῳ ποϱφύϱα παϱάκειται. Zoographus legendum putat quatuor ſyllabis πεϱίνησα, quoniam ita habent *k* Pollux: Πεϱίνησα ὁλόχϱοσον ἐςὶ πεϱίϐλημα, ἔχον τὰ νήματα ἐξηϱτημένα: ἡ ποϱφύϱα κύκλῳ τὰ τέλη τϋ ὑφάσματος πεϱιέχεται, νήσϋ σχῆμα ποιϋντα τῇ πεϱιϱϱοῇ τϋ χϱώματος, hoc eſt, ita vt ambiens vndiquaque Purpura, veſtem reliquam: ceu mare inſulam includeret, vt forte eandem veſtem Anaxilas νῆσον id eſt, inſulam vocarit. Viriles teſtes à coloribus dictæ ſunt teſte eodem Polluce, ποϱφυϱὶς, ἁλουϱγίς, φοινικὶς. Ξυςὶς veſtis erat tragica muliebris, & exponitur ποϱφυϱὶς (ἢ) κϱοκωτὸν ἱμάτιον à ſcholaſte Ariſtophanis in Nubes aliqui reges tragicos eam ferre ferunt, & aurigam in pompis Polluci vero etiam ποϱφυϱϋν ἱμάτιον, veſtis iuniorum in comædiis eſt. Candys à Cælio exponitur veſtimentum Perſicum, Pollux candyn regalem ἁλιπόϱφυϱον eſſe ſcribit, aliorum vero Purpureum: ſed ὁλοπόϱφυϱον potius legendum videtur: Sic enim inferius habet in eodem capite: Ξενοφῶν ἔφη κανδυν ὁλοπόϱφυϱον: quanquam holoporphyron opponantur. (Holoporphyron enim dicitur ad differentiam periporphyri & diaporphyri, quibus Purpura prætexitur ſolum, aut intexitur quibuſdam ceu virgis purpureis, de quibus ex Cælio prædictum eſt.) Et mox ibidem: Crates (inquit) in Samiis de Purpureis veſtimentis dixit: ταύτας εἶδε τὰς ποϱφυϱοϐαφεῖς ἐσθῆτας. Eadem Comici etiam κάλλη vocare ſolent, vt Eupolis: τὰ κάλλη τὰ πεϱίσημα τῇ θεῷ. Archippus in Pluto πλατυπόϱφυϱα ἱμάτια nominat. Hi forte ſunt lati claui Romanis à latitudine clauorum dicti, vt ſupra dictum eſt. Ἁλιπόϱφυϱα, ἁλϋϱγῆ, τϋτέςιν ἐκ θαλασσίας ποϱφυϱας. Heſychius. Polluci vero ἁλϋϱγὶς exponitur veſtis virilis à colore dicta, ſicut & ποϱφυϱὶς; παϱαλϋϱγὶς vero muliebris. Hinc apud Heſychium eundem, vbi habet, ἁλϋϱγυϱίδες ποϱφυϱίδες, legendum eſt ἁλϋϱγίδες. Ἁλϋϱγὶς autem etiam Etymologo, purpura eſt, ἡ ἀπὸ θαλασσίϋ κόχλϋ γινομένη καὶ ἐϱγαζομένη. Meminit eiuſdem Ariſtophanes in equitibus his verbis, ἁλϋϱγίδα ἔχων καὶ τὰ πίσον, καὶ ςεφάνην ἐφ᾽ ἅϱματος: vbi Scholiaſtes interpretatur ποϱφυϱᾶν χλανίδα. Varinus quoque ab ἅλς & ἔϱγον deriuat: & ſubſtantiuum fœmininum eſſe ait: adiectiuum autem maſculinum ἁλϋϱγὸς cuius fœmininum ſit ἁλϋϱγὶς, neutrum ἁλϋϱγὲς: quod tamen non probat Zoographus: quoniam ἁλϋϱγὸς non aliter moueatur quam ἀγαθὸς: & ipſe etiam genere neutro ἁλϋϱγὸν χϱῶμα dixerit.

Theopompus de Colophoniis apud Athenæum, χιλίϋς φυσὶν ἄνδϱας αὐτῶν ἁλϋϱγεῖς, φοϱϋντας ςολὰς ἄςυ πολιν. Apud eundem legimus ὕφη ἁλϋϱγῆ. Meminit item Plutarchus: Ἐξῆν δὲ Εὐμένει καὶ καυσίας ἁλϋϱγεῖς, καὶ χλαμύδας διανέμειν: ἥ τις ἦν δωϱεὰ βασιλικώτατη παϱὰ Μακεδόσι, hoc eſt: licebat Eumeni cauſias Purpureas & chlamydes dilargiri, quod inter dona regia præcipuum habebatur à Macedonibus. Cauſiam capitis Budæus appoſitiſſime vſurpauit pro galero Cardinalium coccineo. Licet enim vni Romano Pontifici, vt quondam Eumeni, cauſias Purpureas, & chamydes Coccinas, cæteraque Cardinalium ornamenta, arbitratu ſuo dilargiri. Ἁλϋϱγὶς ποϱφοϱϋν eſt apud Heſychium: & in ſcholiis Ariſtophanis legitur, ἁλϋϱγὴς ἐσθὴς, ἡ ποϱφυϱᾶ. Ioannes Tzetzes Antiſthenis Sybcritæ ἱμάτιον ἁλϋϱγὲς, id eſt, veſtem Purpuream picturis & gemmis inſignem, deſcribit, Carthaginenſibus venditam centum, & viginti talentis, de authore dubitat: ſuſpicatur autem apud Plutarchum ſe legiſſe. Ego apud Ariſtotelem in Admirandis legere memini & Athanæum in duodecimo Ἅλϋϱγα Etymologus ποϱφυϱᾶ interpretatur, Suidas θαλασσοπόϱφυϱα, Heſychius τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης ποϱφυϱᾶ. Ἁλϋϱγὰς ςόλας apud Athenæum lego. qui & Hippiæ hæc verba citat: ἅλϋϱγα μὲν ἀμπεχόμενος πεϱιϐόλαια, καὶ χιτῶνας ἐνδεδυκότες πεϱιποϱφύϱϋ. Ἄλλικα, χλαμύδα ποϱφυϱᾶν, Heſychius. Et rurſus: Ἀλλῆκα, χλαμύδα, ἐμπόϱπημα: οἱ δὲ ποϱπίδα χλαμύδος ἀλληλοχείϱϋ. Βύδεον, τὸ ποικίλον ἱμάτιον, ἢ τὸ ποϱφυϱϋν, apud Varinum: Βεῦθος vero Polluci eſt χιτωνίσκος διαφανὴς: & σαϱαγὴς. Μηδῶν τι φόϱημα, ποϱφυϱϋς, μεσόλευκος χιτών. Lego & Ἐμϐϱόνιον apud Heſychium, eſſe μικϱὸν καὶ ἀπόϱφυϱον ἱμάτιον πϐεϱικὸν. Vtebantur & Græci equites eo genere veſtis, quam ephaptidem appellat Athenæus in quinto, his verbis: πάντες οἱ πϱοειϱημένοι εἶχον ποϱφυϱᾶς ἐφαπτίδας. πολλοὶ δὲ διαχϱύσϋς καὶ ζωώτϋς: hoc eſt, bellutas ephaptidas. *l* Polluci ephaptis genus eſt veſtis tragicæ: συςϱεμμάτιον τι φοινικϋν ἢ ποϱφυϱϋν: ὃ πεϱὶ τὴν χεῖϱα εἶχον οἱ πολεμϋντες, ἢ οἱ θηϱῶντες: lino tenui nimirum, ſericoue Purpureo, quod propter tenuitatem facile manibus conuoluebatur pognantium atque venantium. Leones & ſcortorum matres in tragediis. παινίδιον τι ποϱφυϱϋν πεϱὶ τὴν κεφαλὴν ἔχϋσι teſte Polluce. cæterum ipſa quoque ſcorta Purpuram vſurparunt: quare apud *m* Plautum quoque legimus de quadam meretrice loquentem:

Meretricem pudorem gerere magis decet quam Purpuram
Magiſq; meretricem pudorem quam aurum gerere condecet:
Pulchrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt
Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.

Et *n* alibi rurſus inquit:

Purpura ætas occultanda eſt, aurum turpe mulieri
Pulchra mulier nuda erit, quam Purpurata pulchrior.

Nec aliam ob cauſam Babylon quondam omnis luxus plena à Diuo Hieronymo Purpurata meretrix nominata eſt. Hic enim in quadam epiſtola vocat ſe colnnum Purpuratæ meretricis. Συμμετϱίαν, ἢ τὸν χιτῶνα ποδήϱη ἁλϋϱγὸν κύκλῳ mulieres quaſdam in comædiis geſtaſſe inuenio apud Pollucem. Næuius: Mulieres opertæ auro Purpuraque. *o* Plutarchus luxum mulierum in Purpura texat in Sympoſiacis, inquieos: exiſtimo autem permultum „ intereſſe inter ſuperuacaneum cultum & munditiem. Nam mu- „ lieres fuco, vnguentis, auro; Purpuraq; dum vtuntur, curioſe & „ impenſius quam par eſt ornatui indulgere videntur: Et rurſus in „ libro de coniugalibus præceptis. Ægyptiæ mulieres maiorum inſtituto calceis non vtebantur, vt domi meminiſſent tempus exigendum, hodie domi manſuræ ſint pleræque ſi aureos calceos & armillas & periſcelides & Purpuram atque vniones auferas. Author eſt Lampridius Alexandrum Seuerum Purpuræ clariſſimæ non ad ſuum vſum, ſed ad matronarum ſi quæ aut (vti) poſſent aut vellent, certe ad vendendum grauiſſimum authorem fuiſſe: ita vt Alexandrina Purpura hodieque dicatur, inquit, quæ vulgo Probianda dicitur, idcirco quod Aurelius Probus baphiis præpoſitus id genus muricis reperiſſet. *p* Artemidorus citante Turnebo tradidit ingenuas mulieres albatas fuiſſe, libertinas atratas, nobiliores Purpuratas. Atq; hactenus de tam variis Purpura nobilitatis veſtibus: quot vero etiam aliæ à Purpura nomen obtinuere, licebit videre in denominatis. Dicam interim & illud quod ſummopere etiam Purpuræ magnificentiã ac honorem indicat, quod nimirum & mortuos ea induerent, cuius his verbis meminit Blondus in nono triumphantis Romæ: Iam Purpuram pretioſiſſimam fuiſſe eleganter rubentem conſtat. Eius originem ſic edocet Placidius Grammaticus. Murex Cochlea maris, ex qua Purpura „ magiſtratuum color, de qua Liuius in trigeſimo poſt M. Catonis verba contra tribunum plebis, legem Oppiam abrogare conatum Purpura viri vtemur prætextati in magiſtratibus & ſacerdotiis; liberi noſtri prætextis Purpura togis vtentur: magiſtratibus in coloniis, in municipiis, togæ prætextæ habendæ ius eſt: nec id vt viui ſolum habeant tantum inſigne, ſed etiam vt cum eis cremen- „ tur mortui, & cum tibi viro liceat Purpura in veſte ſtragula vti, matremfamilias tuam Purpureum amictum habere non ſines, & equus tuus ſpecioſius inſtratus erit quam vxor veſtita? Hucuſque Blondus. Morem vero mortuos in Purpureo amictu ſepeliendi, poſt ad poſteros deſcendiſſe veriſimile mihi videtur, nam & apud Claudianum lego.

Has dedit inferias tumulis, iuuenumq; duorum
Purpureos merito placuit ſanguine manes.

Equos vero vt ex Blondo diximus, Purpura fuiſſe decoratos cum apud alios, tum apud Romanos vero ipſo verius eſt. Id enim etiam indicat ornatus equi Didonis, quo cum Aenea ad venatum profi-

Cauſia.
Allica.
l L. 4. c. 18.
Ephaptis.
m In Pœnulo.
n In Moſt.
Babylõ cur purpurata meretrix.
Mulierum Purpura.
o L. 6. q. 7.
Alexandrina purpura.
p Lib. 10.
Mortui purpura induti.
Equi purpura decorati.

q L. 7. Aen. proficiſcebatur: cuius cum ſupra facta ſit mentio, hic non repetam A
Alias apud q eundem poetam legitur:

Inſtratiq; oſtro alipedes, pictiſq; tapetis.

Eleganter Claudianus canebat:

Vtq; tuis primum ſonipes calcaribus arſit,
Turbantur phaleræ, ſpumoſis morſibus aurum
Fumat anhelantes exudant ſanguine gemmæ.
Ipſe labor, puluiſq; decet, confuſaq; motu
Cæſaries, veſtis radiato murice ſolem
Combibit, ingeſto criſpatur Purpura vento,

Meminit item Silius Italicus:

------ Stratumq; oſtro quem ceperat ipſe
Cornipedem.

Ex ſerico an è lana Purpurea veſtis olim facta. Scitu quoque digniſſimum eſt, ex ſericone an ex lana iſtiuſmodi quas diximus veſtes Purpureæ conſtiterint. Ex vellere factas fuiſſe demonſtrat apud Lucianum Demonax, hic enim conſpecto quopiam ex molliter & delicate conueſtitis, propter Purpuræ latitudinem ſuperbiente, inſolentiuſque incedente, admoto ad illius aurem capite, apprehenſaque veſte & commonſtrata: heus tu, inquit, hoc ante te ouis ferre ſolebat & ouis (πρόβατον) fuit. Iam vero Purpura præterquam in veſtibus, in aliis etiam rebus placebat antiquis: in tapedibus in primis: Citat enim Giraldus hos Iuliani rethoris verſus. B

Iam tonſiles tepetes ebrij fuco
Quos Concha Purpura imbuens venenauit.

Conchyliata periſtomata. Conchyliata periſtomata Cicero nominat in Philippicis: Conchyliatis Cn. Pompei periſtomatis ſeruorum in cellis lectos ſtratos videres. Inuehitur autem in nimium M. Antonii luxum, vnde ſubiungit: quamobrem deſine mirari hæc tam celeriter eſſe conſumpta: non modo vnius patrimonium quamuis amplum, vt illud fuit, ſed & vrbes regna tanta nequitia deuorare potuiſſet. Taxat eandem ſtragulorum luxuriam Plutarchus in libro de cupiditate diuitiarum: ſicut enim Agatho (inquit) fiſtulam è conuiuio ad mulieres emiſit, ſufficere ratus ſermones conuiuarum: ita repudiauerim etiam ſtragula Purpurea, menſas ſumptuoſas, & ſuperuacanea omnia, videns diuites iiſdem vti rebus quibus pauperes. Athenæus item ſcribit Purpurea ſtragula in foro ſubſtrata fuiſſe in conuiuio Cotyis regis Purpura & auro ſtratus erat lectus C. Iulio Cæſare interfecto. *Lecti ſtragulis Purpureis ornati.* Lecti autem etiam Purpureis ſtragulis cohoneſtabantur, quod aliquoties innuit Epigrammatarius, vt in vndecimo.

Lingonicis agedum tumeat tibi culcitra lanis,
Conſtringatq; tuos Purpura texta toros. C

Item in duodecimo ait:

Circunfuſa roſis & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoq; toro.

Et rurſus in decimoquarto:

Stragula Purpureis lucent villoſa tapetis,
Quid prodeſt, ſi te congelat vxor anus?

r Lib. 1. Theb. Meminit præterea r Statius, dum canit:

------ Vario ſtrepit icta tumultu
Regia, pars oſtro tenues, auroq; ſonantes
Emunire toros, altoſq; inferre tapetas.

Libri Purpura ornati. Libros, quos vel donabant; vel præſtantiores aliis habebant, iidem veteres ornabant Purpura, quod præter alios meminit Lucianus non vno in loco, vt dum ſcribit. Tu vero, nunquid animaduertis proſus idem tibi accidere, dum librum manu tenens progrederis, „ cuius aluta Purpurea, bullulæ aureæ ſunt, at tu barbara voce le- „ gis, deformans, & euertens ſcriptoris dignitatem. Martialis libro primo circa finem:

De primo dabit alterone nido
Raſum pumice, Purpuraq; cultum
Denariis tibi quinq; Martialem.

Et in ſecundo librum ſuum alloquens ait:

Et te Purpura delicata velet
Et cocco rubeat ſuperbus index.

In quinto rurſus ad Muſas:

Nunquam grandia nec moleſta poſcit
Quæ cedro decorata purpuraq;
Nigris pagina creuit vmbilicis.
Nec porrexeris iſta, ſed teneto.
Sic tanquam nihil offeras, agaſq;
Si noui dominum nouem ſororum.
Vltro purpureum petet libellum.

Nec non in decimo:

Perfer Ateſtinæ nondum vulgata Sabinæ
Carmina, Purpurea ſed modo ſuta toga.

s Sat. 14. Si itaque Purpura totam ſupellectilem cohoneſtaret, & tantopere color ille placeret, non erit quod miremur s Iuuenalem, dum ſcribit eis qui ambitioſe viuunt, magnos ſumptus eſſe faciendos, ac perinde animum ad varias rapinas conuertendum, proinde canit: E

------- Peregrina ignotaq; nobis
Ad ſcelus atq; nefas quodcunq; eſt Purpura ducit

Sic quoq; Plutarchus libro de Conſolatione ad vxorem exclamat: Quid quæſo magis eſt à ratione alienum, quam nimium riſum & gladium amputare, fletui & eiulatui ex eodem fonte promananti fluxum liberum permittere? aut de vnguento & Purpura nonnul- „ los cum vxoribus delitigare, interim concedentes tonſuram lu- „ gubrem, atratam veſtem &c. *Purpura inter ſupellectilem pretioſam* Quo pacto etiam idem Iuuenalis Purpuram inter pretioſiſſimam ſuppellectilem repoſuit, vbi de victis Cilicum piratis canit hos verſus:

Non idem gemitus olim, non vulnus erat par
Damnorum ſociis florentibus, & modo victis
Plena domus tunc omnis, & ingens ſtabat aceruus
Nummorum, Spartana chlamys, Conchylia Coa.

Spartana chlamys, id eſt, veſtis Purpurea. Hinc quoque Purpureum à Poetis pro pulchro ac venuſto poni ex illius coloris præſtantia & pulchritudine non eſt ignotum: atque ita Virgilius lumen vocat Purpureum, ver que Purpureum, quod vere pulchri dentur flores, quos & ipſos Purpureos nuncupauit, vt *Purpureus pro pulchro.*

---- Manibus date lilia plenis
Purpureos ſpargam flores.

Item:

Purpureus veluti cum flos ſuccisus aratro.

Lucianus Hippiæ balneum deſcribens, ſumptuoſiſſima ſplendidiſſimaque eius ornamenta & ſtructuram miris extollens laudibus ait: [illegible] id eſt: porro interior habitatio omni amœnitate referta, plurima luce conſpicua eſt: ac [illegible] Purpureæ floribus ac venuſtate renitet. Cur vero Purpureus ſeu color Purpureus tantopere cæteris coloribus cum à regibus variis, tum etiam toto Romanorum, quin Imperatoribus antepoſitus fuerit, non video quenquam qui id ſcripſerit. Raritate id factum eſſe [illegible] nimirum rarum [illegible] ſatis obuia ſint hoc genus Conchylia [illegible] ficium, vrbes enim atque adeo integræ regiones [illegible] tur: nec denique ob elegantiam ſuam, quia & aureus color non minus oculos delectat quam Purpureus. [illegible] permi[illegible] reliquit [illegible] Lucretius [illegible] xto de rerum natura libro. *Color Purpureus cur aliis prælatus.*

Purpureusq; color Conchylii iungitur vna
Corpore cum lana, dirimi quia non queat vnquam
Non ſi Neptuni fluctu renouare operam des
Non ſi [illegible] omnibus vndis.

Idem quoque videmus in Cocco, cuius color [illegible] fertur in panno: quibus enim nihil ex [illegible] ſplendorem, coloriſque bonitatem amittunt. [illegible] Purpuræ in menſis luxu [illegible] ſcribit [illegible] cænam fuiſſe: ante cænam vrticæ, murices, Purpuræ [illegible] phyrius libro ſecundo de Abſtinentia ab animantis [illegible] omnigena, Purpuras, vrticas, &c. [illegible] & ferculorum [illegible] copia nobis ſuppetere. Sed hac de re poſt nonnulla alia. [illegible] qua ſola mori, eam eſſe Purpuram [illegible] *Cocci color [illegible]. In menſis poſita Purpura.* C

ÆQVIVOCA SYNONYMA.

PRæſtantiſſimus iſte color, cum non è ſola Purpura, ſed etiam è Conchylio, murice, Buccino colligeretur, multi viri docti omnia iſta Conchylia vel ſimul confunderunt, vel [illegible] recte diſtinxerunt. Sunt qui Conchylium nihil aliud eſſe quam ipſam Purpuram arbitrentur: quorum [illegible] ſi ex a Plinio comprobamus: ait enim: Conchyliis & Purpuris omnis [illegible] margaritis pretia fecit. Et de Purpura loquens: [illegible] lantur à calculo maris, [illegible] puris. Sic manifeſte Conchylia à Purpuris ſeiunxit. [illegible] lium idem eſt quod Buccinum; quod b Plinius, [illegible] genera Turbinatorum [illegible] ſtibus [illegible] Buccinum [illegible] & Conchylium appellent [illegible] infectas [illegible] nullis [illegible] Plinii authoritate: [illegible] iunxit. In Conchyliata veſte [illegible] que ius [illegible] mani po[illegible] coloreq; [illegible] res qui [illegible] vnum in Cocco, [illegible] & in Purpura Tyria, [illegible] qui in viola [illegible] mus. Genera enim [illegible] Tertius eſt qui proprie Conchylii [illegible] dis. His adiungemus Dioſcoridis [illegible] ſet de Purpura & Buccino [illegible] lo ſeorſum ſcripſit, & in fine addit: [illegible] quæ Purpura & Buccinum. Quare cum ex his conſtet Conchylium diuerſum eſſe à Purpura & Buccino [illegible] teribus videamus. Hermolaus [illegible] ralius eſſe video, quam Buccini [illegible] que comprehendit. Maſſarius [illegible] Plin. oſtendit ceryces modo murice [illegible] chæ in acutum maxime tendat [illegible] quandoque capitur [illegible] generi Buccino [illegible] quit, vocat [illegible] tatus eſt. Ceryx enim idem quod præco ſignificat, [illegible] *Conchylium à Purpura quid differat. a Lib. 9. c. 35. b Lib. 9. c. 36. c Lib. 9. c. 39. d Lib. 21. c. 8. Murex quid. Ceryx quid.* D E

ἀπορρήδες vocantur, murices conuertit, vt muricis nomen generalius eſſe quam Buccini coniectare liceat. Ceryx igitur, qui ſecundum Plinium Latine murex & Buccinum vocatur, Concha eſt è Turbinato genere, Purpuris magnitudine inferior, ſimilis Buccino illi Turbinatorum generi, quo ſonus editur, oris tantum rotunditate in margine inciſa differens, promuſcidem modo muſcarum habens, firmam & toroſam, quæ linguæ effigiem præ ſe fert: cuius flore illo Purpureo antiqui veſtes inficiebant, quæ muriceæ & Conchyliatæ dicebantur. Hæc Maſſarius. Et rurſus enarrans hæc Plinii verba: quæ durioris teſtæ ſunt, vt murices, Purpuræ, ſaliuario lentore proueniunt. Saliuarium, inquit, lentorem appellat muceſam illam congeriem fauaginem dictam, quam Purpuræ & murices ſiue Buccinæ conſtruunt. Vbi etiam comprehenditur Plinium muricem pro ceryce, hoc eſt, Buccino comprehendiſſe. Hæc enim duo genera, Purpura ſcilicet & Buccinum fauificare ſolita ſunt, ex Ariſtotele quinto de hiſtoria. Nos quoque quid Conchylium tum generatim, tum ſpeciatim ſignificet, antea cum oſtendebamus, ſtatuimus Conchylium à murice & Purpura differre: concedimus interim muricem per excellentiam Conchylium aliquando dici, præſertim cum pro ipſo flore ſiue colore accipitur, quin murice tincta veſtis, à Purpura tincta, vel Conchyliata etiam apud diſertiſſimos ſcriptores ne hilum quidem differt: Sed hęc ex priuata cuiuſuis Conchæ hiſtoria rectius patebit: nunc Purpuræ ſynonyma examinemus. Non modo autem hæc vox animal ipſum ſignificat, ſed etiam colorem vel ex eo factum, vel quoque ei ſimilem. e Virgilius. *Viola ſublucet Purpura nigra.* Plinius. Vt ouatus eſſet Numidicus lapis, vt Purpura diſtingueretur Sinnadicus. Et veſtimentum eo colore tinctum, & magiſtratum ita veſtitum, vt paulo ante etiam demonſtrauimus, vnde etiam Purpurati pro Purpura induti dicuntur & Purpureos reges pro Purpuratis Horatius aliique appellarunt. Animal ipſum nimirum Purpura Latinis nominatum, à Græcis pariter conſimili voce πορφύρα voce appellatur, ab f Ariſtotele πορφύρια μικρά, Purpuræ paruæ dicuntur. Gillius Græcos hac ætate idem nomen (porphyra) retinuiſſe teſtatur. Apud Latinos penultimam corripit, vti ſimiliter apud Græcos. Oppianus: B

Νεῖται, ϛρόμβωντο γένος καὶ πορφύραι αὐταί.

Verbum tamen πορφύρειν produci inuenio apud eundem Oppianum, item apud Homer. & Theocritum. Synonyma Purpuræ ad florem eius pertinent, eaque poſt, vbi de flore agam, enumerabo, quæ ad animal referenda ſint, admodum pauca, quin nulla reperio: nam quod Plinius g ſcribit Purpuras alio nomine pelagias vocari, Iacobus Dalechampius in doctiſſimis ſuis ſcholiis, & ante eum Rondeletius, atque ante hunc rurſus Maſſarius, Plinium volunt vniuerſo Purpurarum generi, quod ſitus ac loci proprium eſt oſcitanter tribuiſſe, id quod ex Ariſtotele ſatis liquet, qui pelagias Purpuras tertium genus facit, cuius verba poſtmodum enumerabo. Zoographus tamen fieri poſſe arbitratur, vt vulgus Plinii ſeculo eas ſic appellarit (κατ᾽ ἐξοχήν, quod illæ maximæ requirerentur, vtpote & maiores, & quæ magis probatum florem haberent:) cum & pelagium pro colore ſeu flore Purpuræ Plinius dixerit: Buccinum, inquit, per ſe damnatur, quoniam fucum remittit: pelagio, (id eſt, Purpuræ flore) admodum alligatur, nimiæque eius nigritiæ dat auſteritatem, &c. Reperio & apud Seruium à Phœnicibus piſcem, cuius ſanguine ſericum in Purpuram tingebatur, Sar appellari. Sed h Pauſanias in Eleorum terra vermem naſci ſcribit, quem Serem Græci, (σῆρα à nominatiuo σὴρ) ipſi Seres (populi) longe alio appellant nomine. Hoc à Seribus accurate nutriri, cellas illis cum æſtiuas, tum hybernas apte fabricantes: pedibus (habere vero octo quot & Aranea) ſub arboribus textile opus facere, nimirum ſericum, vt in opere noſtro de Inſectis abunde eſt videre, vnde forte Seruium memoria lapſum hoc animal cum Purpura impliciaſſe ſuſpicandum eſt, & pro Ser Sar exaraſſe. Politianus Purpuram vocauit aliquando Concham Herculeam, quoniam Hercules, vt poſt dicetur, huiuſce tincturæ inuentor primus eſſe perhibeatur. Auicenna, vbi in curatione anginæ muricem interpres tranſtulit, Arabice dixit Alarginam, intelligens Purpuram, vt ex remediorum collatione apparet. Serapio vel potius eius interpres pro Purpura habet pulpia (alias palpit) vbi de blatta Byzantia agit. Antale quod ad citrinum vnguentum à pharmacopolis requiritur, Braſauolus Purpuram eſſe putat: dentale vero Buccinum Syluatico vero dentales ſunt oſſa ſatis alba, quæ dentes caninos referunt, quibus tamen (inquit) longiores ſunt, inanes intus & perforati: oriuntur in cauernis lapidum in profundo maris: ſiccantis, refrigerantis & abſtergentis naturæ. Quidam dentale & antale non forma, vt Braſauolus, nec aliter ſed magnitudine tantummodo diſtinguunt. In Germania, (inquit Zoographus) pharmacopolæ Germani tubulos quoſdam oſtendunt, veluti oſſeos, candidos, formæ teretis, ſtriatæ, vna aut altera linea tranſuerſa inæquali ambiente, præſertim in minoribus: Maiores ad quatuor digitos accedunt. Longitudo non omnino recta, ſed modice inflexa eſt dentis canini inſtar. Subſtantia prędura eſt, non oſſea, ſed aliorum teſtatorum ſubſtantiæ ſimilis. Conchæ non merentur appellari, cum neque biualuium, nec vniualuium generis ſint, neque muricibus aut venereis Conchis ſimili forma. Eſt & penicillus marinus Rondeletii tubulus quidam teſtaceus, ſed molli & laxa ſubſtantia. Valerius Cordus vocat Enthalium, aitque eſſe teſtaceum quiddam marinum, fiſtulæ modo longum & concauum, foris ſtriatum, longitudine digiti, (non tranſuerſi, ſed ſecundum longitudinem:) dentalium Conchulam eſſe marinam, paruam, dentatam rimam habentem. Nos huiuſce Conchulæ inter Conchas venereas mentionem faciemus. C D E

Poſt marinos æſtus, inquit Braſauolus ſupra maris litora inueniuntur. Sunt qui hæc cocta & qui cruda edunt, ſicut alia maris Conchylia. *Antale.* Antale diuerſis inuolucris circumgyratur: eſt autem Buccinum: & accidit quandoq; flante vento per antalis anfractus ſibilum emitti, vt tuba videatur. Hæc Braſauolus. Quod ad vim quidem remediorum attinet, Purpuras, Buccina, tubulos, an porcellanas aliquas excipias, ego cum Zoographo parum intereſſe cenſeo. Ridet eos, qui barbaram ſectantes medicinam tradunt eſſe lapidum genera. Græce quidem à Nic. Myrepſo αὔπαλι & πέντπαλι ſcribitur. Atque hæc de antali. Cuius hic quinque icones magnitudine tantum differentes damus. Bellonius Purpurarum teſtas ab Italis porcellanas vocari tradit, eoque nomine omne genus Conchylii ab illis intelligi: vnde nos (Galli) quoque inquit, detorta ad vaſa appellatione, porcellanica vaſa appellamus, vocemque hanc agnoſcimus in globulis, quibus noſtræ mulierculæ ſuas preces nuncupare ſolent: Pate noſtres de Porceleine nuncupare ſolent, qui ex teſtis maiorum Purpurarum aut muricum conficiuntur. Sic ille. *Porcellanica vaſa vnde dicta.* Sed ex Purpuris globulos factos nedum ego obſeruaui, porcellanas vero Conchas venereas, quæ ſub muricis nomine etiam à Plinio comprehendi diximus, appellamus, ex quibus eos fieri certum eſt. *Roncera.* Idem Bellonius Purpuram à Genuenſibus Ronceram dici ſcribit (quod muricatis aculeis in orbem circumuallettur) à Venetorum vero & Romanorum vulgo ab vngue odorato (quo iam inde ab ortu naturæ ſeſe quaſi concludendo tuetur) Ognellas nominari. *Vngella.* Eadem ſynonyma repetit Rondeletius additq; Purpuram ſuis (Gallis) dici Burex, mutuata, vt apparet dictione à Latinorum murex. Maſſilienſes vero teſte Gillio, Purpuras, Murices & Buccinas, Bios appellant. Et Seruius in hæc Virgil. verba, *Virgatis lucent ſagulis.* Purpuram Gallica lingua Virgas dici ſcribit Zoographus Germanicum Purpuræ nomen facit, ein Nagelſchneck, ab vnguis ſimili operculo, ſimili nimirum ratione, qua Veneti & Romani Ognellas, nuncupans; aut circumſcribit, ein Stachelſchneggen air, id eſt, Conchæ aculeatæ muricatæ ve ſpecies. Poteſt, inquit, & Purperſchneck dici tanquam genus, cuius ſpecies ſint Purpura, Buccinum, Conchylium, Purperſnecken arten. Purple Anglicum nomen eſt, neſcio, an vulgare, an effectum imitatione Latini.

GENVS. DIFFERENTIÆ.
forma.

Turbinatam eſſe. PVrpuram Concham eſſe ex Turbinatorum genere, diſertiſſime profitetur Ariſtoteles, cui non vnum earum genus notum fuiſſe ex hiſce eiuſdem verbis diſcimus: εἰσὶ δὲ τῶν πορφύρων γένη πολλά. καὶ ἔνιαι μὲν μεγάλαι, οἷον αἱ περὶ τὸ Σίγειον, καὶ Λέκτον αἱ δὲ μικραί, οἷον ἐν τῷ Εὐρίπῳ, καὶ περὶ τὴν Καρίαν. Καὶ αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ τραχεῖαι. καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν αἱ μὲν πλεῖσται μέλαν ἔχουσι: ἔνιαι δὲ ἐρυθρὸν μικρόν, &c. Quæ ſic Gaza conuertit: Genera Purpurarum plura, & „ nonnullæ magnitudine augentur inſigni, vt quæ ad Sigeum & „ Lectum (Idæ promontoria) gignuntur. Aliæ paruæ, vt quas „ Euripus fert & Caria. Pelagæ magnæ ſcabræque ſunt, quarum „ flos magna ex parte niger, ſed nonnullis rubidus puſillum. Non- „ nullas ex magnis vel ad pretium minæ euadere nouimus. Paruæ „ ad litora & oras (ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς καὶ περὶ τὰς ἀκτάς) reperiuntur flore rubro Rondeletius Purpuras quæ ἐν τοῖς κόλποις naſcuntur, pelagias recte interpretatum fuiſſe Gazam ait, quia κόλπους τῆς θαλάσσης Græci τὰ κοιλώματα τῆς θαλάσσης appellant, & τὴν βαθεῖαν θάλασσαν: & qualem hic florem pelagiis tribuit Ariſtoteles, talem pelagio Plinius, ſcilicet nigricantem. Addit ibidem Ariſtoteles in partibus item Aquiloniis Purpuras haberi nigras, & in Auſtrinis magna ex parte rubras. *Purpura nigra vbi.* Ex quo forte Vitruuius Purpuras quoque colore diſtingui tradidit: Septentrionales nigriuſculas & ſubobſcuras. Orientales & Occidentales liuidas. Meridionales rubras & genuinas. Iſidorus quoque Occidenti tribuit ſubnigras, dum ſcribit ferruginem eſſe Purpuræ ſubnigræ colorem, quæ fit in Hiſpania, iuxta illud *Ferrugine clarus Ibera.* Mihi quidem rubras Purpuras, atque nigras videre raro licuit, ſed quales *Purpura Rondeletij.* Rondeletius depingit, innumeras, à quibus quæ hic primo loco exhibetur, in hoc potiſſimum differt quod pluribus ſpinis ſiue mucronibus horreat, maxime vero in poſtica parte, vbi Turbinata eſt: extraque modo candicat, modo flaueſcit; intus modo violacei coloris eſt, modo rubicundi, cum Rondeletii Purpura vndiquaq;, extra minus intus magis candicet. *Purpura minus Echinata.* Altera echinata pariter eſt, ſed vt minoribus, ita quoque rarioribus ſpinis, ac breuioribus prædita: eius tota pars turbinata rubicundo colore conſpicitur, dorſum vero (ita eam partem qua magis gibba eſt, aut extuberat, liceat appellare) partim rubet, partim virideſcit. Anterior mucro acutus non eſt, vt in priori, ſed notabili latitudine ſpectabilis, & velut ex quatuor vel quinis mucronibus conſtans. Intus colore ferrugineo, flaueſcente, ac eleganti cæruleo variat. Ex hoc genere nonnullas alias ſpecies obſeruaui, quas in gratiam ſtudioſorum & deſcribere & depingere libuit. Quæ itaque ab illa prima eſt, eiuſdem plane magnitudinis, colore tota cinereo, intus quandoque candicante, quandoque ſubcæruleo, ſpinis etiam longe breuioribus, quin ferme nullis, cum extuberantiæ hic potius ſint appellandæ. Variat hoc genus Purpuræ ſummopere ſecundum quantitatem, vt ex duarum icone adiecta videre licet. *Purpura pelagia.* Huius quoque potius quam alterius generis eſſe videtur pulcherrima iſtæc Purpura, pelagia forte Ariſtotelis, longis vndique tuberius, vbique ferme duplicibus, at minime acutis, ſed obtuſis plena, labro latiſſimo, quaſi canaliculato, binæ enim id foueæ *Purpura marmorea* percurrunt, tota fere marmoreæ duritiei, vndique candida, præ-

Purpura marmorea.

terquam in extremis foraminis oris, quæ purpuraſcunt. Huc referenda præterea quæ ſubinde ab ea marmorea pingitur, tota ex cinereo candida, minor quam priores omnes, labro ſubtus ſpinoſo, ſeu Echinato, cum alioqui nullæ aliæ ſpinæ in toto corpore dentur. Cæterum in hoc ab omnibus fere Purpuris differens, quod vix vllius Turbinis figuram habeat. Ventre enim plane eſt ſeſſili. Quæ hanc ordine ſequitur, ſæpius à me obſeruata, ex cinereo nigricans, à Zoographo primum depicta fuit, ſcribente ſe eam ex Adriatico mari accepiſſe.

Deſcriptio ex Rondeletio. **Lib. 9. cap. 36.*

Poſtremæ icones Purpuram deſignant prone ſupineque depictam à Pet. Bellonio, appellatam pentadactylum cum alioqui ſex dactylis inſtructam depingat Purpuram ſuam Rondeletius ita deſcripſit. Purpura noſtra oui eſt magnitudine: non nego alibi multo maiorem reperiri. Teſta rugata, aſpera, cinerea, aliquando flaueſcente, aliquando ex viridi cinerea intus luteo colore. In anfractus contorta eſt. Aculeis veluti clauis ordine diſpoſitis munita, primis minoribus, mediis longioribus multo, vnde *Plinius clauatam eſſe Purpuram dixit, ad turbinem vſque aculeis in orbem ſeptenis fere. Roſtro eſt longo, tubuli modo excauato, per quod linguam exerere creditur. Ante id foramen eſt rotundum, operculo intectum, quod ſeparatim depingendum curauimus, de quo etiam ſeorſum dicemus. Ex his perſpicuum eſt quam alienæ ſint à vera Purpura aliorum picturæ, quorum hi roſtrum tubulatum, illi turbinem omiſerunt. Caro interior, qualem in Turbinatis antea ex Ariſtotele deſcripſimus: ſuntque falſiſſima, quæ nonnulli de Purpurarum branchiis (Bellonium notat) & aliis partibus ſe percepiſſe blaterant. Hæc ille. Bellonius vero ſic habet. Eius Concha Cochleam penitus referret, niſi clauata eſſet & canalem ad latus, qua linguam exerit, haberet: Cornua Limacum more attollit, atque eodem modo ſerpit, iiſdemque cornibus iter ſibi prætendit. Linguam ex tubulo canaliculato in latere procurrentem habet, quæ calloſæ huic parti adhæreſcit: cui caro ipſi teſtæ adiungitur. Eſt autem ea caro, muſculus quidam fortis ac candidus, mediæ teſtæ alligatus, quo Purpura tanquam congenito quodam operculo, carni patulæ oppoſito diutiſſime extra aquam viuit. marinam enim aquam hauſtam aſſeruat, qua pluribus diebus refouetur ac ſuſtentatur. Caput illi cartilagineum ac durum. Os in ea parte, qua ſcopulis hæret, rotundo foramine peruium, quo lapides arrodit, & in ſtomachum exugens demittit. Percepi autem ex anatome Purpuræ in canaliculo per quem linguam exerit, duo foramina in diuerſas corporis primum delata: vt inde ad branchiarum (Teſtata branchias non habent, & reprehendit hæc Rondeletius) locum pertinerent, (quas tranſuerſas ſub grandiore ac neruoſo muſculo poſitas numero ſenas in parte corporis gibba oſtendit:) ac paulo inferius ſtomachum, amplum cor, erui fere magnitudine, ſubrotundum ad latera branchiarum ſitum. Hepar vero viſcidum, tenaci quodam lentore præditum, vt pæne viſcum eſſe appareat.

Cötra Bellonium. Bellonij deſcriptio.

Hoc Ariſtoteles papauer appellare voluit: ad cuius latus mucus Purpureus (quo olim tingebatur) apparet, in recentibus Purpuris ilico extorquendus: totus enim in demortuis perit. Quibus autem Purpuris tincturę ſuccus apparet, ea magnitudine mediocres ſunt, ouum gallinæ raro excedentes: quanquam nonnullis eiuſdem magnitudinis nihil interdum eius apparet. Vt modo ad Purpuræ differentias redeamus, eas Rondeletius ſumi ait à loco, magnitudine, paruitate, floris ſiue ſucci varietate: ſicut nimirum ex Ariſtotele paulo ante dicebamus. Quod ad magnitudinem attinet, Aelianus Purpuras ac Buccina tanta eſſe teſtatur in Indico mari, vt facile congium capiant & apud Ariſtotelem in modo præcitatis verbis legitur, γίνονται δ' ἔνιαι τῶν μεγάλων καὶ μναῖαι, quæ Gaza vertit: nonnullis ex magnis vel ad pretium minæ euadere nouimus Zoographus non μναῖαι duabus ſyllabis (quanquam & Athenæi codex ſic recitat) ſed tribus μναιαῖαι legit, quia & Xenophon λίθους μναιαίους dixit in libro qui inſcribitur Magiſter equitum, & in altero de re equeſtri, neque de pretio vt Gaza accipit, cuius eo in loco nulla mentio, ſed de pondere & mole. Ad Carteiam, vt author eſt Strabo, citante Bellonio, inueniri traduntur Purpuræ & Buccinæ δεκακότυλοι, hoc eſt, quarum teſtæ decem cotularum ſunt capaces. Quales ſane Purpuras pelagias eſſe conuenit quarum caro teſte Xenocrate cæteris durior eſſe ſolet. Earundem plura genera tradit Plinius, pabulo & ſolo diſcreta: Lutenſe putri limo, & algenſe enutritum alga viliſſimum. Vtriſque melius Tenienſe in Tenei maris ora collectum. Hoc quoque tamen etiamnum leuius atque dilutius. Calculoſæ appellantur à calculo maris, mire apto Conchyliis, & longe optimo Purpuris. Dialutenſe, id eſt, vario ſoli genere paſtum. Inuenitur item apud Athenæum Ἡδυπορφύρα, hedyporphyra, quam aliam à Purpura, vel ſaltem genus quoddam diuerſum eſſe Wottonus exiſtimat. Iam vero partes Purpuræ examinemus, (omnia enim Turbinata, vt Purpuræ, Buccina, ſimiliter vt Cochleæ ſuis partibus, vt inquit Ariſtoteles, conſtant) ac ſimilitudinem. Speuſippus ſimiles facit, Purpuras, Buccinas, Strabelos & κόγχους. malim, κόχλους, id eſt, Cochleas, Plin. Purpuram clauatam eſſe ſcribit ad Turbinem vſque aculeis in orbem ſeptenis fere, quæ deſcriptio Purpuræ à Rondelet. & Zoographo pictæ & meis fauet maxime) qui (inquit) non ſunt Buccino, ſed vtriſque orbes totidem, quot habeant annos: Quod poſtremum ab * Ariſtot. mutuatus eſt, qui ſic ſcribit. Singulis annis incrementum eius patet per orbes, quibus totidem, quot annos habet, teſta intorta cuniculatim in crepidinem deſinit: Sic ille ex Gazæ verſione, verba Græca ſic habent: καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν φανερά ἐστιν ἡ αὔξησις τοῖς διαστήμασι τοῖς ἐν τῷ ὀστράκῳ τῆς ἕλικος. Alias idem Plinius ait: Alterum

Differentiæ vnde ſumantur. Magnitudo.

Ariſtoteles & Athenæus correctus.

Hedyporphyra.

*Aetatis cognitio. *L. 5. Hiſt. cap. 15.*

genus Concharum Purpura vocatur, cuniculatim procurrente [illegible] roſtro & cuniculi latere introrſus tubulato (tubulato legit Wottonus), & interpretatur [illegible], quod tamen Zoographus non probat) qua proferatur lingua. Alii codices, inquit Hermolaus, etiam antiqui, canaliculatim habent & canaliculum: ſed legendum videtur cuniculatim [illegible] clauiculatim, ex Ariſtotele, qui ſcribit [illegible]. Sic ille. Atqui Plinius, hæc non aliunde, quam [illegible] quem paulo ante citauimus, loco Ariſtotelis tranſtuliſſe videtur, vbi Græce nihil aliud [illegible] clauiculæ interualla, nam quod [illegible] vitibus Græce [illegible] tini capreolum aut clauiculam vocitant, non dico vocem [illegible] ad rem ipſam non quadrare: ſed vbi Ariſtoteles ea de Purpura vtatur non occurrit: & ſi alibi vtitur, non aliunde tamen [illegible] recitauimus, tranſtulit Plinius. Cælius quoque helica in Purpurarum teſta nuncupari ab Ariſtotele ſcribit, à Theodoro [illegible] bem cuniculatim intortum: à Vitruuio, in columnis etiam volutam.

Quoniam vero ſuperioribus addit Plinius: Præterea quia [illegible] tum eſt ad turbinem vſque aculeis in orbem ſeptenis fere: qui non ſunt Buccino, ſed vtriſq; orbes totidem, quot habent annos: Maſſarius Marcello infenſior, Liberatus nunc (inquit) eſt Theodorus à falſa calumnia Marcelli: qui in ſuo Dioſcoride, vbi de Purpuris loquitur, eum reprehendit [illegible] citer ſex Purpuræ viuunt, & ſingulis annis incrementum [illegible] patet, per orbes quibus totidem, quot annos habent [illegible] non orbes. Sed voluta interpretari deberet [illegible] homo nimis ſcioſus [illegible] co Ariſtotelem conuerterat, quare Theodorus Plinium [illegible] lis meliorem, quam Marcellum interpretem imitatus, orbes [illegible] quam voluta conuertit.

Nam volutæ appellantur, quod circuli ſiue orbes [illegible] res voluntim complicentur, & ab exterioribus [illegible] inuoluantur [illegible] prima nanque volutæ [illegible] integitur à ſecunda, & ſecunda à tertia, & ſic [illegible] quemadmodum in voluta capituli à Vitruuio demonſtratur [illegible] ſtat.

Atqui in Purpura orbes vocantur, omnes directi ſunt [illegible] tim in faſtigiatam longitudinem excurrunt, nullo orbe ab altero volutim intecto. Sed vt ad rem redeam, ego potius cuniculatim [illegible] cuniculi, vna cum Hermolao legerem, tum ex Plinio, ipſo [illegible] rius vbi de Concharum generibus loquitur, (in quibus [illegible] dentis naturæ varietas) dicente cuniculatim [illegible] catim vadata: tum ex Ariſtotele [illegible] rus verba. Tempus (inquit) viuendi [illegible] gum: annos enim circiter ſex Purpuræ viuunt, & ſingulis annis incrementum eorum patet per orbes, quibus totidem, quot annos habent [illegible] to de partibus animalium. Quæ ex turbinatis [illegible] ctum contorquentur. Eſt vbi etiam Ariſtoteles [illegible] ſtoria, duobus in locis [illegible] Buccinorum. ſecundo [illegible] parte dextra, non ad vertiginem ſiue clauiculam [illegible] Et quarto de partibus animalium [illegible] catur, Turbinata omnium ſua clauicula [illegible] Dioſcorides libro ſecundo [illegible] cino atque Purpura mediæ [illegible] clauicula eſt. Cæterum exemplaria [illegible] culi legunt. Facilis corruptio [illegible] Hæc omnia Maſſarius. Eum vero locum Rondeletius [illegible] tat, de cionis, non ſatis explicatus [illegible] iis qui bene longa, inquit, commentaria [illegible] pſerunt. Ac primum alii κίονα legunt [illegible] detortum putant vocabulum [illegible] cat: quia Purpurarum [illegible] flos eſt inter papauer & ceruicem [illegible] eſt, columellas, vt ſunt Buccinorum [illegible] mediæ, quibus velut columnis [illegible] innitantur. Sunt autem partes hæ mediæ [illegible] ni Purpurarum [illegible] ſtæ volumina capreolorum [illegible] Dioſcorides: vel quibus hæret vena [illegible] Purpurarum continens [illegible] quod in [illegible] ſuperiore loco. Sed præſtat locum [illegible] lucis aliquid inferamus. [illegible] Gaza ſenſum quidem Ariſtotelis [illegible] obſcure locum ſic interpretatus eſt [illegible] uer dictum & collum continent [illegible] membranæ candicantis, quam detrahunt [illegible] & infici manum. Pertinet [illegible] idque flos ille celeber putatur [illegible] men eſt. Quæ dilucidius ſic expreſſa [illegible] bent inter papauer & ceruicem [illegible] coacta quæ. Coloris quidem aſpectu [illegible] quam detrahunt [illegible] autem vt vena: atque in hac quidem eſt flos Purpuræ [illegible]

Voluta quid?

Cionia.

Dioſcorides explicatus.

Flos Purpuræ.

coagmentatio eſt veluti alumen. Hæ ſunt mediæ partes de quibus Dioſcorides. Hactenus Rondeletius. Quod vero Ariſtoteles στυπτηρίαν, hoc eſt alumen dixit, Plinius ſterile vertit, cætera nihil ab eo diſſentit, Purpuras florem illum in mediis faucibus habere ſcribens: liquoris (inquit) hic eſt minimi in candida vena, vnde pretioſus ille bibitur, nigrantis roſæ colore ſublucens, reliquum corpus ſterile. Rondeletius partem hanc quæ ſuccum continet, cordi proportione reſpondere exiſtimat: cor enim (inquit) hepar, cerebrum & alias partes indiſcretas habent Purpuræ & Teſtacea omnia. Vnde conſtat nugari eos, qui cor, hepar, branchias, ſe in Purpuris inueniſſe prædicant. Florem vero illum ſanguinis loco eſſe dubitandum non eſt, idque præter alios Plinius ſcriptum teſtatumq; reliquit his verbis: Sanguis non in cunctis terreſtribus eſt, verum ſimile quid vt Sepiæ in mari ſanguinis vicem obtinet atramentum, Purpurarum generi infector ille ſuccus, de cuius variis ſynonymis ac differentiis, antequam ad alias partes pergam, primo dicendum mihi eſſe videtur. Vlpianus Purpuræ (ſic plerunque vocatur) appellatione omnis generis Purpuram contineri putat. Argaman & Argeuam Hebraicæ voces in libris ſacris Daniel. 5. & Paralip. 2.2. Purpuram interpretantur, vel ſericum Purpura tinctum: vnde & Amorge Græcis per metatheſin factum putat Zoographus Ariſtoteles, vt demonſtrauimus, atq; alii Græci τὸ ἄνθος τῶν πορφυρῶν vocant: Plinius aliiq; florem Purpuræ transferunt: Plinius etiam ſuccum, vt cum ait: cum vita ſua ſuccum illum euomunt. Et alias: cum fœtificauere, fluxos habent ſuccos. Vocatur & liquor, ros, ſanies, pelagium, fucus, a Vitruuio etiam Oſtrum: Sic enim ſcribit: incipiam inde de Oſtro dicere quod & clariſſimam & excellentiſſimam habet præter hos colores aſpectus ſuauitatem. Omne quidem Oſtrum Purpura eſt, ſed non omnis Purpura Oſtrum, vt tradit *b* A. Gellius, quod exuberantiam ſplendoremq; ruboris habet, hoc eſt, illuſtratur ſplendore, quo reliqua Purpura caret. Hunc ſplendorem cocco incendi tradunt. Nonius Oſtrinum colorem diſtinguit à murice (qui & ipſe pro Purpura multoties accipitur) quod Oſtrinus color ſit ſubrubeus, murex Purpureus. Sed hæc à ſcriptoribus confunduntur. Idem Nonius Oſtrinam, inquit, (ſcilicet veſtem dicunt) ab Oſtro colore, qui eſt ſubrubens. Citat item hæc verba Turpilii: Interea aſpexit virginem vectari, in capite riculam indutam Oſtrinam: Et Varronis, Aurora Oſtrinam (Oſtrinum) hic indutus ſupparum. Vtebantur autem, vt Zoographus coniicit, non tinctores ſolum ſeu infectores veſtium, hoc colore, ſed & pictores. Dictum vero eſt Oſtrum ἀπὸ τοῦ ὀστρέου quod à Purpuris teſta tectis eximeretur, ex Vitruuii ſententia. Virgilius Sarranum Oſtrum dixit, à Sar vrbe Phœniciæ, quæ poſtea Tyrus appellata eſt:

Et gemma bibat & Sarrano dormiat Oſtro.

Vnde & Sarranum & Tyrium Maſſarius hunc eundem florem à Latinis vocari teſtatur. *c* Propertio aliiſq; etiam color dicitur Oſtrinus:

Et Tyros Oſtrinos præbet Cadmæa colores.

Aduertendum interim Conchylium, muricem, & Oſtrum pro eodem colore, Purpureo ſcilicet ſumi. Saniem vero præter Plinium etiam Vitruuius dixit: Conchylia, cum ſint, lecta, ferramentis circumſcinduntur, è quibus plagis Purpurea ſanies. Pollux item λάθρον, id eſt, cruorem vel ſaniem dixit: Nonnus antiquus poeta [illegible], id eſt, liquidum ignem, hoc à colore, illud à ſaniei ſubſtantia. Fucus non ſemel Plin. dicitur, vt Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. Sammonicus: *Purpura torretur Conchyli prædita fuco.* Pelagium vero eodem loco Plinius: Pelagio admodum alligatur, nimiæque eius nigritiæ dat auſteritatem illam &c. nonnulli etiam Purpuriſſum, de qua voce poſt. Plinius medicamentum quoque pro Purpuræ colore dixit, quod & Græce pharmacum appellare licebit. Pharmaca Iones tincturas vocant. φαρμάξαι, ὀξῶσαι, βάψαι. φαρμάσσειν apud Homerum non ſolum tingere eſt, vnde φαρμακῶνες dicuntur τὰ βαφεῖα, id eſt, officinæ tinctoriæ, teſte Varino, ſed etiam ferri aciem exacuere & indurare τὸ στομοῦν, καὶ στερροποιεῖν. duratur enim ferrum aquæ frigidæ intinctum. Ad Pharmacum Græcam vocem Germanica Farb vel farvv accedit. Hinc forte etiam venenum Tyrium poetis nonnullis flos eſt, aut color vocatus fuerit. Oxos apud Suidam Purpura eſt, quæ apud Phœnices tingebatur pretioſiſſima: hinc oxybapha in L. 1. C. Quæ res alienari non poſſunt; quo in loco nonnulli corrigunt dibapta, veram lectionem, vt Alciatus ait, peruertentes. Ego apud Suidam nihil huiuſmodi reperio, nec alios Lexicorum ſcriptores, neque in Ὄξος, nec in Ὦξος. Oxybaphum quidem quod aliqui inepte oxobaphum nominant (Varino teſte) vaſculum eſt aceto, & intinctui, excitandi appetitus cauſa, deſtinatum in menſis. Purpuras tamen διαφόρους καὶ ὀξυπέτας, id eſt, excellentes, minime vulgares & acerrimi fulgoris apud Suidam legimus in Σαρδὼ Διάφορος πορφύρα Arriano eſt Purpura præſtantior, cui opponit χυδαῖον, id eſt, vulgarem. Brodæus quoque in miſcellaneis cap. 24. ineptam hanc Alciati interpretationem reprehendit: cum Suidas nihil aliud ſcribat, quam ὄξος ἑψητὸν τὸ ἀπὸ φοινίκων, hoc eſt, Acetum coctum è palmulis, cuius meminit Xenophon in ſecundo Anabaſεως. Κάλυξ Heſychio eſt flos roſæ &c & Purpura marina. Et Nicandri Scholiaſtes κάλχην ait eſſe florem ſeu animal marinum quo Purpura tingitur. Hermolao chalca eſt (ex Suida vt videtur, apud quem idem legitur) herbæ genus quæ Purpura tingitur, quod & Ruellius meminit ex Phocione Grammatico, cui tamen eadem vox etiam Purpuram ſignificat. Sed κάλχη potius ſcribendum eſt; vnde verbum καλχαίνειν: Scholiaſtes Lycophronis, vbi hic habet πέπλους Κάλχῃ φορυκτοὺς. Calche, inquit, proprie eſt Purpura tincta: nunc vero peplos ſimpliciter multis tincturis infectos intelligit, & variegatos & plumaricos. *d* Cælius calchen Purpuræ operculum ab aliis vocari tradit (vnde, inquit, dictus Calchas) à Galeno onycha; tametſi dicatur onyx, vnguis odoratatus quem oſtracioni item appellent, vel oſtracon quoq;. cæterum hæc poſtrema non ad ipſum florem, dum adhuc in animali eſt, ſed cum ad vſum accommodatur, pertinent. ita & Purpura ſimpliciter apud Romanos alioſque veſtimenti genus commemoratur. Ἀνθιναί tamen ab ipſo flore veſtes Purpureæ dictæ ſunt, & toga picta à florido colore.

d Lib. 8. cap. 11.

Teſtis eſt Feſtus Pompeius. Picta, inquit, quæ nunc toga dicitur antea Purpurea vocitata eſt, eratque ſine pictura. Eius rei argumentum eſt pictura in æde Vertumni & Conti, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. Papyrius cenſor triumphantes ita picti ſunt. de hac plura ſuperius dicta ſunt. Ita pariter veſtimenta purpura infecta eo temperamento, vt amethyſti colorem referent, amethyſtina dicebantur. Plinius *e* de amethyſtis loquens: Indicæ abſolutum purpuræ colorem habent, ad hancque tingentium officinæ dirigunt vota: fundit enim aſpectu leniter blandum, neq; in oculos vt carbunculi vibrant. Nec non purpuram vocabant extremam oram veſtis prætextæ, cui, vt diximus, purpura inſerebatur, vnde teſte Aldo Manutio, περιπόρφυρον vocabant limbum huius veſtis. In ſumma à purpuris (conchis) ipſas quoque veſtes vt Hermolaus quoque voluit; purpuras vocamus. Accipitur etiam pro rubore faciei, vt apud propertium.

e Lib. 37. cap. 9.

Purpura pro rubore faciei.

Tincta rubore genus paulatim purpura veſtit.

Et apud Martialem lib. 9.

Et libata ſemel ſummos modo Purpura cultus
Sparſerat &c.

Ennius in hoc quoque ſenſu.

Et ſi mulier erubuit ceu lacte, & Purpura

Atque ita pro purpuriſſo etiam accipiebatur: Afranius.

Mea nutrix ſurge, profer Purpuram.

Non abſimili ratione Gallis exanthemata ſeu maculas peſtilentiales, quia ſæpe purpurei ſunt coloris, purpuræ nomine, vt teſtatur Ambroſius Paræus, intelliguntur. Sed vt ad florem ipſius purpuræ reuertamur, tempeſtiuum eſt, vt de differentiis eius aliquid dicamus. Tria autem purpuræ genera, à varietate coloris ſumpta à veteribus memorata inuenio: πορφυρίδα coloris violacei ſaturati, & ſubnigricãtis, quo colore πορφύρεον κῦμα, θάνατον πορφύρεον Homerus dixit: Talis fuit amethyſtina, & quæ è pelagiis purpuris ſolis fiebat, & Buccinis. Φοινικίδα, puniceam rubentem colore cocci, qualis fuit Tyria & Tarentina, vnde & venenum Tarentinum dicitur, à colore puniceo maturæ palmulæ dictam ἀλουργίδα colore glauco, irato mari ſimili, auſtero, diluto, qualis fuit Conchyliata. Tyria omnium celeberrima, quæ Oſtrum quoque dicebatur: quo obſcurior & nigrantior, eo erat carior, à qua ſanguis dicitur purpureus, admodum ſplendida & fulgore luminoſa, quæ nempe ad ſolis radios ignem repræſentabat, quare igneam vocauit Iuuenalis, & Valerius Flaccus ardentem. Fuit forte etiam huiuſmodi, quam in Britannia naſci laudatiſſimam Beda memorat initio Eccl. hiſt. gent. Angl. Hac ideo deterior habebatur Tarentina, quod ſine luce & ſplendore eſſet. Non enim omnis purpura fulgore luminoſa erat, ſed quadam obſcuritate cenſetur, quin & ſplendentium quædam niſi altius tollantur, non ſplendeſcebant, nec implebant oculos contuentium. Hinc Auguſti iocus innotuit, qui cum olim quæreretur de obſcuritate Tyriæ purpuræ quam emi iuſſerat: dicente venditore: Erige altius & ſuſpice, his vſus eſt ſalibus. Quid? Ergo vt me populus Romanus dicat bene cultum, in ſolario ambulaturus ſum? Vocabatur ea clariſſima purpura, quod meminit Lampridius in vita Alexandri: purpuræ clariſſimæ non ad vſum ſuum ſed ad matronarũ, ſi quæ aut poſſent aut vellent, certe ad vendendum grauiſſimus exactor fuit, ita vt Alexandrina purpura hodie dicatur, quæ vulgo probiana dicitur, idcirco quod Aurelius probus baphiis præpoſitus id genus muricis reperiſſet. Meminit Flauius Vopiſcus in Aureliano purpurei pallii quod perſarum rex ab Indis interioribus acceptum Aureliano dederat, ad quod cum matronæ ſuas purpuras iungerent, cineris ſpecie decolorari videbantur, diuini comparatione fulgoris. Talem purpuram Sandycem Indicam facere, ſi curetur, idem tradit dici, memoratumque pallium eo purpuræ genere, quod poſtea nec illa gens detulit, nec Romanus orbis vidit, in templo Iouis Opt. Max. fuiſſe. cæterum ſplendidiſſimus iſte color, ſi ex ſandyce erat, hic non pertinet: ſaltem hoc conſtat purpuram loci varietate omnino variare. Teſtatur Vitruuius, oſtrum quod legitur in ponto & Gallia, quod hæ regiones ſint proximæ ad Septentrionem, eſſe atrum. Progredientibus inter Septentrionem & Occidentem inueniri liuidum: quod autem legitur ad Æquinoctialem, Orientem & Occidentem, inueniri violaceo colore. quod vero meridianis regionibus excipitur, rubra procreatur poteſtate, & ideo hoc rubrum. Rhodo etiam Inſula creatur, cæteriſque eiuſmodi regionibus, quæ proximæ ſunt ſolis curſui. Sed hic animaduertendum purpuram nigram ſumi pro violacea exſaturata; ſic enim ſæpe nigrum à veteribus ſumitur. Amethyſtina purpura, quam etiam ianthinam ſeu violaceam appellabant, ab amethyſto lapide nomen obtinuit, de quo Plinius ſic ſcribit in nono: Non eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum, rurſus abſolutus inebriatur Tyrio, vt ſit ex vtroque nomen improbum Tyriamethyſtus. Et alibi Amethyſtos gemmas eſſe dicunt perlucentes violaceo colore. Cauſam autem nominis amethyſti adferunt, quod vſque ad vini colorem accedens, priuſquam eum deguſtet in violam deſinit. Fulgor quidam in illa

Pro exanthematib.

Floris differentiæ.

A coloris varietate tria Purpuræ genera.

Sanguis purpureus vnde.

Auguſti iocus.

Purpura clariſſima.

Alexãdrina Purpura quæ.

Sandyx Indica.

Differentia à loco.

Nigrũ pro violaceo.

Amethyſtus gẽma.

Purpuræ non ex toto igneus, ſed in colorem vini deficiens. Eſt enim à priuatiua particula α & μέθη, id eſt ebrietate nominata, tanquam amethyſtinus color ſit ſobrius & colore vini minime inebriatus. Ad huiuſmodi Purpuram alludit Suetonius in Nerone. Et cum interdixiſſet vſum amethyſtini ac Tyrii coloris, ſumpſiſſetq; qui nundinarum die pauculas vncias venderet. Alludit ad eandem & Epigrammatarius in Aphoreticis de lanis amethyſtinis hoc carmen ſubiiciens:

Ebria Sidonia cum ſim de ſanguine Conchæ
Non video, quare ſobria lana vocer.

Huc arbitror etiam pertinere, quod Plinius ſcribit: Purpura violaceam me iuuene vigebat, inquit Nepos Cornelius, qui diui Augusti principatu obiit. cuius libra denariis centum væniebat: ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio: qualiter nunc omnes pene commodiores Purpuræ tinguntur. Erat denique aliud genus Purpuræ cæruleum, omnium viliſſimum ex leuiſſima ac deterrima Africana prope Succubin Africæ vrbem. Extat & hodie eius imago in holoſericis violaceis deterioribus, quæ ad cæruleum colorem accedunt, & vino inficiuntur. Ab hoc genere Purpuræ, mare Purpureum vocauit Virgilius in quarto Georgicorum.

Dibapha.

Purpura cærulea.

In mare Purpureum violentior influit armis.

Plutarchus quoq; citat in libro de exilio illud Simonidis.

Tenet me Purpurei maris
Fremitus circum agitati.

Et in libro de facie, orbis lunæ: Et maris quidem, inquit, colores conatus eſt Homerus vtcunq; nominibus exponere, mare violæ, vinique rubri forma præditum dicens, & alibi glaucum, vndam Purpuream tranquillitatem albam. Cicero mare Purpureum videri ſcripſit, Fauonio naſcente. Primum itaque locum obtinebat Purpura quo ardentius fulgeret, vt de Tyrio, dictum, alterum amethyſtinus, omnium viliſſimus qui magis ad cæruleum vergebat. Ioannes *f* Goropius Becanus, vt aſtruat Purpuram, quo magis ad ignem vergat, eo haberi præſtantiorem, Purpuræ etymologiam ex Cymbrorum vetuſtiſſima lingua deducit, quibus Purpura Purpur, quaſi pur vur, id eſt purus ignis vocabatur: cæterum cum multa adducat quæ hanc noſtram hiſtoriam dilucidare atque amplificare poſſint, ego ea præterire noluerim. Inquit itaque. Purus fit à vur, quo ignis denotatur, eo quod omnia per ignem purgentur. Vur itaq; purum & purgo, dat Latinis: nobis pur, à quo purpur color pure igneus, quaſi pur-uur. Sic tamen Latini vſi ſunt, vt purpur color ſit purus purus. Sic dixit ille, quiſquis nomen Virgilii ſumpſit:

f L. 7. Hermathenæ.

Purpur vnde dicatur.

------ *Carmina pupurea candidiora niue.*

Et Valerius Flaccus:

Hic ſale Purpureo viuaq; nitentia lympha:

Sic Horatius.

------ *Tempeſtiuius in domo*
Pauli, Purpureis ales oloribus
Comeſſabere maximi

Lambini error.

Quo loco demiror intolerabilem Lambini audaciam, qui cum poetæ elegantiam non intelligeret, pro Purpureis poſuit marmoreis, operoſa teſtium denunciatione, docens marmoreum pro candido dici. Citantur Lucretii, verſus, citantur Virgilii, citantur Ouidii, quo vetus ſcriptura ac genuina lectio corrumperetur. At non vidit hic Lynceus, cornicum oculos configere paratus, hanc lectionem non in omnibus modo vetuſtis exemplaribus inueniri, ſed iam olim etiam à Seruio probatam germanamq; habitam fuiſſe, vt interim Acronis ei teſtimonium contemnere permittam. Ille enim hunc Virgilii locum.

------ *Namq; ipſe decoram*
Cæſariem nato genetrix lumenq; iuuentæ
Purpureum, & latos oculis afflarat honores.

ſibi interpretatur, vt Purpureum pulchrum & floridum vocari dicat: quod vt probabile reddat, hanc ipſam Horatiani verſus partem adducit,

Purpureis ales oloribus.

Vellem equidem Lambinum interrogare quod ſibi Columella voluerit, dum dixit: Frondes Purpurat auro. Sane ſi conſentire ſibi Horatium emendanti vellet, neceſſe haberet, vel ineptum authorem dicere, vel locum caſtigare. Quis enim vnquam aurum vidit Purpureum, ſi Purpureum ſit rubrum ad atrum declinans? Neſcio profecto quæ ſit effrons corrumpendi impudentia dicenda, ſi hæc correctio & emendatio ſit vocanda. Nos igitur Purpureum id dicemus quod floridum eſt & pulchrum, idque vocis origini conuenienter, quæ nihil aliud ſignificat, quam vel purum ignem, vel purum putum. In igne autem non tam color, quam lux & ſplendor conſideratur: quo videtur Horatius reſpexiſſe, in arte poetica canens.

Inceptis grauibus plerunq; & magna profeſſis
Purpureus late qui ſplendeat vnus & alter
Aſſuitur pannus.

Nec inde alienum eſt illud Auſonii in Moſella

-------------- *Phœbusq; ſereno*
Lumine Purpureum reſerat tam ſudus olympum

Fecit itaq; Purpuræ nomen ad rectam rationem vocatum, ne Purpuream niuem, ne Purpureos olores, ne Purpureum ſal admiremur: nec abſurdum item putaremus, ſi quicquam auro Purpurari diceremus Furius apud A. Gellium ſic legendus.

Vt fulica ipſa leuis volitat ſuper æquora claſſis
Spiritus Eurorum viridos dum Purpurat vndas.

A Exemplar meum habebat, ſicut fulica leuis: quod non placet, aliâ ex fulica fulca facias, quod per me liberum erit. Hic Purpurat ſic interpretatur Gellius, vt idem ſit quod niteſcere facit, quod non poteſt diſplicere, maxime, ſi nitore quendam ſplendidum & igneum intelligas, qualis in criſpanti mari videtur, adeo vt noctu etiam luceat. Purpureum itaque [illegible] ſplendorem vbique indicat, [illegible] in oſtro maximus & excellentiſſimus, Purpureum oſtro [illegible] potiſſimum applicatum. Eleganter Virgilius, Tyrioq; ardebat Murice lana. Liuius in Laodamia: Ille Aſiatico ornatu affluens, aut Sardiano ac Lydio fulgens decore. Bene dixit fulgens, vt igneus Purpuræ fulgor intelligeretur. Addamus & Quintiliani locum [illegible] corruptum, ex libri duodecimi capite decimo & in eo corrigendo, ſi minus placebo, Lambini audaciam [illegible] euaneſcunt hæc (inquit,) [illegible] rum, vt lana tincta fuco citra Purpuras placet: [illegible] iam Tyriis lacernæ, conſpectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Si vero iudicium [illegible] iam illud quod fefellerat, [illegible] enarrabili fœditate palleſcat. [illegible] in tenebris. In his [illegible] dam exigua animalia igniculi videntur in tenebris. [illegible] corrupta fuerunt, vt liquebit conferenti. [illegible] uidius ait, neſcio an à quopiam ſit adiectum. Eius certe alia eſt

Quintilianus correctus.

B comparatio. Tyrias enim Amyclæis confert, eſt autem locus in remedio amoris.

Confer Amyclæis medicatum vellus ahenis,
Murice cum Tyrio, turpius illud erit.

Si mihi certa exemplarium fides coniectandum ſit, pro lacernæ, non Laconicæ, ſed Tyriæ lacernæ legam, vt alludat ad Iuuenalis illud.

------ *Tyrias humero reuocante lacernas.*

& illud, vt Ouid. ait, à quopiam ſciolo dicaci margini adiectum, cui viſa fuerit eadem vtriuſq; authoris collatio, cum tamen Horatius potius citandus fuiſſet, apud quem eſt:

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia vellera fucum
Certius accipiet damnum, propiuſue medullis
Quam qui non poterit verum diſtinguere falſo.

Hic enim fulgorem Purpuræ, perinde atq; apud Quintilianum, comparari videmus. An vero Amyclis tincta, ac Aquini fuco pro Purpura vterentur, [illegible] eſſet Tyriorum, aliis coniectandum relinquo; penes quos etiam eſto eius, quam velint, lectionis ſequendæ poteſtas; [illegible]

C modo locus intelligi corrigi[illegible] poſſit. Nobis [illegible] xiſſe, igneum fulgorem in Purpura maxime placuiſſe, quo ratio nominis à me aſſignata facilius ſuam tueatur probabilitatem. Nonnus Purpuræ inuentionem deſcribens.

[illegible Greek verse]

Et mox [illegible Greek] Videſne hic ſemel ſcintillas, ruſſus ignem ipſius Purpuræ? Num poſſit quidpiam ad etymologiam eſſe aptius? Sed ſi quis obiiciat Græcum eſſe, [illegible] debo, dum oſtendam ab vr, vur, [illegible] lioqui Græci non Purpuram, [illegible] Latini receſſerunt. Hæc itaque omnia Goropius. [illegible] quodammodo digreſſi ſumus, ſermo noſter reuertatur, [illegible] nandæ veniunt reliquæ Purpuræ partes: [illegible] multa dixerimus, primum occurrere videtur ipſa caro. [illegible] nitus includi, nec vlla ex parte, excepto capite conſpici poteſt. [illegible] *g* Ariſtoteles, item teſtis ſuis Purpuras adhærere. Ælianus Purpuram ſcribit vehementer guloſam eſſe, [illegible]

Caro.

g Lib. 7. cap. 34.

Lingua.

D ea autem etiam penetrare [illegible] dendum, eaq; demum capi Purpuræ [illegible] muſcidem ſiue linguam [illegible] ea teſtas [illegible] dum tergora penetrant. Et rurſus: paſcitur (inquit,) Purpura [illegible] ta lingua ſub operculo, quæ Purpuris digiti longior eſt, [illegible] Conchulas [illegible] neris teſtam perforare poteſt. Et Plinius in [illegible] libri Lingua Purpuræ longitudine digitali, [illegible] do reliqua Conchylia, tanta duritia aculeo eſt. [illegible] vocatur [illegible] tubulato, [illegible] derandum proponit, [illegible] Lingua (inquit) [illegible] omnibus animalibus in ore eſt: [illegible] tegitur in Purpura atque adeo in turbinatis omnibus [illegible] tur longo & tubulato lingua non eſt, [illegible] erit. At linguam Purpurarum & turbinatorum [illegible]

Linguam teſtas perforet.

E ſcidibus [illegible] eſt, toroſa ac rotunda, [illegible] tomen propius intueare & tractes, [illegible] eſſe certo competies, [illegible] ſet. Quare id fabuloſum eſſe puto, [illegible] exerta, Purpuræ fucos & humores aliarum Concharum [illegible] Pectinum ritu: roſtro autem acuto & duro (tanquam terebello excauato) teſtas alias perforant. Hæc Rondeletius: [illegible] redarguit, qui cum legunt apud Galenum in tertio de medicamentis κατὰ τόπους in auriculariis medicamentis [illegible] ſiue κρόκυδ[illegible]: [illegible] è Purpura, apud Paulum Æginetam [illegible] ment in purpuris lanam aliquam ſiue ſtuppam ſiue [illegible] mentum reperiri, quod contuſo & depexo in medicamentis vterentur. Sed illi, inquit, toto cœlo aberrant, [illegible]

Lana non eſt in Purpura.

tale

tale in Purpuris, neq; in Turbinatis aliis reperias. Neq; byſſo alli- A gantur, vt pinnæ & mytuli. Mouentur enim purpuræ, & caro Turbinatorum omnium non aliter alligatur quam circa teſtarum volumina. Quare intellexerunt veteres per κροκίδα lanæ Purpura tinctæ craſſiorem & minus curatam partem, cuius meminit etiam *h* Dioſcorides: Τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον καὶ κροκίδες καίονται τῆς θαλασσίας πορφύρας. Ne ſecus fimbriati marinarum Purpurarum flocculi cremari ſolent. Cur ita appellarunt id in cauſa eſt, quod purpura non ſolum pro marino animali, ſed pro ſucco eius, pro veſtimento ex eo tincto, & pro lana tincta ſumatur. Redarguit eundem errorem etiam longa oratione Zographus his verbis: Lanæ ad remedia quædam vtuntur, inquit Dioſcorides, eodem modo κροκύδες θαλασσίας πορφύρας. Sic habet editio noſtra per ypſilon, à recto κρόκυδος. qui ſcriptione, genere & flectendi modo congruit cum χλαμύς, nam apud Heſychium κροκίδες per rota non recte ſcribi, vel ipſe literarum ordo arguit. interpretatur autem γνάφαλα, id eſt, tomenta. Hinc compoſitum eſt nomen κροκόλεγμα, quod eſt floccorum lectio, qualis ab adulatoribus fieri ſolet. idem κροκυδισμὸς dicitur id facere, verbum κροκυδίζειν ſonat, vt annotauit Cælius *i* Rhodiginus, qui & ipſe tamen per iota ſcribit, nec per ypſilon deprauatos forte Galeni codices ſecutus, niſi quis κροκίδα vocem diminutiuam eſſe velit à κρόκη, quod filum & ſubtegmen interpre- B tantur. Marcellus Virgilius Dioſcoridis interpres, in ipſis purpurarum Conchis ſtupparum imagine vellera quædam eſſe putauit: quæ alii (inquit) tomenta, alii licia, alii fimbrias dixerunt: nos rem & nominis ſignificationem ſecuti, à ſtupis rem indicauimus. κροκύδας enim Dioſcorides dixit, qua voce Græci adhuc, quod contuſo & depexo lino craſſiſſimum ſupereſt, ſignificant. neque hic pluribus aliis locis aliud ea voce quam ſtuppam ſignificat & ſæpe Paulus Ægineta, iubens κροκύδα imponi aliquid. In mari autem quotidie purpuræ capiuntur, quod ſuperiore ſui parte villoſæ ſunt, tam tenui & ſequaci vellere, vt in filum lini modo trahi & confici poſſit. Hæc ille, ſed in purpuræ concha villoſum quicquam reperiri ceu falſum redarguit quidam Germanus, qui in eos quos citauimus, Galeni libros, doctiſſima commentaria conſcripſit, & poſt eum Rondeletius: qui κροκύδας (ipſe κροκίδα ſcribit) lanæ purpura tinctæ craſſiorem, minuſque curatam partem interpretatur. Sed nihil prohibet ſimpliciter etiam vellus purpura tinctum interpretari: è quo tamen ne temere ſumptus fieret, ad cremandum craſſius & minus pulchrum ſeligebatur. poſſent & è C veſte purpurea, præſertim attrita, diſcerpta aut vulſa fila ſeu linamenta κροκύδες nominari. Commentator ille Germanus in commentariis in Galeni de compoſitione medicamentorum libri tertii caput primum. In fine huius compoſitionis (inquit) in Græco exemplari corrupte legitur, καὶ κροκίδα ἐντίζει προπυελῶν. ipſe πορφύρων pro προπυελῶν legendum coniicit, (quam recte, viderit ipſe. mihi quidem temere mutare videtur: quod ſi πορφύρων legendum eſſet, vltima circumflecti deberet:) & interpretatur: lanæ purpura infectæ tomentum indito, velut ſupra etiam Archigenes dicit, ἐμφραττομένου τοῦ πόρου πορφύρας μαλλῷ: hoc eſt, obturato meatu per purpuræ lanam: lanam autem mollem à fomento & inſtillamentis auri indendam eſſe, ſupra in principio huius libri Galenus dixit. præſtat tamen hanc ex Purpura & Conchylio infectam eſſe. Et rurſus in libri ſexti caput ſecundum, in his verbis. Ἢ χάλκανθον κηρύματι θαλασσίας πορφύρας εἰλήσας σύγκαυσον: pro κηρύματι voce nullius ſignificationis legit κροκήματι vel κροκυδι, quorum poſterius approbo. & vertit Aut atramentum ſutorium purpuræ marinæ tumento inuolutum vrito. Lanarum enim vſtarum & præſertim ex purpura infectarum, vis eſt eſcharotica, Dioſcoride teſte: & mox κροκύδα hapſum lanæ, ſiue lanam conuolutam ſonare dicit. Ex qua longa oratione, vbi etiam ex allatis primo Rondeletii verbis ſatis dilucide conſtat in purpuræ Concha D nullam reperiri lanam, vel tomentum, ſed Dioſcoridis Galenique locum de lana intelligendum eſſe, quæ purpuræ ſuccum imbibit. Hic interim Heſychii & Suidæ lapſus etiam obiter annotandus venit, quorum ille βύσσον ait eſſe χρῶμα ἀντὶ τῆς ὑσγῆς παραλαμβανόμενον, & βύσσινα etiam exponit πορφυρᾶ, purpurea: hic vero etiam βύσσον ſignificare ait βαφὴν ἐκ πορφύρας: & βύσσινον, τὸ βύσσῳ βεβαμμένον. Sed perperam vterq;: nec enim coloris genus eſt, ſed delicatiſſimi lini & diuerſi à purpura, vt ex Luca etiam patet apud quem ὁ πλούσιος ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον. Poſtremo purpurarum operculum ſiue integumentum, apud authores cum veteres tum recentiores, in conſiderationem veniunt. *k* Ariſtoteles id à verbo καλύπτω, ἐπικάλυμμα ſiue κάλυμμα nuncupauit, alibi etiam ἐπίπτυγμα. Ἔχουσι δὲ καὶ τὰ ἐπικαλύμματα κατὰ ταῦτα ἀμφότερα, καὶ τὰ ἄλλα στρομβώδη ἐκ γενετῆς πάντα. νέμονται γλῶτταν ὑπὸ τὸ κάλυμμα. hoc eſt operculum itaque huic generi (Buccino & purpuræ) adhæret natiuum, & cæteris omnibus Turbinatis. Paſci quoque exerta lingua appellata ſub illo operculo ſolent. Et alio in loco: Ἐπιπίπτυγμα πάντ' ἔχει ἐκ γενετῆς, hoc eſt. Operculum etiam iam E inde ab ortu omnia gerunt: de Turbinatis loquitur (lib. 4. de hiſt. cap. 4.) Statim ab ipſa procreatione Turbinatis operculum eſſe dicit, ad diſcrimen Cochlearum, quæ ipſæ ſibi ex glutinoſo humore, ſiue ex muco ſuo operculum conficiunt. Dicitur aliter à Græcis πῶμα, vt à Galeno, qui ſeorſum de eo hæc prodidit: Πώματα πορφυρῶν δι' ὄξους ποθέντα σπλῆνας οἰδαλέους ἔγραψάν τινες ἰᾶσθαι: θυμιώμενα δὲ τὰς πνιγομένας ὑστερικῶς ὠφελεῖ, ἐκβάλλει τε καὶ κατεχόμενα χόρια. Opercula purpurarum ex aceto pota ſcripſerunt quidam tumenti lieni mederi; ſuffitu autem excitare fæminas vuluæ ſtrangulatu oppreſſas, & morantes ſecundas detrahere. Eodem nomine operculum Conchylii nominauit Dioſcorides, & Cochleas quaſdam alpium Liguriæ πωματίας, id eſt operculares.

h Lib. 2. c. 3.

Purpura varia ſignificat.

i Lib. 20. c. 31.

Marcelli error.

Heſychii & Suidæ lapſus.

Byſſus aliud quam purpura.

Operculi conſideratio.

k 4. hiſt. c. 4.

Cochlearū operculum.

Cochleæ operculares.

A dicitur autem quod eo Teſtatorum foramina claudantur, vt vaſa operculo ſuo. Carni hæret vt vnguis noſter, ac tanquam ex filis ſiue ex fibris coagmentatum quid & durarum eſſe dicas: Differt ſubſtantia à teſta, quæ multo ſiccior eſt, neque fumum emittit, niſi ſi accenſa liquore aliquo extingueretur. Operculum vero pinguedinis nonnihil in ſe habens fumum reddit cornu modo. Pharmacopolæ hodie in officinis habent Conchyliorum Buccinorumque opercula permiſta, quæ Blattas Byzantias vocant, ſed hoc nomine purpurarum tantum opercula appellanda erant. nam βλάττα ſiue βλάττιον purpuram ſignificat. vnde Blatteus color pro purpureo. Caſſiodorus in epiſtolis de chamæleonte. Colores ſuos multifaria qualitate commutat, modo Veneta, modo Blattea, modo praſina, modo cyanea. Eutropius: Nero inuſitata luxuria fuit, vt qui exemplo Caligulæ frigidis & calidis lauaretur vnguentis, hamis argenteis aureiſque piſcaretur quæ blatteis funibus extrahebantur: quos Suetonius & Oroſius interpretantur purpureos. Ille: piſcatus eſt, inquit rete aurato, purpura coccoque funibus nexis. Oroſius, Luxuriæ, inquit, tam effrenatæ fuit Nero, vt retibus aureis piſcaretur, quæ purpureis funibus extrahebantur. Hæc Hermolaus vir pereruditus in ſuis in Plinium gloſſematis annotauit. Sed etſi βλάττα B purpuram ſignificet, tamen pro operculo ſolum purpuræ vſurpari docet Nicolaus Myrepſicus, qui tamen non ſine errore dixit Blattum Byzantium eſſe ὀστοῦν τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας, id eſt os narium purpuræ. Hodie quoque in officinis blattam byzantiam eſſe credunt, quod in ore & naribus purpuræ reperitur, quo ineptius nihil dici poteſt. Purpuræ enim neque nares, neque naſum, neque oſſa intus habent, cum Teſtacea omnia foris durum, intus molle contineant. Recte igitur Rondeletius legendum credit, ὄστρακον ἢ ῥινὸν τῆς πορφύρας, id eſt teſtam vel clypeum ſiue ſcutum purpuræ. Ῥινὸς enim præterquam quod pellem ſignificat, vnde ὀστρακόδερμα vocantur, etiam pro ſcuto ſumitur teſte Phauorino. Ῥινοί, inquit, καλοῦνται αἱ ἀσπίδες, ὅτι ἐκ βοείων βορσῶν εἰσι, id eſt, ῥινοί vocantur ſcuta rotunda, quod ex corio bubulo conſtet. Operculum vero ſicuti ſcutum, purpuræ capiti imponitur. Cur vero βλάττιος βυζάντιος, vel βύζαντος dicatur, à nemine, quod ſciam, traditur. Quare coniicio (inquit) à Byzante vel Byzantio Africæ cognominari: quoniam illic etiam purpura tingebatur. Quoniam itaque Pharmacopolæ opercula Conchylii & C Buccinæ purpuræue non diſtinguuntur vt dictum eſt, & vtraque blattas byzantias appellant, cum ex purpuris tantum proprie ita vocari deberent: quædam hic ab authoribus repetita & à Zographo collecta congeremus. Opercula hæc vſu ſubſtantiaque non differunt, ſed figura: quod ex Conchyliis longiora, è purpuris & Buccinis rotundiora ſint. Vires quoque ad remedia minimum differre veriſimile eſt, præterquam ſi vngui odoris ratione peculiare quid attribuitur. Blatta Byzantia, inquit quidam Germanus, ingrati dum vritur, odoris eſt, & Caſtoreum refert: vnguis vero odoratus, ſuauem odorem ſpirat, quare & res inuicem diuerſas eſſe oporteat. At Rondeletius in Conchylio aſſerit εὐώδης non modo ſuauiter, ſed aliquando vehementer & grauiter odoratum Dioſcoridi ſignificare: & vnguem caſtorei odorem referre idem Dioſcorides & Plinius tradunt. Sed cur ſuffimugio moſchato & aliis quibuſdam adiiciuntur apud Aetium, ſi eiuſmodi ſunt. An dicendum non ex omni regione vngues bene olere ſuffitos: & eiuſdem generis plures forſitan ſpecies eſſe, vt & laſeris longe diuerſo odore? Plinius purpurarum cauum pro operculo earum dixit: neruos præciſos purpurarum cauum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Ab Actuario & Myrepſo βλάττος & βλάττιον βύζαντος appellatur. Ea ætate, inquit Ruellius, qua ſcribebat Actuarius, Blattam, Purpuram Indicam, & Blatteum, Purpureum colorem, peri- D ti etiam authores appellarunt. Sic Lampridius: Heliogabalus parauerat funes blatta & ſerico & cocco intortos. Galenus Indici Conchylii teſtam inter oſtraca ac teſtas purpurarum ac muricum generatim comprehendit eorundem enim vim habet: & præterea ſuffita. ab vtero ſtrangulatas fæminas, & comitiali apprehenſas morbo excitat, quod tamen etiam de purpurarum teſtis Galenus in vndecimo de ſimplicibus tradit. Meminit eius Onychis *l* Plinius quoque, cum ait: Inuenio apud quoſdam oſtracium, quod aliqui onychen vocant: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mire reſiſtere. At vero ab hac Blattæ barbara appellatione, Blatteus color pro purpureus dictus eſt à Fl. Vopiſco in Aureliano, vbi inquit Veſtem holoſericam, neq; ipſe in veſtiario ſuo habuit, neq; alteri vtendam dedit & cum ab eo vxor ſua peteret, vt vnico pallio Blatteo ſerico vteretur, ille reſpondit: Abſit, vt auro fila penſentur. Libra enim auri, tunc libra ſerici fuit. *Plinius Blatteum colorem Onychinum dixit de pyris: Segnina alia à colore Teſtacea appellant: ſicut onychina, purpurea. quemadmodum enim purpureus E color à purpura, ſic Onychinus ab Onyche, eodem ſignificato dicitur. Sic quoq; *m* Columella pruna Onychina. Purpurea appellauit, vt annotauit commentator Germanus in ſuis commentariis ad quintum Galeni librum de compoſit. ſecundum locos. Sed Plinii verba, inquit Zographus; ab eo recitata de pyris, Onychina non interpretantur purpurea: hoc tantum volunt, vt ſi gnina pyra à colore ſuo Teſtacea dicantur: ſic Onychinis quoq; ſic Purpureis, nomina à colore facta. Quanquam autem Onyx operculum eſt Cochylii, & è Conchylio color purpureus tingitur: nihil tamen ad illum colorem, nihil ad tincturam illam facit onyx operculum: vt Onychinum colorem ab eo appellatum exiſtimare ridiculum mihi videatur. Columella pruna Onychina nominat tantum, colorem non exprimit: ego hunc colorem ex albo purpuraſcentem putarim,

Blatta byzantia.

Blatteus color.

Error Nicolai Myrepſi.

Myrepſus correctus.

Opercula vt differāt.

Blatta Byzātia odor.

Blatta pro purpura Indica.

l Lib. 32. c. 2.

Pyra Onychina.

m Lib. 12. c. 10.

Signina pyra.

Onyx gemma vnde dicta.

qualis in Onyche, id eſt, vngue humano ſpectatur: qui color etiam Onychi gemmæ nomen fecit, quanquam ea etiam aliis colo„ribus reperitur. Onyx gemma (inquit Georgius Agricolæ libro „ſexto de natura foſſilium) ex eo quod eius candor ſimilitudinem ad vnguem humanam habere ſoleat, nomen inuenit: non raro tamen eſt lactea, maxime in Zonis. idem vocatur Onychites, & lapis Onychinus: in Germani & Sequanis reperta, eiq; ſimilis, vocatur nunc Chalcedonius, multum autem variat colore, &c. Gentilitium cognomen Byzantiarum Blattæ ſecundum Ruellium retulerunt, quod ad eos forſitan Indi demittant, & hinc ad nos deferantur. Inuenio & apud Syluaticum Balantham (vox videtur corrupta) eſſe ſquamam, (imo laminam) piſcis quandam, è fronte piſcis degentis in Concha rotunda & tortuoſa, concaua; ſed nos ait vti Blatta Byzantia quæ fertur de ſancto: ſic habet, ſancti autem nomen deeſt. Bellunenſi Blatta Byzantia eſt operculum Conchilii cuiuſdam è mari rubro & aliis locis, quorum meminit Auicenna Canone ſecundo, capite proprio. Eſt autem durum & in gyrum contortum (hoc ad totam Concham potius quam operculum pertinere videtur) inſtar limacis, ſed oblongius & maius, quam corpus quo limax circumdantur. Operculum hoc ait in ore eſſe Conchylii, claudiq; ac aperiri pro animalis arbitrio. has Conchas ſæpe vidi, inquit, cum operculis adhærentibus, exportatas è mari rubro Damaſcum. Blatii Byzantis, hoc eſt, oſſis anterioris naris Purpuræ (vt ipſe interpretatur) Nicolaus Myrepſus meminit antidoto 425. Deſcribuntur hæ Blattæ ab Auicenna 2. 8. nomine Adfar althaib. Apud Syluaticum multa barbara nomina paſſim reperias, quæ Blattas Byzantius interpretatur, vt Achafar, Affaratib, Daablectos, Daſarbachali, Funoblaron, Gaſecol vel Haſeſol, Kuactil, Hiobothor, Hudal, Curaſie: ſed Auicenna: quæ de mari rubeo ſunt, inquit, nominantur Curaſciæ. Item Egedde, apud veterem Gloſſographum Auicennæ. Latini mixobarbari, pro Blattis Blactas; pro vnguibus vngulas aliquando efferunt. Iam de remediis quædam ab ea dicamus. Blatta Byzantia (inquit Syluius) Conchylii tegumentum eſt ad ſuffitus idoneum: ipſa enim teſta mox liquatur igni, bituminis modo, quod etiam improbe, ipſa olet. quidam albicantem odoratam magis commendant. Et alibi: βλάττιον & βλάττιον βύζαντιον appellatur Actuario in aurea Alexandrina. Diamargarito calido. Vnguis odoratus vel aromaticus lib. 1. compoſ. pharm. part. à Galeno ſcilicet, additur autem „medicamento cuidam ad alopecias. Quæ Serapio & Auicenna „ſcribunt, ex Dioſcoride fere mutuati ſunt. Inuenio apud quoſdam oſtracion vocari, quod aliqui Onychem vocant, inquit Plinius. hoc ſuffitum vulua pœnis mire reſiſtere: odorem eſſe caſtorei, meliuſque cum eo vſtum proficere. Vetera quoque vlcera & cachoete eiuſdem cinere ſanari. Et alibi. Neruos præciſos Purpurarum cauum quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Galenus Onychen detractum ex Conchylio, potum (ſuffitum potius) ſtrangulatis, ex vtero, conuenire. Apud Nicolaum Myrepſum, os naris Purpuræ miſcetur paſtillo ad cardiacos & apud eundem vngues aromatici magni & parui, iniiciuntur in thymiama Eſdræ, & in alia quædam ſuffimenta, alias ſimpliciter, alias magni: & ſimiliter apud Aetium: qui ſuffimigio muſcato quoque eos admiſcet. Democrates apud Galenum de compoſ. ſec. loc. 8. 10. in malagmatis cuiuſdam deſcriptione bdellium Onycha nominare videtur, optimum bellicum & quod incenſum ac ſuffitum, Onychis Indici Conchylii teſtæ odorem referat. tale enim Dioſcorides optimum eſſe refert, εὐώδης ἐν τῇ θυμιάσει, ἐοικὼς ὄνυχι: quanquam Marcellus Virgil. colore humano vngui ſimile tranſtulit: fortaſſis ex Plinio inductus, qui lib. 12. cap. 9. Bactriano, inquit, nidor ſiccus, multique candidi vngues. Verum hæc Plinius ex Græco aliquo ſcriptore non ſatis intellecta tranſtuliſſe videtur, vt refert commentator Germanus in commentariis ſuis in Galeni libros de compoſitione medicam. ſecundum loca.

Balanthã.

Adfur althaib.

Remedia ex Blatta Byzantia.

LOCVS.

PVrpurarum alias altum pelagus habitare, alias contra littorales dici, haſq; minores, alias maiores eſſe, iam ante notum eſt ex Ariſtotele. Sed notandum quid in Gazæ verſione. Paruæ Purpuræ inquit, ad littora & oras ſunt: αἱ δ' ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ τραχεῖαι, hoc eſt, in ſinibus vero magnæ, ſcabræq;. Gaza non in ſinibus, ſed pelagiæ vertit, quod approbat, vt patuit, Rondeletius. Atqui a Oppianus cum de pelagiis aliiſque aquatilibus prius dixiſſet, ſubdit.

Δοιαὶ δὲ σκληροῖσιν ἀρηρότε γυῖα χιτῶσι
Φαρξάμενοι κόλποισιν ἐνιπλώουσι θαλάσσης
Κάραβος ὀξυπαγής ἠδ' ἀστακός.

Eſto, ſinus omnis pelagi inſtar profundus ſit, non omne tamen pelagus ſinus eſt, & pelagii appellatio latius patet. Idem Oppianus ait Teſtatorum quædam in petriis, alia in arenis degere, vt

Νηρεῖται, στρόμβοι τε, κήρυκες, καὶ πορφύραι αὐταί.

Ex neotericis Bellonius paruas quoq; Purpuras, vt plurimum littorales eſſe tradit, locis quidem ſcopuloſis natas Columella de piſcibus loquens voluit limoſam regionem idoneam eſſe Purpuris, aliiſq; Conchis nutriendis. Maris vero adeo amantes ſunt, vt author de natura rerum (ex Plinio, vt citat,) dicat, eum ſeminecces fuerint, mari redditas reuiuiſcere. Sed Plinius hoc non de ipſis Purpuris, ſed illis, quibus ineſcantur Conchis mytulorum ſimilibus ſcribit. Ait inſuper aqua dulci necari, & ſicubi flumen immergitur, (alias, ſicubi flumini immerguntur,) alioqui captas diebus quinquaginta viuere. Atq; hoc fere ex Ariſtotele, apud quem le-

Differunt loco.

Ariſt. correctus.

a Lib. 2.

Regio purpuris idonea.

Aqua dulci necari.

gere eſt: Teſtaceo generi anni pluuii proſunt, præterquam Purpuris, cuius rei indicium eſt, quod ſi amnis in mare fluentis aquam guſtarint, moriuntur eodem die. Viuit Purpura extra mare, quinquaginta dies circiter quinquaginta. Idem philoſophus Purpuras [illegible] teſtatur aliquandiu in arena latere, ſic etiam Pectines [illegible] exortu circiter dies tricenos condi. Porro non inconuenientius fuerit loca hic recenſere, quæ à Purpura celebrari meruere. Apud Virgilium vt habet.

Ac non Aſſyrio fucatur lana veneno

aliqui exponunt Purpuram, licet Acron ad herbæ genus referendum putet, quæ fucus marinus vocatur, vnde lana inficitur. Purpuram tamen Aſſyriam in pretio fuiſſe innuit Petronius Arbiter, dum canit:

Aſſyria Concham laudabat miles in vnda,
Quæſitus tellure nitor certauerat oſtro.

Vitruuius in Africa punicei coloris Purpuram procreari ſcripſit. At Plinius præcipuam eſſe in Meninge Africæ. Meninx autem Africæ inſula eſt, non longe à Syrtibus ſita, quam Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit. Atque ibidem Plinius purpuræ florem Aſiæ præcipuum eſſe, & Getulo littore Oceani, in Laconica Europæ. b Getulorum ſcopulorum alias etiam meminit his verbis: Et quidem [illegible] equeſtris ordinis viris, iam vero & Senatori [illegible] quam luxuriam, cuius efficaciſſima vis ſentitur [illegible] ebori citroque (cedroq;) ſylux exquirantur, omnes ſcopuli Getuli Muricibus ac purpuris. Laconicum autem mare etiam fertur Conchylia, [illegible] ratur, nobilitate [illegible] quæ in rubro mari capiuntur, inferiora teſtatur Pauſanias. Celebrantur eædem ab *Horatio

Nec Laconicas mihi trahunt honeſtæ
Purpuras clientes.

Purpura Laconica Valerio Flacco dicitur fucus Tenarius hoc verſu.

Illis tenario pariter tremit ignea fuco.

Ac c Statio quoq; ubi nominatur Oebalis purpura, Zoographus Laconicam interpretatur, quæ alio, inquit, nomine Oebalia dicitur. Sed Plinius alias Laconicam purpuram commendat: [illegible] Puteolanum laudatur potius quam Tyrium aut Getulicum, aut Laconicum, vnde pretioſiſſimæ purpuræ. Coæ purpuræ nominantur ab Horatio quarto carminum: eaſdemque intelligit d Iuuenalis canens.

——— Spartana chlamis, Conchylia Coa.

Purpura Mauram nominat Valerianus apud Trebellium in epiſtola. In Muza emporio ad mare rubrum habetur purpura, in Periplo, [illegible] eximia, tum vulgaris, vt teſtatur Arrianus. [illegible] vnum Apologi vocant, alterum Omana, in Arabiam [illegible] ram. Q. Ennius in Phageſiorum fragmento Atarnæ purpuram laudare videtur, niſi forte [illegible]

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Atarnæ.
Purpura, muriculi, mures, dulces quoq; echini.

Genus quoddam purpuræ à Plinio Teneum appellatur, in Tenei maris ora, vt inquit collectum: ſed Teneum illud mare? vbi locorum ſit, inquire Turnebus, [illegible] ſuſpitio non leuis animo inceſſit, [illegible] charta & palimpſeſto luſiſſe & deleuiſſe quæ non placebant, quæ voluerunt ſcripſiſſe, non quæ Plinius literis conſignarat: [illegible] deniq; prouocatum eſt ad vermiculatos & eroſos libros in quibus reperimus, in Tenei maris collectum. [illegible] Turnebus in tæniis maris collectum ſcribendum eſſe. [illegible] ipſi tæniæ in mari candicantes cautes longo tractu faſciam imitantes, à quibus Tænienſes purpuræ [illegible] gunt loco [illegible] nem Græcam ſed formationem Latinam præfert. [illegible] Græco & Latino compoſitum eſſe videatur [illegible] ibidem Turnebus [illegible] libri tamen antiqui refragantur [illegible] eſt, vt quando quæque aliquid obſcuritatis [illegible] ſemper [illegible] teres tabulas [illegible] Conchylii [illegible] genere [illegible] ma, erit [illegible] di: at ad [illegible] nere ſoli [illegible] hoc genus [illegible] regredi [illegible] Aquæus in commentario [illegible] frequentia & pulchritudine purpurarum dicta eſt [illegible] bœa purpura, teſte Feſto, à nomine inſulæ, in qua tinguntur: cuius meminit Lucretius, cum canit:

Melibæaq; fulgens
Purpura Theſſalico Concharum tecta colore
Aurea Pauonum rident imbuta lepore.

Meminit etiam in quinto Virgilius:

Victori clamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Meandro duplici Melibæa cucurrit.

Sed hic Hortenſius Melibæam Magneſiæ ciuitatem eſſe ait. Cæterum Tyria purpura olim omnium celeberrima fuit: quod [illegible] tur Strabo his verbis: [illegible] Plinius: Tyri nobilitas nunc omnis Conchyliis atque purpura.

In Arena latent.

Loca ob Purpuram celebrata.

Fucus marinus.

**In Laconicis.*

Fucus Tenarius.

c Li. 1. Syl. Oebalia Purpura. Coa Purpura.

d Sat. 8.

e Li. 9. c. Adu. Plinium correctum.

Tanienſes purpuræ. Dialuſſeſes.

f Lib. 2. Melibæa purpura.

Tyria purpura optima.

Quia vero Tyrus prius Sarra vel Sar vocaretur, itaque Sarranum Oſtrum dixit Virgilius, & Sarranam Purpuram Iuuenalis: vnde Ennius Pœnos Sarra oriundos ſcripſit authoribus Probo & Feſto. Dicuntur quoque abſolute Tiriæ, veſtes purpura Tyria infectæ: Ouidius,

Siue erit in Tyriis, Tyrios laudabis amictus

Martialis in primo

Hiſpanas, Tyriaſq; coccinaſq;

Et in ſexto rurſus:

Te Cadmea Tyros, me pinguis Gallia veſtit
Vis te purpureum, Marce, ſagatus amem?

Idem quoque Tyrias Lacernas dixit:

Vt lutulenta linat Tyrias mihi multa lacernas.

In decimoquarto lanæ Tyriæ apud ipſum gloriantur ſe in Laconia quoque vbi Purpura non minus frequens eſt habitas fuiſſe pretioſi loco muneris, quod argute dicunt, dum aiunt ſe à Paride donatas fuiſſe Helenæ & purpuram Lædæ, hoc eſt, purpuram Laconicam fuiſſe deteriorem.

Nos Lacedæmonia paſtor donauit amica
Deterior Lædæ purpura matris erat.

Tyrius quoque abſolute videtur color à Plinio dictus, nam cum de purpura amethyſti colore dixiſſet, addit: At Tyrio laus ſumma color ſanguinis concreti, nigricans aſpectu, &c. Virgilius etiam Tyrium muricem dixit. *Tyrioq; ardebat murice lana.* & Ouidius: *Nec quæ de Tyrio laurice lana rubet.* Cochleam Tyriam Vranus in Arabicis dixit, citante Stephano, pro purpura nimirum κοχλίδιον, g Ouidio purpura Tyria, Concha Sydonis dicitur:

Collocat hanc ſtratis Concha Sydonide tinctis

Sidonium Oſtrum Horatio. Eſt autem Sydon vrbs Syriæ, vnde & ſindones dici coniicit Zoographus. Statius in Propemptico Metii Celeris:

Quæ pretioſa Tyros rubeat, qua purpura ſucco
Sidoniis iterata vadis.

Lucanus etiam meminit in tertio:

Et Tyros inſtabilis, pretioſaq; murice Sydon.

Iſtiuſmodi autem purpura dicebatur dibapha, quod bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio: dibaphum Cicero appellat. h Lazius refert in Tyro Coccineam præparari ſolere, & à Cocco, hoc eſt, grano tinctorio appellari. ſed ſecus purpuræ inuentio oſtendit in Hercule Tyrio, de qua mox. Succubitanam purpuram quandoque ab Africæ oppido quod Succubi vocant. Valerianus in epiſtola ad Trebellium Pollionem, Claudio qui poſtea Cæſar factus, dari præcipit à procuratore Syriæ albam ſubſericam vnam, cum purpura Succubitana, Subarmale vnum cum purpura Maura. Poſt Syrtim lacum eſſe ſcribit Strabo nomine Zuchis quadringentorum fere ſtadiorum: ad quem ſit vrbs eodem nomine: Eam purpurificium & varias piſcium congituras habere. Auguſtinus Niphus purpuræ Conchylium, notiſſimum, inquit, eſt, apud Tarentum. Varinus ταραντῖνον ἱμάτιον, Tarentinum veſtimentum tenue & tranſlucidum, non omnino purpureum, vt quidam putarunt, exponit, ſed & Tarentinas tincturas. Olim etiam nota & laudata fuit Tarentina purpura. Me iuuene, inquit Cornelius Nepos, purpura violacea vigebat, nec multo poſt rubra Tarentina. In Sardinia inſula purpuræ item excellentes tingebantur. Miratur Bayſius cur inter doctos conueniat quod purpuræ vſus noſtris temporibus prorſus ignotus ſit, cum in Carteia, inquit, Bæticæ prouincia olim murices & purpuras nobiles (Conchis vel decem cotylas capientibus) ex Strabone conſtet. In Sardinia quoq; fuiſſe conſtat ex prouerbio, Tinctura Sardonica, &c. Salri poetæ tempore purpuræ etiam Anconæ tingi ſolebat, vt verba eius oſtendunt: *nec Sydone vilior Ancon, Murice nec Lybico.* Acron explicat illud Horatii:

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem putantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiuſue medullis
Quam qui non poterit vero diſtinguere falſum.

Purpuras Aquinates Tyriis ſimiles eſſe ſcribit Suſis ab Alexandro captis memorabilis purpuræ vis & copia, in ipſius deuenit poteſtatem. Vbi aiunt (inquit in Alexandro Plutarchus) & purpuræ Hermionicæ inuenta quinquaginta millia talenta, repoſitæ quidem ab annis ferme ducentis, recentemque adhuc coloris florem nouumque ſeruantis. Huiuſce vero rei cauſam adferunt: quod infectura purpuræ ex melle facta ſit. Atque hæc de variis locis vbi purpura fiebat. Miretur ſane aliquis, non in Europa ſolum & Romæ (vbi purpuræ vſum ſemper fuiſſe Plinius tradit) ſed in Africa quoque & Aſia & toto terrarum orbe defeciſſe, cum ex Africa olim, Aſiaque & Perſis, ac tot aliis regionibus locis ſue peteretur. Eorum quidem qui noſtro ſæculo varias & remotiſſimas nauigationes aliaſq; peregrinationes literis mandarunt, purpuræ (quod ſciam) nullus meminit.

INCREMENTVM. MOTVS. *ætas. olfactus.*

COnchæ omnes, inquit Ariſtoteles celerrime creſcunt, præcipue vero purpuræ atque Pectines quippe quæ anno perfici (magnitudinem implere) poſſint. Ait tamen tempus viuendi Purpuris & Buccinis longum eſſe, purpuras enim annos circiter ſex viuere, & ſingulis annis incrementum earum patere per orbes, quibus totidem quot annos habent, teſta clauiculatim intorta in crepidinem deſinat. Si itaque quotannis nouum ſibi adiiciunt orbem, vno anno perfici non poterunt, cæterum abſque orbibus etiam perfectæ ſunt, & talem ſupra deſcripſi, in qua vix primi orbiculi rudimentum conſpiciebatur. Quod ad ætatem attinet, Plin. annum adiicit, inquiens purpuras annis pluſquam ſeptenis viuere. Athenæus vero Ariſtoteli ſubſcribens circiter ſex etiam teſtatur. Extra aquam vti paulo ante iiſdem authoribus diximus, captæ diebus quinquaginta viuunt ſaliua ſua. Parum admodum progrediuntur teſte Philoſopho, qui præterea ſcribit, purpuris eſcas putidas emoliri, & accedere ipſas ad eiuſmodi eſcam à longe, vtpote odorantes.

GENERATIO.

DVplicem eſſe originem purpuris, Buccinis, Mytuliſque excitandis veterum authoritatibus conſtabit. Plurima in mari, inquit Ariſtoteles, ſponte exiſtunt, ſed non ex eadem materia omnia. Purpuræ & oſtracoderma ex materia putreſcente & limo. Et mox: Oſtracodermorum ea quæ fauos conficiunt: eodem modo quo alia oſtracoderma fiunt. Hæc prior eſt origo: Altera eorum eſt, quæ dicuntur κηριάζειν id eſt fauos conficere, quod fauificare & fauare conuertit Gaza, ſiue μελικηρίζειν, τοῦτο δ' ἐστὶν οἷον κηρίον ποιεῖν, id eſt eodem interprete, fauaginem, quæ eſt veluti fauus apum, condere, quod Plin. dixit de Purpuris, eas mutuo attritu lentorem cuiuſdam cerii ſaliuare. Id faciunt, Mytili, Buccina, Purpuræ authore Ariſtotele. Nam emittunt lentorem quendam ſiue humorem mucoſum velut à ſeminis natura: ſemen vero eorum nullum eſſe exiſtimandum eſt. Ex illo purpuris verno tempore congregatis veluti fauus quaſi ex putaminibus cicerum alborum inter ſe cohærentibus coagmentantur, quem pro maris ſpuma pharmacopolæ quidã falſo oſtentant: nullus autem huic meatus eſt apertus, neque fiunt neque naſcuntur ex eo purpuræ, ſed eſt veluti expurgamentum. Nam ſaliuare incipiunt ex lentore mucoſo, vt dictum eſt: putaminibus ſimilia iſta componuntur, ex eo vero quem in terram emittunt, ichore, id eſt, tenuiore humoris parte, eo in loco fiunt in terra coagmentatæ paruæ purpuræ, non aliter quam effuſo in terram fungorum decocto, fungi permulti breui enaſcuntur. Ex his duos Ariſtotelis locos, in quibus de iſtis agit, dilucidiores reddidit a Rondeletius. Alter eſt in tertio de generatione capite vndecimo: alter à Gaza male conuerſus in quinto de hiſtoria animalium capite decimoquinto, citatus etiam ab Athenæo libro tertio, quem ſi cum Ariſtotele conferas, menda, inquit, aliquot facile emendabis, maxime vero illud ἀφίησι δ' ὁ εἶχεν εἰς τὴν γῆν, cum legendum ſit ex Athenæo, ἀφίησι δὲ ἰχῶρα εἰς τὴν γῆν, &c. nec non Plinii locus libro nono, in quo ſcribit murices & purpuras ſaliuario lentore prouenire, clarior inde fiet, quam ex Maſſario qui ſaliuarium lentorem, fauaginem interpretatur, ex qua, vt ex ſuperioribus liquet, purpuræ minime fiunt, ſed dum putaminibus cicerum ſimilis congeries fauago Gazæ dicta ſit, ex mucoſo humore, qui ſaliuarius Sentor à Plinio nominatur, huius tenuiore parte in terram effuſa, proueniunt murices, & Purpuræ. Huiuſmodi ortus rationem idem b Ariſtoteles alibi cõparat plantis, quæ ἐκ τοῦ παραβλαστάνειν id eſt ex ſobole, aut ſi verbum è verbo exprimas, ex adgeneratione procreantur, vt cæparum genus. Hoc modo, inquit (Ariſtoteles) Mityli gignuntur quippe qui minores ſemper circa eos qui primi nati ſunt proueniunt. Purpuræ & Buccina quæque fauos conficere creduntur eodẽ modo. Quare magna eorum copia oritur, quando origo aliqua prius extiterit: nam cum omnia hæc ſponte fieri contingat, rationi conſentaneum eſt, cum origo aliqua præceſſerit, multa plura formari. A ſingulis n. eorum, quæ primæ ſunt originis, quibuſq; reliqua ad naſcuntur, excrementi aliquid effluit. Quod vero prima iſtorum origo ex materia putreſcente fiat, certiſſima indicio eſt, id quod in ſtagni noſtri parte, quæ eſt ad oppidum Baleruc vernacula lingua nuncupatum multorum, ac magnorum Mitulorum feraci, accidiſſe vidimus. Hæc & alia Rondeletius. Conſtat itaq; purpurarum generationem ſponte naturæ fieri ſine maris, & fæminæ commiſtione, ſine ouis. Quamobrem inquit idem Rondeletius in capite de purpura, hoc in loco improbanda eſt authoris libri de aquatilibus ſententia, ab Ariſtotelis ſententia alieniſſima, etiamſi eam exponere velle videatur, quam tamen miſere deprauat, & corrumpit, vt ex eius verbis perſpicuum fiet. Vterque autem piſcis (de purpura & Buccino loquitur.) Purpureum colorem fundit, eſtque Maſſiliæ, Genuæ, ac Venetiis in cibis expetitus; ſed Buccini caro purpuræ carne durior eſt. Ambo quoque fauare dicuntur, quod ſane hoc pacto faciunt. Qua ſub lapide prona parte oblonga, albaque deinceps pendentia diſponunt, quæ ita diſpoſita faui nomen habent, ab apum ſimilitudine (vt icon ſubſequens oſtendit.) Supina autem ſub lapide ſtabulantur, cum fauificant: quo v. tempore fauos extruunt, ſi incoquantur, & abſcindantur, oua intro continere comperientur, quæ ſaliuario lentore lapidibus, & cautib. ferruminãt, vt inde decidere non poſſint, quod tam magno artificio conſtruunt, vt nihil coaceruatum eſſe videatur. Hæc autem fauificatio verna eſſe ſolet. Primum vt hæc à veritate, quam maxime abhorrere intelligas, eſſeq; plane ægri ſomnia, explicandum quomodo procreentur Buccina & Purpuræ, deinde quid ſit fauare, ſiue fauificare. Omne Oſtracodermorum genus expers coitus eſt, inquit c Ariſtoteles. Et cum Purpuræ, tum & reliqua teſtis incluſa è limo fere & materia putreſcente oriuntur.

Quod & neceſſaria ratione confirmatur. Etenim nulla naturalis actio ſine partibus ad eam apte confirmatis perfici poteſt: nam partib. ſingulis ſua ſunt tẽperamenta, à quibus facultates, & ab his actiones proficiſcuntur: quas rationes corruere neceſſe eſt, imo ne eſſe quidẽ poſſunt, ſi harũ fundamentũ vel ſubiectũ nullũ exiſtat.

At quæ

Duplex origo.

Humor mucoſus natura ſeminis.

Fungi vt ſubito naſcantur.

a L. 4. de piſcib. c. 4. Ariſtoteles correctus, Maſſarii error.

b Lib. 3. de gene. c. 11.

Quando magna copia.

Ex putredine oriri.

Contra Bellonium.

Buccina caro durior purpura.

c L. 5. hiſt. c. 15.

Cur non coeant teſtacea.

Ad quæ in Purpura, Buccina, turbinatiſq; partes ſint ſemini generando, continendo, emittendo, recipiendo & fouendo idoneæ? Quænam aliæ præter eas, quæ ſuſtinendo nutriendoque ſimpliciter animali deſtinatæ ſunt? Præterea quæ commiſtio corporum vndique teſta concluſis eſſe poteſt? Dices fortaſſe ex *d* Ariſtotele, Genus omne Oſtracodermorum vere autumnoq; habere ea, quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippe quibus etſi per ea tempora præcipue vbertas ouorum eſt, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, ſed maxime pleniluniis diebuſq; tepidis reſtituuntur. Hæc quidem Ariſtoteles prodidit, ſed locus is ex alio intelligendus, qui legitur in tertio de gener. anim. cap. 11. Quæ oua appellantur, nihil ad generationem „ conferunt, ſed inditio ſunt melioris nutricationis, quale in ſan- „ guineis pingue eſt: quamobrem ſapore per id tempus præſtant „ ciboq; laudantur: argumento quod & Pinnæ & Buccina & Pur- „ puræ continent quidem ſemper ouum illud vocatum, ſed alias maius, alias minus. Quare falſum eſt oua huiuſmodi per ſimilitudinem ſic appellata, non ex ſemine, non ex fæminæ & maris coitu concepta, ita diſponi, vt faui nomen habeant, ab apum ſimilitudine, vt hoc ſit fauare, ſiue fauificare. Eſt enim longe aliud apud Ariſtotelem, Athenæum, Plinium. Αἱ μὲν οὖν πορφύραι τοῦ ἔαρος συναθροιζόμεναι εἰς ταὐτὸ, ποιοῦσι τὴν καλουμένην μελίκηραν. Τοῦτο δ' ἐστὶν οἷον κηρίον, πλὴν οὐχ οὕτω γλαφυρὸν, ἀλλ' ὥσπερ ἂν ἐκ λεπύρων ἐρεβίνθων λευκῶν πολλὰ συμπλακείη. οὐκ ἔχει ἀνεῳγμένον πόρον οὐδὲν τούτων, οὐδὲ γίνονται αἱ πορφύραι, ἀλλὰ φύονται, καὶ αὐταὶ, καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τῆς σήψεως, καὶ ἰλύος ὀστρακόδερμα. Τοῦτο δὲ συμβαίνει ὥσπερ ἀποκάθαρμα, καὶ ταύτης, καὶ τοῖς κήρυξι. Κηριάζουσι γὰρ καὶ οἱ κήρυκες, id eſt, Pur- „ puræ, verno tempore eundem in locum ſeſe colligentes, con- „ dunt, quam fauaginem nominant, quæ veluti fauus eſt apum, „ verum non ita elegans, ſed quaſi ex putaminibus cicerum albo- „ rum multa inter ſe compoſita, ſtruem vnam ſua cohæſione co- „ agmentatam. Nullum iis patet foramen, neq; ex iis naſcuntur. „ Sed cum Purpuræ, tum etiam reliqua teſtis incluſa à limo ferè „ & materia putreſcente oriuntur. Illa vero coagmentatio fauo „ ſimilis, purgamentum tam iis, quam Buccinis euenit, nam Buc- „ cinis quoque fauificare in more eſt. Igitur κηριάζειν, ſiue μελίκηραν, ſiue οἷον κηρίον ποιεῖν, quod eſt Gaza interprete fauare ſiue fauificare, vel vt Plinius loquitur, lentorem cuiuſdam cerii ſaliuare, dicuntur Purpuræ & Buccina, cum emittunt lentorem quendam, ſiue humorem mucoſum, velut à ſeminis natura, ſemen vero eorum nullum eſſe exiſtimandum eſt. Ex eo lentore concreto & exſiccato fit congeries veluti putaminum cicerum alborum, inter ſe cohærentium, quam in litus eiectam pharmacopolæ quidam pro ſpuma maris, alii pro alcyonio falſo vſurpant. Quocirca procreantur purpuræ & buccina ſponte, vt alia oſtracoderma, è limo & materia putreſcente, vt iam dictum: & præter ſaliuarium lentorem tenui humore in terram recepto. Ac quemadmodum fungorum decocto in terram effuſo fungi permulti breui enaſcuntur, ita purpurarum origine aliqua præcedente, multo maior copia prouenit à ſingulis enim excrementi aliquid effluit, quod quidem ſemen non eſt. Atq; hæc eſt duplex purpurarum, buccinorum, mytulorum origo ab Ariſtotele tradita, & à doctiſſ. Rondeletio fuſius explicata.

p L.5. hiſt. c.12. — *Oua Purpurarum non ad generationẽ conferunt.* — *Quando fauificent.* — *Fauificare dicuntur Purpura.* — *Fungi vt multi naſcantur.*

VICTVS.

QVantopere maris aqua purpuræ delectentur iam ante ex Ariſtotele dictum eſt: apud quem etiam inuenio cibum purpurarum eſſe carnem, item ex plantis maris. In octauo enim de hiſtoria capite ſecundo, quæ mobilia ſunt (inquit) eadem carne „ veſcuntur, iis victus ex piſciculis eſt, vt purpuris: ſunt enim car- „ niuoræ, & quidem eſca huiuſmodi capiuntur: quanquam iis etiam quæ mari pullulant, alliciuntur. Et rurſus alibi. Alit altera alteram, eo quod ſua teſta agnatum veluti algam muſcumue gerit: quæ autem pro cibo eis afferunt, ponderis cauſa adhiberi aiunt, vt in libra ſint grauiores. Quod poſtremum repetit, ſed paulo aliter *a* Plutarchus Muſci & algæ quicquid eſt eſui, ita in ſuas teſtas recipiunt, vt iis in orbem exſertis quaſi circularem conuiuatio- „ nem præbeant, vna alterius alimentum depaſcente. Plinius pur- „ purarum genera pabulo & ſolo diſcernit, vt ſit lutenſe putri limo, algenſe quod alga enutritum, viliſſimum: dialutenſe vario ſoli genere paſtum. Teſtatur Gillius purpuram diu multumque conſideraſſe, cum aliam Concham mordicus tam diu premeret, quoad ſuffocata hiſceret. Voraces admodum eſſe vel ex prouerbio notum, quanquam nonnulli hoc ad tincturam referant.

Cibus. — *a L. de Solert. anim.* — *Voraces eſſe.*

CAPIENDI RATIO.

DE modo capiendi, ac tempore capturæ idoneo, nec non de eſca qua alliciuntur, dicendum. Ariſtoteles purpurarios ait eſcas putidas eis purpuris emoliri, haſq; accedere ad eiuſmodi eſcam à longe, vtpote odorantes. Quod repetens Plinius, fœtidis capi ſcribit. Alias carnibus ranarum (rubetarum, Iſidorus & Albertus) vel hamo, inquit, additis, præcipue purpuras certum eſt allici: ſed neſcio quam recte: vix enim hamo eas capi crediderim. Hiceſius ſcribit purpuratores chamis ad ineſcandum vti. Tarentinus eſcam quandam ad polypos deſcribit, qua purpuræ etiam „ alliciuntur. eam in polypo recitauimus. *a* Aelianus capiendi „ modum eiuſmodi deſcribit: Paruam naſſam denſo contextu, exiguis maculis purpurarii piſcatores contexunt. Intus in media naſſa Strombus piſcis illecebra appenditur, ad eam alliciendam, Pur-

Fœtidis capi carnib. — *Hamo non capi.* — *a Lib. 7. de animal. c. 34.*

A pura maiorem in modum linguam diſtendere contendens, eo pertingere & strombum ipſum aſſequi conatur: [illegible] itaque ipſa [illegible] fugit eſcam, quod plenitudine intumeſcentem retrahere nequit: vnde fit vt eam piſcator ligurritione irretitam comprehendat. Hæc Aelianus ex Oppiani halieuticorum quinto, qui κυρτίδας id eſt, naſſas exiguas huiuſmodi calathis (ταλάροις) ſimiles è viminibus nexas canit. Ariſtoteles quoque [illegible] capi ait purpuras: Gaza fiſcellas & crates interpretatur, [illegible] forte hoc vocabulum habet [illegible] ter è iuncis texi ſolent), at hoc in loco naſſas potius, [illegible] milia retia interpretari mauult Zoographus: [illegible] poſt eadem vaſa philoſophus κύρτους appellat. Et Plinius, [illegible] tur, inquit, paruulis rarisque textu veluti naſſis in alto iactis: [illegible] iis eſca, cluſiles mordaceſque Conchæ [illegible] cha ea [illegible] mineces [illegible] appetunt purpuræ, porrectiſque linguis infeſtant, at illæ aculeo ſtimulatæ claudunt ſeſe comprimuntque mordentia: ita pendentes auiditate ſua purpuræ tolluntur. [illegible]

B [illegible] Phœnices [illegible] Iulius Pollux [illegible] longum validumque [illegible] quædam [illegible] vimine aliquo [illegible] contexta. [illegible] extremis [illegible] rigore arceant. [illegible] poſitis, loco petroſo Purpurarii demittunt [illegible] mo, quo ſuſtineatur. Sic noctu vna intermiſſa [illegible] plurimum vaſa Conchis repleta extrahunt. [illegible] texturam intellexiſſe videtur Varinus [illegible]

C [illegible] Conchylia ingreſſa [illegible] modo attinet ad tempus capturæ idoneum, Ariſtot. ſcribit capi Purpuras tempore verno [illegible] pore nullas fere capi [illegible] terrimum florem habent [illegible] næus, ſuſpectus mihi eſt Ariſtotelis codex [illegible] rationi conſentaneum eſt [illegible] ſuccum florem [illegible] nius [illegible] num [illegible] bent ſuccos, ſed id tingentium officinas ignorare [illegible] vertatur in eo, vt ipſe loquitur.

TINCTVRAE RATIO.

QVomodo ſuccus ille ſiue flos quem Purpuram vocamus, colligeretur, & in vſum præpararetur [illegible] perio. Cum fortificant, inquit Ariſt. [illegible] paruas cum teſtis [illegible] here. Maiorum florem teſta ablata detrahunt [illegible] nit, vt collum à papauere ſeparetur. Flos enim [illegible] eſt ſupra eam partem, quam ventrem appellant [illegible] flore [illegible]

D [illegible] gantur, nam ſi prius quam fregeris, expirarint [illegible] cum vita euomunt: quapropter ſolent eas [illegible] ipſæ ſe colligant, atque requieſcant [illegible] uas, inquit, capere contendunt [illegible] munt. [illegible] minores cum rupibus frangunt [illegible] tes Tyrii Dilucide Vitruuius. Conchylia [illegible] tis circumcinduntur [illegible] ma profluens, excuſſa in mortariis [illegible] ces, inquit Gyllius, Purpuram capturam [illegible] carnes ad tincturam [illegible] gatas [illegible] igne incaleſcit [illegible] conuertitur [illegible] mutatur. Hæc ille ex onomaſtico *a* Iulii Pollucis [illegible] quot quæ Græce leguntur: [illegible]

E [illegible] tur Zoographus, aliter quam Gyllius: Phœnices [illegible] teſtas ſimul & carnes tundunt & deinde condiunt [illegible] vel nitro [illegible] dibus aqua abluit [illegible] lauentur [illegible] bete ad ignem coquunt. Notandum [illegible] *b* philoſophus tradit [illegible] exire. Intereſt, inquit [illegible] tum an aquatius traxerit [illegible] ſtio [illegible] rum de [illegible] purpuræ, nitrum cocci [illegible] cles ait:

Glauci flore croci byſſus miſcetur amœnus

e Iſidorus omnem purpuram prima tinctura ferruginei coloris eſſe ait; quod verum vt ſit vereor. Ex Ciceronis Hortenſio apud Nonium in verbo imbuere, didici eos qui combibi purpuram volunt, prius lanam medicamentis quibuſdam ſufficere. Inficiebantur autem initio purpura ſolæ lanæ; vnde Seneca *d* Tragœdus:

Nec Sidonio mollis aheno
Repetita bibit lana rubores.

Et Virgilius:

Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice:

Horatius:

Muricibus Tyriis iterata vellera lanæ.

Tibullus:

Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.

Ouidius:

Phocaico bibulas tingebat murice lanas.

Iterabatur tinctura, vt magis colorarentur veſtes, quod conſtat ex eodem Ouidio in libello de medicamine faciei, vbi ait:

B *Vellera ſæpe eadem Tyrio medicantur aheno.*

Fortaſſe dibapham Purpuram dicit, quam pretioſiſſimam fuiſſe conſtat: de qua etiam Flaccus ad Groſphum ſcribens, inquit: *e Te bis Afro Murice tincta veſtiunt lanæ.* Tyria autem Purpura apud antiquos laudatiſſima exiſtimabatur, vt ſæpe dictum eſt. *f* Papirius.

-------*Rupeſq; nitent, queis Purpura ſæpe*
Oebalis & Tyrii moderator liuet aheni.

Inter Conchiliata autem & Purpurea intereſt, quod Purpureum inficitur Purpuræ flore, & Buccini ſucco, certo quodam temperamento: in Conchyliatis vero, non miſcebatur Buccinũ, vt Plinius ſcribit, ſed ita obſcure & mendoſe, vt intelligi non magis poſſit, „ quam ſi alienigeno vteretur ſermone. In Conchyliata veſte cæ- „ tera eadem ſine Buccino, præterq; ius temperatur aqua pro indi- „ uiſo humani potus excremento, dimidia & medicamina addun- tur: inuiſo tamen pro indiuiſo malunt emendatores, ſemper non intellecta mutare ſolenni inſania conſueti, inquit *g* Adrianus Turnebus, qui ſe in veteribus indiuiſo reperiſſe teſtatur, & ius temperatura, & quę. Sic igitur legit: præterque eius temperatura, & quæ

C pro indiuiſo humani potus excremento remedia & medicamina adduntur. Nam inficiendis Conchylio velleribus, cum humanum admiſceretur lotium, vt eius odoris fœditas emendaretur, medicamenta quædam & remedia adhibebantur: miſcebatur & lotium tingendæ purpuræ, vnde & indiuiſum dixit, quod & Purpura, vt in Conchylio tingendo adderetur: quare & grauiſſimo & teterrimo odore dixit Martialis

Quod bis Murice vellus inquinatum.

Hucuſq; ille. Iam vero pictores ipſo purpureo vtuntur cruore trito in mortario, ſicuti indicat Vitruuius, aut creta argentaria in cum liquorum ferventi aheno addita & inebriata: bibit enim eum colorem celerius lanis: purpuriſſum vocat Plinius in ſexto trigeſimiquinti: Argentaria autem creta nitorem argenteum reddit, eodem authore dicti lib. cap. 17. Georgius Pachymerius libr. ſuo 12. de colore, Purpuræ colorem tardius conſiſtere notauit. Etenim cum hanc, inquit, contuderint, omnemque ex ea humorem eluerint atque expreſſerint, effuſumque in ollis coxerint, primo quidem nullus prorſus color in tincturam manifeſtus eſt. Gaudet hæc eadem tinctura in ſole verſari: nam ab eo radiata illuminatur, & magis eniteſcit. Notauit & illud Gyllius ex Polluce, cuius elegantiſſima verba Græca committere non poſſum, vt omittam: χαίρει δὲ ἡλίῳ ὁμιλοῦσα αὐτὴν ἀναπυρσεύει, καὶ πλείω ποιεῖ καὶ

D φαιδροτέραν τὴν αὐγὴν, ἐκφοινισσομένην ἐκ τοῦ ἄνω πυρός. Mirum in primis eſt, quod ſcribit * Ælianus: Purpurarius piſcator, ſi poſtquam Purpuram non in hominum cibum, ſed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhauſtum, conſtantem & genuinum velit fieri colorem, & perfecte tinctum vno ſaxi ictu Purpuram vna cum teſta interimit. Quod ſi læuior plaga inferatur, & etiam nunc ſpirãs relinquatur, atque iterum lapide percutiatur, ad tincturam fit inutilis: nam ex eo dolore tincturam amittit, ſiue illa per eius corpus diſperſa imbibatur, ſiue aliter effluat. Quod quidem ipſum præclare Homerum intellexiſſe dicunt: idcircoque vno ictu celeriter morientes Purpurea morte affici ait, peruulgatum ſuis verſibus illud canens:

Purpurea illum mors, violentaq; Parca peremit:

Mel ac oleum addidiſſe tincturæ, vt ſine læſione aut detrimento florem tincturamue in tempus conſeruarentur, non male quis inde coniiciat, quod Alexander Dario deuicto, vti Plutarchus memorat, Purpuræ Hermoniacæ quinque millia talentum Suſis captis

E inuenerit, annos ſeruatæ decem minus ducentos, quæ florem recentem adhuc ac nouitium retineret: cuius (inquit) ferunt cauſam eſſe, ꝙ puniceorum infectura melle perfecta fuerit, & candido oleo candidorum, quippe horum in pari ætate ſplendorem integrum & fulgentem conſpici. Ex quo loco, inquit diligentiſſimus pariter ac eruditiſſ. Hieron. *h* Mercur. à nemine fere animaduerſo dubitari video, quænam eſſet illa Purpura, quo pacto melle facta eſſet, cum huius apud nullum alium authorem mentio habeatur, demum quæ fuerint candidæ Purpuræ oleo albo integræ conſeruatæ. Fuiſſe non pannos, lanam aut ſericum Purpura tincta, ſed ipſammet Purpuræ ſubſtantiam, adducor vt credam, tum quia tanto tempore fuiſſe conſeruatam eiuſmodi materiam non adeo veriſimile eſt, tum quia in conficiendæ Purpuræ

A tinctura neque Plinius, neq; Pollux, neque Caſſiod. qui eius conficiendæ rationem diligenter perſecuti ſunt, nec alius author, mel vſpiam commemorarunt. Præterea ex *i* Caſſiod. colligere licet conſueuiſſe contuſa & ſimul coaceruata Conchylia ſex mẽſes abſque alio mangonio integra ſeruari. Neq; quomodo lanæ aut ſerico tinctis verba de flore à Plutarcho prolata accõmodari queant, facile video cum proprie id nomẽ ſucco illi Purpurarũ ab omnibus criptoribus tributum inueniatur, vt iure quoq; idẽ βαφὴ ſiue tinctura ab ipſomet nuncupatus ſit, quod illo ſolo tingerẽtur cuncta, quibus ſiue ſponte ſiue artificio inhærebat: Sic enim *k* Apollodorus apud Athenæum βάμμα eundem ſuccum appellaſſe inuenitur. Itaq; res quantum ipſe iudico, hunc in modũ ſeſe habet. Conchylia ſiue Purpuræ, aliæ erant puniceis, aliæ candidis corticibus tectæ: nã ſeſe candidas habuiſſe Zoographus teſtatur, vtraq; tamen eundem ſuccũ ab Ariſtot. Plinio & Plutarcho nuncupatum emittebat: captæ igitur Purpuræ diligenter contundebantur; ſi erant paruæ, vt Ariſtoteles docet, ſimul cum teſtis tundebantur, ob faciliorẽ ſucci expreſſionem, ac in maſſam vna cum ſucco redactæ, ſi ante ſex menſes vſum ad infecturam trahendæ erant, abſque alio cõſeruabantur, ſin autem multo tẽpore durare debebãt, puniciarũ maſſæ in melle, candidarum in oleo ex oliuis immaturis, albis à

B Galeno atq; ab aliis ſæpenumero nominatis facto, immerſæ conſeruabantur, adeo vt ſuccus veluti recenter mactatarum Purpurarum integer & floribus longo tempore maneret. Sed ſi Purpuræ magnæ erant, quemadmodum * Vitruuius & * Pollux tradunt, iis Conchas auferebant, atque ita modo integras carnes totas ſale conditas; modo ſuccum illum in candida vena ab Ariſtotele & Plinio cõmemorata contentum & à carne ſeparatum, ſimiliter melle & oleo à corruptione tuebantur. Atque hoc eſt quod in fine illius capitis voluit nobis ſignificare Vitruuius hiſce verbis. Id autem propter ſalſuginem cito fit ſiticuloſum, niſi mel habeat circumfuſum. Quaſi vero ſuccus ille, quem Vitruuius vocat oſtrum, cito corrumperetur, niſi ita melle fuiſſet merſus, vt vndequaque circumfuſum id habuiſſet. Vt enim oleum ad tuendas à putredine res magnam vim habere omnes ſciunt, ſic melle non modo alia corpora, verum etiam humana cadauera per annos plurimos conſeruari ſolita fuiſſe præ cæteris teſtatum habemus apud Xenophontem & Columellam. Plinius quoq; narrat ſeſe principatu Claudii vidiſſe Hippopocentaurum in melle allatum. Et Varro in Sciomachia ſcribit, Heraclidem Ponticum plus ſapientiæ habuiſſe, quod

C præceperit vt cõburerentur corpora, quã Democritum, qui voluit vt in melle conſeruarentur, quaſi ſi id factum eſſet à vulgo, ingens mellis caritas extitiſſet. Vt ex iis omnib. liceat coniicere cadauera Purpurarum vna cũ flore vel florẽ ipſum cum ſuo folliculo tot annos melle ac oleo candido immerſa, fuiſſe integra ſeruata, ac propterea Plutarchum qui ſciebat vix ſex menſes Conchylia contuſa manere, nec ſuccum florem vocatum vltra conſeruari poſſe recentem, addidiſſe rationem tot annorũ durationis ac ſub voce βαφὴν intellexiſſe vel totum eum rudem contuſarum Purpurarum aceruum, ob idque talenta illa potius fuiſſe ponderis quam pretii, vel (quod magis credo) ipſummet florem cum vaginula ſola aut etiam cum carnibus extractum. Hæc omnia Mercurialis ad Plutarchi loci explicationem, in qua nonnulli deſiderari aiunt rationem, cur potius melle puniceas quam oleo, ac è contrario cur potius albo oleo candidas Purpuras condirent. cum alioqui & mel & oleum æq; putredini ac corruptioni reſiſtant, cumq; eiuſdẽ coloris florẽ habeant puniceæ purpuræ cuius habent albæ. Cuius quæſiti ſolutionem ſi quis à me hic expectet, fallitur. Neque enim ratione factum exiſtimo quod albæ oleo, phæniciæ melle conditæ eſſent, ſed fortuito id eueniſſe, ſi modo verum eſt albas Purpuras à Plutarcho nominari ratione teſtarum, vt Mercurialis credit. Secus

D enim mihi videtur quoniam λευκῶν non habet ſuum ἀντίθετον; neque ἀλουργῶν priuatim punicearum interpretandum puto, ſed vniuerſaliter Purpurarum. Etenim ſi colore Plutarchus Purpuras diſtinxiſſet, dilucidius dixiſſet πορφυρῶν μελάνων aut φοινίκων, καὶ λευκῶν, qualem ſane diuiſionẽ diſtinctionemue apud veteres non inuenies: quamobrem ſuſpecta ſemper mihi fuit Plutarchi lectio, crediderimque quidpiam deſiderari quod ad dictionem λευκῶν pertineat, quam ſuſpicionem mihi adauget Vitruuius in allatis à Mercuriale verbis, in quibus mellis quidem, ſed olei minime, mentio fit. Si enim & oleo conſeruatæ fuiſſent Purpuræ, haud dubio, vt de melle, ita quoque de oleo meminiſſet, non iuerim interim inficias etiam oleo potuiſſe conſeruari, ſed non æquo modo, mel enim ſimul cum liquore illo ſiue flore permiſceri poteſt, quum oleum ſemper innatet, vbi cum liquore aliquo permiſcetur, quod forte in tinctura non requirebatur; Quod obiter dictum eſto, vt quiſque quam placuerit, opinionem amplectatur. Ego ſaltem oleum tincturæ vel ideo adhibitum negauerim, quod

E veſtes, quæ ea erant inficiendæ, ſua pinguedine labefactaſſet ac inquinaſſet, quod nos noſtro ſæculo plurimum abhorremus, & ſumma cura, vbi licet, prohibemus, cæterum illud notatu in primis dignum, eum qui ſericum Purpuræ intingeret, puriſſimam habere debuiſſe corporis caſtitatem, vt tradit * Caſſiodorus, quia inquit, talium rerum ſecreta refugere dicuntur immunda. Iam vero herbas quoque natura procreauit, ex quibus Purpureus quoq; color genuino illi ſimilis tingitur: quare authores Purpuram ſæpe marinam cognominarunt, non quod terreſtris etiam ſit, ſed ad differentiam illius quæ ex herbis fiebat, de qua iam dicendum. Plinius, Tranſalpina Gallia, inquit, herbis Tyrium atque Conchylium tingit, nec quærit in profundo murices. Inter eiuſcemodi herbas non vltimum locum obtinere videtur coccum. Huius enim color cum Purpura maxime conuenit, quod liquet in primis

i Li. 1. Var. Ep. ſt. 2. — *k Lib. 3.* — ** Li. 7. c. 13* — ** Li. 1. c. 4.* — *Oleum & mel à putredine conſeruãdi vim magnam habent.* — *Albæ Purpuræ quæ Plutarcho* — *Plutarchi lectio authori ſuſpecta.* — *Oleum cur non adhiberetur.* — ** Lib. 2. Variar. c. 2.* — *Herbæ quæ Purpuram præbent.* — *Coccum infectoris*

ex euangelio Matthæi, Marci & Ioannis de veſte qua Iudæi induerunt Seruatorem noſtrum Ieſum Chriſtum. Sic enim Matthæus περιέθηκεν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην, id eſt: circumdederunt ei chlamidem coccinam: Marcus vero: καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν: id eſt: & induerunt eum Purpura: Et Ioannes: καὶ ἱμάτιον, inquit, πορφυροῦν περιέβαλον αὐτὸν: & pallio Purpureo circumdederunt eum. Quam itaque Marcus & Ioannes Purpuream vocant, Matthæus coccinam appellat à colore eo qui idem eſt, vt dixi, cum Purpureo, cum alioqui materia plurimum diſcrepent, adeo vt Mattheus colorem, illi vero materiam & colorem ſimul expreſſerint: quamobrem Purpuræ appellatione coccum non contineri recte cenſuit Vlpianus, in lege, ſi cui lana. Coccum autem à Dioſcoride κόκκος βαφικὴ dictum eſt, id eſt, granum infectorium, cuius ſatis magna copia colligitur in Gallia Narbonenſi, vocaturque à Gallis Vermillon, ab Arabibus Kermes, vnde Kermeſinus color. Gloſſariis grana κόκκοι; granitum κοκκίον dicitur: Hiſpani coccum granam à grano fruticis, & grana Granatam vrbem appellant propter cocci copiam. Braſauolus in lib. de Syrupis multa ſcribit de Chermes: nos inde paucula mutuabimur. Coccum (inquit) Italis vulgo granam dici, & eſſe veluti ſemen fruticis ilicem referentis, &c. Chermes vero (quanquã & ipſum ab antiquis cocci nomine cõprehenſum videatur, vt ſit forte coccus ſcolecius, id eſt, vermicularis) ex radicibus herbarum quarũdam ſumi, ex eoq; charmeſinũ colorem tingi, floridiorẽ quam è cocco. Ego (inquit) frequenter excauaui, & granula circa radices collegi, quæ breui tempore in vermiculum tranſeunt. Aperitur enim ſemen (ſi ita vocandum eſt) & parua quædam formica alata exit, quæ auolat: exterior cortex inanis relinquitur, ad tincturam inutilis. Et hic eſt cocci vermiculus, qui apud D. Hieronymum reperitur, & in ſacris litteris legitur tinctura ex vermiculo &c. Sunt autẽ plures herbæ, quarũ radicibus inhæret chermes. Vna inter alias parua, inciſa multum, quæ pimpinellæ folia imitatur, ſed magis inciſa. In multis Germaniæ locis colligitur; excellentius vero in Polonia circa Cracouiam. In Heruſci genus pimpinellæ eſſe, ſtrellam vulgo appellant, alii thrialmum. Naſcitur autem & ſub aliis herbis. Nam Poloni tres herbas habẽt, ſub quibus naſcitur. Vna eſt quam ipſi appellant Hiedoſpialek: putant eſſe auriculam muris, ſed non eſt illa quam Dioſcorides ſic vocat. Naſcitur & ſub parietaria & ſiligine (ſecali potius) quam Græci olyram, Poloni Zito, nos ſegala vocamus. Sed hanc non excauant, quia maior eſt prouentus ex chermes illud de quo Arabes ſcriptores meminerunt, non aliud eſſe video quam occum Græcorum, è frutice videlicet ilicis aquifoliæ pumilo: cuius grana matura vermiculum aliquem emittere putarim, ſi nõ vbique & cuiuſuis, alicubi tamen & ſpeciei alicuius in eodem genere, vt coccus ſcolecius vel ſcolecias cognominari mereatur, grana vero illa de radicibus herbarum, eorumque vermiculos & ex eis tincturam, veteribus plane incognita arbitror. Hæc & plura ille. Pluribus etiam hec proſequitur Hermolaus, quę tamen nobis minime ſunt prætereunda. Saxifragam (inquit) aliqui eandem eſſe putant, quæ pimpinella & ſangui ſorba dicitur, &c. E radice vt ferũt: quibuſdam horis vermiculus eruitur, qui curatus ſericis præcipue tingendis, Purpuram facit incomparabilem, cæteros colores ſplendore quodam & hilaritate ſuperans: inuentus vt alia quoque multa, caſu, excrementis gallinaceorum ita coloratis, igitur purpuriſſum ex hoc vermiculo carbaſinum, à præſtanti amphiteatralium velorum, vt arbitror, colore, dicitur. Quidam carmaſinum appellant colorem: quoniam vermiculus ille Punica lingua carmes appelletur, quemadmodum & coccus. Poteſt & ab vrbe Charmi, quæ Sardibus eſt, nomen accepiſſe coloris, quod lanas inficere Sardib. cœptum ſit, vt inquit Plinius. De hoc vermiculo nihil apud veteres inuenias. Hieronymus in ſacris litteris vermiculum & vermiculares veſtes nominat, granum (vt opinor) aquifoliæ ſignificans, quod authore Plinio quibuſdam locis vermiculi ſimilitudine conſpicitur. Hinc deriuatum arbitror, vt coccinea veſtis ſcolecidata (ſcarlata quaſi ſcolecata) hoc eſt vermiculata, vulgo diceretur: ſiue quaſi quiſquiliata (etenim granum cocci etiam quiſquilium vocatur Plinio) à quiſquiliis, opinor. Sunt enim quiſquiliæ, vt Feſtus ait, quicquid ex arborib. minimum cadit. De vermiculo Purpuris ac murice, vt cõiicio: nã & de vermiculo Galatiæ, hoc eſt ligno meminit. Hæc ille in corollario in Dioſc. è quo Cælius etiã deſcripſit, qui inſuper, Carmeſinũ, inquit, l ſunt qui opinentur chromaſinum quoq; nuncupari poſſe quia ſit radix Syria, quæ vocetur chroma cuius eſt apud Theophraſtum mentio. Ego omnino carmeſinũ à Kermes Arabica ſeu Punica voce coccũ indicante, non vel à carbaſo vel chromate dictum arbitror. De chromate Theophraſtus in libro de Odoribus his verbis meminit: χρωματίζουσι δὲ τὰ μὲν ἐρυθρὰ (μύρα) τῇ ἀγχούσῃ: τὸ δὲ ἀμαράκινον, τῷ καλουμένῳ χρώματι, &c. id eſt, colorem vnguentis rubris ex anchuſa faciunt, amaracinum autem è chromate: quod radix eſt è Syria vehi ſolita. Apparet autem eam radicem non vilis pretii fuiſſe: quoniam myropolas pretioſa tantum vnguenta, quamuis nõ omnia, colorare ſolitos tradit. Et paulo poſt: Maron & chroma, quod amaracino miſcetur, calfaciendi vim habent. Carmeſini colorem rubrum eſſe conſtat: chromatis vero radicula qualis fuerit, nõ inuenio expreſſum: rubrum tamen non fuiſſe ex iam recitatis Theophraſti verbis apparet: vt nimium leuis ſit quorundam coniectura, carmeſinum à chromate deductum Dioſcorides quidem in eius cõfectione non meminit chromatis: quod an ſit radix curcuma hodie dicta, inquirendum colore croceo. Sed quoniam Hermolaus carmeſinum quaſi carbaſinum, à præſtanti amphitheatralium velorum colore dici potuiſſe ſuſpicatur, de carbaſo quædam addamus: quam ipſam

Purpureus color idẽ cũ coccineo.

Kermes.

Granatæ vrbis Hiſpaniæ etymum.

Tinctura ex Vermiculo quid in ſacris litteris.

Herbæ quarũ radicibus inhæret Chermes.

Chermes Arabũ eſt Coccum Græcorũ.

Saxifraga.

Carmeſinus color vnde dictus.

Coccinea veſtis cur dicta ſcolecidata.

Quiſquilium.

l L.8. Ant. lect. c.11.

Anchuſa quæ vnguenta tinguebãtur.

Chroma radix.

A quoque vt amorgen & byſſum (vt poſt dicetur) propter materiæ pretium ac tenuitatem, ſicut & ſericum Purpura coccoue tingi ſolitam coniicio. Carbaſus igitur (generis fœminini, ſicut & byſſus quamuis aliqui maſculinum etiam faciant, & in plurali neutrum) genus eſt lini miræ tenuitatis, in Hiſpania primum repertum, teſte m Plinio: item velum ex carbaſo factum. Virgilius in tertio Aeneidos.

— — aura

Vela vocant, tumidoq; inflatur carbaſus auſtro.

Lucretius in ſexto.

Carbaſus, vt quondam magnis intenta theatris.

Virgilius in octauo:

— — Eum tenuis glauco velabat amictu

Carbaſus. Et in vndecimo:

Tum croceam chlamydemq; ſinuſq; crepantes

Carbaſeos fuluo in nodum collegerat auro.

Plura leges in promptuario Trebellii. Vnde apparet carbaſum aliis quoq; pro arbitrio coloribus tinctum fuiſſe. Pollux carpaſum, κάρπασον dixit, vt mox patebit. Meminit & Plinius, Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis, in quo politur, „natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum car„baſis repertis. Et aliquanto poſt de velis tinctis loquens: Car„baſina deinde vela primus in theatro duxiſſe traditur Lentulus Spinter, &c. Gallica quidem vox Creſpe, à Carbaſo ſeu carpaſo facta videri poteſt. Inuenio vero & apud Pauſaniam, naſci in cocci fruticis fructu breue animalculum, ita vt culicis ſimile (inquit) [illegible] ctu iam maturo eſt emiſſum, volare [illegible] videatur [illegible] cocci colligi, & ſanguinem [illegible] lanas tingere. Monachi in Meſuem commentarios ediderunt, Braſauoli ſententiam ſecuti ſunt: quos reprehendit And. Matthiolus in capite de cocco infectorio: vbi hæc etiam eius verba leguntur: Chermeſinum [illegible] iampridem conuehitur in Italiam ex Hiſpania [illegible] India importatum [illegible] ſina ſtamina nunc vileſcere cœperunt. [illegible] intelligit, his verbis: Aduehuntur ad nos nunc [illegible] reo colore ſerici conficiendo, ſimilia cimicibus [illegible] ſunt [illegible] midium [illegible] tibus fieret [illegible]

B [illegible]

C tuberibus plantarum colligitur [illegible] go enim apud Cteſiam in Indicis: Hyparchus [illegible] it, ad cuius fontes flos Purpureus [illegible] „tingitur [illegible] „bro cinnabaris colore, pedibus [illegible] „lia. Oriuntur ea in arboribus [illegible] „earum veſcuntur [illegible] „His tritis Indi Purpureo colore [illegible] „tincturis præferuntur. Sic Cteſias [illegible] non eſt, Purpuræ fuco veteres coccum [illegible] cuiſſe: [illegible] vt fieret bis byſſinum. Inuenio & hunc [illegible] permixtum, hyſginum fuiſſe nuncupatum [illegible] ciam vulgus infectorum vocat [illegible] Iul. Cæſar Scaliger [illegible] & celebratus ſit à principe poetarum [illegible] mendatione, inter colores militares [illegible] tioſa Purpura apud Indos fieret [illegible] rationem cum hic potius illud [illegible] authoritates [illegible]

D inquit ille, de quan à Aureliani Cæſaris vita [illegible] puras feciſſe [illegible] vero, Indica Purpura [illegible] tæ vero [illegible] neris decolorati animaduertatur [illegible] ticon apud Democratẽ, herba ad Purpuram tingendam [illegible] bris, nec præterea [illegible] legitur & phyllantes herba [illegible] radice tantum foliata [illegible] Theophraſtum [illegible] mõ phyllodes appellare. Cælius [illegible] tem Græcianum [illegible] quoque [illegible] de dicuntur amorginæ [illegible] ceæ panniculæ portio dicatur amorgis [illegible] ſpecies ab Amorgonte inſula [illegible] mũ Varrino [illegible]

E id eſt, Amorgina tunica ſic dicitur [illegible] loris, ſimilis byſſo. Significat & veſtem pretioſam [illegible] Hæc omnia illi [illegible] eſt lino [illegible] lanificium [illegible] tem Purpura [illegible] aliud

aliud quam lini genus fuiſſe, ſed ſubtilius, & quoniam forte Purpureo colore tingebatur, (ſicut & ſericum & byſſus, aliaq; tenuiſſima lini genera & vellera præſtantiora, vt Mileſia) amorgen Purpuram, & amorgina Purpurea, aliquos interpretatos eſſe: ſed inepte: (vt & Heſychius byſſinum Purpureum) poterat enim etiam alio colore tingi. Itaq; non recte Cælius, & ſine authore dixit, amorgen herbam Purpuream veſtibus inficiendis aptam fuiſſe. Quare Zoographus amorgen dictam ſuſpicatur per metatheſin ab Hebraico Argaman, quod eſt Purpura, vel ſericum Purpura tinctum. De hac etiam hæc Plinij verba accipienda exiſtimat: Lini quartum genus Orchomenium appellant, fit è paluſtri velut arundine, duntaxat panicula eius. r Clemens in Pædagogo contra luxum muliebris veſtitus & Purpuræ vſum: Οὐκ ἔστι τὰς ὀθόνας τὰς ἀπὸ Αἰγύπτου, ἄλλας δέ τινας ἐκ τῆς Ἑβραίων καὶ Κιλίκων ἐκποριζόμενοι γῆς; τὰ δὲ ἀμόργινα, καὶ βύσσινα σιωπῶ· ὑπερεκπέπαικεν ἡ τρυφὴ καὶ τὴν ὀνομασίαν. De byſſo plura dicemus in Pinna: hic paucula addam, ex Strabone: ſex lana arboribus quibuſdam innaſcenti apud Indos Nearchus ait texi ſindones ſubtiles, σινδόνας τὰς εὐητρίους: & Macedones ea pro tomento vſos, (ἀντὶ γναφάλων αὐτοῖς (malim αὐτῷ, ſcilicet τῷ ἐρίῳ) χρῆσθαι, καὶ τοῖς σάγμασι σαγῶν.) Eſſe autem huiuſmodi etiam ſerica, byſſo ex quibuſdam corticibus excarminata, ἔκ τινων φλοιῶν ξαινομένης βύσσου, tanquam ſerica lintea è byſſo ceu materia & lana fiant. De anchuſa ſcribit Nicol. Myrepſus: Coria alba vt Purpuræ inſtar tingantur, anchuſæ radicem aceto irrigata illinc. Idem in fine remediorum ad dyſenteriam, anchuſam eſſe ſcribit herbam quandam tingentem τὰ ἀληθινὰ κήρια, neſcio quo ſenſu, niſi legas ὡς ἀληθινὰ κηρύκια, id eſt, vt veri murices. Dioſcorides quoq; anchuſæ radicem ſanguineo colore inficere manus ſcribit, quod mulierculis non ignotum, quæ eo ſucco tanquam purpuriſſo malas, quo rubicundæ fiant inficiunt. Hyſge, Ὕσγη Suidæ quædam herba eſt & ὑσγινοβαφὴς χιτὼν, tunica hyſge (vel hyſgino colore) tincta, dicuntur & in neutro plurali numero ὑσγινοβαφῆ (ſupple ἱμάτια) ita ille, apud quem ὕσγιος (malim ὕσγινος, quamuis litterarum ordo repugnet) tincturæ genus eſt.

Τὰ κόκκινα βαφέντα, καὶ ὑσγίνοιο θέλετρα,

Verſus authoris innominati, Videntur autem hyſginus & coccinus cognati colores eſſe, nomine etiam congruente. Nam Pauſanias in Phocicis author eſt, fruticem, quem Iones & Græci coccũ appellant, Galatas qui ſuper Phrygiam incolunt, lingua vernacula hys nominare. Galli quidem Europæi hodieque ilicem aquifoliam hus vel vt ipſi ſcribunt, hous appellant: frutex autem cocci ilex aquifolia pumila quædam eſt. ὕσγινον. Heſychius & Varrinus exponunt βάμμα τι. In quorum vulgatis lexicis hoc nomen non recte oxytonum ſcribitur. Meminit huius dictionis etiam Plinius, dum ait, in vigeſimoprimo: Hyacinthus in Gallia eximie prouenit: hoc ibi pro cocco hyſginum tingitur: Et in trigeſimoquinto: Purpuriſſum Puteolanum, inquit, potius laudatur quam Tyriũ, aut Getulicum, vel Laconicum, vnde pretioſiſsimæ Purpuræ. Cau„ſa eſt quod hyſgino maxime inficitur, rubiamque cogitur ſor„bere. Hyſge igitur herba eadem, quæ hyacinthus videtur: ex hyacintho autem non cocci ſed ſui coloris veſtes tinctas opinor, t Perſius:

Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna eſt.

vbi quidam legunt lumbos, & ianthina læna eſt, id eſt, violacei coloris. Bayſius ex Nonio ferrugineum, ait eſſe colorem ferro ardenti haud abſimilem, vt quidam (inquit putauere; qui & hyacinthinus ex Virgilio: ait enim ferrugineos hyacinthos. Et alibi: Hyacinthina, inquit, dicuntur veſtimenta, quæ cum eius floris colore certant, vel etiam eiuſdẽ nominis lapide. Antonius Thyleſius, in hyacinthino colore Purpuram lucere ſubnigram affirmat. Hyſginum inquit idem Bayſius, planta eſt colore flaua & inde ὑσγινοβαφῆ dicta quæ ab ea planta tincta ſunt, τὰ ὑπὸ αὐτῆς βεβαμμένα. Hoc legiſſe memini in ſcholijs in Nicandrum, ſi tibi probatur author. Hyſgini etiam mentionem Vitruuius in octauo facit. Ruellius vero hyacinthinum colorem non tantum ex proprie dicto hyacintho, vt fere creditur: ſed è viola quoque quæ ſylueſtris dicitur hyacinthus, traxiſſe nomen Plinio videri putat; niſi quis, inquit, ianthynum malit, quam hyacinthum legere. Atque hæc de plantis, quibuſcum Purpura fiebat. Inuenio præterea animal. Rondeletius enim quartam vrticæ ſpeciem deſcribens: Ex interioribus eius partibus (inquit) filum longum deducitur Purpureo colore tam iucundo, tamque florido infectum, vt cum pretioſo illo Purpuræ ſucco certet. Veriſimile eſt hanc vrticam Purpuræ adhærentem (teſtis enim alienis adnaſcitur, & maxime Purpuris) à cane Herculis demorſam fuiſſe, &c.

INVENTIO.

PVrpura quo pacto & quando ſit inuenta, eſt legere apud Nonnum in quadrageſimo, & in onomaſtico Pollucis libro de verbis idoneis ad Commodum primo, qui inquit: Tyrij ferunt captũ „amore Herculem cuiuſdam nymphæ indigenæ, cui nomen Tyros, ſequebaturque eum canis, qui irreptantem ſcopulis Purpuram conſpicatus, pereſa caruncula ſua ſibi labra cruore puniceo infecit. Cum igitur ad puellam adiſſet Hercules, delectata illa inſueta tinctura, affirmauit ſibi cum illo nihil fore, niſi ad ſe veſtem ad ferret, etiam canis illius labris ſplendidiorem. Quocirca Hercules inuenta animante, collectoque ſanguine, munus puellæ detulit primus vt Tyrij dictitant, punicæ infecturæ autor. Sed quid ſi

A fabuloſam hanc inuẽtionem eſſe dicãmus? nam Georgius Cedrenus in cõpendio hiſtoriarum nymphæ nulla facta mentione, etiam Herculem Purpuræ inuentorem, philoſophum fuiſſe ſcribit his verbis. Inferioribus temporibus (poſt regnantem Mercurium in Aegypto) Phœnice regnante, Hercules fuit philoſophus „cognomento Tyrius. Is Purpuram inuenit. Cum enim in eam Tyri partem adſcendiſſet quæ ad mare pertinet, paſtoris canem vidit Concham vorare, paſtorem à cane ſanguinem emitti putantem, lana ab oue accepta, quod ex ore canis defluebat, abſtergere. At Hercules qui rem obſeruaret, tincturam eius lanæ egregiam cum admiratione vidit: animaduerſoque liquorem eum ex Concha iſta fluxiſſe, lanam iſtam magni doni loco ad regẽ Tyri Phœnicem attulit. Is ſpectaculo tincturæ iſtius attonitus, iuſſit hoc modo lanam tingi, atque ex ea ſibi regiam veſtem parari; qua primus hominum indutus, omnibus admirationi fuit. Nam antea temporis colorum tincturam ignorauerant homines.

DENOMINATA.

B ΠΟρφυροβάφος Græcis dicitur, qui Purpuræ liquore veſtes tingit, in qua ſignificatione ex Alexandro Aphrodiſeo affertur etiam πορφυρεὺς, quæ tamen vox potius ſignificat eũ qui Purpuras venatur, à verbo πορφυρεύω, id eſt, Purpuras venor. Hyceſius Purpurarum venatores vocauit πορφυρευομένους: quoq; dictionem ab eodem verbo formari non dubitatim, quando πορφυρευταὶ & πορφυρευτικὴ τέχνη apud authores leguntur. Πορφυροπώλης eſt negociator Purpurarius. πορφυρόπωλις quidam fæminum pro muliere Purpuras vendente apud Suidam legitur, id eſt lanas vel veſtes Purpureas, ἢ τὰ πορφυρᾶ (ſubaudi ἱμάτια vel ἐσθήματα) πωλοῦσα. Πορφύρειος apud eundem Suidam idem eſt etiam, vt πορφύρειος ἐσθής. Πορφυροειδής, Purpuræ ſpeciem gerens, Purpureo colori ſimilis. Euripides πορφυροειδέα ἅλα, per mare nigricans in modum Purpuræ. Πορφυρόκαυλος qui Purpureo caule eſt. Πορφυρομιγής Purpuræ permixtus Polluci de veſtium generib. πορφυρομιγὴς ἐσθὴς καὶ χλαμὺς eſt non ἡ συνύφαντος πορφύρα, ſed quæ τῇ ἔξω εἰς φαῦ ὅση κυπελλὰς ἐμέμικτο. Πορφυρανθής, qui Purpureo flore eſt, Ἀκροπόρφυρος, in extremitate vel in ſummitate Purpuram habens, vel in extremitatibus & lumbis: vt veſtimenta quorum fimbriæ & lumbi ſunt Purpurei. Ἀπόρφυρος, nulla Purpura inſignis, Purpura non amictus, vt Plutarcho ἡ γυνὴ ἄχρυσος καὶ ἀπόρφυρος καὶ ἀφελὴς πάρεστι, cui apud eundem in ſympoſio ſexto

C opponitur ἡ χρυσὸν φοροῦσα καὶ πορφύραν. Ex eodem ἀπόρφυρον ἱμάτιον eſt veſtis quæ Purpureo colore non tincta eſt: vel toga ſine Purpureo clauo, veſtis cui ora Purpurea non eſt addita. Διαπόρφυρος, ex quo aliquid Purpurei coloris pellucet: Quem aliquid Purpurei coloris velut intercipit. Barbarus tamẽ vertit Purpureus in hoc loco Dioſcoridis ἐν τῷ ὑπολεύκῳ διαπόρφυρον, ex albicante Purpureum. Ἐμπόρφυρος oppoſitũ τῷ ἀπόρφυρος, & ſignificãs vel in duris purpura, ver nõ ſolũ Purpureo colore Purpureus. Budæus interpretatur imbutus Purpureus, ſed ẽt in Purpuram vergẽs, in Purpureũ colorẽ inclinans, apud Dioſcoridem. Ἐπιπόρφυρος, Accedens ad Purpuram, vt Gaza vertit apud Theopraſtum. Περιπόρφυρος, Purpura amictus prætextatus Plutarchus: Publicola, ὁμήρους ἔδωκαν ἐξ εὐπατριδῶν περιπορφύρους δέκα: obſides dederunt ex genere patricio prætextatos decem. Et περιπόρφυρος ἐσθής, prætexta veſtis: itidemque περιπόρφυρος τήβεννος apud Plutarchum, quod Romuli geſtamen fuiſſe dicit. Sa pe ſine adiectione, ἡ περιπόρφυρος, ſubaudiendo ἐσθὴς vel τήβεννος. Athenæus in decimoquarto de cenſoribus Romanis, τὴν περιπόρφυρον ἐνδεδυκότες. Plutarchus in problemat. Rom. διὰ τί περιπόρφυρον ὁ δήμαρχος οὐ φορεῖ, τῶν ἄλλων ἀρχόντων φορούντων. Sic apud Liuium, Prætextis Purpura togis vti: & frequenter, Prætexta inſignis, Ὑποπόρφυρος, aliquatenus purpureũ colorem referens leuiter purpureus. Πορφυρόεις, purpureus, purpuram referens.

D Πορφύρεος & πορφυροῦς per contradictionem, purpureus, ſeu color purpuram referens. Grammatici Græci poetarum interpretes aliquando nigrum vel nigro propinquum interpretantur. Zoographus allatis hiſce veterũ authoritatibus: Pretioſus ille flos nigrantis roſæ colore ſublucens, Plinius de Purpura. *Viola ſublucet Purpura nigra.* Virgilius de amello flore. Conchyliis virus graue in fuſco, (alias fuco, quo præfert) color auſterus in glauco, & iraſcenti ſimilis mari, Plinius, hiſce inquam authoritatibus, & vt grammatici ſentiunt eſſe ait colorem purpureum nigrum rubore quodam admiſto. Nos ſupra multiplicem purpuræ ſeu purpurei coloris differentiam ex authoribus oſtendimus, nam & ipſe in Conchis flos, in litore & pelago variat, item in regionibus diuerſis, & in tinctura apparatus mixturæque ratio varia eſt vt expoſuimus. Semper quidem rubri aliquid continet, ſiue ad nigrum aut violaceum cæruleumue inclinet. Purpureum & phœniceum colorem hiſce verbis diſtinguit x Coropius. Qui ſpadicem, quem Virgilius in equis probat, eundem cum phœniceo arbitrantur à veritate longe diſcedunt: decepti videlicet hinc græco palmæ no-

E mine, hinc Plinii authoritate, qui phœniceum & purpureũ diſtinxit colorem, florem viceſimo tertio viceſimi primi libri capite deſcribens. Quod ad arborem phœnicem & eius ſpadicem attinet, ſtultum fuit ſinere ſe homonymia decipi: maxime cum nuſquam legant ſpadicem colorem phœniceum vocari: & profecto egregie riſiſſet Virgilius, ſi phœniceos equos ab ipſo demonſtrari tibi poſtulaſſes. Quid an non phœnicopterus auis nomine ſuo & rubris pennis ſatis oſtendit, quis ſit color phœniceus apud Græcos? Verum cum purpureum colorem à ru-

bro differre dicimus, phœnicei coloris nomē pro certa forma rubri coloris accipimus, qui nimirum in grauatis interius ſpectatur. Plinius amethyſtinum & violaceum colorem proprie purpureum dici oſtendit, licet & hoc nomen ad quemuis rubrum colorem diuagetur. Differunt igitur purpureus & phœniceus, vti carbunculus ſiue rubinus vulgo vocatus, & laudatiſſimus amethyſtus; ſiue vt roſa & viola. Qua de re liquet eos plurimum aberrare qui phœniceum colorem non ſolum cum purpureo confundūt, ſed inde etiam rubrum colorem dici ſcribunt, quia purpura primum in Phœnicia ſit inuenta. Hæc & plura ille.

Phœniceus color an à Purpureo differat.

Purpureus pro Purpurato, pro pulchro.

Purpureus quandoque pro purpurato ponitur, atque ita purpureos tyrannos dixit Horatius, purpureos reges Claudianus, purpureum ſcurram Iuuenalis; aliquando purpureus pro pulchro dicitur, vt ſupra etiam dictum eſt. y Virgilius:

y li.1. Geor

Et pro Purpureo pœnas dat Scylla capillo:

Marcialis in Octauiano.

Hic ſtetit Arctos formoſus puluere belli,
Purpureum fundens Cæſar ab ore iubar.

Annotauit & hanc ſignificationem Ant. Thyleſius his verbis: Rubrum colorem maxime indicat animalium ſanguis, & quo lana inficitur, coccus: oſtentat tamen hunc colorem præ cæteris rebus liquor Purpuræ: cuius adeo gratus eſt color, vt ſi quid paululum habeat ruboris, modo viſu ſit illud non iniucundum, Purpureum ſæpe dicatur, vt ſunt violæ, & varia florum genera, quin & candidus: is enim quoque oculos remoratur, à poetis vocatur nonnunquam Purpureus; nam & olores Purpureos dixit Horatius, & niuem ipſam purpuream Albinouanus: De purpureo colore & verbo πορφυρεῖν erudita quædam depromit z Scaliger.

z Exercit. 32.2.13.

Varia in primis ſubſtantiua purpureo adiungi inuenio, vt in primis ſanguinem: nam Homerus πορφύρεον αἷμα dixit, notante Euſtathio, nec non Plinio, apud quem legimus: Tyrius (fucus, colorue priuatim dictus) nigricat aſpectu, ſanguinis concreti modo; vnde & Homero purpureus dicitur ſanguis. Multorum autem opinio fuit animam eſſe ſanguinem ſiue (vt Empedocles arbitrabatur) in ſanguine. Hinc illud apud Poetam: *Purpuream vomit ille animam.* Et, *Vitam cum ſanguine fudit.* Homerus, inquit Pierius Valerianus, eos qui valido aliquo vulnere (vt purpuras Conchas purpurarij vno ſaxi ictu collidunt,) perempti fuiſſent, purpurea more ſublatos dicit.

Anima in ſanguine.

Purpurea morte ſublati qui dicebantur.

Purpureos criſtis iuuenes dixit Virgilius in nono. Sic in decimo *Purpureum pennis & pactæ coniugis oſtro:* nam rubris criſtis vtebantur antiqui, vt videre licet in nono vbi ait: *criſtaq; tegit galea aurea rubra*, & in duodecimo, *& rubra cornua criſtæ*, quas & puniceas nominat, vt: *aut punicea ſeptum formidine pennæ.* Narciſſus etiam ipſi eſt purpureus, & dictamnum flore purpureo celebrat; item flores purpureos, ver, mare, lumen iuuentæ diuerſis in locis, item cothurnum in primo; amictum tertio, veſtem quarto, lumen ſexto, & Georgicorum ſecundo purpureas vites, ſui generis: tertio purpurea aulæa. *Et clarum veſtis ſplendorem Purpurai*, lego apud Lucretium per initia ſecundi. Πορφυρέην ἰέλιν dixit Homerus, Scholiaſtes ποικίλην, id eſt, variam interpretatur.

Mare cur dictum Purpureum.

Purpureum de mari aut flumine aliquando pro cœruleo dici Grammatici annotant, & nos etiam ſupra annotauimus. Virgilius in quarto Georgicorum.

In mare Purpureum violentior influit amnis.

Cicero in quarto Academicarum: Mare illud quod Fauonio naſ„cente purpureum videtur idem huic noſtro videbitur. Purpura, inquit Pierius Valerianus, non niſi in imo reperitur pelago, vt tradit Apollonij Argonauticorum interpres, qui verbum πορφύρεσκε profundum eſſe interpretatur, hinc mare purpureū, pro profundum, poetæ ſæpius poſuere. Κῦμα πορφύρεον apud Homerum, Euſtathius nigrum interpretatur, vt & ſanguinem purpureū, colore enim fere conueniunt, inquit, & purpureum ad nigredinem accedit: & verbum πορφύρειν, de quo plura mox, etiam de mari in vſu eſt.

Maris epitheta.

Epithetorum quæ poetæ mari tribuunt, quædam parti tantū eius conueniunt; vt glaucum; vbi minime profundum eſt, & albam arenam apparentem habet: & canum, circa littus ſolum. Nigrum ante mare, quod ſimpliciter eiuſmodi apparet, dicitur (nimirum qua profundum eſt) μέλας δὲ γαλήνιος, ὁ ἀκράτως τοιοῦτος. cæterum, τὸ πορφύρεον καὶ κυάνεον, καὶ οἰνωπὸν, differentiæ ſunt nigredinis, ſic & δνοφερὸν ὕδωρ cognominatur,) Cum igitur mare nigrum purpureum, aut alio ſimili (à colore) epitheto nominatur, quod partis eſt, ad totū refertur. Hæc Euſtathius. Sic & ἰοειδὲς mare dicitur. Idem alibi quoque πορφύρεον κῦμα, καὶ πορφύρεον θάνατον, à verbo πορφύρειν quod nigerre ſeu nigrare ſignificat, deducit. Homerus præterea ἅλα πορφυρέην dixit in Illiade, & Aratus in Phænomenis. Nam cum ventus mare cæruleum criſpicans niteſcere facit, purpurare vndas, dixit poeta Furius. Eleganter Cicero in ſecundo Academicorum. Quid mare, nonne cæruleum; aut eius vnda, cum eſt pulſa remis, purpuraſcit? Ἁλιπόρφυρον Euſtathius interpretatur nigrum & ſimile ἁλι„πορφύρῃ; vel marina purpura dictum ἀλουργὸν, πορφυροῦν. Κίχλας (piſces) ἀλιαδέας dixit Numenius.

Purpurea mors qui dicatur.

Purpuream mortem Homerus in Iliade.

Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Scholiaſtes interpretatur nigram, vel ſanguinariam vel cruētam: aliqui violētam & ſubitam. Heſychius: Πορφύρεος θάνατος, etiam exponit ὁ μέλας, καὶ βαθὺς, καὶ ταραχώδης, ſed βαθὺς & ταραχώδης fortè ad mare potius, cui idem epitheton tribuitur, quam mortem referri debent. Sed hic obiter Cælii Rhodigini lapſum detegam. Dignum ſcitu, inquit ille, de purpurario traditum infectore le-

Cælij Rhodigini lapſus.

A gimus, qui viſus fraude agere in tingendi ratione: cum eo nomine, vt tum mos erat ad vltimum duceretur ſuppliciū, iocis etiamnum locum ſupereſſe arbitratus, ad Homericum illud potiſſimum adiecit animum: τὸν δὲ

Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Ita Cælius ex Euſtachij in Homeri Iliados E parecbolis: vnde & Varinus repetijt: poſtrema verba Græca ſic leguntur: Ἀπαγόμενος εἰς θάνατον κατ᾽ ἔθος πορφυροβαφεύς, πόθεν εἰς ἀστεῖον σκῶμμα ἐκ τῶν Ὁμήρου, τὸ, τὸν δ᾽ ἔλλαβε, &c. ex quibus apparet, non ipſum purpurarium hoc aduerſus ſe carmen, ſed alios qui ſpectabant, in illum protuliſſe. Πορφυρόχροον in eodem ſignificato, pro purpureo ſcilicet, ab Euſtathio dictum inuenio, & apud Dioſcoridem τῇ χροιᾷ πορφυρίζον τῇ χροιᾷ, de tertia ſpecie Alcyonij, de qua Galen. πορφυρίζων τῇ χρόᾳ. Cæterum cum & alia nomina dentur apud authores purpureum colorem ſignificantia, non erit præter ordinem ea hic recenſere. Ἰόζωνος Varino & Heſychio exponitur πορφυρόζωνος, putarim ab ἴον, id eſt viola, cuius color quoq; purpureus nominatur, deductā eam vocem eſſe eiuſdem Ἴωνα πορφυρᾶ.

Πορφυρόχροος. Ἰόζωνος.

Calaina fictilia vaſa Alexanorictica nominantur apud a Galenum inter ea quæ piloſ attenuant: interpres Latinus purpurea conuertit: & bene quidē. Nam „& b Plinius de Murrhinis ſcribens: In pretio eſt (inquit) varietas „colorum, ſubinde circumagētibus ſe maculis in Purpuram can„doremq; & tertium ex vtroq; igneſcentem, velut per tranſitum coloris Purpura rubeſcente, aut lacte candeſcente. Sunt qui maxime in ijs laudent colorum repercuſſus, quales in cæleſti arcu ſpectantur: Hæc ille: Conuenit autem iridis etiam color, & coloris ad ſolem variatio Purpuræ. Quærendum igitur an Myrrhina Latinorum, eadem ſint Calainis Græcorum: quando aliud Græcum nomen eorum hactenus nemo oſtendit.

B

Calaina vaſa quæ. a Lib.1. de comp. med. ſec. loc. c.5. b Lib.37. cap.2.

Myrrhina an eadem cū Calainis.

Arrianas in nauigatione rubri maris, in Scythia (vel Synthia forte à fluuio) iuxta id mare regione, lapidem Cælleanum, καλλεανὸν, cum Sapphiro, nardo, &c. ad Minnagar metropolin Parthorum regi ſubditam, vehi tradit. Hunc quoq; purpureum, quis non incongrue interpretetur. Κάλλαιοι, apud Heſychium ſunt, οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες, καὶ παρ᾽ ἄλλοις τῶν πορφυροειδὲς χρῶμα, & ſubiungit, ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα, καὶ παρ᾽ Αἰγυπτίοις χρῶμα καλλάινον. Nos de oit. eis calainis vel callainis ſcribemus, quæ forſan vel purpurei coloris erant, vel ad Purpuram tingendam vtilia, vel ad vaſa aliqua conficienda: nam & Murrhina è Conchis fiebant: vt calainus color purpureus ſit: nam Purpura alijs nominibus & Caltha & Calyx appellabatur.

C

Reperio præterea apud eundem Heſychium & Varinum pro καλλίαυθη expoſitum πορφυρᾶ. Vbi fortè ſcribendum κάλλη, αὔθη πορφυρᾶ: nam ita ſcriptum reperio ab Ammonio. Coloſſinus color denique idem eſt qui purpureus, quod ita comprobat doctiſſimus Cælius c Calcagninus in Epiſtola ad Thomam Calcagninum nepoté. Cupis (inquit) ſcire à me quis ſit color coloſſinus: licet ego Coloſſenum magis legendum putem, nam Græci κολόσσινον dicunt; atque ita in duodecimo Strabonis ſcriptum. Καὶ οἱ Κολοσσηνοὶ (oxytonum forte ſcribi præſtaret) ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου χρώματος πλησίον οἰκοῦντες: Vnde & Coloſſenſes illi celebres à Coloſſis ſcilicet vrbe Troadis dicti ſint, diui Pauli epiſtolis, tantum abeſt vt à Coloſſo Rhodio dicti ſint.

Coloſſinus color. c Li.1. Epiſt. quæſt.

Color autem is purpureus eſt, aut in purpureum declinans, nam Cyclamini florem coloſſinū deſcribit in vigeſimo primo Plinius: & nos toſte oculos habemus, hunc enim colorem in flore cyclamini nunc agnoſcimus. Quia & Dioſcorides eum deſcribit: Κυκλάμινος φύλλα ἔχει πορφυρᾶ, ποικίλα, κάτωθεν καὶ ἄνωθεν κισσῷ ὑπολευκίζοντα; καυλὸν δὲ τετραδάκτυλον γυμνὸν; ἐφ᾽ ᾧ ἄνθη ῥοδοειδῆ πορφυρίζοντα: ex quibus verba vltima, flores in modū roſæ purpureos ſignificant.

Cyclamini florū color.

Sed tempeſtiuum eſt reliqua Purpuræ denominata proſequi. Πορφυρὶς, purpurea veſtis, vbi ſubaudiri poteſt ἐσθής. Xenophō in octauo Pædiæ, οὐδὲν φειδόμενος, οὔτε πορφυρίδων, οὔτε ὀρφνίων, οὔτε φοινικίδων, οὔτε χρυσικῶν ἱματίων. Sic & Πορφύρα vſurpatur: ac ſicut ἡ βασιλέως πορφύρα dicit Herodianus, ſic idem eodem libro Commodum λεῖος ὑπεδέξατο πορφυρὶς, imperatoria Purpura ſuſcepit, dum videlicet in lucem editum.

D

Πορφυρὶς item auis eſt, vt mox dicetur. Item inſulæ nomen apud Plinium, quam Niſyron ante dictam fuiſſe ait. Sic Euſtathius eandem Niſyron nominatam fuiſſe ait πορφυρίδα, ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρῶν. Idem tamen Plinius alibi & Cythera ait vocata fuiſſe πορφυρίδα, quæ Euſtathius quoque πορφυροῦσαν nominata tradit διὰ τὸ κάλλος τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρῶν.

Porphyris auis.

Πορφυρίτης λίθος Lapis in modum Purpuræ rubens. Cuius meminit d Plinius, dum ait: Rubet porphyrites in eadem Ægypto, ex eo candidis interuenientibus punctis leucoſtictos nominatur. Eius fæmininum Πορφυρῖτις, nigricans in modum Purpuræ, Purpuræ nigrantis ſpeciem gerens, vt porphyritis ficus apud e eundē.

Porphyrites lapis. d L.36. c.7. e Lib.15. cap.18.

Πορφυρίων, Latinis porphyrio auis nomen apud Ariſtotel. & Plin. & Athenæū, qui inter alia ex Ariſtot. tradit σχιδανόποδα αὐτὸν εἶναι, ἔχειν δὲ χρῶμα κυάνεον, σκέλη μακρὰ, ῥύγχος ἠρυθρωμένον ἐκ τῆς κεφαλῆς φοινικοῦν, μέγεθος ἀλεκτρυόνος. Aitque ibidem Callimachum in libro de auibus diſcrimen facere inter πορφυρίωνα & πορφυρίδα, vtpote qui ἰδιαίτερον καταλέγει ἑκάτερον. Euſtathius πορφυρίωνα nominatum ſcribit διὰ τὸ τοῦ ῥύγχους φοινικοῦν, &c. à purpureo roſtri rubore, f Plinius quoq; teſtatur roſtra eius & per longa crura rubere. Sed de hac aue plura in noſtra Ornithologiæ tertia parte, has in Syria gigni Cælius Rhodiginus tradit.

E

Porphyrio auis vnde dicta. f L.10. c.46.

Eſt & piſcis nomē πορφυρίων apud Heſychium. Πορφύριον, τὸ, Ariſtoteli Purpuram paruulā ſignificat. Porphyrides ex auiū genere eſſe & Hermolaus annotat, aitq; à porphyrionibus eſſe diuerſas: ſicut ab vtroq; latiporphyrides ſiue adiporphyrides & latiporphyræ. Πορφυρῖνες, auis quædā exponitur in lexico veteri, ſed ſine authore. Φ

Porphyrides aues.

nomen

nomē ſuſpectū habet autor theſauri linguæ Græcæ. Πορφύρω, purpureo colore perfundo; purpureo rubeoq; colore illuſtro. Nōnus, πορφύρων χιτῶνα πέπλῳ ὄρθρος. vt & ipſa aurora ab eodem dicitur, πορφύρειν, purpureo rubere colore. Sæpius neutrali ſignificatione ponitur pro purpuro, id eſt, purpureo colore nigro vel rubeo, vt apud Columellam, purpurans viola, & viciſſim apud Pliniū, purpura violacea. Et in Epigrammatū libro ſeptimo πορφύρει βότρυς, Purpurans racemus, ſeu purpureus. Sic g Ouidius canit:

g Lib.13. Metam.

Sunt auro ſimiles longis in vitibus vuæ
Sunt & Purpureæ.

Vua Purpurea cur dicta.

Id autem plus eſt quam pictæ, nam purpurant maturæ, vel maturitati proximæ: at cum ſunt pictæ (quas & αἰόλλεσθαι dicit Heſiodus) τῆς πεπάνσεως, id eſt, coctionis tantum initiū habent. πορφύρειν plerunque autem de mari dicitur apud poetas, cum perturbatur, æſtuat, & tempeſtate ingruente nigreſcit, vt in ſecundo Epigrammatum — οὐδ᾽ ἡ θάλασσα πορφύρει, purpuraſcit & fluctuat: ſic h Homerus.

h Illiad.2.

Ὡς δ᾽ ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μέγα κύματι κωφῷ.

vbi Euſtathius exponit, μελαίνεται: addens eadem metaphora ab eodem poeta vſurpari τὸ καλχαίνειν, deriuatum à κάλχῃ, ſynonymo τῇ πορφύρᾳ. Sic & πορφύρεον κῦμα, quod nigricantis purpuræ ſpeciem gerit. Rurſum Epigrammatum libro ſecundo, paſſiua voce.

Εὔδια μὲν πόντος πορφύρεται:

placide purpuraſcit, placidis fluctibus nigreſcit. Diuus Baſilius quoq; in Hexamero dicit mare πορφυροῦσαν χρόαν ἢ κυανῆν τοῖς ὁρῶσι περιβάλλειν. Sicut vero metaphorice animus quoq; dicitur κυμαίνειν, cum concitatus & perturbatus, (vt & latine fluctuare, atque æſtuare tranſlato verbo à mari,) ita quoque πορφύρειν ad hominis animam variis cogitationibus & curis turbatum ac fluctuantem transfertur: aut profundius aliquid meditantem nam & mare qua profundius eſt, nigrius apparet: & purpuræ Conchæ è pelago, id eſt, profundo, potiſſimum petuntur.

Mare vbi nigrius.

Forte & quia purpura ad ſolem diuerſos colores reddit, de animo quoque diuerſa conſilia agitante & mutante ſubito, vt purpura ſi ad ſolem celerius moueatur, πορφύρειν verbum in vſu eſt. Ergo & varie & profunde & anxie, & aliquando maligne cogitare ſignificat. De tam variis huius verbi ſignificationibus audi Heſychium: πορφύρει, ταράττεται, φροντίζει, μελαίνεται. πορφυρίζει, ταράττει, μερμηρίζει, κακοτεχνεῖ. πορφύρει, διαλογίζεται. πορφύρειν, inquit Euſtathius, de mari dicitur, & ad animum tranfertur, τὸ ἐν βάθει διανοεῖσθαι, καὶ οἷον κυμαίνεσθαι λογισμοῖς, vt in illo i Homeri, κραδίη δέ οἱ πόρφυρε. Κάλχη quoque purpuram ſignificat, & verbum καλχαίνειν idem quod πορφύρειν, ταράσσειν, στένειν, φροντίζειν, ἄχθεσθαι, κυκᾶν, ἐκ βυθοῦ ταράσσεσθαι. Sic enim Heſychius interpretatur. Καλχαίνειν Scoliaſti Nicandri etiam eſt, τὸ πορφύρειν. Eſt quando Πορφύρειν ſimpliciter de motu maris, etiam placidiore ponitur. Ad πορφύρειν verbum & ſono & ſignificatione accedit μορμύρειν. Varino μορμύρουσα θάλαττα eſt ταρασσομένη καὶ κινουμένη φοβερῶς. Theophraſtus citante Scaligero ait: Πορφύρεται ἡ θάλασσα, ὅταν τὰ κύματα μετεωριζόμενα σκιασθῇ. Sic Plinius ait purpuram irati maris faciem referte.

i Illiad. A.

Πορφυρέσκεν Apollonii Argonauticorum interpres profundum eſſe interpretatur: vnde & purpureum mare dictum, vt ſupra dictum eſt fuſius. Πορφυρέω, purpuro, idem cum Πορφύρω, ſeu purpureo colore rubeo. Nonnus Πορφύρεεν ἠὼς, purpureo fulgore rubebat: Sic & Ouidius, Purpuream auoram dicit, & Virgilius purpureum lumen ætheris. Alias & ῥοδοδάκτυλος ἠὼς dicitur à roſeo rubore, quem Seneca purpureum ruborem appellat. Rurſum Ouidius.

Πορφυρέω.

Aurora cur Purpurea. Purpureus rubor dictus Senecæ.

—*Patefecit ab ortu*
Purpureas aurora fores.

Et Virgilius

—*Quam primum craſtina cælo.*
Purpureis inuecta rotis aurora rubebit. Item.
—*Æthere ab alto*
Aurora in roſeis fulgebat lutea bigis.

Igitur eodem modo πορφύρειν aurora à Nonno dicitur, quo ab Homero vocatur ῥοδοδάκτυλος. Πορφυρίζω, purpuram colore refero, purpureum colorem repræſento, vel imitor; purpuro: vt Columella dicit purpurans viola. Dioſcorides de thymo, ἔχον ἐπὶ ἄκρου κεφάλια ἄνθους πορφυρίζοντα. Plinius de thymo nigricante dicit: Alterum genus nigrius, floriſque nigri. Idem enim teſtatur & purpuram nigricare, immo rubentem colorem purpurę nigrante eſſe deteriorem. Ἐπιπορφυρίζω, ad purpuram accedo, ad purpuram „inclino. Dioſcorides: ἐνίων δὲ καὶ ὥσπερ ἀνὰ μέσον ὂν τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζει. Ariſtot. καὶ γὰρ ταύτης τὸ μὲν ἄνθος ἐστὶ λευκὸν ἐπιπορφυρίζων, ὁ δὲ κηρὸς ξανθός. Ὑποπορφυρίζω, aliquatenus purpuro, paululum refero purpuram.

Ἐπιπορφυρίζω.

Πορφυρώματα Heſychius & Varrinus exponunt, τῶν τοῖς θεοῖς τιθέντων χοίρων τὰ κρέα. Fortaſsis autem vaſa quædam & toreumata figlina purpurei coloris porphyromata fuerint: qualia fuiſſe murrhina, diximus. In his enim ceu pulchris & ſpecioſis diis aliquid offerri par erat. Sic aurea, argentea & ærea vaſa, Græci χρυσώματα, ἀργυρώματα & χαλκώματα vocant. Ὀστράκινα τορεύματα καὶ χαλκώματα Strabo dixit.

Porphyromata.

Cardanus in ſexto de varietate rerum, Purpurina (inquit, neſcio vnde vocabulum hoc mutatus) coloris eſt fului, aurumque imitatur, ſi optima fuerit: hoc ſolo differt, quod non reſiſtit iniuriis cœli, nec diuturna admodum eſt, deinde compoſitionem eius oſtendit ex plumbo albo argentoq; viuo &c. Sed neque vocabulum hoc latinum eſt, aut purpureo colore quicquam conuenit. Πορφυρεῖον videtur accipere Strabo in decimoſexto pro officina purpuraria de Tyro ſcribens. Purpurariam

Purpurina.

Πορφυρεῖον.

A „autem officinam Plinius vocauit. Indicum (inquit) in diluendo „mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilem reddit: alterum genus eius eſt in purpurariis officinis, innatans cortinis, & eſt purpuræ ſpuma. Idem Strabo in decimoſeptimo, eaſdem officinas vocauit πορφυροβαφεῖα quo loco interpres tranſtulit purpurificia. Alioqui officinæ tinctoriæ à Græcis communi nomine βαφεῖα dicuntur & φαρμακῶνες, Varrone teſte.

Purpuraria officina. πορφυροβαφεῖα.

Δευσοποιὸς Heſychio tinctor eſt: non quiuis tamen vt videtur, ſed qui firmo, probo ac genuino colore tingit. Δεύω verbum idem eſt quod βρέχω. Propriè quidē δευσοποιὸς de purpura dicitur, cuius color ita firmus & germanus eſt, vt non facile eluatur ac exoleſcat. Per metaphoram vero teſte Varrino de aliis quoque coloribus & rebus aliis permanentibus & edurantibus dicitur δευσοποιὸν apud veteres, τὸ ἔμμονον καὶ πολυχρόνιον, vt Pla„to in decimo de rep. oſtendit. Ἀνὴρ πορφυρευτὴς (inquit k Ælianus) ὁ τὴν θηρῶσαν πορφύραν, οὐκ εἰς ἀνθρώπων τροφὴν ἀλλ᾽ εἰς ἐρίων βαφὴν, εἰ μέλλει μένειν ἡ ἐκ τοῦ δευσοποιοῦ ζώου χρόα δυσέκνιπτος, καὶ οἷα τε εἶναι τὴν βαφὴν ἐργάσασθαι γνησίαν, ἀλλ᾽ οὐ δὲ δολωμένην, μιᾷ λίθου καταφορᾷ διαφθείρει τὴν πορφύραν αὐτοῖς ὀστρακίοις. id eſt, Purpurarius piſcator, ſi poſtq̄ purpuram non in hominum cibū, ſed ad tingendas lanas cōprehenderit, inexhauſtum, conſtaūt & genuinum velit fieri colorē, vno ſaxi ictū purpuram vna cū teſta interimit.

Δευσοποιὸς.

k Li.16. de Anim. c.1.

B

Purpurarius, ad purpuram pertines, vt officina purpuraria in quā fit: piſcator purpurarius pro quo Laurētius in Herodoto purpuratorem dixit tinctor purpurarius, q purpuras tingit, nam purpurarius abſolute pro vtroq; accipi poteſt, & pro Mercatore ēt qui veſtibus purpureis emendis, vendendis, negocietur. Πορφυρεῖς & πορφυρευταὶ Polluci nominantur. Πορφυρευς Æliano eſt, qui tingit. Hiceſius apud Athenæum chamis, inquit pro eſca vti τοὺς πορφυρευομένους, id eſt, piſcatores purpurarum.

Purpurarius.

Purpuratus, purpura ornatus; vnde purpurati dicuntur ij, qui apud principes dignitate antecellunt. Cicero in primo Tuſculanarum: Iſtis quæſo (inquit) iſta horribilia minitare, purpuratis tuis. Liuius de primo bello Macedonico: Cum duce Athenagora vno ex purpuratis. Idem lib. 10. belli Punici: Sopatrum ex purpuratis & propinquis regis eſſe. Cicero in quarta in Catilinam, Gabinium appellauit purpuratum. De purpurata meretrice Babylone, vt in ſacris litteris nominatur, multa Cælius Rhodiginus Purpuraſcere, purpureum fieri: Cicero in ſecundo Academicarum. Quid mare, nonne cæruleum: aut eius vnda, cum eſt pulſa remis, purpuraſcit?

Purpuratus.

C

Πορφυρίων, Auis & piſcis nomen, vt ſupra monuimus; cæterum ita etiam homines vocatos reperio. Porphyrion, πορφυρίων. teſte Scholiaſte in tertium Argonauticorum Appollonii Siſyphi filius fuit, & fratrem habuit Almum nomine. Conſtat & inter gignantes præcipue principatum obtinuiſſe. Porphyrionem & Alcyonem Πορφυρεὼν vero vrbs eſt Phœniciæ, cuius gētile Porphyreonius, & Porphyreonites eſt apud Stephanum. praſinus quoque auriga, ſeu equorum agitator temporibus Neronis celeberrimus, cuius in Nerone Tranquillus mentionem facit, Praſinus Purpurio dictus eſt: cuius etiam meminit Martialis hoc diſticho:

Babylon purpurata meretrix.

Porphyrio homo.

Nomen habet magni volucris tam paruus gigantis,
Et nomen Praſinus Purpurionis habet.

Praſinus Purpurio.

Sic enim legit Iuſtus Lipſius, cuius doctiſſimi viri iudicium in e„mendandis ac dilucidandis authoribus ego maximi facio, & re„cte quidem ſic legit, nam idem Martialis in decimo quarto eun„dem intelligit, dum canit:

Proficies nihil hoc, cædas, licet vſque flagello
Si tibi purpureo de grege currit equus.

D

appellat gregem purpureum, equos purpurionis, qui velocitate præſtabant. Alia lectio habet.

Et nomen Praſini Porphyrionis habet.

Grex purpureus.

Porphyrite πορφυρίτῃ Stephano eſt vrbs Arabiæ iuxta Aegyptum. Porphyra inſcripta fabula Xenarchi comici, aut Timoclis comici (dubitatur enim de authore) citatur apud Athenæum. Saxa Lacedemonia & porphyretica nominat Lampridius in Heliogabalo. Porphyrites lapis, inquit Kiranides, notus eſt, maxime in Melantide regione, Chymiſtæ referente Hermolao ætiden pro chryſolitho & porphyrite & chryſochromo cognomine Macedonico & polychromo accipiunt. Inuenio & apud Plinium in primo triceſimiquinti, neſcio num de eodem lapide. Vt ouatus eſſet Numidicus lapis, vt purpura diſtingueretur Sinnadicus, qualiter illos naſci optarent deliciæ.

Porphyrites lapis.

Porphyrus, πόρφυρος l Aeliano quidam ſerpens eſt Indicus, dodrantis magnitudine, colore accedente ad purpuræ ſaturatæ ſimilitudinem, capite vero pluſquam niueo, & lacte multo candidiore locis, inquit, Indiæ calidiſſimis reperitur: ei mordendi idcirco poteſtas eſt nulla, ꝙ dentium expers ſit, &c.

l L.4. c.36.

Porphyrus ſerpens.

E

Ceti Porphyrii dicti ex Procopio ita meminit Cælius autor Procopius eſt apud Byzantiū Gotici belli tēporibus certe (κῆτος ſingulari numero) comparuiſſe magnitudinis miræ Porphyrium (inquit) illi vocant. Id vero annis quinquaginta locis infeſtius „circūiectis omnibus fuerat nec ab Iuſtiniano, etiamſi percupido, vlla quiuerat ratione expugnari. Demum delphinos inſectatū auide ac ita limo impactum explicari haud amplius eualuit. Sed accolis hinc inde accurrentibus, funium ac machinarum vi pertractum in ſiccum cubitorū triginta menſum per longitudinem excelſit per latum vero decem.

Cete Porphyrium.

Purpuriſſum inter floridos colores enumeratur à m Plinio, dum inquit. Sunt autem coloris auſteri aut floridi. Vtrumque natura aut miſtura euenit. Floridi ſunt quos dominus pingenti præſtat, minium, Armenium, cinnabaris chryſocolla, Indicum, purpuriſſum.

Purpuriſſum.

m Li.35. c.6.

Indicũ & purpuriſſũ quid differant.

Cæteri auſteri. Quo loco doctiſſimus Dalechampius hoc addidit „ſcholiolum: Vt Indicum ſpuma eſt innatans cortiuis, in quibus glaſtum coquitur pannis tingendis: ſic purpuriſſum ſpuma eſt collecta efferueſcente purpura, cum ex ea tinctura conficitur. Loco purpuriſſi pictores nunc vtuntur lacca, mixta cum cæruleo.

Purpuriſſum vt fieret.

Quomodo vero purpuriſſum fieret eodem capite propeſinem docet idem Plinius his verbis: E liquidis coloribus quos à dominis dari diximus, propter magnitudinem pretij, ante omnes eſt pur„puriſſum è creta argentaria; cum purpuris pariter tingitur, bibitq; eum colorem celerius lanis. Præcipuum eſt primum, feruente aheno rudibus medicamentis inebriatum. Proximum egeſto eo addita creta in ius idem. Et quoties id factum eſt, leuatur bonitas pro numero dilutiore ſanie. Quare Puteolanum potius laudatur quam Tyrium aut Getulicum vel Laconicum, vnde pretioſiſſimæ purpuræ. Cauſa eſt quod hyſgino maxime inficitur, rubi„amque cogitur ſorbere. (Hiſginum, inquit Dalechampius, tin-

Hiſgynũ quid.

ctura eſt è cocco prius, deinde è purpura Tyria ſupra lib. 9. cap. 41. nunc tinctura è rubia cocci loco & purpura, vel purpuræ loco, hyſgino, Vitruuius lib. 7. ca. 14. Eſt autem hyſginum hoc arbuſcula quam cap. 18. lib. 16. vaccinium Plinius appellat, & ca. 26. lib. 21. falſo hyacinthum exponit, quia hyacinthum Græcorum, Latini

Magaleb.

quidam vaccinium interpretarentur. Vulgus magaleb vocat. Ex huius arbuſculæ nigro fructu ſuccus exprimitur ad purpuream tincturam aptiſſimus. Virgilius ſcilicet ideo vaccinia nigra dixit, & interpres Nicandri φυτὸν εἶναι ξανθόντα χρώματα (nam tale lignum eſt) καὶ μέλαν (talis eſt fructus) πρὸς ἰοβαφεῖν ἐπιτήδειον. Viliſſimum à Canuſio. Pretium huic à ſingulis denarijs in libras ad triginta. „Pingentes ſandyce ſublita mox ouo inducentes purpuriſſum, fulgorem minij faciunt. Si purpuram facere malunt, cæruleum ſublinunt, mox purpuriſſum ex ouo inducunt. Huc uſque Plinius.

Fucus quid.

Hodie pictores cæruleo ſublinunt, deinde laccam inducunt. Author libri de ſimplicibus medicamentis Galeno attributi, purpuriſſum, inquit, quod & fucum aliqui dicunt, glebulæ ſunt quadratæ & puſillæ in modum teſſularum: quæ ab infectoribus tinguntur colore roſeo, tale eſt maxime Canuſinum, ſequens Puteolanum. Vires habet aliquantulum ſtypticas. Aliud vero meo iudicio fuit purpuriſſum, quo vtebantur mulieres ad labra & genas tingendas, cuius ſcilicet mentio fit apud Plautum in Moſtelaria. Vnde enim hocce conſtaret purpuriſſum ipſemet docet me Plautus in Truculento, rubricam id nominans: nam cum dixiſſet: Quia *Iſtas buccas tam belle purpuraſſatas habes*: non multo poſt ſubijcit: *Buccas rubrica, cera omne corpus intinxit tibi.*

MORALIA.

Sanguinis Chriſti exemplum. a Hexam. li. 5. cap 2.

AScanius Martinengus Brixianus in ſua gloſſa magna myſtica, purpuram Chriſti ſanguinis, & meriti præclarum exemplum ſtatuens: a Ambroſius (inquit) hæc quoque doctiſſime ſubdebat: Quid etiam purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum eſt igitur quod in regibus adoratur; aquarum eſt, ſpecies illa quæ fulget. Et poſt: Aureum etiam vellus aqua nutrit, & lanam in memorati ſpeciem metalli gignunt littora, cuius colorem nullus adhuc eorum, qui fucis diuerſis obducunt vellera, imitari potuit: adeo naturæ maritimæ gratiam humana implere neſcit induſtria. Scimus qua ſolicitudine vellera ouium etiam minus pretioſa curentur, ſint licet optima, nequaquam autem his fucis innaſcitur. Hic naturalis color eſt, quem nullus adhuc fucus æquauit, hoc quippe piſcis eſt vellus. Si igitur (inquit Martinengus) tantum fulget, tantamque exiſtimationem nacta eſt purpura, regium indumentum, quod ſanguine conſperſũ fit exigui piſcis, qui purpura vocatur: quantum coruſcabit anima, quantumque ſuſpicienda erit, cum ſanguine Chriſti ſit aſperſa & redempta? Purpura Chriſtus eſt.

Purpura eſt Chriſtus.

Purpura profecto ſaxi vnius ictu collidenda eſt, vt ſanguis exterius emanet, quod ſi ictu ſolo non eſt contrita, ſanguis in vniuerſum corpus diffuſum euaneſcit. Chriſtus ſaxo, id eſt, morte non naturali, ſed violenta concuſſus fuit, & dum voluntati patris obtemperat, in cruce vno ictu contritus, ſanguinem vniuerſum in redemptionem noſtram copioſiſſime effudit. Sanguis enim tuus ornauit eius meas. Vt quid igitur animam tanto ſanguine emptam & inſignitam polluì permittimus? Sed animaduertendum, vt Ambroſius ſecundo loco purpuræ encomia celebrans aſſerebat, purpuram iacere vilem in ſaxis aſperis & cautibus; Vilis etiam apparuit purpura noſtra Chriſtus: Ego ſum vermis & non homo, inquit ipſe; non in mollitie vitæ, ſed in ærumnis perpetuis, quaſi ſaxum inter ſaxa. Hæc itaque Martinengus Purpura & byſſus apud eundem Ambroſium in commentariorum libro octauo in caput decimum ſeptimum Lucæ ſignificant hæreticorum eloquentiam. Nonne tibi videntur, in-

Hæreticorum eloquentia.

quit, in quadam purpura & byſſo ſtratis iacentes thoris, qui pro veris fucata defendant, ditibus abũdare ſermonibus; cum iactant dominico tetram tremuiſſe ſub corpore, cælum tenebris obdu„ctum, excita verbo maria vel ſedata, verum tamen Dei filium denegantes? In enarratione vero Pſalmi centeſimi & decimi octaui, Eccleſia (inquit) ipſa tanquam benemerita regina Chriſti ſanguine coronatur, ſicut ſcriptum eſt. Et ornatus capitis tui, ſicut

Purpura ſanguis Chriſti.

purpura. Sanguis Chriſti purpura eſt, qui inficit ſanctorum animas non ſolum colore reſplendens, ſed etiam poteſtate, quia reges facit & meliores reges quibus regnum donet æternum. Meri-

A toque ad tantum Eccleſiæ decorem, cui Chriſti ſanguis irrutilat, ſpiritus ſanctus inclamat; quam pulchra & ſuauis facta es charitas in delitijs tuis. Diuus b Bernardus libro de modo bene viuẽdi ita ait myſtice de purpura. Audi etiam rogo honeſta virgo quid ſponſus in laudibus Eccleſiæ dicat in canticis canticorum. Coma capitis tui, vt purpura regis iuncta canalibus eſſe memoratur. Purpura quippe per faſciculos in canalibus ligatur; ſuper quos dum aqua proijcitur, per canales ad veſtem quæ ſupra eſt, currit, vt veſtis tingatur, & inde nomen accepit, vt tincta colore purpurio purpura vocetur: quæ omnia ſanctæmenti congruunt. Comæ quippe capitis ſunt cogitationes mentis quæ in canalibus ligantur, quia in ſcripturis diuinis ne inutiliter fluant, ſtringuntur. Cuſtodi ergo cor tuum & cætera. Purpura quæ ſanguine Conchyliorum conficitur, & ſanguineam ipſam præfert ſpeciem, non immerito ſacramentum dominicæ ſignificat paſſionis. Beda c ad ea verba: Et mulier erat circumdata Purpura & Coccino. In purpura (inquit) fucus ſimulati regiminis: in Coccino cruentus habitus impietatis demonſtratur. Et d alibi ad hæc verba: Tabernaculum vero ita facies: decem cortinas de byſſo & hyacintho ac Purpura, Coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies. Purpuram,

b Serm. 24 de cogitat. Sancta mens. Sacramẽtum dominicæ paſſionis. c Apoc. 17. d Exo. 26.

B quia colorem ſanguinis oſtendit, & vera quoque Purpura Conchyliorum ſanguine tingitur, deuota eorum corda deſignare, qui dicere cum apoſtolo poſſunt: Ego non ſolum alligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus propter nomen Domini Ieſu: & cum Propheta Dauid: Quoniam propter te morte afficimur tota die æſtimati ſumus, vt oues occiſionis. Quid vero ſecundum Matthæum, chlamyde coccinea induitur (Chriſtus) à militibus, & ſecundum „Iohannem, veſte purpurea circumdatur, myſtice ſignificet, ita „expoſitum inuenio ab r Ambroſio: In altera deſignans marty„rum palma; in altera regiæ poteſtatis inſignia, quod caro eius fuſcum toto orbe terrarum ſanguinem eſſet ſuſceptura pro nobis & paſſio regnum paritura pro nobis. Sic ille, & mox. Denique ſecundum Marcum exuerunt eum purpura, quod nec myſterio vacat. Chriſtus enim aſcenſurus crucem, regalia veſtimenta depoſuit; vt ſcias quaſi hominem paſſum eſſe, non quaſi Deum cru- vtrumque Chriſtus, quaſi hominem, tamen non quaſi Deum ci eſſe ſuffixum: ſed milites non Iudæi ſciunt quo tempore, qualia Chriſto veſtimenta conueniant. Iudicio enim in purpura quaſi victor aſſiſtit, ad paſſionem vero in ſuis veſtimentis quaſi reus humilis venit.

r L. 10. cõmẽt. in Luc. cap. 23. Chriſtus purpura indutus etſi quid myſterii habeat.

HIEROGLYPHICA.

Homo maledicus.

C MAledicum hominem, inquit Pierius Valerianus, probos improboſque æque carpentem ſignificare qui volunt, purpuram exerta pingunt lingua, quæ quidem illi tam acuta & valida eſt, vt ea & conchuſas & quaſcunque ſui generis teſtas perforare poſſit: quæ cum ita ſint omniuoræ, frequens illudi in edaces di„ctum emanauit, Purpura voracior. Atque inde forte prouerbium, quod purpuræ plurimum per linguam eſcas inquirentem capiuntur. Et qui hominem qui de ganea pœnas dederit, ſignificare volunt, conchylium huiuſmodi naſſæ per linguam applicitum pingunt, ſiquidem eius captura in hunc ſæpius efficitur modum: paruæ denſæque admodum naſſæ ſtrombus piſcis includitur, hũc auidiſſime captat purpura, quem ſimul ac illuc occluſum olfecerit, inſerta per naſſæ iuncos lingua eum aſſequi contendit: dumq; ille volutatione luctatur, ea magis ac magis linguam protendit: accidit vero, vt in eo conatu tumefiat, vt nulla eam extrahendi copia relinquatur, atque ita detenta per linguam captiua fiat. Verum hoc picturæ genus in huiuſmodi ſignificatum aliter etiam figuratur: Conchulam quippe pingunt, quæ purpuræ linguam morſu comprehenderit. Piſcatores ſiquidem cum purpuram norint Concharum paſtionẽ auidius appetere, has in naſſas magno numero coniectas in mare demittunt, oblongo tunc ad naſſas alligato: ſentiunt optatam eſcam purpuræ, porrectiſque intra naſſarum iuncos linguis, eas infeſtant: at illæ aculeo extimulatæ incolumitati ſuæ conſulturæ contrahũt ſeſe, corticibuſq; clauſis mor-

De gula multati.

D „ſu per quam acri linguam infeſtam comprimunt, pertinaciſſimeque detentam haudquaquam amittunt, atque ita pendentes ſua captæ auiditate purpuræ tolluntur. Hominem vero vno interemptum ictu oſtendere qui volunt, purpuram ſaxo eliſam pingũt: ſiquidem infectores aiunt, quas purpuras in artis ſuæ vſum parant, ſaxo vno ictu collidendas, vnde ſubitarius ille ſanguis ad purpuræ tincturam optimus emanat: quod ſi ictu fefellerit, neque purpura ſtatim examinata fuerit, fruſtra repeti, quia præ dolore ſanguis in vniuerſum corpus diffuſus euaneſcat. Hinc aiunt Homerum totiens de ijs qui valido aliquo vulnere perempti fuerint, purpurea eos morte peremptos dicere: quem imitatus Maro, nunc Purpuream vomit ille animam, nunc quid eiuſmodi ſæpe protulerit, quamuis ad ſanguinem, in quo anima ſedem habeat, Seruius hoc referri putat, de quo ſatis in accipitris commentario dictum. Sunt

Vno ex animati ictu corpus.

E qui ſeceſſum per purpuram oſtendant, propterea quod purpura non niſi in imo reperiatur pelago: vnde verbum apud Apollonium Argonauticon primo, πορφύρεσκεν quod purpuraſcere dicere poſſumus, vbi profundum eſſe interpres exponit, ea quam memorauimus purpuræ natura repetita. Hinc mare purpureum, pro profundum ſæpius poſuere. Hu- vſque Pierius.

Seceſſus.

EPI-

EPITHETA.

A colore.

EPitheta purpuræ ab authoribus attributa ad colorem, tincturamue non ad ipſum animal pertinere videntur. Conchylis dicitur Tibullo, quia ſanguine Conchyliorum inficiebantur lanæ:

Conchylis dicta.

Tincta tegit roſeo Conchylis purpura fuco.

Virgilius rubram dixit, item Auſonius; Boetius rubentem, Mantuanus ſanguinolentam, Pamphilus ſanguineam, Scaliger nigram Iuuenalis ardentem, nimirum à fulgore vnde & igneam dixit Flaccus, rutilantem Martianus Capella, fulgidam Strozius Ouidius fulgentem, Petrarcha ſplendidam, Thomas Radiuus vernantem, Pontanus vagam. Vocatur præterea pura, vt Scaligero delicata Martiali, læta Statio grata Politiano & Pontano, cui etiam noua dicitur Claudiano nobilis Pamphilo pretioſa, Thomæ Radiuo regalis, Marullo conſularis, Virgilio, Statio, Pontano picta. A loco

A loco.

Martialis Coam, Horatius Laconicam (item Statius, & Strozius quibus Oebalis, id eſt, Laconica nuncupatur) Lucretius, Virgilius, & Auſonius Mœlibeam, Mantuanus Romanam. Sidoniamque: qui præterea longam dixit, nimirum à veſte, vnde mollis dicitur

A veſte.

Pontano Crotæ, ſacra Auſonio & Strozio, libata Martiali, Prudentio ſupplex. Dicitur denique ipſa purpura dibapha, id eſt, bis tincta.

PROVERBIA.

Simia purpurata.

ΠΙθηκος ἐν πορφύρᾳ, id eſt *Simia purpurata*. In varios vſus poteſt adhiberi parœmia, nempe vel in hos, qui tametſi magnifico „cultu ſint ornati, tamen cuiuſmodi ſint, ex ipſo vultu moribuſque cognoſcitur: vel in hos quibus dignitas indecora additur: vel quotiens rei per ſe fœdæ, aſcititia peregrinaque ornamenta indecenter admouentur. Quid enim tam ridiculum, quam ſimia veſtita purpurea veſte? Atque id tamen non raro fieri videmus apud iſtos, qui ſimias habent in deliciis, vt quam maxime poſſunt ad humanum morem ornent ac veſtiant, aliquotiẽs & purpura, quo parum attentos, aut imperitos fallant, proque homine ſaluetur ſimia, aut ſi deprehenſus fuerit fucus res magis ſit ridicula. Ἡ πορφύρα παρὰ τὴν πορφύραν διακριτέα, id eſt, *Purpura ad Purpuram diiudicanda*

Purpura ad purpuram diiudicanda.

eſt. Certiſſimum indicium ex collatione naſcitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit vti: quotiens negabimus infantiam, aut inſcitiam indoctorum plene deprænhendi, niſi cum eloquentium & eruditorum ſcriptis conferantur. Etenim ſi vel Saluſtium conferas cum Cicerone iam velut obmuteſcit ille alio qui per ſe diſertiſſimus. Refertur adagium à Phæbammone Sophiſta in commentario de figuris rhetoricis Meminit & Iſocrates in Oratione Panathenaica, ἀλλ᾽ ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἕτερα παραδεικνύοντες. id eſt. Sed quemadmodum purpuram & aurum conſideramus ac probamus, purpuram cum Purpura conferentes. Haud arbitramur prorſus, inquit adagiorum author, ἀπροσδιόνυσον fore ſi de conferẽda Purpura locum huc aſcripſerimus ex Aureliano Flauii Vopiſci: Meminiſtis, inquit, fuiſſe in tẽplo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue purpureum, laneſtre: ad quod cum matronæ, atque ipſe Aurelianus & Probus & proxime Diocletianus miſſis diligentiſſimis confectoribus requiſiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim Sandyx Indica talem purpuram facere ſi curetur. Alluſit huc Quintilianus libr. 12. de generibus dicendi, agens de dictione, quæ, quod mediocris eſt, per ſe habet admirationem, ſed admotis iis quæ ſunt eximia, deſinit eſſe admirationi. Habet, inquit, admirationem, neque immerito, nam ne illud quidem facile eſt, ſed euaneſcunt hæc, atque moriuntur comparatione meliorum: vt lana tincta fuco circa purpuras placet: at ſi contuleris, etiam lacernæ conſpectu melioris obruatur vt Ouidius ait. Hæc ille: Athenæus li. 3 dipnoſophiſtarum ex Apollodoro huiuſmodi quoddam refert prouerbium, λιχνότερα τῶν πορφυρῶν, id

Purpura voracior. Edaciora purpuris.

eſt, *edaciora purpuris*, idque ductum exiſtimat, vel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit, vel vt ad ſeſe rapit, ſuoque colore res vicinas inficit, additque lucem: vel ab animante ipſo quod quicquid nactum fuerit, retinet ac deuorat de cuius voracitate Plinius: lingua (inquit) purpuræ longitudine digitali, quæ paſcitur deuorando reliqua Conchylia: tanta duritia aculeo eſt. Conuenièt in edaces aut in eos qui omnia in ſuum compendium vertunt. Fortaſſe durius, ſed non ineleganter accommodabitur, inquit idem author, ad reges δημοβόρους, aut aduocatos qui purpurati omnia conuertunt in fiſcum ſuum: & quocunque ſe conferunt, abradunt aliquid. Sic ille. Sed λίχνος Græcis non tam voracem & multi cibi hominem aut helluonem: quam exquiſiti delicatique liguritorem & catillonem ſignificare videtur, quod non animaduertit ille. Βάμμα Σαρδωνικὸν, id eſt, *tinctura Sardonica*, de colore

Tinctura Sardonica.

præcellenti dicebatur, præcipue purpuræ, per iocum autem transfertur ad eum qui pudefit, aut qui ob plagas ſanguine tingitur. Sardo enim inſula ingens eſt oppoſita Italiæ, in qua variæ purpurarum tincturæ, laudatiſſimæque fiebant: Ariſtophanes in Pace. Ἣν ἐκεῖνός φησιν εἶναι βάμμα Σαρδωνικὸν, id eſt, quam ille prædicat coloris eſſe Sardiniaci. Idem in Acharnenſibus: Ἵνα μή σε βάψω βάμμα Σαρδωνιακὸν, id eſt, ne te linam colore Sardiniaco. Ita enim citat Adagiorum author, ſed Zographus pro σαρδωνιακὸν vt in contextu Acharnenſium legitur; reponit Σαρδωνικὸν, vt Scholiaſtes

Ariſtophanes correctus.

A & Suidas recte legunt. Sic etiam carmen melius conſtabit, inquit & ſimiliter in Pace, (vbi & in textu & in ſcholiis Σαρδωνικὸν recte ſcribitur.) à Sardibus quidem Lydiæ, Sardianus deriuatur, pro ciue & Sardianicum, poſſeſſiuum authore Stephano. ab inſula autem quæ Græcis Σαρδὼ Latinis Sardinia dicitur, Sardonius, Sardous & Sardonicus probe deriuantur, apud eundem Stephanum: ſed horũ nihil apud Ariſtophanem legi poteſt, cum verſus quinque ſyllabarum dictionem poſtulent. Quamobrem author adagiorum Σαρδωνικὸν, nec Σαρδωνιακὸν recte legit: quanquam Suidas quoq; in Σαρδὼ habet βάμμα Σαρδωνικόν. Ariſtophanis Scholiaſtes Sardiniacam interpretatur rubram vel puniceam. Σαρδὼ (inquit) inſula vna è ſeptem ſtadiis LX. diſtet à Corſica. In ea purpuræ fiunt διάφοροι καὶ ὀξύζωται, id eſt, excellentes (non variæ, vt adagiorum author vertit) & præcipui fulgoris Vel (Sardiniacam dixit) quia in Sardo Lydiæ (εἰς τὴν Σαρδὼ τῆς Λυδίας, non recte: Σαρδεῖς enim plurali nomine fœminino vrbs Lydiæ dicitur, non Σαρδώ) dicendum igitur εἰς τὰς Σάρδεις, id eſt, Sardib. Sic & Heſychius: (διάφορα γὰρ εἶναι τὰ ἐν Σάρδεσι βάμματα) tincturæ rubicundæ fiunt. Inſinuat autem: niſi verum dicat, flagris ad ſanguinem vſque cæſum iri. In Veſpis etiam Scholiaſtes ſcribit Sardibus venundari ſolita fuiſſe veſtimenta Perſica.

Sardiniæ inſulæ deſcriptio.

B Chorus ruſticorum in pace Ariſtophanis, inquit ſe malle domi deliciis ſuis ruralibus frui, quam in militia videre ταξίαρχον.

Τρεῖς λόφους ἔχοντα καὶ φοινικίδ᾽ ὀξεῖαν πάνυ,
Ἥν ἐκεῖνός φησιν εἶναι βάμμα Σαρδιανικόν.
Ἢν δέ που δέῃ μάχεσθ᾽ ἔχοντα τὴν φοινικίδα,
Τηνικαῦτ᾽ αὐτὸς βέβαπται βάμμα Κυζικηνικόν.
Κᾆτα φεύγει πρῶτος ὥσπερ ξουθὸς ἱππαλεκτρυὼν

Τοὺς λόφους σείων. vbi Scholiaſtes φοινικίδα interpretatur galeam puniceo colore tinctam alii vero veſtimenta (περιβλήματα) coccinei coloris. talibus enim vtebãtur in præliis Lacedæmonii, ne ſanguinem fluentem viderent propter ſimilitudinem coloris; & ne vulnera eorum ab hoſtibus cognoſcerentur. Eximiæ autem ſunt (inquit) Sardianicæ & Cyzicenicæ tincturæ. Hic vero Cyzicenicæ tincturæ nomine cinædum denotat: εἰς κιναιδίαν διαβάλλεται, ὥστε μηδὲ τῶν ἀναγκαίων κρατεῖν δύνασθαι. Suidas in φοινικίδα poetæ cuiuſdam, forte Ariſtophanis hos verſus citat.

Φοινιξ. quid.

Cyzicenica tinctura.

- ---- Τί φειδόμεσθα τῶν λίθων ὦ δημόται,
Μὴ οὐ καταξαίνειν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐς φοινικίδα; ἀντὶ τοῦ μὴ οὐχὶ λίθοις αὐτὸν αἱμάσσειν, ὡς φοινικοῦν αὐτοῦ ποιῆσαι τὸ σῶμα. Τῷ δὲ καταξαίνειν ὡς ἐπὶ ἐρίων

C ἐχρήσατο; διὸ καὶ φοινικίδα εἶπεν ὡς ἐπὶ ἱματίου. Tinctura Cyzicenica, vt ſcribit author idem adagiorum, dedecus non eluendum appellabatur apud Atticos, dicebaturque in eos qui metu quippiam indecore facerent. nam Cyziceni duobus nominibus notati ſunt, timiditatis & mollitiei. Recenſetur in Plutarchi collectaneis. Meminit & Heſychius, addens Cyzicenos ob mollitiem notatos, quod Iones eſſent. Eadem fere Ariſtophanis interpres Stephanus addit eos fuiſſe graues Tyrrhenorum prædationibus: Hæc ille: non ſatis aperte. non enim de quouis dedecore non eluendo accipienda eſt Cyzicena tinctura; ſed de mollitie, & de præpoſtera Venere in primis, vt paulo ante ex Ariſtophanis ſcholiaſte citauimus aut de eo fortaſſis ſcelere, quod Græci λεσβίζειν, λεσβιάζειν, ἢ φοινικίζειν dicunt: cuius teterrima libido & execrabilis furor, vt Lactantii verbis vtar ne capiti quidem parcit, de quo plura leges in miſcellaneis Brodæi & in Chiliadibus eiuſdem authoris adagiorum, prouerbio Phœnicidiſſare, φοινικίζειν (quod corruptum eſt pro φοινικίζειν) Citatque etiam illud Suidæ. βάμμα Κυζικηνὸν, τὴν ἀκαθάρτον ἀσχημοσύνην. Ἀττικοὶ λέγουσι: atque ait Stephanum addere Cyzicenos fuiſſe graues Tyrrhenorum deprædationibus. Zographo aliud Stephanus dicere videtur, in Cyzico vrbe Propontidis iuxta Cherſoneſum. Inde (inquit Stephanus) fit Cyzicenus, poſſeſſiuum Cyzicenicus, quanquam gentili etiam pro poſſeſſiuo vtuntur aliqui: ſicut Τυρρηνοὶ,

Φοινικίζειν.

D pro Τυρρηνικοὶ, οἱ χαλεποὶ διὰ τὸ λῃίζεσθαι τοὺς Τυρρηνούς. videtur enim non iam de Cyzicenis dicere, ſed ſimpliciter Thyrrhenos interpretari, infectos aliis, & prædones homines, &c. Solent (addit mox adagiorum author) tinctura inſignes à locis habere cognomen. Simili modo dictum eſt ἔμβαμμα Συρακούσιον, & βάμμα Σαρδωνικόν. Ego vero Syracuſiam tincturam purpuramue apud authores nullam laudari inuenio, & deceptus mihi videtur ille inde quod Heſychius ſcripſit: βάμμα (melius βάμμα τὸ χρῶμα καὶ τὸ ἔμβαμμα Συρακούσιον, (non Συρακούσιοι.) quæ verba mox etiam inepte in Bammatis Cyziceni mentione repetita ſunt. Embamma Græcis communiter intinctum ſignificat, hoc eſt, liquorem in quem excitandi appetitus gratia edulia intinguntur: hunc ſua dialecto Syracuſani bamma nominant: nihil hoc ad purpuræ aut aliam veſtium tincturam. Sed reliqua authoris adagiorum in huius prouerbii explicatione addamus quoniam ad Purpuram faciunt. Eſt (inquit) æſtimatio rumorque conſequens hominum vitam, ve„lut tinctura quædam, vnde carbone notari dicuntur, qui dam„nantur, & notum eſt illud Ennianum apud A. Gellium: *Qua tincta malis, aut qua bono dicto.* Addam quod eſt apud a Herodotum. Quum Aethiopum rex conſpexiſſet à rege Perſarum

Embamma quid.

Hominũ vitam tinctura notari.

a Lib. 4.

E miſſam veſtem purpuream, rogauit tincturæ rationem. Eam cum ab Ichtyophagis didiciſſet: δολεροὺς μὲν ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα; id eſt, non ſolum ait homines eſſe ſubdulos, ſed & veſtes illorum eſſe doloſas. Prouerbium perelegãs vſurpari à Græcis animaduerto. *Extra leucoparyphus, intus vero holoporphyrus* in eum, qui veſtibus quidem frugi vtatur, intus tamen, id eſt, animo, luxu diffluat, Sumptum id ex hiſtoria: cum Antipatrum quidam

Extra leucoparyph. intus holoporphyrus.

quidam laudib. efferret, quod eſſet apprime frugi, ac auſterus, & victu præparcus: Ἐξώθεν (inquit Alexander) Ἀντίπατρος λευκοπάρυφος ἐστι τὰ δ᾽ ἔνδον ὁλοπόρφυρος. Tanquã euparyphus ex comœdia, ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, Plutarchus in Sympoſiacis prouerbiali figura dixit hominem ſignificans magnifice veſtitum, nam huiuſmodi finguntur in comædiis milites glorioſi: quorum inſigne eſt chlamys purpurea, quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite: τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν ἐν χλαμύδι.

VSVS IN CIBIS.

Alvum ſubducit.

QVantum ad purpurarum vſum in cibis attinet inquit Rondeletius, vniuerſe ſcribit Galenus Purpuris, Oſtreis, denique oſtracodermis omnibus hoc eſſe cõmune, vt ſalſum in carne ſuccum contineant, qui aluum ſubducat, caro vero dura ſit: ſed hæc vnicuique magis minuſque ineſt, qualitatis quantitatiſque ratione. Sed in purpuris diuerſæ partes, diuerſam naturã habent. Athenæus ex Diphilo: inter pinnas & buccina purpuræ mediæ ſunt naturæ, quarum tracheli multi ſunt ſucci, ori grati reliquæ partes ſalſæ ſunt & dulces, facile diſtribuuntur & humores corporis vitioſos ad iuſtam temperationem (ἐπίκρασιν) reducunt. Ruſus Athenæus ex Hiceſio. Copioſius alimur maiorique cum voluptate veſcimur papauere purpuræ, quam cæterorum (quam hulcinorũ) madix tamen ſapit ſcillam, vt & Concha tota. Peculiare eſt his & vnguibus, quod coctæ iuſculum ſpiſſant. Elixi quoque ſeorſum purpurarum tracheli vnentriculo male affecto proſunt. Hactenus Rondeletius. Wotonus quoque ex eodem Galeno, vt videtur, carnem purpurarum, ſicuti & cæterorum teſtatorum, durum eſſe ſcribit, ac proinde iis exhiberi ſolere, quibus ex malorum ſuccorum copia cibus in ventriculo corrumpitur. Et harum quidem & buccinarum carnem duriorem eſſe quam aliorum ſuccumque gignere craſſiorem, minus tamen glutinoſum tenacemq; : ſed in carem partibus diſcrimen eſſe. Quod collum namque appellatur præ duritie dentibus ægre confici; parcioremque ſuccum generare & ſtomacho gratum eſſe. Partes vero inferiores, & quæ μήκωνες, id eſt papauera vocantur, molles eſſe ac facilius quam colla confici: aluum mouere & vrinam, ſudoreſque ac ſaliuas ciere. Harum frequentiorem vſu choleram gigni. Purpuræ maiores, inquit Xenocrates, duriores ſunt, & earum coria mediocriter corrumpuntur: colla difficulter conficiuntur, ægre ſecedunt, ægreque corrumpũtur. Aptæ ſtomacho, pauci humoris ſunt, vix mandendo diſſolutæ fundum vero aut earum excrementum, facile conficitur, facile ſecedit, maiorem piſcis facultatem affert, vrinam ciet, ſudorem monet, ſputum creat. Si quis eo largius veſcatur, bilem nauſeamque facit, & atri humoris copiam gignit: partes autem ad caudam pertinentes, aut extremitates earum, quæ eiuſdem ſunt generis quæ turbinatæ ſunt omnium ſunt aptiſſimæ, earumque vſus elixando & aſſando humorem ex ſe emittit ori gratum, ventriculo idoneum aluum ſubducentem, dulcium vrinarum motorem parũ tamen carnis facit ad Cochlearum proportionem. ſed & ori ſuauem odorem conciliat. Ad vini potum incommodæ: elixatæ nutriunt: aſſatæ vero duræ ſunt: earum excrementum quod teſta cõtinetur, ſiſtit more buccinarum. Hæc omnia Xenocrates. Ab Archigine apud Galenum, Scribonio Largo, & Cornelio Celſo purpuræ & murices cenſentur inter cibaria; quæ ſtomachum roborãt. Celſus etiam minime in ventriculo vitiari teſtatur. Et Aetius ex Oſtreorum genere purpuras & buccinas reliquis præfert in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humorib. Scribit Lucianus in Cynico purpuræ carnem non in cibum modo conuerti, ſed tingere etiam poſſe. Coquuntur autem teſte Placina eo modo quo cætera Conchylia.

Tracheli multi ſunt ſucci. Papauer optimum. Coctæ iuſculum ſpiſſant. Caro dura eſt. Collum ægre conficitur. Maiores duriores. Bilem largius ſumptum earũ excrementum facit. Stomacho vtiles ſunt. Vt coquãtur.

VSVS IN MEDICINA.

a Li. 32. 6. Ad venena Mitigant dolorem Ad vulnera glutinanda. Ad hemicraniam. b Li. 3. 2. c. 10. c Li. 2. Euporiſt. 11. Ad oris tetros ab vlcere odores. d Li. 2. c. 4. Dentes abſtergunt. e Li. 7. c. 3. Cineris facultas. Ionium quid. f Li. 32. c. 9. Ad puſtulas pudendi.

PVrpuræ teſte a Plinio contra venena proſunt. Nicander quoq; contra dorycnium in cibo prædicat ſtrombos & calchã id eſt, purpuram. Purpuræ totæ partes internæ in oleo percoctę mitigandi doloris vim habent, inquit Rondeletius: & ſaliua earundẽ, quæ admodũ lenta eſt, ſiccantur & agglutinãtur vulnera recentia, maxime ſi cum pauco ſanguine draconis adhibeatur. Kiranides ſi bene memini ad hemicraniam: caro cruda porphyræ, inquit, illita fronti mitigat. Callum quo ſe operiunt, tuſum glutinare neruos præciſos b Plinius teſtatur. Ad oris tetros abſque vlcere odores, c Galenus hoc recenſet remedium euporiſticum: Ex Oſtreis purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam; cumque cubitum eũt aceto acerrimo colluunt. Purpura vſta ſecundum d Dioſcoridem, dentes abſtergit, excreſcentias in carne cohibet, vlcera purgat, & ad citatricem perducit. Galenus in vndecimo Simplicium paulo fuſius eadem docet, atq; e Ægineta purpuræ crematæ teſtis eandẽ vim tribuit, quam pompholygi, id eſt, ſiccandi ſine roſione. Secũdum vero Aetium purpurarũ teſtæ cum aceto potæ lienes tumentes ſanant, & ſecundas morantes detrahunt. Vſtarum cinis ad eadem confert, ad quæ buccinorum, de quibus ſuo loco. His addit Dioſcorides, Ionia vocãtur purpurarũ buccinorumq; mediæ partes, circa quas teſtæ volumen clauiculatim intorquetur. Cremata ſimili modo maiorem purpuris buccinisq; facultatem vrendi conſequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinet. f Plinius purpurarum teſtæ cinerem diſcutere puſtulas verendorum è melle ait. Ex purpuris, vſtis dentifricia optima ſic conficimus. Eas vſtas vino extinguimus, abluimuſque deinde aceto roſato, poſtremo aqua roſarum, melle ſcilicet, vel oxymelite exceptis, & ſic in confectionis formam redactis, odoris boni saporiſque conciliandi cauſa roſas & caryophylla addimus. Idem cinis cum puluere glycyrrhizæ, papaueriſque ſemine, ex cremore hordei & pauco vino albo ſumptus, pulmonib. male affectis prodeſt, fluxioneſque inhibendo, & id quod iam fluxit abſumendo. Buccinorum purpurarumque teſta, inquit g Galenus, quandoquidem duriſſima eſt, nunquam abſque vſtione vtor. Ea quidem deſiccandi vim poſſidet: cæterum ad vnguem eam læuigare, planeque pollinis in modum neceſſe eſt, tundendo ſcilicet & cribrando, quod tibi commune ſit in omnibus lapidoſis teſtaceiſque ſubſtantiis præceptum. Nam niſi exactè læuia ſint redditæ, ... ſimilia ſunt. Per ſe illarum tritarum farina vlceribus ... petit, id quod ipſum quoque commune eſt omnium quæ citra ignem morſum deſiccant vehementer: quippe ... fluxionum cauſa exiſtant. Sed & aliud eſt omnibus id genus commune: nempe vt cum aceto, aut oxycrato ... lite idoneæ fiant vlceribus putreſcentibus. Idcirco ... bi ad cum vſum applicantur, alii magis, alii minus, verum omnes conferunt. Hæc & Galenus, quæ etiam lib. de compoſ. med. ſecund. genera, purpuras cum is recenſet, ... ſtri affert (aduerſus vlcera cacoethe & dyſepulota) ... tueri poſſint. Adduntur & teſtæ purpurarum ... apud Aetium eodem libro in quinto capite, vti etiam apud Aetium ... cum melle illinimentis pilos attenuantibus. Idem cinis vtiliter cum melle illinitur vlceribus capitis & ſimiliter mulierum mammas ſanat: tenuantur pannis etiam reſiſtit vtroque modo, ſiue opus ſit incipientes diſcutere, ſiue coctos emittere, ſi recte obſcurus quidam ex Plinio citat. Idem ex Dioſcoride purpuris attribuit quæ apud Galenum oſtreis aſcripta leguntur, remedia quædam. Paulus Aegineta tertio ſui operis volumine, eo capite quo agit de columellæ oris inflammatione, authore Galeno docet, pleriſque oris & colli affectionibus prodeſſe ſuſpenſum ex collo aut adalligatum homini funiculum ex marina purpura, qui viperæ collo circundatus eam ſtrangulauerit. Verba Aeginetæ hæc ſunt Græca vt Marcellus Virgilius recitat, ex quo hoc exſcripſimus: Καὶ ὅλοις ποιεῖ λινοῦν ἀπὸ πορφύρας θαλαττίας περιτεθὲν ἐχίδνης τραχήλῳ, καὶ πνίξαν αὐτήν: εἶτα φερόμενον θαυμαστῶς ὀνίνησι, παρισθμίοις, καὶ ὅσα περὶ τράχηλον, ὡς μαρτυρεῖ Γαληνός: hoc eſt, ad gingiuas etiam ſalutare eſt filum è purpura marina, quo vipera fuerit ceruici circumpoſito ſuffocata, hoc circundatum tonſillis & omnibus colli cauſis, mirifice iuuat, vt Galenus teſtatur. Ego hoc apud Galenum non memini legere. i Auicenna, eſt (inquit) certum inter experimenta quæ agunt vi quadam occulta in abſceſſibus, vnde ſuffocationis periculum eſt, & vuæ tonſillarum & omnino omnium gutturis partium, ſi filis tinctis cum alargiuan (interpres vertit muriæ marino) ſtranguletur vipera: deinde circumdetur eis collum ægroti. Mirabiliter enim iuuat. k Plinius ab aliquibus ſtrumas circumligari lino (ſimpliciter, non purpureo) ſcribit, quo præligata infra caput vipera pependerat, donec exanimaretur. Inuenio & ex lana vel veſtimento purpureis, id eſt, purpura infectis, remedia. l Aetius purpuram hircino felle madefactam muliebri vmbilico diebus ſeptem imponi iubet: & deinde creſcente luna, ſi cum viro congrediatur, concepturam eſſe exiſtimat. Meminit huius etiam Galenus opere de compoſitione medicamentorum ſecũdum locos, apud quem ibidem in tertio, capite primo Andromachus medicamentum quoddam auribus inſtillari iubet; deinde lanæ purpura infectæ tomentum indi. In eodem libro Archigines poſt medicamentum auri infuſum, purpure lana iubet obturari. Item lib. 4. cap. 6. tomenta Purpuræ Laconicæ miſcentur arido cuidam Aſclepiadis medicamento ad oculos. Methodi etiam 7. & 8. panniculo è purpura marina ſiue Tyria vtitur, quem & modice aſtringere dicit. Et in libro de præcognitione ad Poſtumum imperatori qui ex aſſumpto cibo grauabatur ſtomacho, purpuream lanam nardino pigmento calido intinctam, oſtio ventriculi imponit. Lana per ſe Conchylio infecta, inquit Plinius, auribus magnopere prodeſt: quidam aceto & nitro madefaciunt. Fimbriati autem marinarum Purpurarum flocculi cremari ſolent, vt lanæ, mundi & carpti, in fictili crudo.

Ad pulmones male affectos. g Lib. 11. Simplic. Ad vlcera maligna. Ad vlcera putreſcentia. h Li. 1. Pilos attenuant. Amuleta. i Li. 3. ... 9. c. 10. Vipera capitis ... facultas. k Li. 30. l Li. 16. c. 34. Ad conceptus iuuandos. Tomenta lanæ purpura tinctæ quæ operentur.

DE BVCCINO. CAP. VI

ÆQVIVOCA.

Præconum officia.

KΗ'ρυξ Ariſtoteli Buccinum eſt, vt mox fuſius patebit, Homero, cæteriſque Græcis præco, cui varia ab illo tribuuntur officia, vt populum conuocare ad concionem, ſilentium indicere, comitari in itinere viros aliqua dignitate præditos, aut eos, quos illi ad obeundum munus aliquod mittebant: præterea fungebantur aliquib. in ſacrificiis myſteriis, & epulũ etiam apparabãt: inpriimiſq; caduceatores agebant, & nominatim quẽadmodũ legimus apud Liuium caduceatorẽ mitti, qui inducias ad ſepeliẽdos mortuos petat. At vero apud ſolutæ orationis ſcriptores κήρυκες ſunt, qui prǽconũ vel caduceatorũ munia obeunt: de quib. omnib. ſignificatis cõſulet theſaurũ linguæ Græcę præco autẽ ab hoc animal κήρυξ vocari fortaſſis meruit. Cum n. Tritõ Conchã inuentã excauaſſet ſecum eam contra Gigantes tuliſſe ſcribit Hyginus, ibiq; ſonitum quendam inauditum per Concham emiſiſſe: hoſtes autem veritos, ne qua eſſet immanis fera ab aduerſariis adducta, cuius eſſet ille mugitus, fugæ ſe mandaſſe, & ita victos in hoſtium poteſtatem veniſſe. Romani Tritones cum buccinis faſtigio Saturni ædis ſuperpoſuerunt, vt ſignificarent à commemoratione Saturni hiſtoriam quaſi vocalem eſſe factam, cum antea muta & obſcura, & incognita fuiſſet, quod etiam teſtari videntur, vt inquit Macrobius, caudæ Tritonum humi merſæ & abſconditæ. Habebant præterea Romani argenteos Tritones, qui pugnã buccina exciebant Suetonius: a Quin & emiſſurus Funicum lacum, naumachiam ante commiſit: Sed cum proclamantibus naumachiariis, Aue Imperator, morituri te ſalutant, reſpondiſſet, Auete vos, neq; poſthac vocem quaſi venia data quiſquam dimicare vellet, diu cunctatus, an omnes igni ferroq; abſumeret, tãdem è ſede ſua proſiluit, ac per ambitum lacus non ſine fœda vacillatione diſcurrens, partim minando, partim adhortãdo ad pugnam compulit. Hoc ſpectaculo claſſis Sicula & Rhodia concurrerunt duodenarum triremium ſingulæ, exciente Buccina Tritone argenteo, qui è medio lacu per machinam emerſerat. Vt itaq; κῆρυξ eſt Græcis qui buccinat; ita Buccina etiam latinis proprie cornu recuruum, quod tubæ modo inflatur. Buccina, inquit Iſidorus, eſt qua ſignum datur in hoſtem, dicta à voce quaſi vocina. Alij à bucca dici volunt, quum tubam ſignificat. Bucca, inquit Hieronym. vocatur tuba apud Hebræos, deinde per diminutionem Buccina dicitur. Varro: Orphea vocari iuſſit, qui cum eo veniſſet, cithara cantare iuſſus; buccinam inflauit. Liuius: Equitib. imperauit, vt ad tertiã buccinã præſto eſſent. Cicero: Signum buccina datur. Eſt quoq; Buccina paſtoralis, qua bues & porci appellantur. b Columella: Ad quem ſaturæ pabulo libenter recurrunt, cum paſtorali ſigno quaſi receptui canitur: nam id quoque ſemper crepuſculo fieri debet, vt ad ſonum buccinæ, pecus, ſi quod in ſyluis ſubſtiterit, ſeptã repetere conſueſcat. Varro Subulcus debet conſuefacere omnia, vt faciãt ad buccinam. Hinc verbũ buccinare Varroni, & nomẽ buccinator Cæſari. De buccina & buccinatore cõſule Vegetiũ. Buccinas à tubis nõnulli diſtingunt ſic: q illæ ex recuruis animalium cornibus, tubæ ex ære argentoue, confici ſoleant, ad animos militum & equorum inflammãdos. c Apuleus certe in Floridis buccinam manifeſte à tuba ſecernit, cum ait. Siquidem vox hominis & tuba rudiore toruior, & Lyræ concentu variatior, & tibiæ quæſtu delectabilior, & fiſtulæ ſuſurro iucundior, & buccinæ ſignificatu longinquior. Sæpe tamen buccinam pro tuba poſitam inuenimus, aut certe pro inſtrumento tubæ ſimili, eundem in bello vſum habente. Cicero pro Mureto. Te Gallorum, illum buccinarum cantum exuſcitat: tu actionem inſtituis, ille aciem inſtruit. Eſt & buccina nomen oppidi in Sicilia Dionyſio, quo nomine etiam dicta eſt inſula, Pontiani pontificis exilio & morte clara. Sed vt ad Græcam vocem, vnde digreſſi ſumus, oratio noſtra reuertatur, Κηρύκων nomine vocata fuit quædam familia Athenis, à filio Mercurij, qui κῆρυξ vocabatur. Horum κηρύκων fit mentio ab Heſychio & à Suida. Eſt denique κῆρυξ auis quædam, quæ & σκίσβος dicitur.

a Sueton. in Claud. c. 21. Buccina pastoralis. b Li. 7. c. 23. Buccina à tuba vt differant. c Lib. 3. Buccinæ oppidum. Κηρύκων familia.

SYNONYMA.

KΗ'ρυξ Ariſtoteli, vt iam dictum eſt, buccinum, vel, vt Gaza vertit buccina vocatur. Plinius nonnunq̃ murices tranſtulit, vt in trigeſimoſexto ca. noni lib. vbi de purpura agit: Latent vt murices circa canis ortum tricenis dieb. hoc enim de buccino dixit Ariſtot. Iacobus Dalechampius in explicatione eiuſdem horũ verborum: Sed quota hæc portio eſt reputantibus purpuras Cõchylia, margaritas? Conchylia pro buccinis dixiſſe autumat. cæterum nõ eſt neceſſe meo iudicio ea hic diſtinctione, cũ & Conchylia ꝓprie dicta purpureum colorem, quem & per ſe Conchylium dicunt, proferat. Vnde item eadem diſtinctio apud eundem Plin. locum non habet, vbi ait: ſed vnde Conchyliis pretia, quis virus graue in fuco? &c. nam per Conchylia intelligit, præter purpuras, buccina, murices atq; ipſa Conchylia, ex quib. omnibus flos ille purpureus colligitur. Pet. Bellonius vocem murex à Ceryce nomine Græco prodiiſſe putat, κ litera mutata in m, η vero in u, & υ in e. Non probo Fran. Maſſarij iudicium, cerycem putantis eſſe muricem & Cõchylium: Buccinum, inquit, Plin. pro ceryce ſeu murice dixit. Cum n. ex ipſo Plinio duo ſint genera turbinatorũ continẽtium florem illum tingendis veſtib. expetitum alterum ſcil. buccinum, alterum purpura, neceſſe eſt buccinum eſſe, qui ceryx, murex & Conchylium appellatur. Sed præterquam q murex diuerſus eſt à ceryce, & Conchylio, ita quoq; muricis nomẽ, vt recte aduertit Hermolaus, generalius eſt q̃ buccini, vtpote q & purpuram quoq; comprehendat. Kiranides: Porphyra marina, quam quidam κήρυκα vocant. Sed dicẽdum eſt potius ſpecies eſſe vnius generis proximi diuerſas. Inuenio item apud Syluaticum: Purpura maritima, id eſt, cetula marina, lego ceryx marina: Et alias habet, Ciceros (nomen etiam corruptum eſt, à ceryces) id eſt, buccini marini. Antiqui tñ etiam Græci cerycem pro purpura acceperunt nonnulli, vt lego apud Euſtathium: Stratonicus etiam facetus ille iuuenis in nomine κηρύκων feſtiue luſit: Cum enim in ciuitate, in qua erat, plurimos κήρυκας (id eſt, præcones) habere cognouiſſet, ſummis pedum digitis incedebat, metuere ſe inquiens, ne ſi pede plano terram calcaret, ceryce aliquo pedi infixo læderetur, tanq̃ ceryx marinus propter Conchylij formã mucrones aliquos circa ſe habeat. Deſumpſit hoc ex Athenæo a Euſtathius. Ego illius quoq; verba adiiciam: Stratonicus (inquit) cum Abdera ſe contuliſſet, ac ſtatutũ illic ludorũ ſpectaculum, ciues ſingulos peculiarem ſibi præconem habere conſtituitus, qui eorum iuſſu, cum adlubuiſſet, nouilunium ipſorum annunciaret, contemplatus in hac ciuitate præcones (adeo vt propemodum maior eſſet præconum numerus, quam ciuium) portione ciuibus eſſe plures, ſummis vnguib. pedetentim incedebat, in terram defixis oculis. Interrogante vero eius hoſpite, ecquid mali pedibus tam ſubito accidiſſet, hoc inquit: Ego equidem totis pedib. valeo, & quouis aſſentatore ad cœnas excurro celerius: anxius tamen ſum ac prorſus metuo, ne calcando τὴν κήρυκα pes transfigatur. Dalechamp. hoc addidit ſcholiolum: Hæc vox (κῆρυξ) ſignificat & præconem & buccinum Conchã, non equidem clauatam aut aculeatã, ſed tuberculis multis eminentib. aſperam & inæqualem: Buccinum pro aculeata purpura dixiſſe videtur Stratonicus negligenter. Iſacius Caſaubon. in ſuis animaduerſionib. non recte murices vertit: In præcedentib. verſibus κῆρυξ erat præco: hic eſt murex: niſi muricis nomine generalius accipiamus, vt ẽt ſub eo purpura comprehendatur. In Gloſſis recte, murices, κήρυκες, πορφύραι. Inde Latinis in re militari murices dicti, qui Græcis τρίβολοι, vel σιδηροῖ κέντρωτοι: Aggregator interpretatur ceryces Cancrorũ (lego Concharũ) eſſe ſpeciem, vel limaces marinas, quæ Venetiis dicantur buouali. Atq; hæc de diuerſa auctorum interpretatione. Zoographus κῆρυξ ſcribi ait cum circumflexo in prima, vt φοῖνιξ, δοῖδυξ, & huiuſmodi tanq̃ vltima natura breuis ſit, & poſitione tantum extendatur; in obliquis tamen natura ꝓduci, citans illud Oppiani.

Murex vnde dictus. Ceryx an murex, an Conchyl. Murex nomen generale. a Lib 8. Deipnoſ. Stratonici de ceryce dictum. Buccinum pro aculeata purpura. Caſauboni error. Buouali.

Κήρυκές τε μύες τε καὶ ἀτρεκὲς οὔνομα σωλήν.

Κηρύκιον vox eſt diminutiua apud Kiranidem, Hippiatros, Trallianum. Illud notare libet (inquit b Hermolaus) cerycas à noſtris verbum ex verbo buccina conuerſos eſſe, q κῆρυξ idem ſit q præco; quanquam & à cera, quam mũco ſimilem attritu mutuo ſaliuant, cognominari poſſe videantur, q Græci κηρολαξεῖν dicunt. Bellonius buccinum ab aliis vocari tradit, vel q buccis admotum ſonos muſicos edat, vel q buccas inflare tubicines cogat. Eius enim concha antiquis tibicinibus fuit idonea. Hæc ille, ſed etymum buccini habemus apud c Plin. dum ait: buccinum minor ad ſimilitudinẽ eius buccini, quo ſonus editur, vnde & cauſa nomini, rotũditate oris in margine inciſa. Buccinus etiam à Pet. Gillio maſculino genere effertur alicubi, & buccinꝰ minor, Romanis delphinium eſt, vt inter nomenclaturas apud Dioſcoridem legitur. Gaza latine fœminino genere buccina ſemper effert; vt etiam Feſtus, inquiens: Buccina quam nos appellamus, Græci buchia à ſimilitudine ſoni dicunt. Zoographus ait ſe audiuiſſe, hodie à Græcis φήκινον appellari. Στρόμβος & στρόβιλος etiam buccinum quandoq; ſignificant. Scholiaſtes Nicandri, τὸν στρόμβον ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ὄστρακον τῶν κογχυλίων οἷς καὶ ἐχρῶντο ἀντὶ σαλπίγγων, vt & apud latinum poëtam

——Dum perſonat æquora concha:

& apud Ouidium:

Cæruleum Tritona vocat, Conchaque ſonanti
Inſpirare iubet, fluctuſque & flumina ſigno
Iam reuocare dato.

Σάλπιγξ item Græcis non ſolum buccina & tuba eſt, ſed etiam apud Heſychium buccina piſcis ſeu turbo, nec non auis. Dentale vulgo dictum à recentiorib. medicis, nonnulli buccinum interpretantur, vt antale purpuram. Nos de vtroq; diximus in purpura. Buccinum Northmannis dicitur teſte Roberto Conſtantino Ran de mer, Venetiis bouolo di mar. Maſſilienſes, vt Gillius ſcribit, purpuras & murices & buccinos (ſic habet) vocãt bios. Et rurſus: Ligures buccinos nũc vulgo Cornetos nominant, Maſſilienſes bios cornetos, Græci quidam hac ætate ſtrophylidas.

b In Corol. Dioſc. lib. 2. c. 205. Etymum. c Li. 9. c. 36. Buccinus minor quid. Strombus & Strobilus buccinum ſignificant. Σάλπιγξ. Dentale.

GENVS. FORMA.

deſcriptio.

BVccina turbinatorum è genere eſſe habemus apud a philoſophum non vno in loco, ac nominatim, vbi ſcribit in hęc verba: Turbinati generis alia in anfractum intorta ſunt, vt buccina: alia in globum tantum circumacta, vt echinorum genus, nec non biualuium, &c. Alibi etiam buccinas teſtatis πορευτικοῖς, id eſt greſſilib. annumerat. Quod ad formam attinet, Speuſippus apud Athenæum inter ſe ſimiles eſſe tradidit ceryces, purpuras, ſtrabelos & Conchas. Eſt vero buccinum magnum, & buccinum paruum, cuius concha ſpira tuberculis exaſperata cingitur. b Ariſtoteles teſtam buccino ſcabram tribuit. Ouidius quam breuiſſime figuram ſic perſtrinxit

——Caua buccina ſumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine creſcit ab imo.

Bellonius buccini concham vt plurimum minimi oui magnitudinem non excedere teſtatur, ſtrias in tergore quinas habere, vt nerita, pleriſq; in gyrum tuberculis obtuſis, breuibuſque obſeptas, multo q̃ in purpura frequentiorib. Sed vbi in clauiculam deſinunt, vnicum tantum eam comitari. Interna parte inciſam oris rotunditatem habere, turbinum modo, & canalem ad latus, per quem linguam exerat, purpurarum modo: eodemq; operculo contegi, quo etiam turbinata omnia, ne in teſtas contracta ab externis offendãtur. Colorem teſtæ intus lacteũ, foris eſſe fuluum, tantaq; magnitudine nonnunq̃ creſcere, vt ad Carteiam purpuræ & buccinæ decacotyli, id eſt, decem corylarum capaces reperiantur. Hęc ille, qui & ante paucula interiecta dixerat buccinæ concham eſſe turbinatam, & in anfractum intortam, ſed q̃ purpura minorẽ: indeq; à quibuſdam filium purpuræ dici, nullis item aculeis exertis clauatam apparere, quemadmodum purpuræ concha, ſed ſcabram eſſe, habereq; (inter notas à Plinio deſcriptas) rotunditatem oris in margine inciſam. c Plin. quoq; buccinum minorem purpuræ Cõcham eſſe ſcribit ad ſimilitudinem eius buccini, quo ſonus editur, vnde inquit & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa. Cæterum Rondel. pro minor apud Plin. legit maior, & quomodo apud Athenæum purpuræ filius vocetur buccinum declarare conatur.

a Lib. 4. de partib. c. 7. Forma. b Lib. 4. hiſt. c. 4. Teſta buccini. Magnitudo. Operculum. Color teſtæ. Filius purpuræ cur dicatur. c Li. 9. c. 36. Plinius correctus.

Verba eius non prætcribo. Eſt ex turbinatorum, inquit, genere, lõgiore teſta, in medio latior eſt: indeq; in turbinem lõgum deſinit: altera parte margine in longum procurrente: atq; illic rotunditate oris inciſa. Tota intus læuis eſt & candida, foris tuberculis multis atq; exochis aſpera. Caro interna partib. quibuſdam ruffa, quibuſdam habens ſpectatur, intus candida: foramen operculo, ꝙ eſt oui figura, integitur, & arctiſſime clauditur. Duo buccina hic exhibemus. Vnum interni nihil oſtendens, alterum prominente interno corpore & inuerſo operculo. Antiquorũ buccina eſſe declarat ſuccus dilucior & minus floridus q̃ in purpuris, ꝙ de buccino tradit *d* Plinius: Buccinum per ſe damnatur, quia fucum remittit. Teſta ſcabra & aſpera, ſed neq; aculeata, neq; clauata. *e* Ariſtotel. Teſtarum permagna eſt inter ſe varietas: quædam enim lęues ſunt vt vngues, mytuli, & conchæ nonnullæ, quæ galades à quibuſdam ,, vocantur: aliæ aſperæ, vt Limnoſtrea & pinna, & Cõcharum ge- ,, nera quædam & buccina. Plin. Præterea clauatum eſt ad turbi- ,, nem vſq; aculeis in orbem ſeptenis fere, qui non ſunt in buccino. Quæ notę omnes cum certiſſimę ſint, & in his buccinis, quæ ꝓponimus maximæ expreſſæ, non poſſum nõ in eadem permanere ſententia, etiamſi Plinij locus vnus repugnare videatur, in quo hæc ſcripſit: Concharum ad Purpuras & Conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperamẽto. Duo ſunt genera, buccinum minor concha, ad ſimilitudinem eius buccini, quo ſonus editur: vnde & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa: alterũ purpura vocatur, &c. At contra euenit in noſtro littore. Purpura n. ſemper minor buccino reperitur. Sed hunc locum corruptum eſſe docent nos vetuſtiora exemplaria, in quib. pro minor maior legitur, quemamodum ẽt legendum eſſe res ipſa demõſtrat. Corruptus eſt ẽt Athænei locus, ex quo colligunt omnes, qui de piſcib. noſtro ſeculo ſcripſerunt, buccinum minus eſſe purpura, ꝙ filius purpuræ vocetur. Locus Athænei eſt huiuſmodi: ὁ δὲ τῶν κηρύκων ὁ Ἄρχιππος τὰ δὲ λέγε κήρυξ θαλάσσης τρόφιμος υἱὸς πορφύρας. Vbi pro υἱὸς legẽdum eſt ὡς, i. buccinum marinum abunde nutrit, vt purpura. Hæc omnia Rondelet. Fuit autem Archippus Athenienſ. veteris comœdiæ poëta Athenæo teſte, & ſæpe eius Verſus ab Athenæo citantur. Et cum ſenarium iambicum verbis, inquit Zoographus, iam recitatis conſtitui appareat, nõ conueniet, υἱὸς mutari in ὡς, ꝙ Rondeletio placuit. Τρόφιμον ẽt non vt ipſe, ꝙ nutriendi vim habeat, exponendum iudicat idem Zograph. hoc loco, ſed pro eo ꝙ nutritur & alitur, vt ſit buccinum maris alumnũ, purpuræ filius, vt Cælius Rhodoginus quoq; conuertit. Qua ratione aũt filius purpuræ dicatur, magnitudiniſne, an alia quadam, aliis indagandum relinquit Zoograph. Ariſtotel. in quinto hiſt. c. 15. operculum oris idem tam purpuræ, q̃ buccinæ adhærere natiuum q̃ cæteris turbinatis omnibus auctor eſt. Et in quarto de partibus cap. 5. Operculo quodam congenito, inquit, carni patulæ appoſito clauditur, vt reliqua generis eiuſdem, idq; præſidij cauſa. Qua n. teſta non ꝓtegit, facile offendi poſſet ab iis, quæ extrinſecus incideret. Et alibi dixerat, *f* Promuſcidas vt purpuræ habent modo muſcarum, quod quidem membrum, inquit, linguæ effigiem præ ſe fert. Habent aũt hoc firmum & toroſum, quo ſimiliter vt aſili atq; tabani quadrupedum tergora penetrãt, imo lõge validius: teſtas n. eſcarum poſſunt perforare. Vẽter os protinus excipit, ſimilis in vmbilicis gutturi auiũ: habentq; parte inferiore duo quædam albida, toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi carunculas, vel in ſepiis eſſe aduertimus: ſed hæc toroſiora. Gula à ventre duplex longa porrigit ſe vſq; ad papauer: ꝙ poſtremum fundo commiſſum eſt. Hæc ergo vt in purpuris & buccinis conſpicua, in clauicula teſtæ continẽtur. Quod aũt gulæ ſubiungitur, inteſtinum eſt, ipſi cõtinuum ſimplexq; ex toto vſq; ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris eſt, qua & laxius hæret. Quas vero ẽt partes cum cochleis communes buccina habeant, ſupra de teſtatis in genere dictum eſt, & in cochlea repetemus. Ionia ſunt, qui florem eſſe credant eum, quem purpuræ, vt Ariſt. ſcribit, habent & Buccina medium inter papauerculũ & ceruiculam, vt Athenæus teſtatur. Eſt aũt papauerculum in Buccina pars eius ima eſculentaq;: quanq̃ omnis callus Pinnæ & Conchylij interior papauer quoque dicitur. Ego, inquit Hermolaus, in Dioſcoride, non ionia, ſed cionia, hoc eſt, verbum è verbo, columellam lego, ita ſcriptum in exemplarib. aliquot inuenias. Rondelet. in cancelli hiſtor. legit ἴονια, & interpretatur medias turbinatorum partes, circa quas teſtę volumẽ clauiculatim intorquetur, ex Dioſcoride lib. 2. cap. 4. His (inquit) Cancellorum mollis cauda cedens implicatur & alligatur, vt teſtas circũferre poſſint. Sed de hac parte plura etiam in Purpuræ hiſtoria diximus. Habes hic duas Buccini icones, quas exhibet Rondelet. item alterius ex Zoograph. ſiue Cochleæ, ſiue Buccinæ, q̃ apud ciuem quendam ſe vidiſſe ait, mucrone pertuſo, circulo ſtanneo ambiente, vt apta eſſet inflari. Rondeletij, inquit, poſita effigies, noſtræ quidẽ ſimilis eſt, ſed tuberculis rotundis ſcite clauata. Venduntur paſſim huiuſmodi Buccina apta inflari, & ego habeo ꝙ æneus circulus ambit. Habes item aliud genus magnum coloris item violacei, ſed cuius orbes flaueſcunt, & in ore candicat Zoograph. etiam aliud genus Buccini ſe vidiſſe tradit, purpuræ ſimilius figura & magnitudine propius, q̃ vllũ ex iis, quæ picta dedit; ſed tuberculis vndiquaq; diſpoſitis, deinceps rotundis ſcite omnino eleganterq; στιχηδὸν clauatam; nec in mucronẽ adeo exporrectũ, ſed capite obtuſiore breuius. Quæ poſtremo loco adiecta eſt icon, pro Buccina peregrina mihi miſſa eſt. Cõchyliũ eſt colore & duritie marmoris, circulis roſas æmulãtib.

Succus.
d Lib. 9. c. 38.
e Lib. 4. hiſt. c. 4.
Concharum duo genera.
Athenæus correctus à Rondelet.
Contra Rondelet.
Oris operculum.
f Lib. 4. hiſt. c. 4.
Venter.
Gula.
Inteſtinum.
Ionia.
Papauer.
Dioſcor. correctus.

LOCVS. NATVRA. ÆTAS.

ARiſtoteles *a* latere ſcribit Buccina, vt Purpuræ, canis exortu circiter dies tricenos: ſed *b* Plinius, vt dixi, hoc de Muricibus dixit. Atq; Buccinum nonniſi petris adhærere, circaq; ſcopulos legi ſe & hoc Ariſtoteles de Aporrhaide (Aporrhaide inquit Maſſarius, dicere videtur, quam Theodorus Muricem conuertit. Verba Ariſt. hæc ſunt: [illegible] ſaxis adhæreſcunt more Patellarum, & Buccina & Aporradum ſiue Muricum. Tempus viuendi [illegible] annos circiter ſex [illegible] viuere traditur quinto de hiſtoria, capite 15.

a Li. 8. c. 13.
Canis exortu latent.
b Li. 9. c. 36
Ætas.

GENERATIO.

PVrpuræ quomodo generentur, dictum eſt ante. *a* Ariſtoteles buccinis eundem gignendi modum eſſe profitetur, idemque [illegible] tempus: Buccina tamen ante purpuras paullum generari. [illegible] ante dixerat: purpuras nimirum vere, buccina hyeme abeunte. [illegible]

a Lib. 5. hiſt. 15.
b Cap. 11.
Hyeme generantur.
Vt fauificant.

[illegible]

VSVS IN CIBO.

BVccinorum carnes, inquit Dioſcor. ori gratę ſunt, & ſtomacho vtiles, ſed aluum non molliunt. Archigenes apud Galenum, ex cæteris teſtaceis, ſtomachis maxime conuenire tradit buccina, & purpuras. Bellonius Buccina & purpuras Maſſiliæ, Genuæ, & Venetiis in cibis expeti, [illegible] Apud priſcos in pretio etiam fuiſſe inducor vt credam. Charmus enim Syracuſanus inter cæteras parœmias [illegible] vnoquoq; ferculo in promptu habebat, de buccino hoc vſurpabat

χαῖρε κήρυκες [illegible]

ex Homero videlicet, qui de præconibus in exercitu hæc verba protulit: à quibus etiam conchæ iſtæ marinæ, præconum [illegible] Alexis etiam buccina, cochleas & bulbos inter cibos celebrat [illegible] Venerem ſtimulantes: [illegible] colla eorum [illegible]

Origanum carnes. Stomacho conueniunt.
Colla præferuntur.
Papauer. Imbecillo ſtomacho proſunt.
Teſta vis Colli.
Aqua ex [illegible] manans [illegible]

[illegible]

VSVS IN MEDICINA.

AEtius in cura colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus ex Oſtreorum genere purpuras & buccina [illegible] ſcribit. Trallianus buccinum [illegible] Et in Cardialgia, Cibaria (inquit) conueniunt, [illegible] In dolore etiam oculorum [illegible] iubet alimentis mitibus, minime mordacibus [illegible] inter alia [illegible] Item in purulentis, [illegible] aut buccina, [illegible] vero etiam buccina [illegible] dagræ pituitoſæ [illegible] Nicander ſtrombos, [illegible] tam. Galenus alias inter abſtergentia, [illegible] norum [illegible] cui pẽnis [illegible] gui iubet; hocq; in cibis aut potionibus [illegible]

Ad Cardialgiam.
Ad oculorum dolorem.
Contra [illegible]

vaſe reponi. Ad oris fetores abſq; vlcere odores, ex eodẽ. Ex oſtreis, purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam: cumque cubitum eunt aceto acerrimo colluunt. Ad parotidas emplaſtra quædam molliora fiunt, vt idem Galenus alibi tradit, cerati forma, ex butyro vel œſypo conflata, oſtreis ac buccinis, aut purpuris vſtis additis. Ibidemque nimirum in libris de compoſ. med. ſecundum locos Archigenes aduerſus idem malum buccina marina, aut purpuras vſtas melle aut axungia excipi & imponi iubet, vt confeſtim diſcutiantur. Ait etiam, buccina, purpuras, & oſtrea, vſta conuenire indureſcentibus; ac vetuſtis inflammationibus. Ad chœrades diſcutiendas; Hippiatros quidam, cerycia marina vri iubet, & cum melle cocta cataplaſmatis inſtar imponi. Ad alopeciam & omne defluuium capillorum alphoſque diuturnos, hoc mirabile habet Nicolaus Myrepſus: Buccina vſta & trita in oleo veteri ſufficienti ſubigito, & ad glutinis craſſitudinem reducito: raſo prius & fricto, illinito. Ad auris dolorem à colore, ex eodem: Viua buccina in oleo elixa illine. Hoc enim naturalem, inquit, quandam vim in ſe obtinet. Galenus præterea ad ephelidas & lenticulas, purpuras & buccina, vbi expiſcatus fueris, iubet in ollulam coniici, & in furnum aſſanda mitti, deinde ex melle tritis vti. Et apud Aëtium quoque medicamentis ad impetigines miſcentur teſtæ buccinorum vſtorum. Teſtatur Zoographus vulgus apud Germanos inferiores & oceano vicinos contra tuſſim, inanem præſertim & puerorum, potum ſolitum è buccini, vel cochleæ marinæ (Kinckhorn ipſi nominant) concha hauſtum prodeſſe putare. Ioan. Guinterius Andernacus buccina ex ſucco limonum detrita ad genas mulierum dealbandas cõmendat, præſertim ſi aliquid argenti viui ſublimati, vt barbare vocant, iiſdem inieceris. Paulus Ægineta in ſuis ſucceſſor. vero mitulos crematos eundem buccinis effectum præbere danei, item Galenus buccinnorum loco oſtrea ſubſtituunt: Dioſcribit: nec non buccina cremata eadem præſtare quæ purpuræ, ſed vehementius vrere, ſi quis ſalis plena fictili crudo adurat, dentifricio conuenire, ambuſtis vtiliter illini, quibus ſolui medicamentum non oportet: nam poſteaquam vulnus cicatricem duxerit, ipſum in teſtæ modum induratum, ſponte ſua decidere. Fieri denique etiam ex buccinis calcem.

Ad oris fetores.
Ad alopeciam.
Ad Auris dolorem.
Contra tuſſ.
Ad ambuſta.
Calx.

CAPVT VII.

DE BVCCINO PARVO ET STRIATO *Rondeletij*.

INter Buccinorum genera, inquit Rondeletius, hæc duo reperiri; paruum, lineis frequentibus aſperiuſculum: vt fortaſſe illud ſit buccinum Plinij purpura minus, ijs quibus vetuſtior Plinij lectio non placeat, neque ſucco neque partibus internis à ſuperiore differt. Alterum huic ſimile eſt, niſi quod lineas prominentiores habet, & tranſuerſas, vt ſtriatum merito dici poſſit. Eſt & teſta ſpiſſiore durioreque. Habes hic præter duas Rondeletij icones, duas alias paruas, admodum inuicem differentes, ex Zoographo, vnam ab eo ad noſtras conchas effictam, alteram cum duobus mucronibus, quales ego etiã inter turbines depingam, cum purpuram ferre dubitem. Addidi denique & ego Buccini parui genus, quod à Rondeletij paruo buccino parum differt.

Buccina Plinij minor.

CAPVT VIII.

DE MVRICE.

ÆQVIVOCA: SYNONYMA.

MVrex, inquit Rondeletius, nomen eſt polyſemum. Significat enim in primis non ſolum Buccinum, vt nonnulli voluere, ſiue Cerycem, ſed & Purpuram, vt recte iudicauit Hermolaus, nec non etiam Conchylium ꝓprie dictum, vt mihi videtur, quanquam in hac ſignificatione in promptu non ſit auctoritas aliqua veterum: conijcio tamen id indè, quod Murex paſſim accipiatur pro omni purpureo colore, ſitne vel Purpuræ, vel Buccini, vel Conchylij: idem enim eſt tinctum eſſe Murice, quod tinctum eſſe Purpura, vel Conchilio. Atque in hac ſignificatione Muricem mihi accepiſſe *a* Plinius videtur, dum ait: Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atque Conchylum tingit, omneſque alios colores, nec quærit in profundo Murices. Ita quoque *b* Scaliger, oſtendens animalia nõnulla nunquam mutare locum: quale eſt, inquit, Muricum genus, adhærens ſaxis, nobile diuini carmine Maronis. Sumi vero priuatim pro purpura conſtat ex hoc Martialis:

Sanguine de noſtro tinctas ingrate lacernas
Induis, & non eſt hoc ſatis, eſca ſumus.

Indeque & Murex Tyrius à Virgilio dicitur:

——*Tyrioque ardebat Murice læna*

Et ab Ouidio Phocacius. Neq; aliam ob cauſam Murex pro aſperitate ſumitur: Purpura enim acutiſſimos inter cætera Teſtacea aculeos habeat, ita Virgilius dixit:

——*Et acuto Murice remi*
Obnixi crepuere.

Sic quoq; carduis muricata dicuntur cacumina, id eſt, aculeata. Ita quoq; Murices vocantur machinulę ferreę, doloſæ, tetragona forma, quæ in quamcunq; partem incubuerint, vnum aut plures aculeos infectos protendũt. Meminit *c* Q. Curtius ,, his verbis: Bion quidam transfuga nunciat regi murices ferreos ,, in terram defodiſſe Darium, qua hoſtem equitem emiſſurum eſſe credebat. Meminit & Valerius Max. de Scipione Æmiliano: Suadentibus quibuſdam, vt circa mœnia vrbis, quam obſideret, ferreos murices ſpargeret, ne ſubita eruptione hoſtes impetum in præſidia noſtra facere poſſent. Vocantur à Græcis τρίβολοι, vt recte annotauit Budæus, vt & herbæ quædam muricatis ſimiliter ſeu mucronitatis pericarpiis, vna terreſtis, altera aquatica. Erant vero, vt apud Hieronem eſt videre, tria muricum genera, quibus in militia priſci bellatores vtebãtur, nempe ferrei, quos dixi, item lignei, & labdarei: ſed & ferrei ignem artificioſum ferentes, quibus mucronibus ſuis vbicunque iactati fuerint, affiguntur, & flamma quam geſtant, locum, cui affixi ſunt, comburunt, de quibus etiam ignem ferentib. idem Hieron. meminit: ex his duo poſtrema, præſertim tertium, vſq; in hodiernum diem in vſu ſunt. Ex quo arbitror M. Catonem cenſuiſſe forum muricibus ſternendum, quod ſcilicet Plutarchus in lib. de fœnore eſſe ait ἀσεβῶν χῶρον, hoc eſt, impiorum regionem. Vſus erat eiuſmodi muricum vel ſimilium in tormentis, quod me docet A. *d* Gellius, de morte Attilij Reguli agens: Tuditanus, inquit, ſomno diu prohibitum, atq; ita vita pri- ,, uatum refert. Idq; vbi Romæ cognitum eſt, nobiliſſimos Pœno- ,, rum captiuos liberis Reguli à Senatu deditos, & ab iis in armario ,, muricibus præfixo deſtitutos, eademq; inſomnia cruciatos interiiſſe. Cum itaque purpuris acutiſſimi ſint aculei, has potius murices, quam buccina priuatim, vocandas arbitrarer, quanquam murices ceryces vertat nonnunquam Plinius: nec placet eorum iudicium, qui proprie ſolum buccinum ſignificare volunt: buccino enim qui aculei? Appelloq; vna cum Rondeletio murices, qui & turbinati ſunt, & lõgos firmoſq; aculeos ſiue clauos habẽt. Probo item Perotti etymum, qui murices dici exiſtimat ab aſperitate murorum. Sic quoque *e* Iſidorus, murex, inquit, cochlea eſt maris dicta ab acumine & aſperitate, quæ alio nomine conchylium nominatur, propter quod circumciſa ferro lachrymas coloris purpurei emittat, ex quib. purpura tingitur, & inde oſtrum appellatum, quod hæc tinctura ex teſtæ humore elicitur. Non probo vero eos, qui à Græco vocabulo κήρυκες, latinum murices deſumptum conijciunt, ex quibus ſunt Bellonius & Zoographus. Præterea præter Buccinum concha Venerea muricis nomine comprehenditur à *f* Plinio, vt dum ſcribit muricem latiorem purpura, neq; aſpero, neque rotundo, neq; in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice concha, vtroq; latere ſeſe colligente. His enim verbis concham veneream deſcripſit, vt ſuo loco patebit. Pro buccino accipi ab eodem cum in purpura, tum in buccino dictum eſt. Idem Plinius denique muricum generis eſſe ſcribit, quæ vocant Græci colycia (alij corycia) turbinata æq; ſed minora multo: efficacia etiam & halitum oris cuſtodientia. Athenæus vero hæc (inquit Hermolaus) non muricum, ſed chamarum generibus contribuit, eaſque in Macedonia χωρύκας dici, Athenis κερείας; in cætera Græcia tracheas, hoc eſt, aſperas vocari prodit, quod & Plinius ſecutus fere, alicubi videtur, ſic ille. Noſter *g* Plinij codex ſic habet, Muricum generis ſunt, quæ vocant Græci colycia, aliis corythia, turbinata æque, ſed minora multo. Hermolaus corycia ſuſpicatur legendum, quod Athenæus ſcribat, chamæ genus quoddã Græcis vocari χωρύκας in Macedonia, quas Athenis κερείας dicant. Sed Muricum & Chamarum genus diuerſum eſt. Hoc etiam animaduertendum, inquit Zoograph. poſt corophia, aut potius corythia in verbis Plinij, commatis non puncti notam eſſe ſignandam, vt per appoſitionem mox ſequatur, concharum genera, Wottonus tamen coryphia (ſic enim legit per y. non coriphia) à colycijs corythijſve nõ diſtinguit. Congenerum omnium, inquit idem Wottonus, quæcunq; ſcilicet turbinati ſunt generis ſuauiſſima iudicantur coryphia: Suntque ori & ſtomacho grata: aluumq; vt vrinam cient, atque oris bonum reddunt odorem. Copioſius alunt iurulenta, aſſa vero dura ſentiuntur. Horum papauer buccinorum more ſtringit potius. Iam vero muricem colorem purpureum (nimirum quemlibet, purpurę, buccini, & conchilij) Nonius ſignificare ſcribit. Et ſacrum muricem apud iuriſperitos ideo nonnulli dici volunt, teſtante Cælio, quia eo inficerentur veſtes Imperatoriæ.

Horatius:

Te bis Afro murice tinctæ veſtiunt lanæ.

Præcipue tamen colorem purpuræ ſignificat: quare & apud Cælianum legitur, vt Bayfius citat, Murices quoque purpuræ vſum præſtant, in Tyro nobiles. Horatius in epiſtolis:

Muricibus Tyrio iteratæ vellera lanæ.

Ouidius quoque Tyrium muricem de purpureo colore dixit:

Nec quæ de Tyrijs murica lana rubet.

Item alibi:

Phocaico bibulas tingebat murice lanas:

Virgilius:

Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murine.

Et aliis in locis, quæ vti etiam aliorum auctoritates cum ſint innumeræ, ſuperuacaneum fuerit citare. Κάλχην dixi eſſe florem vel animal, quo tingitur purpura, ſcilicet ex Scholiaſte Nicandri, qui præterea in hunc eiuſdem poëtæ locum: ϛρόμβων δὲ πολὺ πλέον, ἤ ἔτι κάλχης Κηρυφίδος, annotat κάλχην eſſe ſpeciem πορφύρας, id eſt, purpuræ qua mulieres tingant κάλχιον; vnde καλχαίνειν, τὸ πορφύρειν. Scholiaſtes Sophoclis dicit eſſe κόχλον. Κόχλον aũt ſunt, qui velint eſſe piſcem à Latinis Muricem appellatum, diuerſum à purpura. Vtcunq; ſit, κάλχη non male exponitur purpura (intelligo autem de piſce) quam & κάλυκα vocari tradit Heſychius: nam de κάλυξ loquens, ait: σημαίνει δὲ καὶ τὴν θαλασσίαν πορφύραν.

Murex multa ſignificat.
Murex pro purpureo colore.
Pro colore ex Murice.
a Li. 22. c. 2
b Lib. 1. de Plant.
Pro purpura.
Pro aſperitate.
Muricata cacumina quid.
c Lib. 4.
Murices ferrei.
Tribuli herbæ.
Muricum bellorum tria genera.
d Lib. 6. Att. noct. cap. 4.
Murices quid propriè ſint.
Etymon.
e Lib. 12. Orig. c. 6.
Contra Bellon. & Zoographum.
f Li. 9. c. 25.
Concha Venereæ deſcriptio.
Colycia muricum genus
g Li. 32. c. 7.
Plinij locus notatus.
Pro col[illegible].
Sacer murex cur dicatur Iuriſperitis.
Κάλχη.
Κόχλος.
Κάλυξ.

GENVS. FORMA.

PErottus purpuras inter conchas potius enumerat, muricem inter oſtrea ob ſcabritiem corticis: quod idcirco non laudat Zographus, quoniam ſcabrities teſtarum lõge diuerſa eſt, in oſtreis ſuperficie tota ex aſperata, in muricibus vero & purpuris eminentibus per interualla aculeis quibuſdam. At vero nullo modo accipiendam eſſe eam opinionem ex ſuperioribus liquere poteſt; in

Contra Perotum.
Murices inter Conchas numerati.

quibus muricem de purpura quoq; ſumi determinauimus: approbauimuſque iudicium Rondeletij, qui murices longos & firmos aculeos habere voluit, quod Plinius quoq; comprobare videtur, dum ait: Firmioris iam teſtæ murices & concharum genera. Sed cum buccina, quæ & ipſa murices Plinio vocantur, aculeis careãt, ac tantum obtuſa habeant tubera, exiſtimo, vt ante etiam dixi, muricem præcipue purpuram ſignificare ob allatam rationem.

Muricis epitheta. Præterea epitheta muricũ purpuræ præcipue conueniunt vt Afer, Tyrius, Sidonius, Getulus, Bajanus, Phocacius, Tarentinus, Aſſyrius, Oebalius. Ab hiſce enim locis purpuram celebrari in purpura dictum eſt: cætera vero epitheta, quæ à colore petuntur, ad buccinum quoque minus quam ad purpuram extenduntur (purpuræ colorem ex Plinio, buccini colori prætulimus) vt fulgens, ſuaue rubens, olidus, auratus, ſacer, radiatus, ſtellans, rutilus, ardens, purpureus, puniceus, flagrans. Murex vero intortus Valerio Flacco, meo iudicio buccinum eſt, in Argonauticis.

DENOMINATA.

Scolymo muricata cacumina. MVricis nomen ad aculeos plantarum quoq; extendi, quod ſupra annotabamus, habemus apud Plinium, qui Scolymo muricata cacumina eſſe dixit: & alibi, carduo cum ſatiuo, tum ſylueſtri, folia, inquit, pauca, ſpinoſa, muricatis cacuminibus. *Muricati greſſus qui Muricatim.* Muricati greſſus Fulgentio, ſunt formidoloſi & pauendi. Intuemur (inquit) arua, quibus adhuc impreſſæ bellantium plantæ, muricatos (quod aiunt) ſigillauerunt greſſus. Muricatim, aduerbium, inquit Budæus, eſt conuolutim, in modum muricis: ſic Plinius, vertice dixit muricam intorto, quod Columella, margine in mucronem emiſſo. Colores, muriceus oſtrinus, conchyliatus, à Thyleſio nominantur cum purpureo. In Codice Iuſtiniani lib. II. tit. de monetariis & murilegulis, murileguli Budæo dicuntur, quaſi muricarij à muricibus legendis.

VSVS IN CIBO.

Salſedo vt eximatur. XEnocrates, vt in interpretatione Ioannis Baptiſtæ Raſij legitur, murices ſcribit eſſe ſalſos, viroſos; verum ſuccuri eis liquore Cyrenaico, ruta & aceto: ventrem turbare, vrinam ciere, ori ingratos, concoctu difficiles, obſtruere craſſo ſanguine, pituitam gignere, & magis adeo recentes: idcirco parandos eſſe cum acribus, vt ſinapi, erucaque: aſſos difficulter ſecedere, magnam ſitim inuehere, grauareque: elixatos, contritos & conditos, minus viroſos eſſe. *Stomachum roborant.* Attamen conchula marina, purpura, & murices tanquam cibi ſtomachum roborantes laudantur à Scribonio Largo compoſit. 104. & Celſus quoque murices cibis ſtomacho aptis annumerat: item apud Macrobium murices cum aliis conchis apponuntur in epulo, quo die Lentulus flamen inauguratus eſt: denique apud *a* Horatium legimus in Sermonibus:

a Sat. 4. li. 2

VSVS IN MEDICINA.

Ad pilos è mammis tollendos. MVricum carnes appoſitæ, pilos in mammis tollunt. De malo quidem pilati in mammis qui voluerit, legat ea, quæ in cancris fluuiatilibus diximus. Muricum cinerem cum nominat Plinius (nam is fere ſolus ex eis hoc nomine remedia præſcribit) ex teſtis duntaxat crematis cinerem intelligi vult Zoographus: id quod, inquit aliquando exprimitur, plerunque omittitur. *Ad pudendorum puſtulas.* Semel tamen ad diſcutiendas verendorum puſtulas, Muricum (inquit, nimirum Plinius) vel purpurarum teſtæ cinis cum melle prodeſt: efficacius crematarum cum carnibus ſuis. Videtur eadem ferme vis & communis teſtarum maris omnium cineri ineſſe: niſi quod efficaciorem ex durioribus ſolidioribuſq; teſtis exiſtimo. Et quoniam κήρυκες Plinius alias murices, alias buccina interpretatur: remedia quæ ſuperius buccinis attributa ſunt ex Græcis auctoribus, muricibus etiam Plinianis prorſus conuenire idem Zoographus exiſtimat: mihi purpuris quoque ea conuenire videntur, cum ſcilicet purpuras vna cum muricibus non coniungit, vt aliquoties facit, nam ſic buccina intelligit. Mituli quoq; cremati eundem buccinis effectum præbent, teſte Dioſcoride: addit Zoographus, paulo ignauiorem: purpuræ vero & conchylia vndiquaque ſimilem. Pro buccinis oſtrea ſubſtituit auctor antiballomenon. *Cineris vis cauſtica.* Mituli quoque vt murices, cinere cauſticam vim habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo, ad genarum craſſitudines, & oculorum albugines, caligineſque, atq; in aliis partibus ſordida vlcera, capitiſq; puſtulas. Hæc Plinius, ex quo ſequentia etiam remedia omnia, vbi alterius auctoris nomen non additur, decerpſimus. *Ad canum morſus.* Myaces cremati, vt murices, morſus canum hominumq; membra cum melle, *Ad lepras.* lepras, lentigines ſanant. *Ad tumores.* Muricũ cinis cum oleo tumores tollit. *Ad panos.* Muricum vel purpurarum cinis vtroque modo, ſiue diſcutere opus ſit, ſiue concoctos emittere, panis reſiſtit: quidam ita componunt medicamentum: ceræ & thuris drachmas XX. ſpumę argenti XI. cineris muricum X. olei veteris heminam. *Ad capitis vlcera.* Capitis vlceribus muricum vel purpurarum teſtæ cinis cum melle vtiliter illinitur, (item) conchyliorum: vel, ſi non vrantur, farina ex aquu doloribus. *Ad faciei maculas.* Muricum vel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat, cum melle illitus, cutemque erugat, extenditque ſeptenis diebus illitus, ita vt octauo, candido ouorum foueantur (alias foueatur) Muricum generis ſunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æque, ſed minora multo, efficaciora etiam & oris halitum cuſtodentia. Parotides muricum teſtæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulſo curantur: Teſtis cadi ſalſamentarij tuſis cum axungia vetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas ſtrumaſque vtuntur. *Dentifriciũ.* Muricum cinis dentifricium eſt. Sammonicus

Ceruino ex cornu cinis eſt aut vngula porcæ
Torrida, vel cinis ex ouis, ſed non ſine vino:
Muricis aut toſti, vel bulbi extincta fauilla.

Mammas muricum vel purpuræ teſtarum cinis cum melle efficaciter ſanat. Carbunculos de veretris exterminat muricum vel purpurarum in carbonibus vſtarum cinis cum melle permixtus, vt Marcellus Empiricus ait. Plinius hoc remedio, efficaciore ſi cum carnibus ſuis crementur, puſtulas verendorum diſcuti ſcribit. Oleum cicinum cum cinere muricum, ſedis inflammationibus prodeſt, item pſoræ.

CAPVT IX.

DE MVRICE MARMOREO Rondeletij.

MVrices, inquit Rõdeletius, hic appello, qui & turbinati ſunt, & longos firmoſque aculeos ſiue clauos habent, quos, vt internoſcerentur, quam maxime propriis nominibus potuimus, diſtinximus. *Nominis ratio.* Eum quem hic exhibemus, à candore duritieque, qua marmor candidum æmulatur parte externa, marmoreum appellamus. Parte interna ex albo purpuraſcit. *Teſtæ deſcriptio.* Teſta grauis eſt, denſa, ſolida, aculeis multis horrens, figura inter buccinum & conchylium media, ampla, vt merito δικηνόπτολ dici poſſit, quemadmodum purpuræ ſpecies quædam. Terreæ eſt ſubſtantiæ, frigidæ & ſiccæ cum detergendi vi, ob ſalſuginem quam ſeruat. *Ad dentifricia.* Quare ad dentifricia vti poſſumus, & in epuloticis medicamentis. Vritur facile, atq; in cinerem redigitur, & acrimoniam aliquam ob empyreuma acquirit, quam diligenti ablutione deponit. Calcit itaque modo elota cum oleo roſato in vnguentum reducitur. Ambuſtis medetur, cicatricemque pulchram inducit. Adhæc omnia feliciter vti poſſumus. Carnem atque operculum, purpurarum, buccinorum carni operculiſque recte aſſimilari iudico: ſed hæc in vniuerſum de muricum ſubſtantia dicta ſint. Hæc Rondelet. *Alterius deſcriptio.* Cuius ego iconi aliam adieci cuiuſdam muricis, vel conſimilis conchylij buccinæ ab vna parte ſimilis, ſine vllis aculeis, ſineq; vlla aſperitate, in medio dorſo tubera habet, ſed valde obtuſa & depreſſa, & turben eius pro tota cochleæ portione exiguum quinque inuolucris conſtans. Subſtantia tota eſt marmorea duritie, color cum intus, tum foris flaueſcit, & nullis in locis candicat. Supina parte valde latus eſt, & longe vltra turbinem latitudo extenditur: foramen a. mediam fere partem occupauit, quaſi vt in conchis veneris conſpicitur, vt inde fortaſſis Plinius has quoque ſub muricis appellatione comprehenderit. *Alterius forma ex Zoographo.* Aliam addidit figuram Zoographus, quæ quoque hic adiungitur: Ait eſſe conchæ cuiuſdam ſeu muricis Orientalis, quam Venetiis ſe nactum ſcribit, & in ea margaritas quoque gigni, à quodam audiuiſſe, ſed neſcire ſe quam vere. Colo forinſecus palleſcit, inquit, intrinſecus cũ pulcerrimo ſplendore ex albo roſeus eſt. Labrum exterius protendit ſe & dilatat in marginem: mucrones infra caput ſeu conum teſtæ duo magni, ſed obtuſi prominent. In ipſo cono parui admodum & ſubrotundi per ſpiras deinceps non aculei, ſed tumores viſuntur. Addidi item ego alium marmoreum muricem, turbine acutiſſimo atque longo & exili, vndique ſtriatum, aut potius vndatum. Habens deinde alios duos murices marmoreos, vnum item totum candidum; alterum purpuraſcentem. Poſtremo loco datur marmoreæ duritiei murex aſperis mucronibus inſignis, colore rubro, cinereo & albo, prona & ſupina parte depictus.

CAPVT X.

DE MVRICE TRIANGVLARI.

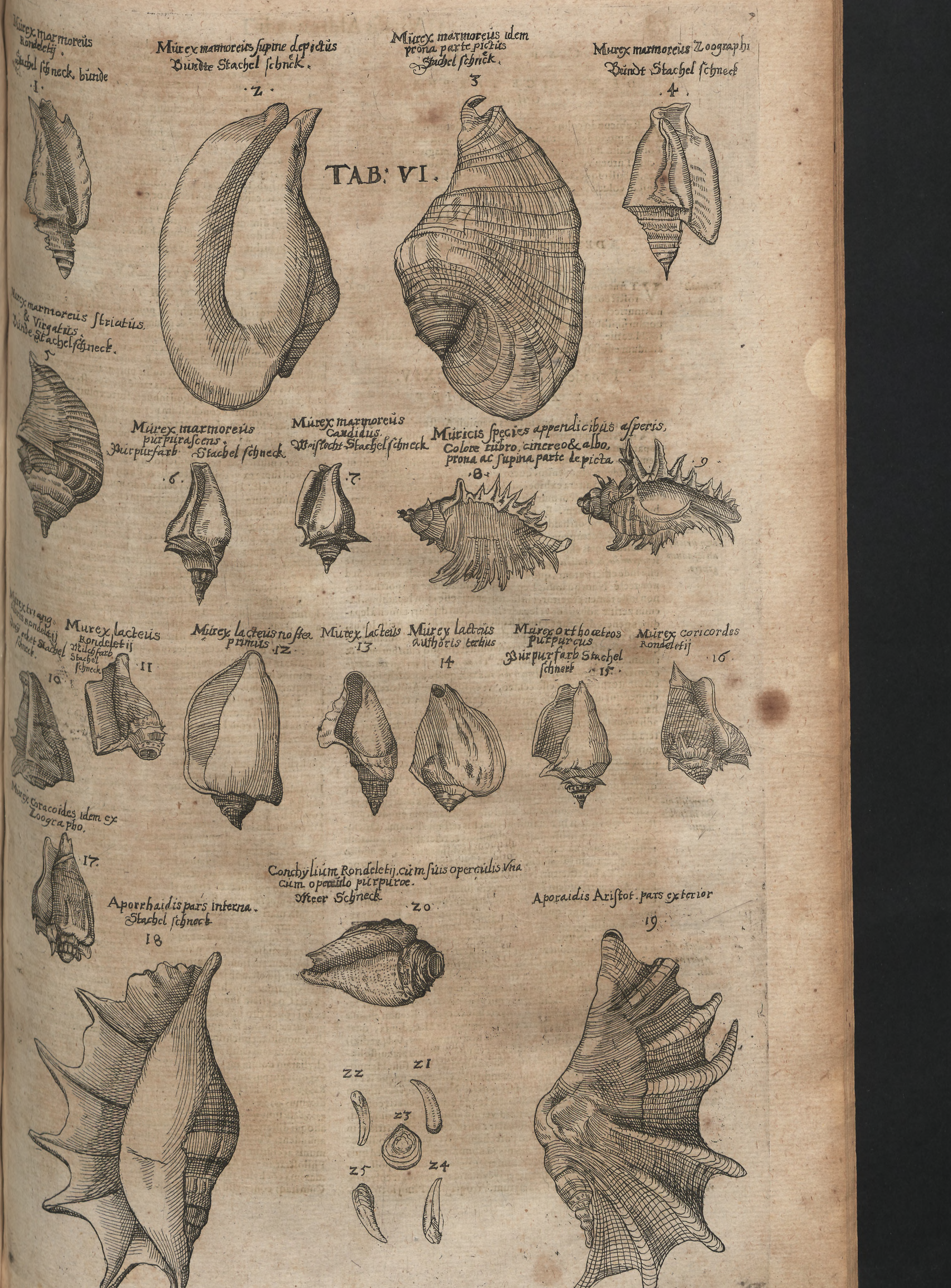
HIc altera parte Murex, inquit Rondeletius, planus; altera fere rotundus, ſed ita, vt vtrinque duo ſint latera, tertium plana pars afficiat, à qua figura, quæ huic propria eſt, triangularis iure dicitur: aculeos habet breues & firmos, vario eſt colore, foramen duplex habet rugoſum, quo ob teſtæ amplitudinem & breuitatem, ſonus editur grauis & triſtis. Teſta tota ad Conchylij teſtam magis accedit. Operculum quum vritur, fumum emittit, ob id pingue aliquid habet. Quare in oleo amygdalino decoctum in aurium doloribus vtiliter vſurpatur.

CAPVT XI.

DE MVRICE LACTEO.

MVricem, quem hic ex Rondeletio repræſentamus, à lacteo colore lacteum nuncupauit. Turbine, inquit, obtuſiore eſt, quam cæteri. Exochas & tubercula potius habet, quam clauos ſiue aculeos. Teſta ad fucos vti poſſumus Concharum Venerearum vice: *a* Quem Lacteo ei murici coniunximus ceu vel eundem, vel ſaltem congenerem, exochas habebat paulo longiores, quam mõſtrat icon Rondeletij, paucioreſque, vtpote ternas tantum: Præterea anguſtiori eſt foramine, quin & toto corpore, quod longitudine ſua vix ſeptem digitos tranſuerſales non excedit: poſtremo turben eius oblongum, & in acutum definens, fere vt in turbinibus proprie vocatis, atque in eo ſex volutæ, exiguis tuberculis decoratæ. Addidi præterea alios duos, vnum turbine acutiſſimo & ampliſſimo foramine. Alterum longe minorem turbine item acuto, mucronibus inſignitum rectis, breuibus, obtuſis, colore ſubcinereo.

a Capſ. li. cap. 4.

Capvt XII.

De Mvrice Pvrpvreo *Orthocentro.*

A Rubicundo colore, & rectitudine aculeorum Muricem, qui hic modo depingitur, nominaui orthocentrum purpureum. Totus enim intrinſecus & forinſecus rubet, magis tamen intrinſecus. Turben vero eius candicat. Mucrones habet duodecim rectos, robuſtoſque, in ſiniſtro quam in dextro latere longiores. Sex conſtat volutis, ac in iis exigua quædam & obtuſa habet tubercula.

Capvt XIII.

De Mvrice Coracoide *Rondeletij.*

Nominis ratio.

VT Anatomici, inquit Rondeletius, omoplatæ appendicem à roſtri coruorum ſimilitudine, coracoidem appellarunt, ita nos muricem hunc coracoidem ab aculeis infirmis & roſtris coruorum ſimilibus, à nota illuſtriore & huic propria nomen ponentes. Hæc ille. De colore interim & magnitudine nihil addit: vnde albidum eſſe ſuſpicor.

Ex eodem Capvt XIV.

De Aporrhaide.

APorrhaidum duobus in locis meminit Ariſtoteles: Gaza murices interpretatus eſt. Natices (inquit) ſaxis adhæreſcũt more patellarum & muricum (ἀπορῥαΐδων) ac cæterorum generis eiuſdem, nec niſi tegmine dimoto adhærent, quod velut operculum ſibi poſſident. Vſum enim, quem biualuibus pars vtraque adminiſtrat, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus, qua oris habitus. Modus hic idem muricibus (ἀπορῥαΐσι) purpuris atque omnibus generis eiuſdem. Ex his ſunt, qui dubitandi occaſionem ſumant, ſintne aporrhaides in muricum, an in lepadum genere. In lepadum quidem genere nec ab Ariſtotele, nec ab vllo alio diſerte ponuntur: duas enim duntaxat Lepadum ſpecies ponit Ariſtoteles, λεπάδα, & λεπάδα ἀγρίαν. Sunt tamen, qui ex Lepadum genere eſſe inde effici putant, quod Lepadum more ſaxis adhæreant. Sed non rectè. Nam quamuis Lepadum more adhæreãt Aporrhaides, non inde tamen efficitur, eiuſdem generis eſſe cum lepadibus. Etenim neritæ adhærent vt lepades, vt ibidem dicitur, tamen à lepadibus genere differunt. Quod ſi quem mouere debuit Ariſt. locus, in quo vna cum lepadibus Aporrhaidum meminit, & is qui mox ſequitur, ab ea ſententia abducere debuiſſet, in quo cum purpuris & turbinatis Aporrhaides numerat. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει ταῖς ἀπορῥαΐσι, καὶ ταῖς πορφύραις, καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, quare apporrhaidem in turbinatorum genere eſſe cenſeo, vt ex ſuperiore Ariſtotelis loco diligentius animaduerſo perſpicuum eſt. Etenim vt lepades adhærent ſaxis, ita neritæ, Aporrhaides, & omnes eiuſdem generis adhærent ſaxis, ſed alio adhæſionis modo. Nam lepades parte altera detecta, & carnem oſtendente affixæ ſunt: neritæ vero & Aporrhaides acclinato tegmine, quod illis eſt operculum, ad ſaxa quemadmodum videmus cochleas terreſtres ſaxis & truncis arborum, qua parte carnem oſtendunt, veluti agglutinatas. Ergo operculum habent Aporrhaides & Neritæ, id quod proprium eſſe turbinatis iam diximus. Quibus ſubdit Ariſtoteles operculum neritarum, aporrhaidum atque aliorum turbinatorum eundem præſtare vſum, quem in biualuibus conchis teſtam alteram. Quemadmodum enim in biualbibus, cluſilibus & reſeratilibus à duabus teſtis tota interna caro tegitur, ita à turbinata teſta, & addito foramini carnem oſtendenti operculo tota turbinatorum caro occulitur. Ex his efficitur, Nerites & Aporrhaides in turbinatis haberi. Ac Aporrhaidem recte muricem mihi videtur Gaza conuertiſſe, ob aculeos multos & longos, atque acutos, quibus murices omnes armati ſunt, qualis eſt hic quem proponimus. Dicam præterea, quod ſuſpicionibus & cõiecturis tantum inductus de Aporrhaide ſentio. Nimirum eſſe ius muricum, ſiue turbinatorum generis, cuius mentionem facit Plinius libro 32. Muricum generis ſunt, quæ vocant Græci Colycia, alij corythia, turbinata æque, ſed minora multo, efficaciora etiam & oris halitum cuſtodientia. Quod muricum genus priuſquam explicemus, de varietate lectionis dicemus ex Hermolao, qui pro colycia, alij corythia, legendum cenſet ex Athenæo colycia ſiue corycia. Etenim chamæ genus quoddam Græcis ait vocari κωρύκους in Macedonia, quas Athenis κρείους dicant. Cæterum eas non muricibus, ſed (vt dixi) chamis præſertim trachæis adſcribit, quod & Plinio placuiſſe huius libri calce video. Facit hoc generũ affinitas. Hæc ſunt Hermolai verba, quæ vero conſentanea mihi non videntur, neque is Plinij locus ex Athenæo emendari poteſt. Nam ſi κωρύκων nomen chamis competat, idem turbinatis longe diuerſi generis competere minime poteſt. Neque illud verum affinitate generum fieri, vt idem nomen vtriſque conueniat: ob id chamis etiam tribui in calce operis, neque enim ideo poſt chamæ glycymeridas ponit colycia ſiue coryphia, quod chamis id nominis tribui velit, ſed quia elementorum ordine piſces recenſet. Quam ob cauſam poſt chamætracheas, chameleas, chameglycymeridas, ſubiungit colycia & coryphia, quia à litera C. incipiunt. Vtroq; igitur Plinij loco coryphæa legendum coniicio, intelligiq; id muricis ſiue turbinati genus, quod non aporrhaidem vocat Ariſtotel. nomen enim optime quadrat, quoniam κορυφὴ ad omnia extrema & ſumma transfertur; inde κορυφαῖον, quod ſummum eſt & extremum: vnde turbinata hæc in quibus aculei eminent, coryphæa dicentur. Id etiam conuenit, quod multo minora ſint reliquis. Sed hæc pro ſuſpicionibus habeantur. Hæc itaque Rondeletius. Sed de icone quam ponit, nihil loquens. Ego binos huiuſmodi murices reſeruo in muſæo appenſos: quorum maior, cuius hic effigies prone & ſupine picta datur, marmorea eſt duritia, & cum forinſecus, tum extrinſecus candicat: alter, intus ex albo purpuraſcit: extra fere croceus eſt: Vterque ſeptem habet aculeos, non in dorſo, aut turbine, ſed ab vno tantum latere, canaliculatos fere, hoc eſt, in quorum medio fouea conſpicitur. Turben etiam non vt in aliis turbinatis, integer deſcendit, ſed dimidium eius tantum conſpicitur, nam altera pars intus latet. In dorſo tres potiſſimum habent extuberãtias ſeu proceſſus, at in turbine plures, ſed exiguos.

Caro.

An Aporrhaides ſint ex muricũ, an lepadum genere.

Vt ſaxis adhæreant.

Operculi vſus in turbinatis.

Colycia eſſe Aporrhaides.

Plinius correctus.

Aporrhaidis auctoris deſcriptio.

Capvt XV.

De Conchylio.

SAtis ſuperq; oſtenſum à nobis eſt nomen Conchylij, & pro vniuerſo teſtaceorum genere, & priuatim pro vnica tantum ſpecie eorundem apud veteres accipi: & cum ſpecies eſt priuata, nõ purpuram ſignificare, neq; etiam buccinum, ſed ab his concham eſſe peculiarem, nimirum qualem hic ex Rondelet. exhibebimus ſubinde, buccino valde diſſimilem, & nullis purpurarum more aculeis muricatis circumuallatam. Muricis tamẽ ſpecies eſt, cum ſcilicet murex pro colore ſumitur, quod innuere forte voluit Franc. Maſſarius, dum ait: murex conchylium per excellentiam dicitur; vnde veſtis tincta Murice cõchyliata dicitur. Et rurſus: Hæc verba Plinij, In cõchyliata veſte cætera eadem ſine buccino, ſi volumus, inquit ille, exponere, vti certe aliqui exponunt, conchiata veſte, id eſt, tincta murice, erit contradictio in verbis Plinij: nam ſi verum eſt, quod ſupra ex verbis Ariſtotelis & Plinij inuicẽ collatis oſtendimus, hoc eſt, Plinium Cerycem modo muricem, modo buccinum conuertiſſe, ac propterea buccinum eſſe, qui ceryx, murex, & conchylium appelletur, cum duo præſertim concharũ dixerit eſſe genera, quę tingendis veſtibus vſui eſſent, videlicet buccinum minor concha & purpura, quo pacto verba hæc, ſcilicet conchyliata veſte, exponi poterũt tincta murice, ſiue buccino, cum buccinum & murex, vti retulimus, eadem eſſe conſtet? Neceſſe igitur erit vel negare coniecturam noſtram Ariſtotel. fundamentis ſuperius roboratam: vel dicere, quod verba, conchyliata veſte, hoc loco non ſignificent tincta murice, ſed ipſo conchylio, vt conchyliũ ſit concharum genus diuerſum à murice ſiue buccino. Plinio 32. volum. inquit, muricum vel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, vt ſit ſenſus: cinis teſtæ earum concharum quæ murices, vel earum, quæ conchylia appellantur, maculas in facie mulierum purgat, ſicuti etiam inferius eodem 32. volumine muricem à purpura diſtinxit his verbis: muricum, vel purpurarum cinis vtroq; modo, &c. Notauit item Maſſarius poni conchylium & pro ipſo colore, ſicut purpura murexque. Quod autoritatibus aliquot veterum confirmare non fuerit ab re. Plinius cum de luxuria concharum in cibo dixiſſet, ſubdit: ſed quota hæc portio eſt reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? Et alibi: In Apennino frutex eſt, qui vocatur cotinus, ad lineamenta modo cõchylij colore inſignis. Et rurſus: Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit. nec quærit in profundo murices. Item alibi: Tyri nobilitas nunc omnis conchylio atque purpura conſtat. Item: Vidimus iam & viuentium vellera purpura, cocco, conchylio, ſeſqui libris infecta, veluti illa ſic naſci cogente luxuria. De conchylio, murice, purpura coloribus ac veſtibus multa idem habet lib. 9. c. 36. Sed vnde, inquit, conchyliis pretia? quis (quibus) virus graue (vnde & caſtorij nomen forte ei inditum) in fuco (id eſt in colore, vel tinctura: alias fuſco, quod nõ probat Zoograph.) color auſterus in glauco, & iraſcenti ſimilis mari. Et mox: Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperamento. Et cap. 37. Purpuræ calculoſæ appellantur à calculo maris, mire apto conchyliis, & longe optimo (alij aliter legunt) purpuris, &c. In conchyliata veſte cætera eadem ſine buccino: præterq; ius temperatur aqua pro inuiſo humani potus excremento dimidia & medicamina addũtur. Sic gignitur laudatus ille pallor, ſaturata fraude, tantoque dilucidior, quanto magis vellera eſuriunt, (id eſt, non ſaturãtur.) Et alibi: Phycos thalaſſion (id eſt, fucus marinus) conchyliis ſubſternitur. Hæc omnia ex Plin. Conchylia Coa etiam Iuuenali dicuntur in 8. ſatyra, veſtes conchylia. Et Marcellus Empiricus meminit lanæ aut conchylio infectæ. Confundunt aũt auctores purpureæ optime in conchylio tinctæ. Confundunt autem auctores iſtæc nomina, conchilium, muricem & purpuram ob conſimilem colorem: quam enim veſtem alij purpura tinctam ſcribunt, alij cõchyliatam nominant, alij murice infectam. Ita Varinus κογχύλην exponit purpuram, & Suidas concham, ex qua purpura ſumitur. Κογχύλιαι etiam Heſychio ſunt oſtrea & purpuræ. Rectius tamen dicemus κογχύλια: nam & Varrino, qui pleraque ex Heſych. hauſit, κογχύλια ſunt τὰ ὄστρεα, quo loco in genere cõchylium accipio: nam alioqui differt: vnde Plinius: In Ponto cõchylia non ſunt cũ oſtrea abundent. Vbi de ſpecie certa eum ſentire apparet, nam cum communis accipitur conchylium, oſteam quoque complectitur: Sic a Philoſtrat. in vita Apolon. Byblus inſula parua eſt apud Indos, vbi maxima cõchylia, muriceſq; eximiæ magnitudinis naſci phibent. Cumitaq; conchyliũ diuerſum eſſe cõſtet à mucronatis muricib. nec non à buccino: iam quale ipſum ſit explicemus. Conchylium, inquit Rondeletius, ſeruato Græco nomine vocatur à Latinis. Sunt qui Oſtracium putent dici. Sed illi nomen partis toti accommodant, vel Plinius nomen totius parti dedit: ſic enim lib. 32. cap. 10. Inuenio apud quoſdam oſtracium vocari; quod aliqui onychen vocant. At onyx (inquit Dioſcorides, ἐστι πῶμα τοῦ κογχυλίου, id eſt, operculum conchylij, pro quo etiam oſtracium ſumi à Plinio declarant ipſiuſmet verba: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mire reſiſtere odore caſtorei, meliuſque cum eo vſtum proficere. Quæ eadem ſunt cum his, quæ operculo conchylij tribuit Dioſcorides. Commendat enim vngues, qui odorem caſtorei referunt, eorundemque ſuffitu excitari tradit fœminas, quæ vuluarum ſtrangulatione conciderint.

Pro purpura.

Conchyliata veſtis vnde.

Conchylium pro colore.

Forma. Descriptio.

COnchylium ſecundum eundem Rondeletium eſt ex magnorum turbinatorum genere, ea parte latius qua in turbinem deficit, ſine aculeis tuberculiſve vllis. Foramen quo caro interior oſtenditur, non rotundum, vt in purpura & buccino, ſed longum. Tale etiam eſt operculum, de quo ſeparatim hæc omnia ſcripta reliquit. In purpura ſatis demonſtraſſe nos arbitror, operculum eius βλάττιον ſiue βλάττιον, βυζάντιον ſiue βύζοτος appellari debuiſſe. Nunc oſtendendum nobis eſt blattam Byzantiam Arabum nihil aliud eſſe, quam conchylij operculum: quos imitati pharmacopolæ noſtri conchyliorum, buccinorumq; opercula permiſta vendentes, blattas byzantias vocant, has rotundas, illas longas. Serapio lib. de Simplicibus cap. 91. Athfar atheb, id eſt, vngula aromatica & blatta Byzantia Dioſcoridis, eſt conchylium ex ſpeciebus Oſtreorum & eſt ſimiliter de conchyliis palpir, & reperiuntur in regionibus Indiæ, in aquis iuxta quas oritur ſpicanardi. Odor autem eius eſt aromaticus, quoniam iſtud animal comedit nardum, & ipſa colliguntur tempore æſtiuo, quando aquæ deſiccantur. Reperiuntur etiam ex eis in littoribus maris Euxini, & color eius eſt declinans ad albedinem, & eſt pinguis. Sed illa quę naſcitur in Babylonia, eſt coloris ſubnigri, & eſt maior illa, & omnes habẽt bonum odorem: quando fumigantur, cum eis ſentitur ſicut odor caſtorei. Quando igitur fit fumigatio cum eis mulieri habenti ſuffocationem matricis, & ſimiter habenti epilepſiam, confert, & quando bibuntur, molliunt ventrem, & faciunt omnes operationes, quas faciunt oſtraca de paraca, vel portura. Eadem repetit Serapio eodem in lib. de Purpurarum operculis agens. Quæ omnia ex Dioſcoride tranſcripta eſſe nemo eſt qui neget, ſi illa cum Dioſcoridis verbis contulerit, quæ ſunt huiuſmodi. Vnguis ſiue onyx conchylij tegumẽtum eſt, ei ſimile quo purpura integitur, quod in Indiæ nardiferis lacubus inuenitur, ſuauem ideo ſpirans odorem, quod conchylia inibi nardi pabulo veſcantur. Colligitur poſteaquam ſtagnantes aquæ æſtiuis ſqualoribus inaruerint. Laudatiſſimus, qui à mari rubro defertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigreſcit, atque minor conſpicitur. Ambo odoris gratia ſuffiuntur, ſed aliquatenus caſtoreum olent. Idem ſuffitu excitant fœminas vuluæ ſtrangulatu oppreſſas; comitialeſque, poti ventrem molliunt. Hæc Dioſcorides, quibus plane ſimilia ſunt, quæ Serapio de blatta Byzantia literis mãdauit. Dicitur autem vnguis à figura: eſt enim operculum oblongum, auium carniuorarum vnguibus ſimile. Altera tantum parte adhærens, id eſt, craſſiore. Quum inceditur, fumum multum emittit, valetque ad ea, quæ tradidit Dioſcorides. Sed id propius intuendum, quod ſcribit in Indię nardiferis lacubus inueniri, ſuauemque ideo ſpirare odorem, quod conchylia inibi nardi pabulo veſcuntur, colligique poſteaquam æſtiuis ſqualoribus inaruerint. Nam ſi conchylia marina ſint animalia, quomodo in lacubus inueniuntur, colliguntur que aquis æſtu exiccatis? An mare deſerunt turbinata, vt fluuios lacuſque ſubeant? Hæc à Dioſcoride ex aliorum ſententia dicta eſſe crediderim, eaq; ex aliis deſcripſiſſe, quibus expoſitis, præfert ea, quæ ex mari adferuntur. Sunt qui blattas Byzantias negant eſſe onychas, ſiue opercula conchyliorum, quod blattæ Byzantiæ nõ ſint odoratæ, ſed fœtidæ. Quam opinionem poſſum facile ex eo refellere, quod Dioſcorides non ſemper εὐώδης vocet id, quod grato ſolum & iucundo odore placet, ſed aliquando id quod vehementi & graui eſt odore. Sic pix dicitur ab eo εὐώδης, quam tamen ſuauis odoris eſſe nemo dixerit. Sed de hac re plura alias dicturi ſumus. Quod autem hoc loco εὐώδεις recte interpretemur, id maximo eſt argumento, quod qualitatem odoris exprimere volens Dioſcorides dixit: Ἀμφότεροι δὲ εὐώδεις, θυμιώμενοι, καστορίζοντες πως τῇ ὀσμῇ. Ambo grauis odoris (de marino & Babylonico loquitur) incenſi caſtoreum quodammodo redolent, quod caſtoreum odore graui & virus redolente eſſe debere tradidit idem Dioſcorides. Huc accedit quod nonniſi à fœtidis rebus facto ſuffitu, ſuffocatione vuluę oppreſſæ excitantur, neque comitiales. Quare ſi quæ blattæ Byzantiæ hodie venduntur à Seplaſiariis, grati & ſuauis odoris non ſint, ideo conchyliorum opercula, vel vngues eſſe non recte inficiaberis. Eximendus ſcrupulus alius, quem nobis iniicit Dioſcorides, cum dicit: Vnguis conchyliis tegumẽtum eſt, ei ſimile, quo purpura integitur. Quę conſentire non poſſunt cum iis, quæ diximus de conchylij operculo, longo ſtrictoque, buccini vero & purpuræ rotundo, niſi hanc ſimilitudinem ad vſum ſubſtantiamque, non ad figuram referamus vt ſit ſenſus: Quemadmodum purpura operculum habet, quo ſo tamen clauditur veluti teſta altera, ita & conchylium, vel ſubſtantia viribuſque ſimile eſt conchylij operculum purpuræ operculo, non autem figura. Hæc ſunt, quæ de conchylij & buccini operculis dicenda putaui. Hactenus Rondeletius, exhibitis vtriuſq; iconibus, quarum quæ rotunda eſt, buccini eſt, cæteræ cõchyliorum: Conchiliis ſuccum ineſſe, inquit idem, purpureum ſatis teſtatur Plinius libro vigeſimo primo, capite octauo. Tertius eſt, qui proprie conchylij intelligitur multis modis. Vnus in heliotropio, & in aliquo ex his plerunque ſaturatior: alius in malua ad purpuram inclinans, alius in viola ſerotina conchyliorum vegetiſſima. Ex eodem ſucco lanas tingi ſolitas facile eſt ex veterum ſcriptis confirmare. Marcellus medicus de effectibus aurium ſcribens claudendam aurẽ lana infecto conchylio marino monet: exſiccandi enim vires habet. Et Crito apud Galenum lib. 3. medicamen. κατὰ τόπους, conchylio infectos flocculos in aurem immittendos. Plinius per ſe Conchylio infectam lanam magnopere prodeſſe auribus tradit. Qui conchylia legebant, conchyliarij dicebantur, & conchylegulі, & conchytæ à Plauto.

Succus conchilij.

Lana infecta conchilij ſucco vſus.

Vsvs in Medicina.

COnchylij partes omnes in medicamentis vſurpantur. Crematum Conchylium idem efficit, quod purpura & Buccinum, ait Dioſcorides. Operculum ſuffitu excitat fœminas vuluæ ſtrangulato oppreſſas, comitialeſque. Carnem internam medicamentis dolorem aurium ſedantibus admiſcet Galenus in fine libri tertij de medicament. κατὰ τόπους: quum myrrham, adipem Anſerinum, vel butyrum, vel reſinam, & Conchylij internam partem æquis partibus trita ſuper aurem ponẽda monet. Quo in loco eius Scholiaſtes Germanus legendum ſuſpicatur non κογχύλιον τὸ ἐντὸς, ſed τὸ ἐκτὸς, opinionemque ſuam hac ratione firmare conatur, quod teſta & operculum vim habeant reſiccandi ſine morſu, & quod cauum purpuræ, Plinio teſte, valeat ad præciſos neruos. Sed malim ego priorem lectionem, inquit Rondeletius ſequi. Nam eo in loco magis dolorem ſedare ſtudet Galenus, quam exſiccare, vt alia quæ enumerata ſunt, oſtendunt, ſcilicet adeps anſerinus, butyrum, reſina, quæ doloris alleuamentum afferunt, calore & humore. Quare per κογχύλιον τὸ ἐντὸς carnem intelligo, quæ ob ſalſum ſuccum digerendi vim aliquam obtinet: & ob ſubſtantiam pinguem glutinoſamque πυρηνελκόν quid habet. Ob eam cauſam vermes & aſelli, qui ſub aquario vaſe ſtabulantur, in eodem aurium affectũ à veteribus commendantur. Teſta vero magis exſiccat, quam vt dolorem leuantibus medicamentis admiſceri debeat: exſiccando enim conſtringendoque dolorem augerent potius, quam lenirent.

Ad vteri ſtrangulatũ.

Ad aurium dolores.

Scholiaſtis Galeni lectio ſuſpecta.

Capvt XVI.

De Tvrbinibvs.

DE στρομβώδεσι ſiue turbinatis aliquot diximus, nunc dicemus de ipſis στρόμβοις; ſiue de turbinibus proprie vocatis, quorum quanquam multas ſpecies depinxit Rondeletius, atque etiam plurimas adiiciam, tamen philoſophus inter turbinata vnum ſimpliciter turbinem nominat, omnes eodem nomine complexus neque magnitudinis, neque qualitatis aliqua habita ratione. Sunt autem στρόμβοι ſiue turbines, qui in longiorem & acutiorem verticem deficiunt, quam turbinata & cochleæ. Rondeletius non leui coniectura στρόμβους eoſdem eſſe putat cum στραβήλοις & ἀστραβήλοις quorum meminit a Athenæus. Ἀγίας καὶ Δέρκυλος ἐν Ἀργολικοῖς, τοὺς στραβήλους ἀστραβήλους ὀνομάζουσι, μνημονεύοντες αὐτῶν ὡς ἐπιτηδείων ὄντων εἰς τὸ σαλπίζειν hoc eſt, Agias & Dercylus in Argolicis ſtrabelos vocant aſtrabelos, de his hoc tradentes, quod tubæ modo ſonum edant.

a Lib. 3.

Capvt XVII.

De Tvrbine Magno.

ROndeletius primo loco proponit hunc longum & magnum turbinem, multiſque voluminibus conſtantem pro corporis craſſitudine, margine, vt ait, ſpiſſo & aſpero, teſta alba, lineis tuberculiſque multis ſcabra & aſpera. Foramen rotundum, inquit, habet & rimam, qua excernuntur excrementa. Saxis hæret turbine ſurſum verſo. Quæ de teſtæ carniſque vſu in Purpuris Buccinisque dicta ſunt, huc poſſunt accommodari. Sic ille.

Deſcriptio.

Eiuſdem Capvt XVIII.

De Tvrbine Avrito.

HVnc turbinem ordine ſecundum collocauimus, quod magnitudine præcedenti proximus eſſet. Vocaſſe ſe turbinem Rondeletius auritum ait ob alterius turbinatæ parti aduerſi latam vtrimque appendicem. Eſſe autem hunc turbinem perelegantem, & rarum in mari Gallico. Teſtæ volumina tuberculis extantibus, pulchro ordine diſpoſitis diſtincta eſſe. Horum imaginem imitari artifices in vrceis efformandis, addita baſi. Addidi ego auriti Turbinis vel alterius ſtomboidis iconem inſignis equidem magnitudinis & pulchritudinis, Concha eſt tuberoſa atque anfractuoſa nec non & aurita. Pingitur prone & ſupine. Ora eius dentatę ſunt, vt in Concha Venerea: Color intus & in tergore ferrugineus, cætera croceus. Atque hoc etiam à Rondeletij figura plurimum differt, quod huius turbo fere ſit ſeſſilis, cum eius valde ſit oblongus: Simi-

Nominis ratio.

Similis plane eſt ſubſequens turbo, niſi teſtam ſuperne haberet leucophæi coloris. Cum hiſce meis Turbinibus non parum ſimilitudinis habent hæ poſtremæ conchæ, quarum prima mihi pro Trocho Nilotico albo, altera pro Trocho Nilotico maculoſo miſſa eſt, A

Capvt XIX.

De tvrbinibvs tvberosis.

IN Turbinum generibus hic iure numerabitur, inqt idem Rondeletius, qui à tuberculis multis tuberoſus cognominatur. Is ſiniſtræ manui proximus eſt, longus, tenuis, in mucronem deſinens. Huiuſmodi ſunt quidam albi, quidam nigri, quidam varii. Pollicis magnitudinem nunquã excedunt. In his cancelli cum parui ſunt, viuunt, auctore Ariſtotele: ſuntque longiores iis, qui neritarum ſunt hoſpites. Huius generis turbines in terra reperiuntur, qui cochlearum nomine comprehẽduntur: nam præter cochleas nullum teſtaceum genus in terra viuit. Eiuſdem turbinum generis B ſunt aliquot ſpecies diuerſæ, quædam longæ, tenues acutiores, læues, cuiuſmodi ſunt tres tuberoſo propiores. Alii poſtremi ſcilicet duo in pictura huic capiti præpoſita, inæquales, tuberoſi, ſcabri, virgati. Vita, moribus, ſubſtantia non differunt. Hucuſque ille. Ego iſtiuſmodi tuberoſos turbines plurimos obſeruaui, atque etiam hic aliquot depingam. Ex quibus qui prior eſt in ordine, & ſeparatim depictus, forinſecus cinerei nigreſcentis eſt coloris, albis tuberculis, ac ſpecioſis conſpicuus, intrinſecus amethyſtini circum oras ex cæruleo crideſcit. Habes deinde tabulam integram, in qua turbines exprimuntur quatuordecim. Numero primo turbo tuberoſus & aſper, in quo naſcitur cancellus. 2. Turbo ſtriatus ex monte erutus, 3. 4. 5. Turbinis tuberoſi & oblongi tres differentiæ. 6. Turbo alius ſtriatus ex montibus. 7. Alius lineatus & leuis. 8. Turbo circa caudam lineis quatuor protuberantibus. 9. Longus & acutus inſtar vnicornu. 10. Acutus, punctulis extuberantibus plenus. 11. Alius ex rubro & albo variegatus & inæqualis. 12. Tuberoſus alius & lineatus. 13. Tuberoſus extremo aliquantulum oblongo. 14. Turbo eſt muricatus. Quorum omnium icones habes proxima pagina.

Capvt XX.

De tvrbine angvloso.

ROndeletius exhibita hac icone, hic turbo, inquit buccinus ſatis ſimilis, quia teſtæ volumina ita à ſe diſcreta ſunt, vt in medio angulos efficiant, cognominatur angulatus. In turbinem tenuatur inferiore in parte, ſuperiore in longum & acutum roſtrum. Sic enim cum Plinio loqui poſſumus, qui purpuræ roſtrum dixit. Colore eſt marmoreo. Vſtus dentifriciis conficiendis vtiliſſimus eſt. Sic ille. Buccinæ item figuram referunt turbines iſti à me adiuncti: quorum primus oblongus eſt, & ſtriatus, è montibus erutus: alter ſtriatus & verrucoſus; item tres aliæ ex albo cinereæ.

Eiuſdem Cap. XXI.

De tvrbine mvricato.

TVrbo hic aſpectu quidem buccino diſſimilis eſt, ſed à tuberculis multis, breuibus quidem & obtuſis muricatus appellatur. Superiore parte tumidior eſt. Intus teſta purpurea eſt, foris D alba & veluti calce illita. Habes hic præterea octo alias vnica tabula icones, quarum aliæ angulato Rondeletii turbini accenſeri poſſint, aliæ vero muricato. Addidi item quatuor alios muricatos Turbines, qui iconi Rondeletii abſimiles omnino non ſunt, præſertim duo, vt icones oſtendunt.

Capvt XXII.

De tvrbine pentedactylo & Teſſerodactylo.

INter cochleas Plinius Pentedactylos quoſdam nominat. De hiſne turbinatis intellexerit, quæ proponimus, inquit Rodeletius, neſcio. Illud ſane omnibus notum eſſe poteſt ex turbinatorum definitione & natura, potius turbines eſſe quos hic expreſſimus, quam cochleas, cum in longum protendantur, voluminaque ſcabra & veluti ſtriata habeant, cum cochleæ maxime rotũdæ ſint, & turbine compreſſo, non extenſo. Dicitur autem Pentedactylos E turbo, quod quinque habeat appendices longas & acutas, ſi extremum turbinis annumeres. Alius eſt turbo, cui quatuor duntaxat ſunt dactyli. Ex his turbinatis alii ſunt albi, alii nigricant, alii varii ſunt. Ad primum genus, nempe pentedactylum redigendus eſt turben à me hic depictus, in quo animalculum conſpicitur, colore ſanguineo. Ad alterum vero quinque ſubſequentes. 1. 2. Turben eſt pentedactylos parte concaua, & conuexa depictus. 3. Alius ſed minus auritus. 4. Teſſeradactylos niger. 5. Pentedactylos cum eſchara,

* * *

Capvt XXIII.

De tvrbinibvs levibvs.

REperiuntur item in Turbinum generibus, qui nullis præditi ſunt Tuberculis, vt ex ſequenti hac tabula conſpicere licet, in qua primo loco datur Turbo albus glaber & obtuſus. 2. albus acutus & glaber. 3. lapideus, glaber ac leuis. 4. leuis item in ſtagnis degens. Præterea poſtea inter Turbines in ſpongiis deliteſcentes non pauci exprimentur, qui nullas habent, vel eminentias vel tubercula, vt mirum ſit, cur & Rondeletius ſeparatim de his non egerit. Ex eiſdem ſunt, quæ altera dantur tabula. Horum icones vide proxima pagina.

Capvt XXIV.

De tvrbinibvs intra spongias viuentibus.

SPongiæ cum ſecantur in fruſta, in iis maxima Conchularum omnis generis, Conchyliorum paruorum, buccinorum, turbinum vis reperitur. Cuiuſmodi aliquot, partim à Rondeletio, partim à me obſeruata, hic exhibebo, omnes enim perſequi infiniti eſſet operis ac vani laboris, nam quis eſt, qui cognitione ac verbis tantam naturæ rerum fœcunditatem aſſequi poſſet? Differunt hæc conchylia inter ſe genere, nam vel ſunt cochleæ, vel turbines, vel neritæ, vel vmbilici. Differunt & coloribus. Rondeletius de eo tantum paruo turbine ait, qui ſiniſtrę manui proximus eſt, rimamque longiuſculam verius, quam foramen habet, teſta non intorta, qui & intra ſpongias, & extra reperitur, cõchulaque lactea à candido colore nominari poteſt. Hac in fucis vtuntur mulieres, in ſucco pomi citrii diſſoluta & ſublimato, vt nunc loquuntur, permiſta: ſic enim facies ſplendidiores & candidiores effici putant. Sed quia ſublimatum, atque ſimilia faciem contrahunt, & corrugant vi & acrimonia ſua eas, peſſime ſibi conſulere arbitrati ſe recte ait Rondeletius, multoque vtilius fore ait in pinguedine felis diſſoluere. Huc accedit, inquit, quod hac fuciatione tanquam cruſta inducitur, cuius particulæ ſi exilant, atque eximantur, turpiſſime fucus C detegitur. Hanc conchulam appellant petite procelante, eamque equorum frænis & phaleris nonnulli accommodant. Ex iiſdem & gagatarum globulis mulieres monilia & cingula contexunt, præſertim viduæ, quæ lectus tempore, non niſi nigris candidiſque ornantur. Sed quæ equorum ornamentis adduntur, craſſiore, durioreque ſunt teſta, aliæ ſunt tenuiore & fragiliore. Vtræque & candore & figura ſimiles. Addo ego alias iſtiuſmodi turbinulorum effigies. Numero primo in tabula prima eſt turbinulus luteus maculis albicantibus. 2. Alius pariter flauus, ſed minor. 3 Flauus alius denticulatus. 4. Pellucidus ſubalbidus exiguus. 5. Albus tuberoſus alius. 6. tuberoſus alius ferrugineus. 7. ferrugineus alius maculis albis conſperſus. 8. Coloris eſt ferruginei magis ſaturati. 9. minor, albus, tuberoſus. 10. Flauus, ventricoſus, ſtriatus. 11. minus dilute ferrugineus, tuberculis plenus. 12. valde exiguus, albus & tuberoſus.

Differentia. *Vſus.* *Fucus mulierum.* *Porcelaine Gallorum.* *Equorum ornatus.* *Ab auctore obſeruatæ ſpecies.*

Altera tabula numero primo exhibetur turbinibus albus denticulatus. 2. item albus, oblongus, & in acutum deſinens. 3. albus alius. 4. & 5. alii duo ſubalbi ſplendidi & anguſti. Additur præterea turbinulus niueus, diaphanus & acutus: item alius minor diaphanus, & eiuſdem coloris. Altera tabula octo turbinum in ſpongiis etiam degentium habet icones, num. 1. niuei coloris eſt. 2. luteus, maculatus. Tertius ſubalbus, cineris maculis conſperſus. Quartus cinereus, albicans. 5. candidus, pellucidus, diaphnus, prone & ſupine pictus. 6. Luteus lineis quibuſdam albis inſtar coronæ cinctus. 7. Cinereus è puteo effoſſus. 8. E puteo pariter effoſſus, candidus, eminentiis quibuſdam per certa interualla diſpoſitis, quos duos poſtremos, quia cæteris fere hiſce nouiſſime erant ſimiles, addere libuit. Tertia tabella exprimitur Turbinulus niger lineis cinereis varius. Quarta turbinulus alter eiuſdem coloris: Quinta primo loco candidus & glaber, deinde caſtaneus leuigatus linea quadam ſubalba. Sexta exhibet turbinem primo acutum ſubnigrum: deinde album cum lineis quibuſdam roſeis: poſtremo alium albo & nigro varium. Septima primum datur Turben albus verrucoſus circa rimam aliquantulum dentatus. 2. Tuberoſus alius coloris caſtanei linea quadam alba per medium tranſcurrente. 3. cinereus ſeu ſubalbus pariter tuberoſus. 4. Ferrugineus. 5. minimus eiuſdem coloris. 6. item ex minimis, ſed præcedente oblongior. Septima tabula prius pingitur Turbinulus albus lineis purpuraſcenſibus. 2. alius candidus lineis ſaturate rubentibus. 3. elegans & lucidus, lineis item purpuraſcentibus ſtriatus. Alius maculis albis & rubeſcentibus totus conſperſus. 5. Alius item maculoſus. 6. totus ſubruber. 7. Omnium minimus depreſſus colore. Octaua tabula primo loco habes turbinulum album verrucoſum. 2. Ponitur turben albus acutus & leuigatus. Nona a que nouiſſima datur prius Turbinulus niger & albus. Secundus alius eiuſdem quaſi coloris. Tertius cinereus maculis albis. Quartus cinereus alius minutim elaboratus. Quintus ferrugineus macula alba ſpecioſus. Sextus totus candidus.

* * *

DE TROCHIS.
CAP. XXV.

HOc Turbinum genus Rondeletius à ſimilitudine inſtrumenti, quo luſitant pueri, Trochos appellat. Alii ſunt parui, inquit, qui à ſuperiore amplaque parte ſtatim in breue acumen deſiciunt. Alii oblongiores. Omnes leues ſunt, & varii. Teſta veluti cruſtis duabus conſtare videtur, externa minus nitet, quæ ſubiacet, vnionum eſt ſplendore. Præter Trochos duos adiecit Rondeletius aliquot diuerſos Stromborum formas, quarum aliæ ad Buccinorum, aliæ ad Conchyliorum ſpeciem accedunt. Vt ei vitio verti poſſe non inficietur, ſi quæ in hoc genere illuſtria ſunt, & à veteribus diſerte expreſſa, prætermitteret: ita curioſius certe, inquit, facere videremur, atque ſuperuacaneæ diligentiæ accuſandi eſſemus, ſi omnia & minuta Conchularum, Turbinum, Cochlearum genera perſequi vellem. Si quis enim otio abundans in marinis litoribus ſpatiari velit, & in ſaxa maris penetrare, totam iſtam rem in infinita iſta varietate verſari videbit. Genera igitur & illuſtriores ſpecies cognoſcendæ, atq; vt quæque vel minutæ vel neglectæ, vel nominibus non expreſſæ fuerint, ad genera ſua erunt reuocandæ. Sic ille. Et certe ſi quis omnia iſtæc conſimilia depingere velit, nunquam ſatis ea ob nimiam diuerſitatis copiam indagare poterit. B Adiunxi ego iconem Trochi maximi ſubflaui abſq; vllis tuberculis: item alterius plane pyramidalis. Adieci præterea pyramidalis figuræ Conchulas quatuor alias hic vnica tabella expreſſas. 1. Turbo ſeu Trochus colore partim amethestino, partim ſubalbo. 2. Alius caſtaneus lineis quibuſdam albis 3. Fuluus cum maculis albis: 4. partim roſeus, partim argenteus.

DE NERITE.
CAP. XXVI.

NHείτας apud Ariſtotelem Theodorus Gaza natices conuertit, ex Feſto fortaſſis, apud quem citante Calepino, ſic legitur: Narica eſt (Ioſephus Scaliger legit Narita) genus piſcis minuti. Plautus: Muriaticam video in vaſis ſtanneis, Naricam bonam & canatam, & taguma, quinas farras conchas piſcinarias. Naticem piſcem leges apud antiquos per t, non per r, & videtur à natando dictus. Hæc Feſtus. A recentioribus nerite vel Nerita effertur genere declinatione ſecunda: ego cum Zoographo, maſculino genere, declinatione prima, dicere malim. Sic enim Græci ſemper vſurpant. Habet autem ſyllabas omnes longas in omnibus caſibus, C quamobrem paroxytonum ſemper eſt, excepto nominatiuo multitudinis penanflexo, νηεῖται: ſic enim ſcribendum eſt, quanquam euulgati codices quidam Græci id non obſeruent. Nicander:

Ἠὲ καὶ ὄστρεα τόσσα, βυθὸς, ἅτε βοσκέται ἅλμης,
Νηεῖται, στρόμβοιτε, πλωτείαδές τε, μύες τε.

Nerites Wottono & Bellonio idem videtur, qui & ἀνηρείτης & ἀνάρειτης apud Athenæum dicatur: quibus conſentit Zoographus, quoniam & nomen idem eſt, prima litera tantum abundante in Anarite, vt ſolet hæc vocalis multorum vocabulorum initiis abundare: & genus quoque idem, nempe teſtaceum: & ſpecies, cochlea & natura adhærere petris. Apud Heſychium νήειτος ſcribitur, vt ἄνθρωπος, terminatione & accentu, his verbis: νήειτος, ὁ νηείτης: eſt autem conchylium cochleæ ſimile, & (colore) varium. Sed hoc modo ſcriptum, adiectiuum potius fuerit nomen, pro magno, copioſo, excellente, incomparabili: quo cum nihil aliud in eodem genere conferatur aut contendat: à νη, priuante particula & verbo ἐρίζειν compoſitum. Inde νηελύθμυθος, ᾧ οὐκ ἄν τις ἐρίσῃ πρὸς μύθους: & νηοίφυλλον, πολύφυλλον. Idem Heſychius νήειτον interpretatur pro D monte Ithacæ è regione Epiri: (quem aliqui ſic dictum accipiunt quaſi νήριστον, ὅ ἐστιν ἀνέριστον, διὰ τὸ πολὺ τῆς ὕλης, vt notauit Euſtathius) & adiectiue, πολὺ, ὑγρὸν, ἀεὶ ῥέον, χλωρὸν, θαλερὸν, ἁπαλόν. ſed pro copioſo & innumerabi vſitatius eſt ſcribere νήριθμον, à νη, negatione & ἀριθμὸς, quod eſt numerus. Ergo ſi quis neriten cochleam à magnitudine, vel pulchritudine, qua alias eiuſdem generis excellat, nominatam velit, bene eſſe iudicat Zoographus: alioqui νηρίτης ſit à νηρὸς, quod concauum & humidum ſignificat, vt νηρὸς ἰχθὺς, & apud Lycophronem νηρὸς μυχὸς, ὁ κοῖλος ἢ ὑγρὸς. Νηρὸς autem ſit à verbo νέω, νᾶ, quod eſt nato, cuius futurum eſt νήσω, vnde & νῆσος: quare Suidas eos reprehendit, quibus νηρίτης dicitur à Nereo: Nam ſi ita, inquit, fieret, ἐκ τοῦ Νηρεὺς, penultimam per diphtongum haberet νηρείτης. Idem fere ſcribit Varinus: cæterum neriten concham à Nereo deo marino ſic dictam, Zoographus ratione non carere autumat: quod is forte tali concha, tanquam elegantiore, buccinæ loco vti fingeretur: ſicut & Triton: quem viſum auditumq; in quodam ſpecu Olyſſipponenſis oræ concha canentem Plinius refert: nec ineptus ad hunc vſum nerites videtur, vtpote amplus & buccino ſimilis, Ariſtotele teſte. a Apud Oppia- E num inuenio ſcriptum νείριτης per ει diphthongum in prima ſyllaba. Teſtata, inquit animalia quædam in petris, alia in arenis naſcuntur:

Νειρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί.

Et rurſus de cancellis loquens vacuas ſibi conchas quærentibus

Εἴ τε τι νειρίτης ἔλιπε σκέπας, εἴ τέ τι κῆρυξ.

Gillius author eſt, neriten ab iis qui Adriaticum ſinum accolunt, etiam nunc antiquo nomine appellari, & ab Hiſpanis catalogum. Quidam referente Zoographo Gallice interpretantur petit Limaſſon de mer, id eſt, paruam cochleam maris. Hiſpani cochleam marinam in genere vocant almeia, vel caracol de la mar. Itali quidam neritas, naridole.

GENVS. FORMA.

NEritæ ſintne in turbinatorum genere, inquit Rondeletius, dubitauerit aliquis ex a Ariſtotele qui ſic ſcripſit: Προμηκέστερα δὲ ἐστιν τοῖς στρόμβοις (καρκίνια) τοῖς ἐν τοῖς νηρίταις, ἕτερον δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν νηριτῶν, τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιον, &c. Longior eſt qui turbinẽ ſubit, quam qui neritã cancellus, genus enim diuerſum eſt, quod in nerite degit, cætera quidem non abſimile, &c. Et paulo poſt ὅσα δὲ ἔχει μείζω τὸν ἀριστερὸν πόδα, ταῦτα ἐν μὲν τοῖς στρόμβοις οὐκ ἐγγίνεται, ἐν δὲ τοῖς νηρίταις ἐγγίνεται. Quibus ſiniſter pes grandior eſt, ii nunquam cum turbinatis hoſpitantur, ſed cum neritis tantum ineunt ſocietatem. Hic Ariſtoteles de Turbinibus & neritis, vt de diuerſis loqui videtur, atq; ab his veritas ſecluſiſſe. Sed ſi rem diligentius expendas, eam aliter habere cõperies. Nam nerita à turbinatis non genere, ſed ſpecie differt. Cum turbinatis igitur conuenit, quod teſta ſit clauiculatim intorta ſed rotunda & ampla, qua ab ea turbinati ſpecie diſtat, cui teſta eſt longa ſtrictaque. Ideo cancellus (de hoc enim in locis modo citatis loquitur Ariſtoteles) lõgior eſt qui in turbinatis longis hoſpitatur, quã qui in neritis, turbinatis quidem, ſed non longis. Qualis vero ſit nerita, & quod ſit inter turbinata collocanda, ita explicat b Ariſtoteles: Nerita teſta eſt leui, ampla & rotunda, forma buccinis proxima, pauper tamen non nigrum, vt buccina, ſed rubrum habet. Teſtæ annexum corpus eius medium firmiter eſt. Paſcuntur in mari tranquillo à ſaxis ſoluta: (enallage generis: pro neritæ ſolutæ:) at quoties flatus vrgent, cancelli hoſpites ſeſe in ſaxa recipiunt, neritæ ſaxis adhærent lepadum more & aporrhaidum ac cæterorum generis eiuſdem, nec niſi tegmine dimoto adhærent, quod velut operculũ poſſident. Vſum enim quem biualuibus pars vtraque, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus & in eadem os. Modus hic idem eſt aporrhaidi, purpuris, atq; omnibus generis eiuſdem. Hæc Ariſtoteles. Huiuſmodi Neritam eſſe arbitratur idem Rondeletius, cuius imaginem veram non magnitudinem ſic expreſſit. Eſt enim, inquit, concha ampla & capaci, rotunda, læui, turbinata, ad formam buccinorum accedente. Ex hoc genere fuerit cochleæ vel potius neritæ genus hic à me additum, colore, albido, diaphanum, venulis pluribus reſperſum, belliculo ad inſtar cochlearum inſigne: prope os quo continetur animal, tuberculum quoddam conſpicitur. Eſt autem figura eius rotunda. Rotundiorem autem eſſe nerites teſtã quam ſit turbinum Wottonus hinc apparere ait, quia oblongiorẽ formam recipit cancellus ille concharum hoſpes, à turbinis teſtæ forma, qui turbinem ſubit, quam qui neriten. Ego operculum neritę non vidi, habere operculum habemus apud Ariſtotelem interprete Gada, vbi ſic legitur. Natices & reliqua turbinata operculo quodam congenito carui patulæ appoſito clauduntur.

An è Turbinatorũ genere.

a Lib. 4. hiſt. c. 4.

Nerite vt à turbinatis differat.

b Lib. 4. hiſt. c. 4.

Saxis adhærent.

Teſta.

Operculũ.

GENERATIO. SENSVS.
Notatio.

NEritæ ſiue natices & patellæ teſte eodem Ariſtotele, rimis cauerniſque ſaxorum generantur, celeriq; incremento augentur. Quod ad ſenſus attinet, ait natices qui capiunt, non aduerſo flatu, ſed ſecundo adire, quoties eſcam perſequuntur: nec voce vlla ſed ſilentio agere, vtpote cum & olfaciant & audiant, nec fieri poſſe, vt aiunt, quin ſubterfugiant, ſi vox proferatur. Audiunt itaque & olfaciunt. Scribit Bellonius, in Mediterraneo mari, in quo æſtus non ita reciprocantur, piſcatores conchulas legentes in lintre eſſe oportere: eoſq; ſi neritæ, quæ tunc ſaxo extra aquam hærent, ſenſerint, tunc ſeſe à ſaxo ſoluentes, in mare præcipites ruere ſe conſpexiſſe. Atque hoc quidem eſſe putat, quod Ariſtoteles ait piſcatores neritas legentes tacere, ne ipſos fugiant. De Neritis hęc a Plinius: Nauigant ex his (è concharum genere) neritæ (alia lectio habet Venereæ,) præbenteſq; concauam ſui partem, & alterã (melior lectio non habet hic vocem, alteram) auræ opponentes, per ſumma æquorum velificant. Teſta quidem neritæ Ariſtotelis, cum cauitatem amplam habet, nauigationi idonea videtur, poteſt enim aerem copioſum capere & innatare facilius, ventoque impelli.

In ſaxis generari.

a L. 9. c. 33.

Nauigatio.

DE NERITA ÆLIANI.
CAP. XXVII.

ÆLianus, vt recte iudicare mihi videtur Rondeletius, longe aliter neritam deſcribit quam Ariſtoteles, vt ex eius verbis liquet, quæ ſunt huiuſmodi. Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine eximia ſpectatur, eo maris vbi ſordidũ vacuitas eſt, & tranquillitas viget, & in ſaxis ad imam maris ſedem adhæreſcentibus naſcitur. Hæc nerite appellatur. Hoc maxime, inquit Rondeletius ab Ariſtotelis nerita differt, quod illa magna ſit, hæc parua, nec mirum eſſe debet Ælianum ab Ariſtotele & Plinio in piſcium deſcriptionibus diſſentire, quod in pleriſque facit. Ex paruitate, & pulchritudine formæ Aeliani neritam eſſe colligimus eam quæ capiti præfixa eſt. Punctis nigris eleganter diſtinguitur, teſta intus purpurea, in margine candida. Quod ſi quis neritam inter cochleas reponere voluerit, non valde refragabor. Hæc ille. Addidi aliquot icones: prima & ſecunda nigris punctis reſperſæ ſunt Tertia ſecundæ ſimilis ſed rubicundior, in qua cancellus latet, quarta ad cinereum vergit. Habes deinceps triginta duas diuerſas ſpecies duabus tabulis expreſſas. In prima tabula, prima & ſecunda albo nigroque variæ: item tertia & quarta: quinta caſtaneæ colore eſt maculis rubris. Sexta caragnuola vulgo Genuenſibus dicitur, detracto, cortice ſplendens, albonigra: ſeptima caſtaneæ coloris habet maculas. Octaua cinerea eſt maculis ſu-

Deſcriptio.

Aeliani Nerita.

Nerita auth. rũ.

lis ſupernerubeſcentibus, infra nigrantibus. Nona ex albo ad luteum vergit, trochi forte ſpecies vti etiam erat octaua præcedens, & decima ſubſequens, candida, verrucoſa. Numero vndecimo exprimuntur tres neritæ minimæ, vna alba cum rubris maculis. altera candida ſine maculis tertia tota lutea. Duodecima nerite eſt alba ſtriata, lineis fere aureis. Decimatertia maculas habet leucophæas Prima in ſecunda tabula expreſſa. Nerite eſt rubra & alba maculis etiam inferius nigris. 2. Alba & fuſca, colore intus argenteo. 3. Rubra & alba. 4. Glabra candida punctis ſubferrugineis. 5. Aſpera maculis longis & albis. 8. ſubalba & fuſca. 7. Fuſca maculis albis. 8. Subrubra maculis albicantibus. 9. Fuſca & albicans. 10. Alba ſubcinerea. 11. Cinerea fere tota punctis candidis. 12. Caſtanea punctis item candicantibus. 13. Argentea. 14. Leuis tota cærulea. 15. Cineritia virgata. 16. Parua flaueſcens. 17. Caſtanea cum corona alba. 18. Subcinerea. 19. Nerite colore caſtaneo ſubobſcuro.

DE NERITE BELLONII.
CAP. XXVIII.

Deſcriptio.

Bellonii Nerites, cuius hic iconem & deſcriptionem ex eo propono, an cum alterutro Rondeletii Nerite conueniat, non temere dubitauit Zoographus: genere ſaltem, ſi non ſpecie conuenire videtur Bellonius ita depinxit hac addita deſcriptione. Nerite quoq; turbinati generis Conchula, teſtam in anfractum intortam habet: qua penitus incluſa, nulla ex parte præterquam capite conſpicua eſt. Vulis Lutetiæ, Armoricis Bigornet & Bigornaeu vocari ſolet, apud quos tanta eſt huius piſciculi frequentia, vt ſummo prouentu indigenæ, dum æſtus abſceſſit, magnos aceruos è ſaxis legant ac Bulliant (bullire faciant) carnemque è teſtis (quo leuius ferantur) eximant, & accolis mediterraneorum tractuum diuendant. Pulmenta autem quæ ex his conficiuntur, minio tincta eſſe dixeris: quod à rubro ipſarum papauere prouenit. Priſci enim (Ariſtoteles, vt ex Rondeletio recitaui) naticem ſiue neritam, teſtam habere læuem amplã, rotundam buccino ſimilem: papauere tamen non (vt buccinũ) nigro præditam, ſed rubro. Eſt enim id papauer, excrementitium quiddam, membrana obuolutum, omnib. teſtaceis generibus præcipue eſculentum. Natices ſua ſaxa relinquunt mari tranquillo, ac ſordibus vacuo, vt paſcantur.

Teſta qualis.

Teſtam habent leuem, rotundam, exiguam vt neque in Oceano, neq; in Mediterraneo pollicis craſſitudinem excedãt. Huius autem carnes vulgus Græcum crudas edit, quibus appetentiam maxime excitari ait, & potiſſimum, ſi cum cæpis etiam crudis comedantur.

DE COCLEIS.
CAP. XXIX.
ÆQVIVOCA.

Heſychius κοχλίας (ſic autem potiſſimum Cochleæ Græcis vocantur.) non ſolum exponit τὰ ἐδιόμενα ζῶα, animantia quæ in cibi vſum veniunt, ſed etiam τὰ ἐν τοῖς ὀργάνοις ξύλινα. Et a Vitruuius Cochleam deſcribit, qua magna vis aquæ poſſit hauriri, ſed non tam alte tolli quam rota. Fieri autẽ eam è tigno per octo craſſitudinis diuiſiones inuolutos habente canales, & iuſtam Cochleæ naturalemque imitationem: verſationes facere hominibus calcantibus. Sic idem li. 5. c. 11. dicit: Cochleis rotis, tympanis collocatis, locus exinaniatur. Ac alibi: b Torcular ſi non Cochleis torquetur, ſed vectibus & prælo premitur. Meminit eius machinæ etiam Athenæus & Diodorus Siculus, & vterque Archimedis inuentum eſſe inquit. Sentina, inquit Athenæus, in naui maxima Hieronis & ſi plurima erat, exhauriebatur tamen ab vno homine διὰ κοχλίου (hoc eſt, Cochlea ſic dicta machina,) commento Archimedis. Diodorus vero in 5. libro ait: de Hiſpania ſcribens, eiuſq; fodinis Subtus terram reperiuntur nonnunquã flumina decurrentia quorum curſus ſæpe quæſtus vi magna recedunt: aut quod mirabilius videtur, Cochleis, quas dicunt Ægyptiacas, diuertunt, ab Archimede, cum in Ægyptum profectus eſt, adinuentas. Eiuſmodi inſtrumentis loca, vbi metalla effodiuntur, eiecta ſuperius aqua, ſumma arte diligentiaque exſiccant. Author promptuarii neſcio ex quo authore nobis hoc inſtrumentũ deſcribit: Cochlea (inquit) hauſtorium organum, quod vulgus pompam appellat: In medio rota eſt, quæ dum à calcantibus verſatur, machina introrſum clauiculatim detorta, inter ſtrias & ſtrigiles aquas exorbet ex aquario ſepto & retrorſus emittit. Et rurſus: Cochlea in torculari lignũ eſt erectum clauiculatim, id eſt, ſpirulatim & capreolatim ſtriatũ: quod per medium prælum ſtriatum & ipſum tranſactum, vertigine ſua tollendo demittendoq; prælo inuentum eſt. Vulgo (à Gallis puto) viſa torcularis dicitur. c Vitruuius nominat alibi aſcendentem machinam; de qua Gulielmus Philander: mox (inquit) vocabitur acceſſus, Græc: ἐπιβάθρα. Suſpicor autem fuiſſe machinam quæ occulto quodam artificio & expeditis machinationibus in ſublime creſceret; & in eam altitudinem educeretur, quæ opus erat: tum retinaculis ſiſtebatur. Poterant & tabulata excitari cochleis quo pacto in torculari prælum tollimus & deprimimus: niſi interpretari velimus dictum de machina, quam tollenonem Vegetius appellat. Eiuſmodi torcularia ſiue cochleas nobis vocantur torchi, Germanis pres, Belgis pors, eorumque fere vſus eſt ad exprimendum, vnde Palladius: In cochlea exprimit Eadem vel ſaltem ſimilia intellexit Plinius dum ait: Intra centum annos inuenta torcula Græcanica, mali rugis per cochleas bullantibus, palis ,, affixa arbori ſtella, à palis arcas lapidum attollẽte ſecum arbore quod maxime probatur d Oribaſius in libro de machinis cochleas inſtrumenta chirurgica deſcribit item cochleam fœminam, quæ Græce πηλικόχλιον appellatur, nos breuitatis cauſa lectorem ad

a Lib. 10. c. 19. *Coclea inſtrumẽtum.* *b L. 6. c. 8.* *Cochlea inuẽtum.* *Pompa inſtrumentũ.* *c Lib. 10. c. 19.* *Tolleno.* *d C. 4. & 5.*

ipſum remittimus. Gul. Budæus cochleas & ſcalas cochlides dici ſcribit in ædificiis, quod anfractuoſæ ſint, in modum cochlearis [illegible] ſtæ, & quod clauiculatæ & torili ſtructura [illegible] euadant, cuiuſmodi ſunt, (inquit) in ædificiis Gallicis ſcalæ. [illegible] ſcala apud Philopon. in Proclum, [illegible] Zoographus [illegible] i. cochlea. Ex Strabone quoque libro poſtremo affertur κοχλίας pro ſcalarum genere, cuius ſcapum [illegible] libramentum: ſed perperam, vt vult author theſauri linguæ Græcæ, orto nimirum (ait) errore ex latina lingua, in Græco enim κοχλίας legitur pag. 347. de Paneo ſeu Panis fano, [illegible] cochleam aſcenditur. Athenæus vocat [illegible] Erat præterea tormenti genus cochlea vocatum quo principibus [illegible] Laurentius Surius S. Ionam à Magorum principibus [illegible] regis Perſarum. quod tormenti forte fuerit equuleus cochleatus [illegible] cuius meminit Pomponius in decuma fullonis, vt citatur à Nonio: vbi [illegible] in cochleatum equuleum [illegible] Ego de hocce tormenti genere per ocium aliquando [illegible] conſcripſi. Præterea Zoographus [illegible] forum fuiſſe locum, quem ſcalas vocabant annularias [illegible] eruditiores ita nuncupatas augurantur ab annularis [illegible] propendentibus annulis. Aliorum [illegible] in cochleæ formam effingantur & orbiculata figura rotunda [illegible] quod genus cochlium dicitur. Suidas quidem & Varino [illegible] partem circum agitur: ſiue de gradibus per ſcalas [illegible] pias: ſiue de viis itinerum [illegible] aliquando viæ ſunt. Cælius Rhodoginus [illegible] rius, ſinuoſas (vtor interim eius verbis) [illegible] Sed Polluci κοχλίας [illegible] Et Plutarch. cochleæ inſtar [illegible] torqueri ait. Eſtque etiam cochlea genus [illegible] Varro, vbi teſtudinem deſcribit [illegible] nutriuntur: oſtium (ornithonis) [illegible] & potiſſimum eius generis quod [illegible] cauea, in qua [illegible] pugnare ſolent. Inſtrumentorum [illegible] mus, ſcalis & viis cochl[illegible] tim, capreolatim, retorta, anfractuoſa [illegible] molao vero etiam cochleæ nominantur [illegible] morbos fici arboris Porro cochlis [illegible] reperio apud Pollionem Trebellium in Zenobia [illegible] ,, conciones galeata proceſſit [illegible] pendentibus per vltimam fimbriam [illegible] (inquit Cælius Rhodoginus) [illegible] libus vero corriuatum. Hermolaus [illegible] dem ex flumine rotundum [illegible] quod & ſe aliquando expertum teſtatur. [illegible] chlax marinos calculos ſignificare dicitur [illegible] cochleæ dicuntur [illegible] militudinem. Et Cælius Rhodoginus [illegible] thoribus eſſe ait, fluuiatiles [illegible] los, item charmadia & cochacias [illegible] tur. [illegible] fluuiatiles & marini lapides [illegible] colatino, κόχλακας exponi lapides [illegible] lutatione, glareas, ſed ſine authore. [illegible] rupta videtur & κόχλακες legendum. [illegible] eum Heſychius [illegible] grammatici interpretantur, [illegible] ripis vel maris littoribus reperiuntur, [illegible] ponunt κοχλάξ. Etymologus [illegible] fieri ait: Thucididem tamen [illegible] Rhodoginus eoſdem lapillos [illegible] licos (vt eſt apud Ciceronem [illegible]) communem Ariſtoteles in mechanicis [illegible] crocas. Quærit enim (inquit) quid ſit [illegible] bus aut teſtis grandioribus ſiant, quæ vocantur crocæ.

Scala Cochlides. *Tormenti genus.* *Eculeus cochleatus.* *Cochlium.* *Aurium ambitus.* *Oſtij genus Varroni.* *e Lib. 3. de re ruſt.* *Pro capitis ornamento.* *Lapis in flumine Cochleæ figura.* *Vmbilici qui lapilli.* *Crocæ.*

SYNONYMA.

Chometh Hebraicam dictionem Leuitici vndecimo, & decimoquarto Numeri D. Hieronymus interpretatur [illegible] omnino ſignificare putat Zoograph. Aliis eſt Limax, vt Teſtudo. vel Cochlea terreſtris ſecundum Rab. Dauid in lib. rad. Sed teſtudinis nomine pro cochlea multi latini ſermonis imperiti abutuntur. Schabul. potius limax eſt, vt Dauid Kimhi interpretatur, & Rabbi Salomon Pſ. 58 conſentit Abraham. [illegible] Chaldæus vertit [illegible] beleſa: Arabs Liſchmat [illegible] Hieron. [illegible] vermis. In triſingulari [illegible] ta pro cochlea: pro limace vero chomet, chumer, Sachel, Limace, [illegible] Halzum Serapioni commune eſt nomen cochleæ [illegible] ſtri. Syluaticus quoque c. 324. ait Halzum eſſe [illegible] Serapione vſurpatum in ea ſignificatione [illegible] lib. 2. halzum ſcribit & interpretatur limaces. Albertus [illegible] dem interprete: in hiſtoria animalium vocabulum [illegible] Græce apud Ariſtotelem concha legitur. Vnde & Haalcen [illegible] corrupta puto apud eundem Syluaticum [illegible] cochleæ marinæ, item Sadaf: Auicen. limaces terreſtres [illegible] in planta agni caſti: ſed forte ab agno limaces illi [illegible] dicendi

Chomet. *Schabul.* *Liſchmat.* *Lul.* *Chomet.* *Chumer.* *Sachel.* *Limace.* *à Halzum.* *Haalcen.* *Sadaf.*

fuerint: Lulientia vero ſpecies limacum: cæterum innumera apud ipſum vocabula corrupta ſunt, vti etiam hæc barbara nomina, Caſia, Cotia, Coliris pro limace accepit. Κοχλίας volunt Ariſtoteli vocari cochleas terreſtres, Gaza limaces reddit, vt vbi habet in tertio de generatione cap. 11. Teſtatorũ genus naturam proportione plantis reſpondentem (ἀντίστροφον) habet: hinc eſt quod nullum in terra gignitur, aut paruum, quale genus limacum eſt (τὸ τῶν κοχλιῶν) & ſi quid huiuſmodi aliud ſit, ſed rarum: at in mari ſimiliq; humore multa & varia gignuntur. Genus plantarum contra, &c. Confunduntur apud Græcos, vel ipſum Ariſtotelem κόχλος κοχλίας, vt annotauit etiam Wottonus: fere tamen Ariſtoteli κοχλία vmbilicum, id eſt, cocleam marinam ſignificat, κοχλίας, vero terreſtrem cochleam. Maſſarius quoque κόχλον apud Ariſtotelem ait eſſe animal teſtaceum, & aliud quam Limaces, à Theodoro dictum vmbilicus, hoc (inquit) & cochlian eſt vbi Ariſtoteles appellet, ſicut limacẽ quoq; cochlon. Verba a Ariſtotelis vbi diſtinguit diſertiſſime, hæc ſunt: τὰ ὀστρακόδερμα τῶν ζώων, οἷον οἵ τε κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα. Gaza vertit: Vt Vmbilici, cochleæ, purpuræ (quod non eſt in Græcis codicibus noſtris,) & omnia quæ oſtrei aut conchæ nomine appellamus. Et paulo mox: Οἷον οἵ τε χερσαῖοι κοχλίαι καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ ὁ κόχλος καὶ τὰ πολλὰ τὰ στρομβώδη. Idem tamen Gaza κόχλους & κοχλίας nonnunquam vmbilicos vertit, quod cum reprehendit Wottonus, ipſe quoque reprehendendus videtur, nam licet ex Athenæi libro 2. quem citat conſtet, quod vmbilicus quem Theodorus pro κοχλία dixit libro 5. hiſtor. anim. idem ſit quod cochlea. rectius tamen Rondeletius pronunciauit, vmbilicum Ciceroni non totum genus cochlearum marinarum, ſed ſpeciem aliquam ſignificare. Rondeletius κόχλος dici putat, quod habeant τὰ ὄστρακα κυκλοτερῆ. Etymologo vero dicuntur παρὰ τὸ κόχλω, τὸ γυρίζω ἢ παρὰ τὸ ἑλῶ, τὸ συστρέφω, καὶ πλεονασμῷ τοῦ κχ. κοχλίας. Κοχλὶς & κοχλίδιον diminutiua ſunt, ſignificantia paruam concham ſeu cochleam, conchulam, cochleolam, vt ait author theſauri linguæ Græcæ. Poſterioris meminit Suidas quoque, eſſe dicens εἶδος ζωυφίου. Etymologus κοχλίδιον diminutiuum fieri ait à κόχλος, & alias ait fieri à κοχλίας, vt à κοιλία κοιλίδιον. Κόγχος ab Heſychio exponitur κοχλίας: & quem Epicharmus κόγχον σέσιλον appellat, eum Dioſcorides κοχλίαν σέσιλον. Epicharmus, inquam, apud Athenæum libro ſecundo dicens, κόγχον δὲ σέσιλον ἄπαγ᾽ ἐς τὸν φθόρον, cochleas quæ σέσιλον dicuntur, abiice in malam rem. Et b Dioſcorides τὸν σέσιλον κοχλίαν eſſe παρακτικὸν κοιλίας καὶ στομάχου εὐμετάποιον. ita autem vocat quæ vepribus & frutetis adhærent. In eodem loco apud Athenæum Apellas cochleam ait vocari à Lacedæmoniis σέμελον. Apollodorus vero lib. ſecundo Etymologiarum quaſdam dici κωλυσιδείπνους, id eſt, vt Dalechampius in ſuis ſcoliis explicat, tam amplas vt ſingulæ ad cænam ſufficiant & alia fercula tangi prohibeant. Quidam (inquit) legunt colycideipnos quod colyciis ſimiles ſint illæ cochleæ. Iſaacus Caſaubonus alios Grammaticos hæc aliter tradere ait. Spartanis enim cochleas dici σεσίλους: ſimpliciter vero cochleas appellari σεμέλους. Heſychius σέσηλοι, κοχλίαι, Λάκωνες. Idem, σέμελος κοχλίας. Viderit vero Apollodorus quam ſit verum cochleas quaſdam fuiſſe κωλυσιδείπνους appellatas. Ego exiſtimo contrarium eſſe verum, & τοὺς κωλυσιδείπνους qui ſerius ad condictam cœnam ventitarent, & moram facerent diligentioribus quos vocabant τρεχεδείπνους, conuiuiali ioco dictos eſſe κοχλίας: quod cochleam vincerent tarditudine, vt ille ait apud Plautum, plurima ſunt hoc genus συμποτικὰ ἀστεΐσματα in ſcriptis veterum. Suſpitio eſt ſcripſiſſe Apollodorum in explicanda origine huius vocis, ortam videri à κόχλω verbo antiquo idem ſignificante ac γυρίζω, roto: aut ab, ἑλῶ τὸ συστρέφω (hæc ſunt grammaticorum ineptiæ) ἑλίαν primo, deinde κοχλίαν dictum quod non recta procederent, ſed per gyros, παρ᾽ ὃ καὶ κοχλίας λέγεσθαι τοὺς κωλυσιδείπνους. Hæc aut ſimilia Apollodorus: quæ lecta negligenter & properanter, neque intellecta ab eo videntur, qui hæc ita ſcripſit, ſiue Athenæus, ſiue eius Breuiator. Hactenus Cauſabonus. Σελάτης, Heſychio & Varino eſt quoque κοχλίας, forte σέσιλος, Σέμελος, κοχλίας iiſdem, Σεμελοιείδαι, οἱ αὐδ᾽ κελώφους, οὓς ἔνιοι λίψανας. Σίσυλλος, νόμισμα (νόσημα forte) καθάπερ σκωληκίασις, καὶ ζῶον τι apud eoſdem, Πωματίας, ὁ κοχλίας exponit Varinus per o breue in prima inepte, debet enim per o productum ſcribi πωματίας, quoniam πῶμα operculum eſt. Φερέοικος, id eſt, domiporta, epitheton cochleæ pro ipſa cochlea vſurpatur ab Heſiodo:

Ἀλλ᾽ ὁπότ᾽ ἂν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἂν φυτὰ βαίνῃ.

quanquam enim de terreſtri loquitur, cochleis tamen omnibus teſta opertis commune eſt epitheton, & teſtudini quoque, quod notat quoque Varinus, φερέοικος, & φέροικος, exponens κοχλίας, ἢ χελώνη. Sunt qui pherecœcon deſcribant animal album, ſimile muſtelæ, quod ſub quercubus & oleis naſcatur aut verſetur, (ὑπὸ δρυσὶ καὶ ἐλαίαις γινόμενον,) & glandibus veſcatur, ſic dictum ab Arcadibus: alii inſecti genus veſpa maius faciunt: ſuper qua voce conſule partim Heſychium, partim Etymologum. Ἀεροπός eidem Heſychio, vti & Varino eſt κοχλίας: forte παρὰ τὸ ἕρπειν. Atque ita exponunt Ξιφίδρια: ſed ordo collocationis & analogia vocabuli antepenultimam per y ſcribi poſtulant: vt à ξίφος diminutiuum ξιφύδριον fiat, ſicut à μέλος μελύδριον: quãquam & alterum diminutiuum ξιφίδιον in vſu eſt, & receptiore, vt puto. Pro κοχλίαι in multitudinis numero κοχλίαι ſcripſerim: ſed magis probo; quod alibi apud eoſdem reperio σκιφύδρια, genus conchylii, pro ξίφος quidem aliter etiam σκίφος proferri ſcio. Eiſdem χαμαιδύτοι, ſunt κοχλίαι: Videntur autem cochleæ terreſtres ſignificari ab eo quod terram ſubeant, quod & troglodytæ vocabulum ſonat: item χαμαιδελίαι,

Κοχλίας. *Vmbilici hiſt.* *Wottonus reprehen.* *Vmbilicus quid Ciceroni.* *b Lib. 2. c. 11.* *Σέμελος.* *Σέσηλος.* *Σελάτης.* *Πωματίας.* *Domiporta.* *Pherecœcon animal.* *Ἀεροπός.* *Χαμαιδύτοι.* *Χαμαιδελίαι.*

χελῶναι, καὶ αἱ νωθρότατοι τῶν κυνῶν: οἱ δὲ τοὺς κοχλίας. Ἀχραδάμυλος, ὁ κοχλίας eſt Tarentinis, eiſdem ſcribentibus. Videntur autem & μύλλος hic terreſtrem cochleam aut ſpeciem ſignificare. Ἀχράδες pyri ſylueſtres ſunt, μύλλειν Grammatici interpretantur πλησιάζειν. μύλλον obliquum, incuruum, tortuoſum, & leue, vt videtur. Inuenitur & πῖλος κοχλιός, apud Heſychium, malim πῖλος, κοχλίας vt πῖλος ſit genus cochleæ quoddam à figura pilei (quem Græci πῖλον vocant) ſic dicti, ſiue is in acutum exeat, vt Strombi, ſiue forma ſit rotunda, vtraque enim cochleæ tum in mari tum in terra reperiuntur. Ἀβρότων apud Varinum legitur, diciturq; eſſe genus cochlearum, ſecundum alios locuſtarum, ſecundum alios apum. Quibus addit quoſdam legere ἀπρότων, eoque nomine intelligere λῃστῶν, prædonum ſeu latronum. Ex quo intelligitur, hoc ἀβρότων ſiue ἀπρότων eſſe pluralis numeri & genitiui caſus, non autem nominatiuum ſingularem, vt exiſtimarent vulgaria lexica. Colyſidipnos (κωλυσιδείπνους, vocari cochleas quaſdam Apollodorus libro ſecundo. Etymologiarum teſtante Cælio author eſt. Et in Plutarchi ſympoſiacis tardiores conuiuæ nuncupantur colyſidipni. Quibus autem cochleis hoc nomen conueniat, & quam ob cauſam dubito. Coniicio autem terrenum eſſe genus, quod vel cito ſaturet, & edendi auiditatem circuncidat: vel vomitu aut aluo cibos ingeſtos egerat. Græcorum vulgo hodie κοχλίος vel σάλιγγας nominatur. Λεῖμαξ, animal ſimile cochleæ dicitur Heſychio & Varino, quæ vox non abſimilis eſt cum dictione limax latinorum, quæ cochleam terreſtrem ſignificat, eamque vel teſta opertam, vel nudam. Plinius limaces à cochleis manifeſto diſtinguit inquiens: Beſtiolarum genera quædam herbis innaſcuntur, raphano erucæ & vermiculi, item lactucis & oleri: vtriſque hoc amplius limaces & cochleæ: quo loco limaces cochleas nudas haud dubio ſignificant. Accipitur tamen apud claſſicos ſcriptores pro cochlea teſta cooperta, vt apud Columellam hoc verſu:

Implicitus concha limax, hirſutaque campe.

Vbi notandum etiam limacem in maſculino genere accipi: cum Plinius fœmininum faciat, dum ait: Limacis inter duas orbitas nuentæ. Recentioribus indoctis Limacia pro limace nominatur. Albertus Limacem ait nomen accepiſſe à limo in quo generatur & nutritur, & Feſtus Pompeius limaces exponit cochleas à limo appellatas, quod facit quoque Columella in decimo; intelligit autem, vt putat etiam Grapaldus, terreſtres. Cochleam grammaticis recentioribus, proprie teſta limacis eſt, licet quandoq; pro ipſa limace quæ teſtam habet accipiatur. Eſt a. proprie limax (inquiunt) quæ ſine teſta eſt; cochlea vero quæ teſtam habet. Zoographus de terreſtribus cochleas plerumq; intelligit, cum ſimpliciter proferuntur: Sæpe enim de vtra loquantur (inquit) authores, exprimunt terrenæ aut marinæ diſcrimine expreſſo. Ariſtoteles quidem etiam pro marinis aliquando ſimpliciter cochleas nominat, ſed vbi argumentum huiuſmodi eſt, vt diſtinctione opus non ſit. Eſt quando generis inſtar ponitur, & communem aquatilibus pariter ac terrenis naturam indicat. Gaza cochleas terreſtres vertit limaces. Sunt qui apud Plinium cum nominat cochleas quæ eduntur, velint terreſtre genus intelligere videri, quibus ego libenter aſſentior. Cardanus in lib. de Varietate rerum cochleæ ſignificato abutitur, cum pro omnibus conchis generatim accipiat. Albertus cochleas & teſtudines vna cum aliis indoctis turpiter confundit. Apud Marcellum Empiricum coclea paſſim ſcribitur ſine aſpiratione. Cælius Rhodiginus alicubi cochliam per i in penultima ſcripſit. Cochleolam latine dixit Grapaldus, latinis vocabulum hoc generis maſculini, κοχλίας vt Αἰνείας, vnde genitiuus, pluralis κοχλιῶν circumflexus, non paroxitonus, vt quidam inepte ſcribant, formatur, omnis enim primæ declinationis genitiuus pluralis circumflecti debet, tribus exceptis, χλούνων, χρήστων, ἐτησίων. Et Pauſanias κόχλον Λακωνικὴν fœminino genere protulit. Et in arcadicis, τοὺς Τρίτωνας φυσᾶν φασι διὰ κόχλου τετρυπημένης. Ariſtoteles tamen maſculino genere effert. Primam huius vocabuli Græci & latini aliquando corripiunt. Serenus:

Contritis prodeſt cochleis perducere frontem.

De Muribus in batrachomyomachia

Κόρυδες κοχλίων λέπτων πάρα τὰ φερέλυπτον.

Anaxilas apud Athenæum in ſenario:

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ,

Iſidorus cochleam per diminutionem dici ſcripſit quaſi conchulam, quod vt ineptiſſimum reprehendit Zoographus. Buouolo Italis commune nomen eſt marinæ & terreſtri: non tamen quamuis marinam cochleam; ſed maiuſculam ſignificare puto. Maſſarius Bubalos Venetis appellari ait quia equinam vel potius bouiuam effigiem referant. Sunt alioqui qui cochleam Italice interpretentur la Maruza, la Zameruca. Nobis vt & in pleriſque Italiæ locis limax eſt lumaca, lumacha, lumaga, ſed apud Tuſcos chiocciola, & nicchio. Marina Hiſpanis & Luſitanis caramuyo dicitur, notante Amato Luſitano, ab aliis almeia vel caracol de lamar: ſed hoc poſterius, vt & coragulo ad neritem priuatim pertinent. Rondeletius vero Hiſpanis & Prouincialibus Scaragol vel cagarolo; cochleam terreſtrem ſignificare tradit. Galli vocant limaſſon, eſcarcot. Germani ein Schneck vel Schnegg communi ad terrenas & marinas nomine etiam Schnegel: Flandri & Brabanti Slecke, Hollandi vero Slegge vel Slagghe. Angli non proprie dicendas cochleas ſed conchas biualues quaſdam vt pectunculos Gokles appellant: alias à Snayle dicunt: Bohemi & Illyrii Hlemyzd vel hlemayzd.

Ἀχραδάμυλος. *μύλλος.* *Ἀχράδες.* *Πῖλος.* *Ἀβρότων.* *Colydiſipnos.* *Λεῖμαξ.* *Limax an à cochleis differat.* *Limacis etymologia.* *Cochleas & teſtudines Albertus confundit.* *Ortographia cochleæ.* *Proſodia.* *Iſidori error.* *Bubali.*

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Differentiæ à magnitudine. Figura. Victu.

COchlearum ac potiſſimum terreſtrium differentiæ (inquit Zoographus) ſumuntur vel à magnitudine, vnde minores & minutæ dicuntur: vel à figura vnde longæ, latæ: vel à colore, ſunt enim albæ, nigræ, fuſcæ, ruffæ, variæ: vel à teſta, qua aliæ carent, teguntur aliæ, vnde nudas & tectas cognominant: vel à regionibus, quod aliæ ſint vulgares, indigenæ, noſtrates, aliæ peregrinæ: vel victu, præſertim ex plantis: adhærent enim aliæ aliis quas appetunt, fico, lauro, aſphodelo, carduis, aut foliis gregatim, vt ait Plinius: Et forſan earum quædam gregatiles ſunt: aliæ vel omnino nõ ſunt, vel minus gregales: Vel à vita, ſeu locis, in quibus degunt: & barũ aliæ latitant ad tempus, aliæ ſemper. Quæ exeunt, aliæ herbas petunt humiliores, aliæ altius frutices aut arbores ſcãdunt: vel cibi ratione ad homines: aliis enim veſcuntur vt vulgatibus teſtatis maioribus, aliis abſtinẽt, vt minutis & nudis omnibus noſtri: in Africa enim aliud nudarum genus eſt. Quod ad differentiam attinet, quæ à magnitudine dependet, *a* Ælianus in mari rubro cochleam naſci teſtatur, cũ ſpecie pulcherrima, tum maximã, teſta purpurea, & in eius medio ſpira ſiue voluta, mira colorũ varietate & veluti floribus natiuis diſtincta. Sertum (inquit) diceres ſummo artificio & ornatu contextum, è floribus multiiugis, viridibus, aureis, rubicundis, per æqua digeſtis interualla. Et Petrus Gyllius ait ſe vidiſſe cochleam marinam, quæ ad eam magnitudinem accederet, vt tantum vini caperet, quantum piſcator exſiccare vno prandio poſſet. In Aegypti Nilo grandiſſimæ feruntur vocales vlulantium expreſſa ſimilitudine. È cõtrario And. Matthiolus refert in doctiſſimis ſuis commentariis in Dioſcoridem in agro Romano cochleas quaſdam eſſe paulo maiores lupinis, quæ autumno quorundam carduorum caulibus aceruatim cohærentes innumeræ videantur. Hę forte fuerint quæ à Plinio minutæ dicuntur, quas tamen alias ſimpliciter ita nominat, alias latas, longaſue cognominat, nominat vero latas aliquoties, vt inter remedia patebit. Zoographus quoq; apud ſuos (Heluetios) in terra, vt hortorum & in collibus apricis exiles quaſdam teſtas cochlearum inueniri tradit in mucronem turbinatas, plerumque ſemper vacuas: ſed animal in eis deprehẽdere non meminiſſe: Strombos terreſtres (inquit) dixeris. Præter latas in figuræ diſcrimine etiam oblongæ ſunt atque inter has quibus (vti Vuottonus notat) tubæ loco vtuntur tubicines: Echinophoros vocant, aliqui eclinophoros. Sunt aũt hæ marinæ, ex quibus etiam dantur rotundæ in oleario vſu quibus ſcilicet oleum effunditur, & penedactyli & quibus clauicula in acutiſſimum acumen intorquetur. Eiuſcemodi figuræ cochleas, nimirum oblongas forte omnes Strombos eſſe dicemus: obtuſiorum vero & rotundiorum plerasque vmbilicos, præſertim quæ magnæ non ſunt, vt oleariæ. Inter terreſtres cochleas reperiri albas nigras, magnas, paruas, mediocres annotauit Matthiolus, & ante eum Albertus limacem inueniri ait, albam rubeam, croceam & nigram. Sed Albertus limaces cum teſtitudine confundit. Tamen Adamus Lonicerus Limaces ruffos, alios nigros conſpici etiã ſcribit. Teſta carẽtes limaces hic excludimus, cum de iis inter inſecta actum ſit, & hic tantum de teſta opertis dicendum. Ariſtoteles cochleas terreſtres teſta intectis annumerat, earumq; carnẽ penitus includi aſſerit nec vlla ex parte conſpici excepto capite: κοχλίας πωματίας cochlea opercularis dicitur, gypſeo operculo per hyemẽ: Italice limaga delle vigne interpretantur Bellonius perperam ſcribit pomacea, & eius magnitudinem raro excedere ait cancellum qui teſtas vacuas ingreditur. Penes loca, permulta quidẽ ſunt cochlearum genera, at tria potiſſimum apud *b* Dioſcoridem, cui aliæ ſunt χερσαῖοι ſiue terreſtres, aliæ θαλάσσιοι, id eſt marinæ, aliæ ποτάμιοι ſiue fluuiatiles. *c* Marinas Braſauol⁹ alias ait eſſe in teſtis, alias teſtis carere. Dioſcorides terreſtriũ quæ in Liguriæ alpibus repeririuntur, pomatias appellari ab operimento ſuo quæ vero ſylueſtribus frutetis & ſentibus hærentes, ſeſilos: Plinius etiam ſylueſtres; ita n. Maſſarius interpretatur itẽ Braſauolus & Zoographus, quorum omniũ ego veſtigia libenter ſequor. Habemus inquit Braſauolus & ſylueſtres cochleas ſeu arboreas, quę frutetis adhærent & ſentibus. Ex his aliæ ſunt nigræ; aliæ albæ pter albedinẽ nigris, rubris vel luteis (pũctis vel lineis) impreſſæ ſunt, & fere opere vermiculato à natura elaboratæ. *d* Demetrius Cõſtantinopolitanus, q. de accipitribus ſcripſit, cochleam terreſtrẽ nominat. Matthiolus pomatias cochleas interpretatur vulgares noſtras maiores, quæ præcipue in cibum veniunt, vt cum ex deſcriptione tum ex figura adiuncta apparet, nec diſſentit Zoographus. Non me fugit, (inquit Matthiolus) quas Dioſcorides pomatias vocat plurimas reperiri in montibus Tridentinis, viciniſq; aliis locis & eas quidem præſtantiſſimas. Eruuntur enim è terra hyeme & frutetis, vncis quibuſdã ferreis, prope fruticum radices terra circumfoſſa. Concluduntur hæ contra frigoris iniuriam, quodam albo operimento, duro, gypſi ſpeciem referente; ſicque cõtectæ terra ſe condunt. Fit enim ob hoc vt in cibis iis longe ſuauiores, gratioreſque habeantur, deliteſcantque ſub terra circum fruticum radices Hetruria plane ignorat: cum tamẽ & ibi eodem modo ab his eruantur, qui alibi artem didicerunt. Hæc Matthiolus. *e* Plinius etiam cochleas non ſolum latere ſcribit, ſed inde etiam inter ſe diſtinguit, inquiens: Simili „ modo & cochleæ, (nimirum vt ſerpentes latent) Illæ quidem iterum & æſtatibus, adhærẽtes maxime ſaxis: vt & iniuria reſupinatæ auulſæque, non tamen exeant. In Balearibus vero inſulis cauaticæ appellatæ, non prorepunt è cauis terrę: neq; herba viuunt, ſed vuæ modo inter ſe cohærent. Eſt & aliud genus minus vulgare, adhærente operculo eiuſdem teſtæ ſe operiens: obrutæ terræ ſemper hæ & circa maritimas tantum alpes quodam effoſſæ, cæpere iam etiam & in Velitemo. Hæc ille. Varro differentias ponit penes regiones. Ait enim plura earum eſſe genera, vt minutas albulas quæ afferuntur è Reatino, & maximas quæ de Illyrico apportantur: & mediocres quæ ex Africa afferuntur. Non quod in his regionibus (inquit) quibuſdam locis eæ magnitudines non ſint diſpares, nam & valde amplæ fiunt, quanquam ex Africa quæ vocantur Solitanæ, ita vt in eas calices quadrantes octoginta coniici poſſint: & ſic in aliis regionibus eædem inter ſe collatæ & minores ſunt & maiores. Hæ in fœtura pariunt innumerabilia. Earum ſemen minutum ac teſta molli, diuturnitate obdureſcit. *f* Plin. cum dixiſſet, Fuluium Hirpinum cochlearum viuaria inſtituiſſe, genera quoque diſtinxiſſe illum earum nouauit, ſeparatim (inquit) albæ, quæ in Reatino agro naſcuntur: ſeparatim Illyricæ, quibus magnitudo præcipua: Africanæ quibus fœcunditas, Solitanæ quibus nobilitas. Africanæ cochleæ vnum genus tectum eſſe, alterum nudum, apparet ex eodem Plinio, qui nudæ meminit in remediis ad dyſenteriam, alibi quoque *g* Africanas & Solitanas memorat. Siculas, Baleares, ex his (exin, legunt alii) Solitanas, quæ magnitudo ducis facit & ſine fæce. Balearicas, quas cauaticas vocant, quoniam in ſpeluncis naſcantur. Laudatas & inſulis capreatum. Quod ad Aſtypalæas attinet, Stephanus Aſtypalæas quinque numerat: vnam è Cycladibus, ſecundam oppidum in Coo: tertiam inſulam cum oppido inter Rhodum & Cretam: quartam, oppidum in Samo: quintam promontorium prope Atticam. Hinc cochleas Aſtypalæas deriuant, ſicut ab Athenis Athenaicas, vt antepenultima pena ſcribi debeat, non per e. Sed *h* Plinius in octauo omnium laudatiſſimas eſſe Aſtypalæas in inſula eſſe ſcripſit, Dioſcorides Sardonicas, Africanas, Aſtypalaicas, quæ in Sicilia & Chio naſcuntur, & in Liguriæ alpibus, pomatias, id eſt, vt diximus, operculatas cognominatas: Strabo cochleas prædicat Linuſias, ab agro cui nomen Linuſia, iuxta Pytiuntem, medio in Parianam coloniam & Priapum ſpatio. Germanas cochleas nominat Demetrius qui Græce de accipitribus ſcripſit. Vegetius etiam in potione equi propylactica inter cætera cochleas Germanas adiicit. Nominat quoque idem Marcellus his verbis: Vuam caniculatam in terra, vt humanam combure & contere, atque ex eo puluere mixto, pollice ſummo, vel certe cochlearim vuam iciuno tange, profuturum. An vero germanam cochleam agente & regione diuerſam, aut quodam ſenſu, Zoographus nequit ſit habere quod affirmet. Africanas quidem cum ad remedia requirit Marcellus, (quas & germanas & genuinas dixerit) deligi iubet. Sunt præterea cochleæ quas aceratas Plinius vocari ait, latas multifariamque naſcentes, de quarum vſu ſuis locis promittit. Sed cum nuſquam alibi de aceratis meminerit, Zoographus non late forſan aduerbialiter legendum exiſtimat, ſed latæ, fœminino plurali: Sunt & aceratæ (inquit) dem fingi quæ latæ. Sic & Maſſarius legit: Sunt & aceratæ latæque multifariam naſcentes. Inuenio item in aceis genus cochlearum ab Ariſt. vocari, inquit Maſſarius: Sed Ariſt. cocalium genere neutro dixit, & per ſimplex n. non per duplex, vt habet Vuottonus. Eſt apud Ariſtot. (inquit ille) κοκάλιον, apud Athenæum κόκαλοι (niſi in alterutro codicum inſit mendum) Cochleæ genus. Ariſtotelis eſt in hoc Teſtaceum, à Limace diuerſum. Locus Ariſtotelis eſt in quarto capite libri quarti de hiſtoria animalium: Cocalia (κωκάλια) vt quidam vocant, teſtis integuntur: et tamen caro, vt & aliorum limacum terreſtrium, penitus includitur, nec vlla ex parte conſpicitur excepto capite. In eodem loco Ariſtoteles (quod per tranſennam dictum eſto,) eſſe ait inter cochleas quæ intra ſe teſtis habeant ſimiles gammaris puſillis, quæ vel in flumine gignuntur, ſed ea differentia, vt præmollem intra teſtam carunculam habeant. Atque hæc de diuerſis cochleæ generibus.

Vita. Magnitudo ingens. a l.11.c.21. Minutæ quæ Plinio. Strombi terreſtres. Echinophori. Coloris differentia. Teſta. Pomatiæ quæ. b li.2.c.12. c In comment. 2. Aph. 18. Seſili. Sylueſtriũ differentia. d li. 2. c.7. Pomatiæ vbi multæ. Latent, & quando. e lib. 8. c.39. Cauaticæ cochleæ natura. Differentia à regionibus. f li.9.c.56. Africanæ. g li.30.c.6. Aſtyphalaicæ. h l.8.c.39. Linuſiæ. Germanæ. Aceratæ. Coralia Ariſt.

FORMA. DESCRIPTIO.

ARiſtoteli cochleæ turbinatæ vocantur, earumque carnem penitus incluſam eſſe ait, nec vlla ex parte conſpici, præterquam capite. *a* Plinius quoque cum de turbinatis ac pectinibus, echinis & echinometris locutus fuiſſet, in eodem (inquit) genere cochleæ aquatiles terreſtreſque, exſerentes ſe domicilio, binaque ceu cornua protendentes, contrahentesque. Oculis carent: itaque corniculis prætentant iter. *b* Quod poſtremum alibi etiam repetit his verbis: Cochleis oculorum vicem cornicula bina prætentatu implent. *c* Scaliger quoque negat cochleis oculos eſſe, atque neque viſum, ſed pro viſu tentamenta corniculorum: (vt eius verbis vtar) proportione punctis interioris in ſummo corniculo: qualia ferè Plinius in tergimeno arenulas ineſſe dixit: Cochlearum in cornibus arenulæ quæ inueniuntur. Et alibi in eodem libro ait: Inuenitur in corniculis cochlearum arenacæ duritiæ. Eiuſdem opinionis fuit Albertus, oculorum loco cochleis cornua quædam mollia eſſe inquiens, & in iis dein nigra puncta, quæ vſum quendam & ſenſum præficiant oculorum. Idem tamen Albertus nonnunquam contra ſenſit, ſcribitq; teſtudinem (cochleam) & limacem oculos habere in ſummitate cornuum ſuorum & cum appropinquat aliquid (ſunt eius verba) retrahere oculos in cornu, cornua vero in caput, & caput in corpus: eodemque modo pectem, oſtream, & ſi quis digitos admoueat, ſubito claudere oculum; ex quo cognoſcitur (inquit) habere viſum. Sic fere ille, atque mihi planè videre videntur, nam mirum quam ſolicita fuerit natura puncta ea ſiue oculos conſeruare. Inuenio que etiam in antiquiſſimo grypho.

Ὄμματα τ' ἐκκύπτοντα προμήκεα κ' εἰσκύπτοντα.

Eſtq; ie vulgaris nobis imprecatio, *ti venga il cancro, doue hanno gli occhi le limaghe*, hoc eſt, auguror tibi cancrũ eo loco quo oculos habent Limaces ſiue cochleæ, augurantur autẽ eo modo cancrum in cornibus: cornutos dici nihil ignominioſius, ita enim vocantur, quibus propria vxor imponit. Teucer denique limacem ad exemplum quæſtionis ludicræ, ita finit; animal ſine pedibus, ſine ſpinis, ſine oſſibus, cruſtatum (teſtaceum potius) oculos nunc exerens, nunc retrahens. Videtur *d* Plinius duo tantum cornua tribuere. Ait enim cornua data eſſe cochleis ad prætentandum iter; corporeã hæc, ſicut ceraſtis; aliquando & ſingula (nimirum ceraſtis) cochleis ſemper bina, & vt prætendantur (protendantur legitur in codice manuſcripto) ac reſiliant. Cæterum quatuor habere videmus, magna duo quæ poſteriora ſunt, & in quibus ſunt, quos vocauimus oculos, & minores totidem fere in fronte, quibus forte quod obtuſæ admodum videat, iter prætenderit, hæc enim vltimum exerit. Limax (inquit Albertus) cornua quatuor habet, duo breuia & duo longa: quæ extendit, cum progreditur: contrahit, cum recolligitur in ſeipſum. Idem Albertus cochleam capitis figura carere ait, cum alioqui apud *e* Plinium, capita cochlearum equorum capitibus ſimilentur: quo minus (inquit) miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis. Maſſarius bouinam potius effigiem præferre aſſerit, ideoque Venetis ab eiuſmodi ſimilitudine eas bubalos appellari. Omnes ſiliceo tegmine clauduntur, clauiculatim intorto. Teſta id vulgo vocatur, aliis tegumentum & voluta à recentioribus quibuſdam, cochlearis teſta à Budæo: Cochlea ſynecdochice à Celſo, ſi bene memini, cum ait ſerpere in cochlea, (ſic & cõchyliorum κόχλους, hoc eſt, teſtas apud Pollucem legimus:) Sammonico & Statio domus, Plinio etiam calyx, Dioſcoridi χέλυφος, ὄστρακον Galeno. Teſtam vero hanc ſiue domum ſecum portat (vnde φερέοικον Heſiodus, domiportam Cicero vocauit,) nulli videlicet fidens, ſed ſemper metuens, ne ſibi rapiatur, vnde eleganter Anaxilas Comicus dixit:

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν πολλῷ πάνυ,
Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὴν οἰκίαν.

Quod ſi teſtam detraxeris, aiunt cochleam hebeteſcere atque expirare. Albertus tamen teſtas ſuas aliquando relinquere ſcripſit: & Zoographus ſeſe ait audiſſe circa initium Auguſti exire eas è ſuis teſtis & nouis ſuperinduci. Os eis ineſt, inquit Ariſtoteles, & dentes acuti, breues, tenues, præduri, & quod interiacet dentibus carnoſum habent ſimiliter vt mollia & cruſtata. Et *f* Plinius quoque cochleas dentes habere ſcribit; eiuſque inditium eſſe, à minimis earum deroſam vitem. Promuſcidem etiam inter aculeum & linguam habent, auctore Ariſtotele, & ori iungitur quaſi ingluuies auium; à qua ſtomachus eſt, quem excipit venter, in quo ſitum eſt, quod papauer vocatur, mox inteſtinum continuum tenditſimplex, originem à papauere illo ducens. Plura de cochleæ dentibus, linguæ, ingluuiæ, ventre & papauere leges apud eundem de partibus animalium libro quarto, capite quinto. Porro omnes ſanguine carent à repunt, tegmina ſua, vt dictum eſt, ſecum ferentes.

Vmbilicorum (cochlearum) venter ſimilis eſt gutturi auium teſte philoſopho. Membrana in grandiuſculis vmbilicis (κόχλοις) à ventre gulæ attexitur continua, per quam meatus prolixior, albicans, colore ſimilis ſuperioribus illis mammillantibus corniculis (de quibus dixit in turbinatorum genere, ſub ventriculo ſtatim eſſe binas, albas, ſolidaſque) tendit. Habet etiam inciſuras, quales in ouo locuſtarum habentur: verum hoc albidum, illud rubicundum eſt. Nullus exitus huic, nullum foramen poſtremum patet, ſed prætenui membrana cauo intus anguſto continetur. Tendunt ab inteſtino ad imum nigrantia quædam aſpera atque continua, qualia vel in teſtudine viſuntur, ſed minus nigra. Cæteri quoque vmbilici hæc habent eadem: ſed quo minores, eo minutiora. Hæc philoſophus in quarto de hiſtoria, cap. 4. vbi deniq; præterea vmbilicis albuginem à natura datam eſſe ait; Græce eſt λεύκην: id autem, inquit, tale quid eſſe in cochleis, quale quod vocatur ouum in biualuibus. Qui echineidem videre, limaci magnæ ſimilem eſſe dicunt, teſte Plinio. Saliua cochlearum, quæ punctis acu vel ſtilo carnibus manat, à Græcis, vt inquit Galenus, myxa dicitur, hoc eſt, muſcoſus lentor, ſiue mucor, mucuſue.

Turbinatæ dicuntur. a li.9.c.32. Cornicula. Oculis an careant. b l.11.c.37. c In li.1. de plantis. Arenulæ quæ in cornibus cochlearum.

LOCVS.

SVpra inter poſitas differentias, ex præcipuis fuit, quæ à loco ſumitur. Sunt enim marinæ, fluuiatiles & terreſtres. Hæ poſtremæ ſyluas potiſſimum amant, quod nobis ſcriptum reliquit Achæus apud *a* Athen. his verbis: Ἡ ποσὶς δ' αὐτὴ τρέφει κοχλέας κεράστας: vel quot cornutas cochleas alunt nemora. Vnde in conuiuiis teſtante ibidem Athenæo ſolet proponi hoc ænigmatis vice de Cochleis.

Ὑλογενής, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος.
In ſyluis nata, ſpinis carens, exanguis, humida via incedens.

Vbi ſyluæ nomine ego accipio loca omnia arboribus, vel aliis ſtirpibus conſita, quibus victitant cochleæ. Quocunque vero eunt, ſuam ſemper domum ſecum ferunt, vnde domiportæ nomen, vt dixi, meruit: atque hinc eſt, quod Antiſthenes ridere ſolitus ſit Athenienſes, quod eſſent autochthones, nempe quod non aliunde eo commigraſſent, nec patriam ſedem mutaſſent vnquam: dicens hoc laudis illis eſſe cum teſtudinibus cochleiſq; commune. Nam & hæc animantia nunquam mutant domicilium, in quo naſcuntur. *b* Ariſtoteles cochleas terreſtres hyeme latere ait: nec vllam ſane eo tempore cernere eſt, ſed vere cum aer tepidior factus eſt è ſuis latebris prodeunt. Athenæus Theophraſtum citat de animalibus, quæ ſe abſcondunt, aitque eum ſcribere cochleas hyeme latere, ſed æſtate magis; itaque plurimas prodire cum autumno pluit, illiſque per æſtatem latibula quæri & in terra & in arboribus. Quo loco Caſaubonis, Ariſtotelis (Theophraſti, legitur apud Athenæum, vt dixi) inquit, qui affertur locus, dicitur extare ἐν πέμπτῳ περὶ ζώων. optimi libri habent, περὶ ζώων μορίων. Suſtulere vocem μορίων, qui animaduerterant in libris de partibus adſcripta verba non reperiri. Sunt enim ex tertio de generatione animalium. Integrum locum adſcribam, quando ſententiam imperfectam hic lector inueniet. Μόνον τῶν ὀστρακοδέρμων ἑώραται τὸ τῶν κοχλιῶν γένος, εἰδ' ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ ἡ γένεσις αὐτῶν ἐστιν ἢ μὴ οὔπω ὦπται ἱκανῶς. Hactenus Caſaubonus. Vt modo vnde digreſſi ſumus, reuertamur; Plinius *c* cum dixiſſet viperam ſolam ſerpentium terra ſe condere, cæteras arborum aut ſaxorum cauis. Et alias vel annua fame durare, algore modo dempto. Omnia ſeceſſus tempore veneno orba dormire: addit, Simili modo & cochleæ: illæ quidem iterum & æſtatibus, adhærentes maxime ſaxis, vt etiam iniuria reſupinatæ auulſæque, non tamen exeant. Latent itaque & hyeme & æſtate, quod non meminit Ariſtoteles. Cum enim tempus anni feruidum & æſtuoſum eſt, ſiue cum agri ſolis ardore torrentur, homines autem calore & æſtu laborant, tum cochleæ in occulto deliteſcunt, ſuoque ipſarum ſucco viuunt, niſi forte aliquid roris è cœlo decidat, vnde *d* Plautus

Quaſi cum caletur, cochleæ in occulto latent
Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit.

Ariſtias comicus quoque apud Athenæum de quodam, qui captaret cochleas, inquit, καὶ κοχλίας, γνοφώδους ψεκάδος, αὐχμοῦ δ' ἔτ' αὖ, καὶ λάχανα τῶν αὐτοχθόνων: quis enim neſcit hoc potiſſimum tempore cochleas apparere: nam neque pluuiam concitatiorem, neque magnos calores ferre poſſunt: vt ſignificauit etiam *e* Varro, cum de illis alendis ſedulo multa præciperet, inquit enim, de ſede diſputans. Locus is melior, quem & non concoquit ſol & tangit ros. ψεκάδιον Græci vocare ſolẽt imminuto eo nomine, tenuem imbrem, & qui aliquo modo rorem. Cum è terra erumpunt, exgrumare dicuntur, hoc eſt, grumos eruere, & ex grumis exilire. Grumus enim terræ collectio eſt, à congerie dicta. Vtitur ea voce Varro in præcitato loco: Denique ipſæ exgruminantes ad propagandam vitam diu producunt, cum ad eam rem pauca laurea folia interiiciant. Iam vero ex marinis quædam locum mutant. Auctor enim eſt *f* Ælianus Perſarum regem cochleas Ponticas imitari, æſtiuos dies Suſis agentem, hybernos vero Ecbatanis. Etenim ad nuncupatam Propontidem calidam hyemant: æſtiuum autem tempus ad Ægialum agitant, inquit, propter molles auras, quas hoc mare eis afflat.

b lib. 8. hiſt.c.13. Vt in terra latitent. c li.8.c.32. Rore viuunt. d In Captiuis. e lib.3.de re ruſt. ψεκάδιον quid. Grumus quid. f li.10.c.6.

MOTVS.

MOuentur omnes cochleæ, inquit Franciſcus Maſſarius, & ſerpunt parte dextra, non ad vertiginem ſiue clauiculam, ſed in aduerſum. Sed *a* Ariſtoteles hoc de Strombis ſcribit & ſimilibus turbinatis marinis: quærendumque ſi idem terreſtribus quoque conueniat. Mouentur autem hæ, vt ait Albertus, contractione & emiſſione corporis.

a l.4 hiſt. anim. 4.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

VNum ex teſtatis cochlearum genus auctore *a* Ariſtotele coire perſpectum eſt: ſed an earum ortus per coitum ſit, nondum ſatis exploratum haberi ait. Et alibi, vmbilicos (cochleas) pariter omnes ſua oua habere videri ſcribit, verno autumnalique tempore, quem forte locum repetens Athenæus: Ariſtoteles, (inquit) libro quinto de animalibus tradit vere & autumno cochleas prægnantes apparere, ſolaſque ex omnibus teſtaceis in coitu videri cohærentes ac congeminatas. Et Zoographus Limaces quoque coire, & oua parere candida, magnitudine oculorum lucii piſcis ſeſe audiuiſſe refert: iiſque incubantes aliquando reperiri menſe Maio. Albertus vero ex putredine herbarum, & viſcoſo rore generari limaces voluit: viſcoſitatemque terreſtrem circumquaque dureſcere in teſtam, in qua habitant. Vnde etiam limacem à limo dictum voluit, & alias, in limo quidem (inquit) & generantur & nutriuntur: cuius ego ſententiæ facile ſubſcripſerim, & *b* Ioannes Baptiſt. Porta limaces, quod ex limo & putreſcentibus aquis oriantur, vitam breuiorem reddere affirmat. Plinius *c* ſcribit cochleas hyberno tempore naſci. Cæterum hyeme tantum oriri non facile crediderim, neque etiam ille hoc ait, nam & alias, *d* lactucis eas innaſci teſtatur: item alibi: limaces (inquit) naſcuntur in vicia, & aliquando à terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam. Vtut ſit, imber maxime facit ad earum ortum, quod obſcure admodum innuit etiam *e* Plutarchus Cochleas ſi quis imbrem facere, non præcedere putat & indicium eius eſſe, fallitur. Notandum maxime, quod ſcribit Maſſarius: Limax teſta detracta hebeteſcit, proceſſu vtique temporis id quoque in aureliam tranſit, vt eruca, atque immobile viuit. Sed quidnam ex eo animalis pennati oriatur, compertum non adhuc eſt.

a lib. 3. de gener. c.11. An ortus per coitum. Oua quando habent. b li.5.Phytogn.c.4. Vita breuis. c li.9.c.51. d l.19.c.10. Imbre maxime generari. e li.3.Sym. poſ. q.2. Limacis metamorphoſis.

VICTVS.

VICTVS. EDVCATIO.

Rore victitant. ROre victitare cochleam volunt, more cicadarum, quare forte ex Phyllio poeta illud citauit Athenæus.

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας, ὦ γύναι.

Non ſum cicada, neque cochlea, ô mulier.

Et Marcellus Empyricus ex amputato capite cochleæ matutinum rorem paſcentis remedium quoddam dictat. Meminit eiuſdem paraſitus quidam apud * Plautum, dicens: (* In captiuis.)

Quaſi cum caletur, cochleæ in occulto latent

Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit.

Aſphodeli caulem appetunt. Solo autem rore non viuunt, quod vel ipſæ teſtantur, cum ſub noctem potiſſimum exeunt ad paſtum, vt ruſticis notum eſt, qui poſt pluuias æſtiuas ac autumnales accenſo eas lumine captant. a Plinius teſtatur cochleas in Campania mire caulem aſphodeli proſequi, & ſugendo arefacere: & ante ficum eas infeſtare ſcripſerat: & b Theophraſtus, ſcabies (inquit) & cochleæ adnaſci ſolitæ ficorum peculiares morbi ſunt. Quem locum ſic tranſtulit idem c Plinius: Impetigo & quæ adnaſci ſolent cochleæ, peculiaria ficorum vitia, nec vbique, ſunt enim quædam ægritudines & locorum. Alibi vt dentes habere eas teſtetur, indicium illius eſſe ait à minimis earum deroſam vitem. Habebant veteres ſua viuaria, in quibus cochleas ſaginabant, quod non ſemel nobis teſtatum reliquit M. Varro, vt cum ait: Leporarii alterum genus illud venaticum, duas habet diuerſas ſpecies; vnam in qua eſt aper, caprea, lepus: alteram item extra villam, quæ ſunt, vt apes, cochleæ, glires. Et alibi. Titus Pompeius in Gallia tranſalpina, tantum ſeptum venationis habere dicitur, vt circiter triginta millia paſſuum locum incluſum habeat: præterea in eodem conſepto habere ſolet, de animalibus cochlearia & aluearia, &c. Cochlearum vero iſta viuaria inſtituit teſte Plinio, d Fuluius Hirpinus in Tarquinenſi paulo ante ciuile bellum, quod cum Pompeio Magno geſtum eſt, diſtinctis quidem generibus earum: quin & ſaginam earum commentus eſt, ſapa & farre, aliiſq; generibus, vt cochleæ quoq; altiles ganeam implerent: cuius (inquit) artis gloria in eam magnitudinem perductæ ſint, vt octoginta quadrantes caperent ſingularum calices. Hucuſque Plinius, auctorem citans M. Varronem: Quod autem Plinius, inquit Pet. Bellon. de cochleis altilibus ait, id ni fallor, de marinis eſt intelligendum. Nam neque Illyricæ, neque Africanæ aut Solitanæ, terreſtres eſſe cenſentur ac (aut) fluuiatiles. Omne n. fluuiatilium cochlearum genus (κοχλίας Græci vocant) virus olet. Præterea terreſtribus viuaria non inſtituuntur. Sic ille. Sed cochleas altiles in viuariis apud Romanos, non marinas vt ineptiſſime putauit Bellonius, ſed terreſtres fuiſſe vel cæcus cum ex Plinii tum ex Varronis verbis videat. Idoneus ſub dio, inquit Varro, ſumẽdus eſt locus cochleariis: quem totum circum aqua claudas, ne quas ibi poſueris ad partum, non liberos earum, ſed ipſas quæras. Aqua, inquam, finienda ne fugitiuarius ſit parãdus: locus is melior, quem & non coquit ſol, & tangit ros. Qui ſi naturalis non eſt (vt fere non ſunt in aprico loco) neq; habeas in opaco, vt facias, vt ſunt ſub rupibus ac montibus, quorum alluant radices lacus ac fluuii, manu facere oportet roſcidum: qui fit ſi eduxeris fiſtulam, & in eam mãmillas impoſueris tenues quæ eructent aquam, ita vt in aliquem lapidem incidat, ac late diſſipetur. Paruus iis cibus opus eſt, & is ſine miniſtratore. Et hunc, dum ſerpit, non ſolum in area reperit, ſed etiam ſi riuus non prohibet, in parietes ſtantes inuenit. Denique ipſæ exgruminantes ad propalam vitam diu pducunt, cum ad eam rem pauca laurea folia interiiciant, & aſpergant furfures non multos. Itaque coquus has viuas aut mortuas coquat, plerunque neſcit. Hucuſque Varro, notandum itaque in loco Plinii præci ato eum omnia quidem fere ex Varrone tranſcripſiſſe, ſed poſtremum illud non vere, ſaginandi arte cochleas ad eam magnitudinem perductas, vt octoginta quadrantes caperent ſingularum calices, non enim hoc de altilibus Varro, ſed ſimpliciter de Solitanis dixit, quæ in Africa tantæ proueniant. Cæterum Fuluius Hirpinus hic fuit, qui (vt meminit Plinius in octauo) primus togati generis ſuum cæterorumque ſylueſtrium animalium viuaria inſtituit. De hoc & alibi Varro. Quintus e Fuluius leporarium dicitur habere in Tarquinienſi ſeptum, iugerum quadraginta: in quo ſunt incluſa, non ſolum ea quę dixi, ſed etiam oues feræ, etiam hoc maius hic in Stratonienſi: & quidam in locis aliis. Deinde de T. Pompei ſepto ſubiungit, in quo is cochleas habuerit altiles, vt ſupra recitauit. de Fuluio id non dicit, vt in hoc etiam forte memoria aut feſtinatione lapſus ſit Plinius. Cæterum cochlearum hæc ſaginatio non multum temporis durauit, Macrobii ſeculo ignota. Is enim, ſi cui (inquit) mirum videtur, quod ait f Varro lepores ætate illa ſolitos ſaginari, accipiat aliud quod maiore admiratione ſit dignum, cochleas ſaginatas, quod idem Varro refert. Plinium quidem de terreſtrium ſaginatione locutum, Platinæ etiam, Giapaldo & Zoographo viſum eſt.

a lib. 22. c. 22. *b lib. 17. c. 24.* *Ficos vaſtant.* *c lib. 1. hiſt. c. 16.* *Vitem derodunt.* *Viuaria cochlearũ apud veteres.* *d lib. 9. c. 56.* *Qui primus cochleas ſaginarit.* *Fluuiatiles virus olent.* *Cõtra Bellonium.* *Locus apt' ad alẽdum.* *Cibus.* *Solitanæ quãtæ magnitudinis.* *e lib. 3. c. 12.* *Leporariũ Q. Fuluii.* *f lib. 3. Saturnal. c. 13.*

EPITHETA.

ANaxilas cochleam φερέοικον vocat, id eſt, domiportam. Eadem voce (vt diximus) teſte Athenæo vſus fuit antiquiſſimus Heſiodus. Aliis Græcis, vt Achæo etiam dicitur ænigmatice, ὑλοφυής, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος. Ὑλοφυής Cicero interpretatur terrigenam, quod non ex coitu, ſed ex terra limoue (vt hæc τῆς ὕλης nomine accipiamus potius quam ſyluas) oriantur. Zographus autem id epitheton tam marinis, quam terreſtribus conuenire putat: cæterum ὑγροκέλευθος marina dicitur, quod per humorem repat, nam & ipſius maris periphraſis eſt ὑγρὰ κέλευθα: terreſtris vero à molli inceſſu. Ὑγρὸν enim pro molli vſurpatur. Vertit itaque Cicero terrigenam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam potius quam hominum more cochleam. Addidit autem ſanguine caſſam (inquit Maſſarius) vt excluderet ab hac deſcriptione teſtudinem ſanguine compotem. [illegible] id eſt, cornutas idem Achæus cognominat. Animalculum enim hoc minutila in inceſſu protendit cornua, viæ indices, in eis geſtans oculos. Athenæus aliud etiam eius gryphum, qui fere ex meris epithetis conſtat, recitat ex Teucri definitionibus, [illegible] hic alij non recte [illegible] legendum. [illegible] Sed alterum ſtatum vertunt, cum cochleæ inter teſtatia ſint. Gyraldus ſic tranſtulit:

Exos eſt animal pedibus ſine, & ſine ſpinis

Teſtea terga, oculos producens atque recondens.

ANTIPATHIA VT ABIGANTVR.

LAcertis inimiciſſimum genus Cochleas eſſe habemus apud a Plinium. Simiam timere limaces aiunt, nam ſi circumponant [illegible] ei, comprimere ſe, metuere, nec audere contingere. [illegible] vbi ſit Limaces, neque ſuem eſſe, nec audere contingere. [illegible] maces ab his edi. Sed & Athenæus perdices in Sciatho inſula cochleas deuorare teſtatur. Et b Ælian. Perdices & Ardeas [illegible] à cochleis cognoſci ſcribit, & fugari [illegible] genere Ariones vocantur, naturali quadam calliditate [illegible] aues decipere, & eludere. Egreſſos enim teſtis [illegible] paſci. Aues vero ad teſtas vacuas fruſtra aduolare [illegible] viderint, tanquam inutiles abiicere, & ſe recipere [illegible] ad ſuam quemque domum, & cibo iam ſaturam [illegible] lumem. Eodem e Æliano auctore, [illegible] ſurripiunt, ac ex alto [illegible] Albertus [illegible] Limacem [illegible] aquam viſcoſam conuerti, quod idem [illegible] pter ſalſedinem. Contra Cochleas amurca recens vel [illegible] fuligo ſpargitur cum in hortis, tum aliis in locis.

MORALIA.

PEr Cochleam diuinæ lectionis interpretes fere omnes animum terrenis affectibus mancipatum intelligunt, inde ſimilitudine [illegible] liberare ſumpta, ſi quem ſenſui dedecorum, vt voluptatibus [illegible] rum inſtar inhæſeriam eſſe [illegible] Plautus eleganter Cochleis comparat, qui [illegible] calores [illegible] cunt, ſuo vt Cochleę, eo tempore ſibi ſucco viuunt. In [illegible] quiti que paraſitus:

Vbi res prolata ſunt, cum rus homines eunt,

Simul prolata res ſunt noſtris dentibus.

Quaſi cum caletur, Cochleæ in occulto latent,

Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit,

Item paraſiti rebus prolatis latent

In occulto victitant miſeri ſucco ſuo.

Dum ruri rurant homines, quos ligurriant.

Scribit Epictetus, vt citat Stobæus in ſermone de temperantia, Cicadas [illegible] animalia muſica gaudere calore & [illegible] ipſo cantillent: Cochleas contra animalia muta, & [illegible] gaudere irrigatione: [illegible] brem (inquit) [illegible] no irrorata [illegible] ſed cum in conſeſſibus à ratione [illegible] & canere [illegible] initio Οἱ τέττιγες μουσικοί, οἱ κοχλίαι ἄφωνοι [illegible] ſa ſunt & cum ſequentibus non congruunt, [illegible] ξηροὶ χαίρουσι, οἱ κοχλίαι ὑγροὶ χαίρουσι.

SYMBOLICA.

ANtonius Ricciardus Brixianus hæc ſex ſymbola ex aliis [illegible] notauit: Cochleæ duæ trahentes poſt ſe teſtas ſuas in modum currus compactas, ſuperque eas ſedens vir auriga cum habenis in manu, cum quibus regat Cochleas tanquam equos, [illegible] ſcriptione, feſtinate, ſignificant prudentiam. 2. Cochlea [illegible] gnificant tarditatem. 3. Cochlea in ſe ipſa [illegible] prio aliter fuſco, ſignificat mulierem, quæ [illegible] 4. Cochlea montem aſcendens cum verbis, non temere, [illegible] hominem, qui prudenter & oportune negotium aliquod magnum aggreditur, facile & commode fieri voti compotem. 5. Cochlea [illegible] quarum exemplar à templo Salomonis ſumptum eſt, & [illegible] muris interuolutæ latenter, ſignificant cognitionem arcanam [illegible] gulorum, quam ſoli, qui ad cœleſtia gradiuntur, agnoſcunt. [illegible] Cochlea ſignificat animum terrenis affectibus mancipatum [illegible] ea ſit ita domui ſuæ affixa, vt aſſidue illam portet: de quo [illegible] tione etiam ſupra diximus.

ÆNIGMA.

GRiphus de Cochlea legitur Theognidis, qui talis eſt.

Ἤδη γάρ με κέκληκε θαλάσσιος οἴκαδε νεκρός,

Τεθνηκὼς ζωῷ φθεγγόμενος στόματι.

Scentie

Sentit autem de cochlea teſtante etiam Athenæo, Gyraldus hos verſus in libro ænigmatum ſic tranſtulit.

Mortua conciuit pelagi de fluctibus orta,

Mortua, quæ viuo me vocat ore domum.

VSVS IN CIBIS.

COchleas Romanis in cibum ceſſiſſe ex cochleariis, quæ inſtituebant, vt ex Plin. & Varrone diximus, ſatis eſt manifeſtum, vbi etiam dicebamus eum vſum tempore Macrobii fere extinctum fuiſſe: quod forte etiam voluit dicere Martialis in decimoquarto, dum canit:

Dum pinguis mihi Turtur erit, Lactuca valebis

Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem

Noſtro vero tempore in Italia quouis fere anni tempore eduntur. Suntq; qui colligant in autumno tempore pluuii, ſeruentq; in cella aliqua vbi ſtrati ſint furfures vel arena vt purgentur: deinde parietib. & paſſim ſe affigentes per hyemem relinquant, vt verno & quadrageſimalis ieiunii tempore in cibum veniãt. Non ita pridem apud Heluetios teſte Zographo, menſis quoq; ganeonum quæri cœperunt. Alibi tamen etiam è ſuis & quæ eis ciſalpinæ ſunt regionibus colligi & trans alpes vehi Italiam verſus audiuiſſe ſe ait. Belgæ vt audio ab earum eſu prorſus abſtinent, ac potiſſimum Hollandi, apud quos neminem aiunt ne manibus attingere, tantum abeſt, vt edant. Quod ad carnis bonitatem attinet, ſunt qui laudent, ſuntq; qui abiiciant, ſunt qui loci ratione diſtinguant. Cornelius Celſus cochleas boni ſucci eſſe auctor eſt. Alibi duros ait ex media materia piſces ſtomacho aptos eſſe, oſtrea, pectines, murices, cochleas. Et rurſus: Minime (inquit) intus vitiantur (id eſt, minime in ventriculo corrumpuntur) aues, bubula, omniſque dura caro; omnia ſalſamenta, cochleæ, murices. Eodem teſte cochleæ aluum mouent, interq; ea numerantur, quæ imbecillimæ materiæ ſunt, id eſt, quæ minimum alunt. Quod poſtremum equidem non probarim, omnes enim cochleę durę & concoctu difficiles ſunt, ſi tamen recte concoquantur vberrime alunt. Super qua re audiamus veteres: Dura eſt cochlearum terreſtrium caro (inquit a Galenus) Gręcis vbiq; in quotidiano menſarum vſu, eoque concoqui pertinax: eadem tamen ſi concoquatur, valentiſſime nutrit. Succus earum vt teſtaceorum in aquis, ventrem ſubducit, quamobrem aliqui conditis eis cum oleo, garo, & vino, iuſculo inde facto vtuntur ad aluum ſubducendam. At ſi nutrimenti tantum gratia carne earum veſci libuerit: in aqua prius feruefacito; eaq; poſt effuſa, rurſus in altera elixato: deinde decenter condiens tertium decoquito, vſque dum caro tota præ teneritudine intabeſcat. Nam hunc in modum præparata vt aluum retinet; ita alimentum non contemnendum corpori præſtat. Ita quoque Archigenes apud eundem de compoſ. medic. ſecundum loca, vbi de ſtomacho affecto loquitur; ab exolutione & deliquio animi refocillabis, inquit, panem in vino diluto exhibendo; aut aliud quippiam ex his quæ aceruatim reficere vires poſſint, vt ſunt oua ſorbilia, bulbi, cochleæ. Sed vinum aceruatim reficit vires, quod ſubtilitate ſua ilico penetret; oua etiam tum facile concoquuntur, tum probe copioſeque alunt: bulbi & cochleæ, vt craſſioris ſucci ſunt, ita ventriculo immorantur diutius. Sed quia ſolidius alimentum præſtant, & cochleæ inſuper non facile corrumpuntur in ventriculo, vires eius confirmare poſſunt. Alioqui enim tardius & paulatim alunt, (ac difficile coquuntur) bubula, cochleæ, ſpondyli, vt idem Galenus annotat in commentis ſuis in aphoriſmos Hippocratis. Quæ quoque ſententia eſt doctiſſimi Mercurialis in variis lectionibus hunc eundem locum annotantis: b Archigenes, inquit, cum curationem eorum inſtitueret, qui præ fame in animi deliquia incidunt (vt ſcribit Galenus) præcepit, quam primum viribus reficiendis incumbendum eſſe, & ideo iam ſoluto deliquio ea illico exhibenda, quæ belle nutrirent & ſtatim ac confertim corroborarent; qualia ſunt oua ſorbilia, panis cum vino, Cochleæ & Bulbi. Quo in loco vehementer ſuſpicor mendum aliquod latere; quoniam illa quæ ἀθρόως ſiue aceruatim nutrire poſſunt, omnia multum & cito in parua mole nutriunt. Cochleæ vero & Bulbi, tametſi nutrimenti multum corporibus præſtare valeant, nihilominus tardiſſime & ſenſim alimentum ſuum membris impertiunt: vt hac ratione c Galenus apertiſſime neget ea aceruatim nutrire. Accedit his, quod Aetius hæc omnia ad verbum transferens, Cochleas & Bulbos non habet; ſed loco earum halicam cum vino poſuit, quemadmodum etiam apud Galenum ipſe legendum puto. Nec obſtat quod paulo ſupra Archigenes pro ſtomachis Cochleas & Bulbos (ſicut & Liphylus apud Athenæum) probarit, quoniam, (vt illi) ad corobrandum ventriculum, pro quo ibi laudantur, valent; ſic ad reparandas ſtatim vires minime congruunt. Hæc Mercurialis. Pſello quoque Cochleę & Limaces difficulter concoquuntur: & quidem apud Athenæum, ſi bene memini, cibi (inquit) qui aliquid viſcoſum habent, vt oua acrocolia. Cochleæ, περιγράφουσι τὴν πολλὴν βρῶσιν, hoc eſt cibi auiditatem prohibent, vel potius, ne quis denuo nouum capere cibum ſtatim indigeat, & ſucci ſuo lentore inhærent, alioſq; quoſdam ſuccos comprehendunt. Inuenio etiam apud Heraclidem eadem quæ nominaui alimenta (oua, Bulbos, Cochleas & ſimilia, modice glutinoſa ſcilicet,) ſemen augere videri, vbi notandum & dictionem negatiuam auferendam eſſe. Alexis enim quoque apud Athenæum eadem hæc tria cum Buccinis & Acrocoliis, id eſt trũculis ſuillis, inter ea quæ Venerem mouent, recenſet. Cæterum carnes Limacum an præ cæteris ſint laudandæ, diſputat Petrus Aponenſis in quæſtionibus ſuis, q. 68. Cochleæ omnes, inquit Matthiolus, in vniuerſum, licet colore & magnitudine differant, eandem naturam obtinent. Si vero aliquo pacto inter ſe differunt, id natalis ſoli cauſæ adſcribitur: nam quæ in apricis admodum locis, odoratis victitant herbis, iis ſane præſtant, quæ in opacis degunt ac paluſtribus. Id enim guſtu facile deprehenditur, quod hæ vel inſipidæ habeantur, vel paluſtrem reſipiant limum: illæ vero ſapidiores eſuiq; gratiores exiſtant. Quandoquidem abſynthium depaſtæ, amaritudinem reddunt; ſicuti quæ ſerpyllum, pulegium, calaminthamam, origanum (petroſelinum, fœniculum, ſtichadem, Amatus Luſitanus) aliaſq; odoratas herbas aſſumunt, odoris gratia commendantur. Hæc Matthiolus d Dioſcorides terreſtres cochleas ſtomacho vtiles eſſe ſcribit, & non facile corrumpi. Optimas Sardonicas, Aphricanas, Aſtypaleicas, & quæ in Sicilia ac Chio gignuntur, & quæ in Liguriæ alpibus, pomatiæ, id eſt, operculares, cognominantur: Marinam ſtomacho idoneam & facile aluo excerni: fluuiatilem virus olere: quæ vero vepribus, fruteriſq; glutinata cohæret, quam vocant nonnulli ſeſilon, ventrem & ſtomachum turbare, vomitiones excitare. Plinius vero nullas cibis gratas eſſe author eſt, neq; veteres neq; recentes. Fluuiatiles & albas virus habere; nec non ſylueſtres (hoc eſt, vt exponit Dalechampius ſtomacho inutiles,) aluum ſoluere: item omnes minutas. Contra marinas ſtomacho vtiliores, efficaciſſimas tamen in dolore ſtomachi. Laudatiores tradi, quæcunq; viuæ cum aceto deuoratæ. Galenus etiam diuerſis in locis, vt in Elencho ſuo annotauit Braſauolus, Cochleas docet eſſe craſſi ſucci, ſanguinem craſſum ac nigrum generare; victum eſſe Alexandrinorum, vires reficere poſſe, cibum eſſe hyemis, à multo earum eſu cauendum ſenibus, non admittenda epilepticis, ſtomachicis conuenire, tota ſubſtantia iecori conferre videri, denique carnem earum aſtringere, ſed ea emplaſtica potius quam aſtrictoria fuerit. Notauit ex eodem e Galeno Cælius Rhodoginus, in Alexandria Ægypti ſalſamenta & limaces, quoſdam etiam Aſininas carnes edere, vnde (inquit) elephantiaſim eis frequentem eſſe cõtingit Marinæ in Italiæ mediterraneis, ſcribente Matthiolo per quam raro in cibos veniũt iis vero qui maris litora inhabitant, frequentiori vſui eſſe. Eæ potiſſimum aluum mouent propter ſalſuginem, quare etiam cito deiiciuntur: nec tamen vniuerſim aut cito nutriunt, ſed paulatim, ea ſcilicet ſua parte, quæ à ſuperfluo eiiciendo vel eiecto ſeiungitur & remanet. Alii aliter eas edunt, præparantq; ad edendum N. col. Maſſa cum ſua eas humiditate & lentore nutrire dixiſſet & agere reſiſtendo acrimoniæ caloris infixi membris. Eduntur, inquit, elixæ, ſaccharo & cinnamomo aſperſæ; raro tamen quia difficilis coctionis ſunt. Platina v. coqui multifariam poſſe ait. Iactas in vas, vbi modicum aquæ inſit, per noctem aut diem reponi iubet, coopercula addito ne prodeant, purgari vehementer. Eſſe qui eas lacte per noctem paſcant & purgent; Illatas deinde in cacabum, cum recenti aqua ad focum tam diu retineant, quoad ſemicoctæ ac bene ſpumatæ fuerint. Ex Cochleis v. erutas, ac primum ex aqua calida bene lotas, deinde ex aceto & ſale confricatas rurſumq; lotas ac farinæ inuolutas, in feruenti oleo aut liquamine eſſe frigendas: frictas aut mentha ſylueſtri, allio, pipere, croco, tunſis & agreſta diſſolutis, aut ſalſa viridi ſuffundi iubet. Et Cochleas ſi ſine multo allio aut moreto fuerint, boni alimenti eſſe, pectori & pulmoni opitulari, hepar, eius fibras laxando iuuare, hecticiſque prodeſſe. Noſtræ mulieres inquit f Muſa Braſauolus qui Ferrariæ vixit, ſecretum quoddam cocturæ genus ſciunt, quo adeo tenellæ efficiuntur, vt in ore liqueſcant & nihil calloſitatis habere videantur. Sic ille, ſed ſecretum non explicat. Tribus fere modis Bononiæ coqui communiter aduerti: vel enim elixas vna cum iure quodam ex petroſelino contuſo ac aromatibus condito, maxime pipere, apponuntur, vel cum ſalſa viridi, vel frixas tantum in oleo inferunt. Ex Apitii libro ſeptimo, c 16. In Cochleas lacte paſtas: Accipies Cochleas, ſpongizabis, (ſpongia deterges & emũdabis:) membranam (pelliculam & operimentum quod Conchæ foramen operit & claudit,) tolles, vt poſſint prodire: adiicies in vas lac & ſalem vno die: cæteris diebus in lac per ſe: & omni hora mundabis ſtercus, cum paſtæ fuerint, vt non poſſint ſe retrahere, ex oleo friges mittes œnogarrum. Similiter & pulte (farre in farinam redacto, & in pultis modum cum lacte aut ſapa confecto,) paſci poſſunt. Cochleas ſale puro & oleo aſſabis: laſere, liquamine, pipere, oleo, ſuffundes. Aliter. Cochleas aſſas, liquamine, pipere, cumino, ſuffundis aſſidue. Aliter Cochleas viuentes in lac ſiligineum (ſiliginea farinea nutritum & mixtum) infundis: vbi paſtæ fuerint, coques. Cæterum Marcellus Virgilius Cochlearum eſum improbat, cuius verba hic pro epilogo addam, vt ii qui ſummopere Cochleis delectantur, ſciant eſſe qui negligant, ac iis abſtineri velint. Quis crederet (inquit ille) fuiſſe veteribus Cochlearum viuaria? nec minus quam murænas & Oſtrea antiquarum ganeam impleſſe animal, quod non ſatis adhuc nouerimus quale ſit & quos vſus humano generi habeat, niſi quæ ſolet varios & abſurdos prægnãtium modo rerum appetitus excitare in nobis, copia: & quod ex copia ſit faſtidium, tam inutilem homini commendaſſet: nec aliter quam vt in ſatietate meliores cœnæ ſalagama, grata & oleas petere ſolemus. Sic meliores ex mari piſces faſtidientes mucoſum Cochlearum callum in cœnis amare coegiſſet, & vt pinguiores toto anno nobis eſſent gratiſſimis homini cibis in viuariis etiam paſcere docuiſſet. Hæc ille g Plinius quoq; enumeratis prius omnibus generibus, nullas aut veteres aut recentes cibis gratas eſſe author eſt.

Melicres quæ ſint. *d L. 2. c. 8. Terreſtres ſtomacho vtiles.* *Victus Alexandrin.* *e L. 2. ad Glaucon. Elephantiaſis cur Alexãdriæ frequens.* *Coqui multifariam.* *f In comment. Aphoriſ. 2. c. 18.* *Lacte vt paſcantur.* *Pulte vt paſcantur.* *Eſus earum improbatur.* *g Lib. 30.*

VSVS IN MEDICINA.

a Lib. 2. de diuinat.

COchlearum vſum apud priſcos medicos Romanos Græcoſq; in medicina fuiſſe, facile ex hiſce *a* M. Tullii verbis colligere licet: Vt ſi quis medicus ægroto imperet, vt ſumat terrigenam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam &c. Variumq; Cochlearum cum integrarum tum partium earundem apud authores vſum inuenio. Dolores in primis ita mitigant, vt etiam qui dentes infeſtant, ſedare valeant Zographus Cochleas noſtrates minutas & inanes colligi iubet, & in mortario marmoreo diligenter teri, deinde puluere ipſo molliſſimo dentes perfricari, atq; eo facto dolorem abire. Et apud Aetium Aſclepiades carnem Cochleæ terreſtris acopo cuidam ſiue vnguento ad ſedandos dolores admiſcet, item Serenus capiti medendo, ait:

Dolores mitigant.

Profuit & Cochleis frontem tractare minutis.

Marcellus Cochleæ matutinum rorem paſcentis caput præciſum, & in linteolo licio alligatum, colloque ſuſpenſum, tradit continuo mederi capiti dolenti Kiranides ſimile etiam amuletum ex Limace nuda refert. Oleum de Limacibus ad dolores membrorum & artuum, etiam internos & latentes, quacunque ex cauſa, vt arthritide vel Venerea lue, ex libro quodam manuſcripto Zographus tale habet. Cochleas albas quæ per arbores ſcandunt, centum in pila contunde, & impone in ſaccum, longum fere dimidium brachii, latum quadrantem. Sed ſalis manipulum plenum infra ſupraq; Cochleas infundi oportet. Suſpende loco calido, & quod effluxerit oleum collige: eoque perunge partes affectas & dolentes, in quibus nullus rubor forinſecus neque tumor apparet. Andreas Furnerus in lib. Gallico de decoratione ad capillos multiplicandos recenſet hoc remedium: Limaces trecentas ſuis teſtis exemptas, in aqua diſcoques: & extractis denuo pingue quod ſupernatat, colliges: idque in vaſe vitreato recondes, & ſuperinfunde ſextarium aquæ, in qua folia lauri decocta fuerint; & tria cochlearia olei de oliuis, mellis cochleare vnum, croci ſcrupulum, & parum ſaponis Veneti, & cochlearium communis modice conquaſſati. Bulliant ſimul omnia. Hoc liquore capillos ſæpius innunges; & lauabis lixiuio facto de cinere combuſtorum braſſicæ caulium &c. (locus eſt obſcurus vel corruptus) & percipies quotidie pilos augeri. Vnguentum aliud quo capilli flaueſcunt, ex libro Germanico manuſcripto: Cochleas quotquot voles in vas impone & ſalem ſuper eas iniice: ſic veluti vnguentum fieri aiunt, quo capilli nigri illiti colorem flauum trahant, & magis etiam ſi præraſi fuerint. *b* Dioſcorides quoque cochleas terreſtres ſcribit palpebrarum pilos reglutinare, ſi quis traiecta per earum carnem acu, mucoſo lentore, quem ſecum acus retulerit, pilos inunxerit Limacem (viuam, ni fallor) ſuperſtitioſi quidam panno incluſam, pro febris amuleto commendant, ſi collo pendens geſtetur. Sed authore *c* Plinio cochleæ fluuiatiles quartanis mederi dicuntur in cibo recentes, quoſdamque ob id aſſeruare ſale, vt dent tritas in potu. Harundines & tela, quæque alia extrahenda ſunt corpori euocant cochleæ, ex his quę gregatim folia ſectantur, contuſæ, impoſitæq; cum teſtis: & eæ quæ manduntur, exemptæ teſtis: ſed cum leporis coagulo efficaciſſime, vt idem Plinius prodidit. Ad oculos caligantes, Marcellus Empiricus cochleas Africanas veras ſuper ſpiſſam cratulam diſpoſitas poni vult & carbones acres aſſidue ſuggeri, vt æqualiter comburantur: deinde mortario teri, vt tenuiſſimum ex his puluerem facias, adiectaq; mellis Attici cotyla vna, iterum validiſſime teri, & poſtmodum in vaſculo fictili reponi & ſignari: & cum alicui mederi voles, ſpecillo inde eum inunge, intra paucos dies integram aciem eius claramq; reſtitui. Incertus quidam ad oculorum dolores, limaces teſtis exemptas in aqua coquit; quæ vbi refrixerit, adipem ſupernatantem colligit, aitque mederi cum omnifariis oculorum doloribus. Anacollema ad reſtringendas fluxiones ex *d* Galeno: Limacem cum teſta tuſam, toti fronti & temporibus illinito. Kiranides quoq; cochleam terreſtrem contritam & illitam fronti, dolorem & rheuma oculorum ſiſtere tradit. Marcellus Empiricus ad epiphoras oculorũ dandas, limaces cõplures terit in mortario nouo vel nitido, adiecto ibi ouo gallinaceo incocto, tingit illic lanam ſuccidam & fronti imponit. Ad aurium dolores facit ſecundum Aſclepiadem notante *e* Galeno, Africana cochlea in propria teſta, cum oleo nardino aut roſaceo feruefacta. Ibidemq; Archigenes cochleam Africanam ad eoſdem dolores componit & roſaceo implet, & ſeru factum calidius per ſtrigilem infundit. Cochleæ quæ ſunt in vſu cibi, inquit alibi Plinius cum myrrha aut thuris polline appoſitæ, item minutæ & latæ, fracturis aurium illinuntur cum melle. Kiranides cochleam terreſtrem circumfotu aurium plagas & rupturas ſanare monuit. Compoſitio è limacibus ad narium vitia, præcipue ozænam & polypum deſcribitur à Galeno Euporiſton. l. 2. 5. Aſperitatem faucium & deſtillationes leniunt cochleæ, annotante Plinio, ſed coqui, inquit, debent in lacte, dempto tantum terreno (τῶν σπλάγχνων ſignificationem Plinius potius quam τῶν ὑποχονδρίων reddidit) conteri & in paſſo dari potui. Et Marcellus Empiricus, cochleæ terra (inquit) tantum excuſſa, illotæ coquuntur, dehinc tritæ cum paſſo cretico aduerſum faucium moleſtias hauriuntur. Eodemque authore laboranti vuæ diuturno labore hæc cura ſuccurrit: Hirundinem viuam teſta Africanæ cochleæ includes, eamque phænicio inuolutam lino circa collum ſubligabis, intraque diem nonum omni moleſtia liberaberis. Ad ſputum educendum & contra tuſſim, Arnoldus Villanouanus in libro de aquis medici-

Ad capitis dolorem. *Ad capillos multiplicandos.* *Vt capilli flaueſcant.* b L. 2. c. 9. *Febris amuletum.* c Lib. 32. cap. 10. *Ad oculos caligantes.* d L. 1. Eupor. 36. *Ad epiphoras oculorum.* *Ad auriũ dolores.* e Lib. 1. de compoſ. med. ſec. loc. *Ad auriũ fracturas.* *Ad fauciũ aſperitatẽ.* *Contra tuſſim.*

A nalibus, eſſe ait, qui limaces teſtis exemptas cum hordeo decoquunt, & ius colatum tepidum propinant, hoc remedio [illegible] res craſſos valde attenuare & per ſputum educere. Cochleas crudas tritas cum aqua tepida cyathis tribus ſi ſorbeantur, Plinius tuſſim ſedare author eſt. In buccinam aut cochleam aliquam marinam vulgus in Germania inferiori potum audio ſolitum infundere, & inde bibere, aduerſus ſiccam tuſſim [illegible] hordeo diſcoques, inquit Ruſus [illegible] donec conſumpſerit. [illegible] Marcellus [illegible] phthiſicis [illegible] loca vitare [illegible] cochlearum carne cum vino excoctarum [illegible] phus hoc ex incerto quodam aduerſus phthiſim annotauit [illegible] ti aut triginta limaces contere in mortario [illegible] menſuras quatuor aquæ [illegible] ſingulis matutinis menſuram [illegible] tres horas, ſemper reiterando [illegible] B dolores mirum in modum commendant cochleæ [illegible] Plinio [illegible] Cochleæ marinæ efficaciſſimæ [illegible] ſtomachi dolores [illegible] ratæ. Et rurſus [illegible] (inquit) cochlearum cibus ſtomacho [illegible] atq; è vino garoq; [illegible] perrum plurimis prodeſſe [illegible] ſumant. [illegible] Galenum, cochleas Africanas [illegible] cellus Empiricus [illegible] paulo olei coctas [illegible] cotidie & frequenter ſumpſerit [illegible] tum ire pollicetur [illegible] conuenient ſtomacho ſoluto & reſoluto [illegible] que & apud Sammonicum ad ſtomachum remedium illud:

Stomacho quæ ſint apta.

----- Cochleas vndis calefactas ac prope victas
Suppoſitis terræ prunis, vinoq; garoq;
Perfuſas cape, ſed prodeſt magis eſſe marinas.

C Non autem omne cochlearum genus ſtomacho aptum eſt, vt ſupra monui & rurſus ex Dioſcoride repeto Stomacho (inquit) accommodatæ ſunt terreſtres cochleæ: difficillime eædem corrumpuntur. Marinæ etiam ſtomacho accommodatæ [illegible] tur: fluuiatiles virus habent. Quæ vero ſylueſtribus fruticibus & ſentibus hærentes inueniuntur, aluum & ſtomachum turbant, & vomitionem mouent. Plinius [illegible] cochleas ſimpliciter [illegible] alienentur [illegible] ſingulas [illegible] nouem [illegible] tertio [illegible] vomicas. Ad vmbilicos infantum eminentes [illegible] nus [illegible] linteolo [illegible] acacia [illegible] Ad inflammationem hepatis, Aetius ex Galeno [illegible] D ſtrium [illegible] affundi [illegible] ſtantiam [illegible] inquit [illegible] tota [illegible] ctione [illegible] gida [illegible] ammineo & pipere [illegible] tris [illegible] Euporiſtis [illegible] deinde [illegible] Antiochi [illegible] tur inter Aſclepiadis auxilia [illegible] vſti ad [illegible] vel non [illegible] Africanæ [illegible] ſimpliciter [illegible] vino Falerno [illegible] ſura cyathorum [illegible] nas caſtaneis [illegible] E Calfactum in ipſis irritationibus bibendum dato [illegible] tibus duobus [illegible] ferre [illegible] qui facile [illegible] ex Africa allatam [illegible] quæ quam [illegible] ſaliua [illegible] ducere [illegible] cartilaginibus [illegible] lutis [illegible] diaconis [illegible] permiſcentur in mortario & affiguntur. Et rurſus: [illegible]

Ad vmbilicos infantum eminentes. *Ad inflammationem hepatis.* *Hepatis intemperiem calida & frigida curo commend.* g Lib. 30. cap. 8. *Ad colicum dolorem.* h Lib. 9. de compoſ. ſec. loc. cap. 4. *Glutinant cartilagines.*

argilla impleri debent. argilla prius cochleæ ſaliua, & acidi Punici liquore ſubigantur. Conciſæ teſte Dioſcoride earum carnes præſertimque neruorum glutinant. Earum carnes per ſe tritas cum polline farinæ ex proximi molendini parietibus, olim (inquit Galenus citante Mizaldo) vulneri impoſui, cum quo etiam neruus vulneratus & contuſus erat in agricola & duro homine. Si quis contuſas vlceri impoſuerit, præſentaneum fertur eſſe remedium. Ioannes Tagautius addit emplaſtro ad maturanda oedemata: aliqui etiam ad reſoluendum. Si humerus (armus) fractus aut luxatus fuerit iumento, & claudicet, Theomneſtus in hippiatricis, ſanguinem ab eodem humero detractum, vaſe excepto & admiſceto oua tria, defrutum, bulbos crudos bene tritos, & cochleas, quinquaginta: hoc remedio calido prope perungi iubet. Sanguinis è naribus authore Dioſcoride conciſæ ex aceto compeſcunt: tritæ ſcilicet & fronti illitæ, vt Mizaldus addidit. *i* Plinius Dioſcoridis verba fere repetit, ſed quia mendum in Plinii textum irrepſit, ideo verba adſcribam: Sanguinem ſiſtit è naribus ſuum ex omento pecudum, &c. Cochlearum terrena. Sed & ipſæ extractæ teſtis. E naribus fluentem ſiſtunt Cochleæ contritę fronti illitæ. Vbi pro terrena Dalechampius legit terrenæ, quia & aquaticæ ſunt. Alii, inquit, nihil mutant; terrenumque exponunt, terram qua oblinitur, & lutulenta eſt earum teſta. Ad phlegmonem crurum aut pedum laudatum. Nicolaus Myrepſus hoc recitat remedium. Limaces terreſtres cum teſtis viginti ſubactis, cimoliam & oui lutei quantum ſatis eſt, imponito mortario, vt cæræ conſiſtentiam acquirant: & probe confectum cum penna illinito. Arnoldus Villanouanus Limaces per ſe vel cum aliis miſceri ait cum melle & felle bouis: ſic autem impoſitas anthraci vel aliis apoſtematibus venenoſis, maturare ea & rumpere, & quemlibet tumorem eorum diſſoluere. Ictibus Scorpionum carnes fluuiatilium Cochlearum reſiſtunt crudæ vel coctæ, vt refert *k* Plinius, addens à quibuſdam ob id ſalſas quoq; adſeruari: imponique & ipſis plagis. Sunt & minutæ longæq; candidæ, inquit idem Plinius (minutas albulas vocari à Varrone diximus) Cochleæ paſſim oberrantes. Has arefactas ſole in tegulis, tuſaſque in farina, miſceri lomento æquis partibus, candoremque & leuorem corpori afferri. Et *l* alibi Cochleas cõtuſas laudat ſinopis ad panos. Aetius alibi remedia deſcribens ad faciei lentigines, quibus etiam ad maculas à Sole prouocatas, & ad varos vti liceat: Poſt cætera, ad diuturnas autem lentigines (inquit) hoc vtere. Bulborum depuratorum, thuris vtriuſq; vnciam vnam, contere, adiecto Cochlearum terreſtrium magnatum cruore (muco.) Oportet autem ipſas adhuc viuas ſtylo pungere, atq; hoc quod exit mucoſum pharmaco iniicere: quod vbi vſus tempore diſſolueris, melle exceptum inunge. Aetius quoque Cochleas terreſtres ſuccolentas in cibo ſumptas, obluctari & ſeſe opponere colicæ affectioni videri ſcripſit. Cæterum totæ cum ſuis teſtis tritæ & cum vino addita myrrha non adeo copioſe potæ, craſſioris inteſtini, quod colon Græci dicunt, & veſicæ dolores ſedant, quod memoriæ prodidit Dioſcorides, & Trallianus in colico affectu piſces duriori carne præditos ſumi iubet & ex Teſtaceis Cochleas marinas, Pectineſq; & Oeſtra: Inuenioque apud *m* Plinium, cornus ceruini teneri cinerem, Cochleis Africanis cum teſta ſua tuſis miſtum, in vini potione, colo prodeſſe. Aretæus in iliaco affectu adhiberi iubet alimenta aluum ducentia, aut dari Cochleas valde elixas & ipſarum ſuccum. Crudæ eadem cum ſuis operimentis illitæ, cutem ſubeuntium aquarum tumores authore Dioſcoride exinaniunt, nec prius decidunt quam humorem illum omnem ſiccauerint. Antonius Mizaldus Cochleas frixas vel aſſatas hydropicos mirum in modum adiuuare aſſerit, ſi iis ſæpe veſcantur. Et *n* Iacobus Hollerius Cochlearum & Limacum carnem alias per ſe, alias cum ſuis volutis tritas ac miſtas interdum coagula, tela rapere atque hydropicis aquam exugere ſcribit, ſed non prius ſoluere oportere, quam totus humor exudauerit. Galenus etiam in nono de compoſitione medicamentorum ſecundum loca remedium hoc ex Aſclepiade affert, hydropicis imponẽdum. Quidam (inquit) cumini libram vnam, ſulphuris viui quadrantem, Cochlearum Africanarum libram; arida tundunt, cribrant, & tuſis ficubus vna cum carne Cochlearum excepta, ac in linteolum infarcta imponunt, melle cocto ſufficienti addito. Ad hydropem aſcitem ex Leonello Fauentino: Limaces cum ſuis Conchis tritæ ventri imponantur emplaſtri modo, donec ſponte cadant. Exſiccant enim (inquit) vehementer. Ex amylo & tragacantha illitæ eædem ſecundum *o* Plinium profluuia ſiſtunt, & inuenio apud Galenum in euporiſtis, ad ventris profluuium: Cochleam Africanam ſumes, in eam liquidam picem infunde & calefactæ carnem exime, & in anum bis aut ter immitte. Ad emendandam vrinæ incontinentiam Plinius & Marcellus eſſe aiunt, qui iubent Cochleas Africanas cum ſua carne comburi, cineremque ex vino Signino dari. Ad calculum renum Alexander Benedictus, Limaces contritas ait cum ſuis teſtis contritas, tres numero in vino bibi, ſequenti die binas, & tertio vnam. Accepit hoc ex *p* Plinio, qui cum de herinacei carne locutus fuiſſet: iubent, inquit & vermes terrenos bibi ex vino aut paſſo ad comminuendos calculos: vel Cochleas decoctas, vti ſuſpirioſis. Eaſdem exemptas teſtis tritaſq; tres in vini cyatho bibi, ſequenti die duas, tertia die vnam vt ſtillicidia emendent: teſtarum vero inanium cinerem ad calculos pellendos. Commendantur præterea Cochleæ ad effectus muliebres. Conciſæ enim in primis & appoſitæ ex Dioſcoride menſes ducunt; ſecundum Marcellum Empiricum inflationes vuluarum diſcutiunt Cochleæ Africanæ binæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis Cochlearibus quatuor, illinuntur aluo prius irino ſucco peruncto. In cibo ſumptæ teſtante *q* Plinio

i lib. 30. c. 13. k lib. 32. c. 5. l lib. 28. c. 19. m lib. 30. n lib. 6. In. o lib. 30. c. 14. p li. 30. c. 8. q lib. 30. c. 14.

A partum accelerant: item conceptum impoſitæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacantha profluuia ſiſtunt. Proſunt & purgationibus ſumptæ in cibo, & vuluã auerſam corrigunt cum medulla ceruina, ita vt vni cochleæ denarii pondus addatur & cyperi Inflationes quoq; vuluarum diſcutiunt exemptæ teſtis, tritæque cum roſaceo. Ad hæc Aſtypalaicæ maxime eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor, illinuntur aluo (nempe ad inflationes diſſipandas, vt ex Marcello diximus) prius irino ſucco perunctæ. Podagrarum inflammationes leniunt, teſte Dioſcoride, & Plin cochleas latas ſi potentur, tollere dici ſcribit, & pedum & articulorum dolores bibi autem binas in vino tritas. Atq; iſtæc ſunt remedia; quę à totis cochleis vel ſaltẽ earum carne deſumpta apud ſcriptores reperi. Videndæ modo earũ partes & humores, quid medico præſtent. Saliua præ cæteris occurrit, quæ illita infantiũ oculis, palpebras teſtãte Plinio corrigit gignitque, id eſt, palpebrarum pilos in ciliis reflexos ac oculũ pungentes. Idem fere ſcripſit Dioſcorides, inquiens: Si quis traiecto per earum carnem acu mucoſo lentore quẽ ſecum acus retulerit, pilos inunxerit, incõmodos palpebrarum pilos reglutinabit. Mucus cochleæ, vt inuenio apud Raſim potus per ſe, vel cum myrrha vel aloe, cõducit obſtructo iecori: forte in emplaſtro. nam caro alioqui eſitata, hepathi prodeſt, vt ſupra diximus. Si decidat teſtium alter, ſpumam cochlearum, vt refert *r* Plin. illitam remedio eſſe tradunt. Et *s* rurſus: Cochlearũ ſpumam, inquit, illini vollunt teſti deſcendenti, hoc eſt, turpiter propendenti, vel ſi demittatur, veluti laxatus. Hippocrates vero etiam cochleæ muco vtitur ad ſedem elapſam remittẽdam. Et *t* Plin. Cochlearum ſuccum punctis euocatum depellere ait procidentiam ani. Ad fiſtulam remedium vſu approbatum, ex Arnoldo de Villanoua: Impleatur olla limacibus ſine aqua, & ponatur cooperta ſuper ignem: & eleuabitur ſpuma ſuper eas, quæ collecta & ſiccata fiſtulas mortificat. Hollerius carnem & ſaliuam cochlearum enumerat inter medicamenta glutinantia, quæ natura conſtant tenaci & viſcida. Aqua ex limacibus ſiue cochleis deſtillata, ſiue liquor ſtillatitius vſum ſuum quoque non exiguum in medicina habet. In curanda hectica febre, Antonius Guanerius vſitatam eſſe ait aquam de limacibus præparatis: has autem colligit vult cum rore, & viuas in furfure poni, vt expurgentur, expurgatas cum aqua hordei bene lauari & deſtillari. Et Iacobus Syluius aquam hanc è limacibus deſtillatam, mane ad vncias ſex ſumptam, hepar imbecillum affirmat roborare, & phthiſicis gracilibuſque eſſe remedio. Tetigit hoc quoque Marcellus Virgilius, inquiens: Exudato igne ex cochleis humore, noſtræ ætatis medicina pręſenti remedio vtitur in his, quorum corpora ad tabem lubrica ſunt, & macie conficiuntur. Ad maculam oculorum Ioannes Goeurotus medicus regis Gallorum, remedium tale reliquit: limaces octies aqua ablutas deſtilla in alembico; deinde fimum lacerti, corallium rubeum, & ſaccarum candi admiſce, & rurſus deſtilla. Huius liquoris guttam mane & ſero oculis immitte. Zoographus ex Andreæ Furnerii libro Gallico de decoratione naturæ humanæ, liquorum aliquot coſmeticorum è limacibus deſtillatorum deſcriptiones hoc ordine recenſet, quas nos neutiquam præterire voluimus. Aqua ad omnes faciei maculas tollendas: Coralli & criſtalli partes æquales pone in vaſe vitreo, cum aqua limonum digitum tranſuerſum ſuperante, hoc vas obſtructum in loco aliquo frigido, vt cella vinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies,) deinde limaces abiectis teſtis aqua modice ſalſa toties lauabis, donec omnis eorum viſcoſitas abierit, tum deſtillabis, & ſeruabis aquam. Deinde ex rapis etiam minutatim conciſis aquam elicies in alembico. Vſus tempore, accipe primæ aquæ cochlearium, ſecundæ quatuor, & tertiæ quatuor, miſce & ablue faciem, quæ tamen prius abluta ſit aqua pura & abſterſa. Alia ad idem mirabilis. Accipe limaces ſine teſtis ſuis, & laua, vt ſupra dictum eſt, deinde ſalis (alias ſalis gemmæ) contriti vnciam in vaſe vitreo ſparges & limaces ſuperimpones: idque alternis facere perges, donec tertia pars vaſis impleatur. Tunc affundes ſucci limonum tantum, vt ſupra ſalem & limaces duobus digitis excedat, & deſtillabis. Aqua iſta vteris, vt ſupra ſcriptum eſt. Quod ſi deſtillandi commoditas non fuerit, ſimul omnia mixta inſolabis vaſe clauſo, donec vnguenti formam recipiant, eoque vteris veſperi, facie prius abluta abſterſaque & poſtridie mane ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonii legimus. Alia: limaces albæ triginta, lactis caprini libræ duæ, adipis porci vel hœdi recentis vnciæ tres, camphoræ tritæ drachma. Deſtillentur in alembico vitreo. Adamus Lonicerus ſcribit deſtillatam è limacibus Maio vel Octobr. menſe aquã, clauum reſectũ, ſi inſtilletur, ſanare: manuumq; verrucas purgare: & ferrũ in ea extinctum chalybis induere duritiã tradi. Et Gualtherus Ryffius verrucas & clauos præcidi prius iubet, quoad eius fieri commode poteſt, deinde linteũ hoc liquore madidum imponi. Iam de cochlearum cinere dicamus, *u* Plinius cum dixiſſet alibi tollere ex facie vitia cochlearum quæ latæ & minutæ paſſim inueniuntur, cum melle cinerem ſubiungit. Omnium quidem cochlearum cinis ſpiſſat, calfacit ſmectica vi, & ideo cauſticis miſcetur pſoriſque & lepris & lentigini illinitur. Aetius quoque eandem ſimiliter cum melle tritas poſt modicum temporis interuallum affricari iubet ad vitiligines nigras: & inuenio apud eundem Aetium, ſmegma ad pruritus & pſoras, quod tale eſt. Cochleas terreſtres vſtas & tritas cum melle adfrica. Idem etiam ad vlcera capitis & achores: cochleam albam cum teſta exuri iubet, & applicari. Poſſunt crematæ omnes, inquit Dioſcorides, in cinerẽ, cinere illo calefacere & vrẽdo exulcerare. Lepras idẽ exterit cinis, vitiligines & dentes.

Ad atritim. *Saliua Cochlearum vires & vſus.* *Ad palpebrarum incommodos pilos.* r lib. 30. c. 8. s lib. 32. c. 9. *Ad ſedem elapſam remittendam.* t li. 30. c. 8 *Ad fiſtulã.* *Aqua ex Cochleis diſtillatæ vſus.* *Hecticam febrem tollit.* *Ad maculas oculorum.* *Ad omnes faciei maculas.* *Ad clauos & verrucas.* u li. 30. c. 4 *Cineris facultas & vſus.* *Smegma ad pruritus & pſoras.* *Cineris earum vires.*

Ad ambuſta. *Ad lachrimas & lippitudinem oculorum.* *Ad eminentiam vmbilici Cancrope nis cōfert.* *Ad Podagram.*

A Oculorum præterea cicatrices, albugineſque: aſperam diſcolo-remque ceu à ſole cutem & hebetes oculos, integræ cum tota carne crematæ & in cinerem tritæ, tum ex melle inunctæ emendant. Albugines exten uare etiam Plin. alibi ait: alias etiam ita ad ambuſta cōmendat, vt ne cicatrix quidem appareat. Sanguinem preterea ſiſtit cinis cochlearū terrenarum teſte Plin. Anacollema quod lachrymas & lippitudinem ſiſtit ex quodam authore incerto deſcripſit Zoophus illud: Limaces & cornu cerui vres oui albumine excipies, ac fronti applicabis. Ad vmbilicos infantium eminentes, ex Theodoro Priſciano: Cochleas ex arboribus lauri collectas comburimus, & tritas imponimus, vt vmbilicum in naturam propriam reuocemus. Plinius vero etiam cochlearum cinerem cum thure ex oui albi ſucco illitum per dies triginta eidem morbo author eſt mederi. Paſſionibus ani, vt ex Kiranide Aggregator tranſcripſit, vtilis eſt idem cinis cum aceto. Gancro in pene vtiliter inſpergitur, ſi Iacobo Oliuario credimus. Ad podagram ex Marcello: Cochleæ Africanæ cum ſua carne comburuntur, cinis illarum illinitur & medetur podagris. Eundem vero etiam puluerem intus ſumptum è vino pthiſi prodeſſe inuenio apud Plinium: item

Ad laterum dolores.

B aluum ſiſtere in ſuſpirioſis; decoctorum in ptiſana illini per ſe laterum doloribus, eſſe denique qui ſuperdolentem lienem ſuperalligant cum ſemine lini & vrticæ addito melle, donec perſanet. Ex inanibus teſtis etiam remedia petuntur, nonnullaque ex obſcuris quibuſdam collegit Zoographus, quorum nondum ſcripta ad nos peruenerunt. Pollenide teſtis limacum inanibus contritis fiſſuras manuum pedumque inſperſus ſanat. Idem pollen cum cera

Ad Paronychiam.

& fermento ſubactus & impoſitus, paronychiam emendat. Ad maculas oculorum in homine aut pecore abolendas: Teſtas limacum collige pridie D. Ioannis per æſtatem lotas & mundas contunde, per ſetaceum incerne, & pollinem in oculum affectum infla per calamum. Ex libris manuſcriptis Germanicis, Teſtæ limacum contritæ cum peſtilentia ſuibus vel bobus ingruit, in potu dantur, per ſe, vel cum radice gentianæ illius ceruleæ, quæ ſemper diſſecta naſcitur, vnde cruciatam Germani appellant. Hieronymus Fabritius ab Aqua pendente Medicus hac ætate clariſſimus ſcribit Scythas cochleæ teſtam ad aures admouere propter frigus quod plurimis lædit auditum, & vt melius audiant.

Cinis v. cochlearum inanium cum myrrha Plinio authore gingiuis prodeſt: & admixtus ceræ, procidentium interaneorum par-

C tes extremas prohibet. oportet autem cineri miſceri ſaniem punctis emiſſam è cerebro viperæ. Iubent & earundem cinerem ſumi ad calculos pell ndos. Quod poſtremum reperio quoque apud Marcellum: Cochleæ inanes (inquit) caſu inuentæ contuſæ & in puluerem tenuiſſimum redactæ in potione calculoſis datæ medentur. Vti hoc remedio hodieque nonnullos apud ſuos teſtatur

Ad calculos. *Ad ficos ani.*

Zoographus. Ad ficos ani, ex innominato: Teſtas cochlearum candidarum cremato & pollinem inſpergito. Si quid in tergore equi ruptum fuerit, & ſanguinis aliquid concretum, adipe veteri mollies, vino ablues: & ſi quid putridæ carnis fuerit, æruginem tritam inſperges, decocto cupatorii vel thuris lauabis: denique puluiſculum inſperges: qui cinere de ſambuco & limacum maiorum teſtis crematis, contritis, & æqualiter mixtis conſtat. Mi-

Sexus in vtero grauidæ vt cognoſcatur. ** li. 3. metho. cognoſc. ſim.* *Cur teſtæ vrantur.* *Ad dentes exeſos.*

rum quod ſcribit Iacobus Oliuarius; Si quippiam eſt teſta cochleę aduſta in lotium mulieris grauidæ miſeris, petet fundum ſi maſculum geſtet, ſi puellam ſupernatabit * Bartholomæus Maranta cochlearum marinarum teſtas vri putat, non ad aliam adſciſcendam qualitatem, ſed vt facilius terantur. Mihi vero ſecus videtur. Æque enim teruntur teſtæ fere antequam vrantur. Superſunt modo lapis, arena, oſſiculum, & cornu, quorum omnium

D ceu fere partium in cochleis meminere authores, & ſuas etiam facultates aſſignauere. Ad exeſos dentes ex Galeno remedium recipiens eum lapillum: Limacis lapidem in fruſtula ſeſami magnitudinem æquantia confringe, & in dentis foramen immitte: illico dolorem ſedat: ſed ex cera operculum facito. Meminit eius quoq; Plinius: Limacis lapillum ſiue oſſiculum quod inuenitur in dorſo, ad alligatum dentitioni mire prodeſſe tradunt. Eandemq; vim habent arenulæ, quæ inueniuntur in cornibus, nam & has cauis dentium inditus ſtatim liberare dolore ſcribit. Et alibi: Inueniuntur (inquit) in corniculis cochlearum harenaceæ duritiæ: eæ dentitionem facilem præſtant adalligatæ. Cum ſtrophus & ventris

x li. 1. Veter. artis. c. 62.

dolor animalia (iumenta, equos,) affligit; x Vegetius phyſicum (remedium) tradi ſcribit: Os limacis neque manu immunda, neque terra contactum, alligatum vmbilico dolentis, curare continuo. Cardanus eſſe ait, qui aiunt, lapides omnes qui in animalibus, vt cancris, limacibus, aliiſque gignuntur, prohibere generationem lapidum in renibus, genitoſque diſſoluere. Aliqui vero non de limace ſimpliciter, ſed de limace nuda lapillum celebrant; Limacis inter duas orbitas inuentæ oſſiculum per aurem cum ebore tra ectum, vel in pellicula canina adalligatum, aduerſus ca-

Aduerſus capitis dolorem. *Ad dentitionem.* *y lib. 30. c. 15.* *Venerem inhibet ſimus.*

E pitis dolorem prodeſt pluribus ſemperque Plinius. Quod paulo aliter recenſet Marcellus: limaci calculum (inquit) quem in capite habet, tolle quod non facile facies, niſi ei dum in via repit, caput ſubito abſcideris: quem lapidem quandiu tecum habueris, nunquam illum dolorem capitis nec ſenties, nec patieris. Si infans, cui dentes prouenire incipiunt, dolores habeat, Archigenes apud Galenum, veteris cochleæ cornu pelliculæ illigatum appendet pro amuleto. Poſtremo fimus quoque vſum habet, quod meminit idem y Plinius, inquiens, cum oleo & vino potum, Venerem inhibere.

VSVS IN ALIIS.

Eſca ad omnes piſciculos. *Formicæ vt abigantur.*

INuenio præterea alios vſus cum carnis cochlearum, tum etiam teſtarum, vt apud Tarentinum eſcam ad omnes piſciculos capiendos ex cochleis. Cochlearum (κόχλων) carnem inquit, accipiens, exemptis membranoſis cauliculis (χωρὶς τῶν κερδίων,) ex ea eſcam iniicito: ſed non vtaris totius cochleæ magnitudine (μὴ ἀποχρώμενος τῷ μεγέθει τοῦ κοχλίου) Cornarius vertit neque magnitudine cochleæ abutaris. Deſtillari aiunt nonnulli aquam è limacibus menſe Maio vel Octobri aquam, in qua ferrum extinctum chalybis induere duritiam velint. Palladius formicas abigi ait, cochlearum vacuis teſtis vſtis, & eo cinere in foramen iniecto. & Paramus ad idem teſtas cochlearum cum ſtyrace vri iubet, foraminibuſque comminutas iniici: Cumanenſes cochlearum teſtas gerunt, vt ſtrepitum edant, dum ad feſtiuitates aliquas accedunt.

PROVERBIA.

Cochleæ vita.

B Κοχλίου βίος, id eſt, *Cochleæ vita.* De iis dicitur, qui parce parcuoque viuunt, aut contracti à negociis, luceque forenſi ſemoti. Plutarchus in libro περὶ τῆς φιλοπλουτίας, Σὺ δὲ τοσαῦτα πράγματα συνέχεις, καὶ περιέπεις καὶ στρέφεις σεαυτόν, κοχλίου βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν, id eſt, Tu vero tantum moleſtiarum ſuſtines turbans, ac torquens teipſum, cum ob parſimoniam cochleæ vitam viuas. Cui addamus illud Philyllii apud Athenæum:

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας γυνή,
Cicada, vxor, nec ego ſum, nec cochleæ.

Diffidentior Cochleis. *a lib. 2. c. 14.*

Hoc eſt, vt Dalechampius exponit, parcus, paruo victitans, ab hominum frequentia ſemotus, omnino tacitus, diuerſus à cicada, quæ eſt maxime vocalis. Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν: *diffidentior cochleis*: Prouerbialiter dici poteſt in hominem ſuſpicacem & nemini ſatis confidentem, adeo vt res ſuas ſecum ſemper habere velit. Vtitur hoc adagio Anaxilas apud a Athenæum:

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν πολλῷ πάνυ.
Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὰς οἰκίας
Cochleis tu es longe diffidentior
Quæ quia nemini credunt, circumferunt domum.

Domus cara, domus optima. *Cochleam tarditate vincere.* ** In Pœnulo.*

C Conſulendus ſuper hoc adagio eſt Adrianus Iunius, cuius adagia, nondum videre mihi licuit, *Domus cara domus optima.* quanquam à teſtudine natum eſſe velint; videtur tamen etiam à cochlea potuiſſe eius origo trahi, conuenit enim vtriſque τὸ φερέοικον. Nec male, inquit Marcellus Virgilius, vna hac ratione laudata eſt, neceſſario homini exemplo, vt ſua omnia ſecum ipſe etiam ferat, & Pieri enæi ſapientis modo, eas domi ſuæ opes coaceruet, quas nec hoſtis ferat, nec populetur bellum. *Cochleam tarditate vincere* dicuntur pigerrimi * Plautus:

At ſi ad prandium me in ædem vos dixiſſem ducere
Vinceretis ceruum curſu, vel grallatorem gradu
Nunc vos quia mihi aduocatos dixi & teſtes ducere,
Podagroſi eſtis, ac viciſtis cochleam tarditudine.

Profert & hunc verſum Nonius in nomine tarditudo, ſed longe aliter quam nunc hodie in exemplaribus Plauti ſcriptus, & in codicibus vulgatis impreſſus eſt. Dionyſius Lambinus putat Nonium memoriæ confixum cum librum non conſuluiſſet, mendoſe verba Plauti recitaſſe. Sic autem in Nonio habetur.

D *Quod eſtis pigri, cochleas vincitis tarditudine.*

Eodem etiam modo cochleis hominis iunctos Claudianus dixit de re impoſſibili.

APOLOGI. FABVLÆ.

Intempeſtiue facta vituperabilia.

RVſtici filius aſſabat cochleas cum autem audiret eas ſtridentes, ait: O peſſimæ animantes domibus veſtris incenſis, vos canitis. Fabula ſignificat omne intempeſtiue factum, vituperabile. Ferunt etiam huiuſmodi fabulam. Cum Iupiter omnia animantia ad conuiuium vocaſſet, cochlea & teſtudo non apparuerunt. Quæſiuit ergo quid cauſæ eſt, cur & ipſæ non præſto fuiſſent: quæ domus cara, inquiunt domus optima. Iratus ergo Iupiter, eas in domum damnauit, vt quocunque progredirentur, domum ſecum ferrent.

CAPVT XXX.

E *DE DIVERSIS COCHLEARVM ſpeciebus.*

Terreſtrium deſcriptiones & ſpecies. *Marinarum.*

IN mari præcipue diuerſæ ſunt cochlearum ſpecies, quemadmodum ſubinde, cum ex variis & Rondeletii & meis adhibendis iconibus patebit, reperiuntur. Terreſtrium prius aliquot habes, & inter has prius ponuntur edules inuicem magnitudine tantum differentes: dein cochlea ex Feltrinis montibus eruta cum operculo ſuo albo & duro, item talia cærulea, communis terreſtris alia; aliaq; ſtellata cum vmbilico & operculo, necnon & depreſſa, cuius modo alia figura dabitur. Habes deinceps cochleam terreſtrem gypſeo operculo obſeratam. Sed vt ad marinas accedamus, hæ duæ hic pictæ cum terreſtribus non parum ſimilitudinis habent, contra

a lib. 24. *Cochleæ Sarmaticæ deſcriptio.*

contra inſolentis ſane magnitudinis ac figuræ eſt quam *a* Ambroſius Paræus nobis exhibuit, ex mari Sarmatico. Mare Sarmaticum ſeu Germanicum Orientale, piſces alit calidis regionibus ignotos & valde monſtroſos. A

Eiuſmodi eſt is qui limaci ſimilis, dolium corporis mole æquat, arboreis autem cornibus ceruum, extrema cornua in orbiculos rotundantur, vnionum inſtar ſplendentes. Ceruice eſt craſſa, oculis accenſæ candelæ modo micantibus, naſo obrotundo, & pilis felium adinſtar obueſtito, rictu oris magno, ſub quo pendet, prominetque carnea moles, aſpectu ſubhorrida. Quatuor nititur cruribus, totidem latis & aduncis palmis, quæ illi cum cauda oblonga, & tigridis inſtar variegata, pinnarum ad natandum loco eſt. Meticuloſum adeo hoc animal eſt, vt etſi amphibium ſit, alto tamen ſe fere mari contineat, nec niſi ſereno valde cœlo ad littus applicet paſcendi gratia.

Caro enim valde grata eſt eſui, ſanguis vero his medicatus quibus vel hepar vitiatum eſt, vel pulmones vlcerati, vt eſt magnarum teſtudinum ſanguis elephanticis. Id in Dania ſe vidiſſe aſſerit Theuetus in coſmographia. Hucuſque ille. Longe quoque diuerſus à communibus marinis Limacibus, iſte Limax eſt, cuius deinde icon proponitur, tota cinerea albicans, necnon & ſubſequens tuberoſa, tota ex ferrugineo cinerea, exceptis oris quæ ſunt virides. Intus conſpicitur animal ametheſtini coloris. B

Capvt XXXI.

DE COCHLEA COELATA.

HOc genus, inquit Rondeletius, Cochlearum, quod proponimus ad Turbinum ſpeciem accedit. A Mõſpelienſibus, Prouincialibus & Hiſpanis Scaragol vel Caragolo de mar nominatur, quod ad Cochlearum terreſtrium quas Caragoles vocant, formam accedat. Teſta eſt turbinata & ſatis longa, cælaturis inæqualis & ſcabra, ſpiſſiore quam in Cochleis terreſtribus, intus læuis. Operculum ſpiſſum eſt, rotundum, ſuperiore parte non aſperum, in qua voluta expreſſa eſt, vel figura turbinis Cochleæ clauiculatim intorti.

Intus, qua ſcilicet parte carnem Cochleæ contingit, tuberoſum eſt, & inæquale, rubri coloris. Partibus internis hæc Cochlea à terreſtribus non differt. Carne eſt dura, & ad concoquendum difficili. Succum ſalſum gignit. Venerem extimulat. Elixa melior eſt. Teſta in aceto macerata, ſuperiore veluti cute vel cruſta ſpoliatur redditurque Cochleæ margaritiferæ modo ſplendens, nitida & vnionis modo colorata. Sunt qui Cochleam, quam hic exhibemus, vmbilicum appellent: ſed non ſine errore, vt perſpicuum fiet, quum docebimus qui ſunt vmbilici, & quid à cæteris Cochleis differant. C

Venerem ſtimulat.

Hucuſque Rondeletius poſita etiam icone, cum qua ſimillimæ cum ſint, quas ego hic exhibeo, iconem eius reliqui. Prior maculis viridibus prædita eſt. Poſtremam margaritas proferre ſunt qui putant. Addidi demum aliam Concham quæ inter Turbinem & Cochleam cælatam mediam naturam haberi videtur. Taxat autem Bellonium Rondeletius, cui vmbilicus marinus aut faba marina nuncupatur iſtiuſmodi Cochlea & ſic de ea ſcriptum reliquit: Cochli (κόχλου) nomine vmbilicum marinum, vel fabam marinã vulgarem intellexit Ariſtoteles, atq; adeo marinam Cochleam, quemadmodum & terreſtres Cochleas, κοχλίας vocauit; noſtris limaces dicuntur.

Vmbilici marini deſcriptio.

Eſt autem vmbilicus marinus à medicis vulgaribus dictus Nerite multo maior: cuius tamen moles vaſtior non euadit, quam commune buccinum. Quumque turbinatum genus omne prætenui cruſta, carnem patulam ambiente, operculi loco ſeſe tueatur: hic vnus lapidi rubro perſimili tegumento occluditur. Rotunda eſt eius forma, vmbilicum plane referens, vnde ei nomen. Alteram cinerei coloris ſurſum tumentum, deorſum planam: alteram vero rotundam, atque (vt dictum eſt) rubram. D

Teſta eius politiem admittit.

Huius teſta ſola inter noſtri Oceani turbinata politiem admittit. Rotundiori hiat ore, quam vllum aliud genus. Nam cum alii turbines opercula ſua habeant longiora vel latiora, pro ſui oris ratione, hic ſemper rotundum operimentum habet. Edulis eſt, vulgoque buccinarum, purpurarum & neritarum modo diuenditur. Rugoſo tegmine ſcabroque conſtat, cuius clauicula earum herbarum more quæ ſeſe arboribus alligant, à dextra ad ſiniſtram inuertitur.

Papauer.

Papauer (μήκωνα Ariſtoteles vocat,) vt in purpura & buccino & in κόχλοις eſt conſpicuum, quod in clauicula teſtæ continetur.

Calx eſt marinis Cochleis optima.

Cæterum Cochleam marinam Dioſcorides ſcribit ſtomacho idoneam eſſe, & facile aluo excerni: quumque ex marinarum Cochlearum teſtis, vt & reliquorum turbinum optima calx fiat, nihil vetat quo minus eas excalfaciendi & vrendi facultatem obtinere, lepras purgare, vitiligines & oculorum cicatrices emendare aſſueremus. E

Ex cælatarum Cochlearum genere quoque eſt, quæ hic exprimitur, operculo miniaceo, miniaceis etiam tuberculis, turbine violaceo infra, ſuperne fere ferrugineo. Quod inter turbines eſt ſpacium, ſiue cauitas viridi eſt colore.

Capvt XXXII.

DE COCHLEA, QVAE IN *oleario vſu erat.*

Magnitudo.

COchlea hæc rotunda eſt (inquit idem Rondeletius) & teſta intorta & magna admodum, adeo vt ſit quæ aquæ quatuor libras capiat. Ob id eam eſſe puto, quam Plinius memoriæ mandauit in Oleario vſu fuiſſe, quod ea oleum decapularent, vel ea in vſus quotidianos oleum haurirent, cuius figura ad id per commode quadrat, quemadmodum vaſis eius, quod αρυταιναν vocant, veluti roſtro prominentiore ad hauriendum, fundo cauo & capacia ad retinendum. Huiuſmodi Cochleam etiam aurifices, additis anſa & baſi in vrceos efformant eleganti artificio, quod eam contra venena aliquid valere credant.

Argyrana.

Capvt XXXIII.

DE COCHLEA DE*preſſa.*

CVm ſuperiori Conchylio ſimilis eſt iſthæc, quam Rondeletius Cochleam depreſſam vocat, ac ſic de ea ſcribit: Operculum Cochleæ cælatæ refert Cochlea, quam hic repræſentamus, (repræſentat autem hanc) quæ concaua eſt, & carnem intus habet. Simillima eſt Cochleis terreſtribus, quæ aliquando in terra effoſſa reperiuntur. Altera parte plana eſt, altera excauata in voluminibus, quæ initio parua paulatim creſcunt ad extremum vſque. Sic ille addita hac figura: cui ego addidi aliam quæ tota eſt ferruginea.

Capvt XXXIV.

DE COCHLEA RVGOSA, *& vmbilicata.*

ARugis, quibus tota huius Cochleæ teſta per tranſuerſum denſa eſt, ita elatis vt & ſtriata dici poſſit nomen obtinuit. Colore intus eſt albo, foris flaueſcente, valde fragili. Turbinis clauiculæ in acumen non deſinunt. Pars ſuperior longius producitur. Foramen valde apertum & longum. Hanc tertiam eſſe nautili ſpeciem ab Ariſtot. proditam falſo (ſecundum Rondeletium) tradidit Bellonius. Duas enim tantum polyporum ſpecies Conchis concluſorum ponit Ariſtoteles, vt ante oſtendimus. Neque vllus eſt qui viderit in ea Concha nautilum, qui minor eſt, quam vt tantam Concham ſecum trahat, cuius etiam ſtructura facili natationi aliena eſt, ob tranſuerſas rugas, cum in marinis animalibus hoc diligentiſſime cauerit natura, ne quid eſſet, quod natationi moram aut impedimentum afferret. Ex hoc genere vel conſimilis ſaltem eſt iſthæc à me adiecta.

Capvt XXXV.

DE COCHLEA VMBILICATA.

HÆc quoque Cochlea in ſatis inſignem magnitudinem excreſcit, quæ turbinata eſt, & in medio vmbilicata. Variæ vario ſunt colore. Aliæ enim nigricant, aliæ corneo ſunt colore, aliæ maculoſæ. Proxime accedunt ad formam Cochlearum terreſtrium paruarum, quæ conglomeratæ fœniculi craſſioribus caulibus adhærent, quæ etiam præter reliquarum Cochlearum terreſtrium naturam vmbilicatæ ſunt, ea neque ſunt bona. Cum hac Rondel. Cochleam non paruam ſimilitudinem gerunt tres iſtæ à me additæ Cochleæ. Inter vmbilicatas hæc quoque fuerit, longior & obliquis anfractibus contorta, quorum longiudo ... perſpici poſſit. Teſta læuis, & quaſi cornea, vel vnguium ſubſtantiæ ſimilis.

Capvt XXXVI.

DE VMBILICO.

EX Ciceronis loco, qui eſt libro ſecundo de oratore, Rondeletius vmbilicos Concharum ſiue Cochlearum ſpecies eſſe affirmauit, id quod verum eſſe indicat etiam (inquit) ipſa rerum natura, quæ nobis à turbinatis, Conchis, Cochleiſque omnibus ſpecie diuerſam exhibet earum, quæ præter foramen illud quo Cochleæ ſaxis inhærent, quoque corpus exerunt: alterum habent ... ita ſimiles, vt nullus ſit qui has viderit, qui negare poſſit vmbilicatas merito vocari.

Id foramen profundum conuolutionum veluti centrum eſt, vel circa quod anfractus Cochleæ conuoluuntur, κόχλιον. Hac de cauſa vmbilicus vocatur: nam metaphorice vmbilicus dicitur, quicquid in aliqua re medium eſt.

Hic vmbilicus in Cochlea quam hic exhibemus, maniſeſtiſſimus eſt. Cochleæ quam cælatam prius nuncupauimus, ſimilis eſt, figura differt, colore & cælaturis. Nam picta quidem eſt varie,

eſt varie, quod lineas quaſdam purpureas habet, denſa ac ſpiſſa, lumine immiſſo varietatem colorum iucundam repræſentans: Hæc ille, cum cuius icone non parum habet ſimilitudinis iſtæc à me adiecta. A

Depinxit & deſcripſit nobis idem Rondeletius, cui fere omnes iſtas figuras debemus, duos hiſce vmbilicos alios, vnum diuerſi colorum, alterum valde exiguum. Prior mira varietate à natura diſtinctus eſt, ſcilicet nigris, rubris & albis tuberculis corallorum omnium colorem & naturam referentibus ſuperiore parte latior eſt, mox in turbinem deſinit. Alter vmbilicus eſt valde exiguus ciceris magnitudine, aliquando paulo maior, qui in ſpongiis reperitur, veluti granulis rubri coralli æmulis conſperſus. Inter vmbilicum & foramen quo corpus exerit, teſtam inciſam habet: inciſuræ operculi vice ſunt.

Capvt XXXVII.

DE COCHLEA ECHINOPHORA.

QVamuis paruis Buccinis figura ſimilis ſit hæc Cochlea, quam Echinophoram ab aſperitate nominauit idem Rondeletius: nos quoque hic potius quam inter Buccinas, eius iconem proponemus. Tota enim tuberculis ſiue aculeis conſperſa eſt. B

Operculo vero, ſucco, ſubſtantia, à paruo buccino non differt. Rondeletius hanc iconem propoſuit: nos duas adiecimus.

Capvt XXXVIII.

DE COCHLEA CYLINDROIDE.

CVm adeo fœcunda ſit natura in turbinatorum & Cochlearum varietate, vt omnes nominib. exprimere per difficile ſit, quod etiam veteres non fecerunt, alioqui rerum indagatores ſeduli, & in nominibus inueniendis fœcundiores; Rondeletius tamẽ diſtinctionis gratia, atque vt aliæ ab aliis internoſcantur, nomina poſuit, quæ præſertim figuram exprimant, vt in ea fecit, quæ hic à nobis proponitur, κυλινδροειδὴς que vocatur à figura cylindro proxima. Pyramidem etiam refert. Pyri modo turbinata eſt punctis variis notata ſubcaſtaneis, magnitudine ac craſſitie pugni, quamuis Rondeletius pollicis craſſitudinem vix ſuperare velit. Craſſior etiam eſt altero loco poſita, turbine acuto. C

Capvt XXXIX.

DE COCHLEA LAEVITVRBI*ne obtuſo.*

HÆc poſtrema Cochlea, quam læuem turbine obtuſo Rondelet. vocauit, polita admodum eſt atque in turbinem oblongiuſculum deſinens, ſed obtuſum. Operculo tegitur. Teſta eſt craſſiore quam cæteræ, carneque minus dura. Frequentiſſime circa Lerinum inſulam capitur, eodem teſte.

Capvt LX.

DE ECHINIS,

AEQVIVOCA.

EChinus Græcis, auctore Suida, nomen eſt vaſis ex ære, aut opere figulino, in quod tabulæ ad iudicium pertinentes (teſtimonia, vel teſtium dicta) coniiciebantur, alias coniecta ſignabantur: eius mentio fit apud Demoſthenem, Ariſtotelem, & Ariſtophanem. Chytræ id eſt ollæ genus Echinus eſt Polluci, pariter & lebes σκεῦος μαγειρικὸν καὶ λοπὰς, Heſychio, & Varino, Ἐχῖνον interpretes Echinum aiunt eſſe vas æneum, in quo calices lauantur quod etiam triſilla vocetur. Hadrianus *b* Turnebus mauult legere trichila, vt eo, inquit in epigrammate, quod Maroni adſcribitur, & Virgilius, *Trichila vmbroſis frigida arundibus*, adducens etiam locum apud *c* Columellam: *Sub trichila manantem ſerpit ad vndam*: alii vitream ampullam, alii ſcorteam explicant. Ego (inquit) *d* Hadrianus Turnebus, vas aquarium rotundum lagenæ ſimile, aut ampullæ crediderim, vt guttum vinarium, vt *e* Varro docet: patera autem ad libandum vtebantur, & interdum poſt libationem ad bibendum. Hoc mihi in mentem veniebat; quod de hoc loco dicerem, quem Echino ſpinoſiorem, & aculeatum magis eſſe & ipſe ſentio, & intelligo multis *f* videri: ſed nec illud omittam Porphyrionem perſpicue legere Echino, cum explicet propter Echinum aſtat vilis guttus, qui & Echinum vult hic vitream eſſe ampullam, & aquarium vas exiſtimaſſe videtur: aquam enim limpidam nitido vitro perlibenter infundimus: nomen habere videtur à rotunditate Echini ſe in pilam colligentis. Echini ciuitatis meminit *g* Strabo. Supra Phalarum etiam, vt idem inquit, à mari ora vrbium X V. ſtadia L. imminet. Inde porro nauiganti ſtudia C. Echinus incumbit. Plinius Acarnaniæ oppidum eſſe ſcribit. Echinon Vrbs eſt Thraciæ, ad Pegaſeum ſinum. Erinos apud Galenum herbæ ſpecies eſt, quam ſic etiam vocat E

Dioſcorides: ſed in codicibus vetuſtis non Ecinos, ſed Ethnicos legitur. Quercuum κότταβοι, id eſt particulæ quædam, ceu nucamenta, quæ ex ramis earum dependent Echini vocantur ab Heſychio: cui etiam Platani fructus vocatur Echinus, & caſtaneis ſui ſunt Echini, eo enim modo, quo Echini marini aculeis armati ſunt. Herbæ quoq; apud Hippocratem fit mentio Echini dictæ, vt ait Maſſarius, Idem Echinum oleæ genus interpretatur, tanquam ex Polluce. Heſychio etiam eſt εἶδος ῥοιῶν id eſt, mali Punici genus. Eſt præterea Echinus pars ventris ruminantium, ἣ ἐλάφοις νήδυος τὴν δὴ καλέουσιν ἐχῖνον, Ἄλλοι δ' ἐγκατόεντα κεκρύφαλον. Nicander in Teriacis. Scholiaſtes ἐχῖνον interpretatur πολύπτυχον (πολύπτυχον mauult legere Zographus, ſuoſq; Germanos hanc ventris partem multiplex vocare ac proprie de Boue dici ſubiungit. Eſt poſtremo Echinus animal quadrupes terreſtre apud Ariſtotelem. Theodorus veteres ſecutus Erinaceum conuertit, & in aquatili nomen græcum retinuit, Plinium, vt Zographus putat, ſecutus, qui Echinum vocat, Sed nunquid nomen hoc alia obtineat adhuc ſignificata; latius, vbi de Echino terreſtri, nempe Erinaceo (Deo fauente) agemus, inter quadrupedes explicabimus.

Herba Etinos.

Echinus oleagenus & mali Punici.

Erinaceus, Gaza.

SYNONYMA.

EChinum cum Echeneide piſciculo recentiores nonnulli admodum inepte confundunt. Echinus nanq; cum careat branchiis, piſcis proprie non eſt dicendus. Græcis dicitur ἐχῖνος ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτοῦ τῶν σαρκῶν ἀφανῶν ἔσω: vel per antiphraſin, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὅ ἐστιν ὁ ἀκράτητος, quod teneri ob aculeos non poſſit. Commune id nomen tum terreſtri, tum aquatili eſt. Latini veteres, vt dixi Ericium, & Erinaceum de terreſtri dicunt, de Marino vix vnquam, ſed Græcum nomen ſeruant. Echinum non eſſe Erinaceum marinum aduerſus Albertum imperite adnotauit Niphus: ſed eſſe veluti caſtaneum (caſtaneæ) cardum, plenum rubro humore, alibi etiam Echinum marinum, vulgo Cardum (carduum potius) marinum appellari ſcribit: Italis vocatur Riccio, vel Rizzo de mare, Zino, lo incino; vel vt vocauit Scopa Grammaticus l' Incino de mare, Bogancitola, & genus Cancronem facit inepte Albertum, vt inquit Zographus, & huiuſmodi ſolœcos auctores ſecutus. Liguribus Zinzin dicitur. Hiſpanis Erizo de la mar. Echini à noſtris, inquit Rondeletius Vrſins appellantur corrupto ex Erinaceis vocabulo, ab aliis Caſtagnes de mar, quod veluti caſtaneæ echinato calyce contecti ſint, à Maſilienſibus Vrſins, & Dulcins, qui ſint edules, etiam ſi dulces non ſint, ſed ſalſi, & ſubamari: maiores quiq; edendo non ſunt, Raſcaſſes ab iiſdem appellantur. Hos noſtri Migranes vocant, quia cum detriti aculei deciderint, putaminibus malorum Punicorum ſimiles ſint. Quidam Oceani accolæ Heriſſon de mer appellarunt, à Belgis See egel vocari audio. Germanis Meer igel. C

Echinus ab Echeneide differt. *Etymon.*

Cardus marinus.

GENVS, DIFFERENTIAE, *Forma.*

EChinum ex Teſtaceorum genere eſſe, contra Rondeletium ex Ariſtotele ſupra demonſtrauimus, qui eos locorum ratione potiſſimum differre innuit. Scribit *a* enim Echinos alios naſci circa Toronem, qui candidi ſunt, & ſpinis, & teſta, & ouo, augerique forma productiore, quam cæteri, & ſpinam iis eſſe paruam, nec rigidam, ſed molliorem: nigra autem illa (quæ carnis loco eſſe dixerat) ori applicata, plura à ſe diſiuncta, & ad foramen exterius coeuntia. Et Eratoſthenes, vt auctor eſt *b* Strabo in Inſulis ante Euphratem miræ magnitudinis cancros & Echinos inueniri ait: quorum alii pileis maiores ſint: alii δικότυλοι id eſt, binas cotylas capiant. Et in mari Indico Purpuras, & Buccina tanta eſſe tradit Aelianus, vt facile congium capiant: & Echinorum teſtas ſimiliter, κἀμοί τοι, inquit, καὶ τῶν ἐχίνων τὰ χελώνια δύναιτ' ἂν τοσοῦτον στέγειν. Circa Daniam, Noruegiam, & alibi Echinum reperiri author eſt Zographus, qui rotunditate figuræ præſertim aculeis demptis, & magnitudine malum marinum referat. ideoque Seeapffel à Germanis nuncupari, quod malum marinum, vt inquit ille, ſonat. Idem ad ſummum inſtar magni mali in Oceano Balthico inueniri refert ex auditu, durum, punicei fere coloris, & ſpiculis ademptis maculoſum, nullum eius vſum eſſe, ſed pro ornamento in domibus ſuſpendi. Forte & coloribus differunt, nam Nicolaus Perottus. Vidi, inquit, & ſæpe piſcatus ſum piſcem hunc (Echinum impropric vocat piſcem, etenim ſanguine caret, itemque branchiis, quæ quidem in definitione Piſcis ab Ariſtotele prolata includuntur) in ſcopulis quibuſdam maris noſtri aqua contectis apud Antii reliquias, & iuxta Baias purpureo colore, ac viridi mixto: vſque adeo grato oculis ea varietate, vt ſi colores durarent, nulla eſſet cum gemmis comparatio: ſed mortuo piſce colores tabeſcunt. Hæc ille: Haberi denique & fluuiatiles Echinos tradidit Hermolaus & Maſſarius ex Paulo Aegineta. Iã vero alii eſui ſunt, alii vero non item. Differunt & motu apud eundem, nam agilius mouentur qui edules ſunt. Theophraſtum ἐχίνων tres ſpecies facere, tertiamq; ceu magnitudine, & craſſitudine præſtantem ὁλοσχοῖνον dici Varinus ſcribit. Verum *c* Theophraſtus non Ehini ſed σχοίνου, vt bene notat Zographus id eſt, iunci tres ſpecies facit, quarum, tertia maior holoſchenos, ὁλόσχοινος dicitur. Ariſtoteles & ex eo Athenæus Echinorum genus quoddam βρύσσον nominant, vel vt ſcribitur etiam in lexicis græcis Bryttum, quam vocem alii genus eſſe Echini pelagii: alii piſcem eſſe dicunt: aliqui, vt Heſychius D E

a De hiſt. anim. c. 5.

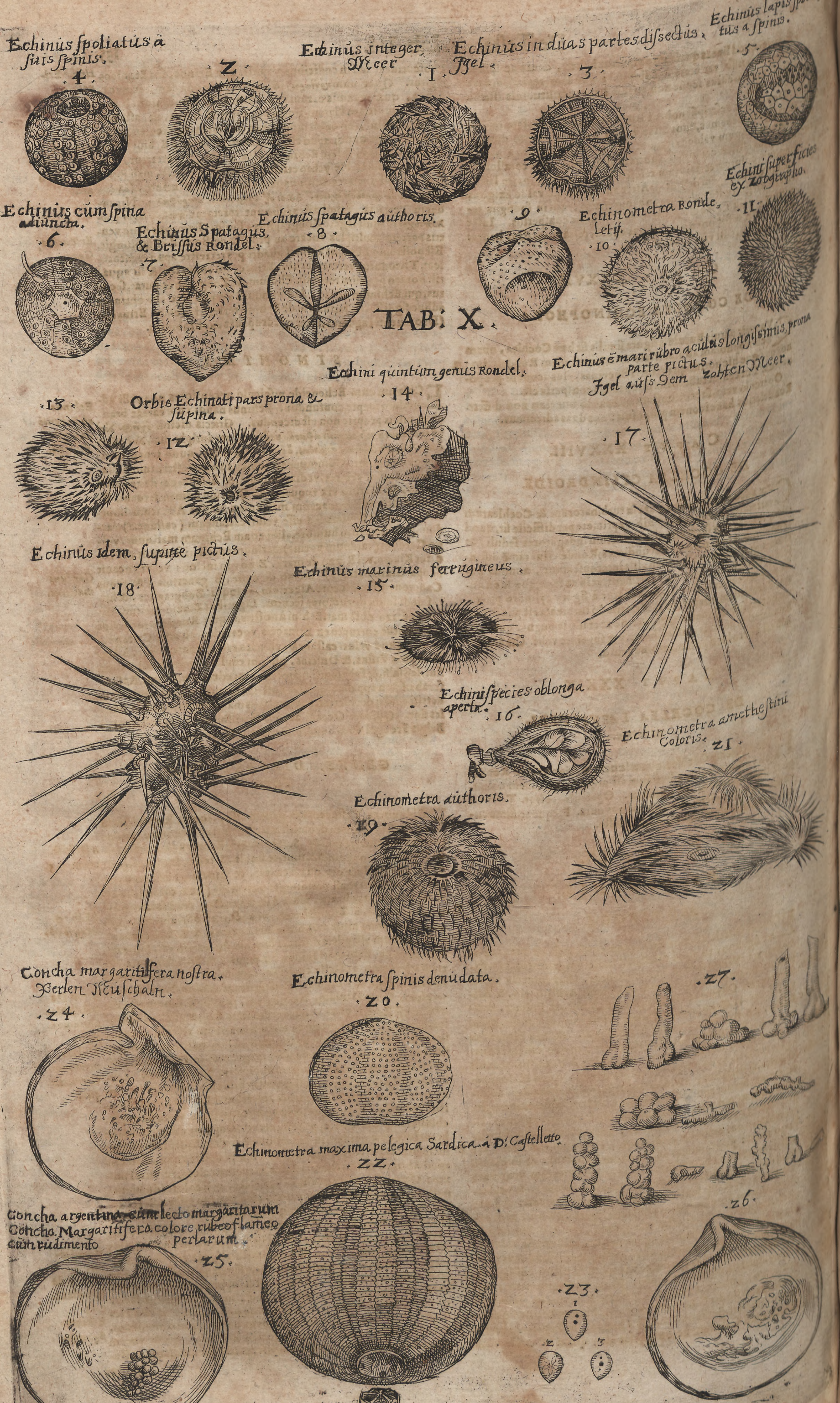
b Lib. 16. *Magni vbi*

Circa Daniã, & Noruegiam reperiri. *Malum marinum Germanis quid.*

Varini error.

c Lib. 4. de hiſt. plant. c. 13.

Echinus. βρύσσος.

ſychius & Varinus tribus ſyllabis Βρογγόνlω ſcribunt. Βρυτίνη quoq; animal quoddam eſt Heſychio. Ἀβρυτοι Echinorum marinorum genus eidem Heſychio. Et alibi Ἀμβρυτοι (Heſychio τ duplex habet) Echini quidam marini, quos Ariſtoteles βρωύτυς (imo βρύσσους legit Zoographus) vocat. Sed hæc vocabula, inquit, corrupta videntur ab Ἀβρωτοι, ſic enim nominat Ariſtoteles Echinos qui edendo non ſunt, de quibus etiam Michael *d* Epheſius quærit, quomodo (inquit) Ariſtoteles, Echinos calidiores, qui etiam ad motum agiliores ſunt, pleno excrementis; ideoque cibis ineptos eſſe dixit? nam ſi calidiores ſunt, melius eos concoquere, & excrementorum minus habere par erat, nec eſſe ineptos cibo, an dicendum calidos quidem eſſe, ſed voraces, & præ copia ingeſtorum, quæ calor natiuus eorum vincere non poteſt, cruditatem in eis fieri? Echinometras quoque inter Echinos adnumerari patet: etenim ratione magnitudinis duntaxat differunt. Ariſtoteles (inquit Gillius) dicit Echinometras cęteros magnitudine calycis ſuperare. Echinometras Plinius ſpinis longiſſimis, & calycibus minimis deſcripſit, quod quidem ipſum mihi vero ſimilius videtur, cum ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectius nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præſtant, quam ob magnitudinem calycis. Ex eo genere maximi, vt vidimus, minimis aculeis ſunt: hos Maſſilienſes vocant Raſcaſſos. Huiuſcemodi vidi, qui quoquouerſus palmos dirigeres, pluſquam duorum eſſent palmorum craſſitudine: alium etiam inſpexi calyce exiguo, & aculeis digiti longitudinem ſuperantibus, longitudine aculeorum præſtantes. Hæc ille. Nos vero cum Rondeletio & Bellonio potius Ariſtotelis ſententiam ſecuti Echinometras ab Echynis calyce duntaxat, non autem aculeis differre aſſeueramus. Echinus maris (inquit *e* Ariſtoteles) omnium maxime à natura munitus eſt: quippe qui teſta vndique ſpinis frequentibus circumuallata cæletur: quam rem peculiarem hunc in genere teſtato ſortiri diximus. quod quidem hoc diſtycho expreſſit *f* Martialis.

Iſte licet digitos teſtudine pungat acuta
Cortice depoſito mollis Echinus erit.

Caro.

Echinum, inquit Albertus ex Plinio, habere carnes rubentes, ſicut minium. cum tamen Echinis carnem omnino neget Ariſtoteles. Non omnibus, inquit Plinius, idem vitreus (minii potuit hic forte Albertus legere, vt adnotat quoque Zoographus) color. circa Toronem candidi naſcuntur &c. Tribuit pariter partes quaſdam Echino Albertus, & hunc ſequentes ſcriptores, quas Echeneidi conuenire conſpicuum eſt. Bellonius Echinos alios edules facit, alios vero nequaquam. Edules, inquit, maiores quidem aculeos habent, craſſitie autem minores ſunt, vixq; grandis gallinæ ouum magnitudine excedunt. Diuerſa in his colorum varietas, & mutatio multiplex. alii enim omnino nigri, alii albi, quidam vitrei, alii ruffi, aut flaui, alii gemmarum nitore conſpiciuntur: quidam ſunt cyanei, alii purpura ſplendent, ſubinde circumagentibus ſe igniculis micantibus ad aculeos ſcintillæ modo. ſic ille. Echinorum genera à me obſeruata poſt memorabo, cum prius Rondeletii & Bellonii deſcriptiones attulero Primum Echini genus (inquit *g* Rondeletius) quod cibo idoneum eſt, in quo oua multa, & magna ſunt, eſculentaque non ſolum in maioribus, ſed etiam in minoribus: ſtatim enim parui ouis pleni reperiuntur: & maxime pleniluniis diebuſque tepidis redduntur pleniores Ab ouorum multitudine, & magnitudine ouarium hunc Echinum appellat Hermolaus. Forma eius in rotunditatem conglobata eſt, dempta vna parte parum compreſſa, in qua os eſt rotundum quinque dentibus incuruis intus cauis, & in idem punctum coeuntibus munitum: ij quinque maxillis internis connexi ſunt, quæ ab ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes, & ambienti calyci non continuæ: tam mirabili, ſtupendoque artificio ſunt conſtructæ, & cælatæ, vt nihil ſit in toto mari elegantius, ſpectatuque iucundius. Quinque igitur ſunt oſſicula minora, tenui membrana alligata, id totum eſt quod comparat *h* Ariſtot. τῷ λαμπτῆρι μὴ ἔχοντι τὸ κύκλῳ δέρμα, ideſt laternæ quæ pellucida aliqua pellicula ſiue membrana circumdata non ſit. Inter dentes interna caruncula quædam eſt, quæ linguæ vice eſt, mox iungitur gula, quæ in inteſtinum deſinit, longum per teſtam ſtellatim diſpoſitum, eius tenuibus fibris ſuſpenſum, tandem in paruum foramen terminatur, quod foramen ad egerenda excrementa deſtinatum eſt, ex aduerſo oris ſitum, ita vt os in terram verſum ſit, excrementi foramen ſupra habeatur. partus enim eximo petitur, vnde fit, vt os ad partum ſit verſum; excrementum vero ſuperius parte prona teſtæ contineatur. Excrementa rotunda ſunt exiguarum pillularum inſtar. Qualis inteſtinorum, talis ouorum ordo eſt. nam inter nigrum id quod carnis vice eſt, & inteſtinum oua flaua cernuntur, quæ ſola eduntur cruda, orique grata ſunt, etiamſi ſalſa, & ſubamara ſint. Sunt quidem omnibus Echinis oua. inquit Ariſtoteles, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta (niſi in hoc Echino. Et *i* alibi: omnia teſtacea vere, & autumno ea, quæ oua appellant, habent: Echini vero edules, his quidem temporibus ouorum copia abundant, ſed & omni alio tempore habent, nec vnquam iis carent, ac maxime pleniluniis diebuſque tepidis reſtituuntur, redduntur que pleniores, præterquam illi, quos Pyrræus fert Euripus: nam illi hybernis menſibus meliores ſunt, parui quidem, ſed pleni ouorum. Teſta tota intrinſecus foraminibus paruis plena eſt, per quæ mouendi facultatem nerui aculeis ſuppeditant: extrinſecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylem excipientia, vinculo, membranula ſcilicet obligata, vt in orbem moueri poſſint. Talis radii cum brachio articulatio. Aculeorum igitur caput cauum eſt, craſſius & in acutum illi deſinunt, His in gyrum mouetur. Hoc eſt admirandum Dei Opt. Max in hoc animante opificium, quod vt clarius perſpiceretur, ſuperiore loco Echinum integrum, inferiore directum in partes duas depingendum curauimus, vt quantum pictura plana aſſequi pictor potuit, internæ huius Echini partes intelligi poſſent. Hactenus de primo genere Rondeletius.

Habes item Echini iconem ſpoliatum ſuis ſpinis, eundemque ſpina præditum, nec non Echinum lapideum.

Secundi, & tertii generis Echinorum eodem authore breuiter Ariſtoteles meminit his verbis ἄλλα δὲ δύο γένη τὸ, τῶν σπατάγων (vt & Athenæus citat libro 3.) καὶ τὸ τῶν καλουμένων Βρύσσων, γίνονται δὲ οὗτοι πελάγιοι, καὶ σπάνιοι. Secundum ac tertium Echinorum genus, Spatagi, & Briſſi, quæ genera pelagia ſunt, raraque inuentu. Ex his Ariſtotel. verbis, inquit Rondeletius, neque ex vllo alio auctore vetere notas aliquas colligere poſſis, quibus hos Echinos ab aliis differre intelligas. Sed cum Echinum, quem hic exhibemus, pelagium, & inuentu rariſſimum eſſe certo ſciam, qui ab Echinometræ, Echini ouarii, Echini parui, notis à veteribus traditis facile diſtinguatur, non dubitaui pro Spatago vel Briſſo proponere. Hic igitur Echinus, ſiue Spatagus, vel Spatangus (vtroque enim modo legitur) ſiue Briſſus, minus rotundus, quam ſuperior, à cordis figura non valde recedens, aculeis paruis, & raris ſeptus, altera parte, in qua ſcilicet os eſt, magis planus, quam ſuperior. os dentibus caret: verum maxilla inferior ſuperiore prominentior eſt, ad hauriendum aquam; arenamque accommodata: his enim, & luto, veſcitur. In interiore teſta nulla talis ſpectatur fabrica, qualem in Echino ouario deſcripſimus: ſed eſt inteſtinum conuolutum, aqua, & arena plenum, neque oua, neque nigrum illud continet, quod carnis loco eſt. Hæc ille exhibita præcedente icone, cui non abſimilem adiecimus.

Sparagus & Briſſus Rondel.

Quartum Echinorum genus (inquit idem Rondeletius) Echinometram numerat Ariſtoteles, quaſi matrem, aut matricem dicas Echinorum, inquit Gaza, quanquam ſciendum eſt, in hoc genere marem à fœmina non diſtingui: neque enim ex ſemine; vel ex ouo generantur, ſed ſponte oriuntur; vt Oſtracoderma. Echinometras ab aliis omnibus magnitudine diſtinguit *k* Ariſtoteles: ἔτι αἱ Ἐχινομῆτραι καλούμεναι μεγέθει πάντων μέγισται ſed hanc magnitudinem non ad corpus ſeu calycem; verum ad ſpinas refert Plinius, quum ſcribit: Ex his Echinometræ appellantur, quorum ſpinæ longiſſimæ, calyces minimi. Cuius ſententiam Gillius Ariſtoteli ſententię præfert his verbis. Ariſtoteles dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis ſuperare. Plinius Echinometras ſpinis longiſſimis, & calycibus minimis deſcripſit: quod ipſum mihi vero ſimilius videtur, cum ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectius nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præſtant, quam ob magnitudinem calycis. Ego vero à corpore ſiue calycis potius, quam aculeorum proceritate Echinometras dici exiſtime, cur enim Echinorum matrem, vel matricem ab aculeis longis nominaſſent veteres, cum ſit aliud quintum ſcilicet genus paruo calyce ſpinis longis duriſque? hoc quidem genus pro Echinometra vſurpaſſe videtur Plinius, & eum ſecuti contra Ariſtotel. mentem, cum perſpicue vtrunq; genus ſeparet. Quare Ariſtotelem hic ſequendum cenſeo, ex quo ſua tranſcripſit Plinius Ariſtot. igitur Echinometram hic exhibeo, quę magnitudine reliquis pręſtat, adeo vt ambabus manibus qua quauerſum extenſis capi vix poſſit: aculeiſque eſt mediocribus. Internæ partes ouariis Echinis ſimiles ſunt, demptis ouis, ſiue flaua illa parte eduli, quæ exigua eſt, & plane exucca. Hæc de Echinometra ille, qui & quintum genus exhibet, & deſcribit, vt modo, cum prius quæ de Echinometra tradit Bellonius, tranſcripſerimus. Zoographus hanc Echini ſuperficiem pinxit, mihi Echinometræ videtur, cum qua icone quadrat aliquo pacto hæc mihi à Ioſepho Caſabona Belga horti Piſani præfecto, orbis Echinati nomine miſſa.

Echinometra Rondel Ortus.

k Lib. 4. de hiſt. anim.

Ariſt. & Plinius diſcrepant.

Cæterum Bellonius ſic habet, Echinometræ appellantur, inquit Plinius, quorum ſpinæ longiſſimæ, calyces minimi. Ego vero Ariſtotelis ſententiam ſecutus, Echinometras cæteros Echinos calycis magnitudine ſuperare aſſeuero, minimiſque aculeis eſſe præditos, breuibus, & obtuſis interceptos ſpiculis, colore ad extrema albicantibus, ad radices liuentibus, & ex purpureo nitentibus. Horum autem teſta cinerea eſt, pugni, aut oui anſerini magnitudine, rapi modo in vaſtitatem extuberans: vt quo antiquiores euadant, eo maiores reddantur, parte prona planæ, ſupina autem rotundæ. Pelagiæ magis ſunt Echinometræ. quod autem reliquis maiores ſunt, ideo cæteris anteponuntur. Longuriis longioribus nautæ multo egent magis, quam in aliis Echinis: ſiquidem Echinometræ altiori gurgite merguntur: quas in Inſulis maris Aegæi tanta craſſitudine profeciſſe contemplatus ſum, vt ad craſſitudinem binorum pugnorum extuberauiſſe viderim: rariuſcule quam alii Echini capi conſueuerunt, ſed quo maiores ſunt, eo delicatiores exiſtimantur. Sic ille.

Echinometra Bellonij.

Deſcriptio.

Quintum Echinorum genus, id eſt, quod ſaxo inhærens repræſentabimus ex Rondeletio calyce paruo, ſpinis longis pro corporis ratione, & duris, quo ad vrinæ deſtillationes fœlici ſucceſſu ſum vſus, vnde affirmare non dubitamus id eſſe quintum genus Echinorum, de quo ſic *l* Ariſtoteles. Genus item aliud eſt minutum ſpinis longis, præduriſque gigni in alto gurgite ſolitum, quo nonnulli ad ſtillicidia vrinæ medicamento vtuntur. Ariſtoteles author eſt Echinos alios naſci circa Toronem, qui candidi ſunt, & ſpinis, & teſta, & ouo augentur forma productiore, quam cæteri, ſpina iis parua, nec rigida, ſed mollior: nigra autem illa ori applicata, plura à ſeſe disiuncta, & ad foramen exterius coeuntia. Hæc itaq; omnia Rondeletius,

Echinus. Rondeletij.

l Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 5.

S De

De eodem, vt videtur ſic ſcribit Bellonius.

Genus Echinorum aliud eſt (inquit Ariſtoteles) minutum, pelagium, ſpinis grandibus, longis, prædurìſque modo pene lapidis, gigni in alto gurgite ſolitum, quo nonnulli ad deſtillationes vrinæ vtuntur. Vulgus cum Italicum, tum Gallicum, atq; etiam Græcum vn Iudeo vocat, quod perpetuo nigreſcat, ſordeſcat, & guſtus ingrati percipiatur. Paſſim reperitur: quod aliter Briſſis, & ſpatagis euenit ex Philoſophi ſententia. Hic porro minimus Echinus reliqua genera ſpinarum longitudine ſuperat: neq; colorem, vt illa varium habet: teſtam iuglande maiorem non promit, eſtq; reliquis omnibus viuidior. Nam ſi ſupinum ponas, mox ſuas ſpinas deprimit, & ſe in pronam partem conuertit.

Proboſcides. *Dentes.* Plures habet, quam alii proboſcides: idcirco citius repit, firmiuſque hæret: oua non fert, vt alii, ſed ſanguineum quiddam nigrum ſaniei ſimile, quo manus cruentat, atq; inficit. Dentes itidem in verticilli modo habet quinos, circulari ordine diſpoſitos, vt & cæteri, quibus algas, ſaxa & conchyliorum teſtas arrodit. In interna eius parte multos neruos annexos cernas: ex quo indigenæ coaceruatam dentium congeriem ita cum neruis exiccari ſinunt, vt annuli vice ad ſignandum panem vtantur: refert enim quinque folium, vel quippiam ſimile affabre delineatum. Ventrem in quinque partes diſtinctum habent, perinde ac ſi plures illis ventres eſſent, membrana quadam obducti. Ab oris autem verticillo ventres illi teſtæ quoque appenſi ad foramen excrementi coeunt, ſed disiuncti ſunt, & quaſi interuentu liminum diſcriminantur. Totidem promuſcides habent Echini, quot in teſtis foraminulis pertuſis apparent. ſunt enim vltra ſex millia in quolibet Echino. Hucuſque *Echinus ſemipedem latus.* Bellonius, qui & alium maximum Echinum vidit in rubri maris littore, inter fontes amaros, & vrbem; quam vocant el Tor, prona parte planum, ſuperiore gibbum, ſemipedem latum minus, quam alii rotundum, paucioribuſque ac minus frequentibus aculeis aut ſpiculis præditum: cuius os in terram conuerſum eſſet, ſuper quo excrementorum exitus appareret. Zoographus præterea cuiuſdam Echini ſuperficiem pinxit, quam ſe Venetiis vidiſſe teſtatur: nos eam quoque hic exhibemus, præſertim cum & à noſtris & aliorum iconibus diuerſa videatur.

Echinorū ab auctore obſeruatorū deſcriptiones. Noſtrorum modo Echinorum prima figura ouata eſt, colore ferrugineo ad nigrum vergente præſertim ad ſuperficiem, in centro albicat, aculeis longis, ſed exilibus & in eorum ſummitate puncti quidam paruuli ſunt coloris cærulei. Secunda icon Echini eſt aperti interna oſtendentis, figura quodammodo oblonga, intus apparet quid flauum, vel oua ſi ita mauis appellare. Tertia eſt *Primum genus.* *Secundum.* Echinorum maris rubri figura aculeis longiſſimis ferrugineus ad rubrum vergentibus paruo calyce quorum quidem picturam Bernardinus Caſtellettus Genuenſis aromatarius ſagaciſſimus nobis impartiuit: deinde quartum datur Echinorum genus Ariſtotelis, *Echinometra prima.* quod Echinometram vocat, quaſi matrem, aut matricem dicas Echinorum, vt inquit Gaza. Verba, quæ ad eius deſcriptionem pertinent ſupra ſcripſimus ex Rondeletio: noſtram vero ponimus iconem, quæ aculeis prædita eſt, licet non admodum longis, colore tota eſt ferrugineo. Sequitur hanc alia ſpinis enudata, quæ magnitudine à priore non differt: extrinſecus eſt ſcabroſa, coloriſque ferruginei; Tertia magnis, longiſque aculeis inſignita coloris tota eſt amethiſtini. Poſtremo loco Echinometram omnium maximam damus, quam nobis idem Bernardus Caſtellettus Genuenſis humanus pariter atque rerum naturalium peritiſſimus, meique amantiſſimus communicauit, magnitudine fere puerorum capitis, eaque quæ in Tyrrheno, & Hadriatico mari *Capacitas.* *Circunferentia.* naſcitur, maior, tantæ capacitatis, vt quinq; aquæ libras caperet, in ſuperiore parte gibba, & rotunda, in inferiore vero quodammodo plana. Circunferentia duorum dodrantum & palmi. Euidenter in hac apparet calyx, in parte anteriore albus, in quinque ceu ventres, vt in Melopeponibus diuiſus, quorum ſinguli tres habent tænias, quarum media eſt tanquam ſutura, quæ partes ſeparat, & facillime aperitur, aperta refert figuram ſerræ; nam coniunguntur illæ teniæ per ſymphyſim. Binæ aliæ illæ teniæ, quas dixi huiuſce ſecturæ eſſe, ſunt colore quaſi caſtaneo, crebris foraminibus pertuſæ, quæ tamen niſi expoſitæ aeri non apparent quintuplo maiores ea ſutura. Os erat in parte inferna, *Os.* *Dentes.* vt è contra in ſuperna excrementorum eſt exitus, vt in aliis turbinatis.

Pars exterior denudata. Dentes habebat quinos, concauos, figura triangulari. Tota exterior teſta à ſpinis denudata, ferrugineo colore eſt, & in ea ſerræ erant maiores, & minores, colore flauo, ſed tranſuerſales illæ, quæ parallelæ erant intus, extra quidem quoque apparent, ſed figura diuerſa. Sunt enim in medio latiores, in extremo anguſtiores, & vbi latiores, ibi tuberculorum adinſtar verucarum plenæ qualia etiam in interuallis conſpiciuntur, ſed minora. In quibus hoc quoque nota quod prope os maiora crebriora ſunt, & paruæ illæ non conſpiciuntur. Omnium Echinorum minimi ſunt, & cum quinta ſpecie à Rondeletio picta conueniunt hic nouiſſime poſiti.

PISCANDI RATIO.

Edules qui piſcandi. Echinos edules, & non edules reperiri diximus. Hos nulli ſunt qui piſcentur, cum edendo non ſint. Illos (inquit Bellonius) piſcatores venantur hoc pacto. Manum ferream contos longiore alligant, vel tridentem, cuius incuruant dentes. Hanc manum Echinis ſubmouent, vt eos ab imo in ſublime attollant, qui ſuis promuſcidibus ſeſe ita ſtabiliunt, vt plerunque piſcatores teſtam prius atterant, quam inde integros diuellere poſſint, idem refert in ſuis obſeruationibus ſe vidiſſe eodem, quo Oſtrea modo Echinos capi.

NATVRA, GRESSVS.

Aculeorū in Echinis vſus. PRouida, & benigna natura ſpinas ſeu aculeos Echinis videtur tribuiſſe, quo à piſcatoribus ſe poſſint tueri, quod quidem teſtatur Athen. dum inquit: Echini tum terreſtres tum marini ſpinarum ſuarum obiectu, & rigore ceu vallo quodam ſe tuentur, quo minus capiantur. Mirum vero eſt, quod de his tradidit Ariſtoteles: Eorum ſcilicet corporis partes diſſectas rurſus coire, & redintegrari. Idem quoque ſcripſit Ælianus fortaſſis ex Philoſopho, ſed clarius: cuius hæc ſunt verba. Echinos marinos viuentes obductos teſta, atque aculeis communitos, ſiquis contriuerit, & alia ſeparatim ab aliis fruſta in mare abiecerit; hæc tamen cohærentia, & coitione inter ſe faciunt, & affinem partem recognoſcunt, & applicata cohæreſcunt, veluti que conſtrictione ſimul, & naturali ruſus quadam conciliatione (mirum dictu) integrantur. Eadem plane & Philes cecinit. Quod ad greſſum modo attinet, Echinis ſpinæ (Plinio auctore) pro pedibus ſunt, ingredi & his in orbem volui. itaque detritis ſæpe aculeis inueniuntur. Sed quod ante cum Ariſtoteles optime tradidit. Spinis ſuis (inquit) Echini vtuntur perinde ac pedibus his enim nitibundi mouentur, ſedemque permutant. & alibi: Echinorum ſpinæ vicem pedum eis præſtant, non villorum, vt Erinaceis (terreſtribus ſcilicet) Idem agilius, & frequentius moueri qui ſunt cibo idonei teſtatur, cuius rei argumentum, ait, quod ſemper aliquid alga ſuis ſpinis implexum gerant.

DENOMINATA.

PLura inuenio ab Echinis denominata, quæ omnia quoad fieri poterit, recenſebimus. Conchæ genus apud *a* Plinium Echinophora nuncupatur. Eſt polluci auriculæ pars Echiniſcus dicta ἡ ϖρὸ εἰ τὴν κυψέλην κοιλότης, id eſt proxima circa vel ante foramen auris concauitas; media inter foramen (quod κυψέλην vocant) licet etiam ſordes eo contentas hac voce ſignificent) & auriculam Vbi apud Plinium legitur: Ceras ex omnium arborum ſatorumq; floribus apes confingunt excepta rumice, & Chenopode. Echinopode legit Zoographus, licet, inquit, herbam quandam ſuibus venenoſam noſtri Chenopodem, id eſt Anſeris pedem vocitant. Bellonius in ſingularibus ſuis obſeruationibus herbam vulgo Echinopoda, vel Cachynopoda dictam in Lemno abundare ſcribit, quam incolæ lignorum inopia vrant. Echinopus genus eſt ſpinæ ſic dictæ quod pedes ingredientium ſuper ea detineat, & remoretur: vel quod marini pedibus ſimilis ſit, Πόσι habetur, Ethymologo auctore, λυκόφανον, τὸν ἐχινοπόδα μεσλωίοι, vt ait Heſychius. *Echinata folia.* Folia Glycyrricæ Plinio ſunt Echinata: Zoographus vero σχοινῶ, id eſt, lentiſci folia glycyrrhizam habere auctor eſt, non ἐχίνου, nec ἐχινώδη, cui ſubſcribo. Sunt etiam lapides ab Echini, quam repræſentant forma. Echinites dicti, quales plures in Muſæo habeo. *Echinades inſulæ.* Echinæ vel Echinades Inſulæ quædam reperiuntur: de quibus *c* Homerus: *c Iliad. B.*

Οἳ δ' ἐκ Δουλιχίοιο, ἐχινάων θ' ἱεράων
Νήσων καὶ ναίουσι πέρην ἁλὸς ἤλιδος ἄντα,

Vbi Euſtathius: Rectus inquit, eſt ὀχίνη apud poſteriores autem Homero ἐχινὰς, ſeu deriuatum ab ἐχίνη, ſiue diminutiuum. Echinadum incolę vt refert Varianus, Epei dicebantur. Apparet autem, nomen ab Echinorum copia Euſtathio, & Athenæo auctoribus, *d Lib. 12.* eis eſſe factum. Sinope, inquit *d* Strabo, ſita eſt in collo pene inſulæ cuiuſdam: cuius litora petroſa ſunt, & foſſas quaſdam in petris excauatas habent, quæ mari tempeſtate elato complentur: quam ob cauſam non facile adiri poſſunt: & inſuper quod petrarum ſuperficies omnis ſit ἐχινώδης (id eſt aſpera, & acuminata: interpres Echinorum plena vertit) nudo pedi inacceſſibilis.

PRÆSAGIA.

Tempeſtatem præſagiunt. ECHini affigentes ſeſe, inquit Plinius, aut harena ſaburrantes tempeſtatis ſigna ſunt; quod vbi videre nautici, pluribus anchoris nauigia infrænant, teſte eodem auctore. Et Maſſarius ex *a* Oppiano tradit Echinum præſagire tempeſtates, & lapillis operiri, ne agitatione procellæ ſpinas atterat. *a Lib. 9.* Atqui, inquit Zoographus, Oppianus nihil de ſpinarum attritione, ſed ne in litus à fluctibus eiiciantur metuentes, lapide vnumquemque dorſum ſuum aggrauare ſcribit, νώτοισι δ' ἀγχιαλίτοισιν ἔχαστος λᾶαν ὅσον βαρύθοντα περὶ σφετέρησιν ἀκάνθαις Ῥηΐδιος φορέουσιν, &c. Idem ex eodem, vt apparet, Oppiano prodidit Aelianus. Fluctus, inquit, & tempeſtas ad terram Echinos deuoluens è mari funditus in aridum expellit, & violenter allidit, ſi eius periculi metuentes, cum ſentiunt mare inhorreſcere, & ventorum acerbitate procellas cieri, ſuis ſpinis lapillos ad geſtandum faciles tollunt, vt libamentum ac firmamentum habeant, vt ne procellarum incurſus, ac ſuæ eiectionis periculum, à quo ſibi timent, ſubeant. Et *b* Plutarchus hiſce verbis, Simone Gryneo interprete, Echini marini quoties æſtum procellaſque præſenſere, ſaburra grauant ſeſe, ne propter leuitatem iactentur, neue tempeſtate iam ingruente auferantur, ſed *b Lib. vtra animal.* *Saburrant ſe tēpeſtatum tempore.*

petris firme inhæreant. Et eos ſecutus Ambroſius, Echinus, inquit, in mari cum ventorum procellam præſenſerint, calculum validum arripit, eumque velut ſaburram vehit, & tanquam ancoram trahit, ne excutiatur à fluctibus. ſicque qui non poteſt ſe ſuis viribus liberare, alieno regitur pondere. quo indicio etiam nautæ velut ſignum futuræ perturbationis capeſſunt, & ſibi præcauent, ne hos imperitos turbo inueniat. Hæc fruſtra credi auctor eſt Bellonius addita ratione: nam, inquit, quum tam multis promuſcidibus muniti ſint, à fluctu minime volutari poſſunt: neq; ſpinas, vt creditum eſt atterunt.

MORALIA.

Tyranni natura. LVcianus probans Tyrannum quo ſenior eſt, eo magis exacerbari, inter alia præclara Echinorum producit exemplum, qui quo plus habent ætatis, tanto teſta ſunt aſperiore.

PROVERBIA.

Echino aſperior. Ἐχίνου τραχύτερος. ideſt *Echino aſperior*, in hominem intractabilem, ac inſuauibus moribus. metaphora ſumpta eſt ab vtroq;, marino ſcilicet, & terreſtri. Vterq; enim eſt aſper: ſed hic toto corpore non eſt aſper: ille autem vtique. Πρὶν δὲ δύω ἐχίνοι εἰς φιλίαν ἔλθοιεν, ὁ μὲν ἐκ πελάγους, ὁ δ' ἐκ χέρσου. ideſt. *Prius Echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra*, de iis, qui moribus, ac ſtudiis inter ſe ſunt, ita diſſidentes, vt nulla ſpes ſit aliquando neceſſitudinem inter eos coituram *Echinum leuigaueris*, quo ſignatur aliquid nunquam futurum, tanquam de ἀδυνάτῳ quopiam.

HIEROGLYPHICA.

Homo difficilis & moroſus. HOminem difficilem, atque moroſum, qui cum difficulter, vel nulla vnquam ratione conſuetudinem inire poſſis ex Hieroglyphico Echini marini, teſte Pierio *a* Valeriano, monſtrabant *a Lib. 18. hierogly.* quippe quem quaqua tractare volueris, aſperitate renitentiaque horridum experiare, atque itidem ex hoc aſperitatem eam, quam Horatius damnat, agreſtem, inconcinnam, atque grauem per hoc animal notabant. *Iudiciorū ſeueritas.* Item iudiciorum ſeueritatem picto Echino, deſignare licebit. Erant enim apud veteres vaſa, ahenea, aut opere fictili facta Echini nomine nuncupata, quæ animalis iſtius imaginem referebant, quorum in iudiciis vſus erat, in quæ teſtium dicta ſcriptaque iudicia coniiciebantur: ex quo ſignificabatur non licere cuipiam impune illis manus admouere, neq; inuertere, aut immutare quicquam ſine graui ſupplicio. *Nauigatio tuta.* Sunt etiam qui per Echinum nauigationem tutam intelligant. Ille ſiquidem imminentem tempeſtatem præſentiens attractis lapillis ſeſe munit, arenaq; nauium inſtar ſaburrat, ne vi fluctuum vlla vexari, iactariue poſſit. *Macilētus homo.* Ad hæc macilentiſſimum hominem per idem animal intelligebant, cui quidem ſit hoc peculiare, vt nullam intus carnem contineat, foris, & ſpinulas, & cruſtam tantum habeat. Huc accedit quod integrum cibo eum abſtinere aiunt. *Exercitus inſtauratus.* Poſtremo exercitum, aut quid huiuſmodi ex diſſipatis reliquiis inſtauratum, ſi quis pingendo ſignificare voluerit, non imperite Echini marini dilaniationem quandam figurabit. Ille enim in fruſta diſcerptus, ſi proiiciatur in mare, confluentibus ſponte in vnum partibus, iterum committitur, & efficaciſſime ſolideſcit.

EPITHETA.

ECHinum marinum dixit Horatius. Sed differentia vtens, non epitheto Apud Textorem dicitur hirtus, aſper, volubilis, ruber, æquoreus. Sequentibus vero epithetis circunſcribitur apud auctores: vt cum ὀχεροείς, ὀξύκομος vocatur Oppiano. Αἰθήεις Nicandro, Scholiaſtes interpretatur, cuius caro ſit ruffa, aut rubra, Ἐρυθρὸς καὶ πυῤῥὸς κατὰ τὴν σάρκα.

VSVS IN CIBIS.

a Lib. 4. de partibus anim. NIhil habere carnis Echinos *a* Ariſtoteles nobis ſcriptum reliquit, licet Plinius, & ſcholiaſtes Nicandri Echini carnes nominent, oua nimirum eorum, & partem eſculentam intelligentes. *Echinorū caro quæ.* *Oua quæ.* Oua vero ex Ariſtotele Echinis omnibus ſunt, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta, de iis nempe Echinis intelligens, qui ab eodem ἄβρωτοι id eſt cibo inepti (vt diximus ante) nuncupantur Plinius oua tradit pleniluniis habere hyeme. *Oua quā habeāt.* Sed Ariſtoteles nullo tempore, inquit, ouis omnino carent, ſed maxime plenilunii diebuſq; tepidis redduntur pleniores: præterquam ii, quos Pyrrhæus fert Euripus; nam illi hybernis menſibus meliores ſunt. *Nutrimentū exiguū.* Quod ad nutrimentum attinet, id exiguum, & humidum præbent: (Mneſithæo auctore) ventrem tamen ſoluunt, & vrinam promouent. *b Lib. de attenuante victu.* Idem *b* Celſus, & Galenus tradidere: & Dioſcorides. *Stomacho & ventri vtiles.* Marinus, inquit, Echinus ſtomacho ventrique vtilis eſt, vrinam cit. *Qui comendi.* Qui ſint comedendi, & quid præſtent nobis, recte Galenus expreſſit Echini ex mulſo, ait, eduntur & garo, alui ſubducendæ gratia. *c Lib. 3. de alim. facu.* *c* Paranturque in patinis, ouis, pipere, melleq; iniectis. Imbecillis ſunt alimenti, ac medii inter ea, quæ humores extenuant, ac denſant. *d Lib. 3.* *d* Athæneo ex Diphilo, Natali de comitibus interprete, Echini ſunt teneri, bonumque habent ſuccum, viroſi ſunt, facile corrumpuntur. Si cum oxymelite, apio, & mentha comedantur, ſtomacho ſunt vtiles bo- *Ventrem ſoluunt.* nique ſucci, & dulces. Leniores ſunt inter hos rubicundi, melini (μήλινοι, id eſt lutei, Natalis vertit fraxinei: quod non probatur: verterem flaui) craſſiores, & qui cum raduntur, lacteum quiddam emittunt. Eorum qui circa Cephaleniam, Icariam, & Hadriam naſcuntur, quidam ſunt ſubamari, qui circa Siciliæ ſcopulum capiuntur, ventrem ſoluunt. Hæc ille. *Ius Echinorū quid.* Echinos ventrem deiicere omnes fere ſcriptores adnotarunt, Galenus, Paulus, Aetius, & Plinius ſecundus inter cæteros multis verbis ius præſertim eorum commendant: quo vocabulo aquam internam eſſe intelligendum putat Zoographus. nam niſi recentes, & crudi non ſunt edendo, vt inquit Bellonius, digito, vel pane atteri ait, atq; diuelli, vt liberius abſorberi poſſint, emundata aqua, ac ſtercoribus, quibus (vt oſtrea) interdum ſcatent. Ea autem oua guſtui dulcia ſentiri, ceu ricini pulpam. Et Nicolaus Perottus. Scinditur, inquit, Echinus leui percuſſu, hirta teſtudo (cortex Echini) in duaſq; partes diuiditur: abiicitur altera: altera vero leuiter aqua abluitur. decidunt ſordes, quę in iis pro viſceribus ſunt remanent quinque partita oua, ſubruffa, ad ſtellæ imaginem formata, hæc cruda ſumuntur, ſapore non iniucundo, quamuis neſcio quid amaritudinis habeant. *Condiunt ſale.* Condiebantur etiam eiuſmodi oua quod teſtatur Palladius. Menſe inquit, Decembri; quibus litus in fructu eſt, vbi Lunæ iuuabit augmentum, quæ omnium clauſorum maris animalium, atque concharum iubet incremento ſuo membra turgere, Echini carnes ſalibus condire curabunt, quod ſolito more conficitur. Hanc quoque rem per omnes menſes bene faciemus hybernos. Vbi coxeris eos, pipere, & croco aſpergi iubet Platina. olim ante cœnam, inquit Rondeletius, Echini integri, & crudi cum oſtreis, ſpondylis, pectunculis apponebantur, quia horum ſuccus aluum ciet. vnde Athenæus ex Demetrio Scepſio feſtiuam narrat hiſtoriam de eo qui Echinos integros deuorare voluit. Laconem, ait, ad cœnam vocatum appoſitis *Echinum integrum deuorauit Laco.* Echinis, qui quomodo edendi eſſent cum ignoraret, ac quomodo alii ederent, non animaduerteret, vnum in os immiſſum cum teſta dentibus comminuit, & ſtridere fecit. Cum igitur os miſere diſcruciaretur ob duram cibi aſperitatem: ô ſceleratum, inquit edulium, neque nunc te omittam, emollitum, neque poſthac vnquam ſumpſero. Noſtri lapide teſtam frangunt, & flauam, ſiue croceam partem id eſt oua edunt. Et in nobilium cœnæ apparatu ponebantur primi, vt notat Dalechampius in Plinium. Et q 10 die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cœna hæc fuit: Ante cœnam Echini, Oſtreæ crudæ &c. vt auctor eſt *e* Macrobius. *e Lib. 3. Saturna. c. 13.* *Ad Epilepſiam & Phrenitim.* Echinus (auctore Plinio medico) ex interuallo manducatus phreneticis, ac Epilepticis aptus eſt ſtomacho, & vrinam mouet. Melancholicorum quoque cibus eſt idoneus. Et Dioſcorides iis, quibus atra bilis ſtomachum infeſtare ſolet, piſces in aquis petroſis degentes, & erinaceos recentes conuenire ſcribit.

VSVS IN MEDICINA.

ECHini inquit *a* Plinius viuentes tuſi, & ex vino dulci poti egregie profluuia purgant. *a Lib. 32. cap. 10.* *Contra Dorycnium.* Idem contra Dorycnium, refert, Echinos maxime prodeſſe, & iis, qui ſuccum carpaſi biberint, præcipue iure ſumpto. Eos etiam aduerſus eadem Nicander, & Scholiaſtes commendarunt. Contra Dorycnium (inquiunt) ſuccurrunt animalia quæ in littore, & petris marinis degunt, vt gobii, & huiuſmodi ſiue cruda, ſiue elixa, teſtaue edantur, ſed multo magis iuuabant in cibo ſtrombi, Echini &c. *Venenatū non eſſe.* Quidam recentiores Echinum cum Echineide confundentes, vim ei venenoſam attribuunt, quod tamen à veteribus nuſquam ſcribitur, quanquam *b* Arceſilaus Batti Eudemonis filius (Plutarchi auctoritate) cum in lethalem morbum incidiſſet, marino echino in potionem per Learchum ei tradito, ad mortem compulſus eſt. *b De Virt. mul.* Teſtæ crematæ cinerem ſcribit *c* Dioſcorides, ſordida vlcera expurgare, idem præſtare echinum cum teſtis crematum dicit Aelianus. *c L. 2. c. 1.* *Ad ſordida Vlcera.* Et Plinius luxuriantem carnem reprimere, eorum teſtas contuſas, & ex aqua illitas incipientibus panis reſiſtere: *Ad ſtrumas.* iiſque nimirum teſtis, ex aceto illis (adpoſitis Marcellus) ſtrumus curari (diſcuti Marcellus) *d* Galenus erinacei vtriuſque tam marini, quam terreſtris, teſtæ potiſſimum, & aculei cinerem facultatis ait eſſe tum detergentis, tum detrahentis, itaq; eo quidam ad excreſcentia, & ad ſordida vſi ſunt vlcera. *d Lib. 11. de facult. medi.* *Ad Capitis vlcera.* Ad capitis vlcera manantia valere ſe eſſe expertum auctor eſt Rondeletius, & ad eadem Paulus Aegineta commendat. Ex eodem cinere fieri dentifricia, idem aſſerit. *Ad Dyſuriam Pſoras abſtergit teſta.* Ad Dyſuriam id eſt vrinæ difficultatem, & calculum echinos, inquit Marcellus, tere cum aculeis ſuis, & ex mulſa frequenter accipito. Inter medicamenta pſoras abſtergentia commode teſtam crudam inaſſatam idem admiſceri tradit. *Ad Alopecias.* Ad alopecias teſtas *e* Galenus commendat ex Sorano. Oportet autem (inquit) & partem affectam præfricare, vel per alcyonium vſtum, donec morſum præſentiſcat, vel per echini marini vſti cinerem linteolo inuolutum, donec locus rubefiat, & paulo poſt: *e Lib. 1. de compoſ. ſec. loc.* echinorum marinorum teſtas vſtas ex melle, & aceto præraſis illine. Ad idem quoque valere teſtas ex propria experientia nos docet Nicolaus Myrepſus. Teſta, inquit, Echini marini vſti, muſcerdarum, iridis ſingulorum vncia, bene contuſa irrigato cum oleo omphacino, & vtere. Hoc in vulnerum etiam cicatricibus pilos creat, ſic ille & rurſus, aut Echinorum marinorum teſtas crematas bene tritas irrigato cum melle, & illine. *Aduerſus abortum.* Aduerſus abortum Echinum valere Aetius tradit his verbis. His quæ ob naturalem retentricis facultatis imbecillitatem abortiuntur, innata quadam proprietate Erinacei terreſtris corium crematum opitulatur, ſi aqua, aut vino dilutum propinetur, & pudendi mulieri orificio illinatur, idem poteſt E-

Echineis ad partum retinendũ. chinus Marinus, & Mitulæ viuentes vſtæ. Hæc ille, licet autem ſuſpicari, inquit Zoographus, vt Echeneidem aliqui crediderunt alligatam partus continere ad maturitatem, ſic eandem contra abortus vim Echino etiam attribuiſſe, occaſione à vocabulo ſumpta ἀπὸ τοῦ ἔχειν, ac ſi non ſolum naues illa retinere, hic vero ſuis infixa aculeis ſed omnino arcana quædam cohibendi vis vtrique ineſſet. Et huiuſmodi quidem ſuperſtitiones in aliis quoque rebus innumeræ ſunt. Contra vrinæ ſtillicidia optimi ſunt Echini, teſte *f* Philoſopho, quem locum citans Matthiolus reprehendit Paulum Iouium, qui in ſuo libro de Romanis piſcibus Echinometram Ariſtoteli deſtillationibus vrinæ opitulari dixerit. In cauſa eſt frigiditas, inquit, non ſolum, vt pilus, ſed etiam cutis terrena duraq; euadat: indicium vel echini Pelagii (πόντιοι) faciunt: quorum vſus contra vrinæ ſtillicidia eſt, quippe qui frigiditate maris præalti, in quo degunt (ſexaginta enim, atque etiam amplius, paſſuum gurgite oriuntur) ipſi quidem exigui ſint, ſed aculeos grandes, duroſque gerunt, cauſa magnitudinis eſt, quod incrementum corporis in ipſos conuertitur. Cum enim parum caloris obtineant, neque concoquere poſſint, multum ob eam rem habent excrementi: aculei autem, & pili, & reliqua generis eiuſdem excremento naſcuntur. Duri vero & rigidi modo pene lapidis conſtant propter frigus, & gelu. Hoc genus Echini, inquit Niphus, medici conterunt, vt ſcribit Philoponus, ac ſtranguria laborantibus humori alicui admiſcentes in potu tradere ſolent. Ad expellendas ſecundas *g* Hippocrates Echinos Marinos tres tenuiter tritos in vino odorato bibendos dari iubet. Echino Marino ſi corpus ſcabie infectum perungatur, ad ſanitatem redire prodit Aelianus; Et Echini combuſti cinis illitus lepram ſanat, vt Kiranides mouet, & omne vlcus illico ad cicatricem reducit. Alopeciam quoq;, teſte eodem, cinis ſanat, & denſat cum adipe vrſino, vel Delphino, aut Porcino illitus. Echini Marini apud *h* Galenum recipiuntur in medicamento quodam, quod caluitium prohibet, & pilos generat. Ibidem cum medicamenta quædam pilos diſperdentia ex comptoriis libris enumeraſſet, ſubiungit. Quin & fortiora his componunt, ex Echinis Marinis nimirum, & Salamandra in oleo coctis, ammiſcent autem ipſis & Alcyonia, & Sandarachen, & quæcunq; alia eius generis exiſtunt. Cutem in alopeciis replere cinerem Echini cum carnib. ſuis cremati, ait Plinius, qui etiam contuſos cum ſuis ſpinis & è vino potos ad pellendum calculum probat, modis ſingulis (inquit) hemina bibitur, donec proſit: & alias in cibis ad hoc proficiunt. Ventrem mouere Echinos ſupra diximus, idq; multi auctores ſcripſere, inter quos Trallianus Epileptici ſi ex Echino, inquit, ſumere per interualla cupiant, non alienum eſt, quippe habet aliquid ventri ducendo, ſtomachoq; firmando, & vrinæ citandæ commodum, & rurſus, eorum, qui vomica (empyemate) laborant, ſi ſordidum vlcus fuerit, vt puris euacuatio promoueatur Echinum eos ſumere non prohibeto, & in diabete Echinum eſſe cauendum monet. Aretæus in curatione Elephantiaſis: In cœna, inquit, apponantur marina quotquot ventrem ſubducunt, oſtrea, Echini, &c. Echinos ex aceto Epinictidas tollere, author eſt Plinius. Eoſdem quoque, vt idem ait, comburi cum viperinis pellibus, raniſq; & cinerem aſpergi potioni iubent Magi claritatem viſus promittentes. Morſis, inquit Rufus, à cane rabioſo in cibo Echini proſunt recentes cum vino mulſo. Aetius in cura colici affectus à frigidis, & pituitoſis humoribus remedium affert ex quibuſdam oſtreacis, & inter ea quoque ex Echinis. Ex oſtreorum genere, inquit, purpuræ, & buccina reliquis præferenda ſunt: deinde Pelorides præſtant: poſtea Echini recentes, deinde quæ proprie oſtrea vocantur, reliqua vero relinquenda ſunt. Trallianus in eodem affectu nimirum colico, ſumuntur inquit, piſces duriore carne, vtilis & Echinus eſt: vt qui præterquam quod contemperet, refrigeretq; propterea etiam ſtomacho gratus eſt, aluumque, & vrinam mouet: quibus nihil eſt præſtantius. Ad ſtomachum hebeſcentem Echinum Marinum haud parum proficere, & veſicam vacuam facere *i* Ælianus pariter ex aliis affirmauit. Atque hæc ſunt quæ fere de Echinis Marinis exarata apud ſcriptores inueni.

f De gene. anim. — *Ad ſecundas expellendas.* — *g Lib. 1. de morb. mulier.* — *Ad ſcabiē.* — *Ad lepram.* — *h Lib. 1. c. 1. de cõpoſ. med. ſec. loc.* — *Ad calculum.* — *Ad canis rabioſi morſus.* — *i L. 14. c. 4.*

DE CONCHYLIIS DITHYRIS *ſiue biualuibus,*

ET PRIMVM.

DE CONCHA MARGARITIfera, *ſeu berberi.*

CAPVT XLI.

ORDINIS RATIO.

INter biualuia, ſiue, vt philoſophus vocat, διθυρα, de quibus nunc ſcribendum eſt, ita poſtulante ordine, concharum genus cæteris præferendum videtur. Non enim Conchæ nomen vniuerſaliter pro omnibus teſtaris nunc accipimus, ſed pro iis potiſſimum quæ inter ea duabus teſtis iiſque leuibus prædita exiſtunt. De cæteris conchæ ſignificatis plene ſupra dictum eſt. Cæterum cum varia ſint concharum genera, illæ iure omni merito cæteris præferentur, quæ margaritas ferunt, margaritiferæ nuncupatæ.

SYNONYMA.

EIuſmodi Conchas Galli teſte Rondeletio Nacre de Perles, Itali madre de Perle, hoc eſt matres perlarum vocant & vtroſque imitati Germani & Belgæ Perlemutter; quod frequentiores & meliores Vniones in his, quam in aliis Conchis aut Oſtreis inueniantur. Perlam enim hæ nationes vocant Vnionem Latinis & Græcis Concha Margaritarum ſeu Vnionum, & Concha Indica dicitur, quod apud Indos plurima naſcatur, apud quos & Indica dictam fuiſſe, Androſthenes in Indiæ nauigatione ſcribit, citante hunc Athenæo: Berberi inquit Gillius ab Arriano ſcriptos hos matres Perlarum. Itinerum Indicorum ſcriptores iſti hodie Concham grandiores baccas ferentem Cheripo in India appellari tradunt. Sunt qui Concham Cythericam Martiali dictam eandem exiſtiment. Nobis autem, quod & Zoographo placuit Cytherica non alia videtur quam Venerea, à quibuſdam dicta Concha, vulgo Porcellana. Concham ipſam Margaritiferam, inquit Zoographus, ſi de genere biualuium ſit, Germanice vocabimus Perlemuſchel; ſin Cochlearum genus Perlenſchneck: qualis eſt Cochlea Margaritifera.

Matres perlarum. — *Concha Indica.* — *Concha Cytherica, ea quæ Martialis.*

GENVS. DIFFERENTIÆ. *Deſcriptio.*

COncharum quæ margaritas ferunt Plinius (libro 32. cap. 11.) multa genera recenſet, cuiuſmodi ſunt, pentadactyli, melicembates, echinophoræ & permultæ aliæ. Recentiores quoq; innita numerant. Sunt enim vt ait Albertus, quæ margaritas, ſunt quæ non ferunt, quamuis omnes Conchæ habeant aliquid de natura margaritæ. Nos hic de vulgo Margaritifera vocata agimus, quam Androſthenes apud *a* Athenæum in Indiæ nauigatione ad hunc modum deſcribit: Oſtreum aſpectu Pectini ſimile, Concha non ſtriata, ſed plana, ſpiſſa, (λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει καὶ δασύ: quod non fideliter tranſtulit *b* Plinius, hirſuta. Echinorum modo; idem quoq; non ſtriata & ἀδιαγεγλυμμένον inſecta vertit) non vtrinq; aurita Pectinis modo, ſed vna tantum parte. In eius carne gemina concreſcit, vt in ſuilla grando: modo colore adeo ſimilis auro; vt cum eo collata, non facile internoſcatur, modo argentei coloris: modo omnino alba & oculis piſcium ſimilis. Concha quam Rondeletius depingit pro matre Vnionum, magna eſt, modice caua, ſpiſſa, figura Pectinum æmula: vna enim parte aurem habet, & foramina parua, quæ nõ permeant. Altera rotunda eſt, argentei coloris & ſplendoris, maxime, in interna parte, externa nonnihil flaueſcit Tota læuis vnionum modo. Hæc ſane Concha cum ſuperioribus Androſthenis verbis tam bene conuenit, vt certo mihi perſuadeam, veram eſſe antiquorum Concham Indicam, quæ βέρβερι olim in India dicebatur, in huius teſta vniones adnatos ſæpe cernere licet, veluti in ea, quam hic appingi curauimus, hæc interdum tam pergrandis in India reperitur, vt referant inuentam in mari Inſulæ Bornæi cuius caro pondo ſeptem & quadraginta librarum pependerit. Differunt quodammodo ab ea quæ hic ſubiiciuntur rudimentis item ambæ prægnantes, quarum prior tota eſt argentea, altera colore rubicundo flammeo micat.

a Lib. 3. — *Deſcriptio.* — *b L. 9. c. 35.* — *Concha margaritifera Rondeletij deſcriptio.*

VSVS IN CIBIS ET VARIIS.

HArum carnes quandoq; ab Indis crudæ, quandoq; aſſæ comeduntur, vt apud nos Oſtrea, guſtu ſuaues palatoq; gratas aſſerunt. De iiſdem fortaſſis hæc Diodorus Siculus: Ichtyophagi cum per tempeſtatem piſcari non poſſunt. Conchas legunt permagnas, quarum teſta ſaxis attrita, interiore carne cruda, ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur. Teſtæ harum Concharum ad varia ſuppellectilis genera, ornatuſque eximios ſeruiunt Indis. Nam & capſæ, pocula, cochlearia, menſæ, ſcipiones mulierum, tabulæ luſoriæ & aliæ hiſce Oſtrearum teſtis ornantur. Enimuero ex China multa talia figuris, floſculis ac imaginibus decorata in Luſitaniam aliaſq; partes deferuntur, præcipue tamen in India expetita, vbi nulla pone domus eſt, quæ non aliquid elegantiarum habeat ex hiſce Oſtreis. Indorum quoque mulieres armillas ſiue monilia eiuſdem operis amant, ac, vt refert *a* Hugo Linſchotanus, in pretium virginitatis eripiendæ ſedulo depoſcunt. Conchæ inquit Albertus, habent teſtas ſubtilis & tenuis labii in extremo, vbi coniunguntur: aliæ perquam denſas: Vt genus illud, è cuius teſta fiunt monilia & manubria cultellorum; quæ ſane Albertus mihi videtur de noſtris Conchis ſcripſiſſe.

Carnium eſus. — *Suppellectilia ex iis fiunt.* — *a Nauig. c. 84.*

CAPVT XLII.

DE MARGARITIS.

ORDINIS RATIO.

NVnc tempeſtiuum eſt de Margaritis diſſerere, tanquam præ dictarum Concharum filiis. Nam quamuis omnia fere biualuia has producant; tamen plurimas atque optimas eæ conchæ, de quibus iam egimus. Eundem ordinem docti ſſimum Rondeletium obſeruaſſe video, non alio; quod ſciam, argumento ad id compulſum. Vtilitates quoque ſummæ, quæ ex hiſce emanant cum ad ſalutem humani corporis, tum vero potiſſimum ad ornatum principum & nobilium matronarum, item inſignia ac memoranda pretia earum cupiditatem hoc loco tractandi noſtram auxerunt, quanquam non me lateat, qui ceu nimium ſeueri, ac φιλοκοσμίας oſores, vniones principum luxus, mulierum cupedias deliciaſq;, lictores & ſuperbias appellarunt, cum natura ad perpetranda vitia nihil prorſus generet.

Margaritæ quas præferant.

ÆQVIVOCA.

AVtor *a* libri de plantis, qui Ariſtoteli falſo adſcribitur, arbores Ægypti recenſet, quas vocant Margaritas, earumque fructus è radice ſuſpendi aiunt. De iiſdem hæc ſcripſiſſe videtur Plinius. In meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem palmæ ſyagri, proximamque Margarides, Eæ breues, candidæ rotundæ, acinis quam balanis ſimiliores. Quare & nomen à Margaritis accepere. Vna earum arbor in chora eſſe traditur, hæc ille. Meminit & earum Ælianus. Galli Margaritam vulgo vocant florem vrbanum, quem medici quidam vulgo primulam veris, vel conſolidam minimam nuncupant, nos bellidem minorem Plinii Margaritam Bononia Nominatur etiam Margarita inſula in Indico mari à Petro Martyre & vulgo Coſmographis inſula Perlarum, propter magnam Vnionum copiam, quæ circa eam reperitur Margarita Indica terrena *b* Æliano dicitur naturam habere non propriam, ſed fœtura eſſe cryſtalli, non gelu concreſcentis, ſed foſſitii. Ad quæ hæc annotat Zoographus: Cryſtallus quidem in alpibus noſtris foditur, eaque maior & pulchrior eſt, quam quæ ſaxis aut rupibus adnaſcitur: & Beryllus lapis cum cryſtallo ſimilis eſt, tum nomine ad Perlam, id eſt, Margaritam accedit. ſed figura & magditudine neutra Margaritæ reſpondet. Margarita nomen proprium ſexui muliebri in baptiſmo imponi ſolitum, à Margarita factum videtur, & à pulchritudine, blanditiis & amoribus penitus profectum. Vnio dicitur alterum cepæ genus, capitatum, quod fere circa ceruicem in caput extuberauit: in cuius nominis ambitu eſt, quæ ſimplex non fruticauit, nec habuit ſordes adhærentes, vt teſtatur * Columella: Marſicam ſimplicem, inquit, quam vocant Vnionem ruſtici, eligito. Galli de cepis hodie hoc nomen ſeruant Vnionem feminino genere recentiores quidam, pro concordia poſuere, neſcio num & Veteres.

a Lib. 1. Margarita arbores. — *Bellis minor.* — *Margarita inſula.* — *b L. 15. c. 8.* — *Chryſtallo beryllus.* — *Vnio cepæ genus.* — *Lib. 1. de re ruſt.*

SYNONYMA.

GRæci plurimis modis Margaritam vocant. Theophraſtus, Ælianus & Arrianus μαργαρίτην maſculino genere ἡ μαργαρίτης λίθος dicitur Androſtheni apud Athenæum, niſi ibidem μαργαρίτης rectius ſcribamus, vt apud *a* Theophraſtum τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶν ὁ μαργαρίτης καλούμενος. Id eſt. Ex admirandis vero lapidibus is eſt, qui Margarita vocatur. Patet igitur, Cardanum vehementer ineptire: qui negat Margaritas eſſe lapides proprie: quoniam & celerrime ſeneſcunt, & alia quædam lapidum naturæ diſſentanea habeant, cum hic Theophraſtus inter lapides θαυμαζομένους numeret, & Androſthenes apud Athenæum μαργαρίτην λίθον vocet. Μάργαρον neutro genere ex *b* Pauſania adfertur. & μάργαρος ἰνδὸς ex Æliano, & Iohanne Tzetze. Hanc ipſam gemmam vocari etiam Ινδικὸν λίθον aiunt & Luciano λίθον ἐρυθραῖον. Margarita à latinis authoribus ſemper fere maſculino genere profertur, rarius neutro. Varro vtroque genere & Margaritam & Margaritum dixit, vt Nonius Marcellus annotauit. *c* Macrobius Auguſtum refert in epiſtola ad Mœcenatem, quem familiariter amabat, vt inſolentem eius & adfectatum ſermonem notaret, hanc clauſulam adieciſſe: Vale mel gentium: ebur ex Hetruria: Tyberinum Margaritum. Solinus etiam affectatæ dictionis author Margaritum genere neutro dixit. Sed & D. Hieronymus fulgens Margaritum. Sunt qui ex *d* Arriano tradant Margaritas lingua Indica ſic appellari verba Arriani hæc ſunt: Hocquoque aliæ Indorum gentes de Hercule affirmant, quod cum mare Indicum & terram vndiq; peragraſſet, purgaſſetque eam omni vitio, in mari inuenerit cinædum (κίναιδον, Bartholomæus Faſcius Margaritam vertit ſed Indi forte Margaritam Cinædum vocant, vt ex ſequentibus colligimus) ornatum muliebrem: quales qui adhæc vſque tempora lucri cauſſa merces inde deferunt, multo ſtudio comparare ſolent. Sed & ex Græcis olim, & Romani hoc tempore, quicunque diuites & beati putantur, maiore etiam ſtudio ſibi comparant: margaritam ſcilicet è mari, quam Indorum lingua ſic (cinædum ſcilicet) nominat. Earum vero pulchritudinem admiratum Herculem, ceu ornamenti maxime decori geſtatu vndecunque ex mari quas filiæ (Pandeæ) ornandæ donaret, conquiri iuſſiſſe Margaritas. Ex his Arriani verbis iudicent ſtudioſi, Cinædusne, vt Zoographo videtur, an Margarita, vt quibuſdam aliis doctis viris, Indicum nomen ſit huius gemmæ. Iſidorus Latinum nomen non Indicum Margaritam facere videtur, dum à mari hoc nomen deducat. Sic enim *e* ſcribit: Margarita gemmarum candida prima: quam inde Margaritam aiunt vocatam, quod in Conchulis marinis hoc genus lapidum inueni tur. Margarita corripit ſecundam & tertiam producit: vnde quidam ſic cecinit.

Placet nidore margarita lacteo.

Verſus eſt iambicus trimeter. Vniones quoque vocantur, quod nomen Ælius Stilo Varronis magiſter Iugurthino bello impoſitum maxime grandibus Margaritis, teſte *f* Plinio, prodidit Dos omnis, inquit idem, in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud promptis rebus, in tantum vt nulli duo reperiantur indiſcreti: Vnde nomen Vnionum. Quæ verba Plinii non bene intellexit Solinus eius abbreuiator, dum ſic ſcribit. Nunquam duo ſimul reperiuntur: vnde vnionibus nomen datum. Nam indiſcretum Plinio eſt indifferens, indiſtinctum, aut prorſus ſimile; quo vocabulo & alibi in hac ſignificatione vtitur: Imagines, inquit, adeo ſimilituoinis indiſcretæ pinxit, vt &c. Sane duos nunquam in vna Concha reperiri Vniones ſimul verum non eſt: cum ſimul innumeræ quandoque referantur, vt poſtea referemus. Singuli quidem & diſcreti, hoc eſt non cohærentes inter ſe reperiri ſolent verum non ab eo Vniones dictos. Plinius igitur innuit: ſed quoniam nullus alteri ita ſimilis inueniatur, quin vel magnitudine, vel colore, vel figura, vel alio quopiam diſcrimine differat. Quanquam & hæc Plinii verba leguntur cohærentes: Videmus in Conchis hac dote vnguenta circumferentibus, vbi cohærentes pro eo quod eſt ſuis Conchis & teſtis adnatos Vniones accipit Zoographus, non ipſos inter ſe concretos. Aliud ſenſit Marcellinus his verbis; Teſtæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas binas aut „ ternas: vel Vniones ſic appellatos quod eius terræ (eiuſmodi) „ Conchulæ ſingulas aliquoties pariant, ſed maiores. Baccam pro vnione acceperunt probatiſſimi authores.

Lib. de Lapid. Cardani ineptiæ. — *b In Arca. Indicus lapis.* — *Margarita ου Margaritum.* — *c Satur. 2. 5.* — *d Lib. 8. de reb. Ind.* — *Cinædus.* — *Margarita vnde dicta.* — *e L. 15. ori.* — *Proſodia.* — *Vnio.* — *f L. 9. c. 35.* — *Vnionis etymon.* — *Solini error.* — *Indiſcretus quid Plinio* — *Plures quã vnus in vna concha.* — *Plinius explicatus.* — *Bacca pro vnione.*

* Virgilius:

> ------ *Nec Indi*
> *Conchea bacca maris pretio eſt*

Et Horatius:

> *Filius Æſopi detractam ex aure Metellæ,*
> *Scilicet vt decies ſolidum abſorberet, aceto*
> *Diluit inſignem baccam.* -------

Generali etiam nomine vocamus lapillum Margaritam. Nam lapillus & gemmarum Margaritarum commune eſt nomen, ſubintelligiturque pretioſus, quod ſi maiuſculi fuerint, pretioſi lapides dicuntur, vt author eſt Perottus. Nam quod Seruius ſcribit gemmas diuerſi coloris eſſe: Margaritas vero albas: vel gemmas integras: Margaritas vero pertuſas, plane eſt ridiculum. Sabinus Iuriſconſultus Margaritas ſcribit lapillorum nomine non contineri: ſed hoc falſum eſſe multorum exemplo declarare poſſimus. Curtius: lapilli auribus pendenr. Idem alibi: Pendebant ex auribus inſignes candore & magnitudine lapilli. Horatius:

> *Nec magis huic intra niueos virideſq; lapillos.*

Vbi profecto de Margaritis & Smaragdis intelligit, lapillos Erithræos vocat Martialis, & gemmas Erithræis erutas vadis. De Conchis Margaritiferis, inquit Iſidorus, tradunt, qui de animantium naturis ſcripſerunt, quod noctu littora apperant, & ex cæleſti rore Margaritam concipiant, vnde & Eccœole nominentur. Alibi autem nuſquam inuenire eſt Eccœolæ nomen, & fictum videtur, ac innuere Margaritas ex cœlo ſua Concha concipi. Arabice dicitur Margarita Hagar (id eſt lapis) Alulo ſiue Albalo, Syluatico, vel vt Monachi interpretes Meſuæ legunt, Albato, & Albaro. Alioffar voce minores Margaritas intelligunt etiam Arabes voce corrupta, vt ſcribit *h* Iohannes Fregoſus Hiſpanus medicus inſignis, ex Iulfar portu maris Perſici, vbi præſtantiores generantur. Eodem vocabulo vtuntur & hodie Luſitani. Nam Iohannes *i* Hugo Linſchotanus tradit baccas maiores Luſitanos Perolas appellare; minores Aliofar, Arabes Lulu: Perſas vero, & cæteros indos Motii, Malauares Motu. In Inſula Cubagua Indiæ Occidentalis, Paria & Curiana regionibus dicũtur Vniones Thenoras & Coriſcias, aliiſque nominibus pro linguæ varietate, vt Petrus Martyr, aliique itinerum in Indiam hanc ſcriptores prodiderunt. Hodie in Græcia Μαργαριτάρι dicitur. In Italia Perla vulgo vel perna vt quidam ſcribunt Gallis Germanis, Anglis, Belgis Perle. Hungaris Dragako, Gyongy. Polonis Perl'a.

**In Culice.* — *Lapillus.* — *Pretioſi lapides.* — *Seruii ineptia.* — *Erythræi lapilli.* — *Hager.* — *h De Indi. med. c. 11. tract. 1.* — *i Cap. 89. Nauig. in Indiam. Orient.*

QVID SINT.

MArgaritam *a* Tertullianus puſtulam Conchæ ſiue duram & rotundam verrucam eſſe ait D. Hieronymus rubri maris grana vocat. Vlpianus vult nec gemmis contineri nec lapillis, quia apud rubrum mare creſcit & coaleſcit Concha. Dubitarunt etiam ſummi viri, ſit ne Margarita Conchæ pars, an excrementum, an vero morbus. Dicitur apud *c* Philoſtratum lapis, qui in Oſtrea cordis locum habet. Oſſa Vniones appellauit Chares Mitylenæus apud Athenæum his verbis. Chares Mitilinæus libro ſeptimo hiſtoriarum Alexandri ait: Capitur vero in Indico mari & circa Armeniam, Perſidem, Suſianam, Babyloniam Oſtreo quiddam ſi- „ mile, quod magnum (ἁδρὸν vegetum & plenum) eſt & oblongum „ habetq; intus carnem multam, albam, ſuauiſſimi odoris, cuius exempta oſſa Margaritas vocant, ex quibus monilia componunt &c. Quæ ſane ſententia prorſus à veritate aliena eſt. Nam ſi vniones Oſtreorum oſſa eſſent, ii ſemper in omnibus Oſtreis reperirentur, vt inquit Rondeletius, cum oſſa ad corporis fabricam neceſſaria ſint, veluti partium reliquarum fulcra, quod falſum eſſe docet experientia. Idque contra Oſtreorum naturam eſt, qua ſimiliter atque cruſtata molle intus habent. nec durum quidquam ſed foris, vt recte ſcripſit Ariſtoteles. Fuerunt qui exiſtimarint Concharum veluti nucleos eſſe. *d* Plinius partus: alii Concharum grandinem, quorum opinio multis & Rondeletio admodum arridet, vt poſtea dicetur planius, cum de generandi modo ſermo fiet.

a L. de habitu muliebri. — *Puſtula Conchæ.* — *b Li. 19. D. auro & arg. leg.* — *Rubri maris grana.* — *Nec gẽmis nec lapillis contineri.* — *An pars Cõchæ, an morbus an excrementum.* — *c L. 3 c. 27.* — *Oſſa non eſſe.* — *d L. 9. c. 35.*

GENVS DIFFERENTIA. *deſcriptio.*

Solidum corpus. *a L. 9. c. 35.* *Magnitudine differunt.*

CORpus Vnionum ſolidum eſſe manifeſtum eſt, quod nullo lapſu frangantur teſte *a* Plinio. Differentia primis magnitudine, colore, figura. Magnitudine; ſunt enim maiores, minoreſque. Petrus Martyr: In eodem, inquit, ſinu (noui orbis) aiunt grandiorem quandam eſſe inſulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus vniones Conchylium corda, eruuntur, faba & interdum olea (oliua) grandiores: & quos Cleopatra optare potuiſſet. Et alibi: Ad inſulam Solon, inquit, Caſtellani Margaritas magnitudine ouorum turturum, aut aliquando gallinarum, reperiri intelligunt: ſed propter anni tempus non ceperunt. Oſtreum tamen cepiſſe ſe teſtatur, cuius caro ſeptem ſupra quadraginta librarum fuerit, vt Maximilianus Tranſyluanus ſcribit. Hæc ille. Itaque non vſque adeo mirum videri debet, tam magnos reperiri vniones. Ex Vnionibus quos à rege inſulæ Indiæ Occidentalis Eubagnæ acceperat Gaſparus Morales, vnus erat magnitudine nucis, venditusque in Darien auctione habita caſtilianis (genus eſt monetæ Hiſpanicæ) mille ducentis huncque pependiſſe ait Gonzaluus Ouiedus ſiliquas triginta & vnam. Alioquin maiores Cubaguæ inſulæ raro excedunt quinque ſiliquas. Idem Gonzaluus Ouiedus Panamæ (ciuitas eſt Indiæ Occidentalis) Vnionem magnitudine pilæ arcus, rotundiſſimum, pondereque ſiliquarum viginti ſex venditum ſcribit. Sunt Conchæ margaritiferæ prope inſulam Borneo dictam, Vniones ex illis oui gallinacei magnitudine & regis corona quoſdam æquare anſerinum ouum memoriæ proditum eſt, tantaque rotunditate vt menſæ impoſitos vno in loco haud maneant; ſed continuo tanquam argentum viuum moueantur. Tam magni ſane rariſſimi ſunt, & ad noſtros principes adhuc nondum perlati. Vltra ſemiunciales inuentas negant teſte Solino. Petrus Alfonſus Nignus & ſocii, cum ex Curiana diſcederent, ſex & nonaginta ſe libras vnionum octunciales, pretio forte quinque ſolidorum comparaſſe cognouerunt. Vnionum multi auellanas æquant, orientalibus ſimiles, ſed quoniam male perforati, non tanti pretii ſunt. Me præſente, inquit, *b* Petrus Martyr, cum apud illuſtrem Mithynæ Sydoniæ ducem inuitatus pranderem Hiſpali, vnam (vnum dicere debuit, ſi vnionem intelligit; ſed de vno incredibile hoc pondus eſt: forte vna legendum nam pluralis numerus mox ſequitur) ſupra centum vncias venum ad eum tulerunt. Sua profecto pulchritudine ac nitore, me delectarunt. Sunt qui Niguum ferant non in Curcana, quæ centum viginti amplius leucas diſtat ab ore Draconis: ſed in Cumana & Manacapana regiunculis, ori & Margaritæ inſulæ vicinis, vniones habuiſſe: negantque Curianam feracem Margaritis. Sed hi in Conchis Margaritiferis Teſtatur Theophraſtus apud Athenæum magnitudinem vnionis, qui in oſtreo Pinnæ ſimili naſcitur amplioribus piſcium oculis par eſſe. Colore quoque plurimum variant. Androſthenes in Indiæ nauigatione apud Athenæum ait: alias Margaritas aurei coloris eſſe & vſque adeo, vt ab auro vix dignoſci queant ſi propius ad id admotæ ſint alias argenteas, oculiſque piſcium ſimiles. Propius iis color ſplendidus eſt. *c* Theophraſtus enim ad hunc modum ait: Inter illa quæ miramur, eſt profecto Margarita, natura pellucida, è qua pretioſa monilia fiunt. Coloris ſunt Margaritæ, inquit Albertus ac ſi parua lux penetraret in multum album, & ideo nitentes. Sunt & ſuffuſco colore atque liuenti, item ruffi & parui, quales circa Boſphorum Tracicum reperiuntur teſte *d* Plinio, qui etiam grandini ſimiles, quaſdam memorat & enormes, fere coloriſque marmorei, aliqui legunt, concolores marmori. Figura aliæ ſunt rotundæ, aliæ oblongæ, planæ ab vna parte, altera concauæ, tuberibus inæquales, quædam pyri forma aut ouali. Horum quibuſdam idcirco diuerſa nomina. Elenchos appellant, ait *e* Plinius, faſtigiata longitudine alabaſtrorum figura in pleniorem orbem deſinentes: vbi Maſſarius Elenchi, inquit, ſunt Vniones facie turbinata, vt ex amplo ſcilicet in tenue deficientes, quos pyra modo vocant. Et rurſus: Elenchon Græci Indicem interpretantur: cuiuſmodi eſt apud Plinium primi libri inſcriptio. Nam & libros Elenchorum ſcripſit Ariſtoteles Alabaſtrum vero erat vas vnguentarium forma turbinata, ſine anſulis, quod ex lapide alabaſtrite onyche antiquitus appellato, fiebat, quoniam, vt inquit *f* Plinius, optime vnguenta incorrupta in eo ſeruari dicitur. Perottus putat haſce Margaritas Elenchos dici, quod quomodo librorum indices & pulchritudine ac varietate colorum, & magnitudine litterarum libros exornant, & res alias ſui indices: ita hi geſtantium habitum illuſtrare & quaſi indices eorum videantur eſſe. Iuuenalis:

Color. *c L. de lap.* *d L. 9. c. 35.* *Elenchus.* *e L. 9. c. 35.* *Alabaſtrũ.* *f Lib. 36.* *Elenchi cur Margaritæ dicantur.* *b Decad. 1. lib. 8.*

Auribus extenſis magnos commiſit Elenchos.

Cylindrum ab Elencho differre.

Magna eorum ſtultitia eſt qui Cylindrum, & Elenchum idem eſſe putant. Quippe Cylindri lapilli ſunt teretes, hoc eſt oblongi atq; volubiles, inſtar eius columellæ, qua æquandis areis vtimur. Huiuſmodi enim formam Cylindrium vocamus, ἀπὸ τοῦ κυλίειν à voluendo.

Area tum primum ingenti eſt æquanda Cylindro.

Dos earum in fulgore.

Atque tali forma non reperiuntur Margaritæ quas natura non ars, facit. Etenim ſi artificium addas, ſtatim deficit fulgor, in quo omnis earum dos conſiſtit. Cæteri vero lapilli magna ex parte fieri teretes poſſunt: vtputa berylli, ſmaragdi, & alii ſimiles: quos non auribus ſuſpendere mulieres, ſed circundare collo, & innectere monilibus, ſiue aliis ornamentis conſueuerunt. Iuuenalis:

Tu nube atq; tace, donant arcana cylindros.

Idem alibi:

Nil non permittit mulier, ſibi turpe putat nil,
Dum virides gemmas collo circumdedit.

Elenchorum Poyrettæ. *Cylindri qui.* *g Lib. 37.*

Elenchum inquit Bayſius, Galli Poyrette vocant. Elenchorum meminit Iureconſultus in l. Pediculis, parag. finali, hoc tractatu. Cum autem ait Plinius & proceribus ſua gratia eſt: de illis fortaſſis ſentire videtur, quos cylindros Paulus vocat in l. Pediculis ad finem in eodem. Siquidem cylindri ſunt teretes & oblongi, fignbantque etiam ex aliis lapillis *g* Plinius vbi de beryllis: Indi mire gaudent longitudine eorum. Et mox ſubdit: Ideo cylindros ex iis facere malunt, quam gemmas: quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine. Hactenus Plinius. Quibus Plinii verbis intelligere eſt: cylindros & Elenchos in eo differre, quod Elenchi ſint faſtigiatæ longitudinis: Cylindri vero proceritatis æqualiter orbiculatæ. Quod ſi verum eſt, noſter Sipontinus iſta non ſatis percepiſſe videtur. Conchis interdum adhæreſcunt Margaritæ, quæ non niſi lima auferri poſſunt: hæ *h* Plinio teſte Tympana appellantur. Codices antiqui vt annotat Maſſarius, Tympania ſcriptum habent, vt ſit à tympano: quemadmodum inferius Crotalia à crotalo, non crotala nuncupauit. Eſt autem Tympanum inſtrumentum ex vna parte tumidum & rotundum, ex altera planum membrana clauſum intus vacuum, vulgo vaccarum vocatum: quod baculo feritur cum turmæ equitum ad pugnam concitatæ ſunt. Inde Margaritæ quæ ab vna parte tumidæ ſeu rotundæ ſunt, ab altera planæ, à tympanorum ſimilitudine tympania nominantur. Feneſtella (qui nouiſſimo tempore Tyberii Cæſaris claruit) Tympana ſcribit ſe iuuene appellata patinas, lances quas antiqui Magidas appellauerunt Tympanorum Vnionum meminit etiam *i* Paulus Iureconſultus. Nos præter has à Plinio commemoratas differentias formarum, multo plures obſeruauimus diſcrepantias in hac tabula depictas, à Petro Stephanone antiquitatum ſtudioſiſſimo mihi benigne communicatas. Qui primo & ſecundo loco ponitur, triorchitem Vnionem nominaui, priapum triorchitem æmulatur. habebat enim tres teſticulos ad inſtar triorchis herbæ, & inter illos erat hoc diſcrimen, quod duo eſſent perfecti, tertius adhærebat dextro teſticulo in poſteriori parte, oblongam quodammodo figuram gerens. In anteriore parte videbatur habere foramen, vel ſaltem figuram foraminis, pendebat vndecim ceratia. Tertius præ ſe ferunt partem racemi vuæ labruſcæ nuncupatę, & eadem ię botritis Dioſcor. Sed tertius inęquales habebat Vniones magnitudine, tres inuicem coniunctos eiuſdem fere magnitudinis, quibus adhærebant nouem imperfecti alii figura trigona, vna cum maioribus; decem ſiliquas pendebat. Octauo autem loco depictus octo habebat Margaritas, veluti acinos, coniunctas vt prorſus æmularetur etiam grana malorum punicorum, licet maiora eſſent, ſed inter ſe fere eiuſdem magnitudinis. Ideoque botrytem nuncupaui ſimpliciter, vt alterum botrytem inæqualem: erat hic pondere viginti ſex ceratorum. Quarto & quinto loco depingitur is qui priapum cum duobus teſticulis, & ſcroto imitabatur. Teſticulorum alter altero maior erat. Qui inde ſequebatur, extrinſecus in principio figura erat hemiſphærica. Erat autem eiuſdem coloris & ſplendoris cum primo loco delineato, pendebat ſiliquas decem & nouem & granum vnum. Sequitur deinde Scolocites à Vermis repentis arcuatim ſimilitudine poterit & Saurites appellari: ſimilis enim eſt lacerti fœtui perfecto, cum in eo conſpiciantur rudimenta quædam quatuor pedum, capitis & oculorum. Erat hic pondere vnius ſiliquæ duorumque granorum. Eiuſdem generis eſt & vndecimus. Nonus & decimuſquartus prorſus vermiculum illum, qui oritur in pericarpio, ſeu fructu ipſius diſpaci æmulantur. Vnicum duntaxat vterq; teſticulum habet: & granum vnum pendet. Decimus & duodecimus vocari poſſint Cynoſorchites. Duo n. huic adhærent teſticuli, vnus maior altero. Erat pondere duorum granorum cum dimidio. In vltimo, qui ab vna & altera parte depingitur, tredecim erant Margaritæ ſimul iunctæ, quæ ſquamas referebant quorundam piſcium, inde ſquammoſus Vnio dictus longus erat duos digitos per tranſuerſum, latus digitum dimidium, pendebat granum vnũ, & ſiliquas ſex. Conſtant autem Margaritæ multis veluti corticibus, vt tunicatæ plantarum quarundam radices. Tetigit idipſum *k* Plinius his verbis: Sani quidem partus multiplici conſtant cute non improprie callum vt exiſtimari corporis poſſet. Itaque purgantur à peritis ex hac Margaritarum conſtitutione cauſſam coloris variegantis excogitauit Cardanus, ad hunc modum ſcribens. Color eis, inquit, vt Pſeudopalo, ſcilicet qui ex aſpectu mutetur. Cauſſa eſt, quoniam ex corticibus conſtant Margaritæ: quæ ſuperficie vna politæ ſunt, altera rudes. Experimentum ſume pluribus ſpeculis ſimul iunctis eodem ordine, ita vt nitida ſuperficies regat rudem alterius. Inde ſi paruas eas finxeris, atque adeo tenues, vt ſolum ſcabrum non diuiſum aut varium corpus efficiant: intelliges tandem qua de cauſſa aſpectus ratio colorem ac ſplendorem mutet. Color tamen Margaritæ plerunque eſt candidus, nitidus, modice fuſcus, hunc à ſuis Conchyliis mutuatur Hactenus ille.

h L. 9. c. 35. *Tympana.* *Tympania.* *Tympanũ quid.* *i L. de Pediculis.* *Vnio triorchites.* *Botrites.* *Priapites.* *Scolecites.* *Cynoſorchites.* *Vnio ſquammoſus.* *k L. 9. c. 35.* *Cur color mutetur.* *Color Margaritarum vnde.*

LOCVS.

Vbi maris ibi & Margarita. *In Britannia.*

NOn eſſet à vero equidem alienum dicere, vbi mare, ibi quoque Margaritas inueniri, quamuis non eadem vbique copia ſit, atque præſtantia. Fert inquam eas Europa, Aſia, Africa & India Occidentalis, quod ex ſubſequentibus teſtimoniis facile fiet cuiuis manifeſtum. In Britannico Oceano copioſiſſimas eſſe refert *a* Iſidorus: Gagales lapis, inquit de Britannia, ibi plurimus, & Margaritæ. Et *b* Ælianus: Idem (nimirum Vnio) in Occiduo Oceano, vbi exiſtit Britannia, naſcitur: ſed magis fului coloris eſt minuſque ſplendidus. Et Tacitus, de vita Iulii Agricolæ. Fere, inquit, Britannia & aurum, & argentum & alia metalla gignit, & Oceanus Margarita, ſed ſuffuſca & liuentia. * Suetonius ſcribit C. Iulium Cæſarem in Britanniam nauigaſſe, ſpe Margaritarũ, quarum amplitudinem conſerentem, interdum ſua manu exegiſſe põdus. Diuus Iulius, ait *c* Plinius, thoracem quem veneri genetrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum voluit intelligi. Idem de vnionibus. In Britannia paruos & decolores naſci, certum eſt. Cecinit hoc quoque Iohannes Tzetzes.

Ἐν Βρεττανοῖς δὲ γίνονται, καὶ χώραις ταῖς ἑτέραις
Τῇ μὲν ὠχροί, τῇ δὲ κιρροί, καὶ τῇ τῶν κακοσφαίρων. Id eſt.
In Britanniis autem fiunt, & regionibus aliis,
Alibi quidem pallidæ, alibi autem ruffæ, & alibi non bene rotundæ.

In Scotia plurimas reperiri ex his Boethii Scoti verbis liquet: Conchæ, inquit, quæ torno faſtigatas à capite teſtas habent, maculiſque aſperſas, longo interuallo reliquas (vt etiam fœtum ſileam) ſuperant. Quippe adeo nonnullis in locis delicatæ, vt non immerito apud veteres gulæ primatum obtinuerint: vt viduarum vulgo cupediæ (Sophron σωλῆνες id eſt digitos Concharum generis, χηρῶν γυναικῶν λίχνευμα nominat) ſint: quanquã in quibuſdam fluminibus, idq; præſertim Dea Donaq; eſui ineptæ indicẽtur. Hæ apud nos magno numero repertæ, limpidiſſimis puriſſimiſq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, qua profundiſſimi ſunt agere gaudent: in eiſque ſolis Margaritas concipiunt. Et paulo poſt: Sunt etiam eiuſdem fere generis Conchæ in oris Hiſpanicis, quarum teſtas qui peregrini à Diuo Iacobo redeunt, adferunt, propterea quod aqua ſalſa viuant. Nam & circumquaque in littoribus Scoticimaris ingens narrat, ſed ſterilis multitudo. Et Cardanus ait: Conſtat in Oceano, vbique inueniri poſſe, cum & in meridionali plaga tanta ſit illarum copia, & ſub ſeptentrione in Scotia plurimæ inueniantur. Vidi in capite puellæ Edimburgi è Scotia ſertum à ſeptuaginta circiter Margaritis Scoticis, & pari & inſigni magnitudine. Sunt etenim & ipſæ candidæ, rotundæ, lucidæ, vt Indicæ: ſplendore tamen & magnitudine Indicis inferiores, nam Scoticæ quæ maximæ ſunt, vnguis minimi digiti magnitudinem vix vnquam ſuperant. Vidi etiam Mediolani è Scotia delatas, nec vtile illis pretium: nec tam ingens vt Indicis. Cur autem non niſi in Oceano, nec in temperatis illius regionibus, vt neq; in Galliis aut Hiſpaniis: cauſſa eſt quoniam calor maior eſt in his regionibus, aut à continente, aut propter antiſpaſim (per antiperiſtaſim potius) vt in Scotia: à continente vero vt in India: hæc Cardanus. Autor eſt Olaus Magnus nobiles Margaritas in Gothia, Suedia, Finlandia, ſeptentrionalibus regionibus capi. Eſt fluuius qui alluit pagum Huſſinez in Bohemia, abundans magnis lapidibus & piſce Truta copioſus. Præterea æſtate accolæ ſolent ex eo aceruos Concharum eiicere, è quibus Perlas eximunt, alias maturas & ſplendidas, quæ etiam annulis includuntur: alias immaturas, quæ medicis vſui ſunt. Immaturas aliquando anatibus deuorandas obiiciunt, & aluo redditas ſplendidiores colligunt, vt teſtatur Zoographus. Eſt apud Volgeſum montem in Lotharinga amnis Margaritarum ferax. Iuba in Boſphoro freto vniones naſci ſcribit teſte *d* Æliano. Abundant iiſdem Perſici ſinus plurima loca, vnde qui deferuntur Orientales dici cæpti. Hic enim ſinus Orientalis eſt cum noſtra Europa comparatus. Eſt terra Ormutii regno ſubdita, quam vocant Fulſar, populoſa: vbi & magnos & paruos frequentiſſime piſcari tradunt. Nearchus, vt eſt apud *e* Strabonem in Perſicæ nauigationis initio, inſulam eſſe in qua multæ & petroſæ Margaritæ gignantur, tradit, in aliis vero claros & pellucidos lapillos reperiri: Et Iſidorus Characenus in deſcriptione Parthiæ Perſicæ maris inſulam quandam memorat, in qua Vniones plurimi reperiantur. Hanc annotat Dalechampius in *f* Athenæo hodie vocatam Ormuz. Capiuntur autem maximi vt refert *g* Ludouicus Barthema prope Ormutium tribus diebus itineris. Et fortaſſis locus hic Inſula Baharem hodie nuncupatus, circa quam multæ inueniuntur Margaritæ paruæ & magnæ. Incolæ ex earum piſcatione multum lucri vtilitatiſque capiunt. Rex enim huius inſulæ, qui paret regi Ormutii, aliique mercatores Ormutienſes eo proficiſcuntur emendi Margaritas cauſſa pro vniuerſa India aliiſque locis, quæ eas deſiderant, etiam pro regno Narſinga nominato. Perſæ quoque hanc frequentant & Arabes, & quamuis vbique in ſinu Perſico vniones reperire eſt, veluti in Catyſſa & Camoron ac Iulfar; non tamen ea copia, qua circa Baharam, vt refert Eduardus Barbaroſſa. Ideoque eo rex Luſitaniæ, qui piſcationi Margaritarum præſit, mittit. Ad Bararen vicum maritimum adferuntur Margaritæ multæ & egregiæ, Arritanus in Periplo manus rubri Aliemen eſt regio, inquit Andreas Bellunenſis, quæ incipit ab exitu ſinus maris rubri vſque ad principium ſinus Perſici: in quo eſt dictus locus duo maria, non multum diſtans ab inſula Ormus, & in loco duo maria dicto expiſcantur Margaritas cæteris præſtantiores. E regione Vrbis Colon ciuitas eſt, quæ appellatur Chail diſtans à Calecutio quinquaginta quatuor milliaribus, piſcantur & hic Margaritas incolæ. Capitur in Indico mari circa Armeniam, Perſidem, Suſianam, & Babyloniam Oſtreo ſimilis Margaritifera Concha. Theophraſtus, in India, inquit, & inſulæ quædam maris rubri Margaritam ferunt. Idem tradit *h* Philoſtratus atq; *i* Plinius, qui & in profundo maris rubri quæri ait præſtantiſſimi nitoris, ſplendoriſque Quamobrẽ D. Hieronymus rubri maris grana vocat Margaritas. & Martialis Erythræos lapillos, & gemmas Erythræis erutas vadis. De Margaritis *k* Plinius: Indicus, inquit, has maxime mittit Oceanus inter illas belluas tales tantaſque, quas diximus per tot marina venientes, tam longo terrarum tractu, è tantis ſolis ardoribus, atque Indis quoque in inſulas petuntur, & admodum paucas Fertiliſſima eſt Taprobane & Toidis vt diximus in circuitu mundi: item Perimula promontorium Indiæ. Hic pro Toidis quidam manuſcriptus codex legit Trois, alius vetus Stoidis: quam lectionem admodum probo. Nam de eadem inſula ſic *l* alibi. Ab horum (ſinus Arabici & Perſici) tractu Indiam verſus Caſſandrus deſerta inſula L. M. paſ. traditur: iuxtaque eam freto interfluente Stoidis quæſtuoſa Margaritis. Perimulam hoc etiam loco promontorium Indiæ facit. *m* Æliano Perimuda Vrbs Indiæ eſt, cuius incolæ Ichthyophagi Margaritas retibus comprehendunt. Vnde cecinit Iohannes Tzetzes:

k L. 9. c. 35. *l L. 6. c. 25.* *m 15. c. 8. de Anim.*

Ἐν τῇ θαλάσσῃ τῇ Ἰνδῶν, ἐν νήσῳ Περιμούδῃ
Καὶ νήσῳ τῇ Ἐλύρᾳ δὲ καὶ πᾶσιν ἄλλαις νήσοις
Ἐν ἀβαθεῖ θαλάσσῃ δὲ καί γε καθαρωτάτῃ
Ὀστρέοις (Ὄστρεα) λόγος φύεσθαι, ἀκύει τοὺς Μαργάρους.
In mari Indorum in inſula Perimude,
Et vero inſula Elyra, & quibuſdam aliis inſulis,
In non profundo mari autem, atq; puriſſimo,
Oſtrea rumor eſt naſci, quæ pariunt Margaritas.

Taprobane. *n L. 14. c. 6. de Orig.* *o L. 3. de vita Apoll.* *p L. 6. c. 26.*

Megaſthenes apud Plinium incolas Taprobanæ (ea inſula eſt maxima Indiæ ſubiacens ad Eurum, ex quo Oceanus Indicus influit teſte *n* Iſidoro) auri Margaritarumque grandium fertiliores, quam Indos eſſe ſcribit. Plurimas etiam maximaſque gignere ſcribit Solinus hanc Inſulam: & Iſidorus totam Margaritis repletam eſſe. *o* Philoſtratus: In Biblo, inquit, parua inſula Indiæ capitur in Oſtraco albo lapis Margarita, quæ in Oſtreis locum cordis dicitur obtinere. Tylos, inſula ex aduerſo regionis Atenes plurimis Margatitis celeberrima cum oppido eiuſdem nominis narratur à *p* Plinio Ptolemæus Tyros habet. India maior (inquit M. Paulus Venetus) in regna quinque diuiditur. In primo eius regno nomine Var, inueniuntur Margaritæ in maxima multitudine. Nam eſt ibi inter continentem & inſulam quandam ſinus maris ferme vadoſus: quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decem paſſuum, in quibuſdam trium & duorum, vbi leguntur Margaritæ. *q* Idem in Zipanga inſulæ Indiæ Orientalis magnam copiam Vnionum rubrorum & rotundorum eſſe ſcribit, prægrandiumque qui tanta valent, quanti albi, & etiam pluris. Et *r* alibi prouinciæ Thebeth, inquit, adiacet ab occidente prouincia Caniclu, quæ regem habet tributarium magno Cham. Eſt ibi lacus, in quo tanta eſt Margaritarum copia, vt pretium earum omnino vileſceret, ſi pro arbitrio hominum aſportari permitterentur, quare capitis pœna cautum eſt, ne vllus in hoc lacu piſcari abſque magni Cham venia auſit. Manlacus & Indiæ, vt citat ex Obſcuro Zoographus, & alius Lama dictus, in vtroque piſcantur Perlas Alterutrum fortaſſis tetigit hic M. Paulus Venetus. In Chinæ quoque pluribus regionibus reperiri aiunt: non tamen admodum rotundas. Eſt Ainam inſula in Cantam maritima Chinæ parte, vbi eædem inueniuntur, Maarazia ciuitas paruis & magnis abundat. Regnum autem Cochinchina paucas habet. Vltra Chinam incolunt Chenchii populi, apud quos etiam margaritæ reperiuntur. Prope Zeilan inſulam locus eſt in mari eleuatus; hunc aqua decem & duodecim cubitos alta ſuperfluit, inque huius fundo abundantiſſimi ſunt, tum maiores, tum etiam minores, lectiſſimæ rotunditatis, & forma pyri. Inter hanc inſulam & Comorini promontorium magna quotannis numeroſaque captura. Hic à Luſitaniæ rege dux conſtituitur, cum quatuor millibus, aut amplius vrinatorum, qui ex hac piſcatione tantum victum parant, ſæpenumero ingenti cũ periculo à piſcibus quos Tubarones vocant ſiue Hayos. Generantur etiam in inſula Burneo rotunditate, colore, magnitudineq; cõmendabiles. Huius regi parent duę inſulę Zolo & Tagina: idq; hac de cauſſa. Rex Burnei filiam harum duarum inſularum regis in vxorem duxerat. à qua cum intellexiſſet patrem eius vniones duos maximos habere bellum mouit patri. Itaq; noctu facta claſſe cum centum nauibus quas praos ibidem vocant, in Zolum ingreſſus regem duoſq; eius filios captiuos abduxit: & in carcere tam diu detinuit, donec Vniones pro redemptione daret rex Zoli, atq; vtriuſque inſulæ dominatum. In Paria & Curiana Noui orbis regionibus Vniones abundare *s* Petrus Martyr teſtatur. Chriſtophorus Columbus in Paria regione torquatos armillatoſq; tam viros quã fœminas reperit. Cæterum Petrus Alphonſus Nignus in ſua nauigatione Cumana & Mancugana regionibus poſtergatis, in regionem incidit, quam Curianam vocari ab incolis ipſe refert. Vbi in littore pro tintinnaculis, aciculis, ſpintheribus, armillis, vitreis calculorum ſertis, annuliſque & aliis eiuſmodi inſtitorum mercibus, cum incolis in horæ momento, Vnionum, quos collo & brachiis appenſos geſtabat, vncias quindecim permutant Certatim incolæ Vnionum ſerta, noſtrarum mercium cupidiſſimi ferebant. Tumaccus regulus, inquit *t* Petrus Martyr, in Noui orbis parte Vaſcho Nunes (qui magnam remotiſſimamq; regionum illarum partem Caſtellæ regis nomine occupauit) præter aurum, munera attulit ducentos quadraginta egregios Vniones è minutis autem copiam maiorem adferri iuſſit. Vniones noſtri admirabantur, licet nõ rite candidos: quia è Conchis illos minime eruunt, niſi prius aſſis, quo facilius ſeſe ipſæ aperiant, & caro incluſa ſapidius coquatur. Tumaccus ergo tanti facere Vniones, noſtros inſpectans: familiarib. ſuis vt piſcationi ſe accingant, imperat. Dicto parent. Quarto abinde die egrediũtur: libras octunciales Vnionũ adferunt duodecim. Et paulo poſt: In eodem ſinu aiunt grandiorem quandam eſſe inſulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam

q L. 3. c. 21. *Vniones rubri & rotundi.* *r L. 2. c. 38.* *In Echina.* *Tubarones piſces.* *s Ocean. dec. lib. 8.* *t Ocean. dec. 3. l. 1.*

æquantia

æquantia magnitudine: à quibus Vniones, Conchylium corda, A eruuntur, faba & interdum olea grandiores: & quos Cleopatra, optare potuiſſet. hæc ille. Narrant & alias inſulas & maria Indiæ Occidentalis Nauigatores, in quibus iidem reperiuntur, vt Cartagenam inſulam, & Cubaguam, quæ in mari del Sur dicto ſita eſt, vbi frequens eſt piſcatio, vnde hodie inſula Perlarum ei nomen. *Inſula perlarum.* Gaſparus Morales cum diuturno bello tandem regem huius inſulæ Perlarum ſuperaſſet, coegit hunc ſingulis annis regi Hiſpaniarum perſoluere centum libras Vnionum. Vnde manifeſtum eſt copiam ingentem horum in hac inſula eſſe. Concludimus igitur non modo in mari, ſed etiam in fluuiis, & vbicunque ſunt Conchæ Margaritas reperiri. Nam quamuis in temperatis regionibus, vt in Gallia & Hiſpania gigni ſint qui negent: viſa tamen eſt in Tago flumine Toleti Concha ex iis quæ ibi naſcuntur, cum præceſſiſſet magna quædam ſiccitas, vt teſtatur *u* Fregoſus, Margaritam ferre.

u De med. Ind. Hiſt. tract. 1. c. 11.

PISCANDI RATIO.

NE quis igitur miretur tam ingens earum pretium, quod mox ſupputabimus, è tam longinquis regionibus aduenientium B per tot terras, & maria parum cognita nobis, neceſſe eſt pericula meminiſſe quibus ſe piſcatores ſubiiciunt, maris profunda loca, diroſque & crudeles piſces, quos Tubarones vocant, Concharumque auaritium, ſi modo vera ſunt, quæ de ea optimis authoribus recenſentur. *Pericula piſcatorũ.* Ait Iſidorus Characenus in deſcriptione Parthiæ apud Athenæum circa ambitum Perſici maris inſulæ cuiuſdam vbi magna Vnionum copia ex arundine temporarias caſas extrui, è quibus in mare deſilant ad vlnas viginti, Conchas tantum duplices reportaturi. In magno verſari periculo qui Margaritas venantur, cum in hiantem Concham recta manum indiderint. *Vt manus mordeant Conchæ.* Illa enim compreſſa incluſos digitos abſcindi, quibuſdam eo cruciatu confeſtim morientibus. Hoc ipſum *a* Plinius quoque teſtatur: Conchæ ipſam, quum manum (piſcantis) videt, comprimere ſeſe operireque opes ſuas, gnaram propter illas ſe peti manumque ſi præueniat acie ſua abſcindere, nulla iuſtiore pœna, aut aliis munita ſuppliciis. *a L. 9. c. 35.* Ælianus etiam tradit in mari rubro Conchas quaſdam, quamcunque piſcatoris natantis partem labris ſuis (marginibus teſtæ acutis) apprehenderint abſcindere. Miror itaque Rondeletium doctiſſimum alioquin virum, hæc fabuloſa putaſſe, *Contra Rondelet.* ac Plinii verbis contradixiſſe, cum & Hiſpani, qui noſtro ſeculo C nouum orbem nauigare cœperunt, referant, teſte Cardano, præciſas quandoque manus à Margaritiferis Oſtreis: imo & ab hoc edictum pietate plenum à Cæſare ſuo emanaſſe. Quocirca nequis mentem Conchis ineſſe dicat, vt Plinium ſcripſiſſe putauit Rondeletius, cum Conchis omnibus tactus tantum ſenſus, atque guſtatus parum exquiſitus à natura attributus ſit, aliorum omnium ſenſuum ſint expertes fatendum eſt oratorie hæc à Plinio dicta, *Concharũ ſenſus.* gnara propter illas ſe peti: vtrumque eſſe Conchas haſce vnionem feraces teſtam vtramque comprimere, ſi tangantur; quod etiam in aliis quibuſdam Conchis obſeruatum eſt. A piſcibus quoque *Canes marini.* piſcatoribus periculum impendet, quos canes marinos appellaſſe viſus eſt *b* Plinius his verbis: Inter ſcopulos maior pars inuenitur, *b L. 9. c. 35.* ſed in alto quoque comitantur marinis canibus, nec tamen aures feminarum arcentur. Meminere & nauigationum Indicarum ſcriptores piſcium quas Tubarones & Hayos nuncupant. *Turbarones & Hayos piſces.* Indi magnã cladem apud Commorini caput (vbi Regia piſcatio eſt) quotannis adferre Conchas quærentibus; maris quoque violentiam multos abſorbere. Hinc quotidiani mulierum ploratus ſuper filiorum ac maritorum funere, cum tamen nec ideo piſcationem omittant, D partim ob Luſitanorum metum, à quibus impelluntur, partim ob pauperiem quam ita ſolantur, inducti lucri cupiditate, quæ nullam periculorum conſiderationem adhibet, etiam ſummo alias in vitæ diſcrimine. Ob hæc itaque pericula varii piſcandi modi inuenti ſunt, pro regionum diuerſitate. Vt retibus olim capiebantur, audi *c* Arrianum Megaſthenes, inquit, ſcribit Conchas, in quibus *Retibus capiuntur.* Margaritæ gignuntur, retibus capi circa Indiam. *c De rebus Ind. li. . .* Gregatim autem multas in illo, mari veluti apes depaſci, regemque ſuum habere aut reginam, ac ſi contingat regem comprehendi à piſcatoribus, facile reliquum etiam examen circundari reti. At ſi rex effugerit, reliquas capi nõ poſſe, earum carnes Indos corrumpi ſinere, eſſe ad ornatum vti. Quidam tradunt, inquit Plinius, ſicut apibus, ita Concharum examinibus ſingulas magnitudine & vetuſtate præcipuas eſſe veluti duces, miræ cauendum ſolertiæ; has vrinantium cura peti, illis captis facile cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas ſale in vaſis fictilibus, exeſa (alias eroſa) carne omni nucleos quoſdam corporum, hoc eſt vniones E deſcidere in ima. Eadem *d* Ælianus his verbis: Indica Margarita hoc modo capitur. *d Li. 15. de anim. c. 8.* Vrbs eſt nomine Perimuda, cui eo tempore cum in Bactris Eucratides regnaret; Soras ex generis regii ſtirpe natus imperauit. hanc quidem ipſam ichthyophagi incolentes Margaritas retibus in orbem circa littus ampliſſimum extenſis, comprænhendunt. Margaritiferæ Conchæ magnorum Stromborum ſimilitudinem gerentes, gregatim natant, & quemadmodum apum examina reges, ſic eæ habent tum coloris pulchritudine, tum magnitudine præſtantes. Summa autem contentione vrinatores ideo certant ad capiendum gregis ducem, quod eo captum cunctum regem rectione orbatum, non loco ſe mouentem aſſequuntur. Quam diu quidem rex fugiendo elabi poteſt, ſapienter eas regit & conſeruat. Iam porro captas in paruulis doliis ſale condiunt: vbi cum contabuerit caro, & defluxerit, Vnio ſolus relinquitur. Idē alibi: Bona tempeſtate & tranquillo mari Conchæ A Margaritiferæ capiuntur: eas poſtea piſcatores comprehenderunt, ab illis Margaritas libidinoſorum animorum illecebram eximunt. Si quis à latere Conchæ manum ſubiiciat, facile à ſaxo auelli ſcribit Iſidorus Characenus in deſcriptione Parthiæ. Hæc fere veteres de capturæ ratione tradunt: recentiores alia. Ormus vrbs, inquit Ludouicus Romanus (tradam enim primum piſcandi modum apud Orientales) inſula ſita eſt. Procul illi [illegible] dierum trium leguntur Conchæ [illegible] Margaritas [illegible] ſtiores, grandioreſque cæteris baccis. Sunt ibi nonnulli qui piſcatu Concharum victum quæritant. Hi vecti cymbis in mare [illegible] ctum faciunt prægrandis ſaxi dependente funes [illegible] mina cymbæ parte, ve vtrinque [illegible] in profundum [illegible] conſtabiliri nauis non aliter, atque in anchoris foret [illegible] Firmata ſuo pondere cymba, alius cui id munus [illegible] quor iacit funem ſaxo dependente. In naui media [illegible] in pectus tergumque dependente, alligato pedibus lapide [illegible] brat in pelagus, ſubtuſque aquas vrinantium more [illegible] que in profundum in paſſus quindecim, [illegible] legerit Conchas, in quibus deliteſcunt Vniones [illegible] collectas manticæ indit [illegible] B tur, [illegible] Quibus partim ſubſcripſit: partim & alia inſuper addit Iohannes Hugo Linſchotanus de *f* Ormutianis Margaritis ſic loquens. Eas vrinatores [illegible] quam decem aut viginti vlnarum ſpacio [illegible] ſtreis Margaritas continent; quæ maiores habent, [illegible] aliquantulum; Minores [illegible] in fundo maris [illegible] riuntur. Vrinatores [illegible] implent, ſcaphiſque inferunt, [illegible] diſpoſiti, vrinatores exonerant. Oſtreæ [illegible] ſolique ſiccandæ expoſitæ ſponte [illegible] Completa eius diei captura piſcatores [illegible] bus, coadiutoribus, & vrinatoribus regis [illegible] prædam diuidunt. Primam regi portio cedit, ſecunda [illegible] bus, tertia [illegible] ciam ad Chriſtianam fidem perduxerunt [illegible] ſumma cum æquitatis diſtributione cura; Hæc ille. [illegible] temporibus piſcatio celebratur, apud Commorini caput. [illegible] lis ſit piſcatio [illegible] Coromandel [illegible] Zeilam quam Andreas Corſalus Taprobanam [illegible] ctam fuiſſe. Hanc ideirco ſingulis annis [illegible] que gentes quæ vrbem Caeel regi [illegible] C Nec aliter piſcantur in India maiori [illegible] (teſte M Paulo Veneto) in regna quinque diuiditur, in primo eius regno nomine Var, inueniuntur Margaritæ [illegible] dine. Nam eſt ibi inter continentem & inſulam [illegible] ris ferme vadoſus; quippe qui in aliquibus locis [illegible] decem paſſuum, in quibuſdam etiam duorum [illegible] Margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores, [illegible] tas naues, magnas & paruas, & conducunt [illegible] in profundum maris ſe dimittant, [illegible] chas, ex quibus vniones colliguntur. [illegible] do aquam amplius ferre nequeunt, emergunt, & rurſus [illegible] pites dant in mare, quod per diem multis [illegible] etiam in ſinu illo grandes piſces, qui homines [illegible] niſi huic periculo ſuccurreretur in hunc modum. [illegible] à negotiatoribus magi quidam qui Arabiani dicuntur [illegible] incantationibus ſuis, & diabolica arte [illegible] neminem lædere poſſint. Noctu vero quando [illegible] Margaritarum piſcatio intermittitur, relaxant [illegible] D nem ſuam, ne fures noctu [illegible] & tollant Conchas cum Margaritis. Fit autem [illegible] ſcatio non per totum annum, ſed dumtaxat per Aprilem & Maium. Verum in tantillo tempore [illegible] rum multitudo. Soluunt autem mercatores [illegible] partem. Magis vero tribuunt vigeſimam partem. [illegible] bus quoque commodam præbent mercedem. [illegible] dio Maii Margaritæ non inueniuntur amplius in illo loco, ſed in alio quodam, qui trecentis milliaribus ab iſto diſtat, ibi colliguntur per Septemb. & Octobr. Vaſchus Nunnus [illegible] regis nomine magnam [illegible] cupauit) Chiapen & Tumaccum (regionem [illegible] Orbis ad meridiem regulos) teſte Petro Martyre [illegible] Margaritas gignentium litora [illegible] quam è vicinis [illegible] exercitium à teneris educati, [illegible] littus æſtu deſerente, [illegible] E queant. [illegible] tant: minores vero, vti filiæ, [illegible] vti neptes, [illegible] menſuram ſtaturarum virilium, [illegible] deſcendunt. Ad filias aut neptes [illegible] aliquando, ſubnatant: [illegible] peſtatibus, [illegible] in littus reperiunt, & in arena legunt, [illegible] Petrus Martyr. Itaq; in vtraque India aut vrinando capiuntur, aut reti, qui, poſtremus piſcandi modus [illegible] quia paucæ Conchas ita capiant [illegible] tus ſit vbi [illegible] cat. Narrant enim in Cubagua inſula Occidentalis Indiæ, [illegible] annis aliquot [illegible] paucas poſt aliquot ſubſequentes annos [illegible] vtilemque fuiſſe piſcationem.

Circa autem inſulas grandes Vcique dictas, quæ ſitæ ſunt vltra promontorium S. Sebaſtiani, ſatis A copioſe inueniuntur Vniones, eos tamen non eximunt, vt in prædictis regionibus. Conchas enim quas è mari accepere, primum coquunt, a quo ita Vniones paruos magnoſque & rubros & multos accipiunt: certumque eſt multos hic inueniri, maiorque inde haberetur copia ſi recte è Conchis eos eximere ſcirent, vt in aliis regionibus faciunt. Vbi Americus Veſputius teſtatur eas niſi bene maturi ſint & cadant ex Conchis, non eſſe perfectas, & con-ſumi paruo tempore, hocque reſpectu habito debere colligi quando volunt excidere. *Piſcatio apud Scot.* Conchas margaritiferas piſcandi modum, qui apud Scotos in vſu eſt, deſcribens Boethius, ait: *Concharũ Margaritiferarum ſolertia.* Senſus illis tam acutus ineſt, vt ſi altiorem in littore aſtans vocem emiſeris, aut lapillum quantumuis minutum in aquam conieceris, repẽte ſe ſubtrahentes ſubſidant vniuerſæ. Ea enim illis theſauri cuſtodiendi naturalis indita eſt ſolertia, haud ignorantibus videlicet quanti ſit pretii apud mortales, luxus ex fœtu ſuo comparatus. Itaque piſcantes quoque id maxime obſeruant, vt primo attractu teſtas coniunctas arctiſſime detineant, protinus illis alioquin Vnionem euomituris. Quaterni aut quini humerorum tenus flumen ingreſſi, atque in orbem ſtantes contum alterutra manu, quo firmius B conſiſtant, fundo fixum tenent. Inde oculis per aquæ limpiditatem prædas colluſtrantes, pedum digitis (nam manibus id fieri prohibet altitudo) teſtarum torturas placide comprehendunt, atque aſtantibus vacua manu excapiendas præbent. Hæc Boethius ex antiquis, vt apparet, mutuatus.

ORTVS, GENERATIO.

IN quot Concharum diuerſis ſpeciebus ab authoribus vniones naſci dicantur, & in qua parte, item quomodo generentur, age videamus. *In quibus Conchis gignantur.* Res enim hæc cum ſit difficilis & controuerſa ſatis, diligenter à nobis examinanda eſt. Certum eſt in Concha margaritifera proprie dicta ſeu Matre Perlarum optimos atque plurimos naſci. Rondeletius ex Plinio in Concha echinata, quam poſtea depictam atque deſcriptam exhibebimus, Vniones reperiri teſtatur. Hic obiter annotat Zographus, Plinium & Androſtenem de eadem plane Concha ſentire ipſi videri, non de diuerſis, vt putauit *a L. 9. c. 35.* Rondeletius. Sic enim *a* Plinius: Iuba tradit Arabicis (margaritis) C Concham eſſe ſimilem. Pectini inſecto (id eſt vtille interpretatur, aliter quam Rondeletius, non ſecto, non cælato, οὐ διαγλυπτῷ. γὰρ ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, inquit, Androſthenes) hirſutam Echinorum modo. Pro quo Androſthenes dixit, ὅτι δασὺ τὸ ὄστρακον ἔχει. Græcis enim δασὺ hirſutum, non ſpiſſum ſignificat. Addit & aliud ex Androſthenis eodem loco tranſlatum. Vnionem in carne ipſa eſſe grandini ſimilem. Quamobrem dubitat Zographus an recte Rondeletius Plinii verba de Concha Echinata accipiat. Androſthenis vero verba de Berberi: cum vel Plinium vel Iubam ex Androſthene ſua mutuatum appareat, (vel contra:) & cætera quidem recte tranſlata videntur, ſicut & δασὺ hirſutum: echinorum autem modo, de ſua adiectum, quaſi hirſuta aliter eſſe nequeant, niſi Echinorum modo rigeant. Nec eſt quod aliquis teſtam ſimul hirſutam læuem eſſe miretur: cum læuitas ad ſuperficiem pertineat, hirſuties ad enaſcentem materiam. Sic & Mytulorum quorundam teſta læuis hirſutaque eſt. Sed cum Berberi Rondeletii hirſuta non ſit, rem in medio diligenter exiſtimandam relinquit. *Concha echinata dicta.* Interim Concham echinatam vocari, quam ſic apte Rondeletius à re ipſa vocauit, probat. An vero Plinii Concha hirſuta ſit Echinorum modo, dubitat. *Nobiliores & ignobiliores vn. de Naca.* Naſcuntur Margaritæ, inquit, Cardanus, D ex Conchyliis rotundis nobiliores, ſed tamen minus rotundæ: aliæ ignobiles rotundæ ex oblongis, quaſi contraria ratione, ſtriatum eſt genus vtrumque Conchyliorum, & in imo mari moram ducit. Et rurſus: Ignobile Margaritarum genus ex Nacaronibus (ſic enim oſtrea vocant longa: ſeu melius dicam Conchylia quod ſtriata ſint) naſcitur. *Cochlea margaritifera.* Bellonio Nacre de Perle Vulgo Gallice appellatur Margaritifera Cochlea. Sed Nacaro Cardani alius videtur, cum Oſtreum longum eſſe dicat, in quo reperiantur Vniones. Bellonii Nacra rotundior eſt, nec ferax Vnionum, Rondeletio affirmante, quare potius fuerit Berberi, quæ Concha eſt oblonga, & à Rondeletio ſimiliter Nacre de Perles vocatur Gallice pro Matre Perlarum. Conchæ quæ torno faſtigiatas in capite teſtas habent maculiſque aſperſas, apud Scotos magno numero in limpidiſſimis puriſſimiſque amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, qua profundiſſimi ſunt, reperiuntur, Margaritas concipere, vt Boethius tradit. *Myt. b lib. 9. c. 35.* Vniones, inquit *b* Plinius in noſtro mari reperiri ſolebant, crebrius circa Boſphorum Thracium, ruffi ac parui, in Conchis quas Myas appellant. Minutos Vniones ex Mytulorum Conchis ſe extraxiſſe ſcribit Syluius. Dalechampius ad ea verba Plinii: Ruffi & parui, in Conchis quas Myas appellant; hoc adiecit ſcholiolum: Tales hodie reperiuntur in gelidiſſimis quibuſdam Auernorum riuis & torrentibus. E *In concha ſimili oſtreo.* In riuis etiam & fluuiis Muſculos Mytuloſue aliquando Margaritas ferre audiuit Zographus circa Horenbach Germaniæ oppidum. Chares Mytilinæus naſci quoque ſcribit in Concha ſimili Oſtræo, quæ ſit ἁδρὰ καὶ προμήκης: id eſt plena, vel craſſa & oblonga: carnem continens magnam albam & valde odoratam, videtur autem Berberi dictam aliis intelligere. *Pinna. c lib. 9. c. 35. d lib. 3.* In Acarnia quæ vocatur Pinna gignit Vniones teſte *c* Plinio. Theophraſtus apud *d* Athenæum naſci in Oſtreo Pinnæ ſimili, ſed minore Margaritam tradit. In Pinnis quibuſdam Indicis quæ in mari Orotignæ & inſularum quæ in eo ſunt, Chira videlicet, Chara & Procoſi, inueniuntur, quarum deſcriptionem in capite de Pinnis trademus, naſcuntur Vniones non A admodum boni laudatique coloris. Ruffi enim ſunt, aut ex rubro nigricantes, & interdum nigri fere. Inueniuntur & albi, ſed non probantur. Hos tamen non negligunt Indi, vbi Pinnas has aperuerunt. Præſtantioribus enim Margaritis miſcent, vt ſic pondus & copiam augeant; veluti ſi quis tritico hordeum aut auenam miſceat. Sed mercatores exercitati has fraudes facile nouere: quocirca minoris emunt. In ſua tamen ſpecie rotunditate ſua cum cæteris certant. Quod mirum multis videtur, cum Pinnæ ſint oblongæ, & in aliis pinnis oblongi ſæpius inueniantur, vt in rotundis Conchis ſeu Oſtreis plerunque rotundi. Plinius Cochlearum *Cochlea Margaritifera.* Margaritiferarum multa genera eſſe ſcribit, cuiuſmodi ſunt, Pentadactyli, Melicembates, Echinophoræ & permultæ aliæ. Narrant & Cochleas margaritas ferentes, & Muricis genus Orientale, margine ſeu labro in latum ſe protendente, roſeo intus colore: Vidit Zographus genus Conchæ Margaritiferæ argento concluſum, ſpeciem vſumque poculi præbere: pede nimirum addito ex argento, & labris eodem intectis Conchæ tota forma fere nauiculam præ ſe fert, & interſtitia quædam tabulatorum inſtar intrinſecus habet, in ſummo operculum membranæ inſtar obtendi B audiuit: quæ ſane deſcriptio Concha Nautæ ſeu Nautili noſtri *Nautili deſcriptio.* alterius optime congruit Aelianus in India Margaritiferas Conchas magnis ſtrombis ſimiles facit: Ex quibus liquido ſatis conſtat Rondeletium, qui aſſerit Vniones in biualbibus tantum Conchis gigni. Quocirca cum Plinio concludamus, non vnico in Conchæ genere naſci: ſed teſtatorum, quæ Vniones habent, alia eſſe Strombode, alia biualuia: quamuis in his frequenter inueniantur; in illis autem perquam raro. *Qua Conchæ parte.* In Oſtrei carne eos gigni Androſthenes eſt autor: Cardanus *e* in teſta: Plinius: Non ſemper, inquit, in media carne reperiuntur, ſed aliis atque aliis locis. *e lib. 9. c. 35.* Vidimuſque iam in extremis etiam marginibus veluti Concha “ exeuntes, & in quibuſdam quaternos quinoſque. Et: Craſſeſcunt etiam in ſenecta, Conchiſque adhæreſcunt, nec iis auelli queunt, niſi lima. Quibus vna tantum eſt facies, & ab ea rotunditas, “ auerſis planicies, ob id tympana nominantur. Tympania hic quatuor ſyllabis legit. Græce mauult in prima inflexione generis maſculini τυμπανίας, & κερατάλιον μαργαρίτην dicere Zographus. *Multi in vna Concha.* Cæterum quatuor aut quinque in vnica repertos Concha, non eſt mirum. In India enim cum Conchas aperiunt, præter aliquot C mediocris magnitudinis vniones inueniunt etiam multos veluti minuta grana, aut arenulas. Narrat Americus Veſputius ſe in quibuſdam Oſtreis Indicis centum & triginta, in quibuſdam vero pauciores reperiſſe. *Generandi modus.* Porro, quod ad eorum originem attinet, varia eſt ſuper ea autorum ſententia. *f lib. 9. c. 35.* *f* Plinius ſentiens alios eſſe Concharum partus, alios vero abortus, è rore naſci ex quorundam ſententia refert. *Ex rore.* Verba eius adſcribam: Has (Conchas) vbi genitalis anni ſtimulauerit hora, pandentes ſeſe quadam oſcitatione, impleri roſcido conceptu tradunt, grauidas poſtea eniti, “ partumque Concharum eſſe Margaritas pro qualitate roris accepti: ſi purus influxerit, candorem conſpici; ſi vero turbidus, & fœtum ſordeſcere, eundem pallere, & cœlo minante conceptum; ex eo quippe conſtare, cœlique eis (Manuſc. cœli quietis) maiorem ſocietatem eſſe, quam maris: inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina ſerenum. Si tempeſtiue ſatientur, grandeſcere, & partus. Si fulguret, comprimi Conchas ac pro ieiunii modo minui. Si vero & tonuerit, pauidas, ac repente compreſſas, quæ vocant phyſemata, efficere, ſpeciem modo inani inflatam ſine corpore; hos eſſe Concharum abortus. Hactenus Plinius, qui cum iis, quæ ab Iſidoro Characeno apud *g* Athenæum dicun- D tur, non conſentit. *g lib. 3.* Sic enim ſcribit; Aiunt cum ſæpe tonat, & imber largior effunditur, tum magis Pinnas concipere, Vnioneſque *Quando plures generantur.* plurimos generari, & inſignis magnitudinis. Hyeme in pro- “ fundos maris gurgites pinnas demergi ſolitas; æſtate vero adnatantes hiare noctu, diuque compreſſas; quotquot ſcopulis ſaxorumue cauis ſeſe affixerint, radices agere, & ibidem commorantes Vniones parere. His hæc continuo idem ſubiungit; Eaſdem cibum capere, ac fœtificare ſui parte, quæ carni adhæret; huius etiam Conchæ ori adnaſci, quem Pinnophylacem vocant paruo Cancro ſimilem, brachiis in forfices bifidis, qui hoſpiti cibum curet; carnem ab ore veluti radicem quandam pertingere ad Concham vſque mediam, iuxta quam Vnio genitus in ſolida Conchæ parte augeſcit, & alitur quamdiu adnexus fuerit; cum vero abſciſſuram gemmam caro ſubnaſcens molliter præſectam à Concha ſepa auerit, amplecti quidem & retinere ſeiunctam, verum nihil alere præterea, ſed læuiorem, nitidiorem, puriorem efficere. Ex quibus patet Margaritam partum Concharum eſſe, non au- *Non naſci ex rore.* tem concipi ex rore, vt Plinius tradit, & eum imitatus *h* Solinus. Conchæ, inquit, ſunt, in quibus hoc genus lapidum requiritur, *h cap. 56.* quæ certo anni tempore luxuriante conceptu, ſitiunt rorem ve- E lut maritum, cuius deſiderio hiant. Et cum lunares maxime liquuntur aſpergines, oſcitatione quadam hauriunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæque fiunt, & de ſaginæ qualitate reddunt habitus Vnionum. Nam ſi purum fuerit, quod acceperint, candicant orbiculi lapillorum, ſi turbidum, aut pallore langueſcunt, aut ruffo innubilantur. Ita magis de cœlo, quam de mari partus habent. Denique quoties excipiunt matutini aeris ſemen, fit clarius Margaritum: quoties veſpere, fit obſcurius. Quantoque magis hauſerit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruſcatio, intempeſtiuo metu comprimuntur: clauſæque ſubita formidine vitia contrahunt abortiua. Aut enim perparuuli fiunt ſcrupuli, aut inanes. Conchis ipſis ineſt ſenſus, partus ſuos maculari timent, cuiuſque fla-

grantioriqus radiis excanduerit dies, ne fuſcentur lapides ſolis calore, ſubſidunt: & ſe profundis ingurgitant, vt ab æſtu vindicentur. Huic tamen prouidentiæ, (videtur quippiam deeſſe) ætatis opitulatur. Nam candor ſenecta diſperit: & grandeſcentibus Conchis grandeſcunt Margaritæ. Hucuſque Solinus, ex quo hæc Marcellinus: Teſte rore grauidæ Margaritas edunt minutas, binas, aut ternas: vel Vniones ſic appellatas, quod eius terræ (eiuſmodi) Conchulæ ſingulas aliquoties pariunt, ſed maiores, idq; inditium eſt æthereæ potius deriuationie, quam ſaginis pelagi hos oriri fœtus, & veſci: quod guttæ matutini roris iiſdem infuſæ, claros efficiunt lapillos, & teretes: veſpertini vero fluxuoſos contra & rutilos, & maculoſos interdum. Minima autem vel magna, pro qualitate hauſtum figurantur caſibus variatis. Concuſſæ vero ſæpiſſime metu fulgurum inaneſcunt, aut debilia pariunt, aut certe vitiis defluunt abortiuis. Hæc ille. Sed quæ de fulgure cum Solino ait, non conueniunt cum iis, quæ Aelianus, & *i* Iohannes Tzetzes ſcribunt. Ille enim ait Margaritam maris fœturam eſſe, & ex quorundam opinione ad partum deduci, cum in apertas Conchas fulgura affulſerint: hic autem eorum opinionem recitat, qui ex fulgure naſci putant, conglobarique ſtatim cum fulgur in Conchas eiuſmodi hiantes fulſerit: verſus eius hi ſunt de Margaritarum generatione: A B

Ex fulgure.

i Chel. 11. 375.

> Δισσοὺς δὲ λόγους λέγουσι τῆς μαργαρογονίας·
> Οὓς μὲν γὰρ τούτων λέγουσιν ἐξ ἀστραπῆς γενᾶσθαι,
> Οὓς δὲ μὲν πάλιν λέγουσιν εἶναι χειροποιήτους.
> Καὶ πρῶτον μὲν κατάκουε τοὺς ἀστραπῆς μαργάρους.
> Φασί τινες τὰ Ὄστρεα ταῦτα τὰ τῶν μαργάρων
> Τὰς πτύχας ἀναπτύξαντα, μένειν κεχηνωμένα.
> Τῆς ἀστραπῆς σκηψάσης δὲ μέσον πτυχῶν ἐκείνων,
> Εἶναι γὰρ ἔφην ἄβαθη τὴν θάλασσαν ἐκείνην,
> Εὐθὺς σφαιροῦσθαι κατ' αὐτὰ τὰ Ὄστρεα, μαργάρους.

Id eſt:

> *Duplicem autem rationem tradunt Margaritarũ generationis.*
> *Aliquas enim harum dicunt ex fulgure naſci,*
> *Aliquas autem rurſus mihi dicunt manu fabricatas,*
> *Et primum mihi audi fulguris Margaritas,*
> *Aiunt quidam Oſtrea hæc Margaritarum.*
> *Plicas cum explicauerint, manere aperta.*
> *Fulgure enim irradiante medium plicarum illarum,*
> *(Eſſe enim dixi non profundum mare illud)*
> *Statim rotundare per ſe Oſtrea Margaritas.* C

Refutatio de rore & fulgure. Verum vt aque hæc opinio, ſic facile conuellitur. Quomodo ad Oſtreas peruenire roſcidus aer poteſt, ſi altius in mari immerſæ ſint, quam decem, & duodecim orgyas, ad quas vix ipſi ſolares radii penetrare poſſunt, ſane proditum eſt Conchas eas, quæ in profundo maris degunt producere Margaritas maiores, quæ in maris ſuperficie minores, cum contra euenire deberet, ſi huic opinioni credamus. *k* Plinius præcipuum candorem cuſtodire pelago altius merſas, quam vt penetrent radii tradit. In quem locum hæc Maſſarius. Videtur, inquit Plinius, ex verbis, quæ paulo ſupra retulit, ſibi ipſi contradicere: nam ſi Conchæ hæc Margaritiferæ altius, & in profundo maris ſtabulentur, vt hic libro triceſimotertio teſtatur, vbi ait: Vt iam minus temerarium videatur è profundo maris petere Margaritas, tanto nocentiores fecimus terras: quo pacto tanto aquæ interuallo pandentes ſeſe quadam oſcitatione impleri roſcido conceptu, & pro qualitate roris accepti Vniones candidi, & ſordidi atque pallentes fieri poterunt? Propterea cum in fundo maris Conchas degere ſecundum naturam ſit, cenſeo Margaritas neq; concipi, neq; eiuſmodi qualitates roſcido humore ſuſcipere, ſed ex carne ſua generari, qualitateſque eiuſmodi eius per ætatem accidere. Hæc ille; cui Cardanus adſtripulatur. Fabuloſum, inquit, eas ex cæli rore concipere. Item Rondeletius ſuperiora Plinii verba cum recitaſſet de generatione Margaritarum, & Cōcharum earundem falſam eſſe opinionem, quam tradidit Plinius, confirmat: nimirum Margaritas eſſe Concharum partus, & ex roſcido ſucco generari. Et enim, inquit, teſta ſilicea intecta omnia ſponte, & non ab aliis procreantur: neque aliud quicquam procreant. Neque idem partus à diuerſis editur, quemadmodum Vniones à diuerſis ſpecie Conchis, ſiue Oſtreis. Adde quod omnia, quæ procreant, ſtatis quæque temporibus fœtus ſuos concipiunt, & emittunt in lucem, cum in variis Oſtreis aliquando Vniones reperiantur, aliquando nulli: modo hoc tempore, modo illo. Ægyptii hodie externis mercatoribus in Ægyptum proficiſcentibus, narrant de piſce columbo, quem orbem vocauimus, eadem fere quæ Plinius de Conchis Margaritiferis, eum ſcilicet ore hiante rorem excipere, ex quo deinde Vniones efficiat. Sed fabuloſa ſunt iſta, neque enim vnquam in eiuſmodi piſce inuenti ſunt Vniones, neque ros hauſtus non poſſet non in Ventriculo immutari, & concoqui, vel vna cum excrementis aliis excerni. Hactenus ille. Nauigatores iſti Indici alias rationes adiungunt, quo minus credant lapillos hoſce ex rore naſci, in Concha vna plures reperiuntur, non plane eiuſdem magnitudinis, coloris, formæque: quod fieri debuiſſet, ſi ex rore generarentur. Et cum tradant ex puro rore candidos naſci, ac nitidos, ex turbido vero palleſcentes, nec tanto ſplendore nitoreque præditos, quam nobis dabunt rationem opinionis huius aſſertores nigrarum Margaritarum, aut aliorum colorum? Nam *l* Gonzaluus Ouiedus tradit ſe Margaritas habuiſſe colore nigras, vt eſt carbo, fuluas, ſplendentes, vt aurum, ſine ſplendore, ſeu obſcuras, coagmentatas denſaſque, ad cæruleum vergentes colorem, item ad viridem, & aliis coloribus præditas. Quidam ex recentioribus, vt antiquos cum iunioribus concilient, originis diuerſitatem diſ- D E

k lib. 9. c. 35.

Ex carne generari.

Non eſſe partus Oſtreorum.

Piſcis columbus.

Alia refutatio non naſci ex rore.

l hiſt. Ind. li. 19. c. 8.

Conciliatio opinionum.

ſimili earum geneſi acceptam referunt, non autem autorum ignauiæ, aut oſcitantiæ. Nec enim video, inquit *m* Franciſcanus Rueus, cur cuiquam mirum videri debeat, ſi pro diuerſa cœli conſtitutione illarum generatio variet. Quid namque prohibet aliter naſci eas, quæ ab Erythræo mari, quæve à Taprobanæ, & Toidis, vel etiam ab Arabiæ petuntur littoribus? ſecus autem quæ à Paria viciniſq; Auſtrinis, vel etiam Occiduis ſeptentrionalibuſque Oceanis ab edoctis vrinatiis ſolertiſſima petuntur arte. Proinde Plinium rerum naturalium peritiſſimum nullius inſcitiæ, aut negligentiæ inſimulandum cenſeo, quod de Margaritarum natalitiis aliter ſcripſerit, quam Auſtrinarum, Occiduarumque nuper inuentarum regionum luſtratores, quorum monimenta prætereo, ne prolixior ſim. Sat namque nobis in præſentiarum fuerit apud omnes conuenire, Conchas pro ſua ætate, ac magnitudine maiores, pro roris vero (appetente genitali tempore) concepti puritate, vel obſcuritate generoſiores, vel ignobiliores eniti. Qua ratione vberiorem has cum cœliaca natura, quam cum æquorea conſenſum, & cognationem obtinuiſſe manifeſtum puto. Hæc ille, cuius conciliatio nullius plane apud me eſt momenti. Nam quamuis in quibuſdam rebus regionum, & locorum diuerſitas diuerſos generandi modos proferat: tamen rationes prædictæ non patiuntur Margaritas è rore naſci: quemadmodum neque à fulgure, quod reprobauit *n* Iohannes Tzetzes, aſſerens, putare ſe in mari generari lapillos quoſdam, qui cum in Concham ceciderint huius teſtæ læuitate nitoreve acquirere ſplēdorem, ſicque fieri Vniones: verſus eius clarioris doctrinæ gratia adferam:

m lib. 2. de gemmis. c. 14.

Fulgure non naſci.

n Chel. 11. 375. Tzetzis opinio.

> Ἐγὼ τὸ φυσικὸν μὲν τῆς ἀστραπῆς οὐ στέργω·
> Ἔγγιστα μύθων δὲ δοκῶ τοὺς ἐξ ἰχώρων πάλιν.
> Λέγω δὲ ἐπεὶ τὴν θάλασσαν εἶναι καθαρωτάτην,
> Καὶ τὰς ἐκεῖσε λάϊγγας ποιεῖν ἀργυροχρόους.
> Καὶ λέπη τῶν Ὀστρέων δὲ τούτων τῶν μαργαρίδων,
> Τυγχάνειν ἀργυρόχροα, καὶ χροὰς τῆς μαργάρου
> Ὅσαι δὲ λάϊγγες αὐτοῖς πίπτωσι τῶν Ὀστρέων,
> Γίνονται διαυγέστεροι τῇ λείᾳ τῶν Ὀστράκων
> Καὶ στίλψιν δὲ λαμβάνουσι, καὶ μάργαροι καλοῦνται.

Id eſt:

> *Ego autem illud naturale fulguris non tolero.*
> *Finitimum fabulis autem arbitror illud ex ſanie (rore) rurſus.*
> *Dico autem illic mare eſſe puriſſimum,*
> *Et illic lapillos facere argentei coloris.*
> *Et putamina vero Concharum, harum Margaritarum.*
> *Quotquot autem lapilli intra ceciderint Conchas,*
> *Fiunt ſplendidiores læuore Concharum*
> *Et ſplendorem accipiunt atque Vniones vocantur.*

Sed hæc opinio, quamuis magis prædictis probabilis videatur, nedum recipienda videtur. Nam in Concharum carne interdum, & ſplendore inuentos Vniones cum legimus, rotundi ate inſigni, & ſplendorem ... Præterea. Igitur penetrare carnem quamuis mollem non poſſunt. Præterea teſtis Concharum plurimos adnatos fuiſſe cernimus: vnde Cardanus non admodum inepte è teſtis Margaritos originem trahere ſuſpicatur his verbis: Generari Margaritas in teſta non in carne, ſubſtantiæ primum ſimilitudo oſtendit. Viſa eſt etiam Margarita teſtæ ſuæ iuncta: & ob id teſtæ earum intus inæquales ſunt. Margaritæ ipſæ forma diuerſa, pleræque tamen ad rotunditatē vergunt: & quo maiores fuerint, referunt eo limbo eſſe propinquiores: & alibi; Vidi ego nuper fruſtum matricis, in quo plures Vniones intus concreti erant, non ſecus, ac lapidem coagmentis (quæ rochas, id eſt, conos, à figura vocant) gemmæ. Nam profundiores aliæ, aliæ altiores, rotundæ, planæ, informes, veluti in cinere caſtaneæ, ita in matrice ſepultæ erant. Veriſimile igitur eſt, poſtquam ab initio tam facile auelluntur, expreſſum liquorem è teſta veluti guttas in rotundam formam cogi. Inde facta additione ex eodem lento humore per cortices augeri, atque concreſcere, demum forſan electas alia Oſtrea producere: veluti piſcium oua piſces. Et vtcunque ſit, prægrauatas magnitudine teſtas illas ſponte eiicere. Non ſunt tamen Margaritæ duritia lapidea, neque ſcio quicquam quod in animali durius oriatur Vmbilicis marinis. Hactenus Cardanus. Androſteni Rondeletius aſſentitur: is autem apud *o* Athenæum, ait τὸν λίθον ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ ὀστρέου γίνεσθαι ὥσπερ ἐν τοῖς σύεσι τὴν χάλαζαν, id eſt, in carne Oſtrei gigni Vnionem, quemadmodum in ſuum carne grandinem. Idem Iuba tradit referente *p* Plinio, Arabicis Concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam Echinorum modo, ipſum Vnionem carnis grandini ſimilem. Hanc nos ſententiam tuemur, & Indorum auctoritate confirmabimus, præſertim qui Cubaguam inſulam incolunt. Hi enim Vniones in Conchis eo naſci modo tradunt, quo oua in Gallinis. Nam in gallinis grandiora propeque matura foramini propinqua ſunt, vt excludantur citius iis, quæ minora ſunt minuſq; matura, & in vteri interioribus recondita. Ita quoque Oſtrea hæc Margaritas ferunt magnas prope teſtarum ora, paruas interius magis, vt mirum non ſcripſerit Plinius, partum Oſtreorum Vnionem eſſe. Quidam non inepte lapidum in diuerſis animalibus naſcentium generationi comparant horum originem. Inter quos eſt Rondeletius, & *q* Alexander Benedictus, qui ſic ſcripſit: Vidimus lapides ex veſica eiectos magnitudine oui gallinacei: quos paulatim viſcoſa materia obducta, veluti in cruſtas varii interdū coloris, igneus calor indurauit: atque ita increſcere ſenſim traduntur. Margaritæ etiam in Conchis eo modo fieri traduntur, gemmariis varios veluti in cœpis cortices torno detegentibus. Et Rondeletius: Eadem ratione, inquit, arbi-

Refutatio opinionis Tzetzæ.

Cardani opinio? teſtis oriri.

Andreſthenis opinio.

o lib. 3.

p lib. 9. c. 35.

Generari vt oua.

Comparatio.

q lib. 3. de cur. mor. c. 34.

arbitror Vnionem in Conchis concreſcere, qua grandinem in porcis, calculum in renibus, vel veſica. Quo anno hæc ſcriberemus mortuus eſt quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis conſtans, quot in rene venularum erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremum veluti caput marmoris rotundi, & candidi fruſtulum referebat, vel Margaritæ maiuſculæ figuram, & ſplendorem, id ex pituita vitrea concretum fuiſſe exiſtimo. Quare nec mirum ſi in Oſtreis, & Conchis ſeneſcentibus Vniones reperiantur. Talia Rondeletius. Mollius eſt vnio in aqua, & vbi ex ea eximitur, indureſcit veluti corallum, vt referunt nauigationum Indicarum ſcriptores. Idque eſt, quod his verbis dixit Plinius: In aqua mollis Vnio protinus dureſcit. In mari del Sur dicto ſcribit Gonzaluus Ouiedus inueniri Vniones centum pyri forma, antequam vnus rotunda Incolæ Cubaguæ inſulæ, quæ in Occidentali India ſita eſt, aſſerunt Oſtrea Margaritas ferentia certis temporibus producere certum humorem rubrum, & ſanguineum in tanta copia, vt tingant, & inturbent aquam eodem colore. Nemo tamen recte exiſtimabit hunc humorem eſſe materiam, ex qua fiant Margaritæ, quia in nullo alio loco, vbi Margaritæ abundant, hoc obſeruatum legi. Certum autem eſt ſuccum aliquem clarum tenacemque eſſe. Illud quoque refert ad harum γένεσιν, quod Androſthenes in deſcriptione Parthiæ tradit apud *r* Athenæum. Pinnarum, quæ in alto degunt clariſſimos eſſe Vniones, puriores, grandiores: contra illarum, quæ per æquoris ſumma fluitant, & ſurſum euehuntur minores, coloriſque nubili, quia ſolis radiis percutiantur. Quæ etiam *s* Plinius de vnionibus in Conchis Margaritiferis naſcentibus confirmat his verbis: Miror ipſo tantum cœlo gaudere, ſole rubeſcere, candoremq; perdere, vt corpus humanum. Quare præcipuum cuſtodiunt pelagiæ altius merſæ, quam vt penetrent radii. Non etiam illud, inquit Aelianus, me fugit, auulſis his lapidibus (vnionibus è Cōchis) quaſi redemptionis pretio perſoluto, Conchas liberas dimitti, iterumque Vniones renaſci. Quod ſi priuſquam lapis eximitur, huius altrix beſtia moriatur, vna cum carne putreſcere, & perire dicitur. A B

Molles in aqua Margarita.

Materia Vnionum.

r lib. 3.

s lib. 9. c. 35.

NATVRA.

Ex hiſtoriis, quas infra recitabimus, cum de luxu agemus, liquet Margaritas aceto diſſolui. Vnde Pauſanias: Τὰ μάργαρα ἀπόλλυται ὑπὸ τοῦ ὄξους dixit *a* Vitruuius. Aceti vis diſſipat, & diſſoluit ouum, plumbum, æs, item Margaritam. Et obſcurus quidam: Margaritæ velut teſta oui aceto molleſcunt, & reſoluūtur. Diſtillantur etiam, & colliquantur, quæ lapidea ſunt, inquit Cardanus, ſed molliora, vt Margaritæ, coralli, Smaragdi. Vt ergo Margaritas diſſoluas (nam hoc propono, quia expertum eſt) ipſas integras laua, ſuccumque limonum bis, aut ter cola, inde merge, & ſoli expone: in quinque aut ſex diebus colliquantur, vt meſſis, quod ad ſubſtantiam attinet, ſimilitudinem referant. Ego ſi hoc olim nouiſſem, diues paucis diebus euaſiſſem. Hoc enim intellecto, quod nuper ſciui, atque alio ſecreto, quod experientia didici, poteram ſex millia coronatorum in quadraginta, vel paulo pluribus diebus ſuperlucrari. Exiſtimo, ſed non ſum expertus, aceto diſtillato eas etiam poſſe liquari. Paucis adiectis etiam aurum his diſſolui poſſe affirmant. Huc vſque Cardanus Zoographus dum hæc ſcriberet Vniones aliquot perexiguos filo æneo inſertos aceto ſatis aſpero ad dies decem macerauit. Vnde emolliti quidem ſunt & friabiles facti, præſertim ſuperficie: pars inferior durior quidem remanſit, ſed & ipſa digitis atteri poterat, in fundo vaſis arenoſa aſperitas videbatur, ſicut in matulis calculoſorum. Emolliuntur igitur aceto, & reſoluuntur Vniones, non liquantur, aut contabeſcunt. Nam quæ proprie liquari dicuntur, ſiue per ſe vi caloris, ca tota in liquorem abeunt: ſedimentum enim, vt dixi, arenoſum in fundo relinquunt, vel totæ potius in arenam reſolutæ ſubſident ſi tempore longiore nimirum relinquantur. Acetum diſtillatum vim priſtinam, ſicut ſaporem odoremve ſeruat: vt proculdubio eadem omnia, quæ non diſtillatum, præſtet: ſed purius ſubtiliuſque eſt. Zoographus ante multos annos in cineribus diſtillatum, ter repetita diſtillatione acetum, ſeruat. Non vehementius tamen inde, quam acetum aliquod acre ante diſtillationem, factum ipſi videtur. Quocirca Cleopatræ Margaritam tam cito diſſolui potuiſſe valde miramur. Acerrimum ſane illud acetum fuiſſe oportet, quale in noſtris regionibus, non reperitur. Conchas quaſdam (rugatas Rondeletii, vel ſimiles) artifices alibi, vt Venetiis, ſuperficie externa, quæ fuſca & aſpera eſt, præ mollita nimirum aliquo liquore, lixiuio acri forte, ita expoliunt, vt pulcherrime niteant. Cochleæ cælata teſta, inquit Rondeletius, in aceto macerata, ſuperiore veluti cute, vel cruſta ſpoliatur, redditurq; Cochleæ Margaritiferæ modo ſplendens, nitida, & Vnionis modo colorata. Et Sylulus ait: Diſſoluuntur aceto forti præſertim diſtillato, vel ſucco limonum (pro eo inquit Zoographus, nobis ſuccum berberis accipere licebit) Margarita, teſtæ ouorum, lapides renum, veſicæ corallum vtrumque: eo poſt ſiccata prompte friantur. Sed aliud eſt diſſolui, aliud friabile reddi. C D E

Aceto diſſoluuntur. a lib. 8. c. 3.

Vt diſſoluantur.

Liquari, quid dicantur.

DENOMINATA.

Margaritarius eſt negotiator, magnoq; Margaritarum, apud Firmicum. Calepinus μαργαριτέμπορον exponit Græce. Poteſt etiam dici Græce μαργαριτοῦς, vt πορφυροῦς. Margaritifer qui fert Margaritas. *a* Plinius: Concharum genera inter quæ & Margaritiferæ Cochleæ. Apud Lexicographos inuenio ἀμάργαρος Margaritis carens, ſed ſine autore.

Margaritarius. a lib. 32. c. 11.

HIEROGLYPHICA.
Symbolica.

Μαργαρῖται δηλοῦσι δακρύων ῥόον, id eſt, Margaritæ denunciant lachrymarum fluxum. Senarius eſt Omocritus apud Suidam. Viſos in ſomnis Vniones lachrymarum profluuium portendere tradiderunt Artemidorus, & alii. Inde *a* Pierius Valerianus in Hieroglyphicis Vniones, vel Concham eorum, pro lachrymarum ſymbolo accepit: forte quod lachrymarum guttæ, Vniones magnitudine, perſpicuitate, & orbe ſuo referant. Cumque eiuſmodi ſomnium aliquando ipſi contigiſſet, reſq; poſtmodum ſubſecuta eſſet, hoc verſu meminit:

Inſomnii.

a lib. 41. Lachrymarum ſymbolum.

> *Viſus eram niueos manibus tractare lapillos.*
> *Vnio in his latis gemma inimica viris.*

Vniones, teſte eodem, qui nihil præter nitorem, & læuorem oſtendunt, ſignificant venuſtatem. Idcirco Veneri in ornatu inter cæteras gemmas Vniones præcipue deberi putant: virilior enim paulo ex reliquis gemmis ornatus, Vnionum plane fœmineus eſt. Cæſarem Veneri genetrici ex Vnionibus Britannicis thoracem conſecraſſe *b* Plinius refert. In Euangelio Margarita ſignificat præmium, quod recte facientibus offertur, vt idem tradit. Sed rectius verbum Dei mihi expoſuiſſe, videtur *c* Clemens Alexandrinus his verbis: Maximi autē pretii Margarita mundum muliebrem per ſummam laſciuiam mirandum in modum inuaſit: ea autem naſcitur in quodam Oſtreo pinnis non abſimili: magnitudo autem eius eſt, quantus permagnus piſcis oculus: nec pudet miſeras totum ſuum ſtudium in hoc Oſtreo ponere, cum eis liceat ſancta ornari gemma, nempe verbo Dei quod vtiq; ſcriptura appellauit Margaritam qui eſt pellucidus, & purus Ieſus, qui eſt in carne contemplator oculus, qui eſt ratio, qui perſpicuus, per quem caro eſt pretioſa, quæ aqua regeneratur. Illud enim Oſtreum in aqua natum carnem contegit: ex ea autem Margarita concipitur. Saluator noſter apud *d* Matthæum: Ne detis quod ſanctum eſt canibus, neq; proieceritis Margaritas veſtras ante porcos: ne quando hi conculcent eas pedibus ſuis, & illi verſi in vos lacerent vos. *e* Et rurſus: Simile eſt regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas Margaritas: qui cum inueniſſet vnam precioſam Margaritam, abiens vendidit omnia quæ poſſidebat, & mercatus eſt illam. Ἐν πολλοῖς γὰρ, inquit *f* Clemens Alexandrinus, τοῖς μαργαρίταις τοῖς μικροῖς ὁ εἷς, ἐν δὲ πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων ἄγρᾳ ὁ καλλίχθυς ἐκλάμπει. Id eſt, inter multas paruas Margaritas, vna reſplendet præ cæteris, & in fœcunda piſcium venatione Callychthus. C

Venuſtas.

b li. 9. c. 35.

Præmium recte facientibus.

c Pædag. li. 2. c. 12.

Verbum Dei.

d Cap. 7.

e Matth. c. 13.

f Strom. 1.

MORALIA.

Sanctiſſima Virgo, & mater Dei noſtri perquam apposite Margaritæ aſſimilatur. Etenim vt Margarita inter cæteras gemmas candore, claritate, perſpicuitate, rotunditate, vnitateque vnde vnio vocatur, præcipua habetur, & cor roborat; ſyncopen, & animi defectum curat: ita etiam hæc ſanctiſſima Virgo immaculata vere candida eſt propter puritatem, & virginitatem, clara propter honeſtatem, perſpicua, ac reſplendens propter veritatem: eius enim intima videri poterant: rotunda propter obedientiæ bonorumq; operum celebritatem: vnica, & præ cæteris præcipua, propter ſingularem ac eximiam ſanctitatem, Animum addit timidis peccatoribus, & tremorem, triſtitiamque ne damnati moriantur pellit. Recte itaque ſapuit, qui inuenta tam pretioſa Margarita, omnia bona ſua vendidit *a* Ideoque dicitur Virgo ſingularis: vna columba. D

S. Virgo Margaritæ ſimilis.

a Can. 6.

LEGES.

Vlpianus Digeſtorum nono ad legem Aquiliam, ita inquit: Si maritus vxori Margaritas extricatas dediſſet in vſu, eaſq; inſcio viro perforaſſet, vt pertuſis in linea (filo) vteretur, tenetur lege Aquilia. Sed apertius *a* alibi: Si linea Margaritarum ſurrepta ſit dicendus eſt numerus. Cælius Rhodiginus, Extricatos, inquit Vniones iureconſultis dici opinantur, perpolitos, & ab genitiuis maculis deputatos. *b* Adrianus Turnebus libenter aſſentitur Accurſio, vt extricatæ ſint Margaritæ, quæ lineis intricatæ non ſunt, ſed extra lineam, & tricam per ſe ſeparatæ ſint: extricatas enim Iuriſcōſultus, opponere videtur iis, quæ in linea habeantur. Robertus Conſtantinus extricatas interpretatur, non pertuſas, nec in linea, ἀπολελυμένας. Scribitur *c* in lege Seia. Seia Vnionem cum hyacinthis legauit: poſtea Vnionem ſoluit, nec vllum mortis tempore inter ornamenta ſua Vnionem reliquit: quæſitum eſt, an hæres æſtimationem rei, quæ in hæreditate non eſt, præſtare debeat. E

a Digeſ. de fur. lib. 47.

Extricati Vniones, quid.

b Aduerſ. lib. 27. ca. 31.

c ff. de aur. & arg.

EPIGRAMMATA.

Gellia Vniones tam perdite diligebat, vt negaret ſe amplius victuram, ſi eos amitteret: *a* Martialis igitur optat hocce epigrammate manus furaces Annæi Sereni: vt Vnionibus ſubreptis, Gellia occidat:

a li. 8. Epigram.

> *Non per myſtica ſacra Dindymenes,*
> *Nec per Nilacæ bouem iuuencæ,*
> *Nullos deniq; per deos, deaſque*

Iurat Gallia: ſed per Vniones.
Hos amplectitur, hos deoſculatur:
Hos fratres vocat, & vocat ſorores:
Hos natis amat acrius duobus.
His ſi quo careat miſcella caſu,
Victuram negat eſſe ſe nec horam.
Eheu quam bene nunc, Papyriane,
Annæi faceret manus Sereni.

Hoc alio Epigrammate à Lino Pædagogo liberto Poſthumillæ, qui tantæ erat apud Patronam gratiæ, vt ei committeretur gemmæ concubini totum penus, Poeta idem geminos poſcit, & cum videatur velle pueros, petit Vniones:

Crinitæ Line Pædagoge turbæ,
Rerum quem dominum vocat ſuarum,
Et credit cui Puſthumilla diues
Gemmas, aurea, vina, concubinos:
Sic ſe perpetua fide probatum,
Nulli non tua præferat patrona:
Succurras miſero precor furori,
Et ſerues aliquando negligenter
Illos qui male cor meum perurunt:
Quos & noctibus, & diebus opto
In noſtro cupidus ſinu videre,
Formoſos, niueos, pares, gemellos,
Grandes non pueros, ſed Vniones,

Poetæ acumen. Acumen poetæ ex eo eſt, quod ad exitum vſque Epigrammatis habet lectorem ſuſpenſum, quaſi petiturus ſit concubinos, cum tandem petat Vniones.

EPITHETA.

MArgarita Indica, fulgens, apud Rauiſium textorem. His & alia ex locis, & notis electionis, & præſtantiorum addere licet. Iulius Cæſar Scaliger:

Aut Vniones lucidos, graues, grandes,
Quos dira collo fert hyena rugoſo.

PROVERBIA.

SI *tanti vitrum, quanti Margaritum.* D. Hieronymus in epiſtola quadam ad Demetriadem virginem: ſolent miſeri parentes, & non plenæ fidei Chriſtiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, virginitati tradere: ſi tanti, vt dicitur, vitrum, quanti Margaritum. Vtitur eodem prouerbio idem Hieronymus compluſculis alibi locis: vſurpatur & à Tertulliano in libello ad Martyres. Hoc edicto ſumma rerum inæqualitas ſignificabatur. Si tanto ſtudio curas, vt viuat corpus, quam eſt danda opera, quo viuat animus. Si nihil non facis quo placeas homini principi, quanto magis enitendum, vt placeas principi Deo? Si tantis ſudoribus parantur opes perituræ, vel vſu, vel furto, cur non magis incumbimus, vt cœleſtes opes adcumulemus? In his & huiuſmodi locus erit prouerbio. *Creta notare* prouerbialis locutio eſt, pro eo quod eſt approbare: & carbone notare, quod eſt damnare. Propterea quod Pythagoras aiebat id, quod eſſet colore candido, ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Ad hanc formam pertinet etiam illud *Vnione ſignare*, quod ſæpius apud autores eſt, pro eo quod eſt inter felicia proſperaque numerare: ductum à veteri ſuperſtitione, quæ vnumquemque anni diem miſſis totidem in vrnam, aut vt apud Scythas, in pharethram, calculis ſignabat, quem arbitrabantur proſperum abiiſſe, candido calculo, aut creta: quem egregie felicem, Vnione: contra quem inauſpicatum, nigro lapillo notabant. Hæc omnia autor adagiorum.

Creta notare, & carbone quid. *Vnione ſignare.*

ELECTIO.

PRæferuntur, inquit *a* Franciſcus Rueus, candidiſſimæ, lucidiſſimæ, rotundiſſimæ, læuiſſimæ, & minimi ponderis: maxime autem ſi natura perforatæ ſint, Margaritæ. Verum ridiculum eſt aliquas à natura perforatas inueniri. Neſcio cur etiam præferat leuiſſimas, cum *b* Plinius magis ponderoſas laudare viſus ſit his verbis: Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, leuore, pondere haud promptis, id eſt, vt exponit Dalechampius, haud inuentu facilibus, eximiis illis præſtantiæ notis omnibus in vnico vnione rebus, quibus ſane verbis omnes laudes Margaritarum complexus quam breuiſſime eſt. Eodem loco: In candore ipſo,
„ inquit, magna differentia, clarior in rubro mari repertus. Indi-
„ cus ſpecularium lapidum ſquamas aſſimilat, alias magnitudi-
„ ne præcellens. Summa laus coloris eſt exaluminatos vocari, &
„ procerioribus ſua gratia eſt, Elenchos appellant faſtigata lon-
„ gitudine, alabaſtrorum figura in pleniorem orbem deſinentes.
Hoc loco exaluminatos interpretantur quaqua verſum ſine fuſco nitentes, & pellucidos, & ad aluminis colorem accedentes, quod optimum cenſetur, cum candidiſſimum eſt teſte Dioſcoride. *c* Color igitur non omnibus idem, qui & penes regiones admodum differt, vt etiam magnitudo. Nam circa Boſphorum Thracicum ruffi ſunt, & parui. In Acarnia coloris marmorei. In Britannia decolores. In amni apud Volgeſum montem in Lotharingia non admodum ſplendidi. Vnde fit vt penes regiones locaque, in quibus naſcuntur, eorum laudes his verbis proſecutus ſit

a lib. 2. de gem. c 13.
b li. 9. c. 35.
Indici nota.
Exaluminati.
c lib. 5. c. 123.
Colore variant.

A Aelianus: *d* Optimos Indicus, & in mari rubro procreatus exiſtimatur. Idem in Occiduo Oceano, vbi exiſtit Britannia, naſcitur: ſed is magis fului coloris eſt, minuſque ſplendidus. Iuba in Boſphoro etiam ferro naſci ſcribit: Sed & Britannicis inferiores ſint, & cum Indicis, & Erythræis nullo modo comparandi. Hodie quoque optimi cenſentur Vniones, Orientales, atque inter eos qui inter Ormutium, & Baſſoram in ſinu Perſico inueniuntur. [illegible] Itaq; Ormutanæ cæteris præſtantiores iudicantur. [illegible] His etiam cedunt ſplendore, & claritate qui ex Occidentali India portantur. Nam Orientales lumine ſincero illuſtres ſunt. Occidentalibus triſtis quædam & nebuloſa ſinceritas ineſt. Idcirco illis pretium maius. Habent tamen etiam Occidentales quoſdam qui non cedunt Orientalibus, ſed admodum paucos. [illegible] Pondus ad hoc æui, inquit Plinius, ſemunciæ, pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. [illegible]

B quas triginta, & viginti ſeptem ſiliquas. [illegible] Cleopatra Ægypti regina [illegible] magnitudine. [illegible] dine paruæ nucis auellanæ, [illegible] egregie rotundæ [illegible] ad hanc multum confert maturitas. Aiunt enim eos qui maturiores ſunt [illegible] res, & magis ſplendidas eſſe, [illegible] rem Conchæ; [illegible] tibus pro diuerſo ad lucem poſitu coloribus, rutilo, cæruleo, ſubuiridi. Itaque Americus Veſputius, [illegible] regem ſuum ſcribit: Nouerit maieſtas veſtra, [illegible] omnino perfecti non ſunt: quinimo in breui, vt ſæpius expertus ſum, emarceſcunt, & in nihil redacti ſunt. Hæc ille. [illegible]

C [illegible] quæ in India Occidentali in Pinnarum quodam genere naſcuntur turbido ſunt colore, obſcuro, ruſſo, & [illegible] in his inueniantur, tamen non commendantur. Inter Conchas optimæ habentur læues, & albæ, quales pro Conchis Margaritiferis exhibuimus.

d lib. 15. de anim. c. 8.
Orientales.
Ex Occidentali India.
A pondere.
Cleopatræ vniones.
e Aethiop. 2.
A maturitate.

PRETIVM.

PLinius *a* cum de luxuria, quæ ex mari petitur, dixiſſet: Principium ergo, inquit, columenque omnium rerum pretii Margaritæ tenent. *b* Alibi proximum adamanti apud nos Romanos Indicis Arabicisq; Margaritis ſtatuit. [illegible] Megaſthenes, teſte *c* Ariano, tradit apud Indos ter tanto auri puriſſimi (nam hoc Indi quoque fodiunt) pondere æſtimari, [illegible] (audi Plinium) fœlicius mare, [illegible] que Margaritas mittit: minimaque computatione millies centena millia ſeſtertium annis omnibus India, & Seres peninſula illa

D Imperio noſtro adimunt. Tanto nobis deliciæ, & fœminæ conſtant. [illegible] Alexander Seuerus teſte Aelio Lampridio gemmas ſibi oblatas vendidit. Et cum quidam legatus Vniones duos vxori eius [illegible] obtuliſſet magni ponderis, & inuſitatæ menſuræ, vendi eos iuſſit: [illegible] in auribus Veneris eos dicauit [illegible] dilexit Marci Bruti matrem Seruiliam, [illegible] ſexagies ſeſtertiis Margaritam mercatus eſt. [illegible] Margarita ſexagies ſeſtertium coempta, [illegible] aureis ducentis quinquaginta millibus. *d* Budæus, [illegible] Margaritarum, vt Plinius inquit, [illegible] in candore, in magnitudine, & orbiculari forma, [illegible]

E Quare in Vnionum indicatione [illegible] re, vt dixit, quadragenarium. Ab alio gemmario audiui [illegible] Marga-

a li. 9. c. 35.
b li. 37. c. 4.
c lib. 8.
Vniones vendi ab Imperatore.
Vniones donati.
d lib. 2. de aſſe.

Margaritam tenuiſſe, exquiſita bonitate, pondere tricenatiam, A quatuor millibus aureorum emptam à duce Borboniana Ludouici regis vndecimi filia. Et paulo poſt: Sed Plinius de Vnionibus loquens, Pondus, inquit, ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. Hoc pondo ſex & octoginta ceratia, & beſſem ceratii æquat; cum in vncia centum & ſexaginta ſint ceratia, & viginti in drachma. Non mirum igitur eſt, ſi Vnio omnis æui maximus, & omni dote probitatis præſtantiſſimus, tanti ea ætate æſtimatus eſt, qua mundus auro, & argento exuperabat. Et rurſus paulo infra, cum ea Plinii verba adduxiſſet, quæ nos iam citauimus, hæc ſubdit. Ergo cum eo tempore Vnionum inter gemmas prima, aut certe ſecunda eſſet indicatura, tuncque rerum pretia ad ſummum licitationis perueniſſent, & ille Cleopatræ Vnio pondere altero tanto præſtaret, quem pretioſiſſimum memoriæ noſtræ Vnionem gemmarum inſtitores meminerunt, atque eo amplius ſcrupulo: non abhorrere à fide puto tanti æſtimatum eſſe: ſimul quod omnibus numeris commendationis abſolutus erat, ſimul quod ad culmen probationis, & primatum peruenerat, & ita inclaruerat fama, vt natura ſpecimen ſui feciſſe in duabus Margaritis æſtimaretur, vt ex Plinio apparet. Huius pretii ratio ſic arbitror iniri poteſt. Quum ex illo gemmario quærerem, quanti B ex formula æſtimaretur plurimo Margarita, quæ pondere quaternaria, & qualitate prima eſſet: triginta, inquit, aureis eiuſmodi emptam vidimus. Quid octonariam, inquam, eiuſdem notæ quãti æſtimares? ait minimum ducentis. Cum vlterius rogitando per acceſſiones pergerem, ita reſpondit, vt intelligerem acceſſionem pretii deinceps ex pondere, non ex numero, ſed proportione fieri: vt quomodo duplicando ponere ſupradicto octonaria Margarita paulo minus ſeptuplex quaternariç æſtimatione facta eſſet: ſic in duodenaria, & vicenaria, & vlterioribus maiore deinceps maioreque rurſum verſus incremento pretium augeſceret. Qua ratione ſi pretium Plinianæ ſtatuamus, in immenſum quoddam pretium abibit taxatio. Maius fortaſſe miraculum ſit Cæſarem centum quinquaginta millibus Vnionem vnum emiſſe, vt adulteræ donaret. Hactenus Budæus. Porro Vnionem Cleopatræ ad monetam ſuam Luſitanicam computans Fregoſus, ait valuiſſe ducenta quinquaginta millia ducatorum. *e* Iohannes Hugo Linſchottanus Vnionem perfectum ex omni parte, qua ſplendoris, qua luminis ſine puteolis, ſphærica forma, aut in pyri ſpeciem probe tornata, qui lati vnius ducatum vnum fere valere à gemmariis eſt C edoctus. Atque hinc, inquit, computatio deducetur, vt in adamante, carbunculo, & ſmaragdo, ablata ſemper pretii parte, pro vitiorum, aut puteolorum, aliarumque improbitatum nota. Conſtituta ergo rite æſtimatione pondus ipſum reputa, ac tum procedes in pretio, eodem plane modo, quo in rubinis, & adamante fieri aſſolet. Etenim Margaritarum lineas, ita æſtimabis, ſi maiores, ac elegantiores plures ſint, non improbabis; nam ob multitudinem pares eſſe non poſſunt, ac bonitate maiorum facile minorum prauitas vincitur; ſin è contra appareant, tum, quod aiunt, ex inanibus paleis trituram frumenti feceris. Mirantur itinerum Indicorum ſcriptores, non maioris apud nos Europæos Margaritas eſſe pretii, quam ſunt, cum magni ſint apud Ormutanos, vnde per diuerſas terras ad nos adferuntur. Cæterum Ormutii, cribris ex bractea factis Margaritæ venduntur, rotundis ea ſunt foraminibus, in quæ diſtincta viciſſitudine quadam ſubeunt foraminum: etenim alia grandiora ſunt, alia minora, octo fere in ſpecies diuiſa, ex quibus baccæ, quæ cadunt, diuerſa item pretia nanciſcuntur. Minutæ illæ, ſiue Margaritarum quiſquiliæ Alioffar dictæ ad vnciæ pondus venduntur, & à Pharmacopolis, Venetiis allatæ emuntur, parui in India pretii. Pharmacopolæ noſtri, inquit, Zographus, Vnionem minimorum viliſſimorumque vnciam emere ſe D aiunt denariis argenteis octonis. Elegantiorum vero quibus ad virginum, & matronarum ornamenta quædam, veſtium dico, & tænearum, aut mitrarum, aurifabri vtuntur, vncia denariis fere quadraginta octo venit. Hæc ille. Vniones exigui autem in Æthyopia tanti fiunt quanti aurum.

Cleopatræ Vnionis pretii ratio.
e Nauig. in Ind. Orient. c. 32.
Pretium ex colorum luminib. Margar.

VT POLIANTVR.

VEtuſtate, & continua geſtione pondus coloremque mutari, & pretium vileſcere notum eſt: idque Plinius *a* non ignorauit Alexander Polyhiſtor, & Sudines ſeneſcere eos putant, coloremque mutare, atterique niſi ſedulo habeantur. Pondus nullis remediis reſtitui poteſt, ſed nitor. Indi in oriza non nihil contuſa cum ſale fricant aliquamdiu, vnde perpetuus decor ille, & eximia claritas. Auerroes Arabs magni nominis philoſophus, & medicus ſcribit, ſi dentur comedendæ columbis, clariores, & puriores reddi: ſed occidendas eſſe ſtatim vbi deglutierint; diutius enim in ventriculis detentas, pondere, & pretio imminui, pluſque damni, quam lucri accipere. In Bohemiæ fluuio, qui pagum Huſſinetz E alluit inuentas Margaritas in Conchis quibuſdam immaturas accollæ aliquando anatibus deuorandas præbent, & vbi aluo reddiderint, ſplendidiores colligunt. Cum eximi debent, cauent ne actius ſplendorem ſeruant. Fit inſuper interdum, vt maculam quandam in ſuperficie habeat, vnio, aut pilum, aut aliud quippiam, quod ſplendorem pretiumue diminuat. Ideo gemmarii tunicam primam Vnionis auferunt, habet enim plures tunicas, ſiue cortices, vt cepæ, veluti dictum eſt. Sed gemmarius, qui hoc opus aggreditur certus eſſe debet tunicas interiores maculis, aut pilis carere, quod facile cognoſcet, ſi Vnionem digitis ſummis, ſolis ſplendori lucido cælo opponat, nam ita omnia vitia facile videbit,

Vniones vileſcunt.
a li. 9. c. 35.
Pondus non reſtituitur.
Nitor reſtituitur.

A veluti ſunt rimæ: quandoque enim rupti Vniones ſunt parte interna, cum foris ſummæ ſint probitatis quamuis ad naturalem primumque nitorem, nunquam redigi poſſint. Quod & Ælianus docuit his verbis: ſuapte natura rotundus, & læuis eſt, probeque circumſcriptus: ſi quem ex eis velis affabre aliter quam natus eſt expolire, is artificium prodit: non enim cedit, ſed aſper fit, & ſe fraudibus atque inſidiis ad ſpeciem indicat attentari.

Naturalis nitor non reſtituitur.

VT ADVLTERENTVR.

IOhannes Tzetzes *a* Vniones factitios τυπωτὺς, id eſt, formatos vocat, atque χειροποιήτυς, id eſt, manu factas, his verſibus:

Τὺς τυπωτὺς δὲ μάνθανε, νῦν καὶ χειροποιήτυς
Τὶ σιδηροῦν τυπάριον εἰς σφαίρωσιν μαργάρων
Κρατῶν, καὶ ὀβελίσκον δὲ, ὅςις θηρᾷ μαργάρυς,
Εἰσέρχεται, καὶ τίθησιν ἔγγιςα τῦ Ὀςρέυ
Τὸ σιδηροῦν τυπάριον, τῷ δ᾽ ὀβελίσκῳ νύττει
Τὸ Ὄςρεον, ἐκρεῖ δὲ τὶ ὡς ἰχὼρ ἐκ τύτυ
Ὅπερ χυθὲν καὶ τυπωθὲν, μαργάρον πῆξιν φέρει.

Id eſt:

Formatas autem diſce nunc, atque manu factas.
Ferrum quodpiam formatorium in rotunditatẽ Margaritarum
Tenens, atque veru quicunque venatur Margaritas,
Ingreditur, atque ponit prope Oſtreum,
Ferrum impreſſorium, veru autem pungit
Oſtreum, effluit autem quippiam veluti ſanies ex hoc,
Quod fuſum, atque formatum Margaritæ coagulum fert.

B Et paulo poſt:

Καὶ τεχνικὺς ἐπίςαμαι μαργάρυς ἐκ μαργάρων,
Μικρὺς μαργάρυς θραύοντες, καὶ λύοντες ἐν τῇ τέχνῃ
Ἄλλυς σφαίρυσι μείζονας.

Et artificioſas ſcio Margaritas ex Margaritis,
Paruas Margaritas, frangentes, atque reſoluentes arte,
Alias rotundant maiores.

a Chel. 11. 375.
Vniones manu facti formatiq.

Mutuatus autem hæc videtur Tzetzes ex *a* Philoſtrato; non ſatis plene tamen. Quare ipſa Philoſtrati verba, Zenobio Acciolo interprete, ad Græcum exemplar à Zoographo emendata ponemus: Dignum quoque, inquit, exiſtimaui, quæ de altero Margaritarum C genere (arte facto ſcilicet: nam naturales calculos in Conchis quibuſdam albæ teſtæ, circa Byblum paruam Indiæ inſulam reperiri, qui in Oſtreis illis locum cordis obtineant, paulo ante dixerat) traduntur, non prætermittere: quandoquidem nec ipſi Apollonio res viſa eſt læuis, ſed auditu iucunda, & mirabilium omnium mirabiliſſima. Nam qua parte inſula pelagus reſpicit, immenſa, eſt maris altitudo. Fert autem Oſtreum in teſta alba (ἐν λευκῷ λοπάδι) quadam pinguedine referta. Lapidem autem nullum producit. Inde maris tranquillitatem obſeruant, & aquæ ſuperficiem etiam ipſi olei effuſione læuigant. Tum ad Oſtrea capienda ingreditur aliquis, ita inſtructus paratuſque, ſicut qui ſpongias colligunt. Eſt autem ei ferreus later (πλινθὶς σιδηρᾶ, non πλίνθος, vt interpres legiſſe videtur. Eſt autem πλινθὶς, vt quidam dicunt, ſcapellum quo cementarii vtuntur ad æquandam, & poliendam laterum ſcabritiẽ: vel, vt alii interpretantur δολὶς, id eſt, pugio maior, & quadratus inſtar trabis. Alii aſſerculum putant, vel tabulam, qua mulieres lanam vellentes, vtuntur, Gybertus Longolius,) & alabaſtrum vnguenti: atque ita prope Oſtrea conſidens Indus vnguento, quaſi eſca ad fallendum vtitur: namque illo perfuſa Oſtrea ſeſe aperientia inebriantur. Tunc ferreo ſtylo perfora
D quaſi ſaniem quandam emittunt. Hanc venator ferreo latere „ excipit: qui in varias multipliceſque formas concauatus eſt; ea vero poſtmodum ſanies lapideſcit: atque in modum naturalis Margaritæ albus ille ſanguis obdureſcit. Et hæc eſt, quæ ex rubro mari colligitur Margarita. Huic autem venationis generi etiam Arabes intendunt, ex oppoſito maris habitantes, hæc Philoſtratus. Cæterum, quod Tzetzes ſcribat ex Margaritis confractis fingi Vniones, non mirum videtur, cum *b* Cardanus ſcribat è Concharum teſtis fieri his verbis: Non læuis eſt lucri ſeplaſia, cum ex Concha Margaritarum pulcherrimi fingantur Vniones. Adeo autem recte fraus hæc ſuccedit, quod nec à gemmariis dignoſcuntur color, ſplendor, ſubſtantia, pondus reſpondent. Sunt qui etiam ex duobus fruſtis ob Conchæ tenuitatem Vniones conficiunt. Dum hæc ſcriberem lis agebatur de Margarita ſexaginta octo aureis empta à gemmario, quæ ex Concha facta erat: pretium æſtimationis aurei ducenti. Sperabant imponere Germanis, aut Gallis: quod ingenio, & arte minus valeant. Item *c* albi: Nuper, inquit, inuentum eſt, quod vidi, vt Margaritæ fiant adeo viris ſimiles ſplendore, vt ſi forma, quæ ſolum dimidium orbem implet, non obſtaret aſperitas quædam, omnino pro veris
E atque optimis eis aſſimilarentur. Quoniam ſolum iuxta littus maris effici illas poſſe affirmabat (qui hanc artem callebat) ſolumque vere: & hemicycli, vt dixi, forma: coniectura aſſequor ex lapidibus Aſtacorum, aut Pagurorum, vel eius generis illas confici. Coquebat autem eas cum aqua. Liquorem circumponẽs illum à quo tam ſplendidæ euaderent. Certe ſi rotundæ pro dimidiis fieri poſſint, etiam ipſos gemmarios fallerent: quando & nunc egregia opera inſerantur. Quod vero optimum eſt, tarde ſeneſcunt multis annis ſplendorem ſeruantes. Leues ſunt & etiam pondere ipſo parum à natiuis differunt. Cum vero peteret centum coronatos vt doceret, non tanti hoc exiſtimaui, vt doceret fallere. Sed conſtat originem hoc adulterinum à talcho ducere. Cõchas paluſtres aliqui in acri lixiuio coquunt, donec nigri earum cortices ſeparari

a lib. 3. de vita Apol.
πλινθὶς *quid.*
b lib. 7. de var.
Ex Concharum teſtis.
c lib. 10. de var. rer.
Ex oculis cancrorũ.

Ex Concharum paluſtriũ teſtis. Oculi labracis. Ex oculis piſcium. d Memor. cent. 1.

poſſint: reliquum album contundunt, & rore inter Pentecoſten, & Auguſtum collecto diſtillatoque excipiant, ſubigunt, & globulos minutos formant, pertunduntque acicula, & filo inſertos ad ſolem indurant Margaritæ oculi labracis à Kiranide nominantur: vnde arbitror eſſe qui ex humore cryſtallino oculorum piſcium quorundam, vt pote albo, ſolido, rotundo, & magnitudine mediocres Margaritas referente, eas mentiantur. Fieri enim poſſe putant, vt præparatione aliqua tranſlucidus is humor reddatur, ſicuti in viuo erant piſce. Nam & d Antonius Mizaldus Margaritas, ſic fingere docet: Accipe, inquit, candidos lapillos ex capitibus, & oculis piſcium: quos munda, ſicca, puluera, & agitatis, deſpumatiſque ouorum albuminibus excipe, miſce ac tamdiu moue, donec fiat veluti mala, & ſpiſſamentum: ex quo Vnionum corpuſcula, dum recens, & tractabilis eſt materia effinge, & ſeta ſuilla, vt fiat foramen, transfige, tum demum reſiccata coque in lacte vaccino, & ſecreto loco procul à ſole, & puluere iterum ſicca, donec perfectam duritiem induerint. Videbis, quod placuiſſe queat. Maſſarius ſcribit ſuo tempore Murianenſes vitrearios Vniones adulteraſſe; primum Vniones vitreos vacuos, ſed tranſlucidos feciſſe, deinde materia impleſſe qua ſplendidi, & Vnionum coloris redderentur in tantum, vt vix a veris Vnionibus diſcerni poſſent. Quapropter fuiſſe decem virorum decreto vetitos. Sunt & foſſiles quædam, & ſubterraneæ Margaritæ cryſtalli fætura teſte Æliano. Aiunt in Cambaia eſſe qui gemmas, & Vniones faciunt, quos veros putares; ſed quomodo, nondum ſcitur. Poſſet etiam quiſpiam rudioris ſemina lithoſpermi vendere pro Vnionibus, qui hæc Plinii e conſideret: Inter omnes, inquit, herbas lithoſpermo nihil admirabilius. Aliqui ægonychon vocant, alii Dioſpyron, alii Heracleon. Herba quincuncialis (quinq; caulibus manuſc.) foliis duplo maioribus, quam rutæ, ramulis ſurculoſis, craſſitudine iunci: gerit iuxta folia ſingulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore, & rotunditate Margaritarum, magnitudine ciceris, duritia vero lapidea. Ipſi qua pediculis adhæreant, cauernulas habet & intus ſemen. Naſcitur, & in Italia; ſed laudatiſſimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo aſpexi. Tantus eſt decor velut aurificum arte alterius inter folia candicantibus Margaritis: tam exquiſita difficultas lapidis ex herba naſcentis.

Ex vitro. Margaritæ foſſiles. e lib. 27. c. 11. Lithoſpermi forma.

VSVS IN MEDICINA.

Perforatas male præferri. Vbi perforentur.

MEdicorum qui medicamentis ſuis Margaritas miſcere cupiunt, Intereſt ſcire, quales nam accipere debeant. Sunt enim perforatę, & non perforatæ. Perforatas natura præferri cęteris, quod per foramen excrementis ſint purgati, non bene putat Syluius, vnaque cum eo alii doctiſſimi viri. Nam omnes perforantur arte, idque magna ex parte in Babylonia, quo ex Ormutio aliiſque Indiæ vicinis regionibus deferuntur. Syluaticus, quæ ad remedia requiruntur, non perforatas intelligi ſcribit. Eſſe & obſcuras quaſdam ſubcitrinas non perforatas, quæ perforatis æquipollent. Idcirco eligendas eſſe claras, & albas; obſcuras, & quaſi albidas, hoc eſt pallidas non eſſe miſcendas medicamentis. Maturæ, inquit Albertus, ſplendent & tranſlucidæ ſunt ad ornatum eligendæ minus maturas aliqui in medicina præferunt. In iunioribus Conchis repertæ meliores ſunt hodie in Bohemia immaturæ medicis ſunt vſui: naturæ autem, & ſplendentes annulis includuntur. Zoographus tradit pharmacopolas compoſitionibus quibuſdam medicis addere Margaritas minutas, phrygonibus inutiles & fæminarum deſideriis ineptas. Sed Serapio Margaritæ, inquit, eligendæ ſunt maiuſculæ, claræ, læues, non anguloſæ. Frigidę, & ſiccę ſunt in ſecundo gradu cum pauca ſubtilitate ſecundum Raſin: quod verius videtur, quam quod Iſaac Eben Amram ſcribit, in omnibus qualitatibus primis eas temperatas eſſe. Deſiccant humiditates. Diſſoluuntur, & linitur baras, (baras vel albaras Arabice, eſt leuce Græcorum, id eſt, vitiligo profundior, Manardo) cum eis ſtatim eam abolent. Quod ſi quis ſodam (id eſt capitis dolorem) patiatur, propter dilationem neruorum opticorum, & fiat caputpurgium cum iſta aqua, ſtatim ſanatur. Oculorum humiditates deſiccant: roborant enim neruos per quos humiditas ad oculos defluit: eorumque obſcuritatem albedinem (nubeculas) & ſordes emendant. Quidam ad hæc vitia tenuiſſimo earum puluere vtuntur, quem oculis inſpergunt. (Ego hunc puluerem alicui aquæ immiſcerem) & collyrium faciunt, vires, ſpiritus, cor & omnes corporis partes principes recreant; quod humiditates earum redundantes abſumant. Antidotis viſcerum admiſceri, ait Serapio, ac vim eorum augere: ſanguinem enim tenuiorem reddere. Corroborare: quamobrem conuenire in eius debilitate, tremore aliiſque ſymptomatibus, quæ melancholicis affectibus ſuperuenire ſolent, vt ſunt timores, & cardialgiæ: ſanguinem enim craſſum, & fæculentum clarificare. Margaritæ, inquit Auicenna, ſimiles ſunt carabe (electio) natura, & luciditate: ſed efficaciores ad roborandum, quam carabe: & ineſt eis proprietas valde magna, & libro de virtutibus cordis, cor confirmare ait: quibus alii addunt putredini, circa hoc viſcus nobiliſſimum exiſtenti reſiſtere: & quia frigidi, & ſicci ſunt, febricitantium remediis adhiberi. Vnde non mirum eſt à vulgaribus peſtiferiſque morbis defendere. Diarrhœis, lienteriis, ac ſanguinis fluxui nimio, vt menſtruorum quoque non parum conferre. In locum earum, inquit rurſus Serapio, ſuccedere poteſt tantundem, & dimidium ponderis, è Conchis earum magnis, & ſplendidis: vt pro drachma Margaritarum Conchæ partis, ſcilicet interioris, quæ ſola ſplendet, ſeſquidrachma. Ex Græcis antiquis pauci earum meminere. Ingrediuntur Vniones in compoſitione antidoti aurei Alexandrini deſcripti ab Actuario. Perforati, & non perforati, emplaſtro ad cordis ſyncopen, & imbecillitatem corporis apud Nicolaum Myrepſum, Galenus, & Dioſcorides nullam inter medicamenta horum mentionem, quod ſciam, faciunt. Recentiores duas antidotos habent Pharmacopæi Diamargaritum frigidum, & calidum: quarum prior frequentiori in vſu eſt: atque alia, quæ manus Chriſti perlata dicitur. Solent Pharmacopæi in marmoreo mortario in puluerem redigere, ne aliquid, vel coloris, vel ſubſtantiæ, vel ſaporis ingrati à metallico contrahant. His dentes albidiores fieri traditum eſt: ſed idem teſtæ Concharum, & Oſtreorum, in quibus inueniuntur, præſtant. Ex eis autem oleum confici docet Iohannes Guinterius a Andernacus: Primum in puluerem, inquit, rediguntur, & vitro oris anguſti induntur, perfunduntur que aceto diſtillato optimo, ita vt ad duos digitos ſupereminеat: deinde in cineres calidos ponuntur, donec ſoluantur: poſtea quod ſolutum eſt in balneo exſtillatur ad ſiccitatem vſque, & ſuper calcem hanc Vnionum aqua pluuialis ſtillatitia funditur, rurſuſque diſtillatur, dum omnis humor emanarit: tunc iterum affunditur recens aqua ſtillatitia, rurſuſque detrahitur, vt antea: atque is labor ter quaterue repetitur, quo ad nihil aceti ſubeſſe percipiatur, tandem puluis, ſiue calx Vnionum, aut in loco humido ſupra marmor diſſoluitur, aut ex ſpiritu vini maceratur, diſtillaturque donec in liquorem olei inſtar redigatur: cuius grana ſena ex humore aliquo ad reſolutionem neruorum, conuulſionem, marcorem ſenilem, & phrenitidem dantur: corpus ſanum conſeruat: læſum priſtinæ ſanitati reſtituit: lac muliebre emendat, augetque naturalium partium vitia, & ſemen corrigit: abſceſſibus vlceribuſque exedentibus, cancro, & hæmorrhoidibus medetur. Calcem Margaritarum hoc modo parandam docet Andreas b Libauius: Margaritæ aceto præmaceratæ, & friabiles factæ, potiſſimum tamen limonum diſtillatione, rectius calcinantur iuſto igni reuerberii, in quo interdum etiam ad rubedinem vſque detinentur, indeque in læuorem ducuntur. Liquorem perlarum idem ſic fieri iubet: Margaritas, inquit, macera aceto forti, donec fiant friabiles. Tritas cum oui albo compone in globulos, quos calcina in reuerberio. Subtilitatem extrahe per vini ſpiritum. Quod non exit, calcina denuo. Spiritum abſtractum coagula in alcali, quod ſolue per deliquium, & vt ſoluatur facilius, torre ad ignem probe, poſteaque læuiga exactiſſime. Sed variant artifices admodum in magiſterio perlatum, vt ibidem annotat Libauius. Quidam acetum deſtillatum exaſperant ſale ammoniaco. Hoc pulueri perlarum affundunt ad quatuor digitos. Locant in balnei digeſtione. Deinde deſtillatur acetum. Affunditur aliud vſque ad octiduum. Deſtillatur puluis, edulcoratur. Sed hic, vt liqueſcat calcinandus eſt, quanquam ab aliis etiam ſine calcinatione per ſpiritum duntaxat vini extrahatur particulatim de more, & quod non exit, id corrodunt iterum aceto, ſubtilantque, donec totum pondus traductum, & attenuatum ſit, abſtracto per diſtillationem lentam ſpiritu, toſtus puluis læuigatur, & ſoluitur. Dicitur peculiari cum aceto, quod radicatum dixerit, in hunc modum confeciſſe: è tartaro calcinato per acetũ diſtillatum extrahe alcali. Extractionem diſtilla per retortam bis in arena, primum mediocri igni, donec acquoſitas exierit. Si materia quaſi intumeſcit, mutato receptaculo, auge ignem. Prodit radicatum. Hoc Margaritis affunde ad duos digitos. Solue, ſolutionẽ coagula. Puluerem læuiga, & per deliquium in cella ſolue. Antequam autem læuiges, quater edulcora cum aqua ſtillatitia fontana. Thomas Moufetus in epiſtola ad Monauium improbat calcinationem per acetum, quod eius vis nequeat elui. Sed ſi addatur calcinatio per ignem, nihil virium eius poterit remanere, præſertim cum etiam empyreuma eluatur. Ipſe præſcribit talem modum: Tuſas Margaritas in puluerem impalpabilem læuiga. Extrahe vini ſpiritu nobiliſſimo ad quinque digitos affuſo, & digere in balneo per menſem, donec coloretur ſpiritus. Tunc transfunde eum, reponeque alium, & procede eodem modo, donec non coloretur amplius. Coagula, & coagulatum aqua deſtillata ter ablue. Hæc potius eſt extractio eſſentiæ, quam magiſterium. Conſultius autem eſt, ſi perlæ ſunt puræ, & nobiles, magiſterio vti & totas exaltare. Neque enim videtur opus eſſe extractione eſſentiali, cum ſint extractum naturale, niſi tamen impuritates adhæreant. Pro aceto vſurpant alii ſuccum limoniorum deſtillatum, & berberum clarificatum, vel aquam ſalis gemmæ, vel ſpiritum vini alcaliſatum. Sed vt diffluant in liquorem, calcinatione, & læuigatione opus erit. Illis in puluerem duntaxat rediguntur, hæc ille.

Immaturæ quibus ex vſu. Quæ eligendæ. Margaritarum vis, & temperies. Ad cordis affectus. Succedaneum. Oleum ex vnionibus. a De med. vet. & nou. dialog. 7. Calx Margaritarum vt fiat. b lib. 2. Alch. tract. 1. Liquor Margaritarum. Calcinatio per acetum improbata.

VSVS IN VARIIS.

Luxus.

a li. 9. c. 35. Quando Romæ in vſu eſſe primum cœperit. Lolia Paulina luxus in margaritis.

MArgaritas a inquit Plinius Romæ in promiſcuum, & frequentem vſum veniſſe, Alexandria in ditionem redacta: primum autem cæpiſſe circa Syllana tempora minutas, & viles Feneſtella tradit, manifeſto errore, cum Ælius Stilo Iugurthino bello Vnionum nomen impoſitum maxime grandibus Margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ prope poſſeſſionis eſt. Sequitur hæredem, in mancipatum venit, vt prædium aliquod. His magnam veteres exercuere luxuriam atque nefandam, non modo in ornatu, ac veſtibus ſumptuoſiſſimis fœminarum, ſed etiam in ſplendidiſſimis conuiuiis, vt ex his tribus exemplis, quæ narrat Plinius, licet intelligere, Lolliæ Paulinæ dico, Cleopatræ, & Clodii Tragœdi Æſopi filii. Loliam Paulinam, inquit,

quæ fuit Cai principis matrona, ne ſerio quidem aut ſolenni cæremoniarum aliquo apparatu, ſed mediocrium etiam ſponſalium cœna, vidi Smaragdis Margaritiſque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, ſpiris, auribus, collo, manibus, digitiſque: quæ ſumma quadringenties ſeſtertium (alias H.S.) colligebat, ipſa confeſtim parata mancupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, ſed auitæ opes, prouinciarum ſcilicet ſpoliis partæ. Hic eſt rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto oriente, interdicta amicitia à Caio Cæſare Auguſti filio, venenum biberet, vt neptis eius, cccc. ſeſtertium operta conſpiceretur ad lucernas. Computet nunc aliquis ex altera parte, quantum Curius, aut Fabritius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula ex altera parte Lolliam, vnam imperii mulierculam accubantem: non illos curru detractos quam in hoc viciſſe malit. Nec hæc ſumma luxuriæ exempla ſunt. Duo fuere maximi vniones per omne æuum, vtrumque poſſedit Cleopatra, Ægypti reginarum nouiſſima, per manus Orientis regum ſibi traditos. Hęc cum exquiſitis quotidie Antonius ſaginaretur epulis, ſuperbo ſimul, ac procaci faſtu, vt regina meretrix, lautitiam eius omnem, & apparatum obtrectans, quærente eo quid aſtrui magnificentiæ poſſet, reſpondit, vna ſe cœna centies ſeſtertium abſumpturam. Cupiebat diſcere Antonius, ſed fieri poſſe non arbitrabatur. Ergo ſponſionibus factis, poſtero die quo iudicium agebatur, magnificam alias cœnam, ne dies periret, ſed quotidianam Anton. appoſuit, irridenti computationemque expoſtulanti. At illa corollarium eſſe: & conſumpturam eam cœnam taxationem confirmans, ſolamque ſe centies ſeſtertium cœnaturam, inferri menſam ſecundam iuſſit. Ex præcepto miniſtri vnum tantum vas ante eam poſuere aceti, cuius aſperitas viſque in tabem Margaritas reſoluit. Gerebat auribus tum maxime ſingulare illud, & vere vnicum naturæ opus. Itaque expectante Antonio, quidnam eſſet actura, detractum alterum merſit, & liquefactum abſorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex ſponſionis eius, eum quoque pa anti ſimili modo abſumere victumque Antonium pronunciauit hominirato. Comitetur fama Vnionis eius parem, capta illa tantę quęſtionis victrice diſſectum, vt eſſet in vtriſque Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmæ in Vnionibus magnæ taxationis Clodius Tragœdi Aeſopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu ſuo nimis ſuperbiat Antonius, pene hiſtrioni comparatus: & quidem nulla ſponſione ad hoc productus, quo id magis regium erat, ſed vt experiretur in gloria parati, quid ſaperent Margaritæ: atque vt mire placuere, ne ſolus hoc ſciret, ſingulos Vniones conuiuis abſorbendos dedit. Huc vſque Plinius. Eorundem exemplorum deteſtandæ luxuriæ alii auctores quoque meminere. Solinus ſcribit Lolliam Paulinam Cai principis coniugem habuiſſe tunicam ex Margaritis ſeſtertio (ſeſtertiorum Hermolaus) quadringenties æſtimatam: atque Plinius non tunicam, ſed ornatum capitis, colli & manuum eam habuiſſe tradit. Idem Solinus (teſte Hermolao) Manlium, non M. Lollium: item filiam eius non neptem, fuiſſe Paulinam tradit, exemplaribus, vt arbitror ambuſtis: de hoc Dion itemque Tacitus. Lollia, inquit, Paulina M. Lollii conſularis filia, Suetonius: Lolliam Paulinam Cai Memmii conſularis exercitum regentis nuptam. Plinii verborum de Cleopatræ, & Antonii ſponſionibus ſuper epularum magnificentia paraphraſim contexuit b Macrobius: hoc intereſt, quod Vnionem à regina abſorptum, non quadringenties, vt Plinius, ſed centies ſeſtertium valuiſſe ſcribit. De Aeſopi Tragœdi filio c Valerius Maximus quoque meminit, idem referens. d Horatius:

Filius Æſopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet, vt decies ſolidum abſorberet, aceto
Diluit inſignem baccam, qui ſanior, ac ſi
Illud idem in rapidum flumen iaceretue cloacam.

Cæcilia Metella (inquit Acron) filia Metelli, Aeſopum actorẽ tragœdiarum ditiſſimum adamauit. Eius vxoris, ac Aeſopi filius dines, & luxurioſus fuit, qui gemmam triuit, & miſit in poculum, vt videretur decem millia deuorare, quo ſuas poſſet deuorare diuitias. Porro cuiuſuis conditionis fæminis olim omnibus corporis partibus adhibuiſſe, crinibus, ſpiris capitique toto, collo, manibus, pedibus, traditum eſt. Digitis hoc (inquit e Plinius de Vnionibus) ſuſpendere binos, ac ternos auribus fæminarum gloria eſt. Vnde Petronius Arbiter tribaccam Margaritam vocauit.

Quo Margarita cara, tribacca, Indica
An vt matrona ornata phaleris pelagiis
Tollat pedes indomita ſtrato extraneo.

f Iuuenalis

Cum virides gemmas collo circumdedit, & cum
Auribus extenſis magnos commiſit Elenchos

Video Vniones ſingulos, inquit g Seneca, ſingulis auribus comparatos: ita enim exercitatæ oneri ferendo ſunt. Iunguntur inter ſe, & inſuper alii bini ſuperponuntur. Non ſatis muliebris inſania viros ſubiecerat, niſi bina, ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent. Hos binos, aut ternos Vniones ſibi iunctos Crotalia appellarunt veteres. Nam paulo poſt citata verba Plinius dixerat: Subeunt luxuriæ eius nomina, & tœdia exquiſita perditiore portatu: Siquidem cum id fecere, Crotalia appellant, ſeu ſono quoque gaudeant, & colliſu Margaritarum. De his, & Elenchis hos verſus Martialis ad Mammurram volunt intelligi:

Et virides picto gemmas numerauit in auro
Quidquid & in niuea grandius aure ſonat.

Calceabantur etiam olim Margaritis; in tantum creuerat luxuria: Quin & pedibus, inquit Plinius, nec crepidarum tantum obſtragulis, ſed totis ſocculis addunt. Neque enim geſtare Margaritas, niſi calcent, ac per Vniones etiam ambulent, ſatis eſt. Tertullianus: h Latent in cingulis Smaragdi: Cylindras vaginæ ſuæ ſolus gladius ſub ſinu nouit: & in peronibus Vniones emergere de luto cupiunt. Sic & Manlius i de Margaritis, & aliis gemmis canit:

h lib. de hab. virg. i lib. 5.

Perque caput ducti lapides, per colla manuſq;
Et pedibus niueis fulſerunt aurea vincla.

Chares Mitilineus apud Athenæum refert ex Margaritis fieri etiam apud Perſas, Medos: Aſiaticos, inaures, monilia, & armillas, brachiorum pedumq; ornamenta, pluris æſtimata, quam quæ ex auro conficiantur. Nec apud Romanos primariæ locupleteſque matronæ vittis, ſtola, ſtellis, & lecticis Margaritis perornatis ſplendebant, ſed etiam pauperes, vt etiam noſtra tempeſtate.

Pauperes etiam mulieris gemmis ornata.

-------- Quarum nec vitta ligatos
Attingit crines, nec ſtola longa pedes.

Vt cum Naſone loquar. Affectantque (vetus lectio cupiuntque) iam, inquit Plinius, & pauperes lictorum fœminæ in publico eſſe dictitantes, hoc eſt, vt doctiſſimus exponit k Adrianus Turnebus, pauperes fœminæ gaudent Vnionibus, quod in publico cum ſint ipſis de via diſcedatur, videanturque diuites, vt Margarita pro lictore ſit, & turbam ſummoueant. Idem enim fuit lictorum officium. Horatius:

k lib. 15. aduerſ. c. 10. Lictores cur Margarita.

-------- Neque conſularis
Summouet lictor miſeros tumultus
Mentis

Quidam docti, quos & Zoographus ſecutus eſt licitatorem legunt, quaſi emptorem pudicitiæ matronalis, verbis vim afferentes, & pro arguta elegantique ſententia turpem commiſcentes. Manuſcriptus legit lectorem: alii codices lectiores. Atque hæc de Margaritis, ſiue Vnionibus.

Plinius correctus.

CAPVT XLIII.

DE CONCHA IMBRICATA Rondeletii.

Nominis ratio.

COncha hæc, inquit Rondeletius, eſt diſtinctione teſtæ imbricatim vndata, vt loquitur Plinius, quamobrem Concham imbricatam vocauimus teſta enim ad vndarum ſeſe attollentium ſimilitudinem diſtincta eſt, quæ diſtinctiones cum aliæ aliis inſideant imbricum modo, Concha imbricata dicitur, quemadmodum & à Vitruuio imbricata cæmenta: Incerta, inquit, cæmenta alia ſuper alia ſedentia inter ſe imbricata, non ſpecioſam ſed firmiorem quam reticulata præſtant ſtructuram. Imbricata, inquit Budæus, appellat inter ſe hærentia imbricum modo. Sunt autem imbrices tegulæ curuæ, quarum aliæ aliis imponuntur ad arcendas à tectis pluuias. Eaſdem Conchæ huius diſtinctiones non inepte ſquamis compares, ſic enim ſquamæ piſcium rotundæ diſpoſitæ ſunt. Concha hæc magna eſt, & lata ambitu inferiore, lacinioſo, ac eo firmiter cohærente. Teſta dura eſt, intus læuis. Caro dura, ac concoctu difficilis, alioqui ſuperioribus ſimilis. Frequens eſt Concha in Oriente, reperitur etiam in Oceano. A Græcorum vulgo Aganon vocari audio & à Caloieris Arabiæ, id eſt, Cœnobitis qui illic ſunt, Tridacnam. Verum Tridacna, quorum meminit a Plinius, eſſe non poſſunt. Sic enim ille, cum de Oſtreis loquitur: In Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri prodiderunt. Nec non inter nos nepotis cuiuſdam nomenclator Tridana appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda eſſent. Ex his verbis nihil aliud recte colligas, quam Oſtrea in India valde magna reperiri, vbi omnia grandiora eſſe, quam apud nos ſæpe diximus: quæ magna Oſtrea quidam Tridacna appellauit, quia non niſi tribus morſibus deglutiri poſſunt. Hæc Rondeletius. Nos veram hic Concham Tridacnen repræſentare exterius, & interius putamus. Eſt enim hæc pedalis longitudinis, teſta vndata, & ſcabra, vt Rondeletii, ſed magni ponderis. Pendet enim eius vtraque teſta quindecim libras medicas; eo loco quo ſibi inuicem connectuntur ſingulæ duos digitos per tranſuerſum craſſæ, intus candicant, & glabræ ſunt. Allata mihi eſt ex mari rubro. Imbricata minor dici poterit, minor iſta longe, ea nempe magnitudine, qua hic proponitur, cætera non abſimilis præcedenti.

Imbricatum quid. Imbrices quid. Deſcriptio. Aganon Tridacna Plinii. a lib. 32. c. 6. In India omnia, quã apud nos maiora. Tridacna authoris deſcriptio.

CAPVT XLIV.

DE CONCHIS STRIATIS.

COnchas ſtriatas tres has nobis exhibuit Rondeletius, quarum prima ea eſt, quæ communi nomine à Monſpelienſibus Coquille vocatur, ab Italis Cappa tonda, à rotunditate. Duabus enim teſtis conſtat multum cauis, & in dorſum multum elatis, vt ad rotundam figuram multum accedant: intus læues ſunt, foris ſtriatæ, Pectinum modo, in ambitu ſerratæ. Harum aliæ ſunt albæ, aliæ nigritant, aliæ flaueſcunt, per ginglymum colliguntur: vtriuſque enim teſtæ apophyſes ſeſe inuicem ſubeuntes coniunguntur Caro dura eſt, difficilis concoctu. Ius ex ea aluum ſoluit. Ex Concha hac & cæteris quæ ſequuntur vſtis, & in cinerem redactis dentifricia optima conficiuntur. Altera Concha

Cappatonda. Colore differunt. Caro.

ſtriata

ſtriata priori ſimilis eſt, niſi quod illa aliquot lineas tantum à latere ad latus per ſtriarum tranſuerſum ductas habet. hæc non lineas ſimplices, ſed virgas latas ſicuti faſcias per tranſuerſum ductas habet. Eſt etiam ruffa, vnde Concha ſtriata, faſciata, & ruffa dici poteſt. Tertia Concha ſtriata cæteris longior eſt, oui figura teſtis multum cauis, canaliculis parum profundis, aliquot lineis per tranſuerſum ductis. Cum qua non parum ſimilitudinis habet hic à me adiecta, colore candido: prone datur & ſupine. His ſtriatis Rondeletij ſubiecit ſpeciem illam Zoographus, quam Veneris rotundæ nomine pictam accepit. Iſtiuſmodi Concham à figura quam habet cum bucardio lapide, bucardiam nominare ſoleo. Colore eſt (de mea loquor, nam Zoographi Concham, licet eandem arbitrer, non vidi) candido, faſciis vero cinereis, ſtriis ferrugineis. Ex eodem plane genere eſt altera ſubſequens, niſi quod tuberoſa eſt. Nos etiam alias adiungemus depictas, quæ & colore, & magnitudine ſtriarum, ac faſciarum poſitu differunt ac colore. Prior exterius exochas habet, & faſcias quatuor nigricantes. intus tota candida. Altera etiam exochas habet, & parte ſuperiori qua connectitur, colore eſt ferrugineo, intus albo & viridi. Sequitur has Concha ſtriata candida & admodum lucida, faſciam in medio habens latam caſtanei coloris, cuius medium percurrit linea caſtanei coloris valde ſaturati: circumferentia faſciæ tota eſt ferruginea: intus vero tota alba. Huic valde ſimilis quæ deinceps depingitur, magnitudine nimirum, exochis, atque ſtriis. duas habet faſcias tenues: alioqui tota niuea. Quæ deinceps depicta eſt quatuor habet faſcias caſtanei coloris. intus tota candida Striatis item adiungenda iſtæc Concha Pectiniformis, tota ex cinereo luteſcens, faſciis tribus ornata ochreis. Necnon & iſta, extra ferruginea, intus albo, & purpureo violaceo varia, intus animans conſpicitur, luteo, cæruleo, & rubro varium. Huc denique pertinent Conchulæ ſtriatæ binæ poſtremæ, quarum prima colore prorſus eſt ferrugineo, altera ex luteo cinerea, ſtriis cinereis, faſciis fuſcis, rubeiſque.

Margin letters: A (at "…à la-"), B (at "…Sequi-").

Capvt XLV.

De Concha Echinata.

Echinatam Concham, inquit Rondeletius, ab aſperitate vocamus, ſicut aculeatam ab aculeis vocare poſſimus. In hac Vniones reperiri teſtatur a Plinius. Nam & Iuba tradit Arabicis eſſe Concham ſimilem Pectini Inſecto, hirſutam Echinorum modo, ipſum Vnionem in carne ipſa eſſe grandini ſimilem. Hæc Concha Pectini ſimilis eſt, teſtis admodum concauis, ſtriatis, in ambitu inciſis. In ſtriis ſiue exochis eminent aculei frequentes, incurui, certis interuallis à ſe diſſiti, qui ſi vi, aut alia ratione exciderint, veſtigium ſui relinquunt. Quod à me temere dictum non eſt, ſunt enim qui putant Conchas omnes ſtriatas aculeis illis armatas eſſe, ſed crebro attritu & maris iactatione rumpi, quod falſum eſſe experientia docet. Nam in Echinatis fractorum aculeorum veſtigia ſemper apparent: Conchas vero ſtriatas tantum etiam poſt magnas procellas in littore ſæpiſſime videas ſine vllis aculeis, eorumve notis. Vidimus etiam ſæpe Conchas ſtriatas ſine vllis aculeis retibus captas. Quare hanc à cæteris differre certum eſt, aſperitate & aculeis, carne vero interna ſubſtantia plane ſimilis eſt, Hæc Rondeletius, cuius iconem addere ſuperuacaneum exiſtimaui, cum ex eo ſit genere, quam hic clauſam vtraq; teſta, mox apertam repræſentamus. cui ad aliam adiunximus aculeis albis, faſciis quinque, quatuor tenuioribus & luteis, vna lata caſtanei coloris. Notandum autem eſt aculeos eſſe in exochis, & non in ſtriis ſeu canaliculis: præterea eos omnibus, quas hactenus vidimus, ſuperiori parte teſtarum, qua ſibi inuicem connectuntur, deeſſe mira naturæ prouidentia. ſiquidem ſi hac parte fuiſſent liberæ teſtarum apertioni impedimento fuiſſent. Quam hic cum animali appinximus, aculeata maxime omnium quas hactenus conſpeximus, exiſtit ferrugineis aliquot faſciis inſignita exterius eſt. His adiungere volui eam quam Zoographus Venetijs accepit, non putat tamen in Adriatico, aut mediterraneo mari inueniri, ſed Orientali Oceano. Teſtæ vtræq; inquit, figura tum foris, cum cauitate interna, quæ caput verſus recurua eſt, inuicem ſimiles ſunt hoc pulchrum in eis: tribus in ſummitate articulis ginglymo iunguntur, ita vt eminentes vtrinque mucrones mutua inſertione vterque in oppoſitæ teſtæ acetabula, cohæreant, atq; ita fit vt quoniam Concha tota alternatim & ſtriis eminentibus exaſperatur, & canaliculis cauis (quos & ſtriges & ſtrigiles dixeris) ſulcatur, inſima parte ſtrigiles oppoſitis committantur & reſpondeant ſtriis, his prominentibus, illis ſubeuntibus.

Margin letters: C (at "…In hac V-"), D (at "…exiſti-"), E (at "…exaſperatur,").

Capvt XLVI.

De Concha Sqvamosa.

Hic Concham delineatam exhibeo, à nullo adhuc quod ſciam, authore viſam, quam ſquamoſam nũcupaui, propterea quod ſtriis ſeu lineis ſemicircularibus, ſquamarum in modum ſit exornata. Huius iconis particeps ſum factus à nobiliſſimo atque doctiſſimo plenoque humanitatis viro Daniele Barbaro olim Aquilegiæ Patriarcha vigilantiſſimo.

Capvt XLVII.

De Conchis Longis.

Conchas longas duas enumerat & deſcribit Rondeletius. Prior duabus magnis & longis conſtat teſtis. Chamæglycimeridi ſimilis eſt. ſed teſtæ multo ſpiſſiores ſunt, magis rugatæ, colore vario, in ambitu rubeſcente, in medio albeſcente, intus candido cum læuitate. Ex qua calx conficitur: & optima dentifricia ex eius cinere parantur. Altera, quam Concham longam Plinij Rondeletius exiſtimat, quod nulla ſit hac longior & ſtrictior, teſta eſt alba, aſpera, lineis multis & diuerſis diſtincta. Qua parte replicatur, foramina multa habet, ordine diſpoſita Monſpelienſes Cullier vocant frequenter iacentes reperiuntur in littore prope Maſſiliam. Hanc Bellonius Dactylem ſeu vnguem exiſtimauit, ſed falſo, vt recte contra eum ſcripſit Rondeletius. Neque enim audiendi ſunt, qui his quinque vocibus, Aulo, Dactylo, Solene, Donace, & Concha longa, Plinium ſeorſum adhunc piſcem ſignificandum vti volunt. Neque illud recte ab aliis ſcriptum eſt, Digitos Conchas longas vocari. Nam a Plinius diuerſis in locis de his locutus eſt, vt de diuerſis rebus. Iecinoris doloribus; inquit, Scorpio marinus, in vino necatus vt deinde bibatur: Conchæ longe carnes ex mulſo potæ, cum aqua pari modo, aut ſi febres ſint, ex aqua mulſa. Deinde multo poſt: Mares alij Donacas, alij Aulos vocant fœminas Onychas. Vrinam mouent mares. dulciores fœminæ ſunt & vnicolores. Verum de hoc Plinij loco quid Rondeletius & ego ſentiamus poſtea planius exponemus. His longis Conchis Zoographus eam ſpeciem adnumerat quæ in dulcibus aquis reperitur: cuius teſtam altera eius parte interna expreſſa exhibet. alteram non vidit: ſed binas ſimiles eſſe putat, & ginglymo articulari ſuperficies externa ſcabra eſt, vt ait, qua dempta interior leuis cadicat, Margaritiferæ Conchæ inſtar: & ſi bene, inquit memini, in his etiam Conchis Margaritas exiles inueniri aiunt. Ego quinque ſpecies longarum obſeruaui, quarum quæ prima tabula exhibetur omnium maxima, meo iudicio vera Plinij Concha longa fuerit, colore eſt extra albo fuſcoque varia, intus fere roſeo colore. Animante ſuo prægnans eſt. In ſecunda tabula prima, ea eſt quam Rondeletius alteram conſtituit. hæc enim Gallis Collier à figura Cochlearis, quæ eſt in ſummitate, dicitur. Quinque digitorum eſt longitudine, latitudine pollicis. Teſta eſt tota alba, lineiſque multis tranſuerſis, longiſque diſtincta. qua parte replicatur, foramina multa habet, ordine diſpoſita vt in aure marina: quæ à natura fortaſſis facta ſunt, vt aër ingrediatur perſpirabiliſque ſit Concha: apparent enim hæc foramina interiora Conchæ penetrare, vt in eiuſdem Conchæ interna parte ſecundo depicta loco videre licet. Secunda priori ſimilis eſt, niſi quod longe latior ſit, foraminaque plura in parte habeat ſuperiori: parti internæ inſunt quidam exigui ſinus, in quibus animalcula latuiſſe aliquot veriſimile eſt. Poſtrema minor ſuperioribus eſt, ſed nulla habet foramina.

Margin notes: Cullier. Vnguis ſiue Dactylus Bellonij. — a Li. 32. c. 9.

Capvt XLVIII.

De Concha Pictorum.

Inter Conchas, inquit Rondeletius, eam numerat Ariſtoteles, qua pictores vtebantur non in diluendis aut aſſeruandis coloribus, ad quam rem hodie pictores Muſculorum teſtis vtuntur: ſed cuius teſtæ radebantur, quod conficiendis coloribus vtiles eſſent, ne quis exiſtimet ex interno corpore ſaniem aliquam veluti ex Purpuris aut Buccinis infecturæ vel picturæ vtilem colligi. Verba ſunt a Ariſtotel. Ὧ δὲ οἱ γραφεῖς ὀστρέῳ χρῶνται πάχει πολὺ ὑπερβάλλει, καὶ ἔξωθεν τούτου τὸ ἄνθος ἐπιγίνεται· εἰσὶ δὲ τὰ τοιαῦτα μάλιστα περὶ τοὺς τόπους τοὺς περὶ Καρίαν. Concha quæ pictoribus vſui eſt, craſſitudine plurimum excedit: & florem illum non intra teſtam, ſed foris habet, reperitur id genus maxime circa Cariam. Huiuſmodi eſt Concha, quam hic proponimus, teſtis ſpiſſis, intus læuibus, foris inæqualibus & aſperis, Cinnabaris aut Sandarachæ colore, figura Spondylorum aut minorum Oſtreorum. Hanc accepi à Guilielmo du Choul Allobrogum præfecto. Hæc Rondeletius. Ego aliam addo vna cum animali depictam à Daniele Barbaro Patriarcha Aquilegienſi, mihi miſſam, cuius teſta eſt muſco obſita.

Margin note: a Hiſt. 5. cap. 15.

Capvt XLIX.

De Concha Corrallina

Rondel.

Conchæ ſupradictæ (nimirum pictorum) ſimilis eſt hæc quæ in mari noſtro reperitur, colore ſcilicet. rubra enim eſt, corallum plane imitata, vnde Corallinam nuncupauimus, figura diſſimilis: externa enim teſtarum parte Pectinem refert: niſi quod hæc ſtriata non eſt, ſed lineis tantum aſpera, & tuberculis rubris inæqualis, intus læuiſſima, candidi marmoris colore. Spondylorum modo colligantur teſtæ vinculo nigro: tenues ſunt ſed ſatis duræ. Caro dura,

odore viroſo, ſapore ſalſo. Raro reperitur hæc Concha, & vix niſi A poſt diutinos Auſtri flatus, & Caniculæ exortum in littus eijciatur. Simillima niſi eadem eſt, à me appoſita: quæ vero ſecundo loco picta eſt ex eodem genere eſt, cæterum Echinata ac velut foraminibus peruia. Poſtrema prone item & ſupine picta, cum Rondeletij Concha eadem eſt; intus nimirum candida, extra coralli modo rubra.

Caput L.

De Concha Rugata, idem.

Magna hæc Concha, & lineis multis & elatis per tranſuerſum ductis, valde rugata eſt: teſtis valde ſpiſſis, intus leuibus & ſplendoris argentei, qua parte Concham Margaritiferam, matrem Perlarum vulgo dictam refert, per ginglymum articulatur: teſtarum enim in ſummo apophyſes viciſſim recipiunt & recipiuntur: quibus acceſſit vinculum robuſtum, dicas eſſe dentes pectinatim B cocuntes Teſtæ ob ſpiſſitudinem in laminas & fruſta diſſecantur; ex quibus ſpherula precum conficiuntur, & dentiſcalpia, quemadmodum ex matre Perlarum, ſed non adeo ſplendida. In hac Concha Vniones reperiri, non dubito.

Caput LI.

De Concha Rugata.

Non ab imo ad ſummum, inquit Rondeletius, lineas ductas habet hæc Conchula, ſed à latere ad latus multas veluti rugas ſparſim & ſine ordine: quarum quædam imperfectæ ſunt, & in mediam teſtam deſinunt. Teſtæ non ſunt tumidæ & in dorſum elatæ, quemadmodum ſtriatæ omnes, ſed depreſſæ colore vario, ſunt enim ex albo cincreæ & ad liuidum accedentes. Labra teſtarum craſſa ſunt & tam arcte connexa, vt ſine vi non aperiantur, faciliuſque rumpantur teſtæ quam pateſiant, quod à Chamarum natura prorſus alienum eſt, quarum teſtæ hiant. Vnde eos errare cõ- ſtat (Bellonium taxat) qui hanc Conchulam pro Chamepeloride C exhibent. Hæc Concha arenæ modicum recipit per rimam, aquam fugitore quod illic ſitum eſt, rotundum & in ambitu ſinuoſum. Has Conchas Veneti Biuerones, & Piuerones vocant, Maſſilienſes Cloniſſas, Ligures Arſellas. De eadem hæc Bellonius. Regias aut baſilicas Chamas Galli Pelourdes, aut Peloridarum vocem accedentes dixerunt (Rondeletius mox Conchulam variam Gallice Pelourde nominat, & è luto erui ſcribit (Maſſilienſes Cloniſſas, Veneti Biueronos, Genuenſes Arſellas, Hiſpani Armillas: Anconitani, Rauennates, & Ariminenſes Pauerazos, quaſi paupercu- los nominant, quod illic nimium popularis, pauperibuſq; offerri ſolita ſit. A luto autem in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent: πηλὸς enim lutum eſt (Reprehendit hanc etymologiam Rondeletius, vt poſtea audiemus.) Alij dictas à Peloro monte Siciliæ volunt. Differt autem à Calcinellis (Chamis pipe- ratis) quod turbinatiori & grandiori corpore conſtent. Calcinellæ enim (quæ & Biuerazæ dicuntur) compreſſiore ſunt forma, teſta translucida ac multo quam Chamæleios teneriores. Media autem eſt inter aſperam & læuem conſtitutione & natura. Non enim ita horret vt aſpera: neq; ita glabreſcit vt læuis. Albo præterea ac fuluo emblemate diſtinguitur: vnde Capparozolam (Chamam læuem quoq; Capparozolam vulgo dici, alibi ſcribit, quæ quidem Veneriis Cappæ groſſæ & Rozzolæ vulgo dicuntur, ab eruditis quibuſdam illic Pelorides exiſtimantur, & à Græcorum vulgo hodie ὀρυκτοὶ dicuntur, hoc eſt foſſiles, nam in fundo ſeu limo maris à fodientibus eruuntur. Teſtam earum læuem & albam eſſe arbitratur Zoographus) dici puto, quod ex rubro ſubfulua ſit. Eius autem caro durior eſt quam læuium Tellinarum & Peuarazarum. Emollire aluum traditur. Sed & Diphilus copioſum bonumq; ſuccum gignere tradit, & ſtomacho gratum, nec facile excerni. Hæc Bellonius. Conchulæ rugatæ Rondeletij, aut eandem, aut plane ſimilem appoſuit hanc depictam Zoographus. Ex eodem genere eſt, à me adiecta alia.

Caput LII.

De Concha Rhomboide, vel muſculo ſtriato.

Qvam hic modo ex eodem Rondeletio repræſentamus. Veneti Muſſolo vocant; Græcorum vulgus Calagnone, apud Monſpelienſes ἀνώνυμος eſt. Falſo Βάλανον quidam (Bellon intelligit) vocant: nam nihil ſimilitudinis cum quernis glandibus habet; neque in ſaxorum rimis naſcitur, quod temere nonnulli aſſerunt, neque teſta læui contecta eſt, neque huius caro tenera eſt, neque palato grata, quod de balanis ſcripſit Athenæus, ſed dura, virus olẽs, atque inſuauis. Opinionem etiam eorum, qui Spondylum appellant, ſatis refellit teſtarum connexus: de quo in Spondylis dicemus. Huius nomen nullum equidem apud veteres reperijt: quare muſculum ſtriatum recte dici poſſe putat, quod teſta ſit muſculorum marinorum teſtæ ſimili, ſed ſpiſſiore ac firmiore. Præterea pars qua cohærent teſtæ, recta eſt, fere veluti in muſculis, altera A parte rotunda: recta fere inquam; dempto teſtarum capite, quod in angulum ſatis prominet, vt figuram rhomboidem ſatis apte tota teſta repræſentet, vnde cõcham rhomboidem proprie appellari poſſe putat. Ab angulo capitis teſtarum ducuntur paruæ ſtriæ, aliæ rectæ, aliæ obliquæ. Tota Concha nigricat. Dura eſt admodum carne. ſi cum aliis muſculis comparetur. Rara eſt hæc cõcha; quod in alto mari degat. Hæc ex Rondeletio. Bellonius, vt dixi, balanum Græcis dici ait, Latinis glandem. Balanos (inquit) in genere teſtatorum annumerauit Ariſtoteles. Naſcũtur vt Thytya, circa rimas cauernaſque ſaxorum quibus multum adhærent immobileſque ſunt, teſta læui contecti. Vulgus Græcum Calognones vocat: Veneti (apud quos frequentes ſunt, Mouſſolos, dum fortaſſe mytulos dicere ſtudent: Sunt enim his ſatis ſimiles. Porro quercinæ glandis formam habent, vnde & balani & glandes Græcis ac Latinis dicti. Sunt qui Spondylos Latinis vocari putent. Plinius vero ad diuerſa animalia vtrumque nomen transfert. Columella inter concharum genera annumerat. Paulus cõcharum genus condylos vocari ſcribit, quos tu fortaſſis Spondylos dixeris. Athen. a locis (inquit) ſortiti ſunt diſcrimina balani: quandoquidem in Ægypto optimi gi- B gnuntur, & ſuauiſſimi, tenelli, orique ac ventriculo grati: qui & ſuccum & alimentum præſtant copioſum. Decoctum eorum (vt produxit Xenocrates) aluum ciet: qui vero ſaxis non adhæreſcunt, acres ſunt ac medicamentoſi, magiſque aluum perturbant; atque vrinam minus concitant. Galenus eos in cibo præcipue commendat, qui eo loci prouehiunt, vbi aquæ marinæ admiſcetur fluuiatilis, ſaxiſque adhærent: ij namque (inquit) dulces & habiliores, plenioreſque copioſum præbent ſuccum, quo & abunde nutriunt, aluumque promouent, ori ac ſtomacho pergrati, teneriorcmque habent carnem & vrinam cient. Hæc Bellonius, quorum ea quæ ex Xenocrate ac Galeno recitat, referenda ſunt ad veros balanos; de quib. nos poſtea. Iconem vero Bellonij omiſimus nequaquam; quia, vt vides, diſſimilis eſt illi quam Rondeletius exhibuit; diuerſaque ab iis quas ego hic à me obſeruatas depinxi. Bellonij cõcha teſtis eſt breuioribus & obtuſioribus, non ita in anguſtum ab altera parte exeuntibus, Zoographus eiuſdem generis pinxit hanc etiam concham Venetiis ad viuum effictam hac forma. Conchis iſtiuſmodi generis addi poſſunt, quas hic ego addidi à nemine etiamnum pictas. In priori pars quæ cohæret teſtæ; recta eſt vt in C muſculis, dempto teſtarum capite, quod in angulum ſatis prorumpit vt merito rhomboides dici queat; altera pars rotunda eſt. Ab angulo quem dixi ſtriæ ſunt, & rectæ & obliquæ. Tota concha nigricat, partim ferruginea eſt: intus candicat. Picta eſt pars conuexa, & concaua. Alia minor eſt, ſubhirſuta in quodam loco more muſculorum, cætero excepta magnitudine ſuperiori fere ſimilis. Addidi præterea bina alia Concharum rhomboidum genera, coloris ferruginei; fere ad roſeum inclinantis: vtraque etiam hirſuta eſt, prior autem vndiquaque, altera inferius tantummodo: priori plures ſunt faſciæ nigricantes: in altera tres tantum, eæque ferrugineæ: poſtremo in capite differentia eſt penes magnitudinem, vt pictura repræſentat.

Nominis ratio. *Balani vt naſcantur.* *Icon Bellonij diſſimilis à Rondeletij.*

Caput LIII.

De Conchis Læuibus.

D Poſt Conchas aſperas, ſtriatas, rugatas, quas iam executi ſumus, agit Rondeletius de læuibus, & non ſtriatis, quoniam communis præceptor a Ariſtoteles eas eo modo diſtinxerit, diuiſeritque. Ἔτι δ' αὐτῶν (inquit) τῶν ὀστρακοδέρμων διαφορὰ πρὸς ἄλληλά ἐστι, τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὴν, καὶ μῦες καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι γαλάδες. Τὰ δὲ τραχέα οἷον τὰ λιμνόστρεα καὶ πίνναι, καὶ γένη κογχῶν ἔνια, καὶ κήρυκες, καὶ τούτων τὰ μὲν ῥαβδωτά ἐστιν οἷον κτεὶς, καὶ κογχῶν τι γένος, τὰ δὲ ἀρράβδωτα, οἷον αἵ τε πίνναι, καὶ κογχῶν τι γένος. Quem locum Gaza iudicio Rondeletij non ſatis expreſſit hoc modo. Ipſarum etiam teſtarum magna varietas: nam aliæ læues, vt vngues, Mytuli, & Concharum quædam, quas galadas appellant, Aliæ ſcabræ, vt Oſtreæ, Pinnæ, & Conchæ nonnullæ & Buccina: quædam etiam pectinatim diuiſæ, vt Pectunculi & Concharum nonnullæ. Ariſtoteles teſtas diuidit in læues & aſperas: rurſus aſperas, in virgatas & non virgatas. Sunt igitur (inquit Rondeletius) teſtæ quædam aſperæ, & nõ virgatæ, vt pinnarum teſtæ. Sunt quædam aſperæ & virgatæ, vt Pectinum teſtæ, quare ſic vertendum fuerat: Teſtarum magna eſt varietas, aliæ enim læues ſunt, E vt vngues, Mytuli, & Conchæ quædam quæ galades nominantur: quædam aſperæ; vt Limnoſtrea & Pinnæ & Conchæ nonnulæ. Et aſperarum quidem aliæ ſunt virgatæ, vt Pecten, aliæ non virgatæ, vt Pinna. Hactenus Ariſtoteles, qui virgatas teſtas appellat, non ſimplicibus lineis aut tuberculis, ſed virgis elatis & ſtriis aſperiis, de quibus & de aliis aliter aſperis iam diximus. Læuium inter ſe differentia eſt à magnitudine & paruitate, à craſſitudine & tenuitate teſtæ, à colore. Quædam enim totæ nigræ ſunt, quædam albæ, quædam nigris lineis diſtinctæ, aliæ purpureas, tranſuerſas & rectas lineas habent: de quibus deinceps.

a Lib. 4. hiſt. c. 4. *Concharum diuiſio.* *Gaza lapſus.* *Læuium differentia.*

CAPVT LIV.

DE CONCHA GALADE, ET *Concha nigra Rond.*

COnchæ γαλάδες (inquit) Latinum nomen nullum inuenerunt quare Gaza Latino (Græco potius) nomine vſus eſt. Has inter læues numerat Ariſtoteles, vt ſuperiori capite protulimus, fortaſſe à lacteo colore dictæ ſunt γαλάδες. Sunt enim candidiſſimæ, maximæ, & læuiſſimæ. Nonnullæ parum purpuraſcentes, quædam flaueſcentes reperiuntur, ſed intus omnes candidiſſimæ ſunt. Caro alba eſt, dura, concoctu difficilis, ſuccum craſſum gignit, ius ex his aluum mouet, ſi per ſe coquantur, vel ſine multæ aquæ admiſtione. Satis raro capitur. His Conchas nigras opponimus, quas propria pictura nō egere exiſtimauimus, quod ſuperioribus plane ſimiles ſunt, niſi quod intus & foris nigricant, caro quoque minus candida eſt. Vtraque non admodum concaua eſt, & teſta vna cauitate ſua alterius apophyſim recipiente firmi colligantur. Hæc ille poſita hac icone.

Etymon. Color. Caro.

CAPVT LV.

DE CONCHA FASCIATA *eiuſdem.*

SVperioribus duabus ſimilis eſt Concha, quam hic repræſentamus ex eodem Rondeletio, niſi quod paulo latior eſt, quod læuibus videtur peculiare. Præcipue quinque veluti faſcias latas à latere ad latus ductas habet, iis ſimiles, quibus puellæ noſtræ (inquit) capillum redimere ſolent, quas vittes appellant, id eſt, vittam, vnde & hanc Concham coquille vittade nuncupant. Inde Latine faſciatam vocauimus, non inepte, vt arbitror. Teſta eſt admodum læui, dura, marmorea. Hæc ſucco & ſubſtantia à ſuperioribus non differt. Huic ſimilem plane adiungimus, quam ob id peculiariter non depinximus. Differt tantum lineis purpuraſcentibus, quas per tranſuerſum ductas habet à ſummo ad imum, aliæ, partim flaueſcentes, partim albas, intus tota violacea eſt. Teſta eſt læuiſſima, ſi qua ſit alia tenuis. Vna linea caua alterius teſtæ longam apophyſim excipit, & ſic arcte colligantur. Sic ille. Adieci hic duas alias icones. Prior nullam habet aſperitatem & vndiquaque leuis eſt, candida, ſed nigerrimis faſciis adornata, vt pictura indicat. Altera Concha ſiue forte chama tota candicat, faſcias habet tres nigricantes, vt icon demonſtrat. Huc denique pertinent tres iſtæ poſtremæ, quarum binæ roſeo, ſubcæruleo & albo variant, & velut denticulos inter zonas habent violaceos. Tertia denticulis carens, ab vno latere coloris eſt ferruginei, cætera cinerea, ſtriis & faſciis fuſcis.

Etymon.

CAPVT LVI.

DE CONCHA CRASSÆ TEſtæ, & *Conchis variis.*

ROndeletius eiuſmodi Concham, quam iam ex eo depinximus, à Galade, & chama aſpera, neque vita aut ſubſtantia differre ait, ſed craſſitudine tantum teſtarum: differunt tamen etiam ratione faſciarum, quæ in illis rariores & latiores ſunt, in his plures, & vnica linea tantum conſtantes. Hæ præterea lineis aliquot à latere ductis diſtinctæ ſunt, nihilominus tamen læues. Ex his vſtis & in cinerem redactis Rondeletius præſtantiſſimum antiſpodium fieri ſcribit, quod in Spodij veri vicem commode vſurpatur. Fierique ex his dentifricia & exſiccantibus admodum medicamentis vtiſſime admiſcentur, fieri denique ex iiſdem calcem. Ego huic Rondeletij figuræ quinque alias addidi, licet fere diſſimiles: craſſas enim teſtas habent. Prior faſcias habet nigras, interualla vero partim candicant, partim purpuraſcunt, ſicut etiam lineæ quædam eodem colore decorantur. Intus tota candicat. Altera lineis per tranſuerſum ductis, nigris: intus candida. Tertia denſam admodum & opacam habet teſtam colore nigro in ſuperiori & anguſtiori parte: cætero ſubrubet & ad ferrugineum vergit. Quarta multo præcedentibus craſſior, nigra infra, candida ſupra: faſciæ infra denticulatæ ſunt. Quinta ſecundæ quodammodo ſimilis eſt. Similis vero in primis Rondeletij iconi eſt muſculus eiuſdem, vt proprio loco videre licet, ſed is teſtam habet tenuem & ſubtilem: Craſſas etiam teſtas habent binæ iſtæ Conchæ nigro, albo & ſubrubeo variæ, vti quoque iſtæc clathrata, colore fere ſubroſeo: craſſiſſimam vero omnium clathrata poſtrema colore tota ferrugineo.

CAPVT LVII.

DE CONCHA TENVIS *teſtæ.*

TEnuis teſtæ Concham nominare libuit eiuſmodi Concham à teſtæ tenuitate ac fragilitate. Genuenſibus Datteri dicuntur, forte quod Dactylorum more inuicem hæreant. Vnde ex Mytulorum genere eſſe apparet. Extra colore ſunt fœdo, lutulento, cinereo, intus argenti modo reſplendent. Pinguntur hic aliquot inuicem adhærentes, atque vna ſeparatim aperta, quo modo alas auium exprimunt. Debeo hoc Conchæ genus Bernardo Caſtelletto Genuenſi, cuius viri humanitatem & indefeſſam ſtudioſos iuuandi voluntatem nunquam ſatis laudare poſſum.

CAPVT LVIII.

DE CHAMIS IN *genere.*

SYNONYMA.

Χήμη Suidæ oſtrei genus eſt. Alibi vero χημαὶ ab eo exponitur ὁ ἰχθύς, id eſt, piſcis, ſed corruptum eſſe tum vocabulum, tum interpretationem arbitratur Zoographus: quoniam χήμας boni authores paroxytonum ſcribunt in accuſandi caſu multitudinis, non pro piſce, ſed pro Conchis. Varino χήμη, eſt χάσμη, id eſt, oſcitatio. Plinius ſane Conchas Margaritarum pandere ſe dixit, quadam oſſitatione. Vtrumque fieri videtur à verbo χαίνειν, vt à χέω, χαίνω enim, χῶ quod eſt χωρῶ (hoc eſt capio) fit χαίνω, ſecundum Euſtathium χραίνω, ῥῶ ῥαίνω. Ab eodem verbo χῶ fit ſecundum Euſtathium etiam χήμη, τὸ ὄστρεον, ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι vt patet (inquit) ex Athenæo. Sed videri poteſt (vt Zoographus indicat) Chamæ à verbo χῶ deriuari in vtrauis ſignificatione: hoc eſt, ſiue quoniam hiant, ſiue à capacitate. Caua quidem, & capacia omnia, hiare videntur: ſicut & caua inanimantium ora hiant, cum accipere aliquid auent: & licet Conchæ omnes, tum cauæ, tum ad capiendum aptæ ſint, Chamis tamen priuatim hoc nominis contigit, forte tanquam maiuſculis, & capacioribus. Galenus in Gloſſis χήμην χεραμίδα, κοιλοτέραν κόγχην καὶ μείζονα: nimirum pro vaſis genere, capaciore, quam Concha communis ſit. Cæterum pro χεραμίδα (χηραμός, vel χηραμίς, nihil quam cauernam ſignificat) legerim ego (inquit) κεραμίδα, hoc eſt figlinam, vt Concha figlina (à figulo facta) maior intelligatur, quam marina, & naturalis Concha, nam in eodem libro, ſic habet Galenus, κόγχην κεραμίδα, ἀδὲν πλέον δηλοῖ τῆς κεραμίδος: hoc eſt, Concha, ceramis idem, quod ceramis ſimpliciter ſonat. Sic & latine figulinum, aut figlinum ſimpliciter dicas nihil intereſt. Hæc Zoographus. χημεία interpretantur alchymiſticam, quam vulgo chymiſticam, liqui argenti, & auri præparationem, quaſi a chamis, & liquoribus vel alchymiſticam artem nominant: quaſi à chamis, & liquoribus quos parat, nomen hoc tulerit. Sed χημεία cum ἦτα habeat in prima, aliunde dicta fuerit, forte quod vaſis illis, quæ vulgo crucibula nominant, fundendis metallis idonea, ſubinde vtatur. Hæc enim χήμας, & χήμας κεραμίδας vocari. Latine efferri poteſt Chama, aut Chama, aut Cheme, & diminutiuum, chamula, vt à Concha conchula. Apud Plinium compoſita videntur chameleos, chamepeloris, & cæt. quæ quidem Græca ſunt, & Græcis in compoſitione non vſitata, quod ſi quis ita voluerit vti, caſus obliquos etiam ex integre inflexis componat, vt chameleon dicat, & chameleas, &c. non vt quidam recentiores chameleon, & chamæleos, inepte. Sed omnino præſtabit diuiſis vocabulis efferre. Chama fœmininum eſt, λεῖος, id eſt, læuis, communis generis, Attice: communiter maſculinum eſt, & fœmininum facit λεία, quare, & χήμη λεῖος, & χήμη λεία recte dixeris. Gaza non modo Chamam teſtaceum animal hiatulam conuertit, ſed etiam Chamem piſcem alicubi ſimiliter. Nos Græca vocabula retinere præſtiterit. Plinius etiam aliquando cluſiles mordaceſque Conchas, ceu mitulos vocaſſe videtur. Scribit enim in purpurarum naſſis eas ineſſe, quod Oppianus de Strombis, & chamis, ait. In exiguis naſſis inquit:

Στρόμβους συγκλείσαντες ἅμα χήμησι τίθενται.

Bellonius vulgus Gallicum in chamis nominandis, cum Italico conuenire tradit: ſiquidē noſtri, inquit, maiores chamas des flammes, minores vero des flammettes nominant, quod cum iure incoctæ, non ſecus ac piper fauces, & os inflammare ſoleant. Italicum vulgus maiores chamas Peuerazas, quaſi piperatas, nominat: minores vero Peueronos, quod piper haud tantopere redoleant. (Rondeletius conchulas rugatas, quas ſupra exhibuimus, à Venetis Piueronos dici ſcribit.) Harum enim è mari recens aduectarum carnem quicunque paulo liberalius deguſtauerit, quendam ſaporem in eis gratum, ſed gulam prouocantem, ac piper redolentem comperiet. Cæterum, quæ chama Latinis dicitur, eadem Latinis cappa, Gallis autem coquille appellatur. Alias autem his congeneres Itali addito cognomento cappas ſanctas, capperozolas, cappas longas, & huiuſmodi vocabulis nominant, de quibus eſt ſeorſim diſſerendum. Hucuſque Bellonius. Et in ſequenti capite de piperata chama rurſum: Chamam piperatam Veneti Beuerazas, vel peuerazas vocant ad diſcrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Sed ſi vel Beuerazæ, vel peuerazæ dicuntur, quod fauces inflamment, & piper redoleant, vt ille vult, cur eſt itaque, quod pipere condiantur: hoc enim eſſet oleum addere igni: quamobrem ita dictas puto, quod piper pro condimento, eis adhibeatur. Zoographus Germanice Muſcheln dici poſſe ait: attamen id nomen nimium patere: contrahi autem, ſi differentiam addamus, ita vt Conchæ propriæ dictæ, cognominentur rotundæ, runde Muſcheln: chamæ vero longæ, lange Muſcheln. Licereque & Italos imitari, Pfeffer Muſcheln: vel etymologiam Græcam, Gynmuſcheln, (vel euphoniæ gratia, n in m mutando Gym Muſcheln,) nam gynen, vel ghinen nobis, inquit hiare eſt, verbum (vt apparet) à Græco χαίνειν deſumptum. Spartianus Oſtreas, & Liotreas cum dixit in Heliogabalo, chamas tracheas, & chamas leas intellexit, inquit Hermolaus, etiamſi lithoſtreæ ſcriptum erat: id ex Athenæo ſumitur, qui ait, chamas Oſtrea tracheas quandoque dictitata.

Nominis ratio.

Pro vaſis genere.

Hiatula.

GENVS. DIFFERENTIÆ. *forma.*

SVper Chamarum diuerſitate hæc omnia nobis reliquit Ælianus: Chamæ marinæ, & variæ & multiplices ſunt: aliæ aſperæ, aliæ leues; quædam digitorum compreſſu confringuntur: aliæ vel ſaxo ægre conteruntur. Quædam ipſarum nigerrimę ſunt, nonnullæ argentei coloris ſimilitudinem gerere videntur, aliæ vtroque colore mixto inſignes. Ac quemadmodum earum eſt varium & multiplex genus, ſic multas, & diuerſas ſedes habent. Quędam enim in littoribus diſperſæ iacent in arena, vel in limo quieſcunt. nonnullæ ſub algam ſubiiciuntur, aliæ in limo commorantur: aliæ ſaxis tanquam mordicus adhærent. Æſtiuo tempore, cum incipit meſſis, in Iſtrico mari gregatim natant, & leuiter feruntur, cum ante id tempus ſua ſibi mole graues efferri non poſſent. Euri, Boreæ, & Auſtri idcirco fugientes ſunt, quod eos ventos ferre non poſſint. Contra ex tranquillo mari mirifica voluptate afficiuntur, & Fauonij mollibus auris afflari gaudent: eamque ob rem in latebras abditæ, & ſuis conniuentes teſtis, cum à tempeſtatibus mare ſentiunt conquieſcere, & Fauonium flare, tum relictis ſedibus, ad ſummam maris aquam natant, & apertis teſtis eminent, (ſic tanquam, vel ſponſæ è thalamis prodeunt, vel roſæ ad Solis radios exporrectæ ex inuolucris, ſeu calycibus ſuis erumpunt;) & quieſcentes ventum expectant placidum, ac ſecundum, qui ſi contigerit, alteram Concham ſubſternentes, alteram erigentes, hac pro velo, illa pro naui ad nauigandum vtuntur, vt ſi eas procul videas, ſic per tranquillum mare natantes, claſſem nauium exiſtimes. Quod ſi nauem ad ſe accedere ſentiunt, aut belluæ impetum, aut valentioris piſcis natatione metu perculſæ contractis vno impetu teſtis, frequentes delabuntur, & occultantur. Hæc omnia Ælianus. Athenæus quoque varias differentias ponit in tertio, Hiceſius, Eraſiſtratus (inquit) Chamarum alias dicit vocari aſperas, alias regias; aſperas quidem mali eſſe ſucci, pauci excrementi, facile excerni, ipſis pro eſca eos vti qui purpuras piſcantur. Læuium autem præſtantiæ differentias magnitudine æſtimari. Et aliquanto poſt ex Diphilo: Chamarum craſſiorum (χημῶν δὲ τῶν παχειῶν) quæ paruæ ſunt, & tenui carne (Oſtrea vocantur) ſtomacho gratæ ſunt & excretu faciles. Craſſas vero quas & regias & pelorias appellant, multum nutriunt, difficile excernuntur, boni ſunt ſucci, ſtomacho conueniunt, præſertim magnæ. Priore loco chamæ in aſperas, & regias diuiduntur; videnturque læues pro regiis accipi. Poſteriore in craſſas paruas & craſſas magnas, quæ cum læuibus eædem videntur. A Plinio ſpecies hæ numerantur, Chametrachea, chamæleos, chamæpelorides, generis varietate diſtantes, & rotunditate, chamæglymerides. Rondeletius ita diſtinguit; vt chamarum aliæ læues ſint, aliæ aſperæ. Læuibus chamæpelorides, & chamæglycymerides ſubiungit. Quid vero chamis ſit proprium, quo a Conchis quibus in multis ſimiles ſunt, diſtinguantur, ſic inquit idem Rondeletius Athenæus, τῶν δὲ χημῶν μνημονεύει. Ἴων ὁ Χῖος ἐν Ἐπιδημίαις, καὶ ἴσως οὕτως ὠνόμασαι τὰς κογχύλας παρὰ τὸ κεχηνέναι: id eſt, Chamarum meminit Ion Chius in Epidemiis, quæ fortaſſis χῆμαι à Græcis nominatæ ſunt ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, id eſt, ab hiando. Id etymum ſecuti quidam Hiatulas latine appellant: ſed cum eadem voce etiam channæ nuncupentur, quæ à Chamis maxime diſtant, vt in priore operis noſtri parte oſtendimus, tutius eſſe puto Græca appellatione vti, Plinij exemplo, à quo chamæ nominantur, & chamæ pelorides, & chamætracheæ atque aliæ eiuſdem generis. Chamæ igitur, etſi Concharum generi ſubſint, hoc tamen à cæteris Conchis diſtabunt, quod ſemper hiant, & teſtas apertas habent. Quod ad formam earum attinet, cum tanta ſit earum varietas, & tam parum certas, & diſtinctas notas nobis ſuper eis veteres reliquerint, doctiſſimus Rondeletius, certe aliquid de iis velle ſtatuere, perdifficile eſſe recte quidem iudicauit, cæterum non erat propterea temeritatis, ac immodeſtiæ accuſandus Bellonius, quem (vt ſolet) tacite mordet, quod pro chamis Concha ſpeciatim dictas vſurparit: nam & veterum quidam id fecere, vt Galenus in Gloſſis, κόγχον. τὴν κόγχην τὴν χήμην dixit: idque Varinus repetit: apud quem alias etiam quemadmodum quoque apud Heſychium Conchas inuenio interpretari χήμας: Idem Rondeletius in capite de chameleia: Chamas eaſdem eſſe cum læuibus Conchis, quæ γαλάδες dicuntur, falſum eſſe ait, quoniam Ariſtoteles (cuius verba ſupra citauimus) à Conchis chamas ſeiunxit. Sed Ariſtotelem aliquis dixerit (inquit Zoographus) Conchas à chamis diſtinxiſſe quidem, ſed ſpecie potius, quam genere, & nihil prohibere, idem nomen tum generi toti, tum ſpeciei ſub eo vni attribui; vt inualidum hoc Rondeletij argumentum ſit. Cum itaque vix vnam nobis notam reliquerint antiqui, qua chamas in Conchis diſtinguat, Marcellus Virgilius Græce, & Latine peritiſſimus in ſuis in Dioſcoridem commentariis, ab iis abſtinuit, earundem diſtinctiones peritioribus relinquens. In genere (inquit) minorum oſtreorum chamæ ſunt; tanta cum aliis affinitate, vt facile in antiquis ſcriptoribus confundatur earum hiſtoria. Nihil difficilius in tota huiuſmodi rerum commentatione, quam in appellationibus his concordem veterum hiſtoriam oſtendere. Ob id peritioribus relinquemus. Hactenus Marcellus. Quapropter minime etiam miratur Hermolaum Rondeletius, virum optimarum rerum cognitione præſtantem in ſuis in eundem Dioſcoridem corollariis de oſtreis, & conchyliis pauciſſima ſcripſiſſe, copia & varietate eorum, vt opinatur, deterritum. Ego à Conchis, hiantibus oris diſcerni chamas exiſtimem, cuius opinionis quoque fuiſſe videtur Andreas Matthiolus; qui ſic nobis de eiſdem ſcriptum reliquit: Quanquam chamæ inter cætera Conchyliorum genera longa deſcriptione ab Athenæo referuntur: nihilominus tamen tot huiuſmodi teſtaceorum habentur ſpecies (vt non facile ſit eas inter ſe diſtinguere. Cæterum præter cæteras Conchas id ſibi peculiare aſciuere chamæ, quod plerumque in littore hiantes inueniuntur. Idcirco eas recte chamas dici poſſe putauerim, quæ in marinis oris, pandentes ſeſe, læui teſta contectæ reperiuntur. Harum quam plurimas ipſe vidi in Adriatici littore. Verum quoniam nulla alia facultate ſunt præditæ, præter eas, quibus & reliqua Concharum genera commendantur; ideo non eſt, vt plura de his dicamus. Hucuſq; ille. Quemadmodum vero hient chamarum genera, in ſingularum fere hiſtoria patebit.

Lib. 15. c. 12. Chamarum varietas.

Gregatim natant.

Ventos quos refugiant.

Cautio, & ſagacitas naturæ.

Differentia ex Athenæo.

Differentia ſecundum Rondeletiũ.

Chamæ nomen à Latinis vſurpandum.

Bellonius defenditur.

Hermolai laus.

A Conchis oris hiantibus diſcerni Chamas.

VSVS IN CIBO.

CHamæ Epheſiæ commendantur ab Archeſtrato; vt & mituli (μύες) ab aliis: de quibus Hiceſius: Mituli (inquit) Epheſij, & ſimiles eis ſucci bonitate, vt pectinibus præſtant, ita inferiores ſunt chamis. Athenæus aluum ſimul & vrinam ciere ſcribit è conchyliis præcipue mitulos, oſtrea, pectines, chamas, Dioſcorides vrinæ non meminit, ſed chamarum aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum vis aluum mouere ait, & cum vino aſſumi. Braſauolus chamas dicit eſſe paruas Conchas, quæ paſſim peuerazæ vocantur; & ex his, vel tellinis, (quæ vulgo peueracinæ) vel illis, quæ cauæ vulgo vocantur, circiter triginta in quatuor aquæ vncis ebulliri, vt ab ipſis aqua marina exeat, quæ aquæ miſcetur: poſtea cum decoctæ fuerint, ius in cyathum fundi, & optimi vni dimidio cyatho addito, bibi: idemque ius ſolum ſine vino præſtare: atque id non ſolum ratione ſalſedinis vel aquæ marinæ, ſed quia concharum etiam ſubſtantia emollientem quandam naturam habeat. Sic fere ille.

Aluum, vt mouent.

CAPVT LIX.

DE CHAMIS IN *ſpecie.*

ET PRIMVM.

DE LAEVI.

CHameleia à teſtæ læuitate (inquit Rondeletius) nomen inuenit. Teſta duplici conſtat, Conchis læuibus, quæ galades dicuntur, ſimilis eſt. Ab his teſtarum fragilitate differt: digitorum enim compreſſu frangitur facile, quod in Conchis, & pectinibus non euenit. Intus & foris candidiſſimæ ſunt, caro quoque intus candida, in qua duo foramina cernuntur: alterum os eſt, alterum excrementi meatus, vtrumque ſinuoſum eſt, vt dilatari, & conſtringi poſſit, hoc ad attrahendum aquam, illud ad reiiciendum excrementum. Habet & μήκωνα, vt Conchæ cæteræ. Latere magis protuberante ſemper hiat. In arena cum tellinis capitur, qua de cauſa ſæpius aqua pura elui debet, ad arenam expurgandam, qua expurgata dulcis eſt, & tenera, alioqui vix edi poteſt. De eiſdem Bellonius ſic ſcripſit. Omnium Concharum albiſſimæ ſunt, quas Chameleias Græci vocauerunt: Galadæ autem Ariſtoteli (vt reor) dicuntur. (quam opinionem reprobat Rondeletius, cuius Concham Galaden ſupra depinximus. Tantam magnitudinem adipiſcuntur in Oceano, vt quaternorum digitorum latitudinem ſenorum vero longitudinem exuperent. Quæ res multò perſpicacius innoteſcet ex iis, qui à Diuorum Iacobi, aut Michaelis perſolutis votis redeuntes, teſtas ea qua dixi magnitudine de ſuis pileis appendunt. Frequentius Romæ, quam in quauis alia vrbe diuenduntur cum tellinis, ac pectinibus: magnitudine quidem iuglandis, corpore fere orbiculari, glabro, fragili, pellucido, rotundo, labris ac teſta tenuibus, læuibus, non autem denticulatis. Facile à calido tanguntur: quamobrem mox hiantes ſua labra pandunt: quo fit vt parum diu abſint à mari, quin exanimentur, læuique illiſu frangantur: ſuam quoque aquam facile amittunt, multaſque arenulas recipiunt, à quibus quod elui difficile poſſunt, vulgo reſpuuntur: Sed recentes, & adhuc viuæ, tellinis certe poſthabendæ non ſunt. Indigenę caparozas vel caparozolas vocant. Nam cappæ nomine Itali chamas intelligunt. Moueri autem à ſe chamæleias, ac ſedem in littore mutare, compertum habeo, quæ res ei innoteſcet, qui has in vaſe aqua oppleto immer-

Deſcriptio. Caro. Os. Excrementi meatus. Papauer. Vbi capiantur. Galadæ quæ. Magnæ in Oceano. Caparozæ. Sedem mutant.

immerſerit, quod Veneti plerumque faciunt, vt minus exanimes ſeruent, neve arenis conſpurcentur, aut deteriores euadant. Aëtius Dioſcoridem, ac Galenū ſecutus, chamulas vocauit. Chamarum (inquit Dioſcorides) conchularumque exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet: quæ tamen appellatio non minus patet, quam Oſtreorum. Omnia enim teſta conteſta comprehendit: quin etiam pro teſta ipſa nonnunquam accipitur. Conchylia Plinius medicus lib. 5. cap. 1. appellat. Nihil (inquit) ex eis, quod pingue eſt ſumant, vt Iſices, pectines, & Conchylia. Aëtius lib. 2. Minorum (inquit) erinaceorum & Conchularum, vetuſtorumque gallorum iura ventrem deiiciunt. Porro Conchylia quædam Herodotus in montibus Ægypti naſci, ac procreari tradit. Hucuſque Bellonius, ſed iconem non exhibet. Habebis itaq; hic prius chamen læuem Rondeletij. Addo ego aliquot alias ſpecies, inter quas priores candidæ ſunt, ac inter eas prior quinque habet faſcias, minutiſſimaſq; alias quaſdam ſtrias. Altera diaphana eſt, maioreſque habet ſtrias. Eædem in tertia magis ſunt euidentes. In quarta ſtriæ illæ non ſunt tranſuerſales, ſed per longitudinem. Quæ ſubinde datur, colore eſt nigro, altera ſubflauo, vtraque lineis tranſuerſalibus. Aliæ quoque tres albæ ſunt. Earumque prior in ſummitate nonnihil poſſidet flauedinis, altera nonnihil coloris caſtanearum, tertia tota candida, ac diaphana. Addidi præterea multas alias admodum puſilias, quarum quatuor priores albæ ſunt: ſed aliæ craſſioris teſtæ, aliæ tenuioris, aliæque diaphanæ, aliæ denſæ. Inter quinque alias, quæ ſequuntur, prima etiam albicat, & lineas habet admodum exiles eiuſdem coloris; altera item alba oras habet caſtanei coloris, tertia lineas habet nigras: quarta Rondeletij chamam imitatur, ſed minor eſt, & plures habet lineas: quinta caſtanei eſt coloris, cum faſciis quibuſdam albis, vt icon oſtendit. Quatuor aliæ quæ inſequuntur, non omnes eiuſdem ſunt coloris. Prima enim, & ſecunda flaueſcunt, tertia & quarta, albo nigroque variant. Poſtremi quaternarij duo lineas habent rectas more pectinum: duæ alteræ omnium poſtremæ albæ, eo modo, vt vides, variant.

Capvt LX.

De Chama piperata. *Bellonij.*

CHamam piperatam (inquit Bellonius) Veneti Beuerazas, vel Peuerazas vocant ad diſcrimen maiorum, quas Biuerones appellant. Paluſtre eſt concharum genus in cœno degens, quod Anconitani, & Rauennates chalenam, vel chalcenam, nomine à chamula detorto vocitant. Biueroni autem dicuntur, vel quod ob piperis ſaporem ſitim excitent (nos hoc redarguimus ſupra) vel quod illa perpetua bibant, neque diu ſine aqua ſeruari poſſint, atque in forum allatæ, & aquæ immerſæ, geminam atque oblongam exerant ligulam, vt Cochleæ modo perpetuo ſitientes moueri percipiantur. Supra modum fragiles habent teſtas, læues ac compreſſas, non autem vt aliæ Conchæ orbiculares: verum vſque adeo tenues, vt tranſpareant. Cardinibus non iiinguntur inuicem infarctis, ſed neruo vt oſtrea. Labra non habent crenata, ſed læuia, magiſque in rotunditatis ambitum circinnantur, quam tellinæ.

Capvt LXI.

De Chama nigra, ſive *glycymeride eiuſdem Bellonij.*

EST & alia læuis Chama (inquit idem Bellonius) à cæteris hoc diſtans, quod cum læuis ſit, tamen & robore teſtæ cum aſpera facile certare poteſt. Cloniſſa quidem maior eſt, & plerunq; nigricat. Cardinibus quoque, quibus valuas coniunctas habet, à prædictis etiam differt.

Præterea non ita vt plurima læuis in rotunditatem turbinatur, nec vt Peloris plana eſt. Crenas haud ita profundas in labris habet. Quum autem Ælianus in chamis quaſdam eſſe nigras, ac reliqua genera alba eſſe protulit, hancque vnicam pro maiore teſtæ parte nigricare videam, facile mihi fuit coniicere, hanc Æliani chamam eſſe, ac fortaſſis antiquorum glycymeridem. Nam & Peloride maior eſt, & dulcior: neque piperato guſtu percipitur. Hactenus Bellonius. Cæterum Rondeletius chamam nigram à glycymeride diſtinguit, & longe alias quam Bellonius, chamas depinxit, vt iam patebit.

Capvt LXII.

De Chama nigra. *Rondeletij.*

ÆLianus Chamas marinas varias, & multiplices eſſe tradit: nam aſpera ſunt, inquit, aliæ læues: & hæ quidem digitorum compreſſu confringuntur, illæ vero vel ægerrime conterūtur. Quædam ipſarum nigerrimæ ſunt: nonnullæ argentei coloris ſimilitudinem gerere videntur.

Ac quemadmodum earum eſt varium, & multiplex genus, ſic multas & diuerſas ſedes habent. Ex his colligunt nonnulli (inquit Rondeletius) chamas pro Conchulis accepiſſe, quæ colorum varietate à ſeſe diſtant, ſed non recte, vt ego quidem ſentio: nam ſunt vt Conchulæ, ita chamæ variæ, albæ, nigræ, ex albo rubeſcentes, aliæ fractu faciles, aliæ difficiles. Idem de Cochleis, & pectinibus vere dicitur. Quare inepte fecerunt, qui Concham nigram (Bellonium taxat) pro chama nigra exhibuerunt, cum Conchæ rotundiores chamis eſſe ſoleant, neque hient; chamæ vero teſta ſunt longiore, qualis chama nigra, quam hic proponimus, teſtis oblongis, læuibus, duris, ſpiſſiſque ac veluti marmoreis. *Contra Bellon.*

Capvt XLIII.

De Chama glycyme- *ride eiuſdem.*

CHamarum generi γλυκυμερίδες accedunt, Plinij & Macrobij teſtimoniis. Chamæ glycymerides (inquit Plinius) quæ ſunt maiores, quam pelorides. Macrobius in cœna adiiciali Lentuli flaminis appoſitas fuiſſe dixit, & ne quis eaſdem eſſe pelorides, & glycymeridas exiſtimet, maiores ſcilicet chamas, legat Macrob. lib. 3. Saturnal. Ante cænam, inquit, Echinos, oſtreas crudas quantum vellent, peloridas, Spondylos, &c. Paulo poſt alia edulia enumerans, glycymeridas, vrticas, &c. Sunt autem glycymerides dictæ à dulcedine, vt opinor, quod ſapore ſint dulci, minuſq; ſalſo, quam reliquæ. Sunt qui glycyamaridas vocent, quaſi ex dulci amaras. Quod ſi ita ſit, compoſitum nomen ex Græco, & Latino fuerit, quam compoſitionem improbat Quintilianus: Glycymerides igitur chamæ ſunt maiores, quam pelorides teſta oblonga, mytulorum fluuialium teſtæ modo, ſed duriore, & ſpiſſore, rugoſa, non tamen ob id aſpera, ex albo ruffeſcente, carne & ſucci bonitate peloridi ſimiles. Eaſdem eſſe puto cum iis quas pelorides maiores Athenæus vocat. Hermolaus Barbarus coniicit apud Plinium poſt verba hæc, Chamæ glycymerides, quæ ſunt maiores, quam Pelorides, pro colycia, ſiue coryphia, legendum corycia ex Athenæo, qui ſcribit Conchas quaſdam à Macedonibus vocari κορύκους, quas Athenienſes κριοὺς nominant. Sed vt apud Plinium legendum ſit, non potes corycia ad chamas glycymeridas referre: ſic enim conchas aſperas vocari ſcripſit ex Hegeſandro Athenæus. Ἡγήσανδρος δ' ἐν ὑπομνήμασι τὰς τραχείας φησὶ κόγχας ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κορύκους καλεῖσθαι, ὑπὸ δ' Ἀθηναίων κριούς. Hegeſander in commentariis, ait Conchas aſperas à Macedonibus vocari corycos, ab Athenienſibus κριοὺς, id eſt, arietinas. Hæc itaque ille exhibita hac icone; cui ego binas haſce addidi multo quidem maiores, ſed cætera non multum diſſimiles, quanquam capite differre quodammodo videantur. *Etymum.* *Deſcriptio.*

Capvt XLIV.

De Chama Pelo- *ride.*

DE hoc Chamarum genere inter Bellonium & Rondeletium non conuenit. Ego quæ vterque de eo ſcripſit, adferam, cum præterea quod dicam, non habeam Peloridas Athenæus, (inquit Rondeletius) vno loco à Chamarum genere ſegregaſſe videtur ex ſententia fortaſſe Philylij. Αἱ δὲ πελωρίδες ὠνομάσθησαν παρὰ τὸ πέλωρον· μεῖζον γὰρ ἐστι χήμης παρηλλαγμένον. Pelorides vocatæ ſunt à dictione πέλωρος: maiores enim ſunt Chamis, & ab iis diuerſæ. Alio loco ex Diphilo pelorias Chamas craſſarum ſpeciem facit, quas & regias appellat, quæ & maiores ſunt. Chamas etiam Peloridas appellat Plinius. Hos ſequimur ad Chamas peloridas, ſiue pelorinas, à magnitudine dictas fuiſſe cum veteribus exiſtimamus, id quoque innuit Athenæus priore loco modo citato: nam πέλωρον ſiue πέλωρος ſignificat τὸ μέγα καὶ περισσὸν, id eſt, magnum & prodigioſum. Vel dictæ ſunt pelorides à Peloro Siciliæ promontorio, quod iuxta illud pelorides optimæ reperiantur. Iulius Pollux de ciborum antiquorum præſtantia verba faciens. Ἰστέον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκιμεῖν μύραινα ἐκ πορθμοῦ καὶ κύραινα ταρτησία, καὶ θύννος Τύριος, καὶ κεστρεὺς ἐκ Σκιάθου. καὶ ἔριφος ἐκ Μήλου, καὶ κόγχαι πελωρῖναι. ὅθεν ἴσως καὶ νῦν καλούμεναι πελωρίδες ὠνομάσθησαν. Apud veteres in pretio fuit muræna ex freto, & muræna Tarteſia, placebat thynnus Tyrius; & mugil ex Sciatho, hœdus ex Melo, Conchæ etiam Pelorinæ, vnde forte nomen adeptæ quæ nunc pelorides vocantur. *Segregatæ à Chamis. Vnde dictæ.*

Ex his apparet inſignis error eorum, qui ſcribunt Peloridas nomen habere à luto, in quo tum manibus tum retibus euerruntur: pilos enim lutum eſt (ſic enim ſcripta verba reperio) πηλὸς quidem lutum eſt, à quo πηλωρίδας & πηλωρίας dixiſſe oportuerat, non πελωρίδας & πελωρίας & πελωρίνας, ſicuti omnes extulerunt. Præterea illud è memoria exciderat, aut fortaſſe ne legerant quidem quod ſcripſit a Ariſtot. Conchas, Chamas, Pectines, Vngues, locis arenoſis prouenire, non cœnoſis. Sed omiſſis omnibus rem ipſam depingamus. *Error quorundam.* *a Lib. 5. hiſt. c. 5.*

Chama peloris duabus Conchis conſtat, quæ nunquam ita iunguntur, quin ſemper hient & viuo & mortuo animante etiam ſine calidi contactu. Eæ oblongæ ſunt & læues, ex albo purpuraſcentes, in medio connexæ. Caro intus alba eſt, quæ etiam contracta tota teſta vix capi poteſt, extenta longior multo eſt, rotunda, ſpiſſa, pudendo virili non abſimilis, digiti medij craſſitudine. *Deſcriptio. Teſta. Caro.*

Foramina oris & excrementi. *Palourde Santonum* *Caro.*

ſitudine. In extremo altero foramina duo apparent, alterum oris A eſt, rotundum, alterum excrementi. Santones Conchæ ſtrictæ & non hiantis ſpeciem palourde appellant, quæ vox à peloride deducta eſſe videtur. Sed ea chama peloris non eſt, cum magna non ſit, neque hiet. Caro peloridis dura eſt, ob id difficile excernitur. Hactenus ille: Palourde autem Santonum eſt Conchula rugata Bellonij. Eſtque alia Pelourde à Gallis ad mare mediterraneum dicta, nimirum Conchula varia Rondeletij, cuius chamæ peloridis hic iconem exhibuimus ab eo mutuatam: item aliam ex Bellonio, ſed toto cœlo diuerſam, Regias & Baſilicas chamas (inquit hic) Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt, Maſſilia cloniſſas, Veneti Biueronos, vel Piueronos, Genuenſes Aſellas, Hiſpani Armillas, Anconitani, Rauennates & Ariminenſes Pouerazos, quaſi pauperculos nominant, quod illic nimium popularis pauperibuſque offerri ſolita ſit. A luto autem in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent: pilos enim lutum eſt. (Hoc etymum Rondeletius reprehendit.)

A Calcinellis, vt differant.

Alij dictas à Pelore monte Ciliciæ volunt. Differunt autem à Calcinellis, quod turbinatori & grandiori corpore conſtent. Calcinellæ enim (quæ & Beueraze dicuntur compreſſiore ſunt forma, teſta translucida; ac multo quam chameleios teneriores. Media B autem eſt inter aſperam & læuem conſtitutione & natura. Non enim ita horret, vt aſpera, neque ita glabreſcit vt læuis: albo præterea ac fuluo emblemate diſtinguitur: vnde caparozolam dici puto, quod ex rubra ſubfulua ſit. Eius autem caro durior eſt, quam læuium Tellinarum & Peuarazarum. Emollire aluum traditur.

Copioſum ſuccum generant. *Coquendi modus.*

Sed & Diphilus copioſum bonumque ſuccum gignere tradit, & ſtomacho gratum, nec facile excerni. Sic Bellonius. Seruant autem idem nomen apud nos Rauenna delatæ, eduntur que in aqua elixæ vna cum petroſelino & pipere, additoque cum iure pane inferuntur, gratæque quidem ſunt, ſed lutum vel arena obſtat, quominus ſapor reſpondeat. Labra earum ſunt craſſiuſcula & tam arcte connexa, vt niſi vi aperiantur, & ſæpe etiam rumpantur prius quam os aperiant.

CAPVT LXV.

DE CHAMA ASPERA.

A læui quid differat.

C Hama trachea authore eodem Bellonio, valuas eodem modo quo læuis tornatas habet, eſtque rotunditate pene orbiculari constructa: hoc tamen inter ſe differunt, quod illa læui quidem teſta, hæc vero, aſpera claudatur, Pectinis modo ſtriata: ſed Pecten rectas habet ſtrias, illa vero tranſuerſas, crebras & profundas.

Teſta.

Dura eſt admodum Chamarum aſperiorum teſta, ſi cum læuibus conferantur. Ea enim non niſi valido ictu confringi poteſt cum tamen aliorum fere omnium læuium debili digitorum compreſſu aperiri poſſit.

In arena circa littora reperitur.

Chama præterea trachea in arena circa littora reperitur: extremas enim iniurias ob teſtam duriorem minus reformidat. Labra haud quaquam in gyrum (vt pecten) denticulata, ſed Mitulorum more læuia habet, moueturque vt limax, vt eius Concham nonnunquam profundius ſaburantem conſpexerimus. Fortibus namque ſpondylis conſtat, quibus teſtas mouendo etiam per arenam lubricorum more conſcendit.

Caro.

Quamobrem Iceſius carnem eius duriuſculam, mali ſucci, parum nutrire, facile excerni, mariſque ſalſuginem referre pronunciauit. Diphilus autem ſtomacho gratam eſſe tradidit: cuius ego ſententiæ expertus facile aſtipulor. Hæc itaque Bellonius appoſita hac icone. D

Rondelet. icon.

Cæterum Rondeletius longe aliam aſperam Chamam depinxit, qualem ſcilicet hic quoque expreſſam ex eo damus, additis præterea iiſdem quæ ſuper ea ſcripta reliquit χῆμαι τραχεῖαι (inquit) aſperæ à teſtarum externa parte dictæ ſunt, ob lineas tranſuerſas, obliquas multas, cauas eamque ob cauſam muſco ſæpe oppletas. Superiorum (glycymeridum) modo oblongæ ſunt, intus læues. Carne ſunt mali ſucci, pauci nutrimenti, ad excretionem facili, qua tamen delectantur Purpuræ; vnde pro eſca vtuntur ea Purpurarum piſcatores, vt ante ex Athenæo diximus. Simillima, niſi eadem cum Bellonij icone eſt quam nos adiecimus. Cum Rondeletij vero icone quodammodo conuenit ſecunda & tertia in hac nouiſſima tabella expreſſæ; prima vero ex læuibus eſt.

CAPVT LXVI.

DE OSTREIS.

Luxus veterum.

Q Vanti fecerint Romani Oſtrea, & in quo honore fuerint, cum illorum res magnitudinis atque luxuriæ teneret faſti- E gium nonnullis hic veterum ſcriptorum authoritatibus demonſtrabo, antequam ad ſynonyma, naturamque Oſtreorum accedam. Fuere autem in tanta exiſtimatione apud gulæ proceres, vt in remotiſſimas à mari regiones ligneis lacubus apportarentur: Brundoſioque in primis in Lucrinum lacum transferebantur, quia mirifice ibi pingueſcebant.

Viuaria Oſtrearum quis primũ inuenerit. *Penſiles balnea.* *a Lib. 9. c. 1.*

Plinius author eſt Sergium Oratam primum omnium Oſtrearum viuaria inueniſſe in Baiano, ætate L. Craſſi oratoris ante Marſicum bellum: nec gulæ cauſa, ſed auaritiæ, magna vectigalia tali ex ingenio ſuo percepiſſe, vt qui primum penſiles (inquit) inuenit balineas: ita mangonizatas ſubinde vendendo. Cæterum Valerius a Maximus eundem Sergium luxuriæ exemplar ſummæ, non auaritiæ propoſuit, de luxuria ſcribens. Caius Sergius Orata (inquit) penſilia balnea primus facere inſtituit: quæ impenſa læuibus initiis cœpta, ſuſpenſa calidæ aquæ tantum non æquora penetrauit. Idem videlicet ne gulam Neptuni arbitrio ſubiectam haberet, peculiaria ſibi maria excogitauit, æſtuariis ſibi intercipiendo fluctus, piſciumque diuerſos greges ſeparatis molibus includendo, vt nulla tam ſæua tempeſtas incideret: qua non ornatæ menſæ varietate piſcium Oratæ abundarent. Ædificiis etiam ſpacioſis, & excelſis, deſerta ad id tempus ora Lucrini lacus preſſit: quo recentiore vſu conchyliorum frueretur, vbi dum ſe publicæ aquæ cupidius immergit, cum Conſidio publicani iudicium nactus eſt. In quo Lucius Craſſus aduerſus illum cauſam agens, errare amicum ſuum Conſidium dixit, quod putaret Oratam remotum à lacu cariturum oſtreis: namque ea, ſi inde petere non licuiſſet, in tegulis reperturum.

Æſopi tragœdi filij luxuria.

Huic nimirum magis Æſopus Tragœdus in adoptionem dare filium ſuum, quam bonorum ſuorum hæredem relinquere debuit; non ſolum perditæ, ſed furioſæ etiam luxuriæ iuuenem, quem conſtat cantu commendabiles auiculas immanibus emptas pretiis, in cœna pro ficedulis ponere: acetoque liquatos magnæ ſummæ vniones potionibus aſpergere ſolitum. amplissimum patrimonium tanquam amaram aliquam ſarcinam, quam celerrime abiicere cupientem. quorum alterius ſenis, alterius adoleſcentis ſectam ſecuti, longius manus porrexerunt, neque enim vllum finitur vitium ibi, vbi oritur. Inde ab Oceani litoribus attracti piſces, inde infuſæ culinis arcæ, [illegible] bibendi voluptas reperta eſt. [illegible] C. Plinius Neciſſe Oratam [illegible] Martialis [illegible] delicias oſtreum oſtendit, nam cum Septimium Clarum inuitaſſet ad cœnam, & non veniſſet: Accuſat (inquit) apud te neſcio quem: fugiſti [illegible] vuluulas, echinos, Gaditana maluiſti, dabis pœnas, & [illegible] Eleganter etiam M. Tullius in epiſt. 107. ſeſe quod oſtreis & murænis facile abſtinebat, à beta, & malua deceptum eſſe dixit, & mulieres vt [illegible] nalis canit in ſexta ſatyra

A beta & malua deceptus.

> *Inguinis, & capitis, quæ ſint diſcrimina neſcit*
> *Grandia quæ mediis iam noctibus oſtrea mordet.*

b Sat. 2. *b Lib. 2. Sat. 4.*

Horatius quoque ſatyra in luxu perditos conſcripta oſtendens, hominis ſobrij, & frugalis cenſuram ſummis affectionibus eſſe probandam, luxurioſi vero profuſos abominandam, vt cuius iudicium vna cum corpore, & animo ita ſit oppletum crapula, & oppreſſum, vt ad veri cognitionem eſſe nequeat erigere, dum vſque huc nunc illuc illam ſententiam palato gratificando nutat, alit ter cætera etiam hoc:

> —— *Non in caro nidore voluptas*
> *Summa, ſed in te ipſo eſt: tu pulmentaria quære*
> *Sudando: pinguem vitiis, albumque nec oſtrea,*
> *Nec Scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.*

Martialis quoque quoties oſtreorum meminit, ea fere ſemper cum aliis cibis enumerat, qui in haud minori erant pretio, vt in primis in Ligurinum ſcribens in tertio,

> *Fugerit an menſas Phœbus cœnamque Thyeſtæ*
> *Ignoro: fugimus nos Ligurine tuam.*
> *Illa quidem lauta eſt, dapibuſque inſtructa ſuperbis*
> *Sed nil omnino te recitante, placet.*
> *Nolo mihi ponas rhombum, mullumque bilibrem*
> *Nec volo boletos, oſtrea nolo: tace.*

Poſt ruſus eodem libro in Ponticum qui cum lata eſſet lex à Domitio, vt ſublatis ſportulis amici ad rectam cœnam vocarentur, D haclege coactus iam non dabat ſportulam Martiali, ſed inuitauit appoſuitque ei viliſſimos cibos, ſibi vero optimos: vnde conqueritur poeta, ſic fraudem fieri legi, cum non detur ſportula, datur cœna à Pontico non meliorem ſportula, cum tamen leges iubebant imperator, vt melius cœnarent clientes, quam olim ſolebant acceptis ſportulis; Canit itaque.

> *Cum vocer ad cœnam, non iam venalis, vt ante*
> *Cur mihi non eadem quæ tibi cœna datur?*
> *Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino*
> *Sumitur inciſo mytulus ore mihi.*
> *Sunt tibi boleti, fungos ego ſumo ſuillos*
> *Res tibi cum rhombo eſt, at mihi cum ſparulo.*
> *Aureus immodicis turtur te clunibus implet,*
> *Ponitur in cauea mortua Pica mihi.*
> *Cur ſine te cœno, cum tecum Pontice cœnem?*
> *Sportula quod non eſt, proſit, edamus idem.*

In ſeptimo v. ſuorum etiam epigrammatum, Papili numerat, qui veneficus erat, ob veneni ſuſpicionem [illegible] ita autem canit [illegible] men aper, lepus, boleti, mulli, & Oſtrea, qui omnes cibi apud [illegible] neæ ſtudioſos in ſummis habebantur honoribus, & deliciis. E

> *Cum Sexetani ponatur cauda lacerti*
> *Et bene ſi cœnas, conchis inuncta tibi eſt.*
> *Sumen, aprum, leporem, boletos, oſtrea, mullos*
> *Mittis, habes nec cor Papile, nec genium.*

Guloſi non ſunt amici.

Iam vero in nono in fictos inuectus amicos atque ollares, oſtendere volens guloſos non poſſe eſſe amicos, quippe qui cibos, non fidem ſectentur amicitiæ, canit,

> *Hunc quem cœna tibi, quem menſa parauit amicum,*
> *Eſſe putas fidæ pectus amicitiæ?*
> *Aprum amat, & mullos, & ſumen, & oſtrea: non te*
> *Tam bene ſi cœnem, noſter amicus erit.*

Inſuper libro duodecimo in Lentinum ſcribens, cuius gulam accuſat, vtpote qui febricitans nullo genere delitiarum abſtinebat, conquerebaturque quod febris non diſcederet: cui poeta reſpondet eam

deream recte agere, tam opulentum, & delicatum dominum ha- A beat.

> *Quare tam multis à te Lentine diebus*
> *Non abeat febris, quæris & vſq; gemis?*
> *Geſtatur tecum ſella, pariterq; lauatur,*
> *Cœnat boletos, oſtrea, ſumen, aprum.*
> *Ebria Setino fit ſæpe, & ſæpe Falerno*
> *Nec niſi poſt niueam Cæcuba potat aquam.*
> *Circumfuſa roſis, & nigra recumbit amome,*
> *Dormit & in pluma, purpureoq; toro.*
> *Cum ſic tam pulchre, tam belle viuat apud te*
> *Ad Dammam potius vis tua febris eat?*

c Lib. 4. Faſt.

Tantopere vero inhiabant oſtreis Romani, vt c Ouidius in faſtis de aureo ſæculo agens dixerat ceu quid admiratione dignum.

> *Oſtreaq; in conchis tuta fuere ſuis.*

innuens ſuo tempore minime tuta eſſe, ſed placere omnibus, ac ſumma ab omnibus induſtria nullibi non in quocunque tandem orbis angulo inquiri, & vbi ea negauerat natura, non enim eadem fert omnia tellus, importari ſolere, quod non obſcure etiam docuit Dipnoſophiſta Athenæus, qui referente doctiſſimo Iouio tradidit Apicium nobilem paraſitum, qui ſuperioris (Apitii) nomine ap- B pellari promeruit, vaſis ſumma induſtria fabricatis ad Traianum in mediterraneis Meſopotamiæ contra Parthos bella gerentem, recentiſſima oſtrea detuliſſe. Apud eundem Athenæum alius paraſitus nomine Dromeas interrogatus, in vrbe an apud Chalcidem lautius pararetur conuiuium: reſpondit procœmium Chalcidenſis cœnæ gratius eſſe toto conuiuii in vrbe apparatu. Vocabat autem (inquit Athenæus) cœnæ procœmium, δείπνου προοίμιον, copiam & varietatem oſtreorum. Eodemque modo alius quidam apud eundem: primum, inquit, oſtrea vide, & echinos: quæ quidem procœmium ſunt. δείπνου χαριέντως πεπεισμένος [illegible]. d Macrob. præterea locuples teſtis eſt oſtreorum vſum fuiſſe in prima Romanorum cæna: nam & hoc apud eum inuenio: Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cæna hęc fuit: Ante cænam, echinos, oſtreas crudas quantum vellent, peloridas, ſpondylos, patinam oſtrearum, &c.

d Lib. 3. Sat. cap. 13. *e In Tyb. cap. 42.*

Quam vero Tyberii principis palato arriſerint iſtiuſmodi conchylia, colligere licebit ex Suetonio e Tranquillo, qui atteſtatur Tyberium Aſellio Sabino ſeſtertia ducenta donauiſſe pro dialogo, in quo boleti & ficedulę, & oſtreæ, & Turdi certamen induxerat. Elegantiſſime Plinius ironicῶs ait: Ex horto plebeia macellum quanto innocentiore victu? Mergi enim credo in profun- C da ſatius eſt, & oſtreorum genera naufragia exquiri. Denique f Iuuenalis non incongrue canebat:

f Sat. 8.

> *Dignus morte perit, cænet licet oſtrea centum*
> *Gaurana, & Coſmi toto mergatur aheno.*

Poſſim vero multa præterea ex authoribus claſſicis adferre, quæ ad oſtreorum encomia pertinerent, ſed quia hæc paucula ſatis eſſe poſſe confido, itaque hic vela contraham.

SYNONYMA.

Oſtrea pro vniuerſo teſtaceorum genere.

B Iualuium teſta duriore contectorum maior pars authore Pet. Bellonio, oſtreæ vel oſtrea Latinis dicuntur. Sed oſtrea pro genere vniuerſo teſtaceorum ſumi Rondeletius docet, vt in ſuperioribus, vbi de teſtatis in genere egimus, videre licet, vbi etiam quid Græcis ſit ὄστρεον, & ὄστρειον, ſatis ſuperque ſcriptum à nobis eſt: non raro in primis totum genus oſtracodermorum complecti: ſic enim vt hoc hic obiter inſeramus, Suidas echinum θαλάττιον τὶ ὄστρεον eſſe tradit, & Heſych. ὄστρεα τὰ κογχύλια, μυάκια θαλάσσια.

Etymon.

Sicut autem Latini à teſta teſtudinem: ſic quoque Græci ὄστρεα ἀπὸ τοῦ ὀστράκου nominauerunt: quanquam Euſtathius ab ὀστέον (quod eſt os, quod teſta veluti oſſea tegatur) abundante rho dictum cum Varino vel t.

Ἀστρίδια. Oſtridia.

D Græci nunc vulgo ἀστρίδια vocant, Pſellus oſtridia, interprete Valla, voce vt apparet, diminutiua. Inuenio etiam apud Heſychium γρωνικὸς pro oſtreo. Italis oſtreghe dicuntur, Hiſpanis oſtia de la mar. Galli, vt innominatus quidam ſcribit, Onitres, & alicubi Ittre alle calle: ſed communiter teſtante etiam Rondeletio Gallo Huiſtres vocant. Mompelienſes priuatim Peires, Oſtres. Flandri, & alii Germani inferiores, Oeſters, Angli non diuerſa voce Oyſters. Putat Zoographus apud Belgas etiam iiterle vocabulum diminutiuum nonnunquam vſurpari: ſuper quo nomine cum Belgam conſulerem, reſpondebat prorſus ſibi eſſe incognitum, Albertus, citante Zoographo, alzum ex Auicenna interpretatur oſtreum.

Alzum. *Antiqui.* *Caugilen.* *Latalus.* *Barcora.*

Antiqui ſecundum Syluaticum oſtrea eſt, item Caugilen, (Caugilel vero nominet Auicenna. 2. 537. videtur autem nomen corruptum à conchyliis.) item Latalus Alibi etiam habet. Oſtracorum ſiue conchyliorum, quædam ſunt magna, quæ dicuntur Arabice Barcora, (hoc & Serapio habet:) quædam parua, quæ Arabice dicuntur Sades, (Sadaf quidem pro limace, & pro purpura accipi- E tur.) Alibi rurſus caniſis exponit oſtrea: Auicenna vero alibi carufis habet. Et caniſeties ſecundum veterem Auicennæ gloſſographum, & Gaugiel eſt ſpecies oſtraci, idem quoq; Seigi interpretatur genus oſtracorum, aitque eſſe venereum. Latini oſtreum neutro genere, & oſtream fœminino dicunt; Lucilius, Plinius, & Iuuenalis oſtreum dixerunt, item Varro citante Nonio; Non poſſe Oſtrea ſe Romæ præbere & echinos: Lucilius. Quid? ego ſi cerno Oſtrea, cognorim fluuium, limum ac cænam ſapere ipſum. Quo loco Nonius. Oſtrea (inquit) neutro genere. Sed idem quoque Lucilius in fæminino genere dixit:

> *Oſtrea nulla fuit, non purpura, nulla peloris*

Item alii, vt Plautus in Rudente:

> *Echines, Lepades, Oſtreas, Balanos captamus.*

a Lib. 12. cap. 6. *Oſtreũ ab Oſtrea diſtinguitur.*

Turpilius Demetrio: *Macta cooperta age in oras Oſtreas.* Et Varro: Nec Oſtrea illa magna capta quiuit palatum ſuſcitare. Afranius quoque Oſtreas marinas dixit: Cicero in eodem genere vſus eſt. Tanquam poſſet (inquit) vel in tegulis pro ſeminare Oſtreas, a Iſidor. v. diſtinctionem adfert hanc, vt Oſtrea in genere neutro, carnes in fæminino dicantur genere, quod ſane vix ex ſuperioribus colligas. Qui volet tamen ita diſtinguere, poterit.

GENVS. DIFFERENTIÆ. LOCVS *forma, deſcriptio.*

Teſta. *Magnitudine.*

O Streæ multorum (inquit Bellon) ſunt generum, tum ipſo operculo nonnullis aſperiore ac magis ſcabro, tum etiam ipſa magnitudine inter ſe diſſidentium. Grandes enim ſunt quæ pelagiæ ex Oceano Lutetiam adferuntur. Sed cum præ teſtæ nimia mole ichthyopolas prægrauare ſoleant, neque longius in mediterranea loca deferri poſſint, carnoſam partem ſeiungunt; ac ſine teſtis mittere conſueuerunt: quod raro aut nuſquam in Græcia, rariſſime in Italia fieri ſolet. Nam quæ à Brunduſio in Lucrinum lacum transferebantur, vt veluti dulcium aquarum gaudentes aduentu pingueſcerent, integræ cum teſtis diuendebantur.

Dulci aqua gaudent. *Optima vbi.*

Diſcrimen autem Oſtreorum facere ſolent nationes ac littora, vbi alibi meliora inueniantur. Optima ſunt quæ iuxta paludes ac fluuios reperiuntur: maiora enim, dulciora, melioriſque ſucci. Quæ vero ad littus marinum, aut inter ſaxa reperiuntur, vbi deeſt limi aut aquæ dulcis copia, praua ſunt, dura & guſtu amara, mordacia, cibo ingrata. Hucuſque Bellonius.

A loco.

Rondeletius quoque differentias ſumit à loco, à teſtarum varietate, à carnis ſubſtantia. Eſſe enim quædam, quæ in ſtagnis marinis naſcuntur, quædam in ipſo mari. Illa (inquit) λιμνόστρεα vocat Ariſtoteles, apud quem aliquoties λινόστρεα perperam legas pro λιμνόστρεα: quæ à loco nomen habent: Λίμναι enim ſtagnum ſignificat, vnde λιμνοθάλατται marina ſtagna à Galeno dicuntur. Gaza ſemper oſtrea & oſtreas conuertit, non ſatis recte meo quidem iudicio, cum ſtagni oſtrea dicere debuiſſet:

b Lib. 3. *c L. 5 Hiſt. cap. 15.*

Hanc differentiam non omiſit b Athenæus quum dicit: Τὰ δὲ ὄστρεα γεννᾶται μὲν ἐν ποταμοῖς, καὶ ἐν λίμναις, καὶ ἐν θαλάσσῃ. hoc eſt: procreantur oſtrea in fluuiis, in ſtagnis, & in mari: c Ariſtoteles Τὰ δὲ λιμνόστρεα καλούμενα. ὅπου ἂν βόρβορος ᾖ, ἐν ταῦθα συνίσταται πρῶτον αὐτῶν ἡ ἀρχή. Limnoſtrea quæ vocantur, ibi primum ſui originem capiunt, vbi cænum eſt. Pluraque ſunt loca quibus Limnoſtreorum meminit Ariſtoteles.

Rondelet. Limnoſtrea qualia.

Quæ vero pro Limnoſtreis Rondeletius depingit, ex duabus teſtis componi ait modice concauis, & parum in dorſum elatis, foris inæqualibus & aſperis, & in tenues laminas facile ſectilibus, intus læuibus, candidis. Teſtas paruas eſſe, carnem mollem, ſuauem concoctu facilem: maioremq; in his quam in aliis oſtreis, quorum teſtæ multo ampliores ſint. Huiuſmodi oſtreas eſſe in oſtiis Rhodani antiquis, ob immutatum Rhodani alueũ: vndiq; etiam huiuſmodi Lutetiæ ex Sequanę oſtiis, & Burdigalę.

Limnoſtrea cur dulciora aliis. *d Lib. 32. cap. 6.*

Cur vero dulciores ſint, in cauſa eſſe putat aquæ dulcis admiſtionem. Gaudent enim dulcibus aquis (inquit d Plinius) & vbi plurimum influunt amnes, ideoque pelagiæ paruæ ſunt & rariores. Illud vero (inquit idem Rondeletius) diligentius excutiendum eſt, maiora ne pelagicis Oſtrea quæ in ſtagnis marinis, aquiſue ex dulci permiſtis proueniunt. Athenæus: Oſtrea naſcuntur in fluuiis, lacub. & mari.

Marina quando optima.

Marina optima, quando lacus aut fluuius ex proximo influit; tunc enim fiunt boni ſucci, maiora dulciora. Quæ v. in littoribus (πρὸς D ᾐόσι) & ſaxis limi & aquæ dulcis expertibus gignuntur, parua ſunt, dura, acria, (δηκτικά.) Verna quæ capiuntur æſtatis principio meliora ſunt, maris humore plena (πλήρη, θαλασσίζοντα legitur Græce, Zoographus πλήρη hic forte oportere interpretari ait plena, pro carnoſis, vegetis, ſucculentis, id eſt, non ſiccis nec duris: θαλασσίζοντα vero ad ſaporem pertinere, quæ mare reſipiant;) cum dulcedine ventriculo vtilia, aluo facile deiiciuntur. Loci igitur commoditas & alimenti copia hæc Oſtrea grandiora & meliora efficit. His contraria, pelagia Oſtrea, parua & rara.

e Lib. 32. cap. 6.

e Plinius cauſam hanc reddit: Grandeſcunt quidem ſyderis ratione maxime, vt in natura aquatilium diximus. Sed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnantia, atq; vbi ſol penetrat in vada. Hæc videtur cauſa, quare minora in aliis locis reperiantur: opacitas enim prohibet incrementum, & triſtitia minus appetunt cibos. Hæc ille, & rurſus: Oſtrea quæ neque in ſtagnis, neq; in fluuiorum Oſtiis, ſed procul ab aquis dulcibus inueniuntur, marina ſiue pelagia nominantur.

Pelagia quæ dicantur. *Magnitudo.*

Sunt perſæpe multo maiora iis quæ in noſtro Mediterraneo capiuntur; aliquando multa ſimul connexa, & ſupra ſe poſita. Inter hæc repunt Scolopendræ, & vermes in canaliculis incluſi viuunt. Teſtæ foris ſordidæ & luto obductæ, & ex cruſtis multis ſiue laminis E conſtantes, intus læues & albæ: Caro mollis: circa eam fibræ multæ veluti fimbriam conſtituentes, eam aliquando ambiente purpureo crine, quæ præſtantiæ nota eſt, authore Plinio: Addunt (inquit) peritiores notum, ambiente purpureo crine fibras, eoque argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes.

Colore variant.

Noſtra pallida ſunt teſta, alibi colore differunt. Variant coloribus ait Plinius, rufa in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & carne & teſta Circæis. Talia nonnunquam venduntur Burtigalæ, Medokina à loco vicino Medoe appellato, allata. His caput nigrum eſt, caro minus candida. Palma menſarum diu illis tributa eſt, vt ſcribit Plinius: ſunt apud nos in pretio. Et quemadmodum diuerſorum in procreandis Oſtreis olim diuerſæ erant laudes quas

proſequitur Plinius; ita noſtro æuo cupediarum amatores Oſtreorum cenſuram faciunt: ſunt enim vt Horatii verbis vtar. A

Oſtrea qui ca lent primo deprendere morſu.

&acria à dulcibus ſtatim diſcernunt. Britannica omnibus præferunt, Santonica magis ſalſa & acria iudicantur, Britannicis Burdigalenſia ſuccedunt, inter quæ Medokina nigra, ſuauitate præcellunt: quemadmodum Circæa, quæ nigra ſunt, ab *f* Horatio commendantur.

Lubrica naſcentes implent conchylia lunæ,
Sed non omne mare eſt generoſæ fertile teſtæ;
Murice Baiano melior Lucrina Peloris
Oſtrea Circæis, Miſeno oriuntur echini,
Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum.

Plinii vero locus, quem citat Rondeletius in ſuum ſenſum, eſt iſte. Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria ſua littora, ſed dicemus aliena lingua, quæque peritiſſima huius cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani verba, quæ ſubiiciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuauiora Edulis (Getulicis Maſſarius) acriora Lepticis, pleniora Lucenſibus, ſicciora Coryphantenis, teneriora (tenuiora Maſſarius) Iſtricis, candidiora Circienſibus. Sed his neque dulciora neq; teneriora eſſe vlla compertum eſt. Sic Plinius. Abydena oſtrea olim à ganeonibus celebrari ſolita memorat Clemens in Prædagogo: Inuenioque apud Archiſtratum: Τὰς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεα δ' Ἄβυδος, quod forte Ennius poeta antiquiſſimus ſic vertit: B

Mures ſunt Aeni, aſpra oſtrea plurima Abydi.

Alibi Plinius Britannica nõ parum commendauit: inquiens. Nondum Britannica ſeruiebant littora, cum (Sergius) Orata Lucrina (ſcilicet littora) nobilitabat: poſtea viſum tanti in extrema Italia petere Brunduſium Oſtreas: ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatũ famem longæ aduectionis à Brunduſio compaſcere in Lucrino. Polydorus Virgilius quoque Oſtrea non alibi delicatiora, nec plura quam in Anglia ſiue Britannia eſſe ſcribit. Lucrinus vero lacus omnium celeberrimus apud veteres eſt quod ibi Brunduſio aliiſque locis transferebantur, quia meliora fiebant, atque pingueſcebant: eorumque ibi nutritorum laudabiliora erant, quæ capiebantur, vbi dulcis admiſcetur aqua, maximeque in dulci portu, qui nunc portus Phanarius appellatur, quem intrat amnis Acheron ex Acheruſia palude profluens; vnde dicebat Martialis:

Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino.

Gaudent autem, vt ait Plin. peregrinatione, transferrique in ignotas regiones. Atq; ita Brunduſina in Auerno compaſta, & ſuum retinere ſuccum & à Lucrino adoptari creduntur. Forte etiam limõſus fuerit. Limoſa enim regio maxime idonea eſt Conchyliis, Muricibus & Oſtreis vt ait Columella. Eſt autem Lucrinus lacus Campaniæ (inquit Maſſarius) in ſinu Baiano contra Puteolos, propinquus, vt dixi, Auerno lacui, ita dictus à lucro propter multitudinem piſcium, qui ibi capiuntur. Apud Cumanos quoq; præſtantiſſima Oſtrea inueniri author eſt Strabo in quinto ſuæ geographiæ. Et in Helleſponto, phyco, id eſt, alga nutriuntur dicente Ariſtot. *g* Iacobus Sanazarius, neſcio ex quo cecinit: C

Oſtrea Miſenis pendentibus eruta ſaxis
Mille tibi miſi:

nam Horatius Miſeno echinos oriri dicebat. & Oſtrea Lucrina vocauit: *Non me Lucrina iuuerint Conchylia.* Ita & alii. Petron. Arbiter.

------ Lucrinis
Eruta littoribus vendunt Conchylia, canas
Vt renouent per damna famem

Poſt hæc inuenta fuiſſe putat Britannica Maſſarius, eaque Iuuenali Ruputina dici ab oppido littorali. *h* Iuuenalis verſus ſunt

------ Circeis nata forent, an
Lucrinum ad ſaxum, Ruputinoue edita fundo
Oſtrea callebat primo deprendere morſu.

Cælius Calcagninus in quinto ſuarum epiſtolarum ſuper differentiis, quæ à locis capiuntur, nonnulla hæc habet: Oſtreis ſuburbanis (circa Venetias) & Adriaticis (inquit) Bembus palmam dedit, qui forte idem de Oſtreis putauit, quod de Lupis inter duos pontes captis Romani exiſtimauerunt: quos ea ratione meliores palatoq; aptiores pronuntiarunt, quod propinqua illuuie, quæ ex cloacis & foricis defluit, ſaginentur. Etſi non me fallat, Plinium Oſtrea neque in luto capta, neque in arenoſis commendaſſe tametſi ego in Bembi gratiam, longe diuerſum putem an in luto, an in pingui pabulo quis capta dixerit. Illic ſpurca & immunda, hic pleniora habilioraque efficiuntur. Adde quod in mari nata, aquis vero dulcibus educata, primo cenſu habentur ex quo fit, vt optima iudicentur, quo in iis aluntur locis quo flumina inuehuntur; qualia ſuburbana Venetæ vrbis videmus, quæ multis fluminibus alluuntur: quæ ſcilicet, quæ gloriam menſis pepererunt: quorum ſpondylus (ita carnem interiorem vocamus) plus habet calli. Hæc ſunt denique quæ vulgato prouerbio, viduarum cupedias appellauit antiquitas. Hæc Calcagninus. Extat & epiſtola Auſonii ſuper his Oſtreis ad Paulum, quam præterire nefas ſit: E

Oſtrea nobilium cænis, ſumptuq; nepotum
Cognita, diuerſoq; maris defoſſa profundo
Aut refugis nudata vadis, aut ſcrupea ſubter
Antra & muriceis ſcopulorum merſa lacunis
Quæ viridis muſcus, quæ decolor alga recondit,
Quæ teſtis concreta ſuis, ceu ſaxa cohærent:
Quæ mutata loco, pingui mox condita limo
Nutrit ſecretus concluſæ vliginis humor,
Enumerare iubes, vetus ô mihi Paule ſodalis
Aſſuefacte meis ioculari carmine nugis.
Aggrediar: quamuis curam non iſta ſenilem
Sollicitent, frugiq; viro dignanda putentur.
Nam mihi non ſaliare epulum, non cœna dapalis
Qualem Penelope nebulonum menſa procorum
Alcinoiq; habuit nitidæ cutis vncta iuuentus.
Enumerabo tamen, famam teſteſq; ſecutus,
Pro ſtudiis hominum ſemper diuerſa probantum:
Sed mihi præ cunctis ditiſſima: quæ Medulorum
Educat Oceanus, quæ Burdigalenſia nomen
Vſq; ad Cæſarias tulit admiratio menſas,
Non laudata minus noſtri quam gloria vini.
Hæc inter cunctas palmam meruere priorem
Omnibus ex longo cedentibus, iſta & opimi
Viſceris, & niuei, dulciq; tenerrima ſucco.
Miſcent æquoreum tenui ſalet incta ſaporem.
Proxima ſunt quæuis, ſed longe proxima multo
Ex interuallo, quæ Maſilienſia portu:
Quæ Narbo ad Veneris nutrit: cultuq; carentis
Helleſpontiaci, quæ protegit æquor Abydi:
Vel quæ Baianis pendent fluitantia palis:
Santonico, quæ tecta ſalo: quæ nota Genonis:
Aut Eborum miſtus pelago, quæ protegit amnis.
Vt multo iaceant algarum obducta receſſu
Aſpera, quæ teſtis, & dulcia farris opima.
Sunt & Aremorici qui laudent oſtrea ponti.
Et quæ Pictonici legit accola littoris: & quæ
Mira Caledonius nonnunquam detegit æſtus.
Accedunt, quæ fama recens Byzantia ſubter
Littora, & inſana generata Propontidis acta
Promoti celebrata ducis de nomine, laudant.
Hæc tibi non vates, non hiſtoricus, neq; toto
Orbe vagus conuiua loquor, ſed tradita multis:
Vt ſolitum: quoties dextra inuitatio menſæ
Solicitat lenem comi ſermone Lyæum.
Hæc non per vulgum mihi cognita, perq; popinas,
Aut paraſitorum collegia Plautinorum:
Sed feſtos quia ſæpe dies partim ipſe meorum
Excolui, inq; vicem conuiua vocatus adiui.
Natalis ſi forte fuit ſolemnis amico;
Coniugioq; dapes, aut ſacra repotia patrum
Audiui meminiq; bono laudare frequenter.

Quemadmodum itaq; oſtrea (vt ex ante dictis videre licet) gaudent (Plinii verba ſunt) dulcibus aquis, & vbi plurimum influunt amnes: ideoq; pelagia parua, & rara ſunt; gignuntur tamen etiam in petroſis, carentibuſque aquarum dulcium aduentu, ſicut circa Grynium, & Myrinam. Author præterea eſt Ariſtoteles, oſtrea licet victum in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aeris, vel humoris recipere. Mirum vero quod refert (ex *i* Athenæo) Petrus Gyllius, poſteaquam (ſicut ait Nicolaus Damaſcenus lib. 104. hiſt.) ad Appameam Phrygiæ vrbem, Mithridatici belli temporibus è motu terra diceſſiſſet, lacus qui ante ibi nulli comparuiſſent, repente extitiſſe, fluuioſque & fontes nouos ex iiſdem locis terræ motu excitatos fuiſſe, vetereſq; multos exaruiſſe. ac nimirum plurimam aquam, tum dulcem, tum ſalſam, tametſi ab eis locis mare longe abeſſet, ex viſceribus terræ, ſic emanaſſe, vt tractum vniuerſum illum tum oſtreis, tum aliis piſcibus marinis referſerint. Atque hæc de locorum diuerſitate dicta ſunto. Altera erat differentia penes colorem. Plinius enim coloribus variare ſcribit, nempe ruffa eſſe in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & teſta, & carne Circæis. Inuenio, & apud *k* Aelianum, maris rubei ad Arabiam pertinentis oſtrea flammeis illuſtrari zonis, ea vt diceres varii coloris temperatione ad iridis ſimilitudinem accedere, adeo lienis perpetuo ductu æque inter ſe diſtantibus diſtingui atq; deſcribi. Iam vero meliorum oſtreorum notas authores has ponunt, vt Plinius: Præcipua (inquit) habentur, in quacunque gente ſpiſſa, nec ſaliua ſua lubrica, craſſitudine potius ſpectanda, quam latitudine, neque in luto capta, etſi Veneti ea cæteris antecellere opinentur) neque in arenoſis, ſed ſolido vado, ſpondylo breui atque non carnoſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoque argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes. Iouius maxime probari tradit, quæ magnarum nauium carnis adhærens, & ab vrinatoribus de manu colliguntur. Sed Grapaldus, omnia (inquit) tunc in cibis mel ora exiſtimantur, cum oua appellata habuerint, quæ tamen nihil ad generationem conferunt, ſed indicio ſunt melioris nutricationis, veluti pinguedo in ſanguineis, vt *l* Ariſtoteles aſſerit. Quod ad formam oſtreorum attinet, Bellonius inter biualuium genera hoc peculiare ait eſſe oſtreæ, & pectini, vt partem habeant pronam, & ſupinam, quarum altera ſit turbinatior, ac præ tumida, altera vero plana. Plinius alibi originem atque genituram conchæ, quæ Margaritas fert, eſſe ait haud multum oſtrearum conchis differentem: Alibi quoque tethya oſtreæ ſimilia eſſe ſcripſit. Et Hegeſander apud Athenæum hepatum piſcem in capite duos lapides habere, colore ſplendoreque oſtreis ſimiles Capita oſtrearum generi nulla autore eod. Plinio: *m* Galenus oſtreis pilos eſſe negat, ſed melius Plin. oculis carere oſtreas omnes dixit. Eidem præterea oſtreorum præcipua ſpondylo breui ſunt, atque non carnoſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo. Perottus ſpondylum in oſtreis dici ſcribit calloſum illud rotundum albicans, quod intus ha-

In petroſis etiã naſci.
i Lib. 8.
Lacus ex terræmotu.
Coloris differentia.
k Lib. 10. cap. 13.
Meliorum nota.
Callipleparas.
l Lib. 3. de gen. ani.
Oſtreæ, & pectini quid peculiare.
Lapides in capite Hepati.
Capita nulla.
m Lib. 2. de ſem. c. 5.

 tus ha-

Oculis carent. *Lacinia quid.* *Ouum.* tus habent in medio, à ſimilitudine ſpondyli, quod nos verticulum dicimus appoſitum fuſis, vt melius nendo vertantur: nam reliqua caro circumſperſa, lacinia dicitur. Quod ouum vocatur, Wottonus non ſemper, ſed vere habere oſtreas aſſerit: moxque procedente tempore minui, demumque totum fere aboleri. Ariſtoteles illud in altera tantum parte eis fieri voluit, idemque eſſe quod echinos habere alias dixerat. Eodem authore oſtreæ meatum habent *Excrementi exitus.* quo excrementum ſecedat parte ſuperiore. Idem Ariſtoteles teſtas iis tribuit ſcabras, alibi etiam labra craſſa. Et Plinius quædam ſilicum duritia tegi, vt oſtreæ & conchæ, dixit. *Cur dura teſta tegantur.* Cur vero dura ſint, diſputat aduerſus Cardanum doctiſſimus Scaliger, cuius verba minime prætereunda cenſeo. Ais (inquit) algam mollem: vt maris euitet impreſſiones, cedenſq; vincat. Sic enim poliendo ſunt iſta tua, & aſpera, & mutila. Et addis: Conchylia in imo manent, & craſſa ab initio creantur. Dic igitur quare craſſa ab initio facta ſunt. Etenim ſi admittis inter tua hæc illuſtriora: ſuccedanea noſtra dicam. Quia cum futura eſſent immota oſtrea, parandum eis fuerat munimentum. Mollia igitur ipſa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita oſſa, tum aliis tum ſepiæ conſtituta fuerunt intus ad conſiſtendum. His extra, & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quę *Fructuum duritia.* proportio etiam in multis fructibus eſt. Vt quibuſdam interna, aliis extima ſua ſit duritia. Ita aliis alia adiunxit præſidia: aliis de- B negauit: vt pulmonibus marinis, ob vtilitatem. *Echino cur cirri.* Echinis, ne ad duriora affligerentur, cirros pro anchoris. *Leporis marini admirabilis facultas.* Lepori marino admirabilem facultatem. Is tametſi eſt informis, ac mollis caro: tamen nullis tempeſtatum agitationibus, ita ſuperatur, vt in litus eiici poſſit. Quibus vero non fabricauit munitiones, iis artem dedit, qua ſibi fabricata compararent: vt carcinadi: vacuas enim indigenis conchas, & quærit, & inuenit, & ſubit, & ſubinde mutat, ſi ita ei facta ſit acceſſio corporis, vt prioribus ædibus capi nequeat: catus, & inquilinus, & œconomicus, magiſtra natura.

GENERATIO.

In cœno naſci. OStreorum ortus cauſa putredo quædam eſſe videtur. Etenim philoſophus, qua cœnum, ibi originem earum conſiſtere teſtatur: & alibi in limo cœnoſo oriri ſcripſit. Apud quem plura de oſtrearum generatione leges circa finem libri tertii de generatione animalium, quæ omnia nos ſupra citauimus, & hic non repetimus. Plinius Ariſtoteli ſubſcribens: Quæ ſiliceo tegmine (inquit) operiuntur, putreſcente limo proueniunt, aut ſpuma circa nauigia diutius ſtante, defixoſq; palos, & lignum maxime. Alibi tamen in petroſis carentibuſq; aquarum dulcium aduentu oſtrea gigni tra- C dit. Quid mirum ſi ex limo naſcantur, cum ſexu carere oſtreas conſtet, cuius quoque rei teſtis locuples eſt Plinius his verbis: Se- *Sexu carẽt.* xus diſcrimen in eis non eſt: neutrum eſt, & oſtreis genus, & cæte- *a Lib. 1. de piſcib.* ris adhærentibus vado, vel ſaxo. Et *a* Oppianus:

Eſt non diſtincto ſemper leuis oſtrea ſexu
Nos inter piſces, nec mas, nec fœmina nota.

Ex quo Gyllius, oſtrea (inquit) neq; coitu neq; parente procreantur, ac nimirum omnia ex cœno naſcuntur. Illorum enim neq; fœmina neq; mas diſtinctus eſt, ſed eiuſdem naturæ ſunt, atque adeo inter ſe ſimilia, vt non marem à fœmina internoſcere poſſis. Nihi- *b Lib. 3. de generat. cap. 11.* lominus *b* Ariſtoteles alibi ſcripſit, oſtracodermorum naturã conſiſtere partim ſponte, partim emiſſa à ſe aliqua facultate, quãquam ea ſępe ſponte oriantur. Quę tamen ſententia ſuperioribus contraria non eſt, fieri enim poteſt, vt quæ ex putri nata ſint, ipſa deinde quid prolificum obtineant, licet interim non coeant, vt in hiſce animalibus vſu venit: quibus ſcilicet ineſt humor quidam candi- *Lac oſtreorum.* dus: Plinius lac appellat: Grandeſcunt quidem ſyderis ratione ma- D xime, vt in natura aquatilium diximus: ſed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnantia atque vbi Sol penetrat in vada. Et alibi. Nuper compertum in oſtreariis humorem oſtreis fœtificum lactis modo effluere. In eo itaque ineſt vis illa ex qua partim generantur. Petrus Gyllius vir eruditus, & fide dignus affirmat ſe de vi- *Byzantios oſtrea ſerere.* ris non paucis ſpectatæ fidei accepiſſe Byzantinos oſtrea ſerere, & eorum quaſi lac ſeminare: Idipſum enim in aquam abiectum ad ſaxa ima adhæreſcere, & oſtrea fieri. *Fungi vt naſcantur.* Sic ex decocto fungorum in terram proiecto fungi enaſcuntur. *Syderis ratione, vt grãdeſcãt.* Iam vero cur ſyderis ratione grandeſcant, & decreſcant & quod id ſydus ſit, ſcire non eſt inconueniens: Sydus id Luna eſt, quæ accreſcens omnia implet conchylia. *c* Cicero. Oſtreiſque & conchyliis omnibus contingere, vt cum Luna pariter creſcant pariterque decreſcant. Lucilius apud Au- *c Lib. 2. de diuinat.* lum Gellium,

Luna implet oſtrea, & implet echinos, muribus fibras.

d Lib. 2. cap. 41. *d* Plinius: Iam quidem lunari poteſtate oſtrearum, conchyliorumque & concharum omnium corpora augeri, & rurſus minui. Sic ille. In cauſa ſunt proprie Lunæ effectiones, quæ ſunt rigare, & mo- *Luna, ſoliſque natura.* dico calore humectare. Luna igitur humores alit. & regit, quemad- E modum Sol ſuo calore fœcundat omnia: quoniam omnium vita oritur à calidi, & humidi commiſtione, & fouetur vtriuſq; temperamento. Sol maſculum ſydus, mariſque vicem gerit: Luna, fœminæ; fœmineum enim ſydus eſt, & molle atq; nocturnum, ſoluit humorem, & trahit, non aufert, vt ait Plinius. Sed Lunæ corpus craſſius, (quia elementis vicinius) non ſuo lumine, non ſuis radiis, ſed Solis luce, ac radiis, perfuſum, ac accenſum, vires ſuas in inferiorem hunc orbem immittit. Quare cum varie Solis radios excipiat, varie quoque temperatas eſſe eius vires, & effectiones eſſe neceſſe eſt. Itaq; ea abunde à Sole illuſtrata, corpora quoque humentiora ſunt. & contra. Neq; id ſolum in oſtreorum, vel cruſtaceorum, aut aliorum animalium corporibus, ſed etiam in noſtris efficitur. Vn-

A de prudentes chirurgi trepano caput vix aperiunt, plena Luna, quia cum cerebrum diffundi magis, & totam cranii capacitatem impleri [illegible] cõpertum eſt. Idem in medulla oſſium cernitur. Morbis pituitoſis [illegible] obnoxii, huius ſyderis vim ſentiunt, ac vna cum eo pituitam augeri experiuntur Sani vero, & non animaduertentes, has atque alias leuiores immutationes non percipiunt. Addit Bellonius oſtrea grandeſcere ſyderis quidem ratione, ſed priuatim circa initia æſtatis, vbi Sol penetrat in vada. *Chirurgi quãdo trepano ſecure vtantur.*

SENSVS, MOTVS, VICTVS.

AVthor libri de anatomia viuorum, oſtrea ait non habere ſenſum, præterquam tactum. Et Plinius tactus ſenſus omnibus, inquit, ineſt, etiam quibus nullus alius, nam & oſtreis, & terreſtribus, vermibus quoque exiſtit. Et alibi: ſilicea teſta incluſis fatendum eſt nullum ineſſe ſenſum, vt oſtreis. Et rurſus: In marinis oſtreis auditum eſſe non eſt veriſimile, ſed ad ſonum ſe mergere [illegible] ſolent, ideo & ſilentium in mari piſcantibus. Carent præterea motu, quod meminit Ariſtoteles, inquiens: Non deſunt complura [illegible] vt oſtreæ. [illegible] ad victum attinet, aqua marina, & limo etiam paſcuntur, quin & rore, quare [illegible] oſtrea Oppianus dixit; id eſt, roſcida. Scaliger B vtriuſque meminit: In aere (inquit) & aqua, quæ cibum capiunt [illegible] nondum memini, niſi oſtreas putemus cum aliis rore ali nihilominus, quam limo, & aqua marina. *Auditum nõ habere.* *Rore paſci. Exerc. 197.*

ANTIPATHIA.

HOſtes eſſe oſtreis cancros inuenio, & Stellas marinas. Cancri oſtrearum carnem mire appetunt, ſed ipſa præda potiri propter indumentum teſtæ difficulter queunt. Nam teneram carnem quodam quaſi ſepto natura non facile frangendo muniit, quoniam duæ concauitates accurate ſibi inuicem iunctæ oſtreum ipſum complectantur, [illegible] ergo molitur? Quum oſtreum in locis vento non expoſitis ſua voluptate percaleſcere, [illegible] ad radios Solis aperire videtur tum vero clanculum iniecto calculo, quominus [illegible] dat, impediti quoque viribus nequit, ſolertia quadam perficere deprehenditur. Ea verſutia eſt animalium, quæ nec rationis neque vocis vſum habent. Meminit huius quoque verſutiæ diuus Ambroſius his verbis: Cancer oſtreis veſcitur, [illegible] nulla vi aperiri poteſt, periculoſum [illegible] ad argumenta confugit, & inſidias noua fraude molitur. Explorat C enim ſi quando oſtreum, remotis in locis ab omni vento, contra Solis radios diptycum illud ſuum aperiat, [illegible] clanculo calculum immittens, oſtrei concluſionem impedit: ſicque aperta clauſtra reperiens, [illegible] Eundem præterea dolum author de natura rerum ex Ambroſio, & Iſidoro, ſic recitat. Cum teſtas aperit oſtrea, [illegible] liciis glorioſus, cancer inſidias [illegible] dem inter eius teſtas proiicit, ne illas coniungere poſſit, & ſic carnes corrodit. Oſtrea quidem in ſicco iacens, [illegible] Conchas tenet, tempore acceſſionis maris. Alii oſtrearum hoſtes ſunt ſtellæ marinæ [illegible] Aelianus [illegible] inimicæ, [illegible] inſidiarum quas eis moliuntur, [illegible] patefaciunt Conchas, cum [illegible] pertinens ad victum incidat [illegible] diis intra teſtas oſtrei hiantes [illegible] claudi prohibens, carne implentur. *Cancri boſtes oſtreas vt capiant.* *Stellæ oſtreas deuorant.* *a Lib. 9. cap. 22.*

GRYPHVS.

D ΓΡΙΦῶδες illud in Epiſtola Auſonii arithmetica ad Theonem, de oſtreis ad ſe miſſis legitur:

Aut ter, vt Aeolidis menſis tenet ignicomus Sol.

Innuit, vt exponit doctiſſimus Ioſephus Scaliger, ſibi tot oſtrea miſſa, quot menſes tenet Sol, [illegible] quot olim in Aeolide conſtabat. Decem enim menſibus, nec amplius, annum apud Aeolas fuiſſe [illegible] tempore Homeri veteres Græci teſtantur, vt & apud Romanos ſub Romulo. *Menſibus decem olim conſtabat annus.*

VSVS IN CIBIS.

BEllonius omnium aliorum teſtatorum Galeno oſtream nobiliſſimam haberi ait, Galenique ſententiam à Corn. Celſo comprobari, eo vero maxime, quod aluum mouere dixit. Sed Galenus in libro de boni, & vitioſi ſucci nutrimentis oſtrearum carnem humidiorem, & tenaciorem eſſe docet, [illegible] & partes eorum ſolidiores [illegible] E generare humorem crudum, craſſum ac frigidum [illegible] eſt, quod Celſus aluum mouere dixerit, ſed ait præterea facile intus corrumpi. [illegible] macho apta ſunt In vniuerſum (inquit Iouius) [illegible] lenus, ſalſum humorem aggenerant: [illegible] tur: propterea tentiginem in ſalacibus [illegible] tina etiam ea, quod demortuam Venerem excitant, [illegible] tos, & libidinoſos in pretio eſſe ſcripſit. Multum præterea [illegible] rum eſum Galenus damnat in libro de [illegible] cumque [illegible] conſilio pro puero epileptico, oſtrea omnia et cauenda [illegible] Aetius

Aetius quoque Galeno præceptori ſubſcribens, buccinas, purpu- A ras, chamas, patellas, pectines, & omnia teſta intecta, vt etiam oſtrea, multum craſſi ſucci alimentum gignere ſcribit. Patellas Hiceſius facilius excerni tradit, quam chomas: oſtrea vero minus his alere, facile replere, excernique promptius. Athenæus de oſtreorum ſubſtantiis ex Mneſitheo: Mneſitheus Athenienſis (inquit) libro de cibis ait: Oſtrearum, concharum, muſculorum & ſimilium carnem vix concoqui, ob ſalſum humorẽ, qui in ipſis ineſt. Quamobrem qui cruda eduntur, ob ſalſuginem, aluum ſubdúcere, cum vero elixantur, ſalſuginem ſuam, vel omnino, vel magna ex parte ex humore quo incoquuntur, deponere. Itaque oſtreorum decoctum (inquit Rondeletius) perturbat, & citat aluum. Elixa vero eorum caro humore ſuo deſtituta, murmura excitat. aſſa autem, modo recte id fiat, noxia minime eſt. Etenim igne victa non perinde ac cruda concoctu difficilis eſt, exiccato humore, qui in ipſa inerat, quique ſolutam aluum reddebat. Alimentum humidum concoctu contumax oſtreum omne præſtat, nec facile ad vrinæ excretionem. Atque ita C. lſo, Aretæo, & Plinio medico aluum mouere oſtrea dicuntur, nam & Galenus in tertio de ſimplicium medicamentorum facultatibus conchularum maris cæterorumque oſtreorum ſuccum, plane tum ſalſum eſſe, tum ventrem ſoluendi vim obtinere ait, quamuis eorum caro (inquit) ventrem re- B primat. Additque verum quod dicit deprehendi ſi ea quoque quo modo braſſicam cenſuit, præparare non graueris. Et in tertio de facultatib. alimentorum ſcribit omnium oſtracodermorum commune eſſe, ſuccum ſalſum in ſe habere, quo venter ſubducatur: ſed ratione maioris, & minoris differre. Oſtrea enim molliſſimam omnium carnem habent: chamæ aſtrem paruæ, ſpondyli, ſolenes, purpuræ, buccina, atque alia huiuſmodi duram. Iure igitur oſtrea ventrem quidem magis promouent, minus alimentum corpori ſuppeditant. duriora vero concoctioni magis reſiſtunt, & magis nutriunt, & hæc quidem coquuntur, oſtrea vero non cocta eduntur. Sed quamuis, quæ hactenus diffuſe ſatis ſuper horum oſtreorum alimento dicta à me ſunt, ſufficere poſſint: adferam tamen integrum caput ex Iulio Alexandrino qui in decimoquarto de ſalubribus, capite decimotertio elegãter docet oſtrea, quod alimentum exhibeant, aut quem humorem generent; & de humoris crudi vitrei, glutinoſi, compoſitique ex his, differentiis, & natura ſic ſcribit: Iam teſtacea, quæ ὀστρακόδερμα Græci vocant, oſtreaque in primis, aut ſola, aut maxime inter hæc eſculenta, ſalſum itidem cuncta ſuccum obtinent, deiiciendæ aluo idoneum. Hiatulæ au- C tem & ſpondyli, & ſolenes & purpuræ, & buccinæ duriore omnes, quam oſtrea carne conſtant: idcirco minus quoque edules atq; ad vſum potius medicum adhibitæ interdum quoties ob praui ſucci alicuius præſentiam, qui vel ventriculum, vel tunicas eius occupet, aut aliunde etiam, maxime vero ex iecore eo confluat, aſſumptus corrumpitur in ventriculo cibus. Neque enim duritia illa inter concoquendum prompte in corruptionem humoris, quicunque ille fuerit, trahetur: quin ne trahantur alia, obſtabit, & humorum in totum putrefactioni reſiſtet: magis autem ſi ſecunda tertiaue elixatione ſalſedinem humoremque omnem corrumpi facilem eductum depoſuerint, tunc concocta id genus teſtata nutribiliora, firmius in alimentum corpori elargita, fient: ſed crudi tamen plurimum quem ſic vocant, ſucci gignent interea. Nam oſtrea ipſa, vt minus alant at ob multam carnis mollitiem elixa concoctu faciliora ſunt, ac pituitam potius, quam crudum illum quem diximus, humorem procreare ſolent: qui ne ipſa quidem tamen à pituitæ natura diſceſſit, ſed inſigni frigiditate, ſubſtantiaque fuſi vitri in modum glutinoſa craſſaque. Crudus vitreuſque à noſtris: ὠμὸς, & ὑαλώδης Græcis dicitur, ſi modo pro eodem ducendus eſt is atque ille humor, (vitreus dico, & crudus) ac non potius alius atque alius. Vterque quidem cruditate damnandus, ſed D in altero lentities cum frigiditate inſigni, in altero craſſities, in vtroque autem cruditas ſit. Quæ in vnum quoq; ſæpe inter ſe conuenire poſſunt qualitates cunctæ atque tunc humorem facient ὑαλώδη primum Paraxogoræ dictum: tum deinde Philippo, ſeu potius Philotimo, inſecutiſque Græcorum medicorum ætatibus crudum, craſſum, viſcidumque: eiuſmodi prouenire corporibus in non valentiſſimo ventriculo ex ſuillæ carnis eſu, aut azymo, aut non ſale ſatis condito pane, ſubcineritioque atque ex caſeis inueteratis quibuſdam, & huiuſmodi multis, poſſit. Hunc ὑαλώδη non minus appellatum fuiſſe inuenio authoribus eiſdem, glutinoſum ſcilicet, ex craſſo, & glutinoſo compoſitum, qui obſtructiones maxime. ac maximas efficere ſolitus ſit nec diſſecantibus tantum, qua craſſus, ſed abſtergentibus præterea, qua viſcidus tenaxque, indigeat, ſicuti plane, qua crudus, maiore concoctione. Alius eſt humor, vnde epialis ſæpe febribus origo & colicis cruciatibus: præſertim vero ſi lentore, frigiditateq; immodica ſuperet, vt ſubſtantia, ac colore vitrum referat: frigiditatis autem tantum concepe- E rit, vt nec intra corpus, vbi calida omnia natiuo calore concaleſcunt neque motu extra delatus potuerit, ac vel excernentibus frigidus excernatur, & tangere volentibus appareat: is ὑαλώδης proprie habebitur, ex frigidiorum eduliorum cruditatibus quandoq; collectus. Sicuti crudum proprie dicemus, frigidarum, craſſarumque partium humorem, nec magnopere glutinoſum: qualem nobis largitur frequens leguminum, vt macerati lupini, aliorumque quorundam; ac recentis, ſed non omnis tamen generis, caſei: multarumque præterea edulium, ipſorumque met, de quibus nunc ſermonem inſtituimus, teſtacearum, ſed duriore tantummodo carne præcatorum, vſus. Nam oſtreorum proprie ſic vocatorum, ſiue oſtrearum malis alimentum, quia molliſſima caro, pituitam potius exhibuerit, illam ipſam quoque frigidam omnino, atque

A etiam crudam dicendam, quando vlteriore concoctionẽ ſanguificari poſſit: ſeu bene humidum, & cum flatulento ſpiritu. Crudus, autem, quem proprie ita vocari dicebamus, humor ille, frigidus craſſuſque eſt, ex duræ terreſtriſque ſubſtantiæ alimento, quod neque in ventriculo, neque in iecore deinde iuſtam concoctionẽ acceperit, procreatus: ſicuti vitreus item crudus, frigiditate etiam immenſa, & glutinoſitate conſtat, atque ambobus in vnius eſculenti ſubſtantiam coeuntibus, frigidus, craſſus, glutinoſuſque exiſtet, crudus, & ipſe merito exiſtimatus dictuſque humor. Exiliorum oſtreorum iure emolliri aluum diximus: quod verum eſt, prolecto ita, eductoque elixatione, ſalſuginoſo ſucco: quo facto, reddetur caro corrumpi quidem difficilior illa, at eadem ratione confici quoq; contumacior, & qua ſiſtatur venter, præſertim teſtaceorum durioris ſubſtantiæ ſi fuerit. Nam oſtrea molliſſimæ carnis, vel cruda deuorata multis concoquuntur hodie etiam: multo maxima tamen pars melius, ſalubriuſque aut elixant, aut in craticula addito aromate multo, ac ſalis momento, ſed teſtis tamen ſuis non auulſa, leuiter torrent. Mandi ea irritandæ Veneri, & tentigini producendæ, nimis creditum hodie receptumque eſt, non obſcura ratione flatulentiæ, ex pituitoſa materia excitatæ, ſaleque & calorificæ aromatum facultatis vi, aucta, adiutaque ſalacitate. Hæc B omnia itaque Iulius Alexandrinus: Ex quibus, ſicuti quoque ex præcedentibus, & cruda, & cocta edi ſolere conſtat. Plinius ſane cruda oſtrea ſtomachum vnice reficere, faſtidiis mederi, ac leuiter aluum mollire ſcribit. In pontificali cæna apponebantur teſte *a* Macrobio echini initio & oſtrea cruda. Sic & Galli, ſi Rondeletio credimus, non ſolum echinis, & limnoſtreis, ſed & oſtreis marinis, & lepadibus crudis veſcuntur; Conchis vero ſtriatis; pectinibus non niſi coctis. Qui lautitiæ popinali ſtudent. inquit Bellonius, in teſtis ſuis ſuper cratem addito butyro in aqua, quam continent, incoqui curant, quibus minimum piperis addunt, vt tentiginem ſalacem adaugeant. Noſtri coqui etiam ita fere coquunt, Plantina non parum diſcrepat, oſtrea cocta inquit, in carbonibus atq; teſtis exempta frigi in oleo, & aromatibus & agreſta ſuffundi poſſunt. Olim garum addebant, quod meminit Martialis: *a Li. 3. Saturnal.* *Oſtrea cruda in principio cœnæ pontificialis.*

Ebria Baiano veni modo concha Lucrino.
Nobile nunc ſitio luxurioſa garum.

b Apicius vero in oſtreis (inquit) liguſticum oui vitellum acetũ oui liquamen, oleum & vinum: ſi volueris, & mel addes. Qui modo edere ea volet, Lunæ motum obſeruet, hoc eſt ea creſcente, ea C edas, ea enim ſeneſcente longe ſunt deteriora: quod diluciſſime innuit Gellius in vigeſimo: Oſtreæ cum appoſitæ fuiſſent, & multæ, & inuberes, macræq; eſſent. Luna (inquit Ammianus) nunc videlicet ſeneſcit, ea re oſtrea quoque ſicuti alia quædam, tenuia, exuctaque ſunt. *b Li. 9. c. 6.*

VSVS IN MEDICINA.

NOn ſolum in cibis, ſed etiam in medicina magnæ ſunt oſtreorum dotes. Si in Conchis ſuis decoquantur, vti clauſa peruenerunt, mire deſtillationibus prodeſſe Plinius tradit: Marcellus vero ita vt lecta ſunt, adhuc teſtis ſuis clauſa in carbonibus coqui atque ita cibi dari ei, qui narium grauedinem patitur. Idem Plinius oſtrea cocta, cum mulſo, teneſmo qui ſine exulceratione ſit, liberare voluit: quod ſane nimis late accepit Marcellus, inquiẽs oſtrea ex mulſo, & pipere cocta, vtiliter contra teneſmum accipi. Peculiariter vero contra leporis marini venena oſtrea aduerſantur, ſi eidem Plinio credimus. Stomachum (inquit idem) vnice reficiunt, faſtidiis medentur. Addiditque luxuria frigus obrutis niue ſumma montium, & maris ima miſcens. Gariopontus hydropicis etiam oſtreas dari iubet: Et Trallianus in colico affectu pi- D ſces duriore carne præditos, & ex teſtaceis pectines, & oſtreas. Teſta vero eorum maiorem longe quam ipſa caro vſum apud medicos habet, vſta & non vſta. Eam ſicciſſimam eſſe Galenus in ſecundo de temperamentis dixit. Labiorum vlcera, & omnia maligna ſanans medicamentum, ex Nicolao Myrepſo: Oſtrea vſta tenuiſſime trita inſperge. Ego vero non vſtis contritis vſus ſum, & bene ceſſit. Ad procidentem ſedem, ex Aetio: oſtreorum teſtas crudas tritas, & ſubtiliſſimo cribro excuſſas appone. Ad perniones: Sextus Platonicus ſepum ceruinum combuſtum ſimul cum oſtrea teſta minuta commixta, & factum quaſi malacma imponit, & mire ſanare ait. Vegetius in ſecundo de veterinaria, ad vulnera iumentorum oſſa ſepiarum, & teſtas etiam oſtrearum in puluerem redigi iubet, & ærei quoque vaſis fuliginem pariter miſceri; eáque bene tunſa ſi frequenter aſperſeris, ſiccatum vulnus ducere celerius cicatricem. Oſtreorum teſta vſta authore *a* Galeno, ſimilis eſt facultatis buccinorum teſtis, tametſi etiam ſubtilioris: immo vt certius veriuſque (inquit) dicam, minus craſſæ. Nam terrenam duramque corporis ſortita conſiſtentiam concre- E tionemque impendio omnia craſſarum ſunt partium, itaque accurate ea læuigare neceſſe eſt. Cum autem dicimus horum aliud alio eſſe tenuius (cum tamen omnia craſſa ſint, ſed alia magis, alia minus,) ita accipiendum eſt, vt ſi Vlyſſem Therſite dicamus maiorem, cum tamen vterque fuerit paruus. Cæterum omnia id genus, vt & antea eſt dictum, cogendi quandam in ſe facultatem obtinent: per quam condenſata eorum eſſentia, dura, terroſaque ſunt reddita; quam vbi per vſtionem depoſuerint, contrariam aſciſcunt facultatem, quam vocant digerentem. Porro ſi laueris ea, vſſeriſque, (ſic Græcus textus habet,) ſed præſtat (inquit Zographus) legere, ſi vſſeris laueriſq;: prius enim vruntur, deinde lauantur huiuſmodi medicamenta, ignea in aquam natura depoſita, ipſam efficiunt cum tenuitate excalfacientẽ, adeo vt & putrefaciat. *Ad deſtillationes.* *Ad grauedinem narium.* *Ad teneſmum.* *Ad hydropem.* *Ad labiorũ vlcera.* *Ad procidentem ſedem.* *Ad perniones.* *Ad vulnera iumentorum.* *a Li. 11. de ſimpl.*

Sed nonnunquam reliquum illud terrenum eſt, morſus expers: id A quod maxime implendis cicatriceq; claudendis vlcerib. humidis eſt vtile. Igitur teſta eorum, quæ peculiariter vocantur oſtrea, cõbuſta vox ad diuturnas ex fluxione, ægreque carne implebiles cauitates, nempe quæ fiſtuloſæ ſunt atque profundæ, eam foris cum ſuillo adipe veterato (vulgo axungiam nuncupant) circumponens. At in ſinum ipſum aliquid eorum, quæ talia carne implent, immitto: quale etiã eſt vſtum diaphanes: quod ſpecarium (lego ſpeclariũ, nomine deprauato. Latini enim ſpecularem lapidem nominãt: interpres Latinus in margine diuerſam lectionem aſcripſit, æs vſtum dyphryges,) nominant. Parem in genere facultatem habent, & cæterorum oſtracodermorum teſtæ deuſtæ; maxime vero (vt dixi) oſtreorum; deinde buccinorum, & purpurarum. Itaq; cinis eius generis emplaſticis miſcetur facultatib. digerentibus, & cum quouis adipe digerit. Sed quoniam vetus plus digerit, illi magis miſceri ſolet. Porro potentius hoc medicamen digeret, ſi acrem illi adipem quempiam miſcueris: de quib. ſuperius determinatum eſt. Quin & dentes ſplendidiores talium omnium cinis efficit non tantum extergendi potentia, ſed & aſperitate ſubſtantiæ, velut & pumex, & teſta clibani. Verum in vſu eiuſmodi non eſt neceſſe, quæ ſic vſta ſunt, admodum læuigare. At in vlcerib. rebellibus præ omnib. diligenter ſunt læuiganda, ac inſpergenda. Porro excreſcentiam carnis B mediocriter exterunt, comprimuntq;. Ad hæc cum ſale omnia id genus vſta dentium ſmegma reddunt efficacius, adeo vt nõ modo laxitatem mollitiemq; gingiuarum deſiccet, verum etiã vlcera putreſcentia adiuuet. Hæc omnia Galenus. Emplaſtro albo Aribarzanio, quo Xenocrates abſceſſum iam inalteratum circa tarſum diſcuſſit. apud eundem in primo apud Galenum de compoſitione ſecundum genera, c. 16. buccina vaſta iniiciuntur. Vbi Galenus: Valide (inquit) exſiccat ob buccinorum cinerem additum, non diſſimilis autem quodammodo facultas eſt, & purpuris & oſtreis concrematis. Notum eſt autem ſine carnibus horum animalium teſtas concremari. Mox etiam c. 18. oſtrea concremata, purpuras, buccina & ſepiæ partem oſſeam cum iis recenſet, quæ propoſiti emplaſtri aduerſus vlcera cacoethe, & deſypulota) cãdorem tueri poſſint. Et rurſus in primo capite lib. quarti: Buccinorum teſtas concrematas, purpurarum, oſtreorum, aliorumq; id genus ſi aridas vlcerib malignis, ac contumacib. inſperſeris, mirifice videbis citra mordicationem ea deſiccari. Puluis ex oſtreis. Cadmiæ thuris ſingulorum vncia ſemis, oſtreorum vſtorum vncia vna ſemis: ſic ille, ſed vſum eius non explicat: videtur autem vtiliter inſpergi poſſe vlceribus malignis, & dyſepulotis. Gal. alibi teſtas vſtas, tum buccinorum, C tum purpurarum, aliorumq; oſtreorum, pharmacis pilos attenuãtibus adnumerat. Ex oſtreis combuſtis, & fermento medicamentum pro humore ſupputato ab eodem in ſecundo de arte curatiua ad Glauconẽ deſcribitur. Plinius ſcribit veteri vrinæ miſceri cinerem oſtreorum aduerſus eruptiones in corpore infantiũ, & omnia vlcera manantia. Idem cinis ſi Marcello credimus, cum melle impoſitus parotidas cito ſoluit. Emplaſtra (inquit *b* Galenus) quę ſimplices parotidas curant, laxatoria appellata, omnibus nota ſunt. Exempla ipſorum ſunt; Emplaſtrum Mnaſeę, & quod ex ſuccis cõſtat, & quod ex priſana. His adhuc molliora ſunt cerati forma, tum ex butyro, tum ex Oeſypo cõflata, oſtreis aut buccinis, aut purpuris vſtis additis, adipeq; porcino, ſingulis quadrantis põdere. Præſtat & hoc, butyri vnciam vnam, ceræ ſextantẽ, & vnciæ dimidiũ, oſtreorũ vſtorum, quam tenuiſſime tritorum ſextantem: liqueſcibilia liquefacito, oſtreaque infarcito, ac vnitis vtitor confidenter. Efficaciſſimum hoc ad parotidas. Et paulo ſuperius: Buccinis, purpuris, & oſtreis vſtis, indureſcentibus, ac vetuſtis parotidibus vti oportet. Eſt enim pharmacum, quod omnem afflictionem, & acrimoniam mitigat, & diſcutit, non ſolum ſi melle quis eorum cinerẽ D imbuat, ſed & multo magis ſi adipem ſuillum inſulſum, vetuſtum & à fibris depuratum admiſceat. Citra omnẽ enim moleſtiã omnes inueteratas inflammationes diſcutit, etiamſi ex rheumatica affectione ſint obortæ. Idem eodem libro buccina marina, aut purpuras vſtas melle aut axungia exceptas imponi præcipit parotidibus, & confeſtim diſcutiendas iri aſſerit, idemq; oſtreorum teſtam vſtam, & cum melle impoſitã facere. Alibi deniq; vim eandem prope teſtis purpurarum, buccinorum, & aliorum oſtreorum tribuit, oſtrei nomen generalius accipiens: quamobrem ſi quid remediorũ in vna aliqua ſpecie omiſſum videbitur, in alterius hiſtoria requiratur. Marcellus Empiricus cinerem harum teſtarum ſi in morem ſalis pane colligatur, & voretur, ſtatim ad remouendam grauedinem narium proficere ſcribit: nec non cum melle illitum tenuiſſime cõtritum, vuæ prodeſſe. Plinius medicus citante Iouio oſtreorum teſtas ambuſtas dyſentericis prodeſſe tradit. Aliud ad dyſentericos ex Marcello Empirico: Succinum de ceraſo ſyluatica exures, & de teſta oſtrei æque facies, paribuſque menſuris pulueren E tritum, cum melite (forte oxymelite, aut tale quid legendum) aut cum vino auſtero, ferro candenti calefacto, bibendum dyſenterico dabis, mire proderit. Ad coli inteſtini dolores ex Galeno: oſtreorum *c* teſtæ crematæ, & tritæ potui dentur: duarum ligularum modus ſit ex calentis aquæ cyathis tribus. Rondeletius experientia comperit ex cinere, ſiue ex calce teſtarum oſtreorum factam aquam lixiuam ad minuendos tumores οἰδηματώδεις pedum, & genuum plurimum conferre. Exiccat enim, inquit, multum digerit, & calfacit ſi poſt vſtionem cinis non lauetur, lotus minus calfacit. Cum itaque & è teſtis vſtulatis optima calx fiat, Bellonius cinerem oſtreorum eadem cum calce facultate pollere arbitratur. Pro buccinis oſtrea ad remedia aſſumi licere, & ex ſuperioribus conſtare poteſt, & in tabulis ἀντιβαλλομένων legitur.

Ad caua vlcera.

Dentes ſplẽdidos reddit.

Ad dentes dealbãdos.

Ad parotidas.

b Li. 3. de comp. ſec. loc. 6. 2.

Ad nariũ grauedinẽ.

Ad coli dolores.

c Euporiſt. 2. 48.

DE OSTREIS SYLVESTRIBVS.

CAPVT LXVII.

OStrea (inquit Rondeletius) reperiuntur in noſtro mari, quæ Scandebec à vulgo Scandebec vocantur; propterea quod ſapore ſint [illegible] acri: ob id delicatorum labra nimium calefaciunt, & vlcerant [illegible] Scandebec, idem eſt quod roſtrũ vrens. Teſta [illegible] partibus quibuſdam flaueſcente, aliis purpuraſcente, foris [illegible] ta, & criſpa, intus ſplendida, læuiſſima, candidiſſima. [illegible] Hanc oſtrearum ſpeciem eſſe puto ſimilem iis, quæ [illegible] nius *a* gigni in petroſis, [illegible] ſicut circa Gryunum, & Myrinam, [illegible] vocat Athenæus, *b* [illegible] Sunt quædam [illegible] ſtrea, quæ ſylueſtria nominant, multi alimenti, ſed virus olentia, & ori ingrata. Teſta ſylueſtrium oſtreorum [illegible] pidis ſpecularis vice vſurpari poteſt, & exiccantibus pulueribus vtiliter admiſceri. Hactenus Rondeletius.

Scandebec oſtrei deſcriptio.

a Lib. 32. c. 9.

b Lib. 3.

DE OSTREA GAIDEROPODA BELLONIO APPELLATA.

CAPVT LXVIII.

Etymon.

EST genus quoddam Oſtreæ vulgo cognitum in Græcia (inquit Bellonius) quam Gaideropodam vocant, quaſi pedem aſini dixeris. Cautibus adnaſcitur: non enim more Oſtrearum [illegible] in ſalo iacet: ob id in eo tantum mari, Helleſpontum [illegible] Ægæi [illegible] ſed perpetuo in eadem altitudine permanent. [illegible] Non eſt omittenda (inquit Plinius) multorum opinio [illegible] quam digredi à Ponto [illegible] naſci, non autem Gaditano freto [illegible] bili argumento: quoniam æſtus ſemper è Ponto profluens [illegible] quam reciprocetur. Quanquam autem Oſtrea [illegible] magna vi percutiantur [illegible] tum profunde immerguntur [illegible] quibus ferri [illegible] vel confringunt [illegible] ſecum auferunt [illegible] longurio indita [illegible] aqua per fauces Boſphori Thracii [illegible] ſignum [illegible] ret, haud equidem tanto impetu dilaberetur. [illegible] autem Græcorum Gaideropoda à vulgari noſtra Oſtrea [illegible] differt, ſic etiam guſtu ingrata, dura, amara [illegible] pitur. Huius teſta [illegible] feriori infra [illegible] que neruo in eius medio [illegible] ac conſtricta eſſe videatur. Tubercula quoq; [illegible] cetabulis inferioribus, bene correſpondent [illegible] ribus, quæ in noſtra vulgari oſtrea deſunt [illegible] ropodas [illegible] diculum eſt, nullum enim ex teſtaceis habet [illegible] liquas partes [illegible] fungi criſpi figuram referentes [illegible] polypi quæ dilatari [illegible] rat. Hæc oſtrea [illegible] venter eius [illegible] in hac cancelli [illegible] nius. Rondeletius [illegible] coniicit, & de eo ita ſcribit. [illegible] cenſentur à Galeno, Plinio & aliis ſpondyli [illegible] nuncupati, à Græcis hodie Gaideropa [illegible] quam cum aſini vngula habent [illegible] cant. Galeni interpres [illegible] nomine Græco cenſeo, Plinii exemplo [illegible] lium vocauit, & Marcellus [illegible] lis prima fercula numerat [illegible] ſpondylos recenſet. Spondylus teſta [illegible] læui: foris ſcabra, ad vngulæ aſini formam [illegible] te, quæ & inferior dici poteſt [illegible] minus concaua, arcta valde & firma articulatione [illegible] que enim teſtæ binæ apophyſes ſunt [illegible] cetabulis viciſſim recipiuntur [illegible] gro & valido cohærent. Caro interna [illegible] circa hanc fimbriata eſt membrana. Branchias [illegible] nonnulli tribuunt: Omnia enim oſtracoderma [illegible] tia, & exiguo calore prædita toto corpore per [illegible] tes cutis meatus [illegible] reſpirant. (Taxat tacite Bellonium Rondeletius, ſed Ariſtoteles [illegible] non reſpirare (quemadmodum inſecta [illegible] caro eſt ſatis multa, ſed durior, virus olens, inſuauis, & ingrata. Galenus

Teſta qua.

Teſta.

Caro. Venter. Hepar. Spondylus Rondel.

Deſcriptio.

non reſpirare) quemadmodum inſecta authore. Intus caro eſt ſa- A tis multa, ſed durior, virus olens, inſuauis, & ingrata. Galenus libro tertio de facultatibus alimentorum inter oſtra coderma, quæ duram habent carnem, recenſet. Spondyli ſaxis adnaſcuntur, & ita hærent, vt non niſi malleo, aut fracta ſaxi parte capiantur. In mari noſtro pauci reperiuntur. Ego in ſaxis Freſconiis Agathenſis ſinus reperi, ſed ii parui ſunt: ita hærent, vt in littus reiiciantur. Teſta craſſiorum eſt partium, quam teſta oſtreorum. difficilius vritur, magiſque ad lapidis naturam accedit. In ſpondylis cancri parui reperiuntur, quemadmodum in oſtreis, & mytulis marinis. Horum nullam quod ſciam mentionem fecit Ariſtoteles. Athenæus lib. 3. τράχηλον, ἀπὸ τῆς τραχύτητος, id eſt, ab aſperitate, mea quidem ſententia, appellauit. Spondylos veros à nobis exhiberi oſtendit firmior in his, & magis exquiſita teſtarum articulatio, quam in vllo alio oſtracodermorum genere; à qua ſpondyli nomen ſortiti ſunt: quod vertebrarum ſpinæ modo firmiſſime articulati ſint: quæ vertebræ σπόνδυλοι à Græcis dicuntur. Hactenus ille, cum cuius ſpondylo maximam ſimilitudinem gerit, qui hic à me additur: intus candidus, extra purpuraſcens. In ſecunda tabula quatuor proponuntur, colore albicante: tertia oſtrea, prout ſæpenumero baculis, vel alii rei adhærent ceu Zoophyta. Addidi, & aliud elegans ſpondyli genus prona, & ſupina parte depictum. Plurimis extra tuberculis præditum eſt obtuſis, ab vno latere rubicundis, ab altero in- B ter viridem & cæruleum ambigentibus, quibus tamen rubra etiam permiſcentur tubercula: ſummum caput, ſeu vertex candicat. Intus circulus ſatis conſpicuus colore virideſcente totam fere concham prope extremitatem ambit: dein color ſequitur caſtanearum, dein albus & ſubuiridis. In medio velut vmbilicus eſt, vt icon indicat, ex iiſdem coloribus, addito etiam luteo conſtans.

CAPVT LXIX.

DE PECTINIBVS.

ÆQVIVOCA.

KΤεὶς ſiue Pecten etiam dicitur, quo capilli pectuntur, & extenduntur: quod Euſtathius ſic Græce nominari ſcribit παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς τρίχας. In Dictionariis Heſychii, & Varrini legitur, κτεὶς κτενὸς τὸ κτένιον, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς χεῖρας, ἢ τὰς τρίχας, quod manus, aut pilos extendat. Iidem Grammatici κτένας exponunt τοὺς τῶν χειρῶν καρπούς, καὶ τῶν ποδῶν, καὶ τὰ στήθη. hoc eſt manuum carpos, & pedum, item pectus, ſed Zoographus metacarpia potius, ſic dici pu- C tat: ita vero dici ſcribunt ἀπὸ τῶν εἰς τὰς τρίχας ἐπιτηδείων κτενῶν: hoc eſt ab inſtrumentis quæ apta ſunt ad pectendos pilos. Iidem etiam ſic nominari ſcribunt τὰς νοτιαίας πλευράς, ſpurias dorſi coſtas. Dicuntur quatuor illi dentes anteriores, qui interiecti inter duos caninos dentes naribus ſubſunt τομεῖς, διχαστῆρες, γελασινοὶ teſte *a* Polluce, item κτενές hoc eſt occiſores, ὅτι κτείνουσι ὃ ἂν λάβωσι, quia occidant, quod capiunt. Κτεὶς dicitur etiam τὸ ἐφήβαιον, pubes, ἢ τὸ μόριον τὸ αἰδοῖον, aut pudendum. Latini etiam Pectinem ſic vocant. Iuuenalis.

Inguina traduntur medicis iam pectine nigro.

Κτεὶς μόριόν τι τῶν κρυπτομένων τοῦ ἀνθρωπείου σώματος διὰ τὰ περὶ αὐτὸ ῥαβδώματα οὕτω καλούμενον, inquit Euſtathius: id eſt, pars quædam corporis humani occulta, ſic dicta à virgulis, quæ circa eam ſunt. Pecten à Latinis Grammaticis exponitur muſicum inſtrumentum, quo cytharam pulſamus, Virgilius: *b*

------ *Iam pectine pulſat eburno.*

Græci videntur in cythara, teſtudine, aut alio quopiam ſimili D muſico inſtrumeno collum appellaſſe: κτένια, inquiunt, τῶν κιθαρῶν, οἱ ὑπερέχοντες ἀγκῶνες λέγονται. *c* Statius Papinianus:

------------ *Nunc obuia verſa*
Pectine Amazonio modo, quo citat orbe Lacenas
Delia.

Ad quos verſus hæc annotat *d* Adrianus Turnebus: Pecten enim Amazonius videtur chorus fuiſſe, quo inter ſe pectinatim implexę conſertæque recta ſerie puellæ in Amazonum modum ſaltabant. Pecten etiam inſtrumentum dicitur quo pannus nuper contextus, raditur: Germani, & Belgæ à carduo vocant carden. Item quo linum, & cannabis depectitur, & purgatur. Dicitur etiam cratis dentatæ genus ſtylis ferreis ad colendam terram, & ad metendam ſegetem. *e* Columella: ſi autem metendi genera complura multi falcibus verriculatis, atque iis, vel roſtratis vel denticulatis medium culmum ſecant, multi mergis, alii Pectinibus ſpicam ipſam legunt, idque in rara ſegete facillimum, in denſa difficillimum E eſt. *f* Ouidius:

Temporibus certis deſectas alligit herbas,
Et tunſam raro Pectine verrit humum.

A Plinio etiam dicuntur Pectines in arboribus, & earum materia per longitudinem rectæ Pectinũ modo lineæ, & interualla, Græce κτηδόνες, vt dum inquit: Fagis pectines tranſuerſis. Nam in quibus variant pectinum illorum lineæ, adiicere Plinius ſolet aliquid quo varietas illa poſſit indicari, obliquos, criſpos, nodoſoſue dicens. Germani in ligno hos veluti neruos, appellant annos. Sunt autem venæ, ſeu fibræ, & diuiſiones in lignis pectinum modo, hoc eſt ἀλφύσεις. Intelligitur quoque non infrequenter inſtrumentum textorium eodem nomine, ſic dictum quod fila in telis figat. Virgilius:

a Lib. 2.

b Æneid.

Argutoconiux percurrit pectine telas.

Et Polluci πεντέκτενα (Zoographus legit πεντάκτενοι) Χιτωνίσκοι παρὰ τὴν ὤαν πορφύραν ἔχοντες, πέντε κτένεσιν ἐνυφασμένοι, id eſt, Tunicæ, quod oram purpuream habentes, quinque pectinibus texebatur. Apud Galenum libri de faſciis caput centeſimum, & decimum inſcribitur pecten, ſeu vinculum ſuſpendens ad colem. Pecten Veneris herba, quoque Plinio dicta à pectinum ſimilitudine.

Pecten Veneris.

SYNONYMA.

QVod Latinis Pecten, Græcis κτεὶς dicitur, Gazæ modo pecten, modo pectunculus, vt vbi *a* Ariſtoteles ait: τῶν διθύρων τὰ μὲν ἐστιν ἀνάπτυχα, οἷον οἱ κτένες. Biualuis generis pars cluſilis eſt, vt pectunculi. Et paulo poſt: Ἔτι τὰ μὲν κινητικὰ αὐτῶν ἐστιν, οἷον κτεὶς: Item aliæ ſe mouent, vt pectines. Sed hæc varietas, inquit Rondeletius, ambiguitatem parit: ſunt enim pectines, & ab his diuerſi pectunculi à Latinis dicti. Plinius manifeſte pectunculos à pectinibus diſiungens, videtur pectunculos pro tellinis vſurpaſſe, vt Hermolaus annotauit. De aliis pectunculis infra dicemus, hæc Rondeletius. Sed Theodorus, Plinium in hac interpretatione eſt imitatus, qui pectinem & pectunculum pro eodem accepit; vt vbi ſic loqui- B tur: Lolligo etiam volitat, extra aquam ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittæ modo, nam hoc Ariſtoteles περὶ κτενῶν ſcripſit. Idcirco dicimus Plinium pectunculum, & pectinem interdũ promiſcue nominare, & interdum diſtinguere, pectunculoſque pro tellinis accipere. Trallianus quoq; κτένια diminutiuo nomine appellans, ipſos ſimpliciter κτένας, id eſt, pectines intelligere videtur. Pectunculi, inquit Zoographus, vt ipſum nomen loquitur, exigui pectines ſunt: quod bifariam intelligi poteſt, vt & pectines maiores antequam excreuerint, ſic appellentur, & ſpecies peculiaris ſemper parua, qualẽ Rondeletius depinxit vna tantum parte auritam. Pectunculos nominat Columella, item Nonius Marcellus inter ea, quibus ſimilitudo nomen fecit. κτένες piſces dicuntur ab interprete Nicandri piſces marini obſimilitudinem manuum, & pedum. Porta Neapolitanus pectinem ſic dici voluit à figura pubis, cum potius veriſimile ſit ab huius teſtati figura pectinem fuiſſe nuncupatum. Pectinum genus, inquit Gyllius, ſtriatum, id eſt, pectinatim diuiſum, à rugis illis, ſiue imbricaturis nuncupatur. Lenguados vulgo in Hiſpania dici teſtis eſt Alphonſus Toſtatus. Germani, inquit Zoographus Conchas biualues omnes generali vocabulo vocant Muſchulen, & Moſchlen: vt pectines, Chamæ, &c. Pectines vero priuatim D. Iacobi Conchas, Iacobs Muſchlen. An- C gli vero Muſckels peculiariter nominant Conchulas illas quas Bellonius mytulos: Pectinem autem à Scalope, Scalop. Magno in errore verſatur Albertus, & recentiores, qui pectines pro paſſerib. (id eſt, planis piſcibus illis quos vulgus Germanorum plateſſas nũcupat) accipiunt. Pectinum generis, ait Gyllius, quidam arbitrantur eas eſſe, quas vulgo appellant Conchas S. Iacobi, ſed aliæ Oceani littoribus Gallicis cognitæ habentur. Piſcatores Maſſilienſes pectines vocant Larges Coquilles, alii Coquilles de ſaint Iaques. Itali Cappe ſante. Reliqua ſynonyma cuique generi propria mox in deſcriptione adferam.

a 4. Hiſt. c. 4.

Pecten à pectunculo differt.

Gaza defenditur.

Pectunculi qui.

Pectinis etymologia.

Lenguados.

Alberti error.

GENVS. DIFFERENTIA. *deſcriptio.*

SVnt autem pectines biualues, & cluſiles teſte Ariſtotele, ſeque concludendo tuentur. Pectinatim eis diuiſæ teſtæ ſunt. *a* Reſerratiles item ſunt: Nam ab altero latere nodo ligantur. κτεὶς, inquit, Athenæus ex Ariſtotele, τραχυόστρακος, ῥαβδωτός. Ouum di- D ctum altera tantummodo parte eis fit. Maſſarius Conchas eſſe ſtriatas ſcribit, teſtis biualuibus, altera tamen tumida, altera plana, biniſque auriculis angularibus. Qualis ſit pecten, inquit Rondeletius, ex nullo melius quam ex *b* Athenæo cognoſcemus, quo loco oſtreum (Berberi) in quo naſcuntur Margaritæ pectini confert. Ἔστι δὲ μὲν τὸ ὄστρεον ὄψει παραπλήσιον τῷ κτενί: οὐ διέγλυπται δέ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὀστρακον ἔχει, καὶ δασύ: οὐδὲ ὦτα ἔχει δύο, ὥσπερ ὁ κτεὶς ἀλλὰ ἕν. Oſtreum aſpectu pectini ſimile eſt: teſta non cælata, ſed læuis eſt, & ſpiſſa: neq; vtrinque aurita eſt pectinum modo, ſed altera tantum parte. Ex his liquet pectinem duabus conſtare Conchis ſtriatis, vtraque parte auritum eſſe, quod non huic tantum competit, vt peculiariter auritum pectinem nominare oporteat (quod Bellonius facit) ſed alteri etiam pectini, & pectunculo. Plura enumerantur pectinum genera, quam duo, aut tria, quæ partim magnitudine, partim colore figuraque variant. Sunt enim ruffi, candidi, varii, item candidi atque lati à Xenocrate commemorati. Pectines quidam, inquit *c* Ariſtoteles, magni E ſunt, quibus altera valuularum latior veluti tegmen ſuperpoſita eſt. Sunt item qui vtraque parte auriti ſunt, vt pectunculi, alii vnica, quidam nulla, ſi Bellonio picturæ credendum ſit, qui pectunculum ſuum, ſine auriculis depinxit: capite teſtæ ita ſe colligente, vt in Tellenis, & Chamis; eam omiſimus. Cæterum, vt ab iis, qui vtraque parte auriti ſunt, incipiam, ſciendum eſt quoſdam vtramq; aurem æquali habere magnitudine, vt priores duo, quorum iconem Rondeletius exhibuit, & alii ſi qui ſunt quos nos depictos ſubiungemus, inter quos etiam quidam aures minores habent, quam caput teſtæ, quidam tam magnas, vt ab vna aure ad alteram ducta linea caput teſtæ non tangat, ſed potius emineant aures: alii rurſus vna aure minores, & veluti mutyli. Pectinem priorẽ ſuum ſic deſcribit Rondeletius Teſta vtraq; primum ſtrictior, qua parte aurita eſt, deinde amplificata in orbem circuma-

a Hiſt. 4. c. 7.

b Lib. 3.

Genera.

c Hiſt. c. 4.

circumagitur: altera modice caua, & in dorſum elata, altera plana, veluti alterius operculum. Vinculo nigro, & neruoſo colligatæ ſunt. Vtraque ſtriata eſt, à ſtrictiori parte ſtriaturæ incipientes ad imum marginem deductæ ſunt, ſed ita vt in eo ſtriæ, ſiue exochæ magis promineant, quam ſtrigiles, ſiue canaliculi: quibus fit vt pectinis teſta laciniata ſit, & hac parte firmiter cohærens. Præterea ſtriæ, ſiue exochæ lineis à ſummo ad imum ductis ornatæ ſunt, quæ duabus tribuſue aliis interſecantur à latere ad latus ductis verſus ſtrictiorem partem. Intus carnis multum eſt, quæ circa medium etiam carnoſum, longum, tenerum alligata apparet. Ineſt in carne particula luteum ouorum colorem referens. Spectantur μήκων, & os tubæ modo factum, atque inteſtinum tenue luto plenum. Tota caro in ambitu membranam habet veluti fimbriam verſicolorem, ex qua fila multa, & tenuia dependent. Alter autem Rondeletii pecten idem cum ſuperiori fortaſſis cuidam minus diligenti inſpectori videbitur; ſed re vera differt: idcirco eius iconem hic apponimus: Nam latiores, & ampliores aures habet, eſtque toto corpore longiore ſtrictioreque, quam ſuperior. Præterea hic teſtam vtramque pectunculorum Burdegalenſium modo concauam habet, ſuperior alteram duntaxat concauam, alteram planam. Poſtremo hic Concharum quarundam rugoſarum ritu rugas, ſiue ſtrias, & exochas ſimplices habet, prior vero ſingulas ternis, & quaternis lineis à ſummo ad imum ductis ornatas. Hunc pectinem Itali Romiam vocant, quod qui è Compoſtella redeunt (quos etiam Romious lingua noſtra vocamus) pectines eiuſmodi multos pileis affixos geſtant. De pectine aurito, quem ſimpliciter pectinem vocauit Rondeletius, hæc Bellonius: In Concharum genere. (Nam pectines Concharum generi attribuit Plinius) ſolum Pectinem altera parte planum agnoſcimus: cuius parte ſuperiore teſta tumida, binis vt plurimum auriculis inſignita, emergit: atque ita ſtriata quemadmodum teſtudines rugis imbricatæ, quæ Nichia dicuntur. Pectines in biualuium genere, poſt pinnam maioribus Conchis præditi ſunt: quas habent ſcabras, reſeratiles, & cluſiles, nullis cardinibus pixidatim infarctis coniunctas, ſed neruo tantum nigro, (vt in Oſtreis videmus) obfirmatas. Parte plana tanquam prona ſolo accubant: ſupina enim tumida aures vtrimque habet, per quas exerere linguam Ariſtoteles tradit. Hæc ille. Nos his aliquot ſequentibus tabulis auritorum vtraque parte pectinum quotcunq; vnquam obſeruare contigit, imagines exhibemus. Primo igitur loco ponitur pecten priori Rondeletii ſimilis, (cuius idcirco imaginem omiſimus) primum apertus cum animali, mox eius teſta, quæ ferruginei diluti eſt coloris, faſciiſque ferrugineis. Ex eodem genere eſt, qui hunc ſequitur, minor tamen, verſicolor, nempe albo fuſco viridi præſertim in faſciis & auriculis, & purpuraſcente colore variegatus, & qui tertius eſt, cum animali, & eius teſta, colore eſt caſtaneo. In ſecunda tabula priori numero notatur is qui aurem vnam altera multo maiorem habet: nec extremitate ſua cum teſta connata, vt duo alii, qui eadem tabula videntur: paruus eſt hic ſua natura, & raro maior quam depictus conſpicitur: albus & ſubuiridis aliquantulum parte ſuperiore, exochas habet magnas, & craſſas proportione canaliculorum, quibus inſculptæ ſunt à natura ſtriæ à ſummo ad imum tendentes. intus autem prope auricolas colore eſt aliquantulum caſtaneo, cætera albo. Secundo numero oſtenditur priori ſimilis colore, & forma auricularum, ſed exochas non habet bifidas, vt ille. Qui deinceps additur auriculam quidem maiorem habet altera, foris colore eſt prorſus caſtaneo. exochis eſt, & ſtriis tranſuerſis inſignitus, inq; multis locis aculeis paruis munitus. Intus eſt colore argenteo ad ſubcæruleum tendente, licet in medio aliquibus in locis circumcirca ſit colore caſtaneo ſplendido. Quartus aurem vnam alteram maiorem habet, ne extremitate teſtæ adnatam maiorem. exterius crocei eſt coloris: intus vero candidus. exochas habet lineolis tranſuerſis refertas. quatuor faciæ amplectuntur teſtæ partem ſuperiorem. Quintus tertio ſimilis, ſed ſtriis tranſuerſis caret. Niger eſt, qui in tertia tabula primus pingitur longitudine palmi, latitudine vero fere æqualis, aure inſigni, & prominente extremitate ſua, alterius auris veſtigium quoddam paruum. Exochas habet rotundas maiores canaliculis, quas lineæ tranſuerſæ ambiunt. Secundus colore eſt ferrugineo, in vtraque valua exterius multis aculeis aſper. Auriculam vnam habet inſignem, altera parum eminet. interius in circumferentia colore eſt ferrugineo. ſuperiori parte ſubcæruleo colore ad argenteum tendente, habet & exochas ſtriis inſignes, aculei autem ex ſtriis emergunt.

Tertius aurem vnam altera maiorem habet Longitudo æqualis latitudini, menſura duorum digitorum & dimidii. Exochas ab vna parte habet notabiles ſtrias vero latiores inter exochas ſtriis colore luteo. Interior quoq; pars habet multas exochas, quæ ſunt longe anguſtiores ſtriis, & lucent. In medio duarum auricularum eſt foramen, cui vinculum inſeritur, quo connectitur vtraque teſta, clauditur, & aperitur. Quartus habet aures fere æquales, exochas ſubcinereas albicantes, ſicut & ſtrias. Intus in ſuperiori parte nigricat, cætera colore ſubcæruleo, & albo depingitur huius teſta parte interiore, & exteriore. In quarta tabula primo, & ſecundo loco depingitur pectinis teſtæ pars interior, & exterior. Huius teſta tota candicat, & pellucet: exterius glabra, ac læuis: interius eſt exochis, aut lineis eminentibus parum, ac tenuibus, vt numero primo licet in tabula conſpicere. faſcias exterius habet nigricantes tres, aut quatuor. Aures etiam ſunt æquales, & exiguæ.

Tertio numero ſignificatur pecten cuius pars exterior, & ſuperior rubet, exceptis duabus auribus, quæ in extremo albæ ſunt: tota vero circumferentia albus eſt, latitudine fere digiti. Interius tota albicat. exochæ lineam vnam, aut alteram habent per longitudinem, quam pictor non expreſſit. Quartus eſt ſubalbo, & ſubrubro colore. Auriculam habet alteram multo longiorem, cuius pars extrema à teſta ſeparatur: exochas habet rotundas per quas lineæ à ſummo ad imum percurrunt duæ, tres & quandoque quatuor: ſtrias habet pariter rotundas paruulis quibuſdam exochis inſignitas. Circumferentia intus alba, & lucida eſt, reliqua vero pars ad ſubnigrum tendit, faſciæ etiam quatuor ad caſtaneum colorem tendentes. Auricularum color à parte interiori, quæ longior eſt, vbi pectini adhæret alba à reliqua, & quæ prominet pars caſtanei eſt coloris, vt & altera tota auricula. Sequitur deinde pecten aure altera maiori, & extremitate eius eleganter facta. huius tota pars concaua, & exterior eſt caſtanei coloris. Sed exterior eſt pars cum alcyonio adhærente, tuberculis paruis tanquam verrucis inſignita: ſupra prope aurem maiorem aliquid ſubnigri coloris videre licet. Poſtremo loco conſpicis pectunculum, hoc eſt pectinem altera parte auritum. Croceus eſt, longitudine duorum digitorum, & dimidii latitudine duorum, auriculam vnam habet ſatis latam proportione animalis, rudimentumque tantum alterius, exochas rotundas, & ſtrias per tranſuerſum pinnis valde exiguas. colore mineaceo inſignitur exterius, interius albicat, lineis quibuſdam per longitudinem tranſcurrentibus mineaceis. Cognatus huic is quem ex Zoographo depingimus, ſine deſcriptione.

Habes deinceps Pectinem totum eburnei coloris, præterquam in ſummitate, vbi macula quadam condecoratur rubea, item alia lutei coloris macula inſidet. Alter eſt qui purpureo illi adiectus eſt candidus, ſubfuſcus. … Auriculas exiguas æqualis magnitudinis habet Pecten ſubſequenti deinde tabella adiectus, & hic cinerei coloris, intus ſuperiori ora nigricat, … ac albicante … Candidi ſunt duo vltimi Chamæ quodammodo figura. Verius ſane mihi dicentur pectunculi, qui poſtrema tabula depicti conſpiciuntur, minores omnibus cæteris. Pectunculi enim, vt nomen ipſum loquitur, exigui ſunt pectines. Quod bifariam intelligi poteſt vt & pectines maiores, … excreuerint, … vel ſpecies peculiares ſemper paruæ, quales in hac tabula proponuntur. Omnes quoque eiuſdem tabellæ ſunt, auriculis, & colore differentes. Quidam enim lactei, quidam rubri, quidam caſtanei, & albo colore variegati, … ne quoque diſcrepant. maximi ſunt latitudine digiti, … nores. mineaceo eſt colore, qui quarto loco exhibetur: … exochis tam exiguis, vt vix conſpiciantur. Rondeletius pectunculum facit, talem qualem ſecundo huius tabulæ loco oſtendimus.

Sed cum tribus faſciis item altera parte auritum, aliquando dextra, aliquando ſiniſtra, vt noſter. Concham ſtriatam habet Vtramque cauam. Rondeletii autem aliquot aculeis eſt armatus. hos pectines exiguos in Aquitania vocant Petoncles: in Normannia Hannons, Romæ Gongolæ, quaſi Conchulas: … per paruis, præſertim in Mediterraneo mari, in Aquitania … maiores. Aliis dicuntur Coquilles de ſaint Iaques, quemadmodum magni pectines. A Chamis trachæis … pectines diſcrepant, quod Chamæ tranſuerſas lineas, … in gyrum crenata oſtendant. Sunt qui ſancti Iacobi Conchylia vocent, Anglicum vulgus Cocles. Romani ruſtici, … læues, & tellinas ex mari in forum piſcarium adferunt, & Conchas … que ad menſuram tellinarum modo … læ nomine vocant, ſed Gongolam pronunciare malunt: Hæc Bellonius, qui pectunculum neutra parte auritum depinxit: … ſtæ ita fere ſe colligente, vt in Tellenis, & Chamis.

Caro.

Pecten Rondeletii alter.

Romia.

Deſcriptio ex Bellonio.

Teſta qualis.

Pectines alii authoris.

Pectunculi qui dicantur.

Vt à chamis trachæis differant.

LOCVS.

MYruli & pectines, teſte a Plinio, ſponte in arenoſis locis proueniunt. Columella de piſcibus loquens ait: Littus regio idonea eſt educandis Conchyliis, & oſtreis purpuræque, & Concharum pectunculis. Capiuntur in ſinu Aquitanico frequenter pectunculi, vt in Normannia. Pectines ferramento quodam capi abradendo tradit Ariſtoteles.

Capiendi ratio.

SENSVS, VOLATVS, natura.

VIſum habere & oculos, videtur a Plinio probari poſſe: de aliis animalium oculis ſic loquens; Non omnibus animalibus … Oſtreis nulli: quibuſdam Concharum dubii: Pectinibus enim ſi quis digitos aduerſum hiantes eos moueat, contrahuntur, vt videntes. Video dubitatum à doctis, num pectines volent. Ariſtoteles id affirmat, ſic inquiens: Generis teſtati … Pecten potiſſimum plurimumque ſe mouet volatu. Nam & Purpura, & eius ſimilia parum admodum progrediuntur. Vnde Plinius: Loligo etiam volitat, extra aquam ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittæ modo. Vbi notandum … intelligendum eſſe, vt dicat pectunculos volare, … quaſi aquam ferri, vt Loligines. … atque volantium quorundam aliorum piſcium … eſt Ariſtoteles, ita ſcribens: Cartilagineis generis nonnulli ſtridere videntur; Verum ab his vocem emitti vllam recte dici non

An oculos habeant. *An volent.* *Plinius expoſitus.* *Stridor.*

poteſt: at ſonum, ſiue ſtrepitum reddi vere dixeris. Nam & pectines, quoties per ſumma humoris nitibundi feruntur, quod volitare dicunt, ſtridere ſentiuntur. Idcirco Maſſarius ad ea Plinii verba: Aquatilium pectines ſtridere cum volant, traduntur; hæc commentatur. Quoniam ſua cuiq; poteſt eſſe ſententia, ego non exiſtimo pectines volare poſſe per aera. Cum enim callo illo interiori ambæ teſtæ adeo connexæ ſint, vt difficile diuelli queant, non poſſunt ita libere aperiri, vt volare valeant. Quamobrem volare hoc in loco proſalire celeriter in modum volatus, & diſcurrere de loco ad locum potius interpretarer. Pectines enim tanta velocitate dehiſcunt: vt ex vehementi repercuſſione ſaliant, & ſuperiactent, vt quaſi volare videantur. Hæc Meſſarius, ſecutus Ariſtotelem, qui ſic eſcribit, de animalium teſtatorum differentiis tractans: Item, inquit alia ſe mouent, vt pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam de ferramento, quo capiuntur, ſæpe diſſiliunt. Idem pectines tradit aliquandiu in arena (alias in ſeceſſu) latere veluti purpuras; vnde Plinius: Pectines, inquit, in mari ex eodem genere habentur, reconditi, & ipſi in magnis frigoribus.

ORTVS. GENERATIO.

QVæ autem oua appellantur in pectinibus, quamuis vere iis inſint, moxq; procedente tempore minuantur aboleanturq;, tamen nihil ad generationem conferunt, ſed indicio ſunt nutricationis melioris, quale in ſanguineis pingue eſt. Proueniunt itaq; ſponte, vt a Plinius tradit ex b Ariſt. qui ſic inquit: Pectines locis arenoſis ſui ortus initia capiunt. Anno autem perficiuntur, vt idem de teſtatis ſic loquitur: Omnia id genus celeri incremento augentur, ſed præcipue purpuræ atq; pectines: quippe quæ anno perfici poſſunt: Generantur, c eodem teſte, plurimi temporibus pluuioſis, quemadmodum & plurimis aliis teſtatis accidit. Nam ſquallore pectines magis trahunt ruffum colorem. Iamq; in Pyrrheo Euripo pectines aliquando defuerunt, non modo propter ferramentum, quo piſcatores abradendo vbertim caperent, verum etiam propter ſiccitates.

NVMISMATA.

GOlzius inter numiſmata Piſaurenſium argenteum habet, in cuius vna parte eſt Pegaſus cum his literis ΠΙΣΑΥΡΙΩΝ, ab altera parte Neptunus Nereo inſidens, ſub quo pecten exprimitur, & à latere hæ literæ ΔΗΛΧ. In Tarentinorum quodam argenteo nummo idem pecten cernitur cum Neptuno Nereo inſidente, dextraq; tenente tridentem, ſiniſtra Polypum cum hiſce literis ΤΑΡΑΣ Idem quoque pecten in alio eorundem argenteo nummo cernitur ſolus ab vna parte, ab altera Neptunus inſidens Nereo dextra tenens tridentem, ſiniſtra Polypum, his adſcriptis literis ΤΑΡΑΣ Nam Tarentini Neptunum pro deo tutelari colebant, & à Taranto Neptuni filio nomen fluuio, & vrbi factum gloriabantur; idcirco Polypo, ac pectine, & Nereo indicare voluerunt Neptuni in mari potentiam.

VSVS IN CIBIS.

TAm fuere in menſis celebres apud antiquos, vt ſcribat etiam Athenæus, non omiſſos fuiſſe in Cotys conuiuio. Eligebantur autem ex Methymna, vt idem ex Phyllii, ſiue Phrynichi, ſiue Ariſtophanis comedia vrbes inſcripta tradit. Clemens quoq; a Alexandrinus, & Pollux auctores ſunt pectines Methymneos à pleriſque gulæ amatoribus ſuis temporibus expeditos. Inter cœnarum ciborumq; exquiſitas delicias comprehendit pectunculum Chium M. Varro in ſatyra, quam περὶ ἐδεσμάτων, id eſt, de cibis peregrinis & lautitiis inſcripſit, vt teſtatur b Gellius. Laudantur etiam Tarentini: Horatius:

Pectinibus patriis iactat ſe molle Tarentum.

Quæ erit fortaſſe ratio, cur in numiſmatibus Tarentinorum frequenter inueniantur: Apuleius verſus hos Ennii corruptos citat:

Mures ſunt Æni, aſpera oſtrea plurima Abydi,
Mus Mytilenæ eſt, pecten Curadrum, qua apud Ambracia amnes.

Qui aliqua ex parte reſtaurari poſſunt ex Archeſtrati apud Athen. verſibus, vnde etiam tranſlati ſunt:

Id eſt,

Mures Ænus habet magnos, & oſtrea Abydus,
Vrſos Parium: Pectines vero Mitylene,
Plurimos vero Ambracia exhibet.

Xenocrates: Pectines, inquit, optimi ſunt, qui ad iuſtā magnitudinem peruenerunt, caui, colore nigriore: prſtant aūt vere, ac æſtate, ſiquidem eo tempore ad Lunæ incrementum maxime augētur. Omnib. autem antecellunt Mitylenei magnitudine, natura, humoris bonitate. His ſimiles Ioniū mare iuxta Illyrida, Hetruriā, Salonas, & Latium producit. Iā vero & Chios, & vicinę inſulæ, itē Alexandria eiuſmodi piſces ferunt. Pontus quidem ēt multos fert; ſed minutos, & qui ægre augeantur. Hæc Xenocrates. Ariſt. autē optimos eſſe cenſet, cum grauidi ſunt, vt alia teſtata & cruſtacea a Galenus Pectines craſſi admodum ſucci eſſe ſcribit. Quidam Myas, ſeu Mytulos Epheſios eiſq; ſimiles ſucci bonitate, vt pectines ſuperare; ita cedere Chamis. Hiceſius autem Chamis alere vberius, ſucci autem peioris eſſe, & excretioni minus faciles. Vnde Trallianus podagrā pituitoſam præceſſiſſe coniicit pluriū pectinum, & buccinorum vitioſos ſuccos generantium frequentē vſum. Stomacho (ait Cornel. Celſus) apti ſunt ex media materia piſces, oſtrea, pectines, murices. Et Archigenes apud Galenum pectines cōnumerat iis, quæ ſtomachicis in cibo conueniunt. Galenus ſuccū eorū aluum ducere, non aliter quam lactis ſerum tradit. Idē confirmant Galenus, & Diocles Charyſtius. De eorundem facultate coquendiq; modo hæc Xenocrates: Dulces ſunt, ac facilius, quam oſtrea cōcoquuntur. Ex aceto ſumpti ad excretionē accommodantur, & cum ex poſca concoquuntur, dulcedinis participes ſunt, quam aſſando deponūt; pari quoque modo contriti aluum ſoluunt: idque ſiue recentes, ſiue vetuſti fuerint. Parum autem vrinam cient, qui buxei coloris ſunt, ſicut oſtrea non facile corrumpuntur. Elixi aſſatis ad aluum ducendam aptiores ſunt: quique magis aſſati ſunt, minus ſucci habent, & difficulter exernuntur. Exiſtimandum quoque eſt, eos qui in ſuis teſtis aſſantur, minus huiuſce incommodi habere, & facilius alere, & minus eos perturbare: valentiores autem aſſati ſunt: quippe expurgati plane pureq; fuerint, ii gratiori ſunt, & facile cōcoquuntur, & teſtaceis anteferendi ſunt illi, qui ſale conditi ſunt, nec admodum perturbant. Natiuam autem dulcedinem in muria conſeruant, & vrinam mouent: ac candidi quidem, & lati, ſunt dulciores: atque alibi ſunt duri: (Diphilo tamen candidi molliores ſunt) ruffi vero ſunt viroſi, & vrinam cient: varii autem medii ſunt, & eorum aliqui fucis ſunt ſimiles: qui per ſe dari difficulter concoquuntur, & tamen vrinam mouent. Hæc ille. Wottonus teſtatur pectunculos facilius concoctionem aſſumere, quam oſtreas. ſapore eſſe dulces: at nimiam illam dulcedinem coctione exuere. Aluum magis mouere virulentos aſſis: & quo magis aſſentur, eo minus ſucci congeniti relinqui, minuſque aluum tentare: ſed ſi in teſtis ſuis aſſentur, magis nutrire.

Pectines optimi qui.

VSVS IN MEDICINA & aliis.

TRallianus in colico affectu dari iubet. Idem in cardialgia conuenire eos ſcribit. Et alibi in vomica, ſeu empyemate, ſi ſalſus & bilioſus humor eſt, præbet. Rurſus idem Tympanius raro, & voluptatis gratia offert. Ego eos ſæpius præberem: Nam auctore a Plinio vrinam cient, & quæ in veſica ſunt, modice detergunt; quāquam in hoc morbo magis flatus, quam humor abundet. Xenocrates ſcribit pectines remedio iis eſſe, quorum veſica vlceribus ſcatet, quod ea expurget. Quidam practici in febris bilioſæ declinatione pectines contendunt. Ad Venerem excitandam non minus valent, quam oſtrea, quorum ſpecies ſunt, teſte b Iohanne Baptiſta Porta Neapolitano. c Plinius pectunculos ſalſos tritoſque cum cedria pilos palpebrarum euellere auctor eſt. Contra Dorycnium in cibo iuuant pectines, vt cecinit Nicander. Pharmacopæorum vulgus pro Concha Venerea pectines vſurpat, vt ait Rondelet. Pectinum maiorum vſus alicubi eſt in templo ad ſal continendum, quo conſecratur.

a Lib. 32. c. 5.
b L. 3. c. 44. Pytog.
c L. 32. c. 7.

CAPVT LXX.

DE MVSCVLIS. AEQVIVOCA.

VOcis huius homonymia impedit, quo minus intelligamus, quid auctores intelligant per muſculum, de quo modo a nobis ſermo inſtituitur. Etenim μυστίκητον apud Ariſtot. muſculum reddit Theodoricus Gaza Plinium ſecutus. Genus id piſcis, qui vt inquit a Claudianus, paruo moderamine caudæ iter regit, ne Balæna in ſcopulos impingat, quanquam Bellonius Balænæ partem quandam, quam gerit ad iter prætentandum Ariſtotelis muſculum eſſe putet. Prætenturas, inquit, quas ante oculos habet Balæna, muſculum Ariſtoteles nuncupauit, quem etiam Oppianus veluti quendam alterum piſcem eſſe cecinit.

Hac ratione, inquit, comes cunctis ductorq; viarum
Muſculus eſt paruus viſu, ſed corpore longo
Et tenui cauda paulo ſemotus ab illo
Pracedit.

Et paulo poſt:

Hunc piſcem vero ductorem nomine dicunt.

Cæterum Rondeletius b Ariſtotelem, ne per ſomnium quidem id vnquam cogitaſſe dicit, neque muſculi nomine vti, ſed Gazam ex Plinio, quem ſi ἀναλφάβητος, inquit, legiſſet, in tam fœdum errorē haud incidiſſet. Eius enim verba ſunt. Muſculus etiam piſcis pilos in ore intus habet vice dentium. Ariſtoteles μυστίκητον nominat. Cum vero hoc ſolo loco muſculi, ſiue μυστικήτου mentio fiat, quis inde colligat, inquit idem Rondeletius, partem Balænæ, ſcilicet aſſulas illas muſculum vocari? neque Plinius tribus in locis, quos citauimus, muſculum partem Balænæ facit, ſed belluam marinam. Ex his autem latinis verſiculis ſatis liquet eum nunquam Oppianū legiſſe qui tantum abeſt, vt Balænæ partem muſculum faciat, vt muſculum ne nominet quidem, ſed piſcem alium eſſe dicat, qui Balænis iter præmonſtrat. Hæc ille. Muſculus præterea apud c Ciceronem eſt mus exiguus: quam homonomiam vitaturus Gaza, apud Ariſtotelem μῦας ἀρουραίους, interpretatur ſorices, & μῦς ex teſtaceis Mytulum, ſiue muſculum maiorem; ſed quem Ariſtophanes d vocat μῦν, murem, ſeu ſoricem animal notiſſimum ſignificat. Sunt alioquin muſculi, vt Plinius e refert, & à medicis accipiuntur, partes corporis carnoſæ, neruorum fibris motus gratia circumiectæ, veniſque, & arteriis conſperſæ, his ad natiui caloris cuſtodiā, illis ad alimenti diſtributionem, quæ omnia tenuis complectitur tunica, muſculum definiens, qui μῦς etiam Græcis appellatur. Habet præterea muſculus nomen inartificatis, nam antiqui conficiebant inſtrumenta quædam in bellis, quæ muſculos appellabant, cuius meminit Iſidorus, f muſculus eſt, inquit, ſimilis cuniculo, quo murus perfoditur, ex quo & appellatur quaſi munuſculus. Ponuntur icones à Roberto g Valturio machinarum quarūdam, quas muſculos, vt is refert, vocabat antiquitas; ipſe vero machinas minores appellat, quibus protecti bellatores ſudibus præmunitas oppido-

Myſticetus
a Lib. 2. in Eutrop.
Muſculus balænæ.
b Lib. 16. c. 11.
Contra Bellonium.
Muſculus non eſt pars balænæ.
c Lib. 2. de diuin.
Mus exiguus.
Sorices Gazæ.
d In veſp.
e L. 2. c. 21.
Muſculi medicis, qui.
Muſcul. inſtrumētum bellicum.
f Lib. 18. c. 11.
g De re milit. c. 4.

pidorum foſſas demolirentur, quibus turris ambulatoria iungere- A tur, ſine impedimento ad murum.

SYNONYMA.

MYias, iſtiuſmodi teſtacea Plinius quandoq; vocat, quandoq; Myiſcas, nonnunquam myſcos, ſæpe etiam muſculos, Athenæus μύας (vt nobis certe oſtendunt ſapor dulcior in his, & ſuauior, quam in mytulis, item paruitas, rotunditas, teſta hirta, atque *a 3 de gen. anim. c. 11.* alia, quæ à Plinio & Athenæo hiſce tribuuntur.) Ariſtoteles *a* ἐλάτης μύες, qui plurimos, auctor eſt, circa vnum principium aliquod *Mytuli.* ad naſci, quod quoq; conuenit. Rondeletius etiam μύες in fœminino genere Athenæo, appellari putat. *Μῦς tria ſignificat Hermolao.* Maiores his mytuli vocantur, Dioſcoridi μύακες, de quib. poſtea dicemus. Hermolao tria genera animalium, dicuntur μύες, nimirum teſtudines, ſed tũc non μύες in plurali, ſed μῦδες, & ἐμύδες vocari. *Mus marinus.* Genus hoc, inquit, mus aquatilis, & lutaria teſtudo vertitur à Theodoro Gaza, à Plinio quandoq; mus marinus: alterum eſt inter piſces; tertium inter oſtreacea pro muſculo, tum minore, tum etiam maiore. Μύδιον Græci hodie vocant muſculum forma pariter diminutiua à μῦς: eruditi proferre poſſent μυίδιον, & melius, vt putat Zoographus, Nos, vt dictum eſt, muſculos ſimpliciter minores appellamus. Italis, & præſertim B Venetis Concholæ vocantur, Gallis Moules, Germanis Moeſchelen, Belgis Meſſelen Angli muſclis non communiter omnem Concham, ſed proprie & peculiariter paruam nigricantem appellant.

GENVS. DIFFERENTIAE.

Deſcriptio.

Vt differãt. VOcantur, inquit Rondeletius, noſtrę plane opinionis aſſertor, muſculi ad differentiam maiorum, quos mytulos vocant; differunt enim tantum magnitudine & rotunditate, quam differentiam ex Plinio, *a* vt arbitror, is attulit, qui muſculos diuidit, in mytulos, qui ſalem, viruſq; reſipiunt, & myias, quæ rotundæ ſunt, & minores aliquanto, atque hirtæ, tenuioribus teſtis, carne duriores. *a Lib. 32. cap. 9.* *Rondeletij deſcriptio.* Rondeletius, poſita etiam icone, talem affert deſcriptionem Sunt ex oſtracodermorum genere, quæ tenui teſta, & duplici conteguntur, circa ſaxa, aut ligna naſcuntur pilis, & veluti lana alligantur. *Teſta qualis.* Teſta foris nigra, fere ſemper vel muſco, vel lanugine obducta, intus læuis, & ſplendens, ex albo cærulea, parte acutiore craſſior, & ſpiſſior, reliquo ambitu rotundo tenuior. *Caro.* Caro intus pallida, cum non cruda eſt, cocta vitellis ouorum ſimilis, in ambitu fimbriata, in ea foramen eſt euidens ad attrahendam aquam, neque enim C per villos attrahit, quod ineptiſſime quidam aſſerunt, lanæ illius, ſiue byſſi vſum ignorantes, in media carne eſt particula carnoſa linguæ ſimilis: ineſt, & mutis, & pituita quædam glutinoſa, callo albo adhæret. Hactenus ille. Multos iſtiuſmodi muſculos in mari reperiri, & in aqua dulci ſtagnante; nunquam vero fere in rapidis fluminibus, idem atteſtatur. Cæterum muſculorum aquæ dulcis iſtiuſmodi iconem ex eodem ni fallor Zoographus proponit. Duplici (inquit) conſtant Concha tenui, & fragili, foris nigricat, & veluti ex multis additamentis conflata eſt; ob id aſperior. Intus læues ſunt, ex cęruleo nigricantes. Carne ſunt dura, cõcoctu difficili, mali ſucci, quo fit, vt qui iis copioſius veſcuntur, in febres incidãt.

DENOMINATA.

AB huiuſmodi conchylii genere multa inuenio denominata, ſed non admodum ab auctoribus vſurpata. Τοῦ μυὸς à muſculo nimirum diminutiuum eſt μύϛρον: hæc autem diminuendi forma non eſt admodum vſitata, ſimpliciter vero deriuata talia multa exiſtunt, vt σείρον, στίγητρον, μίστρον. Pollux τὸν μύϛρον genere maſculino dixit cum acuto in prima: quæ, cum natura longa ſit, videtur D in recto circumflectenda, & iis caſibus, qui vltimam corripiunt. Μύϛρα, & μύϛρια Euſtathio idem ſunt, vt vult Zoographus, quod μυστίλαι ὅ ἐστι κοῖλος ψωμὸς πρὸς ἄρυσιν ψωμοῦ ἐπιτήδειοι. Μυστιλοπῶλαι apud eundem Pollucem à μύϛροις diminutiuo dicuntur. Μυστίλη quoq;, vt mihi videtur diminutiuum, eſſe poteſt à μῦς fœminino, vt μυτίλος à maſculino, hinc verbum μυστιλᾶσθαι Euſtathio, διὰ μυστιλῶν ἀρύεσθαι, ἢ τὸ κοιλαίνειν τοὺς ψωμούς, μυστίλμης, ὁ μυστίλων ἅλμης, καὶ ἐκ τῶν εὐτελεστάτων ἢ ἐπιπόνως ζῶν. *Myites lapis.* Myites cuiuſdam eſt lapidis genus, muſculi ſpeciem præ ſe ferens; huius, vt inquit Georgius Agricola, duplex eſt differentia, oblongi videlicet, & pectinis modo rotundi, hunc colore cinereum in Chartis ad Spangebergum arcem reperiri, vbi & trochitas: & in Saxonibus ad Hildesheimum in lapidicinis eius tractus, qui eſt vltra montem Mauricii, illum modo ſubfuſcum, modo ſubflauum effodi ex mœniorum foſſa Hildesheimię vrbis, qua ad Septentriones ſpectat. de his poſtea inter foſſilia loquemur.

VSVS IN CIBIS.

Epheſii marini. MVſculi vbiq; fere in cibum cedunt, ſed optimi ſunt Epheſii: E marini commodum ſatis præſtant nutrimẽtum: Qui in aqua dulci captantur, carne ſunt dura, concoctu difficili, praui ſucci, quo fit, inquit Rondelet. vt qui iis copioſius veſcuntur, in febres in- *Coquendi ratio.* cidant: laudabiles admodum ſunt, qui in inferiore Germania capiuntur ex Oceano Germanico. Sunt etenim hi guſtus ſuauiſſimi, elixantur, vt retulit mihi vir quidam non indoctus in aqua, additoq; poſtea pipere, butyro, & modico aceti comeduntur. Sunt plerumq; in vſu maiores, cum tamen minores non ſpernantur, etſi mi- *a Lib. 3.* noris ſunt nutrimenti, quod innuit etiam Athenæus, *a* οἱ δὲ ἐλάσσονες, inquit, τούτων καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι, μὲν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν, εὐτροφώτεροι δὲ διὰ τὸ μέγεθος καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι, hoc eſt, minores & veluti hirti, magis vrinam prouocant, & melioris ſunt ſucci iis, qui ſquillæ ſimiles ſunt, minus tamen alunt, quia minores, & quia natura ſunt huiuſmodi, & aliquanto poſt. Αἱ δὲ μύες καὶ τῶν μυῶν οὖσαι μικρότεραι γλυκεῖαί τε, καὶ εὔχυλοι εἰσὶ πρὸς δὲ καὶ τρόφιμοι, quæ myes dicuntur, aliis minores ſunt, dulces, boni ſucci, ſatis inſuper nutriunt.

VSVS IN MEDICINA.

QVæ Dioſcor. περὶ μυάκων, Plinius fere de mytulis retulit; Verba Dioſcoridis ſunt: Μύακες, *a* inquit, καέντες τὸ αὐτὸ δρῶσι τοῖς κήρυξιν. διαφέρων δὲ πλυθέντες ὡς μόλιβδος χρησιμεύουσιν, εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ σὺν μέλιτι. ἐκτήκοντες παχύτητας βλεφάρων. καὶ σμήχοντες λευκώματα, καὶ τὰ ἄλλως ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις. ἡ δὲ σὰρξ αὐτῶν κυνοδήκτοις ἐπιτιθεμένη ὠφελίμως. *a L. 2. c. 7.* Quæ ſic *b* Plinius: mytuli quoq; & murices cinere vim cauſticam habent, & ad lepras, lentigines, maculas; lauantur quoq; *b Lib. 32. cap. 9.* plumbi modo ad genarum craſſitudines, & oculorum albugines, caligineſq;, & in aliis partibus ſordida vlcera, capitiſque puſtulas: *Cauſticum eorũ cinis.* Carnes vero eorum ad canis morſum imponuntur. Ad ciendam aluum, & vrinas multum præſtare muſculos vult Athenæus, quod etiam oſtendit Celſus *c* inquiens, muſculi, oſtrea, pelorides, echini, *c Lib. 2.* & omnes fere conchulæ aluum mouent, cum vero marini capiantur, & fluuiatiles, vtriſq; vti poſſimus. Marcellus Empiricus muſculum marinum tritum ex oleo vetere taloı um tumoribus, & doloribus impoſitum mederi ait. Aquatiles itidem, vt nobis Zoographus refert, ex Hippiatrico lib. Germanico, laudantur ad infirmos & ca- *Ad caliginoſos oculos.* liginoſos oculos, & nebulas oculorum in iumento. vtuntur ſuper carbonib. & corium externum detrahitur, vſq; ad medium, quod album apparet, additur Zinziber, & calchantum, paribus portionibus, & ex his mixtis pollinem in oculos equi inflato, proderit.

CAPVT LXXI.

DE MYTVLIS. SYNONYMA.

MΎακα vocat Dioſcor. concham ipſam ſiue teſtam huiuſce mytuli, cuius eſt hiſtoria recenſenda, vt vbi habet: ἄποψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον, id eſt, concha tollito innatans oleum. Et rurſum: εἰς μύακας τὴν λιπαρίαν ἀναλαμβάνουσι. exiſtimo ego de maioribus intelligere, cum minoribus aptiores ad oleum innatans excipiendum exiſtant, præſertim quod maiores in hoc genere conchas Plinius vocet mytulos, Oribaſius myacas, Athenæus, vt refert Wotonus, μύας σκιλλώδεις; *Ad oleum tollendum apti.* Verba hæc ſunt apud Athenæum: Τῶν δὲ μυῶν οἱ μὲν Ἐφέσιοι, καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι τῇ εὐχυλίᾳ, τῶν μὲν χηνῶν βελτίονες, τῶν δὲ χημῶν λειπόμενοι: οὐρητικώτεροι δὲ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τὴν κοιλίαν φερόμενοι. C εἰσὶ δ᾽ αὐτῶν ἔνιοι καὶ σκιλλώδεις, κακόχυλοί τε, καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθεῖς, οἱ δ᾽ ἐλάσσονες τούτων καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι μέν εἰσι καὶ εὐχυλότεροι τῶν σκιλλωδῶν, ἀτροφώτεροι δὲ διά τε τὸ μέγεθος (ἔλαττον) καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι. hoc eſt: ex mytulis Epheſii, & qui ſucci bonitate eis pares ſunt, tanto ſunt chamis inferiores, quanto pectinibus præſtant. Vrinam magis, quam aluum cient. Sunt qui ex eis ſcillam reſipiant, (muſculos intelligit) iis, qui ſcillam referunt, & vrinam magis promouent, & mali ſucci, & guſtu ingrati: qui vero his minores ſunt (muſculos ſuccum generant probiorem, minus tamen nutriunt, cum paruitatis ſuæ cauſa, tum ſui generis natura. Hæc ille; ex quib. facile coniicio mytulos ſcillodes nuncupaſſe ab ingrato admodũ ſapore, qua- *Mytuli ſcillodes unde dicti.* lis ſane ſcillæ eſt, nam & ipſe habet πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθῆ. Μύας πυελώδεις Theodorus Gaza apud Ariſt. mytulos ſoliatos reddit à figura. *Mytuli ſoliati.* Niphus mytulos latioris vel amplioris conchæ. Sed eos Rondelet. repræhendit, & in imo maris, ſiue gurgite naſcentes conuertit, *Gaza error.* quoniam Gaza eodem apud *a* Ariſt. loco pro πυελώδεσι τόποις interpretatur gurgite. *a Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 15.* D Cum vero, inquit Zoograph. non gurgite tantum Gaza eo loci verterit pro hac voce, ſed (oſtrea naſcuntur) alia vadis, alia gurgite, mallẽ ibi legere non πυελώδεσι, ſed omnino πηλώδεσιν, i.e. limoſis, nam vt hoc in loco, ita rurſus in eodem c. Ariſtoteles triplicem natalis ſoli differentiã facit. Ὀστρακώδη inquit, omnia *Ariſtotelis locus correctus.* naſcuntur ἐν τῇ ἰλύι, ἐν μὲν τῇ βορβορώδει τὰ ὄστρεα. ἐν δὲ τῇ ἀμμώδει κόγχαι. περὶ τὰς σηράγγας δὲ τῶν πετριδίων, τήθεια, καὶ βάλανοι: Πύελος non ſolum modo ſolium, ſed alia vaſa diuerſa ſimilis figuræ ſignificat, quæ, quoniã nihil ad nos ſpectant, alios lector adeat ſcriptores. Cõcham marinam oblongiorẽ Hippocrates vocat μύακα, vt monet Galenus in gloſſis, & Varinus, οἱ πολλοί, ait, μύακα προσαγορεύουσι, multi myacem appellant; μύα καλοῦσιν legit Zoographus (hoc n. ipſe Hippocrates vtitur) non προσαγορεύουσι Mytulos vocat Bellonius κινώδεις, *Bellonii error.* ſed rectius σκιλλώδεις legit Zoographus, quod vel mihi magis arridet, præſertim cum ſcillã eos reſipere ſupra ex Athenæo diximus. Idem Athenæus tradit Tellinam vocari à Romanis μύτλον, (ego μύτλον potius legerem.) cui ẽt ſententiæ hæret Auguſtinus Niphus. Matthiolus vero in comment. ad *b* Dioſcoridem multis rationibus *b Lib. 1. c. 4. & 6.* probat tellinas à mytulis longe differre. Nõ deſunt, inquit, qui my- *Tellinas à mytulis differre.* E tulos, & tellinas idem eſſe cenſeant, in quam ſententiã potiſſimum veniſſe comperio Paulum Iouium virum apprime eruditũ: quippe qui libello, quem de piſcib. Romanis edidit, malit (etſi medicus eſſet) cum Atheneo errare, q̃ cum Dioſcoride recte ſentire, ex cuius *Pauli Iouij error.* ſcriptis ſatis aperte conſtat, aliud eſſe mytulos, aliud tellinas: nam præterq̃ quod de his duobus diuerſis capitibus ipſe diſſeruerit, differentes ẽt vtriſq; reddidit dotes, haud neſcius illis ineſſe differentiam. Idem ſimiliter ſenſit *c* Galenus, qui cum de viperis diſſerat eodem capite mytulorum ẽt meminit, tellinarum vero particulari capite ſingulis proprias, & diuerſas reddẽs facultates. *c Lib. 11. de ſimp. med. facult.* Nõ ſecus ac illi ſenſit Paulus Ægineta, fidelis nempe vtriuſq; ſectator; quamobrem dicendum putauerim, differentes nimirum eſſe mytulos, & tellinas.

Notiſſi-

Notiſſimæ illę ſunt, præſertim Romę, vbi plurimę venales circumferuntur, quod edendo ſint, & ori admodum gratæ, ſi tamen ab arena optime repurgentur. Cæterum quales mytuli ſint in Italia, qui hac noſtra tempeſtate explicauerit, inueni neminem, præter vnum Maſſarium Venetum, qui eos mytulos putat, quos Hadriatici accolæ vulgo appellant muſciuoli; quaſi muſculos dixerint, cuius opinio nobis maxime probatur, quippe quod & forma, & nomine conchylia ita vocata legitimos referantur mytulos. Sunt enim tellinis paulo maiores, teſta exterius lineis quibuſdam ſcabra, intus vero pellucida, & tota pondere leuis. Hucuſq; Matthiolus. Latinis vocantur, pariter, & Italis mituli: ſic enim ſcribitur in noſtro Plinii codice, quaſi à Græco μιτύλος, quandoquidem ita à nonnullis Græcis ſcriptum reperio, υ in u conuerſo, à μῦς fit diminutiuum μυτίλος, vt à ναύτης ναυτίλος, quare latine etiam vel mytilium recte ſcribemus, vel mutilum u pro ypſilo ponentes, ſi quis tamen mitulum vitandæ cauſa homonymiæ, (quoniam adiectiuum quoque latinis mutilus eſt,) ſcribere malit, per me, inquit Zoographus, quidem licebit. Arabibus dicuntur Amarchas, Hiſpanis Mixilhus, Luſitanis Mexila, nigricans potiſſimum, Gallis Muſcles, Germanis Muſchlen, ſed quoniam nomen hoc conuenit, & minori, & maiori, Zoographus ita appellat maiores, minores kleine ſchvvartze Muſchelen. Belgæ, vt audio, etiam magnitudinis tantum habita ratione nomen non mutant.

Amarchas.

GENVS, DIFFERENTIAE, *Deſcriptio.*

Mytuli fluuiatilis deſcriptio.

CApiuntur Mytuli tum in mari, tum etiam in fluminibus. Bellon. Mytulos fluuiatiles Inſubribus Squiozole vocari, & marinis alioqui ſimiles eſſe ait, niſi magnitudine differrent, & ſubrecti apparerent, atq; humi pinnæ modo infigerẽtur. Sedemq; non mutare, grandi hiatu ſuas teſtas pandere, eaſq; reſeratiles, cluſileſque habere, tenues, intus glabras, pictorum coloribus accommodatiſſimas. guſtus ingrati percipi, ex quo μύες κυνώδεις (imo σκιλλώδεις, hoc eſt, ſcillæ ſimiles) ab Athenæo vocari putentur, acſi Mytulos caninos dicat. Marinum autem villos habere extrorſum more pinnæ, ab ea parte teſtę, qua ſcopulis hęret, per quos alimentum (quod arguit Rondelet.) exugat, atq; arenulas, & marina deiectamenta attrahat. hincq; fieri, vt qui locis arenoſis creſcunt, aut inter teſtas figlinas gignuntur, deteriores euadant, qui vero algoſis tractib. nutriuntur, meliores, ac multo gratiores ſint, vbi multa dulcis aqua marinæ permiſcetur. Mytuloſq; cancrum pinnæ modo in concha nutrire, orbiculatem, paruum, ſuis ſic membris abſolutum, vt & incedat, & alatur, & oua excludat grandulente multa maiora, & craſſiora humi accubare, cum tamen glandes, ſiue muſcioli adhærendo pendeant. Differunt ab aliis oſtracodermis teſte a Ariſtotele, craſſitudine & tenuitate, tum totius, tum etiã partis, velut labrorum. Aliis n. ex biualuibus craſſa, vt oſtreis, aliis vt mytulis tenuia. ratione etiã teſtarum, quarum magnam varietatem reperiri in hiſce teſtaceis auctor eſt, ita vt Mytulis, vnguibus, & quibuſdam aliis conchis, quas nonnulli galadas vocant, ſint læues, oſtreis, pinni, buccinisq; ſcabrę. Ipſimet vero mytuli inter ſe differunt magnitudine, vt antea diximus: etenim in maioribus cancellos ſcribit idẽ auctor inueniri, cum minorum teſtæ eos non caperent. cluſiles n. omnes ſunt, vt & biualuis generis omnia, quę parte altera ligata, altera ſoluta conſtaret, vt concludi poſſint, & aperiri concludendo autem ſe tuentur, vt b Ariſtoteles loquitur. Plinius ẽt alias differentias poſuit, quibus ſcilicet à muſculis diſtinguantur. Hę ſunt magnitudo, rotunditas, guſtus; ſalem n. viruſq; reſipere mytulos ait: ea vero eſſe magnitudine, qua eſſe legitur nonnunquam in communi textu, c nullo pacto ad veritatem accedere videtur. Legitur n. ibi Mytulos ternas heminas capere quidam aſſerunt, cui rei fidem tamen adhibens Simon Maiolus in eo lib. quem Dies Caniculares inſcripſit, loquens de mugitu Aquatilium, & præſertim conchyliorum, prædictam Plinii auctoritatem adducit. Quædam, inquit, conchyliorum reperiuntur in Nilo, quæ mugitum emittunt, non ſine admiratione, vt teſtatur Strabo lib. 17. nam is mugitus non adeo exiguus eſt, qualem edere poſſunt conchylia, quæ quotidie proſpectamus: nam quædam ſunt eorum genera ingentia valde. Mytulos n. piſcis concharum genere inuentus eſt capax fuiſſe heminarum quatuor (trium heminarum legitur in noſtro codice) vt tradit Plinius, vnde coniicere licet conchas, quæ mugitum in Nilo emittunt, eiuſmodi eſſe, ac maioris amplitudinis. Hæc ille. Cæterum alii eo loco pro Mytulos legunt Vitulos, quod ceu ineptum improbat Dalechampius in ſcholiis. Rondeletius cap. de Phoca reponendum cenſuit Lepores marinos, quod neq; multum probatur ipſi Dalechampio Ego etiam Mytulos legerem, ſed voce ea non ſpeciem hanc teſtacei, de quo agimus, ſignificari putẽ, ſed generice accipi pro qualibet concha magna. Nam & Μύακα Dioſcorides pro ipſa teſta accipit, vt ſupra à principio diximus. Quod modo ad ſpecies Mytulorum attinet, ego inuenio multas, licet vnius tantum iconem poſuerit Rondeletius, qui non aliis verbis deſcribit, quam Plinii, nimirum quod magnitudine ac rotunditate differant à Muſculis. Andreas Matthiolus quinq; depinxit ſine vlla deſcriptione. Quibus & alios nos addimus. Primo loco Mytulum mediocrem ſubnigrum prone, & ſupine: ſecundo alium paruum: tertio anguſtum coloris caſtanei: quarto Mytulorum quatuor alias differentias: quinto & vltimo loco habetur Mytulus niger cum tuberculo adnato. In altera tabula habentur primo loco Mytuli multi ſimul coniuncti ſupra oſtreaceum. Secundo Mytulorum glabrorum minimorum duę differentiæ. Tertio Mytulus fluuiatilis maior. Altera figura vnius tantum Mytuli minoris fluuiatilis icon. In altera figura Mytulus eſt maior niger cum ſtriis flauis.

Marini deſcriptio ſecun. Bellon.

Deterior vbi naſcatur.

a Lib 4. de hiſt. anim. cap. 4

Labrorum differentia.

Cancelli in quibus reperiantur.

b De part. anim. c. 5.

Salẽ & virus reſipiũt Mytuli

c L. 32. c. 1.

Magnitudo.

Rondelet. error.

Auctoris Mytuli.

GENERATIO.

MYtulos Plinius, quemadmodum & Pectines, ſponte naturæ in arenoſis prouenire tradit, quod & Philoſophus ſcripſit. Sed non ſemper ex putredine ortum habent, ſicuti Maſſarius etiam ſenſiſſe a Ariſtotelem tradit his verbis. Natura teſtati generis conſiſtit partim ſponte, partim aliqua ab ipſis emiſſa facultate, quanquam ſæpenumero ea quoq; ſpontina oriantur conſtitutione. Sed generationes Plantarum accepiſſe hoc loco congruit. oriuntur n. earum aliæ ſemine, aliæ auulſione, nonnullæ etiam ſobole, vt cepæ. hoc igitur tertio modo Mytuli gignũtur, quippe minores ſubinde iuxta principium adnaſcuntur. Buccina, & Purpuræ & quæ fauare dicuntur, quaſi à ſeminali natura humores quoſdam mucoſos emittunt. Semen vero nullum eſſe eorum putandum eſt, ſed modo quo diximus, quãobrem larga eorum copia prouenit, cum primũ conſtiterit aliquid. hæc n. omnia vel ſponte vt oriantur, euenit: itaque ratione tunc magis cum origo præceſſerit, conſiſtunt: aliquid n. excrementi ſingulis proficiſci credendum merito eſt ab eo principio, cui ſoboles quæq; adnaſcitur. Sed cum ſimilem habeant facultatem cibus, excrementumq; cibi, fauantium ſubſtantiam ſimilem eſſe conſtitutioni primę conſentaneum eſt, quapropter excremento hoc gigni probabile eſt. Quę autem vel ſobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus ſpontinus eſt. Cũ igitur dicat eorum, quæ ſobolẽ nullam procreant, vel non fauant, ortum ſpontinu. n. eſſe, Mytuli, qui ex ipſo b Ariſtotele, ſobole generantur, & fauificare ſoliti ſunt, nõ ſpõte proueniente; Hactenus Maſſarius.

In arenoſis proueniunt.

a 3. de gen. anim. c. 11.

b De hiſt. anim.

VSVS IN CIBIS.

VTroſq; Mytulos, maiores nimirum & minores in cibos venire compertum, maiores duri ſunt, vt recenſet Wottonus ex Oribaſio, concoctioni renitentes, ſanguinemq; procreant craſſum, & pituitæ multum, & ſuccum deniq; non adeo probum; copioſe tamen alunt, ventrem & vrinam cient. Hi quoque ſi aſſentur, ſitim vehementer excitant, ſi vero elixentur, & acrioribus quibuſdam, vt ſinapi, naſturtiove condiantur, non adeo virus reſipiunt, licet eos ſcyllam viruſq; redolere ex Athenæo ſupra docuimus, pro diuerſitate loci etiam vbi naſcuntur diuerſam ſortiuntur bonitatem; nam deteriores eos eſſe ad cibum, idem Wottonus ſubiungit, qui in locis arenoſis, aut inter teſtas figlinas proueniunt, quam qui in algoſis gignuntur. a Plinius etiam non omni tempore anni eandem bonitatem ſeruare tradit, Myaces, inquit, gratiſſimi ſunt autumno, & vbi multa dulcis aqua miſcetur mari, ob id in Ægypto laudatiſſimi. Procedente hyeme amaritudinem trahunt, coloremq; rubrũ. Eiuſmodi acrimoniæ cauſa fauces ab eis vexantur, gula, & arteria exaſperatur. hi tuſſim ſiccam & raucedinem efficiunt, vocemque obtundunt. Hæc ille, non vni ſpeciei, vt ſentit Wottonus, ſed Myacum, id eſt, Mytulorum generi tribuens, ſed Wottoni ſententiam Zoographus neutiquam probat, quoniam, inquit, ſi Plinius Myacum generi toti hæc tribuat, non recte facit, ex maiorib. enim duntaxat hæc mala ſentiuntur. Optimum quoq; Mytulos ſaporem habere, quando oua illa ſic vocata continent, quæ auctore b Ariſt. nihil ad generationem faciunt, ſed indicio ſunt melioris nutricationis, quale in ſanguineis pingue eſt. Quamobrẽ per id tempus guſtu præſtant, ciboq; laudantur: argumento quod & pinnæ, & buccinæ, & purpuræ continent quidẽ ſemper ouum illud appellatum, ſed alias maius, alias minus. Sunt etiam quæ non ſemper, ſed vere id habeant: mox n. tempore procedẽte minuitur, demumq; totum aboletur; vt Pectines, Mytuli & Oſtreę. Hęc Ariſt. c Martialis etiam inter cibaria huiuſmodi exãgue, ſed parui pretii recẽſet hoc verſu:

Sumitur inciſo Mytilus ore mihi.

Ius illorum, ſicuti & Concharum corpus augere teſtatur Plinius, quod etiam ſuibus præberi, indeq; pingueſcere auctor eſt d Leuin. Lemn. Concharum, inquit, hoc genus, quo littora, oræq; maritimæ apud nos ſcatent, Mytulos vocant Muſclen, mirifice ſues reficit, ſi affluentiore liquamine huius decoctum iis obiiciatur.

Duriores.

Deteriores qui.

a Lib. 31. cap. 9.

Nocumenta.

b De gen. anim. lib. 3. cap. 11.

c Lib. 3.

VSVS IN MEDICINA.

IIſdem fere facultatibus pollere mytulos, quibus & muſculos in præſenti capite à nobis recenſebitur. Verum quod illorum carnes ad canis morſum valere velit Dioſcorides, id non probat Gal. Τῶν δὲ μυάκων, inquit, ἁρμόττειν ἕλκεσιν ὑπὸ κυνὸς δηχθεῖσι γεγραμμένων, ὥσπερ μορφὴ ἐγὼ δ' οὐδεμίαν οἶδα δύναμιν ἧς δεῖται τὰ τοιαῦτα ἕλκη, ὑπὸ λυττῶντος κυνὸς δακνόντος γενόμενα. Id eſt. Porro mytulorum carnem tradunt vlceribus à mordente cane inflictis competere: ego vero nullam inſignem facultatem inuenio, quam requirant id genus vlcera, tanquam ea, quæ à rabido cane mordente ſint inflicta. Ad vulnera vero valent. Nam & Marianus Sanctus in compendio ſuæ Chirurgiæ habet hæc verba. Ex Conchis marinis foris nigris, intus ſplendidis (Zoographus qui hunc locum adnotauit, dicit myaces velle intelligere) ad conſolidanda vulnera remedium pulchrum eſt. Multas tribuit vires a Plinius mytulorum iuri, quas omnes ex aliis ſe accepiſſe docet. Myacum, ait, ius traditur aluum, & veſicas exinanire, & interanea diſtringere, omnia adaperire, renes purgare, ſanguinem, adipemque minuere: itaq; vtiliſſimi ſunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. itẽ prodeſſe felli, pituitæq; pulmonis, iocineris, ſplenis vitiis, rheumatiſmis, fauces tantum vexant, vocemq; obtundunt. Vlcera, quæ ſerpant, aut ſint purganda, quod ſuperius nos diximus, ſanant. Itẽ carcinomata: cinis eorũ potus emendat caligines, gingiuarum, & dentiũ vitia, eruptiones pituitę, & contra Dorycnium, aut Opocarpathon antidoti vicẽ obtinet. Hæc omnia ille. Præterea de ho-

a Lib. 32.

rum animalium facultatibus in vſu medico, nonnulla traditur à Liranide. Hic enim eorum decocto cum ſmirniis, pomis, & Apiis cum vino poto Iſchiadicos curari ait, potumque ius mollire ventrem; teſtas combuſtas, & in pollinem redactas apoſtemationes ſiſtere, & cicatrices ferre, (auferre) cum melle vero illitas craſſas palpebras attenuare, & leucomata. eadem in ſumma, inquit, quę buccina præſtant, oportet autem lauare cinerem aqua b Cato quoque in deſcriptione ad aluum deiiciendam inter cætera reponit mutulos, mytulos legit Zoographus. Atque hæc de vſu eorum medico. Vtuntur vero etiam eius concha ad excipiendum oleum loco cochlearis, vt annotauit etiam c Dioſcorides de cicinio oleo. Ὅταν δὲ ἀνώσπερ ἐν αὐτοῖς ὑγρότητα πᾶσαν ἄρας τὸ λέβητα ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἀπόψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον καὶ ἀποτίθεσο: vbi inſitum prorſus humorem reddiderunt, ſublato ab igne vaſe, innatans oleum mytuli concha tollitur, & reconditur, & mox de oleo Amigdalino. Ἔστι ἀποθλίβων ταῖς πλάκαις ἐξίσου, καὶ τὸ ἀπὸ τῶν δακτύλων εἰς μύακα ἀναλαμβάνει, mox tabellis premitur, & quod digitis læſit, mytuli concha excipitur.

CAPVT LXXII.

DE TELLINIS. SYNONYMA.

DE Tellinis diuerſas inuenio opiniones. Etenim Athenæus eãdem cum Latinorum mytulo (ſic enim pro μύτλον legit Hermolaus) eſſe opinatur, mytulumque & Tellinam, de quibus nos capitibus ſeparatis loquimur, inuicem confundit. Nos Ariſtotelis μύας, & Dioſcoridis μύακας, mytulos Plinio dici putamus: nam præterquam quod Dioſcorides diuerſa faciat capita, diuerſas quoque illorum tribuit facultates. Plinius pectunculis, quæ Dioſcorides Tellinis tribuit, videtur enim pectunculos pro Tellinis accepiſſe. Marcellus vero Dioſcoridis interpres Tellinas opinatur eas Conchulas eſſe, quas etiam nunc Tellinas Romani vocant, Ariſtophanes Grammaticus citante Petro Giſlio, Tellinas dicit patellis ſimiles eſſe, eiſdemque pueros pro cornibus vti ſolitos fuiſſe: à quibus, inquit ille, longe diuerſæ ſole clarius videntur eſſe, Zoographus Rondeletii, & Bellonii ſententiæ ſubſcribit, qui Tellinas faciunt, quas & Galli Narbonenſes, & Romani etiamnum ſic vocant Tellinarum alicubi meminit Martialis, vbi quoque interpretes perperam mytulos interpretantur. Dicuntur Tellinæ à creſcendi celeritate, ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι, ocyſſime enim perficiuntur, quod Ariſtoteles præterea pectunculis, ac purpuris etiam commune eſſe ait, anno enim magnitudinem totam implent, τελλῖναι, μυτίλοι, & ξιφύδρια à Wottono ponuntur pro ſynonymis. Nos vero τελλίνη & ξιφύδριον tantum: ſic enim & hodie Græci vocant, Romani vetus, vel Græcum mauis vel Latinum nomen retinent, Tellinole dicentes. Veneti piſcatores vocant Capparazzole, ſine capparole, Hermolao teſte à capparis ſimilitudine. Nos Bononienſes vocamus Calcinelle. Arabice dicuntur Sedef, & Talſam, Hiſpanice Brignigois, Gallice Flion, has non agnouiſſe Lutetiam refert Bellonius: raro etiam à Maſſilienſibus viſas. apud Lesbi incolas Chinades vocantur: nomen autem Germanicum Tellinas præter Conchularum commune Zoographus ait ſe non inueniſſe.

GENVS, DIFFERENTIAE, *Deſcriptio.*

TEllinarum duo genera ſunt a Athenæo, marinæ nempe & fluuiatiles, vel quæ in fluuiorum oſtiis reperiuntur. Τελλῖναι, ait, γίνονται μὲν ἐν Κανώπῳ πολλαί, τὴν ὑπὸ μὲν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν πληθύουσιν, ὧν λεπτότεροι μὲν εἰσιν αἱ βασιλικαὶ διαχωρητικαί τε καὶ κοῦφαι, ἔτι δὲ καὶ τρόφιμοι αἱ δὲ ποτάμιαι γλυκύτεραι, id eſt, Tellinæ in Canopico oſtio multæ ſunt, & in Nili aſcenſu, (ſub Nili inundationem vertit Zoographus, ſed idem diuerſis verbis mihi dicere videntur,) quarum quæ tenuiores ſunt regiæ vocatæ, aluum cient, ventriculo graues non ſunt, præterea bene nutriunt, fluuiatiles autem dulciores ſunt. Hæc ille. Tellinæ autem fluuiatiles, auctore Oribaſio maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales ait Ægyptias eſſe. Baſilicas, id eſt, Regias Athenæo dictas, Rondeletius ſuſpicatur maiores & fluuiatiles, ſicuti Baſilicas nuces dicimus pro iuglandibus, & vulgo chartam regalem, ſiue Baſilicam, quæ maxima eſt, cognominant. Athenæus vero, cuius Græca verba recitat Rondeletius, pro prima Tellinarum ſpecie, Baſilicas facit marinas λεπτοτέρας, id eſt, tenuiores, vel ſimpliciter minores (Hermolaus vertit tenuiores, exilioreſque) aitque eſſe minus dulces, magis ad alui ſolutionem ſalſedine nimirum ſua, idoneas. Quanquam autem fluuiatiles, vel propter magnitudinem, vel quia in cibo dulciores ſunt, regiarum cognomen potius mereri videantur: minores tamen ſic appellari etiam ſentit Zoographus, (quæ opinio nobis quoque maxime probatur) ſubdens Baſilicas & marinas eſſe ſalubriores (præſertim quæ in arenoſis fluctibus obnoxiis littoribus degunt, vt fere ſoient) quam fluuiatiles: quæ improprie ſic dicuntur, cum non tam in ipſis fluuiis, quam eorum oſtiis, vbi plurimum cœni aggeritur, reperiantur. Quod autem ſalubriores ſint, vel inde etiam liquet, quod aluum ſubducant, quod in ſanitatis tuendæ ratione valde ſalubre eſt, id vero fluuiatiles non item facere compertum eſt. Hæ quidem cum dulciores ſint, nutrire quidem amplius, ſed citius ſaturare, & faſtidium ſui inducere poſſunt.

Bellonius quoque de minoribus loquens, Baſilicas nominari vult, nulla vero addita icone, ſic deſcribit: læuis eſt Tellinarum teſta candida, nequaquam ſtriata, crenulis tenuiſſimis denticulata, in longitudine diffuſa, & anguſta, mediocriter fortis, & quodammodo teres. Sic ille. Rõdeletius expreſſis etiam iconibus, duas differentias ſe in Agathenſi ſinu reperiſſe ſcribit, minorem & maiorem, ruffi coloris. Priorem ſic deſcribit. Duplici teſta conſtat, ſiue concha, vtraque ſimili, læui, valida, & ſatis ſpiſſa, in ambitu ſerrata, qua de cauſa ad vnguem coniunctæ ſunt. Intus leuiter cauæ ſunt, caro alba, in qua μήκων cernitur. Alterum Tellinarum genus, inquit, in littore Agathenſi ad oſtium Eraris fluminis inueni ſuperiori ſimile, niſi quod teſta ſit maiore, tenuiore, minuſq; ſpiſſa, & ex rubro flaueſcente parte, qua teſtæ colligantur, in acutiorem angulum deſinente. Addit præterea tertiam Tellinarum ſpeciem, quæ cum figura ſuperioribus ſit ſimilis, merito tertii earum generis eam eſſe putat, & inter telinas connumerat. his tantum differre dicit, quod colore ſit candido, teſta perſpicua, & pellucida, ex additamentis multis conflata, intus læuiſſima. Tenuis admodum, & ambitu magis rotundo. Huic Tellinæ non abſimiles ſunt binæ iſtæ à me appoſitæ, licet minores. Ponuntur præterea à Zoographo Conchularum quarundam icones, quas Venetiis à ſe accepiſſe refert, Tellinarumque nomine mereri, & magis quidem illam, quę A. literę ſubiicitur: quamuis eam aliqui pro Conchæ Peloridis ſpecie accipiant. alteram, ſub litera B. Venetos Peuerazzam à pipere cognominaſſe prædicat. Nos aliquot ponimus tabulas, in quarum prima habes duas Tellinas foris candidas, læues, modice flaueſcentes, in ambitu non ſerratas, parum cauas, intus autem magis ad flauum tendentes. Secundo loco ſunt quinque aliæ magnitudine inter ſe differentes, in altera tabula primo loco eſt Tellina cum duobus dentalibus: teſta albicat, eiuſque ſuperficies & ambitus flaueſcit, læuis, neque ſerrata. ſecundo eſt Tellina, cum dentalibus, quam Baſilicam, ſeu regiam appellarem, à primo non multum differt, niſi quod rotundior appareat. Ex Tellinarum genere etiam videntur eſſe quatuor poſtrema tabula expreſſæ. Prior earum partim candicat, partim flaueſcit, diaphana, & fragilis admodum. Altera ſubcaſtaneo & albo colore eſt. Tertia & quarta ſimiles, cinereæ, lineis purpureis tranſuerſalibus. Quas vero ex Zoographo me dare tam dixi habebis in calce operis.

Duæ ſpecies earumq; deſcriptiones ex Rondel.

Peuarazza.

Auctoris Tellinæ.

VSVS IN CIBIS.

QVantopere commendentur Tellinæ in cibis, & quam palato gratæ ſint, ſatis teſtatur earum ſapor, qui cum cæteris ſui generis de ſaporis principatu contendit. Tellinæ, inquit a Oribaſius, aluum ſubducunt, fluuiatiles maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales Ægyptiæ ſunt: elixatæ dulces ſunt, earumque ius aluum ſoluit, clauſæ vero ſale ſparguntur, & per teſtas humorem trahunt. Frigida lauantur aqua, & ex oleo, & aceto, vel menta, vel ruta comeduntur. qui aluum ſoluere voluerint, eas ſolubili apparatu cum oleribus condient: quæ florem ætatis agunt, ſi comedantur vere, ſunt optimæ. Idem de iis recenſet b Xenocrates, aluum ſubducere, lociſque arenoſis prouenire, & portubus vndis agitatis, & quas ex Oribaſio diximus, dotes, illis ineſſe. Addit Bellonius eſſe earum carnem molliorem, quam reliquarum conchularum, harum quæ paulo plus extra aquam manſerunt, teſtas pandere inquit (forte, teſtæ ſe pandere, Zoographus) hianteſque arenulas excipere ſolere, de quibus Romani merito conqueruntur. Quamobrem multo meliores ſunt in vrbibus, quæ in mari abluuntur, vt Venetiis, & Ianuæ Romæ ruſtici in ſaccis per Vrbem Tellinas circumferunt, quas modiolis diuendunt. Cum enim exiguo corpore conſtent, nec facile aperiantur, guſtuiq; gratæ ſint, mirum in modum ob id expeti, bellariorumque loco aſſumi ſolent, cuius etiam meminit Iouius his verbis. Paruæ illæ Conchulæ à veteribus Latinis mytuli, à Romanis, aut hodie Græco nomine Tellinæ nuncupatæ, (quam ſententiam capite de mytulis ex Matthiolo improbauimus) bellariorum locum obtinent. Sunt enim gratæ guſtui: verum arenulis ſcatent, & propterea calculoſis officiunt. Hæc ille. Veneti Ichthyoporæ aqua marina demerſas in lagunculis ſolent adſeruare. Viuunt enim in arena, ob id niſi priuſquam coquantur, diutius in aqua agitentur, vt arenulæ excidant, veſcentibus moleſtæ ſunt: parum etiam ſunt coquendæ ex aceto, vel omphacio; cum pipere eſæ, appetentiam excitant. Meminit etiam Matthiolus poſita illarum icone in commentario ad Dioſcoridem capite de Tellinis, vbi inquit, notiſſimas eſſe in Italia Tellinas, præſertim Romæ, vbi plurimæ venales circumferuntur, quod ori ſint valde gratæ, eaſque vero ab arena optime repurgari etiam iubet. Iam vero earum carnem difficile coqui tradit * Caſtor Durantes, ventriculoque eſſe noxiam, de fluuiatilibus forte intelligit: etenim marinæ, & inter has tenuiores, quas Baſilicas (vt iam multoties diximus) vocat Athenæus, ſtomacho graues non ſunt, teſte vel eodem auctore. Fluuiatiles autem dulciores dixit, has itaque ventriculo minus conuenire non ab re putari poſſit: nam ſitim excitare eas, calculoſque gignere idem auctor eſt: contra illas, ſi optime ab arena purgentur, & cepis frixis, vino modico petroſelino, & aromatibus condiantur, præſtantiores eſſe, ac ſalubriores, potiſſimum ſenibus, omnibuſque pituitoſis, hyemis tempore magis conuenire, maxime vero maiores, atque recentiores cæteris antecellere. Recentes, inquit c Dioſcorides Tellinæ aluo vtiles ſunt, ſed maxime ius earum, ſalitæ vruntur, tritæ in cinerem, & cum cedria inſtillatæ auulſos palpebrarum pilos renaſci non patiuntur, quod poſtremum etiam tetigit d Galenus ab ipſo Dioſcoride forte mutuatus, Tellinas ſalſas (ταριχηρὰς) vſtas cinerem relinquere aiunt, cauſticum: adeo vt is cum Cedria mixtus, & inſtillatus, euulſos radicitus palpebrarum pilos renaſci prohibeat.

a 2. Collect.

Aluum ſoluunt.

b De Aquatil.

Caro mollior reliquis Conchis.

Bellaria ſunt.

Cur lauentur.

Difficile cõcoqui.

** In Theſ. ſanit.*

Ventriculo noxiæ fluuiatiles.

c L. 2. c. 8.

d De ſimp. med. 11. 38.

e Lib. 4. de compoſ. ſecun. loc. e Idem alias ad pilos inutiles, & pungentes in palpebris, euulſis mox oblini iubet. Earundem tenuiſſimum puluerem Archigenes apud eundem commendat, ſed cin ris, quam pulueris vis maior futura videtur. Cinerem earum caſum pilorum in palpebris prohibere tradit Iouius ex Oribaſ. non admodum recte, vt putat Zoographus; quibus vacat, apud Oribaſium inquirant. Eum autem reperio Telinas, (Tellinas per l. duplex legerem) vel Xiphydria ad aluum ſubducendam celebrare, idque ante ſcribit ſenex f Hippocrates. Mytuli, ait pectines, ac Tellinæ magis aluo ſecedunt, quam purpuræ, pinnæ, patellæ, buccina & oſtrea, ipſa quidem ſicca ſunt, ſucci autem ipſorum aluum mouent. Idem ſenſit Aretæus, qui in curatione elephantis in cœna apponi iubet marina, quotquot ventrem ſubducunt, Tellinarum iuſcula, oſtrea, &c. Idem in iliaco affectu: aut medicatio (inquit) fiat cum iure aliquo aluum ſubducente, cochleæ valde elixæ, & ipſarum ſuccus, aut Tellinarum. Hæc ſunt, quæ ſpectant ad vſum medicum. Sunt præterea pueris in vſu Tellinæ, vt & lepades ad tubæ ſonum imitandum, referente g Athenæo, cuius hæc ſunt verba, interprete Rondeletio: Callias Mi- „ tyleneus libro de Patella Alcæi, apud Alcæum odam eſſe ſcribit, „ cuius initium eſt Petræ, & cani maris filia: ad cuius finem ſcriptum eſt. Ex patinis animum recrees, ô marina patella. Quo in loco pro Λεπὰς, id eſt, patella, Ariſtophanes legit χέλυς, id eſt, teſtudo, aitque Dicæarchum non recte legiſſe Λεπάδας, iiſque ori admotis puellulos ſonare, & laſciuire, quemadmodum Tellinis ſolent procaces adoleſcentuli. Sopater Phlæacographus, in comedia, quæ inſcribitur Eubulotheombrotus, ſcribit. At reſiſte, è Tellina repente ad meas aures ſuauis quidam ſonus illapſus eſt.

Oribaſii locus notatus.

f Lib. 2. de Diæt.

g Lib. 3.

A

B

Capvt LXXIII.

De Balanis. Æqvivoca.

Nominis ratio. *Balani quæ vocentur.*

BAlanum Latini vocant, quod Græcis βάλανος dicitur, animal ex aquatilium genere, quod ἀπὸ τῆς πρὸς δρύϊνας βαλάνους, vt refert Athenæus, nomen ſumpſit. Cæterum, βάλανος ſignificat multa, quæ omnia, quoad fieri poterit, paucis perſtringam: omnia ſcilicet, quæ apud nos glandis vocabulo comprehenduntur: præcipue tamen ita Dactyli appellantur, vt oliuæ, etſi quæ ſint alia, quæ nucleos intus habent. Accipitur apud Theophraſtum a βάλανος pro arbore quadam, de qua plura apud eum inuenies. Præterea eam quoque, quæ glandes fert, Balanum appellari volunt: proprie vero quercus fructus eſt, quem nimirum glandem Latini dicunt, & ad ſimiles arborum fructus transfertur (imo Marcellus tradit fructus omnes longiores hoc nomine contineri: ſed etiam Glandis appellatione apud Iuriſconſultos omnes fere fructus, vt quidam tradunt) accipiuntur, vt βάλανοι δρύϊναι glandes quercinæ, & βάλανοι ſunt Σαρδιάναι Caſtaneæ, (vt Plinius docet,) etiam eſt celebris βάλανος μυρεψική quam Plinius, vt Aetius μυροβάλανον voce compoſita dicunt. Glans vnguentaria, fructus arboris myricæ ſimilis, magnitudine auellanæ nucis, quæ quod in Æthyopia, Ægypto, Arabia, & Petra oppido iuxta Iudæam naſcatur; ἰθιοπικὴ, Θηβαϊκὴ, Ἀραβικὴ, Πετραία, Συριακὴ, Αἰγυπτία dicta eſt. vt recenſet Gorræus, addens falſo quoſdam opinari eſſe eam, quæ hodie nux muſcata nominatur. Eſt item βάλανος Gorræo extremi penis carnoſa ſubſtantia in glandis ſimilitudinem facta, vtrumque penis meatum, quem natura vrinæ, & ſemini communem effecit, complectens, & ambiens, vnde βαλανάγρον, glandinorum Diogenes Cinædum quendam appellaſſe fertur, quo ſenſu Martialis quoq; paſtas glande nates dixit. Apud medicos ſuppoſitorium Barbaris vocatur glande nates dixit. Apud medicos ſuppoſitorium Barbaris vocatur, quod in glandis formam efficitur, ad deiiciendam aluum, Græci Balanum, Latini glandem etiam vocarunt, ſed eo ſignificatu pro collyriis abuſum eſſe Columellam, Cæliumq; b Aurelianum medicum, tradunt lexica. Eſt βάλανος etiam μοχλὸς obex peſſulus, licet Ariſtophanis Scholiaſtes velit eſſe τὸ βαλλόμενον εἰς τὸν μόχλον σιδήρεον, quod & μάγγανον vocetur. Eſt poſtremo Balanos nomen vrbis in Ephiro.

a Lib. 4. c.

Balanus arbor.

Glans vnguentaria.

Βαλανοβόρος. *Cinædus.*

b L. 2. c. 6.

C

D

Synonyma.

Pholades an Balani.

QVas Rondeletius Pholades vocat, Balanos quidam eſſe iudicant, mihi differre videntur, atque iccirco ſeparatim de iis agam. Quæ hic pinguntur teſtacea Græci noſtræ ætatis, adhuc antiquo nomine, Balanos vulgo nominant, Plautus, Columella etiam Balanos à glandium ſimilitudine. Læues ſunt, vt inquit Petrus Gillius, & in cauernis ſaxorum ſtabulantur. Veneti non recte Dactylos vocant. Ab Ariſtotele inter teſtacea numerantur, βάλανοι, & glandes conuertit a Theodorus Gaza, ſed ex eo non poſſumus, inquit Rondeletius, colligere, quid hodie glandes appellare poſſimus: earum enim meminit breuiter. περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετρηδίων τήθεια, καὶ βάλανοι, Rimis, cauerniſq; ſaxorum vertibula generantur, & glandes. Bellonius Pollicipedes vocat, quia vulgo poulſepides dicuntur, quod pollicum in pedibus ſimilitudinem habeant: racematim, inquit, Oceani cautibus adhærent, & nomen antiquum nullum habent. Zoographus Meercicheln poſſe nominari putat.

a Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 15.

Pollicipedes.

E

Genvs, Differentiae, Forma.

IN Liguſtico littore maſculorum eſt genus quoddam, inquit Rondeletius, in ſaxis latens, nonnulli glandes veterum eſſe putant, ſed pholades eſſe potius exiſtimauerim, de quibus poſtea dicemus, ſi quis tamen nimis perfracte defenderit glandes eſſe, non refragabor. Libere dicam quid ſentio. duo, mea quidem ſententia, glandium genera ſunt, vnum quod in Gallia, & Britannia noſtra pruſſepiez appellant. Pollicipedes nominant quidam, quod pollicum in pedibus ſimilitudinem habeant, quod nomen eiuſq; interpretationem non probo. Id genus glandem eſſe colligimus, quod illi cum glandibus magna ſit ſimilitudo. Nam vt glandis quercus, vel Ilicis pars prior læuis eſt, & in acutum tendit, poſterior aſpera, ſic hæc, quæ ſaxo affixa exhibemus, poſteriore parte, qua ſaxis hærent, rugoſa ſunt, & aſpera, glandiumque caliculis poſteriorem earum partem arcte retinentibus, ſimili. Plura ex vna radice pendent, è ſaxorum rimis. Ex teſtaceorum genere ſunt: pars enim prior longa, rotunda, ex duabus teſtis componitur, colore, & leuitate vnguium, in medio rimula eſt, ex qua capillamenta quædam veluti pluma rubeſcentes prodeunt. Concha vna veluti ex multis acutis vnguibus conſtant, tota in quinque digitorum longitudinem accreſcit, craſſitudine ſunt pollicis in Hiſpania: in Britannia noſtra ſunt minores. Pars poſterior, quæ ſaxo alligatur, corio duro aſperoq; potius, quam teſta conſtat, ex nigro flaueſcit. Hæc omnia ille. Addens præterea ſpeciem alteram paruam; glandes hæ, inquiens, ſi cui non placeant, alias propono, quæ glandibus fructibus ſimiliores ſunt. Naſcuntur in ſaxis, & in rimis nauium, quæ diutius immotæ vno in loco manſerint, adnaſcuntur etiam mytulis. Vidi equidem mytulos, vetuſtos, & mortuos totos iſtis glandibus opertos, & naues præ vetuſtate putres, quibus frequentiſſimæ adnatæ fuerant. Hæ glandes ſtriatæ ſunt, foramen habent, è quo veluti frondem emittunt, multæ ſimul naſcuntur. Intus parum carnis cōtinent, paruæ ſemper manent. Quamobrem has paruas glandes, illas magnas appellare poſſumus. Noſtri prorſus negligunt, ac ne deguſtant quidem. Sic Rondeletius. Differentiam quoque ratione a Lib. 3. magnitudinis agnouit Athenæus, ait, quæ glandes aliis maiores. Αἱ βάλανοι, αἱ δὲ μείζονες [illegible] maiores fuerint, alio facile ſubducuntur, & placent palato. [illegible] Glandes pro locorum varietate differunt. [illegible] gyptiæ dulces ſunt, [illegible] vrinas cient, aluum ſoluunt. Aliæ magis ſalſæ ſunt. [illegible] corum differentia in aliis etiam competit. Quemadmodum [illegible] Ægyptiæ glandes ad Nili oſtia captæ dulciores ſunt, copioſioriſque nutrimenti, & ſucci; ita oſtrea Telliis Rhodani, Sequanæ, Garumnæ capta, dulciora ſunt aliis, quæ procul ab aquis dulcibus capiuntur, ac proinde hæc, quod magis ſalſa ſint, magis aluum ſoluunt, minus nutriunt. Quas Bellonius pro Balanis repræſentat icones, nos inter Cōchas Rhomboides poſuimus: de iis autem habet hæc verba. Plures ab vno exortu coagmentantur, veluti ſi quiſpiam [illegible] aliquot oſtreas ſimul alligatas, [illegible] quarum ſoleæ deorſum ſint, minoris digiti craſſitudinem habent: quinque digitos longi ſunt, ac magno aceruo ſimul congregati, ab eodem exortu, ſaxo firmiter adhærentes, teretes, [illegible] rio veſtiti: quorum extrema, ſeu capita eodem modo [illegible] videntur, quo per ſe alligatæ eſſe [illegible] ma inter duo duriora veluti teſtacea ora apparet [illegible] ſunt. Hæc ille. Duas à nobis tabulæ Balanorum [illegible] prima habes Balanos multos modice rubeſcentes [illegible] in reliquis ſupra allatis deſcriptionibus non differunt. [illegible] loco ſunt Balani à D. Antonio Gigante mihi communicati, prioribus haud longe diſſimiles, niſi quod in his color rubens [illegible] appareat, præterea ſtriati ſunt, foramen habent, ex quo [illegible] quam vocant, non vt priores, emittunt. In altera tabula [illegible] oſtreaceum exprimitur, quod polyceps appellari merito poſſet, quoniam velut ex multis Balanis [illegible] Balani, (quare inter Balanos mihi videtur adnumerandum) [illegible] rubeſcens, cæteriſque prædictis ſimile. [illegible] coniuncti cuidam conchylio extrinſecus colore rubeſcente. [illegible] tius polyceps ab hiſce non differt. Quarto & poſtremo loco [illegible] tur Balanus, ſeu polyceps ſeſſilis in parte inferna, vbi [illegible] mum habet foramen.

Duo glandium genera. *Pollicipedes.*

Mitulis adnaſcuntur.

Tabulæ ab auctore editæ.

Vsvs in Cibis.

NOn tantum eſui eſſe balanos, verum etiam gratos eſſe palato, nobis Epicharmus ſcriptum reliquit, qui in nuptiis Hebæ [illegible] quam in lautiſſimis epulis nominat [illegible] βαλάνους; & Macrobius in conuiuio, quo Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, Balanos nigros & albos inter alia refert. In Hiſpaniæ parte ea, auctore Rondel. quæ Oceano alluitur, & in Normania, & Britannia frequentiſſimi ſunt, perque vicinas vrbes, paſſim vulgo diuiduntur. Mulieres, & delicatiores homines alia faſtidientes cibaria, hoc edulii genere delectantur, & quiſque neri dedit ferunt. Elixantur in aqua, ius quod intus eſt, figiturtum priore parte contorta, & diſrupta, caro littorales referre [illegible] editur. Bellonius quoque Armoricos littorales [illegible] horum copiam in pagos, & vrbes vicinas conuehere [illegible] pretio diuendere. Eſſe autem optimi ſaporis, ac minimum [illegible] faſtigia ſtomachi ſubleuant, vt etiam mulierum malaciis accommodentur. Elixi ex aqua ſalſa, pulpam habent dutiuſculam, [illegible]

Vbi frequentiſſime dantur. *Vt coquantur.* *Vt elixentur.*

aufeſrunt ſiniſtra tenentes radicem, ad quam alligantur, dextra vero caput atripientes: quod poſtea quam cō.ſerit, pulpam à theca extrahunt, eamque cibis corpus relinquatur vacuum calami modo. Pulpa autem, quæ intus reperitur, candida eſt, oblonga, rubra, teres, & lumbrici modo oblonga. [illegible] Balanos præterea ſcribit Archigenes apud a Galenum, ſtomachicis conuenire, idemque iam oſtendimus ex Bellonio.

A

Capvt LXXIV.

De Pholade Æqvivoca.

Nominis ratio.

PHolas dicitur, quod antris & latibulis conditur, vel quod in cauernis & luſtris deliteſcit, vnde Suidæ ex Babrio afferenti φωλεὸς eſt [illegible] κρυπτός, ſpelunca abſcondita, antrum, occultum, latibulum, & habitaculum. Deducitur autem à φωλεὸς, vel φωλέω verbo, φωλεύω, quod ſignificat ſpecu lateo, vel primitiuum φωλεὸς, ſiue φωλεὰς, id eſt, ſpecus, latibulum, luſtrum. φωλεὰς & φωλεύειν dicuntur, auctore Euſtathio, aues, reptilia, vrſæ, aliæque animantes, cum in terra, ſaxis, aliiſue latibulis conditæ ad aliquod tempus latitant, frigoris aut æſtus vitandi gratia: vnde etiam vrſæ Græcis φωλάδες cognominantur. Suidæ rurſus φωλεὰς eſt [illegible] νόσου. De Pholade vero conchylio, cuiuſque ſynonymia nihil fere inuenio cum apud Græcos, tum apud Latinos. Rondeletius in quibuſdam Italiæ littoribus, dici teſtatur Balanos, ſed differunt, quamobrem de Pholade ſeparatim tractauimus.

B

Genvs, Differentiae, Forma.

QVale ſit ex Teſtatis, quod φωλάδα Græci vocant, ſolus Rondeletius, adhibita etiam icone, ſtudioſis communicauit. Ita in ſaxis latet, inquit, vt ſaxo vndique contegatur, per foramen duntaxat exiguum, & ſe ſe ſuſt vix patens aquā nutriatur. Teſtis conſtat duabus longis, non in latum extenſis, mytulorum modo, ſed rotundis in latus eadem fere eſt caro, quæ in mytulis. In ſaxis adeo duris naſcitur, vt non niſi ferreo malleo diffracto ſaxo diſtrahatur. Quod vero putent in ſaxis aquæ ſalſæ vi excauatis prouenire, alii in [illegible] ſaxorum cauernulis acerrato. Ego crediderim in ſaxorum cauernulis, vel vi, vel natura factis, aquæ marinæ appulſu procreari, atque in concham verti, quæ cauitatis, ſiue foraminis figuram ferunt. Vidi huiuſmodi conchas in portu Veneris. Miſſum eſt ad me ſaxum, [illegible] ſed foramina tantum apparebant tam exigua, vt nullæ cauernæ [illegible] Ro igitur ictibus multis confracto ca[illegible] internæ multæ erant, vario ſitu, & diuerſæ magnitudinis, quibus Conchas iſtas reperi, quas cum ſaxo depictas exhibeo. Quare figuram diutius contemplatus, antiquorum Balanos non eſſe iudicio, ſed φωλάδας, de quibus hæc Athenæus libro tertio. Αἱ δὲ φωλάδες πολυτροφώτεραι, βρωμώδεις δέ. Pholades multum alunt, ſed virus olent. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὔστομοι, βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι. Pholades palato ſuaues ſunt, ſed virus reſipiunt, & mali ſunt ſucci.

Cur virus olēt.

C

Primum huic ſententiæ meæ aptiſſime quadrat nominis ratio: Nam vt φωλάδες dicuntur feræ, quæ in luſtris degunt, ἀπὸ τοῦ φωλεύειν, quod latere ſignificat, ita nihil in marinis rebus reperias, quod penitus in ſaxo lateat, ſicuti conchæ, quas proponimus, denotæ Athenæi his propriæ ſunt: nam virus olent, & mali ſucci ſunt. Harum nullus, quod ſciam meminit præter Athenæum. Hæc omnia ille. Noſtra Pholadum icon ab illa Rondeletii nihil, vel parum differt. In ſaxis enim latent, earum teſtæ (duabus autem conſtant) coloris ſunt rubri ad album tendentes, longæ, & rotundæ: in reliquis ſimiles illis, quas poſuit Rondeletius. Nos quoque ſupra de eiuſcemodi teſtaceorum ortu multa diximus ex Goropio, quæ hic non reperimus. Cum Rondeletii figura conuenit, vt dixi, quæ hic à me adiicitur: & neſcio num etiam iſthæc altera quinque digitos longa, cinerea.

D

Capvt LXXV.

De Solene. Æqvivoca.

CAnalem, ſiue fiſtulam, vt in aquæ ductu σωλῆν vocauit Plutarchus in libro, qui περὶ φιλοπλουτίας inſcribitur; ὥσπερ οἰκεραμιοῖ σωλῆνες οὐδὲν ἀναλαμβάνοντες εἰς ἑαυτοὺς ἀλλ᾽ ἕκαστος, εἰς ἕτερον ἐξ ἑαυτοῦ μεθιείς. Σωλὴν etiam, ſiue Σωλὴν μηχανικὸς Chirurgorum inſtrumentum eſt rotundum, oblongum, cauum, in quod crus, aut femur fractum coniicitur, & continetur: ſimile quidem gloſſocomo, ſed figura differens, teſte Galeno comm. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν, quo loci Hippocrates de eius vſu multa diſſerit. Ab Anatomicis præterea σωλὴν ad canalis fictilis ſimilitudinem dicitur medium foramen, quo omnes ceruicis vertebræ peruiæ ſunt, & ſpinæ medulla à cerebro deſcendit, id quod alio quoque nomine ἱερὰ σύριγξ appellatur, vt ſcribit Gorræus.

E

Synonyma.

ΣΩλῆνες, à Græcis vocantur iſtiuſmodi teſtacea, vt diximus, item αὐλοὶ δόνακες, ὄνυχες, nec non & δάκτυλοι, quorum ſynonymorum omnium Plinius meminit his verbis Solen, ſiue Aulos, ſiue Donax, ſiue Onyx, ſiue Dactylus: dicitur autem Solen à canalis, ſiue tubi ſimilitudine, αὐλὸς tubæ modo excauatus, Δόναξ à figura arundinis craſſæ, concauæ, apud amnes naſcentis, quæ δόναξ, & Cypria arundo nominatur referente a Dioſcoride. Ὄνυξ vero, id eſt, vnguis ab extremis, tenuitate, & figura vnguibus ſimili, vel à teſtæ colore, & ſubſtantia vnguibus noſtris non diſſimili. At ὄνυξ itidem apud b eundem pro re longe diuerſa ſumitur, δάκτυλοι cur dicantur, habemus ex c Plinio. Concharum à genere, inquit, ſunt Dactyli ab humanorum vnguium ſimilitudine appellati. Σωλὴν apud Euſtathium dicitur ἐκ τοῦ σέω καὶ τοῦ ὅλος σωλὼ, & per craſin σωλὼ Epicharmo autem Σωλῆνες μακροκόγχυλοι vocantur, ſic enim legitur apud Athenæum, latine teretes, longi, & viles dici queunt à Sophrone μάκραι κόγχαι, id eſt, longæ conchæ. Latinis parum mutata Græcorum voce Solenes dicuntur, quos etiam Gaza modo vngues, modo digitos in vtroq; Plinium ſecutus vertit, vt ſcribit Hermolaus. Dotoli nomen à Græco Dactyli, detortum Zoographus credit. Genus id Concharum, inquit, quod à noſtris ſpoletta vocatur, aliqui Spondylos, alii Dactylos marinos eſſe volunt. Zoographus ſpoletta vocabulum accedere ad Germanicum ſpulen ait, quod cannam vel arundinem ſignificat: proprie vero internodium, quo filis agglomerandis vtuntur textores: cuius figuram plane reddit iſtiuſmodi concha. A Venetis hodie Cappæ longæ, vt ſcribit Gillius dicuntur, qui accolunt, (inquit) Adriaticum ſinum Cappas longas nominant. Vocantur, & peſce Canelia Bononienſibus, cuius ſynonymi forte meminit Albertus, oſtrei genus, inquit, inuenitur in mari Italico, quod vocatur canna, propter ſuæ conchæ ſimilitudinem ad cannam Raguſinis Parszi, quia Pars eorum lingua digitum ſonat. Gallis Couteaux, quod cultri manubrium referat. Normanis manſotz, & manchotz, quod gladii capulum repræſentet. Anglis Pitot, vt vult Bellonius, vel vt Rondeletius Pirot, ſed Zoographus ex Ioanne Fauconero Anglo intellexit, Bagſysh potius dici. Wallis in Anglia Thymby.

Solen. *Donax.*

a Lib. 1. c. 115.

Vnguis cur dicatur.

b Lib. 11.

Dactyli.

c L. 9. c. 61.

Etymon vocis Solen.

Genvs. Differentiae. Forma.

BEllonii Dactylum, ſeu Solenem marem, Rōdeletius concham alteram longam nominat (& nos ſupra eam etiam inter conchas exhibuimus.) Soleniſque ſpeciem eſſe inficiatur. Fœminæ vero, quia nihil à Solenibus differt, tantum hic ponemus iconem, ſic autem eam Bellonius deſcribit. Fæminæ (à maribus tribuens differentiam) ſinuoſam ea parte concham habent, & foramen amplum: poſteriore autem (qua conchæ cardinibus, ſeu neruis inuicem fulciuntur) aliquid gerunt muliebri pudendo ſimile. Hæc ille. Plinius, & Athenæus alios fœminas nuncupant, non quod ad procreationem ſemen fœtificum hic emittat, illa recipiat. etenim conchæ, Chamæ, ſolenes, pectineſq; locis arenoſis ſponte proueniunt. Rōdeletius, qui vtramq; ſpeciem iconibus expreſſit, Solenem marem hodie nullā nationem à fœmina diſtinxiſſe ſcribit. Athenæus vtrunque iiſdem nominibus appellat, Plinius inter nomina diſcrimen facit: nam mares Solenes, Aulos, Donacas vocat: fœminas Onychas, quam differentiam non improbat Rondeletius. Eſt igitur Solen mas, inquit hic ex Concharum longarum genere: duplici conſtans teſta, læui, tenui, altera tantum parte colligata nigro vinculo, etiamſi aliter ſcribat a Ariſtot. Cum enim διθύρων alia ſint altera parte ligata, altera ſoluta, vt claudi, & aperiri poſſint; alia vtroque latere connexa, in his poſtremis Solenas numerat, cum cōtra ſemper altera parte ſolutos videas, neque in ea aut vinculi, aut articulationis vllius veſtigium. Dodrantali ſunt longitudine, pollicis craſſitudine, harundinis modo caui, extremis duobus ſemper apertis: anteriore caput exerit, & retrahit teſtudinis ritu, ſecūdum teſtæ longitudinem carnem protenſam habet. Teſta cœruleo eſt colore, lineas euidentes habet per tranſuerſum ductas, qua parte colligatur, craſſior eſt, aliis partibus in tenuem ſubſtātiam deſinit, ſicuti mytuli. Aqua & arena viuit. Sic ille, ſubdens Solenem marem à ſe fere fuiſſe repræſentatum. Athenæus, inquit, maris teſtam cærulei eſſe coloris ſcripſit: at eius verba illos aperte refellunt, qui cōchæ alterius longæ ſpeciem pro Solene mare depinxerunt. (Taxat Bellonium, qui Cōcham aliam pro Solene mare dedit, nullo pacto inter Solenes numerandam) ea enim tota candida eſt. De fœmina vero hæc habet verba. Onychas appellat Plinius Solenes fœminas, quæ colore, ſapore, magnitudine à maribus differūt, in aliis omnibus ſimiles. Teſta lineis cæruleis diſtincta nō eſt, ob id Plinio vnicolores dicuntur. Caro dulcior eſt, maribus minores eſſe ſolēt. Solenes vtrique in arena defixi viuunt, ferreo inſtrumento ex ea eximuntur. Hæc de iis Rondeletius. Fœminas in arena ſtare Bellon. quoque tradit, ſed cum omnia ſilent, ſurſum è profundiſſimo foramine emergere, & in id (tanquam ſtrepitum audientes) protinus ſeſe abdere, vnde poſtea niſi palla ferrea in tranſuerſum ſuppoſita, ac profundiſſime impacta auelli poſſint, id quod Plinius, & ante eum Ariſtoteles intellexit, Solenes fugere ſcribens admoto ferramento; ſubtrahunt (inquit) ſeſe inferius, & ſubſidunt ad ima. Nos maris tantum iconem ponimus, qui à Rondeletii Solene mare aliquantulum differt: eſt enim lineis minaceis per trāſuerſum variegatus; in altera quoque conchæ extremitate linea lutea apparet: magnitudine æqualis Rondeletii Solenis. Habes poſtremo iconem Cappæ longæ, vt vulgo Venetiis vocant, quo nomine Venetis olim Zoographus pingendam curauit.

C

Solen mas Bellonii.

Sexus diſtinctio.

Solen mas quid.

a Lib. 4. de hiſt. c. 4.

Contra Ariſtot.

Longitudo.

D

Teſta.

Contra Bellonium.

Solen fœmina.

Teſta.

Caro.

E

In arena viuunt.

Inſtrumento admoto fugere.

VSVS

VSVS IN CIBIS.

MAribus Plinio teſte facultas ineſt ciendę vrinæ, fœminæ dulciores ſunt, Athenęus eoſdem calculoſis, & difficile meientibus vtiles eſſe tradit; eademq;, quæ Plinius, de iis habet, vt ea eodē auctore vterq; tranſcripſiſſe videatur, inquit enim Athenæus; Solenes à quibuſdam vocati, à nonnullis δόνακες, & αὐλοὶ, & ὄνυχες ſucci multum ſuppeditant. ſed mali, & glutinoſi. Mares quidem virgati ſunt, & cærulei coloris, calculoſis, & ægre meientibus perutiles ſunt. Fœminæ vnicolores ſunt, & dulciores. Sumuntur frixi, & elixi, meliores ſunt in prunis toſti quoad hient, qui hos piſcantur ſoleniſtæ dicti fuerunt, vt narrat Phanias Ereſius in libro, cuius titulus eſt, Tyrannorum in quos vindicatum eſt cædes, his verbis Philoxenus Soleniſtes ex tribuno plebis factus eſt tyrannus, initio piſcatione victitans, & Solenas venari ſolitus, occaſione vero data mercaturam exercens facultates ſibi parauit. Rondeletius cum ſale, aceto, & oleo edi ait, alii oleum improbant ob eius lentorem & ad glutinoſi eorum ſucci attenuationem acetum, & ſal multo magis conferre aiunt. In prunis toſti deteriores ſunt, quia magis exſucci, duriores, & ſicciores. Illud diu mihi peperit difficultatem quod Athenæus, & Plinius tradiderunt, nimirum Solenes vtiles eſſe in cibo calculoſis, & vrinas mouere, cum ipſe Athenæus ſcripſerit, mali ſucci eſſe, & glutinoſi, atque id experientia confirmet B Talis enim ſuccus calculum generare, & vrinam retinere potius quam promouere aptior eſt; quamobrem de iure id accipiendum potius cum Rond. exiſtimauerim, quod ob ſalſuginem ſuam, & acrimoniam præſtare illud poſſit. Ego, inquit Rondeletius, teſtarum cineribus ad idem malum vti mallem, inſigniter enim attenuant, incidunt & exſiccant, quod ſi timeatur in exſiccando morſus aliquis, prius ſunt lauandi. Sic ille Solenas fœminas vix edi poſſe, niſi optime ab arena repurgatas (multa enim deglutiunt) teſtatur Bellonius. In ore mandentium eos relucere Plinius ſcriptum reliquit. His natura inquit, in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere, & quanto magis humorem habeant lucere in ore mandentium, lucere in manibus atq; in ſolo, atq; veſte decidentibus guttis vt procul dubio pateat ſucci illam naturam eſſe, quam miremur etiam in corpore. Hucuſque Plinius. Huius ſplendoris cauſam etiam glutinoſo Solenis ſucco adſcribit Rond. ſiquidem quæ tenacia, & veluti glutino compacta ſunt, ea læuia, æqualia, atq; perpolita eſſe ſolent, atque ob id relucentia, vt pix, aſphaltum, albumen oui, quæ profecto ſententia non videtur improbanda. Solenas in cibi vſum venire certum eſt plerumq; vero eos pauperes comedunt: diuiti- C bus tamen etiam grati, quia dulces viduarum cupedias eos vocat Sophron. Galenus dura carne eſſe dicit, & ob id difficulter concoqui. Proprium hoc Solenibus, atq; purpuris eſt, vt refert Niceſius, quod cum in iuſculo coquuntur id craſſius reddant. Vſum in medicina Solenes habere haud comperio, in ſuffitu tamen contra languorem morbi peſtilentis, inter alia Vegetius vnguem marinum adniſcet, ſed hoc de conchyli, purpuræue operculo potius, quam de hac concha putem intelligendum. atq; hæc de Solenibus.

DE PINNIS. Cap. LXXVI.

ÆQVIVOCA.

SVnt præter hocce oſtraceum, de quo modo dicemus, pinnæ etiam auium, ſiue pennæ à plumis magnitudine tantum differentes. Suntq; piſcium quoq; pinnæ quarum adminiculis veluti remis in natando vtuntur. Poſtremo pinna quoduis acutum denotat, vnde & murorum ſummitates pinnæ dicuntur.

SYNONYMA.

LAtini, ſeruata Grę corum voce quibus πίννη & πίννα dicitur, Pinnam nuncupant. πίννη autem à ſordibus forte dicta quibus ſemper obducta eſt: ſiquidem πίνος ſignificat ſordes, vt πιναρὸς ſordidum. Iſidorus apud Athenæum in recto πίννα, & in accuſandi caſu πίνναν dixit. ab vtroq; fit genitiuus per η. non πίννου, vt apud Suidam legitur in πιννοτήρης, adnotante Zoographo. Oppiano, & in lexicis græcis Heſichii, & aliorum πίννα impropríe piſcis dicitur, cum potius ſit, vt in iiſdem ſcribitur, ὀστρεῶδες κογχύλιον. alicubi male per ν ſimplex ſcribitur πίνα. cum oſtreis à Crantino nominantur πίνναι. D Hermolaus Concham Ægyptiam cognomine paralios à Democrito Pinnam vocari ſcribit. Adnaſcuntur Pinnis quædam fila inſtar villi, vnde Genuenſes Pinnam lanam appellant, eodem forte modo, vt ſentit Zoographus, veluti arbor Agnus Caſtus à quibuſdam recentioribus latina voce ſubiuncta præcedentem græcam interpretante, Siculi etiam lanam pinnulam vocant. Pernam Neapolitani. Veneti Aſturam nomine multis aliis conchis communi. Maſſilienſes Nacre. Apud Germanos cum non habeat nomen, Zoographus ein Steckmuſchel appellari poſſe ait, quod altera eius pars acutior fundo infixa ſit.

GENVS, DIFFERENTIÆ, FORMA.

E PInnæ ex duabus teſtis componuntur, & à mytulorum figura non admodum differunt. Cancri etiam, vt in mytulis gurgitum, in his hoſpitantur, Rondeletio teſte, qui tantam Romæ ſe vidiſſe ſcribit, vt ad cubiti magnitudinem accederet, Iſq; tres Pinnarum differentias agnouit magnitudine differentes quarum minimam Pernam appellauit. Sic autem deſcribit. Mytulis quodammodo ſimilis eſt, niſi quod ſtrictiorem partem multo magis acutam, & longam habet, quoniam in arena, vel in cœno affixa viuit. Teſta foris aſpera eſt, colore fuſco, intus viridi, & argentei ſplendoris,

A ſi in arena vixerit Pinus, ſi in cæno, colore eſt magis flaueſcente, & minus ſplendente. Ab inferiore, & ſtrictiore parte in amplam latitudinem extenditur, illic arctiſſime clauduntur teſtę. hic facile diſcluduntur. Intus multum eſt carnis, cuius omnes fere partes indiſcretæ ſunt, veluti in mytulis. Hæc ille. Ponit præterea alterius Pinnæ iconem, quam quod Plinii Pernæ deſcriptioni maxime conueniat, Pernam ei vocari aſſerit. Natura, inquit, in Concharum varietate luſit, vt ex vnius generis formis pluribus, veluti Tellinis, oſtreis, myacibus liquet, de quibus prius diximus. Sic Pinnarum vnicum genus non eſt. Pinna enim altera eſt, quam hic proponimus, vt ex figura perſpicuum eſt. Perna à Plinio vocatur. Pernæ, inquit, Concharum generis, circa Pontias inſulas frequentiſſime ſtant velut ſuillo crure longo in arena defixæ, hianteſq; qua limpitudo eſt, pedali non minus ſpatio. Cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim ſpiſſatos. Intus pro ſpondylo grandis caro eſt. Quæ omnia ei, quam expreſſam hic proponimus, maxime competunt, prę ſertim figura ſuilli cruris, vnde nomen habet: dicuntur enim Pernæ tam priores, quam poſteriores coxę porcinæ ſalitæ. ſic ille, addens eius generis hanc eſſe Pinnam in qua vniones naſci ex Theophraſto tradit Athenæus. Eius verba græca ita recolimus. Θεόφραστος μὲν ἐν τῷ περὶ λίθων γράφει οὕτως. τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλούμενος, διαφανὴς μὲν τῇ φύσει. ποιοῦσι δ' ἐξ αὐτοῦ τοὺς πολυτελεῖς ὅρμους. γίνεται δ' ἐν ὀστρέῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, πλὴν ἐλάττονι, μέγεθος δὲ ἡλίκον ἰχθύος ὀφθαλμὸς εὐμεγέθης, B id eſt Theophraſtus libro de gemmis ſcribit ad hunc modum. Inter gemmas pretioſas margaritæ ſunt natura pellucidæ ex quibus fiunt ſumptuoſiſſima monilia. Eas generat oſtreum Pinnis ſimile, ſed minus, tam magnas, quam eſt magnus piſcis oculus. Huiuſmodi autem pinnam paruam in Gallico mari reperiri, & in ea paruos vniones, refert Rond. Intus ait, caro ſuperiori ſimilis, niſi quod trachelo caret, id eſt media illa parte dura, & neruoſa. Tota igitur intus mollior eſt, & ad coquendum facilior. Hoc illud eſt, quod intelligit Plinius, cum dicit: Intus pro ſpondylo grandis caro eſt. Spondylum appellans callum, ſeu carnem duriorem, & interiorem oſtreorum, quo nomine alibi vſus eſt, quum loquitur de ſpecie oſtreorum, neq; in luto capta, neq; in arenoſis, ſed ſolido vado, ſpondylo breui, atq; non carnoſo, nec fibris laciniosa ac tota in aluo. Tertia eiuſdem Rondeletii minor eſt figura, victus ratione, & byſſo ſimilis priori: atq; magnitudine differens, & eo, vt inquit ille, quod antequam & acuta & ſtricta parte in amplitudinem extendatur, excauata eſt. In cœnoſis, & arenoſis viuit defixa, carnem C intus duram habet, quæ virus reſipit. Bellonius binas pinnarum ſpecies alteram minorem alteram autem maiorem agnouit. Minoris iconem exhibuit, quæ vero ex trib. Rondeletii pinnis ſit, ignoratur: videtur enim ab omnibus differre. Icon quam exhibet, ad pinnam magnam Rondeletii accedit: niſi quod in ſumma concha, qua latiſſima eſt, paruus quidam circulus eſt, quem alius paulo maior ambit: & ab eadem parte ad imum lineæ aliquot recte deſcendūt, per media vero linearum interſtitia, multi exigui circuli, o volis qua ſcribi ſolet, circumferentia paulo maiori, deinceps per interualla digeruntur. Teſtam intus argentea teſtitudine reſplendere ait: minorem foris magis albicare, intus autem ad cœruleum accedere. Cæterum qui pinnam nunquam viderit, inquit, mytulum pedem longum, & ſemipedem latum ſibi confingat oportet. Pinna enim eodem circino, quo mytulus (quam Moulam vocamus) tornata eſt: atq; eiuſdem coloris teſtam habet. Minor itaq; mollibus in gyrum ſpiculis obtuſis hirta eſt, valuaſq; continuo cardine toto latere annexas claudit, ac reſerat, qua inquam parte planior eſſe cōſtat, qua aūt parte ſeſe in latum expandit, eadē byſſum, i. laneum villum (mytuli modo) continet: quem ternis digitis longiorem ex- D erit. Eſt autem veluti capillamentum quoddam coaceruatum prædurum ac nigrum quod lapillis affigitur, limumq;, ac ſpurcitias inde ad ſtomachum attrahit. Nam cum pinna longa ſit, & ſubrecta ſtet turbinatiorem partem ſuffixam habet: latiorem a. ſurſum ex aqua attollit, præcipuamq; internæ partis humo propinquiorem oſtendit. Nam & maior pinnæ capacitas in ſublime attollitur: in qua etiam plerunq; tres pinnoteres videas, aliquando duos, vt plumum vnum. Idem Bellonius pinnam maiorem nominat Pernam, quæ Rondeletio pinna minor eſt, cui Zoographus aſſentitur. Maior inquit Bellonius pinna pelagia eſt, rugis profundis caret; duriore teſta contegitur, bipedalis ſæpiſſime inuenitur: Pinnophylacem, vt minor alit: vliginoſo, ac paluſtri tractu naſcitur, profundiore gurgite immergitur: multum ingrati ſaporis. Similem fere pinnam cum Bellonii icone à Corn. Sittardo quondam ſe accepiſſe ſcribit Zoographus, eam ex eodem hic expreſſimus. Nos pinnarum quatuor ſpecies ponimus. primo loco eſt pinna aculeata dodrantis vnius longitudine, teſta foris rugoſa, intus glabra, coloris rubei. Secundo pinnæ paruæ Rond. ſimilis cum capillamentis in acuta parte, quam Pernam eſſe perperam putauit Bellonius. Ter- E tio pinnæ Pernæ forte genus, cum ſetis illis vt vocant teſta foris ſcabra, vt Ariſtoteles voluit. Quarto loco exhibetur alia pinna parte interna & externa depicta teſta foris fuſca, rubra; & aſpera intus ſanguinei, & cœrulei coloris, in ima parte acuta quæ ſenſim in amplitudinem extenditur. Poſtremo loco datur pinna cum tubere verrucoſo intus adnato.

Perna Plinij. *Dentes.* *Pinna margaritifera. Theophr.* *Locus.* *Spondylus.* *Bellonij pinna maior & minor.* *Pinna quid ſimilitudinis cū mytulo.* *Byſſum ſeu lana.* *Pinnoteres vbi lateāt. Icones authoris.*

NATVRA, MORES.

QVomodo pinna in cibo ſibi comparando ſemper comitem, ac ſocium Cancellum, vel Squillam fertur habere, & quomodo id refellat Rondeletius, ſupra proprio loco videre licet. Cum autem in terram defixæ ſint, pabulum per eas ſetas (quas Ariſtot. Byſſum

Vt ſibi victum quærant.

 vocat)

vocat) allicere ſcribit Bellonius, quod improbat Rondeletius. Sua ſede non dimouentur, quin pereant: niſi iterum eodem ſtatu, humi defigantur. Nam cum eis natura hæc inſit, vt rectas ſtare, & per villos arenulam attrahere neceſſe ſit, iacentes viuere non poſſunt, hinc eſt quod ab Ariſtotele ambigitur animalne ſit pinna, an planta, hiſce verbis. Sunt enim maris nonnulla, quæ ambiges animale ſint, an planta: hærent enim & detracta plura, & id genus pereunt. Pinnæ quoque naturam optime his verſibus Philes expreſſit, in cuius teſta & vniones, & byſſum reperiri teſtatur.

Genus oſtreorum eſt pinna, quæ plicis domum
Hiantibus recludit, in qua conditur
Per aquaſq; fuſa porrigit carunculam,
Quæ corpus ambit molle, caſſum humile
Quo mœna ſi decepta credula aduolet,
Conuictor eius, atq; cuſtos pinno ter
Illam admonet morſu leui carunculæ,
Hæc monita pandit amplius ſinum, irruens
Hoc implicatur mœna non ſat prouida.
Pinnæ quod humidum effluit de viſcere.
Qui fulgur æquet, fit lapillus lucidus,
Sed vnionis induit tandem iubar.
Vis promouentis ſi caloris appetat.
Quin & pilorum pinna germen byſſinum
Fert, ſtamine haud araneorum diſcrepans.
Cuius nitor, ſubtilitaſq;, cirrulis
Addit puellarum venu ſtatis decus,
Lenocinandis perquam idoneum procis.
Natura cancrum marcidam deponere
Teſtam, magiſtra docuit haud incallida.
Oeſtro ciente, nam penitæ pruriginis.
Mouetur vndiquaq; victus gratia:
Ingurgitationeq; aluum turgidus,
Diſrumpit arcta tegminis ligamina,
Sic inuolucris ergo decidentibus.
Nudus laborans quippe morbo obnoxius,
Os abſtinet guſtu cibi diutine.
Mox integer recente pelle, veſtitur
Præſenti arena, qua iacens lecto vſus eſt.
Sed glutinato rite rurſus tegmine.
Prorepit ipſum pabuli quo fert amor.

LOCVS.

Concha Ægyptia Paralios. *a Com. in 9. Plin.* *In Oceano an ſit ambigitur.*

IN Acarnania quam vocant, Pinnam oriri, & vniones gignere Plinius teſtatum reliquit. Democritus appellat pinnā Concham quandam Ægyptiam, quam Paralion cognominant: verum hanc intellexiſſe a Plinium negat Maſſarius, cum in Acarnania, non in Ægypto reperiri tradat, ſed potius pinnam concharum generis, quæ in arenoſis, limoſiſq; ſubrecta ſemper naſcitur, teſta ſcabra, intus pellucida, nec vnquam ſine comite. Africanas pinnas multo maiores, quam circa Europam eſſe ſcribit Zoographus ex auditu. In Oceano an ſint, necne, ambigitur, quandoquidem Bellonius Lutetiæ nunquam haberi tradit: & Rondeletius in locis, in quibus mare fluit, ac refluit, vix reperiri, quod circa Oceanum contingere videtur. Pinna quæ, vt inquit Bellonius, raro ſemipedalem (ſeſquipedalem forte, vt notat Zoographus, nam ſuperius ſic ſcribit. Qui pinnam nunquam viderit, mytulum pedem longum, & ſemipedem latum fingat, &c.) excedit longitudinem, & Nericos habet: quos nonnulli, vt Plinius in perna ſpondylos (aliter ſpondylum in pinnis Rondeletius interpretatur) vocant, quibus vtraq; valua ſoluitur, ac contrahitur. Venetiis non viſitur: ſed in Propontide ad latera eius ſinus, qui Nicomediam fertur, qua terram pertingunt, frequentia magna exiſtit. In ruinis ciuitatis Nicomediæ pinnas quoque, ſeu pernas reperiri refert idem Bellonius in ſuis obſeruationibus defixas, & erectas.

HIEROGLYPHICA.

a Lib. 2. 8. *Petulans, & laſciuus ab ineunte ætate.*

PInna fœtus ſuos oſtentans, Hieroglyphicum erat apud Ægyptios illius (vt Pierius Valerianus a author eſt) qui ab ineunte ætate cœperit in petulantia laſciuire, & munera Veneris exercere. Conchulæ enim huiuſmodi in concha genitæ, antequam excludantur, intra ſe quamprimum coire dicuntur, vt non immerito concha ipſa ſit Veneri dedicata, atq; eam ex concha genitam veteres fabulentur. Ego non omnes conchas promiſcue Veneri ſacras fuiſſe comperio, verum quaſdam elegantiores tantum.

VSVS IN CIBIS.

a Lib. 18. cap. 25. *Ouum.* *b Lib. 5. de hiſt. c. 5.* *Optimæ quæ.* *Meliores quæ.*

PInnas vt & alia oſtreacea in cibi vſum venire & multum pærbere nutrimenti, tradidit a Athenæus. Αἱ δὲ πίνναι, inquit, ὀρεκτικαί, τρόφιμοι, δυσπεπτοι, δυσαναδοτοι. Pinnæ vrinas pellunt, multum alunt, difficile concoquuntur, & diſtribuuntur. Ouum, quod eas continere ſemper ex b Ariſtotele patet, aliquando maius, aliquando minus pro lunari poteſtate, vt in echinis, oſtreiſq;, non ad generationem confert, ſed melioris tantum nutricationis indicium eſt, ſicuti in ſanguine præditis pingue. Eſſe melioris hyeme elixas; & aſſis auctor eſt Rondeletius. Sunt qui vino, & aceto maceratas molleſcere aiunt, ſed flatus gignere, quod verum eſſe non poteſt, cum vinum flatus diſcutiat; niſi ea ratione, qua humidiora fiunt, flatus gignere dicantur. Wottonus ex Oribaſio (ni fallor) multa de pinnarum dotibus, & quæ in cibis eligi debeant, recolit. Pinnæ (inquit) optimæ ſunt tenellæ, plenæ, carnoſæue, quæ in limoſis, herboſiſq; (τεναγώδεσι) vadis gignuntur: & vbi mari dulcis aqua miſcetur, & locis tranquillis, ac ventis carentibus: teneriores enim hic naſcuntur, quam vbi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ: & quæ vere, & æſtate capiuntur, aliis præſtant. Sunt enim & ſuauiores, & pleniores. Quæ magnitudine media ſunt, carnem quidem habent mollem; candidam, ac dulcem: collum (τράχηλον) autem durum, concoctu difficile, corruptioniq; renitens: collo namq; corpus reliquum facilius corrumpitur: elixis aſſæ diutius durant, præſertim ſi vino fuerint aſperſæ. Earum autem caro, quæ in vino, & aceto maceratur, tunc mollior eſt, ſed flatus generat. Hactenus ille. Multis modis pinnas edi poſſe vult Bellonius. Sunt, qui [illegible] modico pipere, & butyro addito ſuppoſitis prunis incoquant, quem ego modum meliorem eſſe puto [illegible] coquuntur, guſtui non ita placent. Quod ſpectat ad vſum medicum ſtrombos, pinnas, & echinum contra Dorienii venenum præſtare habemus ex Nicandro. Earum quoque teſtæ eandem cum mytulorum teſtis habent facultatem.

Quot modis edūtur.

DE BYSSO.
CAPVT LXXVII.
SYNONYMA.

Buz. Schesch. *Creſpe.*

CVm in ſacris atq; etiam in profanorum libris byſſi, byſſinarumque fiat mentio, variiq; Theologorum, atq; aliorum ſuper eo ſint opiniones, haud abs re, quin operæpretium fore duximus de eo quid breuiter dicere. Latinorum byſſus, vt & Græcorum βύσσος à Buz Hebraico dici apparet, in trilingui lexico Buz, Schesch etiam pro byſſo legitur. Apud Italos nomen non [illegible] poſſumus tamen vocare byſſo. Gallice, vt citat Zoographus, interpretantur creſpe.

DIFFERENTIAE.

Byſſus terrenus, & marinus. *a L. 9. c. 1.* *Byſſus quid Cardano.* *b L. 9. c. 1.* *Goſſipium, ſeu xylon.* *Byſſus arboreus.* *Lini, non lanæ ſpecies & byſſus.* *Byſſus marinus.* *Mytuli byſſum gignunt & à byſſo pinnæ differat.*

DVplicem eſſe byſſum, terrenum videlicet ac marinum, apud ſcriptores inuenio. De terreno ſic a Plinius. Asbeſtino (inquit) lino principatus in toto orbe, proximus byſſino, mulierum maxime deliciis, circa Elmim in Achaia genito, quaternis denariis ſcripula eius permutata quondam, vt aurei. Hoc genus forte intellexit Cardanus byſſinum lini ſpeciem eſſe ſcribens [illegible] lidam, & ſplendidam, vel forte quod in arbore naſci ſcribit Philoſtratus. Homines, inquit, qui ſecundum Indum flumen habitant, lineis amiciuntur veſtibus: etenim linum in agris plurimum naſcitur, calceamenta geſtant ex papyro, nobiliores byſſo induuntur. Byſſum vero ex arbore naſci ferunt, quæ baſi quidem populo ſit perſimilis, foliis vero ſalicis. Plinius quoque non ſolum vocauit, quod ex herba conſtat netur, ſed etiam quod ex fruticibus, ſit ex arboribus carpitur. Superior (inquit) pars b Ægypti in Arabiam vergens, gignit fruticem, quem aliqui goſſipium vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus eſt, ſimilemq; barbatæ nucis defert fructum; cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlli lini ſpeciem eſſe byſſum tradidit Iulius Pollux. Porro byſſina quoq; & byſſus, inquit, lini quædam ſpecies apud Indos. Hunc apud Ægyptios ex arbore quædam lana fit; ex qua veſtem confectam lineam maxime ſimilem eſſe quiſpiam dixerit, ſola denſitate excepta. [illegible] ex arbore fructus naſcitur, nuci ſimilis, duplici munitus cortice, qua dirempta, poſtquam inflatur nucis ſimilitudinem, interius hoc quod lanam refert, eximitur, vnde ſubtegmen conficitur, ſtamen autem [illegible] lineum. Byſſum non alia Græciæ parte naſci prodidit Pauſanias, quam in Elide tanta tenuitate, vt ne Iudaica quidem, [illegible] colorem, & ſplendorem [illegible] referebat. Erat igitur lini, non lanæ ſpecies, vt ex Plinio, & Pauſania claret in Græcia, & Iudæa naſcentis. Byſſus vero marinus molliſſima, & delicatiſſima lana eſt, à iam dicti ſimilitudine nomen habet: de hoc Rondeletius. Byſſus, inquit, marinus ex pinna delicatiſſimus & molliſſimus ſericus [illegible] comparandus colore fuſco, à ſimilitudine byſſi Græci, vel Iudaici ſic nominatus; [illegible] Mytuli quoq; byſſum gignunt, [illegible] ſed tam differt à pinnarum byſſo, quam ſtuppa cannabina à tenuiſſimo & delicatiſſimo ſerico. Eius magnitudo in pinnarum magnitudini reſpondet: in maximis enim pedem vnum ferme longus eſt, in aliis breuior. Hucuſque ille.

COLOR.

IN ſacris litteris, inquit Zoographus, byſſi colorē aliqui pro candido accipiunt: & is forte natiuus fit eius color, antequam tingatur, ſed authores non ita vſurpant. Cardanus calorem lini eſſe dicebat, & parū à glauco differe. Scaliger [illegible] Hucuſque ille. Byſſum

b Lib. 11. c. 41. *Plinij locus emendatus, & explicatus.*

byſſum (vt & alia pretioſa lini genera, & ſericum) purpura tingi ſolere, cuius perquam ſplendidum fuiſſe colorem legimus, quamuis tamen poterat aliis coloribus tingi. Cocco (inquit b Plinius) tinctum, Tyrio tingere, vt fieret bisbyſſinum: quo loco Maſſarius, antiqua, inquit, lectio, vt fieret byſſinum (in noſtro codice habetur hyſginum) ſcilicet cocco, & Tyrio. Hermolaus vero mauult legere bisbyſſinum, vt duplex ſit, vnum naturale, & ſuæ pulliginis ex byſſo lino, aut lana illa pinnali, quæ byſſus etiam vocata eſt; alterum tincturæ artificio factum, vt docet Plinius hoc loco: etenim Tyrio primum tinctus, mox & cocco tingere erat: & è contra cocco tinctum tyrio tingere, vt fieret byſſinum. Maſſarius ex pinnæ villo, ſiue lana illa pinnali veſtes fieri ſcribit; Byſſum autem eſſe coloris, inquit, lutei, ac pellucidi. Ego byſſum proprie dictum candidum ad ſplenditum; qui pinnæ adhæret ſplendidum, ac fuluum ad caſtaneum vergentem obſeruaui.

ORTVS.

Ariſtotelis locus controuerſus. *a Lib. 5. de hiſt. c. 13.* *Rondeletij opinio.* *Zoographi opinio.* *Pinnæ villi vſus, contra Rondeletium.*

AN ex byſſo pinnæ, vt videtur Ariſtoteles tradidiſſe; an è contra byſſus ex pinna oriatur, iam videamus, Etenim Ariſtotelis verba multos hucuſque exercuerunt: iſtæc autem ſunt. a Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου. Pinnæ, id eſt (Gaza interprete) erectæ locis arenoſis, cœnoſiſq; ex byſſo, id eſt villo, ſeu lana illa pinnali proueniunt. Atheneus hæc verba repetēs βυθοῦ habet pro βύσσου: ita vt pinnæ recte naſcantur è vado, vel è profundo. Plinius ea præterit. Rondeletius cum Theodoro Gaza βύσσου legit, & ex byſſo conuertit, & vocem βυθοῦ in Athenæo corruptam iudicat. E contra Zoographus, lanæ, inquit, quoddam rudimentum pinnis adnaſci video: quod tamen an byſſi nomine probe vocetur, dubito. Solus, quod ſciam, Ariſtoteles eius meminit, idq; ſemel tantum, hoc ſcilicet loco, ſi modo recte illi ſic interpretantur. Sed byſſus quum pro lana accipitur, fœminini generis eſt: itaq; legi oporteret ἐκ τῆς βύσσου. ἴωνες τὸν βυθὸν, βύσσον (malim βυσσόν) λέγουσι. Scholiaſtes Ariſtophanis: Athenæi lectioni fauet articulus maſculinus τοῦ & parum refert βυσσοῦ, an βυθοῦ legas: eadem enim horum ſignificatio vocabulorum eſt apud Græcos, vt & facilis eſt à σσ in θ, vel contra, tranſitus librariorum. Ego Zoographo ſubſcripſerim: nam Pinnas è vado (cui ſua radice adhærent) naſci conſtat: à vado enim recta procedunt, ſed villus iis eſt ad latera; Villum itaque potius è pinna oriri exiſtimauerim; quam pinnam è villo. Præterea villus hic pinnæ ſubſeruit, & vtilis eſt eam alligando: item ſuperiorem, ac latiorem partem aperiendo recludendoque, non alimenti hauriendi cauſa, vt Rondeletius credit. Neq; vt per id capillamentum limus, ac ſpurcitiæ attrahantur: nam circa os poſitus non eſt, ſed vt veluti è medio ventre neruoſæ ſubſtantiæ alligentur.

VSVS.

a De nobil. *Pileum rotundum.* *b Origen. lib. 19. cap. 9.*

VEſtes, & cætera ornamenta byſſina, quæ meo iudicio ex lini ea ſpecie quam ſupra meminimus fiebant, veteribus ceu pretioſiſſima habebantur, & in ſummo honore, vt multis in locis meminit ſcriptura ſacra, & priuatim de diuite illo in Euangelio, qui induebatur purpura, & byſſo. Erat, vt refert a Tiraquellus ex Philoſtrato, moris apud Indos byſſo nobiles tantum induere: habebatur enim pro nobilitatis inſigni. Nominatim ex byſſo conficiebatur quoque veſtis quædam, quam vocabant pileum rotundum (teſte b Iſidoro) quaſi ſphæra media caput tegens ſacerdotale, & in occipitio vitta conſtrictum. Græci, & noſtri tiaram, vel galeam vocant. Erat præterea byſſina veſtis candida confecta, ex quodam genere lini groſſioris, Sunt enim (inquit auctor idem) qui genus quoddam lini byſſum eſſe putant.

MYSTICA. MORALIA.

Corpora caſta. *a 1. Cor. 6.*

TAbernaculum (inquit Deus Opt. Max. in ſacris Bibliis) ita facies: decem cortinas de byſſo retorta, &c. quo in loco Venerabilis Beda, byſſus, inquit, quæ de terra longo exercitio ſiccandi, tundendi, purgandi, coquendi & nendi gramineum ſolet perdere, & candidum in ſe recipere colorem, corpora deſignat caſtitatis nitida decore: quem cum carnis quidem illecebris magno continentiæ labore, quaſi natiuum exudant humorem, atque ad decorem Deo digni puritatis ſolerti ieiuniorum, & vigiliarum, orationum, & lectionis, patientiæ, & humilitatis inſtantia perueniunt: de quibus recte poſſit illud a Apoſtolicum dici, an neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt? Retorquetur autem hæc byſſus in cortinas tabernaculi: quoniam non modo lumbos carnis, verum etiam, vt Petrus, 1. Pet. 1. lumbos mentis noſtræ in ſobrietate ſuccingamus, vt videl. & carnem à laſciuis motibus, & cor ab illecebroſis refrenemus cogitatibus. *Byſſus quoq; vt purpura indumentum eius*: quæ verba idem venerabilis presbyter ſic expoſuit. Byſſus, inquit, in caſtitate puræ conuerſationis, purpura in effuſione precioſi ſanguinis. Byſſus namque candidi coloris eſt: purpureus color, & de ſanguine animantis, quod purpura vocatur, conficitur: & ipſe ſanguinis habet ſpeciem. Meminit etiam byſſi alibi ſacra ſcriptura.

DE CONCHA ANATIFERA.
CAPVT LXXVIII.

COnchæ Anatiferæ, ſeu potius Anſeriferæ ex arbore dependentis iconem in tertio noſtro de auibus volumine exhibuimus atque hic iterum exhibemus. Alii vt Matth. Lobelius in ſecunda parte iconum, ſtirpium ſuarum non ex arbore dependentes pingunt, ſed trunco ſimul adhærentes, quos etiam imitari voluimus, ne quid vnquam in noſtris deſit lucubrationibus, quod è lectorum re eſſe poſſit. Habes primo loco Concham Anatiferam tribus partibus conſtantem cum vmbilico annexo: Altera item vmbilicum habet adnexum, ſed quinque partibus compoſita eſt. Tertia aperta eſt, eiq; vmbilicus inſeritur. Quarta teſta etiam quinque partibus conſtat, hiulca eſt ea parte qua primum plumulæ prorumpunt. Quinta fœtum intra valuas ſitum oſtendit. Sexto loco exhibetur embrio, ſeu fœtus imperfectus è valuis exemptus. Septimo, & nouiſſimo loco datur Bernicla auis adulta, ex eiuſcemodi concha nata. De qua vide noſtram ornithologiam. Habes poſtremo alias conchas Britannicæ conchæ ſimiles, & forte congeneres.

DE VNIVERSALIBVS,
ET PRIMVM.
DE LEPADE SIVE PATELLA.
CAPVT LXXIX.
SYNONYMA.

Patella Gaza. *Lepas.* *Plauti locus ſuſpectus.* *Petaglida.* *Tethe.*

ΛΕπὰς dicitur Græcis. Galenus in gloſſis, vbi ab Hippocrate Lepades nominantur, exponit conchas ſaxis adhærentes. Ita quoque facit Varinus. Cum animal ſignificat, vltimam acuit: nam penultimam acuens, λέπας promontorium ſignificat, aut montanam aſperitatem, vt Ammonius, & Cyrillus obſeruarunt. Theodorus Gaza apud Ariſtotelem vertit Patellam, à vaſis eſcarii ſimilitudine, vt Rondeletius autumat. Zoographus Lepades dictas credit, quod ſint petrarum in mari quaſi λεπίδες, id eſt, ſquamæ quædam: & petræ cum eis ſpoliantur, veluti λέπεσθαι ἢ λεπίζεσθαι, videantur hoc eſt, deſquamari. A Plauto vocatur Lopas in Paraſito medico, vt Nonius citat, niſi locus mendoſus ſit: Habemus echinos, lopadas, oſtreas, balanos captamus, conchas vrticas marinas. Græcis etiam πωμάτια vocantur, vt Zoographus autumat, ex hoc Tarentini: De naſſis, quemadmodum ſcriptum inueni in dogmatibus ichthyophagorum: In vas quo piſcantur patellas (Andreas Lacuna vertit vmbilicos) ſaxis hærentes (τὰ ἐν ταῖς πέτραις λεγόμενα πωμάτια) & carunculas earum accipiens coniicito, & venator. Vulgus vero Græcorum hodie Petaglida appellat: Veneti parum mutato nomine pantalena. Scholiaſtes Nicandri, vbi, hic τήθεα τε γεραιόμβρυα μυίοισι, id eſt, Tethea in bryis (herbis marinis) creſcentia, vel capienda: Tethea (inquit) vocat patellas feras, quæ nos ὠτία, Ariſtoteles autem ὄστρεια: ſed ὄστρειον nomen ad omnia teſtacea pertinet, & Tethea ſpeciem à patellis feris diuerſam conſtituunt. Otia vero nominantur à Plinio capite proſtremo libri trigeſimiſecundi. Et patellam feram aliqui marinam aurem appellant. Græci otion, & otarion. Aporrhais de qua inter murices diximus, muricum, non patellarum, vt Bellonius putauit, generis exiſtit. Nubes, inquit author de natura rerum, ſecundum Ariſtotelem eſt piſcis in aqua viuens, applicatus ad petram, à qua non diſcedit, nec ſeparatur, niſi per attractionem inſpirationis concitus. Sic ille, qui patellamne, an aliud animal petris adhærens hoc nomine intelligat, Zoographus inquirendum proponit. Patella Hiſpanice dicitur Almeia, apud Luſitanos Bregigam. Ligures, & Maſilienſes hac ætate etiam patellas vocare, ait Gyllius: ſed Rondeletius à Maſilienſibus & Mompelienſibus lapedo dici teſtatur, à Gallis oeil de buoc, hoc eſt hirci oculum, à Normannis berdin, & berlin. Angli dicunt à Lympyne, vel à Lempet.

GENVS. DESCRIPTIO.

Athenæus correctus. *Lepas fera.* *Forma.* *Os.* *Papauer.* *Lepas maior. Rond.*

LEpadem eſſe μονόθυρον, hoc eſt, vniualuem habemus apud Ariſtotelem. Vniualue genus (inquit) quod ſaxis teſta in dorſum data adhæret, ſeruari poteſt, fitque alieno ſepto quodammodo biualue, vt quę patellæ vocantur. Quamobrem, vbi apud Athenęum legitur alicubi ex Ariſtotele, λεπάς, δίθυρον, καὶ λειόστρακον, lege μονόθυρον. Idem Ariſtoteles citante Rondeletio lepadum duarum meminit; lepadis ſimpliciter nominatæ & λεπάδος ἀγρίας, quam vocant nonnulli θαλάττιον οὖς, id eſt aurem marinam. Diphilus vero apud Athenæum lepades diſtinguit magnitudine, inquiens quaſdam eſſe paruas, quaſdam eſſe oſtreis ſimiles: ſed & hoc poſtremum genus de magnis, ſiue ſylueſtribus intelligendum eſſe recte mihi iudicaſſe Rondeletius videtur. Magna quidem ex parte paruulæ (inquit Wottonus) gignuntur lepades, quæ tamen nonnunquam oſtrearum magnitudinem æquant; maxime autem in Indico mari, vt & alia omnia inueniuntur. Quod autem ad formam attinet, Ariſtophanes Grammaticus, lepades ſimiles eſſe dicebat tellinis. Sed tellinæ biualues ſunt. Ariſtoteles inquit lepadibus ſiue patellis alteram partem ſuperficiei detectam carnem oſtendere. Et alibi: Patellis os verſus terram eſſe, & excrementum exitum ſuperius haberi: papauer ſuum item eſſe in imo, hoc eſt, in ſuo fundo. Bellonius ſcribit tantam eſſe magnitudinem, quanta, extrema oui putaminis pars abſciſſa eſſe poteſt: colorem teſtarum liuere, vel cinereum eſſe: cornuaque vt limax, exerere, & os, & caput habere huic perſimile. Rondeletius diligentiſſimus, & maiorem, & minorem deſcripſit, & depinxit maiorem ſaxo hærentem, eandemque ſaxo auulſam, & inuerſam, ſiue ſupinam, eius icon poſt inter vrticas dabitur. Nos præter magnas; & paruas, mediocres quoque addidimus quarum quæ in prima tabula proponuntur, cum Rondeletii icone conueniunt: quæ vero in ſecunda pictæ ſunt, alterius ſunt figuræ. Habes deinceps patellam Cypriam maiorem ſtriatam, item aliam non ſtriatam. Maiorem ſuam ſic deſcribit Rondeletius: Lepas igitur è teſtaceorum eſt genere: cuius partem alteram teſta integit, alteram ſaxum cui hæret vndiquaque, vt ab externis iniuriis tuta ſit. Pars anterior eſt quam

ſaxum operit, poſterior quam teſta: interiorem voco eam, in qua os, & cornua ſunt oculorum vice: ſubeſt caro dura qua maxime ſaxo hæret, quæ ſcuti picti formam refert. Os ſuperiore in loco manifeſtum eſt, inferiore ori aduerſo, excrementi meatus, non in teſta, vt in ea quæ agria dicitur. Os venter ſequitur, in eo eſt μήλων, in imo ventre etiam pars, quæ ouum appellatur. Teſta non exquiſite rotunda eſt, ſed inæqualis, intus læuis, foris parum aſpera, cui aliquando muſcus innaſcitur, gibba in ambitu liueſcens, & ſtriata, intus caua: carnoſam fimbriam habet in corporis ambitu quam expandit quum hæret, ſoluta contrahit. Ad hoc genus lepadis redigenda eſt lapas maris rubri, Bellonii, de qua is ſic: Rubri maris patella, cautibus vt cæterę adhæreſcit: ſed præter has tabellis (quas in tergore gerit) corneis numero octonis, tranſuerſis loricæ modo contegitur atq; vndecunq; cartilagine obſepta eſt, multis ſpinulis horrida, iis perſimilibus, quæ in ſtellis marinis viſuntur: ſeſquidigitum lata eſt, ternos vero longa. Difficile à ſuo ſcopulo vulgaris patellæ noſtræ modo aufertur. Eius caro rubri limacis colorem, ac naturam habet, eſturque cocta, vt patella vulgaris. Hæc Bellonius. Iam vero Rondeletius cum res marinas etiam minutiſſimas diligenti indagatione perſequeretur, lepadem paruam ſaxo hærentem depræhendit, quam (vt dixi) à ſaxo auulſam repræſentaui: Teſta (inquit) vna integitur: alterius vice eſt ſaxum, cui affixa eſt. Teſta media nucleis pinearum nucum figura ſimilis eſt, & æqualis. Ex multis laminis paruis conſtat: carnem intus habet, ſed ob paruitatem partis vix diſernuntur. Hanc exiſtimat eſſe lepadem paruam Diphili apud Athenæum, quod ſemper parua maneat, nec vnquam ad ſuperioris etiam mediocris magnitudinem accedat. Ex quibus omnibus clariſſime liquet error authoris adagiorum, qui in explicatione huius prouerbialis ſententiæ, *lepadis more adhæreſcit*, lepas (inquit) concharum genus, quod capillamentis inter ſe cohæret, quo tutius ſit aduerſus vndarum motus. Hoc enim falſum eſſe docet experientia: neque enim lepades inter ſe cohærent, ſed tantum ſaxis ſparſim affixæ ſunt. Adhæc ὡς λέπας προσίσχεται, melius ſpeciei nomine conuertas, quam generis, vt ille facit: Oſtrei in morem hęret: neq; enim oſtrea alia eodem modo hærent, quo lepas.

Lepas maris rubri Bellonij. *Vt comedatur.* *Lepas parua Rond.* *Lepas parua Diphil.* *Authoris adagiorũ lapſus.*

LOCVS. NATVRA.

Lepaduſa inſula. *In ſaxis inueniri.* *An à ſaxis ſoluatur.* *Cochlearũ more ſerpere.*

PAtellas aiunt multis vrbib. ad mare ſitis ſolere in magna quantitate videri, in mediterraneis vero raro. Lepaduſæ, λεπαδοῦσαι inſulæ quædam dictæ ſunt teſte Athenæo à lepadum circa eas copia. Codex impreſſus alpha habet in prima: ſed aut omicron, aut epſilon legendum & duplex. Eſt enim contractio pro λεπαδόεσσαι, Euſtathio teſte. Rondeletius aſſerit permultas reperiri in ſaxis littoris Aquitanici, & Britannici, nimirum maiores; in Maſſilienſis atque Agatenſis ſinus ſcopulis minores. Ariſtoteles author eſt lepades à ſaxis ſolui, paſtus quæritandi gratia; idq; bis terue repetit. Id tamen Rondeletio vero conſentaneum eſſe non videtur: nullis enim (inquit) ad natandum partibus prædita eſt, niſi temere huc & illuc iactata vndis feratur, neq; victus illi quærendus: nam maris ſpuma, & aqua veſcitur, qua alluuntur ſaxa. Quod ſi aqua allui ſaxa deſinant ea, quæ in teſta relicta eſt abſumpta, contabeſcere, & emori tandem neceſſe eſt. Ariſtoteli fauet Bellonius, qui ſcribit, patellas quamuis ſaxis adhærendo viuant, tamen cochlearum more ſerpere poſſe, eaque relicta in paſtum ferri, & alio tranſire. Ego Rondeletio aſſenſerim, putauerimque perpetuo ſaxis affixas eſſe, quod non obſcure innuit Theophraſtus in quarto de hiſtoria plantarum, inquiens, quercus & abies marinas, radices non habere, ſed adhærere ὥσπερ αἱ λεπάδες, ſicuti lepades. Itaq; perquam facete, ac eleganter facetiſſimus Comicus Ariſtophanes dixit in vetulam, quæ ægre admodum à iuuene diuellebatur.

Ὡς εὐτόνως ὦ Ζεῦ βασιλεῦ τὸ γρᾴδιον
Ὥσπερ λεπὰς, τῷ μειρακίῳ προσίσχεται.

Quæ ſic author adagiorum vertit:

O Iupiter, quam fortiter conchæ modo
Iſtæc anicula adhæret adoleſcentulo.

A ſaxis, vt diuellatur. *a Lib. 6. cap. 55. Milonis fortitudo.*

Vbi nota, quod pro λεπὰς concham reddidit. Si ſe tangi ſenſerit lepas, ita fortiter tunc ſaxo ſeſe applicat, vt nunquam auellas. Cultro igitur (inquit Rondeletius) aut aculeato ferro opus eſt, inter ipſam & ſaxum immiſſo. Quum multæ ſaxis affixæ ſunt, capita clauorum ſaxis infixorum eſſe diceres. Tradit Bellonius, cum ad oras Oceani Armoricorum vulgus cautes harum admodum feraces in littore videat, pueros indigenarum incuruum ferrum dextra tenentes, incautis ſupponere, vt in caniſtrum, quod ſiniſtra ferunt, melius deturbent. Nam ſi lepadem tetigerint, eam ilico ſaxum tam arcte complecti, vt inde amplius diuelli non poſſit. Cum autem tantum legerint, quantum ferre poſſunt, tum ad vicinos pagos atq; vrbes circumferre. Fuit eiuſmodi auulſio lepadum etiam antiquis nota, vt licet videre apud a Aelianum, qui ſic ſcribit: Patellas non ſane à ſaxis auellas, ne Milonis quidem digitis, qui punicum malum cum apprehendiſſet, arcte adeo comprimebat, vt non aduerſariorum quiſquam poſſet extorquere è manu. Eas autem quicunque de ſaxo, ad quod adhæſerint, abſtrahere aggreditur, magna quidem voluptate, ex earum comprehenſione afficitur, quod manibus nitens, ſperat ſe prędа potiturum: veruntamen earum compos fieri nequit: tandem aliquando ferro abraſæ abſcinduntur à ſaxo.

VSVS.

Crudæ eduntur.

CRudæ lepades à piſcatoribus, & maris accolis teſte Rondeletio eduntur, Ius ex eis aluum eiet. Coctæ meliores fiunt; & concoctu faciliores, modo non nimium decoquantur: ſic enim durioris, difficilioriſque decoctionis fiunt, vt omnia oſtracoderma. Quæ poſtrema fere ſumpta ſunt ex Diphilo apud Athenæum cuius hæc ſunt verba Græca: Εἰσὶ δὲ σκληραὶ καὶ ὀλιγόχυλοι, καὶ οὐκ ἄγαν δριμεῖαι· εὔστομοι δὲ καὶ δυσκατέργαστοι. ἑφθαὶ δὲ πως, εὔστομοι. h. e. duræ ſunt, pauci ſucci, & non admodũ acres: ſed gratæ ori, & faciles concoctu: elixæ aliquantulũ ſuaues ſunt. Wottonus pro εὐκατέργαστοι, legit δυσκατέργαστοι, mendũ eſſe ſuſpicans, vertit enim ſic: Carnem habet lepas durã, concoctu difficilẽ pauciq; ſucci; elixæ condimento reddũtur gratiores. Eſt præterea vſus lepadum ad capiendos piſces, vt videre licet ex hoc Tarentini. Obſonii Stolatos (Στολάτος) dicti præparatio in mari, cuius vi in vnum locum ſtatim omnes piſces conueniunt: Ex mari patellas (λοπάδια) accipito, earum ſcilicet, quæ circa ſaxa naſcuntur. quarum quidem contundens carnem, exprimenſque ex ea in teſta aliqua inſcribito, quæ ſequuntur: ſubitoque non ſine maxima admiratione videbis piſces in vnum locum fluere confertim: Sunt vero ipſa nomina, Ἰαὼ, σαβαώθ, quibus ſane ichthyophagi vtuntur.

Ad capiendos piſces.

PROVERBIVM.

Patellæ modo hærere.

Ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται, *Lepadis, vel Patellæ in morem adhæret:* prouerbialis locutio eſt apud Ariſtophanem, pro eo quod eſt tenaciter, & omni ſtudio alicui rei deditus eſt, & immoratur aſſidue.

DE AVRE MARINA SEV PATELLA.

FERA RONDELETII.

CAPVT LXXXI.

Contra Bellonium. *Teſta.* *Auris marina cur dicta.* *Auris Veneris.* *a Lib. 4. hiſt. c. 4.* *Maioris patellæ Bellonii deſcriptio, & vſus.*

AVris marina, quæ & λεπὰς ἀγρία ab Ariſtotele dicitur, non ſatis recte à recentioribus (Bellonium intelligit) patella maior appellatur. Quum enim maior dicitur, magnitudine tantum à minore lepade iam deſcripta differre intelligitur: at magnitudine ſola non differunt, ſed alia multo illuſtriore nota, ſcilicet forma. Hoc tantum vtriſque commune eſt, quod vnica teſta conſtent, carnoſa parte ſaxis affixa: quam ob cauſam lepados nomine Ariſtoteles donauit. Præterea differt à ſuperiore, excrementi meatu, vt annotauit Ariſtoteles: τῇ δὲ ἀγρίᾳ λεπάδι, ἣν τινες καλοῦσι θαλάττιον οὖς, ὑποκάτω τοῦ ὀστράκου ἡ περίττωσις ἐξέρχεται. τετρύπηται γὰρ τὸ ὄστρακον. Patellæ feræ, quam aurẽ marinam quidam appellarunt, parte ima teſtæ excrementum egeritur, qua foramen habetur. Teſta huius caua eſt, argenti vel vnionem colore: foris gibba, lineis multis depicta: parte vna cochlearum modo clauiculatim contorta, à qua foramina incipiunt, initio parua, quæ deinde magis, ac magis augentur. Hic annotare oportet aurem marinam appellari, ob magnam cum aure noſtra ſimilitudinem, vt pictura perſpicue oſtendit, quæ tamen diuerſa ſit ab aure Veneris, quam ὠτίον, ſiue οὖς Ἀφροδίτης ab Aeolibus vocatam fuiſſe ſcripſit Athenæus. Haud bene ratiocinatur author libri de aquatilibus (Bellonium rurſus intelligit) patellam quam maiorem vocat, Aporrhaidẽ Ariſtotelis eſſe, ex eo quod more lepadum ſaxis adhærere ſcripſit. Sic enim & a Neritæ, quæ eodem loco, ſimiliter adhærere dicuntur, patellæ maiores eſſent. Hæc omnia Rondeletius. Bellonius vero Zographi etiam iudicio patellam maiorem vocat, & figuram quoque adiecit, ab ea quam Rondeletius dedit non nihil diuerſam cum a'ias, tum quod foramina plura quinis Rondeletius oſtendit. Maioris patellæ inquit Bellonius, concha aurificum officinas illuſtres reddit, apud quos maximi fieri ſolet, quam pellucidam, ac perpolitam in tenues laminas diſſecant, vt inde elegantiſſima vaſa incruſtent. Vniualuis eſt ac quadruplo cæteris maior, magiſque in latitudinem ſe effundit: quinque autem habet foramina, per quæ aquam admittit, atque expellit, vnde hanc Ariſtoteli Aporrhaim vocatam fuiſſe ſuſpicor. (Hoc non temere reprehendit Rondeletius.) Eam enim more lepadum ſaxis adhærere ſcribit: Natices (inquit quarto de hiſtoria) ſaxis adhæreſcunt more patellarum, & aporrhaidum. Theodorus muricem interpretatus eſt. Sic ille. A Rondeletii icone ne hilum quidem differunt aures iſtæ, quæ in hac tabula exprimuntur num. 1. 2. 8. 9. & quæ prone & ſupine in ſecunda tabula exhibetur. Sed quia, & longe minores inueniantur, itaque has etiam depingere libuit.

DE CONCHA VENEREA.

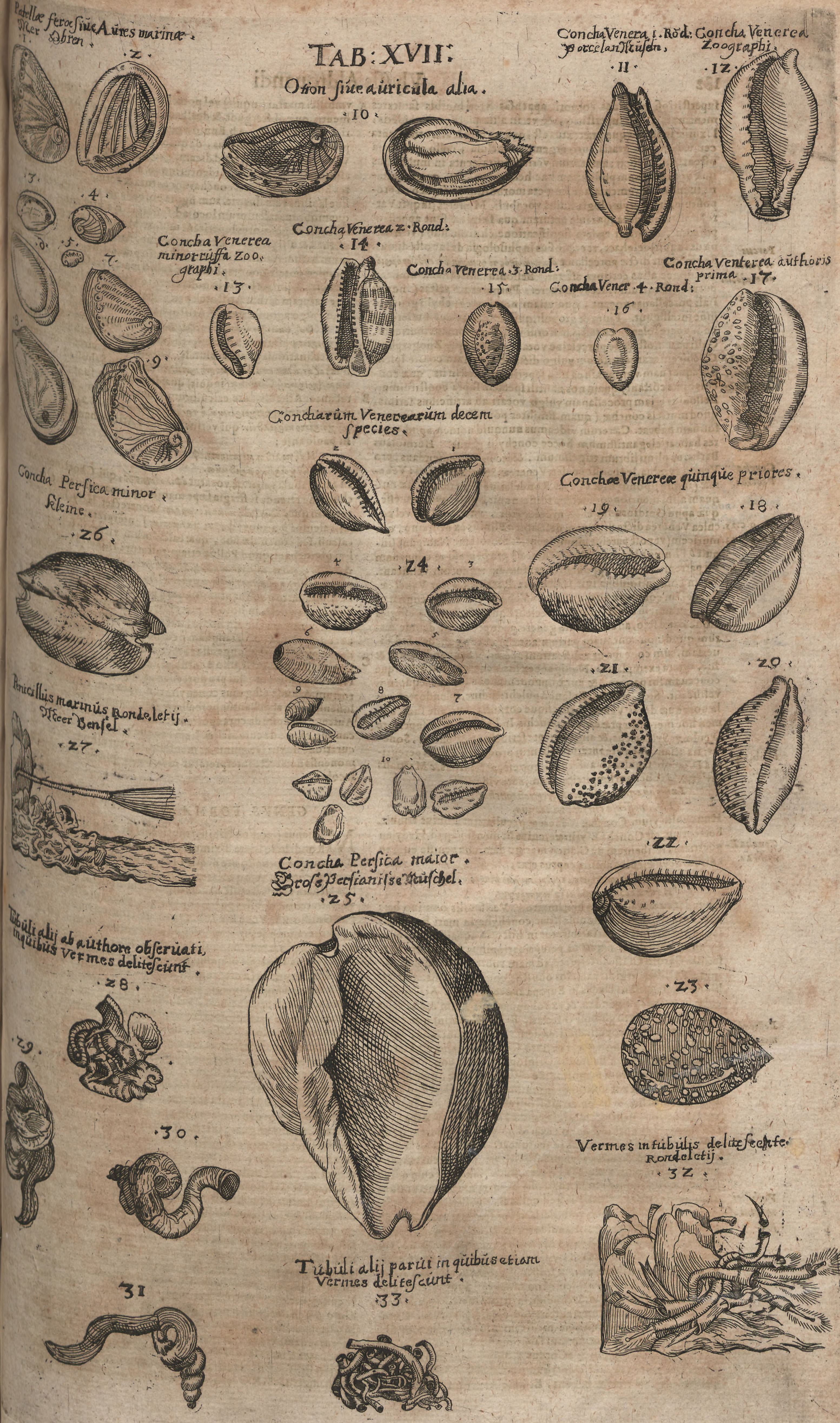
CAPVT LXXXII.

VNiualuibus potius, quam vel biualuibus, vel turbinatis, adiicere placet iſtiuſmodi concharum genus, quam quia turbine carent, tum quia vnica licet rotunda velut valua conſtent.

SYNONYMA.

Concha læuigata. *Porcellana concha dicta.* *Calculi vterini.*

PAſſim in omni fere Italia eiuſcemodi genus conchæ venditur, emiturq; à mulierculis ad polienda ſua ornamẽta linea, vt ſplẽdeant, quamobrem Bellonius læuigatorias, vel læuigatas appellauit. Gallis dicitur porcellaine, vnde vulgus etiam porcellanam concham vocat: ſed quare hoc nomine veniant, haud ſatis liquet. Zographus in omni re obſcura indaganda, cum diligentiſſimus, tum laborioſiſſimus, id ſibi non conſtare aſſerit: quanquam & Græci (inquit) χοιρίνας (de qua voce mox) vocarunt. Coniicit autem nomen hoc eis factum à quadam oris ſuilli ſpecie, quam parte ſui inter labra denticulata dehiſcente, vel potius altero extremo teſte, nempe acutiore, & eminentiore roſtri ſuilli inſtar, quodammodo referunt. ἢ διὰ τῷ μορίῳ γυναικείῳ πως ἐοικυίας τῇ τε μεταξὺ τῶν χειλῶν σχισεῖ: καὶ τῇ ἐνδοτέρω κοιλότητι, τῇ μήτρᾳ, vnde & vterinos calculos, qui in hoc genere cãdidi, & minores ſunt, vulgus noſtrum appellat, & quod figura quodammodo vterum referant, ſuperi-

ſuperſtitioſi homines corpori appenſas vteri morbis ſalutares mentiuntur. hæc ſuperſtitio, & vt in aliis pleriſque amuletis, luxuriæ ſuperbiæque prætextus eſt, quæ vt hæc & alia ornamenta ceu valetudinis gratia, auro argentoue incluſa, collo pendentia oſtententur, efficit: amatorum verius inuitamenta in mulieribus quæ venalem ſuam pudicitiam hac hedera produnt, quam ſanitatis tuendæ inſtrumenta, aut amuleta morborum. Sed redeo ad propoſitum, ſuper etymologia huius vocabuli. Mulieres (inquit Varro) noſtræ nutrices maxime naturam qua fœminæ ſunt appellant porcum, & Græci eadem ſignificatione chæron. ſiue (vt Athenæus inquit) delphaca, vt copioſius in philologia de ſue oſtēdimus.

Porcus. τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον

Sunto igitur dictæ porcellanæ διά τινα πρὸς τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ὁμοιότητα donec alius certiora afferat. Bellonius porcellanæ nomen à purpura detortum videtur innuere. Purpurarum teſtas (inquit) Itali porcellanas vocant, quo etiam nomine conchylii genus omne intelligunt. Fiunt & globuli, quibus ſuas preces mulierculæ nuncupare ſolent, ex teſtis maiorum purpurarum, aut muricum, Galli pate noſtres de porceleine vocant. Hucuſque Zographus.

Cochlea margaritifera porcellana dicta.

Cochleam margaritiferam vulgo dictā ab vnionum colore ſplendoreque (nam vniones in ea non reperiuntur, ſed in iis, quæ conchis binis cōſtant) quam nos nautili ſpeciem ſupra conſtituimus, Bellonius etiam procellanam vulgo vocari ab artificibus ſcribit, quod muricis conchæ (quam ſimiliter porcellanam nominant,) formam habeat. Cæterum videamus nunquid nomen apud veteres habeat elegantiſſimum hocce conchylii genus.

Conchæ Venerea.

Hermolaus Barbarus plinii librum trigeſimum, & ſecundum emendans, pro Veneri cymbia, legi poſſe cenſet, Venereæ, Senecam citans: Venereæ (inquit) ſpondyli, & oſtrea. Rondeletius Venereæ cōchæ nuſquam alibi mentionem factam fuiſſe nouit, putatque eam eſſe, quæ apud Gnidiorum Venerem colebatur, vnde concha, vel cochlea Venerea dicta ſit, quam deſcribit *a* Plinius ex Mutiano, qui muricem (vt poſt patebit) nominabat, & remoram. Nauigant (inquit *b* Plinius) Neritæ (alias Venereæ) præbenteſque concauam ſui partem, & auræ opponentes per ſumma æquorum velificant.

a L. 9. c. 25. b L. 9. c. 33.

Vbi in annotationibus ſuis Gelenius: Rectius legitur Venereæ. Sunt enim conchæ non gratæ modo Veneri, ſed etiam cognatæ, ob communem è mari originem: celebriſque eſt eius deæ effigies atque haud ſcio, an ex hoc ipſo genere, pede premens. deinde mirum quod non concauam partem auræ præbeat concha, ſed diuerſam, cum concaua ſit velificationi aptior. Sequenda igitur & hic, vetera exemplaria: Nauigant ex his Venereæ, præbenteſque concauam ſui partem, & auræ opponentes per ſumma æquorum velificant. Sic Gelenius. Et ſane à pulchritudine, ſplendoreque & læuore quæ dotes Veneri formoſique corporis præcipue ſunt, nomen hoc merentur præ cæteris conchis. Indocti quidam ſuperiore ſæculo, vt Syluaticus, & alii, vt inepte ſcribebant, Veneras, Soneras; ita etiam imperite interpretabantur pro conchis quas peregrini à D. Iacobi ſepulchro auferunt, hoc eſt, pectinibus. *c* Martialis κατ' ἐξοχὴν concham ſimpliciter nominare videtur:

c Lib. 14. 209.

Læuis ab æquorea cortex Moreotica concha
Fiat, inoffenſa curret arundo via.

Hunc enim vſum Conchæ Venereæ peculiariter Plinius tribuit. Forte etiam eſt Concha Erythræa, cuius fit mentio apud Hedylen poetriam, ſcribentem de Glauco marino dæmone veniſſe cum in antrum Scyllæ, cuius amore captus erat,

Concha Erythræa.

Ἢ κόγχυ δώρημα φέροντα ἐρυθραίης ἀπὸ πέτρης
Ἢ τοὺς ἀλκυόνων παῖδας ἔτ' ἀπτερύγους.

Abundat autem aliquid in hexametro. Veriſimilis omnino hæc cōiectura eſt, cum & Bellonius iſtæc conchylia in mari Erythræo ſeu rubro copioſe piſcari atteſtetur in hiſtoria aquatilium, & in ſecundo libro de iis, quæ in peregrinationibus ſuis obſeruauit, ſcribat Carolo Cluſio interprete, ad mare rubrum vicum eſſe nomine Tor, ibiq; viginti camelos onuſtos conſpexiſſe his conchyliis rotundis, quibus claues in Europa appendi ſolent. At Cairi incolas iis vti ad læuigandam & expoliendam papyrum atque telas coloribus permixto gummi infectas,

Belliculi marini.

Belliculi marini quoque à medicis & pharmacopolis dicti, eædem videntur conchulæ. Sic enim de eis ſcribit Aggregator ex libro Circa inſtans, id eſt Platearii de ſimplicib. med. Belliculi marini ſpecies ſunt conchyliorum alborum oblongorum magnitudine caſtaneæ paruæ, quæ dicuntur porcellanæ, & adferuntur è regionibus transmarinis. Ego apud Platearium in littera B. cap. 11. nihil huiuſmodi, ſed hæc tantum verbr reperio. Belliculi marini frigidæ, & ſiccæ naturæ ſunt, exceſſus eorum ab authoribus non exprimuntur. Sunt autem quaſi vmbilici, & circa littora maris inueniuntur. Vnguentis ad faciem clarificandam miſcentur, vt vnguento citrino. Eſt autem vſus eorum ad faciem talis. Puluis ex eis tenuiſſimus ſubigitur cum adipe gallinaceo liquato ad modū vnguenti. Seruari diutiſſime poſſunt tanquam lapides.

Vmbilici marini Aſtor.

Syluaticus belliculos ſiue bellericos marinos, Arabice ſcribit dici aſtor, vmbilici humani ſpeciem referre, eſſe autem lapides paruos, qui inueniuntur in littoribus maris cohærentes, ſicut dentales. Nicolao Myrepſo in vnguento citrino, vel è citriis dicto, ad varia faciei vitia abſtergenda inter alia nominantur ὀμφαλοὶ θαλάσσιοι. Quidam Vmbilicos marinos vertit. Barbari medici (inquit) belliculos nominant. Sunt autem lapilli ex eorū traditione exigui, & candidi, in littore maris reperti, vmbilicum hominis referentes, abſtergendi facultate prædīti. Cæterum in opere de compoſitione medicamentorum belliculos ſiue Vmbilicos marinos interpretatur fabas marinas vulgo dictas; in

Dentalium quid Cordo.

qua ſententia ante ipſum fuit Cordus; qui porcellanam hanc noſtram Dentalium vocat: Dentalium (inquit) eſt conchula marina parua, dentatam rimam habens, Et ante Arnoldus Villanouanus vmbilici marini (inquit) vel porcellanæ ponuntur, cum medicamentis, quæ abſtergunt, & dealbant faciem. Atque hæc de bellerici voce ſatis ſint. Ab Ennio vocantur alibi matriculi citante Apuleio, inter res marinas, de quibus niſi conchæ ſint hæ noſtræ Venereæ, non habeo quid dicam.

Matriculi.

χοιρῖναι quoque Græcorum non aliæ, quam porcellanæ videntur: quoniam & nomen conuenit, & res hoc eſt communis concharum natura & forma: calculos enim ſiue lapillos tum duritie, tum figura porcellanæ minores referunt quamobrem calculorum loco ad ſuffragia eis vtebantur, quod calculos elegantiores reperirent nullos. Mirum eſt a. cum Ariſtophanes, & alii Græci earum meminerint, Ariſtotelem diligentiſſimum harum rerum ſcrutatorem ſilentio præteriiſſe. Ad quod reſponderi poteſt Zographus, ex rubro mari, vel Oceano illas in Græciam olim, vt hodie in noſtras regiones aduehi ſolitas, ideoque naturam earum Ariſtoteli perſpectam non fuiſſe, etiamſi nomen vulgo agnoſceretur. * Ariſtophanis verſas ſunt.

Ariſtoteles cur hanc Concham præterierit.

** In Equitibus.*

Ὁ δ' ἐκεῖνος ὁ ῥᾶον πτιλοφόρος ἀρχαίων χρῆμα λάμπεται,
Οὐ χοιρίνων (forte & hoc excipiendum fuerit è nominibus ſecundæ declinationis genitiui pluralis vltimam non circumflectentibus) ὄζων, ἀλλὰ σπονδῶν, σμύρνη κατάληπτος. Vbi Scholiaſtes, Choerinæ, (χοιρῖναι) Conchæ (inquit) quædam marinæ ſunt, quibus vtebantur Athenis, ante calculorum vſum inductum. Idem Suidas repetit, & inſuper: χοιρῖναι καὶ ἡ τελετὴ τῆς χοίρου ἔτι κατὰ τῶν σανίδων μετὰ χοιρίνης πελεκηθεῖν: qui verſus in Veſpis Ariſtophanis legitur, & hi paulo ante:

Ἢ δῆτα λίθον με ποίησον, ἐφ' οὗ
Τὰς χοιρίνας ἀριθμοῦσι.

In eadē fabula χοιροθλὶψ vocatur ὁ φιλοδικαστής, qui Choerinas conchulas ad ferenda ſuffragia ſæpe manibus premat. alii interpretantur eum qui χοῖρον (τὸ γυναικεῖον μόριον) contrectet. Heſychius χοιρίνας, calculos marinos (ψήφους θαλασσίας) interpretatur, cum non calculi, ſed conchulæ ſint, quæ calculorum vicem in ſuffragiis olim obtinebant: quod Pollux etiam teſtatur: Πάλαι γὰρ χοιρίναις ἀντὶ ψήφων ἐχρῶντο, αἱ περῆσαν κόγχαι θαλάσσιαι. χοιρῖναι Athenæo ſunt placentæ ἀθλα τίθενται ταῖς παννυχίσι τῷ διαγρυπνήσαντι. Ab eodem in decimoquarto nominantur χοιρῖναι (proparoxytonum) placentæ quarum Iatrocles in libro de placentis meminerit. Porro porcellanam minimam aliquid hodie, referente Zographo, coruinam aut coruiolam vocant tanquam è coruo piſce deſumptam: cum in coruo piſce lapillus longe alius reperiatur. Sed coruinæ vocabulum ab illis, qui pro lapillo è coruo piſce accipiunt, proprie accipi videtur: ab illis vero qui pro porcellana à Græcorum Choerina detortum.

Coruina.

Alhuda eſt genus conchyliorum vt exponit Andreas Bellunenſis, quæ appellantur porcelletæ. Sic exponitur tertio canone Auicennæ, capite de cura apoſtematum in radice auris: & tertio canone, capite de cura aſcitæ, Item canone 3. Fen. 21. tra. 3. c. 24 de curatione fluxus ſanguinis, & menſium, legitur alhuda: vbi Cremonenſis non recte interpretatur conchulas quæ adferuntur à S. Iacobo.

Alhuda.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

MVtianus (inquit *a* Plinius) muricem (ſic enim illi vocari, ex Rondeletio ſupra diximus, eſſe latiorem ait purpura, neque aſpero neque rotundo ore neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice concha, vtroque latere ſe colligente: quibus inhærentibus plenam ventis ſtetiſſe nauem portantem nuncios à Periandro vt caſtrarentur nobiles pueri: conchaſque quæ id præſtiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Quam deſcriptionem nulli melius quadrare contenderim (inquit Rondeletius) quam ei conchæ, quā porcellaine vocamus, nonnulli læuigatoriam. Conuenit ea deſcriptio conchis Venereis omnibus & magnis, & paruis, & mediocribus Teſtam præterea omnibus duram eſſe admodum vel inde agnoſcas quod nunquam eam arroſam comperias, quemadmodum in aliis teſtaceis: quæ à tineis, vel aliis eiuſdem generis beſtiolis marinis corroſa vel perforata ſæpe videas. Tota intus candida eſt, foris varietate colorum inſignis, in diuerſis conchis. Bellonius quoque nobis eam deſcripſit his verbis: Læuigatoria concha oualem habet formam: eiuſque eſt politiſſima teſta atque æquabilis, nullis punctis (quod falſum eſt, quædam enim multa habent præſertim maiores, de quibus hic ſcribit Bellonius: aliæ quidem nullis, vt minores) diſtincta ac ſtellata, ore oblongo, parte prona patulo, in ambitu denticulato: in cuius lateribus breues canales videas per quos linguam exerit. idem Bellonius harum concharum tres, aut quatuor differentias ſeſe comperiſſe tradit, alias enim ingenti dorſo tumere: alias vero oblongiore, ac veluti tereti forma protendi. Alias rurſus puſillas, alias magis capaces, minuſque ſtellatas aut maculoſas reperiri. Totidem Zographus, & Rondeletius genera, licet diuerſa depingunt deſcribuntque; ego plura obſeruaui & hic etiam addidi. Rondeletii concha prior oui figura eſt purpura maior & latior: ſunt enim (inquit) quæ in magnam amplitudinem accreſcant. teſta læui, in cuius extremo vtroque foramen eſt, alterum cibi capeſſendi gratia non aſperum, non rotundum, ſed parum prominens, non tamen in angulos procurrens: alterum ad excrementa reiicienda: concha ſimplice atq; vna vtrimq; ſe colligente. quod vt intelligas, inquit Rondeletius, concipias animo concham ſimplicem per planum extenſam: deinde vtramque in partem reduci, & complicari, ad rotundam, ſiue ouatam conchā efformandam, duobus extremis, quæ prius in plano oppoſita iacebant, nunc inter ſe iunctis, & cohærentibus dempta rima. quæ denticulis aſperiuſcula eſt: qua parte compreſſa eſt, & ſaxis adhæret in mari rubro, & Oceano. Hac eadem parte nauibus, vel earum

a L. 9. c. 25. Murex Plinii.

Teſta.

Color.

Concha prior Rondeletii.

clauo affigi puto, atq; earum curſum remorari, eſſeque Remoram Mutiani; cuiuſmodi plures cum inhæſiſſent, vt iam ex Plinio dictū eſt, plena ventis ſtetit, nauis portans nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri, ob eamq; cauſam Conchæ eæ apud Gnidiorum Venerem colebantur. Hucuſq; Rondeletius. Quæ ſequitur icon Zographi eſt ſimilis Rondeletii, in hoc genere, vt putat, maxima; & in corollario ruffam eam vocat, & ſic deſcribit. Porcellana ruffa dici poteſt concha ex genere illarum, quæ proprie porcellanæ nominantur, maxima, teſta ſimplici vtrinq; ſe colligente, ita vt latus vnum in parte plana, vbi labrum denticulatum conſtituit, terminetur: alterum vero cui dentes, aut ſtriæ longiores, ac minus prominentes introrſum conuertitur, & in ſeſe conuoluitur, vt in cochleis, Superior pars gibba hæmiſpherii figura, ſed maiór eſt, ſpecie ouali: longiuſcula enim eſt, & terminatur in parte alteram acutiorem, alteram obtuſiorem. Magnitudo eſt fere quæ anſerini oui. Nuſquam inniti poteſt niſi parte plana, quæ candida eſt, vt intus quoque gibba, quæ hæmiſphærium conſtituit, ruffa, maculis nigris diſtincta, ſed paucioribus, minuſque ſcite quam ſtellata. Læuitate ita reſplendet, vt imagines reddat, ſed obſcure. Idem Zographus aliam ruffam minorem appellat, parua eſt in hoc genere, quadruplo minor, aut amplius, quam ſtellata (de qua mox) oblongiuſcula. Ventro (ſic partem ſimam appellat) ruffo: qui in reliquis omnibus, quas vidit candidus eſt. In labris etiam denticulatis ſtriges ruffæ ſunt, ſtriæ candidæ. Striam nominat, vt in columnis ſtriatis Vitruuius partem eminulam: ſtrigem vero cauam. Dorſum in ſummo varium eſt, albis, pallidis, & glaucis maculis. Vtrinque per latera glaucum: in imo ruffum. Pars interna candicat. Magnitudinem eius, & formam icone adiuncta aliqua ex parte ex eo repræſentauimus. Quarta icon Rondeletii eſt altera ſpecies Conchæ Venereæ, de qua ſic breuiter ille ſcribit. Cōcham hanc raram non poſſumus non vocare Venereę ſpeciem, ob magnā & figuræ & naturæ affinitatem. Eſt enim oui figura, concha ſimplice vtrinque ſeſe colligente. Vtrinque foramen vnum habet, inter hæc rimam. Ad vlcera, & ad alia exiccanda non minus probanda, quam ſuperior. Varia quoq; eſt, ſed ita maculas inſperſas non habet, ſed pro his lineolas. teſta eſt tenuiore & minore, magiſq; perſpicua. Tertiam ſpeciem idem Rondeletius à ſe depictam non minus Venereis conchis ſubiici poſſe putat, quam præcedentem, ob teſtam eodem modo vtrinque ſe colligentem & rimā inter foramina duo. Parte qua plana eſt, compreſſa eſt magis quam ſupradictæ altera magis rotunda. Maculis rotundis notata eſt, durior & ſpiſſior ſecunda, colore candido. Quarta ſpecies quam denique ex eo hic depinximus, ſemper parua, inquit, manet, ſuperiorum modo rimam habet, & nulli rectius, quam concharum Venerearum generi ſubiici poteſt. Parte altera plana eſt, altera in tumorem elata, in qua circulus eſt aurei coloris, alioqui tota foris candida eſt, intus cærulea. Teſta eſt valde dura, eadem vi exiccandi qua ſuperiores. Quæ deinde pingitur, elegans genus eſt Venereæ Conchæ, oui anſerini magnitudinem excedens, tota ex ruffo candicat maculis per totū dorſum ſiue ſuperiorem partem reſperſa aliis oblongis, aliis rotundis fere ferrugineis. Pars prona tota candicat ac niter admodum. Dentes ſiue ſtriæ proportione totius Conchæ: breues, at profundæ. Macularum plane vndiquaq; expers eſt quam priori loco tabula alia oſtendit, magnitudine oui gallinacei, ſed paulo oblongior, toto dorſo vero ita ouo ſimilis, vt primo intuitu aliquem fallere poſſit Prona parte color caſtaneas ita refert vt earum corticibus obducta videatur. Dentes habet admodum exiguos, quorum radices luteſcunt. Intus teſta candida eſt. Secunda in hoc ordine, cum eam aliquando depingere luteſcebat, & maculis ornabatur ſubpurpureis: ſed cum in humidiori loco eam ſeruaſſent famulæ, ſuperiorem corticis cuticulam exuebat, & longe pallidior euaſerat. Eius magnitudinem icon oſtendit. Tertia eiuſdem fere cum prima in hoc ordine magnitudinis, eodem etiam modo reſplendet ac micat, ſed denſior huic eſt teſta, neq; vt in illa, diaphana; colorque in hac contrario ſe habet modo: nam toto dorſo caſtaneus eſt, prona parte candidus. Maculæ per dorſum aterrimæ omnes rotūdæ, at inæquales. Quarta ex eo genere eſt, quam primū ſeparatim hic damus tota candicās ex ruffo, maculiſq; reſperſa ſubpurpureis aut ametheſtinis, quin etiam ſubcæruleis. Vtraque præterea per dorſum lineam habet recta percurrentem, luteam, qua aliæ fere omnes carent. Quinta ac poſtrema in hac eadem ſerie coloris eſt cinerei, nonnullis ornata maculis ſiue aſteribus nigris. Adiecimus his cochlear ex quodā elegantiſſimo genere Venereæ Conchæ cōfectum. Teſta non vt in præcedentibus omnibus intus candida eſt, ſed fere violacea, extra per dorſum caſtanea, ſed modo albicātibus modo flaueſcentibus maculis, rotundis, ampliſque inſignis, Zographus ſtellatam per excellentiam vocat. Oui, inquit, gallinacei eſt magnitudine pene. Ex albo liueſcit, hoc eſt ad cæruleum colorē vergit parte cōuexa præſertim in ſummo: ad latera candidior: parte ſima, candidiſſima. Intus quoq; ſubcærulea videtur teſta, tranſlucida fere. tranſparent enim ſtellæ ſiue maculæ partis gibbæ quæ multo plures in ea ſunt, & ſitu ſplendoreque ſuperioris (ruffæ maioris) elegantiam vincunt ſingulæ in medio ſui atræ ambitu ruffæ pleræq; rotundæ, lenticularum fere magnitudine, quædā dimidia nullo ordine. Iam vero prior in ſecunda tabula, in qua nonnullas minores & minimas damus, tota candida eſt per dorſum tamē nō nihil ad cinereū vergit Altera ſplendidiſſima dorſo eſt quaſi ametheſtino, vti etiam ab altero pronæ partis latere, vbi ſtriæ potius quam dentes ſunt, ab altero latere candicat. Tertia ruffa eſt, & eſt ex eo genere, cuius & iconem & deſcriptionem ſupra ex Zographo dedimus ſub lemmate ruffæ minoris. Quarta dorſum habet admodum elatum, coloris cinerei multis ac infinitis maculis punctiſue ferrugineis refertum. Pars prona eſt candidiſſima. Ad latera quoque candicat, & maculas habet ferrugineas, maiores vero quā in tergore. Quinto & ſexto loco imprudēter pictor adiecit cochleę cylindroidis genus elegantiſſimum, coloris ſubcinerei, maculis refertum quæ ad cæruleum vergunt & aliis ſtriis oblongis eiuſdem coloris: ambiuntque eam faſciæ duæ flauæ. Septimo numero exprimitur cōchula Venerea ſplendidiſſima, prona parte ferruginea, qui quoque color eſt in lateribus, ſed dilutior. Dorſum ad cinereū inclinat. Octaua flaueſcit, & maculas obtinet ferrugineas minores in tergore, maiores à lateribus, prone candicat. Nono loco alia cochleæ cylindroidis minima ac elegantiſſima ſpecies tota candida ſtriis ſiue lineis ambientibus rubicundis. Numero decimo prona & ſupina parte expreſſa ex iis eſt quam ex Rondeletio quarto loco depinximus tota cinerea per tergus, infra candida. Ex iiſdem quæ vltimum ter depingitur, ſed longe & ſplendidor & candidor. Hæc eadem minima vocatur Zographo, quæ inquit priuatim Mutterſtein, hoc eſt calculus vteri, vel matricis à noſtris vocatur, Luſitanis & Æthiopibus buzios: vndiquaq; alba eſt: niſi quod in dorſo lineæ binæ flauent, in oualem fere ſpeciem coniunctæ & dorſum ipſum inæqualius quam cæteris & gibboſum, ita vt illi quoque teſta incumbere poſſit, ſed oblique. idem per medium pallidum eſt ſiue ſubluteum. Pars interiorē roſeo ad cæruleū tendit.

Quinta. Sexta. Septima. Vltima.

Buzios.

VSVS.

COnchæ Venereæ teſta aliquem habet in medicina vſum nam reperitur (inquit Rondeletius) in deſcriptione pilularum de bdellio, ad alui fluxus conſtringendos, & inteſtinorum atq; vteri vlcera. Recipitur autem apud Meſuem & Serapionem: ſed Monachi Meſuæi interpretes purpurearum teſtas aut matris perlarum (vt vocant) ſupponi iubent. Ego cum Zographo Rondeletii ſententiam porcellanas interpretantis amplector, quanquam pharmacopœorum vulgus pro Concha Venerea, Pectines vſurpet. Optima etiam ex eadem fiunt dentifricia, & vtilis eſt ad vlcera canthi oculorum, & ad ægilopas, reſiccandi vim habet inſignem ſine caliditate. Bellonius tradit his rubri maris incolas magno labore in aceruos collectis, ingentem quæſtum ab iis qui Memphim adeunt, facere ſolere. His enim (inquit) Ægyptii ſua lintea glutino imbuta læuigare atque expolire conſueuerunt. Idem author eſt earundem apud Græcos & Turcas quoque chartis expoliendis vſum eſſe ſed vulgus Gallicum talem vſum inexpertum habere, iiſque tantum ad ſuſpendendas claues, vel conficienda cochlearia vti. Sed Rondel. Italis & Græcis in eundem vſum cedere ſcribit. Eſt porro vſus iſte antiquiſſimus & Plinio etiam notus, qui in decimotertio ſic ſcribit: Chartarum ſcabritia læuigatur dente conchaue; ſed caducæ literæ fiūt: minus ſorbet polita charta, magis ſplendet. Hæc ille. Huic eidem conchæ perforatæ in altero extremo multi hodie claues, vt dixi, appendunt & zonæ accommodant, ob conchæ elegantiam & læuorem, ob quem nihil ſordidum colligit, neq; veſtes atterit. Inuenio denique apud quendam Æthiopes ex rebus communibus vix quicquam tantopere curare, quam vt habeant conchulas porcellanas albas, quas Buzios (inquit) nominant: proq; iis vel aurum quandoque copioſe permutare: aut pro iis filios ſuos parentes vendere apud Thongrum Æthiopum regnum pro comperto hoc haberi. Eiſdem loco monetæ vtuntur, vt Luſitanus quidam Zographo retulit. Affiguntur & locis ephippiorum ornatus gratia. Poſtremo Zographus ſcribit in eiuſcemodi concha maiore faciem ſculptam & pulchre expreſſam vidiſſe.

Ad alui fluxus. Pectines pro Concha Venerea vſurpati. Ad dentes dealbandos. Ad ægilopas. Ad chartam leuigandam.

DE CONCHA PERSICA.
CAPVT LXXXIII.

HOc quoq; Conchylii genus, quod ex Perſia allatum Sereniſſimus Franciſcus Mediceus Magnus piæ memoriæ Hetruriæ Dux Secundus pro ſingulari ſua erga ſtudioſos, maxime vero eos qui naturæ rimantur arcana, humanitate mihi communicauit, velut vnica tantummodo valua cōſtans, inter monothyra ſiue vniualuia collocaui. Concha eſt maiori ſui parte rubicunda; cætera candida. Margaritas proferre ex fide digno relatu idem Sereniſſimus vir affirmabat. Eiuſdem plane generis eſt minor altera adiuncta Concha, tota cineritii coloris. Vtraq; niſi turbine careret, ex Turbinatorum genere videtur. Vtriuſq; icon ſubinde dabitur.

DE PENICILLO.
CAPVT LXXXIV.

TEſtaceos iſtiuſmodi tubulos Penicillos vocarunt nonnulli recentiores. Eos hic potius quam in alia quauis operis huius parte poſuimus, quod licet amfractuoſi ſint, turbine tamē careant. Penicillos (putem) vocarunt, quod in eorum cauitate contineatur, quod ſimilitudine ſua Penicillos, quibus pictores vtuntur, qui ex caudarum extremitatibus fiunt, vel eos quibus albarium tectorio parietum inferunt, exprimant. Penicilli iſtius iconē mox ex Rondeletio exprimemus. Tubulus, inquit, eſt teſtaceus molli quadam & laxa ſubſtantia ſaxis alligatus, ita vt aquarum vndis cedat & agitetur. Cum id carnoſum (quod nimirum intus latet) ſe exerit, frondem expandit, vt in pictura Rondeletius expreſſit. Icones duabus tabulis à me adiectæ oſtendunt iſtiuſmodi tubulos non eandem ſemper habere figuram. Huc quoque pertinere videntur tubuli illi alii, in quibus vermes deliteſcere in Inſectorum hiſtoria ex Rondeletio retulimus, nec non & minores tubuli alii, quorum etiam iconem ſubinde dabimus.

VLYS-

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

Liber Quartus.

Qui eſt

DE ZOOPHYTIS, SIVE Plantanimalibus.

ET PRIMVM

DE VRTICIS.

CAPVT I.

PROOEMIVM. ORDINIS RATIO.

Zoophytũ quid. QVæ nec animalium, nec fruticum, ſeu plantarum, ſed tertiam ex vtroque naturam habent, & vt loquitur Ariſtoteles, τὰ ἐπαμφοτερίζοντα φυτῷ καὶ ζώῳ, id eſt, Budæo, & Gaza interpretibus, ambigentia & plantæ, & animali, ζωόφυτα Græcis dicuntur. Latine ea nominare non poſſimus, niſi Plantanimes, aut Plantanimalia vocemus. Talia ſunt Vrtica, Holothuria, Tethya, Mentula marina, Malum inſanum, Cucumis, Pulma & reliqua ſimilia, quibus multi annumerant Spongias, quas non inter plantas imperfectas collocabimus. *Spongia. Sexti Empyrici opinio de Zoophytis.* Sextus Empyricus, non ignobilis philoſophus, recenſet Zoophyta, quæ ex igne generantur. Nam animalium differentias enumerans ſecundum varios generandi modos, ſic loquitur. Eorum quæ abſque coitu generantur, alia ex igne eduntur, vt Zoophyta, quæ in caminis videmus: alia ex aqua corrupta, vt Culices, &c. ſed quænam ſint hæc Zoophyta, plane ignoro. *Zoophyta vbi naſcantur.* Nam quæ hoc libro examinanda propoſui, omnia in aquis naſcuntur, aut iis locis, quæ aquis quotidie perluũtur. *Vrtica an Zoophytum.* Quæſtio eſt de Vrtica, ſitne animal, an Zoophytum, quæ ſane controuerſia hoc loco diluenda eſt, vt cur hoc in libro primum Vrticæ locum tribuerimus, eluceſcat. *Bellonii & Rondeletii opinio.* Ex recentiorib. Bellonius Vrticam inter Molles piſces recenſuit, infirmo argumento, nimirum quod Mollium more in obſoniis edatur. Rondeletius etiam animal eſſe imperfectum, idque ex genere Mollium, non Zoophyton eſſe ſcribit: & idcirco Polypo, & Lepori marino ſubiunxit: maxime quod modo fronde expanſa Polyporum inſtar pedes multos habere, modo fronde contracta maſſa tantum carnoſa, informari (veluti Leporis marini) conſtare videatur. *a Li. 11. de ani. c. 37.* Ex veteribus *a* Ælianus etiam Mollibus annumerauit: ait enim: Mollia ex aquatilibus vocantur, quæ oſſibus, ſanguine & viſceribus carent, vt Polypus, Sepia Lolygo, Vrtica. Eadem apud Galenũ quoq; verba leguntur in Gloſſis, vbi μαλάκια, quæ ſint, exponit Zoophytis ſuperiores perfectioresq; exiſtimat. *b De part. 4. c. 5.* Nos cum *b* Philoſopho ſentimus, cuius verba hæc ſunt: Quas autem Vrticas appellant, non teſta operiuntur, ſed excluſæ omnino ſunt iis, quæ in genera diuiſimus ancipiti natura hoc genus eſt ambigens & plantæ & animali. abſolui enim & eſcam petere nonnullas, & ſentire occurrentia poſſe, atque etiam aſperitate corporis vti ad ſe tuendum, animalis eſt. At vero, quod imperfectum ſit, & ſaxis celeriter adhæreat, nec aliquid excrementi emittat manifeſte, quanquam os habeat, plantarum generi ſimile eſt. *c Lib. 9. c. 45.* Vnde *c* Plinius: Equidem & his, inquit, ineſſe ſenſum arbitror, quæ nec animalium neque fruticum, ſed tertiam ex vtroque naturam habent, Vrticis dico, & Spongiis: Hinc eſt fortaſſis, quod Spongiis pediculos eius frondes potius, quam cirros appellarit. *Zoographi opinio.* Zoophytis inſe Zoographus, nullum ſenſum ineſſe ait, ideoque Zoophytis inſe corum animaliores haberi. Vrticas cum & ſentiant, & inſuper eorum animalium, quæ Mollia in mari vocant, naturam præ ſe ferant, Plin. veteriores, Zoophtyum faciunt Vrticam, addita etiam ratione Zoophytis annumerare maluimus rationibus, & auro atq; ante eum Ariſtot. thoritate Ariſtotelis confiſi, & quia quædam earum magis animalis naturam habent, quam ea, quæ ſaxis ſemper adhærent, idcirco primo loco de iis hoc libro agemus. Quod autem Vrticarum nullum genus Molle ſtatui perfectum debeat ex iis, quæ primo huius voluminis relata ſunt in genere de Mollibus, facile licebit cognoſcere.

AEQVIVOCA.

AΚαλήφη, & κνίδη vocatur herba, tactu manum vrens, ideoque Latinis Vrtica nuncupata. *Vrtica herba.* Τὰς κνίδας, inquit *a* Athenæus, Eupolis in Autolyco vocat ἀκαλήφας: vt & Ariſtophanes in Phœniſſis ἔχε τὸ πρῶτον πάντων ἴφυα φῦσαι: εἶθ' ἑξῆς τὰς κεραυνὰς ἀκαλήφας, id eſt: Potuit omnium primum iphia gignere, deinde continuo mordaces Vrticas. *a Lib. 3.* Hac etiam voce idem poeta vſus eſt in Veſpis Pherecrates in Transfugis, Καὶ ἀκαλήφαις τὸν ἴσον ἐχρόνον σεφανῶσθαι. Quæ Pari temporis ſpacio Vrticis coronari. Quæ omnia de Vrtica planta, non de marino Zoophyto intelligenda eſſe annotat Dalechampius. Suidas, & Scholiaſtes Ariſtophanis ἀκαλήφλω vocant genus Conchylii. *Pro Conchylio.* Interpres Nicandri præterea θαλάσσιον ὄρνεον, hoc eſt auem marinam, ſed pro ὄρνεον reponendum

cenſet Zoographus ὄσρεον: non quod Vrtica vero ſit oſtreum, ſed quod oſtreum fere aliqui eſſe putarint, & ſi teſtam haberet, inquit, oſtreum eſſet. Eidem videtur *a* Ariſtoteles Vrticam Teſtaceis adnumeraſſe, quod de Teſtatorum victu agens inter cætera hæc quoq; dicat. Ἔχει δὲ ὥσπερ τὰ ὄσρεα ἐν ὑποχώρει ἔξω ἡ τροφὴ (id eſt, τὸ περίττωμα) πόρον. ἔσι δὲ αὐτὸς ἄνω. ἔοικε γὰρ ἡ ἀκαλήφη ὥσπερ τὸ ἔσω εἶναι τῶν ὀσρέων τὸ σαρκῶδες: τῇ δὲ πέτρᾳ χρῆται ὡς ὀσρέῳ. Eſt igitur ei Vrticæ ceu incluſa oſtrei caro: teſtam vero non habet, ſed caro nuda eſt, & pro teſta ſaxum, cui adhæret. Hinc aliquis inter Mollia, & Teſtata Vrticas ambigere coniecerit, illas dico, quæ ſaxis adhærent, aut ſemper, aut aliquando. Vrtica ſecũdum aliquos eſt εἶδος μυίας, quam Ariſtoteles dixit hyeme edulem eſſe. Zoographo hic locus eſt ſuſpectus, quod μυές Conchæ ſint, quas aliqui mytulos interpretantur, μυῖαι vero Muſcæ inſecta; quanquam Rondeletius μυίας in eodem Concharum genere vocari putat.

SYNONYMA.

AΚαλήφαι, & κνίδαι dicuntur Vrticæ, tum herbæ, tum animalia, ab vrendo ſic à Latinis dictæ, quod manum vrere videantur, ſi tangantur. Ακαλήφας nominauit Theophraſtus, & Ariſtoteles modo ἀκαλήφας, modo κνίδας. Sed ἀκαλήφη Atticum eſt, non κνίδη, vt ſcripſit Zoographus, quod nomẽ etiam *a* Plinius in piſcium catalogo recenſuit. Cnide, inquit, quam nos Vrticam vocamus. dicitur autẽ κνίδη ἀπὸ τοῦ κνίζειν, h. e. δηγμὸν καὶ κνησμὸν τινα ἐμποιεῖν τῶν ἁπτομένων χερσὶ, morſum, aut pruritũ excitare tangentium manibus. Eadem κνίδη per metaplaſmum dicitur etiam κνὶς κνιδὸς. Euſtathius. ὁδὴ κνίζω, καὶ τὴν κνίδην ποιεῖ, ἣν μεταπλάσας κνίδα λέγει ὁ Ὀππιανὸς. In vulgari Lexico ſcribitur etiam κνήδη per η, quomodo ſcribi apud *b* Gazam annotant. Ea tamen ſcriptura, nec eſt apud Heſychium, nec Suidam, nec Etymologum. Nam κνηδῶντες apud Heſychium, non eſt ſuo loco, ſed inter κνίδαι, & κνίδος; adeo vt κνιδῶντες pro eo reponendum videatur. Ακαλήχην quidam, vt annotauit apud Athenæum Dalechampius, interpretantur ἀπὸ λύσαι τὴν ἀφὴν ſenſum corrumpentem, alii vt Athenæus ἁπαλὴν τῇ ἀφῇ, id eſt, tactui mollem ac lenẽ per antiphraſin, cum ſit aſpera, & infeſta. Quocirca ex hoc etymo manifeſtũ euadit, deprauate in multis locis, apud veteres ſcribi ἀκαλύφη per υ præſertim cum Etymologus, & Lexicon quoddam vetus dicãt κνήφη, & ἀκαλήφη in penultima per η ſcribi. σίφη, & ἀκαλήφη (ſignificans σκάφη) per ι. Quin etiam in lexico quodam veteri legitur Ακαλήφη τὸ μὲν φυτὸν διὰ τοῦ η. Τὸ δὲ ἄσεγον ὕπαιθρον. διὰ τοῦ ὑψιλοῦ. Itidemque apud Heſychium ἀκαλυφῆ καὶ ἀκάλυφον, ἄσεγον ὕπαιθρον. hoc eſt ſine tecto, ſub dio. Et rurſum apud Etymologum ἀκαλυφὴ, ἄσεγος ὕπαιθρος. Veruntamen pro ἄσεγον ὕπαιθρον ſcribendum potius videtur auctori Theſauri linguæ Græcæ ἀκάλυφον. nam per ε ſcribitur ἡ καλύβη, quo tugurium ſignificatur, ego nil mutandum cenſeo: nam ἀκάλυφον à litera priuatiua α & καλύπτειν, quod occultare ſignificat, deriuari puto. Μητρίδια etiam appellantur. Vrticæ marinæ, fortaſſis à ſimilitudine quam habet cum pudendo muliebri: & Vrticarum genus ſemper ſolutum Galli impudico vocabulo vocant: Ariſtophanis iocus eſt in Lyſiſtrata:

Αλλ' ὦ πιθῶν αὐθρειοτάτη, καὶ μητριδίων ἀκαλυφῶν.

Sed ô tethearum robuſtiſſima, & materecularum Vrticarum.

Matriculi neſcio qui nominantur ab Ennio in Phagiticis hoc verſu, vt citat *c* Apulæius:

Purpura, Matriculi, Mures, dulces quoque Echini.

Bellonius Vrticas marinas antiquos Colycia, & Coryphia vocitaſſe ſcribit: ſed nullum nominat auctorem. Nos Colycia (alia lectio Corycia, vel Corythia, vel Corophia) inter Murices meminimus numerari Vrticam hodiernis Græcis Colizenã vocari tradit Gyllius, quod (colis) id eſt, pedunculis ſuis firmiter Dolyporum more adhæreſcit. Bellonius Colycenam ſcribit, Rondeletius Colycænam. Colybdenam aliqui veterum pro marino pudendo interpretantur. In Italia multi antiquo nomine Latino Vrticam appellant, aliqui flammam maris. Caro marina apud Trotulam, quantũ coniectura aſſequitur Zoographus, Vrtica eſt. Iouis Vrticas, & vertibulos non ſine errore eoſdem tradit.

GENVS. *DIFFERENTIA, Deſcriptio.*

DIfferunt Vrticæ magnitudine. Hinc duplex genus percipitur teſte *a* Ariſtotel. alterũ corpore paruo, quod cibo aptius eſt; alterum maiuſculo duroque. Vita etiam aut moribus, ſeu loco: Inde rurſum duplex genus eodem auctore: Aliæ enim ſinuoſis adhærent, quæ nunquam à ſaxis abſoluuntur, aliæ plana littora amant, quæ ſuis abiuncta ſedibus vagantur: Et *b* alibi: Sunt item quæ adhærere ſoleãt, (animalia) & quoties libuit abſolui: vt genus quodam eius quam Vrticam vocamus: quippe cum nonnullæ ex iis nocte abſolutę paſcãtur. Ea ſic ex eodem repetiit *c* Athenæus: Sunt autem Vrticarũ duo genera: Aliæ enim in cauis abditæ ſaxis, nunquam ab illis ſeparantur: alię in planis, & æqualibus ſcopulis commorantes huc illuc tranſmeant. Os in medio habent Vrticę, vti tradidit *d* Ariſtoteles, quod in maioribus euidentius eſt, id antea idem *e* Philoſophus in medio corpore ſtatuerat, & in maioribus dixerat eſſe euidentius. Ibidem etiã tradit, excrementũ nulla in Vrtica cerni: ſed hac re ſtirpibus eſſe ſimilẽ. *f* Alibi contra meatũ, vt Oſtreas habere ſcribit parte ſuperiore, quo excrementum ſecedat. Vnde *g* Plinius: Ora (Vrticæ) eſſe tradũtur (Dalechampius rectius legi putat, os ei in radice eſſe traditur) excremẽta ſumma tenui fiſtula reddi. Et eodem loco de Vrticis ſcribit: Carnoſæ frondis his eſſe naturam, & carne veſci. Ex Ariſtotele proculdubio id trãſcripſit Plinius, is enim rationẽ reddẽs, cur excrementa per ſuperiorem partem emittant, more Oſtreorum, ſubdit: Vrtica enim ipſa quaſi Oſtreorum caro eſſe videtur incluſa ſaxo, perinde ac teſta. Vrticarum plurimas ſpecies cõmemorat Rondeletius, quas ſic diuiſit: Vrticarum aliæ ſaxis, vel cuilibet alteri rei adhærent, aliæ minime. *Differentia ex Rondel.* Rurſus earũ, quæ ſaxis, vel alteri rei hærent, aliæ perpetua ſtabiliq; ſede illic degunt, quæ ſunt Vrtica parua in rimis ſaxorũ latitans: quę Purpuris & Buccinis adnaſcitur: quæ cinerea eſt, lõgiſq; cirris conſtat. *Vrtica parua.* Aliæ ſedes mutant, & libere per mare feruntur, natantq; (& cum liber ſaxis hærent,) vt purpurea Vrtica. *Potes.* Semper ſolutæ, liberæq; ſunt eæ, quas vulgus Potes appellat: ex his vna eſt, quæ quatuor pedes, ſiue brachia habet: Altera quæ octo, Polypi brachiis non valde diſſimiles. De his omnib. exceptis ſolutis eodẽ ordine dicemus hoc capite ex Rõdeletio, & ſi quæ ſpecies à nobis, aut ab aliis obſeruatæ ſunt, addemus, ſingulis generibus, primũ ab iis, quæ ſaxis, aut ſimili rei adhærentes deſcriptionẽ incipiamus. *Vrticæ paruæ Rondel. deſcriptio.* Vrtica parua Rondeletii nucis iuglandis magnitudinẽ vix ſuperat, ob id parua ab eo dicitur: Tota carnoſa eſt, cirros breues habet, cõtracta recti inteſtini extremum refert, colore vario eſt. Quædã n. eſt viridis, alia cærulea, alia ſubnigra, ſed pũctis aliquot cæruleis, vel flauis, vel rubris notata. Maſſilienſes Vrtigo vocant. *Vrtigo.* Gręcorum vulgus, κολίκαιναν, & κολέκαιναν, à quo fortaſſis Normanni Cul d'aſne, Burdegalẽſes Cubaſeau. Vrtica autẽ cinerea, ſic appellatur à Rondeletio propter colorẽ: *Color.* tenuis eſt admodum, quia frondem magnã, ſiue cirros multos habet, carnis parum. In ſaxorum rimis viuit: comam ſemper explicatam habet, nec vnquã contrahit: reuera tamen Vrtica eſt: acrius n. pungit, ac mordet, ſi diutius manibus cõtrectetur. Tertium Vrticæ genus noſtri, inquit Rondeletius, purpureum ſiue phęniceum Roſam appellant: *Roſa vrticæ genus.* aliis Poſterol, quod cõtracta recti inteſtini extremũ cum muſculo ſphinctere, ſiue podicẽ referat, quẽ Poſterol nomine intelligunt, quod poſteriore loco ſitus ſit: alii Pouſſepie Britannorũ, alii Cul de cheual vocant. Eſt autẽ hæc primæ ſimilis, niſi quod frondẽ, & longiorẽ, & copioſiorem habet. Cæterum Pouſſepiæ Britannorũ Bellonius Pollicipedes nominat, & vulgo apud Gallos Pouſſepieds, ac eos ſic vocari tradit, quos Rondeletius Balanos facit, quod pollicum in pedibus ſimilitudinẽ habeant, racematim Oceani cautibus adhærentes. Idem auctor de Vrtica agens, duas tantũ ſpecies Vrticæ prædictas Rõdeletii deſcripſiſſe videtur, dum ſic de ea ſcribit: Hãc circa Normanniæ littus obſcæno vocabulo Cul d'aſne à cirrorum contractione, atque explicatione appellãt. Græcum vulgus cũ terreſtrẽ Vrticã Zuchindas vocet, marinas tamẽ Colicenas nominat, antiquum vocabulum imitatũ, quo ipſas etiã marinas Vrticas Colycia, & Coryphia vocitabant. Maris potius delectamentũ, quam magni fieri debeat. Plures eius obſeruãtur ſpecies. Quædam n. rubro colore ſuffuſa eſt, altera magis cærulea, granulis in gyrum circumſeſſa. Vtraq; marinũ rubet contracta refert, explicata cæſariem, totũ corpus rotundum ambientem: *Diuerſitas.* nam infinitis cirris antennarum papilionibus, aut ſcarabæi craſſitudine cõſtat. Cõtracta porro Vrtica orbicularis eſt, aut teres: ſcopulis littoralibus (iis potiſſimum marinis tractibus, qui ventorum impetũ minus ſentiunt) tam pertinaciter inhęret, vt niſi primo impetu diuellatur, vix poſtea niſi in fruſta conciſa dirimi poſſit, adeo ſuas trichas arctiſſime contrahit. Certum eſt Vrticas Cochlearum modo in mari ſerpere, ac moueri, *Serpunt per mare.* ſed id quidem parcius. Porro vtriuſq; moles magnitudinẽ iuglandis raro explet, cirros habet molles, duos digitos oblongos, tenerrimos, gracillimos, ac fragiles, inſigni hac dote à natura præditos, vt quicquid attigerint, ſuis acetabulis retineãt. Hæc Bellonius, cuius Vrticæ explicatæ, & cõtractæ icones etiã addidimus. Nos aliam figurã ſubiungimus, in qua cõtractæ Vrticæ ſpecies cernitur prone & ſupine depictæ. Hanc ſequitur cinereæ Rondeletii cõgener. Saxis n. & hæc adnaſcitur, & colore in cinereo eſt, cirris admodum tenuibus. Quæ deinceps depicta exprimitur in medio earũ trium, cum Rondeletii rubra cõuenit: eſt n. ex purpureo colore violacea, ſed quia nonnihil differre videbatur, eius iconem adiecimus. Prior forte fuerit ex leporis marini genere, coloris etiã partim purpurei, partim albi, nouiſſima pilei fere forma colore tota coccineo, excepta ſummitate, quę eſt viridis cum nigra rotundaq; macula. Quartũ Vrticarum genus facit Rondeletius, quod inſtar Holothuriorũ teſtis alienis adnaſcitur, & maxime purpuris. Pars exterior dura eſt, & rigidiuſcula, ſpiſſiorq; quã in aliis Vrticis, cirros breuiſſimos in ambitu habet, in exterioribus eius partibus filum longũ deducitur purpureo colore, tam iucundo tamq; fluido infectum, vt cum precioſo illo purpuræ ſucco certet. *Purpuræ inuentio.* Idcirco opinatur Rondel. hanc Vrticã purpurę adhærentẽ à cane Herculis demorſam fuiſſe, quæ tam excellẽti ſuauiq; colore rictum, denteſq; canis illeuerit, vt negarit puella, quam deperibat Hercules, fore vnquã eum optati cõpotem, niſi prius eo colore infectam veſtẽ dediſſet. Inde purpuræ colorem inuentũ fuiſſe. Etenim ſi mortuam purpurã dentibus arripuit canis, iam vna cum vita ſuccus ille euolarat: ſi viuam, ea vndiq; ita munita eſt, tum teſta clauata, tum capitis operculo, vt vndiq; ab omnib. iniuriis tuta ſit. Præterea purpura tantę eſt duritei, vt dentibus canis robuſtiſſimi minime cedat. *Purpura in Vrtica comperta.* Fuit & in Lepade cõpertum Vrticã naſci: de hac ad me Neapoli ſcripſi. Ferrãtes Imperatus. In dorſo eſſe ſex rimas apertas ſtellam æmulãtes: in medio dorſi foueam paruã, cum figura quadam incluſa Cõchæ Rhomboidi ſimili, ſuſtinerique à lateribus lepadis mediante membrana continua, & cauitatem, quæ eſt in animali, non habere aliud intermedium quam membranam. A parte anteriore conſpici fructum Lepadis inſtar penicilli pictoris inter ſe reuoluti. Duas alias Vrticæ ſpecies nobis depictas exhibet Zoograph. ſine vlla deſcriptione, à Cornelio Sittardo ad ſe miſſas ex Italia, opinor rectius ad primas à Rõdeletio deſcriptas poſſe referri: vti etiam quam ego hic addidi colore ex albo & ferrugineo variam, triplici aſpectu depictam. De ſolutis Vrticis ſequenti capite tractabimus: nam ea, quæ de Vrticis commenta ſunt à veteribus, potius iis cõuenire puto, & attribui, quę alicui rei adnaſcũtur.

LOCVS.

DIuerſa diligunt loca, & in variis generãtur, ſecundum ſpecierum diuerſitatem. Quædam enim nunquam abſoluuntur, ſed ſaxis ſemper adhærent, reliqua quæ vagantur, littoribus & planis locis gaudent. Secundum Vrticæ genus Ariſtotelis, quod corpore eſt maiuſculo & duro, circa Eubœæ Chalcidẽ gignitur teſte *a* Philoſopho. In Oceani ſaxis, & maxime in Santonico ſinu frequẽs eſt Vrtica parua Rondeletii. Eius autem cinerea in ſcopulis Freſconiis Agathenſis ſinus reperitur, integra à ſaxo auelli non poteſt, tum quia tenacius hęret, tum quia mollior facile diſcerpitur. Rubra autem quam idem Roſam appellari ſcribit, ſaxis aliquando hæret, aliquando ſoluta vagatur. Vidit enim huiuſmodi Vrticas cum aliis piſcibus captas retibus, quod non contingeret, ſi ſaxis perpetuo affixæ eſſent: quoniam cum hærent, potius diſcerpuntur, quam auelluntur.

VICTVS.

PIſciculis forte incidentibus veſcuntur teſte *a* Ariſtot. Et *b* Plinius carne eas veſci ſcripſit. De ſaxo, inquit *c* Philoſophus, quaſi de teſta viuit, & prænatantes piſciculos excipit, retinetque, ſicut manu admota hominis agi dictum eſt, deuoratq; in hunc modum quæcunque nacta eſt eſculenta. Abſolui etiam ſaxis genus quoddam Vrticæ (vt modo dixi) notatum eſt, quod & echinos, & pectunculos, in quos offenderit, corrodit.

ORTVS. NATVRA.

MOdus idem gignendi iis eſt, qui teſta iuclufis: per rimas enim & cauernas, & fauces ſaxorum oriuntur, vt tradit Philoſophus. Victum eodem auctore, quamuis in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aeris, vel humoris recipiunt. Cornelius Sittardus ad Zoographum ſcripſit Vrticas, quæ Cochleis & ſaxis adnaſcuntur, cum abrumpuntur, mutare colorem. Peculiaris eis modus venandi piſciculos: teſte Ariſt. Sentit Vrtica, inquit, & manum admotam corripit: adhæreſcitq; perinde ac Polypus ſuis brachiis, ita vt caro intumeſcat. Os medio in corpore cõtinet, & de ſaxo quaſi de teſta viuit: & prænatantes piſciculos excipit, retinetque ſicuti manu hominis admota dictũ: deuoratq; in hunc modum quæcunque nacta eſt eſculenta. *a* Plinius quoque Ariſtotelem ſecutus ait: Contrahit ergo ſe q̃ maxime rigens, & prænatante piſciculo frondẽ ſuam ſparſit, complectenſq; deuorat. Alias marcenti ſimilis, & iactari ſe paſſa fluctu algæ vice, contactos (contractos piſcium quidam manuſcriptis codex) attrituq; petræ ſcalpentes pruritum (Dalechampius legit petras ſcalpentes ob pruritum) inuadit. Eadem noctu pectines & echinos perquirit: dum admoueri ſibi manum ſentit, colorem mutat, & contrahitur. Tacta vredinem mittit, paulumq; ſi fuit interualli, abſconditur. Hæc ille, qui & alibi aiebat vim illis mordacem pruritu ineſſe, eandemque quæ terreſtris Vrticæ: quod ante eum ſcripſerat *b* Ariſtot. inquiens: Non ore, ſed tactu totius corporis mordent (& pruritum excitant inſtar herbæ Vrticæ) quod & Scolopendræ marinæ faciunt. * Ælian. non tam acrem vredinem concitare memorat, quam Scolopendram. *c* Oppianus:

Eſt infame pecus Ponti Scolopendra marina.
Corpore terreſtri ſimilis, ſed damna doloris
Hæc maiora facit, ſed quis modo cominus illam
Attigerit, feruet fœda prurigine corpus,
Qualem Vrtica facit cognomine victa doloris
Piſcanti infeſta eſt.

Quocirca Diphilus Siphinius apud *d* Athenæum tradit eos, qui Vrticam marinam colligunt, & conquirunt, manus primum inungere, ne pruritu aut vredine infeſtentur.

PROVERBIA.

ARiſtophanes in Veſpis iubet ἀπὸ τῆς ὀργῆς τὴν ἀκαλήφην ἀφέλεσθαι: hoc eſt, *ab ira auferre Vrticam.* Scholiaſtes interpretatur aſperitatem & mordacitatem. Chryſippus apud *a* Athenæum περὶ τοῦ καλοῦ tradit huiuſmodi ſententiam: Μήποτ' ἐλαίαν ἔσθι' ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ, id eſt, *ne quãdo comederis oleam, quum habeas Vrticam hyberno tempore.* Oportet illum ſentire de herba, non de piſce, inquit auctor adagiorum: Nec vſum adagii video, niſi ſi quando ſignificabimus extremam victus parſimoniam, vt nec vrticæ quidem adhibeatur aliquid condimenti. Mihi quidem, vt etiam Zoographo de Vrtica marina potius, quã de herba ſentire videtur prouerbium. Herba enim hyeme vel non extat, vel inepta eſt cibo per id tempus: Marina autem hyeme, & capitur, & commendatur, ac pro paradipnio habetur, ſeu condimento quodam, ſicut & oliua: æſtate autẽ inepta eſt eſui, quod tunc marceſcat, vt his verbis teſtatur *b* Philoſophus: Sunt omnes hybernis menſibus carne conſtante, atque rigidiuſcula: at æſtate rareſcunt & reſoluuntur: præmadent enim & marcent, vt ſi tetigeris, facile diſcerpantur, atque diſpereant. Deniq; nulla tantiſper euelle integra poteſt: ac æſtus impatientia ſaxa ſubire interius ſolent. Ὥσπερ ἀκαλήφας ἐσθίων πρὸ χελιδόνων ἔκλεπτες: id eſt, veluti *Vrticas edens ante hirundines furiaberis:* Chorus in Equitib. Ariſtophanis ad Alantopolam: Vbi Scholiaſtes: Ante hirundines dixit, quoniam poſt hirundinem (vere exacto) Vrticæ non ſunt edendo. Senſus eſt acutiſſimo ſolertiſſimoque ingenio, ac ſi Vrticas primo vere ediſſes: tanquam & illæ ſua acrimonia ingenium, ſicuti & naſturtium, (acuant) furatus es: hoc eſt callidiſſimus fur es, quanquam autem Scholiaſtes, tum pro herba tamen omnino ſenſiſſe videtur Comicus, vt placet Zographo, hæc enim dum tenera eſt vere primo editur, Vrtica marina hybernis menſibus in cibo præfertur.

VSVS IN CIBIS.

COmedebatur olim Vrtica, vt nunc etiam: quanquam Pythagoras teſte *a* Giraldo præceperit diſcipulis ſuis, vt abſtinerẽt, quod Veneris ſtimulos afferre diceretur, vel vt alii volunt, quod Hecatæ ſacra ſit, quemadmodum & trigla quoque, Philippides in Amphiarao apud *b* Athenæum:

a Lib. de Pythag. Sym. *Pythagoras cur nõ ederet Vrticas.* *b* Lib. 3.

Ὀστρε' ἀκαλήφας, λεπάδας παρέθηκε μοι
Oſtrea mihi, Lepadas, Vrticas appoſuit:

Quo die Lentulus flamẽ Martialis inauguratus eſt, cœna hęc fuit: Ante cœnã Echinos, Pelorides, Balanos, Vrticas, &c. Macrobius.

-------- Mihi feſta luce coquatur
Vrtica & fiſſa fumoſum ſinciput aure:

Iuuenalis, qui iubet his verſibus vilem cibum parari; ſed de Vrtica, an de animali accipiendi ſint, dubitatur. Chryſippus, ait Porphyrius, dicebat, ſuem non aliam ob cauſam à Deo factum eſſe, quam vt mactaretur in cibum homini: vt vero iuris etiam, & veluti obiter accidentium ciborum (τῶν παραλειπτικῶν,) copia nobis deeſſet, omne genus Oſtrea eſſe facta: itẽ Purpuras, Vrticas, & varias auiũ formas: Poſt æquinoctium Vrticarum genus eſculentius eſſe ſcribit *c* Ælianus: intelligit autem æquinoctium, quod fit hyberno tempore, quo eas etiã ſummopere laudat *d* Ariſtoteles, vt dictum eſt. Et cum duplex genus Vrticarum ſtatuat, vnum corpore paruo, alterum grandiori & duo, hoc cibo ineptius, quã illud eſſe tradit. Deſcriptus à Bellonio, præterquam quod exocœti, & mulli auidiſſime appetant, etiam Græci hodierno tempore libentiſſime comedunt ob lentam muccilaginem, quam limacum modo emittunt. In deliciis habetur Vrtica parua Rondeletii apud Santones, vbi frequens naſcitur in ſaxis Oceani. Rubra autem ab eodem deſcripta eſculenta etiam eſt, ſed prædicta durior. Carne multo duriore eſt quartum eius Vrticæ genus, ideoque à menſis reiicitur. *e* Apicius in apparatu aquæ, ſine aqua: Deſuper, inquit, leuiter compones Vrticas marinas, vt non cum ouis miſceantur: impones ad vaporem, vt cum ouis ebullire poſſit, &c. Huc referendus Plinii locus, vbi ait: Alex. peruenit ad Oſtreas, Echinos, Vrticas, Cammaros. Græci, vt auctor eſt Bellonius, hoc tempore plurimas Vrticas ligneo veru transfixas, & aliquantulum aſſatas primum ex ſale & aqua ferueſaciunt: deinde farina conſpergunt, & ex oleo vel butyro in ſartagine frigunt. Apud Santones & Italos primum ablutę, & leuiter coctæ friguntur. Diphilus Siphinius apud *f* Athenæum, ſcribit Vrticam aluo ducendæ idoneam eſſe, prouocare lotiũ, ventriculum iuuare. Vrtica, & oua Echinorum, & eiuſmodi, ſuccũ alimenti parcum & humidum præbent: ſed qui aluum ſoluat, & vrinam moueat, Mneſitheus. Vrticæ, inquit Xenocrates, gratæ ſunt ori, & ſtomacho non mediocriter ineptæ (guſtui ſuaues, ſed ſtomacho admodum inſuaues ſunt Wottonus: Diphylus tamen εὐστομάχους facit, hoc eſt, ſtomacho aptos:) ſed aſſatę elixis accommodatiores (aſſę elixis ad aluum mouẽdam magis idoneæ Wottonus, quod nõ probat Zoographus.) Aluum cient, vrinamq; magis mouent, quæ poſt purgationem exortæ iuxta calculos (quæ lapillis adhærent, vrinam magis cient, Wottonus:) lotæ & perexiguo ſali mixtæ, atque ita parum aſperſæ ſunt, vt mediocriter mandi poſſint, & aſſatione concretæ, aut verubus, aut curculis ſuper carbonibus maluæ, aut ſarmentorum, vt valenter ſoluant. Cum paſſo autem, aut vino mulſo, guſtum excitantes facile concoquuntur, facileque excernuntur, quæ vero ex paſſo & oleo elixantur, cum alio etiam condimento (forte ſine alio condimento, Zoographus) id quidem ſeruant, vt lubricæ ſint, attrahant: ſed & explent, & difficulter concoquuntur, & aluum magis relaxant, (quę autẽ coquuntur in paſſo vna cum oleo, lubricum quidem illud retinent, aluumque cient: ſed ventrem replent, & difficulter in ventriculo conficiuntur, Wottonus:) Hæc Xenocrates apud Oribaſium interprete Ioanne Baptiſta Raſario.

Sus cur natus. *Quando ſint meliores.* *c* Lib. 7. de anim. c. 35. *d* Hiſt. 4. c. 6. *Vrtica parua.* *e* Lib. 4. *Apparatus.* *f* Lib. 3.

VSVS IN MEDICINA.

VT pilos diſperdant aliqui, teſte *a* Galeno, medicamẽtum componunt ex marinis Scolopendris, Vrticaque marina, Stellis marinis, nitro, & amurca ad hæc mixtis. *b* Pſilothrum eſſe dicit Vrticam marinam cum aceto ſcyllite, ad hoc in oleo coqui, ait Wottonus. Aiunt eandem in vino potam calculoſis prodeſſe, vt auctor eſt Galenus. Caro marina miſcetur à Trotula medicamento ad maculas oculorum, fuerit autem fortaſſis hæc Vrtica, quæ teſtam non habet, ſed carnem nudam, interiori Oſtreorum carni ſimilem.

a Lib. 1. de cõp. med. ſec. loc. *b* Lib. 32. c. 10. *Carnis vſus.*

CAPVT II.

DE VRTICA SOLVTA, POTTA Marina vulgi.

SYNONYMA.

QVæ ſemper ſoluta per mare fluctuat Vrtica. Italis obſcæna voce Potta marina dicitur, Græcis Mongi hodie inhoneſto etiam vocabulo, quod, vt ſcribit Bellonius partibus verendis admota, pruritum, ac Venerem, imo etiam ampullas excitet: Gillius turpi eo nomine in Italia idcirco appellari tradit, quod ſpeciem quandam mulieris vuluæ repræſentet. Ligures hanc appellant Capello di mare: Maſſilienſes Capeau carnu, quaſi dicas pileum carneum. Maſſarius, Gillius & Bellon. Pulmonem marinum nominant, contra quos recte diſputauit doctiſſimus Rondeletius, vt poſtea clarius à nobis dicetur. A Germanis Oceano finitimis Meerſchum, vocari audio, & à Belgis Snottolf, Sequabbe, Hiſpanis, vt notat Matthiolus Natura de Vieya, & Capacha de Velha.

Potta marina Mongi. *Pulmo marinus.*

GENVS, DIFFERENTIA, *Deſcriptio.*

De hac Gyllius in hunc modum: Cum iacent, omaſo ſimiles ſunt: cum eriguntur pulmones videntur, tanquam vitrum tranſlucent: cum ſuſpenſi tenentur, quandam imaginem Polypi gerunt: niſi (quod) brachia tenuiſſima, & craſſiſſima habent: Cum autem eos ſecuiſſem, nihil in ea parte, quæ Polypi ventri reſpondet, reperi: Vbi vero membratim diſſecuiſſem, in iis partibus vnde pedes exoriuntur, quoſdam meatus harenarum plenos vidi. Adeo omnino lucidi, & tanquam vitrei ſunt, vt ſine ſectione interiora omnia videre poſſis: ac quamuis fluctibus in littus expulſi, nullo negotio capiuntur, tamen cum non ſint eſculenti, à prætereuntibus præclare contemnentur. *Forma.* Formam eis ſuperne rotundam, inferne concauam eſſe refert Maſſarius, vt Conchę videri poſſint: cirros ex imo emittere ad modũ Polypi. Duo huius Zoophyti genera facit Rondel. Primum quintum Vrticæ genus octo cirris, alterum ſcytum, quatuor tantum cirris præditum: primum ſic deſcribit: Pars vna veluti fungoſa quædam maſſa, rotunda, caua, in medio perforata, purpurea veluti faſciola ambiente, pileum plane refert: altera parte Polyporum pedibus ſimilis eſt: octo enim pedes habet craſſiuſculos, extremis partibus quadratos in acutum deſinentes, nullas interiores partes diſtinctas habet. Corpore eſt adeo pellucido, & ſplendido, vt oculos offendat, & hebetet. Ad eam magnitudinem accreſcunt, vt pileos, quibus viatores vti ſolent, ſuperent. Alterum genus quatuor duntaxat pedes, ſeu frondes habẽs, qui foliis achanti comparari poſſint, eſt in altera parte lineis aliquibus ſtellatim diſpoſitis. Huius generis illa quoque videtur, quam ita deſcripſit Bellonius: Mollis quidem & albus corpore cartilagineo, ac cryſtalli in morem pellucido, quod in mucorem facile reſoluitur. Gibbam habet inſtar dimidiatæ ſpheræ figuram, glabram, pollicis craſſitudine: cuius pars interna neruis rectis à medio incipientibus, quaſi ſtriis fului coloris in gyrum radiatur, quibus ſe diffundit, & conſtringit: qua corporis commotione aquam concutit, & nunc in pronum, nunc in ſupinum effertur. Pinnarum vice pinnis tenuibus, atque ægre conſpicuis in orbem communitur, vt Lepus marinus. Cruciformes quoque cirros, ſtriatos, craſſos, in modum ſtellæ radiatos, numero quaternos, parte interna natation accommodatos habet: quos vt exacte conſpicias, erit in lebetẽ aquæ ſincerioris coniiciendus: qui ſi ſupinus deuoluatur, multas fiſſuras in radice cirrorum oſtendet. Os quoque habet parte prona ſitũ, quo ea quæ venatur, abſorbet, in quem vſum quatuor cirri ad eius latera ſubiacent, coloris ſinopidis, quaſi eius branchiæ eſſent vel inteſtina. Hinc fit, vt intuentibus pulmonem in mari pabulandi gratia diuagantem grãdis videatur quaſi pituitę globus, qui vnicum tantum colorem referret, niſi rubris illis quatuor circulis ſigillaretur, & ea cruce, qua interna pars ſtriata eſt, diſtingueretur. Hactenus Bellonius. Sed ad primum genus referenda eſt ea Vrtica, cuius iconem nobis exhibuit Matthiolus, ſub nomine pulmonis marini, item ea, cuius nos picturam damus prone, & ſupine. Quanta autem ſit harum differentia inter ſe facile è pictura oculatus lector colligere poterit, ideo nos ab vtriuſq; deſcriptione ſuperſedemus.

NATVRA.

Pruritum in pudendis tactu mouent. Omnes pruritum in pudendis, & vredinem in manibus mouent, & acrimonia ſua Venerem extinctam, & ſopitam excitant, qua maxime de cauſa cum Vrticis numerãdæ ſunt, teſte Rondeletio. Bellonius Pulmonem ſuum nil præter aquam reſipere ait: os tamen leui calore incendere. Naribus quoque admotum, marinum virus olere, ſargos, melanuros, ſcaros, ſparos, auratas, & id genus piſcium eo veſci, in fruſta deſciſſum, ac in mare reiectum viuere nihilominus, ac moueri: extra mare autem exanimem apparere: Emortuum in alto mari, ac in littus reiectum, tranſparentis glaciei ſimilem.

PRÆSAGIA.

Conſpectas plerunq; vndis ſupernatantes futuram maris procellam præſagire *a* Matthiolus tradidit. Contra Bellonius mari commoto, & ſpumantibus procellis irritato deorſum ad imum ferri, pacato vero ac bene tranquillo paſſim ſolutas vagari.

a Com. in dioſc. li. 2. c. 36.

VSVS.

Quod ſi iis virgæ baculique perunguntur, noctu facium accenſarum more lucem edunt, vt idem auctor eſt.

CAPVT III.

DE PVLMONE MARINO.

Inter Teſtacea Pulmonem marinum habuiſſe videtur *a* Ariſtoteles. Nam quodam in loco tractans de Teſtaceis ſponte prouenientibus, (quod indicat initium ſequentis capitis,) Pulmonum mentionem facit, inquiens: Quin etiam qui Pulmones appellantur, ſponte proueniunt: Sed ait Rondeletius hoc loco eodem modo Teſtaceos Pulmones intelligere oportere, quo Holothuria, Tethya, Stellas: id eſt, corio duro contectos. *b* Plinius hæc Zoophyta facit: Multis, inquit, eadem natura quæ frutici, vt Holothuriis, Pulmonibus, Stellis. Πνεύμονες dicuntur genera quædam in mari viuentia, ſed abſque ſenſu. Heſychius.

a lib. 5. hiſt. c. 15. *b lib. 9. c. 47.*

ÆQVIVOCA.

Ramices. Ramices teſte Nonio Marcello, dicuntur Pulmones, vel herniæ. Plautus in Mercatore: Tui cauſa rupi ramices, atra dum ſputo ſanguinem, & Varro Tribodite: Prius quam in Orcheſtra Pythaules inflet tibias domi ſuæ ramices rumpit: ſed in his, quæ hic adfert Nonius teſtimoniis, ramicis nomine non pulmo, hoc eſt, viſcus illud leue, & ſpongioſum, in quod tanquam follem ſpiritus in reſpirationem recipitur, ad cordis temperandum calorem, ſed bronchocele intelligi Zoographo videtur.

SYNONYMA.

Πλεύμονες Atticæ pro πνεύμονες dicuntur ab Ariſt. Latinæ Pulmones vocantur à Plinio: alibi idem Zoophytum Halipneumonem appellaſſe videtur. Germanis eiuſdem Pulmonem vocabulo Meerlung vocari poteſt. Interpres Kiranidis Pulmonem marinum exponit Connum marinum, ſed ſic nuncupant Vrticam ſolutam, de qua ſuperiori cap. egimus. Vnde exiſtimo hunc interpretem, vt multos alios, nempe Maſſarium, Gillium, Bellonium, hanc Vrticam Pulmonem marinum veterum (ineptiſſime tamen) putaſſe. Nam Pulmo marinus, vel à Pulmonis foraminulis figura, vel ab eorundem ſubſtantia laxa, & molli nominatus fuit: hæc autem Vrtica nihil cum pulmonis figura, aut ſubſtantia ſimile habet. Præterea cum huius Vrticæ ſubſtantia tam quam ſit mollis, & pituitæ concretæ ſimilis, quæ in cinerem redigi, nec in aqua decoqui corpore aliquo ſupereſſe poſſe ſit, verus pulmo eſſe non poteſt, quem decoctum in aqua commendant medici, itemque eius cinerem.

Cunnus marinus.

DESCRIPTIO. NATVRA.

Quid ſit. Pulmonis marini hiſtoriam adeo paucis complexi ſunt veteres, vt quidnam ſit à multis hactenus dubitetur, patere tamen cum ex prædictis carnoſam eſſe ſubſtantiam. Nos, inquit Rondel. cum multas ſæpius aſpexerimus, diligentius rimaremur, & contemplaremur, inuenimus ſubſtantiam quandam illis hærentem, colore ſubnigro in ſectam, intus mollem fungoſam, & fiſtuloſam, ſpongiam aplyſiam modo. Ea in ſaxorum rimis naſcitur, cuius imaginem non exhibemus, quia commode exprimi non poteſt. Vel pulmo marinus dici poteſt, corpus quoddam rotundum, pilæ magnitudo, vireſcens, foris ſubſtantia feltro ſimile, intus totum fiſtuloſum, veluti ſpongia aplyſia. In mari aqua plenum eſt, & graue; extra mare in ſe concidit, & flacceſcit: in ſaxorum rimis deliteſcit, & inter algas. Ego potius has Vrticas puto, & ad eas hiſtorias, quæ de primo huius lib. capite marinum fecimus, referendas. Nam Pulmones per mare feruntur, vbi immineat tempeſtas, quod ſcripſit etiam *a* Plinius, & inquiens: Pulmones marini in pelago, plurimos dierum hyemem portendunt. Et Epheſius interpres *b* Ariſtotelis, de partibus animalium, & ibidem etiam Philoſophus, quando ea Zoophyta ſint, & frutices natura viuant, non tamen adhærere ſcribunt, ſed abſoluta eſſe, ſicut etiam in plantis quædam, vt epiphyllum, & epipetrum.

Locus. *a li. 8. c.* *b lib. 4.*

PROVERBIA.

Vitam pulmonis marini viuere quid. Ζῆν βίον πνεύμονος θαλαττίου, id eſt, vitam Pulmonis marini viuere. Prouerbium eſt in eos, qui ocioſam & ſecuram minimeque ſtolidam quæ vitam degunt, ſine ſenſu ſui, ſine præſenſione vllius futuri, ſine præteriti temporis ratione. Poteſt et ea appoſite dici in hominem ebrioſum, & abdomini, [illegible] addictum, ſic etiam Aretes Cæſarienſis loquitur [illegible] *In Philebo.* Plato, [illegible] mutum eſt. Vbi notabis hoc loco pulmonem inter Teſtacea connumerari [illegible] *Inter teſtacea ponitur.* Epiſc. [illegible] ventes marini pulmonis [illegible] bus, qui in ganeæ libidinum [illegible] Græci hominem nimium ſimplicis ſtoliditatis, [illegible] metaphora ducta à piſce quodam ſtupido [illegible] liqui, vt ne canes quidem guſtare dignentur. [illegible] (Plato nimirum) [illegible] ſtoliditas, quam quos pneumonum ideo dixit. [illegible] ſu careant, ex Aristot. [illegible] cuius & Ariſtotel. meminit, Suidas. [illegible] nunt pigritiam, tardatè ociſtantes [illegible] ſan Pulmo marinus quoque, quamuis animal eſſe videatur, [illegible] dius tamen & pigrius eſt, quam animalium natura conueniat, vt inde Plautus forte in Epidico dixerit:

Dii immortales ſocios iuſſit adimere pedibus.
Pulmo enim, quod perhibent prius veniſſet quam tu aduenisti mihi.

Auctor adagiorum prouerbium accipit in homines lentos, & ceſſatores: opinor, inquit, quod Pulmo, cum perpetuo moueatur, nunquam tamen loco promouet, quod de animalium reſpiratoriis pulmone intelligit. Zoographus ad pulmonem Zoophytum adagii originem referri poſſe arbitratur.

Pneumonia.

VSVS IN MEDICINA.

Commendantur imprimis ad pilos euellendos, aut prohibendos, ne naſcantur. *a* Plinius, Iecur etiam Thunni tritum (inquit) mixtaque cedria (pſilothrum eſt) plumbea pyxide aſſeruatur. Ita pueros mangonizauit Salpe obſtetrix. Eadem vis eſt Pulmonis marini. Idẽ quoq; tradidit *b* Ælianus, his verbis: Iam vero ſi quis qui nondum exceſſerit ex extrema pueritia, Thunni ſanguine illinatur, nõ pubeſcet: hoc idem torpedo & marinus Pulmo efficiunt. Nam in aceto putrefactæ eorum carnes & mento aſperſæ, fugam pilorum facere dicuntur. Pulmonis marini cinis alligatus, inquit Plinius, egregie profluuia purgat, hoc eſt, vt exponit Rondel. menſes proueuet. Idem tradit Pulmonem marinum decoctum in aqua calculoſis mederi, pernionesq; emendare ex oleo, ad perniones & podagras commendat Dioſc. recenter illitum. Pulmo marinus impoſitus pedibus podagras & chymethla ſanat: ſuffita vero oſſa eius auertunt omne malum, ſicut & Stella, ex Kiranide.

a lib. 32. c. 10. *b lib. de animal. 13. c.*

VSVS IN VARIIS.

Lignum ſi eo cõfricetur, ardere videbitur, teſte *a* Plinio, adeo vt faculam ita præluceat; videtur dicere, inquit Zoographus, confricatum eo lignum ita ardere, vt ſua luce faculam quoq; vincat. Thitini (lego Thynn, nam & literarum ordo cõſentit, & mox plura ſequuntur de Thynna) oculos & pulmones marini (marinos) ſi quis triuerit & conſpexerit (cõſperſerit) in tecto domus ſero, putabunt qui in domo erunt (vel vndecunque tectum aſpicientes) ſe ſtellas videre. Si autem virgam vnxeris deambulãs ſero, cum luna non lucet, putabunt lumen de virga emicare. Si vero in muro vel in charta depinxeris feram, aut imaginem aliquam videntes admirabuntur, *b* Kiranides.

a lib. 32. c. 10. *b lib. 4.*

CAPVT IV.

DE HOLOTHVRIIS. SYNONYMA.

Holothuria à Thetyis differre facile ex Ariſt. probari poteſt, difficulter ex eius interprete Theodoro Gaza: is enim quodam in *a* loco Tethyia vertibula & callos conuertit; Holothuria vero Tubera, alibi Tethyia vertit callos: rurſus alio in loco omnia hæc Latina nomina Holothuriis tribuit, inſuperque de ſuo addit: Tota ipſa (Holothuria dico) ſimplici mitiorique teſta operta eſſe. Hæc itaque nominum confuſio magnas tenebras doctis viris, qui eius verſionem ſequebantur, offudit, Belloniumque errare coegit hic Holothuria & Tethya confundentem, item Maſſarium, quamuis hic diuerſas res ex Plinio ſit ſuſpicatus. Niphus non tantum cum Tethyis Holothuria, ſed etiam cum Vrticis confudit. Ὁλοθούριον Heſychio & Varrino eſt genus animalis marinum. Vocabulum compoſitum eſſe apparet: ſed vnde, nõ video, inquit Zoographus. Θούριον & Θοῦρον Heſychius interpretatur impetuoſum, ſalientem, bellicoſum, audacem, fortem, magnum, validum, libidinoſum, cupiditate in aliquid procliuem. Sic & Θοῦρος Ἄρης dicitur, & θουρίδος ἀλκῆς τῆς πολεμικῆς, ἀπὸ τοῦ θορεῖν ὅ ἐστι πηδῆσαι. Sed θορὸς libidinoſum ſignificat, & θορῆσαι ὀχεύειν & θορὸς genituram. Holothuriorum quoque meminit Plinius, ac ea inter Zoophyta connumerauit: Multis, inquit, eadem natura: quæ frutici vt Holothuriis, Pulmonibus, Stellis.

Gaza in conſtantia. *a lib. 4. de part. c. 5. lib. 1. hiſt. c. 2.* *Niphi error.* *Etymum.*

GENVS, DIFFERENTIA, *Deſcriptio.*

Thetyis differunt. Pauciſſima ſunt ab Ariſtot. & Plinio de Holothuriis tradita, ab aliis nihil: quia in cibis non recipiuntur, ſed in littoribus neglecta iacent. Saxis non hærent, qua in re maxime differunt à Thetiis: auctorem habeo *a* Ariſtotelem, qui ſic ſcribit: Πολλὰ δὲ ἀπολελυμένα μέν ἐστιν, ἀκίνητα δ᾽· οἷον ὄστρεα καὶ τὰ καλούμενα ὁλοθούρια: Multa ſaxis quidem ſoluta ſunt, ſed immobilia vt Oſtrea, & quæ vocantur Holothuria. Aſpero corio conteguntur. Rondeletius duas nobis icones Holothuriorum exhibuit, cum his deſcriptionibus: Id genus, inquit, quod hic proponimus, altero extremo obtuſum eſt & planum, in quo roſæ pictæ imaginem ſculptam eſſe dicas, circa quam ſunt acetabula. Inde parua appendix & mollis dependet. Piſculentum odorem reſipit, nec minus ingratum, ac inſuaue, quam Lepus marinus. Altero extremo tenuius eſt. Intus partes omnes ſunt indiſcretæ. Inter maris purgamenta id repperit, quod hic repræſentatur: quod quia vita, integumẽti aſperitate & duritia partibus internis indiſcretis cum Holothurio conueniat, Holothuriorum ſpeciem eſſe putat. Altero extremo caput diſcretum habere videtur rotundum, os in medio rotundum, rugoſum, quod aliquando dilatatur, aliquando conſtringitur. Sequitur corpus craſſius aculeis multis rigens: videtur in caudam deficere, ex cuius vtraque parte duæ ſunt appendices pedum, pinnarumue loco, ſed differẽtes. Superior enim ſtrictior eſt, in ambitu inciſa, in acutum deſinens, ad quam à ceruice producta eſt linea, altera latior vbique. Harum beneficio motum aliquem habere videtur, cuius prorſus expers eſt primum genus: quod aliquando acetabulis ſuis, ſaxis hæret, ſed ſoluitur. Secundum hanc ſpeciem Rondeletii genitalis virilis quãdam ſpeciem præ ſe ferre ait Zoographus: vt Holothuriorum nomen dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ad huiuſmodi ſpeciem ſit conformatum.

a lib. 1. hiſt. c. 1.

NATVRA.

Plantas potius eſſe Holothuria cenſet Ariſtot. quam animalia, ſic enim loquitur: Quæ autem Holothuria vocant, & Pulmones, atque etiam plura eiuſmodi alia in mari, parum ab iis (plantis) differunt, ſua ipſa abſolutione. Viuunt n. ſine vllo ſenſu, perinde ac plantæ abſolutæ. Nam in terreſtribus plantis ſunt nonnulla eiuſmodi, quæ & viuant, & gignantur, aut in aliis plantis, aut abſoluta, quale eſt quod Pernaſus ferr, vocatum à quibuſdam epipetrum. hoc enim diu viuere poteſt, etiam à paxillis ſuſpenſum. Hæc ille.

a lib. 5. hiſt. c. 15.

CAPVT V.

DE TETHYIS. SYNONYMA.

Τῆθος & Τήθυον rectius ſingularis à Græcis effertur, vt ςῆθος, & περόμενον. Pro τήθεια per ει apud *a* Ariſtotelem in penultima repono τήθεα, apud quem & τὰ τήθυα, & τὸ τηθύον legimus. In *b* Plinii codicibus quibuſdam leguntur Tetheæ in fœminino genere, vt muſæ: Hæ, inquit, ſugentes, &c. *c* mox Tetheæ vtiles ſunt. Et in piſcium catalogo Tethea, vt Muſa. Τίθη (per iota in prima, Zoographus mauult per ἦτα) κογχύλια, ὄστρεα nominantur à Polluce. Τήθητε γεραινὸ μένα μνίοισι, Nicander, id eſt, Tethe (vt Cete) quæ in muſco, aut in algis creſcũt, vel natant, aut capiuntur. Vocat autem Tethe, vt exponit Scholiaſtes, Patellas feras, quas nos Otia (id eſt aures) Ariſtot. vero ὄστρεα, & Homerus ſimiliter communi nomine ὄστρεα. Homerus meminit τῶν τεθίων, inquit *d* Athenæus, lege τηθέων. Nam ſic Homerus:

a hiſt. 51. c. 15. *b lib. 32. c. 9.* *c cap. 10. ibid.* *Tethe, quæ Nicandro.* *d lib. 3.*

> Πολλοὺς ἂν κορέσειεν ἀνὴρ ὅδε τήθεα διφῶν
> Νηὸς ἀποθρώσκων.

Iliad. Π

Quæ verba ſunt Patrocli exprobrantis Cebrioni è curru deiecto tanquam vrinatori. Hunc locum commentans Euſtathius: τήθεα, inquit, ab vrinatoribus contrectantur Oſtreorum generis, ſic dicta à terra, quam Tethyn nominant: Sunt enim præ cæteris marinis naturæ terrenæ, propter ambientis teſtæ duritiem: aut forſan nominantur à nutrice infantium, quæ τήθη dicitur: propter tenerum eius (corpus) velutiq; lacteum, & roſcidum: qua ratione eiuſmodi (Oſtrea) etiam ἑρσήεντα quidam cognominat. Quod ad Tethe quidem ſiue Oſtrea attinet, antiquos aiunt non piſcibus tantum: ſed etiã Oſtreis in cibo vſos fuiſſe: quanquã is neque vtilis admodum neq; dulcis ſit: ſed neque parabilis, cum è gurgitis vado, vbi iacent (ἐν τῷ βυθῷ καὶ τῷ βάθει: atque proprie dicta Tethyia ſecundum Ariſtotelem ſaxis adhærent) non aliter quam ab vrinantibus auferri queant. Hęc ille. Et rurſus à verbo θῶ θήσω, quod eſt lacto, deducuntur τήθη, & τήθις, (quæ nomina auiam ſignificant: τήθη aliquando nutricem quoque) & τήθεα quoque: quorum ſingularis caſus, & rectus eſt τῆθος, Ariſtoteli vſurpatus his verbis: Πίννη, ὄστρεον μῦς, κτεὶς κόγχη λέπας, τῆθος, βάλανος. Et rurſus cum ait ὁ μὲν κτεὶς τραχυόστρακος, ῥαβδωτός, καὶ τῆθος ἀράβδωτον, λειόστρακον. Hinc τήθη in multitudinis numero caſus contractus: vt cum ſcribit Athenæus τὰ δ᾽ ἤ τήθη παραπλήσια τοῖς προειρημένοις καὶ πολυτροφώτερα: & quoniam inde genitiuus quoque formatur τηθέων, τηθῶν, ſicut ςηθέων ςηθῶν: iocandi occaſionem inde ſumpſit Ariſtophanes in Lyſiſtrata:

Odyſ. Δ.

> Ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη καὶ μητρίδιων ἀκαληφῶν

de induſtria ſic alloquens, veluti anũas nutrices, ac matres. Sunt enim τήθεα veluti τῆθαι, id eſt nutrices μητρίδια vero Vrticæ marinæ: hucuſque Euſtathius, qui τήθη quænam eſſent, ignoraſſe videtur, & ab Oſtreis non ſatis diſtinxiſſe: ſicut & alius innominatus Homeri Scholiaſtes, qui τήθεα nihil quã Oſtrea, ſeu genus Oſtrearum interpretatur: Et Nicandri etiam, qui τήθη putat patellas feras, à quibus ea plurimum differre collatis inuicem hiſtoriis liquebit. A Tethyio diminutiua vox videtur τηθυνάκιον. Epicharmus apud *e* Athenæum τηθυνάκια, cum Teſtatis aliis diuerſis nominat. Latine vel Tethyum tribus ſyllabis: vel etiam Tethus effertur duabus ſyllabis maſculino genere, vt cetus. Gazam Holothuria, Tethya, res diuerſas, iiſdem Latinis nominibus interpretando (Vertibula, Gallos, Tubera) confudiſſe ſuperiori capite monuimus. Tethyia, inquit Gyllius, Theodorus vertit Tubera, & Gallos, & Vertibula. Tubera quidem, quod ſic nullis fibris, quemadmodum Tubera terrena nitantur. Callos vero, quod calloſa materia tegantur.

Ab Oſtreis differunt Tethea. *e lib. 3.* *Gaza error.*

Iam nunc Græci non Græco nomine, ſed pluſquam Barbaro Spherdocles (forte à ſphæra, vnde & Vertibuli nomen Gazam finxiſſe conicit Zoographus) nuncupant. Ineptius ii, qui accolunt Adriaticum ſinum, ex eo Spongias nominant, quia cum premuntur tanquam ſpongiæ, ſic aquam foraminibus reddunt. Hoc genus piſcium Maſſiliæ in vulgus ignotum à paucis cognoſcitur. Quidam ſenes cum huius deſcriptionem ſub eorum oculos ſubieciſſem, & multum inculcaſſem, nominarunt Wichonos: Veruntamen propter tempeſtates hos mihi oſtendere nõ poterunt. Hactenus Gillius. Ab eo, ait Zoogr. quod ſpongiæ ſimilitudinẽ quandam habent Tethe, muſcoſo (ſi bene memini) & fiſtuloſo corpore, Veneti ſpõgias nominant vulgo ſponge. Niphus alibi Vertibulum ſiue Tuber cum Vrtica confundit. Gallus vero, inquit, tanquam à Vertibulo ſeparans, (cum alibi eundem faciat) ad magnitudinem iuglandis eſt: cuius durities media eſt inter teſtam, & corium. Alibi Vertibula non recte Vrticas à nonnullis vocari ſcribit. Vertibulum, inquit, idem forma rotunda eſt, ſubter cum aliqua cauitate, cruſta calloſa, à qua & callus dicitur. Vulgo apud Tarentinos dicitur Verticillum, propter formam & paruos quoſdam anfractus, quibus deſcribitur. Tubera à colore & tumore dici idem Niphus ait, & alibi. Tethya, inquit, apud nonnullos ſunt Vrticæ atque calli quidam ad magnitudinem iuglandis, duritie inter teſtam, & corium, colore ſubpallido, & rubenti, ea frequenter in Pyrgorum littore ad centuncellas reperiuntur: quæ ſicuti palato & iucundiſſima,

Spherdocl. *Niphi error.* *Verticillum.*

diſſima, ita & ſtomachis minime inſalubria eſſe coniicimus. Quidam confundunt Verribula cum Vrticis eadem eſſe volentes, ſed error eſt, cum diuerſa omnino ſint: Vertibula enim teſta ſcabra veluti corio integuntur, & pedibus carent, & mobilia ſunt. Vrtica vero (vti retulimus ex opinione Ariſtotelis) nullam teſtam habet, ſed corpus omni ex parte carnem præ ſe fert: & pediculos habet, vt Polypus, & ſaxis abſoluta vagatur: decepti forſan verbis Ariſtotel. octauo de hiſtoria dicentis: Nonnullorum natura corporis carnoſa eſt, vt eorum: quæ Tubera (Tethyia) appellantur, aut Vrticæ, vbi duo genera diſtincta intellexit, & non vnum, vt ſit ſenſus: Natura corporis nõnullorum eſt carnoſa, cuiuſmodi ea ſunt quæ Tubera, aut ea quæ Vrticæ vocantur. Tethyiorum Germanicum nomen facit Zoographus Spruzling, quod eis compreſſis aqua tanquam per ſyringem, aut ſiphonem exiliat, vel Magling, quod caro eorum ventriculi figuram præ ſe ferat; vel Scvvumling, quoniam & Veneti ſpongias, ſeu ſpongiolas vocant.

Cum Vrticis confunduntur.

GENVS, DIFFERENTIA, *Deſcriptio.*

TOta occuluntur teſta, quam læuem habent, vt nulla ex parte carnem detectam habeant, teſte Ariſt. qui idcirco Teſtatis adnumeraſſe viſus eſt, & *a* alibi: Quæ vertibula, ſiue callos ſpeciali nomine à tegminis qualitate appellamus (τὰ δὲ καλούμενα τήθυα) naturam inter hæc genera (Teſtatorum) peculiarem, ſortiri notum eſt: iis enim ſolis corpus totum tegumentum includitur, cuius durities inter teſtam & corium eſt: quamobrem more præduri bubuli tergoris (ὥσπερ βύρσαι σκληρὰ) ſecatur. Adhæret id genus ſaxis ſua teſta duoq; ſepoſita inter ſe foramina exigua admodum habet, & viſum vix patientia, quibus humorem accipit, & reddit. Excremẽtum enim nullum in eo ſpectatur, quale in cęteris oſtreis, vel Echinæum, vel quod appellant papauer, continetur, nulli è cęteris ſimilis: in omnibus tamen ſui generis eadem. Diſſectis primum membrana neruoſa cruſta ambiente oſtenditur, qua Vertibuli caro ipſa continetur, nulli è cęteris ſimilis, in omnibus tamẽ ſui generis eadem. Adhæret hæc vtroque ex latere membranæ circumdanti, & corio: & qua adhæret arctius in partem vtramq; eſt, videlicet qua tendit ad meatus ductos foras per cruſtam, quibus redditur & accipitur cibus, & humor, quaſi alterum ſit os, alterum oſſium excrementum delegatum. Nec modus idem, ſed alterum craſſius: alterũ tenuius eſt, cauumque intus vtrinque exiguo quodam interueniente continuo, humorque in altero cauo cõſiſtere ſolitus eſt. Pars vero alia, quæ inſtrumentalis, & ſenſualis ſit, nulla omnino percipitur, neque excrementum quidquam (vt dictum iam eſt) quo in cæteris more continetur. Color vertibulis, aut pallidus, aut rubidus eſt. *b* Alio quoque in loco de iiſdem, ſic ſcripſit: Habet hoc genus animalis duo foramina, primamque (διάφραγμα) vnam qua recipiat humorem cibo accommodatum: & qua rurſus emittat, quantum humoris reliquum ſit: nihil enim habere excrementi, vt cætera Teſtata hoc ſe habere oſtendit. Præcingitur autem per medium tenui quadam membrana, in qua vitæ principatum eſſe ratio congrua eſt. Hæc Ariſtotelis verba de rima, ſeu diuiſione Tethyorum Michael Epheſius declarans, ait: τὰ δὲ τήθυα πόρους μὲν ἔχει δύο· διάφραγμα δὲ μίαν· ὥσπερ ἄν εἰ νοήσαις ὑμενώδη σωλῆνα ἐξωγκωμένον, καὶ σχίσαις αὐτὸν ἄνωθεν ἕως κάτω ἐν θατέρῳ μέρει: hoc eſt: Meatus (ſeu foramina) quidem in eis duo ſunt, diuiſio autem vna, ac ſi fiſtulam aliquam animo concipias (non æquali, ſed) tumido corpore: eamque in alterutra parte ſcindas à ſummo id imum. Contineri in Teſtatis id quod ouum etiam vocatur, eiuſcemodi cernere licet, vt tradidit Philoſophus. His hæc paucula Rondelet. addit: Ea, inquit, nõ ſolum petris, ſed etiam Oſtreorum noſtrorum teſtis affixa ſunt, & in iiſdem veluti tumores duri eſſe cernũtur. Oui figura ſunt aliquando longiore. Teſta extra fuſca, inæqualis, & rigida, intus argentea, læuis. Tethyorum caro membrana alia alba inuoluta ventriculi formam refert, rotundam ſcilicet & oblongam, meatus craſſior, & amplior gulæ proportione reſpondet: alter minor podici. Vterque colore eſt rutilo, vel ruffo, reliquum corpus croceum. Id totũ corpus corio nudatum ſeorſum depingẽdum curaui, quod ex duobus meatibus eminentibus, quos modo deſcripſi lector agnoſcet. Reliqua Tethya corio ſuo tecta adhæret. Quum digitis premitur, aqua per meatus exilit, alioqui ſenſum fugiẽtes. Alias Zoographus icones Tethyorum exhibet, quæ Cornelius Sittardus ad eum miſerat quatuor, quæ vel Tethya eſſe videntur, vel eorum naturæ propinqua. Duas maiores fungos marinos eſſe, aut in Italia vocari addebat, teſtæ duræ incluſos. Colore, vt pictos accepit, ſunt vario, ſed magna ex parte fuſco, quæ vero in maxima virgæ, contextu quodam reticulato (ex continuæ eſſe debebant) viſuntur rubræ. Minores duas vulgo nominari ſpecie, earum pictura foris fuſca hirſutaque apparet, ſubſtantia (vt aliquis coniecerit) coriacea: intus autem caua, & rubra. Ab his nonnihil differre, quæ Bellonius depinxit, facile quiuis ex pictura videre poterit. Nos etiam Tethyorum aliquot obſeruauimus ſpecies, quæ forma tantum differunt, non alia parte ſingulari, ita vt merito tot ſpecies Tethyorum, quot formas ſtatuere liceat. Quæ primo depicta loco oſtenditur parte externa, & ſecundo parte interna pyri formam æmulatur, colore cineritio eſt; ablataque cuticula ſubſtantia apparet denſa poris exiguis, vixq; viſibilibus referta, per quos aqua attrahitur, & per vniuerſum corpus diſtribuitur. Duo grãdiora habet foramina: vnum oblongum; alterum rotundum: hoc aluo: illud ori reſpondere videtur: in his quandoq; cõſpiciuntur Scyllari, Cancelli & alia Cruſtacea, item Trochi, Turbines aliaque parua Oſtracoderma. Tertio qui oſtenditur loco figura eſt mali; ſubſtantia eadem qua ſuperior, foraminibuſque duobus: rotundo, quod maius eſt, oblongo quod minus: in eo Scyllarus continebatur, quod totum fere illius foraminis occupabat interuallum, cauda erat reuoluta: cumque idcirco tertio loco adpinximus. Quæ quarto & quinto loco numero, ab Antonio Maria Lombardo pharmacopœo erudito Mutinenſi donata mihi fuit: figura eſt inæquali, tuberoſa: foramine vno oblongo maiori, quod in oppoſita eſt parte, minori in eo continebatur Purpura, proportione magnitudinis Tethyi magna. Septimo ordine oſtenditur etiam exterius corium eius penetrare. Tethyum ſecundum ſimile, figura rotunda, ſed infeſtius cum preſſa: foramen habet tam exiguum, vt vix conſpici poſſit, intus habet cruſtaceum aliquod, vt in parte ſuperioris foramine conſpicitur.

a hiſt. 2. c. 4.

Excremẽtum nullum habent.

Color.

b De part. 4.c.5.

Foramina.

Tethya Zoographi.

Noſtrorum Tethyorũ deſcriptio.

LOCVS. GENERATIO.

IN Oceano ad Gallicum litus frequentia ſunt: Pariſiis in foro piſcario ſæpe Oſtreorum teſtis adhærentia videre eſt. In Ægypto nulla inueniuntur. In Smyrna Aſiæ præſtantiſſima. Inter immobilia Teſtacea olfactum minime habere videntur teſte Ariſtot. quæ etiam in imis cauernis ſaxorum generari tradidit Nicand. inter muſcum & algas creſcere certum. Plinius Tetheæ, inquit, inter ſcopulos in foliis marinis: Rondeletius pro foliis legit ... untur fugientes in foliis marinis: ... Euſtathius ... θηλάζω, quod & prolactare & fugere accipitur. ex Xenocrate: Tethya gignuntur in cauernis ſaxorum, abundant vero in cœno, & littoribus, quæ phycoalgaue marina ... Inueniuntur & in muſco marino, aut alius in herbis ... tinis.

Præſtantiſſima.

NATVRA.

DVbitare ſummopere poteſt, quam habeant naturam Tethya. Plantæ eſſe aliquando ſui eius ſententiæ plantas imperfectiſſimas ceſſe, ſicut Spongias, & fungos: itaque optime dixiſſe Plinium: Tethya fungorum verius generis, § piſcium ſunt: Deinde nihil ab animalis natura habere, cum nullum viſcus intus habeant, ſed carnem tantum vniformem: Motum autem & ſenſum quin in illis ab externo prouenire, cum multa Conchylia & Cruſtacea intus habere ſæpe conſpexerimus: quibus ſcilicet nutriuntur, tanquam ſit in ſpongiis. Sed & Princeps philoſophorum, parum à plantis differre cenſet ... ſpinatus: Spongias tamen viuere dixit ... eſt animalium naturæ propinquior: Et mox: Tethyum igitur, inquit, & quidquid generis eiuſdem eſt, ... do viuit, ſimile plantæ eſt: ſed cum aliquid ſenſus fere habeat, aliquem habere videri poteſt. Itaque vtrumnam modo ſtatuendum ſit, incertum eſt, & paulo poſt cum dixiſſet nihil excrementi ipſis ineſſe, ſubdit: Ex quo ſit potiſſimum, vt ex hoc, & quidquid eſt, non in animalium genere eſt, planta iure appellari poſſit: nec enim planta vlla habet excrementum.

Plantas imperfectas eſſe aliquando depulauit autor.

Motus eorum ab externo prouenit.

a De part. 4.c.5.

VSVS IN CIBIS.

ARuſticis in foro piſcario vulgo diuidi ſolere magnitudine oui gallinacei, auctor eſt Bellonius. Et Maſſarius rubra Tethya cibo idonea eſſe: pallida vero aut ſubluteа, ... tanquam ex Ariſtot. apud quem tamen id ... Præſtantiſſima è Smyrna Aſiæ, ... Athenæus cum ex Niceſio (vt videtur) de Teſtatis quibuſdam, vt Purpuris, Buccinis, ... loadibus, ſubiungit: Tethæ vero prædictis ſimilia ſunt, & vberius alunt. Plurimum dare alimenti tradit Xenocrates, coriaque maxime eorum non conſici. Secari etiam & lauari, ac liquore Cyrenaico, & ruta, muria, & aceto, vel ex aceto condiri: operæ pretium eſſe cum viridi menta conficere.

Tethyarum bea.

a Lib. 5.

Vt alantur.

VSVS IN MEDICINA.

IIs ineſt ſapor ſalſus, cum amarore, ob quem deterget, flatus diſcutit, vt non ſine ratione ſcripſerit *a* Plinius: Tethya torminibus, & inflationibus ſuccurrere, & teneſmum diſſoluere teſte ... que vitia in cibo ſumpta lateris dolores lenit ... ferunt etiam iſchiadicis ventrique ſuperiori cum ruta ... & cachecticis. Contra Dorycnium iuuant in cibo ſumpto teſte Nicandro.

a lib. 32. c. 9.

Quibus conueniunt.

CAPVT VI.

DE MALO GRANATO, FVNGO, Pyro.

DAniel Barbarus vir cum humanitate, tum ſumma doctrina, atque nobilitatis ſupremo ordine apud Venetos conſpicuus, tres haſce imagines ad me miſit ſub nomine Zoophyti, ſed quia aliquantulum à Tethyis, ſcilicet radice in multas fibras diuiſa, differre videbantur, ab illis ſeparaui: ſubiungi tamen, quod conferrem ad eorum genus proxime poſſe referri. Terna habent forma ſatis inſignia. Primum à ſimilitudine tum formæ, tum coloris malum punicum appellatur, eiuſdemque mali magnitudinem habet. Secundum fungum tam exacte refert, vt non in mari, ſed terra natum videatur, vnde Fungus marinus appellatur, colore eſt cœruleo. Tertium pyrum à figura appellare dicitur, ſimilis fere cum fungo coloris.

Danielis Barbari laus.

DE

CAPVT VII.

DE MENTVLA MARINA.

MEntulæ marinæ mentionem facit *a* Athen. ex Nicandro inquiens, Colybdenam Epicharmus dixit in iis, quæ ſupra nos adduximus, mentulam, vt inquit Nicand. marinã, vel vt in Opſartyco Heraclides ſcripſit Squillam. Recitat autem ant:a hæc Epicharmi: Ἐντὶ δ' ἀσταχοί, κωλύβδαιναί τε ἔχουσαι πόδα μικρά, τὰς χεῖρας δὲ μακρὰς, χάραβος ὄνομα: Adſunt Colybdenæ & Aſtaci, quibus parui pedes, longaque brachia: carabos nuncupant. Rondelet. Vrticam paruam hodie à Gręcorum vulgo Colicęnam dici ſcribit: à Gallis culum aſini. Πειρώ nominatur à Numenio inter eſcas piſcium vt videtur, & forte non piſcis, ſed inſectum aliquod Zoophytum aquaticum fuerit.

Τοῖσι καὶ ἄρθμια πάντα παράπλι' ὅσαιο δὲ μύρα,
Κέλλον ἢ πειρῶνα, ἢ εἰναλίην ἑρπηλάν.

Grammatici vt Varrinus Πειρίνα interpretantur teſticulum, pudendum, πειρίνεον. Πηρὶν σημαίνει τὸν ὄρχιν, ἀπὸ τοῦ πείρω πειρὶν, καὶ πήριν ἢ παρὰ τὸ σπείρειν τὰ τέκνα. Hic coniici poteſt Pirena Numenii, pudendum marinum maſculum, aut aliquam eius ſpeciem ſignificare. Holothuria vnde ſic ſint appellata, nondum inueni explicatum. θούριον inter alia impetuoſum ſignificat & ſalacem, id eſt, procliuem ad libidinem: & θορνύεσθαι verbum libidini operã dare, θόρος genitura. Holothuria à Rondelet. deſcripta, præſertim ſecunda ſpecies genitalis viris quãdam ſpeciem præ ſe ferunt: vt Holothurium dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ſuo ad huiuſmodi ſpeciem conformatum: vel Holothurium quaſi Halothurium à mari. Haleſurion pro genitali marino accipi videtur, quaſi ἁλὸς οὐρά, id eſt, marina cauda, Vegetius quoque Zoophytis quibuſdam marinis caudam adnumerat. Eſt & piſcis nomen adœon, quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis Haleſurion Græce dictum: quanquam Haleſurion ſunt, qui pro Callyonymo piſce capiant, Hermolaus in Corallio, quod ſi ab ἅλς, quod mare ſignificat, compoſitum eſt vocabulum, vt videtur, ἁλοσούριον melius dixeris, vt Haloſydna, Haloſachne, nam Halipneumon à datiuo eius nominis componitur. Mentulę marinæ meminit Albertus: Sunt in mari, inquit, animalia quędam ſimilia veretro virili: ſed loco teſticulorum habent alas creſcentes, quæ prominentia ſua efficiunt teſticulos. Imperfecta ſunt, tardi motus, nec viuunt niſi in aqua. Pudendi quoque marini vtriuſq; ſexus meminit Apuleius in Apologia prima, nominat autem virile veretillam (malim Veretillum genere neutro, vt ſit diminutiuum à veretro) & muliebre viaginal (forte virginale vel vaginal) quod ab indocto quodã inter fœmineum appellatum repræhendit. Hæc friuola, inquit, pleraq; in littoribus omnibus congeſtim, & aceruatim iacent. Et rurſus Albert. Oſtreum quoddam ait, vnius conchæ inuenitur, quod habet ſpeciem virilis virgæ inferius: & aliud eiuſdem generis, quod habet ſimilitudinem vuluæ muliebris: non tamen hæc ſunt inſtrumenta coitus in eis, ſed partes corporis ipſorum, huius Oſtrei Concha refert Cochleam, & eſt ſpinoſa extrinſecus, vt cibo gratæ & delicatæ carnis: in eodem ſæpius margaritæ reperiuntur: abundat autem in littore maris Germanici & Flandrici. Rondelet. nullam eiuſmodi Cochleam deſcripſit: ſed quartam Vrticæ ſpeciem, quæ inſtar Holothuriorum teſtis alienis adnaſcatur, & maxime Purpuris, quæ ſunt Cochleę ſpinoſæ. Inquirendũ igitur Vrticæne aut Holothurii aliquam ſpeciem intelligat Albertus: cuius etiam alibi verba hæc ſunt: Eſt genus quoddam Oſtrei, cuius ſpecies vna Virgam, altera Vuluam præ ſe fert: & vocatur apud Germanos inferiorũ marium Billegen Zoographo hoc nomen hactenus inauditum, & eius ratio incognita. Zoophytum quod deſcripſere Bellonius & Rondeletius, apud Maſſilienſes & Montiſpeſſulanos Mẽtula marina vulgo dicitur à ſimilitudine: Italis vt Neapolitanis præſertim Cazo marino: Græcis hodiernis Pſoli. Germani appellare potuerunt Meerſchaam, Seeſchaam, Seeſtert.

Etymum.

Haleſurion.

Haloſydna.

Veretillum.

GENVS. DIFFERENTIA. *Deſcriptio.*

ROndeletius duas Mentulæ marinæ ſpecies facit: Prioris hæc eſt natura & hiſtoria. Quantum ad integumentum attinet, Teſtaceis annumerari debet, non Cruſtaceis, vt Mentula marina Epicharmi. Corio enim duro conſtat, vt Tethya. Quum viuit, intumeſcit, & diſtenditur: poſt mortem flacceſcit. Foramina duo habet, quibus aquã trahit & reiicit. Partes internæ indiſcretæ ſunt. Multa huiuſmodi Zoophyta circa Stœchades inſulas capiuntur. Varia ſunt, alia viridia, alia nigricantia, alia flaueſcentia. De altera hæc ſcribit: Neque Zoophytum iſtud à Mentulæ contractæ forma multum diſtat, ſi eam cum ſcroto accipies. Ex dura quidem teſta conſtat, ſed veluti cartilaginea, ſpiſſa, rugoſa, perſpicua. Foramina à ſeſe ſeiuncta duo habet, quibus aquam reiicit, quum comprimitur. Partes internas indiſcretas habet veluti reliqua Zoophyta. De Genitali marino hæc Bellon. Exangue maris purgamentum eſt: ſolutum vagatur, ſed eius ea eſt natura, vt à piſcibus aliis minime tentetur, neque à quoquam in cibo expectatur. Littorale eſt neque alibi reperitur, quam vbi Patellæ, Ricini & Vertibula degunt. Genitale ex hoc dicitur, quod teres ſit, pedem longum, & mediocris brachii craſſitudine: diſtendit ſe & contrahit hirudinis in morem, vnde & ei nomen inditum eſt: quinetiã ruffi coloris eſt. Iners, nec niſi ſerpendo incedit, aſpectu toroſo, Nymphææ radicis ſimilitudine. Semper ad ima ſidit: nunquam natat: contrectatumque in ſeipſum contrahitur, ac cornu duritiem habet, vixque acuta cuſpide pertundi poteſt: alioqui permolle, dum ſua ſponte mouetur. Suas promuſcides, quando vult, exerit, atque ita conſtringit, vt ex pedali longitudine, vix ſex digitos longum appareat. Acetabulis quæ in promuſcidibus habet, lapidibus hęret: in quibus pluſquam quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rurſus crinitas emittit veluti arbuſculas acetabulis plenas: quibus quidquid palpat, ad os adducit, quod tam amplum aperit, vt vel integram Conchulam admittat: veſcitur enim omni Conchyliorum genere. Eius recremẽta viſcida ſunt ac lenta, albiſſima, copioſa, quæ tandem indurantur, vt cum fidibus de duritia neruea firmitate certare poſſint. Os in gyrum oſſiculis dentatum habet, præterea nullis oſſibus alibi præditum. Ab ore gula in ſtomachum differtur, quomodo in Erinaceo marino dictum eſt: reliqua vt inteſtina circumponuntur in gyrum, quæ vix obſeruari poſſunt. Alia ſunt purgamenta marina, quæ genitale viri imitantur tum ſpecie, tum magnitudine, ſed pinnis ſubnexis binis loco teſtium. Lumbricum marinum & terreſtrem refert (id nimirum quod primo loco deſcribit) nam Lumbricus ſic ſe cõtrahit, vt ex ſeſquipedali fere longitudine orbicularis fere fiat. Miſit ad Zoographum aliquando Cornelius Sittardus, cum aliis quas Romę nactus erat picturis, pudendum aliqua ex parte ſimile illi, quod ſecundo loco Rondelet. dedit, colore è luteo ſubuiridi. Maſſa quædam informis videtur, retrorſum vbi craſſior altiorq; eſt veluti cornu paruum, rugoſum, extenditur: oppoſita pars humilior ſeu in glande foramẽ oſtendit, idque rubicundi coloris, ſi pictor nõ fallit. Hoc in Italia prope Romam raro capi, nec eſui eſſe aiunt. Ab eodem accepit, quod epipetron vocabat. depictum id vt effigies repræſentat, maſſa quædam informis ſpongioſæ & cauernoſæ ſubſtantiæ, ſex digitos longa, ſeſqui digitum lata: inæqualis & tuberoſa, multis ſeu acetabulis compacta: colore partim nigricans, partim rubeſcens & albicans alicubi. Hanc apud Zoographum picturam cum Bellonius videret, pudendum marinum ſibi videri dicebat. Naſci putat circa petras maris, eiſque hærere, vt inde aliqui epipetron nominare voluerint. Sed Zoophytum hoc eſt. Veterum autem epipetrum herba, quam Ariſtotelis etiam ſuſpenſam, multo tempore vigere tradidit. Cum Zoographi icone conuenit Mentula marina à me adiecta, colore tota ferrugineo.

Mentula mar. prior Rondeletii.

Alterius Rondeletii deſcriptio.

Bellon. deſcript. Mẽtulæ mar.

Nominis ratio.

Promuſcides.

Os.

Victus.

Forma.

Epipetron.

Epipetrorum

CAPVT VIII.

DE PENNA MARINA.

APtius ac conuenientius nomẽ non inuenero, niſi hocce Zoophytum pennam marinam dixerim. Eſt enim pennis magnis, quæ in pileis geſtari ſolent, perquam ſimile. Noſtri tamen piſcatores ob extremitatis alterius ſimilitudinem, Mentulam alatam vocant. eſt n. ea pars præputio, id eſt, glandi ſimilis, altera vero parte pẽnam refert. Pars illa craſſior quę glandis ſpecie eſt, rimas aliquot habet, quales ſunt branchiarum rimæ in galeis. Quæ pennam repræſentat, feſtucis tenuibus conſtat, quæ alumini ſciſſili ſimiles ſunt, iis ſubſtantia alia quædam tenera innititur. Noctu maxime ſplendet ſtellæ modo ob candorem & læuorem. Rondeletius inter Vrticas quoque exhibuit ſpeciem vnam, quæ frondem pennæ fere inſtar explicat. Pennam marinam aliam, rubentem, linea per medium caulem alba, fronde ſimili fere, ſed parte altera, quæ fronde caret, longiore, ſimplici, nulla cum glande ſimilitudine, Cornelius Sittardus olim ad Zoographum miſit: his verbis adſcriptis: Pennam marinam Ariſtot. inter Zoophyta collocat, hanc vidi ipſe apud Gyſbertum Horſtium Romæ. Ego, inquit Zoographus, nec Ariſtotelem, nec alium quenquam veterem meminiſſe puto, hoc quidem nomine. Obſeruaui Pennam marinam colore ſanguineo, nonnihil à Rondeletii differentem, cuius hæc eſt icon.

Penna cur ſic dicta.

Mentula alata.

Alterius deſcriptio.

CAPVT IX.

DE VVA MARINA RONdeletii.

NOſtri piſcatores oua ſæpiarum racematim compacta, à pediculo vno dependentia, earundem atramento aſperſo, Vuam marinam nominant, de qua re dictum eſt, cum de Sepiis ageremus. Sed de ea Vua non loquitur *a* Plinius, cum ſcribit: Rerum quidem non ſolum animalium ſimulachra ineſſe, licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, Serras. Sed eam vuam intelligi opinor, quæ hic depingitur, quæ externa in parte vuæ flores optime expreſſos refert. Eſt autem oblonga quædam & informis maſſa, ex vno pediculo dependẽs. Partes internę indiſcretæ ſunt, inter quas aliquãdo reperiuntur veluti glandulæ paruæ, cuiuſmodi vnicam ſeorſim depinximus. Hactenus Rondel. Vuam marinam in vino putrefactam, iis qui inde biberint, vini tædium afferre, auctor eſt Plinius. Vuam marinam tuſam & madefactam cum vino ſufficienti da bibendam clam ieiuno tribus, & efficies vini faſtidiũ Nicolaus Myrepſus, q. è teſtudine etiam ſimile remedium, cuius vim admodum diuinã prædicat, affert. *b* Vegetius inter diuerſas res marinas Vuam quoque adhibet in ſuffitu contra languorem morbi peſtilentis. Vuam ſeu ampelon Gręce aliqui vocant genus algę in aquis dulcibus, quod florem fructumque βοτρυώδη, id eſt, racemi inſtar congeſtum habet. Ampelis quidem & botrys Æliano inter algas ſunt. Haffguffe in Oceano Germanice dictum, magis refert fructum, quam piſcem, vt audiuit Zograph, nimirum vt Cucumis & Vua Plinii.

a li. 9. c. 20

Vini faſtidium vt paretur.

b Veter. 4. c. 14.

Plinii. Sed Zoographus vocis huius Etymologiam non aſſequitur. Vua piſcis (nimirum extenditur hic piſcis nomen) eſt, ita appellatus, quod botryonis, id eſt, racemi Vua ſimilitudinem habeat, Maſſarius. A

Capvt X.

De Malo insano Marino.

Nominis ratio.

CVM nullum nomen apud veteres recenteſque ſcriptores reperiatur huius Zoophyti, à ſimilitudine malorum inſanorum, quæ Albergaines Montiſpelſſulani vocant, alii Galli Pomes d'amours, mali inſani huic nomen accommodauit Rondeletius. Vuæ marinæ ſpecies quibuſdam videri poſſet, ſed quia flores Vuæ nullos refert, verum foliorum potius, vel plumarum formam, quia etiam pediculo differt, dilucidioris diſtinctionis gratia ab Vua marina ſecreuit, & à ſimilitudine mali eius terreſtris, quod oblongius eſt (nam eſt & alterum rotundius) malum inſanum appellauit. Facultate ab Vua marina non differt. B

Capvt XI.

De Cvcvmere marino.

CVcumeris marini meminit *a* Plinius his verbis: Rerum quidem non ſolum animalium ſimulachra ineſſe in mari licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, ſerras; Cucumim vero & colore & odore ſimilem. Gillius, Cucumis, inquit, piſcis à Plinio dicitur colore & odore Cucumeri ſimilis. Sed is magis ſimilis eſt ei, quem vulgo peponem vocamus: niſi arbitremur Plinium peruulgatum Melonem Cucumerem appellare, quod ipſum ſimile vero videtur legenti ea, quæ idem ſcribit de Cucumeribus, hæc Gillius. Is quem proponit Rondeletius, Cucumerem paruum colore, figura & odore refert. Digiti eſt craſſitudine & longitudine, tuberculis aliquot aſperſis, veluti in Cucumere terreſtri paruo. Partes internas indiſcretas habet.

a Lib. 9. cap. 2.

Capvt XII.

De Manv marina.

MANVS marina dicta à ſimilitudine quadam, Zoophytum quoddam eſt, cuius picturam olim à Cornelio Sittardo accepit Zoographus, edendoque eſſe negabat, neque apud auctores de ea re reperiſſe ſe quicquam.

FINIS LIBRI QVARTI, ET TOTIVS HVIVS OPERIS, ad laudem & gloriam Dei Omnipotentis.

INDEX

INDEX SIVE ENVMERATIO ANIMALIVM, QVORVM HISTORIA IN HOC OPERE PERTRACTANTVR.

Libri primi, qui eſt de Mollibus, Capita.

DE Mollibus in genere cap.1.fol.1.
De Polypo c.2.3
De cæteris Polypi generibus c.3.16
De Sepia c.4.17.
De Sepiola 2.c.5.4
De Loligine maiori & minori c.6.ibid.
De Lepore marino c.7.28

Capita Libri II. qui eſt de Cruſtaceis.

DE Cruſtatis in genere c.1.f.33
De Locuſta c.2.36
De Aſtaco c.3.40.41
De Leone, ſiue Elephanto c. 4.44
De Aſtaco paruo marino c.5.44
De Cammaro ſiue Aſtaco fluuiatili c.6.ibid.
De Aſtaco Caraboeide c.7.47
De Gammaro terreſtri c.8.ibid.
De Squillis in genere c.9.ibid.
De Squilla lata c.10.50
De Vrſa minore c. 11.51
De Crangone c.12.52
De Squilla gibba c. 13.ibid.
De Squilla parua c.14.53
De Squilla manti Rondel. c.15.54
De Cancris c.16.ibid.
De cancro marino c. 17.60
De Cancro Mæa c.18.62
De Pagoro c.19.63
De Cancro Equite c.20.65
De Cancro flauo vndulato Rondel. c.21.67
De Cancro vario ſiue marmorato c.22.ibid.
De Cancris chelarum longitudine differentibus cap. 23.ibid.
De Cancro cordis figura c.24.ibid.
De Cancro fluuiatili c.24.ibid.
De Cruſtaceis in conchis degentibus, & primum de cancris paruis c.25.70
De Cancello c.26.ibid.

Capita Libri III. qui eſt de Teſtaceis.

DE Teſtaceis ſiue Conchyliis in genere c.1.f.73
De Teſtaceis turbinatis in genere c.2.86
De Nautilo c.3.87
De Nautilo altero c.4.90
De Purpura c.5.91
De Buccino c. 6.112
De Buccino paruo & ſtriato c.7.115
De Murice c.8.ibid.
De Murice marmoreo c.9.116
De Murice triangulari c.10.ibid.
De Murice lacteo c. 11. ibid.
De Murice purpureo Orthocentro c.12.118
De Murice Coracoide c.13.ibid.
De Aporhaide c.14.ibid.
De Conchylio c.15.ibid.
De Turbinibus c.16.119
De Turbine Magno. c.17.ibid.
De Turbine aurito c.18.ibid.
De Turbinibus tuberoſis c.19.121
De Turbine anguloſo c.20.ibid.
De Turbine muricato c. 21.ib.
De Turbine pentedactylo & teſſeradactylo c. 22. ibid.
De Turbinibus læuibus c. 23.ib.
De Turbinibus inter ſpongias viuentibus c. 24. ibid.
De Trochis c. 25.123
De Nerite c.26.ibid.
De Nerua Æliani c.27.ibid.
De Nerite Bellonij c.28.124.
De Cochleis c.29.ibid.
De diuerſis Cochlearum ſpeciebus c. 30.132
De Cochlea cælata c.31.114
De cochlea quæ erat in vſu oleario c.32. ibid.
De cochlea depreſſa c.33 ibid.
De cochlea rugoſa, & vmbilicata c.34.ibid.
De cochlea vmbilicata c.35.ibid.
B. de cochlea Echinophora c.36.ibid.
A. de Vmbilico c.37.135
De cochlea Cylindroide. c. 38. ibid.
De cochlea læui turbine obtuſo c.39.ibid.
De Echinis c.40.ibid.
De conchyliis dithyris ſiue biualuibus: & primum de Concha margaritifera ſeu Berberi c. 41.140
De Margaritis c. 42. ibid.
De concha imbricata c.43.151
De conchis ſtriatis c.44.ibid.
De concha echinata c.45.153
De concha Squamoſa. c. 46.ibid.
De conchis longis c.47.ibid.
De concha pictorum c.48.ibid.
De concha corallina c.49.ibid.
De concha rugata c.50.155
De conchula rugata c.51.ibid.
De Concha rhomboide vel muſculo ſtriato c. 52.ibid.
De conchis læuibus c.53.ib.
De concha Galade & concha nigra Rondelet. cap.54 156
De concha faſciata c.55.ibid.
De concha craſſæ teſtæ, & Conchis variis c.56.ibid.
De concha tenuis teſtæ c.57.ibid.
De chamis in genere c.58.ibid.
De chamis in ſpecie, & primum de læui c.59.157
De Chama piperata c.60.ibid.
De Chama nigra, ſiue glycymeride c.61.159
De chama nigra c. 62.ib.
De chama glycimeride c. 63.ib.

De Chama peloride c.64.ibid.
De Chama aſpera c.65.160
De Oſtreis c. 66.ibid.
De Oſtreis Sylueſtribus c.67.166
De Oſtrea Gaideropoda c.68.ibid.
De Pectinibus c.69.158
De Muſculis c.70.169
De Mytulis c.71.170
De Tellinis c.72.170
De Balanis c.73.174
De Phalade c.74.175
De Solene c.75.ibid.
De Pinna c.76.177
De Byſſo c.77.178
De concha Anatifera c.78.ibid.
De Lepade ſiue Patella c.79.ibid.
De Aure marina, ſiue Patella fera c.81.180
De concha Venerea c.82.ibid.
De concha Perſica c.83.183
De Penicillo c.74.ibid.

Capita Libri IV. qui eſt de Zoophytis.

De Vrticis c.1.184
De Vrtica ſoluta æ.2.187
De Pulmone marino c.3.188.
De Holothuriis c.4.189
De Thetyis c.5.ibid.
De malo granato, Fungo, Pyro c.6.190
De Mentula marina c.7.191
De Penna marina c.8.ibid.
De Vua marina Rondeletij c.9.ibid.
De Malo inſano marino c.10.192
De Cucumere marino c.11.ibid.
De Manu marino c.12.ibid.

INDEX

INDEX

IN PRÆCEDENTES LIBROS DE QVATVOR ANIMALIBVS RELIQVIS EXANGVIBVS,

LATINVS, GRÆCVS, HEBRAICVS, ARAbicus, Indicus, Italicus, Gallicus, Hiſpanicus, Germanicus, Belgicus, Polonicus, Anglicus, Hungaricus, Bohemicus.

Literæ indicales vtramque reſpiciunt partem, numerus ſi ab vna non inueniatur, alteram lector conſulere poterit.

A.

AD Abortum remedium fol. 140.a
Academici polypis ſimiles 11.c.d
Acatium 90.a
Acatos ibid.
Accipitres marini gregales ſunt 27.d
Acetabula polypi qualia 5.a.
Aceti vis 147.c
Ad Achores 85.c
Acipenſeris auidiſſimus Gallonius 50. & d.ſeq.
Aconitum cur cammarum vocetur 41. b. *eius radix qualis* ibid.c. 53.a
Adulatoris Hieroglyphicum polypus 13.c. *mores ibid.d. polypo ſimilis* 11. d.
Aedœon 191.a
Ad Aegylopes remedium 30.e.85.e.183.b
Aegilurus 36.c. *In Ægypto cur Conchylia repe, riantur.* 79.b.c
Aenea habitus 92.d
Aethiopes, vt Conchis Venereis delectētur 18[illegible].c
Aganos, quæ Concha 151.c
Alabaſtrum quid 142.d
Ad Album in oculo bouis 23.d.e
Alex quid 46. *gregalis eſt* 27.d
Ad Alopecias 23.c.115.a.139.e. & ſeq.
Alexandri magni luxus in purpura 92.a
Amantes ſæpiis capiendis comparati 19. c. *rem amatam ſubito reliquentium Hieroglyphicum* 12.a.b
Ad Ambuſta 115.b.131.e
Amethyſtus gemma 99. e, *eius color* ibid.a
Amicum fictum, vt Loligo ſignificet 27.b
Amoris coniugalis in viro firmi in mulieri lubrici typus ſæpia 22. b. *eius firmitas per polypum notata* 12. b
Amorge herba, quæ 106.d. *lini genus eſt* 106.e. *vnde dicta* 99.b
Ampelis algæ genus 191.e
Amphidromia quando fiebat 15.a
Anatifera Concha hiſtoria, & icones 171.nu.16. 17.
Anchuſæ radicis vſus 107.b. *quæ vnguenta cetingerentur* 106.d
Ad Anginam 69.e. ibid.c
Anguilla ex putredine 83.e
Anima omnia plena ib.b. *purpurea, quæ* 108. b *eius vis polypo comparata* 11. d. *vt corpori inhareat* 84.d
Animalia aquatilia cur pauca venenoſa 30. b. *exanguium quot genera. Ariſt.* 1. a. *ſanguinea quæ ex putredine* 83. c.
Animus terrenis affectibus mancipatus per Cochleam ſignificatur 128.c.
Annus quot menſibus olim conſtaret 164. d.
Anſeriferæ Conchæ hiſtoria 179.e. & *icones* 171. n.17. 18.
Antale quid & eius natura 97.d
Ad Anthracem 132.b
Aper ne in te impetum faciat 57.a. *quando cancros deuoret* 59. d. *quibus ſibi medeatur* 62. a.b.
Apibus cancri, vt infeſti 56.a
Apes qualia appetant 82.d
Apitium quid 50.c.d
Apitius ſquillarum cauſſa in Africam profectus ibid.
Aporrhades an è muricum vel lepadum genere 118.c. *eius hiſtoria ibid. & ibid.a. Icon* 117. n. 18. 19. *quæ Bellonio* 180. d. *vt ſaxis hæreat* 118.c.
Aqua dulcis in mari 79.b
Aquatilium tegumenta 86.e
Aquila à polypo in aquam detracta 13.e
Ad Aranearum citrinarum morſum 69.a
Araneæ marinæ Rondeletii deſcriptio 68.a. *icon* 67. *Ariſtotelis, quæ* n.5.6. *Alberto quæ* 71.e.
Araneus marinus 6[illegible].b. *quid ita vocent Germani* 18.d. *qui Gallis* 62.e. *deſcriptiones eius* 67. *icones ibid.* n.7.8. 9.10.
Araneus piſcis vbi venenum contineat. 30. b
Arcani reuelati typus 58.a
Ardeolæ cancros nidis cur imponant 57.a
Arethuſæ imago in numo Syracuſanorum 14.c.
Ariſtoteles correctus [illegible].b.[illegible].a. ibid.c. 20. b. ibid. a.26.c.27.c.45.d.48.c.70.c.98.d.10[illegible].d.103. c.18[illegible].a. *Sapiæ comparatus* 2[illegible].c
Ariſtophanes correctus 111.a
Ariſtulæ gregales ſunt 27.d
Armillas quas Conchas Hiſpani ad Armos fractos 131.a
Arſellas quas Conchas vocent Veneti 155.c
Ad Arthritim 69.c.131.a.
Arytæna vas quale 134.a
Aſinus marinus 4.d.e
Aſiniculus quid Gallis 181.c
Aſtacenus ſinus vbi 68.e
Aſtaci æquiuoca 40.e. *eius antipathia cum polypo* 42. b. *ab authore poſiti deſcriptio* 42.a. *icon* 38. *capiendi ratio* 42. d. *cum carabo confunditur* 41.b. *carnis bonitas* 42. e. *Chela faciem hominis ridiculam repræſentans ibid.* b. *icon* 38. *Chelæ vſus pro ſaliua* 42. b. *pro tintinnabulo ibid. coctus cur rubeſcat* 46. c. *cur raro viuus videatur.* 42. e. *cur Tarentini cũ numis ſuis impoſuerint ibid.* c. *eius deſcriptio ex Bellonio* 41.d. *duodecim pedes longi, qui deuoratur à rhinocerote marino icon* 38. *Etymologia* 41. c. d. *genera eius quot, eorumq. differentiæ* 41.a. *hominē prehenſum ſuffocantis icon* 38. *eo inſignita numiſmata* 42.c. *eum male depinxit Bell.* 41.e. *eius natura, & mores* 42.e. *eum non nouit Cardanus, & cur* 4[illegible]. c. *pediculo marino ſimilis icon* 38. *pulmentũ vt ex eis fiat* 46.b. *quæ loca ament* 42. c. *quando pariant ibid.d. quãdo ſenectutē exutant ib.a. quem Hierogl. ſignificent ib.* b. *quib. noceant, & quibus proſint ibid. Sexus ibid. Synonyma* 41.b.c. & *inde. temperamentũ* 42. d. *vbi meliores ibid. vbi maiores ibid. eius vſus in cibis ibid.* e. *vſus in medicina* 143.b. *vt reſpirent* 42.d. *vt coeant ibid. vt à Locuſta differat* 36. d.e. *vt inuicem pugnent* 41. d. *vt patriam ament* 42.a
Aſtacorum aliorum Leonis Rondeletii ſimilium deſcriptio 44.c.d
Aſtaci [illegible]*orabocidis hiſtoria* 47.c.
Aſtaci fluuiatiles an branchias habeant 45. a. *cruſtarũ fartura* 46.a. *deſcriptio ex Rond.* 44. d. *ex Bellon.* 44.e. *Emblema* 46.d. *genera* 45.e *icones* 38. *ex eis ius, vt fiat* 46.b. *eorum lapillorum vſus* 47. e. *vt à fœmina differat* 4[illegible].e. *natura* 46. b. *non omnes cocti rubeſcunt* 46.c. *ouorum facultas* 47.b. *iis perperam quidã ad pulmonium vitia vtuntur* 62.b. *quando meliores* 46.e. *quando cruſtam exuãt ibid.* 6. *qui meliores, & qui peiores ibid.* d. e. *quot & quo loco lapillos habeant* 4[illegible].d.e. *Supina parte picti, & oua oſtendentis icon* 38. *Synonyma* 44. c. *temperamentum* 46.c. *ex eis tortæ, & alia eſitia ibid.e. vbi abundent & vbi non ſint* 45. a. b. *victus ibid.* b.c. *vſus in cibis* 46.d. *vſus in medicina ibid.d. vſus in variis* 47. b. *vt aerē trahant* 45.a.b. *vt viui conſeruentur* 46.e. & *ſeq. vt carnis auidi* 45. d. *vt capiantur ibid. vt coeant* 46.a.
Aſtacorum mediæ magnitudinis deſcriptio 42.b. *icon* 38.
Aſtaci parui Rondelet. deſcriptio, & icon 44.e. & 38.
Aſtaci ſaxatiles, qui 45.e.
Aſtacus vrbs 40.e. *Bithyniæ locus* ibid.
Aſtago quid Plinio medico 43. b. *cur ita Locuſtam vocent Græci* 36.c.
Ad Aſthmaticos 24.a.
Aſtura quid Venetis 177.c.
Athenæus correctus 10. d. 20. d. 35.b. 43.b. 5[illegible]. c. 46.a.

46. a. 98. d. 114. b. locus corruptus animaduerſus 76. e. locus alius 20.a.b.
Atramentum quid in mollibus, & eius vſus 3.a
Atramentarius piſcis qui 25.a
ad Atrophiam 46. e. 47. a
Auari polipis ſimiles 12. c
Auguſti iocus in emenda purpura 99.c. purpurã ipſe emit 93.a. quo prouerbio delectatus 58. a.
Auli, quæ Conchæ 144.b
Aulos quid, & vnde dicatur 175. e.
Auris cauitas Concha dicta 75. a. eius dolorem 115. a. 116. e. 119. b. ad eius vlcera 69.c.
Auris marinæ 179. b. eius hiſtoria 108. b
Auricula muris coccum proferens 106. c.
Aurora cur purpureus rubor dicta 109. c
Auſonius correctus 18. b

B.

Babylon cur purpurata meretrix 95. c
Bacca pro vnione 142. e
Balani æquiuoca 174. c. eius deſcriptio ibid. b. icon 171. n. 16. 17. 18. non eſſe Concham Rhomboidem 155. e. eius Synonyma 174. d. e. quæ ita vocentur ibid. b. c. quot eius genera ibid. a. vnde dictus ib. c. eius vſus in cibis 145. a. vt naſcantur. 180. d. coquantur 145. a
Balani Bellonii icon 154. n. 11.
Balenæ capite carent 34. ſub ventre duo habent foramina 5. e
Balneæ penſiles 160. a
Bdellium onyx vocatum 102. c. d.
Bellis minor 141. e.
Belliculi marini quæ Conchæ 182. c.
Bellonii error 41. e. 43. b. 65. e. 103. c. d. 89. b
Berberi Conchæ genus 140. a
Bernardi qui Gallis 83, c. d
Berniclæ auis icon 176. n. 17
Biſas quid 36. c. 63. b
Bisbyſſinum 178. e
Biualua quid 77. a
Biualuium differentia ibid. d. diuerſitas 76. e. vt à turbinatis differant. 77. a
Biuerones quas Conchas Veneti dicant 155. c.
Blatta pro purpura Indica 101. c. d.
ex Blatta Byzantia remedia 102. b. & inde Arabibus, quid ſit & eius icon 119. eius vſus, & vires ibid. c
Blatta Byzantia officinarũ, & multa de ea 101. d
Blatteus color ibid.
Bolbidia, quæ Hippocrati 16. d. 17. d.
Bolbotyne 5. b
Bolytanæ ibid. e. vbi non reperiantur 17. a eius vſus in cibis, & medicina, & vt præparẽtur ib.
Bolitanæ Bellonii icon 7.
Bombylia ex genere polyporum 17. c
Botrys algæ genus 191. a
ad Braſſicam ſylueſtrẽ ab equo deuoratã 62. b. c.
Briſſi echini forma, & icon 136. n. 7. 137. nu. 8. 9.
Bryttus quid
Bubalos cur Veneti Cochleas vocent 127. b
Buccæ quid 113. b
Buchia ibid. b
Buccinæ æquiuoca 112. c. & 113. a. 114. e quid proprie Latinis 113. b. ex eis emanantis aquæ vis 114. d. cur purpuræ filius dicatur 113. e. eius deſcriptio ibi. d. differt à Conchylio 96. c. à tuba, vt differat 113. b. Etymum ibid. a. fauiſicat 104. b. eius generatio 114. a. 103. a. ori gratæ ſunt, & ſtomacho conueniunt 114. b. partes eius, quæ meliores in cibo ibid. c. quando lateant. ibid. e. Synonyma 113. c. è turbinatorum genere ſunt ibid. d. vſus in cibis 114. b. in medicina ibid. d. e. vt fauiſicent 114. a.
Buccinarum duarum Rondel. icones 89. n. 17. 18
Buccinæ alterius ſpeciei ab authore obſeruatæ icon ibid. n. 20.
Buccinæ paruæ authoris icon ibi. n. 22. 23. &c.
Buccinæ peregrinæ icon ibid. n. 21.
Buccina oppidum 113. b
Buccina paſtoralis ibid. b
Buccini Zoographi icon ibid. nu. 19.
Buccini parui hiſtoria 115. c. icon 89. n. 25.
Buccini ſtriati deſcriptio 115. c. icon 89. nu. 24.
Buccinus minor quid 113. b.
Bugloſſus lapis qui 81. e
Bufo viuus in medio marmore inuentus ibid. b.
Byſſus an ex pinna, an contra pinna ex byſſo oriatur 179. b.
Byſſi color 178. d. differentiæ ibi. b. diuerſum eſſe à purpura 101. d. Lini, non lanæ ſpecies eſt ib. de eo myſtica, & moralia 179. d. quid ſit Cardano 178. b Synon. ib. purpura tingebatur 178 e. eo qui induerẽtur apud Indos 179. c. eius vſus ibid.
Byſſus arboreus, & vbi naſcatur 178. b
Byſſus marinus quid ibid.

C.

Cadmi filias, quid vocet Auſonius 18. a. b
Cœlii error 108. e
Camenta imbricata, quæ 150. e
Cœna Chalcidenſis prooemium quid 161. b
Calaina vaſa quæ 108. a
Calamariæ nomen perperã ſepiæ tribuitur 18. c
Calamarus piſcis cur Loligo dicatur 25. c
Calcha quæ 99. e
Calcinellarum forma 155. c
ad Calculos 16. c. 40. d. 47. a. & ibid. 60. ibid. c. 69. e. & ſeq. 131. d. & ibid. a. 143, c. & ſeq. 187. c. ibid. e.
Calculi qui Conchæ dicti 75. b.
Calculus vterinus quid 180. e
Caligula cur Ptolomæum percuſſerit 93. a
Callimedon rhetor cur Carabus vocatus 36. c. 40. c.
Calli carnem nulla parte detectam habent 77. c. vnde dicti 189. d.
Calliblephara, quæ oſtrea 102. e
Calua capitis Concha vocata 75. a
Calx ex buccina 115. b. ex Conchiliis 85. a
Cammarus, quid olim Romanis 48. e. & ſeq. eius hiſtoria 44. b. num gammarus fluuiatilis ibi. à ſquilla parum differt ibid. in eius capite lapides 45. a. ex eis garum 46. b. c. non eſſe ſquillam 44. c
Cammarus Rondeletii 51. c. d.
Cammarum aconitum vocatur 41. a
Cancellari quid 57. e
Cancelli æquiuoca 70. e. deſcriptio 71. a. & ibid. b. genera, & differentia ibid. b. c. in quibus mitulis reperiantur 172. c. eius ſepta qualia 70. e victus 72. c. vt ſeſe tueant ibid. vſus in cibis, & aliis ibid. d. vt à paruo cancro differat 71. b
Cancelli autoris icon 66. n. 22
Cancelli alterius rubri icon ibid. n. 25. 26
Cancelli alterius oblongi aſtaco fluuiatili ſimilis icon ibid. n. 27. 28. 29.
Cãcelli in buccina latẽtis icon ex Zoographo ib.
Cancelli, ſeu Bernardi Heremitæ nudi imago ib. nu. 23. 24.
Cancelli vulgo Auena dicti icon ibid.
Cancri æquiuoca 45. e. an cerebrum habeatur 55. c. an caput, & collum habeant ibid. an cauda careant. ibid. b. de eo apologus 59. e. eius aſtus in capiendis conchyliis 57. b ætas 7. c. eos capiendi ratio ibid. in eius capite lapis, & eius facultas 60. c. carnis temperies 59. b. cur tranſuerſe incedat 56. d. cur inter aſtra collocatus 59. d. cur ad lumen accurrat ibid. a. cur lento greſſu moueatur 56. e. cur in colico dolore prohibeantur 59. c. cur non natent 37. e. & ſeq. cur cauda careant 37. b. eum cur Hercules occidiſſe dicatur 59. a. ab eo denominata 57. e eorum differentiæ variæ. 56. d. eos edentibus, qui ſimiles 59. d. e. epitheta ibid. Etymum 55. e. de eo fabulæ 58. e. fellis facultas 60. b. genera eorum quot. 56. b. greſſus ibid. d. Hieroglyphica 58. e. iis inæquitans quid ſignificet 59. d. de ingreſſu eorum prouerbium 59. c. iis inſignita numiſmata 57. b. eos lepori comparare quid ibid. moralia, & myſtica 57. b. 68. d. maris, fœminæ diſtinctio 57. e. natura, mores 57. b. eos non nouit Cardanus 41. c. non natant 56. d. oculorum facultas 60. b. omnia cruſtacea hoc nomine comprehenduntur. 72. c. omnia cruſtata, ſic vocat Plinius 31. b. partiũ enumeratio & vſus 56. c. pedes quot & eorũ vſus 55. e ab iis præſagia 58. d. pro omni cruſtaceo accipitur 54. e. eum prorſus non procedere contra Rondeletium 57. d. de eo prouerbia 59. c. quãdo lateant 57. d. quando cruſtam exuant 35. b. quando in Scorpiones figurentur 57. b. quæ loca ament ibid. b. qui, & quando laudentur 59. c. qui decem qui quatuor decim pedes habeant 56. a. qui meliores 60. qui ſacri haberentur Neptuno 64. a. quibus victitent 57. c. quibus ſenſibus vigeant 56. c. cum quibus antipathiam exerceant 57. a. eum recta ingredi docere, quid 59. c. rotundi ſunt 55. b. ſenectam exuunt, & quando 57. e. de iis ſomnia, quid indicent 58. d. ad ſplendorem accurrunt 78. e. Synonyma 55. e. vbi pleniores Luna decreſcente 62. a. venenoſus, vbi 56. a. viſi per ſomnũ quod ſignent 58. d. eorum viſus obliquus 55. c vſus in cibo 59. c. in medicina ibid. d. in variis 60. c. vt oua edant 57. e. vt inuicẽ pugnẽt 57. b. vt ad electuaria præparentur 59. d. vt coeant 57. e. vt oſtreas vorent 58. b. vt coquendi 58. c. vt aquam recipiant 57. c. vt à locuſtis differant 55. b. vt oſtrea capiant 164. b. de vulpe, & eo apologus 60. e
Cancrorum brachychelorum deſcriptiones 68. b. icones 61. n. 9. 10. 11, 66. n. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19
Cancrorum chelarum longitudine differentium hiſtoria 68. e. & inde Cancri cordis figura deſcriptio, & icon 66. e
Cancri curſores qui, & eorum forma 56. b
Cancer dapis affectator 70. b
Cancri equitis æquiuoca, & Synonyma 65. d. e. amphibius eſt. 65. d. cur ſic dictus 56. b. 65. e. cur in terram egrediantur ib. d. cur non edules 68. b. deſcriptio 65. a. 67. a. eius mira velocitas 65. d. e. natura, mores ibid. vſus in cibis, & medicina 67. b
Cancri errones, qui Oppiano ibid.
Cancri flaui vndulati Rond. icon 66. n. 2. deſcriptio 67. c. d
Cancrorum fluuiatilium caro qualis, & quantum ad phthyſim valeant 62. a. cur canis rabidi morſui proſint 69. b. deſcriptio 67. d. e. ex eis electuarium ad maraſmũ 40. d. de eis emblema 68. e. inuicem deuorant ibid. c. eorum natura ibid. oculorum vis 69. c. eorum ſalubritas 68. c. Synonyma 67. d. vbi abundent 68. a. vbi non ſint ibid. vis contra leporẽ marinum 32. b. victus ibid. c. vſus in cibis 68. c. in medicina ibi. d. in variis 69. e. vt capiantur 68. c. vt coquantur ibid. c. vt à marinis differant 67. e. vt vrantur 68. e.
Cancri fluuiatilis Matthioli icon 66. n. 20
Cancer Heracleoticus cur ſic dictus 64. b. cur Gallus marinus dictus ib. deſcriptio ibid. qui Scaligero 51. a. vbi abundent 64. a. vt à paguro differant 63. b. c. prone, & ſupine picti icon 61. n. 15. alterius deſcriptio 63. c. hirſuti prone, & ſupinè picti icon. 61. n. 17 18.
Cancri Heracleotici Rondel. deſcriptio 63. icon ibid. n. 9. 10. 11. 12.
Cancrorum hirſutorum deſcriptiones 64. a. icones 61. n. 19. 20. 21. 25. 26.
Cancri hirſuti, Somniolo Romæ dicti icon 61. n. 19. 20. 21. & n. 22. 23. 24.
Cancri hirſuti minoris icon ibid. minime ibid.
Cancri in lapidem indurati vſus in medicina 62. d.
Cancer lapidoſus, qui Alberto 45. a
Cancri latipedis deſcriptio 66. b. icon. 66. n. 1.
Cancrorum lutarium aſtus 67. a
Cancri macrocheli albicantis deſcriptio 67. b. icon 66. n. 11 12. alterius prone, & ſupine picti 66. n. 14. 15. 16. 17. 18. Alterius ex Zoographo 67. c. d.
Cancri mææ Synonyma, & hiſtoria 62. d. e. vide naia.
Cancri maiæ congeneris aſperitate tomentoſa, icon 61.
Cancrorum marinorum aſtus in fugandis mariis fluctibus 60. c. eorum cineris facultas 62. b & ibid. c. cur paguri dicti 62. a cur ſaxatiles dicti 60. b. deſcriptiones ibid. e. diuerſimode pingunt Bellonius & Rondeletius ibi. eorum nomine quos cancros intelligat author 60. d. quid Palladio 63. b. Synonyma 60. d. vbi abundent ibi. b. e. vſus in cibis ibid. e. in medicina 62. a vt à fœmina diſtinguantur 60. d. vt à fluuiatili differat 67. e. vt coeant 60. d. vt coquantur ibid.
Cancri marini Bellonii icon 61. alterius ab authore obſeruati icon, ibid.
Cancri minutioris brachycheli prone, & ſupine picti icon 67. n. 17
Cancrorum occidentalis maris magnitudo 64. a
Cancri parui cur in pinnis degant 70. eorum hiſtoria 70. a. Hieroglyphica 70. d. natura, mores ibid. a. non proueniunt ſponte, ſed coeunt 70. e
Cancri parui in pinnis viuentis Rondel. deſcriptio, & icon 66. n. 21. prudentia, & ſolertia 70. a. vt generentur ibid. d. vt à cancellis differant ibid. c. 71. b
Cancer ruber viuus, vt menſis apponi poſſit 46. e
Cancri ſaxei, & eorum generatio 81. b
Cancri ſtagni marini Rondelet. icon 60. e. & 61
Cancer terreſtris 56. a
Cancri varii, & marmorati Rond. hiſtoria 86
ad Cancrum in mammis 47. d. e
Cancer morb. cur ſic dictus 55. a tumor qualis 54.

ad Cancros vterorum 27. a. b
Candys veſtis genus 95. d
Canis marinus 144.
ad Canis rabidi morſus 36. a. 46. c. d. 60. a. 62. b. & ſeq. 69. a. 116. d. 140. c. cur cancri fluuiatiles eis proſint 69. e
Cantharus piſcis locuſta capitur 40. d. vt capiatur 16. b
ad Capillos multiplicandos 130. b. vt flaueſcant 130. c.
Cappa longa quæ Venetis 175. b. icon 176. nu. 4.
Capparozola 155. d
Carabis nomen loci 36. a
Carabus cum aſtaco confunditur 41. b. Etymum 36. b. à locuſta non differre ibid. quo aſtu capiatur à polypo 6. d. 10. e. pro quibus animalibus apud Græcos accipiatur 36. a. b.
Carabus caupo ibid.
Carabus inſectum quale & vnde dictum 36. c. d
Carabus obſophagus qui ibid.
Carambis promontorium ibid. a
de Carabaſo quadam 106. a
Carbone notari qui dicantur 111. e. eo notari quid 148. d
ad Carbunculos 30. e. 59. d
ad Carbunculos pudendorum 116. a
Carchariæ piſcis dentibus ſimiles lapides, & eorum generatio. 81. d
Carcinades quæ animalia 58. a
Carcinia qui lapis 45. a
Carcinoma, & cancer morbus idem 54. e. ad id remedium 59. d. 61. c. d.
Carcini Etymum 55. e. quid Simeoni Setho 63. a vt ſe tueatur 73. c.
Carcinus Sophiſta 55. b. c. Tragicus ibid.
Carcinias lapis ibid. c
Cardanus aſtacum non nouit, nec cancrum 41. c. d. eius error 33. a. 11. c
ad Cardiacam 16. c
ad Cardialgiam 43. b. 114. e
Cardinales cur purpuram geſtent, & quando eis conceſſa 92. d
Carduus marinus 136. b
Carmeſinus color vnde dictus 106. c
Carides vnde dictæ 34. d. e
Caris fluuius 48. a
Caro marina quid Trotilæ 178
Carombotus 48. a
Carpaſum quid 106. a
Cartilagineorum generatio 1. a
Caſtitatis typus 179. d
Catapodi quid recentioribus Græcis 4. e
Cauda marina quid 191. b
Cauſia quid 95. a
Celeritatem ſignificãt Papilio 58. a
Cepanum generatio 103. c. genus quoddam Vnio dictum 142. a
ad Cephaleam 47. b
Cera 124. e
Cercopithecus præ fame caudam ſibi arrodit 8. a
Cerii lentorem ſaliuare quid 104. b
Ceruus cur cancros fluuiatiles quærat 69. e. 59. c. d. à ſerpente deuorante comparatio 11. a
Ceryx quid Plinio, & Gazæ 97. a. de eo iocus Stratonici 113. e
Ceteporphyrium 111. d
Cetula marina 113. e
Chalcedonius 101. e. 102. a
Chalcena 159. c
Chalena ibid.
Chamarum cautio, & naturæ ſagacitas 157. c. earum hiſtoria in genere 156. b. & inde quæ præferantur 157. b. quos ventos horreant, & quos ament ibid. b. earum varietas, & differentia ibid. a. b. vnde dictæ 156. b. vt à conchis diſtinguantur 157. d. & c.
Chama aſpera, vt à leui differat 160. b. forma ib.
Chamæ aſperæ Bellon. icon 158. n. 9. Rondel. ibid.
Chama aſpera in medio ſilice 80. a. b
Chamæ glycymeridis Bellonii hiſtoria, & icon 159. d. & 156. n. 6. 7.
Chamæ leuis deſcriptio, & hiſtoria tota 157. d. & inde
Chamæ nigræ Rondel. hiſtoria, & icon 159. e. & 158. n. 3.
Chamæ nigræ, ſiue glycymeridis Bellonii hiſtoria & icon 159. d. & 158. n. 7.
Chamæ Peloridis caro qualis 161. e. deſcriptio ib. icon 158. n. 8. vnde dicta, ac tota hiſtoria 159. c. d. & inde, vt à calcinellis differant 160. a
Chamæ Peloridis Bellonii icon 158. n. 9
Chamæ piperatæ hiſtoria 157. c. & inde
Chamæ rugatæ Bellonii, ſeu chamæ aſperæ icon 158. n. 13. item aliarum
Chama vaſis genus 156. c
Chamælea vnde dicta 157. d. diuerſarum icones 158.
Chamæleon cur in colorem album non mutetur 15. c. cur ſe in alios colores mutet ibid.
Chamula 156. c. d.
Charmadium quid 126.
Charta, vt olim poliretur 81. a. b. ad eam læuigandam 183. c
Chela quid 34. c. vt Gaza interpretetur 37. c. pars ſuperior cur moueatur, inferiore immobili 95. e
Chelidon qui piſcis 5. c
Chermes Arabum idem cum cocco Græcorũ 106. b. c. quæ herbæ eam producant ibid. a. b. vt à grano differat ibid.
Chiorum rempubl. indicat cancer in numo ſculptus 58. b
Chriſtus purpuram indutus, & cur 92. c. quid ſignificet 110. d. eſt ipſa purpura ibid eius ſanguinis exemplum purpura ibid. c.
Chœron quid 180 e. & ſeq.
Chœrinæ concha quæ 182. c.
Chroma radix 106. d
Chromaſinus color ibid.
Cicadæ Aeliani, quæ Rondelet. 51. c. quæ Scaligero ibid.
Cicadæ marinæ Bellonii deſcriptio 54. e
ex Ciconiæ pullo remedium ad paralyſim 47. d
Contra Cicutam 114. e. & ſeq.
Cinædus cur glandiuorus dictus 142. b
Cinædus quid Indis 98. c. 114. d
Cionia quæ 2. b. c
Ciris, vel cirrhis auis vnde dicta 53. d
Ciuadæ Rondelet. deſcriptio & icon 49. b
Ciuada vaſconum 85. a. b
Claſſicum è conchis 47. b
ad Clauos extrahendos 49. a
Cleopatræ gemma cur tam pretioſa fuerit cur vnionem deuorarit 151. b
Clodii Aeſopi filii luxus 151. e
Cloniſſa 160. a. quas conchas Maſſilienſes ita appellent 155. c
Cnide quid Plinio 184
Cnipos quæ animantia 60. c
Cocalia carnem teſtæ habent incluſam 77. a
Cocalium quid 126
Coccum infectorium 105. d. coloris eius præſtantia 96. b
Cochlæa quid 158. a
de Cochlea ænigma 128. e. æquiuoca 155. d. ad alendas eas locus aptus 128. c. an oculis careunt 126. e & ſeq. an caput habeant 127. a. antipathia 128. apud antiquos in cibũ veniſſe 190. e de eis apologus caro qualis 129. b. cineris vis & vſus 131. d. e. coeunt 83. cornua quot 127. e. in cornibus earum arenulus quas dixerit Plinius ibid. a. cur cornua habeant 34. c. definitio 127. a. deſcriptio in genere 126. d. differentia à magnitudine 159. b. à colore ibid. à loco ibid. penes regiones ib. eis diffidentior qui dicatur 132. c. epitheta 128. e. earum eſus improbatus 129. c. fimi facultas 132. a. imbre maxime generantur 127. d. præ infidelitate domũ ſecum portant ibid. magnæ vbi 126. a. minutæ, quæ Plinio ibid. b. de eis moralia 128. b. c. multifariam eas coqui 129. c. nudæ vbi non ſint 12. b. a earum operculum quale 101. e. ortus earum an per coitum 127. c. partium interiorum enumeratio ib. c. prouerbia 132. b. quæ Maſſario & eorum genus 86. a. b. quæ meliores, 129. a. quæ ſyluas ament, 127. e. quæ ſtomacho aptæ 130. b quæ & vt lateant in terra & quando 126. 127. e. qui ab eis abſtineant. 129. c. quibus herbis inſectæ 128. a. b. rore victitant ib. a. earum ſaliuæ facultas, & vſus 131. b. Solidi ſunt nutrimenti 129. c. Synonyma 124. e. eas tarditate vincere qui dicantur 132 c. teſtæ earum cur vrantur ibi. teſtæ eiusq; nomina 127. b. cum teſtitudine confundit Albertus 125. c. d. variæ earum differentiæ ibid. ad veſcendum vt præparentur 129. c. vita earũ breuis 127. d. earum vita de quo dicatur 132. b. viuaria earũ apud veteres fuiſſe 128. b. qui primus ea inſtituerit ib. vnde dictæ 86. b. 125. b. vocales vbi 120. a. vſus in medicina 130. a vſus in variis 132. a. vt eas ſaginarent veteres 128. b. vt fugentur ibid. b. c. vt lacte paſcantur 129. d. vt pulte ib. vt moueantur 126 c. vt eis ſimiles Athenienſes dicti 127. e. vt lateant 83. b. c. vt à ſtrombis differãnt 86. b. vt conſeruentur 129. a
Cochleæ acerata quæ 126. c. d
Cochlearum Africanarum differentiæ ibid.
Cochleæ cauatica natura 126. d
Cochleæ cylindroidis hiſtoria, & icones 33. n. 21 22. alterius forma, & icon 181. n. 17. 18
Cochleæ depreſſæ deſcriptio, & icones 133. n. 14. 15
Cochleæ duplicis ad inſtar quaſi turbinis icon 133 nu. 10.
Cochleæ echinophoræ 126. b. eius deſcriptio & icon 133. n. 19.
Cochleæ Germanæ quæ 126. b. c.
Cochleæ læuis turbine obtuſo forma, & icon 135. d. & 133. n, 22.
Cochleæ linuſiæ vnde dictæ 126. b
Cochleæ lupinorum magnitudine 126. b
Cochlea margaritifera 90. e eius nomina 145. a
Cochleæ quæ erat in oleario vſu hiſtoria & icones 133. n. 12. 13.
Cochleæ rugoſæ, & vmbilicatæ hiſtoria, & icon ibid. 14. alterius ibid. nu. 16.
Cochleæ Seſeli quæ 126. d.
Cochleæ ſiculæ quales 126. b
Cochleæ ſolitanæ quæ, & vnde afferantur ibid. a
Cochlearum ſylueſtrium differentia 126. d
Cochlearum terreſtrium deſcriptiones, & icones 133. n. 1. 2. & n. 4.
Cochlea Tyria 98. d
Cochlearum vmbilicatarum hiſtoria, & icones
Cochlis quid 124. b. c
Cochlon pro Cochlea marina 86. d
Cochlion quid 124. b
ad Colicos affectus 43. b. 50. a. 140. d. 165. d
ad Colicos dolores 47. a. 131. b. c. 166. e. in iis cur cancri prohibeantur 59. c
Colora quid 41. a
Coloſſinus color qui 108. c
Colybdena quid 48. e. 185. d. mentula marina dicta ibid.
Colycia quæ Bellonio 185. d. eſſe Aporrhaides 118 e. muricum genus 135. b
Columbum piſcẽ non generare margaritas 146. d
ad Conceptionem 16. d. 50. b. eius principiũ 83. b. ad eam iuuandam. 112. d
Concha charta politur 85. a. à Conchylio ſeparata 74. g. cur Veneri dicata 84. b. cur lunata dicta Plinio ibid. b. ea digni qui dicantur ib. c. eam diuidere quid ibid. d. earum diuiſio ex Ariſt. 155. d. e. eas legere quid 84. c. omnes celerrimè creſcunt 104. e. ab oſtrea diſtinguitur 74. d. ponitur aliquando pro Cochlea 75. b. pro Cochlea marina 86. d. pro oſtrea 75. b. pro vaſe ib. c. pro chama 157. e. pro vna ſpecie 74. e. pro teſta 74. e. quæ Veneri dicata 140. e. quæ apud veteres fuerint in pretio 177. d. quid ſimpliciter Martiali 173. b. iis, referta loca longinqua à mari 82. b. eius ſignificata 74. c. ſenſus 142 c. ſilicum duritia teguntur 2. c. 87. d. vnde dictæ 75. d. vt eas capiant polypi 10. a. vt à chamis differant. 157. d. ibid. e.
Concha aduena concello, ſeu Bernardo heremita plena icon. 66. n. 25.
Concha Ægyptia Paralios dicta 177. e
Concha Anatifera hiſtoria 179. e. icones. 176. nu. 17.
Concha candida vnica faſcia caſtanei coloris icon 152. n. 10. 13.
Concha ceramis 156. d
Concha chœriacæ quæ. 153. e
Concha corallina hiſtoria 153. e. icones 152. n. 1. 2. 3. 4. 5.
Concharum craſſæ teſtæ icones 152. hiſtoria 156. d
Concha Cytheriaca quæ Martiali 140. b
Concha echinata hiſtoria. 144. c. icones 152. nu. 16. 17. 18. 19. 20.
Concha ericina 84. b
Concha erythræa quæ 182. 6
Concharum faſciatarum hiſtoria, & icones 15. b. & 154. n. 9. 20. 21. 22. 23. 24. &c.
Conchæ foſſiles quæ 155. d
Conchæ Galadis hiſtoria, & ico. 15. a. & 54. nu. 18.
Concha Herculea quæ 97. d
Concha D. Iacobi 167. b
Conchæ imbricatæ hiſtoria, & icon. 152. n. 1. minima ibid. nu. 4
Concha Indica quæ concha læuigata quæ 80. e
Concharum læuiũ hiſtoria 155. differentia 150. a.
Concharum longarum hiſtoria 144. a. & inde icones 152. n. 25. 26. 27. 28.
Concha longa Plinii vera forma 144. c. icon. 152 n. 23. 24.

Conchæ margaritiferæ cur non amplius retibus piſcentur, 145.a. deſcriptio, 140.d. differentiæ, & nomina, ibid. icones, 136. manus piſcantiũ mordent, 44.b. ſolertia, 145.a. Synonyma 140.b. vbi retibus capiantur, 144.d. vſus in cibis, & aliis 140.d
Conchæ perticæ maioris, & minoris forma, 183.c. icones 176.n.25.
Conchæ menſuræ genus 75.b
Conchæ nigræ hiſtoria 156.a
Conchæ pictorum hiſtoria, 144.d. icones 154.n.1.2
Conchæ rhomboidis hiſtoria, & icon, 153. non eſſe balanum, nec ſpondylum 153. icones 154.nu. 11.12.13.14.
Conchæ rugatæ hiſtoria, 155.a. icones 154.nu.7.8. 9.158.n.8.
Conchæ ſaxis adhærentes 179.e.
Conchæ ſquamoſæ deſcriptio, 144.a. & icon, 152.n.21.
Concharum ſtriatarum hiſtoria 151.e.
Conchæ niueæ icon, 152.n.12. longæ Rondeletii, & noſtræ icon ibid.n.5 6.7.
Conchæ ſtriatæ pectiniformis icon ibid. n.14.
Conchæ ſtriatæ quadruplici faſcia caſtanei coloris ibid.n.13.
Conchæ ſtriatæ rotundæ icon ibid.n.7.8
Concharum ſtriatarum Rondeletii icon, ibid. n. 5.6.7. aliarum trium, in quibus ſua conſpiciuntur animalia icones ibid.n. 5.
Conchæ tenuis teſtæ forma, 156.a. icon 152.nu.33.
Conchæ Venereæ Ariſtot. incognitæ, 76.d. & cur 183. deſcriptio, 115.b. 182.c. icones, 81.nu. 11.12. 13.14.15.16.17 18.19.20.21.22. &c. vniualues ſunt, 76.b. cur vniualuibus adiectæ, 180. d.e. vbi abundent, 183.c. vbi monetæ loco ibid. d. vſus ibid.
Conchis quid 75.c
Conchida lapidem quẽ Megarenſem vocent 81.
Conchites lapis vbi 83.d.e.
Conchyle quid 76.b.
Conchylegi 83.d.
Conchyleguli qui 119.a.
Conchylias lapis 83.d
Conchyliarius qui ibi.
Conchylia an videant, & audiant, 82.d. caro eorum cur ſenibus inutilis, 85.b. eorum à carnis bonitate laus, 73.a. cur creſcente Luna nõ augeantur opinio Cardani, 78.d. Pierii, 87.b. Baſilii, ibid. cur in montibus, & aliis locis à mari diſſitis reperiantur, 79.b. cur lubrica dicantur, 84.b. cur poma maris dicta, 73.b. ab iis denominata, 83.d. deſcriptio, & icon, 119.b. 117.n.20. hiſtoria in genere, 73. & inde. in iis luxus Romanorum, 73.b. motus, 82.e. mugitum ædentia vbi, 77.e. eorum nocumenta, 85. de iis prouerbia, 8 . c. ſubterraneæ vbi 81. c. teſtæ facultas, 19.b. teſtæ, vt comburantur 85.d.e. cineris vſus, ib. varia ſignificata, 115. b. vbi maxima, 79.e. vbi non ſint, ibid. viduarum cupediæ ſunt, 93.e. vſus ad agriculturam, 85.a. in variis, ibid. in medicina, ibi. vt condiantur, ibid. d. vt nutriantur, 79.a.
Conchylium cum purpura, & buccina confunditur, 96.c. ab iis differt, ibid. quid ſit, 97.b. 119.a. eius varia ſignificata, 75.d.e. pro colore ſumi, 18.c. eius ſuccus qualis, 119.a. eius ſucco lanæ infectæ vſus, & vires, 119.a. Synonyma, 74.c. vnde dictum, 76.a. vſus in medicina 119.b
Conchylii S. Iacobi 162.n.24.
Conchylium Indicum quid 101.d.
Conchyliata, & purpurea differunt, 105.b.
Conchyta quid, 83.d.119.a
cum Congro bella polypo, 11.b.c. cur locuſtæ eum vincant, 39.e eum cur metuat polypus ibi. d.
Conſilii ſymbolum Pagurus 65.a
Conſules Rom. purpurati ſacra faciebat 93.d.
Conſulatus Romanorum inſignia ibid.
Conuiciatores locuſtis marinis comparati 40.a.
Conyza odorem mollium extinguit, 3.c. quid præſtet in polypis 12.b.c
Corallum aceto diſſoluitur 147.c
Cor ſanguinis principium 83.c
Coruina ſiue Coruiola 182.d
Coruuli gregales ſunt 27.d
Coturnices aues ſpeculo capiuntur 19.d
Cotyledones quid in polypo 4.e
Crange Ariſt. quæ 49.a.51.b.c
Crangonis hiſtoria, 51.a. deſcriptio ex Rondeletio, 52.b. ex Bellonio, ibid.d. ex Zoographo, ibi. e. icon, 8. Synonyma, 52.a. vſus in cibis ibid. vt coquatur ibid.
Cretanotare quid 148.d.
Cribrum quid apud Ægyptios ſignificaret ſub ſepia pictum 22.b.
Croca quid 124.d.
Crocodilus cur mandibulam ſuperiorem moueat 55.e.
Crotalia quæ veteribus dicta 35.b.
Cruſtaceorum carnis bonitas, ibi. e. caro qualis, 77.a. rubra eſt, 34.d. in Conchis degentium hiſtoria, 70.a. & inde. Cruſtam mutant & quando, 35.b.c. cur oua ſub cauda ventri iuncta habeant, 35.e. & ſeq. cur teſtaceis ea præferat author, 33.a. cur capite ea carere dixerit Galenus, 34.b. cur oſſibus careant 34.a. cur cornua habeant, 33.a. cur chelas, ibid. cur paruum caput, paruumque os habeant, 34.d. cur in ſtagnis marinis gignãtur, 82.d.e. dentes in ore, & in ventriculo habent, 34.e. & quales, 34.a. eorum differentiæ, 33.a. ea dormire, 34. eorum genera, 33.a. hiſtoria, ibid. vſque, 36. lapides ſub cruſta habent, 34.d. mas à fœmina, vt differat, 35.c. mores, & ingenium, ibid.b. non reſpirant, 35.b. eorum oculi vbi, & quales, 34.a.b. oua qualia, 35.e. eorum oua cur imperfecta dixerit Ariſtoteles, ibid. eorum partus qualis, ibid.d. quæ ſint Plinio, 33.b. quæ loca ament, 35.a. quale caput habeant 34.c. qualia animalia, 1.b. quando pinguiora & meliora, 35.d.e. quas partes cum reliquis exanguibus communes habeant, 34.b. quib. vitanda, 36.a. quo aſtu ea venetur polypus, 10.d quot pedes habeant, & cur, 34.c. ſexu diſtingui, 35.d. ſexus præcipuum ſignum caudæ latitudo, ibid. a. ſonum, aut vocem nullã edunt, 35.a. Synonyma, 33.b. valent guſtu, & odoratu, 34.e. eorum victus, 35.a.b. viſus eorum hebes, & cure, 34.e. vſus in cibis, 35.d.e. in medicina, 36.a. vt coeant, & quando, 35.d. e. vt teſtaceis, & mollibus ſimilia, 34.a. vt coquenda, 35.e. & 36.a. vt natent, & quæ eorum, 35.a. vt pugnent & cum quib, 35.b. vulua qualis ibid.c.
Cuaraſſa gammari genus in India in terra latitans 47.d.
Cucumeris marini hiſtoria, 192.b. icon 186.n.39
Culices quæ appetant 82.d.
Culus aſini quid 191.a.
Cunnus marinus 188.a
ad Cutim tingendam 47.b
Cutiones, quæ animalia 4.b
Cylindri qui, 142.a. ab Elencho differre, ibid. e. qui lapilli ibid.
Cymbala cur Conchæ dicta 75.e

D.

DActylus quid, 175.e. quid Venetis 147.d.
Dactylus ſiue vnguis Bellonii 121.b
Dalechampii error 8.e.17.d.77.a
Danielis Barbari laus 190.e
Delphini corio tantum teguntur, 2.c.86.d. duo habent foramina, & cur, 5.e. in portum ſe conicientes tempeſtatem ſignificat 27.c.
ad Dentes dealbandos, 24.a.47.e.166.e. ad eorũ dolorem, 23.c.60.a. ad eos exeſos, 132. ad eorum vitia, 172.e.183.b. ſubterranei, & eorum generatio 8.d.
Dentale quid, & eius natura, 97.d e. quinque differentiæ depictæ 89.n.7.
Dentalium, 97.e. quid cordo 231.
Dentex cum polypo pugnat, 11.b. gregalis eſt 27.d.
Dentifricium ex murice 116.e.
ad Dentitionem 60.a.69.b.132.e.
ad Deſtillationes 165.c
Diabolus polypo ſimilis, 12.a. ſepiæ, vt ſimilis 21.
Diacarnii deſcriptio 09.b
Dialecticam diſcentes cancris ſimiles vorantibus 58.a.
ad Diarrhoeam 150.
Didonis habitus 92.c.
Digitos non eſſe Conchas longas 153.b.
Diogenes Cynicus polypum crudum vorauit 19.
Dionyſius purpuratus 92.d.
Dioſcorides correctus 32.b.114.d. explicatus 98.d
Diuites polypis comparati 12.a
ad Dolores mitigandos, 112.d. aurium 98.b. capitis, ibid. 98.e. & ſeq. colicum 97.e. & ſeq. dentium, ibid ſtomachi ibid.
Doloſi homines per cancros deſignati, 58.b. vt vindicentur 59.b
Domus cara, domus optima, prouerb. 132.c
Domiporta 125.c.d
Donacæ quæ oncha 144.b
Donax quid 175.a. & inde.
contra Dorycnium 32.a.40.d.62.b.112.d.114.e. 139.190.d.
Dromo cancri genus 95.e
ad Dyſuriam 23.e.139.d
ad Dyſenteriam 40.d.43.b.166.d

E.

ECcœole. 142.a
Echinades Inſulæ 138.c
Echineides vis ad partum retinendum 140.a
de Echinometra Ariſt. & Plinius diſcrepant, 134.c. eius deſcriptio ex Bellonio, 137.d. icon. 136.n.11.12.13. ab Echino differt eius differentia 137.a
Echinometræ ametheſtini coloris icon 136.n.14. 15.16.
Echinometræ maximæ pelagicæ icon ibid. n.17.
Echinometræ Rondelet. forma, & icon ibid.o.
Echinopos herba 138.
Echinorum aculeorum vſus, ibid. æquiuoca, 135.d. An turbinatis an vero cruſtatis annumerandi, 86.a. in arboribus quid, 135.a. iis aſperior qui dicatur, 139.b. carne carent, 77.a. 137.b. caro eorum quæ, 139.d. cruſtis, & ſpinis teguntur, 86.d. cur cirros habeant, 164.a. eorum deſcriptiones ex Rondeletio, & Bellonio 137.d. ab iis denominata, 138.b.c. edules, & nõ edules, qui 137.b. epitheta, 139.d. eſus eorum quibus conueniat, 139.b. ex iis garum. 46.c. Hieroglyphica, 139. integri, item in partes diſſecti icon, 136.n.1.2. &c. integrum qui deuorarit, 139. eos inter teſtacea enumerat Ariſtoteles, 86.a.b. inter cruſtacea à Plinio recenſentur, ibid.d. eos læuigare quid, 139.b. magni vbi, 136.d. eorum natura, 83.b. nunquam ouis carent, ibid.a. olfactu carent, 82.e. ortus, 157.b. ab iis præſagia, 138.d. oua eorum quando habeant nutrimentum exiguum, 139.d. ouorius, qui & cur ſic dictus, 137.d. partes eorum diſſectæ vniuntur, ibid. eos piſcandi ratio, ibi. de iis prouerbia, 139.a. quando meliores, 137.e. qui meliores in cibo, 139.e. quomodo inuicem differant, 137. ſpinis teguntur, 2.d. teſtarum cineris vis, & vſus 139.c. vſus eorum in cibis ibid.d. in medicina, ibid.c. vt ingrediantur, 138.b. vt contra tempeſtatis vim ſe muniant 138.& ſeq.
Echini vel potius Echinometræ ſuperficies ex Zoographo 136.n.11.12.13.
Echinus diuerſi color ibid.
Echini lapides ſpoliati à ſpinis icon ibid. n.4.
Echini ferruginei icon ibid.n.15.
Echinorum maris rubri icones ibid.n.22.
Echinorum omnium minimorum icon ib. n.23.
Echini oblongi aperti icon ibid. nu.16.
Echini quinti deſcriptio, 137.e. icon 136.n.13.
Echini Spatagi authoris icon ibid. n.8.
Echini Spatagi, & Briſſi forma, & icon, ib.n.7.8
Echini ſpinis ſpoliati, item alterius cum adiuncta ſpina icon ibid.n.6.
Echinus ciuitas quæ 131.e.
Echinus planta quæ ibid.a.
Echinus vas quale ibid.
Echiniſcus quid 138.b.
Echinites lapides ibid.c.d.
Eledona, 5.e. quæ, 17.a. an cum aſpiratione ſcribi debeat, ibid. Etymum ibid. eius deſcriptio, ib. d.e. Etymum ſecundum aliquos 8.a
Elegini gregales ſunt 27.d.
Elenchus quid, 142.d. quæ margarita, ibidem. cur margaritæ, ita vocentur. ibi. & quæ 148.
Elephanti cutis cur cancellata dicta 71.a
Elephanti hiſtoria, 42.b. locuſtæ ſimilis eſt, 37.a. b. cum Leone idem eſt 43.e
Elephantes Plinii Aſtaci genus 41.a.
ad Elephantiaſim, 140.c. cur Alexandriæ frequens 129.c.
Embamma quid 116.
ad empyema 47.a.
ad Enterocelen 30.e.& ſeq.
Enthalium 97.c.
Ephaptis veſtis 95.b.
ad Epilepſiam 47.a.
Epipetri generatio, 189.e. forma, & icon, 180.nu. 33.34.
Equi ſaliuæ vis, 47.d. ad eius capitis dolorẽ 69.d purpura decorati, qui 95.e.
Equuleus Cochleatus 157.d.
ad Equorum oculos lunaticos 47.b.
Erinos herba 130.e.
Erucarum cum cancris diſſidium 57.a.b.
Euripides cur à multis taxatus 91.e.
Exercitus inſtaurati Hieroglyphicum 139.b.e

Faba

F.

FAba marina quid 182.d
Faba κόγχ@ dicta 75.c
ad Faciem dealbandam, 23.e.115.a.155.b. ad eius maculas, 116.e.131.c. eius rubor purpura dictus 99.e
Farcimen teuthis dictum 28.b
Fauare, & fauiſicare quid 103.a
Fauaginis deſcriptio 103.e. icon. 89.n.16.
ad Faucium aſperitatem 130.e
ad Febres 69.d. tertianas 16.c
Felis marina 25.b
Felis marina Hiſpanica quid Belgis 18.d
Ferrugo Ibera 106.c
Feſtina lente, prouerbium vnde ortum 98.b
Fibri pedes quales 65.c
ad Ficos ani 132.b
ne Ficus fructum perdat 69.e
ad Fiſtulas 131.b
Fiſtula ſacra quid 175.a
Flos Indicus purpura tingens 106.b
ad Fluxus alui, 183.b. muliebres, 69.b. albos 47.a ſanguinis, 60.a. & menſtruorum 150.d. ventris 24.b
Fœneratores polypis ſimiles 12.b.c
ad Fœtus mortuos eiiciendos 69.b
Formæ multiplices in humore genitæ, 82.c. earum dator quis 81.a
Formicæ equites cur ſic dictæ 65.d e
Formicæ, vt abigantur 132.a
Forum muricibus ſternendum cur Cato dixerit 115.b
Fructum vt plantæ conſeruent 60.c
Fucus quid, 110.b. pro flore purpuræ accipitur 99.c
Fucus Tengrius 102.b
Fullo inſecti genus Gazæ 36.c
Fuluus color, qui 18.b
Fungorum mira procreatio, 146.c. vt multi naſcantur, 104.c. vt ſubito, 103.b. marini Zoophyti icon 186.n.20
Furca quid Apuleo in cruſtaceis 34.d
Furuus color qui 18.b

G.

GAideropodæ hiſtoria, 186.b. & icon, 162.n.6
Galadæ quæ Ariſt. 158.d
Galenus correctus, 34.c.50.c. eius error, 35.a.55. c. inconſtantia 75.b. eius locus quidam explicatus 72.e
Hullonij gulæ in ſquillis 50.c.d
Gallus marinus, 28.e. cur ita vocetur cancer Heracleoticus 64.b
Gambarellus Italorum 48.a
Gambarella 44.c.48.a
Gammari in cauda pinnas habent. 35.a. collum eorum quale, 41.b.c. color qualis, ib. a. cornua qualia, ib ſorcipes quales ibid. pedes quales, & quot, ib. quid Gazæ ib. b. quot dentes habeant, ib. vt à locuſta differat ibid.
Gammari terreſtris hiſtoria 53.e
Gangrenam non eſſe cancrum 54.e
Garum ex gammaris 46.b
Gaza notatus 5.a.1 a.2.0.b 49.b.48.b. eius verſio correcta 65.c. eius error, 75.a.88.b.189.d. inconſtantia 189.b
Gillij lapſus 5.a
Gilus color 2.b
ad Gingiuarium vitia 172.e.& ſeq.
Gladiolus Loliginis, vt à Sepio differat, 19.b. quid in Loligine 2.b
Glandes olfactu carent 81.e
Glans quid iuriſconſultis 174.c
Glans vnguentaria ibid.
Gloſſopetrarum copia vbi 81.e
Glans, ſiue Balanus Bellonij 155.
Gnidius nodus quid Auſonio 18.a
Gobiones gregales ſunt 27.d
Goſſipium 150.a
Gopos quid Græcis recentioribus 17
Graculi gregales ſunt 27.d
Grana quid Italis 106.b
Granata vrbs cur ſic dicta ibid.a
Grando vt in porcis concreſcat 174.a
Granum rubri maris quid 142.b
ad Grauedinem narium 166.d
Greſſus muricati qui 116.b
Grex purpureus quid Martiali 109.c.d
Grumus quid 127.e
de Gula multati Hieroglyphicum 110.c
Guloſos, non eſſe amicos 160.e

H.

ad HÆmorrhagiam 131.a.b
Hæreticorum eloquentium purpura, & byſſus ſignant, 110. Sepiis vt ſimiles 21.c
Haleſurion quid 191.b
Halidona 17.b
Halipneumon quid Plinio 188.a
Hamiota 83.d
de Hammonis templi loco primo conſideratio 82.a.b
Hayi piſces natantibus infeſti 144.
ad Hecticam febrem, 46.e.50.b.53.e.68.c.69 e. & ſeq.
Hedyporphyra 98.e
Heledone 5 b
ad Hemicraniam 112 d
ad Hepaticos 24.b
ad Hepatis inflammationem 130 c
in Hepati piſcis capite lapides 163.e
Herba ex quibus purpura fit 105.d
Hercules cur cancrum occidiſſe dicatur, 59.a. qui purpuræ inuentor 107.a
Hermolai error 71.d
Heſychius correctus, 55.b.95.e. eius lapſus 101.d
Hiatula quæ, 157.d. quid Gazæ 156.d
Hippocampus marinus, 65.e. eius venenum 23.c
Hippocarcini hiſpidi deſcriptio, 62.e. & ſeq. icon 61
Hippopotami corio & cute teguntur 2.c.86.d.
Hirundo pelagia gregalis eſt 27.d e
Hirundo piſcis volat, 26.c. qualis 5 c
Hœdus, qui apud veteres fuerit in pretio 159.d
Holoporphyrus intus, extra leucoparyphus, qui dicatur 111.e
Holothurij Etymum 189.b. vnde dictum 191.a genus, differentia, deſcriptio 189.c. icones, 186. nu.21.22. natura, 189.e. Synonyma, ibid.b. à Tethys differre, ibid. vt ab iis differant, ibid.c
Hori lectio animaduerſa 12.d
Humani generis Hieroglyphicum 84.d
Humor mucoſus natura ſeminis 103.b
Hyacinthinus color 107.d
ad Hydropem 16.c.69.a.131.b.171.e.& ſeq.
Hyſge quid 107.b
Hyſginum quid 110.a.106.a. quæ herba, 107.c
Hyſplax 71.a

I.

IAnum cur bicipitem veteres finxerint 68 a b
Ignauia, vt cuidam per Loliginem exprobrata 27.b
In igne cur non generetur animal 82.d
ad Icterum 47.a
ad Ileum 40 c.d
Imbrices quid 151.c
Imbricatum ibid.
Imperantis ſuæ nationi typus 12.d.e
Impoſtores, doloſi, & perfidi per cancrum ſignificati 58.b
Inconſtantiæ Hieroglyphicum 58 e
In India omnia quam apud nos maiora 151.d
Indicum quid à purpuriſſo differat 110 a
Indiſcretum quid Plinio 17.a
Infelices quos merito dixerit eſſe Aeſopus 60.e
ad Inflammationem linguæ, & gutturis, 47.b. & ſeq.
Inſectorum ſenſus, 82 c. vt incrementa ſumant 83.e
Inſidiator naturam polypi imitatur 11.a
Inſomniorum interpres cur a polypis abſtinere iubeatur 12.a
Intempeſtiue factum vituperabile 132.d
Inuidi locuſtis marinis ſimiles. 40.a
Ionia, quæ 112 e.114.c.& d
Iouij error 190
ad Iſchiam 130.d.190
Iudæorum toga regia 91.d
Iuditiorum ſeueritatis Hieroglyphicum 139.b
Iulidis venenum 50.a
Iulis oppidum 90.c
Iumenta Luna decreſcente imbecilliora 78.d
Iuncus quid apud Ægyptios ſignificaret, 22.a.b quot eius ſpecies apud Theophraſtum.

L.

AD Labiorum vlcera 165.d
Labrax cũ ſquillis pugnat, 49.a. vt à ſquillis occidatur, 53 c. eius oculi margaritæ dicti 150.a
Lacedæmonij, quando purpura induerẽtur. 152.c
Lacerna, quæ veſtis, 94.a. Tyria, 103.a
Lacertã, 124.e. Cochleas odit, 128.a.b
Lacerti gregales ſunt 27.d
ad Lachrymas 132.a. earum ſymbolum 147.a
Lacinia quid in oſtrea 163.e.& ſeq.
in Lacu, quæ non naſcantur 94.e
Lacus terræ motu apparentes 82.b.c
Lagois peregrina 29.b
Lambini error 100.c
Lana non eſt in purpura, ibid. e. prius purpura tincta 104.e
Lana pinnula quid Siculis 177.d
Lana Tyria 103.a
Lapis Conchis refertus apud Megarenſes, 81.d cur in mari rotundus fiat 78.e
Lapidem omnem mouere qui dicantur, & vnde 59.d
Lapides piſcibus prægnantes vbi, & eorum generatio 81.b
Lapillus Erithreus quid, 142.a. quid generali nomine ſignificet ibid.
Lari aues, vt Cochleas rumpant 128.c
Laſciui, & petulantis ab ineunte ætate Hieroglyphicum 178.d
Lecti ſtragulis purpureis ornati 96.c
ad Lentigines 131.b.c
Leo Aſtaco confunditur, 43.d. Aſtaci genus quale, 41.a. eius deſcriptio, 43.a.b.c. Etymum, ibid.d Locuſtæ ſimilis, 37.a.b. marini, & terreſtris antipathia, 44.c. Synonyma, 43 d. eius varia ſignificata 42.c. vnde dicatur 43.c. vſus in cibo, & aliis, 44.d. vt ab Aſtaco differat 43.d
Leonis authoris deſcriptio, 44.a. icon 38.
Leo Plinii, qui Iouio 37.b
Leonem, & Elephantum Plinius ſeparat 43.e
Leonem Plin. & Elephant. idem eſſe, 43.e. & ſeq.
Leonis Rondeletii icon 38.
Leo fontis cuſtos qui 43.e
Leo ſerpens qualis ibid.c
de Lepade prouerbium, 180 e. vnde dicta, 179.a. vſus in cibis 180.d
Lepadis Bellonii icon 176.n.26
Lepas maris rubri 180.a.b
Lepas parua Diphili, ibid.b. Rondeletij, ibid. b
Lepaduſa inſula vnde dicta ibid.b
ad Lepras 116.d.131.e.140.b
Leporem cancris comparare quid, 59.c. eum capit cancer, prouerbium ibid.
Leporarium Q. Fuluii 128 d
Leporis marini æquiuoca, 28.e. eius admirabilis facultas, 164.b. an peculiariter lædat pulmones, 31. cineris vis, 30.a. cur maſſa informis dicatur, 29.d. eius deſcriptio, ibid. duplex eſt Alberto, 28.d. duo eius genera loco differentia. 29 c. b eius genera, & eorum forma, ib. a. eius hiſtoriam cur inter mollia ponat author 28.d. locus & victus 29.e. mollibus annumeratur, 1.e. & ſeq eius pictura quid ſignificet, 30.c de eo prouerbium, ib.c. Sexus diſtinctio, ib.b. Synonyma, 29.a. tres eius ſpecies ex Rondeletio depictæ 7. eius vſus in medicina, 30.d. eius veneno qui vſi, 30 b.c. venenũ, & eius curatio, ibid c. & inde. veneni temperamentum, 31.c. ad id remedium, 68.d. veneni ſumpti indicia, 31. ex eo ſymptomata, quæ ib. b. ad id remedia 31.c.69.a
Lepus marinus non venenatus 28.e
Leporis mar. veri icon, 7. aliæ ſpecies depictæ, ib. num. 18.19
Leucoparyphus extra, intus holoporphyrus qui dicatur 111.e
Liberis quid 74.b
ad Libidinem excitandam 17.a.b.23.d
Libri purpura ornati 96.d
Libum teuthis dictum 28.d
ad Lienteriam 150.e.& ſeq.
Ligombaudios quos Maſſilienſes vocent 41.d
Limax 124.e. an à Cochlea differat, 125.a. carnem habet teſtæ incluſam, 77.e. Etymum 96.e. lapidis eius vis, & vſus. 132.d.e. eius metamorphoſis, 128.a. eum metuunt ſimiæ, ibid. a. b. ortus, 82.c. ſale inſperſo liqueſcit 128.b c
Limaces agnici qui 92.e
Limacia 93.b c
Limbocarii qui 95.b
Limbus quid ibid.
Limnoſtrea cur dulciora aliis. 161.c. quæ ſint Rõdeletio ibid.b
Limus veſtis genus 95.b
Lingua ſerpentina, qui dentes dicti 81.e

Linum

Linum Orchemenium 107.a
Linum Xilinum 178.b
Luſtrea, quæ Spartiano 157.a
ad Lippitudinem 132.a
Liquari quæ dicantur 147.d
Literarum ſacrarum Hieroglyphycum, 21.e. & ſeq.
Lithoſpermi forma 150.b
Loca modo terræ, modo maria ſecundum philoſophum 79.d
Locuſta æquiuoca, 36.c. ætas, 37.d. antipathiam cum quib. exerceat, 39.e arma eius ad pugnā quæ, 36.b aſperitas corporis, & à quibus ea differat, 37.a. Aſtaco præſtat, 40.b. ab autore poſita deſcriptio, 37.e. & ſeq. icon 38. carnis qualitas, 40 b ex eius cauda eſitia, ib. conditura, ibid. a. eius cornua qualia, 37.b.c. & eorum Synonyma, ib. d. cruſta tegitur, 2.d. 86.d. cur caudam habeat, 37.b. cur cruſtam exuat, 35.b.c. cur gammaro præferat Ariſt. 36 b. ab ea denominata, 39 e dentes vbi, 37.c. deſcriptio ex Rondeletio, ib. d. eam dum decoquitur, ex aheno furatur polypus 13 de eius epitheta 40.b. etymum, 36.c. forcipes habere, ib. e. forma, ib. genera, 37.a.b. Hieroglyphica, 40.a. hoſtis eſt murena, 11.c. lapidea, quæ, 40.d. magna vbi, ibid. e. eius multis omnium partium ſapidiſſima, ib. a. mas, vt à fœmina differat, 39.b. moralia, 40.a. natura, mores, 39.c. nigricantes vbi, 38.d. in pretio habitas eſſe, 40.d. pugna cū polypo, 39 d. quæ eligenda 40.e. quæ loca amēt, & vt mutent 37.b.c quando cruſtam exuant 35.b.c. quomodo ab Aſtaco, & gammaro differant, 36 a. quibus victitent, 37.d. quib. conueniant, 40.c. Synonyma. 36.a. teſta, ſeu cruſta vis, 40.d. in ea tria eſſe commoda, & quæ, 36.c. quot menſibus lateant, 39.c. vbi abundent, 37.c. eas vincit polypus, & quomodo, 11.b. vſus in cibis 40.c. in medicina, ib. c. vt natent, 38.e. & ſeq. vt elixentur, 40.c. vt à cancro differat, 36.e. 7.e. vt coquantur, & quæ coctura melior, 40.a. vt pariant, 39.b.c. vt polypum odere, 11.b. vt capiantur, 37.e. vt pugnent, 39.c vt coeant, & quando 39.b.c
Locuſta Inſectum, 36.c meretrix ibid.
Loligìnis æquiuoca, 24.c ætas, 26.d.e. eius atramentum 25.a. caro qualis, 28.a.b. cocta cur ſub purpurea reddatur, 26.c. conſpecta cur tēpeſtatis dicatur prænuncia, 27.c.d. cur nigra Horatio dicta, ib. c. cur binas habeat promuſcides, 18.a. in deliciis habitam eſſe, & etiamnū haberi, 28.a ab ea denominata, 27.a. epitheta, 27.e. etymum, 25.e. eius gladii deſcriptio 25.d. icones, 7.nu. 18. ex ea iſcia, 28.a. magna, quæ, 24.d.e. mas, vt à fœmina differat, 26.e. mores, & ingenium 27.d. eius maiorem, & minorem Plinius comprahendit, 25.c.d. oua qualia, 27.d. pedes ei quot & quales, 18.b. pedum conſtitutio, & vſus, 25 d. præparatio, 28.c.d. promuſcides, & earum vſus, 25.d. ab ea, quæ præſagia ſumātur, 27.c.d quæ loca amet, & vbi abundet, 26.e quaparte pariat, 27.b. quo tēpore melior, 28.b Sapia aſtutior eſt, 27.e Squamis caret, 25.a. ab ea Symbola, 27.b. ſynonyma, 24 e. temperamentū, 28.a. eius ventrem quid vocet Ariſt. 25 a. victus, 26.a. volatus, ib. c. vſus in cibis, 28 a. vſus in medicina, & aliis, 28.d. vt coeat, 26 e. & ſeq. vt farciatur, 28 e. & ſeq. vt capiatur, 26 a.b. vt cōtra tempeſtates ſeſe muniat, 25. d. vt à ſapia differat ibid.
Loliginis maioris authoris icon, 7.n. 11. & 2. Saluiani ib.n.13
Loligines paruæ, & magnæ, vt coquantur, 28.a.b. quæ aquæ eis conueniant 25.d
Loliginis minoris Rondel. cum ſuo gladio icon, 7.n. 14. deſcriptio ex Bellonio, 26 c.d. ex Rrndel. ibid ſynonyma 24.e
Loliguncula quid 27.a
Loliȷ deſcriptio ex Bellon. & ex Rondel. 27.a.b.c eius duo ſunt genera, ibid gregales ſunt, 27.d
Lolige maior eſt 24.d. 25.e
Lolius rhetor qui 24.c
Lollia Paulina luxus in margaritis Locuſtis 156
Loricarum inuentio vnde 36 b
Luculli luxus 91.d
ad Lumbricos 50 c
Lumen purpureum dictum 96.e
Lunæ vis in conchyliis, 75.e vis eius in his inferioribus, 79 a. quid in teſtaceis, & aliis animalibus poſſit, 78.c. eius natura 164.e
Lupus marinus, qui dicatur Romæ, 64.a. Squillas deuorat, & ab eis ſuperatur, & quomodo, 49.a per ſquillam capitur, 50.c. vt eum occidat ſquilla gibba 53.c.d
Lucem vt noctu edere poſſimus 246
Luxus veterum in oſtreis 160.e
Lyra loco conchyleæ vbi 85.c
Lyra piſcis lepus marinus putatus 28.e

M.

MAcinetta cancri genus 60.e
ad Maculas corporis tollendas 23.d
de Maæ variæ opiniones, 62.e. vide Mata.
Magaleb. 110.a
Magiſtratus doloſi typus 58 d
Maiæ deſcriptio tum maris, tum fœminæ, 62.b.c etymum, ibid. d.e. interanea, quæ, 62.b. mares quando fœminæ ad cibum requirantur, 63.d.e. vbi abundent, & maiores ſint, ibid. vt coquantur, ibid. vt à paguro differat 62.b
Maiæ alterius deſcriptio, 63.b. icon. 61.nu. 5. alterius plurimis ſpinis horrentis deſcriptio, 63.b icon. 61.n 8.
Maia Rondel. quæ, 62.e. eius deſcriptio, 63.e. icon. 61.n. 12.
Maledici Hieroglyphicum 110.c
Mali granati Zoophyti forma, 190. & icon. 186. n. 28
Mali punicæ quatuor ſpecies, quæ 32.c.d
Mali inſani Zoophyti forma, 192. & icon. 186. n. 38
Malignitas per Loliginis ſuccum indicata 27.c
Malleoli gregales ſunt ibid. d
Manus marinæ forma, 292.b. & icon. 186. nu. 40.
ad Maraſmum 46.d
Marcelli error 101.b
Mare purpureum dictum, 108.d. & cur, 100.a. eius epitheta. 108. d. vbi nigrius 109. b. eius Hieroglyphicum ſunt Conchyliæ 79.d
Margaritam aceto diſſolui. 147.c. eius æquiuoca 141.e atræ vbi, 146.e. ab authore obſeruatarum forma, 142 b c. icon. 140.n. 27. ex iis antidota, 150.e calcinatio per acetum improbata, 150 d. ex iis calx, vt fiat, 150.a. ex carne generari, 146.d. earū color, 142.c. color cur mutetur, ib. d. colore variant, 148.c. cur elenchi dicantur, 142 d. cur vileſcant, 149 e. & ſeq. cur tribacca dicta, 157 e. iis cur ſe pauperes mulieres ornēt, 151.a. ab iis denominata, 147.e. earū dos in fulgore, 142.e. electio, 148.d. epigrammata, 147.e. & ſeq figura, 142 d. genus differentia, deſcriptio, ib. d. hieroglyphica, 139.c. 147.a immaturis qui vtantur, 150.c. nitor naturalis earum non reſtituitur, 149.a vt reſtituatur, ib. d. de iis leges, 147.d. in iis luxus, 151.a. magnæ vbi, 142. a. nō eſſe partus oſtreorum, 146.d. ex oculis piſcium quales, 150.a. ex iis oleum, vt fiat, ib. a. ouorū magnitudine vbi, 142. c. pilus, vt ex iis auferatur, 149.e. eas piſcantes, vt cōtra piſces ſe defendant, 144.b. piſcandi ratio, 144 b 145.a. pondus earum non reſtituitur, 149. d. pretium, 74.a. 148.d. 149.c. de iis prouerbia, 148. c. quæ Conchæ parte gignantur, 145.c eas, quæ Concha proferant, 142.b. quæ eligendæ, 150.c. quādo plures generentur, 145.c. d. quomodo primum Romæ ex vſu eſſe cœpere, 150. e. in quibus Conchis generentur, 145. c. quid ſit, 142.b. ex rore, & fulgure non naſci, 146.c in ſomnis viſæ, quid portendant, 147. a. ſynonyma, 142. a. earum temperamentum. 150.c.d. ex teſtis oriri, 146.d. vnde generentur 145.c. vnde dicta, 17.b. vbi naſcantur, 84 b. vbi inueniantur, 142.e vſus earum in medicina, 150.b. vt ex teſtis Conchæ eorum fiant, 149. d. vt perforentur, 150.c. vt diſſoluantur, 147.c. vt adulterentur 149.a.b
Margaritæ arbores, quæ, 142.c. herba quæ ibid.
Margarita Inſula ibid.
Margaritarius 147.e
Margaritiferarum Concharum ortus, & generatio, 145.b. vide Concha margaritifera.
Margaritum 142 b
S. Maria Margaritæ ſimilis 147.c
Maſſacara 51.b
Maſſariȷ error 103 d
Maſtruca veſtis, quæ 92.a
Matriculi, 186.d quod Ennio 182 d
Melanurus piſcis cur cum ſapia confundatur 22.a
Melicembates 159
Mellis vis contra putredinem 105.b
Melonis pagina quid Auſonio 18.a
Memphidis cur Homerus non meminit 80.d
Mendacii Hieroglyphicum Sapia 22.a
ad Menſes ciendos 16.d. 23.c.d. & ſeq.
Mens ſancta per purpuram indicata, 110.a. attonita conſternatio per polypum notata 12.e
Mentula marinæ hiſtoria, 191.a. cur ſic dicta, ib a eius deſcriptio, ibid. c. genus, differentia, forma, ibid. d. & inde, ibid. b. icones, 186. num. 31. 32 33. 34
Menynx inſula, quæ & vbi 102.a
Meretrices polypis ſimiles, 12.a. purpuram vſurparunt, 95.c. Sapiæ, vt ſimiles 21.e
ad Merulas capiendas 50.c
Meſſacara 51.b
Miluus piſcis volat 26.c
Mituli byſſum gignunt, & vt à byſſo pinnæ differat, 150.b. ad canis rabidi morſus non valere, 172.d. deteriores vbi naſcantur, ibi a. c. eorum generatio 62 d. 102.b.c. iuris eorū vires, 172.d magnitudo 172.d qui Plinio, 170. b. 173. b. ex putredine oriri 103.d quando in cibis dentur, 172. d. quando oua habeant, ib. qui præferantur, 158.b. ſalem, & virus reſipiunt 172.d. cum tellenis confunduntur, 173. b. vbi meliores, & vbi peiores, 172.c. vbi generentur, ibid a. eorum vſus ad oleum excipiendum, 173 b. vſus in medicina, ibid. d. in cibis, ibid. c. vt ab aliis oſtracodermis differant 172.e
Mituli fluuiatilis deſcriptio ibid. b
Mituli marini deſcriptio ibid.
Mitulorū Matthioli, & authoris icon 171 n. 3. 4
Mituli Rondeletii icon, ibid. n 2
Mituli ſcyllodes vnde dicti 170.e
Mituli ſoliati, qui Gaza ibid.
Molecca, qui cancer Venetis, 60 d. vnde dicta, 60 e. & ſeq.
Mœnam, vt pinna capiat 178.a
Mollium alueus, vbi 2 c. eorum capillamēta, & vſus, ibid caput vbi habeant, 2. c. caro eorum qualis, 3 c. 15. b. de eorum coitu, partu & generatione 3. a. cur fiſtulam habeant, 2. b. cur pinnam, ibid c. cur gulam, & obomaſum, 3. b. cur parum viuant, 3. e. cur non ſint in Ponto, ib. a. cur ſic dicta, 27. c. & ſeq. ab eis cur exordiatur author, 1. a. cur in ſalſis aquis gignantur, 3 d. cur in ſtagnis marinis, 82. d. cur paruæ ſint, 3. e. cur frigoris impatientia, ib. cur diu coeunt & quomodo, 3. a. cur atramentum effundant ib cutis eorū an cutis dicenda, 2. c. dentes quid vocet Ariſt ib c. eorum deſcriptio, & partium anatome, ib. b. vt cum turbinatis conueniant, 2. a excrementa eorum cur meatu ori vicino emittantur, ib. oua eorum num edantur, 3. c. mares eorum, vt à fœminis differant, ibid. c. natura, & mores, ib. os eorum, & roſtrum, 2. c oſſibus, & viſceribus carent, ib. b. oua eorum vt augeantur, 3. b. partes eorū exteriores quales, 2. b. interna, ib c. & ſeq. pedes cur in parte priori 2. d. eorundem conſtitutionis ratio, ibid. quæ mollia quibuſdam dicantur, 1. b qualia animalia, 1. b quando meliora, 3. c. quid ſint, 1. a. quot pedes habeant & quales, 2. a. b. quot eorū genera Ariſt. 2. a. de eorum ſenſu, 3. c. 82. c. ſexus 3. c ſomniant, 3 b. ſynonyma eorum, & etymum, 1. a. victus, 3. d vſus in cibis ib. c
Moneta loco Conchæ, quæ & vbi 183.c
Monſtroſi piſcis cuiuſdam forma 5.d
Moram & cunctationem ſignificat cancer 58.a
ad Morbos muliebres, 17.a. 23. c.d. 102. b.c. 131. d. e 172. e & ſeq.
ad Morbum regium 139.b.c
Moroſi hominis Hieroglyphicum 99.
Mortem qualem purpuream dixit Homerus, 105.c c. purpuream obire quos Homerus dixit, 108.c d. ea ſublati qui dicebantur 110. c. pur-
Mortui vnico ictu Hieroglyphicum, 95 d pura induti 17.e
Moſchus vt vocetur Germanis ibid.
Moſchites vnde dicta ibid.
Moſchyta polypi genus
ad Mugiles capiendos, 50. b. c. genus quoddam eorum ex putredine, 83. c. eos venatus ſapia, 19. e. quomodo 21 d
Mulierum munus quid, 84. c. ad earum morbos, 16. d
Mullus cur ſacer habitus, 30. c. cur in Dianæ ſacris artemiſiis geſtaretur, ib. gregalis eſt, 27. d. ex iecinoribus eorum garum 46. b. lepores marinos venatur, 30. c. qui apud veteres fuerit in pretio 159. d
Multipes quid Alberto 4. e
Murænam cur metuat polypus. 39. d. e. molli cute tegitur, 2 c. 86. d. e. quæ apud veteres fuerit in pretio, 159 c. quæ loca amet, 48. quos polypos ſectetur, 17. a. pugnat polypo, 11. 6. in terram exeunt 8. b
Mulieris marito ſuo contentæ ſymbolum 130. a
Muricis æquiuoca. 115. c. cineris vis, & vſus, 116. c. cineris vis cauſtica, ib. d. inter Conchas numerari, 115. e. Etymū, ib. b. denominata, 116. a. b. epitheta, ibid. a. intortus, qui dicatur, ibid. nomen generale eſt ib. ab oſtrino colore differt, 99 b. c. quid veterib. 97. a. quid proprie, 115. b. ſacer cur dicatur iuriſperitis, ib. d. vnde dictus, 113. d. vſus in cibis 116. b
Muricum bellicorum tria genera 115. a
Muricis coracordis deſcriptio, & icon 117. n. 16
Murices ferrei qui 115. e
Muricis lactei deſcriptio, 115. a. icones, ibidem 117. n. 13. 14. 15
Murices marmorei cur ſic dicti, 116. b. deſcriptio, hiſtoria, & icon 117. n. 1. 2. 3. 4
Muricis Mutiani deſcriptio 182. c
Muricis purpurei orthocentri deſcriptio, & icon 117. n. 15
Muricis triangularis deſcriptio, 116. d. icon 117. n. 10
Muricis ſpecies appendicibus aſperis, collo rubro cinereo, & albo prone, & ſupine picta 117. n. 8. 9
Murex Tyrius 102. b
Murilegull qui 83. d
Muricatim quid 116. b
Muricatum cacumen quid 115. e
Mus marinus, 170. b. in terram exit 8. c
Muſcardinus 87. e
Muſcarolus ibid.
Muſculi varia ſignificata, 169. c. vſus eorum in cibis, 170. d. vſus in medicina, ibid. a. vt coquantur, ibid. e. vt differant ibi. b
Muſculi Rondelet. deſcriptio, 170. b. & icon, 171. n. 1
Muſculi ſtriati hiſtoria 158. e
Muſculi Zoographi forma, 170. c. & icon, 171. n. 2
Muſculus Balenæ quid 170. d
Muſcus quid Maſſilienſibus 17. c
Muſica harmonia capiuntur paguri 64. c
Mutis quid, 18. e. non eſſe hepar, 45. c. quid in mollibus, & eius vſus 2. e
Myace, quæ Oribaſio 170. b. quando optimæ 172. b.
Myiæ, quæ Plinio 170. a
Myiſca, quæ eidem ibid.
Myites lapis ibid. d
Myrrhina vaſa vnde dicta, 91. a. an eadem cum Calainis 108. b
Myſticetus 169. c

N.

NAcaro Cardani, quæ Concha 145. c. d
Nacra Bellonii, quæ Concha ibid.
Narica 123. b
Natex, ibid. vt capiant 82. e
Natura cuique dux ad viuendum 55. a
Naues Liburnicæ 90. a
Nauis Concha dicta 75. b
Nauigationis tutæ Hieroglyphicum 139. c
Nauigia vnde inuenta 90. e
Nauplius Plinii 87. c. 88. a. b
Nauplius polypo ſimilis 18. e
Nauplius Mutiani 54. e
Nauta 5 e. 87. c
Nautilus, ſeu nauticus, 5. b. æquiuoce, 54. b. circorum vſus, ibid. Concha eius qualis, 55. b. ab eo cur inter teſtacea author exordiatur, 54. a eius deſcriptio, ib. d. 55. d. de eo Epigrammata, 90. b. genus, differentia, 53. d. eius ſecunda ſpecus, quæ authori, 54. e. polypo ſimilis, 55. b quot eius genera 54 ſponte naſci, 90 a. Synonyma 54. c. eius teſtæ interioris icon 89 vbi venari non licere, 90. a. vnde dictus, 88. a vt tempeſtatem vitet, 90 c. vt cum cruſtatis & mollibus conueniat, 87. b. vt nauiget, 90. a
Nautili primi generis Ariſt. ſecundum Bellon. & authorem icon 89
Nautili alterius hiſtoria, 90. d. 91. a. icon. 89.
Nautili ab Indis variis imaginibus extimo corticis inſculptis exornati icon ib.
Nautilus murrhinus 90. e. & ſeq.
Nautilus fabula genus 87. c
Nepa quid 55 a. 59. d. eam imitari, qui dicatur ibid.
ad Nephriticos dolores 16. c
Nerita an turbinatorum generis, 123. a. eius forma, & deſcriptio, ibid. b. hiſtoria, ibid. b. & inde. earum nauigatio, ibid. ſenſus, ibid. d. vbi generantur ibid.
Nerita Æliani quæ, eiuſq; hiſtoria, ibid. d. icon 122
Nerita Bellonii hiſtoria, 124. b. & icon 122
Nerita Rondel. item authoris icon ibid.
Neronis piſcatio 93. a
ad Nerui diſſectionem, 60. b. 102. e. 112. e. ad eorum vulnera 131. a
Nigrum pro violaceo 99. e
Niphi nugæ, 75. c. error 189. b. 189. d
Nodus Gnidius quid Auſonio 18. a
Nubes 179. c
Nympha Speuſippi quæ 54. e

O.

OBſtinati Polypis ſimiles 12. b
Octopodi quid Græcis recentioribus 4. e
Octopoda pro polypo ibid.
ad Oculos caligantes, 130. c. 170. a. ad eorum dolorem, 114. e. ad maculas, 131. c. 132. b. 18.. c. ad varia vitia 23. c. d. e
Oeconomia typus polypus 12. d
Oleas, vt ament polypi 6. d. e
Olei vis contra putredinem 105. b
Onycha, quæ Concha 153. b
Onyx an purpuræ tegumentum, 119. e. quid, 99. a. 101. d. 119. a. & ibid. c.
Onyx gemma vnde dicta 101. e
Onychinus color ib. d. e
Onychites ib. e
Opiſtolia quid Thebanis 18. c
Oppiani lapſus 70. c
Orbis echinati icon 136. n. 12
in Orci cancros adhærere, qui dicantur 71. a
Os iugale cur cancer dicatur 55. a
ad Oris tetros odores 115. a
Oſſa lapidea 81. d. in terra etiam generari ibid.
Oſmyliæ deſcriptio 17. e
Oſmylus, 5. b. an idem cum ozena, 16 e. eius bonus odor, 17. b. cum Eledone confunditur ib. a. eius deſcriptio ib. d. e
Oſſole 5. e. quod Gaza ibid. c
Oſtacus 41. b
Oſtracinda ludus 83. e
Oſtracides gemma 84. a
Oſtracium 119. a
de Oſtraciſmo metaphora, 84 d. & ſeq. de quibus dicatur, 85. d. vt ferretur ibid. e
Oſtrea. & oſtreum quid differant, 74. d. aluum mouent, 165. a. antipathia, 165. d. aqua dulci gaudent, 161. b. carnem eorum, vt cancer depaſcatur, 58. b. in cano naſcuntur, 164 b. colore variant, 162. e. cruda quoque eduntur, 165. b. cur dura teſta teguntur, 164. a. cur lunæ ratione grandeſcant, ibid. d. e. cur roſcida dicta, ibid. a. cur in lacum lucrinum transferentur 160. e. cur apud lautos in pretio 164. e cur humanum genus eis ſimile eſſe dixit, 84. d. differentia, 161. e ex eis garum, 46. b. eorum generatio, 164. c. de eis gryphus, 164. d. lac eorum quid, ib. meliorum nota, 163. c. eorum in morē adhærere quid, 54. e. optima vbi 161. a. b. quæ Ariſtot. 74. c. quæ Spartiano, 157. a quæ proprie ita dicantur 76. e. quæ celebrata, 16.. e. & ſeq. qualem ſuccum generēt, 164. d e. quanti ea fecerint veteres, 160. e. 161. a. b quos ſenſus habeant, & quos nō. 164. a. ſexu carent, ibid. c. ſilicum duritia teguntur, 2. d. 86. d. à ſtellis marinis exeduntur, ib. c. ſuburbana cur meliora, 163. d. Synonyma 161. c teſtis ea tegi, quid ſignificet, 84. e. vbi laudabantur, 79. a. vbi ſerantur, 164. d. vbi meliora, 221. b. vnde dicantur. 74. b. ib. c. d. viuaria eorum, qui inuenerit 160. e. vſus in cibis, 164. d. in medicina, 165. c. vt cancer ea capiat 57. 164. b
Oſtrea Gaideropoda hiſtoria, 166. b. & icon 161. n. 6.
Oſtrearum marinarum icones, 162. n. 3. 4 quādo optima 161. c
Oſtrea Ruputina, quæ Iuuenali 163 d
Oſtrea pelagia, & marina, quæ dicantur 161. d
Oſtrea ſtagni marini Rondel. icon 161. e. & 162
Oſtreorum ſyluestrium hiſtoria, 166. a. icon 162. n. 5
Oſtreum virga virilis ſpecie 191. c
Oſtreatum tergum geſtare quid 83. e
Oſtreoſus 84. a
Oſtrifer ibid
Oſtrum quid, 39. b. qualis purpura, ibid. c. differētia à loco ibid. d. vnde dictum 74 e. 99. b
Oſtrum Sarranum vnde dictum 98. c. 99. b
Oſtrum Sidonium vnde dictum 103. b
Oſtrinus color à murice diſtinguitur 99. b. c
Otia quid Plinio 179. b
Oua malacoderma, & Oſtracoderma 74. e
ex Ouo quæ animalia generentur, 83. d. quid in teſtaceis 78. a. & ſeq.
Ouum polypi 5. e. ibid. c. 88. a
Oxybaumm quid, 99. d. vnde dictum 99. c
Ozæna an cum Oſmylo eadem, 17. e. eius deſcriptio, ibid. eam proſequitur murana, ibid. a vbi abundet, ibid. eius vſus in cibis. & vt præparetur ibi.
Ozolis 5. b
Ozolis Bellonii icon 7. nu. 4
Oxos 99. d

P.

PAguri æquiuoca, 63. e. & ſeq. carnis qualitas 65. c. cruſtam, vt exuant, 64. c. cur ſapientia ei tribuatur, 65. a. deſcriptio, 63. c. duo genera nota Scaligero. 64. a. duplex genus, 56 d. e. epitheta, 65 b. Etymū, 63. a. muſica harmonia capitur, 64. b. c. naturā, mores, ibid. c in numo Chiorū pictus, 58. b. prone, & ſupine picti icon, 6.. n. 13. 14. de eo prouerbia, 65. a eos qui ſimpliciter pro cancris accipiāt, 60. d cum quibus pugnent, 65. a. eorum ſapientia prouerb. laudata, 65. a. in Scorpios mutari dicti, ibid. Synonyma, 63. e. & ſeq. vſus in cibis ibid. c. d. vt coquantur, ibid. d. vt muſicam amēt, 64. e. vt à mata differant, 62. b. vt à cancro Heracleatico 63. c. vbi maiores 64 a
Paguri authoris deſcriptio 64. b
Pagurus fluuiatilis qui Galeno 67. e
Pagurus qui Rondeletio, 62. d. eius deſcriptio ib. d
Paguri Venetorum deſcriptio, 63. icon 61. n. 6. fœminæ icon ibid. nu. 7
Palladis vulnus faſcia purpurea obligatum 58. e
Palmata toga quæ 94. a
ad Panos 116. d
Panthera, vt capiantur 16. c
Papauer quibus, & quo loco 78. b. quid in mollibus Ariſt. 3. b. Polypi quale 4. d
Papauerculum quid in buccina 47. a
Papilio cancrialis detentus quid ſignificet 58. a
Papilla piloſa, cancri genus 64. e
Paralios, Concha Ægyptia 178. c
Paralurges 95. b
ad Paralyſim 47. d
Paraſiti cācris comparati, 68. d. Cochleæ 128. d ia eos emblema, 46. b. ibid. c. typus eorum polypus 13. d
Parietaria vbi coccum proferat 106. b
ad Paronychiam 132. b
ad Parotidas 166. a
ad Partum accelerandum, 131. a. ad continendum, 59. e. ad mortuum eiiciendum ibid.
Paryphes 95. e
Paſſionis dominicæ ſacramentum, vt purpura ſignificat 110. a
Peſtinacæ radii mira vis 10. e
Patellæ an vniualues, 76. b. an à ſaxis ſoluātur, 180. b. eſſe vniualues, 179. d. genus, & deſcriptio, ibid. icones, 176. n. 19. 20. 21. 22. 23. 24. Locus, natura, 180. b. eius more hærere quid, ibid. e. Synonyma, 179. b. vt à ſaxis diuellantur 180 c
Patella Cypriæ ſtriata, & non ſtriata icon, 176. n. 24.
Patella maioris Bellonii deſcriptio 180. c
Patella fera 179. c
Patella fera Rondel. hiſtoria, 180. b. noſtra icones 181. n. 1
Patria nihil dulcius, 42. a. b. eius amator per aſtacum deſignatur ib. c
Pauarazzos quas Conchas Aconitani vocent & cur ſic dicta 155. c
Peccatores locuſtis marinis comparati 40. a
Pechiales 95. b
Pectinis æquiuoca, & varia ſignificata, 167. c an oculos habeant, 168. d. e. an volent, ibid. cur in Pyrrheo Euripo non ſint, 79. c. pro Cōchis Venereis vſurpati, 341. d. deſcriptio 167. c. d. Etymum, ibid. b. genera, ibid. in marmore pictus, 88. d. eius icon in num: Tarenti. nu-

rentinorum, 14.e. 169.b.c. optimi vbi, ibid. b. ſubterranei vbi, 81.c. vbi generentur, 168. d. vſus in cibis, 169.c.d. vſus in medicina, ib. b. vſus in templis, ibid. vt generentur ibid.
Pectinum authoris icones 162.n.18.c.e. n. 21. 22.32.24.25.26.
Pectinis Rondel. icon. 162 n. 15
Pectinum vtraque parte auritorum deſcriptiones, 167.e. & inde
Pecten Amazonius quid ibid. d
Pecten Veneris herba cur ſic dicta ibid. e
Pectunculus quid & vt à pectine differat ibid. a.b.
Pecunia ex Conchyliis 85.b
Pelagium quid, 97.c.99.c. eius pretium 91.b.c. quid Plinio. 97.c.
Pelei, & Thetidis fabula. 22.c
Penicillus marinus Rondel, 97.e. deſcriptio, 183. d. icones 181.n.27.28.29.30.31.32.33.
ad Penis arrectionem 115.a
Penna marina forma, & icones 186.n.33.34. & 35.36.
Perca in lapide, 80.d. ſequitur ſepiam, prouerb. 22.e. ſaxea, & earum generatio 81.b
Perdices Cochleas edunt 128.a.b.
Perſidi per cancros ſignificati 58.b
Periculi Hieroglyphicum ſepia 22.a
Perineſa veſtiment aqua 95.b
Periſtomata conchyliata 96.b
Perlarum mater Concha, quæ dicta 149.b. earum inſula, quæ & cur ſic dicta 141.e
Perna quid, 177.b. quid Neapolitanis, ibid. d. Plinii, quæ ibid. e
ad Perniones, 165.c.62.e
Perotti error 115.e
Perſarum regibus quam grata fuerit purpura, 92.a. de eorum veſte dictum regis Æthiopum ibid.
Peruerſos, & inemendabiles cancri per ſomnum viſi ſignificant 58.d
Petulantis, & laſciui ab ineunte ætate Hieroglyphicum 178.e
Peueroni quæ Concha, & cur ſic dicta 156.d.e
Peuerazza vnde dicta ibid.
Pharmacum pro quo colore ſumatur 99.c.d
Pheræton 125.d
Phici diſſare quid 111.c.d
Philippus purpuram reſpuit 92.e
Philoxeni poetæ ridiculum teſtamentum, 15.b. c. eius voracitas ibid.b
ad Phlegmonem crurum, & pedum 131.a.b
Phœnix Achillis præceptor cur pagurus dictus 63.a.
Phœnix qui primus purpuram geſſit 92.a.107.b
Phœniceus à purpura diſtinguitur ibid.c
Pholadis æquiuoca, 175.a. an balanus 324.e. deſcriptio, 175.b. icones, 171.n.1.2. non eſſe balanos, 175.b. vnde dicta 114
ad Phthiſim 46.d.62.c.130.a.b.132.a. ib.a
Phycis ſquillas deuorat 49.a
Phyllanthes herba ibid.
Phyllanthion dyticon herba ignoratur. ibid.
Pica Aſtacos venatur 45.e
ad Pilarem morbum 62.d
Pileus ruber quando Cardinalib. conceſſus 92.c
Pileum rotundum 179.c
ad Pilos euellendos 30.d.e. & ſeq. 188.e.187.c 188.d.e.
Ad eoſdem è mammis tollendos 116.c
Pinna æquiuoca 177.d. an ſine cancro paruo viuere poſſit, 70.c. ex ea an byſſus oriatur, 179. a. eius, & cancri parui ſocietas, 70.a.b. vſque b. genera, & differentia 177.e. de ea Hieroglyphica 178.d. meliores quæ, ibid. natura, & mores, 178. quot modis edantur. 178.a Synonyma 177.d. vnde dicta ibid. vſus in cibus 178.d.e. vt mytulo ſimilis, 177.d. vt mœnam capiat. 178.a. vt ſibi victū quærant. ib.
Pinna aculeata authoris icon, 176.n.9.10.176. n.11.12.13.14.15.
Pinna Bellonii icon ibid.n.7
Pinna magna Rondel. icon ibid.n.6
Pinna margaritifera vbi 177.c
Pinna parua Rondel. icon. 176.n.7
Pinna Zoographi icon ibid.n.9
Pinna lana quid Genuenſibus 177.d
Pinnophylax 70.b
Pinnother ibid.
Pinnotheres ibid.
Pinnotheræ Etymum ibid. a. ſolertia. ibid.
Pinnotheres Plinii 71.b. ibid. c
ad piſces capiendos eſca ex aſtacis 49.b.132.a 180.e
Piſces fluuiatiles ex putredine 83.b.e
Piſces quæ animalia improprie vocet Plinius. 1 a. polypi odore delectantur, 16.b. ſanguine carentes Plinio qui ibid. ſquamis teguntur, 2.a.86.d.e. oua eorum vt fœcundentur, 20.e varias eorum figuras reperiri in ſaxis 49.c
Piſcis monſtroſi cuiuſdam forma 5.d
Piſcis ſacer 76.a
Piſces teſtudinei qui ibid.
Piſcis attramentarius qui 14.& ſeq.
Pinerones quas Conchas Veneti dicant 155.c
Placenta theutis dicta 28.e
Planta cur pauca in mari gignantur, 82. e terra incolæ ſunt, ibid. d. vt generentur ibid.d
Plantanimal ſeu plantanimal quid 156
ad Pleuritidem 132. a notham 47.e
Plinius correctus 42.c.60.d.102.d.118.e.113. e.131.b. eius error 5.d.27.a.90.a. eius locus explicatus, 17.20.e.76. notatus, ibid. e. ſuſpectus, 32.a.90.c. male diſtinctus 49.d. cum Oppiano conciliatus 90.d
Plutarchi inconſiderantia, 81.e. & ſeq. eius locus de purpuris explicatus 105.e
Pluuiæ præſagium 58.d
Pneumonia quid 188.d
ad Podagram 131.a.132.a.30.a.189.a
Poeſis per caput polypi notata, & cur 12.e.14.a
Polliceps vnde dictus, 174.a. quid Bellonio ibi. d
Polypi acetabula qualia, 5.a. æquiuoca, 4.a.b eius ambigua natura, ibid. a. 7.d. an brachia ſua deuoret, eaque an renaſcantur, 8.b.c. Aquilam vincit, & hominem interficit, 3.e. Aquilam, vt in aquā detrahat, 13.e. ætas, 10 a. an in omnes colores ſe mutet, 10.c. attramentum eius cuius coloris, 4.d. barba eius quæ dicantur, 5.a. bicubitalem qui vna mēſa abſumpſerit 15.b.c. bis ſeptem plagis percuſſus de quo dicatur, 14.a.b. de cæteris eius generibus 16.e. calliditas in re familiari 10.d capiendi ratio, 9.a. caput eius de quo dicatur, 14.e caro eius cauernoſa eſt, 15.b. carnis temperamentum, ibid. b. cerebrum ei duplex 4.d. de coitu, ortu & incubatu. 9.a. colores mutat 10.a.b. crudum deuorauit Diogenes Cynicus, 15.d. eius cum coniza antipathia, 12.b. cur naſſis illinantur, 16.c. cur αὐλόφαγος dictus, 8.b. cur ſepio careat, 4.c. cur in colorem album non mutetur, 15.d. cur minus attramenti quam ſepia habeat, 4.e. in eo cur caput vocat, quod in cæteris mollibus aluum ibid. e. cur Veneri dicatus, 12.c. cur parum viuat, 10.b.c. cur crura eis prælonga, 18.b. cur colorem mutet 15.a. cur Ioan. Grammaticus κολοβόποδας dixerit, 8.a. ab eo cur inter mollia exordiatur author 3.e. cur minus attramenti habeat quam ſepia, 18.c. & ſeq. cur circa Helleſpontum non ſint, & in ponto Euxino, 6.a.b. cur promuſcide careat, 10.a. cur muranam & congrum metuat, 39.d.e. ſuper eo epigrammata, 14.d. dedita opera colorem mutat, non per metum vt chamæleon, 15.c ab eo denominata, 11.c. eius deſcriptiones variæ, 5.e. elixi an aſſis meliores, 16.b. eius epitheta 14.e. de eſu eorum qui abſtinere iubeātur 12.a. Etymum, 4.d ferocia, 6.a. de eius forma Cardani nuga, 5.d. fiſtula vſus ibid. c.d. fortitudo, 3.e. genus, differentia, deſcriptio, 4. a. genera quæ, 17.a. quot apud Ariſt. 5.b. greſſus, natatus, 8.b. Hieroglyphica, 12.c. ingenium vafrum, 3.e. & ſeq. eo inſignita numiſmata, 14.c. icones, 7.n.1.2.3. inſtar eorum qui ſeſe edere dicantur, 14.e. locuſtam ex aheno ſuper ignem furatur, 13.d. mas vt à fœmina differat 9.d. matrem conficit, 11.a. mentem eius cur debeamus habere, 12. & 13. eius mentem obtinere qui dicantur, 14.b. de eo moralia 11 c.d. de eius moribus, ingenio, & ſagacitate, 10.d. eius mutationis tres cauſa, 15.d. & e. nidus ſeu cubile, 9.c. nocumenta, 16.d. & ibid. e. non ſolum lapidum colorem imitatur, 10.d.e. nulla cute teguntur 2.c.86. d.e. odoratu valet, 6.a. eius ouum quale, 9.e. pedum conſtitutio 4.e. & vſus, 4.b. 5.b. & ſeq. per fiſtulam pariunt, 9.c. de eo problemata, 15.a. prouerbia 14.a.b. pugna cum locuſta 39.d. quam caute hamum piſcatoris circumrodat 10.b. quando meliores & quando deteriores, 15.a. quantopere eſi libidinem excitēt, 16.a. & cur ibid. qui ita prouerbialiter dicātur, 14.a. qui allegorice, 11.e. eos qui olim coluerint, 11.c.d. quibuſcum pugnent, 11.a. quo loco gaudeant, & vbi non ſint, 6.a.b. quo aſtu capiat carabos, 6.d. vt oliuas edat, ibid. quo aſtu venetur cruſtacea 10.e. quot menſibus lateat, 9.a. ſenſus, 6.a. mortuum ſeſe fingens, vt emptorem deluſerit, 13.a. ſexus, 9.d. ſtupiditas, 10.d. Synonyma, 4.b. tabe perit, 10.11. in terram exit, 8.b. ad varios vteri affectus valet, 16.d. vbi magni, & vbi non 6.b. vbi eum venari non liceat, 11.a. vbi boni & multi 15.b. iis veteres vſos eſſe in cibo ibid. a. victus, 4.e viſceribus caret 4.e. vnde dictus 4.b. eius voracitas 6.c. vſus in cibis, 15.a. in medicina 16 c. in externis, 16.b. vt à cæteris mollibus differant, 4.a.b. vt conchas capiant, 10.a. vt piſces ibid. vt elixentur, 16.b. vt natent, 8.b. & ſeq. vt reſpirent ibid. d. vt præparentur, 15.e. vt coeant, 9.a. vt hyemale ſolſtitium ſignificare poſſint, 12.e. vt in varios colores ſe mutent, 6.a.b. eorum hecatombe quid, 14.a. vt magnitudine varient, 6.c. vt oliuis capiantur, 8.b vt ventum præſagiant. 14.a
de Polypis maritimis ſalſamenta furantibus admiranda hiſtoria 13.e. & ſeq.
de Polypo maximo, & monſtroſo memorabilis hiſtoria 6.d
Polypus Moſchyta 17.c
de Polypo Septentrionali hiſtoria, eiuſque forma 6. & ſeq.
Polypi tertia ſpeciei ſecundum Rondelet. icon 7. num. 4.
Polypus morbus qualis, & vnde dictus, 4.a. ad eum remedium 16.c
Polypodine 5.b
Polypia 11.e
Polypodis herba vt cancer chelas deponat 57.a
Polypodium vnde dictum 11.c
Polypoſus qui Martiali 4.b.c
Pompa ad hauriendam aquam inſtrumentum 91
Pompilus 5.e. & ſeq. 27.b, duos piſces ſignificat, ibid. e. amor eius erga nautas, ibid. e. fabula ibid. d.e
Poma maris cur conchylia dicta 73.d
Porcellana cur ſic dicta, 90.e.91.a quid Itali ſic vocent 182.a
Porcellana concha cur ſic dicta 181.e
Porcellana ruffa. 182.e. icon 181.n.17
Porcellanica vaſa cur ſic dicta 97.a
Porcelliones, quæ animalia 4.a
Poreſſa cancri genus 56.a
Porcum quid vocent mulieres 181.e
Porci vt dolorem capitis ſanent 69.d
Porphyra fabula 109.c.d
Porphyrio auis vnde dicta 108.d
Porphyra piſcis ibid.e
Porphyris auis ibid.e ibid.d. & 109.c.d
Porphyrites lapis ibid.e
Porphyrium cete ibid.
Porphyrus ſerpens 102.e
Porphyruſa vnde dicta
Potta marina vulgo dicta hiſtoria, 185.d. icon 18.6.n.19
Præconis officia 112.e.& ſeq.
Præmium recte facientibus per margaritas ſignificatur 147.b
Præſumentis nimium typus 59.d
Prætexta toga vnde dicta, 93.c. ea etiam vtebatur magiſtratus, 93.c. & ſeq. ea cur vterentur pueri ibid.
Praſinus Purpurio 39.c
Principē cur ſignificet cancer fluuiatilis in ſomno inuentus 58.d
ad Procidentiam ani 158
Prodigi, & omnia conſumentis Hieroglyphicum 12.c.d polypus ibid.b
Proditores polypis ſimiles 59.e
ad Profluuia 131.d.e. ad ea ſiſtenda 65.a.129.a
Prudentiæ ſymbolum ibid.
Pruna onchyina, 101.d. Segnina 131.e.& ſeq.
ad Pruritus 131.e.& ſeq. 138.a
ad Pſoras 93.a
Ptolomæum cur percuſſerit Caligula 11.c.d
ad Pudendorum fiſtulas 16.d
Purpura, vt purgentur quid offerendum
Pulicaria herba mollium odorem extinguit 3.a
ad Pulmones exulceratos 62.a.69.d
Pulmoni marino cur tegmen natura negarit 78. c. an teſtaceum animal, an Zoophyton, 188. æquiuoca ibid. e. inter teſtacea ponitur, ibid. c. deſcriptio, natura, 188. icon, 186 n. 20. eo qui piſces veſcantur, 188.c. Eius inſtar viuere quid, ibid. de eo prouerbia, ibid. c. Synonyma ibid.a. vſus in medicina, & in variis. ib.e icon 186.n 18 inuentio 185.d
Pulpus quid Kirani 4.e
Purpura æquiuoca, & Synonyma 96.c.d. ætas 103.e. vnde cognoſcatur 67.e. aliquot icones 89.n.8.9.10.11.12.13.14.15. an lingua teſtas perforet 100.d. aqua dulci necantur 102.e. in arena aliquamdiu latent 102.a capiendi ratio 104.e. carne victitant, ibid c. ab eis celebrata loca, quæ 102.a. celerrime creſcunt 103. a cineris facultas 112.e. clariſſima quæ dicta 99.d. eius color cur cæteris aliis coloribus prælatus 96.b. ea cur proceres vterentur. 94.d. cur marinam ſæpe nominarint veteres 105.d. cur regalis dicta 92.a. cur viuas capiāt 104.c cur plebeia dicta 94.c. cur magna copia, 82.e ab ea denominata differentia vnde ſumantur 98.d. differt à conchylio 96.d. eius diuerſæ partes diuerſam naturam habent 112.a. differentia à loco 99.d. dibapha vbi 103.b. quæ 99.d. epithetha 110.e.111.a. eam eſſe ex turbinatorum genere 97.c. Etymum ex Cimbrorum lingua 100.a. fauaginis earum 89.n.16 Floris Synonyma 99.a. Flos vbi 98.e. florem ſanguinis loco eſſe 99.a. pro flore accipitur, & pro veſte eo colore imbuta 97.b. Flos vbi poſitus 104.c.d. vbi colligatur, ibid floris differentia à colore 99.c fœtidis carnibus capiuntur 104.e. generatio duplex 103.a. genera, & differentia 97.c. eam geſtare quibus prohibitum 94.c. Hieroglyph. 110.c. ignea, & ardens quæ dicta 99.c. inuentio 95.a. aduerſus eam leges latæ 94.d. pro magiſtratu accipitur 93.c. magnitudinis diuerſitas 98.d. in menſis vſus eius 96.b. de ea moralia 100.c. earū motus 103.a.b. nigra vbi rubra vbi 97.c. non eſſe lanam 101.a eam non omnes vſurpaſſe 91. per tot. non omnes eadem loca amant 102.e. operculorum icon 117.n.20. operculi conſideratio 101.d. oua earum non conducunt ad generationem 104.a partium deſcriptio, & examinatio 100.d. eam petere quid 92.b. pictorum qualis 105.c. eius pretium 91.e. de ea prouerbia 111.a. ad purpuram aliam diiudicanda ibid. d. ex putredine oriri 103.d. quæ regio iis idonea 102.e. quando eam deponerent Romani 93.e quando Cardinalibus conceſſa 92.c. quando fauificent 104.b. quando magna copia 103.c. qui prius eam geſſit 92.a. ea qui vſi 91.c. quibus conueniant 112.b. regum ornamentum 91.e. Romanis erat per omnes veſtes 93.a. inter ſuppellectilem ſumptuoſam enumerata 91.c. teſtæ vſus 11.e eius tinctura cur mel, & oleum adderetur 105.e. tincturæ ratio 104 c. cur iterabatur 105.a. trachelorū qualitas 112.a. ex ea tributum 92.a. turbinatorū nobiliſſimam eſſe 91.c. voraces eſſe 104.d. ea viuacior qui 111.d. vſus, & dignitas apud Romanos 93 c. vſus in cibis 112.a. in medicina 11 e. eam vſurparunt meretrices 95 d. vt capiatur 110.c. eam vt. Phœnices capiant 104 a. eam vt amarent veteres 91.a. vt mare ament 102.e. eius anni vt cognoſcantur 103.e vt facerent Phœnices 104.d. vt coquantur 112.a. in vrtica reperta 185.d
Purpura alba quæ Plutarcho 105.c
Purpura Alexandrina, quæ 99.d. cur ſic dicta 95.d
Purpura amethestina vnde dicta 99.e. & ſeq.
Purpura coa 102.b
Purpura cærulea 100.a
Purpura dialucenſis 102.b
Purpura hermionica 103.d
Purpura megalenſis pretium 91.d
Purpura miliboea vnde dicta 102.d.e
Purpura militaris 94 d.e
Purpura Oebalia 102.b
Purpura patria. 94.d
Purpura pentadactyli Bellonii icon 89.n.14.15.
Purpura mulierum 95.c
Purpura nigra pro qua ſumatur 99.e
Purpura pelagia deſcriptio 87.e. & ſeq. icon 89. n. 10.
Purpura præſidialis 94.e.
Purpura probiana vnde dicta 95.d. 99.d
Purpura ſlataria quæ 93.c d
Purpura ſuccubitana 103 b.
Purpura Tarentina ibid. cur vilior Tyria 99 c.
Purpura tanienſes quæ 102.d
Purpura tyria quæ 103.a. qualis, & quæ melior 99.c.
Purpuraria officina 109.e
Purpurarius ibid.a
Purpurare pro niteſcere facere 100.e
Purpuraſco 109.b
Purpuratus ibid. a
Purpureus color qualis 107.d. idem cum coccineo 96.c.d. ex quibus conchyliis colligeretur ib. à phœniceo diſtinguitur 107.d pro purpurato accipitur, ibid. a. pro pulchro ibid. à conchyliato differt 105.a
Purpurificium 109 e
Purpurina ibid. d
Purpuriſſum 109.e. & ſeq. quid Plinio 105.c. vt fieret 100.a
Pyri marini Zoophyti forma, & icon 190.d. & 186.n.30.
Pythagoras cur non ederet vrticas 187.e

Q.

ad Quartanas 69.e
Quintilianus correctus 100.a
Quiſquilium quid 106.d

R.

Racemus marinus vocantur oua ſepiæ & cur 20.c
Ramices pulmones dicti 188.d.e
Regum ornamentum purpura 91.d.e. & ſeq. eos cur ſignificet cancer marinus per ſomnum viſus 58.d
Renora Mutiani 182.e
Rhomborum differentia ratione loci 64.a
Romanorum luxus in conchyliis 73.e. qui prius purpura vſi 92.d. vt oſtreis delectarentur 161 a. b.
Rondeletii error 1.a.27.a.17.b.62.d.e.64.a. 86. a. b.
Roſa vrticæ genus 186.b
Ad Rubetæ venenum 69.a.30.a
Rubia color 106.c
Ad Rubiginem ariſtarum 60.c
Ruta polypos reddit immobiles 11

S.

Sacerdotes qui purpuram vſurparent 91.d.
Sacramentum dominicæ paſſionis, vt purpura ſignificet 110.a
ad Sagittas extrahendas 69.a.b
Sagula virgata 95.c
Saliuare 103.a
Saliuarius lentor quid Plinio 97.a
Ex Sandyce pretioſus color purpureus 306.c. & ſeq.
Sandyx Indica 99.d
Sanguinis principium 83.c. ad eum ſiſtendum 19.c. purpureus 108.b. vnde dictus 98.a.b
Sanitas per teſtudinem ſignificata vbi 58.c
Sapientia per pagurum, & cancrum vbi ſignificata. ibid.
Sar piſcis & inſectum 97.d
Sarranum quid 99.c
Sardinia inſula deſcriptio 111.a
Sargiaci gregales ſunt 27.d
Satrapæ purpurati cur dicti, & prætextati 94.a
In Saxis varias reperiri figuras piſcium 84
Saxifraga coccum proferens 106.c
ad Scabiem 23.a.47.b.62.c.140.b.
Scala cochlides quæ 158
Scaligeri error 53.c
Scarus piſcis vnde dictus 48.c. lepores marinos capit 30.d.e
ad Sciſſuras ventris, mammarum, &c. 103.d
Scolecidata veſtis quæ 106.c
Scolymi muricata cacumina 116.a b
ad Scorpionis ictum 50.e.59.d.68.d. tranſuerſe incedit 56.e. vt domo expellentur 60.c. vt fugentur 69.e. vt ſimul conueniant 68.e
Scylla quid Plinio 48.b
Scyllarium 49.e
Scyllaron, ſeu Scyllarion 70.b
Scyllari, ſeu cancelli in neritæ concha imago 66. n.27.28.29.
Scythæ cochleas auribus admouent, & cur 98.c.
Contra Scytalis ictum 69.a
Secale vbi coccum proferat 106.c
Seceſſus Hieroglyphicum 110.d
ad Secundinas 140.b
ad Sedem relapſam reducendam 101.b
Seditionis popularis ſtudioſi Hieroglyphicū 40.b
Ne Segetes lædantur 69.e
Seipſum non curantis Hieroglyphicum 48.d
Senatus purpureus dictus 93.e
Sopaceus 21.b
Sepedones quid ibid.
Sepia æquiuoca 17.e.d. ætas 19.a. amoris illecebris capitur 19.c.d. atramentum habet præ cæteris mollibus copioſiſſimum & cur. 18.e.d. pro atramento ſcriptorio accipitur. ibid. a. eius ars in piſcando 21.e. aſtus in effundendo atramentum. ibid. a. atramenti vſus ad ſcribēdum. 24.c.d. vt homines nigros faciat. ib.c. bima, tum vix excedunt. 19.a. caro eius qualis. 22.b.c. coitus. 20.e cur & quando atramentum emittat. 21. cur fugitiuam vocarit Nicander ibid. cur crura ei breuia. 18.a. cur Loligini præferat author. 17.c. cur plus atramenti, quam polypi habeant 4.d. cur binas habeat promuſcidas. 18.e. & ſeq. ab ea denominata 21.b. eius deſcriptio. 18 e epitheta 22.e. Etymum ridiculum 18 c. fœminæ icto mare fugiunt 21.a. fœtus eius, vt ex ouis exeāt 20.d. eius fiſtula vbi 18.c. Hieroglyphica 21.e. & ſeq. hominem ſignificat qui expectationem aliorum de ſe fallit. ibid. magis Loligine quam polypo ſimilem eſſe 18.a b. mares fœminæ opem ferunt, & quando 21.a. mas vt à fœmina differt ibid. cum melanuro piſce cur confundatur 22. de ea moralia 21. mores, ingenium 21.a. oculi pro vnionibus venduntur 24. ore non coeunt. 19.e. oſſis, aut teſtæ duplex ſubſtantia, & eius facultas 23.b. oua eius qualia. 20.c. eorum forma ibid. eorum exacta deſcriptio 20.c. icon 7.n.7. oua, vt fœcunda reddantur. 20.e quis diligenter incubat ib.c. cur racemus marinus, aut vua marina dicta 20.c. cur racematim cohæreant ibid. partus per fiſtulam. 20.a. pedes quot, & quales 2.c. 18.b eius pedes quos vocet Plinius. ib. iis piſces capiuntur 24.c. de ea prouerbia 22.e. promuſcides eius quales 18.e. & ſeq. earū vſus 21.d. quæ loca amet 19.d quando ederentur 22.a. eis qui ſimiles 21.d. quomodo pariat 20.e. quo loco ibid. d. quo tempore ibid. d. ſpeculo capitur. 19.d. Synonyma 18.b.c. ex eius teſta remedia 23.a. vbi abundent & vbi maiores 19. d. eius venenum 24.d.e. victus 19.e. vſus in cibis 22.a. in medicina. 23 c. in variis ib.c. vt capiatur 19.b. vt contra tempeſtates ſeſe ſtabiliat 21.a. vt elixetur 22.d. vt nunc Romæ coqui præparēt 22.e. 23.a. vt Græce & Latine ſcribi debeat 18.b.c. vt polypo ſimilis. ibid. e. vt præparetur 22.b. vt ſapidior fiat 23.a.b.
Sepiæ Saluiniani ſupina icon 7.n.5. prùna ib.n.6
Sepia mons 17.d.e. & 18
Sepie mulier ibid. a
Sepias oppidum vnde dictum ibid. a
Sepia promontorium 17.d
Sepiola 21.b. caro eius qualis 24.a. nominis ratio ibid. b.
Sepiola Rondel. hiſtoria 24. & icon 7.n.8
Sepinum quæ vrbs Ptolomæo 18.a
Sepium quid 2.b.19. quid Volaterranus inepte vocarit 19.c. cur polypus eo careat 4.c. eius deſcriptio 19.c. vt à glauiolo differat vſus eius apud aurifabros 24.e
Sepius vrbs 17.e
Sepiuſſa inſula ibid. vnde dicta 21.b
Sepulchra quæ conchylia dicta 76.c.
De Serpente & cancro Apologus 59.b. à cancris qui ſibi metuant 68.c
ad Serpentium ictus 59.d. ibid d. morſus 47.b
Serpentes ſaxei vbi, & eorum generatio 81.a
Sexus in vtero grauidæ, vt cognoſcatur 123.c
Sigilla conchis incluſa 89.b
Simia cur tranſuerſe incedat. 36.c.d. Limaces metuit 128.a.b. purpurata de quo dicatur 111.b.
Simulatoris Hieroglyph. polypus 12.e
Sepia 18.b.c
Sipuntum vrbs 17.e
Sipus vrbs ibid.
Siſira quid 59.a
Siſyrna quid ibid.
Smaragdus aceto diſſoluitur 147.c
Solis curſus per cancrum ſignificatus 59.a. eius & lunæ natura 164.e quando loco vix moueri videatur 12.c.d.
Solſtitii hyemalis typus ibid.
Solenes an vniualues, an biualues 76.e. teſtarum cineris vſus 177.b. eius varia ſignificata 175.d. genus quoddam in lapidibus duriſſimis 81.c. Synonyma 175.e. vnde dicatur. ib. vſus in cibis 177.a
Solennas Bellonii 135.b. eius deſcriptio 175.c. & icon 176.n.1.
Solenum aliarum icones ib. n.2.3.4.5.
Soleneſta qui 177.a
Sophiſta Hieroglyphicum 58.e. & ſeq.

Spadiceus color à phœniceo differt 107.d
Spatagi echini forma, & icon 139.n.7.136.n.1.2.3.4.5.6 7.8.9
Spondylus quid in oſtreis 163.d.e
Spondylum non eſſe concham rhomboidem 158.e *ſaxis adnaſcuntur* 166.e.& ſeq.
Spondylorum authoris icones 162.n.11.12 13.14
Spondyli Rondeletij icon 162. *De Spongiis opiniones* 153.d. *quid maris Adriatici accolis* 189.d
Ad Sputum educendum 190.e
Squatina aſpera cute tegitur 2.d. *colores mutat.* 21.a
Squilla æquiuoca 47 e. *an chelas habeat* 48.c. *antipathia.* 49.a. *cur multos habeat pedes* 48.b. *cur Venerem excitet* 50.b *in deliciis fuiſſe.* ib.c *denominata* 49.e *de ſcriptio in genere* 48.d.e *differentia* ib. *epitheta* 50.a *genera quot* 48. *mas vt à fœmina differat* 49.e. *ea prouerbiũ.* 50.a. *quæ loca amet.* 49.c. *quæ cornua habeat, & quæ nõ* 40.d. *quale ouum pariat* 49.c. *quibus victitent* 48.e. *quibus auxilietur* 50.a. *Squillis quid proprium* 48.c. *Synonyma* ibid. b *temperamentum* 50.a *tãquam precioſiſſimus piſcis à quibus nominetur* 50.a.b. *vbi hoc nomine campana vocetur* 47.e. & ſeq. *vbi manã, & vbi multa* 49.e. *vbi maximas chelas habeant* 48.c. *vſus in cibis* 50.b *vſus in medicina & aliis* ibid. b. *vt à cancris, & reliquis cruſtaceis differant* 48.b. *vt capiantur* 49.e. *vt à gammaro differat* 48.e. *vt coeant* 49.c. *vt coquantur* 50.a
Squilla fluuiatilis 44.c
Squilla gibba authoris icon 38.n.25
Squilla gibba Rondel. icon 38.n.20
Squilla gibba Zoographi forma 13.a.b. *icon.* 38.n.21.22
Squilla Indica, vt inuicem differant 48.e
Squilla mantis coitus, partus, vſus 54.d *cur ſic dicta* ib. *deſcriptio* ib.e. *ex Bellonio, & Rondeletio* 54.b. *icon,* 38.n.25. *Synonyma* 54.c
Squilla mantis Rondel. hiſtoria ibid.
Squilla minima, quæ Scaligero 53.e, d. *eius icon.* 66
Squilla lata æquiuoca 50.d.e *coitus, partus* 51.a *deſcriptio ex Rondel.* 51.c. *Etymum* 51.a. *cur quæ loca amet* i. *Synonyma.* i. *vſus in cibis* ib.
Squilla lata authoris icon 38 n.16
Squilla lata maioris deſcriptio ex Bellonio 57.e
Squilla lata Rondel. icon 38 n.17
Squilla parua 70.b. *eius genera* 53.e.d *quæ Ciceroni, & eius ſolertia* 70.b *Synonyma* 53.a. *vbi degat, & capiatur* 53.e.54. *vſus in cibo, medicina & aliis* 54.a.b
Squilla parua Rond. icon. 38.n.23
Squilla parua Zoographo Venetiis miſſa icon 38.n.24
Squilla quæ herba Hetruſcis 106.a
Stellæ marinæ oſtreas exedunt 164 c
Sternio quid Tralliano 56 a
Strabelus 119.86
Ad Strangulationem vteri 119.b
Ad Stranguriam 62.e.59.e & ſeq.
Strobilus 86.b
Strombi qui 74.c.119.c. *quid in genere ſumptus* 86. *pro teſta exteriori, & pro toto animali ſumitur* 87.a. *differunt à cochleis marinis* 86.b *vnde dicantur* ibid.
Strombi ter eſtres 173.b
Ad Strumas 22.c.30.e.69 b 126.b.139.c
Suis lapſus 101.d
Sues limaces edunt 128.a.b. *Mytulorum iure pingueſcunt* 172.c
Ad ſuſpiria 130.c
Syloſon vt rex Sami factus 92.b.49 c

T.

TApa vt meatum ſuum relinquat 47.b
Tapetes purpurei 96.b
Tarditatis ſymbolum 120.d
Taurus inſecti genus Gaza 36.c
Ad Telas extrahenda 23.a
Tellinæ an à mytulis defferant 171.d. *cum mytulis confunduntur* 173.b. *earum caro mollior quàm reliquorum conchyliorum* 173.c.d. *cur lauentur* ibid. d *deſcriptiones earumque icones* 173 b.c. *fluuiatiles quæ* 173.d. *fluuiatiles ventriculo noxiæ* 173.d e. *earum genera quæ* 173.d *eis ad quid vtantur pueri* 174.b. *regia quæ* 173.d. *Synonyma* 173.a. *de iis variæ opiniones vnde dictæ* ib.b. *vſus in cibis* ib.e
Tempeſtatis ſigna 27.c.83.c.138.d
Templa deorum purpureis veſtibus ornata 91.c
Ad Teneſmum 489.e.199.d
Ad Tertianas 69.b.c
Teſta cõchyliorum, vt vrantur 65.e. *cur in ſummis alpiam iugis* 80.b. *cur in mari rotunda fiant* 78 c
Teſtacea an oculos habeant, ibid e. & inde *Caro eorum qualis* ibid. a. *carnis nomina* ib.b. *eam Luna decreſcente minui, augeri creſcente* ib. b c. & inde *cur os infra, ſupra vero excrementorum foramen habeant* 87.e. *cur teſtam non mutent* 35.c. *cur cruſtaceis ea præferat author* 33.a *cur poſtremo loco de ijs agatur* 73.a. *cur in ſtagnis marinis gignantur* 82.d.e *cur plantis viuaciora* ib.c. *cur aluum cieant, & quæ non* 85.e. *cur in montibus reperiantur philoſophica ratio* 80 d. & ſeq. *cur quandoq; viua quandoq; vero eorum teſta tantum naſcãtur* 81.a.b. *cur omnia caput habeant infra* 77.c. *cur in montibus reperiantur.* 80 e. *cur pauciores habeant partes* 77.c. *cur teſtam habeant, & cur eam non mutent,* 78.b. *eorum differentia,* 76.c.d. & ſeq. *vſque ad* 77. *eorum diuiſio,* 86.b. *cur alia ſtriata, alia ſtriis careant* 78.c. *epitheta,* 84.a. *fructibus comparantur* 72.a. *generantur duobus modis* 82.e. *generatio eorum quibus compareteur,* ibid. e. *genitalem partem non habent,* 123.e. *grauida dicuntur, & tamen non coeunt,* 82.a.b. *ab eis Hieroglyphica* 84.d. *non coeunt,* 82.a. *eorum oua generationi inepta,* 83.a *eorum mira varietas,* 76.c *partium internarum deſcriptio.* 77.b c. & inde *earum differentia* 77.c. *earundem forma, & vſus* 78.e. & inde, *quæ eorum carnem habeant,* 87.b. *quæ aluum & vtinam facilius moueant* 85.c. *quæ lateant* 83.a. *quæ papauer habeant* 77.e. & ſeq. *quæ carne veſcantur,* 79.b. *quæ ſedem mutent, & quæ non* 76.e. *quando pinguiora* 35.d. *quando meliora* 85.b. *quando bene aut male ſeſe habeant* 83 b. *quando oua vocata habeant, & quæ & quæ non* ib. *qualia animalia* 1.a. *eorum quartum genus* 76.b.c. *quibus ſenſibus careant, & quibus non* 82.b. *ſponte oriuntur* 83.e. *ſenſibus exterioribus non carere* 82.e. *eorum temperies,* 83.b. *teſtis tegi quid ſignificet* 84.e *cum tonitru quandam antipathiam habeant,* 83.d *vbi naſcantur* 79.d. *vbi coeant,* 82.b. *vſus in cibis* 85.a. *vt cruſtaceis, & mollibus ſimilia* 2.c. *vt inter ſe differant,* 77.b. *vt augeantur* 83.d.e. *vt mare amant* 79.d. *vt loco differant* 77.d. *vt ſe tueantur ab ambiente periculo.* ib. a. *cruſtaceis, & mollibus ſimilia* 78.b
Teſticuli conchis incluſi 85.b. *ad eorum decidentiam* 131.b
Teſtudines cortice tegantur 87.d.189.c.b. *cur teſtam non mutent,* 35.c. *vbi ſanitatem ſignificent* 58.c
Teſtudines dictæ conchylia 86.d.e
Teſtudine piſces qui 76.a
Teſtum quid Columella vocet in ſepijs 19.b
Tethe quæ Nicandro 189.a
Tethus, quid ib.c
Tethea quid 179.c
Tethyra excrementum nullum habent 160.b *genus, differentia, deſcriptio,* ibid.b.c. & inde *eorum icones,* 186.n.23.24.25.26. *eorum locus & generatio* 190 a. *motus ex extremo prouenit,* ib.b. *eorum natura* ib. *optima vbi* ibid. *quartum teſtatorum genus* 76.b. *quibus conueniant* 190.d. *eorum vſus in cibis* ib.c. *in medicina,* ib.d. *vnde dicta* 189.b. *vt alant,* 190 d
Tethya rubra cibo idonea ibid.
Teuthide egere qui dicantur 28.a
Teuthis ciuitas Arcadiæ 24.d
Teuthus libi nomen 28.e *placentæ genus* 24.d
Ad Tineas 50.b
Tinctura Cyzenica quem denotet 111.c
Tinctura ſardonica de quo dicatur ib d
Tinctura ex vermiculo quid in ſacris litteris 106.a
Titus Imp. leporis marini veneno extinctus, 30.c
Toga palmata quæ 1.94.a
Toga picta quæ 991.a
Toga prætexta quæ 93 c
Toga regia quæ 91.d
Tolleno machina qualis 124.a
Tormenti genus cochlea dictum 124.a
Ad Tormina 16.c.190.d.
Trabearum genera 94.b. *veſtis regia eſt* 92.e
Trabeati qui ib e
Tribuli herba cur ſic dicta 115 e
Trichia morbus qui 69 d
Trichilla quid 136.d
Tridocina quæ 151.c. *ab authore poſita deſcriptio* ib.c. *icon* 52.n.2.3 5.c
Tripſichros 136.d
Triſilla vas quale
Tritones argentes 113.a. *cum buccinis in faſtigio Saturni* 113.a
Trochalus 124.c
Trochorum icones, & hiſtoria 123.a. & 122. *Nilotici icon* 117
Tubarones piſces natantibus vbi infeſti 144.c
Tubera vnde dicta 189.d. *carnem nulla parte detectam habetur* 77.c
Tubulorum in quibus vermes deliteſcunt, icones n.27 28.29.30
Tunica lati claui vnde dicta 93.c
Tunica palmata quæ 94
Turbo quid authori 86.d 119.c. *vt à cochleis differant* 86.a
Turbinis anguloſi deſcriptio, & icon 117
Turbinum auritorum authoris deſcriptio 119.c *d. icones* 120.121.a
Turbinum læuium deſcriptio 112.a. *icones* 122
Turbinis magni deſcriptio 119.d. *icon.* 120
Turbinis muricati deſcriptio & icon. 120
Turbinis pentadactyli & teſſorodactyli deſcriptio, & icones ibid.
Turbinum inter ſpongias viuentium hiſtoria 121 b. *icones* 122
Turbinum tuberoſorum hiſtoria, & icones 120
Turbo luſorius 86.d
Turbinata qualia 76.a. 86.a. *carnem teſtis habent incluſam* 77.a. *eorum excrementa cur meatu ori vicino emittantur* 2.a *eorum hiſtoria in genere* 86.a. & inde *differentia* 77.d. *deſcriptio* ib.d. *genera quot* 86.c. *omnia an habent volutam, ſeu turbinem* ib. *partium earum internarum vſus, & hiſtoria* 87.b.c. *quid amari habent* ibid. a. *quid eis proprium* ib.d *quid peculiare* 86.a. *quomodo coeant.* ib. b. *quomodo creſcant.* 87.d. *eorum Synonyma.* 86.a. *vt moueantur* 110.b. *cur biualuibus aſſimulentur* 77 a. *operculi vſus* 118.d *vt cum mollibus, & cruſtatis conueniant* 96.e. *vt à biualbibus, & vniualuibus differant* 77.a.87.a 115.b.130.e.& ſeq.
Ad Tuſſim 161.b
Tyberius vt oſtreis delectaretur 142.b
Tympania, quæ margarita dicantur ib a.
Tympanum, ſiue tympanium quid 139 b
Tyranni in ciues Hieroglyphicum 40.a.b. *timoris natura* 12.e
Tyrannidis typus 91.b
Tyrij cur diuides facti 99.a
Tyriam & hyſtus quid 99.a
Tyrium quid 108.a

V.

VAſa Calaina quæ 106.a
Vela Carbaſina 93.a
Velis purpureis qui vſus 60.a.68.d.112.d
Ad Venena 99 d
Venenum Tyrium quid 95.a
Veneti patritij quibus veſtibus vtantur, qui & quando purpurati incedant ibid c
Veneti præſagium 14.c.50.b
Ad Venerem ciendam 16.d.31.32.30.85.c.188.c. *teſtudinem calcens pict.* 84.b.c
Venuſtatis ſymbolum 147.b
Ver cur purpureum dictum 96.a
Vermis 124.e. *ex eo quæ generentur,* 83.e. *vt augeantur* ibid.d
Vermiũ in tabulis deliteſcentium icon. 181.n.32
Verſus retrogradi cancre dicti 55.c
Vertibula carnem nulla parte detectam habens, 77.b.c. *eorum forma* 189 e. & ſeq. *cum vrticis confunduntur* ib. *olfactu carent* 82.e
Verticillum 189.e.& ſeq.
Veſtis purpurea centum, & viginti talentis vendita 95.a. *diis oblata* 91.d. *vtrum olim ex lana aut ſerico.* 96.a b
Veſtis virgata 95.b c
Veſtes viriles à colore dictæ quæ ibid.d
Veſtimentum Tarentinum 103.c
Victoria vti neſcius per polypum, & congrum notatus 12.d
Viduarum cupedia 177.b
Ad Vini tœdium inducendum 191.e
Viola nigra, vt Virgilio dicantur 44.b
Vipera capitis mira facultas 112, b. *ad morſum eius* 60.c *eius oua qualia.* 1.b
Virga dicta vbi purpurea 97.b
Viſas quid. 36.c

Vitam

Vitam hominum tinctura notari 111.c
Vituli marini corio, & pilo teguntur 2.d.86.d
Ad vlcera cacoethe 102.b.c. *capitis* 116.c. *maligna* 86.a. *pudendorum* 47.e. *ſordida* 139.c. 173.a. *veteri & inteſtinorum* 183.b
Vlyſſes cur ſapiens exiſtimatus 13.b
Ad Vmbilicos infantum eminentes 130.c.132.a
Vmbilicus Gaza quid 125.a. *quid Ciceroni* ib.b
Vmbilici marini qui 179.a. *eorum hiſtoria, & icones* 134.e
Vmbilicus lapis qui 124.d
Vmbo concha vocatus 75.a
Vnguis quid, & cur ſic dictus 119.c.d
Vnguis, ſiue dactylus Bellonij qui 153.b
Vnguis odoratus, vel aromaticus 102.c
Vngula aromatica 119.b
Vnionum color cur mutetur 142.d. & *qui verus.* ibid. *cortices* 149.a. *exaluminati qui dicantur* 148.e. *eorum materia* 147.b. *oſtreorum oſſa non eſſe* 142.c. *plures quàm vnus in vna concha* ib.d. *quindecim icones* 136.n.27. *eo ſignare quid* 148.d. *Synonyma* 142.a. *venditi ab imperatore* 167.b. *vnde dictus* 142.d. *vt polian tur* 149.d
Vniones manufacti formatiq; ib.a
Vnio cepæ genus 142.a
Vniualue quid 76.a. *vt à turbinatis differat* 77.b. *de iis digreſſio* 76.a
Voca gregales ſunt 27.d
Volita quid 98.b
Ad Vomicam 140.e
Ad vomicam ſtomachi 160.d.e
Vrinam cientia 23.d. & ib.e.47.a. *ad eius difficultatem* 138.a.69.b. *ad eius profluuium* 47.a *cum mouentia* 23.d. *ad eius retentionem* 47.a *ſtillicidia* 140.a
Vrſa cœleſtis duplex 50.e
Vrſa cur ſic dicta 51 a. *eius hiſtoria* 50.e
Vrſa maior cur ſic dicta 51.e. *de ea opiniones* 51.a
Vrſa cur pholades dicta 175
Vrſa Ariſtot. quæ ſecundum Scaligerum 49.c
Vrſa locuſtæ genus eſt 37.a.b. *eius genera* 51.c
Vrſæ minoris hiſtoria 51.b.c. *deſcriptio* ib.
Vrſi æquiuoca 50.d. *cur tranſuerſe incedat* 56.c.d
Vrtica æquiuoca 185.b. *an inter teſtacea numerarit Ariſtoteles* ib. *an Zoophyton.* 175.d. *caro earum quando melior* 187.d. *cur excrementa per ſuperiora emittat* 185.a. *ab iis cur Pythagorus abſtineret.* 187.e. *deſcriptio.* 185.e. & ſeq. *differentia* 185.d.e. *de eſſe earum prouerbium* 187.c. *Eutymum* 175.b *eam ab ira auferre quid* 187.c.d. *ortus* ibid. b. *ex iis garum* 46.b *mollibus annumerata,* 1.a. *cur ex iis non ſit* ib. *de iis prouerbium* 187.c.d. *quæ loca ament.* 177.a. *quando colorem mutent* ibid b. *quando meliores* ib.a. *quibus viuant,* ib.a.b *pungunt more vrticæ herbæ* ib.c. *Synonyma* 185.a. *variarum icones* 186.n.1.2.3.4.5.6.7.8.9.10.11.12 13.14.15. *vbi eis ſitum os* 187.e. *vſus in medicina* ibid. b *vt colligatur* ibid c. *vt piſciculos venenetur* ib. *vt nutriatur* 78.a. *Zoophyton eſſe* 184.b
Vrtica animal purpureo filo 107.c
Vrtica parua vbi in deliciis, 187.a. *Rondel. obſeruata deſcriptio* 185.a
Vrticæ quinta, & ſexta Rondeletii icones 186.n.16.17
Vrtica ſoluta hiſtoria 187.c.d. *deſcriptio,* ib.a. *natura* ib. *ab ea præſagia* ib. *pruritum in pudendis tactu mouet* ib. *Synonyma* ibid.
Vrtica herba vnde dicta 184.b
Vua algæ genus 191.c
Vua marina hiſtoria ib. & *icon* 186.n.39.36. *facultas* 191.d.e. *Vua purpurea cur ſic dicta* 109.a
ad Vuas 166.d
Vua marina Plinii 20.c
ad Vulnera glutinanda 112.c.d.172.d
ad Vulnera tumentorum 165.d
Vulpes pedibus ab Aſtaco detenta capitur 44.c. *de ea, & cancro Apologus* 60.e
Vuichoni qui Maſſilienſibus 189.d

X.

Xylon 141.a

Z.

de ZOophytis cur in hoc agere agat author 1.a *vbi naſcãtur* 184.a. *quæ* ib.b. *de iis variæ opiniones* ibid. a
Zygena horrenda 43.b

Græca.

Ἀβρότων 125.c
Ἀβρύτοι 136.c
Ἀγράδες 125.c
Αἴροπος ibid.
Αἰγίλωπος 36.c
Ἀκαλήφη, eiuſque ſignificata 184.c
Ἀκρὶς 36.c. non eſt locuſta marina ibid.
Ἀκροπόρφυρος 107.b
Ἀλαβῶδες 55.a
Ἀλάκη ibid.e
Ἀλιπόρφυρα 95.d
Ἄλικα ibid.b
Ἀλοσέριον 191.b
Ἀλουργὶς 95.d.99 c
Ἀμάξας 50.e
Ἀμάργυρος 147.e
Ἄμβρυτοι 136.e.& ſeq.
Ἀμόργινα qui color 106.d
Ἀμοργὶς ibid.
Ἀνάρτης 123.c
Ἀναρίτης ibid.
Ἀνθιναὶ 99.a
Ἀνόστεος pro polypo accipitur, 2.b. eius epitheton eſt 14.e
Ἄνζαλι 92.a
Ἀπόρφυρος 107.b
Ἀπόσφαγμα 19.a
Ἄρκτου varia ſignificata 50.e
Ἀσβόλη 55.a
Ἀστακὸς auris pars caua 41.b
Ἀστρίδια 161 d
Ἄτρωτοι echini qui 137.a
Αὐλὸς quid Ariſtot. 2.b.27
Ἀχραδάμυλλος 125.e

B.

Βάλανος quid 174.c
Βαμβαδένες 29.a
Βαπίνια quæ Heſychio 16.a
Βεβραδύνες 29.a
Βαύδεον 95.b
Βεῦδος ibid.
Βλάκα quem Græci vocent 188.d
Βλακεύειν quid ibid.
Βλάττιον, & βλάττιον βυζάντιον 119.b
Βλάττος, & Βλαττίον 101.a
Βλάττος βυζάντιος ibid.
Βολίταινα 17.b.& ibid.d
Βολβίτια quæ ſecundum Galenum ibid.
Βολβιτίνη ibid.
Βρογγύνη quid 136.d.e
Βρύσσος echini genus ibid.
Βυτίνη ibid.
Βύσσος vnde dictus 178.b

Δ.

Δάκτυλος quid 175.e
Δελιδώνη 117.b
Δυσπνοιός 109.e
Διαπόρφυρος 107.b
Διερὸν πῦρ 99.c
Δίπορα quæ 176.a
Δόναξ quid. 75.d
Δρόμιον 65.e

E.

Ἔθνεα ὀστρακόδερμα 74.b
Ἐκληρόδερμα ibid.
Ἐλεδώνη 17.a
Ἔλεφας poculi genus 43.d
Ἐλικοειδῆ 86.a
Ἕλιξ quid 5.b.98.a
Ἐμβρόνιον 95.b
Ἐμπόρφυρος 114.e
Εὔχλωρος 53.a
Ἐξοστρακισμὸς qui ludus 85.c
Ἐπιβάθρα 124.e
Ἐπιπορφυρίζω 109.d
Ἐπιπόρφυρος 107.c
Ἐποστρακίζειν 85.d
Ἐποστρακισμὸς ibid.b
Εὐῶδες quid Dioſc. 119.d
Ἐφαπτὶς 95.b
Ἐχῖνος eiuſque etymum, & tota hiſtoria 136.b. & inde

Z.

Ζαγορὰ 17.e
Ζωόφυτον quid 185

H.

Ἡδυπόρφυρα 96.e

Θ.

Θαλάμη Τευθοπόδια 54. 90.d
Θηρίον 55.a
Θόλος quid Græcis 4.e
Θόλον quid in mollibus Ariſtoteles vocet 3.a
Θεραῖοι ſiue θεράν 189.b.c
Θελον quid 188.b

I.

Ἰόνια 98.c.114.d
Ἰόζωνος 108.a
Ἱππεῖς cancri cur ſic dicti, & eorum hiſtoria 65.c.& ſeq.& inde
Ἰχθῦς ἱερός 54.d
Γέννα 108.a

K.

Κάσθρος 55.a
Κάβηρος 41.d
Καγκελιώτη 71.a
Κάλλη veſtis 95.e
Καλχαίνειν quid 99.e.109.b.115.d.e
Κάλυξ 99.c.119.e
Κάλχη quid ibid.99.e
Κάμμαρις quid Galeno 54.c
Κάμμορος 41.c
Κάμμορον quid 44.b
Κάνδυς veſtis 95.d
Καράβιον 39.e
Κάραβις, 40.d quid Tralliano 36.b
Κάραβος vnde dictus ibid.
Κάραβος Inſectum cur ſic dictum ibid.c
Καραβώδης 39.e
Καραβοειδὴς. ibidem. quid Ariſtoteli 48.b
Καρίδες Inſula quæ, 48.a. oppidum quale ib.
Καριδάριον 49.d
Καρίδιον, 48.a. 49.d, 70.b, differt à Scyllaro 53.a
Καριδοῦν quid 49.e
Καρὶς vnde dicta, 48.a. Etymum 34.d
Καρίδες abſceſſus quales 48.a
Καρκινάδης 58.a
Καρκινὰς 71.b
Καρκῖνος quibus Græcis 33.e
Καρκίνος æquiuoca 44.e
Καρκίνος θαλάσσιος 60.d
Καρκίνος μικρὸς 70.b
Καρκίνος ποτάμιος 67.d
Καρκινῶδες 57.e
Καρκινώδης 58.a
Καρκίνωμα quid, 54.e. vnde dictum 57.e
Κάρπασον 106.a
Κάρχα 55.a
Καταφυσᾶν quid Ariſt. 20.a
Καυσία 95.a
Κάχλαξ 124.d
Κεγχρίνης Serpens qui 41.c
Κημὸς quid 104.b.c
Κηραφὶς 36.c
Κηριάζειν quid 103.a.b
Κηρύκιον 113.a
Κήρυκος etymum ibid.& ſeq.
Κηρὸς 124.e
Κῆρυξ, & eius varia ſignificata 112.e
Κῆρυξ auis 113.b
Κιγκλίδα 71.a
Κίναιδος quid Indis 142.b
Κιόνια quæ 98.e
Κίρρος qui color 2.b
Κνίδη, eiuſque ſignificata 87.
Κονδύλιον 76.b
Κογχαλίζειν 83.d
Κογχάριον 75.d
Κογχία ibid.
Κογχοειδῆ 74.a
Κόγχος 74.b
Κογχύλιον 75.d.e
Κόγχυς ibid.d
Κογχυλάγονες 83 e
Κογχύλη 75.d.118.e
Κογχυλίας λίθος 83.d
Κογχυλιώτης ibid.
Κόκκος βαφικὴ 105.e
Κόκλακες 124.d
Κολίκαια 185.a.b
Κολοβόποδες cur polypi dicantur, 8.a
Κολόσσινος color 108.c
Κολύβδαινα 34.c
Κολυσίδειπνος 125.a
Κολχάδες 124.d
Κόλχακες ibid.
Κορύκοι quæ conchæ 159.b
Κεὶς 48.b.c
Κόχλαξ 159
Κοχλίας ibid.
Κόχλος quid ibid. 115.d
Κράγγη Ariſt. quæ ſecundum Scaligerũ 49.a
Κράγων 52.a
Κρεῖος 115.b.c. quæ concha 147.a
Κρόκη 101.b
Κροκοδισμὸς ibid.
Κροκύλεγμος ibid.
Κρόκυς quid Galeno 100.e
Κτεὶς quid, & eius hiſtoria, 167.c.& inde
Κτένια ibid.b
Κτηδόνες ibid.
Κυανὸς de quibus coloribus dicatur 44.e

Κυμα-

Κυρτατόφορτης 74.b
Κωρὶς 48.b
Κώρυξ 115.c

Λ.

Λαγωὸς θαλάσσιος 29.a
Λεβηρὶς 74.b
Λεῖμμα 125.a
Λεπὰς quid, & eius historia 179.& inde
Λέων pro elephantiasi, 43. d. Saltationis species ibid.
Λιθόρρινα 74.b
Λίγνος quid 111.d
Λιχάδες 74.b
Λίθος ἐρυθραῖος 142.b
Λιμνόστρεα quæ Ariſt. 161.b.c

M.

Μαίας etymum & hiſtoria tota 62.e
Μαλάκια quæ Græcis 1.b
Μαλακόδερμα non dici mollia ibid.
Μαλακόστρακα, 33.b. cur ſic dicta ibid.
Μαργαρίτη 142.a
Μαργαριτεῦς 147.e
Μαργαριτέμπυρος ibid.
Μαργαρίτης λίθος 142.a
Μάργαρον ibid.
Μάργαρος Ἰνδὸς ibidem
Μάσλης quid 50
Μέλαν quid in mollibus vocet Ariſt. 3.a
Μελικαρίδες 53.b
Μελικηρὶν 103.a.b
Μελίνη quid 5.c
Μήκων quid Ariſtot. 3. a. quæ animalia id habeant 78.a.b
Μητρίδια 185.a
Μονοθύρα 76.a.
Μοπελέρικοι θαλάσσιοι 182.d
Μύα quid Ariſt. 169.173.b
Μυάκα quid Dioſc. ibid.
Μύακες quæ Dioſc. 170
Μυΐδιον 170.b
Μύδιον ibid.
Μυκτὴρ quid Ariſt. 2.a
Μῦς tria ſignificat Hermolao 170
Μῦς σκυλλώδης quid Athenæo ibid.c
Μυσίλη ibid.d
Μυσίκητος 169.c
Μυστριοπώλαι 170.c
Μύστρον ibid.
Μῦτις quid, 18. e. quid in mollibus & eius vſus 2.d.

N.

Ναύτης 77.b.c
Ναυτικὸς ibid.
Ναυτίλος, & eius varia ſignificata ibid.
Νειρίτης 123.d
Νηρίτη, eiuſque hiſtoria 123.d.
Νήριστον quid ibid.
Νηρὸς ibid.d
Νῆσος veſtis 95.d

Ξ.

Ξιφίδριον 159.d.
Ξιφύδριον quid 173.b.c.d
Ξυστὶς veſtis quæ 95.d

O.

Ὄζαινα 17.b
Ὀζολὶς etymum ibidem
Ὀλοθύριον 189.b
Ὅλος 18.e
Ὀνίσκοι quæ animalia Græci vocent 4.b
Ὄνος pro polypo ibid.e
Ὄνυξ quid 175.e
Ὀσμύλαι 17.b
Ὀσμύλη 17.b
Ὀσμυλίδια ibid.
Ὀσμυλίαι 17.d
Ὀσμύλος, vt ſcribi debeat ibid.b.
Ὀσλίγγα quid in mollibus 2.d.25.a
Ὄστρακα 54.b
Ὄστρακον quid in ſepiis vocauerit Athenæus 19.b 19.b
Ὀστράκηρα 74.b
Ὀστρακίνδα, 83. e. ludus qui 85.d
Ὀστρακισμὸς qui ludus ibid.c
Ὀστρακόδερμα cur ſic dicta 37.b.74.b
Ὀστρακόδερμοι ἰχθύες ibid.b
Ὀστρακόρινα ibid.
Ὀστρακώδη ibidem
Ὄστρεα quæ Ariſt. 74.c
Ὄστρεια ibid.
Ὀστρεώδη ibid.b
Ὀστρίδια 161.c
Ὄστρεον 18.e
Οὖς Ἀφροδίτης 180.e

Π.

Παγούρια 63.a
Πάγουρος ibid.
Παραλεύγες 95.c
Παραλευγὶς ibid.e
Παρύφες ibid.c
Πάρυφος ibidem
Παργύρος 93.b
Πελὼ quid Numenio 191.a
Πελώριον, ſiue Πέλωρον, quid 159.d
Πέμμα quid 24.d
Περιβόλαια 95.c
Περιήγηλος ibid.
Περικόχλιον 124.e
Περίνησα 95.b
Περινήσαια ibid.
Περιπορφύρος 107.c
Πετραῖος polypi epitheton 14.e
Πετροφυὴς polypi epitheton ibidem
Πήλος quid 155.c.159.d
Πηχυαλὲς 95.c
Πιλὸς 129.d
Πίννα ſiue πίννη quid 177.d
Πιννοφύλαξ 70.b
Πιννοτήρης ibid.
Πῖνος quid 177.d
Πλεύμονες 188.a
Πλινθὶς quid 149.c
Πλοχμὸς 5.b
Πνεύμονες qui Heſychio ibid.
Πολυπόδια 4.c
Πολύπους ibid.
Πόλυπος ibid.
Πουλυπόδης 4.d
Πολυποδώδης 21.c
Πολυποδίνη ibid.
Πολύχροος polypi epitheton 14.e
Πομπίας 125.d
Πομπίλος 94
Πορφύρα 97.b
Πορφύρεος 107.c
Πορφυρέων 109.c
Πορφύρεος 107.b
Πορφυρεῖον 109.e
Πορφυρεὺς 107.e.109.b
Πορφυρέω ibid.c
Πορφυρόμμῶος 107.a
Πορφυρευτικὴ ibid.
Πορφύρια μικρὰ 97.b
Πορφύρις 99.c
Πορφυρίων 99.c
Πορφύρις 109.b
Πορφυρίζω 95.c.d.108.c
Πορφυρίτη ibid.d
Πορφυρίτης 108.d
Πορφυροβάφος 107.e
Πορφυροβαφεῖα 109.e
Πορφυροειδὴς 107.b
Πορφυρόεις ibid.
Πορφυρόκαυλος ibid.
πορφύρω 108.e
πορφυρομιγὴς 107.b
πορφυρώματα 109.d
πορφυρόπολις 107.e
πόρφυρος ſerpens 110
πορφυρίων 108.d
πρῆθμα quid 5.b
πύελος quid 171.c
πύλη 36.d
πύξαρις 55.e
πυράγρα ibid.b.& 63 a
πώλυπος 4.c
πώλυψ ibid.
πῶμα 101.e
πωμάτια 179.b

P.

Ῥῖνος 101.b

Σ.

Σάλιγγα 125.a
Σάλπιγξ 113.c
Σαπίδια 21.b
Σαργίνης 95.b
Σέμελος 125.c
Σέσελος cochlea quæ 125.b. & ſeq.
Σελάτης 125.d
Σηπιδίνα quem Græci vocent 18.b
Σηπία vt ſcribendum ibid.
Σηπιάλλις 21.c
Σηπιὰς promontorium vnde dictum 17.e
Σηπιδάριον 21.c
Σηπιάδια ibid.
Σήπιον quid 19.a
Σηπιοπκὸν 21.c
Σὴς quale animal 97.c
Σβύλλος 115.d
Σκιφύδρια ibid.
Σκολιὸς polypon epitheton 14.e
Σκύλλαρον differt à Caridio 53.a
Σκίλλα 48.a
Στραβήλος Quid Heſychio 86.d
Στράβιλος quid Suidæ, ibid. pro buccina accipitur 113.b 119.c
Στρόμβοι qui 86.a
Στρόμβος pro buccina, 113.b.c. genericè ſumptus quid 76.a.86.a
Στρομβώδη 99.a
Στυπτηρία 175.d
Σωλὴν quid, eiuſque hiſtoria 97.a

T.

Τένθαλε 51.e
Τέττιξ ἐνάλιος 27.
Τηθίδιον 24.c
Τηθίδις varia ſignificata 25.a
Τῆθις 27.a
Τηθώδη mollia vocata, 1.b. quæ vocentur Athenæo 25.a
Τῆθος, & τηθὺς vt differant ibid.
Τεῦθος Loligo maior eſt
Τήθη vnde dicta, 190.a. quæ Nicandro 198.c
Τῆθος, ſiue Τήθυον, & eius hiſtoria, 189.a & inde 189.c
Τηθυωάκιον 5.d.14.e
Τεψίχχαις 115.c
Τελβόλος 5.d
Τευψίχεως 69.d
Τευχία qui morbus Ariſt. 2.c
Τευχώδη quid Ariſtot. in mollibus 107.c
Τρόχαλος quid 107.c

Y.

Ὑποπόρφυρος 109.c
Ὑποπορφυρίζω 161.c
Ὕρτακος 107.b
Ὕσγη ibid.
Ὕσγινον 99.c

Φ.

Φαρμακῶνες ibid.
Φαρμάξας 125.d
Φερέοικος 111.c
Φικιδίζειν 180
Φιλοδικάστης 92.d
Φοινικὶς, 95.c.111.b. quæ veſtis 111.c
Φοινικίζειν quid 99.c
Φοίνικις 107.b
Φορφυρανθὴς 2.c
Φυσητὴρ quid 34.c

X.

Χήλας quæ Græci vocent 156.b.c
Χήμηα quid ibid.
Χήμη quid 93.c
Χίτων πλατύσημος 124.d
Χλάρος 53.a.b
Χλωροκαρίδες ibidem
Χλωροκυρτίδες ibid.
Χλώρος color duplex. ibid.
Χοιρίναι 182.d.e
Χοιροθλίψ 19.a
Χολὴ quid Nicandro 127

Ψ.

Ψεκάδιον quid 84.b

Ω.

Ὤον πολύποδος 180.d
Ὠπάριον 179.b
Ὦπα quid 90

Græca recentiorum.

Αερμυσάρι 154
Calagnone 44.c
Caramis & Camaridia 51.b
Carida & caramidia, & caramis 173.c
Chinades 125.a
Κοχύλιος 185.c.d
Colizena 41.c
Lichuda, vel Luzuda 141.c
Μαργαριτάρι 187.d
Mongi 179.b
Petaglida 191.a
Pſoli 125.a
Σάλιγγα 189.d
Spherdocles 113.b.c
Strophylida ibid.b
Φήκινον 185.b
Zuchinada 99.a.b

Hebraica.

Argaman, & Argeuan 178.b
Abuz

Chomer,

Chomet, Chumom 124.e
Limaza ibid.
Lul ibid.
Meſibaſa ibid.
Sachel ibid.
Sachul ibid.
Scheſch 178.b
Tibelela 124.e

Arabica.

Achafar 102.a.b
Adfar althaib ib.a
Affaratib ibid.b
Alarginam 97.d
Abaſo, Albaro, Albaro 142.a
Alhuda 182
Alcoffat 142.a
Alulo ibid.
Alzum ibid.d
Amarcas 172.a
Antiqui ib.d
Aſtor 182.d
Athfaratheb 119.b
Aunici 124.e

B.

Balanrhan 101.e.& ſeq
Barçora 161.d

C.

Canifs 161.d
Caniſſem 56.b
Carafis 161.d
Caſia 124.e
Caugiles, caugilen 161.d
Ciceros 113.d
Coliris 124.e
Conada ibid.
Cotia ibid.
Curaſie 102.a

D.

Daablectos 102.b
Daſarbachali ibid.

E.

Egedde 102.b

F.

Fanage 18.c
Funoblaton 102.b

G.

Gafecol 102.b
Gaugiel 161.d

H.

Haalcena 124.e
Hafeſol 102.b
Hager 141.a
Halzum 124.e
Hiobothon 102.b
Hudal ibid.

K.

Keiben 55.c
Kermes 105.c
Kuactil 102.b

L.

Latalus 161.d
Liſchmar 124.e
Lulientia ibid.
Lulu 141.c

P.

Palpar 79.d
Pulpia ibid.

R.

Rathiatha 55.c
Reiben Auicennæ ib.
Remigi ib.
Rubien 18.c

S.

Sadaf 100
Sades 161.d
Sarathan 18.b.55.e.67.d
Sarathannheri ibid.
Sedef 173.c
Seigé 161.c

T.

Talſam 173.c.d

V.

Vrbien 18.c.67.d

Italica.

Alaguſta 36.d
Aariella 160.a
Aſtaſe 41.e

B.

Beuerazza 159.c
Beucroni ibid.
Biaua 53.c
Biuero 160.a
Bogancitola 136.b
Buuolo di mar 113.c
Brancha vel Branchna 71.c
Buoualo 125.e

C.

Calamaro 24.e. 18.c
Calcinelle 173.c
Cambaretto 53.d
Cammarugia 48.a.52.a
Cancharo di Barbaria 63.b
Cancreola 62.a
Capello di mare 187.d
Cappa 155.e
Cappa groſſa 155.d
Cappa ſanta 153.c
Cappa tonda ibid.e
Capparazzole ſiue capparole 173.c
Caraguuola 123.e
Caualliero 65.a
Caſtrangiolo 64.a
Cazzo marino 191.d
Cepra 18.c
Chalena, ſiue chalcena 159.c
Chiocciola ibid.b
Conchole 170.b
Cranceola 62.a

D.

Datteri 156.c

F.

Folca 63.c
Folia ibid.
Folpo 4.a

G.

Gambarella 52.d.53.b
Gambarello, & Gambaruzolo ibid.
Cambaro, vel Gammaro 41.d
Gambaro di mare 48.a
Gambarozola ibid.
Gambaruccio 53.b
Gongola 168.c
Grancella 60.d
Grancelo ibid.62.a
Grancetto 65.c
Granchio, ſeu granzo 55.a.60.d.67.d
Granchios piantano 56.a
Granciporro 63.b
Grancitella 62.e

I.

Incino 136.b
Iudeo 137

L.

Agouſta 36.c
Lanchrina ibid.
Limage delle vigne 126.c
Lumaga 125.e

M.

Macinette 60.e.65.c
Madre delle perle 140.a.b
Maruza 125.e
Mazzacara 51.b
Molecca 60.e
Moſcardino 17.c
Mugettrino ibid.
Muſcarolo ibid.
Muſcioli 171.e
Muſſolo 155.d
Muzaro 17.c

N.

Naridole 123.e
Nichio 125.e

O.

Ogie 64.a
Ognella 56
Orchetta 51.b
Oſtreghe 161.c

P.

Pantalena 179.b
Papilla piloſa 64.e.& ſeq.
Pauaro, aut pauro 63.b
Perla 142.b
Peſcecannella 175.b
Peſce malattia 4.a
Peueraza 156.c
Piueroni 160.a
Polpo 4.a
Poreſſa 56.e.64.a
Porpo 4.a
Potra marina 187.d
Pouerazo 160.a

R.

Riccio vel Rizzo di mare 136.b
Romic 168
Roncera 79.b
Rozzola 155.d

S.

Ceppa 18.c
Seccia ibid.
Seppa ibid.
Squilla 52.c
Somniolo 64.c.& ſeq.
Sparnochia 52.b
Specchio 62.c, & ſeq.
Sponge 189.d
Squiozole 172.b

T

Telline 173.c
Totena 55.a

V.

Vallopa 54.d
Vrſetta 51.b

Z.

Ameraca 125.d
Zino 136.b
Zinzin ibid.

Gallica.

Albergainas 192.a

B.

Berdin ſeu Berlin 179.c
Bernard l'Emerite 71.c
Bigornet 124.b
Bigorneau ibid.
Bious cambus 71.c
Boufron 18.d
Bougre 4.a
Bouquette 52.c.d
Burex 97.b

C.

Calamar 25.a
Cancres 55.a.60.d
Capeau carnu 187.d.e
Carabaſſe 63.b
Carambot 52.c.d
Caramot 52.d
Caſſeron 18.d.25.a
Caſtagnes de mar 138
Chabre 63.b
Cheuretes 57.d
Ciches 18.d
Ciuade 53.d
Coquille 151.e
Coquille groſſe de nacre di perle 91.a
Coquilles larges 91.a
Coquille de pourcellene 91.a
Coquilles de ſaint iaques 167.c. & ſeq.
Coquille vittade 156.b
Corniches 25.a
Coinetz ibid.
Couteau 25.b.175.b
Crape & crabbe 55.a
Crapre 63.c
Creſpe 178.b
Creuettes 52.d
Cubaſeau 52.d
Cul d'Aſne ibid.
Cul de cheual 156.b.c
Cullier 153.b.c

D.

Dulcius 136.c

E.

Eremite 71.e
Eſcarcot 125.d
Eſcreuiſſe 44.d

F.

Fagule 63.b
Flammes, flammettes 156.c
Flion 173.c

G.

Gurnette 48.a
Glaugio 25.a & ſeq.
Gornat 28.c
Grampella 61.e
Gritta ibid.65.c
Gronaut 28.e
Guernette 52.c.d

H.

Hannons 168.c
Heriſſon de mer ibid.
Hormar 74.d. & inde
Huiſtres 161.d
Hus 107.b

I.

Imbriago 29.b
Iraigne de mer 62.e
Iettre alle call' 161.d

Langrou

Index.

L.

LAngrous
Languſta
Lapedo
Ligombaudos
Limaſſon
Limaſſon petit de mer

M.

MAnſotz
Migrane
Moules
Muſcles

N.

NAcre
Nacre de perles

O.

OEil de buoe
Oniters

P.

PAgul
Palourde
Peires oſtres
Pelourdes
Perle
Petuncles
Pomes d'Amours
Poulſepieds
Porcellaine
Porcellaine petite
Poſterol
Potes
Poulpe
Poupe
Pouſſepie
Poyrette
Pregredious
Pruſſepiez
Purpe

R.

RAan de mer
Raſcaſſos
Rouſſeau
Rubelle

S.

SAlecoques vel Salcoques
La Sante
Sautrelles
Scandebec
Seche
Seechepoupe
Seiche
sepio
squaranchon
squinaude
squinado

T.

TAnte
Tourteau
Tothona

V.

VRlis
Vrſins
Vrtigo

Hiſpanica.

ALmeia
Aranha
Armilla
Bregigam
Brignigois
Buzios
Cagarolo
Cagarolo de la mar
Calamar peſcado
Cammaron
Cangreia
Cangreio
Capacha de velha
Caracol de la mar
Camaran di Lisboa
Camaran de Villa Franca
41.d Caramuyo
36.c Centola
151.d Chabro
41.d Erizzo de la mar
125.d Gangreiola
123.c Lenguado
Liebre de la mer
175.b Loguſta
64.c Mexila
170.b Mixilhus
172.a Natura de Vieya
Oſtia de la mar
177.c Perola
145.d Scaragol
Scaragol de la mar
179.c Xibia
161.d

Germanica.

BAlckfiſch
63.b Balckfiſch mit langen fuſſen
160.a Beckle
63.d Berenkrebs
155.c Biſem
142.b Biſemkuttel
168.c Bruni qui morbus, & contra eum remedia
192.a 47.b.c
174.d Edelkrebs
181.d Farkuttel
120.c Farvv
185.b Fiſchbein
ibid.a Haffguffe
4.a Hegerling
ibid Herchelkrab
185.b.a Hogergarnir
142.c Humer
54.c Jacobsmuſchlen
174.a Intenfiſch
4.a Krabbe
Krebs
113.c Krebsaugen
137 Krebsſtein
63.b Kuttelfiſch
25.b Magling
Merber
52.d Meergeis
ibid. Meerigel
ibid. Meerkrab
166.a Meerkrable
18.c Meerkrebs
4.a Meerkrebslein
18.d Meerlung
ibid.c Meerſpin
62.e Meerteſchen
ibid. Moeſchelen
ibid Muſcheln
25.a Meerſchum
63.b Muterſtein
25.a Nagelſchneck
Perle
124.a Perlemutter.
136.c Polfiſch
185.a.b Polkuttel
Purpurſchneck
123.e.125.d Raankuttel
63.c Reuterkrab
160.a Schiffkuttel
179.c Schnegg vel Schneck.
173.b Schuumling
183.a Seeapffel
125.d Seegitzle
134.b Seehaan
25.b Seehaas
41.e Seekrebs
62.a Seeſchaan
55.a Seeſpin
185.d.e Seeſterr
123.e.125.d Spigelkrab
52.d Spruzling
53.b Stachelſchnecken art
225.d Steckmuſchel
62.a Thulkrebs
ibid.e Vilfuſs
135.b Zuuergkrebslein
62.a

Belgica.

167.b BIllegen
29.e Crable
36.c Crabbe
19.d Creuits
172.a Gernard, Gernier
187.d Gernad
161.d Hol offbol
142.a Kinckhorn
187.c Krabbe
134.a Luyſen oſt noppen
18.d Moſſelen
Oeſters
18.d.25.b Ondocht, 43.d, cur ita vocetur
ibid. Perle
52.d Seeegel
51.c Seekatte
17.c Seequabbe
ibid. Seeſchuym
Slecke vel Slegge.
Snottolff
45.a Spaenſche Seekatte
87.c Steurkrabbe
99.c.d

Anglica.

19.b BAgfysh
192.a Cokles
52.d Crabbe
62.a Crabbefishe
52.d Creuis, creuiſe
41.e.44.b Creuyſe
167.b Cuttel, cuttle
25.b Krab
63.b Lempet
45.a.55.a Lopſter
45.d Lympyne
ibid. Muſclis
4.a Muſckels
190.a Oyſters
51.b Perle
52.b Pirot vel Pitot
137 Pourcuuel
60.d Pran
70.c Preke
36.d Punger
71.c.48.a Purple
188.a Scalope
18.d.62.a.63.b Schrympe
63.c Sleue
170.b Snayle
157.a.172.c.d Theſea
187.d

Indica.

18.a CHerippo
97.b Coriſchias
142.b Motu
140.b Thenoras
4.a

Hungarica.

ibid. RAck
97.b Dragako
25.b Gyongy
65.c

Bohemica.

87.c Hlemyzd

Illyrica.

190.a HLemyzd
137.d Hobotnizata
52.d Kak
29.a Larantola
ibid. Parszi
63.c

Polonica.

191.a HIedoſpialek
63.c Kak
191.a Kakmorski
62 Perl'a
190.a Zito

97.b.c
177.c
45.a
4.a
55.c
191.d
41.c
60.d.67.d
44.c
48.a
ibid.52.d
83.e
115.b
55.a.60.d.63.c
83.e
170.b
ibid.
44.d
142.b
136.c
18.d.25.b
187.d.e
19.b
29.a.187.d.e
18.d
36.d
175.b
125.e.168.d
60.d.67.e
41.e
75.b.c
41.e
18.d
60.d
179.c
36.d.41.e
179.c
170.b
167.b
161.d
142.b
175.b
4.a
60.d
4.a
63.b
97.b
167.c
60.d
25.b.c
125.e
41.c
140.b
142.b
ibid.
ibid.
41.c.55.a
142.b
ibid.
125.e
125.e
4.a
44.c
41.e
175.a
106.b
55.a
41.e
166.b

FINIS.